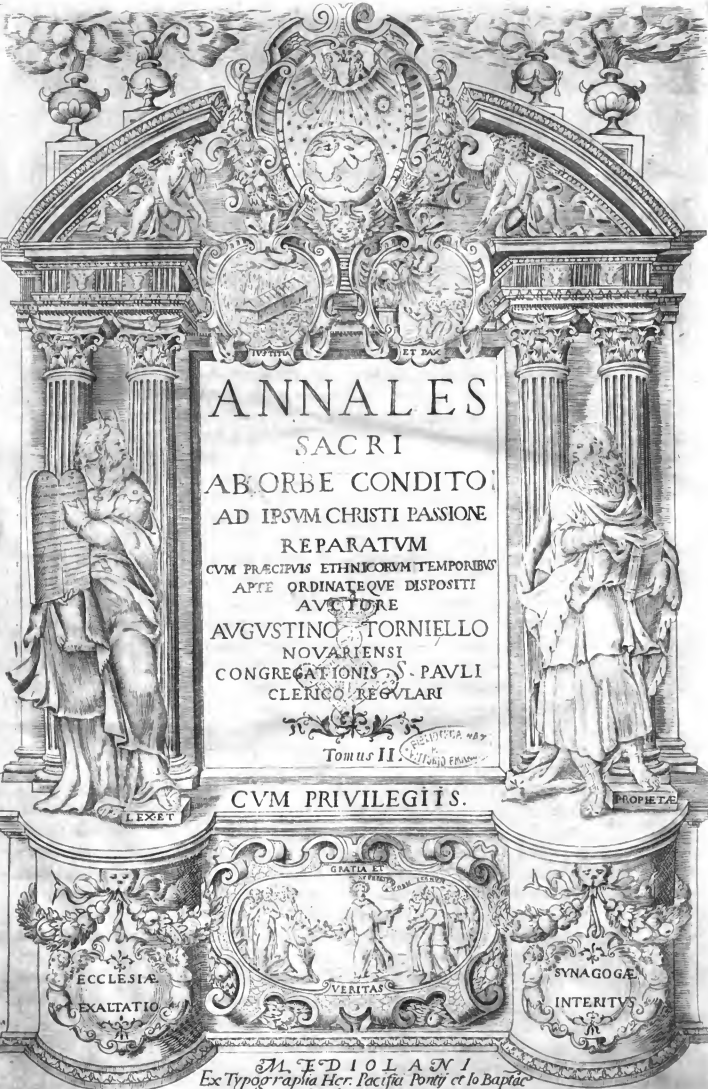

IVSTITIA
ET PAX
ANNALES
SACRI
AB ORBE CONDITO
AD IPSVM CHRISTI PASSIONE
REPARATVM
CVM PRÆCIPVIS ETHNICORVM TEMPORIBVS
APTE ORDINATEQVE DISPOSITI
AVCTORE
AVGVSTINO TORNIELLO
NOVARIENSI
CONGREGATIONIS S. PAVLI
CLERICO REGVLARI
Tomus II.
CVM PRIVILEGIIS.
LEX ET
PROPIETÆ
GRATIA ET
VERITAS
ECCLESIÆ
EXALTATIO
SYNAGOGÆ
INTERITVS
MEDIOLANI
Ex Typographia Her. Pacifici Pontij et Io Baptæ
Picaliæ M D CIX

Admodum Reuer. Patri noſtro

DON COSMO DOSSENIO
CONGREGATIONIS
CLERICORVM REGVLARIVM S. PAVLI
Præpoſito Generali.

Don Auguſtinus Torniellus eiuſdem Congregationis Clericus Sal.

PVTABAM me vnico tantum volumine Sacros Annales poſſe complecti; ideoq; de vnica duntaxat totius Operis dedicatione deliberaueram, atq; ſtatueram. Poſtea verò quàm commodius viſum eſt, eoſdem in duos partiri tomos; cogitanti mihi cuinam alterum dicare deberem, protinus in mentem venit admodum Reu. Paternitas tua, quæ non de me ſolum; ſed etiam de vniuerſa hac noſtra Congregatione multum optimeq; merita eſt. Tu enim iam multis ab hinc annis eam ſingulari vigilantia, charitate, ac prudentia moderaris; Et non minus verbis ignem ſpiritualem feruoremq; ſpirantibus, quàm continuis perfectæ cuiuſdam diſciplinæ, ac regularis obſeruantiæ exemplis, ad virtutem, maiorumq; inſtituta erudire, ne dicam impellere ſedulò curas: Omniaq; ſtudia, perpetuoſq; labores tuos ad eius bonum, ſpiritualeſq; progreſſus in dies magis magiſq; promouendos dirigere, ac conferre non deſinis: Vt propterea haud immeritò eiuſdem Congregationis Alumni, multis ſanè nominibus, huic paternæ ſolicitudini, prudentiæ, ac charitati tuæ plurimũ debere, omnes ingenuè fateri debeant: Ego verò inſuper vel maxime; non ſolum ob ſingularem beneuolentiam, qua me pro tua humanitate proſequeris; verum etiam quòd ad opus hoc abſoluendum, & pro muneris tui auctoritate, honeſtas quaſdam diſciplinæ cõmunis exemptiones, & opportuna auxilia mihi haud grauatè, cum opus fuit ſemper indulſeris: Et item pro ea, qua polles Sacrarum, Ethnicarumq; hiſtoriarum notitia, ac prompta earum recordatione, quædam corrigenda, quædam etiam opportunis locis adijcienda demonſtraueris. Deniq; ſi verum eſt quod optimè noſter dicere ſolebat Apoſtolus: Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis nõ manducat? (1. ad Cor c. 9. ver. 7) Certe nemo non videt, quàm æquum, iuſtumq; ſit, vt ſi quid lactis, ſi quid fructuum, Deo donante, ferimus; debitam vtiq; eorum partem offerre debeamus ei, à quo poſt Deum ſpiritualiter paſcimur, & excolimur. Suſcipe igitur plurimum venerande in Chriſto Pater, meas haſce qualeſcunq; lucubrationes; eaſq; ceteris filijs tuis ſacrorum librorum ſtudioſis (ſi tamen eis commodi aliquid, atq; adiumenti adferre poſſe iudicaueris) pro tua prudentia legendas trade, & me, vt conſueuiſti, Deo commenda. Vale.

AVCTOR
Ad Lectorem.

AD eā, quæ ab initio primi tomi præmittenda, tibiq; significanda censuimus, hæc item pauca nunc addere visum est.

Et primo quidem, quod in calce vtriusque tomi, post erratorum correctiones, quædam, vt arbitror non contemnenda indicauimus, a librorum Compactoribus in hisce libris compingendis obseruanda; Sed quia quod ea omnino præstentur, è re tua pie Lector, magis quàm Librariorum est: propterea te quoque hic præmonendum duximus, vt ipse in primis ad ea aduertere, & vt omnia ritè peragantur sedulo curare non negligas.

Deinde, quoniam in fine totius Operis, nonnulla etiam additamenta sparsim in opere inserenda imprimi curauimus, quæ post alia iam impressa nobis in mentem venerunt, ideoque proprijs locis ea disponere nequiuimus: & hoc quoque aduertere haud absurdum iudicauimus; non ab re fore, si vnusquisque antè omnia in suo codice, sicuti nos in nostro fecimus, hoc ★, vel aliquo simili asterisco etiam in marginibus ad faciliorem indagationem replicato, loca notari curauerit, vbi singula, quæ diximus additamenta, referri debere intellexerit. Sic enim postea inter legendum, facilius quisque poterit ad ea diuertere, quotiescunque in aliquam ex hisce notis inciderit.

Scire itidem te oportet, quod in primo tomo, post errata ad calcem ipsius notata, alia denuo deprehensa sunt; quorum correctiones in fine secundi tomi ponere non negleximus, vt quas in altero horum locorum non inueneris, in altero forsitan reperire possis.

Denique etiam atque etiam te rogatum volumus prudens Lector, ne statim ac mendum aliquod offendes, Auctorem reprehendendum censeas; sed prius ad correctiones in vtriusque tomi fine adiectas recurrere non graueris. Forte enim ibi quomodo locus restituendus sit adinuenies. Tametsi, quod me quoque aliqua, vel etiam plura præterierint, iure ni fallor, mirari nemo poterit, nisi forte, qui talia expertus numquam fuerit.

ANNALES SACRI QVINTAE MVNDI AETATIS

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

HActenus Annales Sacros quattuor prioribus, mundi ætatibus contentos, ac primo Tomo exaratos tradidimus: Prosequamur modo agere de his, quæ ad duas posteriores pertinent: & prius de Annalibus quintæ mundi ætatis, quam à iactis templi a Salomone constructi, fundamentis, ad idem a Chaldæis exustum atque exterminatum perdurasse, non semel iam diximus. Itaque

AB ORBE CONDITO ANNVS 3023.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS I.

1 ANNO regni Salomonis quarto, qui erat annus regni Hiram Regis Tyri amici eius duodecimus, vt tradit Iosephus lib. 1. aduersus Apionem: & annus quadringentesimus octogesimus ab exitu Israelitarum de Ægypto, vt expresse habemus 3. Reg. cap. 6. ver. 1. & videre est in tabulis: & nos supra sub anno mundi 2591. nu. 15. & 16. aduersus Melchiorem Canum, & alios, satis superque probauimus: in mense anni sacri secundo, qui quandoque dicebatur Zio, quandoque verò Iar, & frequenter, aliqua saltem ex parte, nostro respondebat Aprili, quemadmodum sub anno mundi 2544. num. 11. declaratum est; cœpit Salomon iacere fundamenta templi, in monte Moria, qui vt sub anno mundi 3017. num. 1. & 3. diximus, demonstratus fuerat patri suo Dauid, nimirum in loco iam ab eodem Dauid empto & præparato, qui dicebatur area Ornan Iebusæi. 3. Reg. cap. 6. ver. 1. & 37. & 2. Paralip. cap. 3. ver. 1. & 2. Sanè de hoc monte Moria, *Quando cœperit Salomon fundamenta templi iacere.*

aliquid hic dicendum esset; sed quia de eo satis egimus sub anno mundi 2163. nu. 6. ne eadem iterum repetamus, lectorem ad illum locum libenter remittimus.

De interiori templo seu domo Dei eiusque mensuris.

Quoniam autem scriptura sacra concisè, & satis subobscurè, de Salomonis templo loquitur; vt clarioris doctrinæ gratia, distinctius aliquid de ipso dicamus, prius de interiore templo seu æde sacra quæ in duas primarias partes, hoc est in sancta, & Sancta Sanctorum distinguebatur, agendum erit: postea de exteriori templo; cuius partes erant, Atria, Porticus, Exedræ, aliaque eiusmodi ædificia: quicquid enim in his fieri contingeret, in templo fieri dicebatur. Itaque, vt a mensuris templi interioris initium sumamus; hæ secundum triplicem eius dimensionem, satis accuratè describuntur 3. Reg. capitulo sexto, versic. 2. & 3. & 2. Paralipomenon capit. 3. versic. 3. & 4. vbi dicitur, quod domus, quam Salomon ædificauit, erat longitudinis sexaginta cubitorum, in mensura prima, idest nulla diuisionis eius habita ratione; sed computando simul longitudinem anterioris partis, quæ Sancta, & posterioris, quæ Sancta Sanctorum dicebatur: Latitudo autem erat viginti cubitorum; habebatque ista domus, in fronte sua orientali, porticum longam ad mensuram latitudinis templi, hoc est cubitis viginti; latam verò decem, vt loco Reg. citato traditur. Quæ mensuræ omnes, accipiendæ sunt, detracta scilicet ipsa murorū crassitudine, quæ in sacro eloquio non exprimitur quanta fuerit; ideoque supponi debet, eā habuisse æquā altitudini proportione, & non minorē ea, quam in templo Herodiano, infra sub anno mundi 4032. numero septimo probabimus fuisse cubitorum viginti. Etenim, vtriusque templi, videlicet Salomonici, & Herodiani, altitudo fuit æqualis, nempe cubitorum centum viginti, vt suis locis ostendemus. Quamquam de ipsa *templi* Salomonis altitudine, magna difficultas est; quoniam loco Reg. allegato legimus, prædictam domum habuisse triginta cubitos altitudinis; loco autem Paralipomenon pariter prænotato, traditur, altitudinem eius fuisse centum viginti cubitorum: quo fit, vt hac de re, non vna sit omnium Doctorum sententia. Quidam enim putant id quod in lib. Paralip. habetur de centum viginti cubitorum altitudine, tantummodo ad porticum, quæ in templi fronte erat, pertinere; non autem ad ipsam domum, quam ex 3. Reg. aiunt triginta duntaxat cubitis altam fuisse. Et hanc opinionem profitetur Arias Montanus, in suo Bibliorum regiorum Apparatu, in quodam suo libello, quem inscripsit, Ariel, seu de templi fabrica; vbi etiam quibusdam tabulis, singulas penè templi partes, accurate ac satis eleganter, ad suum sensum, delineatas repræsentat. Non multum ab eadem sententia abfuisse videtur Io. Baptista Villalpandus, qui in Ezechielem prædictam porticum in facie templi positam, quam ipse turris nomine appellat, facit centum viginti cubitos altam; reliquam verò templi partem, triginta cubitis humiliorem, hoc est, habentem nonaginta tantum altitudinis cubitos; de qua tamen re nihil prorsus in sacris libris innuitur. Alij verò contra, contendunt scripturam sacram, quando dicit domum fuisse altam cubitis centum viginti, esse accipiendam de externa, & completa totius templi altitudine; quod etiam firmis admodum rationibus ex sacra scriptura, & Iosepho desumptis; & item grauissimorum Doctorum, Bedæ, Ruperti, Ricardi, Petri Comestoris, Angelomi, Lyrani, Abulensis, Caietani, & Vatabli auctoritatibus, confirmat Franciscus Ribera libro primo de templi fabrica, capitulo quinto. Quando verò ait scriptura, domum fuisse altam triginta cubitis, debere intelligi, de interiore atque inferiore templi parte: siquidem tota templi altitudo, intus triplici contignatione distincta erat, vt paulo post numero quarto dicemus. Et hæc quidem posterior opinio, videtur esse communior, & priori præferenda.

Logitudo. *Latitudo.* *Altitudo.*

Longitudinis templi partes. De Porticu. De Sancta.

Distinguebatur autem hæc domus, secundum eius longitudinem, in tres partes: 3
prima in ipso ingressu erat porticus iam memorata, decem cubitis lata; & longa quantum se se extendebat tota latitudo domus; hoc est cubitis viginti; quæ & templi vestibulum dici consueuerat. Altera erat domus maior, seu Sancta, longitudinis quadraginta cubitorum, 3. Reg. capitulo sexto, versiculo 17. in qua erant, altare incensi; mensæ panum propositionis; & candelabra aurea, cum suis lucernis. Tertia demū templi pars dicebatur Sanctuariū, seu Sancta Sanctorum, idest omniū sanctis-

ſanctiſſima, & oraculum; quia ibidem altari ſolebant diuina reſponſa, vt patet Exo. cap. 30. ver. 6. Et hæc erat minor priore: ſiquidem non excedebat in qualibet ſua dimenſione menſuram viginti cubitorum, vt colligi poteſt 3. Reg. cap. 6. ver. 16. & expreſſe aſſeritur ibidem ver. 20. & ſentiunt communiter Hebræorum Rabbini. *De æde Sancta Sanctorum appellata.* Quamquam autem non deſunt ex Latinis Scriptoribus plurimi, qui proximè adducto textu adeo claro non obſtante, aſſerunt oraculum quidem fuiſſe longum viginti cubitis, & totidem latum, quemadmodum 2. Paralip. cap. 3. ver. 8. replicatum habemus; ſed tamen habuiſſe altitudinis cubitos triginta, ſicuti domus anterior; nituntur que prædicto 3. Reg. loco reſpondere, dicentes; illam viginti cubitorum altitudinem, debere intelligi, non de toto oraculo; ſed de muro, qui ſeparabat oraculum, ab anteriori domo, quem credunt fuiſſe altum viginti duntaxat cubitis, & ſuper ipſum, vſque ad primam contignationem, remanſiſſe aperturam altitudinis decem cubitorum, ſolo coopertam velo; Et hanc aperturam ibi neceſſario ponendam putãt; primo quia, inquiunt, per ipſam aliquomodo prominebant capita perticarum, quibus Arca portari conſueuerat (erant enim viginti cubitis aliquanto longiores, vt infra ſub anno mundi 3030. num. 20. oſtendemus) Deinde, vt per eandem aperturam, tranſire poſſet fumus altaris incenſi, intra ipſum oraculum; & denique, quia cum nemini dubium ſit, vt omnes admittunt, quin velum quod pendebat ante oraculum, fuerit illud, quod in paſſione Domini ſciſſum eſt, a ſummo vſque deorſum, vt pateſcerent Sancta Sanctorum: ſic arguunt: Si murus ille, vſque ad tectum oraculi fuiſſet continuatus; certè ſciſſio illa non valuiſſet patefacere Sancta Sanctorum, quæ nihilominus muro intermedio remanſiſſet occultata; Igitur, inferunt, a ſummitate dicti muri, ad tectum oraculi, memoratam extitiſſe aperturam, viginti cubitis latam; altam verò decem, prædicto duntaxat opertam velo; & conſequenter totam oraculi altitudinem fuiſſe triginta cubitorum, non ſecus ac ipſius anterioris domus. His tamen non obſtantibus nos è contrario dicimus: Oraculum viginti tantum cubitis fuiſſe altum, quemadmodum aperte aſſerit ſacer textus paulo ante citatus; qui profectò non de altero tantum laterali pariete; ſed de cunctis quattuor lateribus intelligendus eſt; quemadmodum verba ipſa indicant; a quibus nullo modo recedere debemus; præſertim cum nulla ſit neceſſitas ponendi prædictam aperturam. Nam, eſto fuerit; certè Arca Domini, cum inferius ſuper ipſius oraculi pauimento poſita eſſet; etiam ſciſſo tam altæ illius aperturæ velo, videri non potuiſſet; neque vectes in arcæ circulis poſiti, per eandem prominere aperturam in alto poſitam, vllatenus quiuiſſent. At verò per ipſam oraculi portam, quæ ſatis ampla fuiſſe creditur, commode poterant prominere vectium capita; & per eandem intrare odor, fumuſque thymiamatis; & ſciſſo velo, patefieri quæ erant in Sancta Sanctorum: Valuæ etenim illius portæ, ferè ſemper apertæ manebant; ita vt Sancta Sanctorum, ante fores oraculi, ſolo velo, quod totam eius faciem veſtiebat, occluderentur. Igitur ſi Sanctuariũ viginti duntaxat cubitos habebat altitudinis; oportet quod tabulata extrinſecus exiſtentia quæ pariter viginti cubitis alta erant, vt infra num. 8. dicemus, ante feneſtras eſſent aperta, vt lux ad ipſas ingredi poſſet.

4 Porrò templum illud, de quo nunc agimus; non ſecundum longitudinem ſuã tantum, vt dictum eſt, ſed etiam ſecundum ipſius altitudinem, tripliciter diſtinctum fuiſſe certum eſt; id enim euidenter colligitur ex 3. Reg. cap. 6. ver. 8. vbi dicitur, quod in medio partis dexteræ, domus inferioris, oſtium erat; & per cochleam aſcẽdebãt (nimirũ Sacerdotes) in mediũ cænaculũ; & a medio in tertiũ. Quamquam ſ. n. nõ deſint, qui per hanc cochleam, putent (quod nos quoq; non negamus) paratum fuiſſe aſcenſum ad tria illa tabulata, in circuitu templi poſtmodum fabricata, de quibus infra numero octauo dicemus; attamen, quod etiam per eandem, aſcenderetur ſupra templum, expreſsè tradit Ioſephus 8. antiq. cap. 2. his verbis: Porrò aſcenſum in ſuperiorem templi partem, commentus eſt Rex in craſſitudine muri: hæc enim pars (intellige ſuperior) non habebat ab oriente magnam ianuam, vt inferior. Sic Ioſephus. Vbi aduertendum eſt, quod non dixit ad ſuperiores; ſed ad ſuperiorem partem templi; quia, vt arbitror, Herodiani tẽpli, quod ipſe præ oculis habuit, ſimilitudine deceptus; falſò credidit, etiam totam templi Salomonis alti- *Altitudinis eius partes.*

tudinem centum viginti cubitorum, eodem modo in duas tantum domos, fuisse distinctam; alteram superiorem, & inferiorem alteram; atque singulas, sexaginta cubitis in altum fuisse porrectas. At verò Latini Scriptores, qui templum Salomonis, cẽtum viginti cubitis altum faciunt; dicunt inferiorem domum, ab infimo pauimento, ad priorem contignationem, triginta duntaxat altitudinis cubitos habuisse, vt traditur 3. Reg. cap. 6. ver. 2. Et super hanc domum inferiorem, ponunt duo cænacula, siue solaria, duasue aulas, aut superiores domos, quas olim cænacula nuncupari consueuisse certum est; quemadmodum nos sub anno mundi 1557. num. 16. ostendimus. *Trium cænaculorum altitudo quanta.* Et primum quidem cænaculum, aiunt, extitisse altitudinis triginta cubitorum; alterum verò, quod erat supremum, sexaginta. Ceterum de inferiori domo, quæ propriè templum dicebatur, constat sæpissime in sacris libris fieri mentionem; quoniam ibi quotidie diuina exercebantur mysteria: De superioribus autem, ad quas, vt diximus, per cochleam ascendebatur; raro admodum; quia illæ non ad *Superiorũ duorum cænaculorum vsus.* sacra Sacerdotum munia peragenda, destinatæ erant; sed tantummodo, vt creditur, ad reponenda quædam ministeriorum vasa, vestesq; Sacerdotum sacras, & si quæ eiusmodi alia erant ad quotidianos templi vsus necessaria. Quamquam etiam credibile est, alia quoque ad sacros vsus non amplius necessaria, ibidem tanquam in loco sacro, & remoto, admodumque conuenienti, fuisse asseruata; qualia erant tabernaculum, & altare holocautomatum, quæ olim fecerat Moyses, vt ait Abulensis super 3. Reg. ca. 8. q. 2. & forte etiam tabernaculum, quod fecerat Dauid, de quo sub anno mundi 2988. num. 2. dictum est: horum enim vsus, ædificato templo, iam cessauerat. Puto item ibidem asseruata fuisse, vrnam auream plenam man; & virgam Aarõ, quæ mirabiliter fronduerat; & librum Deuteronomij, quæ olim iusserat Moyses, per Leuitas poni ad latus Arcæ fœderis Domini, vt cum ipsa deferri possent in terrã Chanaan, Deut. c. 31. ver. 26. Hunc enim postea librũ Iosiæ temporibus, reperit Helcias Pontifex in domo Domini; & misit ad Regem, vt traditur 4. Reg. ca. 22. ver. 8. Hæc, inquam & eiusmodi alia, probabile est, deuotionis gratia, fuisse reposita in superioribus templi partibus, atque ibidem, vsque ad captiuitatem Babylonicam, templique desolationem, conseruata. Et nihilominus satis rationabiliter credimus, prædictas duas aulas supra templum positas, ad quas per cochleam ascẽdebatur, extitisse tantummodo super domum, quæ sancta dicebatur; non autem & super oraculum, quod sanctum Sanctorum vocabant, & viginti tantum cubitis altũ fuisse diximus; super ipsum enim credimus nihil prorsus, ob reuerentiam Arcæ Domini, quæ subtus collocata erat, vnquam fuisse repositum; sed totum illud spatiũ, quod erat altitudinis centum cubitorum, & latitudinis pariter ac longitudinis viginti, erectis in parte orientali tabulatis, sine vllo ostio, vt nemini peruium esset, semper vacuum penitusq; inane permansisse.

Hic si quis quærat: cur templum non fuerit ædificatum præcisè ad mensuras ta-
Templum cur non magis amplum fuerit factum. bernaculi Mosaici, olim a Domino præscriptas, quæ ex Exod. cap. 26. ver. 16. vsque 5
ad 26. colligi possunt fuisse longitudinis triginta cubitorum, & latitudinis decem, quemadmodum nos sub anno mundi 2544. num. 60. probauimus: aut si ab hisce mensuris recedendum erat, vt fabrica magnificentior euaderet; cur tantummodo duplo maius templum ipso tabernaculo, factum sit. Videtur namque longe amplius fieri debuisse, presertim cum in toto illo regno, vnicum esset; & vt dicitur, primo Paralipomenon capitulo 22. versiculo quinto, tale esse deberet, vt in cunctis gentibus nominaretur; Et nostris temporibus, in quibus tot in vnaquaque vrbe templa visuntur; plurima sint, in vrbibus præsertim insignioribus, illo valde ampliora. Ad hæc respondere possumus; non eandem fuisse tabernaculi, templique rationem. Nam illud quidem quia portatile esse debebat; non debuit maius fieri, quam præscriptum fuerat; alioqui, vel nullatenus; vel nimia cum difficultate gestari potuisset. Templum autem, quoniam stabile, diuque admodum erat permansurum; proculdubio potuit, debuitque multo grandius ædificari: non tamen conueniens videbatur illud adeo amplum fieri, sicuti sunt plurima ex nostris; siquidem in his, non soli Sacerdotes; sed & omnis populus ingredi potest soletq; in illo autem, tantummodo Sacerdotes; poterant introire; & in

sancta

sancta quidem, pauci admodum, iuxta vices suas, bis in die, mane scilicet & vespere, ad concinnandas lucernas, incensumque adolendum, vt patet Exod. cap. 30. ver. 7. & Luc. cap. 1. ver. 9. & item semel singulis sabbatis, ad remouendos panes propositionis veteres, calidosque alios reponendos, Leuit. cap. 24. ver. 8. In sancta autem Sanctorum ingredi poterat solus Pontifex semel in anno, vt dicitur ad Hebr. cap. 9. ver. 7. idque decima die mensis septimi, nimirum in festo Expiationis, seu propitiationis, vt colligitur Leuit. cap. 16. vbi eiusdem expiationis ritus edocetur: vnde superuacuum videri potuisset templum illud tam grande fieri, sicuti nunc sunt aliqua ex nostris. Et tamen, ne nimis angustum videretur, operæ pretium fuit, vt duplo saltem maior tabernaculo fieret: Et (vt quantum fieri poterat, magnificentiæ ratio haberetur) quod amplitudini, ob causas superius allegatas, deerat; suppleretur intus ornatu preciosissimo; foris autem, altitudine eximia; ex quibus, tum admirabile cunctis gentibus, tum etiam instar magnæ cuiusdam turris, munitissimum, & valde procul conspicuum redderetur. Ex quo factum est, vt postea etiam ipsa Ierusalem, aliquando nuncupata fuerit Turris gregis, & nebulosa, vt patet Miche. ca. 4. ver. 8. nimirum, vt aiunt illius loci Expositores, propter templum in ea, ad altissimæ turris similitudinem constructum; quod, quemadmodum turris gregis dictum est, quia ad ipsum ter in anno omnis Israel, in modum magni gregis, conuenire solebat; ita etiã turris nebulosa nuncupatum fuit, quod tanta esset eius altitudo, vt eius summitas nubes quodammodo contingere videretur. Itaque tametsi in ipsa templi ædificatione, seruari non potuerint mensuræ tabernaculi; obseruata nihilominus fuit, quatenus potuit, proportio ad ipsum. Nam sicuti longitudo tabernaculi triginta cubitorum, tripla erat ad latitudinem eius, quæ creditur fuisse decem cubitorum; ita longitudo templi sexaginta cubitorum, tripla fuit ad latitudinem ipsius, quæ erat cubitorum viginti; & quemadmodum tota templi longitudo, ad longitudinem tabernaculi; sic etiam tota templi latitudo, ad ipsam tabernaculi latitudinem, dupla fuit. Denique, sicuti de mensuris tabernaculi non est curiosius inquirendum, cur non maiores minoresue extiterint; quod certũ sit a Deo, qui omnia iustis ponderibus ac mensuris librare solet, Moysi tales fuisse præscriptas: sic nec de mensuris templi; quoniam ipsæ quoque Dauidi traditæ diuinitus fuerunt, vt nos sub anno mundi 3017. num. 3. ostendimus; & postea ab ipso Dauide Salomoni consignatæ, quemadmodum sub anno mundi 3020. num. 6. dictum est.

6 Dicamus nunc aliquid de eiusdem templi ornatu; & prius de interno, de quo breuiter ac sparsim fit mentio 3. Reg. cap. 6. ver. 15. vsque ad 36. & 2. Paralip. capit. 3. ver. 4. vsque ad 15. Ex quibus locis colligi potest, quod omnes templi parietes, intus vestiebantur tabulis cedrinis, quæ torno alijsq; fabrilibus instrumentis admodũ elaboratæ, expolitæq; erant; ac multis exornatæ cælaturis, quæ referebant Cherubim, & palmarum species, aliasq; picturas, hoc est variarum rerum imagines, fabrefactas, atque ita prominentes, vt veluti de pariete egredi viderentur; quæ etiam quibusdam quasi catenulis, se se inuicem eleganter admodum complecti videbantur. Omnes verò istæ tabulæ sic, vt dictum est, cælatæ; quas propterea satis crassas fuisse oportuit; purissimi, ac probatissimi auri laminis, tanquam tecis appositissimè ad sculpturas illas accommodatis, operiebantur; & erant laminæ clauis aureis asseribus affixæ, atque ita ad vnguem cunctas illas cælaturas vestiebant, ac si in tabulis aureis sculptæ fuissent. Puto autem singulas huiuscemodi tabulas, ad minus fuisse latas cubito vno, & semis, quemadmodum erant tabulæ tabernaculi, vt dicitur Exod. cap. 26. ver. 16. vel forte etiam aliquid amplius, puta cubitis duobus; longas verò sexdecim, aut decem, & septem circiter cubitis; & sic inter se dispositas, vt vna tabula sursum, & altera deorsum, transuersaliter, iuxta parietes excurrerent; reliquę verò inter ipsas erectæ, inuicemque eo modo iunctæ essent, quo cõponi solent pelles deauratæ, seu panni serici, quibus diuitum cubicula vestiuntur. Atque hoc ordine, crediderim, exornatos anterioris Domus parietes, a pauimento sursum, vsque ad viginti cubitorum altitudinem, hoc est vsque ad limina fenestrarum, quas in reliqua superiori decem cubitorum altitudine, rite dispositas fuisse dubium non est; & ibidem obliquè fabricatas, vt traditur 3. Reg. cap. 6. ver. 4. Spacia verò inter easdẽ fenestras existentia, alio pariter tabularum eiusdem operis ordine, decenter coo-

De interno templi ornatu.

perta fuisse necessarium est; ita vt ne vnus quidem in parietibus lapis, vel pars eius vspiam apparere posset, quemadmodum signanter exprimitur ibidem ver. 18. Eodē quoque modo Sanctuarium, quod non tantæ erat altitudinis, simili ac proportionata tabularum dispositione, vbique intus peruenustè vestitum, paratumque fuisse credimus. Nisi forte, ipsæ Sanctuarij tabulæ, vt probabile est, maiori aliquo essent artificio elaboratæ, elegantioribusq; ac maioribus cælaturis fabrefactæ. Porrò anterior Sanctuarij facies, insuper tota velo operiebatur pretiosissimo; quod ex hyacintho, purpura, cocco, bissoq;, mira varietate intextū, picturas Cherubim aliasq; varietate, ac pulchritudine admirabiles, referebat. Neq; verò tēpli parietes tantum, vt dictum est, Salomō tabulis cedrinis, graphicè admodū cælatis, atque inauratis, exornari voluit; sed & trabes, & laquearia, postesq; ,& ostia, ex cedro fieri, varijsq; cælaturis, & cūcta desuper inaurari. Nec non & pauimentū ipsum, quod tabulis, in Sanctuario cedrinis; in anteriori autem domo abiegnis stratum erat; non quidem cælatis; quia planum esse debebat; verumtamen laminis aureis desuper vsquequaque contectis: vt propterea nihil in templo, nisi auro tectum conspici posset; quemadmodum expresse traditur 3. Reg. cap. 6. ver. 22. Superiora quoque cænacula Salomon intus texit auro, vt dicitur 2. Paralip. cap. 3. ver. 9. sed, vt arbitror, illa non tanto artificio expoliuit. Et interior quidem templi ornatus sic se habebat.

De externa tēpli pulchritudine.

Exterior autem eiusdem templi pulchritudo, in tribus fere posita videbatur. primo quia templi fabrica erat valde sublimis, nimirum alta centum viginti cubitis; & in modum magnæ ac celsissimæ turris ædificata, vt dictum est, & in loco admodum eminenti posita, hoc est in vertice montis altissimi; ad quem ab vrbe Ierosolyma, quæ ipsa quoque in eodem monte ædificata erat, non modicum ascendebatur, iuxta illud Luc. cap. 18. ver. 10. Duo homines ascendebant in templum; & Actorum ca. 3. ver. 1. Petrus autem, & Ioannes ascendebant in templum. Vnde procul admodum videri poterat, & ab eius pinnaculo, seu culmine, vel potius domate, tota ferè Iudæorum regio commodè perlustrari. Secundo, quia ex lapidibus magnis, & pretiosis, hoc est non ex quolibet marmore, sed admodum albo, & electo, eoque exquisitissimè quadrato, dolato, atque expolito, ædificatum erat templum, a fundamentis, vsque ad verticem, vt colligi potest ex 3. Reg. cap. 5. ver. 17. & 18. & cap. 6. ver. 7. Tertio, quoniam tectum quod erat in summitate templi, vt habetur loco proximè citato, ver. 9. & 10. totum erat de lignis cedrinis compactum, habebatq; desuper, nimirum in circuitu, tabulatum in modum, vt arbitror, elegantis cuiusdam cācelli fabrefactum, pariter cedrinum altitudinis quinque cubitorum; Ex quo scripturæ sacræ loco inferri potest, ipsum templi tectum, non fuisse fastigiatum, seu acuminatum, vt sunt nostra; sed ferè planum, more tectorum quæ fiebant in Palæstina, & Ægypto, alijsque regionibus, vbi raro admodum pluere solet; & eiusmodi tecta magis proprie significari videntur vocabulo Græco quam Latino; dicuntur enim domata; supra quæ, quia nonnumquam ascendere solebant, iuxta illud Prouer. cap. 21. ver. 9. Melius est sedere in angulo domatis &c. id est (vt ibidem exponit Iansenius) in angulo tecti iniurijs cæli expositi: propterea præceperat Dominus, Deut. cap. 22. ver. 8. filijs Israel, vt quando domum nouam ædificare vellent, attollerent aliquantulum in circuitu tecti eius murum, ne quis inde cadere posset. Et hac quoque de causa videtur Salomon fecisse prædictum tabulatum super omnem domum, id est supra pinnaculum templi. poterat ergo eiusmodi tabulatum ipsi templo tria præstare, nimirum maiorem securitatem ijs qui supra templum ascenderent, ne videlicet eos inde in præceps labi contingeret; & item tempore belli, faciliorem eiusdem templi defensionem; sic enim commodius saxa, aliaque eiusmodi ibidem comportare, & inde valentius deijcere poterāt. Denique, quod erat præcipuum, non mediocrem templo tabulatum illud cōferebat decorem, & pulchritudinem: erat enim veluti totius fabricæ coronula; & ad maiorem gratiam (si Venerabili Bedæ in lib. De templo cap. 9. credimus) turriculis quoque eleganter distinctum conspiciebatur; quæ si in acutum desinebant; quodammodo murorum pinnas imitari videbantur; vnde illa templi summitas, pinnaculum templi dicta est; non quia tectum eius esset fastigiatum; sed quia in circuitu eius veluti pinnas plurimas haberet. Eusebius lib. 9. De Præparatione Euangelica cap. 4. versus finem addit: Salomonem fecisse

etiam

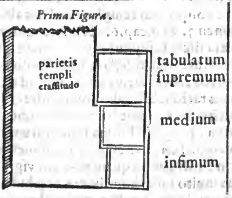
etiam catenas, tanquam retia, super omnem templi altitudinem viginti cubitis, easque instrumentis quibusdam extendisse; a quibus quadraginta tintinnabula ærea dependebant; ne aues super templum sederet; neque nidos in laquearibus eius facerent; vt templum ab omni prorsus immunditia incontaminatum seruari posset.

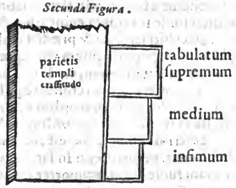
8 Ad eundem etiam exteriorem templi ornatum, reduci posse videtur ligneum illud ædificium, quod extrinsecus in circuitu templi, & Oraculi, præterquam in fronte orientali, fabricatum erat; quod sub nomine trium tabulatorum, breuiter tangitur 3. Reg. cap. 6. ver. 5. vsque ad 7. vbi legimus: Et ædificauit super parietem templi (idest ad parietem templi, iuxta illud Psal. 136. ver. 1. super flumina Babylonis &c.) tabulata per gyrum in parietibus Domus per circuitum templi, & oraculi &c. & postea subiungitur; quod tabulatum infimum, habebat quinque cubitos latitudinis; medium sex; supremum verò septem. Circa quæ tabulata, tria potissimũ quæri possunt, Primo de ipsorum forma, & vsu. Secundo cur essent in latitudine inequalia. Tertio quanta esset eorundem altitudo; nam de singulorum distinctionibus, & cellarum numero, nihil certi affirmare possumus. Et quidem, quod ad primum attinet, duæ habentur Doctorum opiniones; altera quæ putat illa fuisse veluti deambulatoria, è templi muris prominentia, seu longa quædã podia, cancellis duntaxat circundata; & triplici ordine, secus templi parietes, ad eius decorem, excurrentia; pro qua sententia facere videntur, primo ipsa tabulatorum latitudo, quæ cum definiatur fuisse quinque, vel septem cubitorum; videtur satis angusta, ac magis conuenire loco ad deambulãdum, prospiciendumue, quam ad habitandum destinato. Deinde illa verba loco Reg. citato apposita: Et fecit latera in circuitu.] idest, vt nonnulli interpretãtur, veluti cancellos, ne quis inde labi posset. Hanc opinionem secuti videntur plurimi ex Latinis, qui de hoc templo scripserunt, Beda, Ricardus, Lyranus, Auctor Historiæ Scholasticæ, Abulensis, & alij. Sed si hæc fuissent podia ad templi ornatum facta; non minus viderentur fieri debuisse in orientali eiusdem templi fronte, vbi maiorem habuissent gratiam, quam in alijs eius partibus. Quare multo probabilior videtur sententia Iosephi, aliorumque Hebræorum, & Vatabli, qui sentiunt, prædicta tabulata, non fuisse deambulatoria; sed diuisa in cellas ad vsum templi ædificatas; ostijsq; ita dispositis, vt ab vna in aliam, commodè pertransiri posset. Eãdem opinionem sequitur, & aliquot etiam argumentis ex sacra præsertim scriptura desumptis, confirmat Ribera lib. 1. cap. 14. de templi fabrica, vbi etiam reddit causam, cur adeo arctæ essent dictæ cellæ; nimirum ordinem ipsarum infimum, propter areæ angustiam, non potuisse fieri quinque cubitis latiorem, reliquos verò duos supra positos, ad maiorem ipsorum firmitatem ac decorem, vno tantum cubito se se inuicem excedere debuisse. Ad alterum quæsitum, quod erat de inæqualitate latitudinis horum tabulatorum; dicimus duobus modis illam potuisse contingere: vel quia templi murus, in parte inferiori, vsque ad tectum primi tabulati, esset crassior; & inde vsque ad tectum secundi, vno cubito minus crassus; in tertio autem tabulatu, altero item cubito gracilior, vt prima quæ hic ponitur figura demonstrat: Vel è conuerso, quia parietes quidem templi, extrinsecus perpendiculariter ascenderent; ordines verò tabulatorum, seu cellarum, se se inuicem foris vno cubito protenderent, vt in secunda figura hic exprimitur.

De tribus templi tabulatorũ seu cellarum ordinibus.

De tabulatorum forma.

De eorundem inequalitate.





Vtraque

Vtraque opinio probabilis est, & suos habet defensores; verum nobis posterior magis arridet, propter illa verba, quæ habentur 3. Reg. cap. 6. ver. 6. videlicet: Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt nō hærerent muris templi.] Ex quibus verbis, videtur posse colligi, quod prædicta tabulata non crassioribus illis muri partibus, vt in prima figura conspicitur: sed trabibus secus murum erectis fulciebantur, vt secunda ostendit figura. Quamquam etiam dubium sit, an ibidem scriptura, per trabes, intelligat transuersales tantum, quæ super prominentias è templi parietibus egredientes, quas Architecti vocant Canes, residerent, vt sentit Ribera; an verò intelligi velit etiam rectas, quę ibidem è terra surgerent, vt putat Abulensis. Quicquid sit de prædictis canibus; mihi profecto satis probabile videtur, secus templi parietes, præter transuersales trabes, alias quoque rectas, per iusta quædam interualla, in terram fuisse defixas, saltem vt ab vna ad alteram, tabulæ in septi modū affigerentur; ne qui in tabulatis essent, vllo modo possent templi muros contingere, Et hoc videtur significari illis verbis: Vt non hærerent (nimirum tabulata, & qui in eis essent) muris templi.] De altitudine autem horum tabulatorum, seu cellarum, quod erat tertium quæsitum, scriptura sacra non meminit, quemadmodum nec de earum longitudine; vnde aliqui arbitrati sunt, altitudinem primi tabulati, peruenisse vsque ad primam templi contignationem; ita vt eadem tigna, egressa muros templi, sustinerent tectum primi tabulati; & eodem modo in secunda ac tertia contignatione; ex quo sequeretur, altitudinem primi tabulati, seu infimi ordinis cellarum, fuisse triginta cubitorum, & secundi totidem, & tertij seu supremi, sexaginta; veruntamen hæc opinio (supposito quod huiusmodi tabulata, non podia essent, sed cellæ) non placet; tum quia tanta cellarum celsitudo, ad ipsarum latitudinem, quam diximus fuisse cubitorum quinque, vel ad summum septem, nimis fuisset improportionata; tum etiam quia sic cellæ totum templi murum extrinsecus operuissent; quod certum est reluctari Iosepho, qui lib. 6. De Bello Iudaico cap. 6. scribit; quod superior templi pars, eiusmodi domos non habebat; Et clarius lib. antiq. 8. cap. 2. dicit, quod prædicta tabulata, seu cellæ; viginti cubitis attollebantur; & super has alia series cellarum erat extructa; super quam rursum alia; omnes inter se numero, & altitudine pares; ita vt coniunctæ, inferius ædificium æquarent; nam superius non erat circumædificatum. Ex quibus Iosephi verbis patet, quod dimidia tantummodo pars altitudinis murorum templi, hoc est sexaginta duntaxat a solo cubitis, extrinsecus, dictis tabulatis operiebatur. Quamquam istam Iosephi sententiā, potius de templo nouissimè ab Herode constructo, quod ipse Iosephus sæpius vidit, & cui putauit Salomonicum per omnia, vel saltem in hoc fuisse simile, crediderim posse accipi. Nam si tabulata templi Salomonis, habuissent singula viginti cubitos longitudinis, & totidem latitudinis, & viginti pariter altitudinis, quemadmodum nunc in textu Græco eiusdem Iosephi, loco antiq. proximè allegato legimus; proculdubio altitudo cellarum, ad reliquas ipsarum dimensiones fuisset satis proportionata: Verum cum ex sacro textu, vt dictum est, & item ex emendatiore Iosephi lectione, olim a Ruffino translata, constet tabulata templi Salomonis, quinque circiter cubitis fuisse lata; non est credibile, quod singula habuerint viginti cubitos, vel amplius, latitudinis. Neque in hoc, necesse est omnino fidē adhibere Iosepho; præsertim cum videamus ipsum, in nonnullis quoque alijs eiusdem templi mensuris, apertissimè a sacris codicibus discordare: Siquidem templi inferioris altitudinem, dicit fuisse sexaginta cubitorum, & tamen 3. Reg. cap. 6. ver. 2. ponuntur tantummodo cubiti triginta; & prædicta tabulata dicit Iosephus fuisse omnia eiusdem amplitudinis; scriptura autem vbi supra ver. 6. medium tabulatum fuisse vno cubito latius infimo; & supremum, medio adhuc altero cubito latius extitisse tradat. Itaq; si hac in re coniectari liceret, dicere possemus rationabile admodum videri, singula illa tabulata, siue cellarum ordines, tot altitudinis, quot latitudinis cubitos habuisse; ita vt tectum supremi ordinis cellarum, prope ad limina fenestrarum tēpli, quæ in anteriori domo, hoc est, in sancta viginti circiter cubitis a pauimento alta fuisse diximus, peruenirent: In sancta autem Sanctorum, quam non nisi viginti cubitis altam fuisse diximus; oportet fenestras multo fuisse humiliores, & tabulata ante ipsas fuisse interrupta, & aperta, ita vt lumen ingredi posset, quemadmodum supra

De ipsorum altitudine.

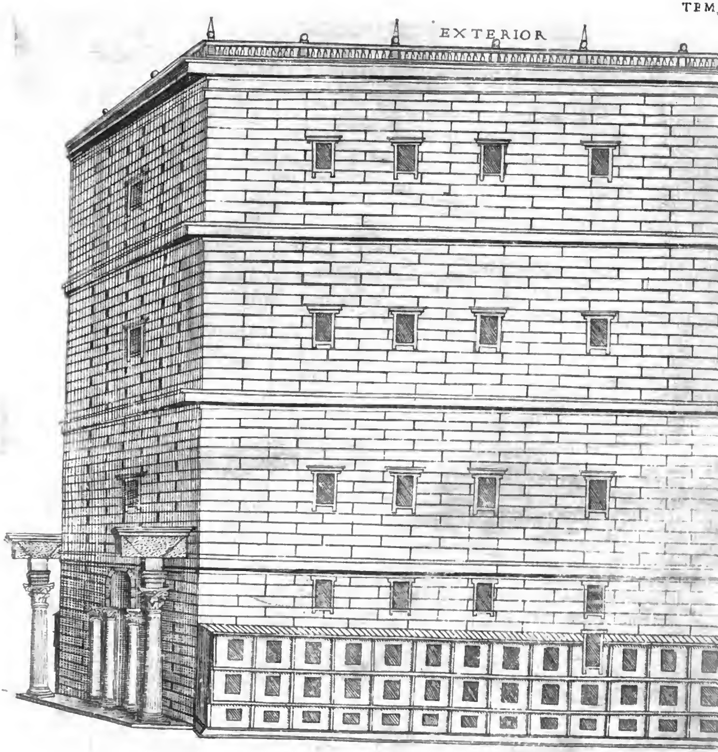
pra

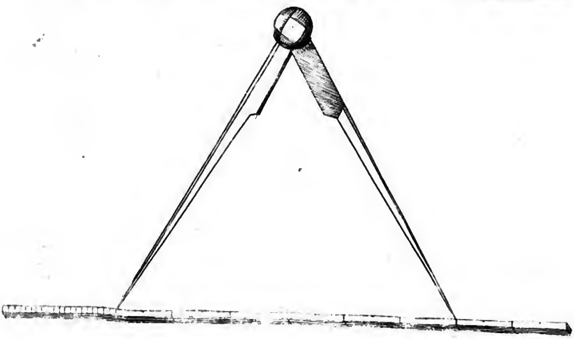
pra nu.3. dictum est. Porrò ad has cellas, seu ad superiora tabulata, per eandem cochleam, per quam ad cænacula templi ascendebatur, pariter ascẽsus præberi cõsueuisse creditur, ostiolis in ipsius templi parietibus apte dispositis. Cęterum hic notandum est, prædicta tabulata lignea, non reperiri in eo templo, quod in visione monstratum est Ezechieli; sed eorum loco, ad illius templi latera, quasdam poni domunculas muris firmissimis ædificatas, vt etiam videre est in Villalpandi typis. Quare videtur, non omnino sustineri posse, quod idem Villalpandus sæpe supponit, & pro indubitato axiomate habet; nimirum, idem prorsus fuisse templum Ezechieli mirabiliter ostensum, cum eo quod olim Salomon extruxerat: præsertim cum in alijs quoque eadem templa non nihil fuisse inter se diuersa, nos infra suis locis simus demonstraturi. Vnde fit credibilius, Ezechieli in prædicta visione diuinitus præmonstrata fuisse, non ea præcise quæ in templo a Salomone constructo, & a Chaldæis destructo, extiterant; sed multa quoque eorum quæ facienda erant in illo templo, quod postea sub Dario Hystaspis reædificandum, & posterioribus temporibus, primo ab Artaxerxe Longimano, mox à Simone iusto, ac demum ab Herode (vt nos sub annis mundi 3540. num. 1. & 3610. num. 9. & 3752. num. 2. & 4032. nu. 1. vsq; ad 17. inclusiue ostendemus) muniendum, instaurandum, ampliandum, decorandũ, ac perficiendum erat. Et hæc sunt quæ de externo intimi templi ornatu, ex sacris libris colligi posse videntur. Vtrum autem insuper idem templum, ab extra, tot talibusque Architecturæ ordinibus, atque ornamentis fabrefactum esset, quot, qualibusque ipsum repræsentat Villalpandus in suis elegantissimis eiusdem templi descriptionibus, ac typis, affirmare non ausim, cum probabilius sit, illis temporibus Architecturæ artem, nondum adeo fuisse perfectam; quin etiam omnino conuinci posse non videatur, tunc temporis, eximios illos eiusdem artis ordines regulasque in vsu fuisse apud Hebræos, quæ postea apud Græcos ac Romanos excellenter admodum floruerunt. Quemadmodum enim ab his valde differt illud Architecturæ genus, quod ducentis, & amplius ab hinc annis, in Germaniæ regionibus, vigebat, ac etiam in Italiam introduci cœperat; & ad cuius normam templum maius Mediolani ædificatum videmus; ita potuit illud quo in Syria, Salomone viuente, vti consueuerant, in multis differre ab eo, quod deinde Græci, Romanique in vsum induxerunt. Solent enim tempora in eiusmodi præsertim artibus multa nouare, aliaque a prioribus diuersa introducere, aliquando quidem priscis minus perfecta, vt plurimum autem multo perfectiora. Et hæc de nobiliori parte templi, quæ magis proprie templum interius, seu domus Domini dicebatur sint dicta: Cuius binos hic typos, ad ea, quæ hactenus diximus magis exprimenda delineari curauimus; quorũ primus exteriorem eius formam; alter verò interiorem demonstrabit. Nam ipsius vestigium conspici poterit in atriorum icnographia, quam tertio loco hic pariter subiungendam duximus, vt quæ de atrijs quoque ac in eisdem contentis continuodicenda erunt, facilius percipi valeant.

Differentia inter templum Salomonis, & Ezechielis.

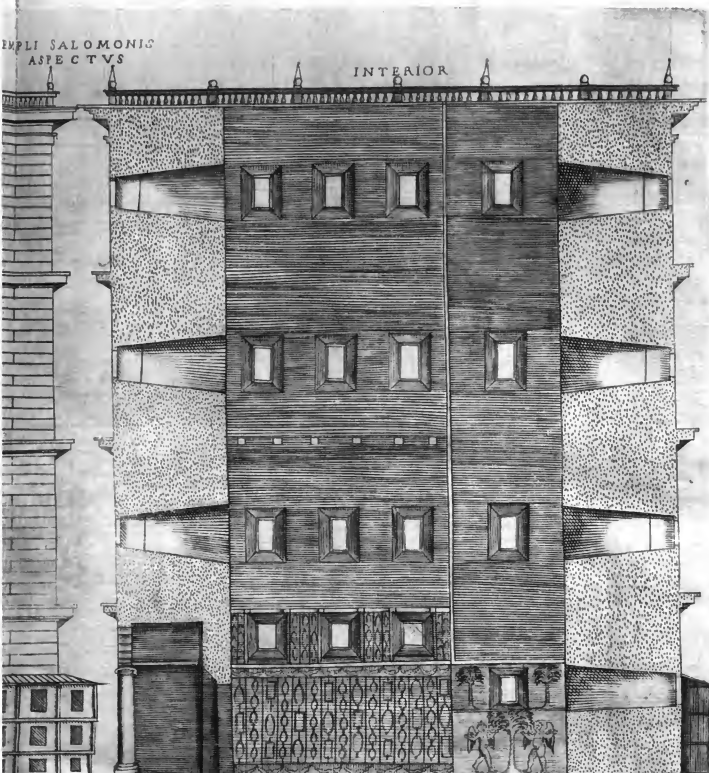
De templi architectura.

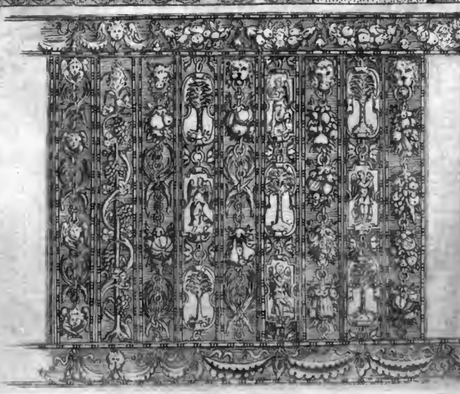
Dictum



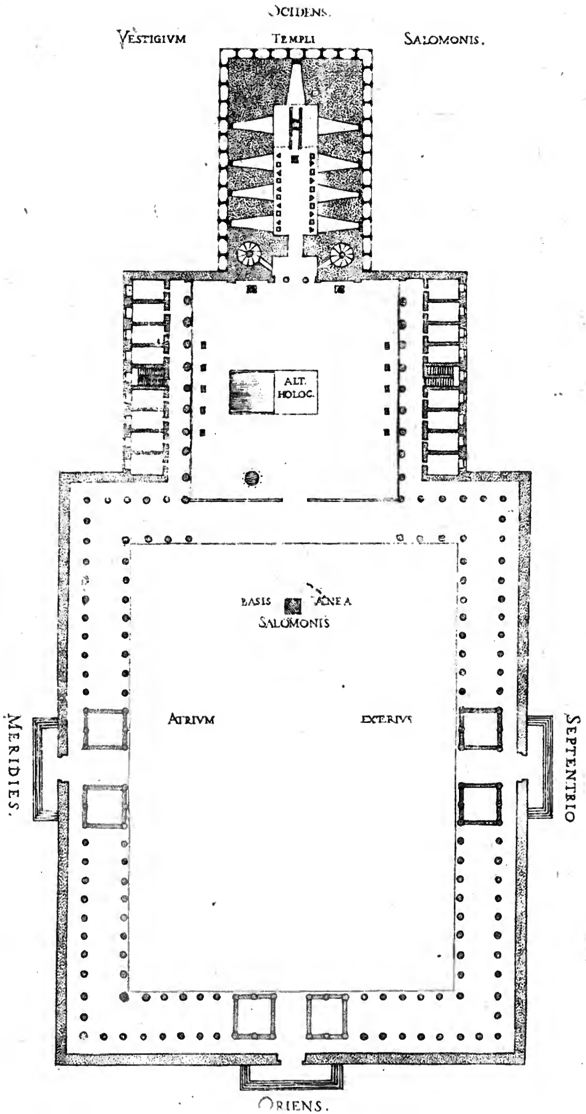


libui
to n
Sanc
hisco
liccat
in ta
elega





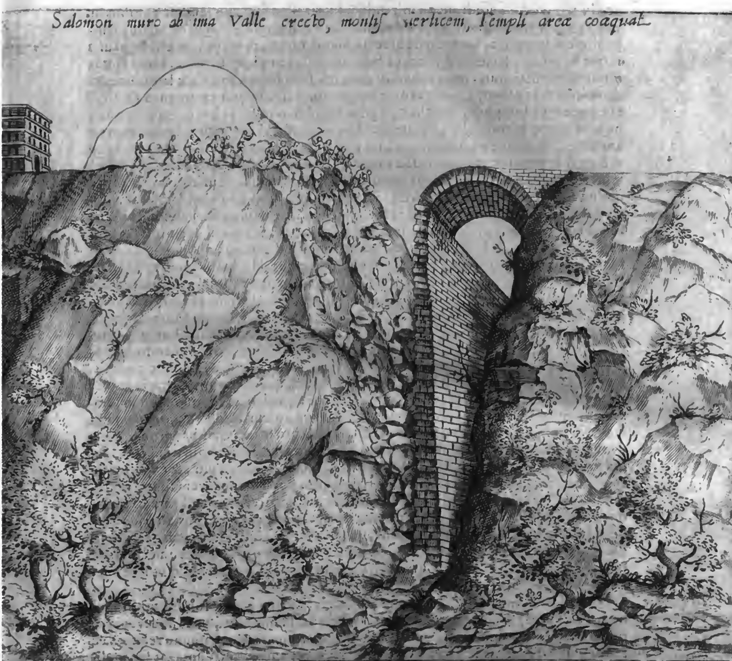
t hic subijcere exemplum aliquan=
naius partis tabulati, quo intus
a uestiebantur; ut ex uarijs
cælaturis quodamodo coniectari
qualcs essent illæ quas Salomon
bulis sculpi, thecisque aureis
nter operiri curauit.


OCIDENS.
VESTIGIVM TEMPLI SALOMONIS.
ALT. HOLOC.
BASIS ÆNEA SALOMONIS
ATRIVM EXTERIVS
MERIDIES.
SEPTENTRIO
ORIENS.

De partibus templi exterioribus.
De Atrijs.

Dictum est hucusque de nobiliori parte templi, quæ magis proprie templum dici poterat. restat nunc aliquid dicere de partibus eius exterioribus, hoc est, de Atrijs, Porticibus, Exedris, & si quæ erant eiusmodi alia. Erant autem Atria, areæ quædam in medio discoopertæ, ac sub dio positæ, ad latera verò porticibus cinctæ; sub quibus pluuio, æstusque tempore, poterat populus se recipere. Sanè quod Salomon non vnicum duntaxat atrium fecerit, indicant verba illa 3. Reg. cap. 6. ver. 36. Et ædificauit atrium interius &c. Inde enim infertur fuisse saltem aliud exterius pro populo: quandoquidem in atrium interius, Sacerdotes, & Leuitæ tantum ingredi poterant. Præterea primo Paralipomenon cap. 28. versic. 6. & 12. fit mentio atriorum in numero plurali: Et item in Psal. 133. In atrijs domus Dei nostri] & alibi non semel. Verum vtrum fuerint duo atria solum in templo Salomonis, an plura; & an omnia in anteriori parte templi ad orientem; vel etiam ad latera, & in circuitu ipsius templi; non satis exploratum videtur. Nam licet plerique ex Catholicis scriptoribus, plura; nimirum quattuor saltem atria ponant, eaque etiam in circuitu templi, vt sunt Cassiodorus in Pandectis, quem citat, sequiturque Beda in lib. De templo cap. 16. Auctor Historiæ Scholasticæ lib. 3. Reg. cap. 14. & 15. Lyranus super 3. Reg. cap. 6. & Abulensis ibidem quæst. 20. & 21. & alij. Attamen, vt bene notat Ribera lib. 1. cap. 16. De templo, confuderunt isti tempora, & templa, existimantes omnia atria, quæ in templo ab Herode constructo fuisse leguntur, etiā in templo Salomonis extitisse; in quorum numero videntur etiam fuisse ex Neotericis Arias Montanus, & Villalpandus, non aduertentes ad ea quæ scribit Iosephus lib. 1. de Bello cap. 6. Vbi de Herodiano templo verba faciens, sic ait: Fanum autem conditum erat, vt dixi, supra durissimum collem, & initio quidem vix templo, atque areæ sufficiebat iacens in summo planities, quòd vndique præceps erat atque decliuis. Cum autem rex Salomon qui etiam templum ædificauerat, muro eius partem ab oriente cinxisset, vna porticus aggeri est imposita, & manebat ex alijs partibus nudum, quoad sæculis posterioribus, semper aliquid aggeris accumulante populo, coæquatus collis latior effectus est. Et lib. 15. Antiq. cap. 14. de hoc eodē colle agens, ait: Tumulus erat petriculosus, arduus, a vertice sensim versus orientale vrbis latus resupinus. Huius verticem primus Salomon rex noster, instinctu Dei, muris circundedit. Hæc Iosephus ad cuius mentem subiectum typum designari curauimus. 9

Porrò



10 Porrò ex memoratis Iosephi verbis, quattuor colligi posse videntur. Primo quod quando Salomon extruxit templum in vertice montis Moriæ, quæ tum ibi extabat planities, vsque adeo erat angusta, vt vix templo; & areæ in qua factum est Atrium interius, sufficeret. Et insuper illa tam arcta planities, sensim orientem versus ascendebat, moxque ibidem in profundissimam vallem præcipitabatur. Secundo quod propterea Salomon, vt posset ibi atrium exterius construere, coactus est erigere murum ab ima valle firmissimum, detractaque ad ipsum altiore collis summitate, magnam vallis partem implere, & colli coæquare. Quo facto, super ea planitie sic ampliata, atrium exterius fabricauit; cœpitque prius illud ab oriente cingere, imposita super prædictis muro & aggere, porticu: ita vt maneret atrium ab alijs partibus nudum, hoc est vt diximus, apertum. Postea verò subsequenter, illud etiam a lateribus cinxit alijs porticibus. Et hoc est quod indicat idem Iosephus 8. antiq. ca. 2. vbi sub nomine Fani, describit hoc atrium exterius dicens: Extra hoc septum (videlicet quod separabat atrium interius ab exteriori) erat Fanum porticibus magnis ac latis cinctum, & portis altis patens, quarum singulæ singulos ventos spectabant, & foribus auratis claudebantur. In hoc fanum cuilibet e populo puro, mundo, ac casto, & præscriptorum legis obseruanti accessus patebat. Dici autem non potest

Quattuor ex Iosepho deducenda.

ac vix etiam oculis credi, quam mirandum fuerit illud exterius fanum; Vallibus .n. expletis tam profundis vt ad prospectum oculi caligarent; & aggesta ad quadringentos cubitos terra, eam vertici montis, in quo templum extructum est, æquauit; atque hoc modo factum est, vt area fani cum solo templi æquaretur. Hanc cinxit duplicibus porticibus, quas columnæ e natiuo saxo sustentabant; & laquearia cedro expolita tegebant: fores verò habebat totum hoc fanum ex argento fabricatas. hucusque Iosephus. Tertio colligitur quod in templo Salomonis, præter duo memorata, nulla erant alia atria; neque muri in circuitu templi, propter ipsius areæ angustias; ob quas etiam credimus, tabulata siue cellas in lateribus templi, adeo arctas, & inæquales, vt num. 9. dictum est, fuisse ædificatas. Quarto demum, quod posterioribus postea temporibus, prædicta montis planities, paulatim impletis per circuitum vallibus, latior effecta est; ita vt atria ipsa, postmodum dilatari, ac multiplicari commodè potuerint. quod saltem regnante Iosaphat fieri cœpisse insinuatur 2. Paralip. cap. 20. ver. 5. vbi fit mentio atrij noui, ante quod stetit Iosaphat, in medio cetu Iuda, & Ierusalem: Quamquam nouum dici puto, quod tunc de nouo fuerit ampliatum, propter ea, quæ paulo post dicemus, de duobus atrijs a Manasse contaminatis. Igitur ex Iosepho patet, Salomonem duo tantum atria extruxisse, alterum pro Ecclesiasticis, & pro populo alterum; quod etiam ex sacra scriptura confirmari potest, præsertim verò ex 2. Paralip. cap. 4. ver. 9. vbi de Salomone dicitur: Fecit etiam atrium Sacerdotum, & basilicam grandem &c. idest atrium interius, & alterũ exterius, quod multo amplius factũ est pro populo excipiendo, & propterea appellatur basilica grandis respectu atrij Sacerdotum. Legimus etiam 4. Reg. cap. 21. ver. 4. quod Manasses extruxit aras in domo Domini, & altaria vniuersæ militiæ cæli, in duobus atrijs templi Domini. quasi diceret, quod ipsum templum & omnia atria eius contaminauerat. Vtrum autem Salomon, atrium quod fecit pro populo, etiam ita distinxerit, vt vna pars pro maribus, altera pro fœminis deputata esset, incompertum est: Videtur tamẽ satis probabile opinari id non tũc, sed post aliqua tempora fuisse præstitum: quando scilicet iam vsu, & experientia cognitum fuit, id maxime expedire. Ex his ergo (præsertim si vera sunt, vt credimus, quæ ex Iosepho retulimus) satis euidenter apparet, fieri nullo modo posse, quod templum a Salomone constructum, fuerit tot atrijs, porticibus, alijsque ædificijs exornatum, & illius amplitudinis, quam referunt, ostenduntq; elegantissimæ ille Villalpandi eiusdem templi ichnographiæ pariter, & ortographiæ, merito sane quantum spectat ad architectonicæ artis splendorem, etiam ore regio, vt ipse asserit, admodum commendatæ.

De atriorum amplitudine.

Porrò de duobus atrijs a Salomone ædificatis, quanta esset ipsorum amplitudo; 11 neque ex sacris libris, neque ex Iosepho habemus; neque alibi, quod nouerim, eorum dimensiones traditæ reperiuntur. Sed præter superius ex Iosepho relata, hæc tantum de hisce atrijs scire possumus; quod scilicet ambo, vno duntaxat septo, distincta erant; & illud quidem septum, ex tribus lapidum valde politorum ordinibus, & insuper altero lignorum cedri ordine, constabat; quemadmodum dicitur 3. Reg. cap. 6. ver. 36. Et tribus tantum cubitis altum erat, vt asserit Iosephus 8. antiq. c. 2. nimirũ quo possent laici de atrio exteriori videre Sacerdotes in atrio interiori sacrificia offerentes. Ambo autem hæc atria, preciosissimo marmore, multoq; decore strata erant, vt dicitur 2. Paralip. c. 3. ver. 6. quod non de tẽplo interiori accipiẽdum est; siquidẽ, vt dictum est, illud stratũ erat tabulis abiegnis, & cedrinis, auro obductis; sed de tẽplo exteriori, hoc est de atrijs; quẽadmodũ ẽt colligi potest 2. Paral. c. 7. ver. 3. vbi aperte dicitur; ꝙ pauimentum atrij exterioris, in quo stabãt oẽs filij Israel cũ Rege Salomone, stratũ erat lapide; & idem credendum est de atrio Sacerdotũ. Porrò porticus illæ, quas ex Iosepho diximus, in atrio exteriori, magnificentissime per Salomonem, fuisse extructas; quamuis postea a Chaldæis, cum reliquo templo, dirutæ vastatæq; fuerint; oportet tamen aliquam earum partem (nimirum orientalem, quæ firmior erat, tanquam super muro ab ima valle erecto fundatam) remansisse, quæ mox denuo instaurata, nihilominus primi conditoris nomẽ deinceps retinuit; & vsque ad tempora Apostolorum, porticus Salomonis appellata est, vt patet ex Euangelio Ioan. cap. 10. versic. 23. Ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis. Et Actorum cap. 3. ver. 11. Cucurrit omnis populus

De septo illa distinguente.

De atriorum pauimento.

De eorum porticibus.

ad

ad eos, ad porticum quæ appellatur Salomonis. Et cap. 5. ver. 12. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. Ex quibus locis manifestè apparet, istam porticum fuisse in atrio exteriori in quod populus ingredi poterat: Et consequenter toto, vt aiunt, cælo aberrasse, qui crediderunt prædictam porticum, Salomonis appellatam, fuisse illam a nobis supra num. 3. descriptam, quæ in vestibulo templi seu sacræ ædis posita erat. Nam ad eam, neque populus, neque Apostoli, imo neque ipse Dominus Iesus, ingredi attentasset, ne legem violare voluisse crederetur, quæ ad illam porticum non nisi Leuitici ordinis homines accedere permittebat. Sanè in circuitu eiusdem atrij exterioris præsertim ad portas eius aut in interuallis earum ædificatas fuisse Exedras siue Gazophilatia aut pastophoria, dubium non est. Nam etiam eiusmodi Exedræ continebantur in descriptionibus partium templi, quas dederat Dauid Salomoni, vt patet 1. Paralip. cap. 28. ver. 12. Quamquam autem Exedræ, Gazophilatia ac Pastophoria, tamquã synonyma sæpius in scripturis sacris vsurpari comperiantur, vt latè probat Ribera lib. 1. cap. 17. de templi fabrica; nihilominus Exedræ nomen videbatur magis genericum, & vsitatum ad significandum quæcunque domicilia seu cubicula, quæ in dicto atrio ad varios ministrorum templi vsus, ædificata erant. Gazophilatia verò magis propriè dicebantur, quæ ad reponendos thesauros domus Domini, populique oblationes specialiter destinata erant; & propterea vtrinque ad portas dicti atrij constitui solebant, vt commodius ingrediente populo oblationes accipi possent. Pastophoria autem propriè dicebantur in quibus morari consueuerant Sacerdotes, & Leuitæ toto illo tempore, quo vacabant ministerijs templi in ordine vicis suæ iuxta distributionem a Dauide factam, de qua nos sub anno mundi 3020. n. 2. vsque ad 6. latè egimus: non .n. nisi expleta hebdomada sua, ad proprias domos redire poterant. Ceterum quemadmodum certum est memoratas Exedras, & porticus, & in summa totum quoque ipsum exterius atrium ab ipso Salomone fuisse factum; ita dubitari posse videtur num hæc omnia intra illud septennium in quo domus Domini ædificabatur fabricata fuerint, an postea: Et ratio dubitandi est, quia 3. Reg. cap. 6. vbi agitur de templi fabrica, licet inter alia fiat mentio ædificationis atrij interioris, nihil tamen prorsus innuitur de exteriori; neque item 2. Paralip. cap. 3. vbi pariter ipsa templi ædificatio describitur: Et præterea cum ex Iosepho 8. antiq. cap. 2. clarum sit, istud atrium exterius, super aggeres, saltem pro maiori parte, fuisse extructum; videtur longius temporis interuallum exegisse, ad explendas prius valles profundissimas, & pro aggerenda, vt idem Auctor ait, ad quadringentos cubitos terra, super qua fieri posset dictum atrium. Veruntamen his non obstantibus, dicimus, prædicta omnia, intra memoratum septennij tempus fuisse absoluta; quia Salomon, vt infra sub anno mundi 3029. num. 1. probabimus, septem annis perfecit templum in omni opere suo; & in omnibus vtensilibus suis; quod etiam affirmat Iosephus loco proximè adducto; & addit: Salomonem prædicta omnia, quæ integram hominis ætatem poscere videbantur, non modo ad opulentiæ, sed etiam ad celeritatis ostentationem, tã cito perfici curasse: Et præterea, quod attinet ad atrium exterius, constat (vt nos sub anno mundi 3030. nu. 18. dicemus) Salomonem, anno a templi fabrica inchoata, octauo; quando celebrabat eiusdem templi dedicationem; stetisse super basim æneam, in medio basilicæ, hoc est atrij exterioris; ergo signum est, quod tunc iam erat fabricatum.

De Exedris Gazophilatijs, & Pastophorijs.

Templi fabrica an septennio penitus absoluta.

12 Eodem anno regni Salomonis quarto, mense octauo circiter desinente, vt sub anno mundi 3022. nu. 2. probauimus; & consequenter post sex circiter menses a cœpta fundatione templi; Salomon, cum audisset quod Semei, qui maledixerat patri suo Dauid; & cui propterea sub pœna mortis interdixerat exitum de Ierusalem; parui pendens Regis imperium, abijsset in Geth; & inde seruos suos, qui ibidem transfugerant, reduxisset in Ierusalem; eundem, tanquam præcepti regij transgressorem, iussit interfici, 3. Reg. cap. 2. ver. 36. vsque ad finem capitis.

Semei a Salomone iubetur interfici.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3027.

QVINTAE MVNDI AETATIS, ANNVS 5.

Fit sermo Domini ad Salomonem.

ANNO (vt ex paulo infra dicendis probabiliter conijci potest) regni Salomonis octauo circiter inchoante, qui erat a cœpta templi fabrica quartus tūc incipiens; nimirum quando iam penè ad medietatem perductum erat ædificium, factus est sermo Domini ad Salomonem, in quo promisit rata facere, quæ aliàs Dauidi pollicitus fuerat, videlicet (vt ibidem exponunt Doctores) stabilire in prosapia sua regnum eius in sempiternum; & templi illius fabricam, quam moliebatur, feliciter ad optatum finem perducere; & inhabitare in medio filiorum Israel, hoc est, in eodem templo semper se se exhibere paratum ad eorum preces benignè suscipiendas; eosdemque protegendos &c. Si tamen ipse Salomon ambularet in lege Domini data per Moysen; & obseruaret omnia præcepta eius, nimirum moralia, iuditialia, & ceremonialia. Ex qua conditione non seruata, facile est intelligere, cur regnum illud exciderit. Sed & aliud hic maioris momenti est, quod ex verbis Domini inferre debemus; nimirum, non magnum quid esse templa quantumuis magnificentissima Deo ædificare, aliaque opera exteriora, ad sui honorem, facere; nisi etiam, atque inprimis, ipsi iugiter obtemperantes, templum cordis nostri (quod ipse signanter a nobis requirit Prouer. c. 23. ver. 26.) eidem omni virtutum genere exornatum, præparare, ac simul offerre studeamus. Vtrum autem iste sermo Domini, qui factus fuit ad Salomonem, fuerit per aliquam Angelicam apparitionem; vel per humanam alicuius prophetæ, eidem a Deo missi, denuntiationē (quod nobis probabilius videtur) non facile est determinare. Quamquā si fuit apparitio, probabilius videatur eam non fuisse similem illi, quæ prius ipsi facta fuerat in Gabaon; vt nos sub anno mundi 3043. num. 1. ostendemus. De tempore autem quo factus est iste sermo Domini ad Salomonem; dicimus certum esse, ipsum tunc contigisse, quando templum ædificabatur, vt euidenter indicant verba illa sacri textus 3. Reg. cap. 6. ver. 12. vbi iste sermo describitur, & dicitur: domus hæc quam ædificas &c. Veruntamen, si causa finalis memorati sermonis ea est, quæ ibidem a sacris Expositoribus assignatur; videlicet vt eum Dominus, ad susceptum opus generosè prosequendum, magis ac magis incitaret; ne forte præ ædificij magnitudine, aut expensarum multitudine, aut temporis diuturnitate, grauatus, tædio Rex afficeretur, progressusque operis iam tepescere inciperet: si, inquam, hoc verum est; proculdubio verisimile admodum videtur, id, vt diximus, contigisse anno a fundatione templi quarto circiter incipiente; quando post plures annos, nondum ad medietatem operis iam deuentum erat: tunc enim maius periculum imminere videbatur, ne aliqua animorum, tum Regis, tum populi remissio irreperet, propter maximos illuc vsque exantlatos labores; & ob eos, qui adhuc reliqui erant, multo maiores. 1

Quomodo factus fuerit.

Et quomodo, & cur.

Quomodo templum sine malleorum ictibus fuerit ædificatum.

Ceterum in toto illo tempore, quo Ierosolymis templum extruebatur, plura hominum millia, partim a Dauide prius præparata, quemadmodum sub anno mundi 3018. nu. 3. dictū est; partim postea ab ipso Salomone, vt sub anno mundi 3020. nu. 13. diximus, electa ac deputata, cædebant in montibus lapides, & ligna; eademque locis opportunis, fabri & artifices, lapidarij scilicet, & lignarij, quadrabant, cōplanabant, dolabant, collimabant, atque per omnia perficiebant, antequam mitterent ad locū fabricæ in Ierusalem; & propterea 3. Reg. c. 6. ver. 7. dicitur: quod domus de lapidibus dolatis atq; perfectis ædificata est; & malleus, & securis, & omne ferramentū, non sunt audita in domo, dū ædificaretur. Quæ profecto verba, non ita strictim sunt accipienda: tanquam si nullus omnino malleorum, securiumue, aut eiusmodi instrumentorū ictus, in tēpli fabrica auditus fuerit; vt̄ .n. fieri nullo modo potuisse, vt parietes adeo crassi, celsiq;, ex tā magnis lapidibus, erecti; & tā grandes lignorū contignationes, ac tot, tantarumq; tabularū compaginationes, sine vllo prorsus malleorum, aut ferramentorū strepitu, extrui potuerint; & saltem claui illi aurei, quorū 2

ibidem

ibidem ver.21. fit mentio; & quorum singuli, vt apertè traditur 2. Paralip. cap. 3. ver.9. quinquagenos siclos appendebant; non sine malleorum vsu, affigi potuisse videntur. Sed neque hic cum Hebræorum Rabbinis, ad quædam Salomonis arcana, nobis penitus incognita, confugiendum est; quoniam de his nihil certi affirmare possumus: Verum memorata sacræ scripturæ verba, (vt Catholici asserunt Expositores) rectè in eo sensu accipi possunt, ac si dictum esset: quod tam lapides, quam ligna, non solum ad debitas mensuras secta; sed etiam complanata, expolita, & omnino, quatenus opus erat, elaborata, ad locum fabricæ deferebantur; ita vt in templo postea, pro illis præparandis, non autem collocandis, nulla ferramentorum pulsatio audiretur.

3 Per eadem quoque tempora, necesse est fateri, quod Hiram qui erat Artifex peritissimus, & summus omnium, quæ ad vsum ornatumq; templi fabricanda erant, sapientissimus Architectus, vt apertè colligitur 2. Paralip. c. 2. ver. 14. & propterea cunctis operarijs fuerat a rege præpositus; ad varia loca discurreret; nūc quidē ad regionem Iordanis, in Socoth, & Saredatha, vbi, quemadmodum dicitur 2. Paralip. ca. 4. ver. 17. fundebantur in terra argillosa columnæ æreæ, & mare æneum, & bases, ac luteres, aliaque eiusmodi, quæ in atrio Sacerdotum ponenda erant: nunc verò ad montes, vbi secabantur ligna, & lapides; præscribendo artificibus mensuras, & qualiter singula essent elaboranda: Quandoque in Ierusalem, atque alijs in locis, vbi fiebant cælaturæ in tabulis cedrinis, ab ipso eleganter prius designatæ; & vbi diligenter extendebantur laminæ aureæ, tabulis ipsis affigendæ, pro templo intrinsecus splendidè admodum vestiendo: Et item vbi fiebant magni illi duo Cherubim, opere statuario, super Arcam, in Sanctuario collocandi: Insuper, & vbi conficiebātur candelabra aurea, & mensæ panum propositionis, & ornamentum aureum, quod ad duo latera altaris incensi adiungebatur, & thuribula, aliaque eiusmodi in domo anteriori disponenda: Et præterea, vbi opere polymitario, ac plumario intexebatur velum illud pretiosissimum, quod ante faciem oraculi expādendum erat: Et, si Salomon fecit etiam indumenta sacerdotalia, & pontificalia, & tubas pro Sacerdotibus, & instrumenta musica pro cantoribus, vt tradit Iosephus 8. antiq. cap. 2. oportet quod etiam quandoque discurreret Hiram ad ea loca, vbi hæc parabantur: Et denique, vbi fiebant vasa diuersi generis aurea, argentea, ærea, ferrea, ad sacrificiorum, aliorumque ministeriorum templi vsum; & vbi thymiamata, oleaque valde pretiosa opere pigmentario componebantur; & si quæ erant eiusmodi alia: Quæ omnia varijs in locis, ad singula singulatim destinatis, per proprios artifices, prout vnicuique Hiram præscripserat, efficiebantur. De his operibus vide 3. Reg. c. 7. ver. 13. vsque ad finem capitis. Et 2. Paralip. c. 3. ver. 10. vsq; ad finē capitis 4.

Hiram Architecti solicitudo

AB ORBE CONDITO ANNVS 3028.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 6.

1 ANNO regni Salomonis nono ferè completo, cessit e vita Eupales Rex Assyriorum, cum regnasset annis triginta octo, vt testatū reliquit Euseb. in Chron.

Eupales rex Asyriorum moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3029.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 7.

1 ANNO proximo ineunte, regnauit Laostenes in Assyria, qui fuit Asyriorum Rex trigesimus primus, vt ibidem notauit Eusebius.

Laostenes regnat in Asyria.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3030.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 8.

Quomodo templum septennio absolutum.

ANNO regni Salomonis vndecimo, mense eiusdem anni octauo, perfecta est domus Domini in omni opere suo, & in omnibus vtensilibus suis, vt dicitur 3. Reg. cap. 6. ver. 38. Vbi aduertendum est, quod quia ibidem subiungitur: ædificauitque eam annis septem.] & a mense secundo anni quarti, in quo (vt dicitur initio eiusdem capitis) ædificari cœpta fuerat; vsque ad mensem octauum anni vndecimi, certum est, interfluxisse septem annos cum dimidio: propterea necessario supponere oportet, scripturam sacram, quæ interdum in supputationibus minutias temporum paruipendere solet, vel hic more suo illos sex menses consulto prætermisisse; vel, vt potius reor, re vera in fine septimi anni, aut paulo post, expletum quidem fuisse templi ædificium in omni opere suo, & in omnibus vtensilibus suis: veruntamen sex reliquos menses, in comportandis, quæ in templo inferenda erant, & cuncta locis suis collocandis, fuisse insumptos: Etenim metallica illa, quæ in regione Iordanis fusa erant, videlicet columnas æreas, mare æneum, luteres, cum his quæ ad ornatum ipsorum pertinebant; item duos illos proceræ magnitudinis Cherubim; & insuper altaria, mensas, candelabra, & diuersi generis vasa plurima; & veluti suggestum Salomonis æneum, & si quæ erant eiusmodi alia; certissimum est, non modico temporis interuallo, potuisse transferri, & proprijs locis coaptari. 1

De his ergo singulis, præsertim verò de præcipuis, quæ in templo iam absoluto, locata fuerunt; aliquid hoc loco dicendum videtur; vt qualiter vnumquodque fabrefactum, ac loco conuenienti dispositum esset, omnes intelligant. Porrò præter basim æneam, quæ in medio Atrij exterioris, pro Rege posita erat; reliqua omnia; partim in atrio Sacerdotum, partim in anteriori, & posteriori parte templi hoc est ædis sacræ, dispertita erant, vt infra suis locis dicemus. Sanè prædicta basis ænea; habebat quinque cubitos longitudinis, & totidem latitudinis, & tres altitudinis, vt 2. Paralip. c. 6. ver. 13. describitur; referebatque formam sumptuosi cuiusdam suggestus, de quo Salomon orare, ac loqui poterat, vidente atque audiente populo; tametsi de ornatu huius basis nihil in sacris paginis legimus. In Atrio autem Sacerdotum, hæc habebantur. Primo altare holocautomatum, in medio atrij positum: deinde vasa maiora, pro ablutionibus Sacerdotum, & victimarum; nimirum a dextris labrum, quod mare æneum dicebatur; decem verò luteres, quinque a dextris, & totidem a sinistris; & vasa minora diuersorum generum: Tertio demum duæ columnæ æreæ, cum suis capitellis, & basibus. Itaque altare holocausti, vt ab eo auspicemur, erat æneum, hoc est tabulis æreis vsquequaque contectũ, & quater amplius illo, quod antiquitus a Moyse factum fuerat: illud enim habebat tantummodo quinque cubitos longitudinis, & totidem latitudinis, & tres altitudinis; hoc verò viginti cubitis longum; & viginti pariter latum; & decem altum fuisse dicitur 2. Paralip. cap. 7. ver. 1. De cetero ferè ad Mosaici formam, quæ describitur Exod. cap. 27. & 38. fabricatum. Rationabile verò fuit hoc longe maius fieri; quia non vt illud per desertum amplius deferri debebat: & quemadmodum templi amplitudo, non modicum tabernaculi capacitatem excedebat; & Sacerdotum numerus valde erat auctus; ita conueniens quoque videbatur, vt ipsa etiam altaris magnitudo augeretur. Neminem autem offendat, quod diximus hoc altare fuisse altum decem cubitis; neque quisquam inde inferat, ad ipsum non nisi per gradus (quod lege vetitum erat Exod. cap. 20. in fine) ascendi potuisse; quia tametsi decebat hoc altare tantam habere altitudinem, vt commode a populo videri possent sacrificia, quæ in ipso offerebantur Domino; nullis tamen gradibus, propter memoratam legis prohibitionem, circundari potuit. Credimus autem prædictam prohibitionem non esse accipiendam tantummodo de gradibus altari firmiter annexis, quemad-

De basi ænea. 2

De altari holocausti. 3

modum

modum putat Hugo Cardinalis super Exod. cap. 20. in fine, vbi vt saluet alium scripturæ locum, in quo, inquit, legitur, quod Sacerdos quando immolabat, ascendebat per gradus propter altaris altitudinem.] dicit: dictam prohibitionem non esse extendendam etiam ad scabella, & gradus appositițios, qui de facili possunt amoueri. Cui nos assentiri non possumus; tum quia nusquam in Mosaicis libris, ni fallor, talis locus reperitur; tum etiam quia ratio dictæ prohibitionis in sacro textu expressa, nimirum: Ne reueletur turpitudo tua.] non minus, vel etiam magis militare potest in gradibus de facile amouibilibus, quam in fixis. Neque verò est, quod quisquam suspicari possit, dictam altaris altitudinem, non respectu pauimenti atrij Sacerdotum, sed populi, esse accipiendam; quia si dictum altare, tribus tantum cubitis excessisset solum atrij Sacerdotum; vtique sequeretur, solum atrij Sacerdotũ, septem saltem cubitis fuisse altius solo atrij laicorum; & consequenter ad ipsum per plusquam viginti gradus ascendi consueuisse: De quo tamen ascensu vllisue gradibus ibidem existentibus, nusquam scriptura sacra, alijue Auctores meminere. Vnde si quis quærat: Quomodo ergo possent Sacerdotes, ad summitatem altaris decem cubitis altam pertingere, & super eo ministrare. Dic: necessarium esse idẽ subintelligere de hoc altari, quod Iosephus 6. De Bello c. 6. (vt nos sub anno mundi 4032. num. 11. dicemus) asserit de illo altari, quod postea in templo Herodiano fabricatum fuit; nimirum quod ascensus ad eum in parte meridiana sensim resupinabatur; ita vt commodè, & sine gradibus ad ipsum Sacerdotes scandere possent: Et sic quoque de hoc altari a Salomone erecto subaudiendum videtur. Quod si verum est, vt credimus, vtique fit consequens, altare Salomonis, in hoc saltem fuisse diuersum ab eo quod describitur Ezechiel. ca. 43. ver. 13. vsque ad 19. Et cuius typum Villalpandus ibidem expressit: quod scilicet altare Salomonis, quemadmodũ & Herodianum, sine gradibus extitisse censendum est: illud autem Ezechielis, habuisse gradus ad orientem vergentes, vt expresse traditur cap. eius citato, ver. 17. Sed hi gradus in templo Ezechielis commemorati, potius ad mysterium aliquod præsignandum pertinuisse creduntur. Nam alioqui nusquam inuenimus quod in templis vel a Salomone, vel a Zorobabele, vel ab Herode constructis, Sacerdotes re ipsa ad altare holocausti per gradus ascendere consueuisse legantur.

3 Porrò quemadmodum altare holocausti, ita & labrum æneum multo maius factũ fuit eo quod olim fecerat Moyses. Sed neque solum magnitudine; verum opere item, ac forte etiam materia pretiosiori, illud valde superabat. Nam tabernaculi labrum, non valde magnum fieri debuit, vt commodius posset portari. præterquam quod non est credendum, quod Moyses in deserto, tantam æris molem reperire potuisset, quantam postea a Dauide congestam habuit Salomon. Sanè labrum hoc templi adeo vastum fuit, vt propter magnam eius aquæ capacitatem, appellatum sit, mare, more Hebræorum, qui congregationes aquarum appellabant, maria. Genes. cap. 1. ver. 10. Capiebat enim aquæ batos bis mille, vt exprimitur 3. Reg. c. 7. ver. 26. siue ter mille metretas, vt dicitur 2. Paralip. cap. 4. ver. 5. Quæ duo loca diuersimode conciliari solent; quidam enim putarunt metretam ita differre a bato, vt vnus batus caperet metretam vnam, & semis. Alij verò qui putant batum, & metretam eiusdem esse mensuræ, sicuti batum, & Ephi æqualia fuisse constat Ezechie. cap. 45. ver. 11. Sic conciliant dicentes: labrum illud, in communi mensura capere consueuisse bis mille batos: si verò quis voluisset eum implere vsque ad summũ, potuisse continere ad tres mille batos. Et sic etiam conciliari potest cum sacra scriptura Iosephus, qui iuxta Ruffini Aquileiensis interpretationem, de dicto labro ait; quod capiebat batorum tria millia. Vnde non rectè Sigismundus Gelenius ibidem, & alibi quoque pro batis vertit congios. Ceterum, si batus vnus minor, seu metreta vna capiebat aquæ libras quas vocant paruas 120. facile erit scire quot aquæ libras vnciasque caperet dictum labrum. Nam si multiplices 120. per 2000. inuenies aquæ libras 240000. quę per 12. ductę faciũt vncias 2880000. Vel si easdẽ libras 120. multiplices per 3000. erunt libræ 360000. seu vnciæ 4320000. Forma autem huius labri describitur 3. Reg. cap. 7. ver. 23. vsque ad 27. & 2. Paralip. cap. 4. ver. 2. vsque ad 6. Et apud Iosephum 8. antiq. cap. 2. Ex quibus locis colligitur ipsum fuisse figura semisphærica, crassitudine palmari, hoc est trium vnciarum, seu

De labro siue mari æneo.

De eius capacitate.

De eius forma, & mensuris.

(quod

(quod in idem recidit) quattuor digitorum transuersalium; habens labium quasi labium calicis, vel repandi lilij, nimirum quasi folium lilij modice in exteriorem partem reflexum. Diametralis verò latitudo expansionis eius erat cubitorum decem; ita vt funiculus triginta cubitorum (supple & vnius fere semis) ambire posset gyrum eius. Siquidem iuxta Geometriæ regulas, diameter triplicatus, cum septima sui parte, totum eius circulum ambit: scriptura autem hic (vt alias non semel) numerum perfectum pro imperfecto vsurpauit. Sanè profunditas eiusdem labri habebat quinque cubitos altitudinis. Et intrinsecus quidem fuisse læuigatum nemo dubitat: forinsecus verò quomodo esset cælatum, non vsquequaque videtur clarū. Nam de ipso legimus 2. Paralip. cap. 4. ver. 3. in hæc verba: Et decem cubitis quædam extrinsecus cælaturæ quasi duobus versibus aluum maris circuibant.] Vtrum autem dictæ cælaturæ decem tantum labri cubitos ambirent, vt prima fronte videtur ipsa sacri textus littera indicare, & sentit Ribera; an totum labri aluum, non facile est determinare. Nam licet quis posset suspicari, distichon forte aliquod ibidem fuisse insculptum, quod appositè ad illius maris vsum alluderet, & cuius characteres, decem duntaxat circumferentiæ eiusdem vasis cubitos occuparent. Nihilominus, quia qui loco Paralip. citato vocantur quasi duo versus; 3. Reg. cap. 7. ver. 24. apertius dicuntur fuisse duo ordines sculpturarum striatarum: strias autem toto genere a characteribus differre certissimum est; propterea præstat illud decem cubitis accipere non de circumferentia, sed de diametro latitudinis labri; ac si dictum esset; dictas cælaturas circuisse totum maris aluum, quod scilicet habebat decem cubitos latitudinis. Alioqui, si non totum illæ striæ maris aluum circuissent, nullam videretur ille ornatus gratiam habuisse. Porrò labrum hoc, vt ait Iosephus vbi supra, spira latitudine cubitali, & decies reuoluta seu replicata, hoc est, basi quadam decem toris fabrefacta sustentabatur: ipsum verò labrum circumstabant duodecim boues pariter ænei, ità dispositi, vt ipsorum posteriora sub labro abscondita, ipsum fulcire viderentur: anteriora autem ad quattuor mundi partes versa essent, nimirum terni ad orientem, terni ad occidentem, & sic de alijs, tanquam si quodā modo singuli contra singulos duodecim ventos respicerent. Sanè hos boues immediate sub fundo labri positos fuisse putamus, vt communiter creditur, & affirmat Iosephus 8. Antiq. cap. 2. de prædictis bobus dicens: Quorum postica introrsum vergebant, vt eis orbiculare illud vas incumberet in medio sui depressius.] & propterea nō probamus typum huis labri a Villalpando editum; qui solus sub spira, seu sub basi eiusdem labri eosdem boues collocat. Nam præterquam quod 3. Reg. cap. 7. ver. 25. aperte traditur, quod ipsum mare stabat super duodecim boues, quorum posteriora vniuersa intrinsecus latitabant: certe, si linea labri spiram dimetiens fuit cubitalis, vt probabile est, & expresse tradit Iosephus vbi supra, non videntur sub spatio tam angusto, boum posteriora potuisse occultari. Hæc igitur, vt arbitror, fuit structura maris ænei, quam figura inferius num. 5. ponenda repræsentabit. At labrum Mosaicum, tametsi eiusdem ferè formæ fuisse credendum est; non tamen tanto artificio fabricatum fuerat: Siquidem nec vllum sculpturæ genus in eo extitisse, neque alia re, præterquā simplici basi sustentatum fuisse legimus Exod. cap. 30. ver. 18. & cap. 38. ver. 8. Denique labri Salomonis materia, sicut & aliorū vasorum æneorum quæ ipse in templo fecit, ex illo ære erant, quod de ciuitatibus Adadezer regis Syriæ Soba deuexerat pater eius Dauid, vt expressum habemus 2. Paralip. cap. 18. ver. 8. quod quidem æs auro pretiosius fuisse testatur Iosephus 7. antiq. cap. 6. forte quia esset auro argentoque mira varietate mixtum, & commaculatum, quale fuit illud, quod apud Romanos, æs Corinthium dicebatur, eratque apud ipsos metallorum omnium pretiosissimum. Labrum verò Mosaicum, ex loco Exod. proxime adducto, constat fusum fuisse de speculis mulierum quæ excubabant ad ostium tabernaculi, vt sub anno mundi 2544. num. 77. dictum est. Quod verò attinet ad horum labrorum vsus; sciendum est, quod labrum Mosaicum paratum fuerat ad continendas aquas quibus possent Sacerdotes abluere manus, & pedes, antequam ministeria sua in tabernaculo, hoc est in Sancta exercerent; quod eis sub pœna mortis expresè præcipitur Exod. cap. 30. ver. 19. & 20. Et item vt ex eiusdem labri aqua lauare possent animalium carnes in frusta prius concisas, antequam super

De eiusdem cælaturis.

De spira, & 12. bobus labrum sustinentibus.

De quo ære factum.

Ad quem vsū.

super altare holocausti cremandæ ponerentur, vt nos sub anno mundi numeroque proxime citatis ostendimus. Quandoquidem quia tunc temporis pauciores erant Sacerdotes,& pauciora quoque offerebātur sacrificia; vtiq; sufficere poterat vnius labri aqua pro Sacerdotibus,hostijsque pariter,vt dictum est,abluendis. Neque expediebat tunc multiplicare vasa grandia,attenta maxime frequenti eadem de loco ad locum transferendi necessitate simul & incommoditate. Contra verò Salomon videns temporibus suis oppositas militare rationes, labrum suum, & longe magis amplum, & pro Sacerdotum duntaxat ablutionibus parare voluit, quemadmodum colligi potest 2. Paralip. cap.4. ver.6. & clarius exprimit Iosephus 8. antiq.cap.2.

4 Ad lauandas autem hostiarum carnes, decem alia labra minoris amplitudinis, & eorum bases ex memorato ære fundi iussit,quæ ab vsu,luteres,ac si Latine diceres lauacra,nuncupauit: erant autem singuli cum suis basibus, forma, fusura, mensura, sculpturaque consimili, vt patet ex 3.Reg.ca.7.ver.27. vsque ad 40. Et ex Iosepho cap. proxime adducto, vbi dicta labra describuntur. Itaque luteris forma erat ad conchæ similitudinem concaua,& rotunda,continens aquæ batos quadraginta,quemadmodum expressè tradunt,tum scriptura sacra cap. Reg. citato ver. 38. tum Iosephus vbi supra in versione Ruffini. Nam Gelenius in sua,perperam pro-batis-cōgios-ponit. Ceterum vnusquisque luter quattuor (inquit scriptura loco Reg. proxime adducto) erat cubitorum, quos Iosephus cap. citato refert tum ad luteris altitudinem,tum etiam ad eiusdem latitudinis expansionem. Verum enimuero hæc Iosephi expositio,seu extensio recipienda non est: quia si labrum maius,quod mare dicebatur,in communi vsu,& mensura continebat(vt præcedenti numero diximus) aquæ batos bis mille; & vnusquisque luter, quadraginta; vtique necessariò consequeretur dictum labrum quinquaginta aquæ luteres capere consueuisse, siquidem quadraginta quinquagies multiplicata faciunt bis mille. Atqui nullo modo fieri potest,vt vas semisphæricum decem cubitis latum,& quinque altum, quale erat dictū mare, tantum aquæ valeat continere, quantum capiunt quinquaginta luteres ad formam hic in margine positam facti, qui singuli sint latitudinis cubitorum quattuor,& totidem altitudinis; vt vel ex ipsa figurarum collatione licet conijcere; & certius, vel mathematica quadratorum calculatione, vel etiam similium vasorum experimento cognoscere quisque poterit. Quare multo probabilior, ac verior est opinio illorum,qui ponunt singulos hos luteres habuisse quidem quattuor latitudinis cubitos, sed vnum tantum altitudinis, vt ex paulo post dicendis comprobabitur; ita vt prædicta sacræ scripturæ verba, ad latitudinem duntaxat luteris sint referenda. Vtrum autem hæc quattuor cubitorum latitudo, de suprema dicti luteris parte sit accipienda, vt putant Hebræi,an de media,vt Abulensis, alijque Latinorū nonnulli,dubitari potest propter illa verba, quæ habentur cap. Reg. proxime allegato ver.31. videlicet: Os quoque luteris, intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat, vnius cubiti erat totum rotundum,pariterque habebat vnum cubitum, & dimidium.] ex quibus verbis ipse Abulensis, & alij cum ipso,suā colligunt opinionem; quod scilicet luter in suprema sui parte, hoc est in ore, esset angustior, in aluo autem multo latior. Veruntamen illa verba, licet sint aliquanto obscuriora: possunt nihilominus recte intelligi; Vel non proprie de ore luteris,sed de ore spiræ ipsius luteris in summitate basis positæ, quæ ibi per similitudinem appellatur os luteris quoniam suprema illa spiræ cauitas,in qua luteris fundus inserebatur,quoddam veluti luteris os repræsentabat: & poterat intus esse latum vno tantum cubito; foris autem vno & semis, vt quoquomodo ostendit typus in margine positus: Vel melius, si vere de ipso ore luteris,prædicta verba accipiantur; illæ profecto vnius tantum, & vnius ac semis cubiti mensuræ, quæ ibi subiunguntur, non de oris latitudine, sed altitudine accipienda sunt,quæ sola vnius tantum erat cubiti,cum spira verò, vnius & semis; vt in typo inferius inter num. 5. & 6. inserendo mensurari poterit. Sanè basis ænea,quæ luterem in spira insertum sustinebat,valde erat operosa; ideoque non vnica fusione, sed pluribus, hoc est per partes conflari fabricarique oportuit. Huius ergo structura talis fuit. Quattuor columellis quadrangulis,per quattuor angulos erectis, tabulæ quædam æreæ in singulis quattuor basis lateribus copulabantur,quæ inter columnia claudebant: erant autem ipsa

De 10. luteris.

Iosephi dictum refutatur.







De luteris basi.

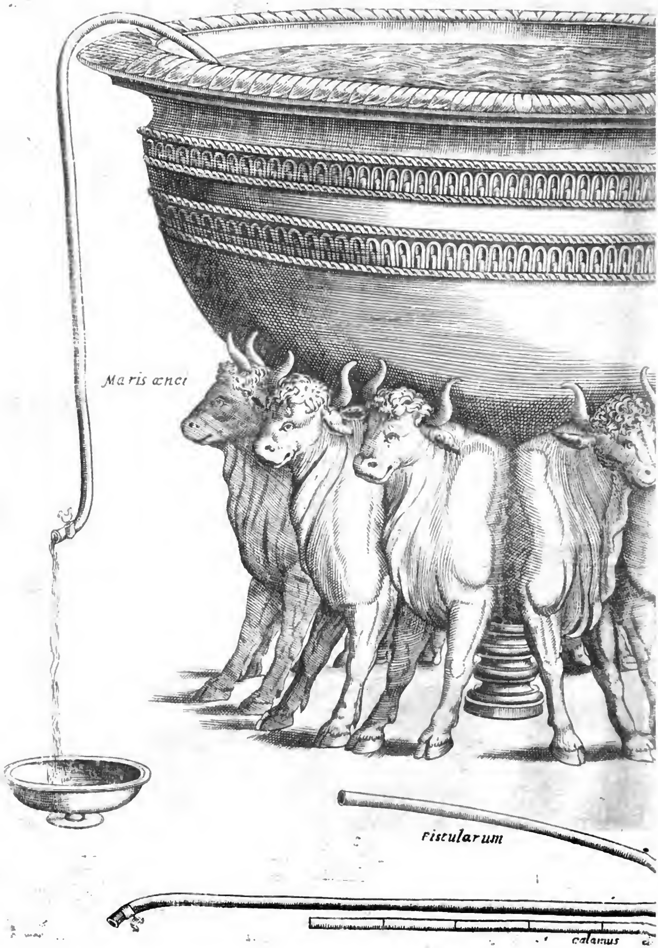
sa intercolumnia non rotunda, idest, non in superiori parte semicircularia, sed quadrata. Singulæ verò tabulæ, tripartitæ, hoc est tripliciter distinctæ conspiciebãtur. Nam in superiori atque in inferiori parte habebant fascias quasdam latitudinis prædictarum columnarum, corollis distinctas, & aliquantisper eminentes, atque ornatas sculpturis leonum, boum, & Cherubim, inter corollas, & plectas prominentibus. erant autem plectæ, veluti lora quædam ærea, concinne admodum implexa, & subter leones & boues dependentia, quæ figuras illas eleganter admodum inter se colligare videbantur, vt in typo intueri licebit. Atque hæ sculpturæ erant adeo prominentes, vt non simul fusæ, sed appositæ viderentur, iuncturasque occultarent (moralem horum imaginum expositionem apposite satis explicat S. Gregorius in cap. Ezechiel. 22.) mediæ verò tabularum partes, licet insculptos pariter haberent Cherubim, & leones, & palmas stantes, vt dicitur 3. Reg. cap. 7. ver. 36. nihilominus magna ex parte erant planæ, vt videre erit in graphide. Porrò istæ tabulæ, prædictis columellis quadratis ac similibus figuris exornatis copulatæ, efficiebant veluti opus quod vocant interasile, videlicet habens sculpturas in circuitu plani, siue plana sculpturis conclusa. Ex his itaque columellis, & tabulis, vt dictum est, inter se compositis, resultabat basis forma ferè omnino quadrata, iuxta textum editionis vulgatæ paulo post adducendum, quem sequimur, relictis in hac parte lxx. Interpretibus, qui ponunt vnamquamque basem fuisse longam cubitis quinque, latã quattuor, & altam sex: Et ita pariter legimus apud Iosephum in translatione Ruffini, licet in versione Gelenij ponatur altitudo trium duntaxat cubitorum: Vulgata verò Bibliorum editio Romæ anno Salutis 1593. excusa, expressè tradit 3. Reg. c. 7. ver. 27. singulas bases habuisse quattuor cubitos logitudinis, & totidem latitudinis, & tres altitudinis; computata nimirum, vt sentit Abulensis, illa rotarum portione, quæ sub basis fundo remanebat, eamque a solo eleuabat. Etenim tota basis machina quattuor rotis sesqui cubitalibus pariter æneis, habentibus suos, axes, radios, cantos, modiolos, omnia fusilia, sustentabatur: atque in eius sumitate, a quattuor angulis surgebant quattuor humeruli fusiles subter luterem, veluti tenentes ipsum, ne vlla in parte posset inflecti. Dixi subter luterem (vt aperte exprimitur 3. Reg. ca. 7. ver. 30.) non autem subter spiram luteris, vt sentit Iosephus 8. antiq. cap. 2. quem secutus est Villalpandus in sua horum luterum basiumque graphide, cui nos assentiri non possumus, tum quia sacer textus ibidem ver. 35. manifeste distinguit spiram luteris ab ipso lutere, & separatim de singulis loquitur, tum etiam quia Iosephus, in rebus antiquioribus describendis, ad libitum, & nimis audacter interdum solet a sacro textu recedere, quemadmodum nos aliàs quoque ostendemus. Super mensa autem dictæ basis, in eius medio collocata erat quædam rotunditas in spiræ modum sic fabrefacta, vt super eam luter apte posset imponi; qui ab illis quoque quattuor humerulis, quasi quattuor extentis brachijs firmiter continebatur. Habebat verò memorata rotunditas, seu spira, cælaturas suas, variasque sculpturas ex semetipsa, hoc est modice eleuatas, vt expressum est in typo, ad differentiam aliarum in basi existentium, quæ vt diximus, adeo eleuatæ erant, vt non simul fusæ, sed appositæ viderentur.

De vsu dictorum labrorum

Vt autem horum labrorum vsus magis innotescat, operæ pretiũ videtur hic addere quæ Abulensis super 3. Reg. cap. 7. quæst. 14. adnotauit, nimirum, quod Sacerdotes post immolatas, excoriatasque in atrio suo victimas, ferebant eas ad probaticam piscinam, ibique apertis earum visceribus, & effuso fimo, lauabant intestina, & capita, & pedes earum in ea; mox inde in atrium denuo translatas, secabant in frusta, atque iterum aqua memoratorum luterum lota, ponebant super altare. Sed & aliud hic adijcere oportet; videlicet satis rationabile videri, quod tum a prædictis decem labris, tum etiam a mari æneo, per quosdam tubulos, seu canaliculos ab ipsorum fundo occulte deductos, & eleganter exterius per leonum boumque ora prodeuntes, ac tali artificio fabrefactos, vt quibusdam veluti clauibus illico reuolutis facile aperiri, occludiue possent, aqua quotiescunque opus esset, educeretur: vel per appositítias quasdam fistulas vitreas, vel potius æreas, ita retortas, vt vna pars in vas aqua plenum immitti, & per alteram ab extra demissius aliquanto (quemadmodum in typo paulo inferius ponendo spectari poterit) descendentem, ore 5

prius

prius semel attracto aere, aqua pariter inde flueret, quæ per sciphones in externo fistularum capite existentes, pro libito sisti ac demitti posset: alioquin vasa hæc adeo alta erant, vt non nisi per scalas, ad ipsa ascendi posset: nec est verisimile, quod Sacerdotes in magno illo labro, coram omnibus, pedes ponerent, & ex eadem aqua lauarent manus & pedes; sed de illo labro sumerent aquas, & in alijs paruis vasis ad hoc paratis, separatim abluerent manus, & pedes: Vnde non videtur necessariũ, cum Eupolemo apud Eusebium lib. 9. cap. 4. De Præparatione Euangelica relato, quem sequitur Villalpandus, ponere ad maris basim gradus, coronamque eminentem quæ contineret aquas de labro defluentes, vt Sacerdotes conscendentes, in ea pedes demersos abstergerent, & manus abluerent: Quandoquidem quæ ibi tradit Eupolemus, non omnia recipienda sunt, præsertim cum quædam sacræ scripturæ omnino aduersantia asserat; qualia sunt, quod idem labrum de quo hic agimus haberet viginti cubitos longitudinis, & totidem latitudinis; & quod Salomon fecerit duas columnas æreas altitudine æquales templo, decem cubitos in circuitu continentes; & lucernas aureas sexaginta septem in vnoquoque candelabro; & fornicem maximam ad borealem templi partem ædificauerit, quæ quadraginta octo columnis sustentabatur; & similia, quæ toto, quod aiunt, cælo a veritate in sacris scripturis tradita aberrant. Eodem quoque modo, vt de prædicto labro diximus, oportet quod de ipsis etiam luteris educerent aquas, & in alijs vasis ad id specialiter destinatis, abluerent victimarum carnes, in frusta concisas; alioqui, si easdem in prædictis luteris abluendas (vt putat Abulẽsis loco paulo ante citato) immersissent; præterquamquod id non sine magno incommodo fieri potuisset, ob ipsorum altitudinem, nimis facile aqua illa fœdata esset; ac nimis, frequenter renouanda; & luteres ab vnctione carnium ipsis adhærente, expurgandi quotidie fuissent. Nec obstat, quod de eiusmodi eductione aquæ a prædictis labris, neque scriptura sacra, neque Iosephus, aut alius grauis Auctor meminerint; quia nusquam etiam (quod nouerim) oppositum docuerunt: Et scimus multa in scripturis sacris, præsertim minutiora præteriri; ac tunc præcipue, quando ex ipsa rei natura, aut facti conditione, subintelligi facile possunt. Et hæc de Mari æneo, & luteris, eorumque basibus, & spiris, hoc est de vasis maioribus, ad altaris holocausti ministerium paratis, sint dicta. Horum exemplaria hic erunt inserenda.


Maris æneı
Fistularum
calamus

M PLA



6 Dicamus nunc quoque aliquid de vasis minoribus, aliisque instrumentis, ad varios eiusdem altaris vsus; quæ ex eodem ære, vel etiam ex ferro, item ex argento, & auro, fecit Salomon, præter illa, quæ olim fecerat Moyses: Siquidem illa pariter in templo translata fuerunt, vt patet 3. Reg. cap. 8. ver. 4. & 2. Paralip. cap. 5. ver. 5. Hæc autem fuerunt multa valde, & diuersi generis; nimirum lebetes, ad suscipiendos cineres; & forcipes, atq; fuscinulæ, ad capiendum ignem, lignaq; in altari ardentia, prout opus videbatur, dimouenda pariter ac componenda; & scutræ, & hamulæ, & ignium receptacula, quibus ignis sanctus de altari holocaustorum, ad altare thymiamatis, vespere & mane, pro incenso ibidem cremando, defferebatur. De his omnibus vide Exod. cap. 27. ver. 3. & 3. Reg. cap. 7. ver. 40. & alibi non semel. Creditur item fecisse alterius generis lebetes, siue caldarias, ollas ue, aut cacabos, ad coquendas victimarum carnes; fuscinulas quoque tridentes, & creagras, ad easdem carnes inde, cum opus esset, extrahendas, & vncinos, & batilla, quorum meminit scriptura Numer. cap. 4. ver. 14. & 1. Reg. cap. 2. ver. 14. & 2. Paralip. cap. 4. ver. 11. Quamquam autem plura huiusmodi vasa, nempe lebetes, ollæ, & cacabi, essent particularium laicorum, vt nos sub anno mundi 2544. num. 76. probauimus; & propterea non videantur inter vasa templi commemoranda: nihilominus, oportet alia huiusmodi fuisse in templo, ad vsus Sacerdotum, vt, & ipsi possent coquere victimarũ carnes, pro peccato oblatarum, quæ ad ipsos Sacerdotes spectabant; quemadmodũ notat Abulensis super 2. Paralip. cap. 4. quæst. 22. vbi fusius diserit de prædictis vasis. Fecit præterea Salomon reponi in templo proprijs locis, alia vasa, quæ ipse fieri iusserat, ex auro, & argento, nimirum acetabula, & alias phialas, pro victimarum sanguine excipiendo, & ad libandum vinum, & similam oleo conspersam; de quo vasorum genere, sæpius fit mentio Numer. cap. 7. ex quo etiam loco colligitur, quod acetabula erant maiora phialis; nam illa pendebant siclos centum triginta; istæ verò septuaginta, vt ibidem non semel traditur. His addi possunt alia quoque vasa, videlicet hamulæ a memoratis diuersæ, quibus in phialis ad libamina vinum fundebatur; & crateres, in quibus similam oleo subigebant; & lanceæ ad offerendum in eis similam maceratam; & alia eiusmodi plurima, ad varios multiplicesque vsus destinata; hidrias, vrceos, pelues, & similia; quorum obiter scriptura sacra meminit multis in locis, præcipuè verò Ierem. cap. vlt. ver. 18. & 19. & Iosephus 8. antiq. ca. 2. sæpius allegato, vbi de sacra agit supellectili; quo in loco ipsorum quoque vasorum cuiusque generis numerum, exprimit. *De vasis minoribus diuersi generis.*

7 In eodem atrio Sacerdotum, seu in porticu aut vestibulo templi; hoc est ante porticum siue vestibulum ipsius templi, vt nu. 9. demonstrabitur; erexit Salomon duas columnas æreas, vnam a dextris, quam vocauit Iachin, alteram a sinistris, quam appellauit Booz (quæ voces Latinè fortitudinem firmitatemque significare perhibentur) 3. Reg. cap. 7. ver. 21. & 2. Paralip. cap. 3. ver. 15. Et has columnas (inquit Eupolemus apud Eusebium lib. 9. de Præparatione cap. 4.) Salomon auro texit soliditate vnius digiti. Sanè harum columnarũ dimensiones traduntur c. Re. citato ver. 15. his verbis: Et finxit duas columnas æreas, decẽ & octo cubitorum altitudinis columnam vnam: & linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtranque. & 4. Reg. cap. vlt. ver. 17. Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna. Et loco 2. Paralip. adducto in vtraque editione legimus: Ante fores etiam templi duas columnas, quæ trigintaquinque cubitos habebant altitudinis. Et Ierem. capit. vlt. ver. 21. Decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna, & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: Porrò grossitudo eius quattuor digitorum, & intrinsecus caua erat. Item apud Iosephum 8. antiq. cap. 2. hæc habentur: Is fecit duas columnas æreas crassitudine quattuor digitorum, altas decem & octo cubitos, quarum circumferentia duodecim cubitos complectebatur. Ex quibus locis, duæ eliciuntur opiniones, ambæ quidem probabiles, sed admodum inter se diuersæ: quarum altera tenet, singulas hasce columnas (quod attinet ad ipsarum crassitudinem) fuisse latas cubitis quattuor: quia nimirum putat prædictum funiculum duodecim cubitorum singulas circuisse. Et certum est, quod (vt supra num. 3. diximus) diameter triplicatus, septima eius parte adiuncta, circulum ambit. Altera verò putat, prædictum funiculum circuisse ambas columnas, & consequenter ambitum cuiusq; sex tantum fuisse cubitorum; & sic vnamquanque columnam habuisse duos ferè dun- *De duabus columnis æneis.* *De earum dimensionibus.* *De diametro latitudinis columnarum prima opinio.* *Altera.*

taxat cubitos latitudinis. Quam opinionem tuetur profiteturque Villalpandus super Ezechielem. Pro hac secunda opinione facit, quod sic altitudo columnæ proculdubio magis proportionata, ac regulis architectonicis consona euadit. Verum eidem obstat, quod licet locus 3. Reg. citatus dicat: Linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtranque.] Et Iosephus vbi supra: Quarum circũferentia duodecim cubitos complectebatur.] Nihilominus videntur dicta loca potius debere accipi, vt aiunt, disiunctiuè, quàm copulatiuè: Præsertim cum ibidem editio lxx. Interpretum, tam Romana quàm Regia; & item Chaldaica Paraphrasis, vt videre est in Biblijs Regijs, pro-vtranque-legunt-eam-vel-illam-quæ lectiones optimè declarant, etiam præcitata editionis vulgatæ verba, accipienda esse in sensu, vt dixi, disiunctiuo, vt per omnia consentiāt cum loco Ieremiæ adducto, qui pariter in vtraq; editione vulgata scilicet, & lxx. Interpretum, & in Paraphrasi Chaldaica habet: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eā. Eodem quoque modo legimus apud Eupolemum loco proximè allegato; qui propterea non videbatur a Villalpando arguendus, quod non rectè dictam duodecim cubitorum circumferentiam vnicuique columnæ tribuerit. Quandoquidem sacri textus citati id perspicuè indicant; & nos quoque cogunt vel inuitos in eandem ire sententiam. Ad quod sentiendum tria itē alia nos mouent. primo, quia dictæ columnæ, fortitudinem ac firmitatem, quam nominibus eisdem impositis significabant, sic re ipsa quoque magis ostendere poterant. Deinde quia priori opinione posita, non difficile videtur ostendere quomodo exponi debeat locus 2. Paralip. de quo mox consequenter agemus. Qui locus ab alterius sententiæ sectatoribus, vt paulo post videbimus, non adhuc plenè videtur explicatus. Deniq; quoniam cum secunda opinione conuenire non possunt quæ scriptura sacra (vt infra num. 9. dicemus) de varijs harum columnarum capitellis tradit; nempe quod alia erant quinque, alia quattuor, alia trium cubitorum altitudinis: Siquidem posito quod columnæ scapus duos tantum haberet latitudinis cubitos, vt supponit Villalpandus: nullum sane poterat super eam imponi capitellum proprie sumptum, tantæ altitudinis: quandoquidem capitelli altitudo, parum aut nihil excedere debet scapi columnæ latitudinem. Sed neque si dicta capitella minus proprie sumamus, videlicet pro trabeationis partibus; poterunt in eadem trabeatione inueniri; quoniam totam trabeationem dictus Auctor, iuxta columnæ proportionem, quinque dũtaxat cubitis altam facit. Contra verò, si priorem sequamur sententiam, quam facile, singulæ eorundem capitellorum altitudines reperiri possint, ex infra num. 9. dicendis, quilibet intelligere poterit.

Impugnatur secunda opinio.

De columnarũ altitudine.

Tex. 2. Paral. cap. 3. ver. 15. expenditur.

Quod verò attinet ad prædictarum columnarum altitudinem rite definiendam; 8
difficultatem facit adductus 2. Paralip. textus, qui de prædictis columnis apertè ait, quod trigintaquinque cubitos habebant altitudinis. Nam non potest intelligi de solo scapo seu corpore cuiusuis columnæ: quia ex alijs sacræ scripturæ, & Iosephi locis superius adductis apparet, singulas columnas octodecim cubitis fuisse altas: Neque de ambabus iunctim, vt putarunt Vatablus super eodem textu, & Ribera lib. 2. de templo cap. 14. & Villalpandus vbi supra. Quandoquidem, non triginta quinque, sed triginta sex cubitis ambæ simul altæ erant. Vnde non videtur admittendũ quod ait Villalpandus: nempe scripturam loco Paralip. citato, vnicuique columnæ cubitos tribuere septemdecim cum dimidiato; quia tot, inquit, præcisè cuiusuis columnæ scapus erat altus, sublatis nimirum capitello, & plintho, quæ infima pars est basis, & quam putat vnum tantum cubiti quadrantem altitudinis habuisse: non, inquam, id videtur debere admitti. Nam non est verisimile quod scriptura sacra volens, loco Paralip. allegato, prædictarum columnarum altitudinem tradere, non potius, vel solius scapi singularum, vel scapi cum sua pariter basi, & capitello mensuram tradiderit. Cur enim magis plinthum duntaxat, & non totam basim; vel cur non partem capitelli, & non totum capitellũ excipere voluit? certè huius rei rationem afferre debuerat dictæ assertionis auctor, ne eius expositio, voluntaria videretur, ac de industria, ad proprium ipsius sensum accomodata. Vana item vr Vatabli, & Riberæ responsio: quod scilicet tametsi vtraque columna decem & octo cubitos haberet altitudinis; nihilominus vtriusq; semicubitus vnus in suo capite seu capitello abditus tenebat, ita vt longitudo, quæ de ambabus columnis videri poterat, iunctim fuerit trigintaquinq; tantũmodo cubitorum: Vana, inq̃, est huiusce modi responsio,

ſpõſio, quæ probari non põt, nuſquã .n. fit mentio de tali vlla dictarum columnarũ portione abdita: Sed nec excogitari quidẽ põt qualiter tale quid cõcinne extrui potuerit. Nã ſi intelligunt ſcapos columnarũ, propter earũ altitudinẽ, de imo aſpicientibus apparuiſſe breuiores quam re vera eſſent, id non negamus: veruntamen ꝙ altitudo decem & octo cubitorum, præciſè ſemicubito breuior appareret; admittere nullo modo poſſumus: Quin etiam addimus non eſſe veriſimile, quod ſcriptura ſacra menſuras potius apparentes, quæ ex varia intuentium diſtantia, ſituque, variari ſolent; quam veras, ac reipſa tales deſcribere voluerit. Non item præallegatus textus 2. Paralip. accipi poteſt de ſingulis columnis, cũ ſua baſi, & capitello ſimul sũptis, eo modo quo exiſtimarunt Ricardus in lib. de templo, & Lyranus, & Abulenſis, & Caietanus ſuper 3. Reg. cap. 7. & 2. Paralip. cap. 3. quia ſine vlla ſcripturæ ſacræ, aut veterum ſcriptorum auctoritate, ſupponunt ſingulas harum columnarum baſes, habuiſſe octo cubitos altitudinis; quod etiam Architectonicæ proportioni omnimodis repugnat. Et ſi quis replicet: ſub baſibus iuſtæ proportionis, nimirum altitudinis duorum cubitorum, extitiſſe ſtylobatas, quas Italicè vocamus Piedeſtalli, a terra altos cubitis ſex; reſpondemus; baſes quidem tanquam neceſſarias (etiam ſi in ſacris codicibus fuerint prætermiſſæ) ſub columnis poſitas fuiſſe omnino eſſe admittendum: Stylobatas autem, tanquam quid adiectitium, & antiquitus minime vſitatas, & numquam in ſcripturis ſacris memoratas, non item. Sed ex his, quæ nos paulo infra dicemus, facile illius textus 2. Paralip. intelligentia eluceſcere poterit.

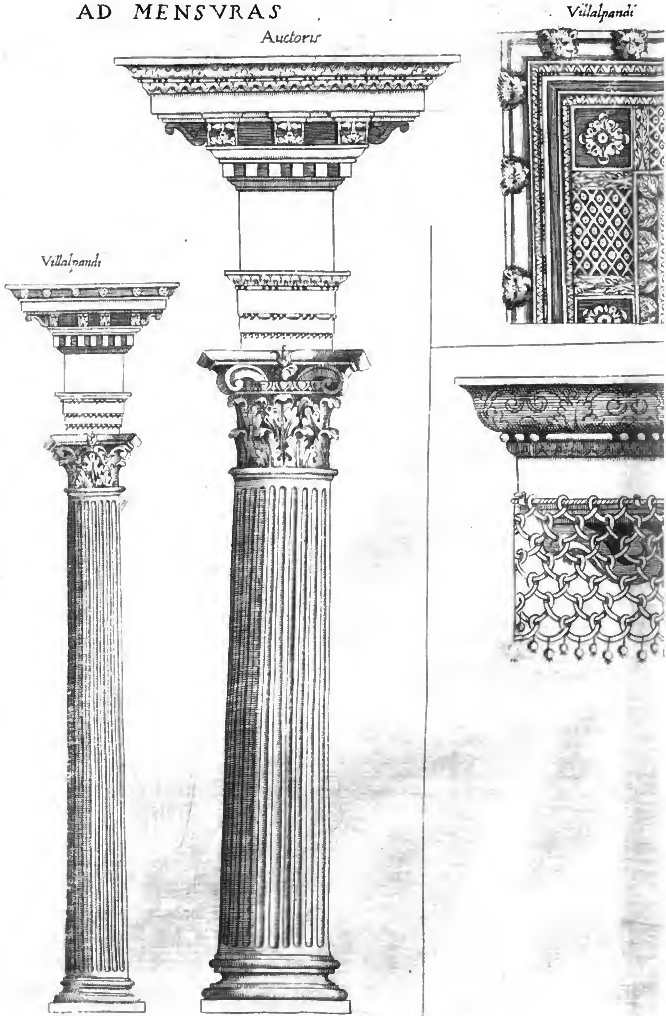
9 Sanè ex locis proximè citandis, certum eſt, ſuper vnaquaque colũna, fuiſſe quædam alia (vt ita dixerim) illius ſtructuræ membra, pariter ænea, inuicem ſuperpoſita, vt colligi poteſt 3. Reg. cap. 7. ver. 19. & 20. vbi poſteaquam ſcriptura egit de quibuſdam capitellis, ſubiungit: Et rurſum alia capitella in ſummitate columnarum deſuper &c. Hæc autem ſingula, in ſcripturis ſacris, aliquando ſpecialibus quibuſdã nominibus appellantur; videlicet capitella, epiſtilia, capita columnarum, & coronæ: aliquando autem communiori quodam vocabulo capitella, ſeu (vt habet lectio lxx. Interpretum 3. Reg. cap. 7.) additamenta, vel coronamenta vocantur; quorum aliqua dicuntur habuiſſe altitudinem trium cubitorum 4. Reg. cap. 25. ver. 17. aliqua quattuor 3. Reg. cap. 7. ver. 19. aliqua quinque ibidem ver. 16. & 2. Paralip. cap. 3. ver. 15. & Ierem. cap. vlt. ver. 22. & apud Ioſephum 8. antiq. cap. 2. Verum quia nõ facile eſt, ex ipſis ſacræ ſcripturæ verbis elicere, qualia cuiuſmodiue eſſent iſta capitella, ſeu additamenta; nec patitur Architecturæ ratio, vt plura capitella propriè ſumpta, etiam ſi ſint diuerſi generis, ſuper vna eademque columna imponantur; quandoquidem non modo vllam ſtructuræ præſtarent gratiam; ſed etiam eandem valde deformem redderent: neque veriſimile eſt, quod Hiram peritiſſimus Architectus, & in ſacro eloquio admodum commendatus, quicquam indecorum, in tam famoſo præſertim tẽplo, facere voluiſſet; aut quod ipſe Salomon, qui in dijudicãdis rebus omnibus, erat ſapientiſſimus, tale quid vnquam permittere, vel ſuſtinere potuiſſet: Icciroo neceſſariũ videtur ſatis probabiliter coniectari, ac dicere: non omnia prædicta capitellorum, ſeu additamenti, ſiue coronamenti nomine ſignificata, eſſe quæ Architecti propriè vocant capitella; ſed fuiſſe partes trabeationis eiſdem columnis impoſitas; quod a nemine inficiari arbitror. Si ergo res ſic ſe habet; dicimus, quod poſito, vt dictũ eſt, craſſitudinẽ ſingularũ columnarũ habuiſſe quatuor cubitos latitudinis, vt prima ponit opinio, facile erit inuenire quomodo ſingulæ colũnæ eſſent altitudinis cubitorũ decẽ & octo, & inſuper vnaquæque aſcenderet vſque ad altitudinẽ triginta quinque cubitorũ. Etenim illa duntaxat verè nuncupata ſunt capitella, quæ dicuntur habuiſſe quattuor cubitos altitudinis, & quaſi opere lilij fabricata, nimirũ, ad ſimilitudinẽ capitellorũ, quæ nunc corinthia nuncupantur; habent enim plura in circuitu folia in modum lilij extrinſecus aliquantulum reflexa: & horum altitudo tanta eſſe debuit, quanta erat columnæ craſſitudo, in ſcapo eius inferiori: Hæc inquã vera reor, fuiſſe capitella, immediata columnis impoſita, & ſuper hæc locatas fuiſſe trabeationes, quæ ex epiſtilio, zophoro, & corrona, ſeu coronicæ, cõpingi ſolẽt; hoc eſt, vt Italicè dicã, ſi cõpõgono del architraue, freggio, & cornisone. Siquidem de epiſtilijs Scriptura meminit 2. Paralip. cap. 4. ver. 12. & 13. De corona verò Ierem. c. vlt. ver. 22. zophoros autem latiori vocabulo, nimirum capitibus columnarum ſignificatos credimus, quæ loco Paralip. adducto, ſuper epiſtilia

De colũnarũ coronamentis.

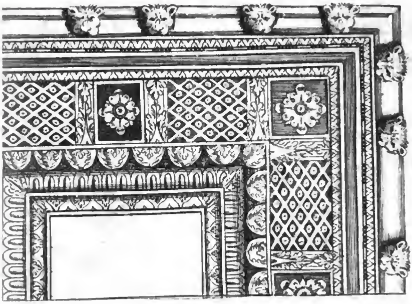
extitisse dicuntur: Quamuis, etiam si scriptura sacra omnino zophoros præterijsset, non ideo tamen credendum esset eos in illa structura, quæ satis perfecta erat, defuisse; sicuti proculdubio non defuerunt sub eisdem columnis propriæ bases; quarũ tamen, locis allegatis, nulla prorsus fit mentio. Porrò epistilia crediderim fuisse illa, quæ Auctor lib. 4. Reg. appellauit capitella altitudinis trium cubitorum. Eiusdem quoque altitudinis oportet fuisse capita columnarum, siue zophoros, qui iuxta regulas architectonicas, rectè, parem cum epistilijs altitudinem habere possunt. Denique supra zophoros, imponebantur coronices, quæ sub nomine capitellorum altitudinis quinque cubitorum 3. Reg. cap. 7. & alijs in locis supra citatis, significari videtur. Igitur si coronix alta erat cubitis quinque, tantundem ad minus proiecturæ, ex regulis architectonicis, habere debebat. Quo fit, vt eiusdem coronicis summitas, quattuordecim ferè cubitorum in singulis quattuor eius lateribus transuersaliter euaderet. Nam quinque cubiti ab vna zophori extremitate prominentes, & totidem ab altera, & fere quattuor latitudinis eiusdem zophori (tanta enim debuit esse latitudo zophori, quanta & superioris scapi columnæ) in medio existentes, faciunt cubitos quattuordecim. Et hinc patet verum esse quod supra num. 7. tetigimus; nimirum, ipsas columnas, non intra templi porticum, sed foris ad eius latera fuisse locatas; vt in ipsius templi graphide superius num. 8. posita intueri licet. Nam illa porticus, vt sub an. mun. 3023. num. 2. & 3. diximus, decem duntaxat cubitis lata erat; & consequenter dictã columnarum coronicem quattuordecim cubitos latam, capere non potuisset. Ceterum singulas columnarum bases, duobus cubitis altas fuisse oportuit, quanta scilicet erat dimidia imi scapi columnæ crassitudo. Talis nanque est basium proportio ab Architectis communiter constituta. Ex his ergo omnibus inferre possumus, textum illum 2. Paralip. cap. 3. ver. 15. de quo paulo ante agebamus, qui ait, duas templi columnas triginta quinq; cubitos habuisse altitudinis; proculdubio de singulis columnis esse accipiendum; præsertim cum id etiã disertis verbis exprimat textus lxx. Interpretũ Romæ impressus, Ierem. cap. vlt. dicens: Triginta quinque cubitorum altitudo columnæ vnius, & funiculus duodecim cubitorum circundabat eam, & crassities eius digitorum quattuor in circuitu.] Potest autem hæc longitudo cum alijs scripturæ locis supra num. 7. adductis per omnia conciliari, & præcisè inueniri; si vnaquæque columna cum
2 18 sua pariter basi & capitello, & trabeatione accipiatur. Nam si computes basis cu-
4 bitos duos; scapi columnæ cubitos octodecim; capitelli quattuor; epistilij tres; zo-
3 phori tres; & coronicis quinque; vtique prædictam efficies summam triginta quin-
3 5 que cubitorum. Non igitur recipienda est illa Riberæ lib. 2. de templo cap. 14. ex-
positio; qui quoniam præcitatus 2. Paralip. textus, post illa verba: Ante fores ẽt
35 templi columnas duas, quæ triginta, & quinque cubitos habebant altitudinis] protinus subiungit: Porrò capita earum quinque cubitorum] infert: Non ergo, erant numerati cubiti capitum in illis trigintaquinque. Quin potius dicendum videtur scripturam sacram eo loco (vt aliàs quoque) post notatam totius structuræ altitudinem; seorsum quoque aliquarum eius partium, nempe capitellorum, mensurã protinus subiungere voluisse. Ceterum, vt quæ de hisce columnis hactenus dicta, & de earum retiaculis continuo dicenda sunt, perspicue magis intueri, & de eorundem controuersijs iudicium ferre quiuis possit: visum est hic binos tum columnæ, tum retiaculi eius typos ponere, singulos, ad singulas sententias, quæ de ipsis habentur, accommodatos.

Sequitur

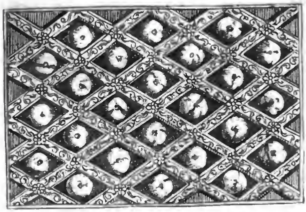
COLVMNARVM TYPVS AD MENSVRAS



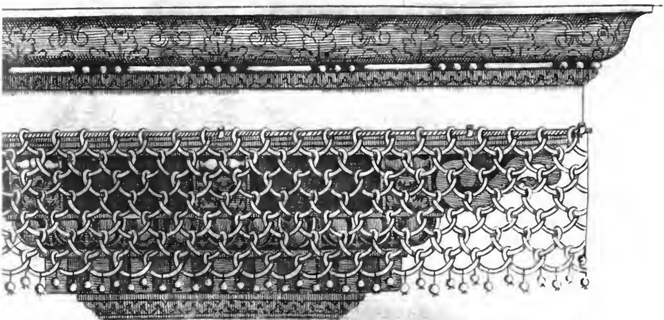
OPVS RETIACVLI ET MALOGRANATORVM
AD MENTEM

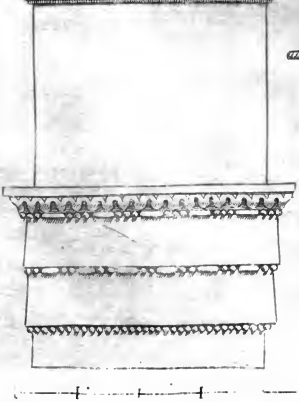


Retiaculi forma maior

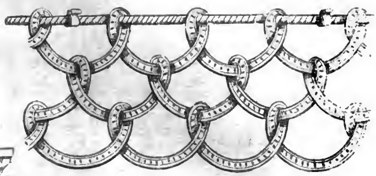


Auctoris





Retiaculi forma maior



10 Sequitur dicendum de retiaculis, & malogranatis: Quæ res longe maiorem patitur difficultatem. Sanè in prædictis columnarum capitellis seu coronamentis extitisse quædam retiacula, & malogranata traditur 3. Reg. cap. 7. ver. 17. 18. & 20. & 4. Reg. cap. 25. ver. 17. & 2. Paralip. cap. 3. ver. 16. & cap. 4. ver. 12. & 13. & Iere. cap. vlt. ver. 22. & 23. & apud Iosephum 8. antiq. cap. 2. Sed quænam, & qualia essent dicta retiacula; & quomodo in eis disposita essent malogranata, difficile admodum scire possumus. Nam Iosephus de his adeo breuiter agit; & scriptura sacra locis citatis tam obscurè loquitur, vt quid nam significare velint percipi vix possit. Quare non mirum est, si etiam sacri Expositores tam varie eadem loca exponunt, vt lectorem magis confundere, quàm rem explicare videantur; quemadmodum quilibet, eorum scripta volutando, poterit experiri. Huc accedit, quod etiam de dictorũ retiaculorum, & malogranatorum numero, & eorum ordinibus scriptura sacra diuersimode loquitur. Etenim quod attinet ad retiacula: textus lxx. Interpretum 3. Reg. cap. 7. qui in Biblijs Regijs sub titulo 1. Reg. refertur (duo enim priores libri ibidem non Reg. sed Samuel inscribuntur) ponit retiacula septem: in eorundẽ verò textu Romano, ibidem nempe 3. Reg. cap. 7. duorum tantum retiaculorum fit mentio: & eodem modo in textu vulgato Latino eiusdem capitis ver. 41. & 42. & similiter 2. Paralip. cap. 4. ver. 13. At verò Ierem. cap. vlt. ver. 23. videntur poni centum retiacula. Quod autem spectat ad malogranata, textus vulgatus 3. Reg. cap. 7. ver. 20. ducentos ponit ordines malogranatorum in circuitu capitelli secundi. ex quo loco videtur posse colligi, totidem in altero alterius columnæ capitello extitisse: Editio verò lxx. Interpretum ibidem; & vulgata 2. Paralip. cap. 4. ver. 13. duos tantum facit ordines singulis retiaculis iunctos. inquit enim: Malogranata quoque quadringenta, & retiacula duo; ita vt bini ordines malogranatorum, singulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epistilia, & capita columnarum.] Idem ferè habet Iosephus 8. antiq. cap. 2. vbi de retiaculis verba faciens, subiungit: Dependebantque inde duæ series malorum punicorum.] Porrò eadem malogranata, quæ loco Paralip. citato dicuntur fuisse quadringenta: Iosephus vbi supra dicit fuisse ducenta; In capite autem eiusdem libri Paralip. 3. ver. 16. legimus fuisse centum; quod & confirmat Ieremias cap. vlt. ver. 23. Quamuis ibidem quoque subiungat, fuisse nonaginta sex. Ecce quanta sacrorum textuum diuersitas. Quomodo autem omnes conciliari possint, numero sequenti videbimus. Nunc dicendum prius videtur aliquid de horum retiaculorum materia, forma, positione, & figura. Et primo quidẽ (vt plane colligi potest ex his quæ traduntur 3. Reg. cap. 7. ver. 17. 41. & 42.) certum est, memorata retiacula, fuisse ærea quædam veluti lora eleganter elaborata, desuperque (vt de columnis num. 7. dictum est) inaurata, atque in modum retis & catenarum, miro opere, inuicem implexa, ac per septem tanquam versus distincta; quorum superior, funiculo pariter æneo ipsam trabeationis coronam circundanti ita apensus, & connexus erat, vt eundem funiculum pluribus in locis operiret. Erãt verò singula retiacula duobus quoque malorum granatorum versibus siue ordinibus inde dependentibus exornata. Possumus item satis confidenter asserere, totum illud opus, ex prædictis retiaculis, ac malogranatis compactum; fuisse singulare quoddam ornamenti genus, illis columnis adiectum, vt expresse insinuatur 4. Reg. cap. vlt. ver. 17. illis verbis: Et retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ærea: Similem & columna secunda habebat ornatum.] & iste ornatus (vt ibidem præmittitur) erat super capitella columnarum positus: non quidem super ea, quæ propriè capitella dicuntur; sed super ea, quæ scriptura 3. Reg. cap. 7. ver. 16. capitellorum quinque cubitorum altitudinis, vocabulo significauit. Quo vocabulo, aliqui totam etiam trabeatiouem, nos coronicem præcipue signari putamus; quemadmodum planè indicare videntur verba illa Ierem. loco citato, quæ sic habent: Et retiacula, & malogranata super coronam in circuitu, omnia ærea.] Ibi enim per coronam, rectè possumus intelligere coronicem, vel eam coronicis partem, quam speciatim Architecti Latinè vocant coronam, Italicè autem dicimus Gocciolatoio.

De columnarum retiaculis & malogranatis.

De eorundem forma.

De ornamento ex retiaculis, & malogranatis compacto duplex sententia.

11 Sed adhuc dubium est, an memoratum ex retiaculo, & malogranatis ornamentũ, esset quid simul cum coronice, seu corona fusum, ac veluti ei connatum, ita vt videri posset in ea cælatum; an verò potius tanquam quid eidem coronæ appositum, vel

ſemper tanquam de ornamento quodam, non columnarum capitellis ſeu coronis ve luti inſculpto, ſeu cum eiſdem fuſo, vt Villalpandi repræſentat figura; ſed tanquam illis ſuperaddito, & quodammodo de facili a capitellis ſeparabili. Nam & 2. Paralip. cap. 3. ver. 16. de hiſce retiaculis ſub nomine catenularum verba faciens, ſubiungit: quod ſuperpoſuit eas capitibus columnarum, & malogranata catenulis interpoſuit.] & editio lxx. Interpretum 3. Reg. cap. 7. non ſemel prædicta retiacula vocat opus penſile, tanquam quid a coronice diuerſum, & ipſi appenſum. Et 4. Reg. cap. vlt. ver. 17. & Ierem. pariter cap. vlt. ver. 22. vbi recenſentur ſingula illius ſtructuræ membra, aperte a capitellis ſeu coronis prorſus diſtinguuntur retiacula, & malogranata, tanquam quid ab ipſis ſeiunctum: alioqui ſatis fuiſſet eorundem capitellorum, ſeu coronarum mentionem facere, & dicere, quod in eis veluti cælata erant retiacula, & malogranata. Quæ omnia quantum a Villalpandi typo diſcordant, tantum noſtro magis conuenire videntur. Sed & quod attinet ad malogranatorum numeros diuerſimode in ſacris paginis, vt numero præcedenti notatum eſt, relatos; puto varia eiuſdem ſcripturæ loca ſic poſſe conciliari: quod ſcilicet malogranata fuerint centum, in vnoquoque verſu ſeu ordine: ducenta verò in vnaquaque columna: & in ambabus quadringenta. Vel melius: quia Ierem. cap. vlt. ver. 23. legimus: Et fuerunt (loquitur autem ibi de ſingulis columnis) malogranata nonaginta ſex dependentia: & omnia malogranata centum, retiaculis circundabantur.] Quod & prius quoque inſinuatum fuerat 2. Paralip. cap. 3. ver. 16. illis verbis: Malogranata etiam centum, quæ catenulis interpoſuit.] liquido colligere poſſumus: re vera in ſingulis illis duabus columnis extitiſſe malogranata duntaxat centum nonaginta ſex; quorum illa omnia quæ (ſubaudi in ſuperiori verſu) retiaculis ex parte circūdabantur, ſiue interponebantur, erant centum: reliqua autem, videlicet quæ in verſu inferiori ſub retiaculo pendebant, erant tantummodo nonaginta ſex. Vnde patet omnia malogranata in ambabus columnis exiſtentia, ſimul computata, non fuiſſe plura quàm trecenta nonaginta duo, quemadmodum ex noſtro ipſorum typo facile colligi poterit: ſcripturam verò ſacram quando ea facit centum, ducēta, & quadringenta, more ſuo, vſurpaſſe numeros perfectos pro imperfectis: alioqui alia eiuſdem ſcripturæ loca, cum verbis Ieremiæ adductis cohærere nullo modo poſſent: & conſequenter fit manifeſtum falli Villalpandum, qui in ſuo exemplari fingit malogranata præciſè quadringenta; nimirum in ſingulis columnis ſeu columnarum coronis, ducenta; & omnia vniformiter retiaculis incluſa. Denique ſacer textus 3. Reg. c. 7. ver. 41. ponit etiam expreſſe duos tantum funiculos (ſubaudi pariter æreos) in dictis capitellis ſeu coronis, nempe vnum in vtraque corona, qui in ipſo Villalpandi typo non inueniuntur.

32 Propter hæc & eiuſmodi alia; & quia in ſacris fabricis (quemadmodum etiam ex numero proximo dicendis apparebit) maior habenda eſt ratio eorum, quæ in ſacro eloquio expreſſa habemus, quàm quæ ad Architectorum regulas, operumque elegātiam magis pertinere videntur; nobis ſacro textui magis congruere videtur, ſi iuxta noſtrum typum ponamus, quod a memoratis coronis penderent prædicta duo retiacula ænea, ſingula ſepties per quattuor eius partes veluti circunducta ſeu replicata; & quod in eorum extremitatibus appenſi eſſent duo ordines malorum granatorum pariter æneorum, eo numero, & modo quo noſtra loco citato adiecta refert figura; cui ad vnguem videntur conuenire omnia, quæ de eiuſmodi retiaculis, & malogranatis tradi in ſacris ſcripturis, numero præcedenti retulimus; & præcipue ea quæ habemus 2. Paralip. cap. 4. verſ. 13. in hæc verba: Et retiacula duo; ita vt bini ordines malogranatorum ſingulis retiaculis iungerentur, quæ protegerent epiſtilia, & capita columnarum.] Et item ea quæ ibidem cap. 3. ver. 16. legimus videlicet: Malogranata etiam centum, quæ catenulis interpoſuit.] Siquidem prior typus (vt diximus) omnia malogranata, nempe quadringenta, hoc eſt in ſingulis columnis ducenta, ipſis catenulis interponit; non autem tantummodo centum in vnaquaque columna, vt poſterior typus perſpicue demonſtrat; in quo eadem malogranata, ferè pro medietate catenulis interpoſita, pro altera verò medietate, ſub ipſis catenulis pendere conſpiciuntur. Oportet igitur quod hæc retiacula malogranatis exornata, & ex quattuor coronicis lateribus, *Altera quæ eſt Auctoris, opinio.*

ribus,

ribus, vt dictum est, pendentia, quandam veluti speciem vmbellæ, seu illius integumenti, quod sacris altaribus, nec non Principum sedibus superponi solet, quodammodo representarent. Et cum singula, propriæ columnæ Zophorum, epistiliumque, ac capitellum in circuitu protegerent; eorum tamen artificium atque elegantiam non occultarent. Nam præterquam quod satis ampla, & crebra erant ipsa retiaculorum foramina, quoniam valde celsa expansaque erat, vt supra num. 9. diximus, ipsa coronicis proiectura; & multum a Zophoro epistilioque ac capitello retiacula distabant, vtique à pauimento suspicientibus impedimento esse non poterant. Videat prudens lector, & scripturæ loca, in re præsertim adeo obscura, accuratè perpendat, & cum typis supra positis diligenter conferat, ac demum ex hisce duabus opinionibus, illam quæ magis placuerit sibi deligat.

Quæ sint attendenda in opinione deligenda.

Respondetur tacitis obiectionibus.

Ceterum dicet mihi hic fortasse aliquis: enimuerò tuæ, tum de prædictarum columnarum crassitudine seu latitudine, tū de forma retiaculorū sententiæ, tria videntur officere. Primo scapi cuiusque ipsarum longitudo, quæ cum neque quinquies propria crassitudine altior esset, non modo ordini quem vocāt Corinthium; sed nec vllo ex alijs Architecturæ ordinibus, quorum humilior requirit, vt columnæ celsitudo sexies saltem eius crassitudinem superet; respondisse certum est. Deinde ipsa trabeationis altitudo, quæ Architectonicæ proportionis regulas, longe videtur excessisse; quandoquidem, non modò ad quartam, quintamue totius columnæ, cum sua basi, capitelloque altitudinis partem; sed penè vsque ad medietatem accessisse perspicuum est. Denique illa retiaculorum additio, quæ si fuit ad formam supra secundo loco descriptam, videbatur ommitti potuisse; & nihil fermè ad operis elegantiam conferre, cum præsertim postea apud omnes Architectorum probatissimos inusitata fuerit. Sed ad hæc responderi potest, prædictarum columnarum scapos, ordinaria proportione humiliores consulto fortassis fuisse factos, vt vel sic firmitatem ac fortitudinem, quam significabant, proprijsque ipsarum nominibus indicabant; re ipsa etiam magis exprimerent: quanto enim humilior columna, tanto (ceteris paribus) est firmior: & quod ipsarum celsitudini deerat; altiori trabeatione supletum est: nisi forte etiam, vt scapi quoque altiores viderentur quàm essent, striati insuper facti sunt: constat enim strias quantum crassitudini adimere videntur, tātum celsitudini, quo ad apparentiam, conferre. Porrò prædictas columnas fuisse striatas; tametsi editio vulgata lib. 3. Reg. non memoret; id tamen haud obscurè indicat ibidem textus lxx. Interpretū Romanus illis verbis: Crassitiem columnę quattuor digitorum cauitates; & sic columna secunda.] Et idem magis aperte in versione Ruffini tradit Iosephus 8. antiq. cap. 3. inquiens: Fecit Chiram duas columnas æreas cum canalibus cauatione quattuor digitorum.] Et adhuc clarius Auctor Historiæ Scholasticæ lib. 3. Reg. cap. 12. vbi ait; Stilum seu stipitem columnæ, non fuisse planum, sed valliculatum; habuisseque in circuitu cauationes quattuor digitorum. Cur autem trabeatio multo altior facta fuerit, quam regulæ Architectonicæ postea tradiderint; præter causam superius tactam, videtur etiam ille excessus tolerari potuisse, propter operis celsitudinem. Nam quæ de longe conspiciuntur, minora visui apparere solent; & propterea interdum maiora fiunt, vt magis proportionata oculis intuentium videantur. Vel potius ingenuè fateri quoque possumus, ipsam Architecturæ artem, quemadmodum ex fabricis a Salomone extructis, magnum lumen, plurimaque adiumenta, atque incrementa accepisse dubium non est; ita deinceps, præsertim quoad eiusmodi proportiones statuendas, vsu atque experientia, sicut & ceteras artes, non mediocriter fuisse perfectiorem redditam: Etenim, vt notum est, artes fiunt per additionem; & nulla earum pariter inuenta atque perfecta fuisse creditur. Denique non est quod quisquam demiretur, in fabricis per Salomonem ædificatis, Architecturæ regulas mox a Græcis, Latinisque Scriptoribus traditas, non penitus fuisse obseruatas; quando in magnificentissimis quoque Romanorum ædificijs, quorum vestigia etiā nunc apud omnes magna in admiratione habentur; multa ad ipsas præcipuè trabeationes pertinentia, ab ijsdem regulis dissidentia inueniri, Sebastianus Serlius in suis de Architectura libris sæpius se obseruasse testatum reliquit. Retiacula autem, non tam ad ornatum, quam etiam ad aliquid significandum facta fuisse reor; quemadmodum & in memoratis operibus alia multa: quandoquidem

Cur columnarum scapi humiliores.

Cur trabeatio altior.

doquidem, & maris ænei, luterũq; bases, alijs modis longe elegantioribus fieri potuissent; & præfatæ columnæ, sine hisce retiaculis, satis pulchræ, decoræque fuissent; & nihilominus Salomon, iuxta exemplar patri suo diuinitus traditum, ea, aliaque omnia fieri maluit, non ignorans singula mysterijs nequaquam carere cælestibus. Vnde patet valde allucinari Iosephum, qui 8. antiq. cap. 2. sub finem, ausus est asserere, Salomonem, non modo in senectute, quando per mulieres deprauatum est cor eius, & ipsarum idolis templa erexit, a præscripto Mosaicæ legis, cultuque diuino, recessisse; sed etiam multo ante; nimirum quando æreas boum effigies, sub mari, in templo, & aureos leones in Throno suo posuit: neque enim, inquit, illa fas erat facere. Fallitur inquam Iosephus; quia hæc, & eiusmodi sculptilia, non fieri curauerat Salomon, vt eis cultus aliquis adhiberetur, quod lege vetitũ fuerat, sed simpliciter ad ornatum, mysticamque ipsorum significationem, quemadmodum dictũ est. Et hæc dicta sufficiant de his, quæ fecerat Salomon, inferriq; iusserat in atrium Sacerdotum.

14 Transitum faciamus nunc ad ea, quæ idem posuit in illa templi parte, quæ Sãcta, seu Domus anterior, dicebatur. fuerunt autem præcipuè tria, videlicet, altare thymiamatis, vt sub anno mundi 2544. num. 66. 67. & 68. probatum fuit, vbi fusius contra eos qui putabant ipsum in Sancta Sanctorum extitisse, disputauimus; positũ autem fuit istud altare in media domus latitudine, quæ ad ipsum spectabat oraculũ. Deinde decem mensæ, quarum quinque in latere aquilonari, & aliæ quinque in meridionali eiusdem Domus collocatæ sunt. Ac demum decem candelabra aurea, quinque a dextris, & totidem a sinistris, contra dictas mensas. Quamquam tot mensas, & candelabra, non diu valde post obitum Salomonis in templo mansisse, nos sub anno mundi 3064. numero primo probabimus. Quod attinet ad altare thymiamatis, satis de eius forma dictum est sub anno mundi proximè citato num. 69. vbi de altari Mosaico agebamus: non enim credendum est, altare hoc, quod Salomon in templo posuit, fuisse alterius formæ, quantũ ad essentialia, ab eo, quod olim Moyses posuerat in tabernaculo; quandoquidem idem erat vtriusque vsus: nisi forte, vt multi putant, hoc fuerit aliquanto maius: Etenim, vt ait Abulensis super 3. Reg. cap. 6. quæst. 16. omnia quæ fecerat Moyses in tabernaculo (arca duntaxat fœderis excepta, quæ eadem fuit) erant minora ijs, quæ facta sunt a Salomone in templo: quia, inquit, illa facta fuerant, vt per desertum portarentur; hæc verò, vt vbi semel posita essent, perpetuo permanerent. & certè videtur rationi valde consentaneum, vt quemadmodum tabernaculo longe maius fuit templum; ita quoque quæ in templo collocanda erant, vel maiora essent, vel saltem plura numero; vt de mensis, & candelabris, inferius suo loco dicemus. Vtrum autem hoc altare ad similitudinem prioris, totum de nouo fecerit Salomon, vt sentiunt Abulensis vbi supra, & alij: an verò illud met antiquum, ipse aliquo modo ampliandum, atque honorificentius exornandum, curauerit, vt sentit Ribera lib. 2. de templo cap. 8. difficile admodum ex scriptura sacra conuinci potest: quoniam tametsi 3. Reg. capit. 6. ver. 20. dicatur: Sed & altare vestiuit cedro.] & ver. 22. Sed & totum altare oraculi texit auro.] & 1. Paralip. cap. 28. ver. 14. vbi traditur qualiter Dauid sigillatim præparauerat, assignaueratque singula auri, argentique pondera, ad singula, quæ in templo opus essent, facienda; tandem vbi ad altare incensi deuenitur, nimirum ver. 18. subditur: Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit, vt ex ipso fieret similitudo quadrigæ Cherubim extendentium alas.] ex quibus locis, videtur posse colligi dictum altare tantummodo fuisse reconcinatum, ac decentius exornatum: Attamen 3. Reg. cap. 7. ver. 48. apertè dicitur, quod Salomon fecit omnia vasa in Domo Domini, altare aureum, & mensam &c. & idem repetitum habemus 2. Paralip. ca. 4. ver. 19. quibus in locis, eodem modo loquitur de altari, ac de mensis, & candelabris, ceterisque vasis domus Domini, a Salomone de nouo fabricatis. Quicquid sit, siue, vetus instaurauerit, siue nouum Salomon extruxerit; constat hoc altare, præter formam illam olim a Deo Moysi traditam, insuper habuisse aliud ornamentum, in modum quadrigæ, super quam stabant duo Cherubim aurei, qui cominus inuicem, super illud extendebant alas suas, ad similitudinem illorum qui tegebant arcam fœderis Domini, vt satis aperte traditur, 1. Paralip. cap. 28. ver. 18.

De altare incensi.

& iste

& iste ornatus factus fuit iuxta aliud exemplar, quod ab eodem Deo, postea Dauidi fuerat demonstratum, ac per eundem, Salomoni filio eius consignatum, vt sub anno mundi 3018. num. 3. dictum est; vbi etiam de dicti altaris ornatu superaddito mentionem fecimus. Puto autem hac ornatus additione illud fuisse præstitum, vt altare quod fecerat Moyses, & omnino intactum remanserit, & simul quodammodo maius (quemadmodū ipsa templi amplitudo exigere videbatur) effectū; & item multo ornatius redditum fuerit, vt in eius effigie quam hic inseri curauimus, intueri licet. Quanto autem noster hic typus altaris incensi a Salomone constructi, differt ab eo, quē Villalpandus super Ezechielis c. 51. edidit, in quo nulla quadrigæ similitudo, nulli Cherubim extendentes super ipsum alas, conspiciuntur: tanto apertior fiet, & nostrę graphidis, cum loci Paralip. citati verbis, conuenientia; & illius ab eisdem verbis diuersitas.


Altaris incensi a Salomone exornati typus

Quod verò scriptura sacra 3. Reg. cap. 6. versic. 20. ait, hoc altare vestitum fuisse cedro. Et ver. 22. contectum auro; plane videtur indicare prædicta additamenta, nēpe, quadrigam, & Cherubim, ex cedro quidē facta, sed laminis aureis omnino fuisse obducta. Aduertendum verò est, quod tametsi nobis non placeat sententia tenentium hoc altare totum de nouo a Salomone fuisse factum; non tamē ea etiam posita, admittēdum censemus, quod suspicatur Auctor Historiæ Scholasticæ libr. 3. Reg. cap. 11. nimirum altare illud vetus, postea repositum fuisse in Sancta Sanctorum; non quidem ad quotidianos cremandi super eo thymiamata, vsus, sed ad alios quosdam singulares ipsius summi Pontificis, quando semel in anno, illuc ingrediebatur: Etenim ista huius Auctoris positio, pluribus argumentis optime confutatur, ab Abulense super 3. Reg. cap. 6. quæst. 16. & item refelli potest ex his, quæ nos sub anno mundi 2544. num. 66. 67. & 68. fuse admodum disputauimus, contra asserentes hoc altare, olim ab ipso Moyse, non in sancta, sed in Sancta Sanctorum fuisse collocatum. Quod si quis quærat; quid factum sit de illo altari thymiamatis antiquo; si aliud nouum in templo positum fuit? Respondere possumus cum eodem Abulense ibidem; illud in superiore templi parte, tanquam in quodam sacrario, deuotionis ergò, fuisse asseruatum, cum alijs rebus sacris, quæ amplius non erant in vsu, de quibus sub anno mundi 3023. num. 4. diximus.

De mensis propositionis in tēplo positis.

Sequitur dicendum de mensis in templo collocatis, constat enim, quod tametsi 15
Moyses vnam tantum mensam in tabernaculo posuerat: nihilominus, vt patet 2. Paralip. cap. 4. ver. 8. Salomon, ad normam exemplaris sibi a Dauide relicti, posuit in templo

templo mensas decem, videlicet quinque ad dexteram, & quinque ad læuam (intellige introitus templi, quemadmodum infra num. 13. de candelabris probabitur: ex quo patebit, idem de ipsis quoque mensis accipiendum esse; cum eodem modo de vtrisque scriprura loquatur. Quare credimus allucinari Lyranum, qui putat positas in templo fuisse vndecim mensas aureas, computata nimirum Mosaica, quam credidit in medio aliarum fuisse collocatam, habuisseque, ex his, quæ fecerat Salomon, quinque a dextris, & totidem a sinistris: quod nullo modo recipiendum censemus; cum satis manifeste appareat, illud, a dextris, & a sinistris, esse accipiendũ, non respectu mensæ Mosaicæ, de qua nihil constat quod vnquam posita fuerit in tẽplo; sed respectu anterioris faciei Dabir, hoc est Sanctuarij, vt mox dicetur. Verum an illæ decem mensæ, omnes essent aureæ, & omnes dicerentur mensæ panum propositionis, maior est difficultas. Nam Caietanus super 2. Paralip. cap. 4. dicit, Moysen quidem vnam duntaxat mensam fecisse; Salomonem autem decem, pro pane propositionis. Et Lyranus ibidem addit: in singulis hisce mensis poni consueuisse duodecim panes propositionis, qui faciebant summam panum centum triginta duorum; computatis scilicet duodecim existentibus (vt ipse putabat) in mensa Mosaica. At Abulensis super loco Paralip. proximè adducto, quæst. 18. & 19. & post quæstionem 24. in expositione textus; & item super cap. 13. quæst. 40. & super 1. Paral. cap. 28. post quæstionem 28. in expositione litteræ dicit: decem quidem fuisse mẽsas in templo a Salomone positas; sed ex his vnam tantum auream, in qua sola ponebantur panes propositionis, nouem verò reliquas, fuisse argenteas, ad alios vsus paratas, nimirum ad reponenda super eas vasa plurima, quæ fecerat Salomon in ministerium domus Domini; quod etiam scriptum reliquit Iosephus 8. antiq. cap. 2. Mouetur autẽ Abulensis quattuor potissimum rationibus, 1. quia 3. Re. c. 7. ver. 48. dicitur Salomon posuisse in templo mensam, super quã ponerent panes propositionis. Item quia 1. Paralip. cap. 28. ver. 16. legimus (vt ipse refert) Dauidem dedisse Salomoni aurum in mensa propositionis, pro diuersitate mensuræ; similiter, & argentum, in alias mensas argenteas. Tertio quoniam licet 2. Paralip. cap. 4. ver. 19. dicatur, Salomon fecisse omnia vasa domus Dei, & altare aurum, & mensas, & super eas panes propositionis: tamen ibi, inquit Abulensis, ponitur numerus pluralis pro singulari. Quarto demum, quia panes propositionis, esse debebant tantummodo duodecim, vt præceptum fuerat Leuit. cap. 24. ver. 5. significantes duodecim tribus Israel; & vnica mensa commodè poterat eos capere, ergo ait, non oportuit esse plures mensas propositionis. Nos tamen his non obstantibus dicimus; multo probabilius esse, Salomonem posuisse decem mensas aureas in templo; & super eas panes propositionis, vt expresse traditur 2. Paralip. cap. 4. ver. 19. Nec est dicendum, ibidem poni numerum pluralem pro singulari; quia licet verissimum sit, in sacris scripturis interdum id fieri, vt 1. Reg. cap. 28. ver. 13. Deos vidi ascendentes.] idest Deum, vt ibidem notat Glossa interlinearis, & alibi non semel; sicuti contra, quandoque ponitur singularis pro plurali, vt in Psal. 77. ver. 45. Misit in eos cœnomyam, & comedit eos, ranam & disperdidit eos; & aliàs non raro: Veruntamen, quemadmodum etiam ipse met fatetur Abulensis, non debemus sacros textus ita exponere, nisi quando necessitas cogit, & aliunde patet veritas; alioqui daretur occasio corrumpendi eloquia sacra. Sanè in casu nostro, Salomonem posuisse plures mensas in templo constat, non solum ex loco 2. Paralip. iam citato, qui apertissimus est; Sed etiam ex 1. Paralip. cap. 28. ver. 16. quem textum, corrupto deceptus codice, pro se Abulensis allegauit: Siquidem ibi tam codices editionis vulgatæ, quam lxx. Interpretum postremo Romæ sub Syxto V. & Clemente VIII. editi; & item qui in Biblijs regijs sunt registrati, & alij plurimi, non dicunt: Aurum quoque dedit in mensa propositionis pro diuersitate mensuræ.] vt habebat deprauatus Abulensis codex; Sed sic: Aurum quoque dedit in mensas propositionis, pro diuersitate mensarum.] Vnde manifestum est, non vnam tantum, sed plures fuisse mensas propositionis aureas, nimirum decem, vt pariter, & enucleatius exprimitur 2. Paralip. cap. 4. ver. 8. & 19. Quare potius dicendum est, 3. Reg. ca. 7. vbi dicitur, Salomon fecisse mensam &c. positum fuisse numerum singularem pro plurali; quemadmodum etiam fit, 2. Paralip. ca. 13. ver. 11. vbi pro mensa, & candelabro, accipere oportet

An omnes essent aureæ.

mensas,

mensas,& candelabra. Et similiter 1. Reg. cap.3. ver. 3. vbi lucerna, ponitur pro lucernis. neque curandum est de Iosephi auctoritate, quotiescunque sacris codicibus aduersatur. Vtrum autem duodecim panes propositionis essent omnes super vnica tantum mensa, vt sensit Abulensis; an distributi per singulas mensas, ita vt singuli panes ponerentur super singulas octo mensas; & bini super singulas duas reliquas; vel potius in singulis mensis, duodecim essent panes, quemadmodum credidit Lyranus: non facile ex sacris libris elici potest. Nam etsi opinio Abulensis satis refelli possit, ex 2. Paralip. cap. 4. ver. 19. vbi dicitur: Et mensas, & super eas panes propositionis;] nusquam tamen legimus, quod duodecim panes propositionis esset magis in vnaquaque mensa; an distributi per singulas mensas. Quamquam satis probabile videtur, quod sicuti Salomon multiplicatis candelabris aureis, multiplicauit pariter lucernas, ponens septem in singulo candelabro, vt ex locis num. proximo citandis colligitur: ita & multiplicatis mensis aureis, multiplicari quoque iusserit panes propositionis, ac poni duodecim in vnaquaque mensa; præsertim cum sicuti amplitudo templi, plures lucernas exigere videbatur; eadem ratione, multiplicatio Sacerdotum, plures panes propositionis, qui in vsum ipsorum cedere solebant: Nec obstat, quod Dominus Moysi mandasset, vt super vnica mensa propositionis, duodecim tantum ponerentur panes; & quod ij repræsentarent duodecim tribus Israel: quoniam idem quoque Dominus iusserat, poni super vnico candelabro septem lucernas, quæ vt ait Iosephus 3. antiq. cap.7. septem cæli planetas significabāt; mysticè autem, vt asserit S. Thom. 1. 2. quæst. 102. ar.4. ad 6. septem spiritus sancti dona: vnde ex quo postea voluit Dominus, vt ponerentur in templo decem candelabra, & decem mensæ, quemadmodum septem lucernarum significatio in singulis decem candelabris saluari poterat; ita & duodecim panum propositionis, mysterium in singulis decem mensis. Ceterum prædictas mensas aureas credimus fuisse factas ad formam eius quam olim fecerat Moyses in deserto, cuius graphidem, quoniam sub anno mundi 2544. num. 72. posuimus, hic iterum ponere superuacaneum duximus.

Quot panes propositionis essent in mēsis.

De candelabris item constat 3. Reg. cap.7. ver.49. & 2. Paralip. cap.4. ver.7. & 16
20. Salomonem, pro vnico candelabro, quod fecerat Moyses in tabernaculo, fecisse in templo decem, ex auro puro; & secundum speciem qua iussa erant fieri, idest iuxta exemplar, quod acceptum a Domino Dauid tradiderat Salomoni; sic enim præceperat Salomon artifici suo Hiram, vt ea faceret. Quamuis etiam communiter credatur, eiusdem fuisse operis, & figuræ, quo fuerat Mosaicum cuius typum sub anno mundi numeroque proxime citatis expressimus, videlicet cum suis lilijs, alijsque ornamentis, Exod. cap.25. ver.31. descriptis; & super singula candelabra, septem extitisse lucernas, pariter aureas, vt iuxta ritum lucerent ante oraculum semper, hoc est interdiu noctuque, vt est communior opinio, vel saltem tota nocte, quemadmodum videtur posse colligi ex 2. Paralip. cap.13. ver.11. vbi legimus: Et lucernæ, vt accendantur semper ad vesperam. Porrò candelabra hæc, posuit Salomon in eadē anteriori parte templi, in qua posuerat mensas, contra oraculum, quinque ad dexteram, & quinque ad sinistram introitus eiusdem oraculi, vt clarius explicat editio lxx. Interpretum 3. Reg. cap. 7. dicens: eorundem candelabrorum quinque posita fuisse a sinistris, & quinque a dextris, secundum faciem Dabir, idest habita ratione ad faciem oraculi, quæ erat media. Qualiter autem in templo situata fuerint hæc candelabra, nimirum, an seorsum a mensis, vel cum ipsis mixta, in sacris scripturis expressum non habemus. Creduntur tamen sic fuisse disposita, vt prope oraculum in parte australi, primum candelabrum; & prima mensa in parte aquilonari locata essent, quemadmodum olim posuerat Moyses in tabernaculo, Exod. cap. vlt. versic. 20. vsque ad 23. E contrario autem secunda mensa ad austrum, prope primum candelabrum, & secundum candelabrum ad aquilonem, prope primam mensam; & sic reliqua deinceps alternatim; ita vt vnicuique candelabro, opposita esset mensa vna, & cuique mensæ, candelabrum vnum, vt in templi vestigio quod sub anno mūdi 3023. num.8. positum est, videri poterit: Etenim supponendum est, Salomonem in disponendis his, quæ in templo posuit, non discessisse ab ea dispositione, quam in tabernaculo Moyses obseruauerat, nisi vbi sacra scriptura ipsum aliter fecisse describit.

De 10. candelabris in templo positis.

Præter

17 Præter hactenus commemorata, creditur Salomon posuisse in sancta, etiam alia candelabra argentea, cum lucernis suis pariter argenteis, vt videtur posse colligi ex 1. Paralip. cap. 28. ver. 15. Vbi, licet non exprimatur ad quem vsum, probabile tamen est, ea ad maiorem templi illuminationem ibidem fuisse posita. Neque solum alia candelabra argentea, sed & alias mensas similiter argenteas; quarum ibidem ver. 16. fit mentio, posuit Salomon in sancta; Et item vasa, vtensiliaque plurima ex auro, & argento, ad varios vsus altaris incensi, & mensarum propositionis, & lucernarũ, parata; cuiusmodi erant forcipes, siue Emunctoria, & extinctoria & fuscinulæ quædã paruæ, pro concinnandis lucernis, & hydriæ ad cõtinendũ oleum ipsarum; & phialæ in quibus ponebantur libamina, scilicet vinum, oleum, simila, thus, sal, & si quæ erant eiusmodi alia: Item mortariola, vbi thus, & aromata terebantur, pro thymiamate conficiendo; & thymiamateria, in quibus asseruabatur; & thuribula, vbi cremari solebat; de quibus omnibus meminit scriptura sacra. 3. Reg. cap. 7. ver. 49. & 50. & 2. Paralip. cap. 4. ver. 21. & 22. His addere possumus alia quoque vasa, quædam maiora, quæ leones, quædam minora, quæ leunculos eadem scriptura sacra, 1. Paralip. cap. 28. ver. 17. nominat, quod ad leonum similitudinem fabrefacta essent, vt ibidem tradunt Lyranus, & Abulensis quæst. 5. Atque hæc omnia, & his similia, super prædictas mensas argenteas reponi consueuisse, affirmant Iosephus 8. antiq. cap. 2. & alij. *De candelabris mensisque argenteis alijs que vtensilibus in templo positis.*

18 Reliquum est, vt ad ea, quæ in Sancta Sanctorum collocanda erant, deueniamus. Hæc verò sunt, arca fœderis Domini, cum suis vectibus; Propitiatorium, cum paruis illis duobus Cherubim, quos ex auro ductili Moyses fieri iusserat, & super ipso Propitiatorio locauerat: De quibus quia satis superque, sub anno mundi 2544. num. 65. dictum est; & ipsius arcæ sic paratæ formam num. 72. graphice delineatam tradidimus. nunc illud tantum remanet dicendum; quod, tametsi circa hæc a Salomone nihil innouatum fuerit, sed præ nimia veneratione, prorsus intacta, vt olim erant, relicta sint: nihilominus, quoniam parua admodum erant; nec satis amplum templi Sanctuarium, sine vllo additamento decenter, occupare posse videbantur: vt ibidem honorificentius collocari possent; & illa loci amplitudo magnificentius impleri; congruum valde fuit, iuxta exemplar Salomoni a Dauide relictum, superaddere duos alios Cherubim, proceræ magnitudinis; nimirum decem cubitis altos; quos de lignis oliuarum auro tectis, arte statuaria fieri mandauerat Salomon; singulos eiusdem operis, & mensuræ; ac deinde in medio Sanctuarij, ita collocari, vt stantes versis vultibus ad anteriorem domum, hoc est ad orientem, expanderent alas suas, ab australi pariete Sanctuarij, ad aquilonarem, per totam scilicet ipsius Sanctuarij latitudinem, quæ vt dictum est, viginti cubitorum erat: etenim quælibet ipsorum ala, quinque cubitos habebat longitudinis; Et sic summitas alæ vnius Cherub, contingebat summitatẽ alæ alterius, in medio oraculi; reliquæ verò duæ, hinc atque illinc expansæ attingebant vtrosque memoratos oraculi parietes; quemadmodum satis accuratè describitur 3. Reg. ca. 6. ver. 25. vsque ad 14. Inter hos duos Cherubim; nimirum supter ipsorum alas, illam met arcam fœderis Domini, quæ olim, iubente Domino, facta fuerat; nulla prorsus eidem reparatione adhibita, in Sancta Sanctorum Rex portandam postea curauit, vt paulo post num. 17. dicemus. *De arca fœderis, & Cherubim in S. Sanctorum positis.*

19 Porrò in arca nihil aliud erat, nisi duæ tabulæ lapideæ, quas ibi posuerat Moyses, in Horeb; vt conceptis verbis, apertissimè testatur scriptura 3. Reg. cap. 8. ver. 9. & 2. Paralip. cap. 5. ver. 10. & confirmari potest; quia nusquam legimus, quod deinceps, aut ipse Moyses, aut Aaron, aut quiuis alius, vnquam eam aperire, aut quippiam in ipsa imponere, aut extrahere, ausus sit. Sed neque memoratæ positioni, quæ verissima est, aduersari censendus est, famosus illæ Apostoli locus ad Hebr. ca. 9. ver. 4. vbi ait: In Sancta Sanctorum extitisse arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro; in qua, inquit, vrna aurea, habens manna; & virga Aaron, quæ fronduerat; & tabulæ testamenti.] Quia mens Apostoli, non videtur fuisse ibidem recensere, quæ essent in arca; sed quæ in Sancta Sanctorum; quemadmodum paulo ante enumerauerat, quæ in priori tabernaculo, hoc est, in Sancta asseruari consueuerant. Vnde illud in qua non ad arcam, sed ad secundum tabernaculum referri *Quod in arca nihil esset nisi tabulæ legis.* *Explicatur locus ad Hebr. cap. 9. vers. 4.*

debere, probat Ribera libr. 2. de templo capitulo 2. ex textu Græco, in quo (ait) tabernaculum vocabulo quodam fæminini generis significatur. Vel si mauis illud referre ad arcam, vt ex textu vulgato referri debere perspicuum est; optime potest, secundum præfatum Auctorem, illud-in qua-exponi, ac si dictum esset-cum qua-vt sit sensus: In secundo tabernaculo, siue in Sancta Sanctorum, cum arca testamenti fuisse alia quoque ibidem enumerata. Simile quodammodo illud est, quod legimus 1. Reg. cap. 1. ver. 24. Et adduxit eum (videlicet Samuelem) secum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modijs farinæ, & anphora vini, idest simul cum vitulis tribus &c. Quod autem frequentissimum sit, & valde vsitatum in scripturis sacris ponere-in-pro-cum-nos pluribus alijs exemplis, ex veteri, nouoque testamento adductis, sub anno mundi 1557. num. 14. demonstrauimus. Itaque sciens Apostolus, nihil fuisse in arca nisi tabulas testamenti, vt citata sacræ scripturæ loca apertissimè testantur; Et non ignorans, prædictam vrnam, Aaronisque virgam; nō in arca; sed in tabernaculo posteriori, Domino præcipiente, fuisse reposita; Vt expressè habemus de vrna Exod. cap. 16. ver. 33. & 34. & de virga Numer. ca. 17. ver. 4. 7. & 10. non curauit ibi exprimere, quod tabulæ essent in arca, neque in qua Sanctuarij parte essent, vrna, & virga: Sed tantummodo (quantum scilicet proposito suo tunc deseruire videbatur) summatim recensuit ea, quæ in Sanctuario, seu in Sancta Sanctorum asseruari solebant; Siue ea essent in Arca, vt tabulæ; siue extra ipsam, vt vrna, & virga; quemadmodum etiam quoquomodo indicare videntur verba illa, quæ protinus subiunguntur: De quibus non est modo dicendum per singula.] Hæc est vera, ac germana, vt arbitror, citati ad Hebr. loci intelligentia. Quod si quis malit, hac expositione relicta, obstinatius defendere, re vera Apostolum asserere voluisse, vrnam quoque auream, & Aaronis virgam, fuisse in arca: dicat necesse est; aliquando quidem nihil aliud in arca extitisse, nisi tabulas legis: nimirum tunc saltem, quando arca in templum illata fuit, vt loca scripturæ sacræ adducta manifestant; antiquioribus verò temporibus; quando eadem arca, non in templo, sed in tabernaculo manere consueuerat; præter legis tabulas, etiam memoratam vrnam, virgamque in arca extitisse; vt ex Apostoli verbis colligi posse videtur: Veruntamē qui sic opinantur, docere non poterunt, quando, & a quo, & quanam auctoritate, mox vrna, virgaque, arcæ indita, ac inde postmodum deprompta fuerint. Ceterum, vt hic quoque tollamus scrupulum, qui ex loco Apostoli allegato oriri posset; videlicet, cur inter ea quæ dicit extitisse in secundo tabernaculo; non connumerauerit Deuteronomium, hoc est Mosaicam legem, de qua legimus Deuter. cap. 31. versic. 26. iussisse Moysen Leuitis, qui portabant arcam fœderis Domini, vt ponerent legis volumen in latere arcæ; idest ad latus eius (nimirum extra ipsam) non enim licebat Leuitis aperire arcam; sed nec discoopertam videre; & propterea prius velamentis inuoluebatur a Sacerdotibus, antequam Leuitis portanda traderetur. Ad hoc respondent aliqui, Apostolum præterisse legis volumen, quia constabat ipsum, non perpetuo in Sancta Sanctorum permansisse; sed inde sublatum, aliquando in thesauris domus Domini fuisse repositum, vbi Regis Iosiæ temporibus, ab Helcia Sacerdote inuentum fuit, & Saphan Scribæ traditum, qui postea eundem Regi detulit, vt videre est 2. Paralip. cap. 34. ver. 14. Sed quoniam idem nos quoque de vrna, & virga dicere possumus; quod scilicet saltem Salomone regnante, non essent amplius in Sancta Sanctorum, sed in superiori cænaculo templi, simul cum antiquo tabernaculo, & altari holocautomatum, & eiusmodi alijs olim a Moyse fabricatis, quorum iam vsus cessauerat, quemadmodum sub anno mundi 3023. num. 4. dictum est: Propterea, ad propositum quæsitum, aliter respondere debemus: videlicet Apostolum non curasse omnia, quæ in Sancta Sanctorum aliquando fuerant, recensere; sed ei sat fuisse, aliqua, præsertim verò præcipua memorasse, quæ eidem de his cogitanti, primo in mentem venerant; ea enim pro tunc sufficere poterāt, ad id quod ibidem ostendere, seu indicare intendebat; neque opus erat agere de singulis, vt ipsemet eodem in loco testatur dicens: De quibus non est modo dicendum per singula. Et hæc de his quæ Salomon, statim post expletam templi fabricam, in Sanctuario, atque in alijs eiusdem templi partibus, inferri curabat, dixisse sufficiat.

Mense

20 Mense autem septimo prædicti anni vndecimi, ex quo regnare cœperat Salomō; tametsi, quæ in templum inferebantur, non omnia plenè aptata, ac prorsus stabilita essent; placuit nihilominus Regi, ritu quantum fieri potuit sollemnissimo, celebrare dedicationem templi; tum quia pauca admodum ac modici momenti, & ad sollemnitatem illam minime necessaria, restabant perficienda; quæ postea mense proximo adamussim absoluta sunt: tum etiam, quia in festo tabernaculorum (quod die decimaquinta eiusdem mensis septimi incipiebat, vt præceptum fuerat Leuit. cap. 23. ver. 34.) tenebatur omne masculinum apparere in conspectu Domini; quemadmodum expressum est. Deuter. ca. 16. ver. 16. Propterea, ne nimis grauaretur populus; si insuper in mense quoque octauo, ad celebrandam primam templi dedicationem, rursus venire cogeretur: operæ pretium duxit Salomon, aliquantulum anticipare ipsam templi dedicationem, vt asserunt Beda in lib. de templo cap. 17. & Petrus Comestor in historia 3. Reg. cap. 21. & Abulensis, & alij super 3. Reg. cap. 8. eamque tanto ante festum tabernaculorum inchoare, vt ipsa dedicatione absoluta, possent immediatè ipsam quoque Scenopegiam celebrare; & sic vno eodemque conuentu, vtrique sollemnitati satisfacere. Itaq; Salomon, cum prius intulisset omnia quæ vouerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vniuersa vasa in thesauris domus Domini, vt dicitur 3. Reg. cap. 7. ver. 51. & 2. Paralip. cap. 5. ver. 1. &, vt credibile est, etiam illa, quæ ante Dauidem vouerant Samuel, & Saul; & belli Duces Abner, & Ioab; & Principes familiarum; & tribuni, & Centuriones, alijque, de manubijs in bello partis; & quæ consecrauerant ad instaurationem, & supellectilem templi Domini, quemadmodum obiter traditur 1. Paralip. cap. 26. ver. 26. vsque ad 29. Postea, transmissis ad omnem Israel edictis, congregauit Rex omnes maiores natu in Ierusalem, & cunctos Principes tribuum, & capita familiarum; conuenitque vniuersus populus ad Regem Salomonem, in die sollemni eiusdem mensis septimi, 2. Paralip. cap. 5. ver. 2. & 3. Reg. cap. 8. ver. 1. hoc est (vt ex infra num. 20. dicendis patebit) die dicti mensis octauo, qui fuit sollemnis, quia in eo cœpit ipsa dedicationis celebratio. Ac primo quidem, per manus Sacerdotum ac Leuitarum, qui omnes ad hoc sanctificati erant, tulerunt arcam fœderis Domini de Sion, vbi eam posuerat Dauid; & cum ingenti totius populi sollemnitate, qui cum Rege ante eā gradiebatur; immolantes oues & boues sine extimatione & numero, portabāt illam ad templum: Cantoribus interim, in omnibus Musicorum organis, suauiter psallentibus, ac speciatim, vt credibile est, canentibus psalmos 23. & 46. quos composuerat Dauid, quando eandem arcam de domo Obededon in domum suam sollemniter transtulit, vt sub anno mundi 2990. num. 3. retulimus. Vt autem peruenerunt ad eam templi partem, in quam Leuitis ingredi non licebat; intulerunt eam Sacerdotes in Sancta Sanctorum, ponentes ilalm in loco eidem præparato, in medio Sanctuarij, subter alas Cherubim ibidem expansas. Porrò arcæ vectes aliquantulum prominebant foris Sanctuarium, vt dicitur 3. Reg. cap. 8. ver. 8. & 2. Paralip. cap. 5. ver. 9. ita tamen vt a longe videri non possent. Vnde oportet eos fuisse Sanctuario templi tantisper longiores, & consequenter non nihil excessisse longitudinem viginti cubitorum. Et hinc inferri potest eos fuisse diuersos ab his quibus arca portabatur per desertum tempore Moysi, quos necesse est, non nisi decem cubitorum longitudinis habuisse: alioqui non potuissent manere in tabernaculi Sanctuario, cuius singulæ dimensiones non excedebant dictū numerū cubitorum decē. Puto igitur q̃ quemadmodum Salomon fecerat templum duplo latiorem ac longiorem ipso tabernaculo; & alia item in templo locanda, nempe Altaria, Mensas, Candelabra, &c. duplo maiora his quæ olim à Moyse in tabernaculo facta fuerant, præter arcam, quam reuerentiæ gratia, quod esset omnium sanctissima, non est ausus attingere aut mutare: Voluisse tamen eius vectes fieri prioribus duplo longiores, tum vt totam Sanctuarij longitudinem occupare possent in templo sicuti olim faciebant in tabernaculo, tum etiam, vt tunc honorificentius arca, videlicet non a paucioribus quam à duodecim Leuitis, vice duodecim tribuum, deferri posset in templum. Mansit autem ibi arca Domini, vsq; ad captiuitatem Babylonicam, donec inde clam sublata, mox per Ieremiam Prophetam, in spelunca montis Nebo, cum alijs rebus sacris, abscondita fuit, vt sub annis mundi 3446. num. 4. & 3447. num. 8. dicemus.

Salomon celebrat templi dedicationem.

De arca vectibus.

Sanè ad hanc celeberrimam sollemnitatem, conuenerāt omnes Sacerdotes, quotquot inuenti sunt in Israel, quoniam diuisio illa ministrantium per vices suas, a Dauide facta, & a nobis sub anno mundi 3020. num. 2. vsque ad 6. relata, non adhuc cœperat in vsum induci; & ad actionem adeo raram, ac sollemnem, conueniens erat omnes præsto esse. Egressis autem Sacerdotibus de Sanctuario; Leuitæ, & cuncti Cantores induti byssinis, & stantes ad orientalem plagam altaris holocausti, cōcrepabant cymbalis, & psalterijs, & citharis, alijsque organis, diuersi generis, musicorum; & cum eis Sacerdotes centum viginti canentes tubis; sicque omnibus pariter, tubis, voce, varijsque organis, cōcinnentibus, longe sonitus lætitiæ audiebatur. Statim autem ac laudare cœperunt Dominum, dicentes: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius.] Vt palam faceret Dominus, non sibi minus acceptum esse templum hoc, ac olim fuerat tabernaculum a Moyse factum; eodem signo id declarauit. Siquidem, quemadmodum erecto tabernaculo, mirandum in modum, operuit illud nubes, vt sub anno mundi 2545. nu. 1. dictum est: ita fabricato templo, in eius dedicatione, mirabiliter impleuit eum nubes Dei, & gloria Domini; ita vt non possent Sacerdotes stare, & ministrare, propter caliginem. Quod vt vidit Salomon Rex, qui tunc erat ante altare, super basi ænea in medio Basilicæ, seu atrij exterioris posita; cuius supra num. 2. meminimus; ne quid aduersi populus ex illius caliginosæ nubis apparitione suspicaretur; vt erat omnium sapientissimus, opportunè occurrit tacitæ multitudinis cogitationi, asserens illam caliginem esse indubitatum diuinæ præsentiæ signum: Siquidem Exod. c. 19. ver. 9. promiserat Dominus Moysi venire ad ipsum in caligine nubis, & Leuit. cap. 16. ver. 2. pollicitus est apparere in nube super oraculum, & in Psal. 96. ver. 2. de Domino legimus: Nubes & caligo in circuitu eius.] Appositè autem Dominus, respectu nostri, dicitur habitare in caligine; quia tanta est claritas eius, vt mortalium obtutus caligare faciat, iuxta illud Prouerb. cap. 25. ver. 27. qui scrutator est maiestatis opprimetur a gloria.] quod etiam indicauit Philosophus 2. Methaphis. cap. 1. Si. n. (vt ibidem ait) Quemadmodum vespertilionum oculi ad lumē diei se habent; ita & intellectus animæ nostræ, ad ea quæ manifestissima omnium sunt: Quomodo se habebit ad altissima, nobisque occultissima Dei arcana, de quibus meminit Apostolus ad Roma. cap. 11. ver. 33. exclamans: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? 21

Cur gloria Domini templum nube mirabiliter operuerit.

22 Statim autem ac Salomō certiorem fecit populum de diuina præsentia ibidem in nube illa specialiter existente, versa facie sua ad populum, benedixit omni Ecclesiæ Israel, in cuius conspectu tunc stabat. Et cum eidem populo breuiter exposuisset, quomodo Deus elegisset Dauid patrem suum, vt regnaret in Israel; & ipse voluerat ædificare templum Domino; sed cum idem Dominus prohibuerat, prædixeratque illi, quod filius eius, qui regnaturus erat post ipsum, templum eidē Domino extrueret; Subiunxit; se propterea (vt voluntatem Domini impleret) fabricam illam, quā videbant, eodem Domino fauente, a fundamentis erexisse, atque absoluisse, vt in eo deinceps perpetuo maneret arca fœderis Domini, 3. Reg. cap. 8. ver. 14. vsque ad 22. & 2. Paralip. cap. 6. ver. 4. vsque ad 12. Postea iterum conuersus ad altare, genibus flexis, ac palmis in cælum eleuatis, cunctisque audientibus, longam illam ad Dominum habuit orationem, quæ cap. Reg. citato ver. 22. vsque ad 54. & capitulo Paralip. adducto, versic. 14. vsque ad finem capitis descripta est. In qua oratione, ante omnia, dedit gloriam Deo Israel, palam confessus, non esse alium ei similem, neque in cælo, neque in terra. Deinde commendans fidelitatem eius in pollicitationibus suis opere complendis; & gratias Deo agens, quod sermonem, quem locutus fuerat Dauidi patri suo, de templi fabrica a Salomone filio eius extruenda, impleuisset; precatus est Dominum, vt alias quoque promissiones eidem Dauidi factas, firmare, ratasque habere pariter dignaretur; & illam præsertim de iugi filiorum eius successione in Throno Israel. Denique, quia dixerat se ædificasse domum Domino; ne rudiores in populo putarent, re vera intra illius templi muros Deum contineri; publicè declarauit, maiestatem Dei tantam esse, vt neque cælo, neque terra, nedum templo illo capi valeat; sed ad hoc ædificatum fuisse templum illud, vt in eo preces Dño funderentur. Siquidem exaudiens Dominus orationes populorū ibidē orantium,

Salomon rex loquitur ad populum.

Orat Dominū genibus flexis, ac palmis in cælū eleuatis.

orantium, quodammodo in eodem templo habitare videbatur. Propterea cœpit Salomon fusius Deum obsecrare, vt semper exaudire dignaretur precationes suas, & omnium, qui pro cunctis eorum necessitatibus properarent ad orandum in loco sancto illo, quem idem Dominus, Deuter. cap. 12. ver. 11. se electurum prædixerat, vt esset nomen eius in eo; & vt hostias Deo offerrent, & omnia ad diuinum cultum in lege præscripta, ibidem præstarent. Cum autem conclusisset Salomon deprecationem suam, illis penè verbis, quæ pater suus in Psalm. 131. ver. 8. scripta reliquerat: Surge Domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ. Sacerdotes tui induantur iustitiam, & sancti tui exultent. Propter Dauid seruum tuum, non auertas faciem Christi tui.] Ecce ignis de cælo mirabiliter descendit, qui deuorauit holocausta, & victimas. quo signo intellexit Rex, & omnis populus, exauditam à Deo fuisse orationem Salomonis; & eidem Deo accepta fuisse quæ primum in templo oblata fuerant sacrificia; & consequenter gratum fore diuinæ Maiestati, vt ibidem etiam deinceps victimas offerre, ac debitum Deo cultum exhibere satagerent. Porrò filij Israel, videntes ignem descendentem, & gloriam Domini super domum; corruentes proni in terram, adorauerunt, & laudauerunt Dominum, exclamantes: Quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius.] 2. Paralip. cap. 7. ver. 1. vsque ad 4. Posteaquam autem, vt arbitror, cessauit ignis; surgens Salomon, & ad populũ conuersus, iterum benedixit ei, deprecans Dominum, vt semper omnibus ipsis præsto esset, & numquam eos desereret, sed vehementius eorum corda ad se inclinaret, vt ipsi perpetuo, in vniuersis vijs eius ambulare possent, & corde perfecto custodire omnia mandata eius, 3. Reg. cap. 8. ver. 56. vsque ad 62. Atque hæc sunt quæ fecit Salomon in die primo celeberrimæ huius festiuitatis, præsente, & inspectante omni Israele, qui conuenerat, ab introitu Emath, hoc est a termino aquilonari terræ Chanaan, vsque ad riuum Ægypti, qui eiusdem terræ limes erat australis.

Ignis de cælo mirabiliter holocausta consumat.

23 Ceterum hæc festiuitas postea perdurauit quattuordecim diebus continuis, vt ibidem expressè traditur ver. 65. Septem namque prioribus diebus, celebrauit Rex dedicationem templi, & altaris, vt colligitur c. Reg. allegato ver. 63. & 2. Paralip. c. 7. ver. 8. & 9. nimirum a die octauo illius mensis, ad decimumquartum, vt vulgo dicitur, inclusiuè: Et in alijs diebus septem immediate sequentibus, videlicet a die decimoquinto, ad vigesimum primum inclusiuè, fecit sollemnitatem tabernaculorũ. In octauo autem huius festi die, qui erat dicti mensis vigesimus secundus, fecit de more collectam, eo quod dedicasset altare, (subintellige etiam, & templum) septẽ diebus, hoc est in primo dierum septennio; & sollemnitatem (videlicet tabernaculorum) septem diebus, idest in secundo septennio: ita enim interpretandus est proximè citatus textus 2. Paralip. In die verò octauo, qui proxime sequebatur post exitum secundi septennij, expleta collecta, dimisit populum, vt dicitur 3. Reg. in calce capitis octaui, hoc est abeundi potestatem fecit. Vnde quod dicitur 2. Paralip. c. 7. ver. 10. Igitur die vigesimo tertio mensis septimi, dimisit populum.] non de discedendi licentia, sed de ipso populi discessu, accipiendum est: ac si dictum esset: cum expleta collecta, hoc est sub finem diei vigesimi secundi mensis septimi, data esset discedendi facultas; die insequenti, qui erat vigesimus tertius, discessit populus ad tabernacula sua. Et hinc patet, quod dies illæ sollemnis septimi mensis, in quo dictum est conuenisse populum in Ierusalem a Salomone conuocatum, quemadmodũ traditur 3. Reg. cap. 8. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 5. ver. 3. non potest, vt quidem crediderunt, intelligi de primo die dicti mensis, in quo fiebat festum tubarum; neque, vt aliqui dicunt, de festo expiationis, quod die eiusdem mensis decima celebrabatur; neque, vt alij, de sollemnitate tabernaculorum, quæ die decimoquinto præfati mensis incipiebat; Sed potius de primo die festi dedicationis templi, qui, vt supra num. 17. dictum est, pro die octauo mensis septimi, regijs edictis in vniuerso Israele transmissis, intimatus fuerat; quibus auditis, necesse est quod populus, prout cuique commodum videbatur, & pro itineris ratione, tanto ante a proprijs discesserit domicilijs, vt statuto inchoandæ sollemnitatis die, qui erat octauus mensis septimi, in Ierusalem reperiri, & ad dictam celebritatem conuenire posset; ac demum, quod in memoratis sollemnitatibus celebrandis, quindecim exactis diebus, videlicet die illiusmet mensis vigesimotertio, ad propria discesserit. Discedebant autẽ

Quot diebus perdurauerit hæc festiuitas.

benedicentes Regi, & simul admiratione, & gaudio repleti, exultantes, ac colloquẽtes de maximis beneficijs, quæ fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israeli populo suo. 3. Reg. cap. 8. in fine. Et 2. Paralip. cap. 7. ver. 10. Sanè numerus hostiarũ quas in hisce festorum sollemnitatibus, hoc est intra memoratos quindecim dies, Salomon rex populusque immolauerant, notatur capitibus citatis, videlicet Reg. ver. 63. & Paralip. ver. 5. vbi legimus, mactata fuisse boum, ac vitulorum vigintiduo millia; & arietum, ouiumque centum vigintimillia; & quia altare æneum, quod fecerat Salomon, non poterat sustinere tot victimas; necessarium fuit, vt Rex, Sacerdotum ministerio sanctificaret partem atrij interioris mediam; hoc est eam, quæ proxima erat, & in circuitu altaris; vt etiam in ipso atrij pauimento cremari possent holocausta, & sacrificia, adipesque pacificorum, sicuti fieri consueuerat in ipso altari, vt videre est locis citatis, nempe Reg. ver. 64. & Paralip. ver. 7.

Hostiarum numerus.

24 Eodem anno (nimirum peracta templi dedicatione, in qua, vt dictum est, Sacerdotes & Leuitæ, propter singularem actionis illius sollemnitatem; iubente Rege; omnes pariter conuenerant) constituit Rex Salomon, vt deinceps ipsi Sacerdotes, & Leuitæ ministrarent in templo, singuli in ordine vicis suæ, iuxta ipsorum distributionem a Dauide patre suo factam, de qua sub anno mundi 3020. nu. 2. vsque ad 6. fusius actum est. Et exinde ipsi omnia exequi cœperunt, quæ mandauerat Rex; vt traditur 2. Paralip. cap. 8. ver. 14. & 15. Nec obstat, quod iuxta ordinem litteræ, ibidem videantur hæc, non hoc anno, sed post viginti annos a templi fundatione, cœpisse fieri, quemadmodum ex initio citati capitis colligi posse videtur: Quia, licet alia quæ ibi narrantur, ad memoratum tempus pertineant; veruntamen quæ de ordinatione, & executione ministeriorum Sacerdotalium, ac Leuiticorum, dicta sunt; proculdubio, per recapitulationis figuram in sacris scripturis valde vsitatam, ibidẽ interposita fuisse credendum est. Non enim videtur verisimile, vt etiam notat Abulensis, quod Salomon, qui tum diuini cultus adeo erat studiosus, tredecim, post iam absolutum dedicatumque templum, annis, distulerit prouidere, vt eiusdem templi ministeria, ritè ordinateque, ad memoratæ distributionis normam, quæ tunc maxime necessaria videbatur, exercerentur.

Sacerdotes, & Leuitæ incipiunt ministrare in templo per vices suas.

25 Eodem quoque anno, nimirum expletis omnibus, quæ ad templum pertinebant; conuertit se Salomon ad ædificia domestica extruenda, & tunc (vt colligi potest ex his, quæ sub anno mundi 3043. num. 2. dicemus) arbitror nouam inter Hiram Tyri Regem, & Salomonem, initam fuisse conuentionem: ac propterea Hiram, præter ligna ad domos fabricandas, necessaria, misisse etiam Salomoni centum viginti talenta auri, quemadmodum obiter, & per recapitulationis figuram traditur 3. Reg. cap. 9. ver. 14. & præterea spopondisse eidem dare quasdam ciuitates, vt puto, dirutas, ac penè desertas, quas postea Salomon instaurauit, & filijs Israel inhabitãdas tradidit, vt legimus 2. Paralip. cap. 8. ver. 2. E conuerso autem Salomonem, præter mensuras frumenti, vini, & olij, quas Tyrio Regi quotannis mittebat; promisisse eidem tradere viginti oppida, in terra Galilææ. Cœpit igitur Salomon hoc anno ædificare domum suam, quam tredecim annis absoluit, vt dicitur, 3. Reg. cap. 7. ver. 1. In quo quidem temporis interuallo, duas quoque alias domos extruxit; alteram vxori suæ filiæ Pharaonis, alteram sibi æstiuam, & delitiosam; quam vocauit domum saltus Libani; non quia ipsa esset in monte Libano, vt infra sub anno mundi 3043. nu. 10. palam fiet; sed fortè, vel quia tota esset de lignis a monte Libano deportatis, constructa; vel melius, quia esset in colle quodam, ad similitudinem Libani, arboribus consito, vt colligitur 2. Paralip. cap. 9. ver. 16. vbi legimus: scuta aurea quæ fecerat Salomon fuisse posita in armamentario, quod erat consitum nemore; 3. autem Reg. c. 10. ver. 17. dictum fuerat, eadem scuta fuisse reposita in domo saltus Libani; ergo illa domus erat in circuitu consita nemore: vel etiam hæc dicta est domus saltus Libani, quia inde deliciosus esset prospectus ad ipsum montem Libanum, a cuius altissima sumitate niuibus semper cooperta, frigidiores auræ ad æstum suauiter temperandum perpetuo efflare solerent; vel aliqua alia simili de causa, a Libano domus hæc denominata fuit. Sanè harum domorum forma, & ornatus, breuiter describitur. 3. Reg. cap. 7. ab initio vsque ad ver. 13. Sed & de eisdem quoque domibus fit mentio in capite eiusdem lib. 9. ver. 10. & 2. Paralip. cap. 8. ver. 1.

Noua conuentiones inter Salomonem, & Hiram Tyri regem. Salomon ædificat domos tredecim annis.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 3033.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 11.

1 ANNO regni Salomonis decimoquarto, incidit annus Iubilei noni: fuit enim ab introitu Israelis in terram Chanaan, annus quadringentesimus quinquagesimus, vt videre est in tabulis. *Iubileus nonus.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3043.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 21.

1 ANNO vigesimo quarto regni Salomonis iam inchoato; nimirum expletis annis viginti a iactis templi fundamentis; cum absoluisset Rex ædificia domus Domini, & domorum suarum; apparuit ei Dominus in nocte secundo, dicens; se exaudisse orationem eius, quam in dedicatione templi fuderat; sanctificasseque, ac delegisse sibi templum illud in locum sacrificij, vt esset nomen suum ibi in sempiternum: & insuper pollicitus est adimplere promissionem patri eius Dauidi factam; de perpetuanda stirpe, ac successione eius, in solio regni Israel, in æternum; si tamen ambulauerit in præceptis suis; sicut fecerat Dauid pater eius. E conuerso autem, si Salomon, & filij eius Dominum auersati fuerint; & seruierint Dijs alienis; minitatus est proijcere templum illud a conspectu suo; & auferre Israelem de superficie terræ illius; & tradere eos in prouerbium, & fabulam cunctis populis, vt latius videre est 3. Reg. cap. 9. ver. 2. vsque ad 10. & 2. Paralip. cap. 7. ver. 12. vsque ad finem capitis. Et hic ponderandum est, quod locis citatis dicitur, Dominum secundo apparuisse Salomoni, in nocte, sicut apparuerat ei in Gabaon: ex hoc enim loquendi modo, inferri potest, apparitionem illam, seu sermonem Domini ad Salomonem, qui describitur 3. Reg. ca. 6. ver. 11. aut non fuisse per modum apparitionis; aut fuisse dissimilem valde, a duabus hic memoratis: quæ in nocte contigisse dicuntur, quemadmodum nos sub anno mundi 3027. numero 1. diximus. *Secunda Domini apparitio facta Salomoni.*

2 Eodem circiter tempore (nimirum completis prædictarum domorum fabricis, vt dicitur 3. Reg. cap. 9. ver. 10. vsque ad 15.) dedit Salomon Hiram Regi Tyri oppida viginti, in terra Galilææ, videlicet inferioris, in confinio Tyriorum existentia. Et hoc etiam vt quod reliquum erat pretij lignorum, & auri, aliarumque rerum, quas Tyrius Rex miserat Salomoni, pro fabricis extruendis, iuxta inter ipsos, non a principio, vt arbitror, sed postmodum, quemadmodum sub anno mundi 3030. num. 22. diximus, conuenta, persolueret (forte enim a principio Salomon, non putauit opus habere auro alieno; nec præter templum adhuc domos sibi extruere cogitauerat; & propterea in prima conuentione, quæ 3. Reg. cap. 5. & 2. Paralip. cap. 2. describitur, & de qua nos sub anno mundi 3020. num. 13. egimus; nulla prorsus oppidorum, auriue, mentio reperitur.) Sed & insuper prædicta oppida, creduntur data pariter fuisse, pro alijs ciuitatibus, quas dedit Hiram eidem Salomoni, quemadmodum traditur 2. Paralip. cap. 8. ver. 2. quod forte magis diuulsæ, ac separatæ essent a reliqua Tyriorum ditione, & commodiores regno Israel; sicuti è contrario prædicta viginti oppida, & proximiora, & commodiora videbãtur regno Tyri, quam Israelis. Egressus ergo Rex Tyri, vt videret oppida sibi a Salomone tradita, cum ei non *Salomon dat 20. oppida Tyrio regi.*

pla-

placuissent, modestè conquestus est, illis verbis: Hæcine sunt ciuitates, quas dedisti mihi frater? & appellauit ea terram Chabul.] quæ vox displicentiam significabat. Vtrum autem Rex Tyri prædictas ciuitates Salomoni renunciauerit, vt Iosephus 8. antiq. cap. 2. sensisse videtur; scriptura sacra non explicauit; quamuis ex eo quod ait; dictis ciuitatibus a Rege Tyri fuisse nomen impositum, quodammodo videatur innuere, ipsum eas sibi retinuisse; & probabile est, quod non ausus fuerit eas refutare, ne indignationem Salomonis incurreret, quem sciebat multo se esse ditiorem, ac potentiorem: & confirmatur, quia loco Paralip. proximè citato legimus, Salomonē ædificasse, hoc est reædificasse, vel potius instaurasse ciuitates, a Rege Tyri acceptas, atque a filijs Israel incoli fecisse: ex quo inferri potest, quod si Salomon retinuit vrbes ab Hiram acceptas, signum est, ipsum quoque Hiram retinuisse sibi a Salomone traditas. Per idem quoque tempus, transtulit Salomon vxorem suam filiam Pharaonis, de ciuitate Dauid, in domum, quam ei ædificauerat, indignum ducens, quod mulier alienigena, habitaret in domo sanctificata, in quam videlicet aliquandiu manserat arca Domini, 3. Reg. cap. 9. ver. 24. & clarius 2. Paralip. cap. 8. ver. 11.

An rex Tyri dicta oppida retinuerit.

A memorato regni Salomonis anno vigesimo quarto, vsque ad eius obitum, remanent anni sexdecim; siquidem ipse regnauit in summa annos quadraginta, vt sub anno mundi 3059. num. 1. probabitur: Ex quibus annis sexdecim, ad minus decem, aut vndecim, in veri Dei cultu ipsum transegisse putandum est; sex verò vel quinque postremos in idololatria: nisi forte sub finem vitæ, vt quidam opinantur, resipuerit; de qua tamen re, nihil certi affirmare possumus, quemadmodum sub anno mundi proximè allegato dicemus. Quæ autem gesserit Salomon, priusquam a Domino recederet cor eius; breuiter, summatimque tanguntur 3. Reg. cap. 9. & 10. & 2. Paralip. cap. 8. & 9. Et quoniam non possumus singula proprijs temporibus assignare; ad pauca quædam capita, eadem reducere conabimur. Ac primo quidem, quod ad rem bellicam, ipsiusque Salomonis potentiam attinet; tametsi non multa bella ipse gesserit; quippe qui erat Rex pacificus: non tamen fuit segnis, in prouidendis, ac procurandis, quæ ad regni conseruationem, ac deffensionem, si bellum ingrueret, opus essent. Quamobrem sollicitus fuit reficere muros, in circuitu Ierusalem; & plurimas instaurare ciuitates; videlicet Heser, & Mageddo, & Gazer, quam Pharao Rex Ægypti ceperat, & interfecto Chananæo, succensaque ciuitate, dederat filiæ suæ, vxori Salomonis in dotem, vt sub anno mundi 3021. num. 1. probatum est. Instaurauit item ciuitates, quas dederat ei Hiram Rex Tyri, & habitare fecit in eis filios Israel; quemadmodum num. præcedenti probauimus. Et præterea extruxit Bethoron superiorem, & inferiorem, ciuitates muratas, Baalath, & Palmiram, in deserto: & ciuitates equitum, & quadrigarum suarum. Insuper alias postea vrbes muniuit, quas obtinuit in Emath. Et in summa, non vrbes modo suas, sed & vicos, sine muris existentes, in vniuersa ditione sua, quantum fieri potuit, vallare ac munire curauit. 3. Reg. cap. 9. ver. 15. vsq; ad 20. & 2. Paralip. cap. 8. ver. 1. vsque ad 7. Habuit quoque Salomon viros bellatores militiæ ascriptos, & in omnem belli euentum paratos, & ducentos quinquaginta principes exercitus, qui erudiebant populum, intellige in his, quæ ad militiam pertinerent, 2. Paralip. cap. 8. versic. 10. & congregauit currus, & equites; ita vt aliquando numerus equorum, esset quadraginta millia, equitum duodecim millia; & quadrigarum, mille, & quadringentæ, 3. Reg. cap. 4. ver. 26. & cap. 10. ver. 26. & 2. Paralip. cap. 1. ver. 14. & cap. 9. ver. 25. Hæc de bellico apparatu. De expeditionibus autem Salomonis, nihil aliud habemus; nisi quod ipse subiugauit vniuersos, qui remanserant de Chananæorum populis, quos antea non poterant filij Israel exterminare; & fecit eos sibi tributarios, 3. Reg. cap. 9. ver. 20. & 21. & 2. Paralip. cap. 8. ver. 7. Neque hac in re transgressus est præceptum Domini quod habetur Num. cap. 33. ver. 52. & Deuter. cap. 7. ver. 2. de Chananæorum populis omnino exterminandis; quia, vt bene notat Caietanus super 3. Reg. cap. 9. ex quo Israel adeo creuerat in regnum tam excelsum, & potens, non timendum erat, ne paucæ, quæ remanserant Chananæorum reliquiæ, ipsum ad idolorum culturam inducerent; quæ erat ratio illius legis; qua cessante cessabat pariter ipsa legis obligatio. Abijt quoque Salomon in Emath Soba, & obtinuit eam cap. Paralip. citato ver. 3. Ceterum Salomon, non solum vniuerso Israeli dominabatur;

De rebus a Salomone gestis.

batur; Verum etiam potestatem exercebat super cunctos reges, a flumine Euphrate, vsque ad terram Philisthinorum, & vsque ad terminos Ægypti, 3. Reg. ca. 4. ver. 21. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 26.

4 Diuitiæ verò Salomoni erant ingentes: quandoquidem afferebantur ei per singulos annos, auri sexcenta sexaginta sex talenta, vt dicitur 3. Reg. cap. 10. ver. 14. & 2. Paralip. ca. 9. ver. 13. & hæc erat summa ordinaria, & certa annualium prouentuum Salomonis. Nam habebat alios plures redditus extraordinarios, de quibus numero proximo agemus. Porrò talentum, apud Hebræos, pendebat minas centum, vt apertè testatur Iosephus 3. antiq. cap. 7. & agit ibi de pondere candelabri aurei, quod erat in Sanctuario; vnde apparet ipsum ibidem loqui de talento Sanctuarij, hoc est Sanctuarij pondere æstimato: Siquidem omnia quæ ad ipsum Sanctuarium pertinebant, pondere, ac mensura Sanctuarij metiri oportebat, vt colligi potest Exod. c. 38. ver. 24. & Numer. cap. 7. vbi vasa argentea, aureaque, a Principibus in tabernaculo oblata, sigillatim dicuntur apensa fuisse, iuxta pondus Sanctuarij, & de omnibus simul idem repetitur ver. 85. & 86. Sanè Mina vna, apud eosdem Hebræos, constabat duabus libris (intellige communibus) cum dimidia, vt idem Iosephus asserit 14. antiq. cap. 12. Igitur singula Mina, pendebat vncias triginta: libra enim communis, vnciarum est duodecim. Et hoc aliter etiam sic probari potest. Nam vt ait Didacus Couaruuias, in libello cui titulus est: Veterum collatio numismatum. in fine 4. capitis. Mina Hebræa, pendebat sexaginta siclos, quorum quilibet, quattuor efficit drachmas, hoc est semunciam; ergo Mina, erat pondus triginta vnciarum. Ex dictis consequitur, quod talentum Sanctuarij, pendebat libras ducentas quinquaginta communes; quæ ad rationem vntiarum duodecim pro singula libra, faciunt vnciarũ tria millia. Verũ quia, quemadmodum siclus Sanctuarij, erat duplex in pondere, respectu sicli publici & vulgaris, vt asserit Abulensis super 2. Reg. cap. 14. in calce quæstionis 17. Et pariter Mina Sanctuarij erat duplex, respectu communis, vt testatur Lyranus super Exod. cap. 38. Et idem creditur de alijs Sanctuarij ponderibus, & mensuris: Iccirco cum eodem Couaruuia, dicimus: duplex fuisse talentum apud Hebræos; alterum Sanctuarij, de cuius pondere dictum est; alterum publicũ, seu communis æstimationis, quod medietatem duntaxat prioris pendebat: Quare si prædicti redditus annui Salomonis, vt par est, supputentur ad pondus talentorum communium; præsertim cum scriptura, locis citatis, non addat, vt aliàs solet, pondere Sanctuarij: proculdubio sexcenta sexaginta sex talenta; ad rationem centum, & viginti quinque librarum communium, pro vnoquoque talento, faciunt octogintas tres mille, & ducentas quinquaginta auri libras; quæ singulæ, per vncias duodecim deductæ, constituunt summam vnciarum auri nongenta nonaginta nouem millia: computando autem octo aureos nummos, pro singula auri vncia, fiunt aurei nummi, septem decies centena, & nongenta nonaginta duo millia. Quoniam verò quælibet auri puri vntia, aliquid plus octo nummorum aureorum communiter æstimari solet: possumus veraciter dicere, annuos Salomonis redditus ordinarios; qui ex certis determinatisque tributis, a singulis ciuitatibus exigebantur; ad octo decies centena aureorum millia ascendisse; quod Italicè dicimus otto millioni d'oro.

Salomon quã fuerit diues.

Talenti põdus apud Hebreos

Mina Hebræa quot libras penderet.

Talentum duplex.

Annui Salomonis reditus ordinarij.

5 Extraordinarios autem prouentus scriptura sacra locis Reg. & Paralip. citatis, a prædicto numero excipiendos asserit; nec eorum summam adnotare potuit; quoniam non semper erant vniusmodi; sed quandoque plus, quandoque minus, prout occasiones, temporaque ferebant. Reducuntur autem isti redditus incerti, ad tria capita, videlicet ad eos qui ex quibusdam regijs portorijs, rebus venalibus, quæ de loco ad locum deferebantur, & speciatim scuta vendentibus, impositis, exigi solebant; qui vectigalium nomine significantur: Deinde ad munera valde pretiosa, ac frequentia, quæ cuncti Arabiæ Reges, & Satrapæ terrarum, & legati diuersarum Gentium, Salomoni dare solebant, de quibus etiam dicitur 3. Reg. cap. 10. ver. 25. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 23. Quod singuli deferebant ei munera, vasa argentea, & aurea, vestes, & arma bellica, aromata, quoque, & equos, & mulos, per annos singulos. Tertium denique prouentuum genus, erat magna auri, argenti, aliarumque rerum preciosarum copia, quam certis temporibus, ex varijs mundi partibus, regij negociatores, adferre cõsueuerant. Fecerat enim Rex Salomon Classem in Asiongaber, in

Extraordinarij.

De Classe Salomonis.

placuissent, modestè conquestus est, illis verbis: Hæcine sunt ciuitates, quas dedisti mihi frater? & appellauit ea terram Chabul.] quæ vox displicentiam significabat. Vtrum autem Rex Tyri prædictas ciuitates Salomoni renunciauerit, vt Iosephus 8. antiq. cap. 2. sensisse videtur; scriptura sacra non explicauit; quamuis ex eo quod ait; dictis ciuitatibus a Rege Tyri fuisse nomen impositum, quodammodo videatur innuere, ipsum eas sibi retinuisse: & probabile est, quod non ausus fuerit eas refutare, ne indignationem Salomonis incurreret, quem sciebat multo se esse ditiorem, ac potentiorem: & confirmatur, quia loco Paralip. proximè citato legimus, Salomonē ædificasse, hoc est reædificasse, vel potius instaurasse ciuitates, a Rege Tyri acceptas, atque a filijs Israel incoli fecisse: ex quo inferri potest, quod si Salomon retinuit vrbes ab Hiram acceptas, signum est, ipsum quoque Hiram retinuisse sibi a Salomone traditas. Per idem quoque tempus, transtulit Salomon vxorem suam filiam Pharaonis, de ciuitate Dauid, in domum, quam ei ædificauerat, indignum ducens, quod mulier alienigena, habitaret in domo sanctificata, in quam videlicet aliquandiu manserat arca Domini, 3. Reg. cap. 9. ver. 24. & clarius 2. Paralip. cap. 8. ver. 11. 2

An rex Tyri dicta oppida retinuerit.

A memorato regni Salomonis anno vigesimo quarto, vsque ad eius obitum, remanent anni sexdecim; siquidem ipse regnauit in summa annos quadraginta, vt sub anno mundi 3059. num. 1. probabitur: Ex quibus annis sexdecim, ad minus decem, aut vndecim, in veri Dei cultu ipsum transegisse putandum est; sex verò vel quinque postremos in idololatria: nisi forte sub finem vitæ, vt quidam opinantur, resipuerit; de qua tamen re, nihil certi affirmare possumus, quemadmodum sub anno mundi proximè allegato dicemus. Quæ autem gesserit Salomon, priusquam a Domino recederet cor eius; breuiter, summatimque tanguntur 3. Reg. cap. 9. & 10. & 2. Paralip. cap. 8. & 9. Et quoniam non possumus singula proprijs temporibus assignare; ad pauca quædam capita, eadem reducere conabimur. Ac primo quidem, quod ad rem bellicam, ipsiusque Salomonis potentiam attinet: tametsi non multa bella ipse gesserit; quippe qui erat Rex pacificus: non tamen fuit segnis, in prouidendis, ac procurandis, quæ ad regni conseruationem, ac deffensionem, si bellum ingrueret, opus essent. Quamobrem sollicitus fuit reficere muros, in circuitu Ierusalem; & plurimas instaurare ciuitates; videlicet Heser, & Mageddo, & Gazer, quam Pharao Rex Ægypti ceperat, & interfecto Chananæo, succensaque ciuitate, dederat filiæ suæ, vxori Salomonis in dotem, vt sub anno mundi 3021. num. 1. probatum est. Instaurauit item ciuitates, quas dederat ei Hiram Rex Tyri, & habitare fecit in eis filios Israel; quemadmodum num. præcedenti probauimus. Et præterea extruxit Bethoron superiorem, & inferiorem, ciuitates muratas, Baalath, & Palmiram, in deserto: & ciuitates equitum, & quadrigarum suarum. Insuper alias postea vrbes muniuit, quas obtinuit in Emath. Et in summa, non vrbes modo suas, sed & vicos, sine muris existentes, in vniuersa ditione sua, quantum fieri potuit, vallare ac munire curauit. 3. Reg. cap. 9. ver. 15. vsq; ad 20. & 2. Paralip. cap. 8. ver. 1. vsque ad 7. Habuit quoque Salomon viros bellatores militiæ ascriptos, & in omnem belli euentum paratos, & ducentos quinquaginta principes exercitus, qui erudiebant populum, intellige in his, quæ ad militiam pertinerent, 2. Paralip. cap. 8. versic. 10. & congregauit currus, & equites; ita vt aliquando numerus equorum, esset quadraginta millia, equitum duodecim millia; & quadrigarum, mille, & quadringentæ, 3. Reg. cap. 4. ver. 26. & cap. 10. ver. 26. & 2. Paralip. cap. 1. ver. 14. & cap. 9. ver. 25. Hæc de bellico apparatu. De expeditionibus autem Salomonis, nihil aliud habemus; nisi quod ipse subiugauit vniuersos, qui remanserant de Chananæorum populis, quos antea non poterant filij Israel exterminare, & fecit eos sibi tributarios, 3. Reg. cap. 9. ver. 20. & 21. & 2. Paralip. cap. 8. ver. 7. Neque hac in re transgressus est præceptum Domini quod habetur Num. cap. 33. ver. 52. & Deuter. cap. 7. ver. 2. de Chananæorum populis omnino exterminandis; quia, vt bene notat Caietanus super 3. Reg. cap. 9. ex quo Israel adeo creuerat in regnum tam excelsum, & potens, non timendum erat, ne paucæ, quæ remanserant Chananæorum reliquiæ, ipsum ad idolorum culturam inducerent; quæ erat ratio illius legis; qua cessante cessabat pariter ipsa legis obligatio. Abijt quoque Salomon in Emath Soba, & obtinuit eam. cap. Paralip. citato ver. 3. Ceterum Salomon, non solum vniuerso Israeli dominabatur; 4 3

De rebus a Salomone gestis.

batur; Verum etiam poteſtatem exercebat ſuper cunctos reges,a flumine Euphrate, vſque ad terram Philiſthinorum, & vſque ad terminos Ægypti, 3. Reg.ca.4.ver.21. & 2. Paralip. cap.9. ver.26.

4 Diuitiæ verò Salomoni erant ingentes: quandoquidem afferebantur ei per ſingulos annos,auri ſexcenta ſexaginta ſex talenta, vt dicitur 3.Reg.cap.10. ver.14.& 2. Paralip.ca.9.ver.13. & hæc erat ſumma ordinaria, & certa annualium prouentuum Salomonis. Nam habebat alios plures redditus extraordinarios, de quibus numero proximo agemus. Porrò talentum,apud Hebræos,pendebat minas centum,vt apertè teſtatur Ioſephus 3. antiq. cap. 7. & agit ibi de pondere candelabri aurei, quod erat in Sanctuario; vnde apparet ipſum ibidem loqui de talento Sanctuarij,hoc eſt Sanctuarij pondere æſtimato: Siquidem omnia quæ ad ipſum Sanctuarium pertinebant; pondere,ac menſura Sanctuarij metiri oportebat, vt colligi poteſt Exod.c. 38.ver.24. & Numer.cap.7. vbi vaſa argentea, aureaque,a Principibus in tabernaculo oblata,ſigillatim dicuntur apenſa fuiſſe, iuxta pondus Sanctuarij, & de omnibus ſimul idem repetitur ver.85. & 86. Sanè Mina vna,apud eoſdem Hebræos,conſtabat duabus libris (intellige communibus) cum dimidia, vt idem Ioſephus aſſerit 14. antiq.cap.12. Igitur ſingula Mina,pendebat vncias triginta: libra enim communis, vnciarum eſt duodecim. Et hoc aliter etiam ſic probari poteſt. Nam vt ait Didacus Couaruuias,in libello cui titulus eſt: Veterum collatio numiſmatum. in fine 4. capitis. Mina Hebræa,pendebat ſexaginta ſiclos, quorum quilibet, quattuor efficit drachmas, hoc eſt ſemunciam; ergo Mina, erat pondus triginta vnciarum. Ex dictis conſequitur,quod talentum Sanctuarij,pendebat libras ducentas quinquaginta communes; quæ ad rationem vntiarum duodecim pro ſingula libra, faciunt vnciarũ tria millia. Verũ quia,quemadmodum ſiclus Sanctuarij, erat duplex in pondere,reſpectu ſicli publici & vulgaris, vt aſſerit Abulenſis ſuper 2. Reg. cap.14. in calce quæſtionis 17. Et pariter Mina Sanctuarij erat duplex,reſpectu communis,vt teſtatur Lyranus ſuper Exod.cap.38. Et idem creditur de alijs Sanctuarij ponderibus, & menſuris: Iccirco cum eodem Couaruuia, dicimus: duplex fuiſſe talentum apud Hebræos; alterum Sanctuarij, de cuius pondere dictum eſt; alterum publicũ, ſeu communis æſtimationis, quod medietatem duntaxat prioris pendebat: Quare ſi prædicti redditus annui Salomonis, vt par eſt, ſupputentur ad pondus talentorum communium; præſertim cum ſcriptura, locis citatis,non addat, vt aliàs ſolet, pondere Sanctuarij; proculdubio ſexcenta ſexaginta ſex talenta; ad rationem centum, & viginti quinque librarum communium,pro vnoquoque talento, faciunt octoginta tres mille,& ducentas quinquaginta auri libras; quæ ſingulæ, per vncias duodecim deductæ, conſtituunt ſummam vnciarum auri nongenta nonaginta nouem millia: computando autem octo aureos nummos, pro ſingula auri vncia, fiunt aurei nummi, ſeptem decies centena, & nongenta nonaginta duo millia. Quoniam verò quælibet auri puri vntia,aliquid plus octo nummorum aureorum communiter æſtimari ſolet: poſſumus veraciter dicere, annuos Salomonis redditus ordinarios; qui ex certis determinatiſque tributis, a ſingulis ciuitatibus exigebantur; ad octo decies centena aureorum millia aſcendiſſe; quod Italicè dicimus otto millioni d'oro.

Salomon quã fuerit diues.

Talenti pōdus apud Hebræos

Mina Hebræa quot libras penderet.

Talentum duplex.

Annui Salomonis reditus ordinarij.

5 Extraordinarios autem prouentus ſcriptura ſacra locis Reg. & Paralip. citatis, a prædicto numero excipiendos aſſerit; nec eorum ſummam adnotare potuit; quoniam non ſemper erant vniuſmodi; ſed quandoque plus, quandoque minus, prout occaſiones,temporaque ferebant. Reducuntur autem iſti redditus incerti, ad tria capita, videlicet ad eos qui ex quibuſdam regijs portorijs,rebus venalibus,quæ de loco ad locum deferebantur,& ſpeciatim ſcuta vendentibus, impoſitis, exigi ſolebant; qui vectigalium nomine ſignificantur: Deinde ad munera valde pretioſa, ac frequentia, quæ cuncti Arabiæ Reges, & Satrapæ terrarum, & legati diuerſarum Gentium, Salomoni dare ſolebant, de quibus etiam dicitur 3. Reg. cap.10. ver.25. & 2.Paralip.cap.9.ver.23. Quod ſinguli deferebant ei munera,vaſa argentea,& aurea,veſtes,& arma bellica,aromata, quoque, & equos, & mulos,per annos ſingulos. Tertium denique prouentuum genus, erat magna auri, argenti, aliarumque rerum precioſarum copia, quam certis temporibus,ex varijs mundi partibus, regij negociatores,adferre cõſueuerant. Fecerat enim Rex Salomon Claſſem in Aſiongaber,

Extraordinarij.

De Claſſe Salomonis.

in littore maris rubri existente; quæ singulis triennijs, ad insulas, orasq; indici oceani orientales, australesque, nunc Lusitanis, Hispanisque admodum peruias, nauigaret; atque ab illis regionibus, præsertim verò ab Ophir, Tharsis, & Coa; quarum specialis mentio habetur locis proximè citandis; partim armorum vi, si opus esset, partim negotiationibus, vt hodie solent Hispani, aurum, aliaque multa preciosa, asportaret, 3. Reg. cap. 9. ver. 26. & cap. 10. ver. 11. 22. & 28. item 2. Paralip. cap. 1. ver. 16. & cap. 8. ver. 18. & cap. 9. ver. 10. & 21. & apud Iosephum 8. antiq. cap. 2. Ex eo autem, quod 3. Reg. in fine capitis 9. legimus, allata fuisse de Ophir ad Regẽ Salomonem, auri talenta quadringenta, & vigintiquinque; & 2. Paralip. in calce capitis octaui quadringenta quinquaginta; videtur indicari, aut bis tantum illas classes exisse, ac redijsse ad Salomonem; aut si aliàs sæpius exierunt, illas duas auri summas tantummodo fuisse memoratas, quod fuerint ceterarum omnium maiores: vel etiam, vt ex his ceteras discere liceret, nimirum quod dictæ classes quando redibãt afferre solerent talenta circiter quadringenta.

De Coa. Ceterum postulare videtur hic locus, vt aliquid de prædictis regionibus, nimirũ 6
Coa, Ophir, & Tharsis, quatenus probabiliter consequi possumus, in medium proferamus. Et quidem de Coa, vnde Salomonis negociatores, equos deferre solebãt; si ad ipsam in memorata classe pergebant; admodum probabile est, quod fuerit Insula illa, quæ nunc Goa dicitur, de qua, & quomodo patrum nostrorum temporibus, à Lusitanis fuerit capta, scribit Io. Petrus Maffeius sub finem lib. 4. historiarum indicarum. Hæc enim in orientali oceano posita est, modico a terra freto dissita, ferè in medio longi illius Indiæ littoris occidui, quod respicit contra orientales Africæ, Arabiæque oras, & à Diù, vbi indus in mare influit, ad Calecutum, & vsque ad Cori promontorium, quod Geographorum tabulæ Comorini caput appellant, excurrit. Quare prædicta Classis, de Asiongaber, Arabico sinu emenso, postea per Indicum oceanum deuecta, non multo negotio ad Coam, siue Goam, poterat peruenire; & inde vlterius ad regiones auriferas, de quibus paulo post agemus, progredi. Huc accedit, quod in eadem Insula Goa, (vt omittam nominis similitudinem) vsque hodie etiam extat Emporium satis frequẽtatum; ad quod ex Arabia, & Perside, alijsq; locis, magna equorum militarium copia deferri solet, qui ibidem a negotiatoribus empti; ad varia loca, quæstus gratia, deportantur; præcipuè verò ad alias Indiæ regiones, quæ, vt non semel citatus Maffeius admonet, eiusmodi equos non ferunt.

De Ophir. De Ophir autem, varia est scriptorum sententia. Arias Montanus, in suo Bibliorum regiorum apparatu, in quodam libello, quem inscripsit Phaleg, siue de Gentiũ sedibus, cap. 9. putat Ophir de quo hic agimus, vniuersaliter comprehendere immensas illas terrarum plagas, quas ipse Peruuian; alij Americam, alij indias occidentales; & vulgariter, nouum mundum, appellant; quæ primum a Christophoro Columbo Genuensi, anno salutis millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, detegi cœperunt; deinde ab Americo Vespucio Florentino, a quo regiones illæ Americæ nomen sortitæ sunt; demum ab Hispanis quoque, accuratius exploratæ ac subactæ fuerunt. Videtur autem Arias ad sic sentiendum, hisce adductus coniecturis; nimirum, quod inde magnam auri, atque argenti vim deferri videret: & quod scriptura sacra commemoret, Classem Salomonis semel duntaxat, singulis triennijs, ire ac redire consueuisse: id enim remotam valde fuisse terram Ophir, & longam nimis extitisse illam nauigationem, attestari videtur: Veruntamen mihi hęc opinio non videtur probanda; tum quia longa illa mora, potuit alias ob causas, prouenire, vt num. 9. dicemus; Tum verò præcipuè, quoniam si illæ regiones occidentales, vbi tanta auri copia est, Salomonis, ac Iosaphat temporibus, cognitæ iam, exploratæque fuissent: non esset credibile, quod ceteri Principes, ac negotiatores, auri tantopere cupidi, eas in tantam deinceps obliuionem, deuenire permisissent; vt postea Græcis, Romanisque Imperatoribus, alijsque mundi Principibus, per tot sæcula, prorsus incognitæ, inauditæque remanserint. Neq; est quisquam de omnimoda apud antiquos, harum regionum ignoratione, hæsitet; propter ea, quæ in suo Geographo orbis terrarum Theatro, refert Abrahamus Ortellius, in suo tabulæ quintæ commẽtario, dicens; non defuisse, qui a Platone Americam, sub nomine Atlantis descriptam, opinentur: Et Marineum Siculum, in suo Hispaniæ Chronico retulisse, de quodam

Arias Montani sententia de Ophir refutatur.

dam

dam nummo antiquo, Augusti Cæsaris effigie insignito; quem tradunt in auri fodinis Americæ inuentum; & ad rei veritatem ostendendam, Summo Pontifici, per D. Ioannem Rufum Archiepiscopum Consentinum, fuisse transmissum: Et præterea alios existimasse, Senecam poetico percitum spiritu, noui orbis inuentionem, hisce fatidicis versibus præsagisse.

Venient annis
Sæcula seris, quibus oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphisq; nouos
Detegat orbes,
Nec sit terris vltima Thyle.

Non inquam hæc, aut si quæ alia his similia proferuntur, cuiusquam animum mouere debent. Nam quod de Platone aiunt; nullo asseritur fundamento, præsertim cũ credendum non sit, talem ac tantum virum nescisse Atlantis montem, regionẽque, in extremis occidẽtalibus Africæ partibus esse positã; & propterea oceanũ qui illas oras aluit, Atlanticum dici. De nummo autem illo, nihil penitus curandũ putamus: Nam si Augusti temporibus, ampla illa regna detecta fuissent: profecto rem tam præclaram, tot illorum temporum scriptores silentio non inuoluissent; & multitudo negotiatorum auri cupidine illuc confluentium, rem posteris obscuram, minime reliquissent. Sed & ipsum Augustũ, de illis gentibus imperio suo subiugandis, agere voluisse, quis dubitet? Quin etiam ad sui gloriam, (quod postea a Carolo V. factum nouimus) verba illa columnis olim ad fretum Gadditanum, ab Hercule apposita-Nõ plus vltra-primus ipse, ablata negatione, in suis titulis, & insignibus vsurpasset. Deniq; quis non videt in memorato nũmo facile imposturã aliquam fieri potuisse; quemadmodum certum est, in carmine illo Sibillino contigisse, quod Iacobus Nauarcus scribit fuisse repertum, in calce promontorij Lunæ, vulgo Rochan de Sinna appellati, ad oceani littus, quadratæ columnæ insculptum, anno salutis 1505. Emanuele in Lusitania regnante.

Voluentur saxa litteris & ordine rectis,
Cum videat Occidens, Orientis opes.
Ganges, Indus, Tagus, erit mirabile visu.
Merces commutabit suas vterque sibi.

Quod quidem carmen, non esse antiquum; sed nostro æuo compositum; neque Sibillinum; sed commentitium, constat ex Gasparis Vareni scriptis; in quibus legitur, quod Emanuelis Portugaliæ Regis tempore; cuiusdam Lusitani, cui nomen erat Hermus Caradus, cura, memoratum carmen marmore insculptum fuit; eiusdemque iussu terra obrutum: Vbi verò marmor illud, ex terræ humoribus, vitium aliquod contraxisse credidit; simulata quadam oblectationis occasione, inuitauit amicos in villam suam, loco vbi hoc vaticinium latebat, proximam; & cum omnes accubuissent; Ecce villicus nunciat Domino suo, mercenarias eius operas, in lapidem litteris insculptum incidisse; quo audito, accurrunt omnes, legunt, admirantur, exosculantur, & tantum non adorant. Ex quo facto discere licet, quantum ad ludificandos homines, hominis ingenium valeat: Et propterea non facile eiusmodi adinuentionibus fidem esse adhibendam. Certè, si concedimus Senecam memoratum reliquisse præsagium; ex ipsomet conuinci potest; neque Salomonis, neque Iosaphat, neque Platonis, neque Augusti Cæsaris temporibus, detectas fuisse noui orbis regiones; sed nec si in rerum natura essent, vllam extitisse notitiam: Quandoquidem idẽ vates, qui sub Nerone vixit, post multa sæcula, eas fore detegendas prænũtiauit.

8 Itaque, vt ad rem redeamus, magis placet illorum sententia, qui Ophir (vt lectio habet vulgata; vel vt lxx. Interpretes 3. Reg. & 2. Paralip. aliquando Suphir, aliquando, quemadmodum etiam Iosephus 8. antiq. c. 2. Sophira legunt) inter orientalis Indiæ regiones, ponunt. Et probabile est, olim in illis regionibus extitisse vnã, nomine Ophir, ab Ophir filio Iectan, cuius fit mentio Genes. cap. 10. ver. 28. vel a posteris eius illam incolentibus, ex nomine patris eorum, sic nuncupatam. Siquidem filios Iectan in orientalibus Asiæ partibus habitasse, sub anno mundi 1931. nu. 51. iam dictum est. Quæ verò fuerit ista regio, non est omnino clarum; quidam .n. opinantur fuisse insignem illam Insulam, quæ nunc Somatra, antiquitus verò, vt cõmuniter putant Chosmographi, Taprobana dicebatur; Alij autem, non insulam aliquam,

Auctoris sententia de Ophir.

quam,

quam, sed illam Indiæ regionem, quam Ptolemæus Geographiæ li. 7. in tabula Asiæ 11. Auream Chersonesum vocat; nunc autem Malacam appellant; quæ in modum longæ cuiusdam peninsulæ, ad austrum in oceano Indico, non procul a prædicta Insula, protenditur: Et hoc videtur magis congruere cum his, quæ loco citato dicit Iosephus, qui Sophiram non Insulam, sed Indiæ regionem vocat, olim quidem Sophiram, nunc autem, inquit, terram auream, nominatam: Et concordat item cum alijs Auctoribus, qui, vt citatus Maffeius lib. 1. refert, non absurdis sanè coniecturis, existimant auriferas Ophir, Tharsisque regiones, in scripturis sacris memoratas, fuisse ditissima quædam regna, inter eas Indiæ orientalis prouincias, quæ hodie Pegusian, & Malaca dicuntur, posita.

De Tharsis. Porrò de regione Tharsis, iam sub anno mundi 1931. num. 21. dictum est, esse illam, quæ priscis temporibus, a Tharsis filio Iauan, primo nomen accepit, postea verò mutato nomine, Cilicia dicta est; cuius primaria ciuitas, antiquo nomine retento, Tharsus dicebatur, fuitque postmodum patria B. Apostoli Pauli, vt ipsemet testatur Actorum cap. 21. ver. 39. & cap. 22. ver. 3. Erat autem Cilicia, Asiæ minoris prouincia, quam ex parte aluebat mare mediterraneum, iuxta Sinum Issicum, quem hodie Laiazum vulgus appellat. Verum hic dicet aliquis: Qui fieri potest, vt Salomon, pro auro, & rebus raris ac peregrinis aduehendis, miserit classem in Ciliciam? quæ (vt ait Abulensis super 2. Paralip. cap. 9. quæst. 14.) cum multo magis esset aquilonaris, quam Iudæa; & consequenter minus calida, non poterat abundare auro, simijs, pauis, ebore, & eiusmodi alijs, quæ tantummodo in locis natura calidioribus, qualia sunt India, Æthiopia, & his similia, abundè, & viliori pretio reperiri solent: cur ergo pro hisce rebus comparandis, potius in Cilicia, quam in Africa, Salomon classem misit? Quomodo autem credibile est, quod classis de Iudæa in Ciliciam (quæ trecentorum circiter milliarium distantia est) transmissa; nō nisi singulis triennijs redire posset? Præterea (quod adhuc magis vrget) si ad Ciliciam Salomon naues transmittere voluisset; vtique non in Asiungaber, quæ erat in littore maris rubri; sed in Ioppen, cuius portus in mediterraneo est, classem instruxisset: non enim de Asiungaber nauigari in Ciliciā potest, sine immenso propemodum totius Africæ, multorumque marium, tunc magna ex parte incognitorum, circuitu; cū è conuerso de Ioppe, breui, vt dictum est, maris traiectu, in Ciliciam perueniri posset. Ad hæc quidam respondent, dicentes: ex Iosepho 8. antiq. cap. 2. colligi posse, Salomonem duas fecisse classes; alteram in Asiungaber, quæ per Sinum Arabicū, ad Indicum oceanum, & ad Ophir nauigaret; & inde aurum, atque argentum, gemmasque, ac ligna pretiosa, deferret; alteram in Ioppen, quæ per mediterraneum, non in Ciliciam solum, sed ad alia quoque loca discurreret; quæ ex Africa quidem simias, pauos, eburque multum; ex Cilicia verò, & Hispania, alijsque prouintijs, aurum, atque argentum, ex plurimarum mertium distractione coactum, asportaret: Et hæc quoque, aiunt, triennio abesse solebat; non tam propter locorum distantiā, quæ certè non tam longum temporis interuallum exigere videbatur; sed propter locorum varietatem; & quia in singulis, longam satis moram trahere cogebantur, vt tantam mercium copiam, præsenti pecunia, distrahere possent. Sed huic responsioni, de directo obstare videtur locus 2. Paralip. cap. 20. ver. 35. vbi de Iosaphat Rege Iuda dicitur: quod inijt amicitias cum Ochozia Rege Israel, & particeps fuit, vt faceret naues, quæ irent in Tharsis; feceruntq; classem in Asiungaber.]ergo de Asiungaber; & consequenter per mare rubrum; non autem per mediterraneum, nauigabant in Tharsis; ergo per Tharsis, non Ciliciam hic accipere oportet, sed aliam olim eiusdem nominis regionem, secus Indicum oceanum existentem. Quare videtur necessario admittendum; vel Salomonis, ac Iosaphat temporibus, fuisse aliam in auriferis Indiæ prouintijs, regionem, Tharsis nuncupatam, ad quam mittebantur prædictæ classes de Asiungaber; cui regioni postea (quod pluribus alijs euenisse certū est) nomen commutatum fuerit; ideoque hodie in Chronographorum libris, tabulisque, nō amplius sub nomine Tharsis, reperiatur: quæ opinio (cuius etiam meminit B. Hieronymus super Ionæ cap. 1. & ibidem Glossa Ordinaria, & Hugo Cardinalis, & Carthusianus, & alij) multis placuisse videtur: Vel si nulla vnquam fuit inter Indiæ regiones ciuitas, prouinciaue, Tharsis vocabulo nuncupata, vt quidam sentiunt;

tiunt; dicendum est, scripturam sacram (vt eodem B. Hieronymo ibidem teste, putant Hebræi) sæpenumero Tharsis vocabulum, pro mari vsurpare: neq; solum proprie pro mari Tharsense, quod Ciliciam, olim Tharsis appellatam, alluebat; sed &, vt probat Ribera super Ionæ cap. 1. aliquando pro toto illo mediterranei tractu, qui a Sinu Issico, vsque ad Euxinum mare protenditur; quoniam per illas omnes Asiæ minoris oras, posteri Tharsis filij Iauan, fuerant disseminati. Quandoque item pro toto ferè mari mediterraneo, quod quodammodo a Tharsensibus primario possideri videbatur. Siquidem Solinus in Polyhstore cap. 39. scribit: Tharsum olim matrē vrbium dictam; & Ciliciam vsque ad Pelusium Ægypti pertinuisse; habuisseque sub imperio lydos, Medos, Armeniam, & Pamphiliam, & Cappadociam; sed postea ab Assyrijs subactam, arctioribus terminis fuisse circumscriptam. Interdum etiam generaliter, pro quolibet alio mari amplo, & vasto sumitur nomen Tharsis; siue quia (vt refert B. Hieronymus super Isai. cap. 2.) Veteres Hebræi putauerunt proprium maris vocabulum, lingua sua esse Tharsis; aliud verò nempe-Iam-quod etiam apud ipsos significat mare; potius fuisse Syriacum, quam Hebraicum: Siue quia Tharsis, magis propriè pro mari magno, & alto sumi debeat,-Iam-verò etiam pro stagnis, & lacubus; quemadmodum citatus Ribera pluribus argumentis, & auctoritatibus confirmat. Quicquid sit; siue Tharsis auriferam Indiæ significet regionem; siue ipsum mare, per quod ad Ophir nauigabant; constat Salomonem, huiuscemodi classium transmissione, magnam vim auri atque argenti, ceterarumque rerum pulcherrimarum, ac preciosissimarum congessisse; quæ ei, ac regiæ suæ, nec non & vniuerso regno eius, splendorem maximum contulerunt.

10 Quàm verò esset Salomon, in tantis diuitijs expendendis, splendidus, ac magnificus; plurima quæ iam memorauimus ædificia, eaque valde ampla ac præclara, regio sumptu, ab eo a fundamentis erecta, ac mira celeritate absoluta, declarant; in quorum structura (quod erat aliud excelsi animi eius indicium) præfectos duntaxat, & præpositos fabricæ, Israelitas esse voluit; indignum iudicans, ex ipsis quemquam in operibus Regis (intellige fabrilibus) deseruire, 3. Reg. cap. 9. ver. 22. & clarius 2. Paralip. cap. 8. ver. 9. Sic enim illa loca exponit Abulensis; qui etiam perpendens illa verba: In operibus Regis] hoc est, inquit, in fabricis domorum suarum; nam in templi fabrica, non indignum videbatur, Iudæos laborare; Deo enim non hominibus seruitium illud præstabatur. Verum non in fabricis solum, sed etiam multis alijs in rebus, valde elucebat Salomonis magnificentia, & magnitudo diuitiarum ostendebatur; præsertim verò in regia ipsius, & in domo saltus libani. Fecerat enim sibi Salomon thronum eburneum, grande, auro tectum, ad quod per sex gradus ascendebatur; cuius forma describitur 3. Reg. cap. 10. ver. 18. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 17. vbi insuper scriptura sacra testatur, quod non fuit tale opus, seu solium, in vniuersis regnis. Omnia quoque vasa conuiuij Regis, erant aurea; & vniuersa suppellex domus saltus libani, ex auro purissimo, cap. Reg. citato ver. 21. & Paralip. ver. 20. Sed & de lignis thynis preciosissimis, fecit Salomō gradus, & fulcra, non solum in domo Domini; verum etiam in domo sua; & Citharas item, & lyras, & psalteria, cantoribus; locis allegatis ver. 11. & 12. Cibus autem curiæ Regis erat, singulis diebus, triginta cori similæ, & sexaginta cori farinæ, & decem boues pingues, & viginti boues pascuales, & centum arietes; excepta venatione ceruorum, & caprearum, atque bubalorum, & auium altilium, 3. Reg. ca. 4. ver. 22. Ex quibus dignosci potest, quam numerosam haberet aleretque familiam. Quod etiam ex 3. Reg. cap. 11. ver. 3. colligi potest, vbi dicitur. Fueruntque ei (idest Salomoni) vxores quasi Reginæ, septingentæ; & concubinæ trecentæ. Sanè lectulum Salomonis (vt legimus Cantic. c. 3. ver. 7.) sexaginta fortes ambiebant, ex fortissimis Israel; omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi; vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.] & post pauca: Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum.] Fecerat quoque Salomon ducentas hastas aureas, singulas pondere sexcentorum aureorum; & trecentas peltas pariter aureas; & ducenta scuta similiter aurea, reponenda in domo saltus libani, in armamentario quod erat consitum nemore, 3. Reg. c. 10. ver. 16. & 2. Paralip. c. 9. ver. 15. Huius armamentarij, meminit

Salomon quā fuerit splendidus, & magnificus.

etiam Isai.ca.22.versic.8. Sanè peltas fuisse genus quoddam clypeorum paruorum, censuit Abulensis super capite Regum citato qu..5. Veruntamen si verum est, quod supra num.4. diximus, minam vnam Hebraicam pendisse sexaginta siclos: oportet peltas fuisse prædictis scutis multo maiores: Siquidem in vnoquoque scuto, inerant auri duntaxat sexcenti sicli; in singulis autem peltis, trecentæ auri minæ, vt expresse traditur loco Reg. citato: quæ faciunt pondus octodecim millia siclorum. Ceterum vsus horum armorum aureorum, colligitur ex his, quæ leguntur 3. Reg.cap.14.ver. 26. vsque ad 29. & 2.Paralip.cap.12.ver.9. vsque ad 12. de scutis æreis, quæ fecerat Roboam loco clypeornm aureorum, quos reliquerat Salomon, & postea abstulerat Sesac Rex Ægypti: nimirum, quod quando solemniter ibat Rex in domum Domini, vel alibi; qui præeundi habebant officium, hisce clypeis, & hastis armati præcedebant Regem, & cum redijsset Rex in domum suam, deferebant arma illa, ad prædictum armamentarium. Cum enim idem esset vsus scutorum æneorum regnante Roboam, qui fuerat aureorum viuente Salomone, videlicet non ad pugnandum cum hostibus; sed præcipue ad honorandum Regem: oportet eandem quoque extitisse consuetudinem illa, post vsum, deferendi ad memoratum armamentarium; Et hinc obiter infertur: istud armamentarium, & consequenter domum saltus libani, in quo erat, non in monte libano, quod ab Ierosolymis valde distabat, sed in ipsa vrbe Ierosolyma, fuisse ædificatam, quemadmodum sub anno mundi 3030. num. 22. diximus: alioqui non potuissent scutarij, cum opus esset, de dicto armamentario sumere scuta, eademque ibidem reportare. De reliquo autem Salomonis comitatu, quando in publicum exibat, quam esset conspicuus & splendidus; conijci potest ex his, quæ scribit Iosephus 8. antiq.cap.2. in hæc verba: His decus addebant equites, flos iuuentutis, procera ceteros longe supereminenti statura, promissoque capillitio conspicui, & tunicas e serana purpura induti; Ad hæc ramentis auri capillum quotidie spargebant, vt ad solarium radiorum contactum, fulgor è capitibus eorũ reflecteretur; Hi armati, & pharetris succinti, regium currum stipabant, quo sublimis inuectus, & amictus veste candida, mane solebat vrbem egredi. Aberat ab Hierosolymis, duorum schœnorum spatio, prædium nomine Hethan, hortis, & inductis fontibus, amenum simul ac opulentum; in eum locum vectabatur. hucusque Iosephus.

De Sapientia Salomonis.

De sapientia verò Salomonis, tum practica, tum speculatiua; superfluum videtur indicem texere; cum ipsemet Deus dixerit ei. 2.Paralip.cap. primo ver.12. Sapientia, & scientia data sunt tibi.] Et 3. Reg.cap.4.ver.29.& sequentibus, scriptura sacra testetur: Deum dedisse sapientiam Salomoni, & prudẽtiam multam nimis; & quod sapientia eius præcedebat sapientiam omnium Orientalium, & Aegyptiorum, & eorum qui tum ceteris sapientiores habebantur; & in summa, quod erat sapientior cunctis hominibus. Quin etiam cap.præcedenti versiculo duodecimo asserit: Deum dedisse ei cor sapiens, & intelligens, in tantum, vt nullus ante ipsum similis ei fuerit, nec post surrecturus sit.] Sanè practica Salomonis sapientia, quæ prudentiam complecti videtur; potissimum in iudicijs faciendis ostendebatur: ad hoc enim specialiter illam a Domino petierat 3. Reg. cap.3. versiculo 9. & 11. & 2. Paralipomenon capitulo primo versiculo 10. & 11. Qualia autem fuerint Salomonis iudicia; vel ab vno illo, quod protulit, mulieribus inter se de re quæ omnino probari non poterat altercantibus, cetera discere licet. Item in deligendis ministris, ministerijsque optime distribuendis, tum militaribus, tum ad ciuilem gubernationem spectantibus; quorum plurimi 3. Reg. cap.4. recensentur; vnde non mirũ est, si ibidem ver.25. subiungitur: Habitabatque Iuda, & Israel absque timore vllo, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, a Dan vsque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.] id nãq; fuit signum maximæ subditorum suorum securitatis, & optimę gubernationis. Quanta etiam fuerit prudentia Salomonis, in maximis opibus, diuitijsque ingentibus comparandis; illud satis superque declarat, quod legimus, 3. Reg.cap.10. versic.27. & 2. Paralipomenon ca.1.ver.15. Præbuitq; Rex argentum, & aurum, in Ierusalem, quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quę nascuntur in cãpestribus, multitudine magna.] Et c.Re.cita.ver.21.&2.Paralip.c.9.ver.20.dicitur, quod

Practica.

quod argẽtum in diebus Salomonis, pro nihilo reputabatur. Sed & in rebus domesticis ordinandis, optimèq; constituendis, tanta fuit sapiẽtia, prudentiaq; Salomonis, vt (quemadmodum legimus 3. Reg. c. 10. ver. 4. & 2. Paralip. c. 9. ver. 3.) videns Regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & domum quam ædificauerat; & cibos mensæ eius, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, & pincernas, & holocausta quæ offerebat in domo Domini; non habere vltra spiritũ; præ stupore, dixeritque ad Regẽ: Verus est sermo, quem audiui in terra mea, de virtutibus & sapientia tua, & non credebam narrantibus mihi, donec ipsa veni, & vidi oculis meis, & probaui, quod media pars mihi nuntiata non fuerit; maior est sapientia, & opera tua, quam rumor quem audiui. & cetera admirationis verba, quæ locis citatis subiunguntur. Speculatiua verò Salomonis sapientia, seu intelligentia; maxime enituit, in dissoluendis ænigmatibus, & in eruditis, firmisque responsionibus, quæ ad quæsita eidem in omni scientiarũ genere proposita, dare solitus erat. Vnde cap. Reg. citato ver. 3. & Paralip. ver. 2. de prædicta Regina Saba, quæ venerat tentare eum in ænigmatibus, dicitur: quod exposuit ei Salomon omnia, quæ proposuerat; nec quicquam fuit, quod non perspicuum ei fecerit.] Et idem credendũ est de alijs, qui ad ipsum interrogandum, audiendamque sapientiam eius, vndique confluebant, vt patet 3. Reg. cap. 4. in fine, & capitibus Reg. & Paralip. supra citatis ver. 24. & 23. & propterea in signum admirandæ satisfactionis, quam ex responsis eius accipiebant; offerebant ei munera, vt ibidem adiungitur. Denique libri, quos scripsit, dilucidè attestantur, quanta fuerit sciẽntia, intelligentia, ac sapientia Salomonis. fuerunt autem multo plures, quam qui nunc reperiuntur: Quandoquidem Parabolæ eius fuerunt ter mille: Vt hinc intelligas sexcentas illas quinquaginta nouem, quæ hodie habentur in libro Prouerbiorum, qui incipit: Parabolæ Salomonis. esse veluti quoddam ipsarum fragmentum. Carmina verò eiusdem Salomonis, fuerunt quinque millia: Et præter alios eius libros in sacris codicibus registratos; insuper disputauit, hoc est, longas, eruditasque edidit disputationes, de naturis omnium plantarum, & animalium, iumentorum, reptilium, volatilium, & piscium, idest omnium, quæ in terris, & in aquis, atque in aere, degunt, 3. Reg. cap. 4. ver. 32. & 33. *Speculatiua.*

12 Sanè gloria Salomonis, in eo maxime posita esse videbatur, quod propter maximas eius opes; imprimis verò propter eminentem eius sapientiam, in vniuersis per circuitum gentibus, famosissimus erat; ita vt propterea (quemadmodum dicitur 3. Reg. cap. 10. ver. 23. & 2. Paralip. cap. 9. ver. 22.) magnificatus esset, super omnes Reges terræ; & vniuersa terra desideraret vultum Salomonis.] Et præsertim Reges, ac Principes, per se ipsos, aut per ipsorũ legatos, vndiq; ad ipsum confluerent, cupiẽtes videre tantũ virum, & audire sapientiam eius; quam cum experimẽto probarẽt, esse longe maiorem fama ipsius; stupebant, & glorificabant eum, in cunctis operibus, ac responsis eius; dignumque iudicabant, cui maiora quæ poterant munera adferrent, aurum, argentum, aliaque multa, prout præcedenti numero dictum est. Singulare autem præ ceteris omnibus fuit illud Reginæ Sabæ exemplum; meritoque in proxime allegatis capitibus fusius descriptum; quod forte ipsa esset ceteris principibus, qui ad Salomonẽ veniebant, ditior, ac potentior, quẽadmodum indicant, magnus ille comitatus, multæq; opes, quas secũ tulit; nec nõ ingẽtia munera, quæ dono dedit Salomoni, aurũ, aromata, gẽmas &c. Et præcipuè, ꝙ ipsa quoq; esset valde prudens, & sapiens, venit .n. tentare eũ in ænigmatibus, vt dicitur in initijs capitũ proxime citatorũ: Ac deniq; quia ipsa nõ de proximioribus, vt forte alij Reges, sed de remotissimis regionibus, venerat; nimirũ a finibus terrę, vt dicit Matth. c. 12. ver. 42. *De gloria Salomonis.*

13 Quæ autẽ fuerit hæc Regina; & vnde nam venerit; non est omnino certum; extant enim variæ scriptorum opiniones. Iosephus 8. antiq. cap. 2. putat fuisse illam Aegypti Reginã, quã Herodotus Halicarnasseus, inquit, Nicaulen appellatam, & triginta tribus Regibus, qui post Mineum Memphis conditorẽ, Pharaones dicti sunt, successisse, tradit: Et probat ibidem Iosephus sententiã suam dicens: Ego verò in nostræ gentis commentarijs reperi, quod post Salomonis socerũ Pharaonẽ, nemo Ægyptiorum Regum amplius hoc nomine sit vocatus; & quod post illum venerit ad Salomonem iam dicta mulier, quæ tum Ægypti, simul ac Aethiopiæ, regnum obti- *Quæ fuerit regina Saba, & vnde nam venerit, prima opinio*

nebat. Sic Iosephus. Sed hæc eius opinio non placet; quandoquidem falso nititur fundamento: nam ex sacra patet scriptura, alios post socerum Salomonis extitisse in Aegypto Pharaones: Etenim Iosiæ temporibus, qui regnare cœpit in Ierusalem, annis plusquam trecentis triginta, ab obitu Salomonis, vt videri potest in tabulis; regnaabat in Aegypto Pharao nomine Nechao, qui ipsum Iosiam in bello interfecit; & Ioachaz Iosiæ filium, regnique successorem, cepit, vinctumq; in Aegyptum duxit captiuum; & pro eo Ioakim fratrem eius, Regem in Iudæa cōstituit; quemadmodum traditur 4. Reg. cap. 23. ver. 29. vsque ad finem capitis, & 2. Paralip. ca. 25. ver. 20. vsque ad 5. sequentis. Item post hunc Pharaonem Nechao, alium regnasse in Aegypto Pharaonem manifestum est ex Ierem. cap. 43. ver. 9. & adhuc clarius cap. 44. ver. 30. vbi Propheta, post Ierosolymæ templique subuersionem, in Aegyptum ductus, vaticinatur; Dominum traditurum Pharaonem Ephree in manus inimicorū suorum, sicuti tradiderat Sedeciam in manibus Nabuchodonosor. Vnde patet hunc Pharaonem Ephree fuisse posteriorem Pharaone Nechao, quem iam percusserat Nabuchodonosor apud Euphratem, anno quarto regni Ioakim filij Iosiæ, vt ipsemet Ieremias testatur cap. 46. ver. 2. Contra eundem quoque, vt arbitror, Pharaonem, Ephree prophetauit etiam Ezechiel anno vndecimo transmigrationis suæ, vt videre est Ezechiel. cap. 30. & 31. per totum. Igitur si præfata Nicaulen, regnauit post omnes Pharaones, quemadmodum ex Herodoto colligit Iosephus; consequens est, fieri non posse, quod ipsa fuerit illa Regina, quæ venit ad Salomonem. Abulensis

Altera opinio. super 3. Reg. cap. 10. q. 2. & 2. Paralip. c. 9. q. 2. Reginam Saba, non Aegypti; sed Aethiopiæ Reginam fuisse credit, putatque eam appellari Reginam Saba, non quia Sabæis imperaret; Sed quia, inquit, metropolis regni eius, Saba dicebatur, Verum id gratis dicit, nec probat primariam Aethiopiæ vrbem, Saba fuisse nuncupatam. Præterea, ex quo Regina hæc tantam auri copiam, aromatumque, ac gemmarum, secum detulisse, ac Salomoni dono dedisse dicitur; probabilius videtur, eam fuisse Sabæam, quam Aethiopissam. Siquidem hisce rebus, præsertim verò aromatibus, & gemmis, abundare magis Arabia perhibetur, quam Aethiopia.

Propterea, tertia opinio fuit: Reginam Saba, de posteris Abrahæ, ex Cethura 14

Tertia opinio. genitis prodijsse. Constat enim Genes. cap. 25. ver. 3. & 1. Paralip. cap. 1. versic. 32. Iescam Cethuræ filium, genuisse Saba, ex quo postea Sabæi prodiere; quorum Salomonis temporibus, hæc Regina fuisse, dicitur. Hanc opinionem, ex antiquis scriptoribus tenuit Origenes Homil. 11. in Genes. Ex recentioribus verò Cardinalis Baronius in Annalium tomo 1. sub anno Christi 1. Et quidem hæc opinio ceteris probabilior videtur; præsertim si concesserimus (quod creditu difficile non est) filios dicti Sabæ, tametsi primo in Arabia, ad orientales Chananææ plagas habitauerint; vt ex cap. Genes. citato ver. 7. colligi potest; postea tamen, se se ad partes Arabiæ australes, & a Iudæa valde remotas, dilatasse; ac propterea Reginam Saba, Matthæi cap. 12. ver. 42. appellari Reginam austri, hoc est regionum meridionalium; & dici venisse a finibus terræ, idest a remotissimis terræ partibus: Veruntamen, etiam dato quod hæc Regina verè fuerit Sabæa; nō tamen ex sacris libris, videtur indubitanter colligi posse, quod ipsa fuerit de posteris Abrahæ. Nam, vt sub anno mundi 2179, numero quarto diximus, non omnes Sabæorum populi, de Saba Abrahami nepote, originem duxerunt; sed alij de Saba filio Chus, filij Cham; alij de altero Saba filio Regmæ, filij Chus; alij de tertio Saba filio Iectan, filij Heber: neque scire possumus, quinam ex quattuor hisce Sabæorum populis, inter se origine distinctis, illam australem Arabiæ partem incoluerint, quæ huic Reginæ Sabæ subiecta fuisse traditur.

Cur Regina Saba venit cum muneribus ad Salomonem. Vtrum autem etiam verum sit, quod citatus Baronius vbi supra dicit, nimirum eandem Reginam, iccirco venisse cum muneribus ad Salomonem; quod in ipso crediderat impletum fuisse vaticinium Balaam, Numer. capit. 24. versic. 17. relatum; Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel &c. non facile auderem asserere; præsertim cum scriptura sacra, locis Reg. Paralipomenonque adductis, nullam prorsus apparitionis stellæ, mentionem faciat, sine qua nemo rationabiliter credere poterat, vaticinium in Salomone fuisse impletum. Vt omittam vix credibile esse, quod Regina austri in finibus terræ habitans, vllam prædicti vaticinij tanta iam vetustate obsoleti, & nihil ad se pertinentis, notitiam habuerit.

Nam

Nam si quis opponat Magos post plura mox sæcula eiusdem vaticinij notitiam habuisse, & si non ab austro; certe ab oriente in Iudæam venisse. Dicimus Magos de longe proximiori, seu minus remoto loco venisse: Siquidem Regina Saba venit de finibus Arabiæ Australibus, Magi verò de Mesopotamia: erant enim (vt testatur S. Hieronymus lib. 1. commentariorum in Matthæum) successores Balaam Arioli, qui a Moabitis conductus fuerat de Aram existente in Mesopotamia Syriæ, vt patet Numer. cap. 23. ver. 7. & Deuter. cap. 23. ver. 4. & nos sub anno mundi 2583. num. 18. diximus. Nec mirum est quod Magi, prædecessoris sui vaticinium, ante annos mille quadringentos sexaginta octo editum (tot enim anni, a dicto Balaam, ad Christi ortum, in tabulis inueniuntur) & ad posteros successiuè veluti per manus traditum, probè tenuerint, qui eius euentum accuratius obseruare profitebantur. Denique scriptura sacra 3. Reg. cap. 10. satis apertè causam huius aduentus explicauit, dicens: Reginam hanc, audita fama Salomonis in nomine Domini, idest (vt exponit Caietanus ad litteram) cum audisset Salomonem non humano studio, sed Dei dono tantam fuisse sapientiam assecutum; venisse tentare eum in ænigmatibus, & Mat. c. 12. dicat Venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis.] Ex quibus verbis apparet, eam venisse potius ex quadam curiositate, ac desiderio explorandi, num vera essent, quæ vbique de illius viri sapientia prædicabantur: est enim hoc proprium ac peculiare perspicacis ingenij, tam viris, quam mulieribus, præsertim verò Principibus, vt cum aliquem aliqua in re vehementer excellere intellexerint; statim se sentiant intensa quadam cupiditate inflammari, illum præsentem videre, interrogare, loquentem audire, ac de his, quæ audierant, periculum facere. Et hac eadem de causa alios quoque Reges, & Principes, ad Salomonem venisse credẽdum est: nisi forte etiam non vacet cum Abulense arbitrari, eandem Reginam, longam quoque illam, pietatis ergò, suscepisse peregrinationem; vt scilicet occasione visendi Regem Salomonem, posset etiam in templo, quod ille recens construxerat, adorare Deum Israel. Sed cum proprias huius itineris causas in sacris scripturis expressas habeamus; superfluum videtur alias indagare. Si quis verò contenderet hanc Reginam typum quodammodo gessisse Magorum, quemadmodum Salomon Christi; non reluctandum putarem.

15 Itaque cum Salomon Reginã honorificentissime excepisset, & mox proposita sibi dubia cumulatissime enodasset: Illa, sapientiam Rgis, non in responsis tantum, sed & in alijs quoque eius operibus, ingenti stupore demirata; contemplabatur tanti viri ingenium, etiã in fabricis tanta magnificentia dispositis; in elegantissimo, ac splendidissimo regiæ apparatu; in quotidiana ciborum lautissima pariter, ac opulentissima prouisione; præsertim verò videns lectissimos ordines, miro decore & gratia, ministrantium; Denique, quod fuit omnium admirabilius, obseruans ingentem holocautomatum, sacrificiorumque oblationem, quam Salomon fieri curabat in domo Domini, & deuotionem, ac decentiam, qua ibidem diuinus cultus exercebatur; non habebat vltra spiritum. Neque id sanè immerito: quandoquidem, post multa quoque tempora, nimirum sub Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege; Aristeas eius ad Iudæos legatus, multa in sacris Ierosolymitani templi ministerijs, admiratione digna, se vidisse testatur: & in historia sua, fusius descripta reliquit; ex quibus pauca quædam hic ponere visum est, ne cui mirum videatur, quod Regina Saba hæc cõtemplans, tantopere obstupesceret: maxime cum Salomonis temporibus, ob feruentem, qui tunc in Rege, populoque, vigebat diuini cultus affectum, & particularẽ, erga templum recenter extructum, reuerentiam; præsertim verò ad tanti Regis tãtæque Reginæ conspectum; probabile admodum sit, longe maiori diligentia, attentione, ac deuotione, cuncta fuisse administrata. Sacerdotes (referebat Aristeas) ministeria peragentes, omnino uirium robore præstant, cum summa ornatus, ac silentij reuerentia. Nam omnes spontè intenti sunt laboribus, licet valde molestis; ac suæ cuique demandatæ partes curæ sunt; sine intermissione ministerij. Alij enim ligna, alij oleum, alij similam, alij aromata, in ministerio suo curant, alij integras carnes hostiarum comburunt, vtentes in hoc magna virium intentione, & dexteritate: apprehensa enim vtrisque manibus vitulorum crura, quæ singula ferè talenti pondo habent, per vices, vtraque manu sursum proijciunt, mira industria, in altitu-

Regina Saba demiratur opera Salomonis.

dinem satis magnam; nec in his excipiendis errant. Simili modo proijciunt etiam ouium crura; nec non & caprarum, quæ mirificè, & pondere, & pinguedine, excellunt. Nam quod iam dictum est, ita peragitur; vt ad id, a certis quibus hoc curæ est, per omnia seligantur, quæ & labe reprehensionis omni vacent, & pinguedine excellant. Ad quietem autem habent locum certum; vbi quiescentes recumbunt; atque inde vsi quiete, allacres, & prompti excitantur, nemine ipsis ministerij officia imperante; tantumque vbique est silentium; vt putes in loco illo nullum prorsus esse hominem; cum interim, & Sacerdotum ministrantium sint circiter septuaginta; & eorum qui hostias adducant, valde magnus numerus: ita omnia cum reuerentia, & vt conuenit magnæ diuinitati, peraguntur. Hinc verò magnus nos subibat stupor, cum aspexissemus Eleazarum sacra tractantem; & ornatum illum eius; & dignitatis reuerentiam emergentem ex tunica induta, & lapidibus in ea preciosis: nam aurea tintinabula ad pedes vsque ornatus eius, dependent, quæ singula, harmoniæ edunt sonum suum; inter quæ, singula sunt pùnica mala; & floribus varijs, & colore miro decorata. Zona autem cinctus erat valde decente, & varijs ac pulcherrimis coloribus pertexta. Supra pectus gestabat, quod rationale vocant; in quo implexi, & auro alligati erant duodecim lapides, generum diuersorum; qui splendentes specie innenarrabili natiui & proprij coloris, inscripta habebant nomina Principum cuiusque tribus, iuxta priscam, & ab initio institutam ordinationem. Supra caput habebat tegumentum, quod cidarim vocant; & supra hanc, in imitabilis artificij mitram; ornamentum a Regibus consecratum. hinc supra laminam auream, nomen Dei sacris litteris scriptum, cum ornatu, & decore summæ reuerentiæ, per frõtem ad supercilia vsq; protenditur. Ipse verò Eleazarus, in tractatione sacrorum, videbatur his omnibus dignus esse. Qui autem splendor inde exibat, ille metu, & turbatione quadam afficiebat spectantes, cum videretur ipsis, quasi extra ornatum, in alium egressus esse Eleazarus: affirmoque, omnem qui accessisset, ex illa contemplatione, transformatum animo, deuenturum fuisse in stuporem, & admirationem ineffabilem, propter illum sanctum habitum, qui in singulis videbatur inesse. hactenus Aristeas. Eodem modo, hæc & eiusmodi attentius obseruans, contemplansque, vt dictum est, Regina Saba, obstupescebat, ac mirum in modum commendabat sapientiam Salomonis, qui talia in domo sua, & in domo Domini disponere sciuisset, valuissetque: & propterea ipsum, ac seruos eius, & vniuersum populum ei subiectum, beatos pronuntiabat. Postremo amplissimis, regia munificentia, muneribus inuicem datis, atque acceptis, a Salomone dimissa, redijt in patriam suam. Et hæc ferè sunt, quæ de rebus a Salomone gestis, antequam senescere inciperet, in sacris libris memorata inuenimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3054.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 32.

Salomon idolis fana extruit.

ANNO regni sui circiter trigesimo quinto, vitæ verò quinquagesimo nono, Salomon, cum iam esset senex, nimirum, vt arbitror, non tam propter ætatem, quam propter vitam venereis voluptatibus plus iusto indulgere assuetam (id enim senectutem accellerare solere nemo est qui ignoret) cumque tunc vxores suas, maximè alienigenas, ardentius quam par esset adamaret; paulatim ab ipsis seductus, ad idola colenda perductus est; & tandem eo impietatis deuenit; vt non sine magno piorum scandalo, idolis vxorum suarum fana publicè extruere non sit veritus 3. Re. cap. 11. ver. 1. vsque ad 9. Illustrissimum profecto humanæ imbecilitatis exemplum; quod vir, qui sapientiam mirabiliter a Deo acceperat; qui præ eximia sua pietate, magnificentissimum eidem Deo templum extruxerat; qui eiusdem Dei ope, regni opes mirandum in modum auxerat, & perpetua pace, ac tranquilitate potitus fuerat; omnium mortalium sapientissimus ac felicissimus; extrema ætate, a mulieribus de- 1

praua-

prauatus, tandem ad cultum idolorum sit pertractus. Ceterum ex memoratis hisce fabricis postremo a Salomone excitatis, colligunt Hebræi (vt refert probatque Abulensis super ca. Reg. citato circa initium quæstionis 14.) ipsum Salomonem, plures annos, puta sex, vel saltem quinque, in impietate sua superuixisse: alioqui, cum ille non soleret ædificia, nisi valde magnifica erigere, quæ ordinariè non vno, aut altero anno absolui solent; non potuisset tot fana idolis ædificare. Igitur

AB ORBE CONDITO ANNVS 3058.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 36.

1 ANNO, vt arbitror, regni vitæque Salomonis penultimo; videns Dominus, quod Salomon, tametsi non semel admonitus, ne sequeretur deos alienos; ipse nihilominus, non modo aliquando inobediens extitisset; verum etiam obstinatius in tali præuaricatione perseueraret; iratus valde, locutus est ei, siue per somniũ, siue, quod credibilius est, per aliquem prophetam, & forte per Ahiam Silonitem, acriter obiurgans ipsum, quod a se recessisset, & præcepta eius custodire non curasset; prædixitque ei, in pœnam tantæ transgressionis, se velle regnum de manu filij eius abscindere; & dare decem tribus Israeliticas seruo eius; & præter tribum Iuda, vnam tantum, nimirum Beniamiticam, filio eius relinquere, 3. Reg. cap. 11. ver. 9. vsque ad 14. Et præterea cœpit Dominus ipsi Salomoni, in toto reliquo vitæ suæ tempore, suscitare aduersarios, qui animum eius affligerent; & præcipuè tres, videlicet Razon Syrum, & Adad Idumæum, & Ieroboam filium Nabath Ephrathæum. De duobus primis, quinam essent, diximus sub anno mundi 2992. num. 1. & 2. nimirum quod temporibus Dauidis, quando scilicet ipse bellum gerebat aduersus Adadezer Regem Syriæ Soba; Razon fugit ab ipso Adadezer Domino suo, & factus est princeps latronum, qui postmodum, per hæc circiter tempora, occupauerunt Damascum, in quo Dauid primo, deinde etiam Salomon tenebant præsidium; & constituerunt Razon Regem in Damasco, qui deinceps non cessabat infestare Israelẽ, cunctis diebus Salomonis, idest donec postea Salomon superstes fuit. Et item diximus, quod quando Dauid subegit Idumæam; Adad de semine Idumæorum regio, tunc puer, fugit in Ægyptum, & mansit ibi cum Pharaone, vsque ad obitum Dauidis, & Ioab: Et sub anno mundi 3020. num. 14. quod circa initia regni Salomonis, redijt idem Adad in Idumæam, putans se posse recuperare regnum patrum suorum; sed cognita Salomonis potentia, tunc siluit, expectans tempus magis opportunum, quod numquam nactus est, nisi hisce postremis regni Salomonis temporibus, quando, diuino permotus instinctu ad vindictã de Salomone sumẽdã, cœpit cõcitare Idumæos, & eidem Salomoni apertè aduersari. Sed de his duobus, mirum non est, quod contra Salomonem insurrexerint; quippe, qui iam dudum hostes erant Regum Israel, ex quo videlicet eos fugauerat Dauid, quãdo bellabat aduersus Syros, & Idumæos, vt dictum est: magis mirandum videtur de tertio, nempe de Ieroboam, qui erat de tribu Ephraim, & consequenter naturalis subditus Regis Salomonis, & ab eo valde fuerat exaltatus, vt numero sequenti videbitur.

Salomõ a Deo acriter obiurgatur.

Suscitatur ei tres aduersarij

Razon Syrus.

Adad Idumæus.

2 Sanè causa rebellionis ipsius Ieroboam, satis subobscurè insinuatur, 3. Reg. cap. 11. ver. 27. illis verbis: Quia Salomon ædificauit Mello, & coæquauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui.] Quæ verba quid velint indicare, ex infra dicendis planum fiet. Subditur etiam ibidem, quod Ieroboam erat vir fortis, & potens; & quod Salomon videns eum adolescentem bonæ indolis, & industrium, constituerat illum Præfectum, super tributa vniuersæ domus Ioseph, & quod cum istum Ieroboam aliquando inuenisset Ahias Silonites propheta in agro, scidit palium suum in partes duodecim; dixitque ipsi Ieroboam: tolle tibi decem scisuras: hæc enim dicit Dñs

Ieroboam de tribu Ephraim

Deus

Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis; & dabo tibi decem tribus.] & post pauca: Te autem assumam; & regnabis super omnia quæ desiderat anima tua, erisque Rex super Israel.] Et deinde quibusdam interpositis, subiungitur: Voluit ergo Salomon interficere Ieroboam, qui surrexit, & aufugit in Ægyptum, ad Sesac Regem Ægypti, & fuit in Ægypto, vsque ad mortem Salomonis.] Oportet ergo istum Sesac, fuisse alterum Pharaonem, diuersum ab illo, qui dederat filiam suam vxorem Salomoni: alioqui Ieroboam, non se illi credere ausus esset. Ex dictis colligere possumus, ipsum Ieroboam prius fuisse adolescentem bonæ expectationis; deinde, ex quo factus fuit Præfectus super domum Ioseph, euasisse in virum fortem, & potentem; fortem inquam viribus, & animi constantia; & potentem; vel quia in dicta Præfectura admodum ditatus esset; vel quia forte etiam fuerit potens in sermone; ac propterea magnæ extimationis in populo. Et denique (Deo sic disponente ac permittente ad vindictam transgressionum Salomonis) eundem Ieroboam, immemorem beneficiorum sibi a Rege collatorum, cœpisse eidem aduersari non quidem (vt creditur) armorum vi; quid enim penè priuatus vir, aduersus Regem adeo potentem, moliri potuisset? Sed lingua: prius clam, & callide admodum regijs iussionibus detrahendo, magnasque in populo querimonias de Rege (prout se se illi offerebant occasiones) excitando, aut fouendo; puta quod nimis grauaret subditos, tot tantisque tributis, & exactionibus, vt suo luxui, atque inexplebilibus cupiditatibus, satisfaceret; præsertim verò in tantis, tamque magnificis fabricis superfluè extruendis. Valde autem opportunam nactum se esse occasionem existimauit, disseminandi eiusmodi murmurationes, & commouendi populum; quando Salomon iussit coæquari voraginem, Mello nuncupatam, quæ erat valde profunda, inter Sion ciuitatem Dauid, & ipsam Ierusalem: & multo magis, quando posteaquam maxima illa vorago ingentibus impensis impleta est, & redacta in plateam valde grandem, (extendebatur namque a porta piscium occidentem versus, vsque ad portam aquarum spectantem ad orientem) voluit eam insuper sumptuosissimis circumquaque ædificijs exornari: occasione inquam accepta, ex tot tantisque sumptibus, quos faciebat Salomon, quærebat Ieroboam auertere animos Israelitarum a Rege, sensimque seditiones aduersus ipsum excitare. Cum verò tandem, vsque adeo populares susurrationes increuissent; vt iam amplius Regem latere non possent; credibile est, ipsum Salomonem non mediocres perpessum esse molestias; maximè cum sedare obloquentium multitudinem non valeret, & auctorem tantæ commotionis ignoraret: contra verò Ieroboam, quo magis videret populum tumultuare, eo audatiorem fieri; Quid plura? tanta animi elatione tandem correptus est; vt ad regnum quoque aspirare cœperit; atque hisce artibus, ad ipsum aliquando peruenire se posse non desperaret: quod planè indicant verba illa Ahiæ Prophetæ superius relata: Et regnabis super omnia, quæ desiderat anima tua.] Postea verò quam Prophetæ oraculo, de regno adipiscendo certior factus est; quis dubitet, ipsum apertius, fidentiusque non fuisse veritum, partes populi suscipere defendendas, atque aduersus Salomonem, quantum posset, iuuandas? Indeque factum esse, vt & ipse quotidie in oculis populi acceptior fieret; & Rex, his auditis (quod non nisi per hæc circiter tempora accidisse reor) tentauerit illum occidere; ideoque tandem compulsus sit, vt iram Regis declinaret, in Ægyptum fugere, ac ibidem vsque ad obitum Salomonis, morari. Illo autem mortuo, redijsse in Ierusalem; & denuo induxisse populum, vt interpellaret Regem Roboam, pro tributorum diminutione; alioqui &c. vt infra suo loco dicetur. Patet itaque, quod Aduersarij Salomonis, tametsi donec ipse vixit, regnum ei auferre non quiuerint; diuina sic disponente prouidentia, in gratiam Dauidis patris sui iusti: attamen dubium non est, quin eidem valde admodum molesti fuerint, ipseque ab eis in postremis vitæ suæ annis, mala plurima, foris seditiones, intus timores, periculaque non leuia, pertulerit; quæ facile mortem ei accellerare potuerint: ita exigente pessima eius a Domino auersione, post tot præsertim ab eo accepta beneficia. Quare, quod de Salomone, & Israele dictum est 3. Reg. cap. 4. ver. 24. Et habebat pacem ex omni parte in circuitu: habitabatque Iuda, & Israel, absque timore vllo, vnusquisque sub vite sua, & sub ficu sua, a Dan vsque Bersabee, cunctis diebus Salomonis.] proculdubio illud-cunctis diebus.

Quomodo aduersari cœperit Salomoni.

diebus non absolutè accipiendum est; sed respectiuè, tanquam si dictum esset: cunctis diebus, quibus ipse Salomon vixit, in cultu veri Dei permanens.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3059.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 37.

1 SVB finem anni quadragesimi, ex quo regnare cœperat, mortuus est Salomon, Hebræorum Rex omnium, qui fuerunt sapientissimus, atque opulentissimus, relicto Roboam filio, labantis regni herede; sepultusque est in ciuitate Dauid patris sui, 3. Reg. cap. 11. in fine, & 2. Paralip. in calce capitis 9. Illud verò mirabile fuit in hoc Rege, quod quantumuis a Domino valde dilectus fuerit, ac multis, eminentissimisq; donis cumulatus; & quod maius est, tam multa sanctissimè scripserit, quæ vsque hodie, in sacrorum librorum canone merito registrata habentur: ita tamen vitæ suæ finem conclusit, vt omnino incertam, ac valde dubiam salutis suæ opinionem, reliquerit. Etenim, tametsi hactenus a pluribus, grauissimisque Auctoribus, ex professo acriter disputatum sit, num re vera tandem Salomon resipuerit, nec ne: adhuc tamen sub iudice lis est; propter valida, quę hinc inde adferri solent argumenta, de quibus hic agere superfluum videtur; præsertim cum huius generis scriptores, quamuis alij magis in vnam, alij magis in alteram partem propendeant; omnes tamen; qui maioris sunt auctoritatis, fateantur hoc esse problema indifferens, hactenusque indecisum, & propterea neutram eius partem, sine temeritatis vitio pro erronea haberi, damnarive posse. Huius Regis laudes breuiter perstringuntur Ecclesiastici c. 47. ver. 14. vsq; ad 21. Sed ibidē protinus subiungitur eiusdem sugillatio, illis verbis: Dedisti maculam in gloria tua. & quæ ibidem sequuntur. Ceterum Salomonem regnasse annis quadraginta, apertè testatur scriptura cap. Reg. citato ver. 42. & item cap. Paralip. adducto ver. 30. Quod autem vixerit annis sexaginta quattuor; ipsa annorum series, quam sacræ scripturæ locis comprobatam, ab anno mundi 2987. in quo cœperat Dauid regnare in Ierusalem, hucusque digessimus; manifestè ostendit; quæ etiam in tabulis compendiosius videri potest. Idem quoque confirmari poterit, ex his quæ sub anno mundi 3004. num. 2. de hisce annis disputauimus: inde enim colligere licebit, natiuitatem Salomonis, non posse poni ante, neque post decimum septimum regni Dauidis annum, a cuius initio, vsque ad obitum Salomonis, perspicuè intersunt anni sexaginta quattuor; nimirum viginti quattuor, qui reliqui erant regni Dauidis, & quadraginta regni eiusdem Salomonis. Vnde patet falsas omnino esse, atque erroneas, duas quæ de annis vitæ Salomonis circumferuntur, opiniones: Quarum altera fuit Rabbi Salomonis, qui vt refert Abulensis super 3. Reg. cap. 11. quæst. 14. putat Regem Salomonem, vixisse annis duntaxat quinquaginta, & vnum, vel duos; genuisseque Roboamum anno vitæ suæ decimo, vel vndecimo; quæ positio a nobis confutata fuit sub anno mundi 3018. numero 1. Cui opinioni similis fuisse videtur illa, quam ex Eupolemo refert Eusebius libr. 9. de Præparatione Euangelica cap. 4. versus finem, vbi ait, Salomonem annos tredecim natum, cœpisse templum Dei ædificare. Quod ex supradictis pariter ruere necesse est. Altera opinio, prædictæ valde contraria, fuit Iosephi 8. antiq. cap. 2. in calce, quem sequitur Auctor Historiæ Scholasticæ. 3. Reg. cap. 27. in fine. Isti tenent Salomonem regnasse octoginta annis, vixisse verò nonaginta quattuor. Sed hos pluribus refellit Abulensis vbi supra, & merito; quandoquidem ipsorum opinio, scripturæ sacræ prorsus aduersatur, quæ 3. Reg. cap. 11. ver. 42. & 2. Paralip. cap. 9. versic. 30. testatur, Salomonem regnasse annis tantummodo quadraginta. Quod autem ibidem subdit citatus Historiæ Auctor: nimirum, scripturam sacram

Salomonis obitus.

Incerta salus.

Laudatio ac vituperatio.

Quot annis regnauerit ac vixerit.

eos tantum annos exprimere, quibus regnauit antequam præuaricari cœperit; gratis dicitur. Nam licet 3. Reg. ca. 3. ver. 14. promittat Dominus longos facere dies vitæ Salomonis; non tamen id absolutè pronunciat; Sed cum hac conditione: si tamen, inquit, ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta mea, sicut pater tuus: quod Salomon nequaquam præstitit; Itaque cessante conditione, debuit, quoque cessare promissio; & consequenter conuenientissimum fuit, quod non diutius, sed minus viueret, quam pater eius. Reliqua verò Salomonis gesta scripserunt Nathã Propheta, & Ahias Silonites, & Addo videns, vt habetur 2. Paralip. cap. 9. ver. 29. Veruntamen horum scripta, temporum iniuria, perierunt.

Eius gesta qui scripserint.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3060.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 38.

1 ANNO proximo inchoante, Roboam successit in regnum, pro Salomone patre suo, 3. Reg. cap. 11. in fine, & 2. Paralip. in calce capitis 9. Quadraginta, & vnius anni erat Roboam, cum regnare cœpisset, & decem ac septem annis regnauit in Ierusalem, 3. Reg. cap. 14. ver. 21. & 2. Paralip. cap. 12. ver. 13. Quæ autem circa initia anni primi regni eius contingerint, hæc sunt. Israelitæ, qui contra Regem Salomonem concitati fuerant a Ieroboam filio Nabath, quemadmodum sub anno mũdi 3058. num. 2. dictum est; statim, audita morte Salomonis, miserunt in Ægyptũ, vbi profugus manebat Ieroboam, & reduxerunt eum in terram Israel. Cum autem, statuta die, venisset Roboam in Sichem, vbi conuenerat omnis Israel, vt de more solemniter vngerent, constituerentque, & acceptarent eum in Regem; Ecce principes memoratæ seditionis, duce Ieroboam, venientes ad Roboam, nomine totius populi, postulant, vt ante omnia minuat iugum, hoc est tributa, quæ imposuerat eis Salomon pater eius. Quibus Rex, sumpto ad deliberandum trium dierum interuallo; post triduum (irato Deo, vt Ahiæ vaticinium impleretur) relicto saniori seniorum consilio, de iuniorum sententia cum durius respondisset: concitatus est populus, & illico deficientes decem tribus, adeo pertinaciter a progenie Dauidis recesserunt, vt non modo placari vnquam potuerint, verum etiam Aduram regium Quæstorem, a Roboam missum, qui de aliqua tributorum moderatione cum eis ageret; ne audire quidem sustinentes, eum, oestro veluti furore perciti, lapidibus obrutum, interemerint: Quamobrem festinus Rex, redijt in Ierusalem; quem primo quidem secutus est sola tribus Iuda; non multo verò post etiam tribus Beniamin: Reliquæ verò decem, in Sichem constituerunt sibi Regem Ieroboam filium Nabath, quemadmodum multo antea prophetauerat Ahias Silonites. Quod, vt audiuit Roboam, congregauit centum octoginta millia bellatorum de Iuda, & Beniamin, vt vi reduceret sub ditione sua reliquas tribus: Veruntamen admoniti Rex, exercitusque, mandãte Domino, per Semeiam Prophetam; dimisso exercitu, reuersi sunt omnes ad domos suas, vt latius describitur, 3. Reg. cap. 12. ver. 1. vsque ad 25. & 2. Paralip. cap. 10. per totum, & cap. 11. vsque ad ver. 5.

Regnat Roboã in Iudæa.

Ieroboam regnat in Israel.

2 Atque ita diuino consilio diuisum est Regnum Hebræorum in duo Regna: Et alterum Iudæ; Israelis alterum dictum est. Duæ duntaxat tribus, Iudæ scilicet, & Beniamin, Roboam Salomonis filio adhæserunt, & paruerunt stirpi Dauidicæ, quæ deinceps regnauit in Ierusalem, vsque ad Babylonicam captiuitatem. Ceteræ tribus, a Ieroboam primo Israelitarum rege, ad deorum simulacra traductæ, diuersarum postea stirpium reges habuisse credũtur. Siquidẽ Baasa, qui fuit tertius Rex Israelis, de leuitq; totam domum Ieroboam; erat de tribu Issachar, vt dicitur 3. Re. c. 15. ver. 27. Nihilominus primaria huius regni sedes, semper mansit in ditione filiorum Ioseph, videlicet primo in Sichem tribus Ephraim; deinde in Thersa tribus Manasse; postremo

Regni Hebræorum diuisio.

ſtremo in Samaria, quæ poſita erat in finibus tribus Ephraim, prope tribum Manaſſe. Perdurauit verò hoc regnum, vſque ad annum ſextum Ezechiæ Regis Iuda, qui fuit nonus Oſee vltimi Regis Iſrael. Tunc enim tranſlato Iſraele in Aſsyrios, deſijt regnum eius, vt infra ſuo loco dicetur. Itaque reges Iſraelis omnes ad vnum impij, Idololatræq; fuerunt; Iudæ verò reges non item. Et hæc duo regna, continenter ferè inter ſe bella geſſerunt, vt ſuis locis explicabitur. Obſeruandum quoque eſt in hac regni Hebræorum partitione, quod de finittimis populis, qui prius fuerant ſubditi, & tributarij Dauidis, & Salomonis; Idumæi, & Moabitæ, aliquandiu Hebræis poſtea ſubditi remanſerunt; illi quidem Regibus Iuda, vſque ad tempora Ioram filij Ioſaphat Regis Iuda. Etenim in diebus illis rebellauit Edom; ne eſſet ſubditus Iudæ, & conſtituit ſibi Regem. vt legimus 2. Paralip. cap. 21. ver. 8. Iſti verò videlicet Moabitæ, Regibus Iſrael, vſque ad Ochoziam filium Achab: eo enim tempore, nimirum non multo poſtquam mortuus eſt Achab, præuaricatus eſt Moab in Iſrael, fracto fœdere, quod habebat cum Regibus Iſrael, vt breuiter tangitur in principio lib. 4. Reg. & clarius explicatur in eiuſdem libri cap. 3. ver. 4. & 5. vbi poſtea ſubiungitur: qualiter Ioram filius Ochoziæ, neposque Achabi, ad vlciſcendam memoratam defectionem, aſſumptis ſibi in auxilium Rege Iuda, & Rege Edom, depopulauit regionem Moabitarum; Regem tamen eius, nec ciuitatem, in quam ſe receperat, expugnare non potuit. De Philiſthæis verò legimus 2. Paralip. cap. 17. verſic. 11. quod erant vectigales Ioſaphat regis Iuda; Et cap. 26. ver. 6. & 7. quod adiuuit Oziam Dominus contra Philiſthæos; qui præualuit, & ædificauit oppida in terra ipſorum. Vtrum autem alijs quoque regibus Iudæ paruerint, & quouſque, incompertum habemus. At verò ciuitates, quas poſſederant Dauid, & Salomon in Syria, puta Damaſcus, & aliæ in terra Emath Syriæ Soba, iam, occupatæ fuerant poſtremis regni Salomonis temporibus, a Razon illo, de quo ſub anno mundi 3058. num. 1. diximus, quod de principe latronum, poſtea in Damaſco rex factus fuerat.

Idumæi ſeruierunt Iudæis Moabitæ verò Iſraelitis.

3 Credimus autem (quemadmodum ſub anno mundi 2345. num. 6. tactum fuit) per hæc quoque tempora, nimirum poſteaquam ceteræ tribus, præter Iudæ, & Beniamin, receſſerunt a domo Dauidis; quod Simeonitæ, qui olim acceperant hereditatem in medio, ſiue intra funiculum tribus Iudæ (vt diſertè aſſeritur Ioſu. cap. 19. ver. 2. & 9. Et nos ſub anno mundi 2591. num. 4. comprobauimus) habitabantque ad auſtrum Iudæ, ſegregati a reliquis tribubus regni Iſrael: Cum nollent ſubijci Roboam, & alijs Iudæ regibus; ab eiſdem paulatim coactos eſſe de proprijs exire ſedibus, & ſe ſe diſſeminare ac diſpergere inter nouem alias tribus, quæ regi Ieroboam & eius ſucceſſoribus parebant, vt adimpleretur vaticinium Iacob patris eorum, ꝙ habetur Geneſ. cap. 49. ver. 7. in hæc verba: Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſrael.] Ad quod credendum, hæc me mouent. Primo quia non videtur credibile, quod rex Roboam, alijve Iudæorum reges, pati potuerint eoſdem Simeonitas, qui a ſe defecerant, & ſuo recuſabant parere imperio, diu admodum permanere, & habitare in medio populi ſui, impunè: Et certum eſt ipſos Simeonitas, & numero, & viribus fuiſſe Iudæis multo impares; nec illis reſiſtere; imo neque ab alijs defendi tribubus potuiſſe, tanquam procul a ſe poſitis: ac propterea, vt dixi, nihil aliud cogitare poſſumus, niſi eos, rebus ſuis conſulere ſtudentes, ſenſim inde, vſq; ab hoc tempore, recedere, & inter ceteras Iſraelitici regni tribus, prout cuique commodum videbatur, ſe ſe recipere, atque immiſcere cœpiſſe: ſicque factum eſſe, vt tandem, Deo volente, inter ipſas omnino fuerint diſſeminati ac diſpertiti, eo prorſus modo, quo ſanctus ipſorum pater, longe ante prædixerat. Deinde quia nuſquam legimus tribum Simeonis, ante dicti regni diuiſionem, alibi, quàm in ſorte patribus eorum obuenta, habitaſſe. Poſt diuiſum verò Hebræorum regnum, ſcimus quod Iudith, quæ erat de tribu Simeon (vt nos ſub anno mundi 3572. num. 8. oſtendemus) nihilominus ipſa, & vir eius, quem oportet fuiſſe eiuſdem tribus, habitabant in Bethulia, quæ communiter ab omnibus ponitur in tribu Zabulon. Et ꝙ de ijs certum eſt; de alijs quoque coniectari, & credere ſatis probabiliter poſſumus. Denique cum nemo ſit, qui de dicta tribu Simeon dubitet, quin aliquando diſpertita ac diſſeminata fuerit per reliquas tribus Iſrael: & nullus ſcriptorum, quem ipſe viderim, afferat, vel afferre poſſe videatur aliud tempus, aliamue occaſionem, in

Simeonitæ relicta terra eorum diſſeminãtur inter alias tribus Iſraeliticas.

qua

qua tale quid opportunius factum sit, aut fieri potuerit; certè in rebus dubijs; semper, quod probabilius est, deligere ac recipere debemus, saltem, donec certius aliquid occurrat. Nemo autem in dubium vocet quæ a nobis hactenus dicta sunt, propter ea quæ de Simeonitis habemus 1. Paralip. cap. 4. ver. 24. vsque ad finem capitis: Vbi post enumeratas vrbes sortis ipsorum, describitur quod Ezechiæ temporibus, pars dictæ tribus, inuenta terra pro pascuis gregum suorum admodum vbere, & spatiosa, profecta est in Gader, & habitauit ibi: & alia pars abijt in montem Seir, vbi percussis quibusdam Amalecitarum reliquijs ibidem existentibus, mansit: Non, inquam, hæc obstant; quia non faciunt ad rem. Nos enim quærebamus, quomodo Simeonitæ dispersi sint in Israel; non autem quomodo quidam ipsorum extra Israelis fines exierint. Clarum est enim quod mons Seir non cõputabatur in terra Israel; neque terra Gader; Siquidem in ipsa habitauerant quidam de stirpe Cham, vt in cap. Paralip. proxime citato versic. 40. expressum est: pro quibus non videntur accipiendi Chananæi, sed alij populi, non de Chanaan, sed de alio filio Cham progeniti. Et dato quod memoratæ regiones contentæ essent in terra filijs Israel promissa & data; non tamen videretur repugnare prædictis, quod aliqui Simeonitæ ditiores, hoc tempore noluerint relinquere hereditatem patrum suorum; & quod eorum posteri temporibus Ezechiæ regis, ob causam superius allatam, quæsierint sibi alias terras pecoribus suis alendis commodiores.

Ieroboam rex Israelem ad idola colenda perducit.

Ieroboam ergo Rex Israel (vt ad ipsum redeamus) circa initia regni sui, ædificauit, hoc est ampliauit, muniuitque vrbem Sichem; postea etiam Phanuel; & (quod monstrosum fuit in viro præsertim Israelita, & qui de priuato statu, ad regnum a Domino elatus fuerat) ferè statim ac regnare cœpit; omnium virorum ingratissimus; non solum ipse dereliquit Dominum; verum etiam vniuersum Israelem, ad idola colenda perduxit, & quodammodo compulit; vt propterea non immerito scriptura sacra, in huius facinoris execrationem, non semel, per antonomasiam, de isto Ieroboam, reppetat illa verba: Qui peccare fecit Israel.] Etenim veritus, ne, si deinceps populus, vt antea, ascenderet, secundum legem, ter in anno, ad templum Domini, in Ierusalem, & aliàs quoque ad sacrificia offerenda, siue etiam ad alia festa legalia ibidem celebranda; paulatim reuerteretur ad Roboam; ipsumque Ieroboam desereret: pessimum excogitauit consilium, quasi aliter, & sine religionis iniuria indemnitati suæ consulere non posset. Fecit duos vitulos aureos, proposuitque populo colendos; alterum in Dan; & in Bethel alterum; vbi etiam extruxit altare; & finxit de corde suo, instituitque solemnitatem, decimaquinta die mensis octaui celebrandam; ascenditque ipse in Bethel, vt immolaret victimas solemnes, adoleretque incensum vitulis aureis; & fecit ibi solemnitatem filijs Israel similem ei quæ celebrabatur in templo Domini; prohibuitque populo ascendere in Ierusalem. Insuper quoque fecit fana in excelsis, nõ in Bethel solum, sed & in ciuitatibus Samariæ; & Sacerdotes excelsorum de extremis populi constituit, qui nõ erant de filijs Leui: Sacerdotes verò Domini, & Leuitas abiecit; & alia multa mala operatus est in Israel. Ecce in quantam deueniunt impietatem, qui vt sibi rebusque suis omnino, & quomodolibet consulant: nullam prorsus eius quod iustum æquumq; sit, rationem habere volunt: Sic qui hodie Politici vocantur: & propria commoda, præsentesq; vtilitates, sibi tanquam vltimum finem constituunt. Causam, quam vocant, status; in capite omnium ponunt. Pro ipsa tuenda, promouenda, conseruanda, amplianda, nihil non faciendum putant. Si iniuria proximo irroganda; si iustitiæ, honestatisq; leges subuertendæ; si religio ipsa pessundanda; Si deniq; omnia iura diuina, & humana violanda: nihil intentatum: nihil per fas nefasque relinquendum censent: cuncta ruant: omnia pereant: nihil ad ipsos; modo id quod è re sua esse sibi persuadẽt, obtineant; ac si nullus sit, qui talia curet, castigareue possit Deus. Quare non mirum est, si iusto Dei iuditio, tales mente corrupti homines, non modo ad quæque impia facile perpetranda paulatim assuescunt; sed, quod peius est, plerunque etiã ad extremum illud insipientiæ barathrum, quod atheismum appellant, miserrime, ac penè insensibiliter delabuntur. dignam profecto tanti sceleris mercedem in hac vita accipientes, & æternam damnationem in alia. 4

Politici arguũtur.

Contigit autem eo tempore, quo Ieroboam Rex stabat penes altare quod extruxerat, 5

xerat, thus iaciens; vt vir Dei, missus a Domino de Iuda in Bethel, contra altare exclamaret, nomine ipsius Domini prædicēs: nasciturum de domo Dauid virum, Iosiā nomine, qui, inquit, super illud sacerdotes excelsorum immolare, & ossa hominum impiorum cremare, non verebitur. Atque in signum huius prædictionis, quæ post multa tempora impleri debebat; addidit: continuo scisum iri altare illud, & de eo cinerem coram omnibus astantibus esse spargendum. Quod audiens Rex Ieroboam, extensa in illum manu sua, iussit comprehendi virum Dei; sed manus illa statim exaruit; & protinus altare mirabiliter scisum est; & cinis super astantes effusus; præcisè prout Propheta prædixerat. Qui mox, ad Regis preces, Dominum deprecatus, sacrilegi illius manum aridam sanitati protinus restituendam curauit. Quamobrem, ab eodem Rege inuitatus vt iret ac comederet cum eo, renuit omnino; & per aliam viam redire cœpit in Iuda. Interea, alter Propheta senex, qui tum habitabat in Bethel; vt audiuit a filijs suis, quod factum fuerat; statim, strato asino, sequutus est virum Dei; quem cum non procul, subtus therebintum, adinuenisset; falso asserens sibi Angelum esse locutum; nimis credulum reduxit in domum suam. Cum autem eum cibo potuque recreasset; Ecce insiluit in sene spiritus Domini; & vaticinans prænunciauit viro Dei interitum, eo quod contra præceptum Domini, de via diuertens, comedisset ac bibisset. Itaque cum vir Dei rursus ad suos properaret, repente a leone strangulatus interijt; cuius cadauer non multo post ab eodem Propheta sene, qui eum officioso, vt putabat, mendatio fefellerat, inuentum coram leone, & asino nil læso; in Sichem delatum fuit, ibique sepultum. Memorata verò viri Dei prædictio contra altare a Ieroboam Rege fabricatum, in Bethel, denuo a Propheta illo sene confirmata fuit. Quæ omnia fusius, explicatiusque descripta inuenies, 3. Reg. cap. 12. ver. 25. vsque ad finem capitis, & cap. 13. per totum. Vbi etiam illud additur: quod propter hæc signa, quæ viderat; Ieroboam Rex nihilo melior factus est; quin potius in impietate sua perseuerans, ac proficiens; ita vt etiam sacerdotia Simoniacè vilioribus personis diuenderet; tandem totius domus suæ euersionem promeruit.

Prædicitur nasciturus Iosias qui idola destruet in Israel.

Inobedientiæ punitio.

6 E contrario autem Roboam Rex Iuda, in primo regni sui triennio, sequutus est Dominum ipse, & populus eius. 2. Paralip. cap. 11. ver. 17. Intra quod tempus, illud potissimum curæ fuit Regi, vt regnum suum firmaret, roboraretque: Et hac in re valde adiutus a Domino fuit, qui multorum Israelitarum corda tetigit, vt redirent ad templum, quemadmodum paulo post dicemus. Itaque Rex Roboam, ædificauit, hoc est instaurauit, muniuitque ciuitates regni sui plurimas, quæ nominatim recensentur cap. Paralip. citato ver. 5. vsque ad 11. cinxit enim, & clausit eas muris; & posuit in eis Principes, qui custodirent illas: ciborumque horrea, frumenti, vini, & olei. Quin etiam in singulis vrbibus, fecit armamentarium, scutorum, & hastarum; firmauitque eas omni cura, ac diligentia. Interim quoque, ad ipsum venerunt Sacerdotes, & Leuitæ quos abiecerat Ieroboam de cunctis sedibus suis, relinquentes vrbes & suburbana earum, in toto Israele olim eis tradita. Sed & alij ex laicis plurimi, de cunctis tribubus Israel, qui in corde suo decreuerant quærere Dominum, & subtrahere se ab idololatrarum consortio; venerunt in Ierusalem, ad immolandum victimas suas coram Domino. Sicque roboratum est regnum Iuda, sub Roboam Rege: qui etiam duxit vxores decem & octo, quarū aliquæ proprijs notantur nominibus loco inferius citando; & concubinas sexaginta; genuitque filias sexaginta, & filios vigintiocto; quibus omnibus prætulit Abiam, quem genuerat ex Maacha filia Absalom; tum quia hanc præ ceteris eius vxoribus diligebat, tum etiam quia ipse Abias sapientior, ac potentior erat inter omnes fratres suos; & propterea ipsum Regem, suique successorem facere cogitabat, 2. Paralip. cap. 11. ver. 11. vsque ad finem capitis. Porrò hoc quod dictum est, de vxoribus & filijs ipsius Roboam; non est accipiendum, intra memoratum triennij tempus duntaxat contigisse; neque solum ex quo iam regnare cœperat; sed in toto vitæ suæ curriculo. Siquidem non est verisimile, quod vsque ad quadragesimum primum ætatis suæ annum, sine vxoribus esse voluerit: id enim repugnat inolitæ illorum temporum consuetudini. Et præterea oportet Abiam, longe ante initia regni patris sui esse natum; alioqui non videretur potuisse relinquere post se filium, iam per ætatem ad regni gubernacula idoneum.

Iuda regnum sub Roboam rege roboratur.

F Etenim

Etenim Abiæ pater, regnauit annis duntaxat decem & ſeptem; ipſe verò tribus tantum: quare ſequeretur ipſum non exceſſiſſe vigeſimum vitæ annum; & conſequenter Aſam filium eius, fuiſſe puerulum ſex aut ſeptem annorum, quando regnare cœpit, tutorumque, ſeu curatorum opera per aliquot annos eguiſſe: quæ quidem ab his, quæ de ipſo legimus 3. Reg. cap. 15. ver. 9. & ſequentibus, & 2. Paralip. ca. 14. valde aliena videntur, quemadmodum ſub anno mundi 3079. numero 2. oſtendemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3062.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 40.

Ioiadæ ortus.

ANNO regni Roboam regis Iuda circiter tertio, credimus natum eſſe Ioiadã, qui poſtea regnantibus Ioram, Ochozia, Athalia, & Ioas, regibus Iudæ, pontificatum tenuit. Et demum annos natus centum triginta, deceſſit, anno trigeſimo quinto regni eiuſdem regis Ioas; vt nos ſub anno mundi 3191. num. 1. oſtendemus. totidem autem annos ſupputari a tertio Roboam, ad trigeſimum quintũ dicti Ioas, facile dignoſci poterit in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3063.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 41.

Roboam cum populo ſuo recedit a Domino.

ANNO regni ſui quarto circiter ineunte (vt ex prædictis conſequitur, & colligitur 2. Paralip. cap. 12. ver. 1.) Roboam, vt vidit regnum ſuum iam ſatis bene firmatum, ac roboratum; tot ac tantis beneficijs a Deo acceptis, ingratus, dereliquit legem Domini ipſe & Iudas cum eo; feceruntque rex pariter & populus malum coram Domino, ſuper omnia quæ fecerant patres eorum. Aedificauerunt enim & ipſi aras, & ſtatuas, & lucos, ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem frondoſam; Et non defuerunt inter eos effœminati; perpetraueruntque omnes abominationes gentium, quas contriuerat Dominus coram filijs Iſrael, 3. Reg. cap. 14. ver. 22. vſque ad 25. & 2. Paralip. cap. 12. ver. 1. Quamobrem iratus Dominus, percuſſit eos, vt conſequenter dicemus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3064.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 42.

Seſac Aegypti rex Iudæam aggreditur, & ſpoliat.

ANNO igitur quinto regni Roboã regis Iuda, aſcendit Seſac rex Aegypti in Iudæam, cum mille ducentis curribus, & exercitu numeroſiſſimo, etiam ex Libys, Troglodytis, & Aethiopibus congregato; cepitque vrbes munitiſſimas in terra Iuda; ac peruenit vſque ad Ieruſalem, vbi Roboam, & Principes eius hoſtem fugientes 1

fugientes se se receperant. Ad quos veniens Semeias Propheta, edixit, denuntiauitque, ideo in tanta diuinæ opis indigentia a Domino fuisse derelictos, quod eundem Dominum, & mandatorum eius obseruantiam ipsi prius deseruissent. Quoniã autem rex & principes eius valde Ægyptiorum timore perteriti, & consternati, propriamque agnoscentes culpam, humiliter admodum eidem Prophetæ responderunt, dicentes: Iustus est Dominus.] Iccirco protinus hæc ipsi Semeiæ manifestauit Dominus, inquiens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos; quin potius tantisper auxiliabor eis.] Atque ita non multo post, facta a Iudæis deditione, & rebus inter Sesac & Roboam compositis; Ille recessit ab Ierusalem, sublatis tamen domus Domini, & domus regiæ thesauris, ac potissimum scutis, hastis, ac clypeis aureis, quę fecerat Salomon: pro quibus postea fecit Roboam ærea, quæ eodem pariter modo, ac prius aurea, ferebant ante regem qui præeundi habebant officium; & eo munere functi, reportabant ea ad armamentarium in domo saltus erectum. Quamquam non propter dictam tantum regis ac principum submissionem, coram Deo & Propheta eius ostensam, mitigata est hac vice indignatio Domini, ne Iudæos omnino deleret; sed etiam, quia (vt sacer ipse textus 2. Paralip. cap. 12. ver. 12. exprimit) in Iuda inuenta sunt opera bona.] Verum enimuerò, neque post eiusmodi castigationem præparare voluit cor suum Roboam rex, vt quæreret Dominum; sed & deinceps male agere non desijt. Quamobrem non permisit eum Dominus, vt securè, & quietè viueret; sed continuis postea, donec vixit, grauibusque belli molestijs ipsum affligi ac perturbari voluit. Perpetuò nanque inter ipsum, & Ieroboam regem Israel, bellum fuit. 3. Reg. cap. 14. ver. 25. vsque ad 29. Et 2. Paralip. cap. 12. ver. 2. vsque ad 15. Oportet autem dictum Sesac, inter alios thesauros domus Domini abstulisse et, vt arbitror, mensas propositionis aureas, & candelabra pariter aurea quæ fecerat Salomon in templo, vnamque ex his duntaxat mensam, & vnum candelabrum ibidem reliquisse in gratiam Iudæorum; eosque deinceps existimasse illa sufficere in tẽplo, sicut olim in tabernaculo ad diuina illic peragenda. Adducor autem ad sic sentiendum; quia nusquam in scripturis sacris reperimus, quod post hac in templo extiterint decem candelabra, & totidem mensæ, sed tantummodo vna mensa, & vnicum candelabrum. Nam 3. Reg. cap. 13. ver. 11. legimus quod Abias rex Iuda, qui huic Roboam patri in regno successerat; quando pugnare parabat cum Israelitis, præsagiebat eis, & regi ipsorum mala, eo quod dereliquissent Dominum, & cultum ipsis a Deo præscriptum: contra verò sibi Iudæisque bene sperandum prædicabat; quia
1 (dicebat) proponuntur apud nos panes in mensa mundissima, estque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur &c. Ecce quomodo vnius tantũ candelabri, & pariter vnius mensæ propositionis fit mentio. Item quando Ezechias rex Iuda iussit mundari templum ab Achaz patre suo profanatum; scimus quod ingressi Sacerdotes ad Ezechiam regem dixerunt ei: Sanctificauimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, necnon & mensam propositionis cum omnibus vasis suis.] 2. Paralip. cap. 29. ver. 18. Denique etiam 1. Machab. cap. 1. ver. 23. vbi describitur templi spoliatio ab Antiocho Epiphane facta, vna tantum mensa propositionis, & vnicum similiter candelabrum memoratur.

2 Ceterum, quod attinet ad memoratum Sesac regem Ægypti, qui posterioribus Salomonis temporibus regnasse dicitur; & Roboam in Ierusalem regnante, Iudæã *De dicto Sesac ex Herodoto.*
1 inuasisse; regemq; cunctis spoliasse thesauris; Iosephus 8. antiq. c. 4. indicat fuisse illum, cuius meminit Herodotus lib. 2. vltra medium: Quamuis eum non Sesacum, sed Sesostrim nominet, ac propterea putet Iosephus, Herodotum in nomine tantũ errasse; Atqui certum est, regum, sicut & vrbium, aliarumque rerum nomina, non eadem prorsus recenseri apud omnes, sed pro idiomatum diuersitate, non nihil interdum fuisse ab Auctoribus variata. Subobscurè igitur meminit Herodotus prædicti regis Sesac; & memoratæ eius in Iudæam expeditionis: quia & regem alio nomine, vt dictum est, & Iudæos, Syrorum, Palæstinorumque vocabulo significasse videtur. Nam quod Iudæos dicere voluerit ab Aegyptio rege fuisse subactos; satis perspicuè (vt etiam idem notat Iosephus) apparet ex signis columnarum, seu titulorum muliebribus genitalibus inscriptorum; quæ idem rex (vt solebat apud alias nationes a se in deditionem acceptas) etiam in Palæstina, hoc est in Iudæa erexe-

rat; & ibidem relicta, ipsemet Herodotus a se postmodum visa testatur. Eiusdem regis Sesac, sub nomine Sesostris, meminit quoque Plinius lib. 6. cap. 29. in principio, vbi de eodem subiungit: quod ipse primus omnium, nauigabilem alueum, de mari rubro in Nilum, sexagintaduorum mill. pass. interuallo, quod inter flumen, & rubrum mare interest, perducere cogitauit. Hoc si verum est, oportet ipsum, siue grauissimis belli negotijs distractum, siue aliqua alia de causa, mutato consilio, nunquam postea operi manus admoueri iussisse. Nam primus, qui talem fossam re ipsa excauandam curauit, fuit alter Pharao nomine Necus, siue Nechao; vt nos sub anno mundi 3425. num. 2. ex Herodoto ostendemus. Fuit autem dictus Nechao, qui postremis Iosiæ regis Iudæ annis, in Aegypto regnabat, dicto Sesaco valde posterior. Nam a fine regni Roboam, ad initium regni Iosiæ; certum est, fluxisse annos ferè trecentos viginti; vt dinumerari potest in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3073.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 51.

Obitus Laostenis regis Assyriorum.

ANNO regni Roboam Regis Iuda decimoquarto iam prope expleto, cessit e vita Laostenes Rex Assyriorum, exacto regni sui anno quadragesimo quinto, vt scribit Eusebius in Chronicis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3074.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 52.

Piriciades regnat in Assyria.

ANNO subsequente circiter inchoante, regnauit in Assyria Piriciades, qui fuit Rex Assyriorum trigesimus secundus, vt ibidem notat Eusebius. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3076.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 54.

Roboam rex Iuda moritur.

Eius regni vitaque anni.

Qui eius gesta scripserint.

SVB finem anni decimiseptimi regni Ieroboam Regis Israel, qui pariter erat decimus septimus regni Roboam Regis Iuda; necesse est ipsum Roboam obijsse. tunc enim complebatur numerus annorum, quibus regnasse traditur 3. Reg. cap. 14. ver. 21. & 2. Paralip. cap. 12. ver. 13. Vnde deducitur, ipsum vixisse annos duntaxat quinquaginta & octo; quandoquidem quadraginta & vnius anni erat, quando regnare cœpit, vt locis proximè citatis expressum est. Huius Regis acta scripserunt Semeias Propheta, & Addo videns, vt dicitur cap. Paralip. citato ver. 15. Quorum libri non amplius reperiuntur. Eiusdem Roboam, meminit liber Ecclesiastici cap. 47. ver. 27. & sequentibus; sed parum honorificè, vt ibidem videre licet. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3077.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 55.

1 CIRCA initia anni subsequentis, qui erat regni Ieroboam decimus octauus, regnauit in Ierusalem pro Roboam patre suo Abiam, siue Abia rex Iuda; 3. Reg.c. 15.ver.1.& 2.& 2.Paralip.c.13.ver.1. Nomen matris eius, loco Reg. citato dicitur Maacha filia Abessalom; sed loco Paralip. proximè adducto appellatur Michaia filia Vriel, de Gabaa. Quare oportet eandem Abiæ matrem, vel fuisse binominem; vel (vt putat Abulensis super 2. Paralip.cap.13.quæst.5.) eandem esse vocem Maacha,& Michaia, licet varie pronunciatam, vt Caleb, & Calubi, Phalthi,& Phalthiel, & aliæ huiusmodi ibidem adductæ. Item necesse est ipsum quoque auum maternum ipsius Abiæ, fuisse trinominem; Siquidem 2. Paralip.cap. 11. ver.20. & 21. etiam vocatur Absalom; qui tamen non potest esse idem cum filio Dauidis: nam ipse non erat nec potuit dici de Gabaa; Sed vel de Bethleem, quæ erat patria Dauidis patris sui, vel de Hebron vbi natus erat; vel de Ierusalem vbi habitabat; quemadmodum optime tradit idem Abulensis vbi supra quæst. 6. Porrò Abia ambulauit in omnibus peccatis patris sui; nec erat cor eius perfectum cum Domino: nihilominus, in gratiam Dauidis, qui fecerat rectum in oculis Domini, non disperdidit eũ Dominus (cap. Reg. allegato ver.3. vsque ad 6.) quemadmodum postea, nec plures alios de posteris eiusdem Dauidis, tametsi præuaricatores extiterint. Ceterum inter Abiam Regem Iuda, & Ieroboam Regem Israel, semper bellum fuit, vt patet cap. Reg. citato ver.6. & 7. *Abia regnat in Iudaa.*

2 Eodem anno, quemadmodum numero sequenti probabitur, cum quadam die, parati essent exercitus Iuda, & Israel, vt inirent certamen; stetit Abia cum quadringentis millibus virorum in monte Semeron, qui erat in Ephraim; & locutus est exercitui Ieroboam, qui erat duplo maior suo, dicens: Debuisse eos recolere, quod Deus dederat regnum Israel Dauidi, & filijs eius in sempiternum; & quomodo surrexerat Ieroboam seruus Salomonis, ac rebellauerat contra Dominum suum, & cum filijs belial præualuerat quidem contra Roboam, eo quod esset corde pauidus: Veruntamen ne putent se deinceps posse resistere regno Domini; neque confidant in multitudine; quin potius diuinam metuant vltionem; eo quod Ieroboam fecerit vitulos aureos, & abiecerit a se Dominum, & Sacerdotes eius, atque ad ritus gentium declinauerit: Nos autem (subiungebat Abia) merito confidere debemus; quia colimus Dominum; & ministros eius habemus legitimos, nimirum de stirpe Aaronis, qui offerunt quotidie sacrificia; adolent thymiama; exponunt panes propositionis; in mensa; accendunt lucernas in candelabro, & cetera præstant, quæ iussa sunt a Domino. Quamobrem nolite (dicebat) pugnare contra Dominum Deum Patrum vestrorum. Sed hæc & eiusmodi Abia loquente, cum exercitus eius aduertisset, Ieroboam interim moliri insidias, & sensim circundare ipsum; & iam instare ei bellum ex aduerso, & post tergum; clamauit ad Dominum, statimque Sacerdotes tubis clangere, & omnes viri Iuda vociferare cœperunt; & perterruit Dominus Ieroboam, cũ agminibus suis, quæ in fugam conuersa, corruerunt coram Iuda; & contriti ac vulnerati sunt de Israel quingenta millia virorum fortium; cepitque Abia aliquot de ciuitatibus Israel; nec vltra valuit ei resistere Ieroboam. Etenim in hoc prælio humiliatum valde fuit regnum Israel; & roboratum regnum Iuda. Atque ab hoc tempore & deinceps, cœpit Dominus per quosdam veluti gradus, vehementer punire Ieroboam, propter peccata, quæ fecerat grauissima. Et primo quidem exercitus eius contritione, & vrbium amissione, vt dictum est; mox filij, ac deinde etiam propria morte; & postremo vniuersæ domus eius subuersione, atque exterminio, vt infra suis locis dicemus. *Abia feliciter pugnat cum Ieroboam.* *Ieroboam paulatim a Domino punitus tandem exterminatur.*

Abia post victoriam vota Domino non reddit.

Abia autem tam grandi parta victoria lætus, de hostium spolijs iuxta morem patrum suorum, multa vouit consecrauitque Domino, videlicet argentum, & aurum, & vasa, vt colligitur 3. Reg. c. 15. ver. 15. quæ tamen ipse non reddidit; sed ea postmodum Asa filius eius intulit in domum Domini, vt ibidem dicitur, & nos sub anno mundi 3094. num. 2. dicemus. Insuper Abia, roborato prædicta victoria imperio suo, quattuordecim duxit vxores, procreauitque filios viginti duos, ac filias sexdecim; 2. Paralip. cap. 13. ver. 21. intellige, præter Asa, quem necesse est, ex Maacha vxore ipsius Abiæ natum esse multis annis antequam regnare cœpisset Abia; alioqui oporteret ipsum Asa fuisse infantulū duorum vel trium annorum, quando obijt pater eius Abia, qui tribus tantum annis regnauit, vt dicitur 3. Reg. cap. 15. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 13. ver. 2. & consequenter non posset verum esse, quod cap. Reg. citato ver. 8. asseritur; nimirum, mortuo Abia, statim cœpisse regnare Asa filium eius. Ex hoc item quod dictum est, Abiam post deuictum Israelem, duxisse quattuordecim vxores, & genuisse triginta octo liberos, cōfirmari potest, quod præcedenti numero dicebamus; videlicet memoratum prælium inter Abiam & Ieroboam, contigisse anno regni Abiæ primo, circa medietatem eius, vt arbitror. Nam supposito, ꝙ prædictæ vxores Abiæ, consueto more, vnicum fœtum singulo partu ederent (id .n. æquum est credere cum scriptura nihil extraordinarium in hoc accidisse indicet) certum est; non posse virum vnum, ex quattuordecim feminis, minori quam triginta mensium spatio, gignere triginta octo liberos; Siquidem necesse est, quod plures illarum ter concipiant pariantque. Igitur si Abia, qui triennio tantum regnauit, vt dictum est, post partam de Ieroboam victoriam, prædictas duxit vxores, genuitq; tot filios; oportet quod prædictam victoriam anno regni sui primo consecutus fuerit, & in prima dicti anni medietate. Ceterum Abiæ res gestas, olim diligentissime scripserat Addo Propheta, vt in fine capitis Paralip. citati traditur. 3

De Abiæ vxoribus, & liberis.

Addo Propheta Abiæ res gestas scripsit.

Ieroboam consulit Abiam super filio suo infirmo.

Per hæc circiter tempora, idest circa postremos regni Ieroboam annos, (vt paulo post probabitur) ægrotauit filius Ieroboam nomine Abia; de cuius salute nimiū anxius pater; voluisset quidem sciscitari prædictum Ahiam, quem experimento didicerat prophetam esse veracem, quippe qui se regnaturum iam antea prædixerat: sed veritus ne eum obiurgaret, quod a Domino recessisset; misit ad illum secreto vxorem suam, commutato habitu, ne posset agnosci quod esset vxor Regis. Quæ cum, de more, acceptis munusculis, tanquam priuata mulier venisset in Silo ad domum Ahiæ; ille a Domino admonitus, agnouit eam; & coarguit, quod aliam se esse simularet; deinde prædixit ei non solum mortem filij tunc ægrotantis; sed & insuper ruinam, & interitum totius domus Ieroboam viri sui; propterea quod de humili statu, ad regni apicem a Domino euectus, ad idola confestim ingratissimus declinasset; atque ad eadem colenda populum induxisset. Tali igitur accepto a Propheta responso, rediens mulier in Thersa, vbi iam de Sichem, Ieroboam regni sui sedem transtulerat; statim ac limen domus ingredi cœpit, expirauit filius eius, prout Propheta prædixerat. Quæ omnia fusius describuntur, 3. Reg. cap. 14. ver. 1. vsque ad 18. Diximus hæc accidisse circa postremos Ieroboam annos; quia, vt bene colligit Abulensis, oportet plurimos sanè annos transisse ab eo tempore quo idem Ahias circa finem regni Salomonis prædixerat ipsi Ieroboam ꝙ esset regnaturus super Israel, ad ea quæ modo acta esse memorauimus. Nam certum est quod tūc ipse Ahias adeo erat valens, vt (quemadmodum legimus 3. Reg. cap. 11. ver. 29.) pedes iter facere per agros sine vllo impedimento posset: nunc autem in eiusdem libri cap. 14. ver. 4. dicitur adeo fuisse longæuus, vt præ senectute iam caligarent oculi eius. 4

Abias prophetat interitum domus Ieroboami.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3079.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 57.

Abias rex Iuda moritur.

ANNO regni Ieroboam Regis Israel vigesimo, iam ad finem appropinquante, oportet decessisse Abiam Regem Iuda. Siquidem tribus tantum annis ipsum 1

sum

ſum regnaſſe, iam ſub anno mundi 3077. num.3. probatum eſt: Quin etiam oportet ipſum non expleuiſſe tertium regni annum; quandoquidem 3. Reg.cap.15. ver. 1. legimus, Abiam regnare cœpiſſe anno regni Ieroboam decimo octauo; & ibidem ver.9. quod Aſa filius Abiæ, poſt mortem patris ſucceſſit eidem, anno regni eiuſdem Ieroboam vigeſimo. Igitur

2 Eodem anno regnauit Aſa in Ieruſalem, vt ex loco Reg. citato, & 2. Paralip. cap. 14. ver. 1. patet: intellige ſub finem anni: quo fit vt annus regni Aſa primus, penè totus coincidat cum vigeſimo primo regni Ieroboam, vt diſpoſitum eſt in tabulis, & optimè etiam notauit Ricardus de Sancto Victore in tractatu ſuo, De concordia tēporum Regum corregnantium ſuper Iuda, & ſuper Iſrael. Huius regis mater, dicitur fuiſſe Maacha filia Abeſſalom 3. Reg. cap. 15. ver. 10. Sed vtique tenendum eſt cum Abulenſe ſuper dicto Reg. capite quæſt.8. iſtam Maachā, & patrem eius Abeſſalom, omnino eſſe diuerſos ab ijs eiuſdem nominis, qui verſ. citati Reg. capitis 2. dicuntur mater, & auus maternus Abiæ patris dicti Aſa; alioqui oporteret Abiam ex propria matre filium genuiſſe; quod neutiquam credendum eſt. Sed ſicuti conſtat plures extitiſſe Maacha (vt videre eſt in Bibliorum concordantia) ita potuerunt eſſe plures Abeſſalom. Et quemadmodum aliàs reperimus duos Ozias filios duorum Amaſiæ; & duos Eliachim filios duorum Helciæ, vt ſub anno mundi 3322. num. 5. dicemus: ita non inconuenit, extitiſſe duas Maacha, filias duorum patrum nomine Abeſſalom. Porrò Aſa fecit rectum in conſpectu Domini, ſicut Dauid pater eius; ideſt proauus eius (ſolent enim in ſcripturis ſacris omnes maiores, more Hebraico, patrum nomine, & poſteri filiorum vocabulo nuncupari) fuitque cor Aſæ perfectum cum Domino omni tempore vitæ ſuæ, 3. Reg. cap. 15. ver. 11. & 14. & in diebus ſuis quieuit terra; nimirum a prælijs, per annos decem 2. Paralip. ca. 14. ver. 1. & 6. nempe ab initio regni ſui numerandos, vt ex conſequentibus manifeſtū fiet. Quæ autem geſſerit Aſa intra hos primos decem regni ſui annos, breuiter perſtringuntur, 2. Paralip. cap. 14. ver. 2. vſque ad 9. Et ex his aliqua tanguntur 3. Re. cap. 15. ver. 12. vſque ad 16. Sunt autem hæc, videlicet. Purgauit ſordes idolorū, quæ fecerant Patres eius; & abſtulit effeminatos de terra ſua. Excelſa quoque abſtulit, ſed non omnia, vt colligere poſſumus, conciliantes quædam loca ſcripturæ, quæ inter ſe videntur contraria; nimirum 2. Paralip. proximè allegati; vbi dicuntur excelſa fuiſſe ſubuerſa; & capitis Reg. citati ver. 14. ac 2 Paralip. cap. 15. ver. 17. quibus in locis legimus, excelſa non fuiſſe ablata, ſed relicta in Iſrael; & vbique agitur de Aſæ temporibus. Inſuper præcepit Aſa rex omni Iudæ, vt quærerent Dominum Deum patrum ſuorum, legeſque eius ac mandata omnia obſeruarent. Et præterea videns, quod nullum ei bellum ingrueret; ædificauit ſine vllo impedimento, vallauitque muris, ac muniuit turribus, & portis, ac ſeris ciuitates in Iuda. Ex quibus omnibus ſatis apertè confirmatur, quod ſub annis mundi 3060. num. 6. & 3077. nu. 3. diximus, videlicet ipſum Aſa, non fuiſſe puerulum, ſed iam in virili ætate conſtitutum; quando regnare cœpit; alioqui non videretur potuiſſe in primis regni ſui annis, quæ dicta ſunt facere.

Aſa regnat in Ieruſalem.

Eius geſta in primis 10. regni ſui annis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3081.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 59.

1 ANNO regni Aſæ regis Iuda ſecundo, qui concurrit cum vigeſimo ſecundo regni Ieroboam Regis Iſrael, vt videre eſt in tabulis; neceſſe eſt mortuum eſſe ipſum Ieroboam; ſiquidem viginti duobus duntaxat annis regnaſſe dicitur, 3. Reg. cap. 14. ver. 20.

Ieroboam Nadab moritur.

2 Eodem item anno regni Aſæ regis Iuda ſecundo, regnauit Nadab filius Ieroboā,

pro

Nadab filius eius regnat super Israel. pro patre suo super Israel duobus annis; vt expresse habemus 3. Reg. cap. 15. ver. 25. (sub intellige imperfectis) ita vt annus postremus dicti Ieroboam, fuerit etiam ex parte primus ipsius Nadab, vt ex consequentibus quoque apparebit. Quare si Ieroboam obijt circa initia; vel circa medietatem anni secundi Asæ; oportet ipsum Ieroboam vel solum attigisse annum regni vigesimum secundum; vel regnasse annis viginti duobus incompletis: Et similiter filium suum Nadab, post mortem patris, regnasse duobus annis fractis: Si autem Ieroboam mortuus est sub finem anni secundi Asæ; necessarium est fateri, Nadab primum annum pro maiori parte regnasse cum patre, adhuc superstite; secundum verò, post mortem patris; & hunc non expleuisse; vt etiam ex sub anno mundi 3117. num. 1. dicendis, palam fiet. Porrò Nadab fecit malum in conspectu Domini; & ambulauit in vijs patris sui pessimis, qui peccare fecit Israel. 3. Reg. cap. 15. ver. 26.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3082.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 60.

Baasa, occiso Nadab, regnat super Israel. ANNO regni Asæ Regis Iuda tertio; Baasa de tribu Issachar, molitis insidijs contra Nadab Regem Israel obsidentem Gebethon vrbem Philisthinorum, interfecit eum; & regnauit pro eo super omnem Israel, in Thersa, annis viginti quattuor, 3. Reg. cap. 15. ver. 27. & 28. & 33. Quod autem anni duo dicti Nadab; & itē anni viginti quattuor regni Baasa, fuerint incompleti; sub anno mundi 3117. num. 1. perspicuum fiet. Sanè Baasa, regno potitus Israelitico, percussit vniuersam domum Ieroboam; nec vnum quidem ex ea reliquit superstitem, iuxta verbum Domini per Ahiam Silonitem vxori eiusdem Ieroboam prænuntiatum, de quo sub anno mundi 3077. num. 4. diximus. *Domus Ieroboami extinguitur.* Veruntamen etiam ipse Baasa, fecit malum coram Domino; & secutus est vias dicti Ieroboam, qui peccare fecit Israel, vt dicitur cap. Reg. præallegato ver. 29. & 34. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3083.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 61.

Iubileus 10. IN Anno regni Asæ Regis Iuda quarto, incidit annus Iubilei decimi, qui fuit annus ab introitu Israelitarum in terram Chanaan quingentesimus, vt videri potest in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3086.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 64.

Iosaphat nascitur. ANNO regni sui circiter septimo, Asa genuit Iosaphat, qui postea successit ei in regno, vt liquido colligi potest, ex computatione annorum vitæ eius 3. Reg. cap. vlt. ver. 42. vbi dicitur: quod triginta quinque annorum erat Iosaphat, cum 1

regnare

regnare cœpisset: totidem autem anni inueniuntur, ab hoc tempore, ad initium regni eius, vt patet in tabulis. Mater ipsius Iosaphat fuit Azuba filia Salai 3. Reg. cap. vlt. ver. 42.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3090.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 68.

1 ANNO regni sui vndecimo, Asa Rex Iuda, cœpit bellum gerere cum Baasa Rege Israel; quod sic probatur. Nam sub anno mundi 3079. num. 2. ex sacra scriptura probauimus, ipsum Asa decem primos regni sui annos in pace transegisse; igitur necesse est fateri, ab hoc anno regni sui vndecimo, cœpisse Asam bellare, cum quo autem bellauerit anno regni sui vndecimo, duodecimo, & decimotertio; licet scriptura sacra non explicet; id tamen haud obscure colligi posse videtur ex eo, q 3. Reg. cap. 15. ver. 16. dicitur: fuisse bellum inter Asam, & Baasam cunctis diebus eorum. Quod proculdubio non absolutè accipiendum est; sed post primos decem regni Asæ annos; alioqui sibi ipsi scriptura contradiceret. Deinde quia 2. Paralip. c. 15. ver. 8. legimus, quod Asa cum de prælio contra Aethiopes gesto redijsset; abstulit idola de vrbibus suis, etiam ab illis quas cœperat montis Ephraim. Ex quo loco videtur necessario colligi, quod Asa priusquam bellasset aduersus Aethiopes, iam bellum gesserat contra Regem Israel; abstuleratque ei quasdam ciuitates existentes in montibus Ephraim; illas nimirum, quorum etiam obiter fit mentio 2. Paralip. c. 17. ver. 2. At verò bellum contra Aethiopes, fuisse gestum anno regni Asæ decimoquarto: ex his quæ sub anno mundi 3094. num. 2. dicemus, palam fiet. Igitur

Incipit bellum inter Asa, & Baasa.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3093.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 71.

1 ANNO regni Asæ decimo quarto, ad finem vergente (vt ex his quæ sub anno mundi proximo num. 2. dicemus, patebit) egressus est Zara Aethiopum Dux, aduersus Iudam cum numerosissimo exercitu; videlicet cum decies centum millibus pugnatorum, & trecentis curribus. Contra quem Asa Rex congregauit trecenta millia bellatorum de iuda; & ducenta octoginta millia, de Beniamin. Et vt audiuit Aethiopes venisse vsque Maressa, quæ erat ciuitas tribus Iudæ, vt patet Iosu. c. 15. ver. 44. perrexit obuiam eis; atque instructis agminibus in valle Sephata prædictæ ciuitati proxima; inuocatoque fiducialiter Domino; cum hoste conflixit. Exterruit autem Dominus Aethiopes; quos in fugam versos persecutus est Asa, cum suisvsque Gerara; & contriuit eos; percussisque, ac subuersis cunctis per circuitum Geraræ ciuitatibus; fecit prædam magnam; tulitque spolia multa, & propemodum infinitam pecorum, camelorumque multitudinem, 2. Paralip. cap. 14. ver. 8. vsque ad finem capitis.

Asa feliciter pugnat contra Aethiopes.

2 Sanè de istis Aethiopibus, qui venerunt pugnare contra Iudæos, merito quæri potest: quinam fuerint, & vnde venerint. Constat enim ex Strabone li. 1. suæ Geographiæ; & Plinio lib. 5. cap. 7. olim duplicem fuisse Aethiopiam; alteram in Africa, quam occidentalem appellabant, cuius incolæ Abissini hodie dicuntur, & Presbytero Ioanni ipsorum Domino parent. Alteram in Asia, quam vocabant Orientalem. Quamuis de hac dubium sit inter Doctores, in quanam Asiæ plaga esset posita; quibusdam

De duplici Aethiopia.

busdam opinantibus, ipsam fuisse in Indiæ regionibus, vbi etiam nunc certum est habitare Æthiopes, præsertim in ea prouincia quam hodie vocant Malabar posita in extremis Indiæ oris australibus, quæ indico oceano aluuntur; Et item in insula dictæ prouinciæ proxima, nomine Zeilam, vt refert Abrahamus Ortelius in suo orbis Theatro, tabula 4. Alijs contra asserentibus, Æthiopiam orientalem, in Arabiæ partibus Mesopotamiæ proximis extitisse: Quorum opinio magis consona esse videtur sacræ scripturæ; quæ pluribus in locis, satis euidenter insinuat, Æthiopes a Iudæa non admodum fuisse remotos. Nam in Psal. 86. Dauid connumerat Æthiopes, inter nationes Iudææ vicinas, dicens: Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.] Certum est autem ibi per alienigenas, quos eodem loco textus lxx. Interpretum vocat Alyophilos; significari Palæstinos; Atqui Tyrios, & Palæstinos fuisse Hebræis finitimos, nemo est qui dubitet; ergo & Æthiopes ibidem recensitos. Præterea 2. Paralip. cap. 21. ver. 16. apertè traditur; Arabes temporibus Ioram Regis Iudæ, Æthiopibus fuisse confines. Quo in loco, per Arabes, non omnes Arabiæ incolas; sed eos specialiter accipiendos aiunt, quos Chronographi, Arabes scenitas idest sub pellibus habitantes, vocant; qui forte erant illi Æthiopes, qui inter Madianitas, vel prope ipsos habitabant, de quibus dicitur in Cantico Habacuc: Vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.] Quod autem Madianitæ essent mixti, vel saltem vicini Æthiopibus; etiam confirmari potest, quia Sephora vxor Moysi, quæ proculdubio erat Madianitis, vt patet Exod. cap. 2. ver. 16. & 21. nihilominus Numer. cap. 12. ver. 1. appellatur Æthiopissa; siue quia quodammodo esset talis; nimirum ex patre Madianita, matre verò Æthiopissa; vel potius (vt sub anno mundi 2545. num. 57. diximus) quoniam ibi a Maria sorore Moysi, per contumeliam sic fuerit appellata, eo quod esset de gẽte Æthiopibus contigua, seu de terra Æthiopum referta. Etenim Madianitas, ab Aethiopibus genere fuisse diuersos, constat ex his, quæ partim sub anno mundi 1931. num. 24. partim sub anno 2179. num. 4. diximus; nimirum Aethiopes, a Chus filio Cham; Madianitas verò, a Madian filio Abrahæ, ex Cethura, & consequenter a Sem fratre dicti Cham, originem duxisse. Verum vtcumque sit de Aethiopia oriẽtali: nemo est qui non facile admittere debeat, olim Aethiopes, sicut & ceteras nationes; siue propter bella, sæpe de proprijs sedibus pulsos; siue alijs de causis, sparsim ad varias terræ regiones transmeasse: quandoquidem certum est, vt memoratus loco citato testatur Ortelius, hodie non solum in prædictis Indiæ regionibus; & in ea Africæ plaga, quæ ad orientem spectat, & Arabico sinu aluitur; Aethiopes inhabitare; sed in alia quoque eiusdem Africæ plaga, priori opposita, & satis ampla, quæ propterea Nigritarum regio appellatur; & ad occidentem, ac meridiem, oceano terminatur: Quin etiam, eodem teste, constat nonnullos item in quodam Americæ loco, Quareca ab incolis appellato, reperiri: vt non mirandum sit, si Asæ, aliorumque Regum Iuda temporibus, etiam in proximis Iudææ regionibus, Aethiopes plurimi habitauerint.

Vnde venerit Zara Dux Aethiopum contra Asa.

Itaque vt ad propositum quæsitum respondeamus; dicimus non admodum verisimile videri, quod Asa regnante in Iudæam de valde longinquis regionibus, tam grãdis exercitus; nempe decies centena millia Athiopum venerint, vt ei bellum inferrent. Non enim tunc adeo famosum, opulentumque, & potens erat Iudææ regnum; vt a remotissimis terrarum partibus, trahere posset exercitum penè innumerabilẽ, ad illud debellandum. Quare mens refugit credere, Zaram hunc, cum tam copioso exercitu, de prædictis Indiæ prouincijs venisse; præsertim cum id videatur fieri nõ potuisse, sine admodum diuturna nauigatione; aut plurimarum terrarum, in suo transitu, deuastatione; quemadmodum de Holopherne, legimus Iudith cap. 2. antequam peruenisset ad obsidendam Bethuliam. Et licet non sit incredibile, dictum Zaram, de Abissinorum terra exisse; non tamen videtur probabile; quandoquidem necessarium fuisset, ipsum vel ingenti classe Arabicum sinum traiecisse; vel longissimis ac difficillimis itineribus, per Aegypti regiones, non sine magna illarum nationum commotione; mox per loca deserta, & arida, exercitum traduxisse: quarum rerum, ne minima quidem in sacro textu fit mentio. Quamobrem multo probabilius relinquitur, prædictos Aethiopes, siue aliquo modo a Iudæis lacessitos, siue vltro 3

aliqua

aliqua occasione arrepta, de proximis, seu non valde remotis a Iudæa regionibus, cum equis, & curribus, veluti ex improuiso esse egressos (quemadmodum etiam ex modo loquendi, scriptura videtur insinuare) atque Iudæorum regnum inuasisse: Veruntamen, Deo bene iuuante, non solum a Iudæis repulsos; sed etiam fugatos, contritosque fuisse, vt supra dictum est: Et hoc circa huius anni finem accidisse credimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3094.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 72.

1 ANNO autem proximo circiter inchoante, qui erat regni sui decimus quintus, Asa rex, & exercitus eius, cum post tam grandem partam victoriam redirent læti in Ierusalem; obuium habuerunt Azariam Prophetam, qui diuino actus spiritu, Regem populumque admonuit, ne putarent se propter bellicam ipsorum fortitudinem, de Æthiopibus tam mirabilem reuexisse victoriam; sed certo scirent, se eam diuino fauore consecutos; propter seruatam pietatem ac veri Dei cultum, obedientiamque eidem Deo præstitam. In qua si deinceps perseuerauerint ac profecerint, diuinum opportunis temporibus præsidium, & cuncta prospera: Sin autem, aduersa omnia in posterum ab eis expectanda. Deinde vaticinans idem Propheta, prædixit quasdam post multa tempora futuras populi transgressiones: & ob eam causam bella admodum molesta, grauesque calamitates ac terrores, eidẽ a Domino immitendos; ita vt multo tempore, sine Deo, sine Sacerdote, sine Doctore, ac lege, essent permansuri: Veruntamen, inquit, cum in angustijs suis reuersi fuerint ad Dominum, & quæsierint eum; inuenient illum.] Denique ad præsentes conuersus, hortabatur eos, vt in bono quod cœperant progrederentur, largam a Domino mercedem expectantes. Qua cohortatione tantum profecit; vt Rex vehementius ad augendum Dei cultum inflammatus, intra duos primos huius anni menses, iterum idola, hoc est idolorum reliquias, auferẽdas curauerit de omni terra Iudæ, & de Beniamin; & ab omnibus vrbibus, quas (vt refertur 2. Paralip. ca. 17. ver. 2.) ceperant in monte Ephraim ipse, & Abia pater eius, vt traditur in eiusdem lib. ca. 13. ver. 19. Quibus actis Asa rex, continuo dedicauit altare holocautomatum, quod erat ante porticum domus Domini, 2. Paralip. cap. 15. ver. 1. vsque ad 9. Ex quo insinuatur, illud prius ab eodem Rege fuisse instauratum, quòd aliqua reparatione indigeret. Porrò in mense eiusdem anni tertio, vt expressè traditur 2. Paralip. cap. 15. ver. 9. (fortassis in festo Pentecostes, quod in die dicti mensis sexta, & quandoque septima, quando scilicet in secunda die Azymorum incidebat sabbatum, vt sub anno mundi 2544. num. 39. probauimus, celebrari solebat) congregauit Asa Rex in Ierusalem vniuersum populum de Iuda & Beniamin; & item aduenas tribuum Ephraim, & Manasse, & Simeon qui ad ipsum confugerant, videntes quod Dominus esset cum eo; immolaueruntque (subaudi in dedicatione altaris nuper instaurati) boues septingentos, & arietes septem millia, de præda quam fecerant, vtique in memorato contra Aethiopes prælio. Ex quo fit clarum, quod illud bellum paulo ante, nimirum sub finem præcedentis anni, qui erat regni Asæ decimus quartus, confectum fuerat; non autem anno decimo, vt perperam scripsit Iosephus 8. antiq. c. 6. Et consequenter inferri potest, Azariam Prophetam circa initia huius anni decimiquinti, venisse in occursum Regi Asæ, vt supra dictum est. Eodem item tempore; nimirum, quando in dedicatione altaris obtulit tot sacrificia Domino, Asa rex, præter ea quæ ipse quoque de Aethiopum manubijs consecrasse creditur Domino, intulit etiam in domum Domini ea quæ cõsecrauerat Abia pater eius de spolijs Israelitarum, vt sub anno mundi 3077. num. 3. diximus. Insuper in eodem populi conuentu, rex Asa, & omnes qui ad illam solemnitatem venerant, iureiurando firmauerunt fœdus coram Domino, promittẽtes quærere illum in toto corde suo; statuẽtesque

Azariæ Prophetæ vaticinia, & Sancta cohortationes.

Asa cultũ Dei magis auget.

Altaris a se instaurati dedicationem celebrat.

Infert in templum quæ ipse, & pater suus Domino consecrauerant.

Ipse, et populus firmant fœdus cum Domino.

tesque mortis pœnam ſine vlla perſonarum exceptione, his qui non ſequerentur Dominum. In cuius ſtatuti executionem, vt ceteris timorem incuteret, rex propria auctoritate, amouit Maacha matrem ſuam, a ſacris priapi; atque in pœnam huius ſceleris, depoſuit eam de imperio, & lucum quem illa conſecrauerat, ſpecumq; ſubuertit; necnon & ſimulacrum turpiſſimum confregit, comminutumque combuſſit, iuxta torrentem Cedron; ac cineres in eodem proiectos diſperſit. 2. Paralip. ca. 15. ver. 9. vſque ad finem capitis.

Amouet matrem a cultu priapi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3095.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 73.

Oritur denuo bellum inter Aſa, & Baaſa.

1 ANNO regni Aſæ decimo ſexto, vt paulo poſt probabitur, iterum exortum eſt bellum inter ipſum Aſa Regem Iuda, & Baaſa Regem Iſrael; quod poſtea perdurauit (vt innuitur 3. Reg. cap. 15. ver. 16.) vſque ad obitum ipſius Baaſa. Occaſio autem renouandi inter præfatos Reges belli, fuit quoniam dictus Baaſa, aſcendens in Iuda occupauit Rama, cœpitque eam circundare muris, vt poneret in ea validum præſidium, quo caueret ne quis, ipſo inſcio, exire de regno Iuda, aut intrare poſſet in illud. Ex quo videtur poſſe colligi, prædictam Rama, quæ Ioſu. c. 18. ver. 25. ponitur in tribu Beniamin, & conſequenter ad regnũ Aſæ pertinebat, fuiſſe in confinio regni Baaſæ; & in quodam loco, per quem communis erat via, & tranſitus de regno Iudæ, ad regnum Iſrael, & è conuerſo: Propterea, vt dictum tranſitũ (quod ſibi ad inuadendum, quandocunque vellet, regnum Iuda, valde opportunum videbatur) in ſui poteſtatem redigeret, munire aggreſſus eſt Rama, vt deſcribitur loco Reg. proximè citato, & 2. Paralip. cap. 16. ver. 1.

Exponitur locus 2. Paralip. ca. 16. ver. 1.

2 Vbi licet hoc dicatur contigiſſe anno trigeſimo ſexto regni Aſæ: nihilominus certum eſt, hunc numerum nullatenus poſſe accipi ab eo tempore quo cœpit regnare Aſa. Nam 3. Reg. ca. 16. ver. 6. manifeſtè conſtat, Baaſam mortuum eſſe, & ſucceſſiuè pro eo regnaſſe filium eius nomine Ela, anno regni Aſæ vigeſimo ſexto: quod etiam annotarunt Abulenſis, & Caietanus ſuper loco Paralip. adducto. Vbi Abulenſis quæſt. 3. licet optime quidem impugnet expoſitionem Lyrani; qui vt hunc nodum diſſoluat, ſupponit primo Aſam viciſſe Aethiopes anno regni ſui decimo vel vndecimo, & ab illa inſigni victoria voluiſſe deinceps numerari annos regni ſui: deinde id quod legimus. 3. Reg. ca. 15. ver. 28. & 33. videlicet: Anno tertio Aſa regnauit Baaſa.] exponit de anno tertio Aſæ, a deuictis Aethiopibus, qui erat decimus tertius, vel decimus quartus, ab initio regni eius; & ſic putat Baaſam, licet regnauerit tantummodo annis viginti quattuor, potuiſſe peruenire vſque ad annum regni Aſæ trigeſimum ſextum, vel ſeptimum: Licet, inquam, Abulenſis quæſtione citata, meritò optimèque refellat memoratam Lyrani ſolutionem; ipſe tamen fatetur tandem ſe neſcire quomodo iſta difficultas tolli poſſit. Caietanus autem, cui conſentiunt Ioannes Lucidus lib. 2. de Emendatione temporum ca. 9. & Melchior Canus lib. 11. locorum Theologicorum in reſponſione ad argumentationem 12. dicunt, præallegatum 2. Paralip. cap. 16. ver. 1. textum, eſſe corruptum, & pro-trigeſimo ſexto-debere legi-vigeſimo ſexto-quemadmodum etiam, inquiunt, in calce capitis præcedentis, loco eius quod ibi dicitur, non fuiſſe bellum vſque ad trigeſimũ quintum annum regni Aſa. legendum eſſe-vſque ad annum vigeſimum quintum-Sed hæc ſolutio videtur valde periculoſa. Nam ſi ſemel admiſerimus mendum aliquod alicubi in ſacra ſcriptura irrepere potuiſſe; de multis quoque alijs eiuſdem ſcripturæ locis dubitari poterit; vt bene Sanctus docet Auguſtinus Epiſtola 9. ad Hieronymum. Et refertur in decreto diſtinct. 9. can. 7. Si ad ſacras ſcripturas. Deinde falluntur meo iuditio Caietanus, Lucidus, & Canus exiſtimantes Baaſam Regem Iſrael, aſcendiſſe in Rama, anno Aſæ regis Iudæ vigeſimo ſexto; quia certum

Refellitur expoſitiones Caietani, Lucidi, et Cani.

eſt,

eſt, Baaſa mortuum eſſe, anno regni Aſa vigeſimo ſexto; & eodem anno ſucceſſiſſe ei in regno Ela filium eius, vt expreſsè traditur 3. Reg. cap. 16. ver. 6. & 8. & oportet ſupponere obitum Baaſa, circa priores illius anni menſes contigiſſe; alioqui non poſſet ibidem dici de Ela filio eius, quod regnauerit duobus annis; cum ipſe Ela occiſus fuerit anno vigeſimo ſeptimo regni Aſa, vt cap. proxime citato ver. 15. legimus. Si igitur Baaſa deceſſit intra primos menſes anni vigeſimi ſexti Aſa; Certè admodum probabile eſt, quod Baaſa non illo anno, ſed multo ante aſcenderit in Iuda, aduerſus Aſa, & ædificauerit, ideſt muniuerit Rama: præſertim cum ab eius ædificatione amoueri numquam potuerit, donec Rex Iuda, muneribus induxit Benadab Regem Syriæ, vt coacto exercitu, inferret bellum Regi Iſrael; ad quæ peragenda non modico tempore videtur opus fuiſſe. Præterea 3. Reg. cap. 15. ver. 16. dicitur: inter Aſa, & Baaſa, extitiſſe bellum cunctis diebus eorum. Quæ verba, proculdubio indicant, bellum hoc fuiſſe ſatis longum; atqui ex opinione Caietani Lucidi, & Cani, ſequeretur, idem bellum fuiſſe breuiſſimum; ac penè eodem tempore cœptum fuiſſe, & expletum, per mortem ipſius Baaſa. Denique, ſi cum prædictis Auctoribus ponamus veniſſe Baaſa in Rama, anno regni Aſa vigeſimo ſexto; nullatenus poterit ſaluari, & cum vulgato conciliari textus lxx. Interpretum, qui 2. Paralip. ca. 16. in principio ait: hoc eueniſſe, anno trigeſimo octauo regni Aſa; quemadmodum nos numero ſequenti oſtendemus.

3 Melius itaque puto dicendum (vt ſaluemus ſacri textus litteram) re vera iſtud bellum ortum eſſe anno regni Aſa trigeſimo ſexto, vt 2. Paralip. in initio capitis 16. habent omnia quæ viderim vulgatæ editionis exemplaria; & præſertim emendatiora, & quæ maioris ſunt auctoritatis; & item Græci, Hebraicique codices, quemadmodum Canus loco citato teſtatur: anno, inquam, trigeſimo ſexto regni Aſa, hoc eſt, regni, cui tunc præerat Aſa; quod eſt ac ſi dictum eſſet: præfatum bellum inchoaſſe anno trigeſimo ſexto regni Iuda. Conſtat autem regnum Iuda, diſtinctũ a regno Iſrael, cœpiſſe anno primo Roboam; tunc enim deficientibus ab eo decem tribubus, diſcretum fuit regnum Iuda, a regno Iſrael; & illud quodammodo fuit exordium regni Iuda; cui poſt Roboam, & Abiam, præfuit Aſa. Sanè ex hac expoſitione conſequitur, quod iſte annus trigeſimus ſextus, coincidit cum anno decimo ſexto, ex quo regnare cœperat Aſa, vt videre eſt in tabulis, & euidenter patet, quia decem & ſeptem anni Roboam, & tres Abia, & ſexdecim Aſa, faciunt triginta ſex. Igitur præfata ſcripturæ verba; licet prima fronte aliud ſignificare videantur: tamen ſi rectè intelligantur, proculdubio hunc ſenſum indicare volunt; quod anno decimo ſexto, ex quo Aſa, Rex conſtitutus fuerat; aſcendit Baaſa in terram Iuda, & occupauit; munireque cœpit Rama. Quod ſi obijcias, ſcripturam ſacram, hactenus ſupputaſſe annos cuiuſque Regis, tum Iudæ, tum Iſraelis, ab accepto regno; non autem ab exordio regni Iudæ, vel Iſrael; & propterea non eſſe veriſimile, quod nunc voluerit computare annum trigeſimum ſextum regni Aſa, ab initio regni Roboam: Dicimus non eſſe hoc nouum, in ſacris libris: quandoquidem, tametſi ordinariè annos Regũ ab eo tempore, quo quiſque regnare cœperat, dinumerare conſueuerint: ſolent nihilominus etiam quandoque obiter, & præter cœptum ordinem, eos computare ab aliqua inſigni actione, quæ ante vel poſt inchoatum regnum, præceſſerit. ponam hic aliquot huius rei exempla, vt res planior fiat. In ſecundo Re. libro; tempora rerum ibidem deſcriptarum, notantur per annos regni Dauidis: Et tamen capitulo 15. verſiculo ſeptimo, defectio Abſalom a patre ſuo Dauide, dicitur contigiſſe poſt quadraginta annos; non vtique ab anno ibi proxime ante notato; neque a primo regni Dauidis numerandos; ſed a prima vnctione eius facta per Samuelem multis annis antequam regnare inceperit, quemadmodum late ſub anno mundi 3004. numero 2. probauimus. Item 4. Reg. capitulo octauo, verſiculo 16. dicitur Ioram regnaſſe ſuper Iuda anno quinto Ioſaphat patris ſui; qui tamen annus, non erat quintus ab initio regni eius, a quo reliqui ſupputari ſolent; ſed a ſpeciali eius præſeruatione de mortis periculo, cum dimicaret contra Syros, vt ſub annis mundi 3138. numero tertio, & 3143. numero ſecundo dicemus. Legimus etiam Ierem. capitulo 28. verſiculo primo, annum quartum regni Sedeciæ, appellari principium regni eius;

Auctoris expoſitio.

17	
3	
16	
36	

G nimirum

nimirum quia, cum tunc iterum a Nabuchodonosor confirmatus fuisset in regno; volebat inde numerari annos regni sui, vt nos sub anno mundi 3439. numero quarto declarabimus. Exod. quoque capitulo duodecimo, versiculo 40. ponitur summa quadringentorum triginta annorum, quæ prima facie videtur esse computanda ab introitu Israelis in Ægyptum; & tamen re vera supputari debet a diuinis promissionibus Abrahæ factis, vt nos sub anno mundi 2329. numero 15. ex ipsis etiam Apostoli verbis, probauimus. Præterea etiam Daniel. capitulo secundo, versiculo primo legimus: quod Nabuchodonosor vidit quoddam somnium, anno regni eius secundo; & tamen ille annus, non est accipiendus fuisse secundus, ab initio regni sui, sed a depopulata Ægypto, Moabitisque deuastatis, quo tempore sibi Monarchę nomen vindicauit, atque deinceps ab eo, regni sui annos dinumerari voluit; quemadmodum sub anno mundi 3452. numero primo ostendemus. His addere possumus, quod in textu lxx. Interpretum Danielis capitulo 13. versiculo 1. traditur; nimirum Nabuchodonosor anno decimo octauo fecisse sibi imaginem auream, eamq; ab omnibus adorari iussisse; quem annum, non ab initio regni Monarchiæuè eius numerari posse; sed ab anno quo ipse postremam Ierosolymæ oppugnationem aggressus fuerat, supputari debere; nos sub anno mundi 3462. numero sexto ostendemus. Hæc autem quandoque in sacro eloquio extraordinariè fieri, nemo miretur, absurdumue, aut sine mysterio esse putet; quandoquidem, etiam in hoc vniuerso conspicimus, multa, non sine speciali nutu, ac voluntate diuina, fieri præter consuetum cursum, ordinemque naturæ.

Exponitur textus lxx. Interpretum.

Ceterum, editio lxx. Interpretum Romæ anno salutis 1588. impressa, in principio capitis 16. 2. Paralip. pro-Anno trigesimo sexto-habet-& in octauo, & trigesimo anno regni Asa, ascendit Rex Israel &c-Qui annus trigesimus octauus, nullo modo potest corrigi ad mentem Caietani, Lucidi, & Cani, & accipi pro anno vigesimo octauo regni Asa; quia tunc iam mortuus erat Baasa Rex Israel: Sed bene posset accipi, iuxta nostram expositionem paulo ante adductam, pro anno decimo octauo ipsius Asa, si verum esset, quod iste ascensus dicti Baasa in Rama, contigisset in anno decimo octauo regni Asa, vt ex lxx. Interpretum lectione videtur posse colligi; non autem in decimo sexto, vt ex vulgata deductum est. Sed nos libentius hic sequimur textum editionis vulgatæ, qui est maioris auctoritatis: nisi forte vterque conciliari possit, referendo annum decimum sextum, ad initium ædificationis seu munitionis Ramæ; decimum verò octauum, ad finem; quando scilicet Baasa, a Syrorum exercitu opprimente regnum suum, coactus est intermittere ædificationem seu munitionem Ramæ, & redire ad regni sui defensionem. 4

Exponitur textus 2. Paral. c. 15. ver. vlt.

Eodem quoque modo, quo exposuimus textum 2. Paralipomenon capitulo 16. versiculo primo, oportet exponere id, quod in calce præcedentis capitis legimus videlicet: Bellum verò non fuit (subintellige inter Asa, & Baasa) vsque ad trigesimum quintum annum regni Asa. id est regni Iuda cui tunc præerat Asa. Qui annus trigesimus quintus, secundum prædicta, coincidit cum anno decimoquinto, ex quo cœperat regnare Asa: Nisi enim ita exposuerimus; quomodo poterit verum esse quod dicitur 3. Reg. cap. 15. ver. 16. nimirum fuisse bellum inter Asa, & Baasa cunctis diebus eorum. Nam si locus Paralipomenon proxime citatus ad litteram accipiatur; ita vt re vera bellum non fuerit inter Asa, & Baasa nisi anno trigesimoquinto regni ipsius Asa: profecto sequeretur, nullum omnino vnquam potuisse bellum esse inter Asa, & Baasa: Siquidem, vt dictum est, Baasa decessit anno regni Asa vigesimo sexto: Quomodo ergo verum est quod diximus: ipsum Baasa ascendisse in Iuda; & occupasse Rama? Si autem præfatus locus Paralipomenon corrigatur ad mentem Caietani, Lucidi, & Cani; ita vt pro-vsque ad trigesimum quintum-legamus-vsque ad vigesimum quintum-oportet ipsum Baasa, anno duntaxat regni sui postremo, bellum gessisse cum Asa. quare frustra, & ineptè dictum esset loco Reg. adducto, fuisse bellum inter Asa, & Baasa cunctis diebus vitæ eorũ. Posita autẽ nostra superius adducta memorati loci Paral. expositione, 5

facile

facile erit cuncta plana facere; & allegata scripturæ sacræ loca, dictaque conciliare; si dicamus, quod licet ante bellum gestum ab Asa cum Æthiopibus, fuerint aliqua bella inter ipsum Asa, & Baasa, vt sub anno mundi 3090. num. 1. probatum est; tamen post deuictos ab Asa Æthiopes, nullum fuit bellum inter Asa & Baasa, vsque ad decimumquintum regni Asæ expletum. Etenim anno decimo sexto, ascendit Baasa contra Asam in Rama, vt dictum est. Deinceps verò bellum perpetuo fuit inter prædictos Reges, donec alter eorum, nempe Baasa, mortuus est, anno regni Asæ vigesimo sexto, vt sæpius dictum est.

6 Igitur, vt ad caput redeat narratio nostra; Asa rex Iuda, anno regni sui decimosexto circiter incunte, vt primum audiuit quod Baasa Rex Israel ascendisset in Rama; & quod in pernitiem regni Iuda, muniret eam; misit argentum, & aurum quod ex thesauris suis, & templi congerere potuit, Regi Syriæ, nomine Benadab, rogans eum, vt iniret secum amicitias; & rupto fœdere, quod habebat cum Rege Israel, cogeret illum discedere a Rama. Qui petitis aquiescens, coacto, missoque exercitu in terram Israel, percussit vniuersas vrbes muratas terræ Nephthalim; ac tandem compulit Baasam desistere ab opere quod moliebatur, & discedere a Rama, vt regno suo periclitanti supetias ferret. Quo abeunte, confestim Asa, assumpto vniuerso Iuda, tulit inde lapides, & ligna; & ex ipsis ædificauit; seu instaurauit, aut muniuit Gabaa Beniamin, & Maspha 3. Reg. cap. 15. ver. 17. vsque ad 23. & 2. Paralip. cap. 16. ver. 1. vsque ad 7. Atque eodem tempore Asa Rex, ab Hanani Propheta cum fuisset grauiter correptus & obiurgatus, quod maiorem fiduciam habuisset in Rege Syriæ, quam in Domino, qui tradiderat in manu eius Æthiopes longe plures ac fortiores Syris; indignatus valde, iussit Prophetam conijci in vinculis; & aliquot de populo interfecit, quod fortassis Prophetæ sententiam sequentes, de Rege murmurassent. cap. Paralip. citato ver. 7. vsque ad 11.

Asa a Benadab adiutus abigit a Rama Baasam.

Conijcit Hanani Prophetam in vinculis.

7 Post hæc videns Dominus, quod Baasa Rex Israel perseueraret ambulans in vijs Iereroboam, qui peccare fecerat Israel, abducens ipsum a cultu Domini, & inducēs ad colendos vitulos aureos; misit Iehu filium Hanani Prophetæ, præcedenti numero memorati, ad ipsum Baasam; qui exprobraret illi ingratitudinem, quam ostenderat erga Dominum, impiè ab eo recedens, a quo tantopere fuerat exaltatus. Et propterea prænunciaret regi, & vniuersæ domui eius interitum, ac miserabile exterminium, 3. Reg. cap. 16. ver. 1. vsque ad 5. Id quando acciderit, nos sub anno mundi 3106. num. 1. dicemus. Quo autem regni Baasæ anno hæc facta fuerit obiurgatio, scriptura sacra incertum reliquit.

Iehu filius Hanani Propheta pronuntiat Baasa interitum domus eius.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3103.

QVINTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 81.

1 ANNO regni Asæ Regis Iuda vigesimo quarto, necesse est mortuum esse Piriciadem regem Assyriorum. Siquidem iste est annus regni eius trigesimus, vt videre est in tabulis: tot autem annos ipsum regnasse, scribit Eusebius in Chronicis.

Piriciades Assyriorum rex moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3104.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 82.

Ophrateus regnat in Assyria.

ANNO immediatè sequenti, regnauit in Assyria Ophrateus, qui fuit Assyriorum Rex trigesimus tertius, vt idem tradit Eusebius. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3105.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 83.

Baasa moritur

Ela regnat in Israel.

ANNO vigesimo sexto regni Asæ Regis Iuda, Baasa Rex Israel, cum regnasset annos viginti quattuor, vt dicitur 3. Reg. cap. 15. ver. 33. (subintellige incompletos quemadmodum sub anno mundi 3095. num. 1. diximus; & adhuc sub annis mundi 3110. num. 1. & 3117. nu. 1. comprobabitur) mortuus est: & in eius locum successit, regnauitque eodem anno pro maiori, vt reor, parte Ela filius eius, quemadmodum traditur lib. Reg. citato cap. 16. ver. 6. & 8. Porrò Ela filius Baasæ, regnauit in Thersa, super Israel duobus annis, vt loco Reg. proximè citato expressum est: Et ibidem quoque subintelligere debemus; scripturam loqui de annis incompletis; vt ex his, quæ sub annis mundi proximè allegatis dicemus, manifestum fiet. Ceterum iste Ela, sicut, & pater eius, fecit malum in conspectu Domini: & peccare fecit Israel, vt dicitur 3. Reg. cap. 16. ver. 13. & propterea diuinam promeruit vindictam, de qua sub anno mundi proximo num. 1. agemus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3106.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 84.

Zambri occiso Ela regnat super Israel.

Delet omnem domum Baasæ.

Amri electus in regē adegit Zābri, vt se incēdio traderet.

ANNO regni Asa Regis Iuda vigesimo septimo, vt loco Reg. proximè citando notatur; hoc est, non longe post inchoatum annum, quemadmodum sub anno mundi 3110. ver. 1. ostendemus; Zambri, qui erat seruus dicti Ela Regis Israel, & Dux mediæ partis equitum eius: rebellauit contra Dominum suum regem; & occidit eum in Thersa temulentum, ac bibentem in domo Præfecti Thersæ; & tyrannicè regnauit pro ipso septem diebus: non quia septem duntaxat diebus superuixerit; sed quoniam his elapsis, creatus fuit alius Rex, vt numero sequenti dicemus. Confestim autem Zambri, percussit omnes propinquos, & amicos Elæ; & deleuit omnem domum Baasæ patris eius: iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat per os Iehu Prophetæ, a nobis sub anno mundi 3095. num. 7. relatum; & magnam exercuit tyrannidem, quæ omnia cap. Reg. citato ver. 9. vsque ad 16. describuntur, & ver. 20. breuiter repetuntur. 1

Post prædictos septem dies ab interitu Elæ; Israelitarum exercitus qui tum obsidebat Gebbethon vrbem Philisthinorum; cum audisset quod Zambri rebellasset, 2

occidissetque

occidissetque Regem Ela,& propinquos eius;constituit sibi Regem Amri,qui tunc erat Princeps militiæ Israelis, & morabatur in castris. Itaque Amri statim ac factus est Rex, mouit exercitum ab vrbe Gebbethon; & cum eo profectus est contra Zambri existentem in Thersa,quæ erat vrbs Israelitarum regia; & obsedit eam. Videns autem Zambri, quod expugnanda esset ciuitas, desperans se posse de manu Amri euadere; se ipsum cum palatio in quo manebat, incendio tradens, in peccatis suis mortuus est. Et tunc diuisus est populus Israeliticus in duas partes; media pars sequebatur Thebni filium Gineth, volebatque eum constituere Regem: Et alia pars adhærebat prædicto Amri: præualuitque tandem,post quattuor circiter annos, populus qui erat cum Amri; & mortuus est Thebni. 3. Reg. cap. 16. versic. 16. vsque ad 23. Itaque

Media pars populi parebat Thebni, & altera Amri.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3110.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 88.

---

1 ANNO trigesimo primo regni Asæ Regis Iuda,mortuo Thebni,regnauit Amri solus super Israel, cap. Reg. allegato ver. 23. vbi subiungitur; ipsum Amri regnasse duodecim annis,nimirum sex in Thersa, & reliquos in Samaria. Sed hic aduertere oportet,hos duodecim annos,non esse numerandos ab hoc Asæ anno trigesimo primo;sed ab eo tẽpore,quo ipse Amri in Castris Gebbethon obsidentibus, creatus fuerat Rex; & exercitum duxeratcontra Zambri:Siquidem sub anno mundi 3117.num. 1. probabimus, ipsum Amri decessisse sub finem anni trigesimi octaui Asæ Regis Iuda; ergo oportet primum Amri annum,ferè totum concurrisse cum vigesimo septimo Asæ,vt dispositum est in tabulis. Et hinc duo inferri possunt; Primo,verum esse quod sub anno mundi 3106. num.1.supposuimus; videlicet Ela filiũ Baasæ,occisum fuisse non longe post initia anni vigesimi septimi Asæ;& consequenter,non regnasse duobus annis integris, sed tantummodo secundum regni sui annũ attigisse. Deinde, memoratum scripturæ dictum, quod scilicet Amri regnauerit annis duodecim;necessario esse accipiendum cum hac declaratione,computatis nimirum quattuor illis circiter annis,in quibus post mortem Zambri,disceptatum est de regno, inter Amri,& Thebni.

Mortuo Thebni regnat Amri solus.
Quot annis regnauerit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3111.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 89.

---

1 ANNO proximo, qui erat regni Asæ trigesimus secundus, & vitæ Iosaphat filij eius vigesimus sextus, vt patet in tabulis, circa anni initia,credimus ipsum Iosaphat genuisse Ioram,qui postea annos natus triginta duos,regnauit super Iuda, anno vitæ patris sui quinquagesimo octauo, regni verò vigesimo tertio, vt sub anno mundi 3143. num.2.dicemus,& supputari potest in tabulis.

Iosaphat genuit Ioram.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3112.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 90.

Samaria ædificatur.

1 ANNO regni Asæ trigesimo tertio, vt ex his quæ sub anno mundi 3110. nu. 1. diximus, inferri potest; Amri Rex Israel, postea quam regnauit sex annis in Thersa; empto quodam monte, duobus argenti talentis, a viro cui nomen erat Somer; ædificauit in eo ciuitatem, quam ex nomine venditoris appellauit Samariam; & in eã transtulit sedem regni Israel: Vnde patet, hanc vrbem non tantummodo ab ipso Amri instauratam, auctam ve fuisse, vt videtur sensisse Abulensis super 3. Reg. cap. 13. quæst. 40. sed a dicto Amri primo conditam, atque a fundamentis erectam; vt idem quoque Auctor, super eiusdem libri cap. 16. quæst. 15. clarius se se explicauit. Neque obstat, quod ex 3. Reg. cap. 13. ver. 32. & 4. Reg. cap. 23. ver. 18. & 19. videatur posse colligi; Samariam multo antea extitisse; nimirum etiam quando in Israel regnabat Ieroboam filius Nabat, qui multis annis præcessit ipsum Amri: quia locis citatis, de antiqua vrbe Samaria, longe ab hac diuersa; & de eius regione fit mentio; quemadmodum nos sub anno mundi 1931. num. 40. explicauimus. Cæterum Amri Rex Israel, fecit malum coram Domino, super omnes prædecessores suos; ambulauitque in peccatis Ieroboam filij Nabat, vt scriptura testatur 3. Reg. ca. 16. ver. 25. Et icciico non valde diu durauit progenies eius; sed Deo iubente, deleta penitus est, vt sub anno mundi 3150. num. 6. & 3151. num. 1. & 2. dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3117.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 95.

Amri moritur et regnat filius eius Achab.

1 ANNO trigesimo octauo regni Asæ Regis Iuda, mortuus est Amri Rex Israel; sepultusque est in Samaria. Et regnauit Achab filius eius pro eo, in Samaria, viginti duobus annis, 3. Reg. cap. 16. ver. 28. & 29. Intellige hæc contigisse non multo post inchoatũ annum; ita vt iste annus ferè totus fuerit primus regni Achab, quemadmodum digestum est in tabulis, Quamobrem si hic recolere voluerimus, quod supra sub anno mundi 3081. num. 2. dictum est de Nadab filio Ieroboam, qui regnare cœperat anno regni Asæ secundo; inueniemus, omne tempus, quo regnarunt prædictus Nadab, & Baasa, & Ela, & Amri, super Israel, includi, ab anno secundo Asæ regis Iuda, ad trigesimum octauum eiusdem tantummodo inchoatum: intra quod tempus, fluxerunt anni triginta sex, vel ad summum triginta septem: vnde necessario consequitur annos regni, quos scriptura sacra singulis memoratis Regibus Israel tribuit; debere accipi, vel computato aliquo tempore, quo quisque, vel quidam eorum regnare cœperunt cum patribus suis; vel melius; annos illis tributos, fuisse fractos, & incompletos: alioqui, cum dictum sit; Nabat regnasse annos duos; & Baasa vigintiquattuor; Et Ela duos, & Amri duodecim, fieret horum summa non triginta septem, sed quadraginta annorum. Et hoc est valde notandum: quandoquidem hinc manifestè detegitur error quorundam Chronographorum, qui numerant annos Regum Israel, præcisè prout ad litteram reperiunt scriptos, nulla discussione, aut collatione cum annis Regum Iudæ, præmissa.

Anni regum quomodo supputandi.

2
24
2
12
40

Error Chronographorum.

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 3118.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 96.

1 ANNO regni sui trigesimo nono, Asa rex Iuda ægrotauit dolore pedum vehementissimo, vt dicitur 2. Paralip. cap. 16. ver. 12. & tangitur etiam 3. Reg. cap. 15. ver. 23. illis verbis: Veruntamen in tempore senectutis suæ doluit pedes.] Et forte hæc ægritudo fuit illa, quam hodie vocant Podagram. Sanè iusto Dei iuditio, creditur inflicta fuisse Regi talis pœna; quòd iustè ab Hanani Propheta reprehensus; eundem iniustè in compedibus coniecisset, vt sub anno mundi 3095. nu. 6. diximus. Et quoniam memoratos dolores Rex, non, vt debebat, in peccati sui punitionem, accepit; sed eos naturaliter accidisse ratus, non curauit conuertere se ad Dominum, & supernaturalem, primariamque afflictionis suæ causam agnoscere, ac conuenienti pœnitentia delere; quin potius in arte Medicorum plus iusto confisus est: iccirco nequaquã, donec superuixit, de hac infirmitate conualescere vmquam potuit.

Asa pedum dolore vehementissimo corripitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3120.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 98.

1 ANNO regni sui quadragesimo primo circiter desinente, Asa rex Iuda mortuus est; & in sepulchro, quod ipse sibi foderat in ciuitate Dauid, sepultus nimia ambitione, & pompa; super lectum positus fuit plenum aromatibus, & vnguentis pigmentariorum arte confectis, vt colligitur 2. Paralip. cap. 16. ver. 13. Ceterum de Asa quæri merito potest; cur 3. Reg. cap. 15. ver. 14. dicatur, Cor eius perfectum fuisse cum Domino cunctis diebus suis. Cum tamen constet eandem scripturam sacram quadrupliciter eum reprehendisse: nimirum, quod maiorem fiduciam habuerit in rege Syriæ, quam in Domino: quod Hanani Prophetam, sine iusta causa, intrudi iusserit in carcerem: quod neque posteaquam percussus est infirmitate a Domino, ad ipsum, pro sanitate recuperanda, confugerit; sed magis arte Medicorum sanari se posse sperauerit. Solutio in promptu est. Asam re vera non semel peccasse, ideoque iure in scripturis sacris reprehendi meruisse: veruntamen, quod attinet ad veri Dei cultum, habuisse cor rectum, & perfectum cum Domino, omnibus diebus vitæ suæ: quandoquidem non modo ad idololatriam ipse numquam declinauit; sed & alios, ac propriam quoque matrem, ab ea reuocare non neglexit, & omni studio ac diligentia, cunctas idolorum sordes de regno suo, quantum potuit, tergere, auferreque numquam destitit. Quare prædicta verba: Fecit bonum, vel rectum coram Domino. & eiusmodi alia, quæ de nonnullis quoque alijs Regibus Iuda, puta de Dauide, Iosaphat, Ozia, Ezechia, Iosia, & alijs, dicta reperiuntur: non indicare volunt ipsos omnino sine culpa extitisse; sed a vera religione numquam deuiasse. Nam in ceteris cõstat Dauidem quoque alijs sanctiorem, aliquando etiam grauiter admodum peccasse.

Asa moritur.

Quædam scripturæ loca conciliantur.

Germanus quorundam scripturæ verborũ sensus.

2 Sub finem eiusdem anni, qui erat regni Achab Regis Israel quartus, vt videre est in tabulis; regnare cœpit Iosaphat filius Asa super Iuda. 3. Reg. cap. vlt. ver. 41. & 2. Paralip. cap. 17. ver. 1. Dixi sub finem anni; quia annus primus Iosaphat, licet initium sumpserit in anno quarto regni Achab, vt probatum est; oportet tamen quod pro maiori parte concurrat cum quinto ipsius Achab: alioquin annus decimus septimus regni Iosaphat, non posset esse primus regni Ochoziæ filij Achab: neque Iorã

Iosaphat regnat in Iuda.

frater

frater dicti Ochoziæ, potuisset regnare super Israel anno decimo octauo regni Iosaphat regis Iuda, vt nos sub annis mundi 3137. num. 2. & 3138. num. 7. dicemus; & supputari potest in tabulis. Erat autem Iosaphat trigintaquinque annorum, quando regnare cœpit; & vigintiquinque annis regnauit in Ierusalem, vt habetur capit. Reg. citato ver. 42. & 2. Paralip. cap. 20, ver, 31. Itaque Iosaphat, in principio regni sui, instituit beneque ordinauit militiam suam; ac præsidia disposuit in cunctis vrbibus muratis terræ suæ; præcipuè verò in his, quæ Asa pater eius tulerat Regi Israel, in tribu Ephraim. Ambulauit quoque in vijs patris sui Dauid; & in præceptis Domini. Sed & reliquias effeminatorum, qui remanserant in diebus Asa; ipse abstulit de regno suo. Et licet excelsa tam cito auferre non sit ausus; ea tamen postea auferre non metuit, vt paulo post dicemus. Quamuis neque id omnino perficere potuerit: per quod conciliari possunt tria scripturæ loca, quæ videntur inter se pugnare; nimirum cap. Reg. proximè citando ver. 44. vbi de ipso Iosaphat dicitur: veruntamen excelsa non abstulit. & cap. Paralip. pariter adducendo ver. 6. vbi legimus: quod cum sumpsisset cor eius audatiam, etiam excelsa, & lucos abstulit; & denique ca. 20, ver. 33. iterum dicitur: quod excelsa non abstulit. idest, non omnino auferre valuit. Quoniam verò fecit quæ recta erant in conspectu Domini; propterea fuit cum eo Dominus; & confirmauit regnum in manu eius. Allata sunt autem ipsi Iosaphat tot tantaque munera ab omni Iuda, vt breui valde diues euaserit; & eo vsque opibus, & potentia inualuerit, vt iam amplius non cederet Regi Israel, nec timeret superari ab eo. Quin potius ipse Rex Israel, libenter cum ipso pacem haberet. Cum verò procedente tempore, experimento didicisset Iosaphat, quod quanto intensius Dominum coleret, ac sequeretur vias eius; tanto magis cuncta ei prospera succederent; animosior factus, excelsa quoque, & lucos abstulit idest auferre, aggressus est. 3. Reg. c. vlt. ver. 43. vsque ad 46. & 2. Paralip. c. 17. ver. 2. vsq; ad 7.

Gesta eius circa initia regni

Auctus opibus & potentia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3123.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 101.

Ophratei obitus.

ANNO regni Iosaphat Regis Iuda tertio, qui erat septimus regni Achab Regis Israel, vt patet in tabulis; decessit Ophrateus rex Assyriorum, cum regnasset annis viginti, vt scribit Eusebius in Chronicis. 1

Iosaphat curat erudiri populos in lege Domini.

Eodem anno regni sui tertio, Iosaphat misit quosdam de Principibus suis; & aliquot Sacerdotes, & Leuitas cum eis, habentes librum legis, hoc est Deuteronomiũ Moysi, vt circuirent cunctas vrbes Iuda; & erudirent populum; docerentque eum obseruare, quæ mandauerat Dominus. Et exinde idem Iosaphat adhuc magis proficiebat, tum in cultu Domini prouehendo, tum etiam in regno suo roborando, atque augendo. Siquidem ædificabat domos instar turrium; & vrbes muratas in Iuda; multaque alia opera, ad easdem vrbes muniendas, fieri curabat. Virorum quoque bellatorum, ac robustissimorum, præter illos qui in præsidijs morabantur, multitudinem maximam ad manus habebat, sub quinque principibus distributam; nimirum vndecies centena millia, & sexaginta millia hominum. Nam sub primo Duce, cui nomen erat Ednas, erant trecenta millia; sub Iohanan secundo Duce, ducenta octoginta millia; sub Amasia filio Zechri, qui erat tertius Dux, ducẽta millia; & totidem cum quarto, nomine Eliada; & denique centum octoginta millia cum Iozabad, qui erat prædictorum Ducum postremus. Sed super hæc omnia, adiuuabat Regem Iosaphat Dominus valde; immittens pauorem suum in omnibus regnis per circuitum Iudæ existentibus; ita vt non auderent bellare contra ipsum Iosaphat; quin potius ei munera adferre, ac omnibus modis eum sibi beneuolum, amicumque reddere, studerent. Philisthæi verò, insuper eidem argenti vectigal pendebant: Et Arabes itẽ, ad ipsum adducebant pecora multa; nempe arietum septem millia septingenta; & 2

Vires eiusdem regis.

300000
280000
200000
200000
180000
1160000

hircorum

hircorum totidem. Atque hoc pacto Iosaphat, vt diximus, indies magis, ac magis crescebat, & magnificabatur, factusque est valde diues & inclytus. Et ipse fuit primus, qui ex Iudæ regibus, amicitiam cum Achab rege Israel, affinitatemque iungere non dubitauerit. Accepit enim Athaliam filiam dicti Achab, filio suo Ioram in vxorem. Quæ postea, iusto Dei iudicio, (vt sub anno mundi 3151. num. 3. dicemus) penè totam Iosaphati stirpem extinxit. Et ipse Iosaphat cum quadam die, pro Achab, dictæ affinitatis gratia, pugnaret, contra Syros, vix mortis periculum euasit, quemadmodum infra sub anno mundi 3138. num. 1. explicabitur. Vnde magna sanè vitæ stirpisque periclitatione, docuit perniciosam valde probis esse improborũ societatem. Quod autem de coniugio proximè memorato dictum est; per hæc circiter tẽpora contigisse oportet. Siquidem Ochozias dicti Ioram & Athaliæ filius, natus est anno regni Iosaphat octauo, vt infra sub anno mundi 3128. num. 1. probabimus; & erat natu minimus, quemadmodum expresse traditur 2. Paralip. cap. 22. ver. 1. Vbi etiam additur, quod omnes natu maiores, qui ante eum fuerant; interfecerant latrones Arabum. Quæ verò de Iosaphat pietate, in Dei cultu totis viribus promouendo, superius dicta sunt, breuiter descripta habentur 2. Paralip. cap. 17. ver. 7. vsque ad finem capitis, & cap. 18. ver. 1. *Affinitatem contrahit cum Achab.*

3 E conuerso autem, Achab rex Israel, ambulabat in peccatis Ieroboam. Et insuper duxit vxorem, impiam illam Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum; quæ nō modo seruiebat idolis; ac maritum ad eadem colenda prouocabat, vt apertè dicitur 3. Reg. cap. 21. ver. 25. Verum etiam eo tandem deuenit iniquitatis, vt Prophetas Domini acriter admodum persequi non vereretur; compelleretq; eos abdere se in specubus, & antris, ibique in extrema penè egestate vtcumque vitam trahere; & quotquot reperire poterat, interficeret; quemadmodum ex 3. Reg. cap. 18. ver. 4. & 13. manifestè colligere possumus. Colebat autem Achab idolum Baal: cui etiam templum ædificauit in Samaria; & in eo aram; plantauitque ei lucum. Et addidit Achab mala patrare multo maiora omnium, quæ prædecessores eius fecerant, 3. Re. cap. 16. ver. 30. vsque ad 34. Quamobrem, cum multis varijsque modis eum Dominus corripi, & ad veri Dei cultum perduci curasset, per Eliam, Michæam, aliosque Prophetas; & non semel a magnis eundem periculis liberasset; & insuper victorias aliquot de hostibus mirabiliter tribuisset: Denique videns quod hæc omnia nihil proficerent; ipsum tandem non modo violenta morte percussit; sed & omnem eius progeniem penitus extingui imperauit, vt suis locis explicabimus. *Achab ducit impiam Iezabel vxorem, quæ persequebatur Prophetas Domini.* *Achab multa mala perpetrauit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3124.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 102.

1 ANNO proximo, qui erat regni Iosaphat quartus, regnauit in Asyria Ophratanes Rex Asyriorum trigesimus quartus, vt est apud Eusebium in Chronicis. *Ophratanes regnat in Asyria.*

2 Per hæc circiter tempora, nimirum in diebus Achab Regis Israel, quidam vir nomine Hiel, de Bethel, ausus est reædificare vrbem Ierichos induxitque super domum suam, maledictionem illam olim aduersus eiusdem vrbis instauratorem, a Iosue fulminatam Iosu. cap. 6. ver. 26. Etenim, vt primum vrbis fundamenta iacere cœpit; decessit Abiram primogenitus eius; & quando posuit portas, mortuus est Segub postremus ex filijs suis, vt 3. Reg. describitur in calce capitis 16. *Hiel ob reædificatam Iericho incurrit maledictionem olim a Iosue fulminatam.*

3 Fuit etiam in diebus prædicti Achab, Elias Thesbites, de terra Galaad, Propheta zelantissimus in Israel. Hic non ferens videre cultum Domini penè derelictum; Regemque ac Populum in cultu Baal perseuerantes; oratione orauit vt non plueret super terram, quemadmodum etiam refertur in Epistola Catholica B. Iacobi cap. 5. ver. 17. Et vt cognouit Dominum precibus suis annuisse; diuino actus spiritu, intrepidus adijt Regem Achab; eique liberè prænunciauit, non casuram de cælo pluuiã, *Elias prædicit Achab siccitatē et se abscondit*

roremue;

roremue; nisi ad verbum ipsius Prophetæ. Quo facto, recessit, iubente Domino, abscon ditque se prope torrentem Carith: erat autem iste torrens ad orientem, contra Iordanem, vt dicitur ca. Reg. citando, idest, vt arbitror, vltra Iordanem, in loco quodam valde solitario & abdito, satisq; a Samaria remoto; ita vt non posset Elias ibi manens, ab apparitoribus Regis Achab reperiri. Præuidebat enim Dominus, q Achab videns siccitatem, ac sterilitatem ab Elia prænunciatam, mitteret in omnem gentem, & regnum qui requirerent eum; vt re ipsa factum fuisse refertur. 3. Reg. cap. 18. ver. 10. proptérea misit eum Dominus in locum inuium, atque inhabitatū, vt non posset inueniri; & quia locus, vt dixi, erat desertus & sterilis; mittebat ei mirabiliter Dominus mane & vespere, coruorum ministerio, panem & carnes, quibus vesci posset, & de torrentis aqua bibens sustentari. Post dies autem plurimos, ex quo pluere desierat, quando scilicet iam Achab cessauerat quærere Eliam, vtpote desperans se posse eum amplius reperire; exiccato torrente; ne præ siti Propheta deficeret, misit eum Dominus in Sareptam Sidoniorum; vbi a quadam muliere paupercula, nihil aliud pro sui ac vnici filij sustentatione habente, nisi pugillum farinæ in hydria, & parum olei in lecytho; vtcumque sustentatus est multo tempore; farina interim, oleoque mirabiliter ad Prophetæ vocem numquam deficiente, donec cessauit fames. Contigit etiam, Elia ibidem commorante, vt moreretur dictæ mulieris filius; quem ipse, ter super defuncti cadauer proiectus, oransque, suscitauit; & reddidit matri suæ. Quæ omnia fusius descripta habentur. 3. Reg. cap. 17. per totum.

Ministerio coruorum pascitur.

Mittitur in Sareptam Sidoniorum, & ibi a muliere mirabiliter pascitur.

Suscitat filium dicta mulieris.

Mittitur ad Achab.

4 Anno autem tertio, subintellige per aliquot menses iam exacto; hoc est sub finē trium annorum, & sex mensium a cœpta siccitate (tanto enim tempore illam perdurasse constat ex loco Iacobi citato, & Luc. cap. 4. ver. 25.) misit Dominus Eliam ad Achab, qui tum fame perurgente, miserat Abdiam suæ domus dispensatorem, ad quærendam in vallibus, & prope fontes aquarum, herbam, vt posset saluare equos, & mulos ab interitu. Erat autem iste Abdias vir timens Deum, ac valde pius: quando enim Iezabel interficiebat Prophetas Domini; ipse abscondit ex eis centum in speluncis; & pauit eos. Hunc ergo cum in itinere obuium habuisset Elias; dixit ei, vt nunciaret Regi de aduentu suo: at ille modeste recusans, contristabatur; veritus ne si forte tale quid nunciasset; spiritus Domini aliò transferret Eliam, vt non incideret in manus Achab; & Rex se illusum putans, præ indignatione, nunciantem interficeret: Sed tandem certior factus Abdias, quod Propheta proculdubio aditurus esset Regem; indicauit ei adesse Eliam. Quo audito, Rex veniens in occursum Prophetæ, cœpit obiurgare eum, quod conturbaret Israelem: at ille, magna spiritus libertate, increpauit Regem, quod ipse potius causa esset publicę illius calamitatis; eo quod relicto Domino, coleret Baal; egitque cum Rege, vt congregaret in monte Carmelo vniuersum populum; & quadringentos quinquaginta Prophetas Baal; & pariter alios quadringentos Prophetas lucorum, qui comedebant de mensa Iezabel: velle enim populum ipsum iudicem facere, super controuersia inter se, & Prophetas Baal, vertente. Itaque de mandato Regis, cum omnes ad dictum montem conuenissent; proposuit Elias populo, dari sibi duos boues; alterum a se; alterum a Prophetis Baal in frusta concidendos; & in singulis altaribus super strue lignorum, absque igne, in holocaustum componendos; vt hoc signo dignoscerent illum verè esse Deum, qui a seruis suis exoratus, ignem e cælo demitteret, holocaustumque consumeret. Itaque cum Eliæ propositio, vniuerso populo valde placuisset, & cunctis inspectantibus, numquam potuisset Baal audire voces Prophetarum suorum clamantium de mane vsque ad meridiem, & se se cultris ac lanceolis saucianti ū, vt eum magis ad misericordiam prouocarent: E conuerso autem Dominus, ad vocem serui sui Eliæ, cunctis videntibus, igne de cælo mirabiliter delapso, non modo holocaustum, & ligna quantumuis aqua iam tertiò largè admodum conspersa deuorasset; sed & ipsos quoque altaris lapides, & puluerem, & aquam quæ in aquæductu remanserat, penitus consumpsisset: cadens vniuersus populus in faciem suam; exclamauit dicens: Quia Dominus ipse est Deus.] Elias autem videns populi conuersionē ad Dominum Deum patrum suorum; iussit apprehendi Prophetas Baal, qui ipsum deceperant; & occidit eos in torrente Cison. Et deinde ascendens in montem Carmelum,

Abdias vir pius.

Quomodo Elias reuocauerit regem, & populum a cultu idolorum.

Carmelum, orauit, impetrauitque a Domino pluuiam; & cessauit fames. 3. Reg. cap. 18. per totum, vbi hæc copiosius tradita inuenies. Sic Elias diuinus vates, pro Dei cultu restituendo, regi Achab idololatræ fortiter obstitit; imbres per annos tres, & eo amplius, ab eius ditione prohibuit; cum voluit, reddidit; ignem ad sacrificium, è cælo detraxit; Sacerdotes impietatis interfecit; & populum diabolica fraude deceptum, ad Deum reuocauit, & ab errore liberum fecit.

5 Non multo post, Iezabel audita occisione Prophetarum Baal, & lucorum, quos ipsa admodum diligebat; tanta exarsit iracundia aduersus Eliam, vt statim iureiurando se obstrinxerit, ipsum quantotius è medio tollere. Quod audiens Elias, & perterritus valde, huc atque illuc diffugiens; tandem peruenit in Bersabee Iuda; & ibi dimisso puero, cum ambulasset solus per desertum itinere vnius diei; oppido lassus, sedit subter vnam iuniperum; ibique tædio vitæ affectus, precabatur Dominũ, vt tolleret a se animam suam; deinde proijciens se, cum obdormisset sub vmbra iuniperi; semel, iterumque ab Angelo excitatus, ac cibo, potuque recreatus; ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vsque ad montem Dei Horeb. Non recta quidem, vt arbitror, via (sic enim proculdubio, multo citius illuc peruenire potuisset, vt ex his quæ nos sub anno mundi 2545. nu. 52. diximus colligi potest) sed per deuios, ac tortuosos gradiens calles, quocunque eum ferebat voluntas; prout solent, qui insequentes fugiunt, ne ab his deprehendãtur. Denique cum ad prædictum montem peruenisset, ibidemque in spelunca latitans permaneret; audiuit Angelum ex persona Domini loquentem sibi, ac sciscitãtem: quid nam ibi ageret, quo respondente: quia, quod zelatus esset pro Domino, quærebatur ad mortem. statim iussus est egredi, & ibidem edoctus fuit de diuina visione, quam eidem ostensurus erat Dominus. Itaque Elias primo quidem, ob Dei reuerentiam, operuit vultum suum pallio: deinde egressus, & stans in ostio speluncæ super montem existentis; vidit visionem illam grandem: nimirum signa quædam sensibilia maiestatis Domini transeuntis. Primo speciem quandam spiritus vehementis, seu venti cuiusdam validi; qui videbatur subuertere montes, petrasque cõterrere, ante Dominum. Deinde aliam speciem commotionis magnæ seu terremotus. Tertio veluti ignem quendam maximum aduenientem, ac potentem absumere omnia. Atque in tribus hisce signis, scriptura sacra testatur, non extitisse Dominum; sed in quarto; qui dicitur fuisse sibilus auræ tenuis. Denique iterum interrogatus a Domino Elias: quid illic ageret; & priori responsione ab ipso replicata; iussus fuit reuerti per viam deserti in Damascum; & vngere Hazaelem in Regem Syriç; & Iehu filium Iosaphat filij Namsi in Regem Israel; & Eliseum in Prophetam pro se; subiunxitque Dominus: quod, qui fugerit Hazael; occidet eum Iehu; & qui euaserit de manu Iehu; interficiet eum Eliseus. ac si diceret: se horum ministerio, vindictam sumpturum de Iezabel, & de Achab, & de alijs idololatris, ac Prophetarum suorum persecutoribus. Quibus verbis pariter ac visione erudiebat Dominus Prophetam suum, omnesque huius historiæ lectores; quod tametsi possit Deus, terribilibus ac repentinis castigationibus, statim conterrere iniquos, iustorumque persequutores; attamen iustis de causis, veluti lento quoddam gradu, diuina procedere solet ira: Et licet punitio tardet; non tamen à transgressoribus, si non resipiscant, subterfugi vllo modo potest.

Iezabel Eliam persequitur.

Elias perterritus fugit.

Cibo potuque ab Angelo resocilatus 40 diebus tendit ad montem Dei Horeb.

Videt in mõte visionem grandem per quattuor signa sibi inuicem succedentia.

Visionis explicatio.

6 Talibus ergo Elias a Domino confortatus, inde discessit, vt Domini iussionem impleret. Factum est autem, vt cum reperisset Eliseum in duodecim iugis boum arantem, mitteret super eum pallium suum; qui statim intelligens, quid illo signo indicare vellet Elias; de licentia ipsius, perexit osculari patrem, ac matrem suam; confestimque rediens, mactauit par boum, coctisque in aratro carnibus; ac his qui aderant distributis; secutus est Eliam, ac ministrabat ei. 3. Reg. c. 19. per totum. Et tunc creditur vnxisse Eliseum in Prophetam. Quod autem etiam vnxerit Hazaelẽ, & Iehu in reges, satis indicatur Ecclesiastici c. 48. ver. 8. sed quando id egerit; scriptura sacra non exprimit, vt solet aliàs multa, satis sufficere rata, retulisse præceptũ Domini: par namque est credere, virum iustum ac sancto zelo plenum, mandata Domini non modo implere voluisse; sed etiam quantocius, ac eo prorsus modo, & ordine, quo ei fuerant iniuncta. Quamobrem consentaneum rationi est supponere; quod

Electio vnctioque Elisei in Prophetam.

Quomodo Elias mandata Domini impleuerit.

quod ipse primo de Horeb profectus sit per viam deserti in Damascum, vt præceperat Dominus; ibique vnxerit Hazaelem: mox venerit in Israel, ad vngendum Iehu; & denique cum inuenisset Eliseum, egisse quæ superius dicta sunt. Nec obstat, quod ex 4. Reg. cap. 8. ver. 13. & cap. 9. ver. 3. & 6. Videantur Hazael, & Iehu, ab Eliseo, seu de mandato eius vncti, post raptum Eliæ: quia ibi non exprimitur, quod Eliseus vnxerit Hazaelem; sed solum quod ei Dominus ostenderat ipsum Hazaelem regnaturum in Syria: Et licet apertè Iehu dicatur fuisse vnctus ab vno de filijs Prophetarum, de mandato Elisei: non ideo tamen inferri potest, eundem Iehu nequaquam ab Elia prius fuisse vnctum: quandoquidem constat etiam Dauidem, & Salomonē, & forte item Saulem, non semel fuisse vnctos. Ceterum hæc omnia, quæ hactenus de Rege Achab, & de vxore eius Iezabel; item de Elia, & Eliseo dicta sunt; quamuis sub quonam regni eius anno singula contingerint, assignare non potuimus, scriptura sacra id nusquam indicante: nihilominus probabile est, eadem ante annum dicti Achab decimum septimum expletum, accidisse: vt ex reliquorum regni ipsius Achab annorum distributione, sub anno mundi 3134. & deinceps notanda, inferri poterit.

Quonam regni Achab anno hæc acta fuerint.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3128.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 106.

Ioram genuit Ochoziam.

ANNO regni Iosaphat Regis Iuda octauo, qui coincidit cum anno duodecimo regni Achab Regis Israel, vt videre est in tabulis; oportet natum esse Ochoziam, qui & Ioachaz, filium Ioram ex Athalia filia Achab, vt patet 4. Reg. c. 11. ver. 1. & nepotem dicti Iosaphat; vt colligitur, 4. Reg. cap. 8. ver. 26. vbi dicitur, quod viginti duorum annorum erat Ochozias, cum regnare cœpisset; & item ex his, quæ nos sub anno mundi 3149. num. 1. vsque ad 5. disputabimus, manifestum fiet: totidem autem anni inueniuntur, ab hoc, vsque ad primum regni ipsius Ochoziæ, et patet in eisdem tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3133.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 111.

Iubileus 11.

ANNO regni Iosaphat Regis Iuda decimotertio, qui concurrit cum decimo septimo regni Achab Regis Israel, vt ostendunt tabulæ; incidit annus Iubilei vndecimi, nimirum quingentesimus quinquagesimus, ab introitu filiorum Israel in terram promissionis, vt eisdem liquet in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3134.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 112.

ANNO regni Achab Regis Israel circiter decimo octauo, vt paulo post probabimus, Benadab Syriæ Rex, adductis secum triginta duobus Regibus in auxilium, 1

xilium,

lium, obsidebat Samariam, eamque vsque adeo oprimebat; vt iam Rex Achab non abnueret dare ei omne aurum, & argentum quod habebat; & præterea vxores quoque, ac liberos, si discederet ab eo. Verum vt audiuit quod Rex Syriæ, his non contentus, volebat insuper mittere qui scrutarentur domum ipsius; de consilio populi sui, Achab noluit acquiescere. Quamobrem iratus Benadab, iurauit perdere ciuitatem; iamque imperauerat exercitibus suis, vt ad eam vndique accedentes, pararent se ad illam expugnandam; quando ecce vnus de Prophetis Domini veniens ad Achab, promisit nomine ipsius Domini tradere hostes in manu regis, vt vel ex hoc intelligeret quia ipse est verus Deus; & iam desineret colere falsos deos. His auditis Achab, protinus interrogauit Prophetam: per quos? cui Propheta: Per pedissequos, inquit, Principum prouinciarum. Itaque confestim, præcipiente Rege, recensitis hisce seruulis ducentis triginta duobus; & item septem millibus virorum de populo; egressus est Achab cũ eis; præmisitq; pueros, qui cũ singuli percussissent Syros contra se missos; fugassentque Benadab temulentum; insecutus est eum Achab cum reliquo exercitu, ac percussit Syriam plaga magna. Præmonuit autem memoratus Propheta Regem de prælio cum victoria redeuntem; quod Syri putantes ideo se in montibus ab Israele victos fuisse, quia ipse deos montium coleret; cogitauerant redire anno proximo, sperantes posse illum in campestribus superare. Quamobrem hortatus est ipsum Achab, vt interim curaret instaurare exercitum suum, & instruere currus ad dimicandum contra Syros in campestribus; promittens eidem etiam in planitie victoriam. 3. Reg. cap. 20. ver. 1. vsque ad 26. Quod verò hæc acta sint anno superius notato; inde satis euidenter colligi potest; quod, vt consequenter ostendemus, anno proximo post hanc victoriam, cum eisdem Syris prospere dimicatum fuit in campestribus: deinde transierunt tres anni pacis inter Israelem, & Syriam: quibus expletis, iterum profectus est Achab Rex Israel, cum Iosaphat Rege Iuda, ad præliandum contra Syros in Ramoth Galaad; vbi & mortuus est: ergo, si Achab regnauit viginti duobus annis, vt sub anno mundi 3117. num. 1. probatum est; necessario consequitur, quod prænarratam de Syris victoriam reportauerit anno circiter regni sui decimo octauo, vt diximus, & in tabulis digestum reperitur.

Achab ab vno de Prophetis Domini admonitus vicit prima vice Syros.

Prænunciauit eidē Achabo alteram victoriā de Syris.

Horum temporum ratio.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3135.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 113.

1 EXACTO præcedentis victoriæ anno, nimirum currente anno regni Achab decimo nono; recensuit Benadab Syros, venitque in Aphec cum exercitu magno, vt pugnaret contra Israelem in vallibus. Cui ex aduerso castra posuit Achab; ad quem vir Dei veniens, prænuntiauit; quod Dominus, ad confusionem Syrorum existimantium ipsum esse Deum montium, non aũt vallium; daturus erat Israeli victoriam etiam in vallibus. Itaque commisso prælio, percusserunt filij Israel de Syris centum millia peditum in die vna: reliqui verò Syri qui remanserant in ciuitate, a muro ipsius opressi interierunt. Benadab autem Rex, cum fugisset in ciuitatem; timeretque ibidem comprehendi, & occidi; de suorum consilio, misit legatos saccis accinctos, & funiculos in capitibus habentes, vt deprecarentur pro vita ipsius corã Rege Israel; qui iniqua miseratione commotus, humanioribus verbis respondens, iussit eum venire ad se; & leuauit eum in curru suo; pepigitque cum eo fœdus, ea duntaxat conditione, vt redderet ciuitates, quas tulerat pater eius ab Israel. Quæ res, quia valde displicuerat Domino; Ecce insiluit spiritus Domini super vno de filijs Prophetarum, qui cũ cuidam de mãdato Domini dixisset, vt se percuteret; illeq; noluisset; prædixit eum a leone fore percutiendum; quod & factum fuit. Deinde dixit alteri; qui statim ei vulnus inflixit. At Propheta proprio sanguine puluereque conspersa facie, obuiam factus Regi; assumptaque parabola, proposito suo accommodata, cœpit loqui ei: mox abstersa facie, ita vt posset agnosci; grauiter increpauit

Altera Achabi de Syris victoria.

Prædicitur Achabi interitus, quod stultè Benadabo pepercisset.

H Regem,

Regem, dicens: Hæc dicit Dominus, quia dimisisti virum dignum morte de manu tua; erit anima tua pro anima eius; & populus tuus, pro populo eius. Rex verò furibundus abijt, audire contemnens. 3. Reg. cap. 20. ver. 26. vsque ad finem capitis.

Quomodo Achab possederit vineam Naboth, & hac de causa punitus fuerit.

Igitur perdurauit prædicta pax inter Israel & Syriam, annis tribus, vt apertè traditur 3. Reg. cap. 22. ver. 1. Intra quod tempus, concupiuit Achab vineam Naboth Iezraelitæ; quam quia ille dare recusauerat, contristabatur Rex, nec volebat cibum sumere; Quod aduertens vxor eius Iezabel, cum licentia coniugali, exprobrasset Regi nimiam lenitatem, atq; pusillanimitatem; promisit se daturā ei vineam Naboth; nec cunctata est. Nam confestim scripsit litteras anulo Regis signatas, optimatibus vrbis Iezrael; præcipiens, vt submissis falsis testibus, qui accusarent Naboth, quod benedixisset Deum, & Regem; eundem lapidarent. Quod vt factum est, accedens Iezabel ad virum suum, dixit ei: Surge, & posside vineam Naboth, qui mortuus est. Vbi obiter notandum est, scripturam sacram, interdum vsurpare vocabulum benedicere, pro maledicere, quemadmodum hic, & Iob capitulo primo, versiculo quinto apparet, & nos aliàs ostendimus. Accidit autem, vt cum audisset Achab mortuum esse Naboth, descenderetque vt possideret vineam eius; Ecce Elias Propheta missus a Domino in occursum eius, acriter valde increpauit Regem, de iniusta nece Naboth; prædixitque ipsi Achab, & vxori eius Iezabel, miserabilem interitum; & quod carnes eorum comedendæ essent a canibus; & quod exterminanda esset domus Achab, sicut exterminata fuerat domus Ieroboam filij Nabat, & domus Baasa: Veruntamen, quia ad Prophetæ vocem humiliatus est Achab; prædixit per eundem Eliam Dominus, se non extincturum domum Achab in in diebus ipsius, sed filij eius; subaudi Ioram, quem postea occidit Iehu, & vniuersam domum Achab, iuxta eiusdem Eliæ prophetiam, penitus deleuit, vt sub anno mundi 3151. num. 1. & 2. dicemus. Quæ verò nos his paucis perstrinximus, vide copiosius tradita, 3. Reg. cap. 21. per totum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3137.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 115.

Iosaphat facit secum regnare Ioram filium suum.

1 ANNO regni Iosaphat Regis Iuda decimo septimo, qui fuit vigesimus primus regni Achab Regis Israel; & tertius pacis inter Syriam & Israel, vt apparet in tabulis; necesse est, quod ipse Iosaphat fecerit secum regnare Ioram filium suum. Nam (vt sub anno mundi proximo, num. 7. dicemus) Ioram filius Achab, dicitur regnasse anno decimo octauo regni Iosaphat; & anno secundo Ioram filij ipsius Iosaphat. ergo Iosaphat anno regni sui decimo septimo, fecerat secum regnare Ioram filium suum. Huius rei occasio creditur fuisse; quia tunc Iosaphat cogitabat exire de finibus regni sui, & descendere in Samariam, vt num. 3. dicemus: nimirum inuitatus, vt probabile est, ab Achab Rege Israel, qui erat sibi affinitate coniunctus, quēadmodū sub an. mun. 3123. n. 2. diximus; & volebat ducere eum secum contra Syros: Propterea Iosaphat, vt in regno suo pacata omnia relinqueret; & ad tollendas dissensiones, quæ interim forte oriri possent inter filios suos de regni administratione declarauit vnum ex ipsis, nempe Ioram, Regem, & præter Regis titulum, etiam regni gubernacula eidem reliquisse creditur, donec ipse rediret.

Cur id fecerit.

Regnat Ochozias cum patre Achab.

2 Eodem anno regni Iosaphat decimo septimo, cœpit regnare Ochozias filius Achab super Israel, in Samaria; vt expressè dicitur, 3. Reg. capitulo vltimo, ver. 52. intellige simul cum patre; qui cum deliberasset ire ad bellum contra Syros, in Ramoth Galaad; constituit Ochoziam filium suum Regem, vt pro eo gubernaret regnum Israel in Samaria. Et quia, vt sub anno mundi proximo numero primo dicemus, circa initia anni sequentis, occisus fuit Achab in bello; & sub finem illius anni, ipse quoque Ochozias interijt; Ideo illi duo anni, quibus idem

Ochozias

Ochozias loco Reg. citato regnasse dicitur, accipi debent incópletis & partim viuente, partim interempto iam patre. Tribuuntur autem ambo ipsi Ochoziæ; quia ferè toto illo tempore, ipse regnum administrauit; primo absente, mox defuncto patre; Et nihilominus hi duo anni, non augent Chronologiam; quia includuntur in annis viginti duobus regni patris sui; quorum postremus fuit tantummodo inchoatus, vt sub anno insequenti numero primo ostendemus. Quare vide quàm procul à veritate aberrauerint Auctor Historiæ Scholasticæ, & alij; qui eundẽ Ochoziam crediderunt regnasse annis vndecim; videlicet duos sine socio, & nouem simul cum fratre suo Ioram: quod ex sacris scripturis nullatenus colligi posse videtur.

3 Sub finem eiusdem anni decimi septimi, vt paulo post confirmabitur; Iosaphat descendit in Samariam ad Achab Regem Israel; à quo honorificè admodum susceptus fuit. Nam ad eius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipsi & populo, qui venerat cum eo. Deinde persuasit ei, vt secum pergeret in Ramoth Galaad contra Syros. Verum antequam irent, monente Iosaphat prius consulendum esse Dominum, congregauit Achab de Prophetis suis quadringentos viros; qui omnes interrogati, cuncta prænuntiarunt Regi prospera. Quin etiam vnus ex eis, Sedecias nomine, filius Chanaana, factis sibi cornibus ferreis: His (confidenter asserebat Regi Achab) ventilabis Syriam, donec conteras eam.] Cum autẽ instante Rege Iosaphat, requisitus aduenisset Michæas Propheta Domini; ac sciscitatus, ipse quoq; primo prospera nunciasset; mox verò adiuratus à Rege, vt liberè, ac sincere ei sermonem Donini indicaret; vaticinatus esset aduersa: indignatus valde est Achab: cui Michæas denuo prophetauit malum; assertiuè subiungens: diuinam se vidisse visionem, ex qua intellexit, quod Dominus per spiritum mendacem in ore omnium Prophetarum dicti Achab, ipsum decipere decreuerat, vt ascenderet, & caderet in Ramoth Galaad. Hac de causa, bonus Dei seruus Michæas, ab impijs multa mala pertulit. Nam & confestim à memorato pseudopropheta Sedecia grauiter in maxilla percussus fuit; & subinde ab iniquo Rege Achab, iussus est in carcerem includi; & pane tribulationis, atque aqua angustiæ sustentari, donec ipse de bello rediret in pace. Et nihilominus Propheta Domini, intrepidus in testificanda veritate perstitit. Nam, vt omnes ex euentu probarent ꝙ ipse missus fuisset à Domino; cunctis audientibus respondit Regi: Si reuersus fueris in pace, non est loquutus in me Dominus.] tertio Reg. c. 22. ver. 2. vsq; ad vigesimum nonum, & 2. Paralip. cap. 18. ver. 2. vsq; ad vigesimum octauum. Sanè quod hæc acta sint anno superius notato; etiam manifestius colligi potest ex textu lxx. Interpretum, qui loco Paralip. adducto, de Iosaphat verba faciens, ait: Descendit in fine annorum ad Achab in Samariam &c. idest sub finem vitæ non ipsius Iosaphat, quem constat multis post obitũ Achab annis superuixisse; sed ipsius Achab, qui non multo post in prælio contra Syros vulneratus interijt; vt locis citatis consequenter describitur; & nos sub anno mundi proximo num. 1. dicemus.

Iosaphat venit ad Achab in Samariam.

Michea Propheta vaticinia, & ob ea passiones.

Igitur

AB ORBE CONDITO ANNVS 3138.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 116.

1 ANNO proximo circiter inchoante, qui erat regni Iosaphat decimus octauus; & regni Achab vigesimus secundus, vt patet in Tabulis; profecti simul sunt duo isti Reges, cum exercitibus suis, in Ramoth Galaad. Et quoniam Rex Syriæ, equitatus sui Ducibus; ac præcipuè triginta duorum curruum Principibus, præceperat: ne contra quemquam; nisi contra Regem Israel pugnare studerent; hoc audito Achab, callidè, vt arbitror, hortatus est Iosaphat, vt regio vestitu procederet ad prælium; ipse verò clam mutauit habitum suum, ne ab hostibus agnosci posset,

Iosaphat, & Achab ducunt exercitus contra Syros.

quod ipse esset Rex Israel. Inito igitur certamine, videntes Syriæ Principes, Iosaphat regio cultu indutum; ceteris omissis, aggressi sunt eum, putantes ipsum esse Regem Israel. At ipse, vt vidit se in arcto positum, exclamans ad Dominum, ab eo statim adiutus est. siquidem agnitus à Syris quod ipse non erat Rex Israel, quem quærebant; Deo inspirante, cessauerunt eum persequi, atq; ita de grauissimo vitæ periculo liberatus est. Contra autem impius Achab, quantumuis astutus, & incognitus; sagitta quadam a milite Syro in incertum iacta, inter ceruicem & scapulas, siue inter pulmonem & stomacum percussus, interijt eadem die ad vesperam. Quo tempore, præco receptul cecinit; & Rex delatus fuit in Samariam; linxeruntq; canes sanguinem eius, de curru defluentem, iuxta verbum Domini eidem antea ab Elia prænunciatum, 3. Reg. cap. vlt. ver. 29. vsque ad 52. & 2. Paralip. cap. 18. ver. 28. vsque ad finem capitis. Itaque Achab, vt dicebamus, vigesimum secundum regni sui annum, non solum non impleuit; sed tantummodo attigit. Sanè præter cetera eius gesta hactenus narrata, additur etiam loco Reg. citato ver. 39. quod ipse domum eburneam ædificauit. vrbesque non paucas extruxit; sed quonam regni sui anno hæc egerit, non indicatur. Igitur

[Ochoz]ias solus in Israel, & impie agit.

2 Eodem anno, per duos circiter menses, vel tres inchoato, nimirum mortuo Achab, regnare cœpit, vt dictum est, Ochozias filius eius solus super Israel: cuius opera fuerunt impijssima. Fecit enim ipse quoque malum in conspectu Domini; & adorauit Baal, ambulans in vijs antecessorum suorum, 3. Reg. cap. 22. ver. 53. & 54. & 2. Paralip. cap. 20. ver. 35.

Iosaphat de bello rediens a Iehu Propheta corripitur.

3 Iosaphat autem, de dicto prælio, in quo peremptus fuerat Achab, cum salute rediens in terram suam, obuium habuit Iehu filium Hanani Prophetam; a quo redargutus fuit, quod impio Achab præbuisset auxilium; subindeque admonitus, quod hac quidem de causa iram Domini commeruerat; sed quia bona opera inuenta essēt in ipso, nimirū abominatio, & destructio idolorum; propterea diuinam consecutus fuerat misericordiam, ac de maximo vitæ periculo liberatus. Itaque rex humiliter accepta Prophetæ correptione; in recognitionem tanti beneficij a Deo accepti; primo quidem voluit regni sui annos ab hoc deinceps esse numerandos; tanquam hoc signo palam protestari gestiens, tunc sibi vitam a Domino, regnumque pariter fuisse restituta; vt ex 4. Reg. cap. 8. ver. 16. nos sub anno mundi 3143. nume. 2. demonstrabimus. Mox diuini cultus augendi zelo admodum accensus, exiens ipse de Ierusalem, visitauit populum suum, a Bersabee vsque ad montem Ephraim, (isti enim erant ditionis suæ termini, primus australis, alter aquilonaris) reuocauitque eum ad cultum Domini; & constituit in cunctis vrbibus suis Iudices, præcipiens eis, vt timorem Domini præ oculis habentes, abstinerent a muneribus, & a personarum acceptione; & vt cuncta diligenter, ritèque peragerent. Hæc, & eiusmodi monita salutis pius Rex dabat seruis suis. Sed & in Ierusalem constituit Zabadiam filiū Ismael, tanquam primarium Iudicem, ac veluti Regis vices gerentem; & Sacerdotes ac Leuitas, eorumque Pontificem Amariam, & Principes familiarum; vt causas Domini iudicarent; & quæstiones de lege ac ceremonijs deciderent, ostenderentque populis, quæ facienda essent; ne peccantes, iram Domini super se ipsos inducerent, 2. Paralip. cap. 19. per totum.

Diuinum cultum augeri curat.

Rex Moab deficit a Rege Israel.

Moabitæ cum Ammonitis et Idumæis bellū inferunt regi Iosaphat.

4 Eodem anno, videlicet non multo post mortem Achab, fregit Mesa Rex Moabitarum fœdus quod habebat cum Rege Israel; nec voluit ei amplius soluere tributa, quæ solebat, centum millia agnorum, & totidem arietum; vt breuiter tangitur, 4. Reg. capit. 1. versiculo 1. & clarius capitulo tertio, versiculo 4. & 5. Insuper ijdem Moabitæ, conductis in auxilium Ammonitis & Idumæis, mouerunt bellum contra Iosaphat Regem Iuda nihil tale suspicantem. Qui, vt audiuit illos cum ingenti multitudine iam ingressos esse regnum suum; & consistere in Asasunthamar, quæ est Engaddi: timore perterritus, congregauit vniuersum Iuda; prædicatoq; ieiunio, ante omnia contulit se ad deprecandum Dominum. Cumque stans in medio populi, ante atrium domus Domini nouum (nimirum ab ipsomet, aut a patre eius, non de nouo ædificatum, alijsque additum; sed potius, vt reor, instauratum ac renouatum) deuotè admodum orasset: factus est spiritus Domini super quendam Leuitam de filijs Asaph, nomine Iahaziel; qui cunctis audientibus,

dicentibus, Regi populoque prospera vaticinatus est; & sine pugna victoriam, Domino pro ipsis contra hostes dimicante. Ad cuius vocem omnes prostrati, adorauerunt Dominum; Leuitis Caath & Chore filijs, interim Deum Israel voce magna laudantibus. Postera autem die, summo mane, egressus Rex cum exercitu suo, hortabatur omnes, vt Deo, ac Prophetis eius crederent, & cuncta (dicebat) euenient prospera. Constituit etiam Cantores, qui præirent exercitum, laudantes Deum, & dicentes: Confitemini Domino, quoniam in æternum misericordia eius.] Quæ cum canere cæpissent; Ecce immisit Dominus pessimam inter hostes seditionem; & pugnam intestinam, consurgentibus primo Ammonitis, ac Moabitis aduersus Idumæos; quibus interemptis; se se quoque mutuo Ammonitæ, Moabitæque pariter peremerunt. Ad quorum cadauera, cum peruenissent Iosaphat, vniuersusque populus eius; tres dies continuos, in detrahendis hostium spolijs valde opimis, insumpserunt. Quarto autem die, congregati in valle, quæ deinceps ab hoc felici euentu, Vallis benedictionis dicta est; Inde postea reuersi sunt in Ierusalem, cum gaudio magno ingredientes domum Domini cum psalterijs, & citharis, & tubis, vt debitas Deo gratiarum actiones exoluerent. Et exinde pacem habuit Iosaphat in circuitu regni sui: Siquidem irruerat pauor Domini super nationes finitimas, audientes quod Dominus ipse pro populo suo pugnasset 2. Paralip. cap. 20. ver. 1. vsque ad 31.

Seditione inter eos exorta se ipsos pariter interimunt.

Iudæi eorum spolijs ditantur.

5 Post hæc, vt traditur loco Paralip. proxime adducendo, inijt Iosaphat amicitias cum Ochozia Rege Israel; feceruntque vnanimiter classem in Asiongaber, quæ iret in Tharsis, & in Ophir, ad asportandum inde aurum: displicuit autem hoc Domino, & propterea misit Eliezer Prophetam, ad Regem Iosaphat; qui prænuntiauit ei cōfractam iri classem, eo quod cum iniquo Rege fœdus percuttere non fuisset veritus. Atque ita non multo post, exorta tempestate, naues contritæ, submersæque sunt. Quamobrem, volente eas Ochozia rursus reficere; recusauit Iosaphat, 3. Reg. cap. vl. ver. 49. vsque ad 52. & 2. Paralip. cap. 20. ver. 35. Et quoniam, quid nomine Tharsis, Ophirque accipiendum sit; iam sub anno mundi 3043. num. 7. vsque ad 10. pluribus declaratum est: restat hic tantummodo aduertere lapsum Iosephi; qui lib. 9. antiq. cap. 1. perperam scribit, prædictas naues a Iosaphat, & Ochozia fuisse paratas, vt ad Ponti, Thraciæque emporia proficiscerentur: cum tamen ex locis sacræ scripturæ citatis, apertè constet; eas factas, confractasque fuisse in Asiongaber; quæ cum esset in littore maris rubri, vt manifestè traditur 3. Reg. cap. 9. ver. 26. Quis nō videt, quam stultum fuisset, nauigia in mari rubro fabricare, quæ ad Thraciæ emporia in maris mediterranei oris existentia, nauigarent? præsertim, cum tunc temporis, ignota omnino esset via nauigādi de mari rubro ad mediterraneum; & licet postea a Pharaone Nechao primum (vt nos sub anno mundi 3425. nu. 2. ostendemus) Deinde iterum postremo a Lusitanis, totius Asiæ circuitione, reperta fuerit: est tamen adeo longa, difficilis, & periculosa; vt nemo sanæ mentis, volens de Iudæa nauigare in Thraciam, nauem in mari rubro conscenderet.

Iosaphat infœdus cum Ochozia.

Iosephi error detegitur.

6 Eodem anno ad finem vergere incipiente, cecidit Ochozias Rex Israel per cancellos cænaculi sui, in Samaria existentis; cumque ex ictu grauiter ægrotaret; misit nuncios in Acharon vrbem Philisthinorum, vt consulerent idolum belzabub, quod ibidem colebatur; num de illa ægritudine conualescere posset. Quibus de Samaria egressis; ecce Elias, Angeli monitu occurrens, eos increpauit; quod, perinde ac si non esset Deus in Israel; ad consulendos deos alienos proficiscerentur, subiunxitq; propterea Ochoziam Regem de lectulo in quo iacebat non surrecturum; sed in sua infirmitate moriturum. Quæ cum ab eisdem Nuncijs relata fuissent Regi; ille furibundus confestim misit quinquagenarium Principem cum eius militibus, qui ad se omnimodis perducerent Eliam; quos cum ad Prophetæ vocem, ignis mirabiliter de cælo cadens, illico vorasset: misit alterum cum a comitatu; quibus tametsi idem prorsus accidisset; addidit tamen insanus Rex mittere tertium; qui sibi suisque interitum veritus; flexis genibus coram Propheta, humiliter eum precatus est, vt misertus animæ suæ, & eorum qui cum ipso erant; dignaretur descendere, & venire ad Regem. Quibus auditis Elias, ab Angelo monitus, descendit, venitque cum illo ad Ochoziam; cui denuo intrepidè mortem prænunciauit; quæ non multo post subsequuta est. vt latius describitur 4. Reg. cap. 1. per totum.

Ochoziæ ægrotanti Elias prædicit interitū.

Sub finē igitur eiusdē anni (qui, vt dictū est, erat secundus regni ipsius Ochoziæ regis Israel, & decimus octauus regni Iosaphat regis Iuda, vt dicitur 4. Reg. cap. 3. ver. 1. & concurrit etiam cum anno secundo regni Ioram filij Iosaphat pariter cum patre regnantis super Iudam; vt patet in tabulis; & manifeste traditur 4. Reg. cap. 1. ver. 17.) mortuo Ochozia sine liberis; regnauit pro eo frater eius Ioram filius Achab super Israel in Samaria duodecim annis; vt exprimitur 4. Reg. cap. 3. ver. 1. Quare oportet primum annum regni Ioram Regis Israel, ferè totum concurrisse cū anno decimo nono regni Iosaphat; vt in tabulis digestum videri poterit. Ex dictis igitur duo inferri possunt. Primo, verum esse, quod supra sub anno mūdi 3137. num. 2. diximus: annos duos regni Ochoziæ Regis Israel, sacrā non augere Chronologiam; vtpote qui includi debent in annis regni patris sui Achab; Siquidem ipse Ochozias, vt probatum est, regnare cœperat anno regni Iosaphat decimo septimo, qui concurrebat cum anno regni Achab vigesimo primo: & sub finem anni decimi octaui regni Iosaphat, qui erat vigesimus secundus, vltimusque regni, ac vitæ Achab, mortuo Ochozia, regnauit frater eius Ioram. Et hoc notandum valde est; quoniam ex eiusmodi animaduersionis defectu, multi scriptores confunduntur; & Chronogrophi passim in hisce Regum Israel annis supputandis decipiuntur. Alterum quod ex prædictis inferri potest, est, falli Ricardum de Sancto Victore, in suo de concordia temporum libello, vbi ait: Ioram filium Achab, regnasse annum vnum cum Ochozia fratre suo; & vndecim ab obitu fratris. Id enim sacræ videtur repugnare scripturæ, quæ 4. Reg. cap. 1. ver. 17. & cap. 3. ver. 1. apertè loquitur de tempore quo regnare cœpit Ioram post obitum Ochoziæ fratris eius; & tamē asserit: ipsum Ioram regnasse duodecim annis; & nusquam alias dicit ipsum regnasse vndecim annis. Sanè Ricardo imposuit, quod alter Ochozias, filius scilicet Iorā Regis Iuda; interdū legatur regnasse anno vndecimo; interdum verò duodecimo regni Ioram Regis Israel: inde enim elicit Ricardus, annum vltimum regni Ioram Regis Israel, dici, esseque vndecimum respectu temporis quo regnauit solus; duodecimum verò ex quo regnare cœperat cum Ochozia fratre suo. Sed ratio cur Ochozias rex Iuda, quandoque dicitur regnasse anno vndecimo; quandoque autem duodecimo regni Ioram Regis Israel, est illa quam assignat Caietanus super 4. Reg. c. 9. nimirū, quia dictus Ochozias bis regnare cœpit super Iuda, nēpe primo cum patre grauissima tūc ægritudine laborāte; Et hoc cōtigit anno vndecimo regni Iorā Regis Israel: altera vice, quādo successit patri defuncto; & hoc fuit anno regni duodecimo prædicti Iorā Regis Israel, vt nos sub anno mundi 3150. n. 5. clarius explicabimus. 7

Moritur Ochozias, & regnat frater eius Ioram in Israel.

Anni Ochozia sacram non augent Chronologiam.

Aduertere quid debeant Chronographi. Ricardi dictū redarguitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3139.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 117.

ANNO regni Ioram Regis Israel primo, videlicet non multo post obitum Ochoziæ, vt infra num. 4. probabitur; sublatus fuit Elias igneo curru per turbinem in cælum, Eliseo discipulo relicto. Huius raptus historia, quia dilucidè accuratèque describitur 4. Reg. cap. 2. ver. 1. vsque ad 13. libenter lectorem ad illum locum remittimus. Porrò præcipua, Eliæ gesta, laudesque, breui elogio comprehensæ habentur Ecclesiastici cap. 48. ver. 1. vsque ad 13. inter quæ illud valde insigne est, quod primus omnium, ipse mortuum ad vitam reuocasse legatur. Ponam hic verba Ecclesiastici, vt quædam in eis obscuriora clarius explicemus. Et surrexit (inquit) Elias Propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem, & irritantes illum inuidia sua pauci facti sunt. non enim poterant sustinere præcepta Domini [hoc est, qui idololatras fame, alijsque a Deo vltionibus minuendos, atque ad paucitatem redigendos curabat; eo quod, quia illi non poterant sustinere præcepta Domini, quæ ipse cum magno spiritus ardore eis proponebat; inuidiæ stimulis, maloque acti zelo, irritabant prouocabantque ipsum, ad flagel 1

Elias igneo curru in calū tollitur.

Eius gesta laudesque ex lib. Ecclesiastici.

la

la eis a Domino imprecanda] sequitur. Verbo Domini continuit cælum,& deiecit de cælo ignem ter. [Videlicet bis super Quinquagenarios Principes,& semel super holocaustum] sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriari tibi? [idest sicut tu?] Qui sustulisti mortuum ab inferis de sorte mortis in verbo Domini Dei. Qui deiecisti reges ad perniciem] nimirum Achab,& vxorem eius Iezabel, & filios eorum Ochoziam & Ioram, & omnem eorum stirpem. Item Ioram filium Iosaphat, quibus omnibus prædixit perniciem & interitum irreuocabilem,atque ineuitabilem; vnde,& subiungitur] & confregisti facile potentiam ipsorum, & gloriosos de lecto suo. [quia scilicet prædicti Reges potentia, & gloria sua, non potuerunt eludere prædictiones Eliæ contra eos absque vlla difficultate enuntiatas,quibus, quodammodo deiecit eos, quosdam quidem gladio inimicorũ; quosdam verò,videlicet Ochoziam Regem Israel, & Ioram Regem Iuda, de lecto, ægritudine qua laborabant consumptos] Qui audis in Sina iudicium, & in Horeb iudicia defensionis] hoc est diuinæ vltionis contra idololatras illis verbis prolata: Et erit quicunque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu;& quicunque fugerit gladium Iehu interficiet eum Eliseus. constat autem, quod quemadmodum scriptura sacra vsurpat verbum-defendere-pro vlcisci-vt patet Iudith cap.1. in fine, & ad Rom.cap.12.ver.19.ita nunc nomen-defensionis-pro-vltione-] Qui vngis Reges ad pœnitentiam[hoc est Hazael,& Iehu,ad pænam transgressoribus seu idololatris infligendam] & Prophetas facis successores post te [Eliseum intelligi volens(numero plurali,pro singulari,vt aliàs non semel,vsurpato) Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in iudicijs temporum,lenire iracundiã Domini: conciliare cor patris ad filium, & restituere tribus Iacob. [ac si dicere voluisset. Qui iuxta quod scriptum reliquit Malachias in calce prophetiæ suæ, venturus es temporibus iudiciorum Dei, vt lenias temperesque iracundiam eius,præparando vias eius,& conuertendo disponendoque homines ad Sanctorum Patrum vestigia,toto corde,sectanda: quod quidem iam semel factum est per Sanctum Io. Baptistam in spiritu Eliæ,quando scilicet venit Dominus iudicare,punireque in seme tipso,peccata mundi; Et iterum creditur per ipsam Eliæ personam esse præstandũ, ante secundum Domini aduentum,finaleque iudicium, vt sequenti numero ostendemus. Denique concludit sermonem suum Ecclesiasticus de Elia dicens] Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt: nam nos vita viuimus tantũ, post mortem aut non erit tale nomen nostrum. [significans eos fore beatos,qui non solum ipsum vidisse, sed ex charitate,monitis suis obtemperasse,gaudebunt.

2 Quod autem iste Elias adhuc viuat,communis est sentẽtia SS.Patrum,præsertim inferius citandorum. Neque obstat quod in curru igneo sublatus dicatur:quia quemadmodum Ionas diuina virtute in ventre ceti triduo sospes;& tres pueri in camino ignis ardentis, illæsi aliquandiu conseruari potuerunt; ita Elias in dicto curru igneo. Quod item idem Elias (vt ex locis Ecclesiastici, & Malachiæ paulo ante adductis colligi potest) venturus sit ante extremum vniuersalis iudicij diem, prædicare fidem Christi: tametsi aliqui dubitasse videãtur videlicet B.Hieronymus,Rupertus, Burgensis, Vatablus, & alij, super Malachiæ cap.4. ver. 5. exponentes de Sancto Io. Baptista,illa Prophetæ verba: Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam,antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & cõuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum &c. Hos tamen satis neruosè redarguit Ribera in dicti loci expositione; probatque communiorem Græcorum,Latinorumquæ Patrũ, tum veterum,tum recentiorum sententiam esse quod sicuti S. Io. Baptista in spiritu Eliæ primum Domini aduentum præcessit; ita ipsemet Elias in propria persona, præcedet secundum. Sic sensisse videntur Origenes tomo 7. in Ioannem, S. Chrysostomus homil.58. in Matthæum, S. Gregorius Nissenus sub finem libelli, de aduentu Domini in carne cõtra Iudæos,B.Theodoretus super citato Malachiæ capite, S. Iustinus Martir in Dialogo cum Triphone, S. Ambrosius super illud 1. ad Corin. cap.4. ver.9.Puto enim quod Deus &c. Et super illud Apocalip. cap. 11. ver. 3. Et prophetabunt &c. S. Augustinus lib.20. de Ciuit.cap.29. B.Gregorius lib.14. Moralium cap.11. & lib.35. cap. 15.& homil. 29. in Euangelia, vbi ait, quod Elias in cælum aereum subleuatus est, vt in secretam quandam terræ regionem repente duceretur,

Quod adhuc viuat.

Quod non multo ante finale iudicium venturus sit ad pænitentiam prædicandam.

ceretur, vbi in magna iam carnis ac ſpiritus quiete viueret, quouſque ad finem mundi redeat, & mortis debitum ſoluat. Item S. Iſidorus in lib. de vita, & morte Sanctorum, cap. 35. Beda in cap. 17. Matthæi, & cap. Marci 9. Euthimius, Anſelmus, & B. Thom. ſuper cap. Matthæi citato. Petrus Galatinus lib. 12. cap. 1. Samuel Marrochianus in Epiſtola de aduentu Meſſiæ cap. 19. & Iulianus Toletanus lib. 1. contra Iudæos, & alij quos præfatus Ribera, loco præallegato adducit.

Quod Spiritus Eliæ requieuerit ſuper Eliſeũ.

Ceterum Eliſeus qui raptui Eliæ præſens fuit, accepto eiuſdem Eliæ palio, quod ei ceciderat, percuſſit cum eo bis aquas Iordanis, quæ mirabiliter diuiſæ ſunt, præbueruntque ei tranſitum. Quod de longe videntes filij Prophetarum, qui habitabãt in Iericho, intellexerunt ſpiritum Eliæ requieuiſſe ſuper Eliſeum; & occurrentes adorauerunt eum; recuſantemque coegerunt, vt mitteret quinquaginta viros robuſtos ad quærendum Eliam, putantes quod ſpiritus Domini tranſtuliſſet eum in vnũ ex montibus, aut vallibus inde non valde remotis: qui poſt triduum cum non inueniſſent illum, reuerſi ſunt ad Eliſeum in Iericho. Vbi quoniam aquæ illius vrbis erãt peſſimæ; rogatus Propheta a viris Iericho, iuſſit ſibi in vaſe nouo afferri ſal; quo fonti aquarum immiſſo illæ ſanatæ ſunt. Contigit autem cum aſcenderet Eliſeus de Iericho in Bethel, vt irriſus a quibuſdã pueris replicãtibus ei per ludibriũ: Aſcẽde calue. acẽde calue maledixerit eis: ad cuius vocẽ, egreſſi de ſaltu duo vrſi, lacerauerũt ex eis quadraginta duos. Ipſe verò abijt de Bethel in montẽ Carmeli; & inde reuerſus eſt in Samariam, 4. Reg. cap. 2. ver. 13. vſque ad finem capitis. Probabile verò admodum eſt, quod a quibuſdam aſſeritur, memoratos ſcilicet pueros fuiſſe filios Prophetarum excelſorum Bethel, aut certè eorum qui colebant vitulos aureos, quorum alterum poſuerat Ieroboam Rex Iſrael in Bethel: huiuſmodi .n. idololatræ, Prophetas Domini odio proſequentes, eoſdem perſequi ſolebant. Quare non mirum eſt, ſi etiam paruuli, mores parentum imitati, Sanctum Prophetam auſi ſunt ſubſanare. Iuſtè igitur percuſſit eos Eliſeus: Siquidem iuxta verbum Domini, quod factum fuerat ad Eliam in monte Horeb; inter illos tres qui vngendi erant, vt de idololatris vltionem ſumerent; etiam ipſe Eliſeus fuerat computatus. vt ſub anno mundi 3124. num. 5. dictum eſt. 3

Quædam eius miracula.

Qui eſſent pueri quibus maledixit Eliſeus.

Iorã rex Iſrael cum rege Iuda & rege Idumæorum bellum infert Moabitis.

Eliſeus proſpera prænunciat prædictis regibus.

Eodem anno primo regni ſui, vt ex paulo poſt dicendis patebit, Ioram Rex Iſrael, non diſtulit inferre bellum Moabitis, qui a fratre ſuo Ochozia defecerant, nec ab eo, propter repentinum infirmitatis ſuæ caſum, ſubiugari potuerant. Itaque recenſito vniuerſo Iſraele; & inſuper in auxilium conuocatis Ioſaphat Rege Iuda; & Rege Idumæorum; profecti ſunt tres Reges, cum exercitibus ſuis, per viam deſerti Idumææ, ſeptem diebus: Cumque aquæ penuria vehementer laborare cœpiſſent, requiſiuit Ioſaphat num ibi eſſet aliquis Propheta Domini: reſponſumque eſt ei, adeſſe Eliſeum filium Saphat qui aliàs fundebat aquam ſuper manus Eliæ. Ex quo patet, quod num. 1. aſſeruimus, nimirum hoc eodem anno inter obitum Ochoziæ, & bellum iſtud contra Moabitas, contigiſſe raptum Eliæ. Conſultus ergo Eliſeus a Ioram Rege Iſrael, durius eidem reſpondit: veruntamen in gratiam Regis Iuda, qui & præſens aderat, prophetauit, eos ſine pluuia & vento, copioſam breui aquam habituros; & inſuper de Moabitis victoriam conſecuturos: quod & factum eſt. Etenim ſequenti die, deſcendentibus aquis per viam Idumææ, contra Moabitas; terramq; replentibus; ipſi, & iumenta eorum, recreati ſunt: Poſtridie verò, orto iam ſole, Moabitis qui ex aduerſo aquarum hoſtibus obuiam aſcendebant, viſæ ſunt aquæ velut ſanguis, rubræ: quamobrẽ opinati hoſtes inter ſe conflixiſſe, ac mutuo eſſe cæſos; raptim ad ſpolia de ipſis detrahenda cucurrerunt; ſed incauti ab Iſraelitis aggreſſi, atque in fugam verſi ſunt; eorumque ſubinde ciuitates vaſtatæ; illa excepta in qua erat Rex: quæ ipſa quoque cũ acriter oppugnaretur; nec iam poſſet aliter Rex Moab rebus ſuis proſpicere, arrepto primogenito ſuo, ſuper vrbis murum immolauit eum Dijs ſuis, in holocauſtum. quod videntes, pariterque horrentes Iſraelitæ, indignati valde, ſtatim receſſerunt ab eo, 4. Reg. cap. 3. ver. 6. vſque ad finem capitis. 4

Multiplicat mirabiliter oleum viduæ pauperis.

Circa primos eiuſdem anni menſes, vt numero ſequenti oſtendemus, venit ad Eliſeum quædam mulier vidua, & pauperrima; & inſuper ære alieno longe ſupra vires obſtricta, quæ fuerat vxor vnius Prophetæ, humiliter exponens ei afflictionem ſuam; nimirum, quod creditor volebat tollere duos filios eius in ſeruos ſibi. Cui 5

vir

vir Dei, vt cognouit, quod illa nihil aliud haberet in domo sua, nisi parum olei, quo vngi posset; mira Dei virtute multiplicauit oleū illud; præcepitq; ei, vt eo vendito, solueret debita, & de reliquo viueret ipsa cum filijs suis. 4. Reg. cap. 4. ver. 1. vsq; ad 8. Et quoniam tunc temporis, Elisei fama nondum vulgata valde erat, vt numero sequenti constabit; probabile est, virum prædictæ mulieris, fuisse vnum ex illis Prophetis, qui vt num. 1. dictum est, nouerant Eliæ spiritum requieuisse super Eliseum; illamque a marito paulo ante defuncto edoctam; confestim ac nouit ipsum Eliseū de castris Israeliticis redijsse; ad illum non tanquam ad diuitem recurrisse; sed tanquam ad Eliæ alumnum, quem sperabat ope diuina inopiæ suæ prouisurum; & ideo non fuit segnis continuo exequi, quodcunq; sibi a Propheta imperatum fuit, vt ex historia loco Reg. citato relata apparet.

6 Per idem quoque tempus, transiens Eliseus per Sunam ciuitatem tribus Issachar, vt patet Iosu. cap. 19. ver. 18. non semel hospitio susceptus fuit a muliere quadam diuite; & ab eadem actiones eius sedulo obseruante, agnitus est, quòd vir Dei sanctus esset. Quamobrem illa, de consensu viri sui, parauit ei cænaculum paruum, & in eo quæ necessaria erant, vt ibidem ad libitum suum Propheta diuertere, commodèque hospitari posset. Cui Eliseus, in huius gratuitæ hospitalitatis recognitionem, humanissime obtulit fauorem suum, si opus esset, apud Regem, vel militiæ principem. Verum posteaquam intellexit, illam nihil eiusmodi opus habere; sed cū esset sterilis, admodum exoptare de viro suo successionem, sexumque virilem: impetrauit ei a Domino filium; quemadmodum accurate describitur, 4. Reg. cap. 4. ver. 8. vsque ad 18. Ex qua descriptione, duo inferri possunt valde apposita, ad iam digestam horum temporum notationem comprobandam. Primo ex illis Elisei verbis: Vis vt loquar Regi vel Principi militiæ &c. apparet memoratam filij impetrationē, post prænarratum Moabiticum bellum contigisse: quandoquidem certum est, Eliseum non modo non fuisse acceptum, sed nec forte notum Regi, aut Principibus eius; nisi posteaquam prophetauit eis, de Moabitica gente victoriam. Secundo deduci potest, non solum Eliæ raptum, sed & prædictum bellum aduersus Moabitas gestum; & item duo memorata Elisei miracula, nimirum olei multiplicationem, & Sunamitidi sublatam sterilitatem; proculdubio intra priores menses anni primi regni Ioram regis Israel contigisse, eo prorsus quo in sacro textu, & a nobis narrata sunt, ordine: tum quia ex illis verbis, quæ viro suo dixit Sunamitis: Animaduerto, quod vir Dei sanctus sit iste.] satis manifestè insinuatur, quod nec dum tunc publicè innotuerat, Eliseum esse Prophetam: alioqui ex fama publica, siue ex miraculis de ipso vulgatis; non autem ex sedula actuum eius obseruatione; illa cognouisset Elisei sanctitatem: tum quia necesse est ponere, præfatum Sunamitidis filium, natum esse anno primo circiter desinente, vel secundo circiter inchoante, regni Ioram Regis Israel; alioqui non potuissent sub eodem Rege, qui duodecim duntaxat annis regnauit, fieri quæ sequuntur; nempe filij Sunamitidis suscitatio; & post eam fames septem annorum; ac deinde post famem recuperatio bonorum dictæ Sunamitidis, a prædicto Rege impetrata; & mox alia, quæ suo loco dicentur. Nam oportet, quod filius Sunamitidis, tertium saltem iam expleuisset annum, quando capitis dolore correptus, interijt. Siquidem egressus erat ad messores; & iam loqui didicerat: dicebat enim: Caput meum doleo; caput meum doleo.] Quæ certè non videntur posse conuenire puerulo minoris ætatis. Quare cogimur dicere, ipsum, & mortuum, & ad vitam fuisse reuocatum inchoante circiter anno quinto, regni dicti Ioram, & nō prius nec postea. Clarum est enim, quod post suscitatum puerum, Eliseus prænuntiauit famem septem annis duraturam, quæ illico subsecuta est. Quibus expletis, hoc est circa initia anni duodecimi regni eiusdem Regis, reuersa est mulier a peregrinatione sua; & iussit rex eidem reddi bona sua. Post hæc verò, accidisse historiam Naaman Syri, sub anno mundi 3150. num. 3. probabitur: Et denique sub finē eiusdem anni duodecimi, interfectum fuisse Ioram Regem Israel, certissimum est. Ecce quomodo quæ recensuimus, necessario complectuntur totum ferè tempus regni ipsius Ioram; ita vt, quæ in primo huius regis anno acta fuisse diximus, ad posteriora tempora transferri nullo modo possint.

A Sunamitide hospitio susceptus obtinet eidem sterili a Domino filiū.

Horum temporum ratio.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3140.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 118.

Sunamitis peperit filium Elisei orationibus impetratũ.

1 ANNO igitur regni Ioram Regis Israel secundo, circiter ineunte, vt ex paulo ante dictis manifestum est; peperit Sunamitis filium, eidem Elisei precibus, a Domino impetratum; de cuius partu fit mentio 4. Reg. cap. 4. ver. 17.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3143.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 121.

Moritur filius Sunamitis.

Ab Eliseo suscitatur.

Et fames 7. annorum prædicitur.

1 ANNO regni Ioram Regis Israel quinto inchoante, nimirum primo, vel secundo anni sacri mense, nempe in diebus messis; memoratus Sunamitidis filius, cum creuisset, tresque esset iam annos natus; & quadam die iuisset ad patrem suum, in campo cum Messoribus existentem; cœpit apud eum conqueri, quod caput doleret: quamobrem deferri eum fecit Pater domum ad Matrem suam; vbi eadem die mortuus est. Confestim autem Mater, vt vidit puerum mortuum, posito cadauere eius super lectum Elisei; iussit sibi sterni asinum, ac festina cucurrit ad eum, in montem Carmeli tunc commorantem; prostrataq; ad pedes Prophetæ, lamentabatur de obitu filij. Itaq; miseratione commotus vir Dei; misit illico Gezi seruum suũ, vt poneret bacculum suum super faciem pueri: verumtamen Muliere interim non acquiescente, venit ipse cum ea ad puerum. Quibus, cum rediens Gezi occurrisset, nunciassetq; non surrexisse puerum; ingressus est Propheta cænaculum in quo iacebat mortuus; & clauso ostio, orauit, incuruauitq; se super cadauere, semel atq; iterum, ponens oculos suos, & os, & manus, super oculos, & os, ac manus pueri. Et prima quidem vice tantummodo calefacta est caro defuncti: Secunda autem, oscitauit puer septies, aperuitq; oculos, & reuixit; restitutusq; est Matri suæ Eliseus autem reuersus est in Galgala, 4. Reg. cap. 4. vers. 18. vsq; ad vigesimum octauum. Verumtamen antequam exiret de Suna Eliseus, prædixit famem cõtinuo subsequuturam, ac septem annis continuis in terra Israel duraturam. Quamobrem Sunamitis, suasu Prophetæ, perexit est in terram Philisthinorum, ibique mansit donec cessauit fames, vt traditur 4. Reg. cap. 8. vers. 1. & 2.

Quod Ioram filius Iosaphat bis cum patre regnare cœperit.

2 Eodem anno quinto regni Ioram Regis Israel, qui concurrit cum vigesimo tertio regni Iosaphat Regis Iuda, vt testatur Ricardus de Sancto Victore in suo tractatu de concordia Regum Israel & Iuda corregnantium, & nostris apparet in tabulis; Et idem annus dicitur fuisse quintus regni eiusdem Iosaphat, vt expressum habemus loco Reg. proximè citando; quintus, inquam, non ab initio regni; sed ab anno regni eius decimo octauo; quando protegente ipsum Deo, in pugna contra Syros, manifestum euasit mortis periculum, vt nos sub anno mundi 3138. num. 3. exposuimus. Hoc inquam anno, regnauit Ioram filius Iosaphat super Iuda, quemadmodum traditur 4. Reg. cap. 8. vers. 16. vbi aduertere opportet, necessario supponendum esse, quod iste Ioram, bis adhuc viuente patre Iosaphat, declaratus fuerit Rex, cœperitq; corregnare patri: siquidem sub anno mundi proximè adducto num. 7. diximus, Ioram filium Achab, cœpisse regnare super Israel, anno decimo octauo regni Iosaphat Regis Iuda, qui pariter erat annus secundus regni Ioram filij ipsius Iosaphat: ergo necesse est, quod iste Ioram filius Iosaphat, regnare cœperit cũm patre,

anno

anno regni patris sui decimoseptimo, quemadmodum nos sub anno mundi 3137. num. 1. iam diximus: Hic autem sacer textus iterum dicit, Ioram filium Iosaphat, regnasse anno quinto regni Ioram filij Achab; & pariter anno ipsius Iosaphat quinto nimirum, vt diximus, a præseruatione eius de euidenti mortis periculo, qui re vera erat regni Iosaphat annus vigesimus tertius, vt paulo ante declaratum est. Igitur pro certo supponere debemus, ipsum Iosaphat, prima quidem vice tradidisse filio suo Ioram Regis titulum, regnique administrationem; idque tantum donec ipse de Samaria rediret in Ierusalem: Nunc autem, cum iam senex esset, & forte etiam, præ corporis debilitate, iam non posset solus omnia regni negotia sustinere, probabiliterque crederet se non valde diu superstitem fore; testamentum suum condidisse; & ceteris quidem filijs suis largitum esse munera, & pensitationes; nec non & aliquot ciuitates in Iuda: Regnum autem tradidisse ipsi Ioram, eo quod esset primogenitus, quemadmodum distinctè narratur, 2. Paralip. cap. 21. ver. 1. & 2. Vbi etiam nomina ipsa fratrum dicti Ioram recensentur: Voluisseque insuper, vt ex tunc Ioram possessionem regni acciperet, ac secum actualiter, regnaret. Regnarunt itaque post hæc simul pater & filius tribus annis, vt asserit Richardus vbi supra; idest vsque ad annum regni Iosaphat vigesimum quintum expletum; qui fuit postremus regni pariter, ac vitæ suæ.

3 Quod autem legimus 4. Reg. cap. 8. ver. 17. & 2. Paralip. cap. 21. ver. 5. & 20. videlicet. Triginta duorum annorum erat Ioram cum regnare cœpisset, & octo annis (sub intellige incompletis, vt nos sub anno mundi 3150. num. 5. probabimus) regnauit in Ierusalem.] proculdubio ad hoc tempus referri debet; non autem ad illud, quando per occasionem regnare cœperat donec rediret pater; neque ad illud, quando regnare cœpit post mortem patris. Nam ab hoc anno quinto regni Ioram Regis Israel, vsque ad duodecimum eiusdem, in quo mortuus est Ioram Rex Iuda; computatione, quam vocant, inclusiua, subducuntur anni octo, quibus dictus Rex Iuda, regnasse dicitur; vt in tabulis digestum inuenies. Et hinc proditur lapsus Eusebij, Genebrardi, Lucidi, & aliorum, qui in suis annorum Regum Iuda supputationibus ponunt, prædictum Ioram regnasse octo annos, ab obitu patris sui Iosaphat; cum tamen re vera, quinque duntaxat annis patri superuixerit, vt etiam apparet in tabulis.

De annis regni Ioram filij Iosaphat.

Chronographorum lapsus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3145.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 123.

1 SVB finem anni regni Ioram Regis Israel septimi, qui iuxta proxime prædicta, erat tertius regni Ioram Regis Iuda; necesse est mortuum esse Iosaphat Regem Iuda: hoc enim tempore impletur numerus viginti quinque annorum, quibus ipsum regnasse, iam sub anno mundi 3120. num. 2. probatum est.

Iosaphat moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3146.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 124.

1 ANNO octauo inchoante regni Ioram filij Achab Regis Israel; regnauit Ioram filius Iosaphat solus super Iudam; qui vt primum se se in regno confirmatum vidit; occidit omnes fratres suos, & quosdam de Principibus regni sui; quod forte fratrum suorum amici essent admodum intrinseci. Hos fratres dicti Ioram, Auctor Breuiarij temporum, falsò Philonis nomine, a Io. Annio inscriptus, tradit non verè fuisse

Ioram filius Iosaphat regnat solus super Iudam.

fuisse filios Iosaphat; sed de progenie Nathan prodijsse: quod apertè refragatur scripturæ sacræ, 2. Paralip. ca. 21. ver. 2. vbi de prædicto rege Ioram, hæc ad verbum subiunguntur: Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam omnes hi filij Iosaphat regis Iuda. deditque eis pater suus multa munera, argenti, & auri, & pensitationes, cum ciuitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui; cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio &c. Quid clarius aduersus istum pseudo Philonem dici potuit? aut ad prodendam dicti Io. Annij imposturam, accommodatius? Sed & hoc obiter sit dictum. Ioram autem, non his contentus, fecit malum in conspectu Domini, ambulans in vijs Regum Israel, fortasse seductus ab vxore sua Athalia, quæ filia fuerat Regis Achab, vt dicitur 2. Paralip. cap. 21. ver. 6. filia, inquam, imitatione, non natura, vt notat B. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis super libr. Paralip. 2. Nam Athalia, inquit, vxor Ioram imitatrix fuit operum Achab fratris sui; ipsa verò fuit filia Amri, vt legimus 2. Paralip. cap. 22. ver. 2. Quamquam tutius videatur dicendũ ipsam Athaliam, re vera fuisse filiam Achab, vt locus Paralip. primo citatus expressè tradit: dici verò etiam filiam Amri, quia erat neptis eius. Sic Iehu qui 4. Reg. c. 9. ver. 2. dicitur filius Iosaphat filij Namsi: 2. Paralip. cap. 22. ver. 7. vocatur filius Namsi: more Hebræorum, qui maiores, patres; minores autem filios nuncupare solebant; vt a nobis sæpissimè notatum est. Præsertim cum non vsquequaque certum sit apud omnes, præallegatas quæstiones verè esse B. Hieronymi. Insuper Ioram Rex Iuda, derelicto cultu Domini, fabricauit excelsa in vrbibus Iuda; & præuaricari fecit subditos suos. Quæ omnia post obitũ patris acta esse certũ puto: non .n. viuẽte patre rege admodũ pio talia patrare Iorã ausus esset. Propter hæc igitur peccata, flagellauit eũ Dñs multis calamitatibus; quas, quia ipse in malis nihilominus perseuerabat; gradatim quoq; Dominus manum suam aggrauando, multiplicabat. Prius nãq; afflictus fuit Iorã regni diminutione; deinde eiusdẽ ab hostibus inuasione, ac depredatione; mox pessimo, diuturnoque corporis languore; Demum morte miserabili; ac post ipsam quoque crudeli stirpis suæ occisione; ita vt de filijs, ac nepotibus suis, vix vnus, Ioas nomine, adhuc infantulus, occultari potuerit; vt locis proprijs dicemus. Factum est autem, diuina miseratione, ne tota domus dicti Ioram extingueretur; sicut domus Ieroboam, & Baasa, & Achab Regum Israel; propter pactum, quod habuerat Dominus cum Dauide; vt poneret de filijs suis super sedem suam omni tempore. Igitur, permittente Domino, in punitionem præuaricationũ præfati Ioram Regis Iuda; rebellauerunt ab eo Idumæi, constitueruntque sibi Regem, qui non esset amplius subditus Regi Iuda; vt a temporibus Dauidis hactenus fuerant; sed absolutè regnaret super eos; quemadmodum re ipsa factum est. Nam etsi eosdem Idumæos postea Ioram cum exercitu suo percusserit; non tamen sub ditione sua illos ipse denuo reducere vnquam valuit. 2. Paralip. cap. 21. ver. 4. vsque ad 10. Eosdem verò Idumæos, post multos annos, multo amplius humiliauit Amasias, vt sub anno mundi 3208. num. 1. dicemus. 1

Mala quæ fecit. *Flagella quibus a Domino Ioram plexus.* *Idumæorum defectio.*

2 Post Idumæorum defectionem, secuta est alia; nimirum vrbis Lobnæ defectio. hæc aliquando etiam vocatur Lebna, vel Libna, siue Labana; non enim vbique eadem est prioris sylabæ, littera vocalis, vt notat Masius super Iosu. cap. 10. Erat autem ista ciuitas in tribu Iuda, vt patet Iosu. cap. 15. ver. 42. Et credendum est, quod fuerit satis potens; tum quia temporibus Iosue, habebat proprium Regem, quemadmodum legimus Iosu. cap. 10. ver. 30. tum verò maxime, quia alioqui non ausa esset rebellare a Rege Ioram, & a reliquo regno Iudæ. Et quoniam neque hisce aduersis eruditus, emendatusve est Ioram Rex: Volens eum Dominus adhuc grauius affligere, ne vllam posset impænitentiæ suæ prætendere excusationem; palam præmonuit eum per litteras ei dẽ allatas, nomine Eliæ Prophetæ; quas oportet, vel non ab Elia Thesbite; qui proculdubiò (vt sub anno mundi 3139. nu. 1. dictum est) iam multis annis antea, videlicet primo anno regni Ioram Regis Israel translatus fuerat; sed ab alio eiusdem nominis Propheta fuisse acceptas, vt sentit Caietanus super 2. Paralipom. cap. 21. Vel potius, vt arbitror, ab ipso Elia Thesbite, tamquam a magnæ auctoritatis viro; de cuius sanctitate; & in futuris prænunciandis veritate, nullus remanebat

De vrbe Lobna, & eius defectione. *De litteris Eliæ ad Ioram perlatis.*

ambigendi

ambigendi locus; ab incognita ratione fuisse transmissas; aut ante eius raptum, Eliseo, seu alicui alio relictas; simul cum mandato, vt postea tali tempore, Regi Ioram præsentari omnino deberent. Sanè in hisce litteris, exprobrabat Propheta Regi peccata sua; nimirum quod a patribus suis Asa, & Iosaphat, degenerasset; & impiorum Regum Israel exempla secutus, a Domino recessisset; & præuaricari fecisset Iudam; ac insuper fratres suos meliores se, gladio interfecisset. Deinde prædicebat ei diuinam vltionem; nempe graues admodum calamitates, eidem in regno, in proprijs filijs, & vxoribus, nec non in omni substantia domus suæ, sine dubio superuenturas; & denique ipsimet languorem vteri pessimum, donec sensim egrederentur vitalia eius. Quæ omnia venerunt super Ioram Regem Iuda. Nam perseuerante ipso in iniquitatibus suis, non multo post, suscitauit contra eum Dominus, spiritum Philisthinorum, & Arabum; qui de repente simul ascendentes in terram Iuda, vastauerunt eam; diripueruntq; omnem substantiam domus regiæ, & vxores, filiosq; eius interfecerunt; præter Ioachaz, qui & Ochozias, natu minimum, vt aperte traditur, 2. Paralip. cap. 21. ver. 10. vsque ad 18. & c. 22. ver. 1.

3 Per hæc circiter tempora, nimirum intra septem memoratæ famis annos, Eliseus aliquot edidit miracula, quæ eo ordine facta creduntur, quo recensentur 4. Reg. cap. 4. ver. 38. vsque ad initium capitis octaui, præter ea quæ cap. 5. de Naaman Syro interposita sunt: Stat enim regula vniuersalis, cuius alias meminimus, numquā recedendum esse ab ordine narrationis sacræ, nisi quando ex alijs eiusdem scripturæ locis manifestè elicitur, eam ab eiusmodi ordine, per figuram quam vocant anticipationis, seu recapitulationis, in aliquo recessisse; sicuti in descriptione mundationis Naaman Syri accidisse, sub anno mundi 3150. num. 3. ostendemus. Primo igitur Eliseus, immissa in ollam farina, dulce reddidit, & alibile, edulium quoddam amarissimum, & letale, quod ex quibusdam herbis agrestibus, cum coloquintide, filij Prophetarum inconsideratè coxerant, socijsque apposuerant tempore famis. Item de viginti panibus ordeaceis, & modico tritico, diuina virtute multiplicatis, saturauit centum viros, & aliquid etiam superfuit. 4. Reg. cap. 4. ver. 38. vsque ad finē capitis. Tertio, supernatare fecit ferrum securis, quod casu ceciderat in Iordane. Quarto, bellum gerente Benadab Rege Syriæ cum Ioram Rege Israel; Eliseus, diuino spiritu, præuidebat insidias, & omnia stratagemata, quæ excogitabat, clamque moliebatur Rex Syriæ; & prænidicabat ea Regi Israel; qui anteuertens, omnia hostium consilia eludebat. Quod audiens Benadab, misit milites in Dothan, siue vt aliqui codices habent, in Dothain, vt caperent Eliseum; qui orans, percussit eos cæcitate; & duxit in Samariam; vbi iterum orans, aperuit oculos eorum, vt viderent, se diuina virtute, in hostium potestate esse redactos; veruntamen, non permisit eos ab Israelitis vllo modo lædi; quin potius, eosdem Syros cibo potuque humaniter recreatos, remisit ad Dominum suum in pace. Quæ res cum inter Syriæ latrunculos diuulgata esset; deinceps, ob Elisei reuerentiam, desierunt adeo frequenter excurrere in terrā Israel, vt prius consueuerant; quidam, nimirum ab Eliseo excæcari pertimescentes; quidam verò, quia illis benefecerat. 4. Reg. capitulo 6. versic. 1. vsque ad 24.

De miraculis ab Eliseo patratis.

4 Quintum signum fuit quando Eliseus, post prædicta, iterum exorto bello inter Syriam, & Israel, obsedit Benadab tamdiu Samariam, donec ob prædictam famem, quæ ex obsidionis diuturnitate valde creuerat, venundaretur caput asini octoginta argēteis; & quarta pars cadi stercoris columbarum, quinque argenteis. Tunc enim audiens quadam die Rex Israel duas mulieres inuicem altercantes; quod altera coxisset filium suum, altera verò iuxta conuenta, suum coquere recusasset: indignatus Rex valde, iurauit velle interficere Eliseum, tamquā vehementer suspectum, quod prospera prænunciando, Regem, populumque deciperet. Qua de re admonitus a Domino Eliseus, vaticinatus est, maximam frugum abondantiam sequenti die in Samaria futuram; quæ iuxta Prophetæ verbum proculdubio subsequuta est. Siquidem sequenti nocte perterriti a Domino Syri, relictis omnibus, media circiter nocte omnes fuggerunt, animas duntaxat suas saluare contenti. Id cum a quattuor leprosis, præ fame, eadem nocte ad castra transgressis, detectum fuisset; & renunciatum

Regi obsesso, & annonæ penuria laboranti prædicit abundantiā postridie secuturam.

I ciatum

ciatum in aula Regis Israel, & per exploratores confestim à Rege missos, rem ita esse, compertum esset; egressus de Samaria populus ad castra Syrorum diripienda, tantam similæ, ordeique copiam reperit, vt quemadmodum Propheta prædixerat, vnus similæ modius, vel duo hordei, passim vno statere distraherentur; Et vnus de Regis Principibus, qui Prophetæ vaticinio non crediderat, a redeuntium multitudine in porta ciuitatis oppressus, interierit, præcisè vt ei ab Eliseo in pœnam incredulitatis, prænunciatum fuerat. Quæ omnia latius describuntur, 4. Reg. cap. 6. ver. 24. vsque ad finem capitis, & cap. 7. per totum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3148.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 126.

Ioram filius Iosaphat alui languore corripitur.

ANNO decimo Ioram filij Achab Regis Israel, (sub intellige per aliquot menses iam inchoato) Ioram filius Iosaphat Rex Iuda, biennio antequam moreretur, pessimo quodam alui morbo corripitur, a quo postea sanari numquam potuit, 2. Paral. c. 21. ver. 18. iuxta Prophetiam Eliæ, eidem per litteras transmissam, vt sub anno mundi 3146. num. 2. dictum est; Dixi Ioram ægrotare cœpisse post aliquot duntaxat menses, ab initio huius anni, quia integro biennio ægrotauit, vt dicitur cap. Paralip. citato ver. 19. & non expleto anno regni sui octauo; sed per aliquot menses tantummodo incepto, obijt anno regni Ioram Regis Israel duodecimo, vt sub anno mundi 3150. num. 5. dicemus. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3149.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 127.

Ochozias regnat in Iuda.

ANNO Ioram filij Achab Regis Israel vndecimo circiter desinente, Ochozias filius Ioram Regis Iuda minimus (reliqui enim fratres eius interfecti fuerant ab Arabum latronibus, vt sub anno mundi 3146. num. 2. dictum fuit) constitutus est Rex in Ierusalem, 4. Reg. cap. 9. ver. 29. & 2. Paralip. cap. 22. ver. 1. subintellige adhuc viuente patre eius Ioram; sed præ infirmitate eius insanabili quotidie magis ingrauescente, iam inualido ad regni administrationem reddito. Nam quod dicitur 4. Reg. cap. 8. ver. 25. eundem Ochoziam regnasse anno duodecimo Ioram Regis Israel; exponi debet, post obitum patris, vt sub anno mundi 3138. num. 7. diximus, & sub anno 3150. num. 5. repetendum erit. Ceterum hic obiter notandũ est, quod illa verba, quæ legimus loco Reg. citato, videlicet: Anno vndecimo Iorã filij Achab Regis Israel, regnauit Ochozias super Iuda.] interposita sunt ibi, per modum recapitulationis, vt melius in editionis vulgatæ, & lxx. Interpretum codicibus, Romæ postremo excusis, deprehendi potest; vbi punctis ita distincta sunt, vt neque cum præcedentibus, neque cum sequentibus, annecti posse videantur; præsertim cum accuratius caput illud perlegenti, clarum sit, reliqua omnia quæ ibidem narrantur, ad duodecimum; non autem ad vndecimum annum ipsius Ioram Regis Israel pertinere: Et iam sub anno mundi 3138. numero 7. probatum sit, decipi Richardum de Sancto Victore, in eo quod credidit, eundem met annum, fuisse vndecimum, & duodecimum regni Ioram Regis Israel, respectu duplicis temporis ex quo regnare cœperat, videlicet prius cum fratre, & postea sine fratre. 1

Locus 4. Reg. exponitur.

Itaque vt ad rem redeamus: oportet istum Ochoziam fuisse binominem, vel forte etiam trinominem. Nam qui locis Reg. & Paralip. citatis appellatur Ochozias, 2. Paralipomenon cap. 21. ver. 17. nuncupatur Ioachaz; & 1. Paralip. cap. 3. ver. 11. in quibusdam codicibus, non tamen correctioribus, vocatur Ozias; quemadmodum etiam sub anno mundi 3157. num. 2. clarius explicabimus. Viginti duorum annorũ erat iste Ochozias, cum regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem, vt expressè traditur, 4. Reg. cap. 8. ver. 26. intellige partim adhuc superstite patre, partim post obitum patris; vt bene notat Richardus in tractatu alias sæpius allegato, quamuis toto illo anno, plenam semper habuerit regni administrationem: Siquidẽ pater eius adeo erat infirmitate grauatus, vt nihil ad regimen pertinens audire, nedum exercere posset.

2 Sed hic magna occurrit dubitatio. Quoniam 2. Paralip. cap. 22. ver. 2. legimus, eundem Ochoziam, non viginti duorum, vt habet locus Reg. proximè citatus: sed quadraginta duorum fuisse annorum, quando regnare cœpit. quæ dubitatio (quemadmodum notat B. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis super Paralip.) quæstionem parit valde perplexam; imo, vt ait Caietanus super cap. Paralip. adducto, insolubilem. Nam ponere Ochoziam fuisse quadraginta duorum annorum quando regnare cœpit: non modo repugnat loco Reg. citato: sed alijs quoque scripturæ locis. Si enim verum est quod apertè traditur 4. Reg. cap. 8. ver. 17. & 2. Paralip. cap. 21. ver. 5. & 20. nempe, quod Ioram pater Ochoziæ, triginta duorum annorum esset, quando regnare cœpit; & octo annis regnauerit: ergo in summa vixit annis duntaxat quadraginta: Igitur si Ochozias filius eius, qui ei proxime successit, fuisset quadraginta duorum annorum, quando regnare cœpit; oporteret ipsum biennio ante natiuitatem patris sui esse natum. quod, vt ait B. Hieronymus, nisi soluatur, quam sit ridiculum, etiam simplex lector aduertit. Conatur itaque Sanctus Doctor ibidem (si tamen ipse illius libri auctor est) hanc soluere difficultatem, dicens: quod ille Ioram, qui quadraginta annis vixisse describitur, & regnasse octo; vixit quidem annos quadraginta; sed ex his regnauit viginti octo: nimirum octo, antequam fratres occideret, cum adhuc innocenter viueret; alijs verò viginti, postquam præuaricari cœpit: qui viginti, a numero eius auferuntur, quia in languore, & tribulatione deduxit eos: & ijdem tribuuntur filio eius Ochoziæ, qui non amplius quam viginti duos annos habens, regnasse perhibetur: ne de numerorum summa remanentes, errorem indagini temporum facerent. Sic ferè, Auctor prædictarum quæstionum. Veruntamen hæc responsio nullatenus sustineri posse videtur; quandoquidem sacræ scripturæ multipliciter refragatur: quæ tribus in locis proxime citatis, semper ijsdem verbis, replicat ipsum Ioram octo annis regnasse, & nusquam vel leuiter indicat quod regnauerit annis viginti octo: Sed si hoc esset, vtique oporteret ipsum fuisse duodecim annorum quando regnare cœpit, supponit enim memorata responsio, eundem Ioram in summa non plus quadraginta annis vixisse: At scriptura sacra, locis prænotatis, testatur ipsum fuisse triginta duos annos natum quando regnare cœpit; ergo non potuit regnare annis viginti octo. Præterea eadem scriptura sacra, dicit quidem (secundo Paralipomenon capitulo 21. versiculo 19.) hunc Ioram biennio ægrotasse: nusquam autem tradit, quod viginti annos in languore, & tribulatione traduxerit, neque quod vnquam innocenter regnauerit, saltem post obitum patris: quin potius oppositum sæpius replicat, videlicet; quod ambulauit in vijs Regum Israel, sicut domus Achab: & fecit malum in conspectu Domini: & fabricauit excelsa; & præuaricari fecit Iudam; & occidit fratres suos meliores se, 4. Reg. capitulo 8. versiculo 18. & 2. Paralipomenon capitulo 21. versiculo 6. 11. 13. & 20. Quæ omnia, non post annos octo a regni eius initio: sed paulo post obitum patris, accidisse credendum est: vt sub anno mundi 3146. numero primo diximus. His adde, quod si scriptura sacra viginti annos de regno Ioram subtractos, Ochoziæ filio eius tribuere voluisset, ne Chronologiæ deficerent: proculdubio eos non vitæ, sed regno ipsius Ochoziæ addidisset: dixissetque, ipsum viginti, & vno annis regnasse. Atqui vnum tantum regni annum Ochoziæ tribuens; quantum vis eius vitam producat: nihil Chronologiæ regum Iuda addit, minuitve: ergo superuacanea fuisset ista annorum trãslatio de vno Rege ad alium. Denique si bene

Dubitatio de ætate Ochoziæ quando regnare cœpit.

quis obseruet, quæ in libris Reg. & Paralipomenon traduntur de annis regni, obitusque Ioram Regis Israel, & Ioram Regis Iuda, & Ochoziæ filij eius, sine dubio inueniet, quod ille annus qui fuit duodecimus, idemque vltimus regni Ioram Regis Israel fuit etiam octauus vltimusque regni Ioram Regis Iuda; & pariter primus simul ac nouissimus regni Ochoziæ filij eius; vt etiam in tabulis apparet; & notarunt quoque ante nos Caietanus vbi supra, & Richardus in suo tractatu de Concordia &c. aliàs allegato. vbi hæc subiungit: Ex his itaque manifestum est, vt credo, quã falsa sit quorundam opinio, ne dicam assertio; qui mota falsa quæstione, solutionis gratia dicunt, filium Iosaphat (subintellige Ioram) viginti annis regnasse. non enim viginti annis pater regnare potuit, si filius eius (idest Ochozias) qui regnauit pro eo, octauo patris sui anno, vel modico post, ab Iehu occisus fuit. hucusque Richardus.

Caietani solutio.

Simili quoque argumento ad memoratam positionem improbandam, vtitur Caietanus super 2. Paralipomenon cap. 22. vbi post excitatam difficultatem ait: Solutio quæstionis est, quod littera (idest sacer textus capitis citati ver. 2.) errore scriptoris corrupta est. Legendum enim est: Viginti duorum annorum erat Ochozias, vt scribitur 4. lib. Reg. (videlicet cap. 8. ver. 26.) ita quod, vbi debuit scribere-viginti duorũ-scripsit-quadraginta duorũ-conuincitur autem error ex eo, quod in lib. Regũ anni vtriusque regni, scilicet Ioram patris, & Ochoziæ filij, comprehenduntur sub annis quibus regnauit in Israel alter Ioram filius Achab; quem ex 4. Reg. cap. 3. (nimirum ver. 1.) duodecim duntaxat annis regnasse perspicuum est. Ex hac itaque collatione annorum regni in Iuda, tam Ioram patris, quam Ochoziæ filij, ad annos Ioram filij Achab, clarè patet, vltimos octo annos vitæ Ioram Regis Iudæ, supputari pro octo annis regni eiusdem. Quod ideo annotandum duxerim, ne quis fallatur ex illa adinuentione, sine scripturæ testimonio, quod Ioram Rex Iudæ, regnauerit benè primis octo annis, & malè alijs viginti annis; qui propterea subtracti sunt a regno eius: clarè enim scriptura, vltimos vitæ annos ipsius Ioram Regis Iudæ octo, & vnum Ochoziæ, comprehendit sub annis regni Ioram Regis Israel; vt patet legenti initium, & finem vtriusque. Conclude igitur: quod corrupta est Hebraica littera Paralipomenon. In cuius signum, tam hic, quam in libro Reg. dicitur, quod Ochozias regnauit vno anno. Accedit ad hæc, quod iste Ochozias, in littera, narratur minor natu reliquis fratribus: Non est autem verisimile, quod vir quadraginta annorum, fuerit vltimus filius patris non senis, habentis multos filios, & multas vxores. Hæc Caietanus. Cui aliud argumentum addere possumus, desumptum a computatione annorum, ab obitu Salomonis, quando diuisum est regnum Israel a Regno Iudæ, vsque ad initium regni Iehu, quando Ioram Rex Israel, & Ochozias Rex Iuda, ab eo occisi sunt. Nam posito quod Ioram Rex Iuda regnauerit tantummodo octo annos ab anno quinto regni Ioram Regis Israel, vt sub anno mundi 3143. num. 2. & 3. probauimus, inchoatos; si seorsum supputaueris annos Regum Iuda, & seorsum annos Regum Israel intra prædictum tempus fluxos; inuenies vtranque summam conuenire; vt experiri quisque potest in tabulis. Igitur, si poneremus Ioram Regem Iudæ regnasse annis viginti octo, siue omnes sine Ochozia filio, siue viginti cum Ochozia filio, & octo sine illo; certe summa annorum Regum Iudæ, excederet summam annorum Regum Israel, in illis viginti annis, regno Ioram, aut Ochoziæ, male additis. Quod si dixeris, Ioram regnasse illos viginti annos cum Iosaphat patre suo; & propterea nihil accrescere annis Regum Iudæ. respondeo. Si sic est; ergo non potest dici, quod Auctor libri Paralipomenon voluerit eos tribuere ipsi Ochoziæ, ne errorem indagini temporum faceret. Patet igitur, propositam quæstionem nullatenus posse dissolui; nisi cum Caietano concedamus sacrum illum textum, secundi Paralipomenon capitulo 22. versiculo secundo, esse corruptum. quod nullo modo esset faciendum; si omnium editionum codices ibidem vniformiter dicerent, Ochoziam quadraginta duorum fuisse annorum, quando regnare cœpit: Veruntamen, quia codices lxx. Interpretum, anno salutis 1588. Romæ editi, qui satis magnæ sunt auctoritatis, loco citato habent: Ochoziam tunc fuisse viginti annorum; Et ibidem in annotationibus ad capitis calcem adiectis, dicitur: quod aliqui textus, loco-viginti-habent-viginti duorum annorum-quod præ 3

Solutionem Caietani comprobat sequiturq; Auctor.

cisè

cisè conuenit cum textu 4. Reg. capitulo 8. versiculo 26. vbi idem prorsus asseritur: Ideo nos, saluo semper meliori iuditio, satis rationabiliter credimus, in hac parte præferendum esse textum lxx. Interpretum, textui vulgato; & potius sentiendum esse cum Caietano, quam cum B. Hieronymo, seu cum Auctore quæstionum Hebraicarum in lib. Paralip. Qui tamen forte aliorum sui temporis, non propriam retulisse sententiam dici potest.

4 Verum nobis hic statim quis opponet, nullum mendum quantumuis minimum, in sacro eloquio esse admittendum, vt sub anno mundi 3095. num. 2. ex S. Augustino adnotauimus; alioqni non magis de veritate vnius, quam aliorum omnium scripturę locorum, hæsitare possemus. Ad hoc vt respondeam; fateor scripturam sacram esse omnino irreprehensibilem: nihilominus negari non posse quin aliquando, vel inuidia diaboli, vel impiorum, imperitorumue ac instabilium hominum malitia, aut temeritate (quemadmodum ipsemet primus Christi Vicarius in 2. sua Epistola ca. 3. ver. 16. testatur:) vel etiam antiquariorum incuria, aut alio aliquo casu, in quibusdam sacris codicibus error aliquis irrepere potuerit: Diuina tamen dispensatione, nullum vnquam irrepsisse credimus, qui ex alijs ipsiusmet sacræ scripturæ locis, codicibusve, deprehendi, corrigique non potuerit, aut possit. Quare sicuti summæ temeritatis, ne dicam impietatis esset; si quis præsumeret sacra eloquia, etiam correctionis prætextu, quouis modo, vel tantisper immutare, aliquidue eis addere, aut minuere: (præsertim id prohibente Domino Deuter. cap. 4. ver. 2. & Prouerb. cap. 3. ver. 6. & Apocalip. cap. vlt. ver. 18. & 19.) aut aliquem Bibliorum sacrorum codicem, aliquo in loco, qui nullum habeat eiusdem scripturæ textum sibi contradicentem, emendare: Sic, vbi aliqua contradictio manifesta appareat, nihil officit dignitati, aut veritati eiusdem sacræ scripturæ; si eo casu, quis dixerit, illam contradictionis partem, quæ rationi simul, & altero textui sacro aduersatur; ex aliqua codicis antiqua corruptione fuisse deriuatam; vt in proposito nostro ostensum est. In quo illud amplius habemus, quod textus ille 2. Paralip. non sic se habet in omnibus editionibus; sed, quemadmodum probauimus, pro nonnullorum editionum, codicumve diuersitate; varius inuenitur: quod certè satis euidens, alicuius adulterationis, indicium est. Videant hi ad quos spectat sacra volumina recognoscere, & perquam emendata edere. Nos hic, non textum sacrum corrigere vllo modo audemus: Sed ob rationes superius adductas, relictis in hac parte codicibus, qui loco Paralip. citato habent, Ochoziam fuisse quadraginta duorum annorum, quando regnare cœpit; libentius sequimur eos, qui ibidem pro quadraginta duorum legunt viginti duorum, sic enim nulla remanet quæstio. Redeamus nunc ad historiam.

Obiectio.

Responsio.

5 Porrò Ochozias Rex Iuda, & ipse fecit malum in conspectu Domini; ingressusq; est per vias domus Achab. 4. Reg. cap. 8. ver. 27. & 2. Paralip. cap. 22. ver. 3. vsque ad 6. cuius præuaricationis triplex ibidem causa assignatur, nimirum, quia mater eius Athalia, filia Amri, impulit eum, vt impie ageret. Deinde, quoniam Ochozias, post mortem patris sui, consiliarios habuit de domo Achab. Denique, quia ipse etiam fuit gener domus Achab, idest vxorē duxit de domo, seu familia Achab: propterea non mirum est, si secutus fuit idola, & abominationes domus Achab. Ex quo exemplo etiam discere licet, quam periculosum, perniciosumque sit, Regibus præcipuè, ac Principibus, affinitate iungi cum infidelibus, aut Hæreticis, alijsue viris impijs; vel eiusmodi perditos viros, in suis adhibere consilijs.

Assignantur causæ impietatis Ochoziæ.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3150.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 128.

1 ANNO regni Ioram filij Achab Regis Israel duodecimo, & postremo, qui pariter erat primus, & vltimus Ochoziæ Regis Iuda, vt dictum est, & patet in ta- *Ioas nascitur.*

bulis: ipse Ochozias, circa anni initia, ex vxore sua Sebia de Bersabee, vt colligitur 2. Paralip. cap. 24. ver. 1. genuit Ioam, qui postea fuit Rex in Iuda: quod enim hoc anno natus sit Ioas; inde necessario infertur; quod septem annorum erat, quando vnctus est in Regem, anno septimo regni Iehu Regis Israel circiter incipiente, vt sub anno mundi 3157. num. 1. probabitur.

Post famem 7. annorum redit Sunamitis in terram Iuda.

2 Circa initia item eiusdem anni duodecimi Ioram Regis Israel, expletis septem annis penuriæ ab Eliseo prædictæ; rediјt de terra Philisthinorum in Israel, mulier illa Sunamitis cum filio suo, quem ei a Domino Eliseus impetrauerat, & a morte postmodum suscitauerat. Contigit autem opportunè, vt tunc interpellaret Regem pro domo sua, & agris suis, quando Gezi seruus Elisei narrabat Regi mirabilia, quæ fecerat Eliseus: & speciatim quod mortuum precibus suis ad vitam reuocauerat. Videns ergo Gezi mulierem & filium: hæc est, inquit, Domine mi Rex, mulier, & hic est filius eius, quem suscitauit Eliseus.] Certior itaque factus Rex ab eadem muliere de tam ingenti miraculo; confestim iussit eidem reddi omnia, quæ sua erant; & insuper agrorum suorum redditus, a die qua recesserat de terra Israel. 4. Reg. cap. 8. ver. 1. vsque ad 7.

Quod historia Naaman non proprio loco narrata sit.

3 Non multo post prædicta, creditur, contigisse historia mundationis Naaman Syri a lepra; quæ quia satis accuratè describitur, 4. Reg. cap. 5. per totum: superfluum videtur eandem hic alijs verbis referre. Illud tamen non est prætereundum; illam per anticipationis figuram, loco Reg. citato esse narratam: quod inde sacri colligunt Expositores; quoniam, cum clarum sit, lepram ipsius Naaman, adhæsisse Gezi seruo Elisei propter munera ab eo accepta, iuxta Prophetæ verbum, quemadmodū in calce citati capitis apertè traditur: non est verisimile, inquiunt, quod Rex tam diu, comiterque loquutus esset cum Giezi, si tunc iam fuisset leprosus. Adde quod 4. Reg. cap. 8. ver. 4. legimus: quod Rex Israel loquebatur cum Gezi puero (idest seruo) viri Dei: Quibus verbis videtur insinuari, quod tunc quoque esset seruus Elisei: alioqui dictum esset qui fuerat seruus Elisei vel qui fundebat aquam super manus Elisei quemadmodum de eodem Eliseo, respectu Eliæ, dicitur 4. Reg. cap. 3. ver. 11. Atqui constat ipsum Gezi, ex quo lepram contraxerat, non amplius fuisse seruum Elisei. Rationabile igitur admodum est credere, contenta in eadem historia, per hæc circiter tempora accidisse: nimirum post memoratum Regis colloquium cū Gezi, & ante obitum Benadab Regis Syriæ, a quo credimus missum fuisse Naaman ad Regem Israel, vt curaret eum a lepra sua.

Hazael regnat in Syria iuxta vaticinium Elisei.

4 Post hæc, venit Eliseus in Damascum; quod vt audiuit Benadab Syriæ Rex, qui tum ægrotabat; sperans se ab eo sanatū iri, sicut sanatus fuerat Naaman: misit in occursum eius vnum de primarijs Principibus suis, vocabulo Hazael, cum muneribus magnis: videlicet cum quadraginta Camelis oneratis; vt per ipsum consuleret Dominum super infirmitate sua. Cui Eliseus prædixit, Regem Benadab moriturum; & quod ipse Hazael in regno Syriæ erat successurus; ac multa mala Israelitis illaturus. Atque ita prorsus factum est. Etenim altera die Hazael, præ nimia regnandi cupidine, tanquam moræ impatiens, non sustinuit naturalem Regis mortem expectare; sed simulans ardorem eius febrilem refrigerare: expandit stragulum aqua infusum super faciem eius: sicque dolose, ei mortem accellerauit: & ipse postea euectus ad regnum, pro illo regnauit in Syria, 4. Reg. cap. 8. ver. 7. vsque ad 16. Et iste postmodum afflixit Israelem cunctis diebus Ioachaz Regis Israel, vt breuiter tangitur, 4. Reg. cap. 13. ver. 22. & nos infra suis locis dicemus.

Ioram rex Iuda moritur.

Regnat Ochozias solus in Iuda.

5 Eodem anno regni Ioram Regis Israel duodecimo, Ioram Rex Iuda: currente tūc anno regni sui octauo, iam per aliquot menses, puta tres vel quattuor inchoato; post biennium in infirmitate sua pessima exactum; in qua paulatim viscera egerere cogebatur; tandem longa consumptus tabe, miserrimè interijt; & sine solitis Regum exequijs, ac extra maiorum suorum tumulum sepultus est. Et tunc regnauit pro eo Ochozias, qui & Ioachaz filius eius. 4. Reg. cap. 8. ver. 24. & 25. & 2. Paralip. cap. 21. ver. 19. & 20. Intellige Ochoziam hoc anno regnare cœpisse sine patre: Siquidē sub finem anni præcedentis regnare cœperat adhuc viuente patre; vt sub anno mundi 3149. num. 1. dictum est. Porrò iste annus, qui simul fuit primus, & vltimus regni Ochoziæ; concurrit ferè totus, cum patris sui octauo, quem ille tantummodo inceperat,

perat, compleuit aũt filius; & cum duodecimo regni Ioram Regis Israel. Quare anni octo regni Ioram Regis Iuda, non fuerunt completi sed fracti: quemadmodum sub anno mundi 3143. num. 3. dictum est. & iste vnicus Ochoziæ annus, sacram non auget Chronologiam, vt Richardus quoque innuit in suo tractatu de concordia temporum: ideoque nos in tabulis nostris, eundem Ochoziæ annum, consultò prætereundum duximus. Decipiuntur ergo Eusebius, & alij Chronographi: qui inter annũ regni Ioram Regis Iuda octauum, & Athaliæ vxoris eius primum, numerant annum regni Ochoziæ vnum. *Mendum Eusebij, & Chronographorum.*

6 Sub finem eiusdem anni, Ioram filius Achab Rex Israel, mouit bellum aduersus Hazael Regem Syriæ, & congregato omni Israele, adductoque secum socio Ochozia Rege Iuda, profectus est in Ramoth Galaad; & obsedit eam. Cumque in prælio vulneratus esset a Syris: relicto ibi exercitu: ipse reuersus est, vt curaretur in Iezrael. Interim autem Eliseus, Iehu filium Iosaphat filij Namsi regem (Dei admonitu) creandum curauit, mittens ad Principes exercitus Israel obsidentes Ramoth, vnum de filijs Prophetarum, cum lenticula olei, vt vngeret ipsum Iehu in Regem super Israel; præciperetque ei, vt percuteret domum Achab. Quæ cum filius Prophetæ ad vnguẽ, prout iniunxerat Eliseus, præstitisset; ac deinde Iehu retulisset alijs Principibus quæ fecerat, dixeratque ei Propheta: illico omnes vnanimes, elegerunt eũ in Regem, 4. Reg. cap. 8. ver. 28. vsque ad 16. capitis sequentis, & 2. Paralip. cap. 22. ver. 5. & 6. Porrò Iehu regnauit viginti octo annis super Israel, in Samaria, vt traditur, 4. Reg. in calce capitis 10. *Iehu regnat in Israel.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3151.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 129.

1 ANNO regni sui primo Iehu: statim ac se vidit electum Regem, coniuratione facta contra Ioram filium Achab, profectus est in Iezrael, vt executioni mandaret, quæ præceperat ei Propheta. Venerat autem tum forte Ochozias Rex Iuda in Iezrael, ad inuisendum Ioram Regem Israel ibi ægrotantem. Cum igitur speculatore indicante intellexissent duo reges de aduentu Iehu; occurrissentque pariter in curribus suis obuiam ei in agro Naboth Iezraelitæ: Ille, primum quidem, nempe Ioram, sagitta in corde percussum interemit, iussitque corpus eius in eodem agro proijci, pro sanguine dicti Naboth ibidem iniustè sparso: vt adimpleretur vaticinium Eliæ Prophetæ, quod habetur 3. Reg. cap. 21. ver. 19. Alterum verò, videlicet Ochoziam fugientem, persequi mandauit, & occidi, eo quod & ipse, ex parte matris, esset de stirpe Achab. Vt autem venit Iehu in Iezrael, viditque Iezabel olim Achabi vxorem, de fenestra prospicientem: confestim iussit eam inde præcipitem dari, cuius postea carnes, a canibus voratæ sunt: vt præfatus Elias cap. Reg. proximè adducto ver. 23. prædixerat. Sic impia Iezabel, quæ canina rabie in Prophætam sæuierat, merito a canibus comesta est. Porrò qui missi fuerant ad persequendum Ochoziam: percusserunt eum in ascensum Gauer, qui est iuxta Ieblaam: at ille percussus fugit in Mageddo; inde in Samariam: vbi latitans, comprehensus, iterum adductus est in Mageddo ad Iehu: ibidemque occisus. Erant autem Ieblaa, & Mageddo, ciuitates in tribu Manasse, vt patet Iosu. cap. 17. ver. 11. Et quoniam Ochozias erat filius, hoc est nepos Iosaphat Regis iusti; permisit Iehu deferri cadauer eius in Ierusalem, a seruis suis, super curru suo, & sepeliri cum patribus suis. 4. Reg. cap. 9. ver. 16. vsque ad finem capitis, & 2. Paralip. cap. 22. ver. 6. vsque ad 10. Iustè ergo Ochozias, quemadmodum non affinitate solum; sed etiam impietate coniunctissimus fuerat domui Achab: ita quoque punitionis eidem a Domino inflictæ particeps esse debuit. *Iehu occidit Ioram filium Achab.* *Et Iezabel vxorem Achab.* *Et Ochoziam nepotem Iosaphat.*

2 Post hæc, recolens Iehu, quod in Samaria nutriebantur septuaginta filij Achab, apud *Et 70. filios Achab.*

apud optimates vrbis; missis ibi minacibus litteris, egit cum eis, vt omnes interficerentur, & capita eorum ad se in Iezrael transmitterentur. Quod cum factum esset; præcepit ea exponi in porta vrbis Iezraeli; sumpsitque inde occasionem se se iustificandi coram populo Iezraeli, pulchrè insinuans: quod si contra domum Achab ipse coniurauerat, id Domino inspirante, ac volente, fecerat; qui non se solum, sed ipsos quoque Samaritas pariter impulerat, vt occiderent filios Achab, quorum capita habebant ante oculos posita: Itaque debere eos pro certo habere, omnia hæc, diuina dispensatione contigisse, vt adimpleretur, quæ iam antea Dominus, per os serui sui Eliæ Prophetæ, contra eandem domum Achab vaticinatus fuerat. Et his actis, prosecutus est Iehu percutere in Iezrael reliquos de domo Achab; & insuper optimates, & notos, & Sacerdotes (vtique idolorum,) & quoscunque eidem domui adhærentes adinuenire potuit. Deinde profectus est in Samariam; atque in itinere, cũ in quodam loco, vbi conuenire pastores consueuerant, casu inuenisset quadraginta duos fratres, vel potius filios fratrum Ochoziæ Regis Iuda, vt clarius exprimitur 2. Paralip. cap. 22. ver. 8. (etenim fratres dicti Ochoziæ, omnes interfecti fuerant ab Arabibus, & Philisthæis, quemadmodum sub anno mundi 3146. num. 2. dictum est) iussit omnes viuos comprehendi; & in cisterna ibidem existente, iugulari. Et inde aliquantulum progressus, inuenit Iehu Ionadab filium Rechab. Erat autem iste Ionadab, vir singularis cuiusdam sanctitatis, & magnæ existimationis in populo Israel, quippe qui, vt melius Deo vacare posset, nõ bibebat vinum, nec habitabat in domo, sed in Tabernaculis, nec agrum possidebat, nec sementem serebat, nec vineam plantabat, colebatue; Quin etiam filijs ac successoribus suis præceperat, vt talem vitam perpetuo agerent. qui optimè deinceps mandata patris obseruarunt; vt testatum postea reliquit Ieremias cap. 35. ver. 6. vsque ad 10. Hunc ergo Ionadab, cum vidisset Iehu, & salutasset, ac bene erga se affectum cognouisset; leuauit eum in curru suo, dicens: Veni mecum, & vide zelum meum pro Domino. Volebat enim Rex, quæ continuo facturus erat; etiam tam sancti viri testimonio, auctoritateque magis ac magis comprobari; & quodammodo (vt ita dixerim) autenticari; vt vel sic, eadem non humanis duntaxat consilijs; sed diuina fieri dispensatione, ab omnibus crederentur. Cum ergo Rex, & Ionadab, venissent in Samariam; percussit Iehu reliquos quotquot remanserant de domo Achab; ita vt ne vnus quidem viuere permissus fuerit, iuxta verbum Domini, quod ab Elia fuerat prænuntiatum. Volens deinde Rex, etiam Sacerdotes Baal perdere; quadam die vniuersos in ipso Baal templo callidè congregatos, vt sollemne quoddam eidem sacrificium facerent; cunctos ibidem, ipsismet Iehu, Ionadabque inspectantibus, iussit occidi; & statuam eiusdem Baal comminui, & comburi, ædemque eius demoliri, atque in ipsius locum latrinas constitui. Sic tandem, & Achabi stirps funditus deleta est, & Samaria paulisper expurgata. Accepit autem post hæc Iehu, pro mercede perditionis domus Achab, & cultus Baal de Israele propulsi, hanc a Domino promissionem (vtique per aliquem Prophetam) nimirum quod filij eius sessuri erant super thronum Israel, vsque ad quartam generationem. quod & factum est. tametsi de cetero, ipse quoque Iehu fuerit valde impius, ac impia prædecessorum suorum exempla secutus, coluerit vitulos aureos, ambulaueritq; in vijs Ieroboam, qui eos fecerat. Quamobrem, permisit eum Dominus valde affligi, ac molestari ab Hazaele Syriæ Rege, quemadmodum sub anno mundi 3157. num. 3. dicemus. Quæ omnia latius describuntur, 4. Reg. cap. 10. versic. 1. vsque ad 32.

Et reliquias domus Achab eidemque adhærentes.

De Ionadab filio Rechab.

Iehu extinguit omnino domũ Achab. Occidit Sacerdotes Baal, & cultum eius tollit pro qua remuneratione a Domino accipit.

Athalia occupat regnum Iudæ.

Eodem anno circiter inchoante, Athalia mater Ochoziæ regis Iudæ, videns mor- 3
tuum esse filium suum, occupato regno Iudæ, interfecit omnem stirpem regiam quæ remanserat, intellige masculinam, domus Ioram viri, & Ochoziæ filij sui, & si quæ erat alia priorum Regum, ad quam spectare posset regnum Iudæ; præter Ioas filium Ochoziæ infantulum lactentem; quem Iosabeth (quæ & Iosaba dicebatur) soror Ochoziæ, & vxor Ioiadæ Pontificis, clam sublatum, abscondit cum nutrice sua, occultumque tenuit in domo Dei sex annis: totidem enim regnauit Athalia super Iudam, 4. Reg. cap. 11. ver. 1. vsque ad 4. & 2. Paralip. cap. 22. ver. 10. vsque ad finem capitis. Dixi annis sex. iuxta textus emendatiores: corruptè namque, vt credimus, in quibusdam codicibus loco Reg. citato legimus Athaliam regnasse annis sep

tem; Vel si non corruptè; certè annus septimus accipiendus est tantummodo inchoatus. Vnde arbitror allucinari Eusebium in Chronicis,& alios Chronographos; qui inter obitum Ochoziæ, & initium regni Ioas filij eius, ponunt annos septem integros regni Athaliæ; quod stare non potest; quia necessario sequeretur ipsum Ioas regnare cœpisse super Iudam anno octauo Iehu Regis Israel: cuius oppositum, paulo post demonstrabimus. *Chronographorum lapsus.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3157.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS. 135.

1 ANNO Iehu Regis Israel septimo, nimirum circiter inchoante; regnauit Ioas filius Ochoziæ super Iudam opera & industria Ioiadæ Pontificis; qui clam percusso fœdere cum centurionibus, & militibus in domo Domini, vnxit ipsum, Ioam septemnem (annum enim vitæ octauum paulo ante erat ingressus) in Regẽ; populo pariter collætante; manibusque plaudente; & acclamante: Viuat rex Athaliam autem illico ibi accurrentem ac reclamantem; milites, iubente Ioiade, impulerunt extra templum,& occiderunt. Pepigit dein Ioiada Pontifex fœdus inter Dominum,& Regem simul ac populum,& item inter ipsum Regem, ac Populum; qui cõfestim accurrens, ingressus est templum Baal; destruxitque eum; & altaria, simulacraque eius confregit; atque Sacerdotem illius, nomine Mathan, ante aras occidit. Deinde relictis qui custodirent domum Domini; centuriones,& legiones Cerethi, ac Phelethi, cum reliquo Populo, deduxerunt cum lætitia Regem, de domo Domini, in Palatium Regum; & collocauerunt eum in solio patrum suorum; vt accuratius describitur 4. Reg. cap. 11. ver. 4. vsque ad finem capitis, & 2. Paralip. cap. 23. per totum. Diximus Ioas regnare cœpisse anno septimo regni Iehu circiter incipiente. Et sic fateri necesse est: alioqui, non possent vera esse, quæ 4. Re. c. 13. ver. 1. dicuntur de Ioachaz filio Iehu; nimirum quod mortuo patre, regnauit anno vigesimo tertio regni Ioas filij Ochoziæ Regis Iuda. Cum enim, vt sub anno mundi 3150. num. 6. dictum est, Iehu regnauerit annos viginti octo; si anno septimo completo, seu, quod idem est, anno octauo incipiente eiusdem Iehu, regnare cœpisset Ioas; proculdubio annus vigesimus primus regni Ioas, fuisset vltimus regni Iehu; & consequenter, inter ipsum Iehu,& Ioachaz filium eius, oporteret ponere interregnum saltem vnius anni; de quo tamen, neque scriptura sacra, neque vllus ex Chronographis, vllam vnquam mentionem fecerunt. Igitur ne, vt communiter dicitur, multiplicemus entia sine necessitate; præstat dicere, Ioas constitutum fuisse Regem, circa initia anni septimi regni Iehu; ita vt primus annus regni Ioas, concurrat cum septimo Iehu; & vigesimus secundus Ioas, cum postremo dicti Iehu; & vigesimus tertius Ioas, cum primo regni Ioachaz, quemadmodum in tabulis digestum intueri licet. Septem annorum, nempe completorum, erat Ioas, cum regnare cœpisset; & quadraginta annis regnauit in Ierusalem; fecitque rectum coram Domino, cunctis diebus quibus vixit Ioiada Pontifex, 2. Paralip. cap. 24. ver. 1. & 2. & 4. Reg. ca. 12. versic. 1. vsque ad 4. vbi tamen illud additur; quod nihilominus Ioas excelsa non abstulit.

Ioas regnat in Iuda. Athalia ad iussum Ioiadæ occisa.

Ioiada Pontifex percutit fœdus cum Domino.

De anno quo regnare cœpit Ioas.

2 Aduertendum autem hoc loco est; quod Io. Lucidus in suo Chronicon lib. secundo, qui est Hebræorum temporum, cap. 9. & Io. Driedo lib. 3. de Ecclesiasticis scripturis & Dogmatibus, tract. 3. capit. 5. qui de supputationibus annorum, & hebdomadarum inscribitur; conclus. 7. duo notant; Primo stirpem Salomonis defecisse in Ochozia filio Ioras Regis Iuda, cuius progeniem interfecit Athalia; Et ipsũ Ioas, qui post Athaliam prædicto Ochoziæ successit; fuisse primum Regem ex prosapia Nathan fratris memorati Salomonis. Secundo, hæc haberi ex Philone. Sed, vt arbitror, vtrunque falsum est. Nam in proprijs, legitimisque dicti Philonis libris, nihil tale reperitur; sed in illo temporum Breuiario, quod Io. Annius, & eius Asseclæ, inter *Contra Annij Asseclas.*

ter

ter quos etiam fuere Lucidus, & Driedo, perperam ipsi Philoni adscriptum refert. Quin etiam addimus, quod etiam si Philo, aut quiuis alius ex antiquis scriptoribus, id diceret, non esset in hoc recipiendus, quoniam in genealogia saluatoris, quam deducit S. Lucas in sui Euangelij cap. 3. per lineam ipsius Nathan; non reperitur Ioas. Et præterea, quia habemus scripturam sacram non semel oppositum asserentem. Nam si Ioas non fuisset de stirpe Salomonis, sed Nathan, utique non fuisset filius Ochoziæ, de quo nemo dubitat, quin fuerit de prosapia Salomonis: Atqui scriptura sacra multis in locis appellat Ioam filium Ochoziæ; nimirum 4. Reg. cap. 11. ver. 2. & cap. 13. ver. 1. & 2. Paralip. cap. 22. ver. 11. & item in catalogo progenitorum ex Dauide per lineam Salomonis, qui habetur, 1. Paralip. cap. 3. ver. 11. vbi aperte legimus: quod Ochozias genuit Ioam, & Ioas genuit Amasiam &c. Quamobrem dubitare de Ioa; num fuerit verus, ac naturalis filius Ochoziæ, esset totam illã Dauidis, ac Salomonis genealogiam, in dubium vocare. Non enim maior ratio videretur dubitandi de vno ex illis posteris, quam de quouis alio. Nec quemquam moueat, quod alicubi pro Ochozia legatur Ozia vel Azoria quia id prouenit ex corruptione codicis: Etenim constat codices emendatiores, locis citatis, habere Ochoziam, vel Ioachaz; vtroque enim nomine vocabatur. Nisi forte etiam dici possit, eundem Ochoziam, non modo Ioachaz, vel vt aliqui legunt Ioachim sed Oziam quoque, siue Azariam interdum fuisse nuncupatum: sicuti certum est, Sanctum Petrum, qui & Cephas, aliquando etiam Simonem, & Barjona, appellari consueuisse: vt propterea idem Io. Driedo lib. 3. superius citato tract. 2. cap. 1. asserere non dubitauerit, prædictum Ochoziam fuisse trinominem; quod nos quoque sub anno mundi 3149. num. 1. tetigimus. Denique si Ioas fuisset de stirpe Nathan; non omnino verè dici posset fuisse de naturali stirpe Dauidis. Siquidem ipse Nathan, tametsi verè fuerit frater Salomonis vterinus; creditur tamen fuisse filius Dauidis adoptiuus, non autem naturalis; quemadmodum sub anno mundi 2987. num. 5. probauimus. Quare si Ioas non verè fuit de naturali semine Dauidis; ergo nec eius posteri nimirum Amasias, Ozias, & reliqui: imo neque ipse Christus quod asserere, absurdũ esset intollerabile. Valeat igitur memorata sectatorum Annij opinio, tanquam erronea, & scripturæ sacræ prorsus contraria. Quin potius, ex eiusmodi opinione tã apertè sacris assertionibus contradicente; ad confirmationem eorum quæ in horũ Annalium prohemio num. 9. diximus; liceat arguere: prædictum Breuiarium, & ferè totam Annianam Chronologiam, esse fictam; & nullatenus recipiendam; vtpotè quæ, etiam sacris libris aduersantia contineat. Sed ad institutum nostrum redeamus.

Propter peccata Iehu percutitur Israel ab Hazaele.

Per hæc circiter tempora, cum Iehu Rex Israel nõ ambularet in lege Domini; nec recessisset a peccatis Ieroboam, qui fecerat, adorauerat que ipse vitulos aureos, & in eis peccare fecerat Israel: cœpit Dominum tædere Israelis; permisitque eum percuti ab Hazaele Rege Syriæ in omnibus finibus eius; a Iordane contra orientalem plagam, nimirum in omni terra Galaad, & Gad, & Ruben, & Manasse, ab vrbe Aroer quæ erat super torrentem Arnon, & Galaad, & Basan. 4. Reg. cap. 10. ver. 29. & 31. vsque ad 34. In Iudæa autem per idem ferè tempus Ioiada Pontifex accepit vxores duas Regi Ioas, ex quibus postea genuit filios, & filias. 2. Paralip. c. 24. ver. 3. 3

Ioas ducit vxores, & gignit filios.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3166.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 144.

Carthago conditur.

ANNO centesimo quadragesimo quarto a templi Salomonis fundatione, qui concurrit cum anno regni Ioas regis Iuda decimo (vt patet in tabulis) mense octauo; condi cœptam fuisse a Didone, Pigmalionis Tyriorum regis, sorore profuga, Carthaginem illam in Africa, quæ postea fuit vrbs in toto orbe terrarum celeberrima, 1

berrima, & Romanis multo tempore admodum infesta; tradit Iosephus lib. 1. aduersus Apionem aliquanto ante libri medietatem, sumpto ex Phœnicum historijs testimonio. Et idem insuper confirmat, ex successiua regum dinumeratione qui fuerunt in Tyro, ab Hiram Salomonis contemporaneo, vsque ad memoratum Pygmalionem: Subductis quoque ex Menandro annis, quibus singuli regnarunt: Et notato item anno regni ipsius Hiram, nimirum duodecimo, in quo iacta sunt præfati templi fundamenta; a quibus, ad condendæ Carthaginis initia, numerat annos centum quadraginta tres, & menses octo. Vnde patet ipsam Carthaginem non fuisse conditam eodem ferè tempore, quo Roma, post inceptas scilicet Olympiades, vt perperàm scripserat memoratus Apion: neque anno demum septuagesimo post Romā conditam, vt alij putauerunt. Quin etiam oportet falli eos, qui ponunt fundamenta Carthaginis ante fundamenta Romæ annis sexaginta quinque, aut ad summum septuaginta duobus; cum ex dictis constare possit, Carthaginem præcessisse Olympiadum initia per annos centum & duodecim; & consequenter fuisse annis centum triginta quattuor ante Romam, vt in nostris tabulis supputari facile potest. Ex quibus omnibus apparet, fabulosa esse, quæ Virgilius lib. 2. & 4. Ænead. licentia nimirum poetica finxit de Æneæ ac Didonis congressu; quòd scilicet ille, euersa Troia, Italiam petens, tempestate in Africam deuectus, reperit Didonem Carthaginis fundamenta iacientem. Quæ illius amore capta, cum præter spem ab eo postea deseri se videret, ipsa sibi mortem consciuit. Hæc autem falsa esse; non solum illud ostendit, quod ex ijs quæ nos hic, & sub anno mundi 2872. num. 2. diximus, manifestè infertur, ab interitu Troiæ, ad Carthaginis fundamenta, intercessisse annos saltem ducentos octoginta sex, vt videri potest in tabulis; Sed etiam idem demōstrat, elegans illud apud Ausonium Epigramma 117. In Didus imaginem ex Græco. prænotatum; Quo illa se ab impudicitiæ nota purgat, inquiens. *Falsa esse quæ de Didone, & Aenea scribit Virgilius.*

Illa ego sum Dido, vultu quam conspicis hospes,
Assimulata modū, pulchraque mirificis.
Talis eram, sed non Maro quam mihi finxit, erat mens,
Vita nec incestis læta cupidinibus.
Namque nec Aeneas vidit me Troius vnquam,
Nec Libyam aduenit classibus Iliacis.
Sed furias fugiens, atque arma procacis Iarbæ.
Seruaui, fateor, morte pudicitiam:
Pectore transfixo, castos quod pertulit enses,
Non furor aut læso crudus amore dolor.
Sic cecidisse iuuat: vixi sine vulnere famæ
Vlta virum, positis mœnibus, oppetij.
Inuida cur in me stimulasti musa Maronem,
Fingeret, vt nostra damna pudicitiæ?
Vos magis historicis lectores credite de me,
Quàm qui furta Deum concubitusque canunt.
Falsidici Vates temerant qui carmine verum:
Humanisque Deos assimilant vitijs.

Igitur vera Didonis historia illa est, quæ ex probatis Historicis collecta, & memorato Ausonij Epigrammate confirmata, communiter in hunc modum referri solet: quod scilicet ipsa fuit soror prædicti Pygmalionis regis Tyri; qui cum anno regni sui septimo, hoc est, post Troiam captam 285. Sichæum Didonis maritum, & Herculis Sacerdotem, thesauris eius inhians, ante aram obtruncasset; illa in somnis admonita, cum multis Pygmalioni infensis, thesauris clam sublatis, nauim conscendit, & in eam Africæ regionem, quæ zeugitana dicta est, delata; tantum soli emit sibi, quantū tauri corio circundare posset: quo in loco, cum in tenuissimas corium partes differuisset; eoque locum satis amplum complexa esset; Vrbem condidit, quam Chartaginem appellauit; arcemque in medio vrbis, quam a corio bubulo Byrsam vocauit. Deinde cum Iarbas Getuliæ rex, nuptias eius ambiret; recusantemque vi, atque armis cogeret, sibi ipsi manus intulit; præferens honesta morte occumbere, quàm prioris lecti iura, violentis hisce nuptijs polluere.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3172.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 150.

Amasiæ ortus.

ANNO regni sui decimo sexto circiter ineunte, Ioas rex Iuda, ex vna de vxoribus suis nomine Ioaden, vt dicitur 2. Paral. c. 25. ver. 1. genuit Amasiam; qui postea patri defuncto successit in regno annos natus viginti quinque, vt dicitur loco Paralip. citato: tot autem annos ab hoc ad primum regni Amasiæ inueniri, patet in tabulis. 1

Ioas mandat instaurari templum.

Per hæc quoque tempora; nimirum postea quam Ioas rex Iuda genuit filios, vt colligitur, 2. Paralip. ca. 24. ver. 3. & 4. aduertens rex, suggerente forsitan Ioiadæ Pontifice, quòd templum Domini ab Athalia regina impijssima; & prius a viro eius Ioram: & filio eius Ochozia, penè destructum fuerat: non quia illud demolire ausi essent; sed quia, quòd temporum iniuria sensim labefactari, & consumi cœperat, fulcire ac reparare non curauerant. Quin potius pecuniam, & alia aliàs Domino oblata, ad templum Baal exornandum contulerant: atque ita templum Domini (quantum ad ipsos spectabat) in destructionem deuenire permiserant: Videns inquam rex quod templum Domini instauratione indigeret: placuit ei vt huic operi manus admouerentur; & pro impensis, applicauit fabricæ omnem pecuniam quæ sponte ibidem offerri consueuerat; & item eam quæ a prætereuntibus, hoc est, excedentibus vigesimum ætatis annum (tunc enim transire dicebantur ad nomen) dari debebat pro pretio animæ, iuxta legem latam Exod. c. 30. ver. 13. vsque ad 17. vbi præcipitur: quod quilibet transiens ad numerum viginti annorum, soluere teneatur dimidium siclum, hoc enim erat pretium singulis, tam diuitibus, quam pauperibus indifferenter a lege taxatum; & ad vsus tabernaculi olim ab eadem lege applicatum; vt loco citato patet. Itaque, quoniam quotannis aliqui ad prædictam ætatem peruenientes, recensendi erant; & insuper alij plurimi quia propter idololatriam quæ sub Athalia, ac viro, filioque suo viguerat, iam diu talis exactio intermissa fuerat: Propterea Rex, congregatis Sacerdotibus & Leuitis, præcepit eis, vt deinceps singulis annis, cum festinatione exirent, discurrerentque per singulas ciuitates, ad dictam pecuniam colligendam; & vt ex ea refici, instaurarique curarent templum Domini, quemadmodum satis concisè traditur 4. Reg. cap. 12. ver. 4. & 5. & 2. Paralip. cap. 24. ver. 4. 5. & 7. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3173.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 151.

Ophratanes rex Assyriorũ moritur.

SVB finem anni decimi septimi regni Ioas Regis Iuda, oportet incidisse obitum Ophratanes Regis Assyriorum, quẽ Eusebius in Chronicis testatur regnasse annis quinquaginta: hos autem hoc tempore terminatos esse apparet in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3174.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 152.

Ocrazapes regnat in Assyria.

ANNO proximo regnauit in Assyria Ocrazapes Rex Assyriorum trigesimus quintus, vt ait Eusebius in Chronicis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3178.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 156.

1 SVB finem anni vigesimi secundi regni Ioas Regis Iuda, necesse est mortuum esse Iehu Regem Israel: quandoquidem hoc circiter tempore, impletus est numerus annorum viginti octo, quibus ipsum regnasse, ex 4. Reg. cap. 10. ver. 36. probauimus. Vnde necesse est allucinari Iosephum, qui 9. antiq. cap. 8. ait, eundem Iehu septem duntaxat annos regnasse. *Iehu moritur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3179.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 157.

1 ANNO regni Ioas Regis Iuda vigesimo tertio (non autem vigesimo primo, vt perperam scribit Iosephus 9. antiq. cap. 9.) regnauit Ioachaz filius Iehu, super Israel in Samaria decem & septem annis, 4. Reg. cap. 13. ver. 1. Intellige ipsum Ioachaz regnare cœpisse hoc anno circiter inchoante, quia pater eius in fine præcedentis, vt diximus, mortuus est; & regnasse decem & septem annis incompletis; vt infra sub anno mundi 3195. nu. 2. probabitur. Quare oportet primum annum regni Ioachaz, fere totum concurrisse cum vigesimo tertio dicti Ioas, & decimum septimum cum primo filij sui Ioas, vt videre est in tabulis. *Ioachaz regnat in Israel.*

2 Eodem anno, Ioas Rex Iuda, cum cognouisset quod Leuitæ negligentius, quàm par erat, se gesserant in exequendo quod eis fuerat demandatum; nempe in colligenda, per singulas vrbes, pecunia, pro domo Domini resarcienda; Vocauit Ioiadā Pontificem, & cum eo questus est, quod non coegisset illos imperata facere; qui, vt arbitror, respondit Regi: nimis onerosum esse Leuitis, per omnes regni vrbes quotannis, multo labore, discurrere: quin etiam id fabricæ ipsi non expedire; quandoquidem sic magna illarum exactionum pars, in tot Leuitarum itineribus, atque expensis, frustra insumeretur: Quamobrem, aliquam aliam colligendæ pecuniæ rationem omnino esse ineundam. Itaque re diligentius examinata; tandem consentiente, ac iubente Rege, sancitum est; vt ad instar Gazophilatij, fieret arca lignea in domo Domini ponenda, quæ desuper forata esset, vnde immitti pecunia posset: & vt exiret Regis edictum, in omni Iuda, & Ierusalem, obligans singulos prætereuntes, hoc est, peruenientes ad vigesimum ætatis annum, deferre ad dictam arcam dimidij sicli nummum lege statutum, pro pretio animæ. Quæ omnia libenter, & cū vniuersali omnium lætitia, executioni statim mandari cœperunt. Et arca quidem primo posita est in atrio Sacerdotum, iuxta altare, ad dexteram ingredientium, loco nimirum omnibus conspicuo; & per manus Sacerdotum, qui custodiebant ostiū prædicti atrij, acceptæ a populo pecuniæ, cunctis videntibus, ad arcam deferebantur; vt dicitur loco Reg. inferius citando: Deinde verò, ad maiorem populi commoditatem, videtur eadem arca extra, propèque ostium dicti atrij fuisse locata; vt per se populus in eā, pecuniam immittere posset; quemadmodum ex loco Paralip. mox adducendo, colligi potest. Certis autem temporibus; quando nimirum multæ iam erant pecuniæ in arca; ferrebant eam Leuitæ ad Regem; vbi per Scribam Regis, & Pontificem, seu alium ab ipso delegatum, educebantur, numerabantur, ac fabricæ præpositis tradebantur; varijs artificibus, prout opus erat, distribuendæ; ipsam verò arcam, ad eundem locum reportandam curabant: Atque hoc pacto, collecta est pecunia valde multa; quæ licet a fabricæ præpositis in fide tractata fuerit; nihilominus *Quomodo collecta sit pecunia, templumq; instauratum.*

minus, ipsis, pariterque artificibus industriè admodum agentibus; breui domus Domini benè suffulta, munita, instaurataque fuit, atque in pristinum statum restituta. Et insuper ex pecunia quæ superfuit, facta sunt vasa templi aurea, & argentea, ad vsum ministeriorum eius, fortassis pro his, quæ abstulerat Athalia, vt ornaret fanum Baal. Et hæc sunt quæ, quoniam obscurius traduntur, 4. Reg. cap. 12. ver. 6. vsq; ad 17. & 2. Paralip. cap. 24. ver. 5. vsque ad 15. Ideo a nobis hic clarius explicari debuerunt.

Ioachaz propter peccata sua ab Hazaele affligitur.

Interea Ioachaz Rex Israel faciebat mala coram Domino, sequebaturque peccata Ieroboam, qui peccare fecerat Israel in vitulis aureis. Quamobrem iratus Dominus, afflixit ipsum Ioachaz vehementer, tradens Israelem in manu Hazaelis Regis Syriæ, & Benadab filij eius, cunctis diebus dicti Ioachaz, vt breuiter tangitur 4. Reg. c. 13. ver. 2. & 3. & nos copiosius sub anno mundi 3193. nu. 2. memorabimus. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 3183.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 161.

Annus Iubilei 12.

1 ANNO regni Ioas Regis Iuda vigesimo septimo, incidit annus Iubilei duodecimi; vt colligi potest ex æra, quæ deducitur ab introitu filiorum Israel in terram promissionis: cum hoc etenim anno, concurrit annus eiusdem æræ sexcentesimus, vt videre est in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3189.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 167.

Hazael veniens contra Ierusalē, regis Ioas muneribus placatus abscedit.

1 ANNO, vt probabiliter conijcere possumus, regni Ioas Regis Iuda circiter trigesimo tertio, quando Hazael Rex Syriæ magnam iam regni Ioachaz Regis Israel partem occupauerat: idem Hazael ascendens in Iuda, pugnabat contra Geth vrbem Philisthinorum, quæ ad sortem Iudæ pertinuerat; & cum cepisset eam, direxit exercitum suum, vt ascenderet in Ierusalem. Quod audiens Ioas Rex Iuda; vidēs se ei armis resistere non posse; magnam vim auri, atque argenti de thesauris templi, & Regis ablatam, misit Hazaeli; qui tam amplis placatus muneribus discessit. 4. Re. cap. 12. ver. 17. & 18. Sanè hic non me latet, Iosephum 9. antiq. cap. 8. & Abulensem super cap. Reg. citato, post quæst. 15. in expositione textus, & quæst. 17. putasse memoratum ascensum Syrorum in Ierusalem loco Reg. adducto descriptum, eundem esse cum eo, qui 2. Paralip. cap. 24. ver. 23. vsque ad 26. describitur; & sub finē Regni, vitæque Ioas Regis Iudæ creditur contigisse: Sed si accuratius vtraque descriptio inter se conferatur; profecto videtur in pluribus a se inuicem dissidere; vt paulo post constabit; & propterea probabilius esse, duos extitisse Syrorum aduentus in terram Iuda contra Regem Ioas; alterum viuente, & præsente ipso Hazaele; alterum verò post obitum eius: de quo secundo bello nos sub anno mundi 3196. num. 1. agemus. Primum autem Hazaelis ascensum in Ierusalem, credimus aliquot annis post instauratum templum, nempe per hæc circiter tempora accidisse; vt etiam innuit sacer textus; qui cap. Reg. allegato, post descriptam templi restaurationem, subintulit: Tunc ascendit Hazael &c. quæ verba, vt ibidem exponit Caietanus, posita sunt ad differētiam alterius belli, q postea a Syris illatum fuit Regi Ioas, prope finē regni sui, de quo agitur 2. Paralip. Sic Caietanus. Abulensis autem eadem verba exponens, ait: illud - Tunc - nō strictè esse accipiendū; sed tanquā si dictum esset - aliquāto tēpore post - Nam quia, inquit, inter præcedentia, & ista, hoc est inter reparationem tēpli, & istum ascensum, non acciderunt aliqua relatu digna; ideo dicitur: Tunc

Auctor dissedit a Iosepho, & Abulense.

ascendit

ascendit Hazael Rex Syriæ &c. quasi nullum tempus medium interfluxisset: quæ expositio, si supponamus (quemadmodum ipse supponit Abulensis) hoc bellum esse illud, quod describitur, 2. Paralip. sustineri nullo modo potest: siquidem constat inter memoratam templi reparationem; & postremum illud bellum; plura relatu digna accidisse; quæ in eodem c. Paralip. ver. 15. vsque ad 23. referuntur; nimirum mors Ioiade Pontificis. declinatio Regis ac populi ad idololatriam. missio Prophetarum, qui incassum, conuersionem eiusdem populi, Regisque procurabant. & demum impia interfectio Zachariæ filij Ioiade Pontificis. Posito autem, vt nos credimus, ascensum prædictum Hazaelis in Ierusalem, hoc circiter anno contigisse; esseque diuersum ab eo bello, quod memoratur 2. Paralip. Vtique prænarrata Abulensis expositio, optime sacro textui adaptari poterit; & pariter cum adducta Caietani expositione conformari. Quod autem ascensus Syrorum in Ierusalem, 4. Reg. descriptus, non sit idem; sed diuersus ab eo, qui traditur 2. Paralip. Ex his colligi potest. Etenim, de primo dicitur, quod ipse Hazael ascendit, & consequenter oportet totum cum Rege robur exercitus Syrorum extitisse. Item nulla tunc pugna; neque Iudæorum mors; neque vlla Regis ipsorum læsio interuenisse; aut de Iudæis præda facta fuisse describitur: sed ipsum Hazaelem, ingentibus a Ioas acceptis muneribus, cum exercitu suo abijsse: In secundo autem Syrorum aduentu, nulla prorsus Hazaelis fit mentio, quippe qui tunc iam decessisse credatur: Insuper & a paruo Syrorum numero, cuncti principes, & infinita prope Iudæorum multitudo cæsa perhibetur: Et vniuersa de Iudæis facta præda, a Syris in Damascum transmissa dicitur ad Regem, qui tum, non Hazael; sed filius eius Benadab fuisse putatur: Et denique subiungitur, eosdem Syros in ipsum Ioas Regem Iudæ, ignominiosa exercuisse iudicia; eundemque in magnis languoribus reliquisse. Quæ omnia, prædictis valde aduersari videntur; & satis euidenter arguere, multo probabilius esse, vt diximus, non vnum tantum; sed duos Syrorum aduentus facere; eosdemque diuersis admodum temporibus, multisque interpositis annis, subsequutos, vt sub anno mundi 3196. dicendis comprobari poterit.

De duplici Syrorum ascensu in Ierusalem regnante Ioas.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3191.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 169.

1 ANNO regni Ioas regis Iuda circiter trigesimo quinto, post absolutam tepli penè collabentis reparationem; post eiusdem templi vasa aurea atque argentea instaurata; ac denique post veri Dei cultum in Iudæa, qui circa initia regni prædicti Regis iam penè extinctus videbatur, Ioiadæ Pontificis opera, restitutum; ipse Ioiada, cum esset valde senex, centum scilicet triginta annorum, mortuus est; & sepultus in ciuitate Dauid, cum Regibus; eo quod de ipsis, & de vniuerso Iuda valde fuisset benemeritus, 2. Paralip. cap. 24. ver. 15. & 16.

Ioiada Pontificis obitus atasque.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3192.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 170.

1 NON multo post, nimirum, vt arbitror, anno circiter proximo ineunte, Ioas Rex Iuda, obsequijs principum regni sui delinitus, acquieuit eis; & permisit, vt derelicto templo Domini Dei patrum suorum, seruire cœperint lucis, & sculptilibus; prouocantes contra se, & contra populum, iram Domini; qui pro sua immensa bonitate; antequam ad punitionem deueniret; cœpit mittere eis Prophetas; vt

Ioas rex permitit Iudaos seruire idolis.

protestarentur eis diuinam vltionem imminentem; hæc aut similia verba dicentes: Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & parauit illū: & in eo parauit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit.] At illi audire nolebāt. 2. Paralipomenon cap. 24. ver. 17. vsque ad 20. Probabile verò est, Dominum sustinuisse eos per aliquot annos, puta tres aut quattuor, expectans, si ad crebras Prophetarum voces, aliquando resipiscere vellent: sed è contrario accidit, vt sub anno mundi 3195. num. 3. dicemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3193.
QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 171.

Ioas filius Ioachaz regnat in Israel cum patre.

1 ANNO regni Ioas Regis Iuda trigesimo septimo, cœpit regnare Ioas filius Ioachaz Regis Israel in Samaria, 4. Reg. cap. 13. ver. 10. Vbi notandum est, quod hic non possumus intelligere, Ioas Regem Israel, anno prænotato regnare cœpisse post mortem patris sui Ioachaz: quia si Ioachaz regnauit decem & septem annis; & primus annus regni eius concurrit cum vigesimo tertio regni Ioas Regis Iuda, vt sub anno mundi 3179. num. 1. probatum est; ergo vltimus annus regni Ioachaz concurrit cum anno trigesimo nono regni præfati Ioas; non autem cum trigesimo septimo. Igitur dicendum est, quod anno trigesimo septimo regni Ioas Regis Iuda, regnare cœpit alter Ioas super Israel cum patre suo Ioachaz: qui tunc, ob caussam numero sequenti dicendam, regnare secum fecit Ioas filium suum. Et sic iste Ioas regnauit cum patre annis ferè tribus, vt videre est in tabulis, & sentiunt Caietanus, & Richardus, & Auctor Historiæ Scholasticæ, ab Abulense relatus, & alij: quorum opinionem non rectè confutare nititur ipse Abulensis, super 4. Reg. capit. 13. quæstione 6. Non enim officit eius obiectio; quod nimirum loco Reg. citato, prius facta fuerit mentio obitus dicti Ioachaz: quia respondere debet, id factum esse per figuram anticipationis, in sacro eloquio frequenter vsitatam. Sed neque vllo modo placet illa huius difficultatis solutio, quam ibidem ipse adfert Abulensis; qui nesciens aliter nodum extricare; tandem in calce quæstionis, compulsus est dicere: textum sacrum ibi esse corruptum; & pro, trigesimo septimo, debere corrigi, vt dicat, trigesimo nono: quod hic nullatenus admittendum putamus: tum quia in omnibus omnium editionum codicibus constanter legimus, trigesimo septimo, non autem, trigesimo nono: tum etiam, quoniam benè, ac sine vllo inconuenienti, possumus, & debemus cum præcitatis Auctoribus, quemadmodum dictum est, vulgatam saluare lectionem.

Ioachaz ab Hazaele afflictus conuertitur ad Dominum.

2 Per idem tempus Hazael Syriæ Rex, præualuerat nimis contra Israelem; non solum regnante Iehu, qui abstulerat omnem terram trans Iordanem, vt sub anno mundi 3157. numero tertio diximus: sed etiam omnibus diebus regni Ioachaz filij eius; quo tempore ciuitates eius munitas ceperat, & succenderat; Iuuenes earum gladio interfecerat; paruulos ad petras alliserat; & prægnantes diuiserat; ac multa alia mala perpetrauerat in Israel; quæ iam antea deplorans Eliseus, prædixerat coram ipso Hazaele, priusquam ad regnum erectus esset, vt legimus, quarto Reg. capitulo octauo, versiculo duodecimo. Cum igitur Hazael paulatim eo vsque Israelem contriuisset; vt tandem istis temporibus, ipsi Ioachaz remansissent tantummodo quinquaginta equites, & decem currus, ac decem millia pedites: tot tantisque calamitatibus eruditus Ioachaz, conuersus est ad Dominum, deprecans eum, vt se de manu Hazaelis liberaret. Deus autem, qui (vt hæc narrans, benè Iosephus ait) non solum perpetuam innocentiam, verum etiam resipiscentiam fauore complectitur; & cum perdere possit, si velit, castigare mauult; exaudiuit eum; & dedit saluatorem Israeli, vt dicitur, 4. Reg. capitulo 13. versiculo 4. & 5. Verum quisnam fuerit iste saluator; scriptura sacra non exprimit. Vnde quidam putarunt

De saluatore diuinitus dato ipsi Ioachaz.

fuisse

fuisse Ioam filium dicti Ioachaz; alij Ieroboam eiusdam Ioachaz nepotem (isti enim plurimas postea de hostibus victorias retulerunt;) alij Eliseum Prophetam, qui suis apud Deum precibus, illas impetrauit; & hoc nobis magis arridet; nisi forte præstet dicere, fuisse hos omnes; & scripturam sacram hic, numerum singularem pro plurali, vt aliâs non semel, hoc est saluatorem pro saluatores vsurpasse. Etenim re vera, per istos magna salus facta est in Israel, vt suis locis, infra videbimus. præcipuè verò per ipsum Eliseum; qui in tanta temporum difficultate (vt de tam sancto viro existimare credibile est) ex vna parte considerans peccata illius populi grauissima, & iam ad modum inueterata; quæ proculdubio exiciale eiusdem populi exterminium merebantur: ex alia verò clades, oppressionesque multiplices, & maximas, quæ eundem populum propè ad interitum iam perduxerant: tantorum Israelitici regni malorum commiseratione commotus; attenta maximè Regis ad Dominum recenti cõuersione; creditur pro ipso pariter, ac vniuerso populo, vehementius orasse; obtinuisseque a Domino; vt in diebus dicti Regis Ioachaz; qui tum forte senex erat, & bellis gerendis minus aptus, afflictio, oppressioq; vlterius non procederet; Et vt etiã dignaretur suscitare de posteris eius, qui liberaret Israelẽ de manu Syrorum. Quod deinde per Ioam filium dicti Ioachaz, Deo fauente, magna ex parte factum est; & omnino præstitum fuisset; si ipse Ioas, quando ad iussum Elisei percussit iaculo terrã ter; eandem pluries percussisset; quemadmodum eidem protestatus est Propheta 4. Reg. cap. 13. ver. 18. & 19. Sed quod Ioas perficere non valuit; postea compleuit Ieroboam filius eius, vt infra suo loco dicetur. Et nihilominus post hæc omnia non recessit Israel a cultu idolorum, quem introduxerat alter Ieroboam primus post Salomonem Israelitarum Rex; sed permansit etiam deinceps in Samaria lucus, in quo colebantur idola. Et hæc, quæ per anticipationem cap. Reg. citato. ver. 2. vsque ad 8. breuiter insinuantur; nos hic clarioris doctrinæ gratia fusius explicare operæ pretium duximus. Itaque, vt ad rem redeamus; probabile est Eliseum Prophetam, vt primum de Regis Ioachaz conuersione, ac de diuina miseratione eidem præstita, certior factus est; sciens ipsum in magna tribulatione positum, Deo inspirante venisse, vt consolaretur eum; ac memoratis prædictionibus leuasse dolorem eius; Et forte item prænuntiando ei, obitum Hazaelis oppressoris eius, in proximo esse. Quibus consolationibus confirmatus Rex Ioachaz, voluit vt Ioas filius suus, quem inter saluatores Israelis a Domino electum intellexerat; ex tunc secum regnare inciperet; eidemque præcepisse creditur; vt deinceps ipsum Eliseum, non solum vt Prophetam Domini honoraret semper; sed etiam vt patrem haberet, cunctaque de ipsius consilio peragerent: Vt propterea non mirum sit; si postea idem Ioas Rex, quando audiuit quod Eliseus ægrotaret, non dedignatus est venire ad ipsum inuisendũ & flere super eius infirmitate, ad compellare eum patrem suum; & currum pariter, aurigamque Israelis, vt legimus, 4. Reg. cap. 13. ver. 14.

Regnat Ioas cũ patre Ioachaz super Israel.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3194.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 172.

1 ANNO, vt arbitror, proximo, qui erat regni Ioas Regis Iuda trigesimus octauus, & penultimus regni Ioachaz Regis Israel, vt patet in tabulis; putò decessisse Hazaelem Regem Syriæ, vt dicitur 4. Reg. ca. 13. ver. 25. Quod autem Hazael decesserit ante dictum Ioachaz; colligi potest ex eo, quod ibidem ver. 3. dicitur: a Domino traditum esse Israelem in manu Hazael, & Benadab filij eius cunctis diebus non prædictorum Regum Syriæ, vt bene notat Abulensis; quia regnante Benadab, Ioas Rex Israel recuperauit ciuitates quas amiserat pater suus Ioachaz, ergo illud omnibus diebus referri debet ad dies regni Ioachaz. Si igitur regnante Ioachaz, traditus fuit Israel, non solum in manu Hazaelis, sed etiam in manu filij ac successo-

Hazael Syriæ rex moritur.

ris eius Benadab; ergo oportet Hazaelem prius mortuum esse quam Ioachaz. Nec obstant illa verba, quæ habentur in eodem Reg. cap. ver. 22. videlicet: Hazael Rex Syriæ afflixit Israel cunctis diebus Ioachaz: quia non absolutè sunt accipienda; sed vsq; ad conuersionem dicti Ioachaz; sequitur enim: Et misertus est Dominus eorum &c. Constat autem hanc miserationem factam esse adhuc viuente Ioachaz, quando scilicet conuersus est ad Dominum, vt traditur in eodem cap. ver. 4. Quoniam verò hæc conuersio, & miseratio, contigit in annis vitæ Ioachaz postremis; propterea, memorata Hazaelis afflictio, dicitur perdurasse cunctis diebus Ioachaz. Porrò ipse Ioachaz, & filius eius Ioas, audita morte Hazaelis, respirare cœperunt; sperantes breui se recuperaturos ciuitates suas, quemadmodum postea re ipsa factum est, vt suo loco dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3195.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 173.

Ioachaz rex Israel moritur.

1 ANNO regni Ioas Regis Iuda trigesimo nono, per aliquot duntaxat menses inchoato, vt numero proximo probabitur; necesse est mortuum esse Ioachaz Regem Israel; quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3193. num. 1. diximus, manifestum est. Quare falluntur Abulensis initio quæstionis sextæ, super 4. Reg. c. 13. & Richardus in suo tractatu de concordia annorum Regum Iuda & Israel; putantes vltimum regni Ioachaz annum, debuisse pariter esse vltimum, seu quadragesimum regni Ioas Regis Iuda: quia, inquiunt, si Ioachaz cœpit regnare anno vigesimo tertio regni Ioas; & regnauit annis decem & septem: vtique decem & septem, additi viginti tribus, complent annos quadraginta. Sed non aduertunt isti; quod Ioachaz non cœpit regnare in fine anni vigesimi tertij dicti Ioas; sed circa initia, vt nos sub anno mundi 3179. num. 1. demonstrauimus: Et consequenter annus vltimus regni Ioachaz, concurrit cum trigesimo nono dicti Ioas, non autem cum quadragesimo. Igitur

Ioas regnat sine patre super Israel.

2 Eodem anno, per paucos menses iam inchoato, non autem prope expleto; oportet Ioas filium Ioachaz, secundo regnare cœpisse super Israel; nimirum nunc sine patre: qui prius cũ eo regnauerat; alioqui ipse Ioas Rex Israel, qui non peruenit nisi ad finem decimi quarti anni regni Amasiæ Regis Iudæ, vt sub anno mundi proximo num. 2. probabitur; non posset dici regnasse sexdecim annis, quemadmodum traditur 4. Re. c. 13. ver. 10. sed quindecim tantum; videlicet vnum superstite adhuc Ioas Rege Iuda; & quattuordecim regnante in Ierusalem Amasia filio eius. Igitur necesse est fateri, dictum Ioachaz non expleuisse; sed per paucos duntaxat menses inchoasse decimum septimum regni sui annum; dicique regnasse decem & septem annis, nimirum fractis, non autem integris; eo quod iste idem annus regni Ioachaz decimus septimus, pro maiori parte fuerit etiam primus regni Ioas filij eius; primus inquam post obitum patris, vt digestum est in tabulis. Quare oportet decipi Chronographos, qui in recensendis annis Regum Israel; passim omnes vnus post alterum, ipsi Ioachaz annos decem & septem integros tribuere solent; & Ioas filio suo sexdecim; qui simul faciunt triginta tres; cum re vera anni quos ambo regnarunt, simul computati; fuerint tantummodo triginta duo. Ceterum iste Ioas Rex Israel, cap. Reg. citato ver. 11. dicitur, & ipse malum fecisse in conspectu Domini, hoc est fuisse idololatram, vt ibidem scriptura sacra declarat subiungens: ipsum ambulasse in vijs prædecessorum suorum, & in peccatis Ieroboam filij Nabath, qui peccare fecerat Israelem. Quæ res magis auget ingratitudinem ipsius Ioas; qui cum tantopere adiutus fuerit a Domino contra Syros, vt suis locis postea dicemus, ardentius eum colere debuisset, ne dum ab eo tam impiè recedere. Quod autem sexdecim anni quibus regnauit iste Ioas super Israel; non ab eo tempore quo regnare cœperat viuente patre;

Chronographorum lapsus.

tres sed ab obitu patris numerandi sint, ex his quæ sub anno proximo num. 3. dicentur magis patebit.

3 Per eadem circiter tempora, perseuerante Ioas Rege Iuda, cum principibus, & populo suo, in cultu idolorum; ac quotidie magis declinante, & se elongante a Domino Deo suo; non obstantibus crebris Prophetarum increpationibus; nec non repetitis diuinæ vindictæ appropinquantis, comminationibus, publicisq; protestationibus: cum quadam die Zacharias filius Ioiade Pontificis, qui patri iam defuncto in Sacerdotium successerat, diuino actus spiritu, stetisset in conspectu populi, eumq; paternè, sanctèque, pro officij sui munere, reprehendisset, illis verbis: Hæc dicit Dominus. Quare transgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit, & dereliquistis Dominum, vt derelinqueret vos?] iussu ingratissimi Regis, qui propriam vitam, regnumque ab ipso Ioiada, post Deum, accepta referre debuerat; lapidibus obrutus est, in ipsomet atrio Domini, vt traditur, 2. Paralip. cap. 24. ver. 20. vsque ad 23. Ex quo autem Ioas Zachariam occidit; cessarunt, in polluto templo, Dei responsa, & oracula, ex Dabir secretiore parte templi, in qua erat propitiatorium; & ex Ephod ornamento Pontificio, vt scribit libr. 1. suæ Chronologiæ Genebrardus ex S. Epiphanio. Cui tamen opinioni aduersari videtur Iosephus, qui 3. antiq. cap. 9. ait, fulgorem illum gemmarum in Ephod existentium, ex quo Dei responsa, oraculaue peti solebant; desijsse ducentis annis; antequam commentaria sua ipse scripsisset: Atqui ab hoc anno ad Iosephi tempora, non ducenti, duntaxat, sed plusquam nongenti computantur anni.

Zacharias Pótifex in téplo occiditur.

Quando cessasse dicatur diuina in templo responsa.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3196.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 174.

1 ANNO regni Ioas Regis Iuda quadragesimo, qui fuit regni eius, vitæque postremus; euoluto nimirum anno vno ab interitu Zachariæ, vt pressius notatur 2. Paralip. cap. 24. ver. 23. Syrorum exercitus, excursione facta venit in Iudam, & Ierusalem. Quibus obuiam exiens Ioas Rex, cum infinita propemodum pugnatorum multitudine; licet Syri pauci admodum essent in comparatione Iudæorum: nihilominus, quia ipsi Iudæi dereliquerant Dominum Deum suum; tradidit eos Dominus in manu Syrorum, qui interfecerunt cunctos principes populi; & penè totum dicti Ioas exercitum; quin etiam in ipsum met Ioas Regem captū, ignominiosa exercuere iudicia; nimirum, vt creditur, indignè cum tractantes, ac subsanantes, & insuper diuersis torquentes supplicijs, vt cogerent ipsum augere supra modum suæ redemptionis pretium. Denique Syri transmissa ingenti præda quam fecerant, in Damascum ad Regem; qui tum alius esse non poterat nisi Benadab filius Hazaelis anno præcedenti, vt dictum est, iam defuncti; videntes quod ipsi tot non erant, qui possent Ierusalem oppugnare, & capere; recesserunt ab ea; dimittentes Ioas Regem in languoribus magnis; vtique propter plagas quas, (vt exponit Abulensis) eidem intulerant. Rex igitur Ioas, grauissimis non solum animi, sed etiam corporis cruciatibus, doloribusque afflictus aliquandiu permansit; donec tandem sub finem eiusdē anni, duo ex seruis suis; quorum alter erat de genere Ammonitarum; alter Moabitarum; coniuratione facta in vltionem sanguinis Zachariæ filij Ioiade, quem Rex lapidari iusserat; iusto Dei iuditio, occiderunt eum in lectulo suo; qui postea sepultus est cum patribus suis, in ciuitate Dauid; sed non in sepulchris Regum, 4. Reg. cap. 12. ver. 20. & 21. & 2. Paralip. cap. 24. ver. 25. vsque ad finem capitis. Et

Ioas a Syris captus male tractatur.

A seruis suis occiditur.

2 Eodem anno, qui erat secundus regni Ioas Regis Israel, vt dicitur 4. Reg. cap. 14. ver. 1. regnauit Amasias filius Ioas Regis Iuda, in Ierusalem. Viginti quinque annorum erat Amasias, cum regnare cœpisset; & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem.] ibidem ver. 2. & 2. Paralip. cap. 25. ver. 1. Intellige hic Amasiam, regnare cœpisse,

Regnat pro eo Amasias filius eius.

cœpisse, sub finem, vt dictum est, huius anni, ita vt primus annus regni Amasiæ, tametsi cœperit currente adhuc anno secundo regni Ioas Regis Israel: attamen, ferè totus concurrat cum tertio eiusdem Ioas, vt posuimus in tabulis; alioqui, non posset verũ esse, quod dicitur cap. Reg. proximè citato ver. 17. & 2. Paralip. cap. 25. ver. 25. videlicet, Amasiam vixisse annis quindecim postquam mortuus est Ioas Rex Israel; quia cum ipse Amasias regnauerit viginti nouem annis, vt iam probatum est; si vixit quindecim annis post obitum dicti Ioas: ergo regnauit quattuordecim tantum annos, viuente ipso Ioas: & consequenter oportet istum Ioas, regnasse duobus ferè annis, ante initium regni Amasiæ: quandoquidem sub anno præcedenti num. 2. iam probatum est, istum Ioas regnasse sexdecim annis.

Anni regni Amasiæ vnde auspicandi. Quoniam autem id quod diximus, Amasiam regnare cœpisse in Iuda anno regni secundo Ioas Regis Israel: potest dupliciter accipi: siquidem ex supradictis constat, duo extitisse initia regni huius Ioas, alterum cum patre suo Ioachaz; alterum ab obitu patris: meritò hic quæri potest; de quonam secundo anno scriptura sacra intelligat, num de secundo, ex quo corregnare cœperat patri; an de secundo, ex quo regnare cœpit mortuo patre. Verum ad priorem intelligentiam consequeretur, & ipsum Amasiam bis regnare cœpisse, nempe prius cum patre, & postea defuncto patre. Clarum est enim, vt etiã apparet in tabulis; quod annus regni Ioas Regis Israel secundus, primo modo sumptus, concurrit cum anno trigesimo octauo regni Ioas Regis Iuda; quo anno, oporteret Amasiam corregnare cœpisse patri suo Ioas; & post tres ferè annos, illo mortuo, iterum regnare cœpisse sine patre: Atqui ex nullo sacro textu apparet, Amasiam bis regnare inchoasse: quin potius, tum ex 4. Reg. cap. 12. in fine, tum ex 2. Paralip. cap. 24. in fine, satis euidenter oppositum colligi potest: vtrobique enim, post descriptam Ioas Regis Iudæ internetionem, statim subiungitur, regnasse Amasiam filium eius pro eo: neque vllus ex sacris Expositoribus, alijsue probatis Auctoribus, aut vlla ratio cogit nos aliter sentire: Propterea, vt ad quæsitum respondeamus, dicimus citatum scripturæ sacræ locum, in quo asseritur, Amasiam regnare cœpisse anno secundo regni Ioas Regis Israel, proculdubio exponendum esse, de anno secundo ex quo ipse Ioas regnare cœperat post mortem patris sui Ioachaz; qui annus secundus, concurrit cũ anno quadragesimo regni Ioas Regis Iuda, vt patet in tabulis, sub cuius anni finem, interfectus fuit Ioas Rex Iuda, & illico successit ei in regno filius eius Amasias, vt supra dictum est. Et hinc necessario infertur, verum esse quod nos sub anno mundi 3195. num. 2. asseruimus; videlicet eosdem sexdecim annos regni Ioas Regis Israel, sine vlla dubitatione, numerandos esse ab obitu patris sui Ioachaz; non autem a tempore quo cũ eo regnare inchoauerat: Siquidem hoc posito; sequeretur ipsum Ioas obijsse anno regni Amasiæ circiter vndecimo; & consequenter ipsum Amasiam vixisse post mortem dicti Ioas annis ferè decem & octo; quod manifestè aduersatur scripturæ sacræ asserenti; Amasiam quindecim duntaxat annis eidem Ioas superuixisse, quemadmodum numero præcedenti probauimus. 3

Obiectio. Sed huic positioni forte quis obijciet; quod multi codices Hebraici, ac Latini, 4. Reg. cap. 14. ver. 17. expresse habent, Amasiam vixisse annos vigintiquinque, postquam mortuus est Ioas Rex Israel, non autem quindecim. *Responsio.* Ad hoc responderi debet (quod etiam ibi adnotauit Caietanus) dictos codices loco citato, proculdubio esse corruptos; & debere corrigi, vt pro viginti quinque dicant quindecim. Et hoc confirmatur, quia sic ibidem legimus in codicibus emendatioribus, ac magis probatis; cuiusmodi sunt codices editionis vulgatæ anno salutis 1593. & lxx. Interpretũ anno 1588. Romæ excusi, qui maioris sunt auctoritatis: & item in codicibus Græcis, & Chaldaicæ Paraphrasis, vt videre est in Biblijs Regijs, quorum lectio pariter concordat cum ea, quæ habetur, 2. Paralip. cap. 25. ver. 25. vbi in omnibus codicibus Hebraicis, Græcis, & Latinis, vniformiter legimus, Amasiam vixisse postquam mortuus est Ioas Rex Israel, quindecim annis; non autem vigintiquinque. Quod valde notandum est; quia hinc patet decipi Richardum in suo tractatu de concordia annorum Regum Iuda & Israel; qui corruptis codicibus facilius quam par erat fide adhibita, dixit: Inde dari intelligi, Amasiam post vigesimum nonum regni sui annum, quem scriptura sacra vltimum facit, alios quoque decem annos superuixisse; 4

Refellitur Richardus.

inte-

interimque, siue propter infirmitatem, siue alia de causa sibi vacasses & filio coronato, commisisse negotia regni. Quæ doctrina nullo pacto est admittenda: vtpote, quæ ex manifestè falso principio deducta sit. Quemadmodum etiam eadem de causa, penitus reijcienda est expositio Lyrani, super loco Reg. citato; & nonnullorum dicentium, Amasiam vixisse quidem post Ioas vigintiquinque annis; sed decem quibus, inquiunt, exulauit in Lachis, non computari in annis regni eius: quod falsum esse, nos infra etiam sub anno mundi 3225. num. 2. demonstrabimus. *Et Lyranus.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3197.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 175.

1 SVB finem anni primi, vt credimus, regni Amasiæ Regis Iuda; quem annum diximus concurrere pro maiori parte, cum tertio regni Ioas Regis Israel; ipse Amasias, vt primum se in regno firmiter roboratum aduertit, iugulari iussit eos, qui occiderant Patrem suum Ioas; filios verò ipsorum interficere noluit, propter legem, quæ habetur Deuter. c. 24. ver. 16. prohibentem occidi patres pro filijs, & è conuerso: Profitebatur nanque Amasias in prioribus regni sui annis, diuinarum legum obseruantiam: Propterea dicitur fecisse bonum in conspectu Domini; non tamen in corde perfecto: Immo nec semper, vt sub annis 3208. num. 3. & 3209. nu. 1. apparebit; sed per aliquot duntaxat regni sui annos; quemadmodum fecerat Ioas pater eius. Porrò quæ diximus egisse Amasiam, traduntur, 4. Reg. cap. 14. ver. 5. vsque ad 7. & 2. Paralip. cap. 25. ver. 2. vsque ad 5. *Acta Amasiæ anno regni sui primo.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3198.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 176.

1 ANNO regni Ioas Regis Israel, vt arbitror, circiter quarto, qui erat secundus regni Amasiæ Regis Iudæ; audiens Ioas Rex, quòd Eliseus Propheta ægrotaret; descendit ad eum; & vt cognouit quod infirmitas illa esset ad mortem; flere cœpit coram eo Rex; simulque peramanter compellare virum hisce verbis: Pater mi, Pater mi, currus Israel, & Auriga eius.] ac si diceret: Cur nos pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? Sine te, quem merito tanquam patrem colimus; & a quo, post Deum, omnis pendet spes, & fortitudo nostra; quid opis, quid salutis reliquũ erit nobis? Quid regi, quid populo hoc tam grandi præsidio destitutis fiet? quomodo poterimus potentiæ Syrorum resistere? His atque eiusmodi querimonijs, vir Dei permotus, ac mœsti Regis angustias miseratus, iussit afferri arcum, & sagittas; & cum superposuisset manus suas manibus Regis, dixit ad Regem, vt aperta orientali fenestra, inde sagittam arcu iaceret; quod cum ille fecisset: sagitta Salutis Domini, ait Eliseus; & sagitta salutis contra Syriam.] Et continuo prophetauit dicẽs: Percuties Syriam in Aphec, donec consumes eam. Deinde Eliseo iterum dicente Regi, vt percuteret iaculo terram; ille cum ter percussisset, substitit; Cui excandescens Propheta ait: Quia ter tantum percussisti terram, tribus duntaxat vicibus percuties Syriam; si quinquies, aut septies, terram percussisses: Syriam quoque vsque ad consumptionem percuttere valuisses. 4. Reg. cap. 13. ver. 14. vsque ad 21. *Eliseus morti proximus prophetat ipsi Ioas de Syris victorias.*

2 Post hæc mortuus est Eliseus, vt ibidem subiungitur; & (vt refert S. Epiphanius in vita ipsius) honorificè sepultus est Sebastopoli Samariæ. Eximij huius Prophetæ, breue quidem, sed valde præclarum habemus elogium Ecclesiastici cap. 48. ver. 13. vsque ad 16. in hæc verba: Elias quidem in turbine tectus est, & in Eliseo comple- *Elisei obitus.* *Eius ex Ecclesiast. elogium.*

tus

tus [id est duplicatus] est spiritus eius: In diebus suis non pertimuit Principem [videlicet Ioram Regem Israel neque alium] & potentia nemo vicit illum, nec superauit illum verbum aliquod [siue blandum, siue comminatorium, neque vlla res eum a recto dimouere vnquam potuit] & mortuum prophetauit corpus eius [hoc est, & inaudita illa mortui suscitatio ex contactu cadaueris eius; ipsum verum Dei Prophetam fuisse declarauit] In vita sua fecit monstra [id est prodigia] & in morte mirabilia operatus est. Hactenus Auctor Ecclesiastici. Sed & S. Isidorus in vita Elisei, multa, ac stupenda quæ edidit miracula, breuiter perstringit dicens: Hic gemino Eliæ glorificatus spiritu, plurimis, atque magnis virtutum signis emicuit. Iordanem transitu suo diuisum refrenans, vndas retro conuertit. Aquas Iericho steriles, demerso vasculo, ad fæcunditatem perduxit. Pueros insultantes sibi, verbo tradẽs bestijs, repente vorauit. Sanguineas aquas in necẽ hostium decurrere fecit. Inter hæc sterilem, conceptione fæcundauit: eiusq; filium mortuum suscitauit. Ciborum temperat amaritudinem. Denique ex paucis panibus plebem refecit. reliquias collegit. Et Naaman lepra, lauacro Iordanis, purgauit. Lepra quoq; maledictum aspersit discipulum. Ferrum securis in Iordane mersum, ligno in aquas misso supernatare fecit. Hostes Syriæ cæcitate percussit. Mortem incredulo (hoc est vni de Regis Israel principibus) prædicauit. Fragore quadrigarum fugauit hostem. Obsidionem disperfit. Famem depellit. Postremo, post mortem, exanimo cadaueri vitam dedit. Hæc Isidorus.

Eiusdem miracula ex S. Isidoro.

De annis vitæ ipsius.

De annis verò vitæ Elisei, nihil omnino certum ex sacris libris, neq; ex Iosepho, habere possumus, nisi quod oportet, ipsum tempore mortis suæ fuisse valde senem. Nihilominus, ex sequenti computo, satis probabiliter conijcere licet, ipsum ad ætatis annos circiter centum duos, peruenire potuisse. Nam circa annum regni Achab Regis Israel decimum, ipse Eliseus, quando ab Elia vocatus, vnctusque est in Prophetam; poterat esse annorum circiter triginta: Siquidem in duodecim iugis boum, eo tempore, iam arare consueuerat; Et credibile etiam est, quod & ipse sicuti postea Ezechiel, in ætate perfecta constitutus, hoc est anno vitæ suæ circiter trigesimo, spiritum Prophetiæ acceperit. Sanè a decimo regni Achab anno, ad quartũ regni Ioas Regis Israel, inueniuntur anni septuaginta duo, vt facile in nostris tabulis supputari potest: quibus si addantur anni triginta quos tum natus fuisse creditur; resultabit prædicta summa annorum centum duorum. 3

Quando Elisei cadauer mortuum suscitauerit.

Eodem anno quo mortuus est Eliseus, vt apertè traditur 4. Reg. cap. 13. ver. 20. sub finem, vt creditur, illius anni; & prope introitum sequentis; (vt cum textu vulgato conciliemus textum lxx. Interpretum dicentem: hoc accidisse sequenti anno; & textum Paraphrasis Chaldaicæ dicentis: in introitu anni, (supple, sequentis) contigit, vt quidam viri pergentes ad mortuum quendam sepeliendum, viderent quosdam latronculos Moabitas contra se venientes; a quibus, vt citius aufugere possent, de repente proiecerunt mortuum suum in sepulchro Elisei, quod tum eis propius esse acciderat: Vt autem cadauer illud, ossa tetigit Elisei, statim mirabiliter reuixit, atque erexit se super pedes suos. cap. Reg. citato ver. 21. Quo tam insigni miraculo, & numquam antea audito, placuit diuinæ bonitati, simul & singularem Prophetæ sui sanctitatem declarare; & prophetias eius, præsertim de Syrorum percussione; ita in cordibus Regis, ac populi Israelitici, cõfirmare, vt oĩ pusillanimitate, quam ex continuis præcedentibus cladibus iam contraxerant, penitus deposita, deinceps alacriter se se aduersus Syros erigere valerent. Et fortassis ex huius potissimum miraculi nouitate, factum est; vt sepulchrum eius (quo vt testatur Iosephus 9. antiq. cap. 9. valde magnifico, Eliseus honoratus est, quale decuit hominem numini diuino acceptissimum) multis postea temporibus, magno in honore, ac veneratione habitus fuerit; quemadmodum scriptum reliquit S. Isidorus vbi supra. Ceterum de illo qui ex contactu ossium Elisei resurrexit; Eusebius Emisenus de Pascha homil. 2. sic habet: Sed, vt dicunt Hebræi, statim mortuus est; quia impius erat, & indignus qui iaceret cum viro Dei. Alij dicunt, illum post resurrectionem diutius vixisse; & Sellum fuisse vocatum. Sic Emisenus. Veruntamen primam Hebræorum opinionem, multis argumentis optime reprobat Abulensis super cap. Reg. allegato quæst. 20. Quare multo rationabilior est positio illorum, qui prædictum 4

Ratio asserti miraculi.

Qui resurrexit, diu ne an parum vixerit.

resuscitatum, diu postea vixisse putarunt. tametsi vnde nam Emisenus hauserit, quod ille, Sellum vocaretur, incompertum sit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3199.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 177.

1 ANNO regni sui quinto, circiter incipiente, Ioas filius Ioachaz Rex Israel, necesse est quod secum regnare fecerit Ieroboam filium, vt notat Caietanus super 4. Reg. cap. 15. & ex his quæ sub anno mundi 3225. num. 8. dicemus comprobari poterit; & hoc tunc factum credimus, quando Ioas Rex parabat primam profectionem suam contra Syros, de qua numero sequenti agemus: Quo fit, vt iste Ioas, quattuor duntaxat annos regnauerit solus, & postea duodecim cum filio. Igitur *Ieroboam regnat cum patre Ioas.*

2 Eodem, vt arbitror, anno, Ioas Rex Israel Elisei Prophetæ vaticinijs animatus, ijs præsertim, quæ coram se præcedenti anno sanctus ille vir, morti proximus, pronuntiauerat, ac nouissimè stupendissimo illo miraculo, quod post ipsius Prophetæ obitum contigerat, confirmauerat; allectus item Rex totius populi promptitudine, ac vniuersali omnium expectatione, instruxit exercitum; & relicto filio Rege iam declarato in Samaria, qui regnum interim gubernaret; ipse copias duxit in Aphec; & inito cum Syris certamine, percussit hostium turmas, grandemque de ipsis victoriam reportauit; & forte etiam tunc aliquas ex vrbibus, quas pater suus amiserat, recuperauit. Vtrum autem ipse primus bellum istud Syris intulerit; an a Benadab tũ Syrorum Rege, sibi illatum propulsare tentauerit; incertum habeo. Quicquid sit, dubitare non debemus, prouidentia Dei suauiter omnia disponentis factum esse, vt Benadab, circa regni sui initia, alijs districtus negotijs, non venerit contra Israelem, iam a patre suo Hazaele bellis acerrimè contritum, ac eneruatum; vt interim ille populus aliquantisper quiescere, ac vires reasumere posset, quibus non modo Syris postea resistere; sed eosdem quoque superare valeret: iuxta diuinam dispositionẽ, per os Elisei, 4. Reg. cap. 13. ver. 17. prænuntiatam; atque hoc anno, vt dictum est, impleri cœptam. *Ioas rex primam de Syris victoriam reuexit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3200.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 178.

1 ANNO proximo, qui erat regni sui sextus, credimus Ioas Regem Israel, secundo conflixisse cum Syris, fortassis multo maiori quam antea conatu, contra ipsum instructis; & alteram de ipsis victoriam, iuxta memorati Prophetæ vaticinium, retulisse; priori, vt reor, longè gloriosiorem; aliasque item nonnullas eodem tempore terras recuperasse. *Iterum feliciter pugnat cum Syris.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3201.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 179.

1 ANNO insequenti, nimirum septimo regni eiusdem Ioas Regis Israel, probabile est Syros, omnes vires suas contulisse, vt Israelem duabus iam victorijs robo- *Tertio vicit Syros.*

roboratum,atque audaciorem factum;reprimerent,humiliarentque; sed contra accidit. Nam Deo Israelitis fauente, ipsi potius Syri tertio victi, & adhuc grauius ab illis contriti; inferiores esse, & maiores Israelitarum vires non solum agnoscere, sed & non mediocriter pertimescere cœperunt, amissis nimirum omnibus ferè vrbibus,quas prius Israeli abstulerant. 4. Reg.cap. 13. in fine.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3208.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 186.

Amasias bellū infert Idumæis.

1 ANNO regni Amasiæ Regis Iuda (vt ex numero proximo dicendis probabiliter conijci potest) circiter duodecimo; qui erat regni Ioas Regis Israel decimusquartus; Ipse Amasias congregauit exercitum suum de vniuerso Iuda, & Beniamin, trecenta millia virorum,vt iret contra Idumæos; qui olim ab proauo suo Ioram filio Iosaphat Rege Iuda, rebelauerant, vt sub anno mundi 3146. nu. 1. dictum est. Et insuper maiorem vincendi fiduciam ponens in multitudine, ac robore exercitus,quam in Domino; conduxit quoque de Israel centum millia (Iosephus perperam habet viginti millia) bellatorum fortium, centum talentis argenti: Sed hac de re a viro Dei redargutus, dimisit Israelitas, qui propterea indignati valde,post Amasiæ cum Iudæorum exercitu discessum,diffusi sunt per ciuitates Iuda;vbi sparsim interfecerunt ad tria millia hominum;ablataque ingenti præda, reuersi sunt in regionem suam. Interea Amasias deductis in Idumæam copijs, percussit de Idumæis decem millia,& totidem viuos cepit in valle Salinarum, vbi olim Dauid,parta grādi victoria,fecerat sibi nomen; quemadmodum sub anno mundi 2992. nu. 2. diximus. Et præterea apprehendit Amasias petram; quam aliqui putant fuisse famosam illam Idumææ vrbem,quę nunc quoque petra dici perhibetur,ex cuius nomine pars quædam Arabiæ,Petrea denominata est. Quidam autem putant,quod fuerit excelsa quædam & lata petra, in illis montibus posita,ad quam magna Idumæorum pars, de prælio fugata, confugerat; & ibidem tanquam in valde eminenti, tutoque loco, se se receperat. Denique alij opinantur,fuisse illam petram,cuius fit mentio in cap. Paralip. proxime notando; vbi dicitur, quod Iudæi victores duxerunt decem mille Idumæos in memorato conflictu captos,ad quandam petram, ac de eiusdem petræ præruptu, præcipitantes interemerunt. Et hoc probabilius videtur; tum quia sic etiam sensit Iosephus 9. antiq. cap.10. tum verò maximè, quoniam hoc pacto,alter Scripturæ locus, per alterum exponitur; & item quia codices sacri correctiores,loco Reg. citando,scriptum habent, petræ nomen,non cum prima littera maiuscula, vt factum esset si nomen inclytæ vrbis significaret;sed cum parua; hoc signo indicantes,ibi petram, in sua tantum vulgari, seu communi significatione esse accipiendā. Porrò prænarrata historiā describitur, 4. Reg.cap.14. ver.7. & 2. Paralip. cap. 25. ver.5.vsque ad 14.

Percutit eos ingenti plaga.

De anno memoratæ victoriæ.

2 Diximus Amasiam hoc circiter anno inuasisse Idumæam, tum quia rationabile admodum est credere, ipsum non prius tam grauem expeditionem moliri ausum fuisse; ob nimiam pecuniæ hominumque penuriam, in qua eum reliquerat pater suus Ioas,quando a Syris contritus, infinitam prope hominum multitudinem, omnesque populi sui Principes amiserat; & pro se redimendo cunctos regiæ cameræ, ac domus Dominī thesauros exhauserat. Quamobrem credibile est, Amasiam, tametsi fortassis multo antea in animo habuerit bellum Idumæis inferre; quod aliàs a regno Iudæ defecissent; tamen hactenus illud diferre coactum fuisse;donec scilicet instauratis thesauris,& aucto populo; commodè posset illud suscipere; & conficere: tum etiam,quoniam non multis post hanc victoriam annis, creditur Amasias contra se prouocasse Ioas Regem Israel; & ab eo fuisse in bello captum; & Amasiæ captiuitas contigit anno regni eius decimo quarto; vt sub anno mundi 3210. num. 1. ex Iosepho ostendemus.

Ceterum

3 Ceterum Amasias, post cædem Idumæorum, tulit secum deos illorum; & oblitus Domini Dei sui, cuius ope & fauore, tam grandem consecutus fuerat victoriam; ingratissimus adorabat eos. Quin etiam a quodam Propheta, vice Domini correptus, audire contempsit; & quod grauius fuit, salubriter corripientem, superbè nimis a se repulit, minitatus ei necem, nisi eum amplius de hac re monere, desisteret. Quamobrem ille abiens, prædixit iccirco Amasiam, Deo sic permittente, proculdubio occisum iri: Quod postea re ipsa euenisse, suo loco dicetur. Sed prius alias quoque eidem Amasiæ, iratus Dominus, præmisit calamitates. Et primo quidem, iusto Dei iudicio permissus est a vehementi quodam, nimisque inordinato elationis, ac temeritatis spiritu occupari & inflari, pessimisque quibusdam consilijs decipi, ac tandem a Rege Israel capi; admodumque affligi; vt paulo post dicemus. 2. Paralip. cap. 25. ver. 14. vsque ad 17.

Amasias parta de Idumæis victoria, deos eorum veneratur. Prophetam se corripientem superbe repellit. Castigatur a Domino.

4 Quis autem fuerit ille Propheta, quem misit Dominus ad arguendum Amasiam, incertum est: tametsi non videretur omnino improbabile arbitrari, fuisse Amos, illum inquam Amos, qui in duodecim Prophetis minoribus tertius ponitur; si verum esset, quod ipse prophetare cœpisset in diebus Amasiæ Regis Iudæ, quemadmodum ex S. Isidoro colligi potest; qui in vita ipsius Amos, ait: quod eum Amasias Rex frequenter plagis affixit; nouissimè verò Ozias filius eius, vecte per tempora transfixo, necauit. Sed quod S. Isidorus de Amasia Rege tradit, S. Epiphanius in vita dicti Amos, tribuit cuidam Amasiæ Sacerdoti idolorum in Bethel; qui eidem Prophetæ acriter aduersabatur, vt colligitur Amos c. 7. ver. 10. & sequentibus. Quamobrem Auctor Martyrologij Romani, sub titulo Pridie Kal. Aprilis. Secutus S. Epiphanium, dicit: Amos Prophetam, ab Amasia Sacerdote multa passum; tandem ab Ozia filio eius fuisse necatum. Et hoc probabilius videtur; præsertim cum constet, Prophetiam ipsius Amos, non regnante Amasia, sed Ozia esse scriptam, vt patet ex ipsomet eiusdem Prophetiæ initio; & nos infra sub annis mundi 3238. num. 4. & 5. & 3248. num. 1. comprobabimus. Et præterea non est verisimile, quod ipse Ozias Rex, qui numquam legitur ad idola declinasse, adeo crudeliter necauerit Prophetam Domini.

Quisnam fuerit memoratus Propheta.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3209.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 187.

1 ANNO proximo, Amasias Rex Iudæ, in cultu deorum quos tulerat de Idumæa, obstinatius perseuerans: & ob victoriam præcedenti anno habitam, sed multo magis, ob impietatem suam, insolentior factus; diuina permissione; vt scilicet merìtas impietatis suæ pœnas exolueret: incidit in consilium pessimum; persuadens sibi, se posse vniuersum Israelem Imperio suo subiugare: tametsi sciret, aut scire debuisset, diuisionem regni Israel a regno Iuda, olim, Deo sic volente, fuisse factam; quemadmodum prædixerat Ahias Silonites Ieroboamo filio Nabat; & postea protestatus fuerat Semeias vir Dei Roboamo filio Salomonis, quando præparabat pugnare contra Israelem, vt reduceret eum sub ditione sua; sicuti sub annis mundi 3058. num. 2. & 3060. num. 1. dictum est. His non obstantibus, cogitabat infelix Amasias, vt dixi, bellum inferre Regi Israel, si non ei obtemperare promitteret. Quare sub finem, vt arbitror, huius anni, misit nūcios ad Ioas Regem Israel; qui demiratus temerarias, ne dicam insanas hominis cogitationes; proposita parabola de inepta humilis cardui competentia cum cedro excelsa montis Libani; remisit nuncios, admonēs Amasiam, ne se extolli nimium sineret ob victoriam de Idumæis reportatā; sed magis ea contentus, consideraret regni sui paruitatem, & Israelis magnitudinē, atque potentiam; præsertim post Syros toties deuictos, ac humiliatos, tantopere auctam; & propterea saniori consilio aquiesceret, ac desineret prouocare contra se

Amasias idololatra in superbiam erigitur.

malum. Vt autem intellexit Ioas Rex Iſrael, quod Amaſias Rex Iuda, monita ſua audire noluiſſet; ſed nihilominus in bellandi ſententia perſiſteret, non fuit ſegnis præparare ſe ad bellum; quin potius hoſtem præuenire curauit, 4. Reg. cap. 14. ver. 8. vſque ad 11. & 2. Paralip. cap. 25. ver. 17. vſque ad 21.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3210.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 188.

Ioas rex Iſrael feliciter pugnat contra Amaſiam.

ANNO itaque ſequenti ineunte, qui erat regni Amaſiæ decimus quartus, vt teſtatur Ioſephus 9. antiq. cap. 10. in fine. Aſcendit Ioas Rex Iſrael cum exercitu ſuo contra Amaſiam Regem Iuda exiſtentem cum ſuis copijs in Bethſames Iudæ, cuius fit mentio Ioſu. cap. 15. ver. 10. ad differentiam alterius Bethſames, quæ erat in tribu Iſſachar, vt patet Ioſu. cap. 19. ver. 22. Igitur in Bethſames Iudæ, non longe a finibus vtriuſque regni, cōmiſſum eſt prælium; & corruit Iudas coram Iſrael; & Amaſias Rex victus, captuſque eſt a Ioas Rege Iſrael; qui ingreſſus cum eo in Ieruſalem, deſtruxit murum eius, a porta quæ dicebatur Ephraim, vſque ad portam Anguli, longitudine quadringentorum cubitorum. Et ablato omni auro, atque argento, quod repertum eſt in theſauris domus regiæ, & in domo Domini, & apud Obededon, qui tum forte cuſtos erat theſaurorum eius; relicto ibi Amaſia; ipſe cum obſidibus, reuerſus eſt in Samariam, 4. Reg. cap. 14. ver. 11. vſque ad 15. & 2. Paral. cap. 25. ver. 21. vſque ad 25. 1

Captum Amaſiam ſpoliat theſauris.

Oziæ ortus.

Circa initia quoque eiuſdem anni regni Amaſiæ decimi quarti, neceſſe eſt natum eſſe Oziam ſiue Azariam (vtroque enim nomine nuncupari ſolebat) filium ipſius Amaſiæ, ex vxore eius Iechelia de Ieruſalem, vt colligitur, 2. Paralip. cap. 26. ver. 3. Siquidem ipſe Ozias ſucceſſit patri in regno Iudæ, annos natus ſexdecim, vt ſub anno mundi 3225. num. 3. vſque ad 8. fuſius probabitur: Sanè a decimo quarto regni Amaſiæ anno, ad vigeſimum nonum, qui fuit eiuſdem Amaſiæ poſtremus, computatione, quam vocant, vtrinque incluſiua, inueniuntur præciſè anni ſexdecim. 2

Ioas rex Iſrael moritur.

Sub finem verò eiuſdem anni regni Amaſiæ regis Iudæ decimi quarti, mortuus eſt Ioas Rex Iſrael: quod ex triplici capite fit manifeſtum. Nam tunc completi ſunt ſexdecim anni, quibus ipſe regnaſſe dicitur, vt videri poteſt in tabulis; ſupputando nimirum illos ab obitu patris ſui Ioachaz; quemadmodum ſupputari eos debere oſtendimus ſub anno mundi 3196. num. 3. Deinde, quia poſito Ioas hoc tempore deceſſiſſe; adamuſſim impletur ac veridica redditur ſcriptura, quæ 4. Reg. c. 14. ver. 17. & 2. Paralip. c. 25. ver. 25. aſſerit, Amaſiam vixiſſe quindecim annis poſtquā mortuus eſt Ioas Rex Iſrael: etenim ab exitu anni decimi quarti regni Amaſiæ, ad finem vigeſimi noni, præciſè numerantur anni quindecim. Denique memorata poſitio confirmatur; quoniam certum eſt, anno proximo regnare cœpiſſe Ieroboam filium, ac ſucceſſorem præfati Ioas, vt ex ipſamet ſacra ſcriptura conſequenter probabimus. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 3211.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 189.

Ieroboam filius Ioas regnat poſt patrem in Iſrael.

ANno decimoquinto regni Amaſiæ filij Ioas Regis Iuda, regnauit Ieroboā (huius nominis ſecūdus) filius Ioas Regis Iſrael, in Samaria, ſolus; quadraginta & vno annis, 1

annis, vt expressè traditur, 4. Reg. cap. 14. ver. 23. Quare non recipiendus est Iosephus, qui 9. antiq. c. 11. prope medium capitis dicit, eundem Ieroboam exactis feliciter in Principatu suo annis quadraginta, mortuum esse. Hic fuit omnium Regum Israel bellicosissimus, ac fortissimus, atque humana felicitate super omnes prædictos Reges valde conspicuus; quippe qui plus ceteris regnauit: ceterorum enim nemo ad trigesimum regni annum peruenit; ipse verò etiam quadragesimum excessit. Et præterea restituit Israeli, non solum omnes vrbes quas eidem abstulerat Hazael Rex Syriæ, his duntaxat exceptis, quas pater suus Ioas recuperauerat; sed illas quoque, quæ sub finem regni Salomonis, ab ipso defecerant; nimirum in Syria Damasci, & in Syria Emath, quas ipse Ieroboam denuo subiugauit Israeli; ita vt in ea parte, termini Israeliticæ ditionis, penè essent illimet, qui olim fuerant Dauidis, ac Salomonis temporibus, 4. Reg. cap. 14. ver. 25. & clarius ver. 28. Porrò res gestæ dicti Ieroboam; tametsi multæ ac præclaræ fuerint; quia tamen breuissimo in scripturis sacris compendio, perstringuntur; propterea per propria digeri tempora minime possunt. Quare de ipsis breuiter hoc loco meminisse sat sit: Si tamen illud addiderimus; Deum Opt. Max. non ideo tantam in re bellica felicitatem Ieroboamo præstitisse, quod vir bonus esset; quin potius, scriptura sacra cap. Reg. citato ver. 24. attestante, fuit vir malus, & idololatra sicut omnes prædecessores eius; & præcipuè sicut alter Ieroboam filius Nabat, qui primus fecerat vitulos aureos, vt diuerteret Israelitas a cultu Domini, & ab ascensu ad templum Ierosolymitanum: Sed ideo per ipsum Ieroboam fecit Dominus salutem magnam in Israel; quoniam (quemadmodum ex 4. Reg. cap. 13. ver. 22. sub anno mundi 3193. nu. 2. dictum est) sub finem regni Ioachaz aui istius Ieroboam; orante ipso Ioachaz, misertus fuerat Dominus Israelis, videns afflictionem eius amaram valde, quam ab Hazaele Syrorũ Rege patiebantur cunctis diebus ipsius Ioachaz; ita vt iam penè omnes consumpti essent; & pauci qui remãserant, veluti in carcere sine vllo refugio clausi viderētur; Et iccirco, ad subleuandũ populum suum, promiserat Dñs dare ei saluatorem, propter pactum (vt ibidem dicitur) quod habebat cum Abraham, Isaac, & Iacob. Et hæc sunt quæ breuiter tanguntur, 4. Reg. cap. 14. ver. 24. vsque ad finem capitis. Vbi etiam adiungitur, quod prædictas de Syris victorias retulit memoratus Ieroboam, iuxta sermonem Domini Dei Israel, quem locutus est per seruum suum Ionam filiũ Amathi Prophetam, qui erat de Geth, quæ est in Opher. Per quod datur intelligi, istam Geth non esse vrbem illam insignem Philisthinorum, de qua ortus est Goliath Getheus Gigas; sed aliam obscuriorem, seu viculum quendam existentem sub ditione vrbis Opher, quæ olim connumerabatur inter vrbes regias terræ Chanaan a Iosue captas, vt patet Iosu. cap. 12. ver. 17. De ista Geth Beatus Hieronymus in prohemio super Ionam Prophetam, sic ait: Porrò Geth in secundo Sephorim milliario, quæ hodie appellatur Diocesaria euntibus Tyberiadem, haud grandis est viculus, vbi & sepulchrum eius ostenditur. Quamquam alij iuxta Dispolim, idest Liddam, eum & natum, & conditum velint: non intelligentes hoc quod additur Opher ad distinctionem aliarum Geth vrbium pertinere, quæ iuxta Eleutheropolim, siue Dispolim hodie quoque monstrantur. Hæc S. Hieronymus.

Gesta eius. — *Cur Deus impio regi tantã felicitatem indulserit.* — *De duplici Geth.*

2 Ceterum ex loco Reg. citato, quinque admodum notatu digna inferri possunt. Primum est, hunc Ionam proculdubio esse illum, qui inter duodecim Prophetas minores, quinto loco, in sacris libris ponitur: Siquidem ipsemet in principio suæ prophetiæ, filium Amathi se nominat. Alterum est, dictum Ionam prophetasse temporibus Ieroboam filij Ioas Regis Israel; quod ex prophetia eius colligi non poterat, vbi nulla temporis fit mentio. Tertium est, eundem Ionam, non ea solum quæ in eius prophetia habentur prophetasse; sed alia quoque prædixisse, nimirum saltem victorias Ieroboami Regis Israel de Syris postea reuectas; de quibus nihil prorsus in dicta eius prophetia agitur. Quarto, Prophetiam eius ad hæc circiter tempora pertinere; quod etiã ex Iosepho 9. antiq. c 11. apparet; & nos sub anno mundi 3215. num. secundo comprobabimus. Denique, non esse recipiendam illam Hebræorum traditionem, quam refert Beatus Hieronymus vbi supra, his verbis: Tradunt autem Hebræi, hunc (& loquitur ibi de Iona) esse filium viduæ Sareptanæ;

De Iona Propheta.

quem Elias Propheta mortuum suscitauit; matre postea dicente ad eum: Nunc cognoui quia vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo est veritas.] Et ob hanc causam, etiam ipsum puerum sic vocatum. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat: Et ex eo quod verum Elias locutus est; ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis. hucusque Sanctus Hieronymus. Sed si Ionas fuit de Geth, vt dictũ est, & ipse se Hebræum fuisse testatur cap.1.ver.9. suæ Prophetiæ; non videtur potuisse filius esse mulieris Sareptanæ, quæ non in terra Hebræorum; sed in Sarepta Sidoniorum habitabat. Et præterea oporteret ipsum Ionam fuisse centum circiter annorum, vel amplius, quando missus fuit prophetare, & prædicare Nininitis pœnitentiam; vt ex tabulis dignosci poterit. Et non est verisimile, quod scriptura sacra, quæ aliàs de Prophetis verba faciens, solet interdum nomina patrum ipsorum propria ad litteram indicare; nunc tantummodo metaphoricè loqui voluerit, dicens: Ionã esse filium Amathi, hoc est veritatis; & non potius propriè intellexerit Amathi, quatenus proprium viri nomen erat. Ex his alijsque rationibus, quas adfert Abulensis super 3. Reg. cap.17. quæst.32. & 4. Reg. cap.9. quæst.3. & cap.14. quæst.22. satis patere potest, memoratam Hebræorum traditionem, esse reijciendam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3214.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 192.

Ocrazapes rex Assyriorum moritur.

ANNO regni Amasiæ Regis Iuda decimo octauo, circiter desinente, oportet deccessisse Ocrazapem Regem Assyriorum: hoc enim tempore, vt videre est in tabulis, desinunt anni quadraginta & vnus, quos ipsum regnasse scriptum reliquit Eusebius in Chronicis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3215.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 193.

Regnat in Assyria Sardanapalus.

Quod non fuerit vltimus Assyriorum rex.

ANNO proximo, nimirum regni Amasiæ Regis Iuda decimo nono, & Ieroboã Regis Israel, ab obitu patris sui, quinto circiter inchoante; regnauit in Niniue Tonosconcoleros, qui Græcè dicitur Sardanapalus, Rex Assyriorum trigesimus sextus, quem memorato Ocrazapi successisse, tradit Eusebius in Chronicis. Hunc idem Eusebius ibidem, & alij ipsum sequentes, putant fuisse vltimum Regem Assyriorum; quia sub ipso credunt a Medis, & Babylonijs captam vastatamque fuisse Niniuem, & Assyriorum Imperium translatũ tunc fuisse ad Medos: Veruntamen licet verũ sit, Niniuem anno vigesimo circiter desinente regni ipsius Sardanapali captam fuisse ac subuersam, vt sub anno mundi 3234. num.1. & 2. dicemus: non tamen admittere debemus, tunc finem habuisse Assyriorum Imperium: quia ex ipsamet sacra scriptura perspicuè constat, deinceps alios quoque plures extitisse Reges Assyriorum; & quosdam fortasse præcedentibus potentiores; vt sub anno mundi 2016. num.5. diximus; & infra etiam, sub anno mundi paulo ante citato, latius ostendemus, euidentiusque confirmabimus. 1

Quod pœnitentiam egerit in prædicatione Ionæ.

Probabile item valde est, eundem Sardanapalum fuisse illum Niniue Regem, qui cum Principibus suis, & vniuerso populo, pœnitentiam egit in prædicatione Ionæ, quemadmodum in eius Prophetiæ cap.3. legimus. Nam tempora ipsius Sardanapali, 2

li,prorsus conueniunt cum tempore prædicationis Ionæ; quandoquidem regnante Sardanapalo in Niniue; regnabat Ieroboam filius Ioas in Israel,vt patet apud Eusebiũ in Chronicis; & nos iam sub anno mundi 3211.n. 2. ex sacra scriptura probauimus,quod regnante dicto Ieroboam, prophetabat Ionas. Et præterea communior sententia Doctorum est, Ionã ijsdem prophetasse temporibus, quibus prophetarũt Osea & Amos; quos ipso regnante Ieroboam, prophetasse, ex initijs Prophetiarum ipsorum, manifestum est. Neque prædictis obstat, quod Ethnici Scriptores prodiderint, Niniuem sub dicto Sardanapalo fuisse vastatam: scriptura verò sacra dicat, eandem prædicante Iona pœnituisse,ac ieiunijs,alijsque veræ pœnitentiæ actibus, a Deo obtinuisse ab ipsa interitus comminatione præseruari. Quia vtrumq; verum esse potest; si diligentius attendamus,quæ hac de re scribit Diodorus Siculus li. 3. De Antiquorum gestis sub finem capitis primi. Non enim dicit: Arbacem Medũ,& Belosum Babylonium, quando a Sardanapalo eorum Domino deficientes, eidem bellum intulerunt;statim aduersus ipsum præualuisse,vrbemque regiam expugnasse; sed contra, ipsos prius multoties a Rege victos,profligatosque fuisse; ita vt se quicquam amplius contra ipsum moliri iam posse desperarent. Veruntamen postremo tandem ad dicti Belosi instantiam,qui ex astrorum obseruatione,quam mirificè profitebatur, militibus certam de Sardanapalo Rege victoriam pollicebatur; præuidereque se prędicabat,breui destructum iri Assyriorum Imperium:reasumptis denuo viribus,rursus cum Sardanapalo conflixisse; ac exercitu eius trucidato, ipsum Regem biennio in Niniue obsessum; vt demum se ipsum cum regia incendio traderet, compulisse;ac non multo post,vastata Niniue; Arbacem,qui forte Beloso potentior erat; Imperium ad Medos transtulisse. Ex quibus liquido apparet, aliquot annos inter vnanimem illam Arbacis, ac Belosi conspirationem aduersus Sardanapalum, & ipsius Niniue excidium intercessisse: Et consequenter, non esse inconueniens cõiectari,Dominum iam ex tunc, quando prædicti Duces a Rege suo rebellarunt, disposuisse,voluisseque Niniuem subuertere,propter peccata Niniuitarum, & inauditas Sardanapali abominationes, satis superque postea a præcitato, & alijs Ethnicis Auctoribus euulgatas; nisi resipiscerent. Et iccirco ex vna parte,memoratos Duces ad insurgendum contra proprium Regem,bellumq; ei inferendum excitasse: ex alia verò, eodem tempore, misisse Ionam Prophetam,qui prædicaret Niniuitis,Regiq; ipsorum,pœnitentiam. Videns autem quod resipuissent;distulisse vindictam; ac tũc quidem concessisse plurimas Regi de Perduelibus victorias: Deinde verò,cum non multos post annos ad pristina peccata Rex, populusque redijssent; demum tradidisse eos,vrbemque hostibus in direptionem,atque in exterminium; quemadmodũ sub anno mundi 3234. num.1. vsque ad 5. plenius explicabimus.

Obiectio.

Responsio.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3225.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 203.

1 ANNO regni Amasiæ Regis Iudæ vigesimo nono, vt numero proximo probabitur; facta est in Ierusalem coniuratio magna contra ipsum Regem Amasiam, eo quod recessisset a Domino,& in idolorum cultu perseuerans,esset in causa,quod Deus multas populo, ac regno Iudæ, permitteret euenire calamitates. Quod cum cognouisset Rex, nec aliter tunc, tueri se posse speraret, propter conspirantium multitudinem,ac potentiam; declinare statuit ab eis; ideoque fugit in Lachis, 4. Reg.cap.14.ver.19. & 2.Paralip.cap.25. ver. 27. Erat autem Lachis vrbs tribus Iudæ,vt patet Iosu. cap. 15. ver.39. Vbi putauit Amasias securius posse viuere; siue quia illa vrbs esset valde tuta, & benè munita; siue quia habitatores illius, essent erga ipsum magis benè affecti. Quamquam autem scriptura sacra simpliciter dicat,ipsum fugisse;credendum tamen est,Regem honoris sui causa,quantum potuit, fugam occultare studuisse;honestamque aliquam discedendi ab Ierusalem,& moram

Amasias ob suorum contra se cõspirationem fugit in Lachis.

di in Lachis, occasionem arripuisse. Et quoniam sciebat, contra esse odium Iudæorum, & memoratam coniurationem; non autem contra domum suam; sicuti fuerat Israelitarum, temporibus Roboam filij Salomonis, quando dicebant: Quæ nobis pars in Dauid? vel quæ hereditas in filio Isai? &c. propterea credimus Amasiam reliquisse in Ierusalem Oziam filium suum, bonæ spei adolescentulum, quem nouerat in oculis populi valde esse acceptum; & ne occasionem daret coniuratis cogitandi de eligendo sibi Rege alterius stirpis; quod facile fecissent; nisi vidissent in Ierusalem, legitimum regni successorem, eximiæ pietatis signa præseferentem, & cunctis gratum: contra verò Iudæi, vt viderunt Oziam relictum in Ierusalem, quod sperarent ipsum lõge melius posse regnum administrare, quam pater eius fecerat; & quod crederent ipsos interim facilius posse adolescentulum suadere, atque inducere ad ea quæ communi bono magis conducerent, peragenda: tametsi eum publicè in Regem eligere non sunt ausi, donec superuixit pater eius Amasias: tamen statim, audita nece eius, id fecerunt; Quin etiam intra modicum illud tempus in quo mansit Amasias in Lachis, Ierosolymitæ quodammodo tanquam pro Rege habebant Oziam, vt videtur innui 4. Reg. cap. 14. ver. 22. & 2. Paralip. ca. 26. ver. 2. vbi dicitur: Quod Ozias ædificauit Ælath, & restituit eum Iudæ, postquam dormiuit Rex cum patribus suis.] Ex quibus verbis perspicuè infertur, ipsum habuisse aliquam regni administrationem, etiam antequam interfectus fuisset pater eius Amasias; alioqui ineptè viderentur addita illa verba: Postquam dormiuit Rex cum patribus suis.

Non esse verũ quod Amasias decennio exulauerit in Lachis.

Diximus Amasiam, vt declinaret conspirationem contra se factam, fugisse in Lachis, anno regni sui postremo: quoniam credimus opinionem illorum, qui putant eandem coniurationem, & fugam accidisse decennio ante eius interfectionem; esse omnino falsam, & erroneam; vtpote ex quibusdam deprauatis codicibus deductam; qui 4. Reg. cap. 14. ver. 17. habent, Amasiam vixisse annos viginti quinque post obitum Ioas Regis Israel; quem sub anno mundi 3210. num. 3. probauimus, decessisse anno regni Amasiæ decimo quarto circiter desinente: Vnde sequeretur Amasiam regnasse annis triginta nouem, videlicet quattuordecim ante obitum dicti Ioas, & viginti quinque post. Et quia apertè scriptura sacra, 4. Reg. cap. 14. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 25. ver. 1. dicit, Amasiam regnasse tantum annos viginti nouem; dicunt scripturam sacram, non computasse annos decem, quibus exulauit in Lachis. Sed contra nos dicimus, id nullatenus esse admittendum, quia hoc esset totam destruere sacram Chronologiam: posset enim idem dici, aut suspicari, de alijs Regibus; nimirum aliquos regni eorum annos ignotis quibusdam de causis in sacris libris fuisse prætermissos. Præterea sub anno mundi 3196. num. 4. iam probauimus, prædictos codices omnino esse corrigendos, vt pro viginti quinque dicant quindecim quemadmodum habent alij emendatiores, & maioris in Sancta Ecclesia auctoritatis. Denique ex his, quæ dicuntur, 4. Reg. c. 14. ver. 19. nimirum, quod quando Amasias fugit in Lachis, coniurati miserunt post eum, qui occiderent eum ibi: proculdubio datur intelligi, eos non decennio post; sed statim vel non multo post discessum Regis, misisse qui occiderunt eum, vt notauit etiam Abulensis super cap. Reg. proximè citato q. 15. Igitur reijcienda est prædicta positio, de decem annis exilij Amasiæ Regis in Lachis. Quis enim credat Regem, per tam longum tempus, non potuisse preualere aduersus coniuratos sibi subditos; aut clam datis mandatis, vt illi prius occiderentur; aut etiam palam, si opus fuisset, exercitu contra eos comparato? Quare proculdubio tenendum est, prædictam coniurationem, & fugam hoc eodem anno accidisse, & sub finem eiusdem anni, eundem Amasiam interfectum fuisse. Id enim etiam indicat sacer textus, qui tum 4. Reg. adducto, tum 2. Paralip. cap. 25. versiculo 27. coniunctim tria hæc narrat; nempe coniurationem factam; & Regis fugam; atque ipsius internicionem; tanquam successiuè, singula nullo longi temporis interstitio, subsecuta. Ceterum hoc tempore interfectum fuisse Amasiam Regem Iuda in Lachis, per quosdam de Ierusalem illuc a coniuratis transmissos; & deinde reportatum fuisse cadauer eius in Ierusalem, ac sepultum cum patribus suis in ciuitate Dauid, vt dicitur locis Reg. & Paralip. proximè allegatis: inde fit manifestum; quia, vt videri potest in tabulis; sub finem huius anni, complentur viginti 2

nouem

nouem anni, quibus ipse Amasias regnasse dicitur, 4. Reg. cap. 14. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 25. ver. 1. & apud Iosephum 9. antiq. cap. 10. in fine. Et pariter expleti sunt anni quindecim, quibus vixisse dicitur post mortem Ioas Regis Israel, vt paulo ante satis superque probatum est.

3 Vtrum autem continuò post occisionem Amasiæ Regis, constitutus fuerit Rex ab vniuerso populo Ozias, qui & Azarias filius eius, sexdecim tum annos natus, quemadmodum legimus 4. Reg. c. 14. ver. 21. & 2. Paralip. c. 26. ver. 1. Valde controuersum est. Et ratio difficultatis est; quia ex vna parte, Iosephus lib. 9. antiq. cap. 11. & Eusebius in Chronicis, ponunt initium regni Oziæ statim post interitum patris sui Amasiæ; licet in assignando anno regni Ieroboam Regis Israel, in quo regnare cœpit Ozias in Iuda, non conueniant; propter diuersam supputandi rationem ab eis initam: Iosephus enim, quia credidit Ieroboam regnare cœpisse sub finem anni decimi quinti regni Amasiæ; ponit initium regni Oziæ in anno decimo quarto regni Ieroboam; videlicet sub finem anni, qui iuxta eius computum, erat vltimus regni Amasiæ. Eusebius verò, quia male posuerat primum annum regni Ieroboam concurrisse cum anno decimo octauo regni Amasiæ; ideo coactus fuit ponere Oziæ primũ, concurrere cum decimo tertio ipsius Ieroboam: Licet, inquam, in hoc Iosephus, & multo magis Eusebius, decepti sint; quia, vt sæpius iam dictum est, scriptura sacra manifestè testatur, Amasiam Regem Iuda, vixisse annos quindecim post mortẽ Ioas Regis Israel: ex quo sequitur eundem Amasiã necessario regnasse annis quindecim in Iuda, regnante Ieroboam prædicti Ioas filio in Israel: Et consequenter eosdem Auctores, debuisse ponere initium regni Oziæ, contigisse sub finem eiusdem anni decimi quarti regni Ieroboam, quemadmodum nos fecimus: Attamen, vt dixi, ambo in hoc satis conuenienter concurrere videntur; quod Ozias continuò post obitũ Amasiæ patris sui, regnare cœperit. Et idem videtur satis apertè insinuare scriptura sacra, quæ 4. Reg. cap. 14. ver. 21. & 2. Paralip. cap. 26. ver. 1. statim, & immediatè post descriptam interfectionem, sepulturamque Amasiæ, subiungit creationem Oziæ in Regem, tanquam tunc protinus a populo factam. Ex alia verò parte, eadem scriptura sacra 4. Reg. cap. 15. ver. 1. expressè dicit, eundem Oziam regnare cœpisse anno vigesimo septimo regni Ieroboam: Quo posito, necessarium est alterum de duobus sequi; videlicet, vel Amasiam regnasse annis quadraginta & vno; quod locis scripturæ sacræ, & Iosephi sub finem præcedentis numeri citatis, manifestè aduersatur: Vel ponenda esse duo interregna; alterum duodecim ferè annorum in regno Iudæ, inter mortem Amasiæ, & initium regni Oziæ filij eius; & postea alterum viginti quattuor circiter annorum in Regno Israel, inter obitum Ieroboam, & principium regni Zachariæ filij eius. probatur vtraque illatio. Nam si Ieroboam regnare cœpit anno decimo quinto regni Amasiæ, vt expressè traditur 4. Reg. ca. 14. ver. 23. & apud Iosephum 9. antiq. in principio capitis 11. ergo ad minus Amasias regnauerat annos quattuordecim, antequam regnare cœpisset Ieroboam; his iunge alios viginti septem annos (diximus enim Oziam cœpisse regnare anno vigesimo septimo regni Ieroboam) & fient omnes regni Amasiæ anni quadraginta & vnus: Atqui Amasias regnauit annis duntaxat viginti nouem, vt sæpius probatum est; ergo a fine regni Amasiæ, ad initium regni Oziæ, intersuerunt anni penè duodecim sine Rege, in regno Iudæ. Deinde quod attinet ad regnum Israel. Si Ieroboam iam regnauerat annos ferè viginti septem in Samaria, quando cœpit regnare Ozias in Ierusalem; ergo desinente anno decimo quarto regni Oziæ, mortuus est Ieroboam; siquidem ipse regnauit annis quadraginta & vno, vt dicitur, 4. Reg. cap. 14. ver. 23. ergo ab obitu ipsius Ieroboam, hoc est a fine anni decimi quarti regni Oziæ Regis Iuda, ad annum trigesimum octauum regni eiusdem Oziæ, in quo cœpit regnare Zacharias filius dicti Ieroboam super Israel quemadmodum constat ex 4. Reg. cap. 15. ver. 8. remanserunt viginti quattuor circiter anni sine Rege, in regno Israel. Et sic ab initio regni Amasiæ Regis Iudæ, ad initium regni Zachariæ Regis Israel, oporteret fluxisse annos septuaginta nouem. Quæ quo clarius perspici possint, subiectã hic delineare tabellam, visum est, in qua, ni fallor, eadem quæ diximus distinctè magis & perspicuè ante oculos ponuntur.

De tẽpore quo cœpit regnare Ozias.

ANNI.

	ANNI.				
	Regni Amasiæ in Iuda.	*Regni Ieroboã in Israel.*	*Regni Oziæ in Iuda.*	*Regni Zachariæ in Israel.*	*A 1. regni Amasiæ ad 1. Zachar.*
Regnat Amasias in Iuda.	1				1
Post annos 14.	14				14
Regnat Ieroboam in Israel.	15	1			15
Post annos 14.	14	14			14
Moritur Amasias.	29	15			29
Post Interregnum annorum 12.		12			12
Regnat Ozias in Iuda sub finem anni; Quare		27			41
Annus proximus.		1			1
Concurrit ferè totus cum primo Oziæ.		28	1		42
Post annos 13.		13	13		13
Moritur Ieroboam.		41	14		55
Post Interregnum annorum 24.			24		24
Regnat Zacharias in Israel.			38	1	79

Veruntamen nonnulli, quibus durũ videtur ponere hæc interregna, quorum scriptura sacra nullam prorsus mentionem facit; conati sunt adinuenire modos, quibus ipsa possent euadere; & simul conciliare prædictos scripturæ sacræ locos. Vnde Caietanus super 4. Reg. cap. 14. & 15. duo facit initia regni Oziæ Regis Iuda. Primum duodecim circiter annis ante obitum patris, quando (vt ipse putat) Amasias pater eius fugit in Lachis; Et tunc dicit Oziam fuisse sexdecim annorum; atque ab hoc eodem tempore quo cœpit regnare viuente patre, numerandos esse annos quinquaginta duos, quibus ipse Ozias regnasse dicitur: Alterum eiusdem regni Oziæ initiũ fuit (ait) statim post necem patris; Et tunc oportet, quod Ozias esset iam annos viginti octo natus. Similiter duo ponit initia regni Ieroboam Regis Israel; alterum cum patre; alterum defuncto patre: Credidit enim ipsum Ieroboam regnasse cũ patre suo Ioas annis duodecim; & annum illũ vigesimum septimum regni Ieroboam in quo dicitur regnare cœpisse Ozias post mortem patris sui; debere recenseri, non a secundo regni Ieroboam initio, sed a primo, quando scilicet regnare cœperat cũ patre. Atque hoc pacto, nullum ponit Interregnum, inter Amasiam, & Oziam in regno Iudæ: Immo neque in regno Israel, inter obitum Ieroboam, & initium regni Zachariæ filij eius. Nam ponendo Oziam regnasse duodecim annis cum Amasia patre suo; & numerando annos regni eius a primo eius regnandi initio; vtique sequitur Ieroboam obijsse anno regni Oziæ trigesimo octauo; quo etiam tempore regnare cœpit Zacharias filius eius, vt expresse traditur, 4. Reg. cap. 15. ver. 8. Et sic nulla interuenit vacatio regni in Israel, neque in Iuda; Et consequenter ab initio regni Amasiæ in Iuda, ad initium regni Zachariæ in Israel inueniuntur tantummodo anni quinquaginta quinque, vt in subsequenti Tabella, quam ad Caietani mentem accommodauimus, videri potest. 4

Caietani opinio.

ANNI

ANNI.

	Regni Ioas in Israel.	Regni Amasiæ in Iuda.	Vita Oziæ.	Regni Ieroboam cum patre.	Regni Ieroboã sine patre.	Regni Oziæ cum patre.	Regni Oziæ sine patre.	A 1. Amasiæ ad 1. Zachariæ
Regnat Amasias sub finem anni, Quare	2							
Annus subsequens.	1							
Concurrit ferè totus cum primo Amasiæ.	3	1						1
Post annos 2.	2	2						2
Nascitur Ozias. Et regnat Ieroboam cum patre.	5	3	1	1				3
Post annos 11.	11	11	11	11				11
Moritur Ioas Rex Israel.	16	14	12	12				14
Anno insequenti.		1	1	1				1
Regnat Ieroboam solus in Israel		15	13	13	1			15
Post annos 3.		3	3	3	3			3
Regnat Ozias cum patre in Iuda		18	16	16	4	1		18
Post Annos 11.		11	11	11	11	11		11
Moritur Amasias sub finem anni, & regnat Ozias solus in Iuda. Quare		29	27	27	15	12		29
Annus insequens.			1	1	1	1		1
Concurrit ferè totus cũ primo Oziæ ab obitu patris.			28	28	16	13	1	30
Post annos 25.			25	25	25	25	25	25
Moritur Ieroboam. Et regnat Zacharias in Israel.			53	53	41	38	26	55

5 Sed hæc Caietani opinio, tametsi subtilis & ingeniosa sit, admitti non potest; *Refellitur.* tum quia falsum supponit; nempe Amasiam exulasse annis decem, vel duodecim in Lachis; quod nos supra num. 2. impugnauimus: tum etiam, quia scriptura sacra, nusquam dicit Oziam fuisse Regem; nisi quando post necem patris, a populo factus est Rex. Nec obstat, quod 4. Reg. cap. 14. ver. 22. & 2. Paralip. cap. 26. ver. 2. Ozias dicatur ædificasse Ælath, siue Ailath, & restituisse eam Iudæ, postquam dormiuit Rex cum patribus suis; quæ postrema verba-postquam &c-nequaquam (inquit Caietanus) scriptura addidisset, nisi Ozias fuisset Rex etiam viuente patre: Non inquam hoc obstat; quia fieri potest, vt Ozias, tametsi non fuerit Rex viuente patre, nihilominus, tanquam filius Regis, cui debebatur successio in regno, aliqua ad regni augmentum gesserit; ad quorum differentiam dicatur ædificasse Ælath post obitum patris. Videtur etiam nimis alienum a sacra scriptura, ponere Oziam fuisse sexdecim annorum, duodecim annis ante obitum patris; cum ipsa apertè dicat, eundem fuisse sexdecim annorum, quando post necem patris, a populo electus fuit in Regem. Denique, quod magis vrget, posita Caietani opinione, necesse est sacram confundere Chronologiam; & bis numerare duodecim primos regni Oziæ annos; semel nimirum in annis regni Amasiæ patris sui; & iterum in annis regni ipsius Oziæ: alioqui non poterit inueniri summa annorum octoginta & vnius, quam ponit scriptura sacra, ab initio regni Amasiæ ad finem regni Oziæ; tribuit enim regno Amasiæ annos 29. viginti nouem; & regno Oziæ quinquaginta duos: Caietanus verò, ab initio regni 52. Amasiæ, ad annum trigesimum octauum regni Oziæ, in quo regnauit Zacharias in 81.

Israel,

Iſrael, numerat tantummodo annos quinquaginta quinque, vt in proximè ſuperpoſita tabella apparet; vnde reſtant anni duntaxat quattuordecim de regno ipſius Oziæ, vt manifeſtè etiam colligi poteſt ex 4. Reg. cap. 25. ver. 8. vſque ad 33. computando etiam annos Regum qui interim regnarunt in Iſrael; quod ideo dixi, ne quis forte ſuſpicetur Oziam regnaſſe quinquaginta duobus annis ab obitu patris, & inſuper etiam duodecim cum patre, id enim, ſacræ ſcripturæ congruere nullo modo poteſt. Itaque prædicti quattuordecim anni, ſi iungantur prædictis quinquaginta quinque, efficient ſummam annorum ſexaginta nouem, non autem vnius, & octoginta. Ecce quomodo iuxta Caietani computum, deficiunt de ſumma in ſacro eloquio notata, anni duodecim; quos, vt dictum eſt, bis numerare oportet, ſi velimus dictam ſummam conficere.

Abulenſis opinio. Abulenſis ſuper 4. Reg. cap. 15. quæſt. 1. ſed latius quæſt. 2. vt prædicta excluderet Interregna, aliam excogitauit viam a memorata valde diuerſam: Siquidem duo dicit. Primo Oziam fuiſſe puerulum duorum ſcilicet, inquit, ſed vult dicere quattuor circiter annorum, quñ occiſus fuit pater eius; quod proculdubio contigit ſub finem anni decimiquinti, ex quo regnare cœperat Ieroboam in Iſrael: Et ideo vult Abulenſis, ipſum Oziam, manſiſſe ſub tutoribus per annos duodecim; intra quod tẽpus, licet haberetur pro legitimo Rege, non tamen, ob defectum ætatis, habere poterat regni adminiſtrationem: At verò quando impleuit decimum ſextum ætatis annum; quod accidit deſinente circiter anno regni Ieroboam vigeſimo ſeptimo; tunc denuo dicitur regnare cœpiſſe; quia tunc primum regni gubernacula ſuſcepit. Secundo putat Abulenſis, annos quinquaginta duos, quibus regnaſſe dicitur Ozias; nõ eſſe numerandos ab anno vitæ eius decimo ſexto, ſed ab eo tempore, quo exiſtens puerulus, vt dictum eſt, immediatè defuncto ſucceſſit patri. Deinde, ſuper eodem Reg. capite quæſt. 14. dicit, idem eueniſſe Zachariæ filio Ieroboam; nimirum, quod quia erat paruulus quando obijt pater eius; ſucceſſit quidem ſtatim patri, quoad legitimum regis titulum; ſed non quoad regni adminiſtrationem; niſi poſt annos ferè duodecim; videlicet anno trigeſimo octauo regni Oziæ. Atque hoc pacto credidit Abulenſis, ſe euaſiſſe neceſſitatem ponendi prædicta Interregna, quoniam nullo tẽpore putat defuiſſe legitimorũ Regum continuationem; licet per ætatem, nõ continuo regni res adminiſtrare potuerint: Vt ex ſequenti tabella facilius capi poterit. 6

	ANNI.							
	Regni Amaſiæ in Iuda.	Regni Ieroboam in Iſrael.	Vitæ Oziæ	Regni Oziæ 1.	Regni Oziæ 2.	Regni Zachariæ 1.	Regni Zachariæ 2.	A 1. Amaſiæ ad 1. Zachar 2.
Regnat Amaſias in Iuda. Poſt annos 14.	1 14							1 14
Regnat Ieroboam in Iſrael. Poſt annos 11.	15 11	1 11						15 11
Naſcitur Ozias. Poſt annos 3.	26 3	12 3	1 3					26 3
Moritur Amaſias ſub finem an. Anno proximo.	29	15 1	4 1					29 1
Regnat Ozias prima vice. Poſt annos 11.		16 11	5 11	1 11				30 11
Regnat Ozias 2. ſub finem an. quo fit, vt Annus inſequens.		27 1	16 1	12 1				41 1
Concurrat ferè totus cum primo Oziæ. Poſt annos 13.		28 13	17 13	13 13	1 13			42 13
Moritur Ieroboam in fine an. Anno proximo.		41	30 1	26 1	14 1			55 1
Regnat Zecharias primo. Poſt annos 11.			31 11	27 11	15 11	1 11		56 11
Regnat Zacharias ſecundo.			42	38	12	12	1	67

Hæc

7 Hæc Abulenſis opinio, quam ſequitur etiam Ribera, ſuper cap. 1. Amos; in hoc magis probanda videtur, quod per viam quodammodo mediam, inter prædictas procedit: Siquidem prima quæ admittit duo illa interregna, addit quintæ huic mũdi ætati annos viginti quattuor; & ponit ab initio regni Amaſiæ, ad initium regni Zachariæ, annos ſeptuaginta nouem, vt in prima tabella cernitur: Altera autem illos omnino remouet, & numerat a primo Amaſiæ ad primum Zachariæ annos duntaxat quinquaginta quinque, vt in ſecunda tabella apparet: Hæc verò medio quodam modo ſe habet, ponens in dicto temporis interuallo ſolum annos ſexaginta ſeptem, quemadmodum tertia oſtendit tabella. Verum enimuerò, duo priora Abulenſis dicta, ſacræ ſcripturæ nimis manifeſtè aduerſari videntur: nuſquam enim reperitur dixiſſe, Oziam fuiſſe duorum aut quattuor annorum, quando immediatè ſucceſſit patri: Quin potius, poſt deſcriptam Amaſiæ internecionem, quater & eodem ferè modo repetit, eundem Oziam ſexdecim fuiſſe annorum quando regnare cœpit, vtique poſt necem patris; vt planè patebit legenti quæ dicuntur 4. Reg. cap. 14. ver. 21. & cap. 15. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 26. ver. 1. & 3. quibus in locis, perſpicuè inſinuatur, Oziam non niſi ſemel regnare cœpiſſe; & tunc fuiſſe ſexdecim annos natũ; Et hoc accidiſſe ſtatim poſt interitum patris, vt ipſa quoque ſacri textus continuatio demonſtrat 4. Reg. cap. 14. ver. 19. vſque ad 22. vbi ſucceſſiuè deſcribuntur, Amaſiæ occiſio, & ſepultura, & conſtitutio Oziæ tunc ſexdecim annos nati, in Regẽ ab vniuerſo populo vnanimiter facta. Et hæc eadem omnia, eodem ordine, & ijſdem penè verbis repetita inuenies 2. Paralip. ſub finem capitis 25. & conſequenter in principio capitis 26. vt nullus iam de hac re videatur remanere ambigendi locus. Præterea, ſi fuiſſet Ozias puerulus tempore obitus patris; non eſſet ad quid de ipſo ſcriptura diceret, quod ædificauit Ælath poſt mortem patris, cum ante nihil præclari, aut Rege dignum, præ ipſa ætatis teneritudine, agere potuiſſet. Ex citatis item ſcripturæ locis, euidenter refutatur aliud Abulenſis dictum: nam cum illa non ſemel hæc eadem verba pronuntiet: Sexdecim annorum erat Ozias cum regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ieruſalẽ.] Quis non videt, quinquaginta duos hos annos, vtique a memorato decimo ſexto ætatis ſuæ anno, non autem a ſecundo aut quarto, debere metiri? Sed ſi ſcriptura ſacra regni Oziæ tempora, ab eius pueritia dinumerari vellet, cur non eodem modo feciſſet in recenſendis regni Zachariæ temporibus, quem Abulenſis putat duodecim annis ſub tutorum cura manſiſſe? Et tamen 4. Reg. cap. 15. ver. 8. non dicitur Zacharias regnaſſe duodecim annis, ſed tantummodo menſes ſex; notato nimirum duntaxat tempore, ex quo ipſe regni gubernacula ſuſceperat. Patet igitur memoratas Abulenſis poſitiones, ſacræ ſcripturæ non eſſe conſentaneas.

Refelluntur duo dicta Abulenſis.

8 Sed hic iam arbitror expectat prudens Lector, quid ad propoſitam difficultatem reſponderi debeat. Equidem puto in hac re a memorata via media non eſſe diſcedendum, tanquam minus periculoſa ſacræ Chronologiæ plus iuſto augendæ, aut minuendæ; Veruntamen longè aliter, quam Abulenſis ad eam inueniendam, ac ſtabiliendam eſſe procedendum; ne quicquam ſupponamus, quod ſcripturæ ſacræ vllatenus aduerſari videatur. Erit igitur facilis, & clara, ni fallor, difficultatis enodatio, ſi dixerimus: Oziam ſemel tantum regnare cœpiſſe in Iuda; idque ſtatim poſt necem patris; quando ipſe Ozias ſexdecim erat annorum, vt numero præcedenti ſatis ſuperque probatum eſt: Ieroboam autem duplex habuiſſe regnandi ſuper Iſrael initium; (vt ſentit Caietanus, & colligi poteſt ex collatione eorum quæ dicũtur 4. Reg. cap. 14. ver. 17. cum his quæ traduntur ibidem cap. 15. ver. 1.) nempe alterum viuente patre, cum quo regnauit annis duodecim; alterum verò defuncto patre, poſt quem regnauit annis quadraginta & vno; quibus elapſis, ab obitu dicti Ieroboam, ad initium regni Zachariæ filij ſui, fluxerunt anni duodecim ſine Rege in Iſrael. Et ſic annus vigeſimus ſeptimus, ex quo Ieroboam regnare cœperat cum patre, concurrit cum decimo quinto ex quo mortuus eſt pater eius, vt videre eſt in tabulis: Vnde facile erit dictum Ioſephi, & Euſebij, ponentiũ Oziæ regnum inchoaſſe ſtatim poſt mortem patris ſui Amaſiæ, (quam ſupra num. 3. probauimus contigiſſe ſub finem anni decimi quinti regni Ieroboam) conciliare cum textu ſacro 4. Reg. ca. 15. ver. 1. aſſerente, eundem Oziam regnare cœpiſſe anno vigeſimo ſeptimo

Auctoris ſententia.

regni

regni ipsius Ieroboam. Nam citati Auctores proculdubio numerarunt annos regni Ieroboam, ab obitu patris sui Ioas; Scriptura verò sacra loco proximè citato, intelligenda est eosdem numerasse ab eo tempore, quo Ieroboam cœperat cum regnare patre, vt ibidem exponit Caietanus. Et sic omnia fiunt plana & consona; Et ab initio regni Amasiæ Regis Iudæ, ad initium regni Zachariæ, qui cap. Reg. proximè citato ver. 8. dicitur regnasse anno regni Oziæ trigesimo octauo, inueniuntur anni sexaginta septem (nimirum viginti nouem Amasiæ, & triginta octo Oziæ) quæ est summa media inter duas extremas in præcedentibus tabellis contentas. Hæc autē nos hic alia particulari tabella exprimere non curauimus; quia in tabulis in calce huius ætatis mundi ponendis, eadem omnia dilucide perspici poterunt. Quod si quis percunctetur: Cur, ex quo magis placet vnicum ponere interregnum; non potius illud ponimus inter Amasiam & Oziam? Respondemus triplici potissimum de causa id fieri. Primo propter rationes contra opinionem Abulensis & Riberæ supra nume. 7. allegatas, quibus euidenter ostendimus, Oziam annos sexdecim natum, proxime, defuncto successisse patri; & ab eodem tempore, per annos quinquaginta duos, regnasse. Secundo, quia Abulensis non aliter subterfugere potest interregnū ab obitu Ieroboam ad initium regni Zachariæ; nisi tribuendo ipsi Zachariæ annos regni duodecim; quod manifestè aduersatur scripturæ, quæ loco Reg. citato conceptis verbis tradit: ipsum sex duntaxat mensibus regnasse. Tertio demum quia aliter non posset coniliari dictum Iosephi, & Eusebij, cum sacra scriptura; Neque itē retineri posset sententia Hebræorum, & nostra, de tempore terremotus, qui factus est in diebus Oziæ Regis; quod scilicet contigerit anno eius vigesimo quinto, vt nos sub annis mundi 3248. num. 1. & 3250. num. 1. etiam ex Isaiæ prophetia comprobabimus. Et insuper annorum sabbaticorum æra quam ab introitu Israelitarum in terram Chanaan nostris in tabulis deduximus, tota subuerteretur. Posito autem hoc interregno inter Ieroboam, & filium eius Zachariam, cessant omnes memoratæ difficultates: Et prædicta æra optime cum omnibus annis sabbaticis in sacra scriptura, & a Iosepho notatis, competere comperietur; quemadmodum ex sub annis mundi 3892. num. 4. & 3920. num. 1. & 4018. num. 3. dicendis, liquido colligi poterit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3226.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 204.

Annus regni Oziæ primus cum quo anno regni Ieroboā concurrat.

1 CVM anno igitur insequente; qui erat regni Ieroboam Regis Israel, ab obitu patris sui decimus sextus, &(qui coincidit cū anno eiusdē Ieroboami vigesimo octauo, ex quo cœperat regnare cum patre, vt patet in tabulis) concurrit ferè totus annus primus regni Oziæ Regis Iuda: diximus enim quod ipse Ozias regnare cœpit sub finem anni præcedentis, qui erat decimus quintus regni Ieroboam ab obitu patris, & vigesimus septimus ex quo regnare cœperat cum patre, vt in tabulis pariter notatum inuenies. Porrò Ozias vsque ad annum regni sui (vt sub anno mundi 3265. num. 1. dicemus) circiter quadragesimum, fecit rectum in conspectu Domini: Et licet excelsa non abstulerit; nihilominus per Zachariam videntē, qui vt ait Glossa interlinearis creditur fuisse filius alterius Zachariæ filij Ioiade Pontificis, exquisiuit Dominum, a quo directus fuit in omnibus, & prosperatus est. Ac primo quidē

Oziæ gesta.

munire curauit Ierusalem turribus, præsertim a porta Anguli ad portam vallis, forte vbi murū destruxerat Ioas Rex Israel, vt sub anno mundi 3210. n. 1. dictū est: fecitq; diuersi generis machinas, quæ sagittas, & saxa grandia iacerent; quas collocauit in turribus, ac murorum angulis. Deinde militiam suam ordinauit; fuitque exercitus eius trecentorum septem millium quingentorum, qui sub capitibus familiarum duobus millibus, & sexcentis, distributi erant; omnes tamen parebant duobus primarijs

marijs principibus; quorum alter Iehiel; alter Maasia vocabatur. Parauit insuper Rex exercitui suo omnia armorum genera, clypeos, hastas, galeas, loricas, arcus, fundas, & his similia. Ipse ædificauit Ælath, siue Ailath, quæ & Aila, seu Ailam dicitur, eratque in finibus Idumæorum prope Asiungaber in ora maris rubri, vt colligitur Deuter. cap. 2. ver. 8. & clarius 2. Paralip. cap. 8. ver. 17. ac restituit eam Iudæ: Puto enim quod prius a Syris occupata fuisset, & destructa; quemadmodum ex 4. Reg. cap. 16. ver. 6. nos sub anno mundi 3295. num 1. probabimus. Sæpius item pugnauit Ozias feliciter contra Philisthæos; & destruxit murum vrbis Geth, & Iabniæ, & Azoti; ædificauitque oppida in ditione Azoti, & Philistinorum. Adiutus quoque fuit a Deo contra Arabes habitantes in Gurbaal; & contra Ammonitas; qui postea eidem munera seu tributa pendere coacti sunt. Atque hoc pacto, propter crebras victorias de hostibus reportatas, diuulgatum est nomē eius vsque ad introitum Ægypti. De cetero, quando ei bella non imminebant, Ozias agriculturæ deditus erat; habuitque vinitores plurimos, ac vineas in montibus, ac præcipuè in Carmelo. Extruxit etiam turres in solitudine; & effodit cisternas multas, ad commoditatem potandarum, tuendarumque pecorum, quarum numerosissimos habebat greges. Itaque fuit Ozias Rex, tum in pace, tum in bello Reipub. admodum vtilis. Et hæc sunt, quæ de Regis Oziæ rebus gestis scriptura sacra, 4. Reg. cap. 14. ver. 22. & cap. 15. ver. 3. & 4. & 2. Paralip. cap. 26. ver. 2. vsque ad 16. breuiter, ac veluti raptim, sine vlla temporum notatione, tradidit; ita vt per proprios dicti Regis annos distribui nullo modo queant.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3227.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 205.

1 ANNO regni Oziæ Regis Iudæ secundo, qui vt videre est in tabulis, concurrit cum anno regni Sardanapali Regis Assyriorum decimo tertio, vel circiter; credimus facta esse omnia, quæ in Prophetia Ionæ describuntur. Nam cum per idem tempus, defecissent ab eodem Rege, qui regiam tenebat in Niniue, duo illi primarij eius Duces; nimirum Arbaces Medus, & Belosus Babylonius; concitataq; Media, ac Babylonia contra Dominum suum Sardanapalum, cœpissent eidem graue bellum inferre, Deo sic permittente, eo quod cogitasset per illos tunc subuertere Niniuem, propter illius populi ac Regis peccata grauissima; complacuit diuinæ miserationi mittere Ionā Prophetā de Israele in Niniuem; qui prænunciaret ciuitati interitum, post quadraginta dies sequuturū; vt saltem timore perterriti Niniuitæ, agerent pœnitentiam, & prænunciatam deuitarent ruinam. At verò Ionas, accepto Domini mādato; veritus ne ille (cuius miserationes bene nouerat esse super omnia opera eius) sententiam mutaret; & ipse postea Propheta mendax fuisse videretur; fugiens a facie Domini, conscendit nauim, vt iret in Tharsis; hoc est, vt cum negotiatoribus per mare huc illucque discurrens; atque ad maritimas ciuitates, modo hanc, modo illam diuertens, interim Domini obedientiam subterfugeret: Sed diuino consilio, factum est; vt quadam die, maxima insurgente in mari tempestate; cum essent omnes in summo periculo, datis sortibus, cognita sit Ionæ inobedientia, quæ erat causa illius tempestatis; ad quam auferendam, ipsomet consulente ac consentiente, missus est Ionas in mari; & a quodam grandi ceto, quem Dominus adhoc præparauerat, illico integer deglutitus. qui cum ab eodem ceto, post triduum, mirabiliter viuus, atque illæsus, in littore euomitus fuisset; iterum mandante Domino, perexit in Niniuem, cœpitque prædicare in ea, illis verbis: Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.] Niniuitis ergo Ionæ verbis fidem adhibentibus, ac

Historia Ionæ Prophetæ hoc tempore gesta.

pœnitentiam agentibus, dilata est a Domino (quemadmodum sub anno mundi 3215. num. secundo diximus) eorundem subuersio. Quamobrem indignatus Ionas quærimonias suas effundebat coram Domino, putans iustas se habere irascendi causas, eo quod non euenisset ciuitati excidium, quod ipse, Domino iubente, prædixerat. Et quoniam, tametsi benignè admodum a Domino correptus, illis verbis: Putasne bene irasceris?] tamen ille culpam non agnouit; sed exiens extra ciuitatem, ac sub vmbraculo quodam sedens, expectabat videre quid eidem ciuitati accideret; Propterea, vt naturali quadam similitudine suauiter Dominus erudiret seruum suum, fecit vt protinus oriretur hedera valde frondosa, quæ Prophetam ab æstu protegeret, eidemque virore suo refrigerium præberet; quæ res magnam ei lætitiam attulit: altera verò die, vt eadem hedera a verme in radice erosa, siccaretur: Deinde conuersus ad Ionam valde æstuantem, ac præ indignatione, mortem exoptantem, dixit: Si tu doles de interitu hederæ, quam non plantasti, nec in ea colenda laborasti; non ne multo æquius fuit, vt ego & dolerem quod tot homines perirēt quos creaui; & propterea tantæ parcerem multitudini? Hæc sunt in summa, quæ in Ionæ prophetia fusius traduntur. Sed hic pro certo supponendum est, eosdem Niniuitas; non multo post memorata ab eodem Propheta ipsorum pœnitentiæ opera; & elapsos quadraginta dies, eisdem pro termino assignatos, denuo ad pristina redijsse peccata; Quin etiam (vt ait B. Hieronymus in Prologo super Nahum) accepta misericordia, grauioribus se criminibus implicuisse. Et ideo postea, iusto Dei iuditio, ab hostibus tandem fuisse subuersos, vt consequenter dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3232.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 210.

Sardanapalus ab Arbace, & Beloso obsidetur in Niniue.

ANNO regni Oziæ Regis Iudæ septimo, qui erat regni Sardanapali Regis Assyriorum in Niniue decimus octauus; Arbaces Medus, & Belosus Babylonius, deuicto ac profligato Sardanapali exercitu; ipsum Regem, qui cum parte exercitus sui in Niniuem se se receperat; ibidem sub eiusdem anni finem, obsidere cœperunt; ac biennio deinceps perdurauit obsessio; vt ex his, quæ sub anno mundi 3215. num. 2. ex Diodoro Siculo retulimus, manifestum est. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3233.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 211.

Annus Iubilei 13.

ANNO regni Oziæ Regis Iudæ octauo, incidisse annum Iubilei decimi tertij; colligitur ex tabulis, in quibus apparet prædictum Oziæ annum, concurrere cum anno sexcentesimo quinquagesimo introitus filiorum Israel in terram Chanaan. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3234.
QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 212.

1 SVB finem anni regni eiusdem Oziæ noni, necesse est Sardanapalum Assyriorũ Regem vltro concrematum, ne hostibus præda fieret, incendio perijsse; quemadmodum ex Diodoro; sub anno mundi 3215. num. 2. dictum est: hoc enim tempore, desinunt viginti anni, quibus ipsum Sardanapalum regnasse testatur Eusebius in Chronicis. Nec refert, quod ibidem Eusebius, ponat obitum Sardanapali, contigisse sub finem anni regni Oziæ sexti: quia id factum est per errorem, partim quidem Auctoris, vt mox declarabitur, partim verò codicis seu impressoris; qui cum apposité ad mentem Auctoris, fecisset concurrere annum regni Ocrazapes Regis Assyriorum trigesimum octauum, cum anno regni Amasiæ Regis Iudæ vndecimo; procul dubio successiuè debebat etiam facere, vt postea annus quadragesimus primus, pariterq; vltimus dicti Ocrazapes, concurreret cum decimo quarto Amasiæ; & consequẽter primus Sardanapali, cũ decimo quinto eiusdem Amasiæ; & vigesimus, vltimusq; ipsius Sardanapali, cum quinto regni Oziæ; ita .n. continuationis ordo requirebat; sed per errorẽ, vt dixi impressoris relicto in serie annorũ dicti Ocrazapes vno inter lineari vacuò, accidit; vt postremus Ocrazapes annus, concurrerit cum decimoquinto Amasiæ; Et primus Sardanapali cum decimo sexto Amasiæ; & denique postremus Sardanapali cum sexto regni Oziæ. Igitur inter Eusebij computum, & nostrum intersunt anni quattuor qui numerantur a quinto regni Oziæ ad nonum. Vnde ergo, dicet aliquis, prouenit hæc differentia? Inde sine dubio, quia Eusebius, ex vna parte, in annis Ducatus Tholæ recensendis, omisit annum vnum, vt nos sub anno mundi 2848. num. 2. adnotauimus, Ex alia verò parte, ab anno quinto regni Ioram regis Iuda, vsque ad primum regni Ioas regis Iuda, perperam addidit annos quinque; quemadmodum nos sub annis mundi 3143. num. 3. & 3150. num. 5. & 3151. nu. 3. probauimus. Quo fit vt a memorato Tholæ Ducatu, ad annum primum Ioas regis Iuda, ipse Eusebius, non rectè, sacram auxerit Chronologiam annis quattuor; & propterea coactus sit ponere obitum Sardanapali, sub anno regni Oziæ quinto; quem tamen proculdubio posuisset sub finem anni noni, sicuti nos fecimus; si in sua temporum ratione ineunda, accuratius, vt par erat, sacros textus perpendere studuisset.

Sardanapalus se ipsum incendio perimit.

Eusebij lapsus ad Chronologiam pertinẽs.

2 Eodem pariter tempore, finem habuisse Assyriorum Imperium, euersamq; fuisse Niniuem a memoratis Ducibus; nimirum ab Arbace Medo, & Beloso Babylonio; qui (vt sub anno mundi 3215. nu. 2. diximus) à rege suo Sardanapalo deficientes, eidem iam aliquot ante annos bellum intulerant; tradunt imprimis Diodorus lib. 3. de Antiquorum gestis sub finem primi capitis. Iustinus histor. libro 1. Eusebius in Chronicis. Paulus Orosius lib. 1. cap. 19. & lib. 2. cap. 2. Beatus Hieronymus in principio Commentariorum super Amos, Beda in libello de sex ætatibus mundi, & lib. De temporibus cap. 20. & alij multi. Horum, ac præcipuè Eusebij sententiam, sequi profitetur Antonius Sabellicus Æneade 2. libro 3. paulo post medium. Vbi post nonnulla de Senacherib, & Ezechia regibus relata, quædam subiungit, quæ profecto nõ eã ostendunt reuerentiam, quam sacris libris præstare debuerat. Inquit enim: Non posse non mirari, quid sit, quod ad hunc locum Bibliaci libri, Assyriorum tantas regum opes fuisse dicant, cum iam inde a Sardanapali interitu, reges in Assyria esse desierint. & continuo addit: Suspicari libet; aut Medorum regum eos Præfectos fuisse, quos hi Assyriæ reges idcirco arbitrati sunt, quia ex ea terra, veluti Syriæ propinqua, minæ illæ bellorum Iudææ finibus intendebantur; aut certè loco-

Assyriorũ imperium an hoc tempore desierit.

Plurimorum opinio.

Antonij Sabellici audacia retunditur.

rum vicinitatem secuti, Medicæ terræ reges, Asſyrios arbitrati ſunt, quando vtranque terram Medi imperio obtinerent. hæc Sabellicus. Quem multo ſanè magis mirari nos poſſumus, quòd tam audacter, ne dicam temere auſus fuerit præferre Euſebij dictum ipſimet ſacræ ſcripturæ; & ſacros Bibliorum Auctores inſcitiæ arguere, quos certum eſt diuino afflatos ſpiritu, nulla tenus falli potuiſſe, aut ignoraſſe, num qui tunc Iudæam infeſtabant, verè eſſent Aſsyriorum reges, an non. Sanè quos ſcriptura ſacra vbique ſemper, & abſolute vocat Aſsyriorum reges, quis non videt, quàm præter rationem fuerit ſuſpicari, quòd eſſent reges Medorum, aut eorundem præfecti? præſertim cum præfati Auctoris coniectura ibidem ſubiuncta: Quod ſcilicet Iſraelitarum tribus Aſsyrio bello captæ, in Medos, non autem in Aſsyrios tranſlatæ ſint. Falſo nitatur fundamento. Quandoquidem certum eſt, partem ipſarum etiam in Aſsyrios, immo in Babylonem quoque fuiſſe abductam, vt ex 4. Reg. cap. 17. ver. 23. & 24. manifeſtè colligitur: Quod quomodo ab Aſsyrijs regibus fieri potuerit, ex infra numero 4. dicendis apparebit. Videtur ergo iſte Auctor loco citato, reges qui tum in Media, Aſsyria, & Babylonia (quemadmodum nos infra num. 3. & 4. oſtendemus) regnabant, inter ſe confundere. Et, quod intolerabile eſt, contra duos ſacræ ſcripturæ textus expreſſos, aſſerit Baladam (quem 4. Reg. cap. 20. ver. 12. cõſtat regnaſſe in Babylonem) ſucceſſiſſe Senacheribo, qui regnabat in Niniue. Nam, inquit, filijs parricidio pollutis regnare non contigit. Quæ in re apertè demõſtrat, ſe aut non vidiſſe, aut fidem non adhibuiſſe his quæ habentur 4. Reg. in calce capitis 19. & Iſai. cap. 37. in fine, de Senacherib, cui in Niniue occiſo ſucceſſit filius eius Aſarhaddon. Quod & clarius ex Beroſo explicat Ioſephus 10. Antiq. cap. 2. dicens: eundem Senacherib a duobus filijs ſuis maioribus fuiſſe interfectum; & illis propterea a populo eiectis, ſucceſſiſſe patri alium eius filium minorem, nomine Aſſarachoddas. Cautè igitur Sabellicus, in his quæ ad ſacram pertinent hiſtoriam, legendus eſt. Sed vt ad id vnde digreſſi ſumus redeamus. Valde diuerſam a præcitatis Auctoribus opinionem ſequitur Genebrardus lib. 1. ſuæ Chronologiæ, vbi agit de rebus ſub Ezechia geſtis; & item in fine libri vbi agit de tempore captiuitatis Babylonicæ; putat enim Sardanapalum, eũdem fuiſſe cum Aſarhaddon, qui poſt Senacherib, Ezechiæ temporibus, regnauit ſuper Aſsyrios in Niniue, vt legimus, 4. Reg. c. 19. in fine: dicitque falli eos qui credunt, Aſsyriorum Imperium, Ozia regnante in Iudæa, deſijſſe; cum conſtet illum vſque ad Ezechiæ tempora perduraſſe: tunc. n. (inquit) Merodac Nabuchodonoſoris Auus, cum Arbace Medo, percuſſo Aſarhaddõ, ſeu Sardanapalo, omnem Aſsyriorum potentiam, ad Chaldæos tranſtulit. Et pro ſe citat Ioſephum, qui 10. antiq. cap. 3. ait: Imperium Aſsyriorum, Ezechiæ temporibus, a Medis fuiſſe diſſolutum. Addo ergo (ſubiungit Genebrardus) & a Babylonijs. Verum enimuerò, quod attinet ad ſubuerſionem Niniue; nihil prohibet vtranque opinionem eſſe veram; quandoquidem eandem vrbem non ſemel fuiſſe euerſã, ac reædificatam; ex his quæ ſub annis mundi 3321. num. 4. & 5. Et 3371. num. 3. & 4. dicemus, manifeſtum fiet.

Genebrardi opinio.

3 At verò quod ſpectat ad Aſsyriorum Monarchiam (quicquid alij dixerint) nullatenus admittendum putamus, eam ſub Rege Aſarhaddon, Ezechiæ temporibus, omnino fuiſſe extinctam; vt ſub anno mundi 3335. num. 1. probabimus. Sed neque nunc, Ozia apud Iudæos regnante. Etenim ex ſacris libris (vt paulo poſt demonſtrabimus) apertiſſimè conſtat, idem Aſsyriorum Imperium, non multo poſt memoratã cladem a Medis Babylonijsque acceptam; neſcio quo modo compoſitis rebus, iterũ reflorere cœpiſſe: Vnde quid aliud cogitare poſſumus? niſi quod forte, ad dirimendas inter Arbacem, & Beloſum diſcordias poſt victoriam (vt ſæpe accidit) exortas; ita inter ipſos tandem conuentum ſit; vt Arbaces in Media regnaret: Beloſus verò in Babylonia: Et Phul, qui tum valde potens in Aſsyria fuiſſe, & fortaſſis etiam Beloſi partes contra Arbacem potentiorem, ac omnia affectantem, ſuſtinuiſſe, atque adiuuiſſe creditur; Aſsyriæ regnum a reliquo Imperio diuiſum, teneret. Neque enim tale quid opinari improbabile eſt: Quandoquidem ſimile quoquomodo eſt illud, quod ſcimus in Romano contigiſſe Imperio: quando nimirum poſt Cæſaris necem, triumuiratum inierẽ Octauianus, Antonius, & Lepidus;

Auctoris opinio.

atque

atque inter se Asiam, Africam, Europamque dispertierunt: Et nihilominus, nemo vnquam dixit, scripsitue, Romanum tunc cessasse Imperium; licet inter tres prædictos tunc distributum fuerit; quia non multo post, ad vnum redijt Dominum. Quod autem post extinctum Sardanapalum, tale quid in Assyriorum Imperio acciderit; ex paulo post dicendis admodum videtur probabile. Nisi forte, vt arbitror, multo probabilius sit, & historijs Ethnicorum magis consentaneum, dicere: quod extincto Sardanapalo; totum eius regnum, tunc quidem statim ad Arbacem deuenerit. Qui vt erat natione Medus, præfecto Babyloniæ Beloso; Assyriæ autem Phul; regni sedem in Media constituit. Vnde postea occasionem sumpserũt Auctores scribendi, quod ipse Assyriorum Imperium, ad Medos transtulerit. Sed non multo post, iusto Dei iudicio, oportet tum Belosum, tum etiam ipsum Phul, ab Arbace, sicut ipse prius a Sardanapalo recesserat, defecisse; & post paucos annos, ambo sibi diademata imposuisse; alterum in Babylonia, & in Assyria alterum. Nam (vtcunque res se habuerit) certum est; breui diuisum fuisse Imperium illud in tria regna; vt vel ex eo probari potest; quod deinceps constat extitisse distinctos Reges, in Media, Babylonia, & Assyria. Siquidem Arbacis successores in regno Medorum, describit Eusebius in Chronicis. De his autem, qui post Belosum regnarũt apud Babylonios, nos sub annis mundi 3238. num. 2. & 3306. num. 4. agemus.

4 Posterorum autem Phul Regis Assyriorum, cuius fit mentio 4. Reg. cap. 15. ver. 19. multi Reges commemorantur in eodem libr. 4. Reg. quos sibi inuicem in ipso Assyriorum regno successisse, non dubitamus. Etenim regnantibus eodem Ozia in Iuda; & Manahem in Israel; legimus cap. Reg. citato, quod veniebat Phul Rex Assyriorum in terram (supple Israel;) & dabat Manahem ipsi Phul mille talenta argenti, vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. Et paulo post in eodem cap. ver. 27. & 29. scriptum est: quod in diebus Phacee filij Romeliæ, qui regnare cœperat in Israel anno vltimo Oziæ Regis Iuda; venit Theglath Phalasar Rex Assur; & transtulit quasdam tribus de Israel in captiuitatem. Et cap. 16. ver. 7. dicitur: quod Achaz Rex Iuda, petijt auxilium ab eodem Theglath Phalasar. Et cap. 17. ver. 3. 6. & 24. describitur, quomodo Salmanasar Rex Assyriorum, ascendit contra Osee Regem Israel. & anno dicti Osee nono, qui concurrit cum sexto regni Ezechiæ Regis Iuda, vt patet in tabulis; transtulit reliquum Israëlem in Assyrios; posuitque eos in ciuitatibus Medorum; & item adduxit de prouintia Babylonis colonias, quas collocauit in vrbibus Samariæ, pro filijs Israel. Ex quibus locis euidenter infertur; quod tunc temporis Reges Assyriorum plurima bella feliciter gesserant cum Regibus Medorum; & item cum Regibus Babyloniorum; iamque multas de illis prouintijs ciuitates, recuperauerant: quod nos etiam sub anno mundi 3314. num. 1. alijs apertissimis sacræ scripturæ testimonijs comprobabimus. Insuper etiam cap. 18. ver. 13. & cap. 19. ver. 35. vsque ad finem capitis habemus, quod anno regni Ezechiæ Regis Iuda decimo quarto, ascendit Senacherib Rex Assyriorum in Iudæam, vbi tandem, amisso exercitu, reuersus est in Niniuem; & cum non multo post a duobus filijs suis occisus fuisset; successit ei in regno alius ex filijs suis, nomine Asarhaddon. Ecce quot Reges in Assyria successerunt prædicto Phul; & quomodo paulatim iterum in Niniue instaurarunt Imperium Assyriorum. Neque verò ad eludenda hæc argumẽta, quæ sunt euidentissima, confugiendum est ad eos, qui mendacem Annij Chronologiam secuti, dicere ausi sunt: prædictos Reges fuisse Chaldæos; aut (vt perperam credidit Sabellicus vbi supra) fuisse Medos Assyrijs dominantes, non autem re vera Assyrios: quia hæc gratis asseruntur. Immo & falsa sunt; si sacræ scripturæ magis, vt par est, quam Annio eiusque Asseclis, atque Sabellico credimus. Etenim, in sacris libris semper, & expresse appellantur Reges Assyriorum; numquam autẽ Babyloniorum; aut Medorum: Et de Senacherib specialiter dicitur 4. Reg. cap. 19. ver. 36. & Isai. cap. 37. ver. 37. quod habitabat in Niniue; & de eodem Senacherib Iosephus 10. antiq. in fine capitis 1. ait, quod Berosus Senacheribi regis meminit; & quod apud Assyrios regnauerit totamque Asiam atque Ægyptum bello infestauerit. Et præterea (quod adhuc magis vrget) certum est, quod vno eodemque tempore, nimirum regnante Ezechia in Iuda; regnabant Senacherib Rex Assyriorum in Niniue, & Berodac, siue Merodac; vel potius (quemadmodum nos sub an. mundi

3324. num. 3. ostendemus) pater eius Baladan Rex Babyloniorum, in Babylone: cuius fit mentio 4. Reg. cap. 20. ver. 12. & Isai. cap. 39. ver. 1. & in Media (teste Eusebio in Chronicis) regnabat Medidus, Medorum rex iij. ergo si præfati Auctores, perperam opinati sunt, Senacherib fuisse Chaldæum, aut Medum; profecto idem quoque iudicium, debebit esse de reliquis.

Quod Sardanapalus nõ fuerit vltimus Assyriorum rex.

Vt igitur ad rẽ redeamus, ex dictis patet certissimum esse; ꝙ prædictus Sardanapalus, qui Oziæ temporibus regnasse dicitur in Niniue; non fuit vltimus Assyriorum Rex; neque in fine vitæ eius, Monarchia Assyriorum omnino extincta est; vt sacræ scripturæ loca, quæ numero præcedenti retulimus, manifestè demonstrant. Quamquam negari non possit, quin per mortem memorati Sardanapali, Imperium illud in summũ deuenerit periculũ, ac prope ad interitum accesserit; vt iam dictum est. Ceterũ, quia post defunctũ Sardanapalũ, non continuo particularis Rex in Niniue cõstitutus fuit. Si quis quærat; Quot nam post annos Phul regnare cœperit in Niniue. Dicimus, id præcisè quidem sciri non posse; Veruntamen ex annorum dinumeratione singulorum Regum, qui post Sardanapalum fuerunt in Niniue; satis probabiliter conijci posse; grauia illa inter victores exorta dissidia; non plus tribus annis, perdurare potuisse; & propterea quarto circiter anno a nece Sardanapali inchoante, regnasse Phul in Niniue super Assyrios; quemadmodum in tabulis intueri licet. Et ratio est, quia cum ex his, quæ habentur, 4. Reg. cap. 18. ver. 13. vsque ad finem capitis 19. & Tobiæ cap. 1. ver. 21. vsque ad finem capitis, & Isai. cap. 36. & 37. per totum; liquido colligi possit, Senacherib occisum fuisse anno circiter decimo septimo regni Ezechiæ Regis Iuda: Si verum est (vt suis locis probabitur) ipsum Senacherib, septem ferè annis regnasse; & Salmanasar patrem eius, decem; & ante hunc Theglath Phalasar, viginti tribus; & Phul quadraginta octo: Vtique a prædicto Ezechiæ anno decimo septimo, sursum progredientes, inueniemus; initium regni eiusdem Phul, incidisse in anno regni Oziæ Regis Iudæ, decimo tertio circiter incipiente: tribus igitur duntaxat annis ab obitu Sardanapali, idem Phul, cum Arbace, de Assyriorum regno disceptauerat. Itaque 5

Quando Phul regnare cœperit in Niniue.

ABORBE CONDITO
ANNVS 3238.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 216.

Phul regnat in Assyria.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda decimo tertio circiter ineunte, oportet (vt probatum est) regnare cœpisse memoratum Phul super Assyrios in Niniue; quem, & successores eius, sub anno mundi 3234. num. 4. commemoratos, credimus iuxta ibidem probata, verè fuisse Assyrios, non Chaldæos. Quamobrem explodenda est opinio sectatorum Annij, qui putant hunc Phul, eundem fuisse cum Beloco, seu Beloso illo Babylonio, qui simul cum Arbace Medo, Niniuem expugnasse perhibetur; eũdemque appellant Phul Belocum, asserentes ipsum regnare cœpisse, anno regni Amasiæ Regis Iudæ postremo. Quæ omnia proculdubio commentitia, & falsa sunt. Nam neque antiqui probatique scriptores, Belocum etiam Phul nuncupatum fuisse asserunt; neque scriptura sacra vspiam Phul cũ Beloco coniunxit: Quin potius ponens, vt diximus, Phul fuisse Assyrium; consequenter negat fuisse Babylonium. Denique si iste Phul Belocus regnauit anno Amasiæ vltimo; ergo ante expugnationem Niniue; quod aduersatur omnibus ferè Ethnicis Scriptoribus, qui supponunt ipsum Belocum aut fuisse Satrapam, aut tantummodo militum Ducem; accepisse autem Babyloniorum Satrapiam ab Arbace, post subactos Niniuitas. Fuit ergo iste Phul, primus Assyriorum Rex post Sardanapalum; & trigesimus septimus post Belum; & regnauit annis quadraginta octo, vt tradũt Genebrardus, & alij Chronographi. Licet autem non fuerit adeo potens, vt prædecessores eius: quia iam Assyriorum Imperium in obitu Sardanapali (vt diximus) amiserat Mediam, ab Arbace 1

bace occupatam; & Babyloniam a Beloso: nihilominus videtur idem Phul paulatim postea accreuisse Imperium suum; eundemq; in parte præsertim occidentali, ac meridionali, quæ respiciebat terram Israel, admodum dilatasse: & propterea commode potuit venire in auxilium Manahem Regis Israel, vt dictum est.

2 Eodem anno quo Phul regnauit super Assyrios, vel non multo post credimus, regnare etiam cœpisse Belosum, super Babylonios; probabile enim est, eos concordes ab Arbace defecisse, vt se se inuicem pariter ab eo, qui multo potentior erat, defendere possent. Quot autem annis regnauerit iste Belosus, incertum est: Et ideo scire non possumus: num inter ipsum, & Baladan, qui postea regnare cœpit in Babylone anno regni Osee Regis Israel primo, quemadmodum nos sub anno mundi 3306. num. 4. ostendemus; intercesserit vllus alius Rex, vnus, vel plures, nec ne. Si enim nullus interfuisset; oporteret, vel ipsum Belosum regnasse annos sexaginta octo, vel aliquot annorum interregnum inter Belosum & Baladan intercessisse. De ipso autem Baladan: quisnam fuerit; & de successoribus eius, sub an. mundi 3306. num. 1. aliquid dicendum erit. *Belocus regnat in Babylonia.*

3 Per hæc circiter tempora, Videns Dominus, quod Israelitæ, ab initio potissimum regni Ieroboam filij Nabat, vsque modo, centum scilicet & octoginta ferè annorũ curriculo, perenni quadam continuatione, in idolorum cultu multisque abominandis actionibus perseuerarent, ac in dies peccata peccatis addentes, diutina Dei patientia abuterentur: Volens eos, vt par erat, pro culparum accessione, seuerius pũnire: cœpit prius misericors pater, frequentiores præmittere Prophetas, modo ad decem tribus, quæ magis a via Dei aberrabant, modo ad duas tantum, modo ad omnes simul; qui non solum eas paternè corrigerent, increparent, hortarenturque redire ad Deum patrum suorum; quemadmodum hactenus per alios factum fuerat: sed etiam, qui quodammodo iuridicè, & vt dicitur, peremptoriè, imminentem ipsis, ni resipiscerent, interitum denunciarent: prædicerentque, primo quidem decem tribus ab Assirijs in perpetuam abducendas esse captiuitatem; mox etiam reliquas duas in Babylonem captiuas annis septuaginta mansuras; ac denique Iudaicam infidelitatem reprobandam, gentesque ad Dei Ecclesiam esse vocandas. Et nihilominus, vt ne forte qui inter eos non satis firmi iudicij essent, inde scandali occasionem nanciscerentur, quod populus Dei tantum, & is ab incircuncisis gentilibus, qui non minus ipso, idololatræ erant ac peccatores, opprimendus esset: ipsi verò Gentiles impunè peccare viderentur: aut ne putarent Deum illos vel nolle, vel non posse punire: Voluit Dominus, vt istimet Prophetæ, etiam contra Assyrios, Babylonios, Ægyptios, aliosque Ethnicorum populos Israelitarum oppressores, prophetarent, prænunciarentque ipsorum quoque interitus. Sed & ne boni pijque Hebræi, de propria salute, ac de promissionibus Abrahæ factis desperarent; quin potius ad pietatem magis accenderentur: dedit Dominus eisdem Prophetis tantam sui sancti Spiritus copiam, & affluentiam, vt inter prænunciandum, quæ diximus mala, multo etiam clarius, quàm eius prædecessores, prophetarent de aduentu Christi; de conuersione gentium; de Sanctæ Ecclesiæ splendore; de iustorum felicitate, & malorum reprobatione; alijsque eiusmodi; quemadmodum in ipsorum prophetijs intueri licet. Etenim Prophetæ qui ab hoc circiter tempore, & deinceps mitti cœperunt, hi sunt quos communiter quattuor maiores, & duodecim minores, ea de causa nuncupamus, quam tradit Sanctus Augustinus libro 18. de Ciuit. capitulo 29. nimirum, minores illos dicimus, quorum sermones breues sunt, in eorum comparatione, qui maiores ideo dicuntur, quod prolixiora volumina conscripserint. Horum autem omnium scripta, Dei beneficio ac prouidentia, adhuc in sacrorum librorum Canone registrata manent, manebuntque vsque ad consumationem seculi; tum in testimonium aduersus perfidos Iudæos, quorum scelera, tanto studio, diuina illa bonitas, per seruos suos, arguebat, & vt aliquando conuerterentur, cælestes eis vltiones intentabat; tum ad solatium confirmationemque fidelium Christianorum, vt intelligant quanto ante, sacra ipsornm mysteria, & spiritualis Dei colendi ratio (antiquatis carnalibus antiquæ legis ritibus) a Christo instituta, per eosdem Prophetas præuisa ac vaticinata fuerint.

Cur Dominus frequentius mittere Prophetas cœperit

De 4. Prophetis maioribus, & 12. minoribus, & cur sic dicti.

4 Porrò qui, diuino consilio, ab hoc circiter tempore, ad Babylonicam vsque captiuitatem,

tiuitatem,

Quibus tẽporibus singuli prophetauerint.

tiuitatem, Hebraico populo, Prophetæ missi sunt, (nam de ijs qui post ipsam surrexerunt, infra suis locis dicendum erit.) fuerunt, Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, & Isaias: qui omnes Oziæ regis Iudæ temporibus, prophetare cœperunt. Deinde Michæas, regnante Ioathan dicti Oziæ filio. Postea sub Ezechia pariter Iudæorum rege, Nahum. Et sub Manasse, Habacuc. Et sub Iosia, Sophonias, & Ieremias. Deniq; sub Sedecia, Ezechiel; qui licet sexennio ante eiusdem Sedeciæ captiuitatem, quæ per antonomasiam Babylonica captiuitas dicitur, prophetare cœperit; prophetare tamen exorsus est in Babylone, hisce nimirum Iudæis, qui cum Iechonia, iam quinquennio, ibidem translati fuerant, vt patet ex initio prophetiæ eius. Sanè ex hisce Prophetis, Oseas, Amos, Isaias, Michæas, & interdum etiam Ezechiel, (licet, vt arbitror, non ex professo; sed data occasione conferendi peccata Iudæorum, cum sceleribus Israelitarũ) de vtroque regno, nẽpe Israelitico, & Iudaico, nunc cõmixtim, nũc separatim, sua texunt oracula. In quorũ numero, videtur etiã poni posse Nahũ, cuius de Niniue excidio prophetia (vt in eius Prologo ait B. Hieronymus) edita fuit ad consolationem vtriusque populi, videlicet tam decem tribuum, quæ iam a Salmanassaro abductæ, Assyrijs seruiebant; quàm reliquarum duarum, quæ sub Ezechia earum rege, ab ijsdem Assyrijs, Duce Senacherib eorundem rege, obsidebantur. Ionas autem, qui Ieroboam in Israele regnanti plures de hostibus victorias (quemadmodum sub anno mundi 3211. nu. 1. probatum est) prænunciauit; & contra Niniuem metropolim Assyriorum, a quibus postea Israeliticus populus in captiuitatem ductus est, prophetauit; ad ipsas tantum decem tribus missus fuisse videtur. At verò Ioel, Abdias, Habacuc, Sophonias, Ieremias, & vt puto, Ezechiel, ad duas duntaxat tribus, hoc est ad regnum Iudæ suas potissimum direxisse prophetias visi sunt. Nec obstat quod Ezechielis cap. 2. ver. 3. legimus de Domino eidem Ezechieli dicente: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel.] Quia B. Hieronymus in principio Malachiæ: Sciendum est, inquit, quod abducto in captiuitatem Israel, idest decem tribubus; indiferenter pristino nomine, & duæ tribus, Iuda, & Beniamin, appellentur Israel. Ex ijsdem quoque Prophetis, Osee, Micheæ, & Habacuc vaticinia, ad Hebræos tantummodo pertinuisse, & nihil de alienigenis nationibus tetigisse videntur; sicuti è conuerso Ionam & Nahum, nihil de Hebraico populo, sed solum de Niniuitarum interitu egisse constat. Quando autem memorati Prophetæ specialiter suas edere singuli cœperint Prophetias; & quænam de Christo, ac de gratiæ temporibu, vaticinati fuerint; & quarum nationum clades prænunciauerint; nunc quidem de ipsorum nonnullis, aliàs verò de cæteris, vbi de singulis agere opus fuerit, dicenda erunt.

Ad quos specia tim missi.

Quando prophetare cœperint.

Igitur hisce temporibus, Ozia scilicet in Iuda, & Ieroboam filio Ioas in Israele regnantibus, vaticinari cæpisse quinque illos Prophetas, qui inter duodecim minores primi recensentur, nempe Osee, Ioelem, Amos, Abdiam, & Ionam, insuper & & post obitum Ieroboami, adhuc tamen regnante Ozia, Isaiam, qui primus inter quattuor Prophetas maiores ponitur: scriptores ferè omnes admittunt. Et quidem de Osee, Amos & Isaia, ex ipsorum prophetiarum initijs manifestum est: quod scilicet Oziæ temporibus vaticinari cœperunt. Quamuis illud inter eos interfit, quod ex ijs Prophetis, primus omnium Oseas missus creditur; quemadmodum ex illis quoque primis Prophetiæ suæ verbis: Principiũ loquendi Domino in Osee.] colligunt Sanctus Hieronymus, & Basilius in cap. primo Isaiæ; & alij item super ipsum Osee, & alibi. Proximè verò post Osee, credimus missum fuisse Amos. Hi nanque duo videntur Prophetasse in prioribus regni Oziæ annis, quando scilicet adhuc regnabat in Israele Ieroboam. Ad quorum duorum tempora, referri quoque debet Ionas, quem regi Ieroboamo plures de hostibus victorias prænunciasse numero præcedenti iam diximus. Isaias autem creditur vaticinia sua inchoasse in posterioribus eiusdem Oziæ annis, videlicet post defunctum Ieroboam: quandoquidem, nulla ipsius mentio fit in ipso Isaiæ exordio, sicuti expressa reperitur in ipsis Osee & Amos initijs. De reliquis verò duobus, nimirum Ioele & Abdia; quoniam neque ipsi (vt interdum alij Prophetæ) neque alibi scriptura sacra, neque Iosephus (quod ipse obseruauerim) de ipsorum vaticinationis tempore, quicquam meminere; nihil probabilius adferri posse videtur, quàm quod, vt dixi, communiter sensisse videntur 5

Aucto-

Auctores; nempe eos iisdem circiter temporibus prophetasse quibus Osee; iuxta regulam B. Hieronymi in calce præfationis in duodecim Prophetas traditam, & iã satis receptam, quæ habet: Prophetas quorum tempus non præfertur in titulo, sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus, & hi qui ante eos habent titulos, prophetauerunt. Quod & eiusdem Sancti Doctoris auctoritate confirmari potest, qui in principio commentariorum suorum in Osee, ponit Ioelem & Abdiam, Osee suppares extitisse. Et præterea de Ioele speciatim idẽ sentiunt ipse B. Hieronymus inprimis Osee, Ioelis, & Isaiæ capitibus; & B. Theodoretus in Prologo duodecim Prophetarum; & Clemens Alexandrinus in primo Stromate, paulo post medium, & Beatus Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 27. Quamuis duo postremi, videantur ponere Ioelem prophetasse temporibus Ioathan, idest aliquanto post eos, qui Ozia regnante vaticinari cœperant. Vnde non video qua ductus ratione Genebrardus libro 1. suæ Chronologiæ, Ioelis prophetiam, sub Manasse potius collocare voluerit. De Abdia autem aliqua potest esse dubitatio; quia B. Theodoretus eũ non Osee tantũ & Iona, sed etiam ipso Nahum posteriorem esse voluit. Contra autem Hebræi, ac nonnulli ex Latinis, opinati sunt hunc Abdiam fuisse eundem cum illo, qui (quemadmodum 3. Reg. cap. 18. ver. 4. & 13. legimus) erat dispensator domus regis Achab: Et, cum impia Iezabel ad necem quæreret Prophetas Domini, ipse abscondit eos, & clam pauit in speluncis. Sanctus verò Epiphanius in vita Abdiæ, putat eum fuisse tertium illum quinquagenarium principem, quem Ochozias rex Israel misit ad accersendũ Eliam, vt latè describitur 4. Reg. cap. 1. ver. 13. Alij autem crediderunt, Abdiam Prophetam fuisse virum pauperculæ illius viduæ, quæ cum debitione pecuniarum viro suo, cum viueret, creditarum, valde torqueretur; auxilij gratia ad Eliseum accurrit; cui ille, oleo mirabiliter multiplicato, largè subueniendum curauit; vt fusius traditur, 4. Reg. cap. 4. ver. 1. vsque ad 8. Et consequenter omnes isti faciunt Abdiam, Osee multo antiquiorem. Verumtamen sanior opinio inter has media est, ꝙ fuerit synchronos, & æqualis, seu contemporaneus Osee, vt sentiunt S. Cyrillus in principio commentariorum suorum in Abdiam; & Abulensis super 4. Reg. cap. 15. quæst. 31. Quin etiam ipse B. Hieronymus super Osee cap. 1. Et comprobari potest ex regula eiusdem Sancti Doctoris paulo superius adducta: Siquidem Amos, qui proximè præcedit Abdiam, habet in titulo tempora Oziæ regis Iudæ, & Ieroboam regis Israel. Nec refert quod idem Sanctus super cap. 1. Abdiæ, & in Epitaphio Sanctæ Paulæ ad Eustochium, eundem facere videatur Abdiam Prophetam, cum dispensatore domus regis Achab; quia ibi non propriam, sed Hebræorum sententiã, vt aliàs solet, simpliciter retulisse, ne sibi contrarius videatur, censeri debet. Fallitur ergo Eusebius, qui in Chronicis ait: Sub Iosaphat rege Iuda prophetasse Abdiã; quia ille Abdias, vel potius Obdias, cum alijs qui 2. Paralip. cap. 17. ver. 7. recensentur, ibidem non dicuntur Prophetæ, sed principes regis Iosaphat, ab eo missi vt docerent in ciuitatibus Iuda. *De Abdia Propheta.*

6 Quoniam autem numero præcedenti diximus, Amos quoque per hæc tempora prophetare cœpisse; si quæratur, idem ne fuerit iste Amos, cum illo qui pater fuit Isaiæ Prophetæ, vt dicitur in principio prophetiæ eius; dicimus, non eandem esse omnium opinionem. Nam S. Epiphanius in vita Amos Prophetæ; & Clemens Alexandrinus in 1. Stromatum, tenent hunc fuisse patrem Isaiæ. Sanctus verò Augustinus lib. 18. de Ciuit. ca. 27. in appositam magis inclinat sententiam. B. autem Hieronymus in Prologo commentariorum suorum in Amos, & in principio Isaiæ; & S. Basilius in cap. 1. Isaiæ; & S. Isidorus in vita Amos, absolutè tenent fuisse diuersos. Quod & probat idem S. Isidorus; quia, inquit, Amos Isaiæ pater, erat vir nobilis, habitabatque in Ierusalem: alter verò Amos, fuit vir rusticus, & pauper, nempe (vt ipsemet cap. prophetiæ suæ 7. ver. 14. testatur) armentarius vellicans Sycomoros.] & ex oppido Thecuæ (vt patet eiusdem prophetiæ initio) ꝙ oppidũ olim reædificauerat Roboam rex filius Salomonis, quemadmodum dicitur 2. Paralip. c. 11. ver. 6. & distabat a Bethleem Iudæ pass. millibus sex, vt tradit B. Hieronymus in Prologo commentariorum in Amos; & ab Ierusalem, duodecim, vt idem testatur in principio capitis 6. Ieremiæ. Ex quibus obiter inferri potest, decipi Sanctum Epiphaniũ loco proximè citato, vbi ponit hanc Thecuam in terra Zabulon, quæ proculdubio *De Amos Propheta.* *De oppido Thecua.*

multo

multo longius aberat a Ierusalem: Et certum est regem Roboam nullum habuisse oppidum in tribu Zabulon, vtpote qui super duas tantum, Iudæ scilicet, & Beniamin tribus regnauerit. Addunt SS. Hieronymus & Basilius, Amos Isaiæ patrem, ab hoc Amos Propheta, nomine etiam ipso differre, iuxta Hebraicam scriptionem, pronunciationem, ac significationem. Nam licet Latinè iisdem prorsus vterque scribatur litteris; & eadem proferri pronunciatione consueuerit; Hebraicè tamen, notis non nihil diuersis scribi debere asserunt, & alterum altero, maiori aspiratione pronunciari: Et præterea alterum (ait B. Hieronymus) interpretari robustum & fortem; alterum verò auulsum.

Quæ in singulis ipsorum prophetijs continentur.

Oseæ vaticinia.

Ceterum vt aliquid etiam, iuxta superius num. 4. pollicita, de his quæ in commemoratorum vatum prophetijs continentur, hoc loco attingamus, sciendum est, Osee cap. 1. prædixisse vocationem gentium ad Christi fidem, quemadmodum pluribus docet B. Augustinus li. 18. de Ciu. c. 28. vbi addit: hoc etiam intellexisse Apostolos, nimirum ad Rom. cap. 9. vers. 25. & 26. Et 1. Petr. cap. 2. vers. 10. vbi singuli Apostolorum Principes ipsius Osee verba in eiusdem vocationis testimonium adducũt. Prænunciauit etiam (eodem ibidem B. Augustino teste) iste Propheta cap. eius 6. & præsertim ver. 3. Christi, tertio ab obitu eius die, resurrectionem, quæ fuit causa nostræ tum resurrectionis, tum etiam iustificationis, vt docet Apostolus ad Rom. c. 4. in fine, & 1. ad Cor. cap. 15. ver. 12. & deinceps. Videtur etiam Osee, cap. vlt. licet subobscurè, hortari Hebræos ad Christi, cum venerit, fidem suscipiendam, vt sacri ibidem docent expositores. Porrò Ioel cap. 2. ver. 28. vsque ad finem capitis, manifestè vaticinatus est largam illam sancti spiritus effusionem, quæ postea decimo post Domini Ascensionem die, qui erat primus Pentecostes, cælitus facta fuit; quemadmodum eius verba citans, contestatur princeps Apostolorum S. Petrus Actorum cap. 2. ver. 17. Denique idem Propheta, cap. vltimo, multa prædicit de postremo iudicij die; Et sub figura Tyriorum ac Sidoniorum, qui vendiderant Iudæos Græcis, de æterna, tum eorum qui persecuti sunt sanctos, damnatione, tum eorundem sanctorum beatitudine. Amos verò, præter ea quæ Hebraico populo superuentura mala prænunciat, prophetat etiam contra Syros, Philisthæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, & Moabitas; vt videre est cap. eius 1. & 2. Sed & sub finem capitis 4. non nihil de Christi futura Prædicatione Euangelica insinuat; monetque Hebræos, vt parati ad eam inueniri satagant. Et cap. vlt. prædicit extremum Ierosolymæ interitum, subaudi, a Romanis faciendum. Deinde a ver. 11. vsque ad finem, haud obscurè disserit de vocatione gentium; Et figurate sub quibusdam methaphoris de bonorum spiritualium affluentia & copia, quibus tunc sancta Dei fruetur Ecclesia. At verò Abdias, vnico capite, vaticinatur aduersus Idumæos, eo quod adiuuissent hostes Iudæorum, quorum deinde prædicit, transacta captiuitate Babylonica, prosperitatem. Sanè Ionas, tametsi nullum verbum de pertinentibus ad tempora legis Euangelicæ, facere videatur; factis tamen suis, in eius Prophetia descriptis, dilucidè admodum Christi obitum, & resurrectionem præfigurauit, ipsomet Domino Matthæi cap. 12. ver. 40. attestante illis verbis: Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.] Et hæc pauca de hisce Prophetis hic memorasse sufficiat. Nam de Isaiæ vaticinijs, infra sub anno mundi 3253. num. 2. Et aliorum item Prophetarum, locis proprijs, quantum opus fuerit, agemus. Nunc ad historiæ seriem, calamum conuertamus.

Ioelis. *Amos.* *Abdias.* *Ionas.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3248.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 226.

1 SVB finem anni vigesimi tertij regni Oziæ Regis Iuda, qui erat trigesimus octauus regni Ieroboam Regis Israel ab obitu patris sui, vt videre est in tabulis; nimirum

mirum sexagintaquinq; annis ante captam Samariã, ductosq; ab Assyrijs Israelitas in perpetuam captiuitatem; prædixit Amos Propheta eandem captiuitatem, vt totam eius prophetiam, & præsertim ab initio capitis 5. & deinceps, legentibus patet. Et hoc apertè colligitur ex Isai. cap. 7. ver. 8. vbi sub nomine Ephraim, prænunciat interitum populi Israelitici, & Samariæ, quæ erat metropolis, & caput regni eius, futurũ post sexagintaquinque annos; quos impossibile est inuenire, a tempore quo hæc vaticinatus est Isaias, nempe a diebus Achaz Regis Iuda, vt in principio dicti capitis exprimitur. Nam ab exordio regni Achaz, ad captam Samariam, fluxerunt non plusquam vnus, & viginti circiter anni, vt in tabulis supputare licet. Igitur prædicti sexaginta quinque anni (quemadmodum etiam optimè adnotauit Hector Pintus super loco Isaiæ citato) numerandi sunt a prophetia Amos; quam plusquam quadraginta post annos confirmauit Isaias vbi supra, addens numerũ annorũ, a prophetia ipsius Amos, ad prædictã Israeliticã captiuitatẽ a Deo præfinitum. Nec quêquam moueat, quod ibidem Isaias dicat: Et adhuc sexaginta & quinque anni &c. qui modus loquendi, videtur prima fronte significare illos annos, ab eo tempore quo hæc dicebat esse numerandos: quia sensus illorum verborum est, ac si dicere voluisset: Non erit nunc quod cogitant Syri, & Israelitæ aduersus Iudam, vt scilicet destruant eum; quin potius ipsi Israelitæ prius destruendi sunt; quia adhuc inconcussa manet diuina præordinatio destruendi Israeliticum populum, post sexaginta quinque annos, ex quo eius interitum prænunciauit Amos; qui anni adhuc nõ sunt impleti. Porrò hæc expositio sic confirmari potest. Nam Amos initio suæ prophetiæ, testatur se vidisse quæ in ea scripsit, in diebus Oziæ Regis Iuda; & in diebus Ieroboam Regis Israel, & biennio ante terremotum; illum vtique valde famosum; qui (vt dicitur Zachar. cap. 14. ver. 5.) contigit in diebus Oziæ Regis Iuda; idest anno regni eius vigesimo quinto, quemadmodum sub anno mundi 3250. num. 1. dicemus: Oportet igitur ipsum Amos prophetasse anno vigesimo tertio dicti Oziæ, & trigesimo octauo præfati Ieroboam: nam ab hoc anno, ad captam Samariam atque Israeliticam captiuitatem (computatione, vt aiunt, exclusiua) medij præcisè inueniuntur anni sexaginta quinque, vt in tabulis deprehendi perspicuè potest.

Israelitica captiuitas post an. 65. futura prædicitur.

2 Ex dictis duo consequuntur. Primò, decipi Riberam, qui super cap. 1. Osee num. 16. tenuit, quod Osee, & Amos prophetare cœperint, intra quattuordecim primos regni Oziæ annos; & ad hoc tenendum compulsus fuit, quia credidit Ieroboam Regem Israel mortuum esse anno decimo quarto, vel decimo quinto regni ipsius Oziæ. Sed nos sub anno mundi 3251. num. 1. ostendemus memoratum Ieroboam, re vera decessisse anno regni eiusdem Oziæ vigesimo sexto. Secundo consequitur allucinari

Refellitur opinio Riberæ de initio prophetiarum Osee, & Amos.

3 Iosephum, qui lib. 9. antiq. cap. 11. circa medium, affirmat hunc terremotum contigisse, quando Ozias Rex ausus, contra fas, vsurpare sibi officium Sacerdotale; illico mirabiliter in fronte lepra percussus est; quod certe verum esse non potest: quia quando prodigiũ illud in Oziæ Regis persona accidit, iam multos ante annos obierat Ieroboam, vt ex sub annis mundi 3250. num. 1. & 3268. num. 1. dicendis, apparebit. Quare, si verum est quod loco citato scribit Iosephus; & forte ex illius sententia refert B. Hieronymus super cap. 1. Amos, & super Zachariæ cap. 14. nimirum tunc accidisse rretemotum, quando Ozias Rex officium Sacerdotale sibi vsurpare præsumpsit, profecto non potuit esse ille terremotus admodum famosus, de quo loquitur Amos, asseritque contigisse adhuc viuente ac regnante Ieroboam in Israel; sed alter.

Refutatur opinio Iosephi de tempore terremotus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3250.

QVINTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 128.

1 SVB finem igitur anni regni Oziæ Regis Iudæ vigesimi quinti, qui erat penultimus regni Ieroboam Regis Israel; biennio postquam prophetare cœperat

Amos,

Quod terremotus de quo agũt Amos, & Zacharias, hoc anno acciderit.

Amos, vt ex prædictis infertur; factus est terremotus ille cuius meminere Amos ca. 1. ver. 1. & Zacharias cap. 14. ver. 5. conuenit enim inter omnes, terremotum illum de quo loquitur ibidem Zacharias, eundem esse de quo agit Amos vbi supra. Quod autem hoc anno contingerit iste terremotus, probari potest, tum ex Hebræorum traditione, de qua fidem facit Glossa Ordinaria super 2. Paralip. cap. 26. tum ex memorata Isaiæ prophetia. Si enim ex ipsa deducitur, Amos prophetare cœpisse anno regni Oziæ vigesimo tertio, vt iam declaratum est; & ipse Amos asserit se prophetare cœpisse ante duos annos terremotus; vtique sequitur, eundem terremotum accidisse anno regni eiusdem Oziæ vigesimoquinto. Falluntur igitur qui putant ipsum euenisse anno regni Oziæ vigesimo secundo. Sed quid dicemus ad rationem Riberæ, qui probat eundem esse factum anno decimo quarto, dicens: Ozias regnare cœpit anno vigesimo septimo regni Ieroboam, vt expresse dicitur 4. Reg. ca. 15. ver. 1. restabant igitur tantummodo anni circiter quattuordecim de regno ipsius Ieroboam; Siquidem ipse regnauit vno & quadraginta annis: Itaque si Amos prophetauit regnante Ieroboam, & biennio ante terremotum; oportet eundem terremotũ accidisse saltem anno regni Oziæ decimo quarto, vel ante, non autem post. Solutio huius argumenti pendet ex his, quæ nos sub anno mundi 3225. num. 8. diximus, nimirum prædictum Ieroboam, bis regnare cœpisse, primo cum patre, mox sine ipso; & annum illum regni sui vigesimum septimum, in quo dicitur regnasse Ozias, numerandum esse ab eo tẽpore, quo cœperat regnare cũ patre; idem enim annus, cõcurrit cum decimo quinto ex quo ipse Ieroboam regnare cœpit post mortem patris, vt patet in tabulis, & nos sub anno mundi proximè citato latius declarauimus. Et quoniam, vt ibidem expositum est, anni quadraginta & vnus regni Ieroboam, numerandi sunt ab obitu patris sui; ideo fit consequens, ipsum Ieroboam, non solum peruenisse ad annum regni Oziæ vigesimum quintum, sed etiam vsque ad finem vigesimi sexti, vt in tabulis cernitur; Quare, posito terremotũ accidisse anno regni Oziæ vigesimo quinto, nullum sequitur inconueniens, neq; vlla scripturarũ dissonantia. Itaq;

AB ORBE CONDITO ANNVS 3252.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 229.

De Ieroboami obitu.

1 SVB finem anni regni Oziæ Regis Iudæ vigesimi sexti, necesse est obijsse Ieroboam filium Ioas Regem Israel: hoc enim tempore complentur anni quadraginta & vnus, quibus ipsum regnasse traditur 4. Reg. cap. 14. ver. 23. quandoquidem ipse Ieroboam, post mortem patris sui, regnauit in Israel quindecim annis, regnante Amasia in Iuda, vt ex his quæ sub anno mundi 3210. num. 3. diximus euidenter consequitur: ergo superuixit Ieroboam ipsi Amasiæ viginti sex annis, Ozia interim regnante in Iuda. Non igitur verum est quod ait Ribera super cap. 1. Osee num. 16. videlicet: Regnum Oziæ concurrisse quattuordecim, aut quindecim duntaxat annis, cum regno Ieroboam. Ceterum defuncto Ieroboamo, non statim successisse ei in regno filium eius Zachariam; ex his quæ sub anno mundi 3225. num. 8. dicta sunt, & sub anno mundi 3263. num. 1. dicentur manifestum fiet.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3253.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 231.

Ozias genuit Ioathan.

1 ANNO regni sui vigesimo octauo circiter ineunte, Ozias rex Iuda, de Ierusa filia Sadoc (vt dicitur 2. Paralip. cap. 2. ver. 1.) genuit Ioathan, qui postea suc-

cessit

cessit ei in regno annos natus viginti quinque, quemadmodum sub anno mundi 3278. num. 1. probabitur. totidem autem hinc annos de Oziæ regno reliquos esse patet in tabulis.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum in diebus Oziæ regis Iuda; postquam mortuus est Ieroboam rex Israel; prophetare cœpit Isaias, qui primus inter quattuor Prophetas maiores ponitur; id enim colligitur ex initio prophetiæ eius; Vbi cum nullam fecerit mentionem dicti Ieroboam, sicuti faciunt Osee, & Amos; videtur tacitè insinuare voluisse, quod post obitum memorati Ieroboam, ipse prophetare cœperit; quemadmodum etiam sub anno mundi 3238. num. 3. declarauimus. Creditur autē Isaias, regnante Ozia, prophetasse (vt notat Hector Pintus in principio capitis Isaiæ 7.) quæ in primis quinque capitibus prophetiæ eius continentur; nimirum multa de Iudæorum ac Synagogæ exterminio; & de Gentilium vocatione ad Christi fidē; Sanctæque Ecclesiæ exortu, ac mirabili incremento. Quæ verò in cap. 6. traduntur, ex eius initio certum est, contigisse anno primo regni Ioatham, qui patri successit Oziæ. Et quæ habentur in cap. 7. ac forte etiam 8. in diebus regni Achaz. cetera verò vsque ad finem prophetiæ, temporibus Ezechiæ acta esse creduntur, vt infra suis locis adnotabimus. In vniuersum autem iste Sanctus Vates, quod attinet ad externas nationes, prophetat contra Assyrios cap. 10. Et contra Babylonios, Philisthæos, Moabitas, Damascenos, Ægyptios, Æthiopes, & Idumæos, cap. 13. vsque ad 22. Item aduersus Tyrios; & vniuersaliter contra omnes alias terræ nationes, cap. 23. & 24. Quòd verò spectat ad populum Dei, præter plura Hebraici populi peccata, quæ sparsim arguit; & monita salutis, quæ eidem tradit, atque imminentia ei mala quæ prædicit; multa item per singula ferè capita, de Christo venturo; & ad eius Ecclesiam pertinentibus tangit; præsertim cap. 7. ver. 14. & 15. vbi apertè tradit, Christum de Virgine concipiendum ac nasciturum; Quod &, ad maiorem huius Prophetiæ certitudinem, tanquam si iam res esset peracta, confirmat cap. 9. ver. 6. 7. & 8. & in toto ferè cap. 11. vbi de his quæ facturus erat Messias latè differit; nimirū de eius prædicatione & fructu, hoc est de Israelitarum, & Gentium conuersione; ac pro his capite sequenti, gratias agit Deo. Eadem quoque, & alia his similia aliàs frequenter, modo subobscurè, modo apertè indicat, vt accurate legentibus manifestū fiet. præsertim verò cap. 53. in quo tota ferè historia Passionis Christi traditur; Et cap. 35. 54. 55. & 60. vbi apertissimè agitur de miraculis a Christo faciendis; & de vocatione ac conuersione populorum ad Christianismum. Quare non immerito S. Hieronymus in Præfatione sua super eiusdem Isaiæ Prophetia ait: quod non tam Propheta dicendus est, quàm Euangelista. Ita enim, inquit, vniuersa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari; sed de præteritis historiam texere. Et B. Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 29. Isaias, ait, inter illa quæ iniqua arguit; & iusta præcipit; & peccatori populo, mala futura prædixit: etiam de Christo & Ecclesia; hoc est de rege, & ea quam condidit ciuitate, multo plura, quàm ceteri, prophetauit; ita vt a quibusdam (alludens fortasse ad S. Hieronymi dictum) Euangelista potius quàm Propheta diceretur. Et hæc ibidem cōprobat, referens multa ex capite Prophetiæ eius 53. quæ de Christo sunt: Et quædam de Ecclesia, ex capite 54. Quæ omnia, subdit, ita sunt aperta, vt etiam inimici intelligere cogantur.

Isaias quando prophetare cœperit.

Quæ et sub quibus regibus prophetauerit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3263.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 241.

1 ANNO regni Oziæ Regis Iudæ trigesimo octauo, nimirum sub finem anni, regnauit Zacharias filius Ieroboam super Israel in Samaria sex mensibus, non tā eiusdem, quàm sequentis anni, vt bene notauit etiam Richardus de Sancto Victore in libello aliàs sæpe citato: Et fecit malum coram Domino 4. Reg. c. 15. ver. 8. Vnde

Zacharias regnat in Israel.

infertur, verum esse quod sub anno 3225. num. 8. supposuimus, videlicet intercessisse annos circiter duodecim, ab obitu Ieroboam Regis Israel, ad initium regni Zachariæ filij eius. Intra quod tempus, necesse est fuisse interregnum in Israel; siue ob Principum discordias, siue (vt opinatur Abulensis super cap. Reg. citato quæst. 14.) quia Zacharias, quando obijt pater eius, erat puerulus, mansitque sub Principum tutela, vsque ad prædictum annum regni Oziæ trigesimum octauum prope expletū. Nec refert, quod scriptura sacra nullam dicti interregni expressam fecerit mentionem; sufficit enim quod ex antecedentibus, & consequentibus, satis perspicuè illud indicauerit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3264.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 242.

Zacharia occiso regnat Sellum in Samaria.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda trigesimo nono, Sellum filius Iabes, coniuratione contra Zachariam Regem facta, interfecit eum palam; & regnauit pro eo, iuxta sermonem Domini, qui olim factus fuerat Iehu filio Iosaphat filij Namsi: quod scilicet filij eius sessuri erant super thronum Israel, vsque ad quartam generationem, vt legitur 4. Reg. ca. 10. ver. 30. Nam post dictum Iehu regnauit filius eius Ioachaz; cui successit Ioas, deinde Ieroboam, & denique quarto & vltimo loco, præfatus Zacharias. Porrò Sellum post occisum Zachariam vno duntaxat mense in Samaria regnauit, 4. Reg. cap. 15. ver. 10. vsque ad 14. 1

Manahem Sello interfecto regnat in Israel.

Eodem anno (vt expressè traditur 4. Reg. cap. 15. ver. 17.) Manahem filius Gadi de Thersa, qui (vt ait Iosephus 9. antiq. cap. 11. vltra medium capitis) erat Dux exercitus Zachariæ; & tunc temporis apud vrbem Thapsam morabatur; audita impia Domini sui nece; ascendit cum exercitu in Samariam contra Sellum Zachariæ interfectorem; eundemque prælio victum, interfecit, ac sibi Israelis regnum propria auctoritate vsurpauit. rediens deinde ad Thapsam, cum noluissent eum Thapsenses recipere; ipse vastata prius tota eorum regione, vrbem quoque ipsam inuadens expugnauit; & tanta in eos crudelitate bacchatus est, vt nō viros modo omnes gladio interfecerit; sed etiam prægnantes ipsas scindere non erubuerit. Cum autem satis probabiliter pertimesceret, ne siue ob nimiam crudelitatem in Thapsenses exercitam, siue ob indebitam Israelitici regni vsurpationem, commotio aliqua oriretur in populo; & magna contra ipsum rebellio protinus insurgeret; pepigit fœdus cum Phul Assyriorum Rege, vt esset ei in auxilium, ac veniens firmaret regnum eius; & hac de causa ipse dabat ei mille talenta argenti; quæ exigebat ab Israele, indictis quinquaginta siclis argenti per singula cunctorum potentium ac diuitum capita. Atque hac arte, & Assyriorum auxilijs, regnauit Manahem super Israel in Samaria decem annis; fecitque malum coram Domino, idest fuit idololatra sicut fuerat Ieroboam filius Nabat. 4. Reg. cap. 15. ver. 14. vsque ad 21. 2

Pepigit fœdus cum Phul Assyriorum rege.

Horum temporum ratio comprobatur.

Sanè quod diximus Manahem regnare cœpisse anno regni Oziæ trigesimo nono; exponi debet, sub finem anni: Oportet enim ipsum esse mortuum in fine anni regni eiusdem Oziæ quadragesimi noni; vt sub anno mundi 3274. num. 2. probabitur. Igitur ex his necessario infertur, primum annum regni Manahem, concurrisse ferè totum, cum anno regni Oziæ quadragesimo; & postremum dicti Manahem, cum quadragesimo nono regni Oziæ; & primum Phaceiæ filij Manahem, cum quinquagesimo eiusdem Oziæ; quemadmodum in tabulis digestum videri poterit. 3

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 3268.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 246.

1 ANNO regni sui circiter quadragesimo tertio incipiente (vt ex infra dicendis admodum probabiliter colligi potest) Ozias Rex Iuda, ob multa fortiter gesta, in superbiam elatus, Sacerdotale officium quod in sola tribu Leuitica, immo in sola Aaronis prosapia (vt sub anno mundi 2545. num. 16. probauimus) Dominus constituerat; vsurpare præsumpsit: Ingressus nanque in templum Domini, incensum super altare thymiamatis, obsistente sibi Azaria Sacerdote, adolere attentauit. Quamobrem illico percussit eum Dominus lepra in fronte, qua conspecta, derepente a Sacerdotibus inde eiectus, leprosus postea permansit vsque in diem mortis suæ, habitans in domo separata; & interim Ioatham filius eius regebat domũ Regis, & iudicabat populum 4. Reg. cap. 15. ver. 5. & fusius 2. Paralip. cap. 26. ver. 16. vsque ad 22. & Iosephus 9. antiq. cap. 11. Merito igitur qui Sacerdotale munus inuaserat, a regni gubernaculis remotus fuit. Sanè ex locis proximè citatis, euidenter colligi potest, portentum istud non multis valde annis ante ipsius Oziæ obitum contigisse; sed eo tempore, quo Ioatham filius eius, iam per ætatem cœperat esse habilis (patris præsertim, licet infirmi, & principum consilijs adiutus) ad domum regiam gubernandam, populumque iudicandum, ac cetera regni negotia expedienda: Hæc enim omnia anno regni patris sui circiter quadragesimo tertio, quando ipse Ioatham sextum decimum ætatis annum, vt videre est in tabulis, iã erat ingressus, satis commodè videtur præstare potuisse. Vnde patet omnino decipi eos, qui putant Oziam lepra fuisse percussum, paulo ante obitum Ieroboam Regis Israel, quando scilicet factus est terremotus ille famosus, de quo sub annis mundi 3248. nu. 2. & 3250. nu. 1. egimus: quia tunc Ioatham nondum natus erat, nedum aptus regere populum regiamque moderari. Eadem item ferè de causa, manifestum est nullatenus admitti posse opinionem Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorũ, qui cap. 19. satis inconsideratè protulit, Oziam postremis viginti quinque regni vitæque suæ annis mansisse leprosum: quia pariter sequeretur Oziam fuisse percussum lepra, paulo ante natiuitatem filij sui Ioatham; qui iam expleuerat vigesimum quintum ætatis annum, quando defuncto successit patri, vt infra sub anno mundi 3278. num. 1. dicemus.

Ozias Sacerdotale officium vsurpas, lepra mirabiliter percutitur.

Quod prædicta hoc circiter anno acciderint.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3270.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 248.

1 ANNO regni Oziæ Regis Iuda quadragesimo quinto circiter incipiente, natũ esse Tobiam seniorem, inferri potest ex his, quæ sub anno mundi 3325. nu. 4. dicemus; nimirum quod quinquaginta sex annorum erat, quando cæcus repente factus est: totidem enim annos ab hoc tempore ad illud reperiri, perspicuè patet in tabulis. De isto Tobia legimus in libro ex eius nomine inscripto, quod vsque a pueritia sua & deinceps, fuit semper valde bonus ac timens Deum. Nam cum esset iunior, nihil puerile gessit in operibus suis; & cum omnes ferè contribules sui pergerent ad adorandum vitulos aureos, quos fecerat Ieroboam Rex Israel huius nominis primus; ipse idololatrarum consortia deuitans, ibat statutis temporibus in Ierusalem; ibique adorabat Dominum; & omnia primitiua sua, decimasque fideliter offerrebat; ac tertio quoque anno, proselytis, & aduenis, omnem decimationem mi-

Tobiæ Senioris ortus.

Eius pietas.

nistrabat; ceteraque legalia diligenter admodum obseruabat. Tob. cap. 1. ver. 4. vsque ad 9.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3274.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 252.

Ioathã genuit Achaz.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda quadragesimonono circiter inchoante, oportet quod Ioatham dicti Oziæ filius genuerit Achaz, qui postea successit eis in regnum annos natus viginti, vt sub anno mundi 3293. num. 3. probabimus; tot autem annos ab hoc ad illud computari, manifestum est in tabulis. 1

Manahem moritur.

Eodem anno desinente, necesse est obijsse Manahem Regem Israel, vt dicitur 4. Reg. cap. 15. ver. 22. Quod dupliciter probari potest; primo quia hoc tempore expletus est numerus annorum decem, quibus ipsum regnasse iam sub anno mundi 3264. num. 2. probatum est: Deinde, quoniam sequenti anno inchoante, cœpit regnare filius eius, vt consequenter dicemus. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3275.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 253.

Phaceia filius Manahem regnat in Israel.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda quinquagesimo circiter ineunte, regnauit Phaceia filius Manahem super Israel in Samaria biennio; fuitque etiam ipse idololatra, quemadmodum antecessores eius. 4. Reg. cap. 15. ver. 23. & 24. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3276.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 254.

Phaceia interficitur.

SVB finem anni regni Oziæ Regis Iuda quinquagesimi primi, Phacee filius Romeliæ Dux exercitus Regis Israel; coniuratione facta, percussit Phaceiam Regẽ Israel, in conuiuio, vt ait Iosephus 9. antiq. c. 11. prope finem capitis, & interfecit eum in turre domus regiæ, iuxta Argob in Samaria, vbi forte de conuiuio surgens confugerat; & cum eo pariter occidit quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, qui custodiebant Regem, & a coniuratis deffendere conabantur. 4. Re. c. 15. ver. 25. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3277.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 255.

Phacee filius Romeliæ regnat in Israel.

ANNO regni Oziæ Regis Iuda quinquagesimo secundo circiter inchoante, memoratus Phacee filius Romeliæ obtinuit regnum Israel; & regnauit pro Phaceia filio Manahem in Samaria viginti annis; fuitque ipse quoque impius valde coram Domino, 4. Reg. cap. 15. ver. 27. & 28. 1

Sub

2 Sub finem eiusdem anni, necesse est decessisse Oziam Regem Iuda: tunc enim impletus est numerus quinquaginta duorum annorum, quibus ipsum regnasse, sæpius dictum est. Sepultus est autem in agro regalium sepulchrorum, eo quod esset leprosus. Acta verò ipsius Oziæ, scripsit Isaias filius Amos Propheta, vt traditur 2. Paralip. cap. 26. ver. 22. & 23. Vnde patet ipsum Isaiam scripsisse alia, quæ nunc non reperiuntur, præter ea quæ habentur in prophetia eius.

Ozias moritur.

Isaiæ scripta non omnia reperiri.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3278.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 256.

1 ANNO proximo inchoante, qui erat secundus regni Phacee filij Romeliæ Regis Israel; cœpit regnare Ioatham filius Oziæ Regis Iuda, in Ierusalem. Viginti quinque annos vitæ expleuerat Ioatham cum regnare cœpisset, & sexdecim annis regnauit super Iuda (intellige incompletis, vt ex sub anno mundi 3293. num. 2. dicendis patebit.)

Ioathã regnat in Iuda.

2 Eodem anno quo mortuus est Ozias Rex Iuda, & successit ei Ioatham filius eius; idest circa initia regni eiusdẽ Ioatham, vt exponit Hector Pintus in principio capitis 7. Isaiæ; vidit idem Isaias Propheta Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum; & cetera quæ ipsemet describit in suæ Prophetiæ cap. 6. per totum. Quod autem attinet ad Ioathã Regem; quoniam fuit veri Dei cultor, & sperauit in eo; propterea direxit Dominus vias eius, & prosperauit eum in omnibus operibus suis. Ipse extruxit vnam de quattuor portis templi; fecitque eam sublimissimam atque excelsam. Hanc quidam putant esse illam, quam Ieremias cap. 26. ver. 10. & cap. 36. ver. 10. appellat portam nouam; vt scribit Dionisius Carthusianus super eisdem Ierem. locis. Et item idem Rex in muro qui dicebatur Ophel, multa construxit. Vrbes quoque ædificauit in montibus Iuda; & in saltibus castella, & turres. Pugnauit item feliciter contra Ammonitas, redegitque eos sub tributo: siquidem per aliquot annos dabant ei centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem hordei. Et hæc sunt, quæ de actis Ioatham Regis Iuda breuiter tangũtur, 4. Reg. cap. 15. ver. 32. vsque ad 37. & 2. Paralip. cap. 27. per totum.

Isaias vidit visionem grandẽ.

Ioathan gesta.

3 Eodem anno regni Ioatham Regis Iuda primo, credimus inchoatas esse in Græcia, quas vocant Olympiades, vt ex infra, præsertim nu. 6. dicendis manifestum fiet: Non quod re vera tunc primum celebrari cœperint ludi Olympici; constat enim ipsos longè ante hæc tempora primum ab Hercule, vt aiunt, in Elea regione fuisse introductos; ac deinde aliquoties, quibusdam de causis intermissos; atque item a pluribus deinceps fuisse renouatos; quemadmodum veterum Scriptorum auctoritatibus, fusè admodum probat Onuphrius Panuinius in suis super lib. 1. Fastorum commentarijs: Sed quia tunc demum, ab Eleorum Rege, cui nomen erat Iphitus, adeo firmiter sollemniterque restituti, & deinde ab ipso posterisq; continuati fuerunt; vt propterea postmodum, scriptores ad id temporis ipsorum exordium referre non dubitauerint; eundemque Iphitum, non modo eorundem instauratorem; sed tanquam primarium institutorem communiter celebrare. Sanè quid de hoc Olympiadum initio cum sacris Annalibus componendo, alij senserint, non valde curandum puto. Nam si Doctorum opiniones; quoto scilicet Hebræorum Regum anno, ista Olympiadum institutio, seu verius restitutio facta fuerit, attendere velimus; vix aliquos inter se omnino consentientes inueniemus: Quandoquidem aliqui Oziæ temporibus; alij regnante Ioatham; alij in diebus Achaz, eas cœpisse contendunt; & qui de Rege non discrepant; de eiusdem regni anno dissentiunt. Verum enimuerò, nõ mirum est, diuersos Auctores, vtpote tempora diuersimodè calculantes, diuersa sentire: Illud magis mirandum videtur; vnum eundemque Auctorem, Eusebium dico, in hac re adeo varium extitisse, vt in Chronico testatum reliquerit, ex Iulio Africano, primam Olympiadem temporibus Ioatham incidisse; Et lib. 10. de Præparatione

De initio Olympiadum.

Quo Hebræorum tempore id factum fuerit.

Euangelica, circa postremi capitis initia scripserit, Olympiades ab anno Oziæ quinquagesimo sumpsisse principium; Et denique sub finem eiusdem capitis dixerit, easdem inchoasse temporibus Achaz: Quod etsi forte non ex propria, sed aliorum sententia protulisse putandum est; non tamen defuerunt ex recentioribus haud infimæ notæ Auctoribus, inter quos Pererius lib. 11. in Danielem quæst. 2. qui postremam hanc secuti opinionem, eundem pro se adducunt Eusebium; quamuis ipse in Chronico, vt se se cum Africani sententia conformaret, primum quidem primæ Olympiadis annum, in anno regni Oziæ quinquagesimo, quartum verò, in primo regni Ioathan, collocare studuerit; Et nihilominus in sua subductione lapsus est, vt num. 5. ostendemus.

Cur Auctores inter se varij fuerint.

Sed vt penitius rem scrutantes, tandem huius inter Auctores diuersitatis causas aperiamus; scire oportet, scriptores, quotquot Olympiadum initia ad Regum Hebræorum tempora reducere conati sunt; omnes vno ore in hoc principio conuenisse; quod scilicet primus regni Cyri Regis Persarum annus, in anno primo Olympiadis quinquagesimæ quintæ inciderit; vt nos sub anno mundi 3494. num. 1. ostendemus. Excipio hic Annianæ Chronologiæ sectatores; qui perperam, & contra cōmunem veterum probatissimorumque scriptorum sententiam, primum eiusdem Cyri annum, in primo Olympiadis sexagesimæ sextæ anno conijcere non erubuerunt. Cum igitur communiter magis probati Auctores pro certo habuerint, ipsas Olympiades, a memorato Iphito celebrari cœpisse ducentis sexdecim annis ante primū dicti Cyri annum: hanc ducentorum sexdecim annorum summam, ab eodem primo Cyri anno, sursum per tempora in sacris libris notata, deducentes; vnusquisque, primum primæ Olympiadis annum, in eo Hebræorum Regum anno statuit, in quo prædictam summam terminasse deprehendit. Hæc nimirum optima semper fuit methodus, ad indagandum, in quonam regni Hebræorum anno, apud Græcos cœperint Olympiades. 4

Diuersa supputandi ratio ex tribus difficultatibus orta.

Sed quænam, obsecro, dicet aliquis, fuit tot tamque diuersarum opinionum occasio? nulla certè, vt arbitror, alia; nisi diuersa supputandi ratio. Nam vt omittam quod aliqui annos fractos pro integris enumerant, & contra; quæ res paucorum profecto annorum differentiam parere potest: Tres potissimum difficultates in horum temporum serie ex sacris Annalibus colligenda, reperiuntur; ex quibus tota penè eiusmodi opinionum varietas emanauit. Prima difficultas est, de annis regni Amon filij Ezechiæ Regis Iuda, quos aliqui plures, aliqui pauciores faciunt, vt paulo post dicemus. Secunda a quonam tempore numerandi sint septuaginta Babylonicæ captiuitatis anni. Tertia num ille primus regni Cyri annus, quem diximus incidisse in anno primo Olympiadis quinquasimæ quintæ, fuerit ille in quo soluta fuit dicta captiuitas, nec ne. Cum enim in hisce difficultatibus dissoluendis, de quibus nos accuratius infra suis locis agemus, non eadem fuerit scriptorum sententia; necessario et inter ipsos, de initio Olympiadum, opiniones fuisse diuersas oportuit. Quod vt aliquot exemplis planum fiat; supponamus primo, aliquos credidisse, quod Amon duobus tantum annis super Iudam regnauerit; & quod Babylonicæ captiuitatis septuaginta anni, ab vndecimo regni Sedeciæ Regis Iuda anno, numerari debeant; & item quod annus regni Cyri primus, fuerit etiam primus solutæ captiuitatis: isti profecto ex sacris libris, ita suam instituent supputationem. Annum Cyri primum, immediatè præcesserunt captiuitatis anni septuaginta. dein Sedeciæ anni vndecim. & Ioakim pariter alij vndecim. & Iosiæ triginta vnus. Amonis duo. Manasses quinquaginta quinque. Ezechiæ viginti nouem. His si de annis regni Achaz addantur anni septem; habebimus summam ducentorum sexdecim annorum. Ergo (inferre poterunt) annus primus primæ Olympiadis, fuit annus octauus regni Achaz. ab ipso enim ad primum Monarchiæ Cyri, inueniuntur anni ducenti sexdecim, vt ait Pererius vbi supra. 5

Pererij supputatio.

70
11
11
31
2
55
29
7
216

Eusebij supputatio.

Eusebius verò in Chronicis, licet etiam ipse putet Cyrum, anno regni sui primo, soluisse captiuitatem; quia tamen ibidem supponit, septuaginta eiusdem captiuitatis annos, a regni Iosiæ anno decimo tertio esse numerandos; & item Amonem non duobus tantum; sed duodecim annos regnasse super Iudam; credidit sē posse initium Olympiadum, ad initiū quinquagesimi regni Oziæ anni, reducere: Veruntamē in sua supputatione defecit.

Etenim

Etenim reliqui regni Oziæ anni tres. & Ioatham sexdecim. & Achaz sexdecim. & 3
Ezechiæ vigintinouem. & Manasses quinquagintaquinque. & Amonis duodecim. 16
& Iosiæ tredecim. & captiuitatis septuaginta, conficiunt summam annorum ducen 16
torum quattuordecim; Vnde ad explendas quinquaginta quattuor Olympiades 29
plenas, idest ducentos sexdecim annos deficiunt anni duo: Igitur iuxta Eusebij cō- 55
putum, remoto errore calculi, initium Olympiadum, non ad quinquagesimum, sed 12
ad quadragesimum octauum regni Oziæ annum referri debet. Qui autem senserunt 13
(inter quos forte credi potest fuisse Iulius Africanus) septuaginta annos Baby- 70
lonicæ captiuitatis desijsse quidem in anno primo Cyri, vt tenuerunt Eusebius 214 *Aliorū supputatio.*
& alij; sed inchoasse anno regni Ioakim tertio desinente; & præterea Amonem an-
nis duntaxat duobus regnasse; proculdubio ex his suppositionibus deducunt, Olym-
piades, anno regni Ioatham septimo esse inchoatas. Nam si numeremus captiuita- 70
tis annos septuaginta. & Ioakim tres. & Iosiæ triginta vnum. & Amonis duos. & 3
Manasses quinquaginta quinque. & Ezechiæ viginti nouem. & Achaz sexdecim. & 31
Ioatham decem. resultabit prædicta summa ducentorum sexdecim annorum: & ita 2
annus septimus regni Ioatham, erit primus primæ Olympiadis. Quare ex his paucis 55
exemplis, discere licet, quam facile sit, ex varia prædictarum difficultatum termina- 29
tione; varias quoque atque multiplices, de Olympiadum initio, deducere posi- 16
tiones. 10
216

6 Nos igitur cum pro certo habeamus, Amonem duos tantum regni annos transe- *Auctoris sententia.*
gisse, vt ex his quæ sub anno mundi 3393. num. 2. dicemus, euidenter patebit; Et
item septuaginta captiuitatis annos a Ieremia prænunciatos, credamus ab anno Se-
deciæ vndecimo esse numerandos; quemadmodū pluribus argumentis sub anno mū-
di 3447. num. 2. demonstrabimus; Et præterea teneamus Cyrum non anno regni
sui primo; sed vigesimo quarto, qui fuit Monarchiæ suæ primus, soluisse Iudæorum
captiuitatem, vt sub anno mundi 3494. num. 2. 3. & 4. cum ex sacris, tum ex Ethni-
cis probatisque scriptoribus comprobabimus; consequenter ponere debemus, pri-
mum primæ Olympiadis, annum, cum anno regni Ioatham primo, concurrisse, que-
madmodum ex cōputatione in nostris tabulis digesta cognoscere quiuis poterit.
Pro qua sententia confirmanda, illud etiam adduci potest, quod sic in re antiquissi-
ma, ab antiquissimo probatissimoque scriptore, Iulio scilicet Africano, qui Olym-
piades temporibus Ioatham Regis Iuda cœpisse, Eusebio teste, affirmauit, non disce
dimus; neque a B. Hieronymo, qui super cap. 1. Isaiæ ait: Ezechiam regem Iuda, re-
gnare cœpisse anno regni Romuli duodecimo. Quamuis melius dixisset, nono vel
decimo. Nam si anno regni Achaz septimo, Roma condi cœpta est; vt nos sub anno
mundi 3300. num. 1. probabimus: Vtique necessario consequitur, initium regni E-
zechiæ, incidisse in anno vrbis conditæ nono vel decimo, vt videre est in tabulis.
Constat enim omnes Auctores, Romuli annos, ab vrbe condita dinumerare consue-
uisse. Et præterea, cum hac eadem nostra sententia concurrit communis veterum
scriptorum opinio, qui vt sub anno mundi 2849. num. 2. diximus, asserunt Troiam
a Græcis fuisse captam regnante in Assyria Tautane Rege Assyriorum xxvj. po-
nuntque a Troia capta ad initium Olympiadum (quemadmodum sub anno mundi
2872. num. 2. diximus) alij quidem annos quadringentos nouem; alij quadringen-
tos sex; alij quadringentos quinque; alij verò quadringentos; Vnde oportet ipsam
fuisse captam vel anno regni prædicti Tautanes trigesimo, vel vigesimo quarto, vel
vigesimo tertio, vel vigesimo primo: quarum opinionum mediam, tanquam tutiorē
nobis deligendam duximus, nimirum ipsam Troiam anno dicti Theutanes vigesimo
quarto fuisse incensam; a quo anno ad hunc primum regni Ioatham, anni quadrin-
genti sex inueniuntur, vt patet in tabulis. Neque verò nos in hoc a B. Cyrillo Ale-
xandrino, qui lib. 1. contra Iulianum, eos facit quadringentos quinque, discrepare
censendi sumus; quia parum refert arbitrari quod fuerint quadringenti quinque in
tegri, aut quadringenti sex inchoati. Si autem in annis regni Achaz, vt quidam
volunt, inchoatæ essent Olympiades; vtique fateri oporteret Troianum incendium
non Tautane, sed Tanteo in Assyria regnante incidisse. Et annum regni Romuli,
seu vrbis conditæ nonum aut duodecimum, non cum primis, sed cum postremis re-
gni Ezechiæ annis concurrere necesse esset.

Vt

De aliqua Olympiadum notitia.

Vt autem hic aliquid quantum instituto nostro deseruire possit, de Olympiadum notitia breuiter disseramus; supponendum est, primò vnamquamque Olympiam, vnius cuiusdam anni magni, qui quattuor annorum solarium intercapedinem complectebatur, quodammodo vicem gessisse; quemadmodum fusè admodum pluribus veterum scriptorum auctoritatibus probat Panuinius vbi supra. Et hæc est communissima receptissimaque omnium sententia, ita vt hac in re amplius non sit immorandum. Ethymologia verò, & origo Olympiadum hæc fuisse traditur: Fuit olim apud Græcos in occidentali tractu Peloponnesi, regio nomine Elea, habens ab occasu Zacinthum, Ionij maris insulam, vt videre est apud Abrahamum Orthelium in tabula 112. Græcia vetus inscripta. Porrò in dicta regione, prope Alpheum Fluuium, vrbs erat Olympia nuncupata, a qua non procul aberat fanum quoddam celeberrimum, Ioui dicatum, quod a proximæ vrbis nomine, Iouis Olympij fanum dicebatur: in cuius conspectu instituti antiquitus fuerant (vt supra num. 3. dictum est) ab Hercule, & post multa tempora, ab Iphito renouati, ludi quidam gymnici; & diuersi generis certamina, quæ, quod ibi in honorem Iouis Olympij, maximo totius Græciæ concursu, quarto quoque anno exacto, seu quinto iam incepto, celebrarētur, Olympia nuncupari cœperunt. Et exinde inualuit consuetudo, singula illa quattuor annorum interualla, non solum Olympiadum nomine appellare; sed etiam per easdem Olympiades, tempora metiri. Cum enim, qui in eiusmodi ludis, ac certaminibus victores euasissent, valde in populis commendari, atque in honore apud omnes haberi cœpissent; cœperunt quoque scriptores, tum de singularibus ludorū certaminumque adinuentionibus, quæ in tali, vel tali Olympiade primum inuectæ essent; tum de his qui in singulis Olypiadis, ludorumue generibus, victoriam reportarant; in suis commentarijs mentionem facere. Cuius rei exempla, collegit plurima Panuinius loco supra citato: Deinceps verò paulatim, ceteras quoque res gestas memoratu dignas, per annos Olympiadum digerere, ac notare introductū fuit, hoc pacto: Anno 1. vel 2. vel 3. vel 4. Olympiadis primæ vel secundæ, aut decimæ, aut centesimæ &c. actum est hoc vel illud. Et ex tunc, boni scriptores, quæque ad sua tempora referre consueuerunt. Nam antea (vt optime a Iulio Africano lib. suorum Annalium 3. scriptum fuisse refertur) vsque ad Olympiades, nihil exploratum quo quid tempore actum sit, in Historia Græcorum inueniri, certum est; sed omnia confusis corrupta temporibus: Post Olympiades verò, quoniam quadriennio omnia diligentissimè notabantur; nullam prorsus temporum confusionem extitisse. 7

Quod anni Olympici in æstate inciperent.

Sanè quod prædicti agones gymnastici fierent in æstate, (hoc enim scitu maximè necessarium est) constat auctoritate Pindari scriptoris antiquissimi; Et Titi Liuij Deccadis tertiæ lib. 7. Et Censorini lib. De die natali cap. 14. quod est de annis Romanis; Et Senecæ in Hercule furente; & aliorum quos citat Panuinius loco superius adducto: Vnde etiam consequitur, annos Olympiadum, ab æstiuo tempore, idest a Solstitio circiter æstiuali, siue a nouilunio ei proximo; non autem ab autūnali æquinoctio, vt quidam existimarunt, initium sumere consueuisse. Et quidem, quod idem esset anni Olympici exordium, & anni ciuilis seu communis; supponitur ab omnibus, tamquam valde admodum verisimile; vel potius indubitabile; quoniam ipsæ Olympiades, per annos ciuiles conputari solebant. Verùm causa dissensionis inter Auctores, de anni tempore, quod esset principium anni Olympici, fuit; quia plurimi arbitrati sunt, annum ciuilem seu vulgarem, apud Græcos inchoari cōsueuisse ab Autumno, & consequenter ipsas quoque Olympiades, & singulos ipsarū annos. Huius opinionis fuerunt Alphonsus, in tabulis; & Rogerius Bacco in Epistola ad Clementem Quintum, & Io. Lucidus in libello de verò die Passionis Christi cap. 7. vbi memoratas Pindari, Liuij, Censorini, & aliorum auctoritates asserentium, Ludicra Olympica fieri in æstate; non bene interpretatur, esse intelligendas de fine æstatis, qui cum Autumno continuatur. At Onuphrius vbi supra probat auctoritatibus Bedæ in lib. de rerum natura cap. 10. & 35. Et Theodori Gazæ in lib. De mensibus; Græcos incipere solitos fuisse annum suum ab æstiuo solstitio: Solutio autem huius difficultatis, a Simplitio est desumenda, qui in commentarijs lib. 5. Physicorum Aristotelis: Nos, inquit, Athenienses, anni principium in solstitio æstiuo facimus; hi verò qui eam partem, quæ nunc Asia dicitur incolunt; in autum- 8

nali

nali æquinoctio &c. Patet igitur ex hoc præstantissimi Philosophi testimonio, in casu nostro esse distinguendum de Græcis Europæis, & Asiaticis: extitisse enim antiquitus Græcos Europæos, & Asiaticos, perspicuè licet intueri in præclara veteris Græciæ tabula, quam posuit in suo mundi Theatro Abrahamus Orthelius; & est in numero Tabularum 112. Itaque, Auctores qui aiunt Græcos inchoasse annum suum ab Autumno, intelligendi sunt loqui de Græcis, qui partes Asiæ, quam vocant minorem, mediterraneo proximas, inhabitabant: Qui verò asserunt, eosdem Græcos ab æstiuo solstitio annum exordiri; proculdubio accipi debent de his, qui Græciæ prouintias in Europa existentes incolebant; inter quas etiam illam, quam olim tenebant Athenienses, & illam item in qua vrbs Olympia, & fanum Iouis Olympij erant, computari certissimum est. Cum igitur apud Græcos Europæos, prædicti ludi, seu agones Olympici, quinque diebus continuis, hoc est ab vndecima die primi mensis, vsque ad decimam sextam, quarto quoque anno celebrarentur: vtique consequitur sine vlla prorsus hæsitatione tenendum esse; quod anni Olympici, & singulæ Olympiades, non ab autumnali æquinoctio, sed à solsticio æstiuo, incipere consueuerant. Et hæc de Olympiadum notitia, hic attigisse sufficiat: qui enim plura desiderant, ad commemoratos Auctores, pro libito suo recurrere poterunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3283.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 261.

1 ANNO. regni Ioatham Regis Iuda sexto, incidit annus Iubilei decimi quarti: concurrit enim dicti Regis annus sextus, vt patet in tabulis, cum anno introitus filiorum Israel in terram Chanaan, septingentesimo, qui præcisè quattuordecim continet Iubileos. *Iubileus 14.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3285.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 261.

1 ANNO regni Ioatham Regis Iuda octauo circiter inchoante, qui concurrit cū duodecimo vitæ filij sui Achaz, vt cernitur in tabulis; oportet natum esse Ezechiam, qui postea patri suo Achaz successit in regnum: etenim viginti quinque annorum erat Ezechias, quando regnare cœpit, vt sub anno mundi 3308. num. 2. probabitur: totidem autem ab hoc anno, ad primum regni ipsius Ezechiæ reperiri, cōstat in tabulis. Est autem admodum admirabile (vt notat etiam Caietanus super 4. Reg. cap. 18.) quod puer vndecim annorum generare potuerit; cum illa ætas cōmuniter ad generandum apta non sit: Veruntamen, idem quoque in Salomone, sicut in Achaz, contigisse affirmat B. Hieronymus in Epistola 132. quæ est ad Vitalē Vbi ad huius rei comprobationem, adducit exemplum cuiusdam mulieris, quæ suo tempore, de puero decem annorum concepisse dicebatur; & pluribus item rationibus id fieri potuisse confirmat. Sed, quod attinet ad Salomonem, iam sub anno mundi 3018. num. 1. probauimus, non esse verum quod ipse anno vitæ suæ vndecimo filium genuerit. De ipso autem Achaz, id negare nullo modo possumus. Nam etsi Abulensis super 4. Reg. cap. 18. quæst. 3. & 4. nimis subtiliter componendo annos fractos cum integris, nitatur ex sacro textu elicere, ipsum Achaz quattuordecim ferè annorum fuisse, quando genuit Ezechiam; nihilominus, meo iudicio, fallitur, nec intentum assequitur: quandoquidem, præterquam quod expositio eius nimis videtur extorta; supponit etiam ipsum Achaz vixisse annos triginta octo, quod manifestè *Achaz genuit Ezechiam.*

nifestè refragatur scripturæ sacræ, ex qua euidenter colligitur, ipsum Achaz nec trigesimum sextum vitæ annum expleuisse: Siquidem viginti annorum erat quando regnare cœpit, & sexdecim annis incõpletis regnauit, vt nos sub anno mundi 3293. num. 2. probabimus. Ceterum nomen matris ipsius Ezechiæ fuit Abi siue Abia filia Zachariæ, vt dicitur 4. Reg. cap. 18. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 29. ver. 1.

Phul rex Assyriorum moritur.

Eodem anno regni Ioatham Regis Iuda prope explendo, credimus decessisse Phul Regem Assyriorum, cum regnasset (vt scribunt Genebrardus in sua Chronologia, & alij) annis quadraginta octo: hi enim hoc tempore impleti sunt, vt videre est in tabulis. Quare 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3286.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 264.

Theglath Phalasar regnat in Assyria.

ANNO proximo, qui erat regni Ioatham Regis Iudæ nonus, regnare cœpit Theglath Phalasar Rex Assyriorum xxxviij. Fallitur ergo Genebrardus in sua annorum supputatione, asserens ipsum Theglath Phalasar anno regni Ioatham septimo imperium adijsse. 1

Michæas prophetare incipit.

In diebus Ioatham Regis Iudæ cœpit prophetare Michæas (vnus de duodecim Prophetis minoribus, & in ordine ipsorum iuxta editionem vulgatam sextus) vt ipsemet in initio suæ Prophetiæ testatur; vbi addit, se etiam prophetasse in diebus Achaz, & Ezechiæ; ex quo patet, ipsum multis annis in hoc vaticinandi munere perseuerasse: Et consequenter alia plura, præter pauca illa, quæ in eiusdem Prophetia habentur, prophetasse. Quo verò dicti Regis anno prophetare cœperit, quia definire non possumus; propius verò accedere satagentes, hic, nimirum circa medietatem regni eius, huius Prophetæ mentionem facere maluimus. Oportet autem prædictum Michæam, longe diuersum esse ab eo, cuius fit mentio 3. Reg. cap. vlt. qui prophetauit interitum Regi Achab, prædicens quod Dominus decipere illum decreuerat per spiritum mendacem in ore omnium Prophetarum; quamobrem ab eodem Rege iussus est includi in carcerem, & interim parco admodum ac vili cibo sustentari, vt ibidem describitur. Et ratio diuersitatis euidens est. Nam alioqui oporteret Michæam qui, vt diximus, etiam Ezechiæ temporibus prophetauit; supra ducentos vixisse annos; & plus centum ac septuaginta annis prophetandi munus exercuisse: etenim, a postremo anno regni Achab, quando ille Michæas filius Iemla iam vir erat, & prophetabat; vsque ad secundum regni Ezechiæ annum, inueniũtur anni centum septuaginta duo, vt dinumerari potest in tabulis. Porrò Michæas de quo hic agimus, in sua prophetia quæ in sacris libris registrata est, prophetat contra Samariam, & vniuersum regnum Israeliticum, cuius illa erat Metropolis; quod scilicet breui ab Assyrijs erat destruendum: Et item aduersus Regnum Iudæ, prædicens duas tribus, Iudæ videlicet & Beniamin, ab ijsdem Assyrijs primo grauiter affligendas; quod postea contigit regnante Achaz, contra quem misit Dominus Theglath Phalasar, vt sub anno mundi 3305. num. 2. dicemus: Et Ezechiæ temporibus quando venit Senacherib in Iudæam, vt sub anno mundi 3322. num. 1. patebit: Mox vaticinatur easdem tribus a Chaldæis in captiuitatem abducendas; & denique ab ea liberandas. Quædam præterea sparsim vaticinatur de Christo venturo, nempe cap. 2. ver. 12. & 13. vbi præmonstrat Christi Sanctorumque in cælum ascensionem, & cap. 4. multa de Gentium ac Iudæorum conuersione, & cap. 5. ver. 2. prædicit Christum nasciturum in Bethleem Iudæ, quemadmodum ipsimet Iudæi ab Herode interrogati testificantur Matthæi c. 2. ver. 5. Et multa alia subobscurè insinuat ad tempus prædicationis Euangelicæ pertinentia, vt accuratius sensum eius scrutantibus innotescere poterit. 2

Quod sit diuersus ab eo qui prophetabat tẽpore Achab.

Eius vaticinia.

Nahum quando prophetauerit.

Sub eodem quoque Rege Ioatham, prophetasse Nahum scribit Iosephus 9. antiq. 3
prope finem capitis 11. Quamquam tutior videtur opinio dicentium Prophetiam ipsius

ipsius Nahum, potius ad Ezechiæ Regis tempora pertinere, vt nos sub anno mundi 3321. num. 3. & 4. dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3293.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 271.

1 ANNO regni Phacee filij Romeliæ Regis Israel decimo septimo, qui erat regni Ioatham Regis Iuda postremus; cœpit Dominus mittere Razim Regem Syriæ, & prædictum Phacee Regem Israel contra Iudam (vt dicitur 4. Reg. cap. 15. ver. 37. & ibidem putat Abulensis, exponens verba illa: In diebus illis.] idest postremis, regni Ioatham de quo ibi agitur:) deinceps verò temporibus filij sui Achaz, ijdem reges magis infestarunt Iudæos, vt ex sequentibus patebit. Quamquam probabile est, prædictos duos Reges, etsi adhuc viuente Ioatham, qui fuit vir bonus ac timens Deum, aliquas forte in Iudam excursiones facere cœperunt; nullum tamen eidem notabile damnum intulisse, sed fuisse quædam malorum veluti præludia futurorum. *Duo reges, Syria scilicet, & Israel incipiūt vexare Iudā.*

2 Eodem anno, qui erat regni eius decimus sextus, mense circiter, vt arbitror, nono; dormiuit Ioatham Rex Iuda cum patribus suis, & sepultus est cum eis in ciuitate Dauid 4. Reg. cap. 15. in fine. Et 2. Paralip. in calce capitis 27. Vnde patet, ipsum Ioatham non omnino expleuisse sextum decimum regni sui annum. Et hoc necessarium est pro certo ponere; alioqui non potuisset filius eius Achaz, aliquid attingere de anno regni sui sexto decimo; & consequenter nullo modo veridicum esse posset dictum sacræ scripturæ paulo post citandæ, asserentis, ipsum Achaz regnasse annis sexdecim: Siquidem ab anno regni Phacee secundo, in quo dictum est regnare cœpisse Ioatham; vsque ad annum tertium regni Osee Regis Israel, in quo (vt sub anno mundi 3308. num. 1. dicemus) regnare cœpit Ezechias filius Achaz Regis Iuda; computatione, vt aiunt, vtrinque inclusiua, inueniuntur anni tantummodo triginta & vnus, vt dinumerari potest in tabulis. Quare constat, scripturæ sacræ assertiones, tam de Ioatham, quam de Achaz; quod scilicet vterque regnauerit sexdecim annis; necessario debere subintelligi, incompletis. Quamquam crediderim, vt dictum est, ipsi Ioathan, tres vel quattuor duntaxat menses defuisse quo minus annum regni sextum decimum expleret: Achaz verò suum decimum sextum regni annum, per tres tantum, aut quattuor circiter menses, inchoasse. *Ioatham rex Iuda moritur.* *De annis regni eius, & filij sui Achaz.*

3 Eodem anno regni Phacee Regis Israel decimo septimo prope definente, nimirū statim defuncto Ioatham, regnauit Achaz filius eius pro eo super Iuda 4. Re. c. 16. ver. 1. Et 2. Paralip. cap. 28. ver. 1. quibus in locis protinus subiungitur: viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpisset (idest vigesimum vitæ annum iam expleuerat; ita vt primus regni, esset ætatis vigesimus primus) & sexdecim annis regnauit in Ierusalem.] sub intellige fractis, vt numero præcedenti probatum est. Oportet igitur primum regni Achaz annum, aliquid tantum participasse de anno regni Phacee decimo septimo; pro maiori autem parte cum decimo octauo concurrisse, quemadmodum positum est in tabulis. Porrò Achaz fuit Rex valde impius, & idololatra. Siquidem derelicto Domino Deo patrum suorum, secutus est vias Regum Israel; fecitque statuas, & coluit eas in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno frondoso; & insuper lustrauit filios suos in igne, & consecrauit eos idolis, vt olim solebant gentes Chananæorum, quas deleuerat Dominus, de terra illa, 4. Reg. cap. 16. ver. 3. & 4. Et 2. Paralip. cap. 28. ver. 1. vsque ad 5. Iosephus 9. antiq. cap. 12. quod dictum est de filiorū lustratione, sic exponit: propriū filium holocautoma obtulit ritu Chananæorum. Propterea idem Achaz, Domino permittente in punitionem scelerum suorum, & populi qui eum sequebatur; cœpit statim maximis bellorum inuasionibus molestari & opprimi; primo a Razin Rege Syriæ; deinde a prædicto Phacee Rege Israel; Mox ab ambobus simul iunctis (ij .n. duo partim seorsum alter ab altero, partim simul conuenientes, Iudā sæpius vehementer afflixerūt) & deniq; a Rege Assyriorū, vt infra suis locis dicetur. Igitur *Achaz regnat in Iuda.* *Eius impietates.* *Punitiones.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3294.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 272.

Pugnat infeliciter cum rege Syriæ.

Percutitur plaga magna a rege Israel.

Israelitæ Iudæos captiuos dimittunt liberos.

ANNO regni Phacee Regis Israel decimo octauo, qui, vt diximus, pro maiori parte concurrebat cũ primo regni Achaz Regis Iudæ; tradidit Dominus exercitum ipsius Achaz in manu Regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque ex eo prædam transtulit in Damascum. Deinde venit Phacee Rex Israel contra eundem Achaz Regem Iudæ; & inito prælio, percussit de viris Iuda in vno die centum viginti millia: Atque eodem tempore, vir quidam potens de tribu Ephraim, nomine Zechri, occidit viros primarios de domo Regis; nempe Maasiam filium ipsius Achaz, & Ezricam Ducem domus eius, & Eleanam principem secundum a Rege; cœperuntq; filij Israel de Iuda ducenta millia mulierum, puellorum, ac puellarum, infinitamque diuersi generis prædam, quam tulerunt in Samariam. Accidit autem, vt exercitui in Samariam redeunti, occurreret Propheta Domini nomine Oded, qui increpare cœpit Israelitas, quod non solum fratres suos Iudæos crudeliter occidissent, sed insuper etiam plurimos de Iuda & de Ierusalem, sibi in seruos, & ancillas subijcere nõ erubescerent; Consuluitque eis, & hortatus est, vt saltem captiuos dimitterent liberos; alioqui certo scirent, magnum ipsis Domini furorem imminere. Quæ audiẽtes quidam de Principibus Ephraim, cœperunt ipsi pariter de eadem re redarguere exercitum, qui aquiescens eis, dimisit omnia dispositioni eorum; at illi captiuos omni charitatis officio suscipientes, cibo potuque reffectos, nec non nudos fessosque vestibus de præda, vnguentisque recreatos, ac insuper corpore imbecilles, iumentis impositos non solum beneuolentissimè dimiserunt; sed etiam ad fratres suos vsque Iericho deduxerunt. 2. Paralip. cap. 28. ver. 5. vsque ad 16. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3295.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 273.

Iterũ prædicti duo reges veniunt contra Achaz.

Isaias vaticinatur ad fauorem regis Achaz.

ANNO regni Achaz Regis Iudæ secundo, vt arbitror, circiter inchoante; Razim Rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ Rex Israel inito fœdere, condixerũt pariter, ascendere contra Achaz ea intentione, vt eo sublato, constituerent alium, videlicet filium Thabeel Regem in Ierusalem, qui eis subditus esset. Quibus auditis Iudæi trepidare cœperunt: Achaz verò, qui ab eisdem Regibus anno præcedenti contritus valde fuerat; non est ausus exire obuiam eis; sed studuit munire se quantum potuit in Ierusalem. Interea misit ad eum Dominus, Isaiam Prophetam; qui monuit eum nomine Domini, ne timeret ab aduentu duorum Regum; irritos promittens fore conatus eorum; & vt indubitatam prophetiæ suæ fidem faceret, subiũxit præcipiens, vt peteret quæcunque mallet signa fieri, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra. Quamquam autem Rex incredulus, sub prætextu mentitæ pietatis respondit: Non petam, & non tentabo Dominum.] nimirum ne eidem soli credere, & ab ipso solo beneficium illud recognoscere cogeretur: Nihilominus pro immensa sua clementia Deus, vt adhuc magis erga ingratos bonitatem suam ostenderet; posteaquam aliquantulum conquestus est, quod non Prophetis modo, sed & ipsi quoque Deo nimia incredulitate molesti essent; protinus per os eiusdem Prophetæ prædixit, se non solum ab hostibus ciuitatem illam tunc liberaturum; sed ẽt (quod omnium merita simul excedit & vota) velle humano generi mittere Saluatorem, 1

torem, de Virgine Maria congruo præfinitoq; tempore nasciturum: Vt vel hoc ineffabili signo, vniuersus mundus agnosceret, verissimum esse illud, quod postea protulit Apostolus ad Rom. cap. 5. ver. 20. Vbi abundauit delictum, super abundauit gratia.] Hæc breuiter collecta sunt ex Isaiæ ca. 7. qui, vt ex initio dicti capitis constat, sub isto Rege prophetauit ea quæ in toto ipso c. 7. & 8. continentur: nimirum omnia ferè ad fauorem ipsius Achaz. Sed his non obstantibus, impius Rex, vt primum audiuit aduentare hostes; hominum magis quam Dei auxilio confisus; confestim collecto auro atque argento, quod inueniri potuit in domo Domini & Regis; misit ad Theglath Phalasar Regem Assyriorum, obsecrans, vt veniret ei in auxilium contra præfatos duos Reges; qui petitis libenter annuit; nec cunctatus est promissa præstare, vt numero sequenti dicemus. Interim autem memorati duo Reges, exercitus suos aplicuerunt ad Ierusalem; cumque obsedissent in ea ipsum Achaz; non valuerunt superare eum, 4. Reg. cap. 16. ver. 5. vsque ad 10. Vbi etiam illud adijcitur, quod in tempore illo Rasin Rex Syriæ, recuperauit Ailam, quæ erat in finibus Idumæorum; eiectisque inde Iudæis, introduxit in eam Idumæos, qui deinceps habitauerunt ibi. Ex quo loco colligi potest verum esse quod sub anno mundi 3226. num. 1. diximus; nimirum eandem vrbem, olim a Syris captam, vastatamque fuisse; Deinde ab Ozia Rege Iudæ, reædificatam restitutamque Iudæis; Denique a Rasin denuo captam, & Syrorum ditioni adiectam.

Prænũciat natiuitatem Domini de Virgine.

Achaz obsessus auxilium petit a rege Assyriorum.

Rex Syrus recuperat Ailã.

2 Eodem anno regni Achaz Regis Iudæ secundo, nimirũ quãdo ipse obsidebatur in Ierusalem a duobus Regibus, Syriæ scilicet, & Israel; Theglath Phalasar Rex Assyriorũ, anno regni sui decimo (vt scribit Genebrardus lib. suæ Chronologiæ 1. & nostris Et patet in tabulis) a Rege Iuda, quemadmodũ num. præcedenti dictũ est, exoratus; venit cũ ingenti exercitu in terram Israel; & vt cogeret prædictos duos Reges recedere ab Ierusalem, & soluere obsidionẽ; cœpit primo inuadere terras regni Israel; cepitque multas vrbes eius in Galilæa, & in Galaad, & vniuersam terram Nephthali; & captiuos transtulit in Assyrios, vt per anticipationis figurã traditur, 4. Re. c. 15. ver. 29. Et fortassis idem fecisset reliquo Israeli; nisi Phacee Rex, his auditis, recessisset ab Ierusalem, venissetque cum exercitu suo ad tuendum regnum suum. Sanè prædictum aduentum Regis Assyriorum prophetauerat Isaias cap. 8. ver. 7. Puto autem primam hanc Israelitarum translationem in Assyrios, cuius meminit etiam Isaias c. 9. versic. 1. sub finem huius anni contigisse. Causam huius transmigrationis, tangit scriptura 1. Paralip. cap. 5. vers. 25. & 26. dicens: Reliquerunt autem Deum patrum suorum; & fornicati sunt post deos populorum terræ, quos abstulit Deus coram eis. Et suscitauit Deus Israel, spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Theglath Phalasar regis Assur; & transtulit Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manasse; & adduxit eos in Lahela, & in Habor; & Ara, & Fluuium Gozan vsque ad diem hanc.] & supra ver. 6. dixerat: quod tunc princeps in tribu Ruben erat Beera, quem captiuum duxit Theglath Phalasar rex Assyriorum. Ex quibus patet, ipsum Theglath Phalasar, non solum partem tribu Zabulon, & totam tribum Nephthalim quæ erat cis Iordanem; sed etiam tribus Ruben, & Gad, & dimidiam Manasse, quæ habitabãt trans Iordanem, transtulisse in Assyrios, ob causam superius tactam, quæ fusius explicatur, 4. Reg. cap. 17. ver. 7. vsque ad 24.

Theglath Phalasar inuadit regnum Israel.

Transfert partem Israelis in Assyrios.

Causa dictæ captiuitatis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3296.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 274.

---

1 ANNO regni Achaz regis Iuda tertio, vt arbitror, circiter inchoante, Theglath Phalasar rex Assyriorum, post deprædatum Israelis regnum, vt proximè

Transfert Damascenos Cyrenem.

dictum est, ad fauorem pariter regis Iudæ perrexit etiam contra Damascum, & expugnata ciuitate, vastauit eam; & transtulit habitatores eius in vrbem quæ vocabatur Cyrene; non illam admodum celebrem, quæ erat in Africa, circa partes Lybiæ; cuius fit mentio Actorum cap. 2. ver. 10. & a qua regio seu prouincia Cyrenaica nomē accepit: quia illis temporibus Assyriorum Imperium nondum ad Africæ regiones pertingere potuerat; Sed in aliam eiusdem nominis vrbem, in Asia tum existentem: ac ditioni Regis Assyriorum subiectam. Creditur autem ista Cyrene in superiori Media extitisse: quia Iosephus 9. antiq. cap. 13. ait, quod iste rex Assyriorum, Damascenos in superiorem Mediam populariter traduxit: & pro illis, quasdam Assyriorum gentes in agrum Damascenum posuit. Vnde sunt qui putant, hanc Cyrenē esse illam Mediæ vrbem, quam Ptolemæus Geographiæ lib. 6. cap. 2. vocat Curnam, seu Culistam. Quicquid sit, constat, quod hæc Syrorum translatio Cyrenem, illa est quam multis antea annis, nimirum Ozia Ierosolymis regnante, prophetauerat Amos, cap. 1. ver. 5. prophetiæ suæ. Insuper idem Theglath Phalasar, Rasin Syriæ regem, qui audita regni sui inuasione, Iudæa protinus relicta, cum exercitu in Syriam redierat: bello superatum, captumque interfecit, quarto Reg. cap. 16. versic. 9.

De duplici Cyrene.

Rasin Syriæ regem interficit.

2 Per idem tempus, Achaz rex Iuda videns se regis Assyriorum opera ac potentia, ab inimicis suis, Rasin scilicet rege Syriæ, & Phacee Israelis rege, liberatum; magis erga homines gratus, quàm erga Deum, cui tanquam primario suæ liberationis Auctori, tantum beneficium inprimis acceptum referre debuisset: in Damascum se contulit, ad ipsum Theglath Phalasar regem Assyriorum, vt eidem deferret munera, gratiasque ageret quod se ab hostium oppressione liberum fecisset; & vt pariter ei præsens, insignes proxime partas victorias, auctumque imperium gratularetur. Cum autem ibidem vidisset Achaz altare, Gentilium more, fabricatum, idest non ex ære, neque ex lapidibus impolitis, sed fabrè quadratis ac sectis, varijsque item cælaturis exornatum: statim tam elegantis, perfecti, atque elaborati operis delectatus, eius exemplar misit ad Vriam Sacerdotem, mandans ei vt protinus, hoc est antequā ipse Ierosolymam rediret, aliud in templo altare, exemplari transmisso per omnia simile, extrueret. Quod, & factum fuit, quarto Regum capitulo 16. versiculo 10. & 11.

Achaz inuisit regem Assyriorum in Damasco.

Iubet fabricari in tēplo altare gentium exemplari simile.

3 Sub finem eiusdem anni regni Achaz regis Iudæ tertij, qui erat regni Phacee filij Romeliæ regis Israel vigesimus idemque postremus; Osee filius Ela coniurauit contra prædictum Phacee, tetenditque ei insidias, & interfecit eum, 4. Reg. cap. 15. ver. 30. Quod verò id sub anni huius finem acciderit, inde necessario infertur, quod tunc præcisè (vt patet in tabulis) desinunt viginti anni, quibus ipsum regnasse, nos sub anno mundi 3277. num. 1. diximus. Et hoc idem ex his quæ sub anno mundi proximo num. 1. dicturi sumus, confirmari poterit.

Phacee rex Israel occiditur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3297.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 275.

1 ANNO proximo qui erat, vt ex hactenus dictis consequitur, regni Achaz quartus, & pariter, vt loco Regum proxime adducendo expresse traditur, vigesimus Ioatham filij Oziæ, regnauit Osee filius Ela super Israel pro Phacee ab eodem interfecto, quarto Regum capitulo 15. versiculo 30. Vbi aduertendum est, quod cum prædictus Phacee regnare cœperit circa initia anni postremi regni Oziæ: Et Ioatham circa initia anni secundi regni ipsius Phacee, qui, vt dictum

Osee filius Ela regnat in Israel.
Explicatur locus 4. Reg. cap. 15. ver. 30.

ctum est, desinente anno regni sui vigesimo interfectus fuit: Si Ioatham tam diu vixisset; vtique oporteret annum vigesimum regni Ioatham, coincidisse cum anno vigesimo primo Phacee; idest cum anno qui immediatè sequebatur post necem ipsius Phacee; in cuius anni exordio diximus regnasse pro eo, Osee interfectorem eius: Non igitur ex præcitato Reg. loco inferri necessario debet, vt quidam putant, Ioatham regnasse annis viginti; cum scriptura sacra locis paulo infra citandis, apertè dicat ipsum annis duntaxat sexdecim in regno exegisse. Neque verò pro inueniendis viginti annis regni Ioatham, possumus hic recurrere ad distinctionem illam de annis quibus regnauerit cum patre; & a morte patris; quia non facit ad rem, vt optimè ostendit Abulensis super 4. Reg. cap. 15. quæst. 33. Neque itẽ placet opinio Richardi dicentis: Ioatham regnasse ad minus viginti annis ab obitu patris sui Oziæ; nimirum sexdecim sine corregnante, & quattuor cum Achaz filio suo: quia huic positioni valde videtur aduersari scriptura sacra, quæ 4. Reg. cap. 15. ver. 33. & 2. Paralip. cap. 27. ver. 1. & 8. De Ioatham verba faciens; ter repetit hæc eadem verba: Vigintiquinque annorum erat cum regnare cœpisset & sexdecim annis regnauit in Ierusalem.] & in calce vtriusque capitis vbi describit obitum dicti Ioatham; protinus subiungit: Et regnauit Achaz filius eius pro eo.] quibus verbis satis apertè indicat: Ioatham non regnasse cum filio, sed decessisse antequam filius regnare cœperit. Itaque multo melius dicendum puto, textum 4. Reg. cap. 15. ver. 30. superius adductum, vbi expresè dicitur, quod Osee regnauit anno vigesimo Ioathã filij Oziæ; proculdubio accipi debere in sensu a nobis iam insinuato; nimirum ita vt non velit inferre, quod tunc adhuc viueret, regnaretque Ioatham; sed hoc solum, quod initium regni Osee inciderit inchoante anno vigesimo, ex quo cœperat regnare Ioatham, siue ex quo decesserat pater eius Ozias; quod in idem incidit, ac si dictum esset, ipsum Osee regnare cœpisse anno regni Achaz, vt diximus, quarto. Et hanc eandem expositionem videtur confirmare Genebrardus, qui lib. suæ Chronologiæ primo: Dedignata (ait) scriptura nominare impium Achaz; patris sui iam defuncti proferre nomen maluit.

2 Eodem anno regni sui quarto circiter inchoante, Achaz reuersus de Damasco in Ierusalem, immolauit victimas super altare, quod ad similitudinem Gentium fieri iusserat; & præcepit Sacerdoti, vt deinceps vteretur semper eodem altari nouo, offerretque super eo iuge sacrificium, matutinum scilicet, & vespertinum; & sacrificia Regis, ac reliqua omnia vniuersi populi: Altare verò æneum olim a Salomone constructum, quod de loco proprio auferri fecerat, & ad prędicti altaris noui latus aquilonare reponi; relinqueret paratum ad ipsius Regis voluntatem, hoc est, haberet illud pro derelicto. Et præterea idem Achaz Rex, vt diuini cultus ordinem a lege patribusque sancitum, penitus subuerteret; iussit auferri luteres de basibus suis cælatis; & labrum item, quod mare æneum dicebatur, de bobus, qui eum fulciebant deponi; omniaque sic separata atque disiuncta reponi in aliquo atrij angulo, super pauimentum, ita vt non amplius templi ministerijs vsui esse possent. Musach quoque sabbathi quod ædificauerat in templo; & ingressum Regis exterius paratum, conuertit in templum Domini. Erat autem Musach (vt ait Rabbi Salomon ab Abulense relatus) quidam locus decenter opertus, & eleganter exornatus, in atrio laicorũ positus, sub quo manere consueuerat Rex, in sabbatis, quando sollemniora fiebant sacrificia; ad quem locum, reuerentiæ gratia, transire solebat per quandam viam pariter opertam, quæ a palatio regis, secus extrinsecum templi latus, seorsum ducebat intra prædictum templi atrium. Porrò Achaz posthabita, vel etiam contempta reuerentia sacro loco debita; tam ipsum Musach, quam viam ad eum ducentem, trãstulit de loco suo; posuitque Musach in atrio Sacerdotum, quod lege laicis erat interdictum; voluitq; vt via eundi ad Musach esset aperta, & per media templi atria, recta ad ipsum pertransiret. 4. Re. c. 16. ver. 10. vsq; ad 19. Et hæc omnia fecit impius Achaz (inquit ibidem scriptura) propter Regem Assyriorum; idest, vt in sacro cultu, & in loci ambitione, se se conformaret ritibus, quos ab idololatris in Damasco obseruari viderat coram Rege Assyriorum. Videant Principes Christiani ne in Ecclesijs loca Sacerdotibus sacra facientibus destinata, superbè nimis propriaque auctoritate vsurpare se posse præsumant, ne prædictorum Regum audatiam impietatemque

Impius Achaz plura in tẽplo mutat ad Gentilium similitudinem. Eius Sacrilegia.

tatemque æmulari videantur, & diuinam inducant super se indignationem: Magis autem, obsecro, studeant pijssimum illud Theodosij Imperatoris exemplum immitari; qui cum Mediolani semel in Ecclesia inter clericos, improuidè forsitan se collocasset, a Sancto Ambrosio Episcopo, pro officij sui munere admonitus; ad loca laicorum protinus se recepit, minime offensus, neque vel leuiter commotus. Quin potius Sancti Pastoris zelo ac libertate christiana tantopere delectatus est, vt postea Constantinopoli vltro oblatam ab Ecclesiæ illius Antistite sedem in Choro humiliter recusauerit, dicens: talem sibi locum non deberi; ac non minus argutè quàm opportunè subiungens: neminem se nouisse, præter Ambrosium, qui Episcopum pro dignitate ageret.

Iudæam Idumæi ac Philisthæi deprædantur.

Post hæc, vt arbitror, Idumæi excursione facta in Iudæam percusserunt multos; & abstulerunt prædam magnam. Philisthæi quoque diffusi sunt per vrbes campestres ad meridiem Iuda; & illis captis, habitauerunt in eis; humiliauitque Iudam Dominus propter impietates regis Achaz. secundo Paralipomenon capitulo 28. versic. 17. vsque ad 20. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 3300.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 278.

De anno, mense, & die vrbis conditæ.

ANNO regni Achaz regis Iuda septimo, qui concurrit cum anno tertio Olympiadis sextæ, vt patet in tabulis; oportet Romam ædificari a Romulo cœptam esse; si (relictis ceteris Antiquorum de hac re opinionibus nimium inter se varijs, de quibus hoc loco disputare non intendimus) sequi volumus M. Terentij Varronis supputationem; quam vtpote veriorem, magis etiam ab alijs, tum veteribus, tum recentioribus scriptoribus receptam probatamque esse, multis argumentis, auctoritatibusque probat Onuphrius Panuinius lib. 1. Commentariorum suorum in Fastis cap. De Anno & die vrbis conditæ. Etenim Varronis sententia est, Romulum cœpisse Romam condere die vigesimo primo Aprilis, anni Olympiadis sextæ tertij; idest duobus circiter mensibus ante exitum anni Olympici, quem sub anno 3278. nu. 8. diximus terminare consueuisse in Solstitio æstiuo, nimirum prope Kalendas Iulij. Quo fit vt annus primus vrbis conditæ, ferè totus concurrat cũ sequenti, nempe cũ quarto prædictæ Olympiadis, vt in tabulis digestum inueniri poterit. Ab hac opinione parum absunt Solinus, & Dionysius Halicarnasseus; quorum primus cap. 2. ponit Romam fuisse conditam incipiente Olympiade septima. Alter verò ferè in principio lib. 2. ait, Romam conditam esse Olympiade septima (subaudi in eius exordio) vt ipsemet clarius se se exponit lib. 1. versus finem dicens: Romulum regnare cœpisse anno 1. Olympiadis septimæ. Constat autem Auctores communiter ab vno eodemque initio & annos vrbis, & regni ipsius Romuli deducere solitos esse. Quoniam verò (quemadmodum ex Beato Augustino lib. 2. De Doctrina Christiana cap. 18. in huius operis Præfatione adnotauimus) multos errare coegit ignorantia Consulatus. Ne idem nobis quoque contingeret; & vt hos etiam annos (quantum ad rem nostram attinet) facilius metiri; & cum annis sacris ritè componere possemus; operæ pretium duximus, non solum hic aliquam de vrbis origine mentionem facere; verum etiam æram ab vrbe condita Varronianam deinceps in tabulis deducere. Hæc enim admodum conferre poterit ad notitiam annorum Consularium, qui ex eadem æra commodius reperiri poterunt. Incipiunt namque ab anno Regisfugij, qui ex Varrone, incidit in fine anni eiusdem æræ ducentesimo quadragesimo quarto, vt probat Onuphrius Panuinius libro primo Commentariorum suorum in Fastis capitulo de primis Cos. Quare annus primus Consulum, concurrit cum anno vrbis ducentesimo quadragesimo quinto. Et deinceps in 1

Aera ab vrbe condita.

eo

eo tantum inuicem differre videntur, quod anni vrbis, vt dictum est, a die vigesimo primo Aprilis; Consulares autem, primo quidem a vigesimo tertio Februarij initium sumpsisse perhibentur; postea verò non semper ab vno eodemque anni tempore præsertim vsque ad annum vrbis sexcentesimum. Exinde autem ordinariè a Kal. Ianuarij exordiri consueuisse dicuntur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3305.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 283.

1 ANNO regni Achaz regis Iuda duodecimo, ad finem, vt paulo post probabitur, appropinquante; regnauit Osee filius Ela, in Samaria, super Israel nouem annis; fecitque malum coram Domino; sed non sicut alij Reges Israel qui eum præcesserant, 4. Reg. ca. 17. ver. 1. & 2. Verum hic necessario debemus intelligere, Osee nunc secundo regnare cœpisse, & magis plenè atque absolutè, quam prius fecerat. Nam nouem annis antea; hoc est quando occidit Phacee filium Romeliæ Regem; licet ex tunc regnare cœpisset, vt dicitur 4. Reg. cap. 15. ver. 30. Credendum tamen est, ipsum non potuisse tunc plenè subijcere sibi regnum; obsistentibus forte cognatis & amicis, seu fautoribus ipsius Phacee ab ipso interfecti, vt sentiunt Lyranus, & Abulensis, & alij: vel forte ĕt aliqua ratione impeditus a Theglath Phalasar Asyriorum Rege, a cuius postea filio factus est tributarius, vt sub anno mũdi 3309. num. 1. dicemus. Oportet etiam hoc loco supponere, prædictum Osee regnare cœpisse sub finem huius anni; vt dictum est, ita vt primus iste annus regni eiusdẽ Osee, concurrat ferè totus cum decimo tertio regni ipsius Achaz; & consequenter tertius, cum decimo quinto, vt in tabulis dispositum est; alioqui Achaz, qui regnare cœperat sub finem anni decimi septimi Phacee, vt sub anno mundi 3293. num. 3. diximus; non potuisset attingere aliquid de anno regni sui decimo sexto. Nam Ezechias filius eius, regnare cœpit anno tertio prædicti Osee, vt sub anno mundi 3308. num. 1. probabimus. Neque dicere possumus Ezechiam regnare cœpisse anno circiter vno ante obitum patris, ipso forsitan Achaz tunc ægrotante; quia de hac re nihil constat; quin potius oppositum colligi potest ex 2. Paralip. cap. 29. ver. 3. vbi dicitur: quod Ezechias anno, & mense primo regni sui, aperuit valuas domus Domini; quod proculdubio facere non ausus esset; si tunc etiam superstes fuisset pater eius, qui, vt numero proximo dicemus, eas clauserat.

Regnat secũdo Osee super Israel.

2 Per eadem circiter, vt probabile est, tempora; perseuerante Achaz Rege Iuda in suis idololatriæ abominationibus; adduxit contra eum Dominus Theglath Phalasar Regem Asyriorum; qui Iudam afflixit, ac nullo resistente, vastauit. Et quamuis Achaz spoliata domo Domini, & domo Regum, ac Principum, dedisset dicto Regi Asyriorum munera quæ potuerat maiora; nihil tamen ei profuit. Sed & post hasce clades Achaz, non modo ab idolorum cultura non cessauit; verum etiam in ipsomet maiorũ augustiarũ suarũ tẽpore, magis contemptum Domini auxit: Etenim tunc ipse immolauit victimas Dijs Regum Syriæ, a quibus putabat sibi malum illud infligi; atque hoc pacto placare eos hostijs ratus; magis contra se omnipotentis Dei iram, vindictamque prouocabat. Itaque eo tandem impietatis ac dementiæ deuenit Achaz, vt direptis, atque confractis omnibus vasis domus Domini, clauserit ianuas tẽpli eius; & fecerit sibi altaria in cunctis angulis Ierusalem; ac in omnibus vrbibus Iuda, addens iugiter nouas veteribus præuaricationes, quibus ad iracundiam prouocabat quotidie Dominum 2. Paralip. cap. 28. ver. 20. vsque ad finem.

Achaz a rege Asyriorum grauiter afflictus peior euadit.

Eius Sacrilegia.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3306.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 284.

ANNO regni Achaz regis Iuda decimo tertio, qui concurrit ferè totus cum primo Osee regis Israel; & cum primo Olympiadis octauæ; & cum anno vrbis conditæ sexto, vt videre est in tabulis; necesse est incidisse annum primum regni illius Nabonassar, a cuius regni exordio, tanquam a radice, Ptolemæus Geographorũ Astronomorumque facilè princeps, qui Adriano imperante floruit, lib. 3. sui Almagesti cap. 8. testatur priscas se habuisse astronomicas obseruationes, ad sua vsque tẽpora conseruatas. Nam in eodem cap. subdit: a primo anno regni eiusdem Nabonassar, ad Alexandri magni obitum, colligi annos quadringentos viginti quattuor qui faciunt Olympiades centum sex. Cum igitur in confesso sit apud omnes (quemadmodum nos sub anno mundi 3730. numero primo, probabimus) Alexandrum Magnum decessisse inchoante circiter anno primo Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, qui fuit annus quadringentesimus trigesimus ab vrbe condita, vt patet in tabulis; si de memorato Olympiadum numero excipiamus centum sex Olympiades completas, ab initio regni Nabonassar, ad Alexandri Magni obitum decursas, necessarium erit fateri, superesse duntaxat Olympiades septem plenas ante initium regni Nabonassar; ac proinde annum regni eius primum, concurrisse, vt dictum est, cum anno primo Olympiadis actauæ, qui pariter erat annus vrbis conditæ sextus, quemadmodum liquet in tabulis. Hinc infertur allucinari Genebrardum, qui lib. 1. suæ Chronologiæ vbi agit de his quæ Oziæ temporibus acta sunt, dicit: quod prima Olympias antecedit dictum Nabonassar, annis sexdecim (cum dicere debuisset, viginti octo) & Nabonassar, vrbis fundamenta, annis octo (cum re vera præcesserint tantummodo, quinque) Et hæc volui hoc loco obiter adnotasse; ne quis facile fidẽ adhibens his & eiusmodi dictis, quæ apud quosdam tanquam axiomata habentur, decipiatur. Cum sæpenumero potius vniuersam penè temporum seriem perturbare, vel etiam confundere soleant. Ex falsis nanque principijs, infinitas propemodum erronearum consequẽtiarum deductiones subsequi necesse est. Aduertere tamen hic oportet, quod licet annus primus regni Nabonassar, concurrat pro maiori parte cum hoc de quo nunc agimus anno, quemadmodum pariter adnotatum est in tabulis: credimus tamen ipsum Nabonassar, regnare cæpisse anno præcedenti ad finem iam vergere incipiente; & propterea annum primum regni Nabuchodonosor, qui in nostris tabulis concurrit cum centesimo vigesimo quarto æræ dicti Nabonassar; posse etiam, aliqua saltem ex parte, simul concurrere cum centesimo vigesimo tertio: Et consequenter, eodem modo, annum quintum dicti Nabuchodonosor, qui in tabulis coincidit cum centesimo vigesimo octauo eiusdem æræ; posse similiter aliquatenus etiam concurrere cum centesimo vigesimo septimo, vt sub annis mundi 3429. num. 2. & 3433. num. 2. dicemus. 1

Annus primus regni Nabonassar.

Genebrardi dictum refutatur.

Quomodo etiã aliqua ex parte primus annus Nabonassar concurrere possit cum præcedenti.

Sciendum item est, quod Ptolemæus lib. 4. Almagesti cap. 8. & 9. colligit a primo anno regni Nabonassar, ad initium anni secundi alterius regis, quem ipse vocat Mardokempadum, annos circiter viginti septem. Et cap. eiusdem lib. 9. ab exordio anni secundi eiusdem Mardokempadi, ad vigesimum Darij Hystaspis, qui Cambyse successit, annos ferè ducentos decem & nouem. Et lib. 5. cap. 14. dicit: annum regni Cambysis septimum, fuisse ducentesimum vigesimum quintum a primo regni Nabonassar. Et lib. 4. cap. 9. a primo ipsius Nabonassar ad vigesimum eius Darij, qui Cambyse successit, colligit annos fermè ducentos quadraginta sex: & ad trigesimum primum Eiusdem Darij, annos ducentos quinquaginta septem. Et lib. 10. cap. 4. idem Auctor ait: annum decimum tertium regni Phyladelphi, fuisse quadringentesimum septuagesimum sextum, ab initio regni Nabonassar. Et lib. 3. cap. 8. a primo anno regni Nabonassar, ad mortem Alexandri Magni (vt numero præceden- 2

Annorum supputatio ex Ptolemai Almagesto.

ti

ti dictum est) annos quadringentos viginti quattuor: a morte verò Alexandri, ad regnum Augusti Cæsaris, annos ducentos nonaginta quattuor: a primo autem Augusti, ad decimum septimum (non Domitiani, vt corruptè quædam habent exemplaria. ipse enim quindecim duntaxat annis imperauit, Sed) Adriani colligit annos centum sexaginta vnum. Et ad summum, ab exordio regni Nabonassar, ad annum decimum septimum Imperij ipsius Adriani, annos octingentos septuaginta nouem. Cum ergo de hac temporum ratione, quam secuti sunt Ptolemæus & alij Astronomi, nullatenus dubitandum videatur; quoniam, si in ea mendum esset; vtique rueret vniuersa, quæ ex astronomicis obseruationibus doctrina inde deducitur; & insuper cum hæc eadem annorum supputatio, valde apposita sit, ad sacrorum temporum rationē a nobis initam, vel maxime comprobandam: Propterea operæ pretium duximus, hoc loco, non solum commemorare adnotareque exordium regni ipsius Nabonassar; Verum etiam de hoc rege aliquid agere, & quisnam ipse fuerit aliquanto diligentius exquirere; atque ab eo Æram in nostris tabulis deriuare, in qua prædicta omnia cum nostris Annalibus conuenire perspiciantur; vt omnes intelligant Chronologiam sacram, ab ea quæ ex naturali Astrorum motu desumpta est, nequaquam discrepare; & consequenter, esse certissimam atque indubitatam. quandoquidem, verum verò aduersari non potest. Omittemus autem de industria computare subtiliores quasdam, dierum & horarum differentias; & modicas quoque quorundam annorum varietates, eiusmodique alia minutiora tempora, tanquam proposito nostro minime necessaria: non enim hic punctuales, & mathematicas, sed communes ac morales quærimus annorum supputationes; quemadmodum etiam in huius operis Præfatione num. 6. professi sumus.

Aera ab exordio regni Nabonassar.

3 Itaque ante omnia disquirere oportet: quis nam fuerit memoratus Nabonassar: varia nanque admodum de ipso est scriptorum sententia. Nam recentiores Chronologi, vt testatur Genebrardus lib. 1. suæ Chronologiæ, vbi agit de rebus Ezechia regnante gestis; putant fuisse illum Regem Assyriorum, qui in sacris libris Salmanasar nuncupatur; quique Israelitas transtulit in Assyrios; quod profectò verum esse non potest: quia certum est, vt sub anno mundi 3309. num. 1. dicemus, istum Salmanasar, regnare cœpisse sexdecim circiter annis, post initium regni Achaz; anno nimirum primo regni Exechiæ; & consequenter anno Olympiadis octauæ quarto; & vrbis conditæ nono, vt constat etiam ex tabulis. Multo minus Senacherib; qui Salmanasaro immediatè successit, potuit (vt alij existimarunt) esse Nabonassar. Neque item ille Rex, qui ipsum Salmanasar præcesserat; nempe Theglath Phalasar (vt forte posset aliquis suspicari) quoniam ipse iam ex multis annis ante Achaz, regnare cœperat; nimirum anno regni Ioatham nono, quemadmodum sub anno mun. 3286. num. 1. dictum est; & per consequens aliquot annis ante vrbem conditam. Oportet igitur memoratum Ptolemæi Nabonassar, longe diuersum fuisse a Salmalmanasaro, Senacheribo, & Theglath Phalasaro. Sed neque potuit esse vllus ex Regibus Assyriorum; si verum est quod Iosephus Scaliger lib. 5. De emendatione temporum in capite cui titulus est: De primo Thoth Nabonassari; aliquot probare nititur argumentis, videlicet Nabonassar de quo nunc agimus, non Niniue, sed Babylonis fuisse Regem: Etenim Nabo, inquit, prima pars est nominis Babylonici idiomatis; Salma verò Assyrij. Et astronomicæ veterum rationes, non ex Assyria, sed ex Chaldæa, & proinde ab eius metropoli, quæ olim erat Babylon, peti solebant; Vnde et credibile est Ptolemæum suam temporum Epochem, seu calculi principium, non ab Assyrio, sed a Chaldæo Rege desumpsisse; quod etiam ex ipsomet Ptolemæo conprobare possumus, qui lib. 4. Almagesti cap. 6. non longe ab initio ait: primam trium antiquissimarum eclipsium apud Babylonios obseruatarum, incidisse in anno primo regni Mardokempadi, quem supra num. 2. diximus successisse ipsi Nabonassar. Nec obstat quod 4. Reg. cap. 17. ver. 24. dicatur Salmanasar deduxisse colonias de Babylone in Samariam; quia non propterea sequitur ipsum fuisse Regem Babylonis; Sed quod iam ex tunc Reges Assyriorum recuperauerant partem prouinciæ Babylonis, quemadmodum nos sub anno mundi 3234. num. 4. diximus. Non etiā probare possumus sententiam Genebrardi vbi supra existimantis, Nabonassar fuisse illum Regem, quem scriptura sacra vocat Phul; quia Phul Rex fuit Assyriorum, non

Quisnam fuerit Nabonassar. Quod non fuerit rex Assyriorum.

Sed Babylonis.

Obiectio. Responsio.

Opinio Genebrardi reijcitur.

autem

autem Babylonis; & ipse regnare cœpit anno regni Oziæ decimo tertio, vt sub anno mundi 3238. num. primo dictum est; & propterea multo ante initia Olympiadum. Neq; item fieri potest, vt Nabonassar cuius meminit Ptolomæus, sit ille Nabolasar, quem Iosephus libro primo contra Apionem circa medium, dicit fuisse patrem illius Nabuchodonosor, qui postea Templum Ierosolymitanum incendit; & Iudæos in Babyloniam duxit captiuos; & quem idem Iosephus 10. antiqu. cap. 11. alio nomine appellat Nabuchodonosor patrē, ad diferentiam prædicti Nabuchodonosoris eius filij: quia memoratus Nabuchodonosor pater, seu Nabolasar, qui etiā a Scaligero, & alijs appellatur Nabopollasar; regnauit viginti vno annis ante præfatum Nabuchodonosor Templi euersorem, vt ex eodem Iosepho sub anno mundi 3408. num. 1. probabimus; & consequenter anno tertio Olympiadis trigesimæ tertiæ, vt in tabulis perspicici potest: At Nabonassarum Ptolemæi oportet, vt nu. 1. probatum est, regnare cœpisse anno primo Olympiadis octauæ. Ex his etiam quæ hactenus dicta sunt, manifestum fit, adhuc magis deceptos esse Alphonsum in suis tabulis, & eius asseclas, qui Nabonassar eundem faciunt cum illo Nabuchodonosor, qui transtulit Iudæos in Babylonem: quem tamen errorem non ab ipso Alphonso, sed ab Arabibus propagatum esse, docet Scaliger vbi supra.

Aliæ opiniones refutantur.

4 Quid igitur? quem nam dicemus fuisse Nabonassar illum, a cuius regni exordio astronomicas Ptolemæus speculatur obseruationes? Mihi profectò, vt liberè dicam quod sentio, omnium probabilior videtur opinio Scaligeri, qui putat Nabonassar de quo Ptolemæus, fuisse illum Babyloniorum Regem, quem scriptura sacra nomine proprio appellat Baladan (Nabonassar quippe, ait Scaliger, nomen erat regium, sicuti olim apud Ægyptios Pharao, & postea apud Romanos Cæsar) quemque 4. Reg. cap. 20. ver. 12. & Isaiæ cap. 39. ver. 1. dicit fuisse patrem Merodach, qui & Berodac Regis Babylonis: non enim cum eodem Scaligero lib. 5. De emendatione tēporum cap. De initio Merodach, siue Mardokempadi, suspicari debemus scripturā, locis proxime citatis, loqui more Hebræorum, qui antecessores, patrum; successores verò, filiorum nomine nuncupare solent; quia eadem scriptura vtrobique eodem modo expresè, & assertiuè dicit Merodach fuisse filium Baladam; neque ex vllo alio eiusdem scripturæ loco, aut antiquo probatoque scriptore, constat ipsum Merodach fuisse nepotem, aut pronepotem prædicti Baladan: Quare si verè (vt credimus) Baladan fuit pater dicti Merodach; idem vtique erit qui in scripturis sacris vocatur Baladan, cum eo quem Ptolemæus vocat Nabonassar: & qui ab eodem Ptolemæo appellatur Mardokempadus siue Merodac-ken-pad, idem erit cum eo quem scriptura sacra, prima tantum nominis parte vocat Merodach; vt sentiunt citati Auctores, nimirnm Scaliger, & Genebrardus, & alij. Hoc idem sic confirmari potest. Nam si numeremus annos singulorum Regum Babylonis, qui fuerunt ante illum Nabuchodonosor, qui regnare cœpit anno quarto regni Ioakim, vt dicitur Ierem. cap. 25. ver. 1. qui annus concurrit cum anno quarto Olympiadis trigesimæ octauæ, vt patet in tabulis: Certè videtur nullum alium Regem Babylonis, inchoare potuisse regnum suum anno primo Olympiadis octauæ; nisi ipsum Baladam: Quandoquidem si, quemadmodum suis locis probabitur, ante memoratum Nabuchodonosor immediatè regnauit eius pater Nabolasar viginti & vno annis; & ante hunc, BenMerodach viginti quattuor; cui præcessit Merodach filius Baladan per annos quinquaginta duos: igitur, si pater eius Baladan regnauerat annis viginti sex; proculdubio primus annus ipsius Baladan incidit in anno primo regni Osee Regis Israel; & pariter in anno primo Olympiadis octauæ, vt in tabulis manifestè apparet; & consequenter ipse Baladan, & non alius, fuit ille Rex, quem alio nomine Ptolemæus, Nabonassar nuncupauit. Hunc enim regnasse annis viginti sex, satis apertè idem indicat Ptolemæus lib. 4. Almagesti cap. 8. Vbi colligit annos viginti septem ab exordio regni Nabonassar ad initium anni secūdi regni Mardokenpadi, ergo ipse Nabonassar regnauerat annis viginti sex. nam vigesimus septimus, fuit primus Mardokenpadi successoris eius, vt affirmat Scaliger vbi supra. Neminem verò offendat quod idem Rex, aliter nominetur in sacro eloquio, & aliter apud Ethnicos scriptores; id enim pluribus de causis prouenisse potuit; puta vel quia binominis fuerit; vel, vt diximus, quoniam quandoque nomine proprio, quandoque regio sit appellatus; vel etiam ob varia gē-

Auctoris sententia eadem quæ Iosephi Scaligeri.

Cur quidam reges aliter in sacro eloquio, aliter ab Ethnicis scriptoribus nominati.

tium

tium idiomata, aut alijs de causis. Nam & quem Moyses in Genes. vocat Nemrod, alij Belum appellant, & quem scriptura sacra nominat Baldassar, Iosephus nuncupat Nabonidem; eiusmodi alia hic referre exempla superuacaneum puto. Vtrum autem memoratus Baladan, qui & Nabonassar, immediatè successerit Beloco, siue Beloso illo, qui post deuictum Sardanapalum Assyriorum Regem, primus regnasse creditur in Babylone; an verò alius, vel alij exstiterint Reges Babylonis inter Belosum, & Baladan medij; adhuc incompertum habeo; quoniam non certo constat quot annis regnauerit Belocus, quemadmodum etiam sub anno mundi 3238. num. 2. dictum est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3308.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 286.

1 ANNO tertio regni Osee filij Ela Regis Israel, credimus decessisse Achaz Regem Iuda: Siquidem hoc anno regnare pro eo cœpisse Ezechiam filium eius, expresse habemus 4. Reg. cap. 18. ver. 1. & idem indicatum fuerat in calce capitis 16. Nec obstat quod Achaz dicatur regnasse annos sexdecim, iste autem sit annus regni eius decimus quintus, vt conspicitur in tabulis; quia primus annus regni Achaz, licet pro maiori parte concurrat cum anno regni Phacee decimo octauo; attamen participat etiam aliquid de decimo septimo, qui erat vltimus regni Ioatham patris sui, quemadmodum in eisdem tabulis adnotatum inuenies. Ioatham enim, & Achaz, quamuis vterque dicatur regnasse annis sexdecim; nihilominus, neuter ipsorum suos expleuit; sed postremus Ioatham, fuit etiam pro aliqua parte primus regni Achaz; Quo fit, vt amborum regni tempus non excesserit summam vnius & triginta annorum, vt sub anno mundi 3293. num. 2. probatum est. Vnde, quod diximus, Ezechiam regnare cœpisse anno regni Osee tertio; debet intelligi circa finem anni, ita vt primus annus regni Ezechiæ, ferè totus concurrat cum quarto regni Osee, vt posuimus in tabulis. Nam ex locis ipsiusmet scripturæ sub annis mun. 3312. num. 1. & 3314. num. 1. citandis, manifestum est, quartum regni Ezechiæ annum, nō fuisse sextum, sed septimum regni Osee; & sextum Ezechiæ, non fuisse octauum, sed nonum eiusdem Osee. *Achaz rex moritur.*

2 Viginti quinque annorum erat Ezechias, cum regnare cœpisset 4. Reg. cap. 18. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 29. ver. 1. hoc est, tunc inchoauerat annum vitæ vigesimum quintum, quando factus est Rex; ita vt annus ætatis suæ vigesimus quintus, idem fuerit regni sui primus: alioqui oporteret, ipsum fuisse conceptum anno vitæ patris sui Achaz circiter decimo; quod aduersaretur his, quæ nos sub anno mundi 3285. num. 1. diximus. Regnauit verò Ezechias viginti nouem annis in Ierusalem; fecitq; quod placitum erat in conspectu Domini, sicut fecerat Dauid pater eius. cap. Reg. citato ver. 2. vsque ad 7. Siquidem ipse anno & mense regni sui primo, aperuit valuas domus Domini, quas (vt sub anno mundi 3305. num. 2. diximus) Achaz pater suus clauserat; & instaurauit eas idem Ezechias; congregatisque Sacerdotibus ac Leuitis in platea orientali, eosdem graui admodum oratione, hortatus est, vt mundarent domum Domini, declarans voluntatis suæ esse, vt sollemniter inirent fœdus cū Domino Deo Israel. Itaque ad imperium Regis, qui tunc aderant Sacerdotes & Leuitæ, surgentes congregauerunt fratres suos; & sanctificati sunt, vt expiarent domū Domini, quam polluerat rex Achaz. Et primo die mensis primi mundare cœperunt, vt dicitur 2. Paralip. ca. 29. ver. 17. id est inchoante primo mense, non quidem regni ipsius Ezechiæ; sed anni sacri, qui non multo post quàm Ezechias regnare cœperat, subsecutus est. Non enim videntur vno eodemque die tam multa fieri potuisse. Videlicet ipsa regis cōclamatio; & solita ipsius a cunctis Principibus adoratio; item prima Sacerdotum ac Leuitarum congregatio coram Rege; eiusque ad eos habita *Regnat Ezechias in Iuda.* *Regni eius vitaque anni.* *Pia eiusdem gesta.*

bita oratio; mox altera fratrum ipsorum adunatio; & eorundem omnium sanctificatio, & denique mundationis templi inchoatio, cui, omnia prius commemorata præcessisse necessarium est. Prima inquam die mensis primi; hoc est, vt primum occurrit anni sacri introitus; in ipsomet eius exordio, ingressi Sacerdotes templum interius, vbi erant Sancta, & Sancta Sanctorum, cœperunt mundare omnia, expiaueruntque templum interius diebus octo; & totidem alijs immediatè subsequentibus sanctificauerunt porticus, & atria templi exterioris: Et die decima sexta eiusdem mensis, absoluta est purificatio totius templi, & omnium in ipso contentorum; restitueruntque altare Domini quod fecerat Salomon, in locum suum; inde sublato eo quod fieri iusserat Achaz ad similitudinem altaris idololatrarum, quod viderat in Damasco. Immunditiam verò omnem a Sacerdotibus in vestibulo domus Domini redactam, asportauerunt Leuitæ foras ad torrentem Cedron. Quæ cum nunciata essent Ezechiæ Regi; ipse diliculo consurgens cum omnibus ciuitatis Principibus, ascendit in domum Domini; iussitque offerri sacrificia pro peccato, pro regno, pro sanctuario, & pro Iuda, coram vniuersa multitudine. Deinde constitutis Cantoribus cum organis suis, iuxta dispositionem olim factam a Dauide de consilio Gad videntis, & Nathan Prophetæ: præcepit offerri holocausta, nimirum regia, Cantoribus interim iugiter diuersimodè personantibus, ac laudes Deo canentibus, omnique turba adorante, donec impleretur holocaustum. Quo expleto; vniuersa quoque multitudo, hortante Rege, obtulit etiam ipsa hostias, & laudes, & holocausta Domino, mente deuota. Quoniam autem Sacerdotes sanctificati, pauci erant; quia ex multo tempore, hoc est, ex quo Achaz Rex destruxerat cultum Domini, nemo fuerat cõsecratus; nec pauci illi qui tunc aderant, sufficere poterant ad detrahendas hostiarum pelles, præ ipsarum multitudine; necesse fuit eos adiuuari a Leuitis, donec alij Sacerdotes consecrari possent. Et hæc sunt quæ statim ab initio regni sui agere cœpit Ezechias, qui lætatus est valde, & omnis populus cum eo, quando viderunt cultum Domini, ac ministeria domus eius pariter restituta, 2. Paralip. c. 29. per totũ.

Expiatio templi. *Offeruntur sacrificia Domino.* *Sacerdotes adiuuãtur a Leuitis in officio suo.*

Eodem anno quo mortuus est Achaz Rex Iuda, & successit ei Ezechias; prophetauit Isaias contra Philisthæos ea quæ habentur in eius Prophetiæ capite 14. versic. 28. vsque ad finem capitis; prædixitque excidium, quod eis postea intulit Senacherib, vt quidam putant; vel melius Ezechias, quemadmodum legimus 4. Reg. cap. 18. ver. 8. & sentit Hector Pintus super cap. eiusdem Isaiæ citato; Vbi etiam dicit, quod reliqua deinceps in Prophetia ipsius Isaiæ, vsq; ad finem eius contenta, sub eodem Ezechia, prænunciata sunt. 3

Isaias prophetat contra Philisthæos.

Eodem item anno circiter desinente, oportet defunctum esse Theglath Phalasar Regem Assyriorum: etenim hoc tempore, vt videri potest in tabulis, completi sunt viginti tres anni, quibus ipsum regnasse scripserunt Genebrardus, & alij. 4

Theglath Phalasar moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3309.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 287.

ANNO proximo circiter inchoante, qui vt dictum est, concurrit penè totus cum primo regni Ezechiæ Regis Iuda, regnare cœpit in Assiria Salmanasar, qui fuit Rex Assyriorum ab obitu Sardanapali tertius; a Belo autem primo Assyriorum rege, trigesimus nonus. Sed hic antequàm vlterius procedamus, aduertere necessarium est, Eusebium in Chronicis, & alios scriptores, eundem facere hunc Salmanasar cum Senacherib; Et hoc idem, in cuiusdam commentario se legisse testatur S. Hieronymus super Isaiæ cap. 36. Vbi statim hæc subiungit: Quod omnino falsum est; Sacra enim narrat historia. Primum Phul regem Assyriorum, sub Manahem rege Israel, vastasse decem tribus. Secundum Theglath Phalasar, sub Phacee filio Romeliæ rege Israel, venisse Samariam. Tertium Salmanasar, sub Osee rege Israel, totam cœpisse Samariam. Quartum fuisse Sargon, qui expugnauit Azotum. Quintum Asarhaddon, 1

Salmanasar regnat in Assyria. *De quorũdam regum Assyriorum distinctione.*

Asarhaddon, qui translato Israel, Samaritanos in terram Iudæam custodes misit. Sextum Senacherib, qui sub Ezechia rege Iudæ, capta Lachis, & ceteris Iudææ vrbibus, obsedit Ierusalem. Alij autem vnum atque eundem, multis putant nominibus appellari. Hucusque S. Hieronymus. Cuius hæc posteriora verba (vt ipsa planè indicant) non ex propria, prout ei Glossa Ordinaria, & alij super Isaiæ cap. 20. imponunt; sed ex aliorum sententia Sanctus Doctor protulit; nimirum ex Hebræorum traditione, quemadmodum eadem Glossa super Isai. ca. 36. testatur. Quæ traditio, quod scilicet vnus tantum fuerit rex pluribus hisce nominibus appellatus; licet ab ipsa Glossa, atque a nonnullis alijs probari videatur, quia, inquiunt, non est verisimile, decem annorum interuallo, tot reges in Assyria, sibi inuicem successisse; nihilominus constat eam esse falsam, non solum quia (vt ait Hugo Cardinalis super Isai. cap. 20.) aduersari videtur historijs; Verum etiam, quia eius sectatores falso nituntur fundamento, supponentes necessarium esse concedere, quod intra decennium tot reges sibi inuicem successerint. Nam Phul venisse dicitur in Israel anno regni Oziæ trigesimo nono, vt sub anno mundi 3264. num. 2. ex 4. Reg. cap. 15. ver. 19. probatum est: Asarhaddon autem decessisse anno regni Ezechiæ vigesimo septimo, ex infra sub anno mundi 3335. num. 1. dicendis, apparebit; inter quæ tempora, plus septuaginta annos excurrisse, dignosci potest in tabulis. Vnde magis è conuerso dici posse videtur, non esse verisimile vnum eundemq; regem, per hæc tempora, plus septuaginta annis in Assyria regnasse. Præterea certum est ex Tobiæ cap. 1. versic. 18. Senacherib fuisse filium dicti Salmanasar. Et ex his quæ 4. Reg. in calce capitis 19. Et Isai. cap. 37. pariter in fine dicuntur, quod Asarhaddon fuit filius dicti Senacherib; ergo non fuit vnus atque idem rex pluribus nominibus nuncupatus; sed plures singuli proprijs vocabulis appellati; vt etiam sentiũt Genebrardus alijque Chronographi ferè omnes; qui tamen excipiunt Sargon & Senacherib, quos rectè, non inter se diuersos faciunt; sed pro vno eodemque rege binomine reputant. Quod si verum est, vt credimus, vtique oportet, sex illos reges a B. Hieronymo, & ab alijs recensitos, re vera fuisse tantum quinque; & illorum postremum, non esse Senacherib (vt ipsi putant) Sed Asarhaddon, qui, vt probatum est, patri Senacherib successit. Porrò Salmanasar, de quo hic agere cœperamus, ascendit contra Osee regẽ Israel; compulitque ipsum sibi seruire ac tributa pendere, 4. Reg. cap. 17. versic. 3. Oportet aũt hunc primum ascensum dicti Salmanasar in terram Israel, cõtigisse anno regni eius primo aut secundo; quia certum est, quod postea idem Salmanasar, audiens dictum regem Israel, fœdus inijsse cum Sua rege Ægypti, vt illius auxilio fretus, posset a se deficere; ascendit denuo in Israel, & obsidere cœpit Samariam, inchoante circiter anno regni Ezechiæ regis Iudæ quarto, quemadmodum sub anno mundi 3312. num. 1. dicemus.

De primo ascẽsu Salmanasar in terrã Israel.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum circa annum ætatis Tobiæ quadragesimum, qui concurrit cum primo regni Ezechiæ, vt patet in tabulis; probabiliter credimus, ipsum Tobiam duxisse vxorem Annam de tribu sua; ex qua non multo post genuit filium, quem de suo proprio nomine appellauit Tobiam (vnde nos ad vtriusque distinctionem, primum appellabimus Tobiam seniorem, alterum verò iuniorem) & ab infantia timere Deum docuit; & abstinere ab omni peccato, vt dicitur Tob. cap. 1. ver. 9. & 10. Nec refert quod ibi dicatur: Cum autem factus esset vir &c. ex quibus verbis videtur inferri, quod duxerit vxorem anno circiter vitæ suæ trigesimo (eo enim tempore communiter quilibet, vir esse, dicique consueuit) non; inquam, hoc obstat; tum quia si hoc esset; proculdubio ex his quæ sub anno mundi 3314. nu. 2. dicemus, sequeretur, ipsum Tobiam non nisi decennio post ductam vxorem, genuisse Tobiam filium; quem tamen scriptura sacra, ex modo loquendi, innuere videtur, paulo post, puta primo aut altero coniugij anno fuisse genitum: copulatiuẽ enim inquit: Cũ factus esset vir, duxit vxorem, & genuit filium. Jac si diceret, vtrunq; accidisse quando factus est vir; tum quia lectio sacra ibidem non vtitur hisce terminis, pueritiæ scilicet, & virilitatis, & eiusmodi alijs, adeo strictè, sicuti a quibusdam distingui, ac definiri solent; sed latiori quodammodo; vt patet in eodem capite, vbi post narrata quædam Tobiæ opera, quæ viro, vel saltem adolescenti potius, quam pueruło conuenire videntur; protinus subiungit: Hæc & his similia, secundum legẽ,

Tobias ducit vxorem.

Aetatis nomina quandoque alterum pro altero vsurpari.

puc-

puerulus obseruabat.] idest antequam omnino ad virilem peruenisset ætatem. Et post pauca, ait: quod filium suum ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Vbi infantiæ nomen, pro pueritia vsurpari videtur, sicuti paulo ante, pueritia pro adolescentia. Quare illa verba: Cum autem factus esset vir.] non ita accipienda sunt, tanquam si præcisè virilitatis initium indicare voluerint; sed ac si solum significent, ipsum intra virilitatis latitudinem, duxisse vxorem; & paulo post, puta anno sequenti genuisse filium &c.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3310.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 288.

Tobiæ iunioris ortus.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda circiter secundo, probabile est natum esse Tobiam Iuniorem, vt tum ex his quæ sub præcedenti anno mundi num. 2. dicta sunt: tum sub anno mundi 3314. num. 2. de eius ætate, quando in captiuitatem ductus fuit, dicemus; inferri potest. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3312.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 290.

Salmanasar obsidet Osee regem in Samaria.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iudæ, quarto, qui erat Osee Regis Israel septimus, vt exprimitur, 4. Reg. cap. 18. ver. 9. Salmanasar Rex Assyriorum, cum deprehendisset quod Osee Rex Israel misisset litteras ad Sua Regem Ægypti, vt cum eo fœdus iniret; & eius auxilio fretus, posset a se deficere: & solita ei tributa denegare: venit contra eum secundo: & peruagata omni terra eius: obsedit ipsum in Samaria tribus annis, 4. Reg. cap. 17. ver. 4. & 5. & cap. 18. ver. 9. Oportet autem subintelligere hæc circa huius anni initia accidisse: alioqui non posset reperiri numerus prædictorum trium annorum obsidionis, a quarto Ezechiæ anno ad sextum: siue (quod in idem incidit) a septimo Osee ad nonum. Nam certum est quod 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3314.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 292.

Capta Samaria transfert Israelem in Assyrios.

Finis regni Israelitici, & quamdiu steterit.

ANNO regni Ezechiæ sexto, qui concurrebat cum anno regni Osee nono, vt aperte traditur 4. Reg. cap. 17. ver. 6. & cap. 18. ver. 10. post tres annos obsidionis, nimirum prope iam expletos; & consequenter sub finem huius anni: expugnata captaque est Samaria a Salmanasar Rege Assyriorum: qui vinctum Osee Regem Israel, misit in carcerem: quemadmodum per anticipationis figuram dicitur, 4. Reg. cap. 17. ver. 4. transtulitque reliquos Israelitas in Assyrios; imposuitque finem regno Israelitico, post annos ducentos quinquaginta quatuor, ex quo distingui cœperat a regno Iudæ: Et item post sexaginta quinque annos, per Amos Prophetam prænunciatos; de quibus sub anno mundi 3248. nu. 1. dictum est: nimirum currente anno ab eadem Prophetia sexagesimo sexto; & anno regni Israel ducentesimo quinquagesimo quinto, vt expressum est in tabulis. Vnde oportet allucina- 1

tos

tos esse Iosephum & Eusebium, quorum iste in Chronicis ait: regnatum esse in Samaria, annis ducentis quinquaginta: Ille verò 9. antiq. capit. vlt. dicit eundem regni Israelitici interitum contigisse post annos ducentos quadraginta & menses septem ac dies septem, ex quo defecerat a Roboamo Dauidis nepote, ad Ieroboam. Nisi forte in vtriusque codicibus, annorum numeri (quod facile fieri potest) corrupti fuerint.

2 Cum igitur Salmanasar transtulisset Israelitas, primo in Niniuem, vt colligitur Tobi. c. 1. ver. 11. maiorē postea ipsorum partem distribuit per ciuitates Medorum quæ erant iuxta in Hala, & in Habor fluuijs Gozan: adduxitque colonias de Babylone, hoc est, de prouincia Babylonis: & de Cutha; & de Anath: & de Emath: & de Sepharnaim. 4. Re. c. 17. ver. 24. & c. 18. ver. 11. Quæ loca reges Assyriorum iam occupauerant, vt obiter dicitur, 4. Reg. cap. 19. ver. 13. & Isai. cap. 36. ver. 19. & nos sub annis mundi 3234. num. 4. & 3306. num. 3. diximus. Porrò dictas colonias collocauit Salmanasar rex, in ciuitatibus Samariæ, pro filijs Israel quos inde abstulerat. Et hi sunt qui postea a Iudæis dicebantur Samaritani. De quibus fit mentio in Euangelio Ioan. cap. 4. ver. 9. illis verbis: Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.] Et nos infra sub anno mundi proximo num. 2. agemus.

Salmanasar ducit de Babylonia colonias in Samariam.

3 In hac postrema Israelitarum captiuitate, translatus quoque fuit Tobias in ciuitatem Niniuem cum vxore sua, & paruulo filio eiusdem cum patre nominis: tametsi lxx. Interpretes, patrem vocent Tobiel, & filium Tobit. Erat autem Tobias de tribu, & ciuitate Nephthalim, in Galilæa superiori posita, supra Naasson, post viam quæ ducebat ad occidentem; ad læuam habens ciuitatem Sephet, Tobi. cap. 1. ver. 1. & 2. Vnde oportet quod quando Theglath Phalasar, vt sub anno mundi 3295. num. 2. diximus, transtulit tribum Nephthalim: ipse Tobias vel iam inde aufugisset: vel casu aliquo, aut potius Dei prouidentia, contigerit eum tunc cum domo sua, extra patriam commorari; alioqui tunc primum cum alijs translatus fuisset. Igitur ab hoc anno incipit historia ipsius Tobiæ in lib. eius descripta. Poterat autem Tobias esse quadraginta quinque circiter annorum, quando ductus fuit in Assyrios. Nā qñ cæcus factus est, erat quinquaginta sex annos natus, vt patet Tobi. cap. vlt. vers. 3. accidit vero ei cæcitas non multo post mortem Senacherib; anno scilicet regni Ezechiæ circiter decimo septimo, vt sub anno mundi 3325. num. 4. videbimus. subductis ergo prædictis quadraginta quinque Tobiæ annis, cum alijs vndecim, qui, ab hoc anno regni Ezechiæ sexto, ad decimum septimum eiusdem inueniuntur: conficitur prædicta summa annorum quinquaginta sex, vt patet in tabulis. Filius verò ipsius Tobiæ, poterat tempore captiuitatis huius, esse annorum circiter quinque; agebatur namque adhuc annus eiusdem captiuitatis circiter primus, quando Tobias mutuauit Gabelo ægenti pecuniam, vt colligi potest Tobi. cap. 1. ver. 17. & 18. Vbi subiungitur: quod post multum deinde temporis: hoc est, post annos ferè tres mortuus est Salmanasar Rex; & regnauit pro eo Senacherib. Sanè quando Tobias dedit pecuniam Gabelo: filius Tobiæ adhuc erat infantutus, vt aperte traditur, Tobi. capitulo 4. versiculo 21. hoc est, puerulus, seu vt ibidem exponit Lyranus; nondum plenum vsum habebat rationis; quod communiter in his, qui quintum circiter annum agunt, quotidie videmus: Vnde hæc Lyrani expositio valde rationabilis, & propria videtur: & ad nostram hanc positionem confirmandam accommodata.

Tobias cum vxore, & filio ducitur in Assyrios.

De annis Tobiæ senioris.

Et iunioris.

4 Sed vt ad memoratam Israelis captiuitatem redeamus: causam ipsius breuiter tāgit scriptura, 4. Reg. capitulo 18. versiculo 12. & latius eandem prosequitur capitulo 17. versiculo septimo, vsque ad 24. Quoniam, inquit, ex quo decem tribus recesserant a domo Dauidis, seductæ a Ieroboam primo ipsarum Rege: ad idololatriam declinare cœperunt: Et deinceps non modo in idolorum cultu perseuerauerunt (tametsi non cessaret interim Dominus per os omnium Prophetarum frequenter eas arguere, increpare, atque admonere, vt aliquando tandem ad ipsum, & ad mandatorum eius oseruantiam redire non amplius recusarent, ne diuina in eos seuiret ira) sed insuper indurantes ceruices suas, ac Domini Dei sui subiectionem, debitamque obedientiam contēnentes: tradiderunt se Gentilium ritibus; & adora-

Causa captiuitatis Israelitarum.

uerunt vitulos aureos, quos fecerat Ieroboam; & vniuersam militiam cœli, hoc est astra eius; seruieruntque Baal, consecrantes filios ac filias suas per ignem idolis: Nec non diuinationibus atque augurijs operam dantes, valde admodum prouocauerunt contra se iusta Dei iudicia. Qui denique non amplius tantas sustinere volēs populi sui abominationes; afflixit eos grauiter, tradiditque in manus inimicorum suorum; & abduci permisit de terra quam ipsis, & patribus suis dederat; atque ad terras alienigenarum Gentium captiuos transferri voluit. Ceterum nemini mirum videatur, quod inter tot malos, Tobias quoque valde bonus translatus sit: Etenim, quemadmodum in bonorum cætibus, peruersos quosdam semper diabolus intromittere satagit, ad infirmiores subuertendos; ita benignissimus Deus, ad exemplū, correctionem; vel etiam interdum confusionem malorum hominum, quosdam bonos, ac sanctos viros, inter illos reperiri, ac permanere disponit; quos etiam in medio malorum, protegere, adiuuare, ac dirigere non desinit; vt in hoc Tobiæ exemplo videmus; quem etsi Dominus multa mala pati permisit, eadem tamen ad patiētiam eius, & virtutem magis declarandam, sibi alijsque profuerunt; & sic eximia virtus, inter malos enituit; vt (quemadmodum de Sancto Iob Beatus Gregorius libro primo Moral. capitulo primo ait) hoc etiam eius laudibus proficeret, quod bonus inter malos fuerit: Neque enim valde laudabile est, bonum esse cum bonis; sed bonum esse cum malis; sicut enim grauioris culpæ est inter bonos, bonum non esse; ita immensi est præconij, bonum etiam inter malos extitisse. Sic Beatus Gregorius.

Cur Tobias bonus inter tot malos translatus.

Verum hic forte aliquis quæret, num memorata Israelitarum captiuitas perpetua fuerit; an verò aliquando postmodum soluta; sicuti certum est dimissam fuisse Babylonicam duarum tribuum captiuitatem, Iudæ scilicet & Beniamin: Ad hoc dicimus, rem esse valde perplexam atque obscuram; propter Sanctorum Patrum, probatissimorumque scriptorum sententias inter se diuersas; &, quod magis refert, propter ipsius sacræ scripturæ loca, quæ pro vtraque parte, plurima eademque satis clara, adduci posse videntur. Nihilominus, vt omnia plana & consona fiant; ad quæsitum quattuor propositionibus responderi posse putamus. Et prima quidem erit: Decem tribuum captiuitatem in Assyrios abductam, numquam hactenus, quod sciatur, vniuersaliter fuisse relaxatam, iuxta Osee prophetiam, quæ habetur capitulo eius primo, versiculo sexto, & septimo his verbis: Quia non addam vltra misereri domui Israel; sed obliuione obliuiscar eorum: Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in Domino Deo suo &c. Quod etiam confirmari potest ex 4. Regum capitulo 17. versiculo 23. vbi dicitur: Translatusque est Israel de terra sua in Assyrios vsque in diem hanc.] idest vsque in perpetuum; iuxta Origenis expositionem homilia septima in Iosue, quam ibidem aliquot alijs eiusdem scripturæ confirmat exemplis. Huc accedit, quod de solutione captiuitatis Babylonicæ, plura repe𝑟iuntur aperta, præsertim apud Ieremiam, & Baruch, & Danielem, vaticinia; quæ postea cumulatissimè impleta fuisse legimus in libris Esdræ: At solutio captiuitatis decem tribuum, neque omnino clare prænunciata est (quod enim vniuersaliter prædici videtur Ierem. capitulo 19. versiculo 14. non ad decem sed ad duas tribus pertinet, vt ex illius capitis initio constat) Neque quod vnquam facta fuerit vspiā legimus: Quin potius, è contrario videtur Dominus protestari per Oseam loco citato se eas in perpetuam obliuionem traditurum; atque re ipsa id præstasse, colligi potest ex Iosepho, qui libro vndecimo antiqui. capitulo quinto, sic scriptum reliquit: Duæ tantum tribus per Asiam & Europam, sub Romano degunt Imperio: Decem autem tribus, nunc quoque vltra Euphraten sunt, infinita hominum millia, quæ vix est numero comprehendere. Et Beatus Hieronymus in Ezechielis capitulo vigesimo tertio, non longe a principio: Vsque hodie, ait, decem tribus captiuæ tenentur in montibus, & in vrbibus Medorum ad quas translatæ sunt. Et in Osee capitulo primo de eisdem dicit: Vsque hodie Persarum Regibus seruiunt, & numquam est eorum soluta captiuitas. Idem ferè asserit super Ezechiel. capitulo 37. Et in Zachari. capitulo secundo. Porrò Iosephum, &

An Israelis captiuitas perpetua fuerit.

Prima propositio.

B.

B.Hieronymum postea secuti sunt Lyranus,& Rupertus,& ceteri ferè omnes sacræ scripturæ expositores. Quare de hac re nulla remanet apud Doctores dubitatio. Vtrum autem prædicta Israelitarum captiuitas, aliquando omnino liberanda sit, & ad terram Israel reducenda (quod frustra in aduentu sui Messiæ, Hebræi futurum sperant expectantque) incompertum est. Nam licet communiter credatur, Israelitarum reliquias, in consumatione sæculi fidem Christianam suscepturas, ac tandem salutem consecuturas: de vniuersali tamen ipsorum reuersione ad terram Israel nihil certi affirmare possumus.

6 Altera propositio est. Non omnes qui ex decem tribubus erant Israelitas, in Assyrios fuisse translatos: etenim probabile admodum est, plurimos eorum, ipsiusmet captiuitatis tempore, in terra Israel ab ipso Rege Assyriorum fuisse relictos, præcipuè pauperiores, de quibus ipsum non curasse credendum est; sicuti postea fecit Nabuchodonosor, quando traduxit duas tribus in Babylonem, vt suo loco dicemus. Et item nō modo credibile, sed certissimum est, plurimos eodem pariter captiuitatis tempore, ab Assyrijs clam aufugisse; atque in montibus ac speluncis, se se abdidisse; ac post Assyriorum discessum, ad proprias vrbes, cum his qui relicti fuerant remeasse, ad quos postea Ezechias Rex Iuda misit cursores, qui inuitarent eos ad celebrandum Phase in Ierusalem, vt sub anno mundi proximo num. 3. dicemus: Iosephus quoque 10. antiq. cap. 5. non procul a fine capitis scribit, Iosiam visitasse & alios Israelitas, qui captiuitatem, & seruitutem Assyriorum euitauerant; Denique 2. Paralip. cap. 30. ver. 6. legimus, quod cursores Ezechiæ Regis prædicabant dicentes: filij Israel reuertimini ad Dominum &c. & reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manū Regis Assyriorum. Porrò horum alios probabile est, ad tutiora loca, nimirum ad vrbes Regum Iuda se se recepisse; ibique deinceps cum fratribus suis, tam ipsos, quam ipsorum posteros, perpetuo habitasse: mirū nanq; valde esset, in tāta præsertim, non vnius duntaxat vrbis; sed totius regni Israelitici captiuorum multitudine; si non plurimi, varijs modis, è manibus hostiū euasissent. Sed & ante hanc decem tribuum captiuitatē; scimus plurimos voluntariè de regno Israelitico, ad Iudaicum transisse; ibidemque postea inhabitasse, atque hoc pacto auxisse, ac roborasse regnum Iudæ, præsertim temporibus Roboam Regis Iuda, vt apertè colligitur tum 2. Paralip. cap. 11. ver. 16. & 17. tum ex Iosepho antiq. lib. 8. cap. 3. prope finem: Et item regnante Asa Rege Iuda, vt patet 2. Paralip. cap. 15. ver. 9. Sanè qui ex alijs tribubus, siue ante, siue ante post Israeliticam captiuitatem, se se duabus tribubus, Iudæ videlicet & Beniamin, quouismodo adiunxerunt; tametsi certum sit, eos vel eorum posteros, postea cum illis captiuos in Babylonem fuisse abductos: attamen eosdem quoque pariter cum ceteris, soluta illa captiuitate, redijsse, colligit Beda (quemadmodum habemus in Glossa Ordinaria super 1. Esdræ cap. 2. in fine) ex illis verbis: Habitaueruntque Sacerdotes &c. & vniuersus Israel in vrbibus suis. Itaque constat, vt dixi, non omnes decem tribuum Israelitas, in terram Assyriorum fuisse abductos; Sed ex ipsis non paucos, cum duabus tribubus, ante & post Babylonicam captiuitatem, simul in Ierusalem, & in alijs vrbibus terræ Iudæ, & Israel, cohabitasse, vt etiam ex infra num. 10. dicendis comprobari poterit.

Altera propositio.

Tertia propositio.

7 Tertia propositio sit: plurimos, vel saltem aliquos de posteritate illorum, qui a Theglath Phalasar primo, & deinde a Salmanasar in Assyrios translati fuerant; postmodū Cyri Regis Persarum temporibus, redijsse in Ierusalem, vt sentiunt S. Cyrillus in Prologo Zachariæ, & super Osee cap. 11. & in Malach. c. 2. & B. Theodoretus, ac Theophilactus in Osee cap. 3. prope finem: quorum opinio non modo falsa, vt putat asseritque Ribera super Osee cap. 1. sed nobis multo probabilior videtur, quam eius opposita. Etenim rationabile admodum est credere, aliquos ex alijs tribubus, nimirum magis Deum timentes, qui per Medorum Persarumque, ac Babyloniorum vrbes dispersi erant, quando promulgatum fuit gratiosum illud Cyri edictum in fauorem Hebræorum; putantes se quoque in tam vniuersali liberatione comprehendi; statim sine alia speciali facultate impetrata, properasse in Babylonem; & cum his qui erant ibi, ad sedes patrias cum gaudio remeasse: alios verò non multo post, priorum exemplo excitatos; obtenta ab eodem Rege licentia, pariter in terram

natiuitatis patrum suorum venisse. Quamuis non sit etiam improbabile, nonnullos quoque prædictorum Israelitarum, post Cyri tempora, videlicet Artaxerxe Longimano regnante, de ipsius etiam Regis, qui erga Hebræos satis bene affectus erat, licentia, vel cum Esdra, vel cum Neemia, de alienigenarum regionibus, tandem in patriam redijsse. Nam pro ea non mediocri beneuolentia, quam prædicti duo Reges erga Hebraicum populum ostendebant, credere possumus ac debemus, eos non negasse facultatem ijs, qui redire in Iudæam cuperent, etiam si non essent de illis quos transtulerat Nabuchodonosor: quoniam ista Hebræorum distinctio, vix cognita, & nullius momenti erat apud Reges Persarum; qui cum ita dominarentur vniuersæ terræ Iudæ, ac Israel, sicuti regionibus Medorum in quibus Israelitæ tunc habitabant; parum aut nihil eis referre poterat, quod aliqui ipsorum in vna magis Imperij sui parte manerent, quam in altera; præsertim cum tanta tunc esset prædictorum Regum potentia, vt nihil minus pertimescere possent, quam ne Israelitæ ab eis rebellare auderent, si quidam illorum ad proprias sedes reuerti permitterentur.

Scriptura loca de Israelitarũ reductione quo modo conciliãda.

Hanc tertiam propositionem satis confirmare possunt aliquot Prophetiæ, locaq; scripturæ sacræ, quæ videntur prænuntiasse, Israelitas quoque aliquando a sua captiuitate redituros: quæ loca, vt cum præcitatis oppositum significantibus conciliari possint; cogimur non de vniuersali omnium; sed de particulari nonnullorum Israelitarum reditu exponere. Eiusmodi est, quod legimus Ezechiel. cap. 37. ver. 16. vsque ad 23. Vbi sub figura duorum lignorum, quæ simul copulare Propheta iussus est, manifestè indicauit Dominus reditum Israelitarum ad montes Israel, & vnionem eorum cum Iudæis, vt ibidem latè explicari videtur. Et Ierem. ca. 50. ver. 4. vbi sic legitur: In diebus illis (idest cum capta fuerit Babylon) venient filij Israel, ipsi & filij Iuda simul &c. Et post pauca: Venient, & apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod nulla obliuione delebitur.] Et in eodem capite ver. 19. & 20. vbi dicitur: Et reducam Israel ad habitaculum suum, pascetur Carmelus, & Basan, & in mõte Ephraim, & Galaad saturabitur anima eius. In diebus illis, ait Dominus, quæretur iniquitas Israel, & non erit, & peccatum Iudæ, & non inuenietur; quoniam propitius ero eis &c. Sed multo clarius idem Propheta nostram hanc positionem confirmare videtur c. 3. ver. 11. vsque ad 16. Vbi primo inducit Dñm dicentẽ sibi, quod auersatrix Israel iustificauit animam suam in comparatione prꝑuaricatricis Iudæ, quæ non est reuersa ad eũ in toto corde, sed in mendatio.] Deinde præcipiẽtem sibi vt clamet contra aquilonem dicens: Reuertere auersatrix Israel ait Dominus, & nõ auferã faciem meam a vobis, & non irascar in perpetuum.] Et deniq; , post pauca, ait: Quia ego vir vester assumam vos, vnum de ciuitate, & duos de cognatione, & introducam vos in Sion, & dabo vobis Pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.] In quibus verbis apertissimè promittitur reductio Israelitarum non vniuersalis; sed aliquorum particularium in Sion: Non enim eludi potest hoc vaticinium, dicendo Dominum ibidem loqui ex suppositione; videlicet, si conuersi fuerint: quoniam certissimum est, quod si omnes conuersi fuissent, omnes de captiuitate liberasset: Sed assertiuè loquitur Dominus prænuntians aliquos ex illis conuersum iri; & promittens se assumpturum eos & reducturum in Sion. Præterea Osee, licet capitulo 9. præcipuè a versiculo 14. vsque ad finem capitis, & capit. vndecimo, versiculo quinto, vsque ad nonum, videatur prophetasse, perpetuam decem tribuum futuram captiuitatem: nihilominus, ex his quæ ibidem subiunguntur, nempe capitulo vndecimo, a versiculo octauo, vsque ad finem capitis videtur Propheta vaticinari, Dominum pœnituisse iræ suæ; & promisisse denuo reducere Israelem de terra Assyriorum: Et volabunt, inquit, quasi columba de terra Assyriorum, & collocabo eos in domibus suis, dicit Dominus.] Et in calce capitis primi ait: Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israel pariter, & ponent sibimet caput vnum.] Deinde in principio capitis secundi, filiam vxoris suæ, quæ typum Israelis gerebat; quamque præcedenti capite ver. 6. vocauerat, absque misericordia; mox iubet vocari, misericordiam consecutam.] quẽ locum postea fusius apertiusque ex eadem Prophetia explicauit Apostolus ad Rom. ca. 9. versic. 25. dicens: 8

Vo-

Vocabo non plebem meã; plebem meam.& non dilectam: dilectam:& nõ misericordiam consecutam; misericordiam consecutam.] Quamuis autem prædicta scripturæ loca, bene possint debeantque primario intelligi de Israelitarum Iudæorumq; conuersione ad fidem Christi; & de ipsorum cum Gentibus vnione in vna Ecclesia, & sub vno capite Christo; quod nunc iam ex parte videmus impletum in Prædicatione Euangelica; & adhuc plenius implendum expectamus sub mundi finem, quando reliquiæ Israel saluæ fient, vt est communis Patrum opinio: Nihilominus, non inconuenit etiam, eadem scripturæ loca, ad litteram accipere de quorundam Israelitarum reditu in patriam; ac de eorundam vnione cum Iudæis, quæ, vt numero præcedenti diximus, ante & post Babylonicam captiuitatem facta est, & vsque ad Christi tempora, & deinceps etiam postea perseuerauit; quemadmodum in sequenti propositione demonstrabimus. Extat etiam ad prædictorum confirmationem Tobiæ senioris prophetia, quæ habetur in capite libri eius vlt. ver. 6. vbi ait: Prope est interitus Niniue: non enim excidit verbum Domini: Et fratres nostri, qui dispersi sunt a terra Israel, reuertentur ad eam.] subintellige non omnes absolutè; sed omnes timentes Deum; vt præssius ibidem ver. 7. declaratur: licet enim hæc prophetia videatur etiam ipsa posse intelligi de reditu duarum tribuum, & solutione Babylonicæ captiuitatis; quia ibidem, more Prophetarum (de quibus S. Io. Chrysostomus super Psal. 43. ait, quod omnia tempora percurrunt præsentia, præterita, futura) subdidit mentionem, seu prædictionem combustionis templi, tanquam iam factæ; quæ tamen multo post ipsius Tobiæ obitum cõtigit: Veruntamen, quia statim post prænuntiatum Niniue interitum, qui nihil ad Iudæos pertinebat; subiungit: Et fratres nostri qui dispersi sunt a terra Israel, reuertentur ad eam.] proculdubio datur intelligi in eadem prophetia comprehendi debere, non Iudæos tantum; sed plures etiam de Israelitis qui inter Assyrios morabantur: illos enim magis proprie fratres suos Tobias poterat appellare. Nisi forte hæc prophetia specialiter respiciebat ipsius Tobiæ posteros; quos admodum credibile est, ob merita ipsius, & filij eius, fuisse postea aliquando ab illa captiuitate liberatos; & ab idololatrarum regionibus, ad patriam suam in qua verus Deus colebatur, reductos: præsertim cum in calce libri ipsius Tobiæ tradatur, quod omnis cognatio, & generatio eius, in bona vita, & sancta conuersatione permansit; ita vt accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus terram.] Denique Zacharias cap. 10. ver. 6. vsque ad finem capitis manifestè de conuersione, & salute decem tribuum; & de reductione earũ, ab Assyrijs in terram Galaad, vaticinatur. Quæ omnia scripturæ loca, & si quæ sunt eiusmodi alia; vt cum alijs quæ oppositum indicare videntur, conciliari possint; exponenda sunt (vt diximus) non de vniuersali, & communi Israelitarum reductione, qualis facta est Iudæorum; sed de pluribus illorum, quorum speciatim Deus corda tetigit, & vel simul cum Iudæis, vel priuatim reduxit in terram Israel.

9 Restat nunc respondere ad argumenta quæ contra hanc positionem desumit Ribera ex 1. Exdræ cap. 2. ver. 1. vbi hæc habentur: Hi sunt prouinciæ filij qui ascenderunt de captiuitate, quam transtulerat Nabuchodonosor Rex Babylonis in Babylonem; & reuersi sunt in Ierusalem, & Iudæam, vnusquisque in ciuitatem suam.] Et ex Iosepho, qui lib. 11. antiq. cap. 5. quemadmodum supra num. 4. dictum est, dicit, duas tantum tribus redijsse, ac sub Romano degere Imperio; decem verò, trans Euphraten mansisse. Et in eiusdem libri cap. 1. & 4. scribit, eos qui redierunt de Babylonia, fuisse ex duabus tribubus, & ex Leuitica, quæ in duabus semper intelligitur. Et ex B. Hieronymo, qui præter ea quæ superius num. 4. retulimus; super illa verba quæ habentur Malachiæ cap. 2. ver. 11. Et abominatio facta est in Israel, & in Ierusalem.] ait: Nequaquam in decem tribubus, quæ ab Assyrijs tenebantur; sed in his qui ad Cyri Regis Imperium, sub Zorobobele, & Esdra, & Neemia, de Babylone sunt reuersi.] Ad hæc & eiusmodi alia, breuiter dicimus: non mirum esse, quod scriptura sacra, & citati Auctores, nullam fecerint mentionem eorum qui de Assyriorũ captiuitate redierunt; quia quidam illorum, non semel ac simul omnes publicè; sed sparsim, interpolatis vicibus, ac priuatim venerunt: Et qui publicè cum duabus tribubus reuersi sunt, quod pauci admodum essent, respectu illorum quibus cum, se im- *Respõsio ad argumenta contrarium probantia.*

miſcuerant; ad eaſdem duas tribus pertinuiſſe videntur. Vnde cum denominatio ſemper a maiori parte fieri ſoleat; propterea dicuntur duæ tribus Iudæorum in patriam rediiſſe; & decem Iſraelitarum trans Euphraten remanſiſſe; tametſi è conuerſo, aliqui ex duabus tribubus remanſerint; & aliqui ex decem venerint.

Quarta propoſitio.

10 Quarta demum propoſitio, eademque certiſſima eſt; Chriſti Apoſtolorumque tẽporibus, plurimos in Iudæa, & in omni terra Iſrael, de ſingulis tribubus Iſraelitas extitiſſe. Nam Anna Propheteſſa filia Phanuel, erat de tribu Aſer, vt patet Luc. cap. 2. ver. 36. & Apoſtoli dicuntur fuiſſe de variis tribubus, iuxta illud quod dicitur in Pſal. 67. Principes Iuda Duces eorum, Principes Zabulon, & Principes Nephthalim: Et Dominum prædicaſſe in finibus Zabulon, & Nephthalim, patet Matthæi cap. 4. ver. 13. Et denique ſcimus Catholicam B. Iacobi Apoſtoli Epiſtolam, duodecim tribubus in diſperſione exiſtentibus fuiſſe ſcriptam, vt ex eius initio perſpicuũ eſt: nimirum non illis tribubus (vt aliqui perperam opinantur) quæ vſque hodie dicuntur eſſe vltra Euphraten, ſcripta fuit memorata S. Iacobi Epiſtola; illæ enim decem tantum eſſe perhibentur; ſed duodecim tribubus, inquit citatus ſcripturæ locus; id eſt iis qui de ſingulis duodecim tribubus, propter ſuſceptam Chriſti fidem (quemadmodum exponit Venerabilis Beda) a contribulibus ſuis eiecti fuerant de Ieruſalẽ, & diſperſi ꝑ regiones Iudææ & Samariæ, in prima illa fidelium perſecutione, cuius fit mentio Actorum cap. 8. ver. 1. Igitur euidentiſſimè conſtat, quod hiſce temporibus plurimi Iſraelitæ, etiam ex ſingulis decem tribubus quæ olim abductæ fuerant in Aſſyrios, inueniebantur in Ieruſalem, & in tota terra Iſrael; quos proculdubio partim ab his qui ante Aſſyriacam captiuitatem, vltrò ſe ſe duabus tribubus aſſociauerant; partim ab his qui ab Aſſyriis relicti fuerant, aut ab ipſis clam aufugerant; partim quoque ab illis paucis, quos de Iſraelitica captiuitate quomodolibet rediiſſe num. 6. ac 7. diximus; propagatos fuiſſe, dubitare nemo debet: qui ſucceſſiuè inter Iudæos non mediocriter multiplicati, ſub poſterioribus Iudæorum Regibus, quemadmodum olim ſub Dauide ac Salomone, vniformiter cum Iudæis viuentes, nihil ab ipſis in diuino cultu moribuſque diſcrepabant. Et in iſtis credimus impletas eſſe memoratas Ezechielis, Oſee, & Tobiæ prophetias, de quorundam Iſraelitarum reductione in terram Iſrael, eorundemque copulatione cum Iudæis, ſub vno eodemque communi regimine.

An x. tribus Iſraelitica ad noui orbis partes commigrauerint.

11 Ceterum, quoniam, dictum eſt Iſraelitas decem illarum tribuum, quas Reges Aſſyriorum duxerant captiuas; numquam poſtea, paucis duntaxat exceptis, rediiſſe in Iudæam; ſed circa montes Caſpios conſediſſe, ibidemque poſtea perpetuo remanſiſſe, vt eſt communis ſententia: non videtur hic ſilentio prætereunda; ſed commemoranda pariter ac explodenda alia quorundam opinio, exiſtimantium, eos ad noui orbis terras primo incolendas eſſe profectos; dediſſeque primam Indis occidentalibus, hoc eſt vtriuſque Americæ incolis, originem: ad quam rem confirmandam aiunt; quod iccirco noui orbis incolæ, ſunt natura timidi; & ſuperſtitionibus deditis & ingenio acuti; & mendaces; quia a prædictis Iſraelitis ſunt propagati; vnde & in eiuſmodi omnibus, illis aſſimilantur: quemadmodum etiam, inquiunt, in veſtitu. nam vel nudis pedibus ambulant; vel calceis vtuntur pla ntam tantummodo pedis operientibus; & duplici duntaxat veſtiuntur indumento; nimirum tunica & ſindone: Et hæc, aiunt, eſſe qualia erant illa, quæ a Samſone promiſſa fuerunt, problema ſuum diſſoluentibus, Iudic. cap. 14. ver. 12. & 13. Et adhuc etiam amplius opinionem ſuam comprobare nituntur auctoritate Eſdræ qui lib. 4. cap. 13. verſic. 40. (tametſi liber ille inter apochriphos computatur) ſic ait: Hæ ſunt decem tribus, quæ captiuæ factæ ſunt de terra ſua, in diebus Oſee Regis, quem captiuum duxit Salmanaſar Rex Aſſyriorum; & tranſtulit eos trans flumen; & tranſlati ſunt in terram aliã. Ipſi autem ſibi dederunt conſilium hoc, vt derelinquerent multitudinem Gentium; & proficiſcerentur in vlteriorem regionem, vbi numquam habitauit genus humanum, vel ibi obſeruare legitima ſua, quæ non fuerant ſeruantes in regione ſua. Per introitus autem anguſtos fluminis Euphraten introierunt. Fecit enim eis tunc altiſſimus ſigna, & ſtatuit venas fluminis vſque quo tranſirent: per eam enim regionem erat via multa, itineris anni vnius & dimidii; nam regio illa vocatur Arſareth. Tunc inhabitauerunt ibi vſque in nouiſſimo tempore: Et nunc iterum cum cœperint venire;

nire; iterum altissimus statuet venas fluminis, vt possint transire &c. hæc ibi Esdras, seu liber Esdræ ascriptus. Ex cuius verbis, præsertim ex eo quod ait: decem tribus Israeliticas, dereliquisse multitudinē Gentium; & profectas esse itinere anni vnius cum dimidio in regione Arsareth vbi numquam habitauerat humanum genus. Colligunt isti, eosdem Israelitas, abijsse in regionem noui orbis, antequam ad eam vllus hominum adhuc penetrasset, ibidemque permansisse; & consequenter ab ipsis postea propagatos esse, qui nunc eas incolunt regiones. Sed profecto hæc argumenta non modo non cogunt nos in ipsorum ire sententiam; quin potius contrariam persuadent. Nam posito (licet id probare debuissent) quod per regionem Arsareth, Auctor citati libri prouincias noui orbis intelligere voluerit; certe ab Assyria ad Americam, vt ex Geographorum tabulis patet, duplex potuit esse via; altera quæ ad orientem tēderet; altera ad occidentem; ambæ quidem longissimæ; Sed prima tamen multo breuior. Si ergo per viam orientalem non nihil ad aquilonem flectentes, tanquam breuiorem & commodiorem perrexerunt; vtique sine vlla maris transmissione (si, vt Arias Montanus putat, Asia nullo mediante freto cum America copulatur) Si autem (quemadmodum alij Geographi ponunt, & nos sub anno mundi 1931. n.44. diximus) inter Asiā & Americam, fretum extat Annianum; certe breui eiusdē transitu, ad ipsas noui orbis regiones peruenire potuissent. Sed si per hāc viam orientalem profecti sunt, proculdubio non opus fuit eos transire Euphraten, quem in Assyria existentes habebant ad occidentem; neque verum esset quod altissimus ad eorum transitum mirabiliter venas fluminis siccasset. Si autem per viam occiduam Euphrate iterum transmisso, vt apertè citatus Auctor indicat, incedere maluerunt; necessarium fuisset eos, vel vniuersa Syriæ, Arabiæ, Africæque latitudine, longis itineribus peragrata, ad Atlanticum vsque oceanum, & inde, eo magnis nauigijs ac longa admodum nauigatione transmisso, tandem ad Americam peruenisse: Vel ab Assyria ad occiduos Syriæ fines terrestri itinere, mox nauibus tota mediterranei longitudine vsque ad freti Gaditani exitum emensa, inde per vastissima & tūc omnino incognita oceani maria ad noui orbis oras postremo appulisse: Quod si re ipsa factum fuisset, profecto tam longam tanti populi nauigationem, vtpote magnum quid, & nouum, & numquam antea auditum, nullatenus citati libri Auctor silentio inuoluisset; sed id quoque inter signa ad illius populi fauorem ab altissimo facta retulisset. Cum igitur e conuerso prædictus Auctor, in memorati itineris narratione, nullius prorsus nautici traiectus, parui aut magni, meminerit; manifestum est, quod nequaquam ex ipso colligere possumus, præfatas decem Israelitarum tribus, ad noui orbis plagas vnquam transmigrasse. Præterea si eo consilio ad Americam, tunc temporis omnino inhabitatam, profecti essent, ne a quoquam legitima sua obseruare impedirentur; vtique oporteret aliqua saltem in illis regionibus, Hebraicæ legis obseruantiæ vestigia reperiri. At contra constat omnes illarum regionum incolas, ante receptam Euangelij prædicationem, fuisse idololatras; nec quemquam ipsorum nouisse, nedum obseruasse circuncisionem, aliaue Hebræorum legitima. Vnde liquet populos illos, non a prædictis Israelitis; sed ab alijs idololatris, genus suum duxisse. Quod autem timidi sint, & acuti ingenij; non magis indicat eorum originem a memoratis Israelitis; quam ab alijs eiusdem naturæ populis esse deductam. Sed neque omnibus noui orbis populis commune est, esse timidioris, & acuti ingenij; cum alioqui plures quoque ibidem reperiantur, & animo audaciores, & ingenio obtusiores, quemadmodum Iosephus Acosta, qui diu admodum in Americæ prouincijs versatus est, attestatur lib. 1. suarum historiarum naturalium, & moralium Indicarum cap. 23. Quod verò illæ gentes mendaces sint, & admodum superstitiosæ; proprium esse videtur, & commune, omnibus idololatris. Vestitus item ille satis simplex & modicus, redolet magis illorum rusticitatem, ac imperitiam; & climatis caliditatem, propter quam pluribus non indigent indumentis, sicuti fit in alijs calidioribus prouincijs; quàm quod arguat eos ab Israelitis ortum habuisse. Nam dicere, quod vestimenta Indorum similia sint tunicis & sindonibus, (quorum meminit Samson loco Iudicum allegato; neque probari potest; neque si sic esset, inferri posset intentum; quandoquidem, si diligentius perpendatur ille locus, palam fiet, Samsonem non ab Israelitis illas tunicas ac sindones abstulisse; sed a Philisthæis ab

eo apud Ascalonem occisis, vt ibidem ver. 19. perspicuè traditur. Itaque vt rem paucis absoluam; non minus inepta est ista opinio, de profectione decem tribuum Israel in Amaricam ad eam primo incolendam; quam ea quæ putat primos eiusdem Amaricæ incolas, ad eam deuenisse gradientes per insulam Atlandidem (nescio a quo somniatam) ab occiduis Africæ oris, vt aiunt, olim ad ipsius Americæ fines pertingentem; de qua insula habentur multa apud Platonem in Timeo fabulosè narrata. fabulosè dixi; quia certissimum est, talem insulam nunc non extare, & a Geographis antiquis, nusquam eiusmodi terminis fuisse descriptam. Sed non est præsentis negotij in hac re diutius immorari, neque hic disquirere, quomodo homines ad Americæ plagas primo incolendas penetrare potuerint; Cum de hoc satis sub anno mundi 1931. num. 45. vsque ad 48. dictum sit.

De insula Atlantica a quibusdam conficta.

Per hæc circiter tempora, videlicet, sub finem anni Ezechiæ Regis Iuda sexti; prophetauit Isaias quædam ad natiuitatem Domini pertinentia, quæ traduntur in capite Prophetiæ eius 9. vt non obscurè colligi potest ex initio eiusdem capitis. Vbi memorantur duæ, quæ præcesserant, Assyriorum de Israelitis victoriæ; altera quando Theglath Phalasar deprædauerat tribus Zabulon & Nephthalim, de quibus dicitur: Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Nephthali.] altera quando Salmanasar, vniuersum Israelem transtulerat in Assyrios: quod quidem paulo ante memoratam prophetiam accidisse, planè indicant illa Prophetæ verba, quæ citatis subsequuntur: Et nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ Gentium.] siquidem ibi (vt sacri exponunt Doctores) non solum indicatur Israelitica captiuitas a Salmanasar in Assyrios abducta; sed etiam significatur eandem paulo antea contigisse; quemadmodum apertè ostendit vocabulum illud nouissimo quod est ac si dictum esset nuperimè. Ab hoc verò tempore, vsque ad annum regni eiusdem Ezechiæ decimum quartum; prosecutus est Isaias prophetare, quæ leguntur a prædicto eius cap. 9. vsque ad 20. 12

Isaias vaticinatur de natiuitate Christi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3315.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 293.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda septimo, qui erat Israeliticæ captiuitatis primus, Tobias (vt in tabulis etiam expressum videbitur) in eadem captiuitate, cum vxore, & filio, & reliquis de tribu sua, in Niniuem perductus, in vera pietate perseuerans, veri Dei cultum legemque, etiam in medio idololatrarum positus, omnimode obseruabat. Nam cum ceteri Israelitæ ederent de cibis Gentilium; ipse a cunctis escis lege vetitis, abstinebat: Et quia in sancto Dei timore iugiter perseuerans viam veritatis non deserebat; dedit illi Dominus gratiam in conspectu Salmanasar Regis; qui præter pecunias non modicas eidem gratis erogatas; fecit quoque ei facultatem vbique pergendi ac faciendi quæcunque vellet: qua libertate, ipse non ad propriam; sed ad fratrum suorum, hoc est Israelitarum, vtilitatem vtebatur: Etenim frequenter huc atque illuc ad concaptiuos suos discurrebat; quibus non solum monita salutis peramanter dabat; Verum etiam quicquid habere poterat, quotidie eis impertiebatur; atque ita pro viribus adiuuabat omnes. Cum aût quadam die (vt vel ab vno hoc exemplo cetera discere liceat) in Rages ciuitate Medorum deuenisset; ibique inter alios de tribu, & genere suo, inuenisset quemdam, nomine Gabelum, valde notabili pecuniæ summa egentem; pro ære, vt arbitror, alieno dissoluendo; ne dequoqueret aliaue grauissima incurreret damna; puta aut perpetui carceris, aut ne ipse, & liberi sui in seruos, & ancillas a creditoribus redigerentur. hæc intelligens pius Tobias; & viri miseratione commotus, accommodauit ei, sub chirographo, decem talenta argenti, de pecunijs sibi a Rege dono datis; quæ penes se ad pias eiusmodi causas tulerat. Tobi. cap. 1. ver. 2. 3. & 11. vsque ad 18. 1

Tobias in captiuitate positus Dei legem obseruabat.

A Salmanasar beneficia accipit.

Opera charitatis exercet.

Pecuniam Gabelo gratis accommodat.

At

2 At verò per idem tempus, ille gentes quas (vt sub anno præcedenti num. 2. diximus) pro filijs Israel inde translatis, posuerat Rex Assyriorum in vrbibus Samariæ; in cultu idolorum suorũ perseuerantes; faciebant sibi singulæ deos suos; quos prius colere consueuerant in regionibus suis. Quamobrem immisit Dominus leones qui per terram Israel discurrentes, interficiebant eas. Quod cum audisset Rex Assyriorum, præcepit illuc adduci vnũ de Sacerdotibus Domini, qui doceret eos legitima Dei terræ: Quem illæ gentes non omnino auscultarunt: quandoquidem tametsi timerent Dominum propter plagam leonum eis immissam; nihilominus etiam nõ cessabant colere idola sua. Atque in hac mixtura cultus Domini, & idolorum deinceps perseuerauerunt ipsi, & posteri eorum vsque ad tempora Christi, & Apostolorum, quando recepit Samaria verbum Dei, vt patet legenti Actorum cap. 8. ver. 5. vsque ad 18. Quæ omnia describuntur 4. Reg. cap. 17. ver. 25. vsque ad finem capitis. Sanè vt testatur Iosephus in calce lib. 9. antiq. prædictos populos Iudæi olim appellabant Cuthæos, quod maxima ipsorum pars de Cutha Persidis regione, & a flumine Cutho ibidem existente, traducti essent: Græci verò, quando dominari cœperunt Hebræis, illos postea vocarunt Samaritas, siue Samaritanos; quo nomine etiã vtuntur Euangelistæ. Et quemadmodum cor istorum non erat rectum cum Domino; ita etiam neque cum Iudæis sincerè ambulabant. Nam (vt ait Iosephus vbi supra, & repetit 11. antiq. cap. 8. prope finem) erant semper pro præsenti temporum conditione mutabiles; & eo ingenio, vt in rebus Iudæorum aduersis, negarent se esse eorum cognatos; veritatem tunc dicentes; quoties autem res Iudæis feliciter succedere perspiciebant; confestim in ipsorum societatem irruentes, eosdem ad se attinere affirmabant; a Iosepho eiusque filijs Manasse ac Ephraimo seriem generis sui deducere iactantes. B. Chrysostomus quoque homil. 30. in Ioan. dicit: quod quamuis re vera isti essent gentiles; tamen aliquando in Iudaicam se se nobilitatem inserere nitebantur; & Iudæos vocare cognatos; quoniam Israelitarum terram tenebant; & aliqua de eorum lege receperant. Huius rei exemplum videre licet 1. Esdræ cap. 4. vbi legimus: quod quando Iudæi de licentia Cyri Regis Persarum cœperunt ædificare templum in Ierusalem; ipsi quoque Samaritani volebant se simul intromittere, & cum eis ædificare: Iudæis verò id recusantibus; impedire conati sunt ædificium. Siquidem corruptis Regijs Ministris, eorundem auxilio, & fauore, fregerunt consilia Iudæorum; dilataque est ædificatio vsque ad tempora Darij Regis, vt infra suo loco dicetur. Ex quibus omnibus colligi potest causa cur Iudæi non coutebantur Samaritanis, vt dicitur Ioan. cap. 4. ver. 9. Et cur Mulier illa Samaritana ibidem ver. 12. responderit Christo: Numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum istum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?] Et item cur Dominus dixerit Apostolis: In viam Gentium ne abieritis; & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis; sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel.] Matthæi c. 10. ver. 5.

De Cutheis siue Samaritanis.

Cur Deum, & pariter idola colerent.

3 Per hæc quoque tempora, nimirum (vt notat Caietanus super 2. Paralip. cap. 30.) post sextum regni Ezechiæ annum, & abductos in terram Assyriorum Israelitas: misit Ezechias Rex Iuda cursores siue nuntios cum Epistolis Regijs ad Iudam, & ad Ephraim, & Manasse, & ad omnem Israel; id est ad reliquias Israelitarum quæ remanserant in terra ipsorum; inuitauitque eas vt venirent ad domum Domini in Ierusalem, & ad celebritatem Paschæ, quam sollemniter restituere cogitabat. Et certè Caietani opinio est valde rationabilis. Nam si tunc Israel habuisset, vt prius propriũ Regem; non est credibile, quod Rex Iuda, sine illius consensu, ausus fuisset conuocare Israelitas in Ierusalem; nec est verisimile, quod ipse Rex Israel tale quid vnquam concedere, permittereue voluisset; veritus nimirum, ne hac occasione deficeret a se populus, & ad Iudæ partes transitum faceret: quandoquidem non ignorasset, hac de causa olim Ieroboam primum Israelis Regem, fecisse vitulos aureos, vt auerteret populum ab ascensu ad templum Domini; prohibuisseque ne irent adorare in Ierusalem: Et idipsum postea ab omnibus successoribus suis, accuratè admodum fuisse obseruatum. Sed quid in re apertissima immoramur? cum cap. Paralip. citato ver. 6. & 7. manifestè tradatur, quod nuntij qui ab Ezechia Rege missi fuerant, dicebant ad Israelitas: Reuertimini ad Dominum &c. & reuertetur ad reliquias quæ effu-

Quando Ezechias inuitauerit Israelitas ad celebrandũ Pascha in Ierusalem.

effugerunt manum Regis Assyriorum.] ergo iam præcesserat captiuitas: quod etiam clarius ibidem subiungitur illis verbis: Nolite, dicebant, fieri sicut patres vestri, & fratres qui recesserunt a Domino; qui tradidit eos in interitum, vt ipsi cernitis.] & adhuc manifestius infra ver. 9. vbi dicitur: Si vos reuersi fueritis ad Dominum; fratres vestri, & filij habebunt misericordiam coram Dominis suis, qui illos duxerunt captiuos; & reuertentur in terram hanc.] Ex his itaq; patet decipi Abulensem, qui super 4. Reg. cap. 18. quæst. 16. putat omnia quæ narrantur 2. Paralip. cap. 30. & 31. acta fuisse anno primo regni Ezechiæ; & Riberam item, qui super cap. 1. Osee num. 101. dicit prædictos cursores, missos fuisse ad Israel in initio regni Ezechiæ; & Israelitas ab eo inuitatos, postea ingruente Assyriorũ bello, transisse ad duas tribus idest ad regnum Iuda.

Cum ergo nuntij Regis Iuda, per Israeliticas quoque regiones excurrerent, de ciuitate in ciuitatem, hortantes vbique vniuersos, vt tandem post tot tantasque castigationes a Deo acceptas, non amplius renuerent differrentue conuerti ad Dominum Deum patrum suorum; sed tandem deliberarent venire in Ierusalem ad celebrandum Phase cum fratribus suis Iudæis: alij quidem irridebant eos; alij verò, præsertim quidam de tribu Aser, & Manasse, & Zabulon, cursorum consilio & hortationibus acquiescētes, venerunt in Ierusalem; vbi pariter omnes quoque viri Iuda vnanimes conuenerunt. Et quoniam in mense anni sacri primo, quando Paschæ sollemnitas ordinariè celebrari debebat; nondum populi congregari potuerant; nec tot Sacerdotes sanctificari, quot pro tam grandi ac numeroso Paschate celebrando, necessarij videbantur: inito consilio, decreuerunt, Rege etiam annuente, celebritatem diferre in mensem secundum, prout olim iusserat Dominus per manum Moysi Numer. cap. 9. ver. 10. & 11. in eiusmodi casibus esse faciendum. Igitur in mense secundo, congregati pariter populi multi, ante omnia destruxerunt altaria idolorũ, quæ fecerat impius Achaz in vniuersis angulis Ierusalem, quando clauserat templi ianuas, vt dicitur 2. Paralip. cap. 18. ver. 24. & proiecerunt ea in torrentem Cedrõ. Deinde quartadecima die eiusdem mensis secũdi, ad vesperam, immolauerunt Phase, & consequenter fecerunt sollemnitatem azymorum septem diebus, offerentes holocausta in domo Domini; & immolantes victimas pacificas; & comedentes, ac laudantes Dominum per singulos dies cum ingenti letitia; cum interim Leuitæ Sacerdotesque organis officio suo congruentibus, dulciter admodum personarent. 4

Idolorum subuersio in Ierusalem.

Paschæ, et azymorum celebritas.

Quatuor singularia in hoc paschate acta.

Ceterum in hac Paschali sollemnitate, quattuor singularia contigisse memorantur. Nam primo, quia multi ad eam immundi conuenerant; quando ventum est ad immolationem agnorum Paschalium; quæ nõ in templo; sed per domos & familias, ritu Exod. cap. 12. ver. 1. vsque ad 29. descripto, fieri debebat; cum capita familiarum ad quæ pertinebat immolare agnos, sanctificata non essent; pro ipsis supleuerunt Leuitæ, iugulantes familijs agnos; & ponentes de sanguine ipsorum in superliminaribus domorum; & cetera quæ fieri præcepta erant sedulo exequentes. Secundo inter alios immundos qui ibidem conuenerant; magna pars populi tribus Ephraim, & Manasse, & Issachar, & Zabulon, contra legis præceptum comederunt agnos Paschales, antequam sanctificarentur; pro quibus orauit Ezechias Rex Dominum; qui exaudiuit eum; & placatus non imputauit eis, quod minus sanctificati comedissent Phase. Tertio in oblatione etiam victimarum, quæ fiebat in templo; quoniam vt dictum est, multi erant immundi; vt & ipsi possent victimas offerre Sacerdotibus immolandas; in ipso oblationis actu, Leuitarum ministerio vsi sunt; qui suppleuerunt officium, quod ab offerentibus mundis fieri debuisset. Quarto demum præter septem primos dies azymorum, placuit quoque vniuersæ multitudini, vt celebrarẽt etiam alios dies septem; quod & fecerunt, offerrentes Domino sacrificia plurima cum ingenti gaudio, & in hac secunda celebritate; ipse Rex præbuit populo tauros mille; & ouium septem millia; & similiter Principes præbuerunt eidem populo tauros totidem; & oues decemmillia; fuitque ista sollemnitas in Ierusalem tam grãdis, qualis a diebus Salomonis in ea vrbe facta non fuerat. Denique peracta festiuitate, sacerdotes & Leuitæ, benedicentes populo, dimiserunt illum. Quæ omnia, licet aliquanto obscurius, describuntur 2. Paralipomenon capitulo 30. per totum. 5

Ex-

6 . Expleta Paſchali ſollemnitate, omnes Iſraelitæ qui inuenti ſunt in vrbibus Iudæ, vnanimiter egreſſi, fregerunt cuncta idolorum ſimulacra; & ſuccenderunt lucos; demolitique ſunt excelſa, & altaria eorum, non ſolum in omni Iuda, & Beniamin; ſed & in vrbibus Ephraim, & Manaſſe: atque his peractis reuerſi ſunt ad poſſeſſiones ac ciuitates ſuas, 2. Paralip. ca. 31. ver. 1. Et hinc confirmatur quod iam ex tunc defecerat regnum Iſrael, vt ſupra num. 3. dictum eſt: alioqui Rex hæc & eiuſmodi in vrbibus ſuis proculdubio fieri prohibuiſſet.

Deſtruuntur idola etiam in vrbibus Ephraim, & Manaſſe.

7 . Ezechias autem Rex in Ieruſalem quotidie proficiebat, atque in promouendo, in dieſque magis augendo cultu Domini, totis viribus incumbebat; & vt hoc facilius meliuſque conſequi poſſet; curabat in primis inſtaurare Sacerdotum ac Leuitarum officia; nec non eorundem diſtributiones, viceſque ad normam olim a Dauide inſtitutam, reſtituere. Cum ergo prius ſuſcepiſſet in ſe onus prouidendi ex proprijs redditibus victimas pro holocauſto, quod mane ac veſpere iugiter fieri debebat, & item pro holocauſtis ſabbatorum, & Kalendarum, ac reliquarum anni ſollemnitatum: præcepit deinde populo Ieroſolymitano, vt daret partes Sacerdotibus, ac Leuitis in lege ſtatutas, quibus commodè ſuſtentari, & abſque alia ſollicitudine, his quæ ad legem Domini ac miniſteria templi pertinebant, vacare poſſent: quod alacriter, & magna animorum promptitudine, protinus executioni mandari cœpit. Etenim cernens populus eximiam Regis ſui pietatem; quippe qui non præcipiendo duntaxat; ſed præuio opere, exemploque ſuo cunctos ad diuinum cultum inſtaurãdum ac prouehendum animabat, prouocabatque; plurimas abundanterque offerebat primitias ac decimas, frumenti, vini, olei, mellis, & omnium quæ gignebat humus. Eiuſdem quoque populi Ieroſolymitani exemplo excitati cęteri Iudæi, ac Iſraelitæ, qui in alijs vrbibus habitabant; ipſi ſimiliter decimas boum, ouiumque, & aliarum rerum quæ vouerant, alacriter obtulerunt; cuncta deferentes in Ieruſalem coram Domino Deo ſuo. Cum autem vidiſſent, qui curam habebant colligendi ac diſtribuendi memoratas oblationes, eas large admodum excreſcere; & ſupra præſentem neceſſitatem nimium ſuperabundare; cœperunt, menſe tertio, diſtinctos quoſdam frugum aliarumque rerum aceruos facere, quos poſtea menſe ſeptimo, quando eiuſmodi collectio in illis regionibus ceſſare conſueuit, compleuerunt. Hos cum quadam die Rex conſpexiſſet; iuſſit pro his condendis fabricari horrea; & cellaria in domo Domini; quibus præfecit Choneiam Leuitam, & alios nonnullos, qui eidẽ deſeruirent; & curarent omnia fideliter condi ac conſeruari. Sed & alter Leuites, cui nomen erat Chore, Ianitor Portæ Orientalis, præpoſitus erat his quæ ſponte offerebantur Domino; habebatque ſub ſe alios plures, qui diſpoſiti erant per vrbes Sacerdotum ac Leuitarum, per quos illis, qui expleta miniſterij ſui vice, ad propria redierant, tam pro ipſis, quam pro vxoribus & liberis vtriuſque ſexus alendis, partes de his quæ oblata fuerant, fideliter præbebantur. Neque verò prædicti Leuitæ tantum; verum etiam alij quoque viri filiorum Aaron hoc eſt Sacerdotes, erant diſpoſiti per agros, & ſuburbana vrbium Sacerdotalium ac Leuiticarum, qui partes diſtribuerent vniuerſo ſexui maſculino Sacerdotali. Etenim iſta rerum Domino oblatarum diſtributio, quæ hic indiſtinctè traditur, intelligenda eſt iuſſa fieri ſecundum leges olim a Domino per Moyſen traditas: Siquidem ex his quædam diſtribuenda erant communiter tum Sacerdotibus tum Leuitis, & pro vxoribus ipſorum ac filijs vtriuſque ſexus; vt decimæ: quædam ſolis Sacerdotibus; vt partes ſacrificiorum, quibus maſculi tantum & mundi, veſci poterant; & primitiæ quæ communes erant etiam vxoribus, & filiabus eorundem Sacerdotum, de quibus aliàs. Et hæc ſunt, quæ Ezechias Rex fieri curabat, vt regnum ſuum in vero ac legitimo Dei cultu conſeruaret, quemadmodum deſcribitur 2. Paralip. cap. 31. per totum.

Ezechias quo ſtuderet augere cultum Domini.

8 Quoniam autem filij Iſrael, vſque ad hæc tempora, adolere ſolebant incenſum ſerpenti æneo, quod olim, iubente Deo, fecerat Moyſes in deſerto, vt in eo aſpiciẽtes Iſraelitæ, a ſerpentum morſibus ſanarentur, ſicuti legimus Numer. cap. 21. ver. 8. Videns pius Rex, quod prædictus ſerpens, qui in memoriam tanti beneficij hactenus fuerat aſſeruatus; iam non amplius, ad recolendam Dei beneficentiam deſeruire videbatur: quin potius, inuidia diaboli, populo in occaſionem ſcandali, & idololatriæ deuenerat: confregit eum, voluitque deinceps nominari Hebraicè Noeſthan,

Cur ſerpentem æneum confregeris.

quod

quod aiunt Latinè significare, purum æs, seu massam æneam, vt vel hoc ipso nomine, cunctis innotesceret, nullum esse ei amplius cultum adhibendum, quarto Reg. capitulo 18. versiculo quarto. Et hinc patet, quod ille serpens æneus, qui vsque hodie Mediolani in templo S. Ambrosij palam visitur, & quem vt refert Sigonius Historiarum de regno Italiæ lib. 7.) Arnulphus eiusdem vrbis Archiepiscopus, anno salutis circiter 971. ab Ottone Germanorū Imperatore, Constantinopolim ad Ioannem ibi tum Imperantem missus, ex thesauro eiusdem Ioannis dono acceptum, ad Ecclesiam suā detulit, non est ille met serpens (vt falso quidam existimarunt, & adhuc a nonnullis imperitis creditur) qui olim a Moyse in deserto factus fuerat; sed alter postmodum, nescio a quo, aut quando, ad illius similitudinem, & (queadmodum eidem Arnulpho Græci, citato Auctore attestante, asserebant) ex eodem, quo ille Mosaicus, ære conflatus.

Aliquot ex parabolis Salomonis inuenta & exteris abdita.

Per eadem, vt arbitror, tempora, nonnulli docti, pariterque religiosi admodum viri: siue iussu Ezechiæ regis, qui quemadmodum religionem iam pene colapsam, sedulo restituere curauerat; ita studium quoque sacrarum scripturarum promouere ac prouehere intendebat: siue ipsi, motu proprio, eo quod diligerent Ezechiam propter singularem eius sanctitatem, & existimarent gratū se ei facturos, si aliquid ad Dei cultum pertinens, eidem offerrent; multas de Parabolis Salomonis, quæ tunc temporis dispersæ, ac iam pene deperditæ erant, diligentissime conquisitas, atque in vnum collectas, regique oblatas, de ipsius mandato, vt creditur, addiderunt libro Prouerbiorum eiusdem Salomonis. Incipit autem hec additio, ab eiusdem libri c. 25. & extenditur vsque ad finem libri, vt ex inscriptione, seu initio dicti capitis, manifestum est. 9

Ezechias coluit bonas artes, præsertim Mathematicas.

Fertur quoque Ezechias rex, coluisse bonas artes; & fuisse Mathematicarū, scientiarum, quæ tunc maxime apud Chaldæos vigebant, valde studiosum; ac restituisse annum; positis legibus de intercalando tertio quoque anno, mense Nisan. Quamuis hodie Iudæi mensem Adar intercalare malint. sed id ferè in idem recidit. Quouis enim ipsorum duplicato; ita vt ille tertius annus, tredecim lunationes contineat proculdubio annus lunaris, ad solarem, in fine decennouenalis cuiusque Cycli, reducitur; quemadmodum nos sub anno mundi 2544. num. 9. declarauimus. Non tamen credendum est, Ezechiam fuisse primum, qui apud Hebræos annum lunarem, solari æquare tentauerit. Nisi enim id aliquo modo prius fieri consueuisset; profecto non semper Nisan potuisset verè dici, esseque mensis nouarum frugum; neque semper in die eiusdem mensis decimo sexto, aut decimo septimo potuissent Hebrei offerre manipulum spicarum in lege sancitum; vt sub anno mundi, numeroque proxime citatis, probatum est: Sed oportet quod Ezechias regulas quasdam, prioribus, & vsque ad sua tempora vsitatis, exactiores, & commodiores adinuenerit; easque in vsum induci curarit. Ex his nonnulli suspicantur, apposite Dominum exhibuisse ipsi Ezechiæ ægrotanti, consequendæ salutis signum, Isaiæ cap. 38. ver. 7. in re mathematica; nimirum retrocessionis vmbræ solaris; tanquam ingenio, & inclinationi suæ valde accummodatum; vt refert Genebrardus lib. suæ Chronologiæ 1. 10

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3318.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 299.

Salmanasar moritur.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda decimo ferè expleto, oportet decessisse Salmanasar Regem Assyriorum: hoc enim circiter tempore desinunt anni decem quibus ipsum regnasse tradunt Genebrar. vbi supra, & alij. 1

AB OR-

AB ORBE CONDITO ANNVS 3319.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 297.

1 ANNO proximo circiter ineunte regnauit in Assyria Senacherib; fuitq; Rex Assyriorum a Belo quadragesimus. Huius Regis fit mentio 4. Reg.ca.18.ver. 13. vsque ad finem capitis 19. & 2.Paralip.cap.32. ver.1. vsque ad 23. & Isaiæ cap. 36.& 37. & Tobi.cap.1. ver.18. vbi expressè dicitur; quod erat filius dicti Salmanasar. Vnde manifestè apparet allucinari Eusebium, qui in Chronicis, vbi agit de fine regni Israel, qui contigit postremo regni Osee anno; eundem facit Senacherib cum Salmanasar: ait enim quod Senacherib, qui & Salmanasar, vicit duxitq; Israelitas in captiuitatem. Fallitur etiam ibidem idem Auctor in eo quod ait, prædictum Senacherib, siue Salmanasar, fuisse Regem Chaldæorum; cum tamen certissimũ sit, scripturam sacram vbique appellare eum Regem Assyriorum; & præterea constet ex 4. Reg.cap.20.ver.12. & Isai.cap.39. ver.1. quod eodem tempore quo regnabāt Ezechias in Iuda, & Senacherib in Assyria; regnabat quoque Merodac Baldan in Babylone, quæ & Chaldæa dicebatur. Ceterum iste Senacherib, creditur idem esse, qui apud Isaiam ca.29. ver.1. nuncupatur Sargon: quod si verum est, oportet ipsum fuisse binominem. *Senacherib regnat in Assyria.*

2 Per hæc circiter tempora, probabile est, quod Ezechias Rex Iuda, cogitans excutere a se iugum Assyriorum; cœperit prius munire Ierusalem, vt breuiter tangitur Ecclesiastici cap.48.ver.19. & latius explicatur 2. Paralip.cap.32.ver.5. his verbis: Ædificauit quoque, agens industriè, omnem murum qui fuerat dissipatus; & extruxit turres desuper; & forinsecus alterum murum; instaurauitque Mello, & ciuitatem Dauid; & fecit vniuersi generis armaturam, & clypeos &c. Vbi tametsi hæc videantur facta post aduentum Senacherib in Iudæā: nihilominus multo probabilius est; quod facta fuerint ante: non enim verisimile est, quod Ezechias, quando statuit deficere a Rege Assyriorum; differre voluerit munitionē ciuitatis, donec videret illũ aduersum se cum exercitu venientem; sed prudenter, longe prius anteuerterit prouidere rebus suis; cœperitque paulatim reficere muros, & turres, quæ non modico tempore absolui poterant: deinde aduenientibus Assyrijs, cuncta quæ inchoauerat accellerari, ac perfici, & reliquas præparationes bellicas in promptu haberi, quantocius curauerit. Probabile item est opinari, quod eodem pariter tempore, quo munire curabat Ierosolymam, idem Ezechias Rex; vt indeficientem aquarum copiam in vrbem induceret, ne obsidionis tempore populus aquæ penuria laboraret; fecerit aquæductum, magnis laboribus, ac impensis, excauata ferro rupe, quemadmodum dicitur loco Ecclesiastici citato, atq; ita per subterraneos canales deduxerit aquas in medium ciuitatis iugiter fluentes, extructa ibidem publica, ad populi commodum, piscina; quod etiam traditur 4.Reg.cap.20.ver.20.& 2. Paralip. cap.32. ver. 30. Cuius piscine historiam, ex citatis scripturæ locis contexuit Brocardus in sua terræ sanctæ descriptione parte prima cap.7. §.43. in hæc verba: Intrantibus in Ecclesiam Sanctæ Annæ ostenditur piscina interior, quam Rex Ezechias hoc modo fecit. Obturauit superiorem fontem aquarum Gyon, conuertitque aquas eius subtus ad occidentem vrbis Dauid, per vallem paulo ante dictam, (nimirum Iosaphat) incidens petram ferro; & inducens aquas per ciuitatis medium in piscinam istam; vt in obsidione haberet populus aquas ad bibendum; & eas non possent Assyrij prohibere: Fontem verò aquarum Gyon, qui non longe distat ab agro fullonis, duxit in piscinam superiorem, quæ est super Natatoria Siloe, quam Achaz inceperat, sed non perfecerat. De hac piscina, & de hoc fonte eiusque situ, dictum est illud Isaiæ capitulo 7. versiculo 3. Egredere ad extremum aquæductus piscinæ superioris,

Ezechias quãdo cœperit munire Ierosolymam.

Aquaductũ fabricat.

rioris in via agri fullonis.] est enim piscina hæc & dicitur superior respectu Natatoriæ Siloe: quæ ex hac piscina, & ex fonte Siloe aquam recipit tanquam inferior. Hæc Brocardus, qui ibidem prosequitur agere de alijs piscinis in Ierusalem existentibus, quæ nunc ad rem nostram non faciunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3321.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 299.

Rebellat a rege Assyriorū.

ANNO regni sui decimo tertio. vt num. 2. probabimus, Ezechias rebellauit a Rege assyriorum, & non seruiuit ei, quemadmodum traditur 4. Reg. ca. 18. ver. 7. dicitur autem rebellasse, non impropriè, vt putat Lyranus; quia videlicet noluerit recipere eum; sed verè & propriè, vt arbitror rebellauit, quoniam ex proposito se exemit a subiectione Regum Assyriorum, nec voluit amplius seruire eis, nec solita illis pendere tributa. Nam, vt bene notat Abulensis, a diebus Achaz, qui petierat auxilium a Theglath Phalasar Rege Assyriorum, vt legimus 4. Reg. ca. 16. ver. 7. & postmodum, Dei prouidentia, ab eodem afflictus valde fuit; tametsi ei resistere nō ausus esset, quin potius frustra muneribus ipsum placare curasset, quemadmodum dicitur 2. Paralip. cap. 28. ver. 20. & 21. Ab eo, inquam, tempore, videtur Iudæ Regnum aliquatenus semper remansisse subiectum Regibus Assyriorum; eisque aliqua quotannis soluisse tributa. Quod etiam colligi potest ex his quæ habentur 4. Re. capitulo 18. ver. 14. vbi legimus: Ezechiam misisse nuntios ad Senacherib Regem Assyriorum oppugnantem Lachis, ac dixisse: Peccaui, recede a me, & omne quod imposueris mihi, feram.] Quid enim est. Peccaui. nisi aperte fateri se non debuisse ab eo rebellare? aut ei negare tributa, quæ prius tum ipse, tum pater eius, eidem pendere consueuerant? Idem quoque elici potest ex his quæ in eodem Regum capitulo versiculo 20. habentur; & repetita inueniuntur Isaiæ cap. 36. ver. 5. de Rabsace, qui missus a præfato Rege Assyriorum, acerbè admodum increpabat Ezechiā, quod a Senacherib recessisset, ac rebellare ausus esset. 1

Quod hoc anno id egerit.

Quod autem hæc Ezechiæ Regis Iuda a Rege Assyriorum defectio, hoc circiter anno acciderit; inde satis conprobatur, quod anno insequenti (ut nos ibidem probabimus) statim idem Senacherib, ingenti coacto exercitu, contra Ezechiam venerit: non enim credibile est ipsum, attenta maxime tam grandi eius potentia, sustinere diutius voluisse aut differre talem vlcisci defectionem. Neque verò videtur Ezechias ante hæc circiter tempora rebellare potuisse a Rege Assyriorum; tum quia regnum Iuda prius valde attenuatum ac debilitatum fuerat, propter maximas plurimasque calamitates, quas regnante Achaz, perpessus fuerat; tum quia ex supradictis constat Ezechiam, ante & post Israeliticam captiuitatē, in restaurando Dei cultu fuisse occupatum; & denique, quia si multo ante hæc tempora, hæc defectio contigisset; vtique non a Senacherib, sed a Salmanasar, qui tunc regnabat, ei statim bellum illatum fuisset: Quare non possum Abulensi subscribere, qui super 4. Re. capitulo 18. quæstione 25. dicit; credendum quidem esse, quod ex dicto tempore, Achaz soluerit tributa Regibus Assyriorum; Sed tamen Ezechiam cum regnare cœpit, noluisse ea soluere; & ideo, inquit, ascendit contra eum Senacherib. Verum si hoc esset, sequeretur ipsum Salmanasar, qui penè eodem tempore regnare cœpit super Assyrios, quo Ezechias super Iuda; hanc defectionis iniuriam, toto regni sui tempore, nimirum decennio, aut dissimulasse, aut vindicare non valuisse. neutrum autem credibile est. Non enim fortius erat Iudæ regnum, regno Israel; quod tamen idem Salmanasar, simili de causa, aggressum 2

cepit,

cepit, & extinxit. Ec quis dubitare queat, quin tum præsertim, quando proximus terræ Iudæ cum exercitu numerosissimo inueniebatur, & parta de Israelitis tam grandi victoria audatior factus fuerat; quin, inquam, tunc (si aliquam ab Ezechia offensionem accepisset) tam commoda ei occasione oblata, facillime potuisset Iudæamquoque inuadere, & habitatores eius in Assyriam deportare? Dicamus igitur Ezechiam, non a Salmanasar, sed a Senacherib; & consequenter hoc circiter anno, defecisse.

3 Per idem tempus, videlicet quando Ierosolymis vulgari cœpit, quod Senacherib Rex Assyriorum, audita Ezechiæ Regis Iuda defectione, parabat exercitum, & profectionem suam contra Iudæos; credimus prophetare cœpisse Nahum, qui in numero duodecim Prophetarum minorum septimus numeratur; idque colligimus ex his quæ B. Hieronymus in eiusdem Prophetiæ prologo dicit in hæc verba: Iam enim decem tribus ab Assyrijs ductæ fuerant in captiuitatem, sub Ezechia Rege Iuda; sub quo etiam nunc in consolationem populi transmigrati, aduersus Niniuem visio cernitur: nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyrijs seruiebant, quam reliquis, qui sub Ezechia de tribu Iuda & Beniamin, ab eisdem hostibus obsidebantur, vt audirent Assyrios quoque a Chaldæis esse capiendos. hæc B. Hieronymus, qui licet ibi videatur referre prophetiam Nahum ad illud tempus in quo Senacherib oppugnabat ciuitates Iudææ: rotionabilius tamen videtur eiusdem prophetiæ initium ponere sub anno, qui ipsius Senacherib aduentum in Iudæam proximè præcesserat; tum quia communior opinio est, Nahum prophetasse post Israeliticam captiuitatem, & antequam venisset Senacherib contra Iudæam, vt latè probat Ribera in præludio 2. suorum commentariorum in duodecim Prophetas minores; tum quia quæ in 1. capite prophetiæ Nahum, a ver. 1. vsque ad 7. habentur; tametsi (vt citatus Auctor ibidem exponit) ad subuersionem quoque Niniue pertinere possint; magis tamen propriè ad prænunciandum tremendum aduentus Senacherib furorem, qui in proximo expectabatur, spectare videntur; cuius etiam Senacherib interfectio, tanquam non multos post annos subsequutura, ibidem licet sub obscurè, prædici creditur: Quare, quod ait B. Hieronymus, Nahum prophetasse contra Assyrios, etiam ad consolationem Iudæorum, qui ab eisdem hostibus obsidebantur; ita accipiendum puto, ac si dictum esset. qui ab eisdem hostibus paulo post obsidendi erant, iuxta dictum illud satis vulgatum: de proximo accingendus, quodammodo habetur pro accincto. Vel, qui præ hostium timore, & expectatione, iam quoquomodo obsideri videbantur.

Tempus prophetiæ Nahū.

4 Decipiuntur ergo Iosephus, qui lib. 9. Antiq. capit. 11. ponit Prophetiam dicti Nahum contigisse Ioatham in Iuda regnante: & Auctores vtriusque Chronologiæ, maioris scilicet & minoris Hebræorum; & Genebrardus eosdem secutus; quorum primus cap. 20. Alter verò Decuria 5. Tertius autem lib. 1. aiunt Nahum tempestate Manasses Regis Iuda prophetasse: Et Clemens Alexandrinus qui in 1. Stromatum affirmat, eundem Nahum prophetasse post Ezechielem; quod si esset, profecto non potuisset prænuntiare aduentum Senacherib in Iudæam, neque eius occisionem; quæ constat Ezechiæ temporibus accidisse, & consequenter multo ante, Manasse, & Ezechielis tempora præcesserant. Sanè quod aliqui dicunt, & præcipuè Dionysius Carthusianus super Nahum cap. 1. Niniuitas cum ad prædicationem Ionæ pœnituissent; post aliquantulum temporis ad vomitum redijsse; & iccirco Spiritum sanctum per Nahum prædixisse eosdem perituros: non puto posse accipi de prima illa Niniuitarum recidiuatione, quæ post actam, prædicante Iona, pœnitentiam, subsecuta est; vt fusius probat Ribera super Nahum cap. 2. nu. 5. vsque ad 16. Sed de alia longe posteriori præuaricatione; nam propter illum priorem Niniuitarum relapsū; iam permiserat Dominus eos ab Arsace Medo, & Beloso Babylonio subuerti; quemadmodum nos sub annis mundi 3215. nu. 2. & 3234. nu. 2. diximus: Cum aūt post dictam subuersionē; iterum refloruisset Niniuitarum Imperium, vt sub anno mun. proximè citato nu. 3. & 4. demonstrauimus; pluresq; subinde Reges potentissimos habuisset: denuo ad grauissima peccata Niniuitæ redeuntes; a Merodac Rege Chaldæorum iterum capi, ac subiugari meruerunt; vt infra sub anno mundi 3335. nu. 1. dicemus.

Contra ponentes dictam prophetiam sub alijs regibus.

Dictum Carthusiani quomodo sit intelligēdum.

Quando impleta sit prophetia Nahum de interitu Niniue.

Vtrum autem subuersa tunc fuerit Niniue, quando capta fuit a Merodác; & an hæc sit illa vrbis subuersio quam prædixit Nahum in prophetia sua, dubitari potest: quoniam ex vna parte constat Tobiam (quemadmodum in libro ex eius nomine inscripto apparet) cum tota familia sua habitasse in Niniuem, vsque ad obitum suum, quem quadragesimo circiter regni Merodac anno accidisse sub anno mundi 3371. nu.2. dicemus; & Tob.c.vlt.ver.4. aperte dicitur, quod posteaquam lumen recepit (hoc autem contigisse regni anno Asaraddon circiter quarto infra sub anno mundi 3329.num.1.& 3. apparebit) ipse Tobias reliquum vitæ transegit in gaudio, & demum morti appropinquans, prædixit prope esse interitum Niniue: ergo signum est quod quando a Merodac (anno scilicet regni eius quarto, vt nos sub anno mundi 3335. num.1 dicemus) capta fuit, nequaquam subuersa est. Ex alia verò parte, videtur tanta illius regni reuolutio, in qua omnis Assyriorum potentia ad Chaldæos translata esse perhibetur, non sine magna aliqua Metropolis eius clade fieri potuisse. Quamobrem probabilius videtur, ipsam quidem Niniuem tunc a Merodac non omnino fuisse subuersam; sed tamen valde admodum labefactatam, atque humiliatam: Tobiæ verò domum tunc temporis aliquo modo ab incendijs ac rapinis, diuina prouidentia fuisse præseruatam. Porrò quamquā istam quoque prædictæ ciuitatis calamitatem atque humiliationem reor comprehensā fuisse, saltem implicitè, in illo onere ipsius Niniue, hoc est in illa graui admodumque minaci prophetia, quā contra Niniuem edidit Nahum: propriam tamen ac primariam illius vrbis subuersionem, a prædicto Propheta, longe priusquam euenerit, prænūciatam, crediderim esse illammet, quam postea Tobias quoque moriens, non solum suo vaticinio confirmauit; sed etiam in proximo futuram prædixit. Illa namque eius verba, quæ habētur Tobi. cap.vlt.ver.6. Prope est interitus Niniue, non enim excidit verbum Domini.] Certè de nullo Domini verbo, verius accipi posse videntur, quam de illo q̃ factum fuerat per os Nahum. Nam quod ibi lxx. Interpretes exponunt de Iona, nō videtur satis tutum; quia prænuntiatio interritus Niniue facta per Ionam, fuit ad certum tempus determinata, videlicet post quadraginta dies; & insuper conditionata; nimirum nisi intra prædictos dies, ad prædicationem Prophetæ, qui ad ipsam mittebatur, conuersa esset: secuta nanque conuersione, statim euersionis sententia reuocata est: At verò Nahum neque vllum in sua prophetia præcisum tempus præfinit, neque vllam talem apponit conditionem; sed absolutè supponit Niniuem in peccatis suis omnino aliquando fore subuertendam. Tobias autem addidit. In proximo. Quare de vna eademque subuersione ambo prophetasse videntur. Quæ autem ea fuerit nos infra sub anno mundi 3371. num.5. dicemus. Quamquam quod attinet ad prophetiam Nahum nemini dubium esse debeat, quin non prædictam modò; sed & reliquas itē mox secuturas eiusdem vrbis subuersiones vniuersaliter cōplecti voluerit; & præcipuè illam (quæ forte fuit ceterarum maxima) quam aiunt eidem vrbi postea illatam fuisse a Nabuchodonosor Rege Babylonis, post deuastatam Alexādriam, quemadmodum apertè idem Propheta insinuat, prænunciatque capite suæ Prophetiæ 3. ver.8. & deinceps. Et nos sub anno mundi 3452. num.2. dicemus. 5

AB ORBE CONDITO ANNVS 3322.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 300.

Senacherib ascendit in Iudam.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda decimo quarto, ascendit Senacherib, qui & Sargon Rex Assyriorum in Iudam, & obsedit ciuitates munitas, 4. Reg.c.18. ver.13. Et Isai.cap.36. ver.1. Et misit Tharthan, vnum de Principibus suis, cum parte exercitus, in Azotum, qui cepit eam, Isai. capitulo 20. versiculo primo. Quæ audiens Ezechias Rex, & intelligens hæc esse veluti præludia maiorum, ac tandem omnem belli impetum, contra Ierusalem fore conuertendum, festinauit parare 1

Ezechias parat se ab eo defendere.

se ad resistendum. Et primo quidem de Principum suorum consilio, obturauit capita fontium, & cunctos riuos aquarum, qui erant extra vrbem, ne venientes Assyrij aquas ad ipsorum vsus inuenirent: Deinde curauit accellerari, consumarique ædificia quæ cœperat murorum, ac turrium, pro vrbis munitione; & ad instaurationem Mello in ciuitate Dauid; & parari omnium generum armamenta: Denique instructo exercitu, conuocatisque omnibus in platea portæ ciuitatis, habuit ad eos concionem; qua cunctos ad bellandum animauit, eo præsertim vsus argumento, quod hostes proprijs duntaxat viribus confiderent: nos autem, inquit, in Domino, qui nobiscum est auxiliator noster; & pugnabit pro nobis; 2. Paralip. capit. 32. versic. 1. vsque ad 9.

2 Vt autem audiuit Ezechias, quod Senacherib cepisset aliquas ciuitates munitas; & obsideret Lachis, & cuncta ei prosperè admodum succederent: Tāta hostium progressione perterritus; misit ad Senacherib legationem, obsecrans, vt discederet a ditione sua; simulque offerens se paratum illi deinceps soluere quicquid sibi imposuisset. Qui indixit Ezechiæ trecenta argenti talenta, & auri triginta: Igitur coacto omni argento quod reperiri potuit in thesauris domus Domini, & domus Regiæ; ablatisque laminis aureis; quas ipse affixerat valuis templi; dedit Ezechias omnia Regi Assyriorum, 4. Reg. cap. 18. ver. 14. vsque ad 17. Porrò Senacherib, his acceptis, non modo non recessit de terra Iuda; sed de vrbe Lachis quam obsidebat, missis ad Ezechiam, & ad populum Ierosolymitanum nuntijs, videlicet Tharthan, Rabsaris, & Rabsacem, cum manu valida, ac minacibus litteris blasphemiæ plenis; nitebatur perterrefacere Ezechiam Regem, vt vltro traderet se ei, & ciuitatem, & omnia; atque his artibus procurabat auertere populum a suo proprio Rege, & a fiducia quam Rex populusque habebant in Deo patrum suorum; vt late describitur cap. Reg. citato ver. 17. vsque ad finem capitis, & cap. Paralip. proximè adducto ver. 9. vsque ad 20. Et Isai. cap. 36. per totum. Quæ cum perlata essent ad Ezechiam Regem, scisis præ dolore vestibus, & opertus sacco; misit confestim nuntios saccis pariter opertos, ad Isaiam Prophetam, qui nuntiarent ei omnia quæ fecerat petebatq; Rex Assyriorum, vt super hoc consuleret Dominum, oraretque pro populo: Ipse verò Rex, sacco vt erat obuolutus, ingressus domum Domini, enixe orabat Deum aduersus blasphemias Regis Assyriorum. ac non multo post confortatus fausto Isaiæ vaticinio, creditur remisisse nuntios Senacherib vacuos; nimirum cum expressa protestatione, quod nullo modo volebat tradere ei ciuitatem, neque recedere a spe, quam habebat in Domino Deo suo, quem sciebat esse omnipotentem, & valde misericordem erga seruos suos. Reuersi ergo nuntij ad Senacherib, qui tum recesserat de Lachis, inuenerunt eum expugnantem Lobnam. Factum est autem Dei prouidentia, vt quemadmodum prædixerat Isaias, eodemmet tempore, quo Senacherib prædictorum nuntiorum relationem auscultabat; de repente a quodam audiret, egressum esse Tharacam Regem Æthiopiæ, vt pugnaret contra ipsum: creditur autē iste Rex Æthiopum venisse in auxilium Regis Ægypti, contra quem etiam tunc Senacherib bellum gerebat, vt scribit Iosephus 10. Antiq. cap. 1. sub finem. Itaque his auditis Senacherib, qui alioqui Ezechiæ admodum iratus, voluisset confestim totis viribus ascendere ad expugnandam Ierusalem; coactus est, cum exercitu bene instructo, quantocius obuiam ire prædicto Regi Æthiopiæ: Veruntamen, ne quid interim pro obtinenda etiam Ierosolyma, intentatum relinqueret, denuo misit alios nuntios, ac litteras prioribus peiores ad Ezechiam, si forte his permotus, traderet se ciuitatemque ei. At ille acceptis litteris de manu nunciorum & lectis; ascendit in domum Domini; & illis coram Domino expansis, deuote admodum orauit pro sua populique de vi ac potentia tam impij Tyranni liberatione; Et exaudita est oratio eius: Etenim eodemmet tempore prophetauit Isaias contra Senacherib, misitque diuinam nuntiari Ezechiæ visionem, quam viderat; nimirum quod Dominus audita ipsius Ezechiæ deprecatione, disposuerat protegere ciuitatem; & Regis Assyrij superbiam frangere; & non sinere ipsum ingredi Ierosolymam; sed nec obsidere eam, aut vel vnam sagittam contra ipsam iacere: Quin etiam eundem cogere, per viam qua venerat, reuerti; tertio scilicet anno ex quo ascenderat in Iudæam, vt numero insequenti ex eadem Isaiæ prophetia probabimus. Quæ omnia fusius descri-

Magna vi argenti atque argenti frustra illum placare nititur.

Diuino fretus auxilio libere negat se traditurum ciuitatem.

Cogitur Senacherib ire cum exercitu in Aegyptum.

Isaias prophetat contra Senacherib.

buntur 4.Reg.cap.19.verſ.1 vſque ad 35.& Iſai. cap.37.verſ.1.vſque ad 36. Itaque Ezechias eodē Iſaiæ vaticinio animatus; etiam hac vice conſtanter nuntios remiſit ad Senacherib inanes; qui relicta parte exercitus ſui in Iudæa, iam profectus fuerat in Ægyptum, vt ſuos qui tum oppugnabant Peluſium, ab aduentu Æthiopum defenderet, quemadmodum dictum eſt, & clarius tradit Ioſephus lib.10. Antiq. in calce capitis 1. Quare qui Ieroſolymis erant Iudæi; tametſi non omnino tunc ab hoſtibus liberati; nihilominus ſublato maiori periculo, valde admodum ſubleuati ſunt.

Iſaiæ verba explicantur. Et hoc eſt, quod prædixerat Ezechiæ Regi, Iſaias illis verbis quæ habentur 4.Re. ca.19.ver.29.& Iſai.c.37.ver.30. Tibi autem Ezechia hoc erit ſignum: Comede hoc anno quæ repereris; in ſecundo autem anno, quæ ſponte naſcuntur; porrò in tertio anno ſeminate & metite &c. Quæ verba, quia aliquanto obſcuriora ſunt; neque ab omnibus in vno eodemque ſenſu accipi videntur; & tamen recta eorum intelligentia ad hiſtoriæ veritatem plurimum refert: Propterea neceſſarium erit ea hic exponere. *Scaligeri expoſitio.* Sed prius ſciendum eſt, quod Ioſephus Scaliger lib. 5. de emendatione temporum in capite cui titulus eſt. De initio Ezechiæ pij Regis. ex recitatis ſcripturæ verbis colligit, primum, & ſecundum regni Ezechiæ annum; & item decimumquartum, & decimumquintum ex parte fuiſſe ſabbaticos. Nam cum ſeptimus quiſque annus, qui ex vi Moſaicæ legis, erat ſabbatizādus; nō ab initio anni ſacri, cuius exordiū erat in vere; ſed ab initio anni vulgaris, qui incipiebat in autūno, exordiri ſoleret, vt tradit idem Scaliger libro citato, in capite de anno ſabbatico; & nos ſub anno mundi 2584.num. 4. probauimus: putat Scaliger in autumno anni primi regni Ezechiæ, cœpiſſe annum remiſſionis, terminaſſe verò in autumno anni ſecundi eiuſdem Regis; & ſimiliter inchoaſſe alterum annum ſabbaticum in autumno anni decimi quarti, ac deſijſſe in autumno decimiquinti. Et hoc probat; quia, inquit, quando Ezechias anno regni ſui decimo quarto pertimeſcebat obſeſſum iri Ieroſolymā a Senacherib Rege Aſsyriorum; dixit Ezechiæ Iſaias Propheta: Comede hoc anno quæ repereris (ſubaudi de veteribus terræ fructibus remanſiſſe) in ſecundo autem anno, quę ſponte naſcuntur (quia, inquit, annus erat ſabbaticus) porrò in tertio anno (nimirum exacto ſabbatico) ſeminate & metite &c. Ex qua expoſitione, ſi vera eſſet, neceſſario conſequeretur, primum pariter, & ſecundum regni Ezechiæ annum aliquid de anno ſabbatico participaſſe, vt dictum eſt; ſiquidem remiſſionis annus ſeptimo quoque anno incidebat. *Refutatur.* Verumenimvero arbitror Scaligerum in prædictorum expoſitione verborum allucinari. Quandoquidem ex ipſomet ſacro textu euidentiſſimè conſtat, Iſaiam propoſuiſſe ibidem Ezechiæ, quæ dicta ſunt de veſcendis fructibus, primo veteribus, mox ſponte natis, & denique ſerendis; in ſignū quo confirmaret certo adimplendum iri vaticinium a ſe prolatum de reditu Senacherib, per viam qua venerat, in terram ſuam; & ſimul ad inſinuandum tempus dictæ reuerſionis, quemadmodum optimè docent illius loci expoſitores. Etenim ſolebant Prophetæ ad confirmandas prædictiones ſuas, quædam alia particularia illis quodammodo annexa prænuntiare, vt per hæc, priora comprobarent. Poſſem plurima eiuſmodi exempla proferre; ſed nunc ſufficiat illud admodum illuſtre, quod habetur 1.Reg.cap.10.ver.1. vſque ad 7. Vbi cum Samuel prædixiſſet Sauli quod regnaturus eſſet ſuper Iſrael; pro demonſtratiuo huius veritatis ſigno, proſequitur prædicere ſingula, quæ eidem euentura erant in via, per quam rediturus erat ad patrem ſuum: Et denique ver.7. ſubiungit: Quando ergo euenient ſigna hæc omnia tibi; fac quæcunque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum eſt. Quaſi diceret: Cum videris hæc ſigna, prout dixi, eueniſſe; ſcias pariter certiſſimum eſſe quod prius prædixi tibi, nimirum breui te fore Regem populi Iſraelitici; & conſequenter habiturum a Domino poteſtatem, quæcunque tibi bene viſa fuerint, faciendi. Sed quod nam, obſecro, ſignum fuiſſet reuerſionis Senacherib in patriam ſuam; ſi Iſaias prænunciaſſet Ezechiæ, quod in proximo erat initium anni ſabbatici; & quod propterea deberet tunc comedere quæ reliqua erant de fructibus iam collectis; & in ſequenti anno, quæ ſponte, hoc eſt ſine cultura naſcerentur; in tertio autem anno, ſeminare & metere &c.? Numquid Ezechias legis Moſaicæ obſeruantiſſimus, ſi in anno regni ſui primo incidiſſet annus ſabbaticus, ignorare potuiſſet, eundem quoque ſab-

batiſmum

batiſmum in decimo quarto incepturum; atque in eo à ruſticanis operibus omnino ceſſandum, & tantummodo ſponte nata fore comedenda; exacto autem ipſo remiſſionis anno, poſſe ſeminari ac meti? certe non videntur hæc, quæ notiſſima fuiſſent Ezechiæ, danda eidem pro ſigno diſceſſus Senacherib: nihil enim ad id facere videbantur. Huc accedit quod (quicquid dicat Scaliger) ſi rectè ſupputentur anni ab introitu Iſraelitarum in terram Chanaan, vnde incipit æra annorum ſabbaticorum, quemadmodum nos ſub anno mundi 2584. num. 2. probauimus, ijque deducantur vſque ad annos regni Ezechiæ, proculdubio comperiemus, non in primo, neque in decimo quarto, Sed in tertio, & decimo, & decimo ſeptimo regni Ezechiæ annis, annum ſabbaticum incidere debuiſſe, vt manifeſtè in tabulis licet intueri. Denique ſi verum eſt, quemadmodum ſub anno mundi numeroque proximè citatis probauimus; Ex multis annis ante Babylonicam captiuitatē, non fuiſſe in vſu apud Hebræos annorum ſabbaticorum obſeruantiam: profectò neque Ezechiæ temporibus illam celebratam eſſe credendum eſt: alioqui etiam Ioſias, qui poſtea nō fuit ipſo Ezechia Moſaicæ legis minus zelator, eandem quoque ſuis temporibus retineri curaſſet; Et ſcriptura ſacra inter res pias ab ipſo geſtas, aliquam etiam de celebratione anni remiſſionis mentionem, alicubi facere non neglexiſſet. Quare verus ac germanus memoratorum Iſaiæ verborum ſenſus ille eſt, quem communiter explicant plures ſacri illius loci expoſitores; nimirum. Hoc erit tibi ſignum o Ezechia, quod Senacherib non ſit obſeſſurus Ieruſalem, ſed rebus infectis, cogendus ſit redire cum triſtitia in Niniuem ciuitatem ſuam, vt prædictum eſt. Comedetis hoc anno tu & populus tuus fruges veteres, hoc eſt tum quas ante Aſsyriorum aduentum iam collegeratis, tum quæ poſt agrorum vaſtationem ab ipſis factam, remanſerunt: in ſequenti verò anno, quia Aſsyrij in Iudæa a Senacherib relinquendi, crebris incurſionibus non permittent Iudæos vacare agriculturæ; veſcemini his, quæ ſponte naſcentur. At in tertio ab hinc anno, quoniam approximante autumno, & non prius reuertetur Senacherib in terram ſuam, liberè tunc ac ſine vllo hoſtium metu, poteritis pro libito deinceps ſerere, plantare, metere, & comedere fructus laborum veſtrorum.

Auctoris expoſitio.

4 Eodem anno regni Ezechiæ decimo quarto, eo ſcilicet tempore quo capta eſt Azotus a Tharthan, vno ex primarijs Senacherib Regis Ducibus, Iſaias Propheta (vt ipſemet in capitis 20. initio ait) detractis ſibi calceis & ſacco, quo erat indutus; ad iuſſum Domini inceſſit nudus, per tres, vt creditur, dies, in ſignum & portentum Ægyptijs atque Æthiopibus, quod ſcilicet poſt tres annos; vel (vt alij exponunt) tribus annis, a Rege Aſsyriorum, infeſtandi erant valde; & multi ipſorum, diſcalciati, ac nudis natibus, magna cum ipſorum ignominia abducendi erāt captiui. Iſai. cap. citato per totum. Vbi duo occurrunt adnotanda. Primum eſt iccirco Dominū voluiſſe eiuſmodi ignominioſam Ægyptiorum Æthiopumque afflictionem quam ab Aſſyrijs paſſuri erant, ſigno vſque adeo opprobrioſo in Iudæa tunc præcipue prænuntiari, ac diuulgari, quando ipſi quoque Iudæi ab Aſsyrijs valde opprimebantur, vt propterea ijdem Iudæi ſtabiles permanerent in ea fiducia, quam habere tenebantur in Domino Deo ſuo, quamque prædicauerat eis ipſorum Rex Ezechias; & vt nō confiderent ſe poſſe ab Aegypti Aethiopiæque Regibus aduerſus Aſsyrios adiuuari. Alterum eſt, quod de tempore huius Aegyptiorum Aethiopumque calamitatis; & item de Rege Aſsyriorum, qui eis poſtea eam intulerit; nihil omnino certi aſſerere poſſumus. Nam licet ex ſupradictis conſtet Senacherib hoc eodem anno profectum eſſe contra Tharacam Regem Aethiopiæ; & pariter contra Regem Ægypti

Iſaias nudus incedens prænunciat ignominioſam Aegyptiorum atque Aethiopū captiuitatem.

Quando prædicta Aegyptiorū Aethiopumq; calamitas euenerit.

5 diutina Peluſij obſidione bellaſſe, vt ſcribit Ioſephus 10. Antiq. ca. 1. Attamen quia (quemadmodum ibidem ſubditur) quando poſt multa, fruſtrari conatus ſuos vidit, rebus infectis redijt in Niniuem, vbi, vt idem Auctor cap. 2. ex Beroſo refert, paulo poſt interfectus fuit; propterea non videtur prænuntiata Aegyptiorum Aethiopūq; calamitas, ab ipſo Senacherib infligi potuiſſe; niſi fortè alicui magis arrideat coniectari, eundem Senacherib, præ nimia indignatione, quod Peluſium expugnare non valuiſſet; in ſuo reditu, Aegyptios atque Aethiopes, quotquot in eo bello a ſuis capi contigerat, memorata affectos ignominia, abduxiſſe: quod certe non videtur improbabile, præſertim cum iam numero præcedenti dictum ſit, ipſum Senacherib non niſi tertio ab hoc anno in patriam reuerſurum; & probabilius videatur Prophetam,

flagellum

flagellum illis gentibus breui, quàm longo post tempore superuenturum prædixisse. Quamquam si memorata clades (vt quidam putant & ex citato Isaiæ cap. ver. 3. vbi trium annorum meminit, elicere nituntur) post tres annos accidisset; proculdubio oporteret eam ab Asarhaddon filio ac successor Senacherib Ægyptijs atque Æthiopibus fuisse illatam: Sed neque hoc certum est; quoniam nondum satis exploratum habemus, num Isaias ibi magis indicare voluerit malum illud post tres annos venturū, an potius tribus duntaxat annis duraturum: Et præterea probare non possumus, quod Asarhaddon Ægyptios Æthiopesq; vnquam bello oppresserit. Quo fit vt non absurdum quoq; fuerit opinari, hanc Isaiæ prophetiam, ad valde posteriora tempora (vt sæpe solent in suis prædictionibus Prophetæ) respexisse; puta ad multas grauesque admodum vastationes, quas postea Ægyptijs atque Aethiopibus alijsq; finitimis nationibus inflixit Nabuchodonosor, vt nos sub anno mundi 3451. num. 4. & 5. adnotabimus. Nec refert, quod Nabuchodonosor fuerit Rex Babylonis; quia tunc etiam dominabatur Assyrijs; & regnum eius ad Monarchiam pertinebat Assyriorum, quemadmodum nos sub anno mundi 2016. num. 5. diximus; & sub anno 3335. num. 1. iterum dicendum erit. Quod si præfata Isaiæ Prophetia in hoc postremo sensu accipieda est: profectò coniectari possumus, id quod in ea, trium annorum, memoratur; indicare, eādem post tres ab excidio Ierosolymitano annos, fore implendam; quemadmodum sub anno mundi proximè citato dicemus, significare illud- In tribus annis- quod habetur apud eundem Isaiam ca. 16. ver. 14. Et hæc in re per obscuras probabiliter disseruisse sufficiat.

Quæ alia hoc anno Isaias prophetauerit. De Sobna præposito templi, & Isaiæ vaticinio contra eum prolato.

Eodem regni Ezechiæ anno, creditur Isaias prophetasse cetera omnia, quæ a citato prophetiæ suæ cap. 20. vsque ad 39. continentur: Inter quæ extat cap. 22. ver. 15. vsque ad finem capitis, vaticinium quod idem Propheta, iubente Domino, protulit contra impium Sobnam præpositum templi. Hic, vt nonnulli tradunt, & refert Hector Pintus super citato Isaiæ cap. cum esset sacerdos & Pontifex, persuaserat Iudæis ne crederent Prophetarum prædictionibus; & ipse aduersus Ezechiam Regem cum Senacherib coniurauerat; Et nihilominus, præ superbia, nimium sibi arrogās, putabat a nemine se suo posse officio priuari. Ad hunc ergo missus a Domino Isaias, dure admodum increpauit eum, prædicens ei, quod de illo tam sublimi ministerio deponendus erat, & quasi gallus gallinaceus, inde asportandus, cum ignominia moriturus in terra aliena: & quod in eius locum sufficiendus erat Eliacim filius Helciæ; & alia huiusmodi quæ describuntur loco Isaiæ citato. Vbi aduertere oportet, quod memorati Sobna & Eliacim, valde diuersi erant ab illis, quorum fit mentio 4. Reg. cap. 18. ver. 18. & 37. Et cap. 19. ver. 1. quia illi de quibus loquitur Isaias, erāt ambo Sacerdotes; ij verò qui locis Reg. allegatis memorantur, erant Laici, & ministri Regij: Sobna enim, vt ibidem dicitur, erat Scriba Regis; & Eliacim, dicitur fuisse præpositus domus, nimirum regiæ; vel Procurator, vt ait Iosephus 10. Antiquit. cap. 1. Et late probat Abulensis super 4. Reg. c. 18. quæst. 33. Nec refert quod vterque Eliacim, dicatur filius Helciæ; quia non inconuenit, quod eodem tempore fuerint duo Eliacim, filij duorum patrum eiusdem nominis; sicuti sub anno mundi 3208. nu. 4. diximus extitisse quendam Oziam, Prophetæ Amos interfectorē, ac filium Amasiæ, qui ambo, pater scilicet, & filius erant Sacerdotes Idolorum in Bethel; & consequenter longe diuersi ab Ozia filio Amasiæ Regibus Iudæ. Quis autem fuerit memoratus Eliacim filius Helciæ, de quo vaticinatus est Isaias; nos sub anno mundi 3451. num. 2. indicabimus.

De duplici Sobna, & Eliacim & Helcia.

Ezechias mortali ægritudine corripitur.

6 Sub finem eiusdem anni regni sui decimiquarti, vt paulo post probabitur, ægrotauit Ezechias vsque ad mortem; Et cum audisset ab Isaia Propheta, quod in illa infirmitate moriturus esset; conuersus ad parietem; orauit fletu magno ad Dominum; qui exaudiuit eum; & per eundem Prophetam, prædixit, promisitque dare ei perfectam, tertia post die, sanitatem; & insuper adijcere vitæ eius annos quindecim; ac liberare ipsum ciuitatemque suam de manu Regis Assyriorum. Pro cuius promissionis confirmatione, petenti Ezechiæ signum, data est optio, num vellet, vt cresceret vmbra an retrocederet, quo respondente, vt retrocederet decem gradibus: confestim orauit Isaias Dominum, & ecce mirabiliter retro rediјt sol in cælo, Ecclesiastici. ca. 48. ver. 26. & pariter vmbra in horologio solari, quod fieri iusserat Achaz

Mira dici prodictio.

pater

pater Ezechiæ, decem gradibus, seu lineis retrocessit: atque ita præter naturæ ordinem productus fuit dies ille horis decem, amplius quam essent ceteri illius temporis. Simile quid accidisse etiam temporibus Iosue, diximus sub anno mundi 2584. nu. 19. Et item de vno ex posteris Selæ filij Iudæ, quod stare fecerit Solem, nos sub anno mundi 2300. num. 1. adnotauimus. Itaque Ezechias, vt Propheta iniunxerat, apposita loco affecto massa caricarum: tertia die sanus è lecto surgens, ascendit in templum; vbi pro gratiarum actione cecinit canticum illud Domino, quod incipit: Ego dixi, in dimidio dierum meorum &c. acciderat enim ei hæc infirmitas circa medietatem dierum suorum, non ætatis, sed regni. Et hæc omnia fusius describuntur 4. Reg. cap. 20. ver. 1. vsque ad 12. Et Isai. cap. 38. per totum. Ex his ergo patet allucinari Iosephum, qui lib. 10. Antiq. in principio capitis 3. asserit, hanc Ezechiæ infirmitatem accidisse, paulo post percussum ab Angelo Senacheribi exercitum. Sed si Ezechiæ ægrotanti promisit Dominus liberare ipsum, & cum eo Ierosolymam de manu Regis Assyriorum; profecto consequens est, quod tunc nondum percussus esset exercitus eius: Præterea hæc percussio (ex supra num. 3. dictis; & item sub anno mundi 3324. dicendis) necessario ponenda est sub anno regni Ezechiæ decimosexto: ergo si iam sexdecim prope annis regnasset Ezechias, quando promisit Dominus adijcere ei annos quindecim: vtique oporteret ipsum vno & triginta annis regnasse: & tamen scriptura sacra asserit eundem, annos duntaxat viginti nouem in regno exegisse. Igitur non anno regni sui decimo sexto, sed decimo quarto circiter desinente, ægrotauit Ezechias: quindecim nanque vitæ anni mox additi, prædictam præcisè viginti nouem regni eius annorum summam efficiunt. Quoniam autem Senacherib, licet tunc iam profectus esset in Ægyptum, vt dictum est; partem tamen exercitus sui in Iudæa reliquerat; & redire ad obsidendam Ierusalem ipse decreuerat: rectè propterea promisit Dominus liberare Ezechiam, & ciuitatem de manu Regis Assyriorum; Quod & re ipsa postmodum præstitit, vt consequenter hic subiungemus.

Ezechias sanitati restitutus canit Deo canticum pro gratiarum actione.

Iosephi positio refellitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3324.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 302.

1 ANNO regni Ezechiæ decimo sexto: rediens ab Ægyptiaco bello Senacherib valde iratus, quod illud ei non ex sententia successisset: & intelligens Ezechiā nullatenus sibi velle Ierosolymam tradere: iunctis copijs secum de Ægypto adductis, cum his quas in Iudæa reliquerat, protinus Ierusalem obsidere parabat: sed in ipso obsidionis initio, priusquam potuisset vel vnicam sagittam contra vrbem iacere, Ecce Angelus Domini, qui vt vindictam sumeret de blasphemijs quas impius Rex contra Deum Israel proferre ausus fuerat; & vt pariter impleretur Prophetia Isaiæ sub anno mundi 3322. num. 3. relata: De Rege Assyriorum humiliando, & Iudæis tertio anno ab ipsius infestatione omnino liberādis: interfecit in vna nocte centum octoginta quinque millia in castris Assyriorum, cum Principe exercitus ipsius Senacherib; qui mane diluculo consurgens, visa tam ingenti atque inopinata suorum strage, quantocius, relictis omnibus, ipse cum paucis qui remanserant illæsi, confusione atque ignominia plenus; properauit ad suos, mansitque in Niniue, 4. Reg. ca. 19. ver. 35. & 2. Paralip. cap. 32. ver. 21. Et Isai. cap. 37. ver. 36. & Tob. cap. 1. ver. 21. Et Ecclesiastici cap. 48. ver. 24. De isto Senacherib Rege Assyriorum, quod bellum intulerit Ægyptijs, tradit etiam Herodotus lib. 2. valde post medium, & item Berosus antiquissimus Chaldæorum scriptor, qui (vt testantur Iosephus 10. Antiq. cap. 10. & 11. & B. Hieronymus super Isai. cap. 37.) insuper addit eundem regem, in suo reditu de expeditione Ægyptiaca, iuxta Ierosolymam amisisse de exercitu suo centū

Senacheribi exercitus ab Angelo percutitur

octo-

octoginta quinque millia viros, pestilentia, nocte vna diuinitus interemptos. Vnde satis perspicuè licet inferre (quod alias quoque non semel adnotauimus) Berosum Annianum apud quē nulla prorsus Senacheribi mentio reperitur, a vero Beroso valde esse diuersum. Quod autem ex vero Beroso Iosephus & B. Hieronimus vbi supra referunt, Snacheribi exercitum, peste diuinitus immissa, fuisse deletum; quamuis non videatur repugnare scriptruæ sacræ dicenti, eundē ab Angelo fuisse percussum: Quandoquidē scimus Angelum Domini temporibus Dauidis euaginato gladio apparuisse super Ierusalem, ac percussisse pestilentia populum, quemadmodum sub anno mundi 3017. num. 1. dictum est: Attamen probabilius videtur hoc exterminiū non peste, sed aliqua alia ratione ab Angelo fuisse perpetratum: alioqui non potuissent Rex populusque Iudæorum spolijs atque opibus Assyriorum ibidem relictis, vtpote tali contagio infectis, valde ditari; quòd tamen factum fuisse, ex sequenti numero dicendis manifestum fiet. Ceterum hic dissimulare nequeo, non rectè Antonium Sabellicum Æneade 2. lib. 3. paulo post medium, mirabilem hanc Assyrijs a Deo inflictam cladem, quam ingenuè, & simpliciter ad mentem sacri textus, de cuius veritate dubitare non licet, referre debuerat; nescio ad quid; tali hæsitatione, ac verborum circuitu retulisse; vt de re tam apertè in sacro eloquio contestata, quasi suspensum quodammodo lectoris animum relinquere voluisse, videri possit.

Berosum Annianum a vero Beroso esse diuersum.

Arguitur Sabellicus.

In tempore illo, idest, vt mox ostendemus, non multo post Senacheribi de Iudæa discessum, Berodach Baladan filius Baladan Rex Babylonis, occasione accepta, quod audisset Ezechiam Regē Iuda grauiter admodū ægrotasse; sed eximio Dei beneficio conualuisse; misit ad eū legatos cū litteris ac muneribus, specie quidem, vt congratulationis officio fungerentur; re vera autem, quemadmodum creditur, vt interrogarent eum de portento quod acciderat, quemadmodum expressè traditur 2. Paralip. cap. 32. ver. 31. hoc est, de mirabili illa vnius diei productione, quæ ipso Ezechia ægrotante, facta fuerat: Cum enim Chaldæi, qui præ ceteris nationibus Astronomicis obseruationibus operam dabant, assignare non possent causam, cur illa dies præter rerum ordinem ferè in duplum protensa fuisset; audissentque id cælitus in gratiam Regis Iudæorum factum esse, induxerunt, vt probabile est, filium Regis, vt mitteret, qui causam rei sciscitarentur; & quoniam Chaldæi adorabant Solem tanquam astrorum omnium Principem, credibile item est, eosdem quoque misisse munera Regi Iudæorum, vt & ipsi honorarent eum, quem Deus ipsorum eo miraculo tantopere magnificauerat. Itaque Ezechias suscepta tanti Regis, tamque honorifica legatione; plus iusto lætatus, & elatus animo est; nec satis ei visum est legatos omni, quo par erat honore excipere, ac petitionibus ipsorum plene satisfacere; sed insuper multa cum ambitione, complacuit sibi ostendere eis omnia, quæ habebat in domo sua, & in thesauris suis; nimirum magnam vim auri atque argenti; multitudinemque admirandi operis vasorum; aromatum quoque, ac varij generis vnguentorum, pigmentorūque, & aliarum rerum preciosissimarum ingentem copiam, 4. Re. cap. 20. ver. 12. vsque ad 14. Quæ profectò omnia necesse est, paulo ante, videlicet ex quo percussus ab Angelo fuerat Assyriorum exercitus, de eorundam manubijs, ab ipso Ezechia fuisse congesta: quandoquidem ex supra dictis constat, quod ante dictum exterminium, ipse Ezechias erat valde attenuatus & pauper: nam quicquid auri atque argenti cogere potuerat, dederat Regi Assyriorum, vt a terra sua discederet; Et quia ad explendam summam talentorum sibi ab Assyrio impositam, non suffecerant quæ in thesauris suis inuenerat; coactus fuerat, confractis templi valuis, auferre inde laminas aureas, quas illis antea affixerat: Quare necessario fateri cogimur memoratam legationem, post percussos ab Angelo Assyrios fuisse transmissam: alioqui non potuisset Ezechias tot tantasque diuitias ostentare suas. 2

Ad quid Berodac rex Babylonis miserit Ezechiæ legationem.

Sed hic aduertere oportet, quod prædictus Merodach (si fuit filius Nabonassaris, quemadmodum nos sub anno mundi 3306. num. 4. ostendimus, probantes eundem fuisse Nabonassar & Baladan) non potuit regnare cœpisse, nisi septennio post hunc annum regni Ezechiæ decimum quartum: siquidem, vt patet in tabulis, postremus regni Nabonassaris annus concurrit cum regni Ezechiæ vigesimo tertio; & primus regni Merodach cum eiusdem Ezechiæ vigesimo quarto. Quare necessarium est alterum de duobus dicere: Vel hanc Merodach legationem, nō hoc, sed vigesimoquarto 3

Respondetur tacitæ obiectioni.

regni

regni Ezechiæ anno fuisse missam: Vel, quia non videtur credibile, tanto tempore fuisse dilatam; oportet fateri istum Merodach, 4. Reg. cap. 20. ver. 12. appellari Regem Babylonis; non quia tunc iam decessisset pater eius Baladan; sed quoniam a patre tunc regnante, iam designatus esset eius in regno successor; & iam aliqua regni negotia, consentiente patre, administrare cœpisset. Neque enim nouum est, in scripturis sacris, filium Regis dici Regem, etiam adhuc viuente ac regnante patre: Quandoquidem Danielis ca. 1. ver. 1. Nabuchodonosor appellatur Rex Babylonis; & tamen nondum verè erat Rex: regnabat enim tunc adhuc pater eius Nabolasar, qui tum miserat filium suum Nabuchodonosor, ad bellicam quandam expeditionē in Syria conficiendam, quemadmodum nos sub anno mundi 3428. num. 2. ex Beroso per Iosephum allegato, probabimus. Credimus autem quod potius Merodach, & non pater eius Baladan, prædictos miserit ad Ezechiam legatos; quoniam communiter iuuenes sunt magis curiosi, & facilius admirari ac persuaderi solent quam senes.

4 Displicuit autem valde in oculis Domini vana illa Ezechiæ opum suarum externa ostentatio; & multo magis interna cordis eiusdem Regis elatio, & habitatorum item Iudæ, & Ierusalem quos, vt colligi potest 2. Paralip. cap. 32. ver. 25. & 26. oportet pariter non nihil intumuisse, quando viderunt legatos Regis Babylonis, de tam longinquis regionibus venisse, admirātes Regis Iudæorum celsitudinem, apud Deū quem ipsi colebant, tanti putatam, vt ad eius requisitionem, Sol, hoc est, ipsemet Babyloniorum Deus, contra proprium ac sibi naturalem cursum, retrocedere non recusasset; tanquam si dicto Regi obedientiam præstare non fuisset dedignatus. Quamobrem iratus Dominus contra Ezechiam, & contra Iudam, & Ierusalem, eo quod non dedissent gloriam Deo, sed potius tantorum beneficiorum occasione, inflati essent; volens ipsorum superbiam retundere, & ingratitudinem vindicare; misit Prophetam suum Isaiam, qui de hac re corriperet Regem, prædiceretque ei, futurum, vt Rex Babylonis trāsferret omnia bona, ab ipso Ezechia, & a prædecessoribus suis congregata, in Babylonem; & filios ab eodem Ezechia generandos, seu nepotes illorum, seruire faceret in palatio suo. Vnde obiter colligi potest Danielem, Ananiam, Misaelem, & Azariam, qui Danielis cap. 1. dicuntur electi de semine regio; & qui de mandato Nabuchodonosor eruditi sunt, vt possent stare in palatio Regis Babylonis; fuisse posteros ipsius Ezechiæ, & de prosapia eius genitos, vt etiam infra sub anno mundi 3426. num. 3. dicemus. Veruntamen quia ad præfata Isaiæ verba humiliatus est Rex Ezechias; & cum eo etiam habitatores Ierusalem, misertus eorum Dominus, intentam distulit vindictam, vsque ad tempora filiorum Iosiæ, vt infra sub anno mundi 3428. num. 4. dicemus. Et hæc quæ hic diximus, collecta sunt ex 4. Reg. cap. 20. ver. 12. vsque ad 20. & 2. Paralip. cap. 32. ver. 24. vsque ad 27. Et Isai. cap. 39. per totum.

Ezechia superbia.

Punitio.

Humiliatio et punitionis dilatio.

5 Quod autem reliqua omnia quæ a 39. Isai. capite vsque ad finem prophetiæ suæ habentur, idem Propheta deinceps, Ezechia viuente, vaticinatus fuerit; inde colligi potest; quod in principio prophetiæ suæ, vbi recenset Reges sub quibus prophetauerat; nullum alium Regem ponit Ezechia posteriorem sub quo ea prænuntiasse suspicari possit.

Quando Isaias reliqua prophetauerit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3325.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 303.

1 ANNO regni Ezechiæ circiter decimo septimo, oportet occisum fuisse Senacherib: iste enim est annus regni eius septimus, vt patet in tabulis; & pariter vltimus, vt numero sequenti probabitur. Fuit autem mors eius miserrima valde; quandoquidem a proprijs filijs interfectus est, in actu idololatriæ, quæ inter peccata

Senacheribi interfectio quando & a quibus.

cata

cata computatur omnium grauissima; nimirum cum adoraret in templo Nesroch Deum suum, vt breuiter describitur 4. Reg. cap. 19. in fine. Et 2. Paralip. cap. 32. ver. 21. & Tob. cap. 1. ver. 24. Et Isai. cap. 37. in calce capitis. Et his consentiunt quæ ex Beroso scribit Iosephus lib. 10. Antiq. cap. 2. dicens, quod Senacherib cum peruenisset in Niniuem, paulò post, per insidias seniorum è filijs suis, Adramelechi, & Selennari, vitam amisit, occisus in ipso templo Arasci, quem præcipuo cultu dignabatur. hucusque Berosus a Iosepho relatus. Vbi illud paulo post oportet exponere, ac si dictum esset; post tres aut quattuor menses: nam certum est, quod ipse Senacherib posteaquam amisso in Iudæa exercitu, venit in Niniuem; iratus aduersus Israelitas, multos ipsorum occidebat; & vbi audiuit quod Tobias qui tunc ibidem morabatur, occisorum corpora sepeliret, iussit ipsum quoque interfici, & omnia bona eius confiscari: at ille protinus, Dei fauore, & amicorum auxilio latitans cum filio, & vxore sua; quod sibi instabat periculum, feliciter euasit: Post dies verò quadraginta quinque, ex quo Tobias latitare cœperat; interfectus fuit impius Rex a filijs suis, vt dictum est; redijtque Tobias in domum suam; & tota ei substantia sua restituta fuit. Tob. cap. 1. ver. 21. vsque ad finem capitis.

De annis regni sui.

Regnauit autem Senacherib annos ferè septem, vt scribit Metastenes Annianus, 2
in hac parte receptus a Genebrardo lib. suæ Chronologiæ 1. & ab alijs. Quamquam Io. Lucidus lib. 4. de emendatione temporum cap. 2. Videns Annij Chronologiam, quam ipse sequitur, perperam ponere primum regni Senacheribi annum, concurrere cum anno regni Ezechiæ sexto; aduertensque inde sequi, eundem Senacherib necatum fuisse anno regni Ezechiæ duodecimo, quod apertè aduersaretur scripturæ sacræ 4. Reg. cap. 18. ver. 13. dicenti, ipsum Senacherib venisse anno regni Ezechiæ decimo quarto cum exercitu contra Iudæos: ad tolendum apertissimum hoc Annianæ Chronologiæ mendum, coactus fuit corrigere, vel potius corrumpere textum sui Metastenis; dicens, vitio scriptorum commutatos fuisse numeros annorum Senacheribi, & Asarhaddon; & pro eo quod textus dicti Auctoris, inquit, mendosè habet Senacheribum regnasse septem annos, Asarhaddon verò decem; corrigi debere, vt è conuerso dicat, Senacherib decem annis regnum tenuisse, Asarhaddon autem septem: alioqui, subiungit, non potuisset Senacherib peruenire ad decimum quartum regni Ezechiæ annum. Sic Lucidus, vt Chronologiam suam a manifestissimo errore vindicaret. Sed iuxta nostram temporum supputationem, quemadmodum in nostris tabulis apparet, nulla opus est, aut haberi ratio debet huius vanæ correctionis, quin potius reijcienda est tanquam commentitia & falsa; & quæ magis probatis Auctoribus aduersatur.

Regnat in Niniue Asarhaddon.

Eodem anno ad finem vergente, regnauit in Niniue Asarhaddon, vt dicitur locis 3
Reg. & Isai. & Iosephi num. 1. citatis: Quare primus regni eius annus, pro maiori parte, concurrit cum sequenti, vt in tabulis adnotatum inuenies. Erat autem Asarhaddon filius Senacheribi minor, vt ibidem exprimit ex Beroso Iosephus. Et hic fuit Rex Assyriorum quadragesimus primus, & vltimus, eo nimirum modo, quo sub anno Mundi 3335. num. 1. declarabitur.

Tobias visum amittit.

Per idem quoque tempus, videlicet non multo post necem Senacheribi (quem- 4
admodum colligi potest ex his quæ habemus Tob. cap. 1. ver. 24. & cap. 2. ver. 10.) contigit vt Sanctus Tobias qui ad officia pietatis, præsertim verò mortuos sepeliẽdi, de more suo, exercenda redierat, quadam die defaticatus a sepultura, cũ iactasset se iuxta parietem, ibique præ lasitudine, protinus obdormire cœpisset; inopinato quodam casu, ex calido hirundinum stercore, quod cecidit super oculos eius, repẽte cæcus factus sit. Quamobrem, ipse contra Deum non est contristatus; sed in sancto eius timore immobilis perseuerans, agebat Deo gratias omnibus diebus vitæ suæ. Insuper & cognatos ei insultantes, vitamque eius irridentes, sapienter admodum increpabat, redarguebatque, eo ferè modo, quo legimus fecisse Sanctum Iob: Quare, scriptura ipsa attestante, manifestum est, eiusmodi tribulationem diuinitus Tobiæ fuisse permissam, ad virtutem eius manifestandam, & vt posteris ipse non secus ac olim Sanctus Iob, mira patientiæ suæ exempla relinqueret. Tob. cap. 2. ver. 10. vsque ad finem cap. Sanè Tobias quinquaginta sex annorum erat quando lumen oculorum amisit, atque in ea cæcitate perseuerauit annis quatuor integris, nimirũ

vsque

vſque ad annum vitæ ſuæ ſexageſimum, vt dicitur Tob. cap. vlt. ver. 3. Vbi aduertendum eſt, nos hic & vbicumque de Tobia, tum ſenioris, tum Iunioris, annis agemus, loqui ſemper ſecundum textum editionis latinæ vulgatum, & Romæ poſtremo recognitum quem maioris eſſe auctoritatis atq; alijs omnibus merito præferendum cenſemus: non ignorantes in lxx. Interpretibus longe plures vtriuſque Tobiæ annos reperiri.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3326.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 304.

1 ANNO regni ſui decimo octauo circiter inchoante, Ezechias ex vxore ſua Haphſiba, vt colligitur 4. Reg. cap. 21. ver. 1. genuit Manaſſen, qui poſtea ſucceſſit ei in regno, annos natus duodecim, quos hinc ad initium regni eius computare licet in tabulis. De cetero, quid aliud geſſerit Ezechias in toto reliquo vitæ, regnique ſui tempore, ſcriptura ſacra non retulit: niſi quod ipſe deinceps fuit diues & inclytus valde; & theſauros ſibi plurimos congregauit, argenti, & auri, ac lapidis pretioſi; aromatum item, armorumque vniuerſi generis, & vaſorum magni pretij; habuitque ouium greges, & armentorum, penè innumerabiles; atque horrea, ac cellaria frumenti, vini, & olei, exuberantia, & præſepia iumentorum plurima; & inſuper vrbes ædificauit; atque, vt vno verbo dicam, proſperè egit cuncta quæ voluit 2. Paralip. cap. 32. ver. 27. vſque ad 30.

Ezechias genuit Manaſſen.

Quam fuerit diues, & inclytus.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum non longè poſt initia regni ſui, quemadmodū paulo infra probabiliter oſtendemus, Aſarhaddon Rex Aſsyriorum, miſit de Aſsyria alias Gentes in terram Iſrael, vt habitarent ſimul cum illis, quas olim illuc tranſmiſerat auus eius Salmanaſar Rex, quando inde abduxerat decem tribus Iſraël, in Aſsyriam captiuas. Huius coloniæ denuo in terram Iſrael traductæ, obiter fit mentio 1. Eſdræ cap. 4. ver. 2. illis verbis: Ædificemus vobiſcum, quia ita vt vos, quærimus Deum veſtrum: Ecce nos immolauimus victimas, a diebus Aſarhaddon Regis Aſſur, qui adduxit nos huc.] Super quæ verba, inter Expoſitores non nihil intereſt temporis, & occaſionis. Quidam enim dicunt hoc contigiſſe, quando ob idololatriā illarum Gentium immiſit Dominus leones, qui deuorarent eas; & propterea iuſſit Rex Aſsyriorum ibidem tranſmitti vnum de Sacerdotibus Iſraeliticis, qui doceret eas legitima Dei terræ, & ceſſaret ab eis plaga Leonum, vt nos ſub anno mun. 3315. num. 2. ex 4. Reg. cap. 17. diximus: quam plagam putant accidiſſe regnante ipſo Aſarhaddon; & ab eodem tranſmiſſas tunc fuiſſe cum illo Sacerdote, ſeu (vt putat Ioſephus 9. Antiq. cap. 14.) cum aliquot Sacerdotibus, alias quoque Gentes, quæ Samariæ vrbes incolerent. Alij verò præfatum Eſdræ textum exponentes, dicunt, nō eſſe veriſimile, quod tamdiu, toto ſcilicet reliquo tempore regni Salmanaſar, & Sennacherib, vſque ad tempora regni Aſarhaddon, manſerint illæ nationes idololatræ in terra Iſrael ſine memorata vltione diuina, quam Ioſephus vbi ſupra, putat fuiſſe peſtilentiam; ſed magis ſacræ ſcripturæ credendum eſt aſſerenti, fuiſſe plagam leonum: putant ergo iſti diuinam hanc illis Gentibus caſtigationem eueniſſe regnante Salmanaſar; videlicet non multo poſtquam illæ gentes venerant habitare in terrā Iſrael: Et nihilominus etiam ipſi concedunt, quod poſtea Aſarhaddon alia de cauſa, nouas quoque colonias de Aſsyria in Samariam traducendas curauerit, vt ex loco Eſdræ adducto manifeſtum eſt, & negari non poteſt. Quin etiam ex Hiſtoria Scholaſtica addunt Salmanaſar paucos adduxiſſe Gentiles in vrbes Samariæ; Aſarhaddō autem poſtea multo plures; totamque regionem illam alienigenis populis repleuiſ-

Aſarhaddon nouas, tranſmittit in Samariam colonias.

Eſdra verba explicatur.

ſe: Quod ſi quis percuntetur, quænam ex prædictis duabus opinionibus verior ſit. dicimus id non facile demonſtrari poſſe; quoniam neque ſcriptura ſacra, neque Ioſephus, aut alius ſcriptor antiquus & grauis, quem viderim, exprimunt tempus memoratę calamitatis; neque quis ex prædictis Aſſyriorum Regibus miſerit ibi ſacerdotem aut ſacerdotes, qui illas Gentes, veri ſummique Dei cultum edocerent: Verumtamen ſecunda opinio nobis multo rationabilior videtur. Quamuis, vtcunq; res fuerit, nihil referat; quandoquidem, vt dictū eſt, quauis opinione poſita, neceſſarium eſt admittere, quod Aſarhaddon Rex Aſsyriorum miſerit de Aſsyria gentes, quæ Samariæ vrbes inhabitarent: Probabile verò eſt, id circa initia regni ſui feciſſe; & hanc huius miſſionis cauſam fuiſſe, quod Aſarhaddon non multo poſt ac regnare cœpit, veritus ſit, ne propter ingentē illam cladē à patre ſuo recens in Iudæa habitā; & item ne ob paucitatem Aſsyriorum in vrbibus Samariæ tunc commorantium, Iudæis forte in mentem veniret, regiones illas adeo ipſis proximas, & aliàs ad ſe pertinentes, inuadere atque occupare; quas poſtea idem Aſarhaddon, ob bella ſibi a fratribus ſuis imminentia, recuperare non poſſet: propterea vt bene firmaret dominium, quod habebat in terra Iſrael, nouas illic Aſsyriorum colonias traduci curauerit, quæ in omnem belli euentum, Regi Iudæorum reſiſtere valerent.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3329.
QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 307.

Hiſtoria illuminationis Tobiæ.

ANNO regni Ezechiæ Regis Iuda, vt videre eſt in tabulis, vigeſimo primo; qui erat regni Aſarhaddon Regis Aſsyriorum quartus, vt patet in tabulis; Tobias ſexagenarius, a cæcitate ſua curatus fuit; quemadmodum traditur in libro nominis eius cap. vltimo ver. 3. Et omnia item tunc acta ſunt, quæ in eodem libro cap. 3. vſque ad 14. latius deſcribuntur; & nos hic compendio recenſebimus. Contigit ergo triginta octo diebus ante eius illuminationem, quemadmodum ex infra num. 3. dicendis patebit; vt Tobias in Niniue, vbi tum habitabat, tandem aliquando diutinæ cæcitatis tædio affectus, & crebris cognatorum ſuorum, præcipuè verò vxoris, exprobrationibus nimium moleſtatus; putaret expedire ſibi magis mori, quam viuere; & proinde ſedulo oraret Dominum, vt ſi ei placeret, præciperet in pace recipi ſpiritū eius. Accidit quoque eodemmet die, vt Sara filia Raguelis conſobrini Tobiæ, quę cum patre ſuo habitabat non valde procul a Rages ciuitate Medorum (vt colligitur ex textu lxx. Interpretum Tob. cap. 6.) ab vna de ancillis ſuis improperata, tanquā interfectrix ſeptem maritorum; quos tamen non ipſa, ſed Aſmodæus nequam immunditiæ ſpiritus, occiderat; grauiter id ferens, deuotè admodum rogaret Dominū, vt aut ipſam de tali improperio liberaret, vel certè de hac vita eam educeret. Eodem igitur tempore factum eſt, vt vtriuſque preces pariter exauditæ fuerint in cōſpectu Domini; qui ad vtroſq; ab anguſtijs quibus premebantur, liberādos, miſit Angelum Raphaelem, per quem ambo tandem voti compotes facti ſunt, & mira exultatione repleti. Res autem hoc modo acta eſt. Putabat Tobias ſenior, finita oratione ſua, placere Deo, vt breui moreretur, propterea confeſtim accerſito Tobia filio ſuo (qui tunc, quemadmodum ex dictis ſub anno mundi 3314. numero ſecundo conſequitur, & apparet in tabulis, poterat eſſe annorum circiter viginti) præmiſſisque eidem paternis aliquot documentis, quæ habentur Tob. capitulo quarto verſiculo 1. vſque ad 21. dedit ei chirographum, quo poſſet recipere pecuniam, quam multis ab hinc annis, cuidam Gabelo habitanti in Rages ciuitate Medorum, gratis accommodauerat; præcepitq; vt inquireret ſibi aliquem virum fidelem ac viæ-

gnarum,

gnarum, qui deduceret eum in Rages. Exiens itaque Tobias filius, vt iussionem patris impleret. Ecce, diuina prouidentia, protinus offendit Angelum Raphaelem, sub specie egregij cuiusdam iuuenis ad iter faciendum parati; quem cùm percunctatus esset de via ducente in Mediam; inuenit tum viæ, tum Gabeli, omniumque apprime instructissimum: introductus ergo Angelus ad senem promisit se ducturum ac reducturum filium eius sanum & incolumen. Quare paratis quæ in itinere portanda erant; Tobias filius, cum Angelo qui se Azariam vocari faciebat, perrexit annuente patre, matre autem flente, & consolante eam sene. Itaque cum fecissent primã mansionem occidente sole iuxta Fluuium Tygrim, voluissetque Tobias iunior ad flumen lauare pedes, vidit immanem quendam piscem ad se deuorandum properantem. perterritus ergo Tobias exclamauit; sed postea Angelo iubente, apprehendit brãchiam eius, traxitque piscem in terram; quem palpitãtem exēterauit; & reposito sibi seorsum corde, iecore, & felle, quod ea vsui fore prædixisset Angelus; carnem piscis quæ tunc opus erat pro ipsorum cæna, assauit; reliquã verò partem salierunt, vt eis pro viatico sufficere posset. Percuntatus autem Tobias Angelum, dum simul proficiscerentur, cognouit ab eo, quod cor siue iecur piscis, positum super accensos carbones, fumum produceret ad extricandum omne genus dæmoniorum validissimum; Et fel eiusdem, inunctum, mirificè valeret ad oculorum albugines curandas. *Tobias iunior cum Angelo proficiscitur in Rages ciuitate Medorum.*

2 Post dies circiter octo, vt numero sequenti probabitur, peruenerunt ad quoddã oppidum, in quo habitabat Raguel Tobiæ senioris consobrinus. Indicauit ergo Angelus Tobiæ iuniori, oportere eos hospitari apud ipsum Raguelem, quia habebat filiam vnicam nomine Saram, quæ ipsi Tobiæ iuniori iure propinquitatis debebatur cum omni substantia eius. propterea suasit ei, vt peteret eam dari in vxorem sibi. renuente autem Tobia, quod audisset illam successiuè traditam fuisse septem viris; & singulos a dæmonio occisos: replicauit Angelus, ne timeret; edocuitque quinam sint, quibus præualere valeat dæmonium; & quomodo ipse tutus esse posset ab eo. Itaque benignè suscepti a Raguele; & agnita propinquitate, osculati sunt se mutuo cum lachrymis, præ gaudio; Et antequam discumberent, petijt Tobias dari sibi Saram in coniugem: Raguel verò nutabat; nec responsum dare audebat; veritus ne eidem contingeret, sicut & ceteris; Sed tandem Angeli rationibus, & cohortatione animatus, spopondit; & facta, de more, coniugij conscriptione; apprehensaque filiæ dextera, & pariter Tobiæ; tradidit eam illi; diuinam vtrisque precatus benedictionem. Quibus expletis, epulati sunt simul omnes benedicentes Deum. Post cænam, ductus Tobias ad cubiculum virginis; memor omnium quæ dixerat ei Angelus, posuit partem iecoris, quod de pisce sustulerat, super accensos carbones; hortatusque est sponsam suam, vt pariter orarent prima, secunda, ac tertia nocte; vt sic deinde possent cum sancto Dei timore, & absque dæmonis impedimento liberis gignendis operam dare. Quæ cum facere cœpissent; Angelus apprehenso dæmone Asmodæo, religauit eum, ne vllatenus eis nocere valeret. Raguel autem prima nuptiarum nocte, iussit clam effodi foueam; in quam, si forte interficeretur a dæmonio Tobias; antequam illucesceret, sepeliret eum: Sed vbi intellexit, quod ambo incolumes pariter obdormirent; lætus illico fossam impleri præcepit, & parari conuiuium; adiurauitque mane generum suum; vt duabus saltem hebdomadis, apud se maneret; qui tam honestæ petitioni, reluctari quidem non valuit; veruntamen, ne diutius postea cogeretur protrahere reditum suum, si ei deinde eundum esset in Rages ad Gabelum, & sic parentes suos de se valde sollicitos nimium contristaret: rogauit Azariam, nesciens quod esset Angelus Domini; qui accepto chirographo; assumptisque quattuor seruis, ac duobus camelis de domo Raguelis; perrexit ipse in Rages; recepitque a Gabelo pecuniam; & ipsum quoque Gabelum adduxit ad iunioris Tobiæ nuptias: Vbi lætatus est valde; ac multa bonã sponsis precabatur, cunctis qui aderant respondentibus: Amen. Itaque cum timore Domini nuptiarum conuiuia exercebant. Contra verò, dum hæc apud Raguelem agerentur, Tobiæ parentes, aduersi aliquid suspicantes, quod die statuto filius non redijsset, simul flere cœperunt; quamquam senior magis confideret; & vxorem interdum consolari niteretur. *Filiam Raguelis propinqui sui petit, ducitque vxorem.*

Redit cum sponsa ad suos.

Transacta autem secunda nuptiarum hebdomada, Tobias obtenta, licet ægrè, a socero suo redeundi licentia; profectus est cum sponsa sua, ferens secum mediam totius substantiæ Raguelis partem, cum cautione scripta succedendi eidem in reliquis, iure hereditario, post obitum eius. Vndecim igitur diebus commodè ambulantes, confecta itineris medietate, peruenerunt in Charan: Tob. cap. 11. ver. 1. Vbi Azaria consulente, reliquit Tobias vxorem, totamque cum ea familiam, vt lento quo cœperant gradu, prosequerentur iter suum, ipse verò cum Azaria aliquanto velocius præcedentes, alteram itineris medietatem quattuor diebus confecerunt; septem enim diebus ante sponsam peruenerunt in Niniuem, vt cap. citato ver. 18. exprimitur. Ex quo colligi potest, inter Niniuem, & oppidum Raguelis, iter octo dierum extitisse. Interea mater Tobiæ, sollicitè admodum præstolabatur aduentũ filij sui, & quotidie sedens in supercilio montis, secus viam prospiciens speculabatur; quando ecce tandem de longe vidit, agnouitque venientem filium; & festina nunciauit seni; qui statim porrecta manu puero, qui eum deducere solebat; & cum eo mater; perrexerunt obuiam filio; quem præ gaudio cum lachrymis suscipientes, osculati sunt. Cum autem domum intrantes, ante omnia adorassent Deum; eique gratias egissent; liniuit filius oculos cæci patris, felle piscis, sicut præceperat ei Angelus; & post dimidiam ferè horam, egredi cœpit albugo, qua apprehensa, & extracta, protinus visum recepit; & gaudentes ipse, & Anna vxor eius; & omnes qui nouerant eos; dabant gloriam Deo. Igitur triginta octo dierum circiter spatio, a profectione sua, redijt Tobias iunior, patremque cæcitate curauit: octo namque diebus de Niniue venerat ad Raguelem; apud quem per quindecim moratus est dies; & inde rediens, vndecim diebus dimidium viæ cum familia sua confecit; reliquum autẽ cum Angelo quattuor diebus. 3

Sara Tobiæ vxor quando ad domum viri sui peruenerit.

Post septem verò alios dies, adueniens Sara vxor ipsius Tobiæ iunioris, cum vniuersa familia sua, & pecoribus, & camelis, & pecunia multa, tum a Raguele habita, tum a Gabelo recuperata; denuo lætificauit parentes viri sui: quibus Tobias filius narrabat omnia beneficia, quæ fecerat ei Deus, per Azariam comitem viæ suæ: venientesque consobrini sui, congratulabantur de vniuersis quæ prosperè euenerant domui Tobiæ; & septem dies integros duxerunt in gaudio exultantes. Quibus transactis, cœperunt inter se consulere, pater scilicet & filius, quid nam pro mercede dare deberent viro, qui duxerat ac reduxerat filium tot tantisque beneficijs cumulatum; decreueruntque seorsum illum rogare; si forte dignaretur accipere sibi medietatem omnium quæ attulerant: Quod cum fecissent; ille indicauit eis se esse Angelum Dei, qui obtulerat Domino orationes, & alia pietatis opera, quæ fecerat Tobias senior: & nunc se missum a Deo, vt curaret eum a cæcitate sua; & Sarã pariter a dæmonis potestate liberaret; hortatusque est eos, vt benedicerent Domino; & prædicarent vniuersa beneficia eius; & vt in bonis operibus iugiter exercendis, perpetuo perseuerarent: Et his dictis cælestia repetens, statim Angelus ab eorum aspectibus disparuit; ipsi verò tribus horis in facies suas prostrati, benedicebant Domino; & mox exurgentes, narrabant vniuersa mirabilia; quæ fecerat eis. Et tunc cecinit Tobias senior canticum illud Domino, quod legitur in toto cap. 13. libri eius. De cetero Tobias senior, ab hoc sexagesimo ætatis suæ anno, superuixit adhuc annos quadragintaduos in gaudio. Nam compleuit annum vitæ centesimum secundum, vt dicitur Tob. cap. vlt. ver. 1. vsque ad 5. Quoniam autem c. 12. ver. 20. vbi in editione vulgata legimus & narrate vniuersa mirabilia eius textus lxx. Interpretum habet & scribite omnia quæ consumata sunt, in libro recte hinc Doctores colligunt, ipsos deinceps, patrem scilicet & filium, vt Angeli iussionem implerent, librum titulo Tobiam, qui postea inter sacros receptus computatusque fuit, conscripsisse; ac propterea nullum alium dicti libri Auctorem esse requirendum. 4

Angelus se se manifestat Tobiæ patri ac filio.

Quis Auctor libri Tobiæ.

A B

AB ORBE CONDITO ANNVS 3331.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 309.

1 ANNO regni Ezechiæ vigesimotertio, oportet vita functum esse Baladan Regem Babylonis; quem nos sub anno mundi 3306. nu. 4. probauimus esse illum Nabonassar, cuius sæpe meminit Ptolemæus in libris Almagesti: hoc namque anno complentur anni viginti sex quibus ipsum regnasse ex eodem Ptolemæo sub anno mundi citato, ostensum est.

Baladan qui & Nabonassar rex Babylonis moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3332.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 310.

1 ANNO regni Ezechiæ vigesimoquarto, regnare cœpisse in Babylonem Merodach, siue Berodach Baladan, qui fuit filius prędicti Baladan, vt apertè dicitur 4. Reg. cap. 20. ver. 12. & Isai. c. 39. ver. primo, & colligitur ex his, quæ sub anno mundi 3306. nu. 4. diximus. Hunc Regem Iosephus 10. Antiqui. cap. 3. vocat Baladas: Genebrardus verò lib. primo suæ Chronologiæ, vbi agit de rebus regnante Ezechia gestis; & lib. 2. vbi agit de Monarchia Chaldæorum; quattuor de hoc Rege, sparsim dicit, videlicet ipsum eundem esse cum illo Rege quem Ptolemæus lib. 4. Almagesti cap. 6. & 8. appellat Mardockempadum; quòd nos quoque sub anno mundi 3306. nu. 4. ex Scaligero asseruimus. Item eundem Merodach fuisse Auum Regis Nabuchodonosor; & benè dicit; si de primo Nabuchodonosor, qui etiam Nabolasar dictus est, intelligit: si autem (vt videtur) de secundo; qui postea magni nomen adeptus est; non eius Auus, sed proauus fuit Merodach: iste enim genuit Ben Merodac, qui genuit primum Nabucdonosor seu Nabolasar, qui fuit pater alterius Nabuchodonosor, nimirum illius qui postea transtulit Iudæos in Babylonem, & magni Monarchæ nomen obtinuit: fuisse autem duos Nabuchodonosor, & priorem alio nomine appellatum esse Nabolasar manifeste colligitur, ex collatione verborum Berosi, quæ refert Iosephus 10. Antiqui. cap. 11. non procul à fine capitis, cum his, quę ab eodem Auctore relata sunt lib. primo contra Apionem prope libri medium. Tertio ait Genebrardus; præfatum Merodach anno regni sui duodecimo, abstulisse regnum, Asarhaddon Regi Assyriorum, quem Sardanapalum esse censet; & omnem Assyriorum potentiam transtulisse ad Chaldæos. Quod verum quidem esse, non tamen id anno regni eius duodecimo accidisse credimus; sed quarto; in quo incidit mors ipsius Asarhaddon: vt sub anno mundi 3335. numero primo dicemus; & notatum est in tabulis: forte autem Genebrardus credidit regnum Merodach inchoasse in anno quo misit legationem Regi Ezechiæ; quòd nos sub anno mundi 3324. numero tertio refutauimus. Denique putat Genebrardus; memoratū Merodach fuisse illum Regem Babylonis, qui Manassen Regem Iuda à ducibus suis captum], restituit in regno suo; & hoc nos quoque sub anno mundi 3352. nu. primo comprobabimus.

Regnat in Babylone Berodach filius Baladan.

Quisnam fuerit iste Merodach & qua egerit.

2 Cæterum Cardinalis Bellarminus lib. primo de verbo Dei cap. 12. credit prædictum Merodach, fuisse illum Regem Niniue, qui in lib. Iudith appellatur Nabuchodonosor. Nam, inquit, sub finem regni Ezechiæ Regis Iuda & patris ipsius Manasse, in Niniue post Senacherib, regnauit Asarhaddon 4. Reg. cap. 19. post Asarhaddon regnauit Merodach Baladan, cuius fit mentio 4. Reg. cap. 20. & Ierem. cap. 50. nec

non Isai.cap.39.qui quidem, Rex Babylonis erat, sed transtulit ad se etiam regnum Assyriorum, & propterea nulla deinceps in scripturis mentio fit Regum Assyriorũ, sed solum Babylonis. Sic Belarminus. Quem quidem sequimur in eo, quòd dicit, Merodach subiugasse sibi regnum Assyriorum; sed non credimus, quòd Asarhaddon regnare cœperit sub finem regni Ezechiæ: quandoquidem sub anno mundi 3325.nu.3.ostendimus; ipsum Asarhaddon regnare cœpisse anno regni Ezechiæ decimo septimo; & sub anno mundi 3335. numero primo eundem Asarhaddon obijsse anno regni eiusdem Ezechiæ vigesimoseptimo: & hæc clarius videri poterunt in tabulis. Quod autẽ præfatus Merodach, non fuerit ille Nabuchodonosor, de quo agitur in libro Iudith, nos sub annis mundi 3353.numero primo vsque ad quintum & 3572.nu.3.vsque ad septimum disputabimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3333.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 311.

Annus Iubilei 15.

ANNO regni Ezechiæ vigesimo quinto, oportet incidisse annum Iubilei decimiquinti: concurrit enim cum anno septingentesimo quinquagesimo æræ ab introitu Israelitarum in terram promissionis deductæ, vt patet in Tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3335.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 313.

Asarhaddon moritur.

ANNO regni Ezechiæ vigesimo septimo, quemadmodum ex dictis sub anno mundi 3325.num.2.& 3.consequitur, oportet mortuum esse Asarhaddon Regem Assyriorum, cum regnasset annos decem, vt scribunt Genebrardus, & alij. Vtrũ autem in bello ceciderit, aut quomodo; incompertum habemus: Quamuis constet ipsum deuictum fuisse à Merodach Baladan Rege Babylonis; qui hoc tempore dicitur transtulisse omnem Assyriorum potentiam ad Chaldæos; vt non semel scriptũ reliquit Genebrardus lib. suæ Chronologiæ primo, vbi agit de rebus sub Ezechia & sub Manasse gestis; & item sub finem libri, vbi de sexta mundi ætate agere incipit. Idem confirmat Cardinalis Bellarminus lib. primo. De verbo Dei cap.12.& alij. Quamobrem Genebrardus vbi supra, facit Asarhaddon vltimum Regem Assyriorũ, & eundem cum Sardanapalo. Ait enim quòd Asarhaddon idem significat, quòd latinè, & Græcè Sardanapalus. Sed si hoc est, oportet fateri duos extitisse Sardanapalos Assyriorum Reges; alterum temporibus Amasiæ & Oziæ Regum Iuda, de quo iã sub annis mundi 3215.numero primo, & 3234.nu.primo vsque ad quintum inclusiuè, dictum est: alterum Ezechia regnante, de quo nunc agimus. Et hunc Asarhaddõ siue Sardanapalum, credimus quidem fuisse vltimum Regem Assyriorum, qui regnabant in Niniue; sed non absolutè vltimum Regem Monarchiæ, seu Imperij Assyriorum: quoniam constat, hoc Imperium habuisse aliquando quidem regni sedem in Niniue, aliquando autem in Babylone; quemadmodum sub anno mundi 2016.nu. quinto diximus: & quandoque regem vnum in Niniue, alterum in Babylone, Immo vero & tertium in Media, quemadmodum accidit post primi Sardanapali obitum. Quod enim tunc aliquantisper tripartitum manserit inter Reges Niniue, & Babyloniæ, ac Mediæ, iam nos sub anno mundi 3234.numero tertio, & 4.probauimus. Sic postea etiam contigit regno Græcorum, quòd mortuo Alexandro, diuisum fuit inter Reges Asiæ, Ægypti, & Græciæ, vt suo loco dicetur: & isti ferè semper inter se de 1

Assyriorum potentia deuenit ad Chaldæos.

Duos fuisse Sardanapalos.

Quomodo Asarhaddon dici possit vltimus rex Assyriorum.

summa

ſumma rerum decertarunt;atque ita interim quãdoq; vnus, quãdoq; alter præualebat ceteris:ſicuti diximus accidiſſe etiam hoc tempore regno Aſſyriorum, quando Merodach præualuit Aſarhaddoni.Et propterea idem Merodach qui prius, nimirum Ezechiæ temporibus,in ſcripturis ſacris,dicebatur Rex Babylonis: mox temporibus Manaſſe,dici quoque interdum cœpit Rex Aſſyriorum;tametſi adhuc regni ſedem teneret in Babylone:Ex quo intelligimus, cur 2. Paralip.cap.33.verſ.11.dicatur, quòd Principes Regis Aſſyriorum cœperunt Manaſſen; & vinctum catenis duxerunt in Babylonem; nempe ad ipſum Merodach qui reſidebat in Babylone; quamuis poſt deuictum Aſarhaddon; titulum quoque Regis Aſſyriorum ſibi vindicaſſet.

2 Ceterum de hoc Aſſyriorum interitu meminit Ieremias cap. 50. ſuæ propheriæ verſ.18.vbi prædicit,Dominum viſitaturum Regem Babylonis & terram eius, ſicut viſitauerat Regem Aſſur. Eiuſdem excidij mentionem quoque facit Ioſephus lib. 10.Antiqui.cap.3.dicens: Quod circa hæc tempora,videlicet Ezechia ſuper Iuda regnante,Imperium Aſſyriorum,per Medos,diſſolui cõtigit:ſed fallitur in eo,quòd dicit per Medos,debuiſſet enim dicere per Babylonios,ſi benè nouiſſet diſtinguere,huius Imperij diſſolutionẽ, quæ olim ſub primo Sardanapalo, ab Arbace Medorum Rege facta fuerat;ab ea quæ nunc per Merodach Babyloniorum Regem perpetrata eſt. Vtrum autem hoc eodem tempore,Merodach Niniuem ſubuerterit;nihil aliud addere poſſumus his,quæ hac de re ſub anno mundi 3321.numero quinto diſſeruimus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3337.
QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 315.

1 ANNO regni ſui vigeſimonono, ætatis verò quinquageſimotertio circiter expletis,iuxta ea quæ ſub anno mundi 3308.numero ſecundo explicauimus; neceſſe eſt Ezechiam Regem Iuda,ex humanis exceſſiſſe.Quo mortuo,vniuerſus Iuda,eius exequias honorificè celebrauit;& ſepelierunt eum ſuper ſepulcra filiorum Dauid;hoc eſt,vt exponit Caietanus, in loco præſtantiori ſeu ſublimiori, quàm eſſent cetera ſepulcra Regum, qui fuerant de poſteritate Dauidis. Porrò Ezechiæ res geſtas ſaltem aliquas capit. 36. vſque ad 40. conſcripſit Iſaias Propheta in ſuis viſionibus. Et Auctor 2.Paralip. in calce capitis 32. Habemus etiam egregium huius Regis elogium Eccleſiaſtici cap.48.verſ.19.vſque ad trigeſimum, in quo præcipua eius geſta breuiter commemorantur;cuius verba;ſunt hæc:Ezechias muniuit ciuitatem ſuam,& induxit in medium ipſius aquam, & fodit ferro rupem,& ædificauit ad aquam puteum. In diebus ipſius aſcendit Senacherib,& miſit Rabſacen, & ſuſtulit manum ſuam contra illos,& extulit manum ſuam in Sion, & ſuperbus factus eſt potentia ſua.Tunc mota ſunt corda,& manus ipſorum: & doluerunt quaſi parturientes mulieres.Et inuocauerunt Dominum miſericordem,& expandentes manus ſuas,extulerunt ad cælum: & Sãctus Dominus Deus audiuit cito vocem ipſorum. Non eſt commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis ſuis, ſed purgauit eos in manu Iſaiæ Sancti Prophetæ. Deiecit caſtra Aſſyriorum,& contriuit illos Angelus Domini. nam fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris ſui,quam mandauit illi Iſaias Propheta magnus,& fidelis in cõſpectu Dei. Hactenus verba Eccleſiaſtici.

Ezechias rex moritur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3338.
QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 316.

Manasses regnat in Iudæa.

ANNO qui subsequebatur circiter ineunte, regnauit Manasses filius Ezechiæ super Iudam. Duodecimum ætatis expleuerat annum Manasses; cum regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem. Et quidem in prioribus regni sui annis, iste Rex, multa, eademque valde impia facinora perpetrauit, in conspectu Domini, & totius populi; quæ ad tria præcipuè genera reduci posse videntur. Primum genus est quòd ipse fuit Idololatra super omnes, qui ante ipsum extiterant Reges Iudæorum: omnia namque penè gentium Idola coluit, ædificauitque eis excelsa, quæ dissipauerat Ezechias pater eius; Et fecit lucos opacos, sicuti olim fecerat impius Achab in Samaria, 3. Reg. cap. 16. vers. 33. In quibus lucis, more Gentilium, post sacrificia Priapo immolata, in lupanaribus sub quibusdam specubus, seu domunculis, tentorijsue ibidem existentibus, se se recipientes, omnia inter se immunditiarum genera committebant: & propterea in eisdem locis, non solum impudicæ mulieres, sed effœminati quoque, hoc est Ephebi ad nefanda vltro perpetienda expositi, manere consueuerant; vt ex collatione eorum, quæ in varijs sacræ scripturæ locis reperiuntur, colligi potest; nimirum 3. Reg. cap. 14. vers. 23. & 24. Et cap. 15. vers. 12. & 13. Et cap. vltimo vers. 47. Et 4. Reg. cap. 23. vers. 6. & 7. Vnum verò ex his lucis (quòd intolerabile videri poterat) plantari voluit impius Manasses. in vno ex Atrijs domus Domini, cum suo pariter simulacro, & effœminatorum ædiculis, tentoriorum more, ex tela per mulieres contexta, fabricatis; vt nos sub anno mundi 3406. numero primo ex loco Reg. proximè adducto comprobabimus. Erexit quoque Manasses aras Baalim, & adorauit vniuersam militiam cæli, idest omnia astra, quæ in cælo sunt; Inprimis verò solem tanquam ceterorum Principem; cui equos, & currus consecrare solebant; vt patet 4. Reg. cap. 23. vers. 11. Et lunam, quã appellabant reginam cæli; cui mulieres quando coquebant panes, quasdam honoris causa, faciebant placentas, offerebantque libamina, vt colligitur Ierem. cap. 44. vers. 17. vsque ad vigesimum, & ceteros Planetas; Et duodecim signa Zodiaci, arietem, cancrum, leonem, &c. quemadmodum traditur 4. Reg. cap. 23. vers. 5. & forte etiam alias ceterarum stellarum figuras, quas vocant arcturum, oriona, hyades, & huiusmodi, quæ in militia cæli certum est comprehendi. Quibus omnibus extruxit Manasses Altaria in domo Domini, hoc est in duobus atrijs templi, videlicet in atrio Sacerdotum, & in eo qui dicebatur laicorum; nec erubuit ponere in templo Domini idolum. Et præterea proprium filium traduxit per ignem; idest, vt sub anno mundi 3293. nu. 3. ex Iosepho exposuimus; obtulit proprium filium holocautoma ritu Chananæorum: vel, vt alij interpretantur, consecrauit (contra præceptum Domini quòd habetur Leuitici cap. 18. vers. 21.) seu consecrandum tradidit filium suum idolo Moloch; quòd quomodo fieri soleret, nos sub anno mundi 3406. n. 2. explicabimus. 1

Primum genus impietatum eius.

Alterũ genus impietatum Manasses.

Alterum genus impietatum Regis Manasse erat, quòd ad consilia in rebus dubijs capienda, & de futuris euentibus, nolebat consulere Dominum per Sacerdotes seu Prophetas quemadmodum facere consueuerant Dauid, Iosaphat, Ezechias, alijque Reges Deum colentes; sed declinabat ad vanas quasdam, superstitiosasq; somniorum obseruationes; item ad Augures, Ariolos, Aruspices, & Pythones; quos non solum de regno suo, non eijciebat, vt præceperat Dominus Deuter. cap. 18. vers. 10. vsque ad decimumtertium, sed magis eos augere, ac multiplicare studebat. Erant autem propriè loquendo, Augures, qui ex auium garritu, diuinare profitebantur: Arioli autem, & Aruspices, qui ex his, quæ circa aras, & victimarum interiora conspici contingerent, ominabantur: Pythones vero, qui habebant spiritum familiarẽ, 2

quem

quem Pythonicum appellabant, indicantem eis, quid dubia sciscitantibus, respondere deberent. huius exemplum traditur Act. c. 16. ver. 16. Inseruiebat præterea Manasses maleficis artibus, habens secum Magos, & Incantatores, per quos faciebat abominationes pessimas, super omnia quæ olim fecerant Amorrhæi; atque prauis hisce exemplis seducebat peruertebatque populum Iudaicum, ac præcipuè Ierosolymitanum; & peccare fecit eos in immunditijs Gentium, quas inde Dominus deleuerat. *Tertiũ genus impietatum eius.*

3 Tertium huius regis prauitatum genus fuit, quod iustitiæ (cuius, ex officio, primarius custos esse debuerat) penitus oblitus; innoxios quosque inhumaniter occidebat; ita vt insontium sanguine, penè totam repleuerit ciuitatem: Etenim vt ait Iosephus 10. Antiq. cap. 3. In omnes quotquot erant in Hebræis iustos, grassabatur cædibus, ne a Prophetis quidem cruentas manus abstinens: nam & ex eorum numero, per singulos dies, aliquem afficiebat supplicio; vt Ierosolyma inũdarentur sanguine. Sic Iosephus. Causa autem cur etiam Prophetas interimeret, erat; quia ipsum, & cum eo populum pariter arguebant, de tot tantisque sceleribus, quæ quotidie, ipso rege in primis auctore, committi videbant; & pro his, multa, eademque grauissima, eisdem a Deo imminentia mala prænunciantes, cominabantur. Et hæc quæ hactenus de Manasse diximus, ex 4. Reg. cap. 21. ver. 1. vsque ad 17. & 2. Paralip. cap. 33. ver. 1. vsque ad 11. excerpta sunt. *Quartum genus præuaricationum eiusdẽ regis.*

4 Inter alios autem Prophetas, communis, tum Hebræorum, tum Catholicorum opinio est, quod Isaiam quoque, (tametsi socer eius esset, vt tradunt Hebræi, & refert S. Hieronymus super Isaiæ cap. 20.) Manasses, serra lignea, in duas partes secari, atque hoc crudelissimo supplicio necari iusserit; vt tradunt S. Epiphanius in vita Isaiæ; & S. Isidorus in lib. De vita & morte Sanctorum c. 37. & Eusebius in Chronicis, & Historia Scholastica 4. Reg. c. 32. & alij. Quin etiã B. Hieronymus super Isa. c. 57. asserit hanc esse certissimam Hebræorum traditionem. Quam tamen Abulensis super 4. Reg. cap. 21. quæst. 18. improbare nititur eo potissimum argumento, quod in prophetiæ suæ initio Isaias, non dicat se prophetasse sub Manasse, sed tantummodo sub præcedentibus regibus, videlicet Ozia, Ioatham, Achaz, & Ezechia; Ex quo elicit ipsum non peruenisse ad tẽpora Manasse; sed Ezechiæ temporibus obijsse: Verũtamen Abulensis argumentũ non videtur satis firmum; præsertim ad refellendam opinionem adeo antiquam, atque a talibus Auctoribus traditam; & communiter receptam; quæ etiam in Martyrologio Romano registrata, sub pridie nonas Iulij, quot annis publicè in Ecclesijs legitur: Quandoquidem, Ieremias quoque in principio suæ prophetiæ dicit se prophetasse a decimo tertio Iosiæ anno, vsque ad consumationem vndecimi anni Sedeciæ in mense quinto: Et tamen constat (vt ex sub anno mundi 3447. num. 8. dicendis patebit) quod non tunc mortuus est; sed postea fleuit, scripsitque super Ierusalem desolatam lamentationes; ac deinde post occisũ in mense septimo ab Ismaele Godoliam, cum vniuersus populus Iudaicus, qui remãserat in Iudæa, fugisset in Ægyptum; illuc quoque cum eo perductus est Ieremias, vbi multa aduersus Iudæos vaticinatus est, quemadmodum legimus Ierem. cap. 41. vsque ad 45. *Quomodo crudeliter necauerit Isaiam.*

5 Ceterum Ecclesiastici cap. 48. ver. 25. vsque ad finem capitis habemus Isaiæ elogium, breue quidem, sed admodum illustre in hæc verba: Isaias Propheta magnus & fidelis in conspectu Dei. In diebus eius retro redijt Sol, & addidit regi [nimirũ Ezechiæ] vitam. Spiritu magno vidit vltima [videlicet de aduentu Messiæ; De vocatione Gentium; De Ecclesiæ splendore, De nouissimo iuditij magni die; nec non de iustorum felicitate, ac damnatione impiorum] & consolatus est lugentes in Sion [vt patet præsertim Isai. cap. 40.] vsque in sempiternum ostendit futura, & abscondita antequam euenirent. Quæ quam clarè ostenderit, testatur B. Hieronymus ad Paulam, & Eustochium in Præfatione in Isaiam his verbis: Deinde etiã hoc adijciendum est; quod non tam Propheta dicendus sit, quam Euangelista: ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæque mysteria ad liquidum prosecutus est; vt non putes eũ de futuro vaticinari; sed de præteritis historiam texere. Sic S. Hieronymus. *Isaiæ laudatio ex lib. Ecclesiastici.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3351.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 329.

Habacuc prophetat.

ANNO regni Manasse regis Iuda circiter decimo quarto, credimus Habacuc, 1
qui inter duodecim Prophetas minores, octauo loco ponitur, prophetasse ea quæ habentur in Prophetia eius, vt colligi potest ex Auctore Chronologiæ maioris Hebræorum qui cap. 20. ait prædictum Habacuc prophetasse temporibus Regis Manasse. Et addit quod ideo in initio prophetiæ suæ subiecit regis nomen tunc regnantis, quia erat improbus valde. Quibus verbis videtur indicare quod Habacuc prophetauerit, antequam Manasses Rex captiuus duceretur in Babylonem, conuersusque esset ad Dominum: Et satis probabile videtur, quod paulo ante captiuitatē dicti regis, Habacuc ediderit Prophetiam suam; alioqui si peruenisset ad aures regis facile cum alijs Prophetis hunc quoque Manasses interfici curasset. Huic opinioni valde arrident verba illa ipsius Habacuc cap. 1. ver. 4. Lacerata est lex, & non peruenit vsque ad finem iudicium: quia impius (subaudi Manasses) præualet aduersus iustum; hoc est iustos (vsurpatur enim hic singulare pro plurali) propterea egreditur iudicium peruersum &c. Nec ab eadem opinione alienus fuisse videtur Sanctus Epiphanius, qui in lib. De vita & interitu Prophetarum ait, ipsum Habacuc ante duarum tribuum captiuitatem prophetasse: Quod & alij quoque confirmant: Et, quod magis vrget, ipsemet sacer eiusdem Prophetiæ textus cap. 1. ver. 6. & sequentibus id ipsum apertissimè demonstrat dicens: Ecce ego suscitabo Chaldæos &c. Vbi, vt tradunt sacri illius loci Expositores, prænuntiat validissimam regis Nabuchodonosor Chaldæorumque potentiam ac ferocitatem aduersus plures nationes, & præsertim aduersus Iudæos suscitandam, vt cum ceteris Gentibus captiui ducantur. Quare manifestum fit, ipsum Habacuc non solum prophetasse ante duarum tribuum captiuitatem, sed etiam antequam regnare cœperit dictus Nabuchodonosor; alioqui non futura prænuntiasse, sed potius præterita narrasse, aut præsentia demonstrasse, videretur; & consequenter non Propheta, sed historicus magis dicendus esset. Cogimur itaque cum Ribera Præludio 2. in Prophetas minores, discedere ab opinione illorum qui putarunt ipsum Habacuc prophetasse post abductos Iudæos in Babylonicam captiuitatem: Inter quos videntur fuisse S. Hieronymus in Prologo super Habacuc, & ibidem Theophilactus; & B. Theodoretus in Prologo super duodecim Prophetas: Et Clemens Alexandrinus in 1. Stromate, & alij nonnulli.

Vtrum idem fuerit cum eo qui detulit prandium Danieli in Babylonem.

Vtrum autem iste Habacuc fuerit illemet, qui postea, iubente Domino, detulit 2
prandium Danieli posito in lacu leonum incertum est. Nam SS. Hieronymus, & Epiphanius putarunt esse eundem. Alij verò diuersum; quibus magis assentiri cogimur: Quandoquidem a prioribus regni Manasse annis, quando oportuit Habacuc Prophetam, perfectæ iam fuisse ætatis; quoniam iam prophetiæ spiritum acceperat; vsque ad missionem Danielis in lacum leonum, videntur fluxisse anni ferè centum & quinquaginta, vt supputari potest in tabulis. Vnde oporteret ipsum Habacuc fuisse annorum penè centum octoginta, quando prandium Danieli detulit; quod non videtur verisimile; præsertim cum scriptura sacra Daniel. cap. 14. ver. 32. dicat; quod tunc Habacuc coxerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo, & ibat in campum, vt ferret messoribus: Quæ proculdubio tam prouectæ ætatis viro conuenire nullo modo posse videntur. Ceterum Propheta Habacuc, præter ea quæ, vt

Quænam prophetauerit Habacuc.

dictum est, vaticinatur aduersus Iudæos, aliosque populos multos a Nabuchodonosor debellandos, atque in captiuitatem ducendos; prophetat etiam aduersus ipsos Babylonios; & item vniuersaliter contra vbique gentium persecutores iustorum; & denique in cantico, multa de Christo venturo prædicit, vt accuratè legentibus totam prophetiam eius, innotescere poterit.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3352.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 330.

1 ANNO circiter regni sui decimo quinto, vt ex numero sequenti dicendis, probabiliter credi potest, videns Dominus quod Manasses Rex, maiora in dies facinora perpetraret; nec quicquam Prophetarum monitiones, increpationesque proficerent; quippe qui non solum eos audire contemneret; sed insuper tanquam multa febre phreneticus in illos, tanquã in Medicos ipsum curare volentes, quotidie amplius insaniret, sæuiretq; ad grauiora procedens; superinduxit ei Principes Regis Assyriorum, qui Manassen dolo, vt ait Iosephus 10. Antiq. cap. 4. interceptum, mox catenis ac compedibus vinctum duxerunt in Babylonem: Vbi tam graui infortunio eruditus; & in se reuersus, & conuersus ad Dominum; tantorum scelerũ suorum eum valde pœnituit, oransque meruit a Deo misericorditer exaudiri; Et itẽ a Rege, qui eum tenebat captiuum, liberè dimitti; ac rursus in regnum suum restitui. 2. Paralip. cap. 33. ver. 10. vsque ad 14. Et loco Iosephi allegato. *Manasses a Deo castigatus emendatur.*

2 Diximus Manassen anno regni sui circiter decimo quinto, qui erat vitæ eius vigesimus septimus, fuisse captum; Quia tametsi præcisus captiuitatis eius annus; neque ex sacro textu, neque ex Iosepho haberi possit: fuisse nihilominus illum quẽ diximus, satis probabiliter colligi potest ex Cardinali Bellarmino, qui lib. 1. de verbo Dei cap. 12. duo dicit: nempe Holophernem venisse in Iudæam anno regni Manasse decimo sexto. Deinde subiungit: quem Manassen paulo ante, puta anno præcedenti, rex Assyriorum duxerat captiuum in Babylonem. Ex quibus quidem duobus dictis, licet primum nos sub anno mundi proximo, improbare intendamus; alterum tamen admitti posse videtur, præsertim cum illud, idem Auctor Iosephi testimonio aliquatenus confirmare videatur, qui 10. Antiq. cap. 4. in fine, De Amone filio Manasse verba faciens, ait: Ipsum iuuenilia patris sui opera fuisse imitatum.] per quod indicatur, Manassen, non nisi in ætate admodum iuuenili, peruersa illa opera, quæ nos sub anno mundi 3338. num. 1. vsque ad 5. recensuimus, perpetrasse. Quod alio quoque argumento comprobari potest. Nam ex quo Manasses non castigatione deterior; aut ad modicum duntaxat tempus emendatior factus est, vt communiter solent, qui iam in malis inueterati sunt: sed contra, adeo profecit; vt non modo ad pristinas vnquam redierit impietates; verum etiam deinceps easdem bonis operibus semper diluere curauerit; vtique non est verisimile, ipsum longiores moras; sed iuueniles tantummodo annos, vt Iosephus testatur, in memoratis sceleribus exegisse. Quare nos elicitam ex citatis Bellarmini verbis opinionem; longè probabiliorem putamus ea, quam tenet Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum; qui ca. 24. sine vlla probatione asserit; ipsum Manassen regem, anno regni sui vigesimo secundo, abductum fuisse captiuum in Babylonem, & deinceps triginta tribus annis egisse pœnitentiam. At verò sententia Rabbi Kimbi, qui in c. Ezechiel. 4. impiæ ipsius Manasse vitæ, totos quadraginta annos; resipiscentiæ autem ipsius, quindecim tantum tribuit; quemadmodum refert Genebrardus libro suæ Chronologiæ 1. vbi de his quæ sub Manasse acta sunt agit: proculdubio ex rationibus supra adductis, conuincitur esse falsissima. *Quod prædicto regni sui anno captus fuerit.*

3 Itaque si verum est Manassen anno, vt diximus, regni sui circiter decimoquinto; vel, vt tradit Chronologia Hebræorum, vigesimo secundo, captiuum ad regem Babylonis fuisse perductum: Vtique non potuit iste rex Babylonis, alius fuisse, nisi Merodach Baladan: hisce nanque temporibus, vt videre est in tabulis, ipse regnabat in Babylone; & iam deuicto Asarhaddon rege Assyriorum, regnum quoque eius suo adiunxerat Imperio, vt sub anno mundi 3335. num. 1. dictum est. Diuina ergo prouidentia factum credimus, vt Manasses inciderit in manus prædicti Merodachi, *Quis nam fuerit rex Assyriorum qui Manassen tenuit captiuum, liberumque dimisit.*

qui

qui amicus fuerat patris sui Ezechiæ, quemadmodum sub anno mundi 3324. nu. 1. dictum est: vt vel sic facilius veniam consequi, & denuo in suum regnum restitui posset. Quando autem restitutus fuerit, incompertum habemus: Et nihilominus existimamus, id non multo post contigisse, quemadmodum Iosephus vbi supra satis apertè indicat; Et ex sacro item textu colligit Caietanus super 2. Paralip. capit. 33. Vbi accuratius ibidem narrata, perpendens, ait: Tempus autem carceris, insinuatur breuissimum, ex eo, quod nullus legitur electus Rex interim in Ierusalem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3353.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 331.

De historia Iudith, quod non per hac tempora acciderit.

1 ANNO regni Manasse Regis Iuda decimo sexto, putat Cardinalis Bellarminus acta esse quæ referuntur in Historia libri Iudith, idque pluribus probare nititur argumentis lib. 1. De Verbo Dei cap. 12. Vbi primo optime refellit opinionem illorum qui dicunt illum Nabuchodonosor qui regnabat in Niniuem, fuisse Cambysem; deinde illorum qui arbitrati sunt eandem Historiam contigisse sub Iosia, aut Sedecia Regibus Iudæorum: postremo concludit ipsam cœpisse, vt dictum est, anno decimo sexto regni Manasse; Et memoratum Nabuchodonosor, qui misit Holophernem in Iudæam, fuisse Merodach Baladan Regem Babylonis, qui superato Asarhaddon Senacheribi filio, subiugauit sibi regnum Assyriorum, & deinceps regnauit in Niniue; atque anno regni sui duodecimo, percusso Arphaxad, rege Medorum, obtinuit quoque regnum eius: anno autem proximo, misit Holophernem cum ingenti exercitu aduersus regna occidentis, vt dicitur Iudith capitulo 2. versic. 5. eo quod legatos suos repulissent, quemadmodum refertur cap. 1. eiusdem libri. Sed ego tametsi tanto viro plurimum sanè tribuendum censeam; ipsumque valde admodum, vt par est, reuerear, tum propter eminentem eius in Sancta Ecclesia dignitatem; tũ verò meximè ob singularem virtutem, excellentemque doctrinam; Et non ignorem Nicolaum Serarium in cap. 1. Iudith quæstiuncula 2. plures variasque referre opiniones de præfato Nabuchodonosor, quis nam fuerit; & de tempore quo gesta sit historia ipsius Iudith; & tandem ceteris omnibus præferre opinionem Cardinalis Bellarmini a nobis paulo ante relatam: Nihilominus, vt libere dicam quod sentio, non possum in hac parte eiusdem sententiæ subscribere. Nam si annus decimus tertius dicti Nabuchodonosor, concurrit cum anno regni Manasse decimo sexto; vtique oporteret primum annum regni eiusdem Nabuchodondsor, concurrisse cum quarto regni Manasse; ergo non est idem iste Nabuchodonosor, cum Merodach Baladan, quem sub anno mundi 3332. num. 1. probauimus, regnare cœpisse anno regni Ezechiæ vigesimo quarto. Item si Manasses, quemadmodum ex Bellarmini dictis consequitur, & ipsemet concedit, non alterius Regis Assyriorum captiuus fuit, nisi istius Nabuchodonosor, quem putat etiam regnasse super Babylonios; Quomodo verisimile est Iudæos ausos esse remittere vacuos, & sine honore a se abijcere nuncios tanti Regis, eo præsertim tempore, quo ille captiuum tenebat Regem ipsorum? Et quomodo ausi sunt, vt dicitur Iudith cap. 5. ver. 4. præ omnibus alijs nationibus contẽnere Holophernem, cum tam valido exercitu, post tot tantasque partas de multis populis victorias, contra ipsos tunc sine Rege existentes, tanto impetu venientem? Vel si tunc (quod magis placere videtur Bellarmino) iam de captiuitate dimissus, redierat Manasses in Ierusalem; non ne credibile est, ipsum talibus mulctis, seu conditionibus, in suo regno fuisse restitutum; vt iam non opus esset regi Assyriorum mittere ad eum legatos, qui cum eo agerent, ne parere regis Assyriorum imperio, reluctaret? Aut si misisset; quis dubitet Manassen eos maximo cum honore excipere voluisse; nec tam magno Regi, a quo paulo ante, vitam, regnumque consecutus esset; palam contradicere, vel eum denuo contra se prouocare ausum esse: præsertim au-

audita tam grandi eius victoria, quam nuper de potentissimo Rege Medorum reportauerat? Sed esto, quod Manasses nihil horum veritus, audacter nimis, dictos repulisset legatos; & se suosque contra Assyriorum vires, præparare voluisset: Quomodo Holophernes primarius militiæ Regis Assyriorum Princeps, gentem Iudæorum ignorare potuisset, & quærere; quisnam esset ille populus, quæ, quales, & quantæ essent ciuitates eorũ, quæ virtus, & multitudo, & quis Rex militiæ illorum, vt legimus Iudith cap. 5. ver. 3. Si contra eundem populum Duces eiusdem Regis Assyriorum paulo ante bellauerant; & vastata regione Iudæorum (vt refert Iosephus 10. Antiq. cap. 4.) Manassen Regem duxerant, tenuerantque captiuum? Qui fieri potest, vt Holophernes ignorauerit Manassen Regem Iudæorum, a Domino suo recens de captiuitate fuisse dimissum? Verum illud mirabile videtur; si tunc Manasses, aut alius Rex Iudæorum erat in Ierusalem, quando venit Holophernes in Iudæã; cur Achior Holopherni sciscitanti: Quis esset rex populi Iudaici. nihil de hac re responderit; nec dixerit esse Manassen, qui captus, vel qui nuper dimissus fuerat a Domino suo Rege Assyriorum; sed tantummodo de origine, religione, & virtute populi tam multa disseruerit? & cur in toto libro Iudith, nulla prorsus regis in Iudæa tum regnãtis mentio facta sit? Quin potius vbicumque de bellico aduersus Holophernis potentiam apparatu agitur; cuncta semper ad nutum, iussumque summi Sacerdotis, acta fuisse perhibentur. Quid obsecro, hoc indicat? nisi historiam Iudith, & Holophernis contigisse, non quando a regibus; sed quando a summis Sacerdotibus, res Iudæorum administrabantur; nimirum post redditum populi de captiuitate Babylonica?

2. His adde hanc fuisse plurimorum, grauissimorumque scriptorum veterum, ac recentiorum, sententiam; quod scilicet hæc historia acciderit eo tempore, quo Cyri successores regnabant in Perside. ita sentiunt S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 26. Eusebius in Chronicis. Beda in libello de sex ætatibus mundi. Seuerus Sulpitius lib. 2. sacræ historiæ. Petrus Comestor in historia Scholastica libri Iudith c. 1. Lyranus in cap. vlt. Tobiæ, & 1. Iudith, & ibidem Carthusianus, & Hugo Cardinalis. Item Io. Driedo de Ecclesiasticis scripturis, & Dogmatibus lib. 1. cap. 2. par. 2. & lib. 3. cap. 5. par. 3. Gerardus mercator in sua Chronologia. Georgius Cedrenus in compendio historiarum fol. 114. & alij plures. Quamquam non omnes inter se conueniant de particulari Persarum Rege, sub quo dicta Iudith historia contigerit. Sed & hoc idem videtur satis apertè colligi posse ex ipsomet sacro textu. Nam Iudith cap. 5. ver. 23. in editione vulgata hæc ad verbum habentur: Nuper autem reuersi ad Dominum Deum suum, ex dispersione qua dispersi fuerant, adunati sunt; & ascenderunt montana hæc omnia; & iterum possident Ierusalem, vbi sunt sancta eorum. hactenus sacer textus. Ex quo manifestè apparet; quod quando hæc dicebat Achior; Iudæi non multo antea reuersi erant de captiuitate Babylonica; dicere enim: Et iterum possident Ierusalem.] apertissimè supponit, quod ab ea prius pulsi fuerint. Quis autem nesciat Iudæos numquam actualem Ierosolymæ possessionem amisisse; nisi quando captiui ducti sunt in Babylonem? Nam licet regnante Manasse, depopulata sit regio Iudæorum a Ducibus Regis Assyriorum, vt ex Iosepho constat loco paulo superius citato: Quod & temporibus Ezechiæ, & Achaz, aliásque et ab alijs ipsorum hostibus, contigisse certum est: non tamen capta est Ierusalem; & si aliquando capta fuit, vt sub Amasia, a Ioas Rege Israel, quemadmodum sub anno mundi 3210. num. 1. diximus: non tamen inde Iudæi eiecti pulsive sunt. Neque verò est quod hic quis cum Melchiore Cano locorum Theologicorum lib. 11. cap. 6. suspicetur; præfatum Achior, non de captiuitate Babylonica; sed de aliqua alia in sacris scripturis minime registrata, esse loquutum; quia hoc esset velle potius diuinare quam docere. Quamuis enim certum sit (vt etiam notat Caietanus super lib. Iudic. in calce capitis 18.) non omnia esse scripta; & fieri possit, vt particularis aliqua quorundam Israelitarum captiuitas, non admodum celebris, silentio sit prætermita; quemadmodum idem Caietanus exemplo captiuitatis filiorum Dan ibidem memoratæ, probat; quam, inquit, necesse est ante Dauidis tempora contigisse, nimirum sub aliquo ex præcedentibus regibus, aut Iudicibus; & consequenter priusquam Ierusalem facta esset Iudæorum metropolis: non tamen rationabile videtur,

Quod eadem historia post reditum de captiuitate sit gesta.

tale quid suspicari, de insigni aliqua totius populi Iudaici captiuitate; quæ post ampliatam Ierosolymam, sedemque regni constitutam, & templum toto orbe celeberrimum in ea extructum, ante eiusdem templi interitum facta fuerit: quod scilicet tanta, ac tanti populi clades (si contigisset) a nemine alicubi in sacris libris relata esset; ad ea præsertim tempora pertinens, quorum in Iudæa res gestæ, diligentius quam aliorum, non modo in Regum, sed etiam in Paralip. libris describi videntur. Cum igitur multo probabilius sit, Iudæos numquam ciuitate, temploque spoliatos fuisse, nisi Babylonicæ captiuitatis tempore: proculdubio, in controuersijs dirimendis, nõ debemus a re adeo obscura, & minus probabili, immo verò quæ omnino probari non potest, argumentum sumere. Præterea, capite Iudith proximè adducto, in textu lxx. Interpretum expresse adiungitur: quod in illa Iudæorum dispersione, de qua ibi agitur, templum quoque ipsorum solo æquatum fuerat. Quid igitur hisce testimonijs clarius desiderari potest? Neque verò admitti vllatenus debet Bellarmini effugium; qui aduertens se hoc testimonio nimis aperto valde arctari, velut effracto muro, euadere tentauit, dicens: illa lxx. Interpretum verba, videri supposititia: quia B. Hieronymus in sua translatione, non meminit de templi euersione. Sed si essent suppositicia; vtique expuncta fuissent, in accurata admodum illa eiusdẽ textus lxx. Interpretum recognitione, quæ Romæ facta, nec non Pontificia auctoritate approbata, editaque fuit anno salutis 1588. Quod si prædicta verba, ideo suppositítia censenda essent, quia in editione vulgata non habentur: profectò idem quoque dici deberet, de alijs pluribus, quæ in eadem lxx. Interpretum editione extãt; & in vulgata minime reperiuntur. Cuiusmodi sunt illa Exod. cap. 12. Habitatio autem filiorum Israel, qua habitauerunt in Ægypto, & in terra Chanaan, anni quadringenti triginta.] Scimus nanque particulam illam-Et in terra Chanaan-in editione vulgata non haberi: & nihilominus constat illam non modo non esse suppositítiam; quin potius maxime conferre ad sacri illius textus declarationem; & ad eundem, cum his quæ in eiusdem Exod. cap. 6. ver. 16. vsque ad 21. dicuntur conciliandum; quemadmodum ex dictis sub anno mundi 2329. num. 10. vsque ad 22. colligi potest: Et Præterea sub annò mundi 1694. num. 2. & 3. demonstrauimus, nullo modo expungendam esse generationem Cainan, quæ ponitur a lxx. interpretibus Genes. cap. 11. tametsi in vulgata editione non habeatur. Plura eiusmodi alia possent exempla proferri, quæ breuitatis causa, prætermittimus: cum præsertim omnibus notum sit, non tam modicæ auctoritatis fuisse apud veteres, aut apud nos habendam esse lxx. Interpretum editionem; vt ea quæ plus ceteris ipsa continet, tam facile censeri debeant suppositítia; & præcipuè illa, quæ nullo alio sacræ scripturæ textu aduersari conspiciuntur; & a tot clarissimis Auctoribus recepta probataq; sunt.

Respõdetur, ad ea quæ pro opposita sentẽtia adduci possent.

Non etiam conuenientiæ illæ a Bellarmino adductæ, conuincunt historiã Iudith referendam esse ad tempora Manasse Regis Iuda; puta quòd tunc summus sacerdos in Ierusalem esset Eliachim, vt ipse probat ex Chronologia B. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani: Et item quòd hisce temporibus, inueniri possit ille decursus longissimæ pacis in Israel, qui in calce lib. Iudith, perdurasse dicitur toto tempore vitæ ipsius Iudith, & post obitum eius, multis annis. Etenim, quòd pertinet ad primam conuenientiam; tametsi non sit vsquequaque clarum, quòd regnante in Ierusalem Manasse; esset ibi summus Pontifex ille Eliachim, cuius meminit Isaias cap. 22. ver, 20. Quia ille Eliachim, vt ibidem asserit Isaias, fuit filius Helciæ; Atqui constat ex 4. Reg. cap. 22. ver. 4. & 8. Helciam fuisse summum Sacerdotem temporibus Iosiæ Regis: non igitur videtur filius eius Pontifex fieri potuisse temporibus Manasse; videlicet ante pontificatum patris sui: Nihilominus, quia potuit contingere, vt ille Eliachim, qui ab Isaia loco allegato prædicitur successurus Sobnæ Pontifici; fuerit alter Eliachim filius alterius Helciæ; & pater illius Helciæ, qui postea pontificatum gessit regnante Iosia: Iccirco dicimus, quòd etiam si admitteremus extitisse, quando regnabat Manasses, Pontificem nomine Eliachim; non tamen sequeretur, hunc fuisse illummet Eliachim, de quo agitur in libro Iudith: Quandoquidem argumenta superius allata id concedi posse non patiuntur: Et præterea constat; etiam post reditum populi de Babylonica captiuitate; quando videlicet nullus erat proprius Rex in Iudæa, neque in Israel; sed res Iudæorum, qui 3

tunc

tunc parebant Imperio Regum Persarum, per summos Pontifices administrabantur; extitisse, Xersis temporibus, in Ierusalem, alium Eliachim summum Pontificem; vt nos sub anno mundi 3572. num. 3. ex Iosepho ostendemus, & ex ipsa quoque sacra scriptura comprobabimus.

4 Quod verò attinet ad alteram conuenientiam; nimirum ad memoratum tempus longissimæ pacis in Israel; respondemus, illud multo melius, & euidentius reperiri posse post captiuitatem Babylonicam, quam ante ipsam: Siquidem sub regibus Persarum, qui regnabant ab India vsque ad Æthiopiam, ferè semper fuit pax in Israel; ita vt in supputandis annis vitæ Iudith in pace transactis, non sit necessarium ponere, vt ponit Bellarminus, ipsam fuisse quadragenariam, aut, vt alij, plusquam quinquagenariam, (vt paulo post probabimus) quando propter eximiam eius pulchritudinem, vocabatur puella, & ardenter admodum ab Holopherne concupita fuit. Nam etsi negandum non est, aliquibus nonnumquam contigisse mulieribus, vt in prouectiori etiam ætate pulcherrimæ essent, & iuuenculæ viderentur; non tamen probari potest id ipsi euenisse Iudith. Verum hic ostendere oportet cur dixerim Cardinalem Bellarminum supponere ipsam Iudith fuisse quadragenariam, alios verò plusquam quinquagenariam. Nam cum certum sit, ab hoc anno regni Manasse decimo sexto, vsque ad initia regni Ioachaz filij Iosiæ, quem rex Ægypti duxit captiuum; fluxisse annos septuaginta duos, continuæ pacis, in terra Israel; nimirum triginta nouem, qui residui erant de regno Manasse, & duo regni Amon; & triginta vnum regni Iosiæ: Si illi centum quinque anni, quorum fit mentio Iudith cap. vlt. ver. 28. computandi sunt ab ortu ad obitum ipsius Iudith (vt ex textu lxx. Interpretum colligit Bellarminus) & ex annis totius vitæ Iudith centum quinque, detrahantur anni quadraginta ætatis eius, quando placuit Holopherni; profecto remanent sexaginta quinque anni pacis, a nece Holophernis, vsque ad mortē Iudith; quibus addit Bellarminus alios septem, vt conficiat prædictam summam annorum septuagintaduorum pacis; & illud etiam verum sit, quod in calce citati libri adiungitur, illis verbis: Et post mortem eius annis multis.] Si autem prædicti centum quinque anni, vt alij putant, & sacer editionis vulgatæ textus, magis insinuare videtur; computari debent, non a die natiuitatis Iudith; sed a tempore quo ipsa nupserat, & ducta fuerat in domum viri sui; cum necesse sit ipsam tunc fuisse quindecim circiter annorum; oportet eam quidē mansisse in domo viri sui annis centum quinque, vt dicitur loco Iudith allegato; sed vixisse in summa annos circiter centum viginti; & consequenter, quod detractis prædictis septuaginta duobus annis postea in pace decursis, ipsa esset annorum saltem quinquaginta trium quando stetit coram Holopherne. Itaque vt ad rem redeamus, multo conuenientius tutiusque videtur, tollere necessitatem supponendi rem mirabilem; videlicet quod mulier quadraginta, vel etiam quinquaginta trium annorum, tantæ fuerit pulchritudinis ac decoris, vt puella existimari potuerit; & tam magnum Principem statim in sui concupiscentiam allicere: hoc autem fiet ponendo historiam Iudith contigisse post Babylonicam captiuitatem. Et hæc pro nunc dicta sufficiant ad ostendendum, quod ad hæc tempora pertinere non possit dictæ Iudith historia. Nam ad alia Bellarmini argumenta opportunius sub anno mundi numero præcedenti adducto, respondebimus; vbi eandem historiam loco suo proprio collocabimus.

Ad aliud responsio.

39
2
31
72

5 Per hæc tempora Manasses rex Iuda, summa Dei miseratione, & Merodach regis Babylonis benignitate, de sua captiuitate liberatus; & in pristinam libertatem, regnumque suum, restitutus; vt primum redijt in Ierusalem; experimentoque proprio didicit, quod vbi abundauerat delictū, diuina superabundauerat & gratia; in recognitionem tanti beneficij, protinus cœpit auferre deos alienos, & simulacra de domo Domini; & aras idolorum quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalē; proiecitque omnia extra vrbem: Deinde instaurauit altare Domini; & cum immolari fecisset pro se super illud victimas, & hostias pacificas ad laudem Dei, & pro gratiarum actione Domino: post exemplum pietatis exhibitum; addidit præcepta subditis suis; vt & ipsi deinceps seruirent Domino Deo Israel: Non tamen prohibere potuit, quominus immolaret populus in excelsis Domino: Et in summa (vt ait Iosephus 10. Antiq. cap. 4.) dedit operam Manasse, si posset abolere priorum pecca-

Manassēs de captiuitate reuersus, ad studia religionis se conuertit.

torum etiam memoriam; mutatis moribus totusque conuersus ad studia religionis. Fuit præterea in alijs quoque Reipublicæ admodum vtilis. Nam & murum ædificauit in conualle Gion, quæ erat ad occidentem; incipiens ab exitu ciuitatis Dauid; seu ab introitu portæ, quæ dicebatur Piscium, seu (vt alij) fontis per Ierosolymæ circuitum, vsque ad turrim, siue Arcem, quæ vocabatur Ophel: Et quoniam murus iste erat in valle; exaltauit eum valde, vt melius protegere posset ciuitatem. Constituit insuper Principes exercitus, in cunctis vrbibus Iudaæ ne subito eas ab hostibus præoccupari contingeret. Illud verò illustrius fuit; quod ex quo Deum verũ colere cœpit; ita in bonis operibus iugiter toto reliquo vitæ suæ tempore perseuerauit; vt propterea deinceps, Iosepho teste, prædicatus fuerit beatissimus. 2. Paralip. cap. 33. ver. 14. vsque ad 20.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3370.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 348.

Cessant Atheniensium Reges.

ANNO primo Olympiadis vigesimæ quartæ Athenis cessarunt reges; quorum 1
loco constitui cœperunt nouem annui principes ex nobilioribus, qui Atheniensibus præessent, vt tradit Eusebius in Chronicis, & nos sub anno mundi 2498. num. 1. tetigimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3371.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 349.

Manasses genuit Amonem

ANNO regni sui trigesimo quarto circiter inchoãte, Manasses ex vxore sua Messalemeth filia Harus de Ieteba, vt dicitur 4. Reg. c. 21. ver. 19. genuit Amon; qui postea ei in regnum successit annos natus viginti duos: totidem autem superesse de regno Manasse, ex tabulis constare poterit. 1

Tobias morti proximus prænuntiat Niniue interitum.

Sub finem eiusdem anni, qui (quemadmodum ex his quæ sub annis mundi 3270. 2
num. 1. & 3325. num. 4. & 3329. num. 1. dicta sunt, inferri potest) coincidit cum anno ab illuminato Tobia seniore, quadragesimo secundo, vt supputari potest in tabulis; Idem Tobias prope iam expletis vitæ suæ annis centum duobus; mortique appropinquare se sentiens; vocauit ad se Tobiam filium suum; cui prædixit, in proximo subuersum iri Niniuem, iuxta verbum Domini; subintellige, quod ante plures annos prænuntiauerat Nahum Propheta, vt nos sub anno mundi 3321. num. 5. probauimus: Vbi etiam ostendimus inter multos Niniue interitus a prædicto Propheta prænũciatos, istum quoque inprimis cõtineri, quem Tobias moriens, in proximo esse denuntiauit. Itaque iste sanctus vir, prænuntiata, vt diximus, filio suo ciuitatis in qua habitabat, euersione; eundem quoque præmonuit, vt cum ex humanis excederet mater sua; ipse ab ea vrbe discedere non differret; vtique tali præcepto, indicans, tunc proculdubio imminere vrbis excidium quod prædixerat. Denique bonus senex, pie admodum hortatus familiam suam, vt in sancto Dei seruitio perseuerare, proficereque satageret; mortuus est, & sepultus in Niniue. Tob. cap. vlt. versic. 8. vsque ad 14.

Eiusdẽ obitus.

Niniue pluries euersa.

Quis autem fuerit iste interitus Niniue, & a quo, & quando eidem fuerit illatus, 3
non facile est determinare: plures nanque legimus apud scriptores potentissimæ huius vrbis subuersiones. Et primo quidem maximam hanc & antiquissimam ciuitatẽ, amplissimæ quondã Monarchiæ caput; regnãte Semiramide, a Medis captã dirutãq;

A Medis.

fuisse

fuisse, tradit Diodorus Siculus lib. 3. De Antiquorum gestis vbi ait; quod post Ninũ a Medis dirutam, Semiramis magni mulier animi, cupiens virum rerum gloria excellere; vrbem in Babylonia condidit. sic Diodorus. Deinde iterum Niniuem sub Sardanapalo euersam ab Arbace Medorum Duce, qui cum Beloso Babyloniorum Satrapa, a Domino suo Sardanapalo defecerat; tradunt inprimis dilucide idem Diodorus libro citato; nec non & alij multi, quos sub anno mundi 3234. num. 2. citauimus; Vbi etiam eandem cladem, sub finem anni noni regni Oziæ Regis Iuda, accidisse diximus. Captam denuo esse Niniuem a Merodach Rege Babylonis, anno regni Asarhaddon postremo, & regnante in Ierusalem Ezechia, sententia est Iosephi 10. Antiq. ca. 3. Et Genebrardi lib. 1. suæ Chronologiæ vbi agit de his quæ sub dicto Ezechia sunt gesta; & aliorũ, vt sub anno mundi 3335. n. 1. dictum est. Quarto item euersam fuisse Niniuem a Ben Merodach, numero sequenti ostendemus. Et denique iterum ab illo Nabuchodonosor, qui regnare cœpit in Babylone, anno regni Ioakim Regis Iuda quarto; scriptum reliquit idem Genebrardus libro 2. suæ Chronologiæ, vbi agit de Monarchia Chaldæorum; & Ribera in duodecim Prophetas Præludio 2. vbi differit de Habacuc. Sed differunt inter se isti Auctores; quia Genebrardus secutus Chronologiam maiorem Hebræorum cap. 24. credit hanc Niniue subuersionem factam esse a præfato Nabuchodonosor anno regni sui primo; Ribera autem super cap. 2. Nahum num. 16. & deinceps, multis argumentis probare nititur, illam non anno primo regni; sed Monarchiæ ipsius Nabuchodonosor, qui concurrit cum anno regni eius 23. contigisse.

Ab Arbace & Beloso.

A Merodach.

A Ben Merodach.

A Nabuchodonosor.

4 Sanè illum Niniue interitum, quem Tobias senior morti proximus, breui futurũ prænuntiauit; necesse est, post eius obitum; & consequenter post hunc trigesimum quartum regni Manasse annum, euenisse. Vnde patet, non esse eundem cum eo, quem multo ante prædicauerat Ionas: nã hunc Niniuitæ ad pœnitentiam conuersi, deuitauerant; vt in ipsius Ionæ prophetia describitur. Neque esse illum, quem non multos post annos, nimirum regno Sardanapali desinente, passi sunt a Medis & Babylonijs, anno regni Oziæ Regis Iudæ nono prope expleto, vt sub anno mundi 3234. num. 1. diximus; quia manifestum est, illa tempora longè admodum præcessisse Tobiæ senioris obitum, vt liquido etiam apparet in tabulis. Non etiam Niniue interitus a Tobia prænũciatus, potuit esse ille, quem diximus contigisse anno regni Ezechiæ Regis Iuda vigesimo septimo, quando Imperium Assyriorum transiuit ad Babylonios, vt sub anno mundi 3335. num. 1. dictum est. Nam ex sub annis mundi 3325. num. 4. & 3329. num. 1. & 4. notatis, constat Tobiam seniorem, non multo post necem Senacheribi, plagam cæcitatis incurrisse; & quod tunc erat annorum quinquaginta sex; sexagenarius verò, quando visum recuperauit; & exinde superuixit annis quadraginta duobus in gaudio; ac sic expletis vitæ annis centum duobus, mortuus, & honorificè sepultus est in Niniue; vt explicite traditur Tob. cap. vlt. ver. 1. vsq; ad 5. Igitur interitus Niniue ab ipso paulo antequam moreretur prædictus; non potuit contigisse nisi ad minus post quadraginta sex annos ab obitu Senacheribi: non ergo anno regni Ezechiæ vigesimo septimo, in fine regni Asarhaddon, quem decem duntaxat annos regnasse probatum est. Quin etiam dato quod iste Asarhaddon, vt quibusdam placet, fuisset idem cum eo qui Sardanapalus dicitur; neque sic potuisset peruenire ad tempora obitus Tobiæ; tum propter illius valde celebratam incontinentiam, quæ diuturnitati vitæ omnino aduersatur: tum quia Eusebius in Chronicis & alij, viginti duntaxat regni annos eidem Sardanapalo tribuunt. Non item exterminium Niniue, de quo hic agimus, videtur posse accipi fuisse illud, quod dicitur factum a Nabuchodonosor Rege Babylonis anno regni eius primo: & multo minus, si non primo, sed vigesimo tertio regni eius anno accidisset; vt præcedenti numero dictum est: Quoniam Tobias senior, mortis suæ tempore, protestatus est, excidium illud quod ipse prænuntiabat, in proximo esse; Et insuper satis euidenter indicauit futurum post mortem quidem vxoris suæ; sed adhuc filio suo superstite; Ideoque præcepit ei, vt posteaquam sepelisset matrem suam, confestim discederet ab illa vrbe cum vniuersa familia sua. Ad quid obsecro iste discessus; nisi ne & ipse inuolueretur in ruina eius? Illa autem expugnatio ac vastatio Niniue, quæ a Nabuchodonosor facta perhibetur, non potuit accidisse, nisi longe post obitum Tobiæ

Quisnam fuerit quẽ Tobias prophetauit.

Iunioris. Nam ab eius obitu ad annum primum regni Nabuchodonosor computantur anni non minus viginti; ad annum verò regni eius vigesimum tertium; anni saltem quadraginta tres, vt quiuis experiri potest in tabulis.

Auctoris ad quæsitum responsio.

5 Cum igitur necessarium sit, interitum Niniue, a Tobia seniore prophetatum, accidisse post annum regni Manasse trigesimum quartum, in quo Tobias senior mortuus est; Et ante annum regni Iosiæ decimum quartum, in quo Tobiam iuniorem decessisse, dicemus sub anno mundi 3408. nu. 1. Et consequenter probabile admodum sit idem Niniue excidium circa postremos annos regni Manasse fuisse perpetratum (non enim verisimile est, quod Tobias senior proxime futurum prædixit, postea vsque ad postrema filij sui tempora esse dilatum:) fateri vtique oportet, ipsum valde a memoratis subuersionibus fuisse diuersum. Neque item factum ab illo Nabuchodonosor (quisquis ille fuerit) qui misit Holophernem contra Iudæos, vt describitur in libro Iudith. Nam ibidem quoque dicitur, quod ipse regnabat in Niniue; nec probabile est quod tam grandem proprij regni metropolim destruere voluerit. Et præterea iam satis sub anno mundi 3353. num. 1. vsque ad 4. probauimus, historiam Iudith, nequaquam ad tempora, quæ Babylonicam Iudæorum captiuitatem præcesserant, posse pertinere: quod etiam infra sub anno mundi 2572. num. 3. vsque ad 7. comprobabimus. Itaque Auctorē interitus Niniue a Tobia seniore prænunciati, nullum alium probabilius ponere nos posse videmur, nisi Ben Merodach, de quo sub anno mundi 3384. num. 1. agemus; ipse enim regnasse dicitur in Babylone ab anno regni Manasse Regis Iuda quadragesimo septimo, vsque ad decimumtertiū regni Iosiæ, vt videre est in tabulis. Nemo autem demiretur hanc vrbem a Ben Merodach fuisse destructam, quæ a patre suo Merodach Baladan pariter capta, & aliquatenus deuastata fuerat: Quandoquidem non modo ab istis, sed ab alijs quoque regibus, antea & post, aliàs expugnatam, euersamque fuisse, numero præcedenti ostendimus: Vnde fit manifestum eandem vrbem etiam posteaquam in potestatem Chaldæorum deuenit; sæpius destructam reædificatamque fuisse: credibile enim est ipsam, quæ per tot sæcula, prius ditissima ac potentissima fuerat; & tanquam amplissimæ Monarchiæ, ac veluti totius orbis caput, alijs nationibus ipsisque præcipuè Chaldæis imperare consueuerat; ægrè admodum deinceps ferre potuisse Chaldæorum imperium; ac proinde sæpius contra Babylonios Reges erectam; sæpius quoque ab ipsis humiliatam, deuastatamque fuisse.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3377.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 355.

Regni Atheniensium finis.

1 ANNO sexto desinente, vel potius septimo incipiente ex quo desierant Atheniensium reges, defecit quoq; regnum ipsorum, vt videre est apud Eusebium in Chronicis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3383.

QVINTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 361.

Annus Iubilei 16.

1 ANNO regni Manasse Regis Iuda quadragesimo sexto, incidere debuisse annum Iubilei decimi sexti, apertè colligitur ex æra, quæ deducitur in tabulis ab in-

introitu filiorum Israel in terram Chanaan; vbi cernitur, prædictum annum regni Manasse quadragesimum sextum, concurrere cum anno eiusdem æræ octingentesimo, qui præcisè continet sexdecim quinquagenarios Iubileos.

Sub finem eiusdem anni, oportet e vita excessisse Merodach Baladan Regem Babylonis, quem Ptolemæus lib.4. Almagesti cap.8.& 9. vocat Mardokem padum: siquidem hoc anno complentur anni quinquaginta duo, quibus ipsum regnasse tradũt Genebrardus in sua Chronologia, & alij. *Merodach moritur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3384.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 362.

1 ANNO proximo circiter ineunte, regnasse dicitur in Babylone Ben Merodach; de quo licet nulla fiat mentio in sacris paginis, fit tamen apud probatos Auctores. Hunc Genebrardus lib.1. suæ Chronologiæ, vbi agit de rebus, Iosia super Iuda regnante, gestis, vocat Merodach secundum, ad differentiam primi, qui dicebatur Merodach Baladan: & putat eundem fuisse cum illo Nabuchodonosor primo, quem Berosus lib.3. rerum Chaldaicarum, a Iosepho lib.10. Antiq.ca.11. & lib.1. contra Appionem relatus, alio nomine vocat Nabolassar, de quo sub anno mũdi 3400. num.1. agemus: At alij, multo melius, diuersum ab eo, & proximum eius prædecessorem ipsum faciunt. Sunt etiam qui hunc Ben Merodach asserant fuisse illum Assyriorum Regem, cuius Principes duxerunt Manassen Regem Iuda captiuũ in Babylonem; & qui eundem de captiuitate dimisit. Sed hæc opinio sustineri non potest; etiam supposita opinione Rabbi Kimbi, de huius captiuitatis tempore; quã tamen sub anno mundi 3352. num. 2. refutauimus: ibi enim probauimus ipsum Manassen circa priores regni sui annos captum dimissumque fuisse; & consequenter multis annis antequam decessisset Merodach Baladan, cœpissetque regnare Ben Merodach. *Regnat in Babylonia Ben Merodach.*

2 De annis verò regni ipsius Ben Merodach, variæ sunt scriptorum sententiæ; alijs asserentibus ipsum regnasse per annos quadraginta quinque: alijs, viginti & vnum: *Quot annis regnauerit.*
3 Nos dicimus ipsum annos viginti quattuor in regno exegisse: quandoquidem sub anno mundi 3429. num.1. ostendemus Nabuchodonosor regnare cœpisse anno quarto Olympiadis trigesimæ octauæ, id est anno centesimo vigesimo quarto æræ Nabonassaris: Constat autem ex his quæ diximus sub anno mundi 3306. num.1. & 4. dictam æram cœpisse anno primo Olympiadis octauæ, siue quod ferè in idem recidit, sub finem anni quarti Olympiadis septimæ. Porrò, vt ibidem diximus, Nabonassar regnauit annis viginti sex; Et post ipsum Merodach Baladan annis quinquaginta duobus, vt sub anno mundi 3383. nu. 2. probauimus. Quod verò ille Nabolassar qui proximè præcessit Nabuchodonosor, regnauerit viginti & vno annis, sub anno mundi 3408. num.3. probabitur. Igitur oportet Ben Merodach, qui inter Merodach Baladan, & Nabolasar, medius fuit, regnasse annos vigintiquattuor: totidem enim remanent ad explendam summam annorum centum viginti trium, qui fluxerunt ab initio prædictæ Olympiadis octauæ, vsque ad initium anni quarti Olympiadis trigesimæ octauæ, circa quod regnare cœpit Nabuchodonosor, quemadmodum colligere licet ex tabulis.

26
52
21
24
123

AB ORBE CONDITO ANNVS 3387.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 365.

Amon genuit Iosiam.

1 ANNO regni Manasse Regis Iuda quinquagesimo circiter inchoante, Amon filius eius, annos natus, vt constat ex Tabulis, decem & septem ex Idida vxore sua, filia Hadaia de Besecath, vt patet 4. Reg. cap. 22. v. 1. genuit Iosiam, qui postea cum octo esset annorum successit Patri & Auo, in regnum, vt infra suo loco dicetur. Huius Iosiæ natiuitas, & nomen, & pia quædam, eademque præclara eius gesta, longe ante; nimirum trecentis & triginta circiter annis priusquam nasceretur, a quodã Propheta Domini prænunciata fuere, anno scilicet primo regni Ieroboam filij Nabat Regis Israel; quemadmodum ex his; quæ sub anno mundi 3061. num. 4. diximus, manifestè apparet, & in tabulis supputari potest.

Iosiæ ortus, & virtus longe ante prænunciata.

2 Per hæc circiter tempora, mortuam esse Saram Tobiæ iunioris matrem, & a filio suo sepultam in Niniue iuxta virum suum, prout ipsemet morti proximus præceperat: Et continuo eundem Tobiam iuniorem recessisse de Niniue cum tota familia sua; ac deinceps habitasse non procul a Rages ciuitate Medorum cum Raguele socero suo, vt legimus. Tob. cap. vlt. ver. 14. ac non multo post, subuersam fuisse Niniuem a Ben Merodach Rege Babylonis, colligi potest ex his, quæ sub anno mundi 3371. num. 1. & 4. dicta sunt; nimirum ex causa ibidem tacta.

Saræ Tobiæ matris obitus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3392.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 370.

Manasses moritur.

1 ANNO regni sui quinquagesimo quinto circiter expleto, ætatis verò sexagesimo septimo, Manasses Rex Iuda mortuus est, & sepultus in horto domus suæ, qui dicebatur Oza. Huius opera; tam mala, quæ ante eius conuersionem, quam bona, quæ post egit; & eius oratio, quam habuit in actu suæ conuersionis ante Dominum; scripta sunt in sermonibus Hozai, 4. Reg. cap. 21. ver. 18. & 2. Paralip. cap. 33. ver. 19. Quis autem fuerit dictus Hozai, & an Propheta; incompertum habemus; quandoquidem scripta eius temporum iniuria perierunt. De memorata verò oratione ab ipso Manasse habita; Vtrum sit illa quæ passim in Biblijs circumfertur; neque affirmare ausim, neque negare: quoniam tametsi in Biblijs Romæ anno salutis 1593. excusis, ponitur in calce, & extra seriem scripturarum, quas Sancta Synodus Tridentina suscepit; & pro Canonicis suscipiendas decreuit; proindeque illa cum tertio & quarto libro Esdræ ibidem adiectis, inter canonicas scripturas minime computetur: Nihilominus certum quoque est, vt ibidem in titulo refertur; prædictam orationem, memoratosque libros, a nonnullis Sanctis Patribus interdum citari; & in aliquibus Biblijs Latinis, tam manuscriptis, quam impressis; locis proprijs notata reperiri.

De eius oratione.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3393.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 371.

1 ANNO insequenti circiter incipiente, regnauit pro Manasse filius eius Amon super Iuda. Viginti duorum annorū erat Amon cum regnare cœpisset, & duobus annis regnauit in Ierusalem; fecitque malum sicut fecerat Manasses pater eius (subintellige in prioribus regni sui annis) derelinquens Dominum Deum Patrum suorum; & seruiens cunctis immunditijs & idolis, quæ fecerat pater eius: neque aliquando ad pœnitentiam redijt sicut ille; sed in malitia perseuerans, multo maiora deliquit. 4. Reg. cap. 21. ver. 18. vsque ad 23. & 2. Paralip. c. 33. ver. 20. vsq; ad 24. *Regnat Amon in Iudæa fuitque impius.*

2 Notandum verò hic est; quod aliqui textus Hebraici habent, Amonem regnasse annis vndecim; vt testantur Eusebius in Chronicis, & Beda in libro de sex ætatibus mundi; qui tamen Beda non computat regni Amonis annos vndecim, sed duos tantum. Ijdem quoque Auctores asserunt, quod lxx. Interpretes Amonis regno duodecim annos tribuunt; & eosdem secutus est præfatus Eusebius. Vnde Io. Driedo lib. 3. De regulis & Dogmatibus tract. 3. ca. 5. conclus. 7. iuxta Philonis Hebræi, & lxx. Interpretum sententiam, arbitratur Amonem regnasse quidem duos tantum annos ab obitu patris; decem verò, inquit, patre in Babylonia captiuo manente: Sed hæc opinio sustineri non potest; quia nullibi reperitur, quod Manasse captiuitas perdurauerit annos decem: Quin potius nos sub anno mundi 3352. num. 2. & 3. probauimus, eundem Manassen breuissimo tempore mansisse captiuum; & præterea eius captiuitatem, non in postremis, sed circa priores regni sui annos, accidisse; quo tempore nondum natus erat, nedum ad regnandum aptus Amon esse poterat; & denique, quia non solum 4. Reg. cap. 21. sed etiam 2. Paralip. cap. 33. editio lxx. Interpretum, quæ habetur in Biblijs Regijs, & pariter illa quæ Romæ anno salutis 1588. accuratè recognita prodijt, & item alij textus Hebraici, Græci, & Latini, qui nunc passim circumferuntur; nec non ipsa quoque Chaldaica Paraphrasis, vt in eisdem Biblijs Regijs videri potest; ponunt Amonem nō vndecim, aut duodecim; sed duos duntaxat annos regnasse. *De annis regni eius.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3394.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 372.

1 SVB finem anni secundi, ex quo regnare cœperat, Amon, anno ætatis suæ vigesimo quarto circiter expleto; ob nimias impietates quas perpetrabat, Domino permittente, interfectus fuit in domo sua, a seruis suis, qui contra ipsum coniurauerant; sepultusque est in sepulchro suo, quod erat in horto Oza 4. Reg. cap. 21. ver. 23. vsque ad finem capitis, & 2. Paralip. cap. 33. ver. 24. *Amon interficitur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3395.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 373.

Iosias regnat in Iuda.

1 ANNO immediatè sequenti circiter inchoante, reliqua populi multitudo, cæsis his qui Amon percusserant, constituit Regem Iosiam filium eius pro eo. 4. Reg. cap. 21. ver. 24. & 2. Paralip. cap. 33. in fine. Octo annorum erat Iosias cum regnare cœpisset (subintellige, quod iam tunc expleuerat octauum vitæ annum, ita vt primus regni, fuerit ætatis nonus, quemadmodum in tabulis dispositum inuenies) & vnum supra triginta annos regnauit in Ierusalem; quos tamen non omnino expleuisse, apparebit ex sub anno mundi 3425. num. 3. dicendis. Sanè Iosias fecit quod rectum erat in conspectu Domini, ambulans per omnes vias Dauid patris sui 4. Re. cap. 22. ver. 1. & 2. Paralip. cap. 34. ver. 1.

De annis regni eius.

2 Verum hic aduertere oportet, in Eusebij Chronicis dici, Iosiam regnasse triginta duobus annis; quod & haberi in lxx. Interpretibus asserit Beda in libro de sex ætatibus mundi: Sed re vera, in his qui nostris temporibus circumferuntur lxx. Interpretum codicibus, præsertim verò correctioribus, cuiusmodi sunt qui in Biblijs Regijs registrati habentur, & adhuc magis, qui Romæ anno salutis 1588. in lucem prodiere; nequaquam id reperitur: Quin potius in omnibus his; duobus in locis; nimirum 4. Reg. cap. 22. & 2. Paralip. cap. 34. in principio legimus, Iosiam regnasse annis triginta & vno. Subdit Beda vbi supra, Eusebium adiecisse de suo annum vnum, inter Iosiæ regnum & Ioakim, propter menses bis ternos, quibus regnarunt Ioachaz post Iosiã, & Iechonias post Ioakim; & non determinat, num Eusebius bene fecerit nec ne. Sed quid inquit, veritas habeat, pandit Ieremias, qui se a decimo tertio anno Iosiæ, vsque ad annum quartum Ioakim, per annos viginti tres prophetasse asserit; & Nabuchodonosor quarto anno Ioakim regnare cœpisse; decimonono autem regni eius anno, Ierosolymam fuisse destructam. hæc Beda. Ex cuius verbis, nisi exactius res explicetur, adhuc remanere potest dubitatio num adijciendus sit annus vnus regno Iosiæ, sicuti fecit Eusebius, an non. Nam si Ieremiæ prophetia cœpisset ab anno Iosiæ decimo tertio exacto; vtique remanerent tantummodo anni viginti duo, vsque ad quartum Ioakim inclusiuè; & consequenter bene fuisset additus ab Eusebio annus vnus, ad implendam summam annorum viginti trium, ab ipso Ieremia notatam: At quoniam hæc summa proculdubio accipienda est, ab anno Iosiæ decimo tertio, vsq; ad quartum Ioakim, vtrisq; terminis supputatis, vt manifestè apparet Ierem. c. 1. ver. 2. vbi diserte dicitur, factum fuisse verbũ Domini ad ipsum, non exacto anno, sed in ipso anno decimotertio Iosiæ. Et c. 25. ver. 1. & 3. vbi pariter videmus ipsum quoq; quartũ Ioakim annum, in eadẽ summa includi. Propterea concludendum est, Eusebium nullo modo debuisse addere annũ illũ trigesimum secundũ regno Iosiæ: Siquidẽ tres illi menses regni Ioachaz, & alij tres regni Iechoniæ; in annis Iosiæ & Ioakim cõputandi sunt, vt ex infra dicendis, videlicet sub anno mundi 3425. num. 3. & 3428. num. 2. & 3. & 3429. num. 5. planius fiet.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3401.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 379.

Iosias genuit Eliacim qui et Ioakim.

1 ANNO regni sui septimo circiter inchoante, qui erat vitæ eius decimus quintus, Iosias ex Zebida filia Phadaia de Ruma vt traditur 4. Reg. c. 23. ver. 36. genuit

genuit Eliacim, quem postea Rex Ægypti, mutato nomine, vocauit Ioakim, vt legimus 4. Reg. cap. 23. ver. 34. & 2. Paralip. cap. 36. ver. 4. Quod autem hoc tempore natus sit Ioakim, inde liquidò colligi potest; quod viginti quinque annorum erat quando regnare cœpit, mense post Iosiæ obitum quarto; vt infra suo loco probabitur: Quibus si addantur sex anni, quos iam in regno exegerat pater eius quando iste natus est; efficientur anni triginta & vnus, quos ab initio regni Iosiæ ad initium regni Ioakim fluxisse certum est; & infra sub anno mundi 3425. num. 3. probabitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3402.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 380.

1 ANNO regni sui octauo, Iosias Rex Iuda, cum adhuc esset puer, hoc est pueritiæ fines vix egressus; cœpit quærere Deum patris sui Dauid; atque apertè declarare se veri Dei cultorem, ac contemptorem idolorum. 2. Paralip. cap. 34. ver. 3. *Declarat se verũ Dei cultorẽ.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3403.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 381.

1 ANNO regni sui nono circiter inchoante, oportet Iosiam ex Amital filia Ieremiæ de Lobna, vt dicitur 4. Reg. cap. 23. ver. 31. genuisse alium filium cui nomen imposuit Ioachaz: iste enim annos natus viginti tres, successit patri in regnum, mense circiter nono, anni trigesimi primi regni eius, vt sub anno mundi 3425. num. 2. dicemus; & videre est in tabulis. *Genuit alium filium nomine Ioachaz.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3406.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 384.

1 ANNO duodecimo ex quo Iosias regnare cœperat, vt conceptis verbis, traditur 2. Paralip. cap. 34. ver. 3. Vnde proditur error Iosephi, qui 10. Antiq. ferè in principio capitis quinti prædictum annum facit duodecimum, non regni; sed ætatis Iosiæ: Ipse Iosias, cœpit subuertere, & auferre, atque ad nihilum redigere omnia ad cultum idolorum pertinentia, quæ reperire potuit; primo in Ierusalem; deinde in omni Iuda; demum in vniuerso Israele; vt breuiter tangitur loco Paralipom. citato, vsque ad num. 8. & aliquanto latius 4. Reg. cap. 23. ver. 5. vsque ad 21. Porrò in Ierusalem (vt a nobiliori vrbis parte, hoc est a templo exordiamur) præcepit Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus, & Ianitoribus, vt proijcerent de templo Domini omnia vasa, quæ facta fuerant in ministerium sacrificiorum Baal; & eorum quæ fiebant in luco; & militiæ cæli; combustisque omnibus in conualle Cedron, iussit asportari puluerem ipsorum in Bethel; capite Reg. citato ver. 4. Erat autem Bethel, locus immundus & contaminatus, ob vitulum aureum, quem ibi olim posuerat Ieroboam filius Nabat, & in eo peccare fecerat Israel, & omnes reges successores suos. De templo item auferri iussit lucum, & simulacra, & effœminatorum ædiculas, de qui- *Iosephi lapsus.* *Iosias cæpit auferre cultum idolorum.* *A templo.*

bus

bus sub anno mundi 3338. num. 1. diximus. Hæc & si quæ erant eiusmodi alia, in conualle Cedron asportata, cuncta combussit; atque in cinerem redacta, proiecit super sepulcra vulgi, vt dicitur cap. Reg. adducto ver. 6. id est, vt placet Caietano, super sepulcra vulgarium hominum immundorum; qui se se idolis consecrauerant; seu (quod idem est, & sic ca. Paralip. proximè allegato ver. 4. exponitur) super tumulos eorum, qui illis immolare consueuerant. Abstulit etiam equos, & quadrigas combussit, quas reges Iuda, nimirū idololatræ, puta Ioram, Ochozias, Athalia, Ioas, Achaz, Manasses, & Amon, & si qui fuerant eiusmodi alij, dedicauerant Soli, in introitu templi Domini, 4. Reg. cap. 23. ver. 11. Altaria quoque quæ fecerat Manasses in duobus atrijs templi Domini, destruxit; eorumque cinerem dispergi fecit in torrentem Cedron; cap. Reg. citato ver. 11. & 12. Nam licet eadem altaria ab ipso Manasse, post eius conuersionem & pœnitentiam, ablata fuissent, & extra vrbem proiecta, vt apertè dicitur 2. Paralip. cap. 34. ver. 15. oportet tamen necessario supponere, quod illa met altaria postmodum ab impio Amone, ex ijsdem lapidibus iterum in vrbem reportatis, in eodem templi loco reædificata ac reposita fuerint; ac propterea deinceps primi eorum Auctoris nomen retinuerint. In alijs item vrbis partibus, aras quotquot inuenit, demolitus est; nimirum quæ erant super tecta cænaculi Achaz; ibidem ver. 12. Et quæ ad portas ciuitatis extructæ fuerant; quas vocabant: Aras portarum. Et præcipuè illas (quæ speciatim memorantur, quod fortè alijs essent insigniores) nimirum existentes in ostio domus vnius de Principibus ciuitatis nomine Iosue; quæ domus ad læuam vnius portæ vrbis posita erat; ibidem ver. 8. Nemo autem miretur, tot tantisque in locis, Iosiæ temporibus, extitisse idolorum altaria in Ierusalem: Quandoquidem plures Reges eius, vt dictum est, fuerāt idololatræ, & multa huiusmodi ad cultum idolorum pertinentia, ibidem erexerāt: & specialiter de Achaz legimus 2. Paralip. cap. 28. ver. 24. quod fecerat sibi altaria in vniuersis angulis Ierusalem. Et licet multi boni Reges, puta Asa, Iosaphat, & Ezechias, multa ad idololatriam pertinentia destruxissent; non tamen omnia abstulerant. quin etiam postea Manasses multo plura extruxerat; quæ quamuis ad pœnitentiam conuersus, mox demoliri curauerit: attamen ab impio Amone denuo reædificata multiplicataque fuisse credendum est.

Ab alijs vrbis partibus.

A suburbanis.

2 Mundata ciuitate; suburbana quoque eius mundare aggressus Iosias Rex, contaminauit Topheth, 4. Reg. cap. 23. ver. 10. Erat autem Topheth insignis quidam lucus, in valle filij Ennom, in quo luco, contra expressum Domini præceptum quod habetur Leuit. cap. 18. ver. 21. & ca. 20. ver. 2. vsque ad 6. per ignem consecrari solebant pueri, idolo Moloch; cuius alibi in scripturis sacris fit mentio tanquam super omnia idola execrabilis, & abominandi. Porrò prædicta vallis, quæ alio nomine dicebatur Gehennom siue Behennom id est vallis Ennom (vt colligitur Iosue cap. 15. ver. 8. & cap. 18. ver. 16. & ex S. Hieronymo super Ierem. cap. 7.) sita erat in suburbijs Ierusalem, videlicet in extrema ac propinquiori parte vallis Raphidim, sub mōte offensionis. Hæc Siloe fontibus irrigabatur, & nemoribus consita, amœnissimum ingredientibus præbebat aspectum. Itaque ibi (vt perditorum hominum mos est diuinis semper abuti beneficijs) colebatur abominandum idolum Moloch; cuius ara septem conclauia habuisse dicitur; quorum primum aperiebatur offerentibus similam; alterum, turtures; Tertium, ouem; 4. arietem; 5. vitulum; 6. bouem; 7. filium. Porrò idoli huius imago, statua quædam erat ænea intus caua, figuram regis in throno sedentis referens; nisi quod caput habebat vituli; & brachia protendebat ad suscipiendos, atque in sinu continedos pueros, qui sibi offerebantur. Erat autem ritus immolandi huic idolo puerulos, talis. Ignem in simulacri concauitate supponentes accendebant; & vbi æs vrendi vim iam bene contraxisset, tum impijssimi parentes, incredibili crudelitate, proprios filios aut filias, carissima pignora, detestandis hisce idoli complexibus concremanda tradebant; & holocaustum fœdissimi odoris, dæmonio Moloch, diabolica superstitione, offerebant; sperantes propterea magnas ab eo consequi prosperitates: At verò sacerdotes Moloch, quamdiu sacrificium perdurabat, (specie quidem, vt sic gratius idolo esset holocaustum: re vera autem, ne inter horrenda illa innocentium tormenta, miserabilis puerorum clamor exaudiri, ac parentum viscera commouere posset) rauco quodam tubarum clangore, ac tympanorum

De Gehennom.

De cultu Moloch.

panorũ ſtrepitu, iugiter perſonabant: Vnde locus ille dictus eſt Hebraicè Topheth. quæ vox tametſi ſeductionem, & dilatationem, tympanum quoque ſignificaſſe perhibetur. Sanè ab immaniſſimis hiſce cruciatibus, quos in dicta valle Gehennom, paruuli patiebantur, Saluator noſter Infernum in Euangelio, appellare voluit Gehennam; vt teſte S. Hieronymo vbi ſupra & alibi non ſemel, tradunt Hebræi. De prædicto idolo, atq; inſano eiuſdem cultu, ſcripſere Rabbi Salomon; & alij Hebræorum Rabbinis quemadmodum refert Lyranus ſuper 4. Reg. cap. 16. & Abulenſis ſuper eiuſdem libri cap. 23. De eodem quoque agit Iſidorus Clarius oratione 33. in Matthæum: Et nouiſſime Chriſtianus Adrichomius Delphus, in ſuo terræ ſanctæ Theatro, vbi agit de vrbe Ieroſolyma, num. 186. Verum hic, ex his quæ dicta ſunt, contemplari licet, quæ & qualia ſæuiſſimus humani generis hoſtis, ſacrificia ad ſe colendum, vel potius ad diuinam bonitatem grauius offendendam, ab antiquiſſimis vſque temporibus inſtituerit. Nam de his quæ eodem diabolo auctore, paucis etiã ab hinc annis in Americæ regionibus apud barbaras quaſdam Nationes, omni humanitatis ac pietatis ſenſu penitus exuto, fieri conſueuerant: Si quis videat quæ ſcribit Ioſephus Acoſta lib. 5. Hiſtoriarũ naturaliũ, & moraliũ Indicarum a capite præſertim 18. ad 23. profecto, nõ poterit inauditas diabolicæ crudelitatis adinuẽtiones, non vehementer admodũ demirari, vel potius perhorreſcere: Immortaleſq; gratiarum actiones inceſſanter Deo reddere, qui nos per vnigeniti ſui paſſionem, de tam fera immaniquę tyrannide, ſingulari ſua miſeratione liberauit. Igitur, vt ad rem redeamus, Ioſias idolo Moloch, quod etiam paulo infra Melchon appellatur; & omnibus quæ ad cultũ eius pertinebant, omnino deletis; polluit etiam & contaminauit excelſa, quę ad dexteram præfati montis Offenſionis, olim ædificauerat Salomõ, in gratiam vxorum ſuarum, Aſtaroth idolo Sidoniorum, & Chamos idolo Moabitarum, & Melchon idolo filiorum Ammon; Contriuitque ſtatuas, & ſuccidit lucos, repleuitque loca illorum oſſibus mortuorum, ne deinceps quis hæſitare poſſet, quin eſſent immundiſſima.

3 Sed neque ſolum in Ieruſalem atque in ſuburbanis eius, vt dictum eſt, idololatriã abolere conatus eſt Ioſias rex; verum etiam per cunctas ciuitates Iudæ in circuitu Ieruſalem, deleuit Aruſpices, quos introduxerant præfati Reges Iuda, vt ſacrificarent in excelſis; Et eos item qui adolebant incenſum Baal, & ſoli, & lunæ, & duodecim zodiaci ſignis, ceteriſque Aſtrorum figuris, ſiue (vt in ſacro textu dicitur) omni militiæ cæli, 4. Reg. cap. 23. ver. 5. Et præterea contaminauit excelſa, vbi ſacrificabant Sacerdotes, a Gabaa Beniamin, vſque Berſabee, ibidẽ ver 8. hoc eſt, ab aquilonari, ad auſtralem regni Iſraelis terminũ. Et cõgregatis cunctis Sacerdotibus Domini, qui extra templum Ieroſolymitanum immolabant Domino in excelſis; interdixit eis aſcenſum ad altare Domini in Ieruſalem; Et nihilominus; vt & ipſi poſſent viuere; conceſſit eis facultatem veſcendi azymis, ibidem ver. 9. & his quæ in domo Domini, pro alendis Sacerdotibus, offerrebantur; ſimiles illos faciens his qui naſcebantur de ſemine Aaron cum aliqua corporali macula, puta qui cæci, claudi, gibbi erant &c. quibus Leuit. ca. 21. ver. 16. vſque ad finem capitis interdicebantur quidem miniſteria in domo Domini; Verumtamen participatione iurium Sacerdotaliũ non erãt priuati. Sed & Pythones, & Ariolos, & idolorum figuras, & immunditias, & abominationes, quæ fuerant in terra Iuda, & Ieruſalem, abſtulit Ioſias, quemadmodum etiam cap. Reg. citato ver. 24. quodammodo obiter refertur.

Alias item Iudæ vrbes rex ab idololatria purgat.

4 Tantus verò fuit zelus ardorque Ioſiæ, in idololatria penitus exterminanda; vt non ei ſufficeret, illam de regno ſuo propellere; niſi etiam eandem de reliquo Iſraele, ideſt de Iſraelitarum reliquijs, quæ poſt captiuitatem in Aſſyrios abductam remanſerant; diſperdere ac delere quantum poſſet conaretur. Sciebat enim, eam eſſe diabolicæ huius contagionis conditionem, vt ſi non a finitimis quoque regionibus procul admodum abigatur, populos, propter mutua commertia, ab infectionis periculo liberos non relinquat: Propterea Ioſias, ac ſi illud mente reuolueret quod poſtea quidam Poeta cecinit dicens: Tunc tua res agitur paries cum proximus ardet. operæ pretium duxit, per vrbes Manaſſe, & Ephraim, & Simeon, vſque ad Nephthalim, ipſemet diſcurrere; cunctaque idolorum altaria, lucos, ſculptilia, delubra, ſubuertere, diſſipare, conterrere; quod & re ipſa præſtitit. Præcipuè vero in Bethel

Idem facit in reliquo Iſraele.

destruxit excelsum illud famosum, cum suo pariter luco, atque altari; quod olim fecerat impius Ieroboam, primus Israelis Rex; quando peccare fecit Israel diuertẽs eum ab ascensu ad templum Domini; & inducens illum colere vitulos aureos. Huius altaris destructionem, iam annis prope trecentis quinquaginta antequam hæc agerentur, prædixerat vnus de Prophetis Domini; quemadmodum sub anno mundi 3060. num. 4. & 3387. num. 1. dictum est. Cum igitur vidisset Iosias Rex quædam sepulchra ibidem in monte existentia; & inter alia vnum, ex cuius titulo cognouit esse illius Prophetæ, qui hæc olim prænuntiauerat; iussit illud intactum relinqui; cetera verò, quæ fuerant Sacerdotum altaris Bethel, præcepit aperiri; & ossa eorum super altare comburi, ad vnguem prout olim præfatus Propheta prædixerat. Inde profectus Rex ad alias Samariæ ciuitates, omnia excelsorum fana, quæ in eis fecerant Reges Israel, irritantes Dominum, abstulit; occisis cunctis Sacerdotibus quos reperit in eis; & combussit similiter ossa eorum super altaria, quemadmodum fecerat in Bethel. Quibus sex annorum interuallo peractis; nempe a duodecimo regni sui anno, vsque ad finem ferè decimi septimi, sanctus Rex redijt in Ierusalem. 4. Reg. cap. 23. versic. 4. vsque ad 21. Et 2. Paralip. cap. 34. versic. 3. vsque ad 8. Interea

AB ORBE CONDITO ANNVS 3407.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 385.

Incipit prophetare Ieremias.

1 ANNO regni Iosiæ decimo tertio, prophetare cœpit Ieremias, vt patet tum ex initio prophetiæ eius, tum ex cap. eiusdem 25. ver. 3. Prophetauit autem cõtra Iudam & Beniamin tantummodo, quoniam reliquæ decem tribus in Assyrios iam abductæ fuerant captiuæ: Et propterea tota ferè Prophetia Ieremiæ, videtur inprimis tendere ad prænuntiandam duabus tribubus Babylonicam captiuitatem: Quamuis interdum etiam contra alias Gentes; tum Iudæis finitimas, puta aduersus Idumæos, Palæstinos (quos lxx. Interpretes vocant Allophylos) Moabitas, Ammonitas, Ægyptios, Tyrios, Sidonios, Damascenos, & si qui erant eiusmodi alios; tum etiam contra valde remotas, hoc est Assyrios, & Babylonios, vaticinetur: Et aliquãdo item, more aliorum Prophetarum, vt sub anno mundi 3238. nu. 3. diximus, De futura Christi passione; de Gentium vocatione ad fidem; & de alijs ad legem Euangelicam pertinentibus multa prænuntiet, vt librum eius accuratè perlegentibus, innotescere poterit: in cuius fine etiam ciuitatis suæ Ierusalem ruinas, quadruplici planxit alphabeto, vt Beatus Hieronymus scribit in Prologo. Sanè Iosephus 10. Antiq. capitulo sexto addit Ieremiam, epicedium quoque scripsisse Iosiæ, lugubri carmine, quod inquit, nunc quoque extat; & insuper non solum instantem vrbi captiuitatem Babylonicam; sed etiam, nostri temporis clades, ab ipso prædictas, litteris mandauit. Sic Iosephus.

Sophoniæ vaticinia incipiũt.

2 Per idem tempus creditur prophetare cœpisse etiam Sophonias qui inter duodecim Prophetas minores nonus annumeratur: Quod enim Iosia regnante prophetauerit, ex initio prophetiæ eius manifestum est: Quod autem ante decimum octauum regni Iosiæ annum in quo iã expurgata ab idolis terra, ipse Rex populusq, (vt sub anno mundi 3412. num. 4. dicemus) inierunt fœdus cum Domino; prophetare cœperit Sophonias; colligi potest ex cap. eius tertio, ver. 4. Vbi specialiter inuehitur cõtra Sacerdotes, quod idololatrijs tẽplum polluebant: id .n. post prædictũ fœdus non videtur potuisse contingere, vel saltem a rege tam sancto tolerari. Porrò Prophetia Sophoniæ, ipsa quoque principaliter ad duas tantum tribus dirigitur qui-

quibus captiuitatem valde amaram imminere prænuntiat; & tamen ipse quoque licet quodammodo obiter, quarundam etiam nationum, puta Palæstinorum, Moabitarum, Ammonitarum, Æthiopum, Assyriorum seu Niniuitarum, quę semper Iudæis infensæ fuerant, excidium vaticinetur: Et, vt ceteri solent Prophetæ, aliqua item de mox futura Ecclesiæ felicitate, ac Iudæorum, tum Christi temporibus, tum etiam in fine mundi, conuersione commemoret.

3 Per hæc eadem tempora vaticinabatur in Ierusalem etiam Holda prophetissa. Neque solum mulier ista prophetabat, sed in tanta erat sanctitatis opinione, vt ad ipsam consulendam, miserit Rex, Helciam summum Pontificem, & proprium Scribam, aliosque optimates ciuitatis; vt patet 4. Reg. cap. 22. ver. 14. vsque ad finem capitis. *De Holda prophetissa.*

4 Sub finem eiusdem anni regni Iosiæ Regis Iudæ decimi tertij, mortuum esse Ben Merodach Regem Babylonis, cum regnasset annis viginti quattuor; inferri potest ex his quæ sub anno mundi 3384. num. 1. & 2. dicta sunt. *Bē Merodach moritur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3408.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 386.

1 ANNO proximo circiter ineunte, qui erat regni Iosiæ decimus quartus, regnauit in Babylonia Nabolassar ille, cuius meminit Iosephus lib. 1. contra Apionem circa medium, & lib. 10. Antiq. non longe a fine capitis 11. ex Beroso: Quibus in locis aliquando eum appellat Nabolassar, aliquando Nabuchodonosor seniorem, videlicet patrē alterius Nabuchodonosor iunioris, qui postmodū, Ierosolyma subuersa, tēploq; Salomonis incenso, Iudæos duxit captiuos in Babylonem. Aduertendum verò hic est; hos duos Reges Chaldæorum, patrem scilicet & filium, eodem nomine vocatos Nabuchodonosor; non esse illos, quos ponit Petrus Comestor in sua Historia Scholastica, Danielis cap. 5. Et propterea Pererius super c. 5. Danielis dicens: tam sacram quam profanam historiam vnum duntaxat Nabuchodonosor regem Chaldæorum agnoscere, & commemorare: non censendus est, contradicere positioni nostræ paulo ante ex Iosepho ac Beroso probatæ: Quoniam ibi Pererius non absolutè loquitur, sed ad hominem. Nam redarguens opinionem præfati Comestoris, qui putabat, quod ille Nabuchodonosor magnus, qui Iudæos in Babylonicam duxit captiuitatem, habuerit filium eiusdem nominis; & quod eiusdem filij, fuerint præclara illa gesta, quæ antiquissimi scriptores, Berosus, Megasthenes, Diocles, & alij celebrarunt: dicit non esse verum, quod prædictus Nabuchodonosor Magnus genuerit alium Nabuchodonosor: quandoquidem, quæ olim a præfatis Auctoribus de Nabuchodonosor scripta sunt; soli Nabuchodonosor Magno competunt; non autem alicui alio: Vnde, quantum ad hoc, verissimum est, quod sacra & profana historia, vnius tantum Nabuchodonosor, non autem duorum mentionem facit. Sed vt redeamus ad nostrum Nabolassar; Iosephus Scaliger lib. 5. De emendatione temporum in capite cui titulus est. Initium Nabopollassari regis Chaldæorum. putat esse illū quē Ptolemæus lib. 5. Almagesti c. 14. appellat Nabopollassar: Sed fallitur Scaliger: quādoquidem Nabopollassar Ptolemæi, est ille Rex Chaldæorum quem scriptura sacra vocat Nabuchodonosor, cuius annus regni quintus, concurrit ex parte cum anno centesimo vigesimoseptimo æræ, quę ducitur ab initio regni Nabonassar, vt ibidem testatur Ptolemæus; & concordat cum nostris tabulis; & nos hoc idem sub anno mundi 3429. num. 2. euidentissimè demonstrabimus. *Regnat Nabolasar qui & Nabuchodonosor senior in Babylonem.* *De duobus Nabuchodonosor.* *Nabolassar quomodo differat a Nabopollassar.*

3 Ceterum Nabolassar de quo nunc agimus; quot annis regnauerit, dubitari potest; quoniam Iosephus 10. Antiq. cap. 11. prope finem dicit, ipsum regnasse annos viginti & vnum: At contra Apionem, annos vndetriginta; & vtrobique citat verba Berosi: Quare ad vtrumque dictum conciliandum, cogimur dicere ipsum Nabolassar regnasse octo annis cum patre, & viginti vno sine patre. *Quot annis regnauerit.*

Obitus Tobiæ iunioris. Eodem anno regni Iosiæ decimo quarto, obijsse Tobiam iuniorem, inferri potest 4 ex collatione eorum quæ in calce libri eius legimus; nimirum quod ipse vidit posterorum suorum quartam generationem; & compleuit in timore Dei annos vitæ suæ nonaginta nouem: cum his quæ nos sub anno mundi 3314. num. 2. diximus, de eius ætate, quando translatus est in Assyrios: ex his enim facile erit in tabulis dignoscere, annum vitæ eius postremum, hoc circiter anno fuisse completum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3411.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 389.

Ortus Ezechielis. ANNO regni Iosiæ Regis Iuda decimo septimo circiter inchoante, natum esse 1 Ezechielem, qui postea egregius Propheta fuit, & inter quattuor maiores tertio loco numeratur; inde colligi potest, quod anno quinto trãsmigrationis Ioachin Iechoniæ; ipse Ezechiel, agebat annum ætatis suæ trigesimum (vt apparet ex initio prophetiæ eius, Et asserunt B. Hieronymus in Prologo super Ezechielem, Et B. Gregorius super cap. 1. eiusdem prophetiæ, & nos sub anno mundi 3440. num. 2. aduersus Hieronymi Pradi positionem probabimus:) totidem autem annos inueniri ab hoc regni Iosiæ anno decimo septimo, ad quintum transmigrationis Iechoniæ; in tabulis apertè videri potest. Nec obstant Paraphrasis Chaldaica, quam sequitur Hector Pintus; quæ expressè supputat hos triginta annos, ab inuento libro legis per Helciam Pontificem, anno regni Iosiæ decimo octauo vt legimus 4. Reg. cap. 22. ver. 8. & 2. Paralip. cap. 34. ver. 15. & Glossa Ordinaria ex B. Hieronymi commentarijs desumpta, quæ super Ezechielis ca. 1. dicit; illum trigesimum annum cuius ibi fit mentio, non esse numerandum a natiuitate Ezechielis, sed a prædicti legis libri inuentione: Non, inquam, hæc obstant; Quoniam (quicquid sacro textui præfata Paraphrasis de suo addiderit) proculdubio multo probabilius est, Prophetam ibi notare voluisse ætatis suæ annum, in quo spiritum prophetiæ accepit, quam annum ab inuentione dicti libri, qui nihil ad rem faciebat. Et præterea, si exactius quis computet ab anno regni Iosiæ decimo octauo, ad quintum memoratæ transmigrationis; inueniet, etiam vtrisque terminis supputatis, annos duntaxat viginti nouem, vt patet in tabulis. Et dato quod aliquomodo possent inueniri triginta, saltem inchoati: Cum neque ex sacra scriptura, aut alio probato Auctore habeamus, Ezechielem natum esse ante vel post inuentionem dicti libri; nihil prohibet vtranque opinionem posse simul esse veram; nempe annum quintum dictæ transmigrationis fuisse trigesimum vitæ Ezechelis, & pariter etiam aliquo modo, ab illius libri inuentione. Quod si ita est; necesse erit exponere dictam Glossam, prout eam exponunt Lyranus, Hugo Cardinalis, & Dionysius; adiecta nimirum hac particula-tantummodo-Vt sit sensus Glossæ, & B. Hieronymi, illos triginta annos, non esse numerandos tantummodo ab ortu Ezechielis; sed etiam ab inuẽto legis libro, aliquatenus posse dinumerari: Alioqui oporteret fateri B. Hieronymum (quod absit de tanto Doctore suspicari) inter se pugnantia super eadem prophetia scripsisse.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3412.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 390.

Iosias instaurat cultum Domini. ANNO regni sui decimo octauo, Iosias mundata ab Idolorum sordibus terra, 1 cœpit instaurare cultum Domini. Congregatis nãq; Sacerdotibus & Leuitis, hor-

hortatus est eos; vt bono animo reasumerent officium suum ministrandi in domo Domini; quod propter nonnullorum Regum impietatem, qui templum multis idolorum cultibus profanauerant, sæpius intermittere, ac deserere coacti fuerant: Præcepitque eis, vt reportarent Arcam fœderis Domini in sanctuarium templi, & non amplius alibi illam transferrent. Ex quo infert Caietanus cetera quidem, quæ manere solebant in anteriori parte templi, nimirum candelabra, mensas, altare incensi, & si quæ erant eiusmodi alia, ab idololatris Regibus non semel fuisse profanata: Arcam verò, quæ erat omnium sanctissima neminem illorum profanare ausum esse; quod quantumuis impij, memores tamen essent, terribilium vltionum, quas olim exercuerat Dominus contra Philisthæos, Bethsamitas, & Ozam; qui erga illam minus reuerenter se gesserant: Et propterea quandocunque in animum inducebant templum polluere; libenter permisisse illam educi de templo; & alicubi asseruari. Quando autem de templo educta fuerit, & quoties, & vbi interim manserit, scire non possumus; nusquam enim id scriptum reperimus. Licet tamen, cum præfato Auctore, satis probabiliter coniectari; eandem non semel, neque modico tempore extra templum mansisse; neque vno duntaxat in loco; sed huc atque illuc, per manus Sacerdotum ac Leuitarum, prout eis opportunius videbatur, fuisse translatam. Quamquam neque item absurdum videri possit arbitrari, præter Arcam, etiam altare incensi, & candelabrum, & mensam, inscijs Regibus idololatris, aliquando a bonis & sancto zelo plenis Sacerdotibus, fuisse occultata; ne ab illis pollueretur; & postea, piorum regum temporibus, fuisse proprijs locis restituta; tametsi scriptura sacra hoc subticuerit; supponens, quod de Arca fieri solebat, id multo magis de alijs rebus minus sacris fieri potuisse. Nam si hæc semper ab idololatris regibus polluta fuissent, vt supponere videtur Caietanus, vtique oporteret, eadem postea a religiosis regibus, nempe ab Ezechia, Manasse post eius conuersionem, & a Iosia, de nouo fuisse fabricata; quod tamen nullibi factum legimus.

Arca fœderis cur aliquoties ex sanctuario educta.

2 Mandauit quoque Iosias Rex Sacerdotibus atque Leuitis, vt deinceps ministeria sua in domo Domini, per turmas familiasque suas, iuxta diuisiones ac distributiones olim a Dauide factas, exercerent. Et præterea, vt sanctificarēt se, præpararentq; fratres suos, ad ea peragenda, quæ in sollemnitate Paschali, quā paulo post celebrare intendebat omnino ad formam in lege præscriptam, opus essent: Ex quo intelligimus, hæc circa anni sacri initia, acta esse. Itaque pro hac festiuitate ritu sollemnissimo celebranda; ipse rex, de proprijs gregibus, dedit pecorum triginta millia; boum verò tria millia; vt hostias pro populo in eadem celebritate offerrent. Ad cuius exemplum, Duces ac Primates Regis, etiam ipsi sponte; quod vouerant, obtulerunt; tam populo, quam Sacerdotibus, & Leuitis. Principes quoque Sacerdotum, dederunt reliquis Sacerdotibus pecora diuersi generis duo millia sexcenta. Et similiter Principes Leuitarum, ceteris Leuitis dederunt pecora quinque millia, & boues quingentos: Celebratumque est Phase sollemnissimum die quartodecimo mensis primi huius anni; & successiuè sollemnitas azymorum septem diebus; cū tali ac tanto populorum concursu ac deuotione; cum tot tantisque hostiarum oblationibus; & sedula Sacerdotum ac Leuitarum in cunctis officijs suis administratione; vt a diebus Samuelis, ad hæc vsque tempora, numquam tale factum sit Phase in Israel. 2. Paralip. cap. 35. ver. 1. vsque ad 20. & 4. Reg. cap. 23. ver. 21. vsque ad 24.

Mandat rex Sacerdotibus, & Leuitis, vt munia sua per vices exerceant.

Pascha sollemniter admodū celebratur.

Et consequenter sollemnitas azymorum.

3 Eodem anno regni Iosiæ decimo octauo, mense (vt signanter loco Reg. citato addit textus lxx. Interpretum) octauo: ex quo perspicuè infertur hæc quæ sequuntur facta fuisse post septem menses a memorato Phase: delegit Rex viros qui curam susciperent instaurandi domum Domini; venientesque ad Helciam Principem Sacerdotum, acciperent ab eo pecuniam, quæ data fuerat in templo, in præcedenti præsertim, vt arbitror, sollemnitate Paschali; quemadmodum tunc moris erat; Et item quam Leuitæ, pro officij sui munere, de omni regno Iudæ, ac de vniuersis reliquijs Israel, ad hoc speciatim collegerant. Itaque prædicti a Rege delecti; acceptam ab Helcia pecuniam, tradiderunt operariorum Præfectis; qui eandem distribuerent artificibus, puta Cæmentarijs, Lapicidis, Tignarijs, & huiusmodi alijs; tum pro operum suorum mercede; tum etiam vt omniaque templo reficiendo opus essent, comparare, conducereque possent. Qui fideliter cuncta præstiterunt. 4. Reg. c. 22.

Eliguntur viri qui curent instaurari domum Domini.

verſic. 3. vſque ad 8. & 2. Paralip. cap.34.ver ſic. 8. vſque ad 14.

Inuento libro legis rex veritus maledicta transgredientibus intentata, consulit Dominum.

Contigit autem,vt Helcias ſummus Sacerdos, in depromenda de domo Domini pecunia,ibidem repererit librũ legis,qui dicitur Deuteronomium Moyſi; quem cũ dediſſet Saphan Scribæ; illeque eum detuliſſet, legiſſetque coram rege: audiens rex horrenda illa, quæ ibidem cap. 28. legem non obſeruantibus maledicta intentantur; certoque ſuperuentura prænuntiantur; ſcidit veſtimenta ſua; probè intelligens; quod illa,propter innumerabiles præcedentium regum, populique tranſgreſſiones,iuſto Dei iudicio iam imminerent. Propterea confeſtim miſit Helciam Pontificem,& quoſdam de ſeruis ſuis; vt per aliquem Videntem conſulerent Dominũ: Qui (quoniam tunc Ieremiæ, Sophoniæque ſanctitas,nondum ſatis cognita perſpectaque erat) venientes ad Holdam Propheiiſſam, quæ tunc magni nominis erat in Ieruſalem; eiuſmodi ab ea reſponſum acceperunt. Iuſtè Dominum Iudæis eſſe vehementer indignatum & ſine vlla dubitatione miſſurum mala ſuper Iudam & Ieruſalem,quæ in libro legis audierant: Verumtamen non in diebus Ioſiæ,propter ipſius humiliationem ac pœnitentiam. Hæc cum perlata eſſent ad regem; Ille congregatis de regno ſuo cunctis ſenioribus;aſcendit in templum cum Sacerdotibus & Leuitis, vniuerſoque populo Ieroſolymitano; & ibidem lecto, cunctis audientibus, volumine legis,percuſſit fœdus coram Domino, adiurauitque qui aderant vniuerſos,vt facerent omnia quæ ſcripta ſunt in libro legis Domini, in toto corde ſuo; & acquieuit populus pacto, vt latè deſcribitur. 4. Reg.cap.22. ver. 8. vſque ad finem capitis, & capite ſequenti ver.1. vſque ad 4. Et 2.Paralip. cap.34.ver.14.vſque ad finem.Hæc & huiuſmodi faciebat ſanctus rex Ioſias; qui licet totis viribus reuerſus ſit ad Dominum,legiſq; diuinæ obſeruãtiam,ita vt poſt ipſum nõ ſurrexerit ſimilis illi in Iſrael: nihilominus tantæ erant prædeceſſorum eius impietates, & præcipuè Manaſſe antequam conuerteretur; adeoque irritauerant Dominum,populumque corruperant; vt propterea nõ ſit auerſus furor Domini a Iuda & Ieruſalem; Sed iuxta Holdæ,aliorumque Prophetarum vaticinia; indubitanter decreuerit transferre Iudæos, ſicut tranſtulerat Iſraelitas de terra ſua; & ipſam quoque Ieruſalem,templumque ſubuertere; vt proteſtantur quæ ſcripta ſunt 4.Reg.cap.23. ver. 25. vſque ad 28.

Holdæ Prophetis vaticiniũ.

Ioſias cum populo percutit fœdus coram Domino.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3415.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 393.

Genuit Mathaniam qui postea dictus est Sedecias.

1 ANNO regni ſui vigeſimo primo, Ioſias ex vxore ſua Amital filia Ieremiæ de Lobna,vt habetur 4.Reg.cap.24.verſic.18. genuit Matthaniam, quem poſtea Nabuchodonoſor appellauit Sedeciam, quando conſtituit eum regem pro Iechonia nepote eius; erat quippe tunc, vnum & viginti annos natus Sedecias, vt infra ſuo loco probabitur: quos ab hoc anno ſupputandos eſſe,manifeſtè dignoſci poteſt in tabulis. fuerunt igitur Ioachaz,& Sedecias fratres, non ſolum eodem patre geniti, ſed etiam vterini, vt ex his quæ ſub anno mundi 3403. num. 1. diximus, manifeſtè apparet.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3418.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 396.

Ioakim genuit Iechoniam.

1 ANNO regni Ioſiæ vigeſimo quarto, Eliacim, qui & Ioakim, filius Ioſiæ; ex Noheſta filia Elnathan de Ieruſalem,vt dicitur 4. Reg.cap.24.verſic.8. genuit Ioa-

Ioachin, qui etiam in sacris scripturis dicitur Iechonias; Quamobrem nos quoque deinceps ad æquiuocationem deuitandam, eundem, Iechoniam, vel Ioachin Iechoniam, nominabimus. decem & octo annos ætatis habebat Iechonias, quando translato patre suo a Nabuchodonosor in Babylonem; ipse ab eodem rege Babylonis, constitutus est rex in Ierusalem; vt inferius suo loco dicemus: totidem verò annos ab hoc tempore ad illud inueniri patet in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3425.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 403.

1 ANNO regni sui trigesimo primo vitæ verò trigesimo nono, mense, vt infra num.3. probabitur, circiter nono; audiens Iosias quod Pharao Nechao Rex Ægypti, transiret cum valido exercitu per terram Israel, pergeretque, contra Regẽ Assyriorum, (idest, vt ex paulo infra dicendis inferri potest, contra Nabolassar Regem Babylonis, qui tunc etiam dominabatur regno Assyriorum a maioribus suis iã subacto, quemadmodum sub anno mundi 3335. num.1. dictum est) vt pugnaret cum eo in Charcamis iuxta Euphraten: ipse Iosias exercitu comparato, processit obuiam ei in campo vrbis Mageddo, quæ posita erat in tribu Manasse citra Iordanem, vt patet Iosue cap.17. ver.11. Quem licet Pharao, missis legatis, conatus sit a se diuertere, dicens: Non venisse, vt ei bellum inferret, sed vt iret ad Euphraten: noluit tamẽ Iosias acquiescere; quin potius præparauit inire cum Pharaone certamen; atque in primo conflictu, a sagitarijs vulneratus, iussit se transponi in alterum currum, & duci in Ierusalem; verumtamen in via, vt arbitror, mortuus est; & postea sepultus in mauseolo patrum suorum: luxitque eũ valde vniuersus Iuda; & præsertim Ieremias Propheta; cuius lamentationes metricè editas, canebant cantores, & cantatrices; multo tempore; quemadmodum traditur 2. Paralip. cap.35. ver.20. vsque ad finem capitis, & 4. Reg. cap.23. ver.29. & 30. Huius luctus tanquam de extremo quodam & valde memorabili planctu, meminit Zacharias Propheta ca.12. ver.11. vbi eidem quodammodo comparat luctum illum grandem, qui fiet in extremi iudicij die, his verbis: In die illa magnus erit planctus in Ierusalem, sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon.] Ex quo loco Abulensis super 4. Reg. cap.23. quæst.42. videtur elicere; quod quando Iosias profectus est ad pugnandum contra Pharaonem in campo Mageddon, venit ibi quoque Adadremmon rex Syriæ, qui regnabat in Charcamis; vt ambo simul dimicarent aduersus Pharaonnem: putat enim Abulensis, quod Iosias bellum hoc susceperit in fauorem dicti Adadremmon; & quod quando mortuus est Iosias, fleuerit eum inconsolabiliter ipse Adadremmon; & propterea dixerit Zacharias: sicut planctus Adadremmon. Sed hæc expositio & historia, non videtur satis firma, neque consona litteræ sacri textus; qui non dicit Pharaonem venisse contra Regem Syriæ, sed contra Regem Assyriorum, vt supra expositum est; Scimus autem Syriam, ab Assyria valde fuisse diuersam; neque hic vllam sacer textus regis Syriæ facit mentionem: Quinimo ex quo Theglath Phalasar Rex Assyriorum occiso Rasin Rege Syriæ, vt sub an. mun. 3296. n.1. dictum est, subiecerat illam prouinciam Imperio Assyriorum; nõ videtur Syria proprium habuisse regem. Huc accedit quod vocabulum illud Adadremmon, si B. Hieronymo, super loco Zachariæ citato, credimus; nomen est non regis Syriæ; sed vrbis iuxta Iezrael positæ; quæ, inquit, hoc olim vocabulo nuncupata est; & hodie vocatur Maximianopolis, in campo Mageddon, in quo Iosias Rex iustus, a Pharaone cognomento Nechao vulneratus est, super quo lamentationes scripsit Ieremias. Huius Pharaonis Nechao, siue Neci, meminit Herodotus lib.2. versus finem; vbi etiam speciatim ac breuiter tangit prædictum bellum, quod contra Syros tunc, vt dictum est, Assyrijs subditos, gessit, his verbis: Et classibus quidem Necus dum opus fuit est vsus: Terrestri autem acie congressus cũ Syris

Iosias venit cũ exercitu obuiã Pharaoni Nechao.

In prælio vulneratus obijt.

De eius luctu.

Zacharia verba exponũtur.

De Pharaone Nechao.

in Migdolo (hoc eſt, vt ſcriptura ſacra vbi ſupra ait, in Mageddo) victoria potitus eſt; & poſt prælium, Cadyti magna Syriæ vrbe. Sic Herodotus.

Verum ex quo hic de prædicto Nechaone, ſiue Neco agere cœpimus; non ingratum quoque lectori fore exiſtimauimus, de eodem rege duo valde memorabilia, ex eodem Herodoto, referre. Et primum quidem loco citato, paulo ante narrauerat; videlicet, quod idem Necus foſſam a Nilo ad mare rubrum ferentem, primus aggreſſus eſt, lõgitudinis quattuor dierum nauigationis; & latitudinis vt per eam duæ poſſent agi triremes: Verumtamen in medio eius operæ deſtitit; veritus, ne quemadmodum oraculo didicerat, id opus Barbaro, hoc eſt alicui regi alienigenæ præmuniret. Quam foſſam poſtea (vt ibidem citatus Auctor proſequitur) ſecundo loco depreſſit Darius Perſes; ille nimirum qui Hyſtaſpis filius fuit. Nam alij huius nominis Perſarum reges, proculdubio fuerunt hiſtoria Herodoti, quæ ad finem regni Xerxis non peruenit, poſteriores. De hac quoque foſſa, meminit Plinius lib. 6. in ipſo ferè capitis 29. initio; Vbi addit: quod poſt dictum Darium, Ptolemæus ſequẽs (neſcio ſi velit dicere, ſecundus, qui & Phyladelphus dictus eſt) eandem foſſam duxit, latitudine pedum centum, altitudine triginta; in longitudinem triginta ſeptem mill. & quingentorum paſſuum; vſque ad fontes amaros. Vltra deterruit inundationis metus; excelſiore tribus cubitis rubro mari comperto, quàm terra Ægypti. Aliqui non eam afferunt cauſam; ſed ne immiſſo mari, corrumperetur aqua Nili, quæ ſola potus præbet. Sic Plinius. Videtur autem Cleopatra, poſt deuictum in Actiaca pugna ab Auguſto Antonium, tentaſſe denuo dictam foſſam perficere; vt per eam, a mediterraneo mari, claſſem ſuam in ſinum Arabicum traijceret; & inde ad orientales plagas, nauigare, ac ſic Auguſti Romanorumque manus effugere poſſet; vt ſcriptum reliquit Plutarchus in Antonio, non valde procul a fine, his verbis; Delatus igitur (ſubaudi Antonius) in Alexandriam ex Lybia; offendit Cleopatram opus magnum & inopinatum aggreſſam. Inter rubrum enim, & Ægyptium mare, qua maxime vtrinque premitur, arctiorque eſt tellus; trecentorum fermè ſtadiorum latitudo eſt; videturque Aſiæ Lybiæque eſſe terminus. Per hunc locum Cleopatra tranſferre claſſem inſtituit in Arabicum ſinum; & cum auro, argento, & magna ſuorum manu, in ignotas ſedes commigrare, fugiens bellum ac ſeruitutem. Sed cum primas naues per terram delatas, Arabes qui circa Petram incolunt, igne corrupiſſent; & Antonius etiam tunc in legionibus, quas in Actio reliquerat, ſpem haberet; & incolumes eſſe putaret; deſtitit Cleopatra ab incepto; & portus ac littora cuſtodire contendit. ita Plutarchus.

De foſſa a Nilo ad mare rubrũ a Nechaone cœpta.

Sed, vt ad præfatum Pharaonem Nechao redeamus; Alterum quod dicebamus præclarum eius facinus ac memoratu dignum, narrat Herodotus lib. 4. non valde procul ab initio dicens: ipſum quoque fuiſſe, eorum omnium, quos idem Auctor nouerit, primum in demonſtrando Africam circumfluam mari eſſe; excepto duntaxat vbi Aſiæ contermina eſt (nimirum in Ægypti iſthmo, qui a mari rubro, ad mediterraneum protenditur.) Nam is, inquit, poſtquam deſtitit a deprimenda foſſa de Nilo ad Arabicum ſinum; miſit nauibus quoſdam Phœnices, præcipiens, vt tranſuecti columnas Herculis, penetrarent ad ſeptentrionale vſque mare (hoc eſt, ingrederentur mediterraneum) atque ita ad Ægyptum remearent. Phœnices igitur e rubro mari ſoluentes, abierunt in mare Auſtrale: qui poſtquam autumnus aduenerat, applicitis ad terram nauibus, ſementem faciebant, vt aſſiduè Africani legerent ac meſſem expectarent (nimirum interim tanquam Africani ibidem hyemantes) deinde meſſo frumento, nauigabant. Ita biennio conſumpto, ad Herculeas columnas anno tertio declinantes, in Ægyptum remearunt: referentes quæ apud me (ait dictus Auctor) fidem non habent; fortè apud aliquem alium: Prætereuntes Africam ſe habuiſſe ſolem ad dexteram. Atque hunc in modum, Africa primum eſt cognita, hucuſque Herodoti verba. Ex quibus duo inferri poſſunt. Alterum eſt, decipi eos qui crediderunt auſtrales Africæ terminos, non niſi temporibus patrum aut auorum noſtrorũ, a Luſitanis fuiſſe detectos. Alterum, quod ſi Herodotus nouiſſet quemadmodum nunc in Geographorum tabulis cernitur, eoſdem auſtrales Africæ terminos, multo ad Antarticum, vltra capricorni Tropicum extendi; profecto non renuiſſet credere, quod qui ſecus illos, contra occidentem, nauigabant; neceſſario ſemper, &

De prima nauigatione de mari rubro ad columnas Herculis, et inde ad Ægyptum.

Herodotus prodit ſe Geographia ignarum.

& in quocunque anni tempore, solem non ad læuam, vt antequam illuc peruenirēt, sed ad dexteram habuissent. Similem per Africæ totius ambitum, nauigationem, Xerxis temporibus fuisse attentatam, sed non absolutam, Idem ibidem scribit Herodotus; narrans de quodam Sastaspe sororis Darij filio; quem mater vt a crucis supplicio, cui quod honestam quandam virginem viciasset, a rege fuerat adiudicatus, liberaret, ad hoc in Ægyptum, ipso annuente Xerxe, misit; vbi sumpta naui, & socijs, nauigauit per mediterraneum ad columnas Herculis: quibus transmissis, in meridiem cursum tendebat. Verum tandem, cum nauigationis longitudine, tum terræ solitudine deterritus, retro redijt, non impleto labore quem ei mater iniunxerat. Quamobrem iratus Xerxes, eum, quod certamen sibi propositum non absoluisset, in crucem sustulit. Hæc ex Herodoto: Qui etiam lib. 2. superius citato, de prædicto Nechao, siue Neco agens, dicit: quod ei successit filius nomine Psammis, qui fuit pater Apries (hoc est eius quem Ieremias cap.44.ver.30. vocat Ephree, de quo nos sub anno 3448.num.2. agemus.) Sed si hæc vera sunt; oportet errorem aliquem, siue Auctoris vitio, siue Antiquarij, in numero annorum regni ipsius Apries irrepsisse. Nam idem Herodotus ait, ipsum regnasse per annos vigintiquinque, & patrem eius sex, qui faciunt annos vnum & triginta. Atqui a fine regni Iosiæ, quem dictus Nechao siue Necus interfecit, vsque ad annum vigesimum tertium regni Nabuchodonosor, in quo, vel forte etiam aliquanto ante occisus fuisse creditur Apries, quemadmodum nos sub anno proximè citato dicemus, non anni triginta & vnus, sed tantūmodo viginti sex inueniuntur; vt dinumerari potest in tabulis. Quin etiam ex Ierem.cap.46. ver.2. constat, dictum Pharaonem Nechao peruenisse vsque ad annum regni Ioakim quartum, qui fuit primus regni Nabuchodonosor, vt idem testatur Ieremias in principio capitis 25. Oportet ergo (supposito quod vno aut altero post anno decesserit Nechao) ab eius morte, ad obitum dicti Apries, intercessisse annos circiter viginti duos, vel potius viginti vnum; Ex quibus, si Psammis pater ipsius Apries regnauit sex annis; restant tantummodo quindecim regni eiusdem Apries. Quare arbitror Herodoti codices esse corrigendos; vt pro annis-viginti quinque dicant-quindecim-Sed de his satis. redeundum est enim ad id vnde aliquantulum digressi sumus.

Altera eiusmodi nauigatio non absoluta.

De Nechaonis successoribus.

Herodoti codices corrigendi.

4 Eodem tempore, nimirum sub finem prædicti mensis noni eiusdem anni, vt numero sequenti probabitur; Tulit Populus Ioachaz filium Iosiæ, constituitque cum Regem pro Iosia patre suo in Ierusalem. Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare cœpisset, & tribus mensibus regnauit in Ierusalem; fecitque malum in conspectu Domini, iuxta omnia quæ fecerant prædecessores eius idololatræ, 4. Reg.c. 23.ver.30. vsque ad 33. & 2. Paralip.c.36.ver.1. & 2. Notandum verò est, quod istū Ioachaz, liber 3. Esdræ (qui tamen inter sacros libros quos sancta Tridentina Synodus pro canonicis suscipiendos decreuit, non annumeratur) cap.1.ver.24. vocat Iechoniam; additque ipsum fuisse triginta trium annorū, quando constitutus est Rex; Quod nequaquam verum esse potest; tum quia hoc pugnat cum locis Reg. & Paral. proximè citatis, vbi expresse dicitur: quod tunc erat viginti trium annorum; tum etiam quia sequeretur ipsum natū esse anno sexto vel septimo vitæ patris sui, quod est impossibile: diximus enim Iosiam anno ætatis suæ trigesimo nono fuisse interfectum. Eundem Ioachaz Ieremias cap.22. ver.11. vocat Sellum; quo nomine videtur etiam appellari 1.Paralip. cap.3. ver. 15. vbi nominatim recensentur quattuor filij Iosiæ, hoc ordine. primogenitus Iohanan, secundus Ioakim, tertius Sedecias, quartus Sellum:] quorum primus creditur ante patrem decessisse; reliqui verò sibi inuicem in regno successerunt: quamuis Sellum, qui postremo loco nominatur, primus post patrem regnauerit. Sed nescio quo modo, in ordine natiuitatis, Sellum ponatur post Sedeciam; cum constet Sedeciam, Sello fuisse iuniorem; nam vigesimū primum annum ætatis agebat Sedecias, quando regnare cœpit, vndecimo post Sellum anno, vt suo loco dicetur. nisi dixerimus cum Rabbi Salomone, quem refert Abulensis super 1. Paralip.cap.3.quæst.9. in fine; nimirum, qui in lib. Reg. dicitur Sedecias, in 1. Paral. transposito nomine dici Sellum: Et è conuerso, qui loco Ierem. citato vocatur Sellum, 1.Paralip. appellari Sedeciam. Quicquid sit; constat ex dictis, memoratum Ioachaz varijs interdum nominibus in sacro eloquio nuncupari con-

Regnat Ioachaz in Iuda.

Mendum lib. 3. Esdræ.

De filijs Iosiæ.

consueuisse; sicut, & ceteri eius fratres, quemadmodum propris locis indicabimus

De annis regni Iosiæ Ioachaz & Ioakim.

Diximus Ioachaz regnare cœpisse sub finem mensis noni, anni postremi Iosiæ pa- 5
tris sui; regnasseque tribus mensibus, hoc est vsque ad complementum anni trigesimi primi, ex quo regnare cœperat pater eius Iosias: Et hoc ponere necessarium videtur: alioquin si Iosias expleuisset annum regni sui trigesimum primum: & illi tres mẽses quibus regnauit Ioachaz filius eius, in annum insequentem referendi essent; proculdubio sequeretur Ioakim Iosiæ filium, qui post prædictum Ioachaz fratrem suũ, dicitur regnasse vndecim annis, non potuisse attingere annum regni vndecimum: quod sic probatur. Nam certissimum est, quod ab anno decimo tertio regni Iosiæ, ad quartum prædicti Ioakim in quo, vt infra patebit, incidit annus primus regni Nabuchodonosor regis Babylonis; simul computatis vtrisque terminis, & pariter inclusis tribus mensibus regni Ioachaz; numerantur anni viginti tres, Ierem. cap. 25. ver. 3. nimirum ferè decem & nouem, qui reliqui erãt de regno Iosiæ & Ioachaz: & quattuor regni Ioakim: Et item ex infra sub anno mundi 3429. num. 5. dicendis, constabit ipsum Ioakim captum fuisse sub finem anni septimi regni eiusdem Nabuchodonosor; & post Ioakim regnasse Iechoniam filium eius tribus mensibus, quibus elapsis, nimirum anno dicti Nabuchodonosor octauo incipiente, etiam ipse Iechonias factus est captiuus a præfato rege Babylonis. Igitur oportet ipsum Ioakim, a quarto regni sui anno inclusiue, septem duntaxat annis regnasse, qui tribus præcedentibus iuncti faciunt summam annorum regni eius decem; ergo nihil attigit de vndecimo.

Obiectio.

Verum hic dicet aliquis: Annus primus regni Nabuchodonosor, non incepit inchoante anno regni Ioakim quarto: sed inchoãte mense eiusdem anni quinto, vt sub anno mundi citato num. 4. dicturi sumus: ergo oportet annum regni Nabuchodonosor septimum, terminasse in finem mensis quarti anni vndecimi Ioakim: & sic regnum ipsius Ioakim participasse de anno vndecimo menses quattuor:

Responsio.

Respondeo, nec sic sequi illationem: quia de toto hoc decem annorum, & quattuor mensium tempore, quod fluxit ab obitu Iosiæ ad captiuitatem Iechoniæ, oportet detrahere tres menses, quibus regnauit Ioachaz ante Ioakim; & totidem regni Iechoniæ post ipsum Ioakim: Quibus detractis, proculdubio consequeretur ipsum Ioakim, non potuisse explere decimum regni sui annum, nedum vndecimum inchoare. Quomodo ergo verum esse potest, quod scriptura sacra non semel apertè testatur, præfatum Ioakim regnasse annis vndecim, hoc est, aliquid saltem de vndecimo? nõ aliter, vt arbitror, nisi computando memoratos tres regni Ioachaz menses, in postremo regni Iosiæ patris sui anno, vt numero præcedenti dictum est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3426.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 404.

Nechao Ioachaz vinctum ducit in Aegyptum.

1 ANNO proximo circiter inchoante, Pharao rediens de memorato bello, cum adhuc esset in Syria Emath, in vrbe quadam, quæ tunc dicebatur Rebla, siue Reblatha, vel, vt ait Iosephus 10. Antiq. lib. 6. Samatha; audissetque Iudæos constituisse sibi Regem Ioachaz: indignatus, quod se inconsulto, qui post occisum Iosiã supræmũ dominium in Iudæos sibi assumebat, ausi essent id facere: siue ad instantiã Eliachimi, qui fortassis ferre non valens prælatum sibi fuisse fratrem natu minorem; recursum habuerat ad ipsum Pharaonem; siue alia aliqua de causa: accersito ad se Ioachaz Rege Iuda: vinxit eum ibi, ac non multo post, duxit secum in Ierusalem; vbi deposito ipso Ioachaz, constituit pro eo Eliachim fratrem suum, natu maiorem,

Ioakim regnat in Iuda.

Regem in Ierusalem: mutatoque ei nomine, voluit vt deinceps diceretur Ioakim: Hoc autem factum esse circa anni sacri initia, ex infra, præsertim verò sub anno mun-

mundi 3429. num. 5. dicendis inferri potest. Ceterum Pharao in pœnam electionis prius factæ, imposuit populo mulctam centum talentorum argenti, & vnius auri; quā ipse Ioakim indicens vnicuique iuxta proprias vires, exegit, soluitque Pharaoni. Qui inde profectus, tulit Ioachaz captiuum in Ægyptum; vbi & mortuus est iuxta Ieremiæ vaticinium, quod habetur in Prophetiæ eius cap. 22. ver. 11. & 12. Vnde inferri potest; ea quæ in dicto capite dicuntur, ante hoc tempus nimirum circa initia regni Ioachaz a Ieremia fuisse prænuntiata. Vigintiquinque annorum erat Ioakim cum regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem (subintellige incompletis, vel potius tantummodo inchoatis, vt sub præcedenti anno mundi num. 3. probatum est, & ex dicendis sub anno mundi 3429. num. 5. clarius apparebit) fecitque malum coram Domino 4. Reg. cap. 23. ver. 33. vsque ad finem capitis. Et 2. Paralip. cap. 36. ver. 3. vsque ad 6.

2 Eodem anno, videlicet in principio regni Ioakim filij Iosiæ Regis Iuda; Ieremias de mandato Domini prædicabat in atrio templi; prædicebatque publicè eiusdem templi exterminium ac Ierosolymæ desolationem, sicuti acciderat Silo, vbi olim manebant tabernaculum, & arca Domini. Quod vt audierunt Sacerdotes, & alij Prophetæ; indiscreto quodam accensi zelo, concitarunt populum aduersus Ieremiam; & comprehenderunt, accusantesque eum coram Principibus qui sedebant in introitu portæ nouæ domus Domini; acriter instabant, vt statim morti adiudicaretur. Verumtamen ipsi, auditis partibus; & præsertim ipso Ieremia pro se dicente; & Ahican filio Saphan, Ieremiæ causam patrocinante; & senioribus populi, Micheæ exemplum adducentibus, quod tametsi idipsum, Ezechiæ regis temporibus prophetasset, vt videre est Miche. cap. 3. in fine; non tamen a rege condemnatus fuerat: censuerunt, non propterea Ieremiam esse reum mortis. E contrario autem accidit alteri Propheta, cui nomen erat Vrias. Hic enim cum per idem tempus, ipse quoque prophetasset contra templum Domini & Ierusalem; audissetque se iccirco a Rege Ioakim quæri ad mortem; timore perterritus, fugit in Ægyptum; sed inde eductus, atque ad Regem perductus; ab eodem interfici, & ignobiliter sepeliri iussus est. Ierem. cap. 26. per totum.

Ieremias prophetans templi ruinam morti adiudicari periclitatur.

Vrias eadem de causa interficitur.

3 Eodem anno regni Ioakim primo, natum esse Danielem, qui postea fuit Propheta celeberrimus; & inter quattuor maiores numeratur; satis probabiliter colligi potest ex his, quæ nos de eius ætate, quando captiuus in Babylonem ductus est, dicemus sub anno mundi 3428. num. 5. Sanè Danielem fuisse de tribu Iuda, inferre possumus ex Danie. c. 1. ver. 3. & 6. vbi dicitur, quod Daniel & eius socij, erant de filijs Israel, & de semine regio: tunc enim semen regium erat in tribu Iuda. Idem confirmari potest ex 4. Reg. cap. 20. ver. 18. & Isaiæ cap. 39. ver. 7. quibus in locis refertur quædam eiusdem Isaiæ protestatio, ad Ezechiam Regem in hæc verba: Sed & de filijs tuis, qui exibunt ex te, quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in palatio Regis Babylonis.] quod de Daniele & socijs accipi posse, sub anno mundi 3324. nu. 4. diximus. Quamuis non desint, qui ipsum Danielem de tribu Leui fuisse existiment, ex quadam particula, quam apud lxx. Interpretes in titulo capitis vltimi vbi describitur historia Belis a Daniele destructi, olim extitisse scribit B. Hieronymus in Præfatione commentariorum suorum in Danielem: quæ sic habet: Homo quidā erat sacerdos nomine Daniel, filius Abda; conuiua regis Babylonis &c. Ex qua etiā, vt arbitror, particula, Isidorus in lib. De vita, & obitu Sanctorum, & Carthusianus, & alij, inferre non dubitarunt, Danielem fuisse de genere Sacerdotum & regum, idest duxisse genus paternum de tribu Leui, maternum verò de tribu Iuda. Alij autem, inter quos est Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei cap. 9. putant, non esse improbabile opinari, duos fuisse Danieles; Et primum quidem egisse quæ de ipso scribuntur in Prophetia eius, a cap. 1. vsque ad 12. Alterum verò, quæ in duobus postremis capitibus continentur. Hoc si verum esset; facile possemus conciliare hanc controuersiam dicentes: primum fuisse de tribu Iuda; alterum autem de tribu Leui. Sed quoniam hæ positiones, non admodum firmo niti videntur fundamēto: quandoquidem particula illa, cuius meminit S. Hieronymus, hodie in probatis lxx. Interpretum codicibus non habetur. Et constat, vt aliàs quoque notauimus, veteres lxx. Interpretum codices, multis in locis fuisse corruptos: Propterea tutius

Danielis natiuitas.

Quod fuerit de tribu Iuda.

vide-

videtur, tenendum, vnum tantummodo fuisse Danielem, de quo agitur in Prophetia eius; eundemque (vt ex scriptura sacra deduci, testatur, etiam B. Hieronymus vbi supra) fuisse de tribu Iuda; hoc est, vt nos putamus, de stirpe Ezechiæ Regis Iuda, exortum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3427.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 405

Ioakim facit secum regnare Iechoniam filium.

1 ANNO regni Ioakim Regis Iuda secundo inchoāte, necesse est ipsum Ioakim regnare secum fecisse Iechoniam, qui & Ioachin filium suum: non enim alioqui videretur posse verum esse, quod dicitur 2. Paralip. cap. 36. ver. 9. nempe istū Ioachin, octo fuisse annorum, quando regnare cœpit; neque hoc idem conciliari cū eo, quod de eodem legimus 4. Reg. ca. 24. ver. 8. videlicet: Decem & octo annorum erat Ioachin cum regnare cœpisset: nisi dicentes, ipsum Ioachin Iechoniam (quemadmodum multis alijs Regibus contigisse certum est) bis regnare cœpisse; nimirum semel cum patre suo Ioakim nunc; anno scilicet regni paterni, secundo, quando ipse Iechonias expleuerat annum ætatis octauum: Et iterum post captum a Babylonijs patrem; cum iam expleuisset idem Iechonias annos vitæ decem & octo, vt etiā infra sub anno mundi 3435. num. 1. dicemus. Scio hic posse aliquem merito nobis obijcere; Quod locis Reg. & Paralip. citatis; hæc vtrobique subiunguntur: & tribus mensibus regnauit in Ierusalem, & fecit malum in conspectu Domini. Quæ tamen verba non videntur posse referri, nisi ad tempus in quo ipse Iechonias defuncto, aut captiuo successit patri; & iam non octo tantum, sed decem & octo erat annorum. Quod certè verissimum est: alioqui enim non videretur de octo annorum puerulo verè dici potuisse: quod fecerit malum in conspectu Domini. Ad hoc dicimus: ita prorsus esse vt dictum est; & scripturam sacram id supponere, tanquam adeo exclarum, vt aliter omnino interpretari non possit: Verumtamen per illam annorum diuersitatem locis citatis expressam; illud solum (licet obiter, & subobscurè) aliqualiter indicare voluisse (quod nusquam aliàs fecerat) eundem Iechoniam bis regnare cœpisse; quemadmodum supra exposuimus. Solet enim ipsa scriptura interdum, de vna eademque re, non vno tantum loco; neque semper eodem modo loqui; sed quandoque aliquid diuersum alicubi obiter interponere, quod cum aliàs dictis, cohærere posse non videatur; vt per hoc nos prouocet, ad aliquid aliud indagandū, preter id quod apertè traditū comperimus. Sic de filijs Dauidis 2. Re. in fine capitis 8. ait: ipsos fuisse Sacerdotes. Et 1. Paral. in calce capitis 18. dicit eosdem fuisse primos ad manū regis: vt ex hac diuersitate disceremus, aliquos ipsorum, nempe quos naturaliter genuerat, fuisse principes apud regem primarios: quos verò de Vria ex Bethsabee natos, ipse Dauid sibi adoptauerat in filios, verè fuisse Sacerdotes; quēadmodum sub anno mundi 2993. num. 1 declaratum est. Sic etiam 4. Reg. capit. 8. ver. 25. legimus Ochoziam regem Iuda regnasse anno regni Ioram regis Israel, duodecimo. Et cap. 9. ver. 29. idem Ochozias obiter traditur regnasse anno regni dicti Ioram vndecimo: vt scilicet intelligeremus, ipsum Ochoziam prius regnasse cum patre, postea sine ipso, sicuti ibidem exponit Caietanus. Sed & de initio regni Ioram regis Iuda, patris dicti Ochoziæ, adeo diuersimode scriptura sacra loquitur; vt necessarium sit dicere, ipsum ter regnare cœpisse; nimirum bis cum patre suo Iosaphat, & tertio post eius obitum, quemadmodum nos latè sub anno mundi 3143. nu. 2. ostendimus. Ex quibus exemplis perspicuum fieri potest; eodem quoque modo, & eadem de causa, scripturam sacram de ipso Iechonia, quando regnare cœpit; interdum dixisse quod erat octo; interdum autem decem & octo annorum; vt vel hinc innotesceret, ipsum duplex habuisse regnandi exordium; alterum regnante adhuc; alterum pulso iam de regno eius patre, vt supra dictum est. Et hæc ad propositam dubi-

Obiectio.

Responsio.

dubitationem responsio, longè videtur tutior ea, quam adferunt Caietanus super 2. Paralip. cap. 36. & Melchior Canus lib. De locis Theologicis 11. c. 5. ad 12. dicentes: textum 2. Paralip. proximè citatum, vbi ait Iechoniam octo fuisse annorum, esse corruptum. Iam enim nos sub anno mundi 3095. num. 2. ex S. Augustino docuimus, valde periculosum esse, tale quid in sacro textu admittere; præsertim vbi omnes codices conueniunt. Sed quæret hic fortasse aliquis: Cur tam cito Ioakim fecerit secum regnare filium suum Iechoniam adhuc puerulum? Dicimus id quidē in sacris libris expressum non haberi. Verumtamen, licet certi nihil affirmare possimus, credendum esse id, ipsum proculdubio non sine aliqua satis rationabili causa, ne dicam necessaria, fecisse. Forte enim probabiliter metuebat expectabatque in Iudæam venturum Nabuchodonosor regem Babylonis de quo sub anno proximo agemus; & propterea, vt vel sic melius consuleret regno suo, & magis pacatam ordinatamque relinqueret ciuitatem, si ipsi opus foret exire, & Babyloniorum exercitui occurrere: declarasse Iechoniam filium regem, ac legitimum regni successorem; constituisseque ei curatores, & qui res ciuitatis ac regni, se absente, ritè administrare possent.

Cur Ioakim fecerit secum regnare Iechoniā puerulum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3428.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 406.

1 ANNO regni Ioakim regis Iuda tertio, venit Nabuchodonosor rex Babylonis ad Ierusalem, & obsedit eam; Et tradidit Dominus in manu eius Ioakim regem Iuda; & partem vasorum domus Domini; & asportauit ea in terram Senaar; & vasa intulit in domum thesauri Dei sui. Daniel. cap. 1. ver. 1. & 2.

Nabuchodonosor spoliat templum Domini in Ierusalem.

2 Sed hic magna suboritur difficultas. Nam si Nabuchodonosor regnare cœpit anno quarto regni Ioakim, vt sub anno mundi proximo euidentissimè probabitur: Quomodo potuit venire contra ipsum, anno regni eiusdem Ioakim tertio; si tunc nondum regnare cœperat ipse Nabuchodonosor? Præterea Iosephus 10. Antiq. cap. 7. ponit primam expeditionem bellicam dicti Nabuchodonosor, contigisse eodemmet anno, quo ipse regnare cœperat; nimirum anno regni Ioakim regis Iuda quarto; quando scilicet idem Nabuchodonosor conflixit cum Pharaone feliciter iuxta Euphraten in Charcamis: cuius pugnæ pariter ac victoriæ, meminit etiam Ieremias suæ Prophetiæ cap. 46. ver. 2. Et tunc, ait Iosephus, subegit Nabuchodonosor totam Syriam, vsque Pelusium, Iudæa excepta: Primum verò eiusdem regis Babylonis aduentum in Iudæam, idem Auctor ponit in anno regni ipsius Nabuchodonosor quarto, qui erat, inquit, regni Ioakim octauus: Non igitur videtur potuisse Nabuchodonosor anno Ioakim tertio, obsidere capereque Ierosolymam. Beda in lib. De sex ætatibus mundi, vt huic difficultati occurrat, ait, primum illum regni Nabuchodonosor annum, qui dicitur incidisse in anno regni Ioakim quarto; fuisse primū ex quo Nabuchodonosor regnare cœperat super Assyrios, Ægiptios, ac Moabitas: Quod idem videtur esse, ac si dixisset, fuisse primum, non regni, sed Monarchiæ eius Attamen puto in hoc Bedam falli, quoniam constat primum annum Monarchiæ Nabuchodonosor, cōcurrisse cum anno regni sui vigesimo quarto, quemadmodum sub eodem anno, num. 1. probabitur; & consequenter manifestum est, tempora Monarchiæ Nabuchodonosor, fuisse longe posteriora temporibus regni Ioakim. Lyranus, & Carthusianus super Danie. cap. 1. Et Io. Driedo lib. 3. De scripturis Ecclesiasticis tract. 2. cap. 1. non longe a principio, & alij; Vt propositum dissoluant nodum, alia procedunt via; dicuntque; quod iste annus tertius Ioakim, non est numerandus ab exordio regni eius; sed ab anno regni ipsius octauo, in quo, inquiunt, ipse Ioakim cœpit pendere tributa Regi Babylonis; Et sic annus qui apud Danielem dicitur tertius regni Ioakim, concurrit cum vndecimo eiusdem regis Ioakim, nimirum in tem

Obiectio.

Beda responsio refellitur.

Lyrani, & aliorū responsio

pore quo, cum rebellasset a rege Babylonis, ab eodem inuasus, captus, occisusque fuit. Et in hanc sententiam inclinare videntur etiam Iosephus vbi supra, & Historia Scholastica, & Abulensis super 4. Reg. cap. 24. quæst. 2. & 5. Sed, vt bene notat Pererius super Danie. cap. 1. vtique nimis durum, ac violentum videtur, quem Daniel simpliciter, & expressè dicit annum tertium regni Ioakim; eundem interpretari, fuisse vndecimum, idest non simpliciter tertium ab initio regni; sed a prima solutione tributi. Quare cum prædicto Auctore, arbitror memoratæ opinionis sectatores allucinari: Non tamen subscribere possum sententiæ ipsius Pererij loco adducto, & in Præfatione eiusdem libri, quæ est etiam Riberæ super cap. 2. Nahum, & aliorum existimantium, primum regni Nabuchodonosor annum, concurrisse ferè totum, vel saltem magna quidem ex parte cum tertio; sed etiam ex aliqua parte cum quarto regni Ioakim anno; Et iccirco verè dici, quod Nabuchodonosor venit cõtra Iudæos anno tertio regni Ioakim; quia venit circa initia regni sui, quæ inciderant in prædicto anno tertio: Non, inquam, admittere possumus tale responsum; quoniam sub anno mundi proximo num. 3. satis euidenter probabimus, annum primum regni Nabuchodonosor, non modo non incepisse anno tertio regni Ioakim, ac terminasse in quarto; sed potius inchoasse anno quarto, & desijsse in quinto eiusdem Ioakim.

Reprobatur.

3 Quid igitur ad quæsitum respondere poterimus? Dico breuiter, solutionem propositæ difficultatis, petendã esse ab his, quæ ex Beroso refert Iosephus circa medium lib. 1. contra Apionem; & reperit clarius 10. Antiq. cap. 11. propè finem capitis ex eodem Beroso. Quibus locis, in summa, tradit: quod Nabolasar, qui & Nabuchodonosor (pater huius Nabuchodonosor de quo nunc agimus, a quo Iudæi postea ducti sunt captiui in Babylonem) cum iam præ senectute, non posset amplius militiæ labores sustinere; misit Nabuchodonosor filium cum exercitu, aduersus quendam Satrapam rebellem, quem Ægypto, & Cœlesyriæ seu Cauæsyriæ, Phœnitiæque, idest quibusdam harum prouinciarum ciuitatibus ac locis, iã ab eo (vt sub anno insequenti num. 6. declarabitur) occupatis, præfecerat: Itaque Nabuchodonosor filius, deuicto perduele, redactaque regione sub regis Imperio; cum audisset patrem suum interim vita functum; compositis ibidem rebus; demandataque amicis cura captiuorum, Iudæorum, Syrorum Phœnicum, & Ægyptiorum, in Babyloniam traducendorum; ipse Babylonem properauit; Et suscepta regni paterni administratione, quæ interea eidem a Chaldæorum Primario asseruata fuerat; captiuos, qui non multo post adducti sunt, per opportuna Babyloniæ loca in colonias distribuit; ac de manubijs in bello partis, Beli templum exornauit. Ex quibus Berosi dictis, manifestissimè apparet, ipsum Nabuchodonosor iuniorem, anno circiter vno antequam successisset patri in regno Babylonis, intulisse bellum etiam Iudæis, ac finitimis nationibus; & eodemmet anno, aliquot Iudæos cum alijs gentibus duxisse captiuos in Babyloniam; nec non de præda, ac spolijs in memorato bello acquisitis, fanum Beli Dei sui, magnificentissimè exornasse. Quæ omnia, quis non videt, quã appositè respondeant his, quæ Daniel breuiter tangit in exordio Prophetiæ suæ? Itaque ex dictis conijcere licet; ipsum Nabuchodonosor, post deuictum Ioakim, accepisse nuntium de obitu patris; ac proinde vt expeditius properare posset in Babylonem, confestim composuisse res cum Iudæis; ac restituisse quidem ipsum Ioakim in regnũ suum; sed abstulisse ab eo magnam vim pecuniarum; & partem vasorum domus Dei; & plures captiuos; ac præcipuè quosdam pueros de semine regio, tanquam obsides; illos nimirum, quorum fit mentio Danielis capit. 1. ver. 3. & deinceps; de quibus nos numero proximo agemus. Et hæc quodammodo dici potest prima Iudæorum captiuitas in Babylonem abducta: Quamquam, quia pauci admodum, vt arbitror, fuere quos tunc Nabuchodonosor transtulit de Iudæa, respectu eorum, qui in alijs postea captiuitatibus ab eodem abducti sunt; propterea existimo hanc inter alias Iudæorum captiuitates, quæ in postremo Ieremiæ capite recensentur, nequaquam fuisse connumeratam.

Auctoris responsio.

4 Porrò in hac captiuitate, quam diximus factam fuisse anno tertio regni Ioakim; vt impleretur prophetia Isaiæ, cuius nos sub anno mundi 3324. numero quarto meminimus; Inter alios captiuos, translati quoque fuerunt in Babyloniam quat-

Daniel, & socij eius pueri ducuntur captiui in Babylonem.

quattuor pueri de ſtirpe Iudæornm regia; nimirum Ezechiæ Regis Iudæ poſteros; quemadmodum obiter ſub anno mundi numeroque proximè citatis; & item ſub anno mundi 3426. num. 3. adnotauimus. Horum nomina erant Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias, vt patet ex Daniel. cap. allegato ver. 6. Et iſtos hoc tempore fuiſſe abductos in Babylonem, ſentiunt Euſebius, ac B. Hieronymus in Chronicis. Quod autem idem B. Hieronymus ſuper cap. 1. Ezechielis ſcripſerit; Danielem cum Iechonia, & Ezechiele, captum, tranſlatumque eſſe in Babylonem; fortaſſis, non tam memoriæ lapſu (quemadmodum ei imponit Pererius ſuper Daniel. cap. 1.) accidit, quàm quod iſte ſanctus, illud peculiare videtur habuiſſe; vt ſæpius aliorum opiniones ita retulerit, ac ſi ipſiusmet propriæ eſſent; cum tamen ex alijs eiuſdem ſcriptis, quid ipſe re vera ſenſerit dignoſci poſſit. Non ergo probandam putamus Auctoris Hiſtoriæ Scholaſticæ, nec non Lyrani, Carthuſianique ſententiam, exiſtimantium; Danielem cum ſocijs ductum fuiſſe in Babylonem anno regni Ioakim vndecimo: & multo minus opinionem illorum, qui putant prædictos pueros cum Sedecia poſtremo Iudæ rege, fuiſſe tranſlatos; anno regni eius vndecimo; tametſi id quoque videatur inſinuaſſe Ioſephus 10. Antiq. cap. 11. circa medium capitis.

5 Ceterum Danielem fuiſſe puerulum, non maiorem annis decem, quando tranſlatus fuit in Babylonem, colligit Pererius non procul a fine præfationis commentariorum ſuorum in Danielem, ex SS. Epiphanio & Iſidoro; putatque decimum vitæ Danielis annum, cum primo regni Nabuchodonoſor; & cum tertio regni Ioakim anno concurriſſe: Quorum neutrum nos admittendum putamus. Non ſecundum, propter ea quæ ſupra num. 2. tetigimus; & ſub anno proximo num. 3. latius explicabimus, de concurſu anni primi regni Nabuchodonoſor, cum quarto & quinto regni Ioakim. Non primum, tum quia licet B. Iſidorus dicat Danielem tunc fuiſſe puerũ; Sanctus tamen Epiphanius, rem magis explicans, eundem puſionem, & infantem vocat: quæ nomina conuenire magis videntur puerulo trium circiter, quam decem annorum: tum etiam, quia ſi poneremus Danielem fuiſſe decem annorum quando captus fuit, anno Ioakim tertio circiter deſinente: Cum idem Daniel, vt ſub anno mundi 3438. nu. 1. probabimus duodecim annos expleuiſſet ætatis, quando Suſannam de falſo crimine liberauit; proculdubio oporteret ponere eiuſdem Suſannæ hiſtoriam ſub anno regni Ioakim quinto; & conſequenter multo ante captiuitatẽ ipſius Ioakim, & Iechoniæ eius filij; Quod nobis videretur valde abſurdum; quoniam non eſt veriſimile, quod ante dictas captiuitates, Iudæis tunc in Babylonia exiſtentibus, opus eſſet conſtituere duos Iudices pro cauſis inter ipſos, qui tum pauci admodum erant, exorientibus dijudicandis: Et item, quia ſequeretur fieri non poſſe, vt prædicti Iudices qui condemnauerunt Suſannam; ijdem fuerint cum duobus illis pſeudoprophetis, Achab ſcilicet filio Culiæ, & Sedecia filio Maaſiæ, cõtra quos prophetauit Ieremias ca. 29. ver. 21. & ſequentibus, poſt ipſius Iechoniæ tranſmigrationem, vt ex initio eiuſdem capitis manifeſtum eſt. Quandoquidem oporteret ipſos dicti vaticinij tempore, iam ex multis annis a populo fuiſſe lapidatos: Et tamẽ quod ijdem fuerint; extat antiquiſſima Hebræornm traditio, a grauiſſimis Auctoribus confirmata, de qua ſub annis mundi 3436. num 8. & 9. & 3438. num. 4. & 5. agemus; Vbi etiam ex collatione eorum quæ de prædictis pſeudoprophetis vaticinatus eſt Ieremias; cum his quæ de memoratis Iudicibus in Suſannæ hiſtoria apud Danielem habentur; eiuſdem traditionis veritatem apertè oſtendemus.

Cuius ætatis tunc eſſet.

6 Eodem anno regni Ioakim tertio, cum aſcendiſſet Nabuchodonoſor in terram Iuda; vel de proximo expectaretur; nimirum, paulo antequam obſideret Ieruſalem; qui tunc ſuperſtites erãt de poſteritate Rechabitarũ, de qua ſub anno mundi 3151. num. 2. dictum eſt; cum hactenus iuxta paterna ipſorum inſtituta, habitaſſent in tabernaculis extra vrbes; nunc timentes ab exercitu Babyloniorũ, & Syrorum; ingreſſi ſunt Ieruſalem; ac deinceps manſerunt in ea obſeruantes nihilominus ibidem reliqua omnia, quæ præceperat eis Ionadab filius Rechab, ipſorum pater, vt ipſimet fatentur apud Ierem. cap. 35. ver. 11.

Rechabitæ veniunt in Ieruſalem, & deinceps habitant ibi.

7 Non longe ab his temporibus, vt arbitror, nimirum regnante prædicto Ioakim in Ieruſalem; miſit Dominus Ieremiam Prophetam ad domum, hoc eſt, familiã Rechabitarum habitantium in Ieruſalem; Qui cum veniſſet ad eos; duxit ſecum omnes, at-

Ieremias Rechabitarũ exẽplo vtitur ad increpandos Iudæos.

Berosus ibidem dicit, ipsum Nabolassar regnasse annos vnde triginta; quamuis idē Auctor relatus 10. Antiq. ca. 11. dicat, vnum supra viginti; quemadmodum nos sub anno mundi 3408. nu. 3. adnotauimus; vbi etiam vtrumque locum conciliauimus. Itaque supponamus, quod ibidem diximus, & Scaligeri sententiæ minus reluctari posse videtur; præfatum Nabolassar, vnum & viginti annos tantum regnasse: profecto, si primus regni huius Nabolassar annus, fuisset centesimus vigesimus tertius a Nabonassaro; sequeretur penitus destructam iri totam Ptolemæi Apochen, ab ipso Nabonassaro deductam; & consequenter omnem doctrinam astronomicam; quam ex cælorum motibus per annos prædictæ Apochen obseruatis, idem Auctor confirmat traditque: Quandoquidem ipse Ptolemæus, quemadmodum sub anno mundi 3306. num. 2. probauimus, asserit septimum Cambysis annum, fuisse ducentesimū vigesimum quintum æræ Nabonassaris: Et annum vigesimum illius Darij qui Cambyse successit; fuisse ducentesimum quadragesimum sextum eiusdem æræ: Et trigesimum primum dicti Darij; fuisse ducentesimum quinquagesimum septimum ab eodē Nabonassaro: Et q annus decimus tertius Philadelphi, erat quadringētesimus septuagesimus sextus Nabonassaris. Hæc, inquam omnia, Scaligeri opinione posita, vera reperiri nullo modo poterunt. Nam si Nabolassar Nabuchodonosoris pater, regnare cœpisset anno æræ Nabonassaris centesimo vigesimo tertio; vtiq; oporteret initium regni Nabuchodonosoris eius filij, incidisse in anno eiusdem æræ centesimo quadragesimo tertio, (dictum est enim patrem eius regnasse annos viginti vnum) & consequenter quod anno ipsius Nabonassaris centesimo sexagesimo primo, dictus Nabuchodonosor inchoante anno regni sui decimo nono abduxisset Iudæos in Babylonem: Et quod ipsa Iudæorum captiuitas post septuaginta annos; idest anno ducentesimo trigesimo primo æræ Nabonassaris soluta fuisset: Quomodo ergo posset annus ducentesimus vigesimus quintus dicti Nabonassaris, concurrere cum anno septimo Cambysis, quem certum est multis post dictæ captiuitatis solutionem annis, regnare cœpisse? Quod si ex Scaligeri positione, tam grandis oritur in primo annorum concursu, dissonantia, eandem certè in ceteris quoque subsequi necessarium erit; & sic totam, vt diximus, æram Ptolemæi a Nabonassaro deductam, perturbari & omnino confundi. Igitur nullo pacto firi potest, vt ille Nabopollssar, quem Ptolemæus testatur regnare cœpisse anno æræ Nabonassaris centesimo vigesimo tertio, fuerit Nabolassar pater Nabuchodonosoris; sed magis necesse est, quod fuerit ipsemet Nabuchodonosor: Sic enim omnia consona, & Ptolemæi dictis cōsentientia reddentur; vt in nostris tabulis experiri quisque poterit. Nec quemquā moueat, quod in eisdem tabulis, inueniatur annus primus regni Nabuchodonosor concurrere, non cum centesimo vigesimo tertio æræ Nabonassaris; sed cum centesimo vigesimo quarto: Et item annus quintus dicti Nabuchodonosor concurrat non cum centesimo vigesimo septimo; sed cū centesimo vigesimo octauo præfatæ æræ: quia singuli anni Nabuchodonosor, concurrunt ex parte cum duobus prædictæ æræ annis, ob causam sub anno mundi 3306. num. 1. assignatam; & certum est, quod quotiescunque propter diuersa regnorum principia, vnius regni annus, concurrit ex parte cum duobus alterius regni annis; tunc quia id in tabulis exprimi non potest; sufficit, vt dictus annus concurrat saltem cum vno ex illis duobus alterius regni; Quemadmodum etiam in huius operis Præfatione num. 5. adnotauimus. Ex supradictis item consequitur allucinari Eusebium; qui in Chronicis posuit initium regni Nabuchodonosor, in anno tertio Olympiadis quadragesimæ secundæ; cum debuisset illum ponere in anno quarto Olympiadis trigesimæ octauæ: in hoc enim anno incidit annus a Nabonassaro centesimus vigesimus tertius, siue quartus, vt dictū est.

3 Alterum hic supponendum erit, annum primum regni Nabuchodonosor, tum de quarto, tum etiam de quinto regni Ioakim anno participasse: cuius assertionis veritas sic ostenditur. Nam Iosephus 10. Antiq. cap. 7. aperte ponit initium regni Nabuchodonosor in anno regni Ioakim quarto, & quartum regni Nabuchodonosor in anno regni Ioakim octauo: Ergo necesse est fateri, primum annum ipsius Nabuchodosor concurrisse partim cum quarto & partim cum quinto Ioakim: alioquin si concurrisset vel totus cum quarto, vel ex parte cum tertio, & ex alia cum quarto; proculdubio quartus Nabuchodonosoris annus, nullo modo potuisset cōcurrere cum octauo *Annus 1. regni Nabuchodonosor concurrit cum 4. & 5. regni Ioakim.*

Ioakim; sed vel totus cum septimo, vel cum sexto, & septimo. Præterea Ierem. cap. vlt. ver. 28. legimus; ipsum Nabuchodonosor transtulisse anno regni sui septimo Iudæos ter mille ac viginti tres: hæc autem captiuitas, de nulla alia videtur posse accipi, nisi de illa quæ facta est, quando captus est ipse Ioakim, anno regni sui vndecimo: Præsertim cum 4. Reg. cap. 24. ver. 12. scriptum sit, eundem Nabuchodonosor, anno regni sui octauo, suscepisse Ioachin Iechoniam prædicti Ioakim filium, vltro se, suaque omnia eidem tradentem; quod post tres circiter menses a capto Ioakimo contigisse, ex citato Reg. cap. ver. 8. certum est; & consequenter currente pariter vndecimo regni Ioakim anno. Ex quibus satis euidenter apparet harum duarum captiuitatum, primam accidisse sub finem anni septimi regni Nabuchodonosor; alteram verò circa initia anni eiusdem octaui. Igitur si annus vndecimus regni Ioakim concurrit partim cum septimo, & partim etiam cum octauo, regni Nabuchodonosor; necessario oportet quintum dicti Ioakim concurrisse cum primo & secundo regni Nabuchodonosor; & consequenter primum regni eiusdem Nabuchodonosor inchoasse currente anno quarto regni Ioakim, non autem tertio. Vt in tabella inferius num. 5. ponenda intueri licebit.

Nabuchodonosor regnare cœpit inchoante mense quinto anni 4. Ioakim.

Tertia denique propositio a nobis supponenda, quæ etiam propius ad punctum accedit, est: quod annus primus regni Nabuchodonosor, cœpit inchoante circiter mense quinto anni quarti Ioakim; qui mensis quintus, tum forte coincidebat cum mense quinto anni sacri tunc currentis. Quæ propositio ita probari potest. Legimus Ierem. cap. 52. ver. 29. memoratum Nabuchodonosor, anno regni sui decimo octauo, transtulisse de Ierusalem animas octingentas triginta duas: neque videtur hic Propheta potuisse loqui de alia translatione; quam de ea, quæ facta fuit in fine anni vndecimi Sedeciæ Regis Iuda; quam videlicet ipsemet Ieremias describit in eodem cap. ver. 5. vsque ad 28. Et cap. 39. ver. 2. vsque ad 10. Et refertur quoque 4. Reg. cap. 25. ver. 2. vsque ad 22. Ex quibus locis simul collatis, constat eandem captiuitatem, non solum contigisse anno vndecimo regni Sedeciæ; verum etiam in mense quarto, tunc enim aperta est ciuitas; & Sedecias cum quibusdam alijs fugiens, captus est; Et populus in Babyloniam transmissus. In mense autem quinto, qui proxime sequebatur, Nabuzardan, iubente Rege Babylonis, post eductos nimirum Iudæos; desolauit ciuitatem, templumque combussit. Cum igitur Ieremias cap. 52. ver. 29. supra citatis, dicat; hanc captiuitatem, factam esse anno regni Nabuchodonosor decimo octauo; & ver. 6. eiusdem capitis dixerit, eandem accidisse in mense quarto; & ver. 12. subdat: In mense autem quinto (ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosor) incensum fuisse templum, & subuersam vrbem: quod & repetitum legimus etiam 4. Reg. cap. vlt. ver. 8. Proculdubio clarè infertur (vt etiam bene notat Caietanus super loco Reg. citato) annum regni Nabuchodonosor decimũ octauum, sub finem dicti mensis quarti terminasse; & annum decimum nonum circa exordia mensis quinti immediatè subsequentis, incepisse. Quare quod ait Iosephus 10. Antiq. cap. 11. non longe ab initio capitis, & idem repetit lib. 1. contra Apionem circa medium libri ex Beroso; Et item ex Alexandro Polyhstore refert Eusebius de Præparatione Euangelica lib. 9. cap. 4. nempe templum Ierosolymitanum incensum vastatumq; fuisse, anno regni Nabuchodonosor decimo octauo; proculdubio de fine eiusdem anni intelligendum est: alioqui dictum istud, scripturæ sacræ penitus aduersaretur. Itaque, vt ad caput redeat disputatio nostra: Si annus regni Nabuchodonosor decimus nonus cœpit inchoante mense anni sacri quinto: vtique necessario consequitur, quod pariter annus regni eius primus, ab initio eiusdem mensis cœperit. Et hæc sit tertiæ huius propositionis probatio: si tamen illud addiderimus: memoratos quartum & quintum menses, non dici, fuisseue tales respectu vndecimi anni Sedeciæ. Nam si hoc esset, sequeretur dictum Sedeciam non expleuisse annum regni sui vndecimum; contra id quod expresse colligitur Ierem. capitulo primo, versiculo tertio, vbi dicitur: Vsque ad consumationem vndecimi anni Sedeciæ filij Iosiæ Regis Iuda, vsque ad transmigrationem Ierusalem in mense quinto.] Ex quo loco manifestè apparet: quod annus regni Sedeciæ vndecimus, tunc complebatur; quando fieri cœpit transmigratio Iudæorum in Babylonem; ergo, vt diximus, isti menses, quartus, & quintus; non possunt referri, nisi

ad

ad annum sacrum tunc currentem, quemadmodum etiam citatus sentit Caietanus.

5 Ex his, aliquot deduci possunt corollaria. Et primum erit; Ioakim ab exordio anni sacri regnare cœpisse; quemadmodum sub anno mundi 3426. num. 1. adnotauimus. Nam si anni regni eius quarti, mensis quintus erat etiam quintus anni sacri; vtique oportet primum quoque eius mensem fuisse primum anni sacri; & consequenter ceteros omnes ordinatim coincidisse, cum singulis mensibus anni sacri. Alterum corollarium sit: quod ab initio anni quarti, regni Ioakim, ad finem anni vndecimi Sedeciæ; non possunt inueniri, nisi decem & octo anni; & menses quattuor: ab exordio autem regni Nabuchodonosor, ad finem regni eiusdem Sedeciæ, fluxerunt præcisè anni decem & octo (dictum est enim quod ipse Nabuchodonosor regnare cœpit circa initia mensis quinti, anni quarti Ioakim) Qui anni decem & octo, qualiter dispertiendi sint inter tempora dicti Ioakim, & Iechoniæ eius filij, & Sedeciæ eius fratris; ex tabella quæ in calce huius numeri ponetur, clarius dignosci poterit. Aliud corollarium est; confirmatio assertionis; cuius non semel antea; præsertim verò sub anno mundi 3425. num. 3. meminimus; nimirum Ioakim, non modo non expleuisse; sed vnius tantum mensis spatio inchoasse annum regni sui vndecimum. Si enim, vt diximus, ab initio anni quarti regni Ioakim, ad finem regni Sedeciæ, computantur solum anni decem & octo; & menses quattuor; ergo ab initio regni Ioakim, ad finem regni Sedeciæ, defluxerunt vnus & viginti anni, & quattuor menses: ex quibus si Sedecias regnauit annos vndecim completos; certè remanent anni duntaxat decem, & menses quattuor: excipe ab his menses tres, quibus regnauit Iechonias; & inuenies Ioakim regnasse tantummodo annos decem, & mensem vnum de anno eius vndecimo. Dicitur tamen regnasse annis vndecim; nimirum fractis seu tantummodo inchoatis; Vel eo modo quo etiam Matusala dicitur vixisse annos nongentos sexaginta nouem; quamuis de nongentesimo sexagesimo nono, vnum tantum vitæ mensem, aut paulo plus exegerit; quemadmodum nos sub anno mundi 1656. num. 1. ostendimus: Vel quoniam Ioakim, quodammodo dici potest peruenisse ad quintum vndecimi anni mensem; computatis nimirum tribus regni Iechoniæ filij sui mensibus, qui aliquatenus patri quoque attribui posse videntur; quoniam tametsi Ioakim, sub finem mensis primi, anni eius vndecimi, captus fuerit; attamen (vt sub anno mundi 3435. num. 5. dicemus) fieri potest vt non fuerit occisus, nisi paulo antequam Iechonias filius eius se se tradidit Regi Nabuchodonosor; inchoante nimirum mense quinto prædicti anni eius vndecimi. Et quoniã

6 eodem tempore, vt sub anno mundi 3435. num. 5. comprobabitur, Idem Nabuchodonosor, trãstulit Iechoniam in Babylonem; & pro ipso substituit Sedeciam Regem in Ierusalem; Ideo etiam sequitur, quod primus annus regni Sedeciæ, cœpit ab ipso mense anni sacri quinto; non multo postquam iam inceperat annus regni Nabuchodonosor octauus; Et sic ferè totus primus Sedeciæ annus, concurrit cum octauo regni Nabuchodonosor; & cum primo transmigrationis Iechoniæ; & consequenter, annus vndecimus postremusque dicti Sedeciæ concurrit cum decimo octauo regni Nabuchodonosor, attingitque aliquid de initio decimi noni. Quæ omnia ex subsequenti laterculo, facilius innotescere poterunt.

Corollaria ex supradictis deducuntur.

Regni

Regni Nabuchodonosor annus.	incepit Regni Ioakim anno	definit eiusdem Ioakim anno	inchoante eiusdem anni, & pariter anni sacri mense
1.	4.	5.	5.
2.	5.	6.	5.
3.	6.	7.	5.
4.	7.	8.	5.
5.	8.	9.	5.
6.	9.	10.	5.
7.	10.	11.	5.

Ioakim captus est anno regni sui vndecimo, mense eiusdem anni primo circiter desinente: in cuius regno successit filius eius Iechonias tribus mensibus; nimirum secundo, tertio, & quarto eiusdem anni vndecimi. post quem regnauit Sedecias. Igitur

Regni Sedeciæ annus	cœpit regni Nabuchonosoris anno p aliquot dies iam inchoato	definit eiusdē Nabuchodonosoris anno per totidem dies iam incepto	currente anni sacri mense
1.	8.	9.	5.
2.	9.	10.	5.
3.	10.	11.	5.
4.	11.	12.	5.
5.	12.	13.	5.
6.	13.	14.	5.
7.	14.	15.	5.
8.	15.	16.	5.
9.	16.	17.	5.
10.	17.	18.	5.
11.	18.	19.	5.

Quare annus decimus nonus regni Nabuchodonosor, concurrit pro maiori parte cum anno primo transmigrationis Ierusalem, seu desolationis templi, quæ facta est in consumatione anni vndecimi Sedeciæ, in mense anni sacri quinto, vt habetur Ierem. cap. 1. ver. 3.

Ieremias prophetat Pharaonē Nechao.

Idem Pharao Nabuchodonosor percutitur.

Eodem anno Ioakim Regis Iuda quarto; paulo antequam Nabuchodonosor rex 6
Babylonis, anno primo regni sui, venisset cum exercitu iuxta Euphraten in Charcamis, contra Pharaonem Nechao regem Ægypti, qui tunc dominabatur Syriæ; Ieremias prophetauit aduersus exercitum prædicti Pharaonis, quæ habentur Iere. cap. 46. ver. 1. vsque ad 13. Atque ita non multo post, collatis signis, percussus est Pharaonis exercitus; vt cap. Ierem. citato ver. 2. dicitur; & scribit etiam Iosephus 10. Antiq. cap. 7. vbi addit: quod tunc Babylonius, superato Euphrate, totam Syriā Pelusium vsque subegit, Iudæa excepta; quod etiam obiter traditur 4. Reg. cap. 24. ver. 7. his verbis: Et vltra non addidit Rex Ægypti, vt egrederetur de terra sua: tulerat enim Rex Babylonis, a riuo Ægypti, vsque ad flumen Euphraten omnia, quæ fuerant Regis Ægypti.] Illud autem Iudæa excepta a Iosepho additum puto, quod fortasse ideo rex Babylonis tunc Iudææ pepercerit; quia (vt dictum est) anno præcedenti, ipse Nabuchodonosor fœdus percusserat cum Ioakim Rege Iudæorum. Et hoc facit ad confirmanda omnia, quæ sub eodem anno præcedenti num. 1. 2. & 3. diximus; nimirum illud bellum, & illam pacem inter Nabuchodonosor, & regem Ioakim, ibidem descripta; verè accidisse anno regni ipsius Ioakim tertio: alioqui non esset verisimile, quod Nabuchodonosor anno præsenti in subigenda Syria vsq; ad Pelusium, intactam reliquisset Iudæam, inter has regiones mediam. Ex eo autē quod hic dictum est, Babylonium subegisse sibi hoc anno totam Syriam; fit clarum, eandem, aut non totam prius fuisse sub Imperio patris; & propterea, id quod sub anno pręcedenti num. 3. ex Beroso retulimus, de Satrapa illo, quem Nabolassar pater huius Nabuchodonosor, Aegypto Syriæque præfecerat; debere intelligi de aliquibus Ægypti Syriæque locis; non autem de omnibus: vel si saltem tota ferè Syria

fuerat

fuerat Nabolaſſar Regis Babylonis; oportet quod eadem poſtea occupata fuerit a Pharaone, quando anno regni Ioſiæ Regis Iuda poſtremo, profectus eſt ad Euphraten in Charcamis, vt ſub anno mundi 3425. num.1. dictum eſt.

7 Eodem anno regni Ioakim quarto, qui pro maiori parte concurrebat cum primo regni Nabuchodonoſor; & cum anno vigeſimo tertio, ex quo Ieremias prophetare cœperat; vt ipſemet teſtatur cap.25.ver.1. & 3. & patet in tabulis; Idem Ieremias prædixit ea omnia, quæ in citato Prophetiæ eius capite habentur: Inprimis verò aduentum Nabuchodonoſor regis Babylonis contra Iudæos;& finitima regna ibidē enumerata; & eorundem Iudæorum captiuitatem, ac Ieroſolymæ deſolationem, annis ſeptuaginta duraturam; & his tranſactis, interitum regni Chaldæorum: Ob quam prophetiam,vt arbitror, ab impio Rege Ioakim, ſanctus vir, recludi in carcerem; ſiue in quodam particulari loco detineri iuſſus eſt; ita tamen, vt non eſſet prohibitum Barucho ſeruo ſuo, ad ipſum accedere, eidemque inſeruire; vt ex his quæ infra num.13. dicentur palam fiet. *Ieremias prophetat Iudæorum captiuitatem 70. annis duraturam.* *In carcerem mittitur.*

8 Verum quod attinet ad prædictos ſeptuaginta captiuitatis annos a Ieremia prænunciatos; ſi quis percunctetur: an ſint illimet, quorum meminit Zacharias prophetiæ ſuæ cap.1.ver.12. Breuiter reſpondeo: nequaquam; ſed ab illis fuiſſe diuerſos: Siquidem illi quos memorat Zacharias,deſierunt in anno ſecundo Darij regis Perſarum, vt patet ex initio capitis Zachariæ citati: At ſeptuaginta anni de quibus loquitur Ieremias, longe ante expleti ſunt; nimirum anno primo Monarchiæ Cyri, quemadmodum ex multis ſcripturæ ſacræ locis manifeſtum eſt; & præſertim 2. Paralip.cap.vlt.ver.21. vſque ad finem capitis, & 1. Eſdræ cap.1.ver.1. & Ierem. cap. 25.ver.12. vbi apertè prænuntiat, quod in fine horum ſeptuaginta annorum, Deus viſitabit iniquitates Chaldæorum; deſtruetque eorum Imperium;quod poſtea a Cyro Perſa, & Dario Medo, exterminatum fuiſſe, certum eſt. Item Daniel. cap. 9. ver.1. & 2. Vbi teſtatur Propheta,quod in anno primo Darij Medi, qui imperauit ſuper regno Chaldæorum; intellexit compleri annos ſeptuaginta olim a Ieremia prophetatos: manifeſtum eſt autem hunc annum primum Darij Medi, quo regnare cœpit ſuper regno Chaldæorum; eundem eſſe cum anno primo Monarchiæ Cyri,vt ſub anno mundi 3516. num. 13. declarabitur. Itaque, ſi poſtremus vtriuſque ſeptuagenarij anni terminus,nō in eodem incidit tempore; neceſſario fit conſequens, etiam initia ipſorum fuiſſe diuerſa. Videamus igitur nunc, ſi placet, de ſeptuaginta annis hic a Ieremia prophetatis, Vnde nam inchoari debeant. Nam de illis quorum fit mentio apud Zachariam, poſtea ſub anno mundi 3462. numero tertio agemus. *Differentia inter 70.captiuitatis annos a Ieremia, & a Zacharia memoratos.*

9 Sanè de horum annorum ſupputatione,conſtat varias reperiri Doctorum opiniones; & præcipuè quattuor:etenim aliqui putant,illos initium ſumpſiſſe ab anno decimo tertio regni Ioſiæ Regis Iuda, in quo idem Ieremias prophetare cœperat. Quidam ab hoc anno quarto regni Ioakim, qui fuit primus regni Nabuchodonoſor; & in quo credunt incidiſſe primum eius aduentum in Iudæam. Aliqui ab anno regni eiuſdem Ioakim vndecimo; ſiue (quod eodem anno contigit) ab eo tempore, quo filius eius Iechonias ductus eſt cum Regina Matre,& vxoribus,& Eunuchis, & Principibus, & magna populi multitudine, captiuus in Babylonem; vt deſcribitur 4.Reg.cap.24.ver.12. Et 2.Paralip.cap.vlt.ver.10. Et Ierem.cap.29. ver.2.& 3. Alij denique a fine anni vndecimi Sedeciæ; quando ſcilicet incenſum eſt templū, & vaſtata fuit ciuitas. Harum ſententiarum varietatem, illud maximè fouet nutritque,quod tam ex Eccleſiaſticis,quā Ethnicis ſcriptoribus,nullo modo videatur haberi poſſe verus,atque indubitatus annorum numerus, qui ab obitu regis Nabuchodonoſor,ſiue ab exordio regni Euilmerodach;ad poſtremū Baltaſſaris annum; ideſt ad finem Babylonici Imperij initiumue Monarchiæ Cyri Regis Perſarum, defluxerunt; idque ob ipſorum varias admodum de hac re ſententias; vt numero proximo indicabimus. Neque item ex ſacris libris id ſciri poſſit; niſi prius certo conſtiterit, vnde ſeptuaginta captiuitatis anni a Ieremia prænunciati,inchoari,vbiuè terminari debeant. Propterea ſcriptorum ſinguli; ſine vllo ſcrupulo, dictos annos a morte Nabuchodonoſor,ad primum Monarchiæ Cyri; plures paucioresue faciunt; prout propriæ ipſorum opinioni, de exordiendis ſeptuaginta huius captiuitatis annis, *De computatione annorum 70. captiuitatis varia ſententia.*

magis

magis quadrare perspexerint. Atque hoc pacto, Qui primam sequuntur sententiã, coguntur ponere ab obitu Nabuchodonosor, ad finem Imperij Babylonici annos duntaxat sex. Qui verò secundam; annos viginti sex. Qui autem tertiam, annos triginta tres. Et denique qui quartam; annos quadraginta quattuor: quos inter alios Chaldæorum Reges, pro libito suo dispertiunt.

Quod non sint exordiendi ab anno regni Iosiæ 13.

Vt igitur in re tam ancipiti & varia, quid sentiendum putemus, in medium pro- 10
feramus: Dicimus, nequaquam posse nos in eorum ire sententiam; qui primam ex enumeratis sequuntur opinionem: quoniam sacræ omnino videtur aduersari scripturæ, quæ Ierem. cap. 25. ver. 11. protestatur, quod durantibus illis septuaginta annis; Iudæi, ac finitimæ Gentes iugiter seruituræ erant Regi Babylonis: Atqui constat Iudæos ab anno regni Iosiæ decimo tertio, vsque ad finem vitæ eius, per annos decem & octo; non modo Babylonijs; sed nec vllis alijs externis Regibus fuisse subiectos; Et Nabuchodonosor regem Babylonis, non nisi anno regni Ioakim tertio, cœpisse molestare Iudæos. Non item possumus secundam probare opinionem; tametsi viderimus quæ fusius pro ea differit Ribera super cap. 1. Zachariæ: Et ratio est, quia primus aduentus Nabuchodonosor in Iudæam contigit, non anno regni Ioakim quarto, vt ipse opinatur; sed tertio, vt apertè testatur Daniel in exordio Prophetiæ suæ; hoc est anno vno ante obitũ patris sui Nabolassar; vt nos sub præcedenti anno mundi, num. 3. declarauimus: Constat autem hoc Ieremiæ vaticinium, esse factum anno insequenti, nimirum quarto regni eiusdem Ioakim, qui erat primus regni Nabuchodonosor: Et si huius prophetiæ verba bene perpendantur, proculdubio planum fiet; illos septuaginta annos; non a primo aduentu Nabuchodonosor iã præterito; sed ab alio mox futuro, esse numerandos. Inquit enim Ieremias: Ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, Et Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum; & adducam eos super terrã istã; & super habitatores eius; & super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt.] Et post pauca, subiungit: Et seruient omnes Gentes istæ Regi Babylonis septuaginta annis.] Ecce quomodo Propheta semper loquitur de tempore futuro; non post vnũ (vt arbitror) aut alterum annum; sed post plures. Solet enim misericors Dominus, calamitates præsertim tam magnas, multis antea annis prædicere, & comminari; vt multos ad pœnitentiam inducat, atque expectet. Præterea si hos septuaginta annos, ab anno regni Ioakim quarto exordiri voluerimus; necessarium erit cum Ribera, nullum regem Babyloniorum ponere inter Euilmerodach, & Baltassarem; & admittere, ipsum Baltassarem tribus tantum annis regnasse: Siquidem (vt ipse ait) communior opinio est, ipsum Nabuchodonosor, annis circiter quadraginta quattuor regnasse; & immediatè post ipsum, Euilmerodach annis viginti tribus; remanent igitur tres duntaxat regni Baltassar, ad explendam summam annorum septuaginta.

44
23
3
70

Quod non ab anno regni Ioakim quarto.

Inter Euilmerodach, & Baltassar extitisse alios duos reges.

Atqui veteres scriptores, tribuere solent plures regni annos Baltassaro, quemadmodum nos suo loco dicemus: Et Berosus Chaldæus, Chaldaicarumque rerum scriptor antiquissimus, cui ratio dictat in hac parte magis esse credendum; inter Euilmerodach, & Baltassar; duos alios recenset Reges; videlicet Niglisar, & Labosordach; vt refert Iosephus lib. 1. contra Apionem circa medium: Quamquam constat Iosephi textus (quod spectat ad numeros annorum regni dictorum Regum Babylonis) esse vitiatos; vt colligi potest ex collatione loci contra Apionem citati, cum his quæ idem Auctor, de eisdem Regibus, repetit 10. Antiq. cap. 12. circa capitis initia. Porrò, quod attinet ad prædictos duos Reges inter Euilmerodach, & Baltassar, a Beroso interpositos; non est credendum, quod eos ipse de suo capite finxerit; præsertim cum idem ferè scriptum reliquerint alij antiquissimi scriptores; nempe Alexander Polyhistor, Megastenes, & Alphæus, relati ab Eusebio lib. 9. de Præparatione Euangelica cap. 4. Quos deinde secuti sunt alij posteriores; videlicet ipse Iosephus locis citatis; Eusebius vbi supra; Beatus Hieronymus super cap. 5. Danielis; Beda in libro de sex ætatibus mundi; Auctor Historiæ Scholasticæ; Daniel. cap. 5. & alij.

Locus Ieremiæ explicatur.

Neque horum Auctorum sententiæ aduersari censendus est locus Ieremiæ capit. 11
27. ver. 7. Vbi pollicetur Dominus se daturum regnum regis Nabuchodonosor, filio suo, & filio filij sui.] Ex quo loco videtur posse inferri, quod Nabuchodonosor, duos tantum

tantum in regno Babylonis successores habuerit; nempe filium suum Euilmerodach, & Baltassarem nepotem: non, inquam, hoc prædictis obstare intelligemus, si animũ attendamus his, quæ scribit Pererius lib. 5. commentariorum suorum in Danielem: Vbi de prædictis Regibus disputans, tandem concludit, quod Baltassar postremus Rex Chaldæorum, verè fuit nepos ipsius Nabuchodonosor; sed quia paruulus erat, qñ pater eius Euilmerodach, a Niglisaro sororis suæ marito, (vt præfati tradunt Auctores) occisus fuit: Iccirco, vt Ieremiæ prophetia adimpleretur; Dei beneficio, a cæde clam sublatus; & tuto loco asseruatus est; donec postea Niglisar obijt, & filius eius Labosardach, interfectus fuit: tunc enim ipse Baltassar, paterno potitus regno, deinceps vsque ad Imperij Babylonici interitum, regnauit.

12 Non etiam tertiam admittere possumus opinionem; illorum scilicet, qui septuaginta annos Babylonicæ captiuitatis a Ieremia prænunciatæ, ab anno regni Ioakim vndecimo; siue, quod idẽ est, a captiuitate Iechoniæ filij eius, supputare incipiunt. Quia, tametsi prima fronte, videatur id liquido colligi posse ex ipsiusmet Ieremiæ cap. 29. in quo (vt patet ex initio eiusdem capitis vsque ad ver. 4.) Epistola ipsius Ieremiæ ad populum, qui cum Iechonia ductus fuerat captiuus in Babylonem transmissa continentur. Ibi enim a versiculo quarto vsque ad 11. Ieremias hortatur eos, ne credant falsis Prophetis prædicentibus solutionem captiuitatis breui esse faciendam: Quin potius admonet transmigratos, vt ibi, hoc est in Babylonia pacificè permaneant, ædificent domos, ducant vxores, procreent filios: quoniam non nisi posteaquam impleri cœperint septuaginta captiuitatis anni, liberandi essent: Hæc enim, inquit, ait Dominus, cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos; & suscitabo super vos verbum meum bonum, vt reducam vos ad locum istum &c. Ex quibus verbis, vt dixi, videtur manifeste indicari, illos septuaginta captiuitatis annos, de quibus ibidem agitur; ab ipsa transmigratione Iechoniæ numerandos esse: Verumtamen si ea quæ in citato capite dicuntur, diligentius cum his quæ idem Propheta ca. 25. dixerat, conferantur; proculdubio comperiemus, rem aliter se habere; quemadmodum nos sub anno mundi 3447. nu. 2. & 3. satis euidenter ostendemus; vbi pariter probabimus, hos septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos, non aliunde, quam ab exacto vndecimo regni Sedeciæ anno, esse inchoandos: quæ quarta ex supra numeratis erat opinio. Nec obstat quod S. Matthæus cap. 1. ver. 11. & 12. Babylonicæ transmigrationis nomine; intelligat illam, quæ cum Rege Iechonia facta est; quia cum ibi Euangelistæ, intentio esset Saluatoris genealogiam texere, quæ non per Sedeciam; sed per Iechoniam deducenda erat; certè oportuit ipsum, Iechoniæ, non autem Sedeciæ transmigrationis mentionem facere; & propterea nihil adiecit de septuaginta annis a Ieremia prophetatis; per hoc insinuans, se ibi non de illa esse loquutum; sed de alia, quæ octoginta annis, & amplius, perdurauit; quemadmodum nos sub anno mundi proximè allegato num. 3. dicemus.

Quod prædicti 70. anni non sint numerãdi ab 11. Ioakim.

Auctoris sentẽtia.

13 Eodem anno regni Ioakim quarto, iussit Dominus Ieremiam describere omnia mala, quæ idem Dominus diuersis temporibus, a diebus Iosiæ vsque nunc, indicauerat ei esse ventura super Ierusalem & Iudam; vt possint legi, & notificari coram populo; si forte prouocare eum valeant ad pœnitentiam, & emendationem. Itaque statim Ieremias accersito ad se Baruch, nimirum in loco, vbi (quemadmodum supra num. 7. dictum est) clausus detinebatur; dictauit eidem Barucho scribenti atramento (vt signanter ver. 18. capitis paulo post citandi dicitur) in volumine pagellis distincto (quemadmodum ibidem ver. 23. colligitur) omnia quæ locutus fuerat ei Dominus contra Ierusalem, & Iudam. Ex quo loco obiter colligi potest, quam vetus fuerit vsus scribendi per calamum, & atramentum apud Iudæos. Deinde præcepit Ieremias Barucho; vt posteaquam sibi inde egredi non permittebatur, ipse iret, legeretque librum in domo Domini; non solum coram populo Ierosolymitano; sed & vniuerso Iuda venienti de ciuitatibus suis ad diem ieiunij sollemnem, Ierem. cap. 36. ver. 1. vsque ad 8. De dicto ieiunio vide quæ sub anno mundi 2545. num. 42. diximus. Nunc illud tantum hic addendum videtur, ex vna parte probabile quidem videri, quod hoc ieiunium prędicatum fuerit ob causam a Lyrano, Hugone Cardinali, & alijs, adductam, nimirum quia audierant Babylonios præparare se, vt venirent ad-

Ieremias dictat Barucho scriba omnia mala quæ Iudæis ventura erant.

Vsus scribenti calamo, et atramento quam vetus.

De causa Ieiunij hoc anno prædicati.

uersus

uersus Iudam & Ierusalem: ex alia verò non. Nam quis credat Ioakim Regem valde impium & incredulū, qui nolebat Prophetas de hac re loqui; & propterea Vriā, vt sub anno mundi 3426. num. 2. diximus, occidi iusserat; & ipsum Ieremiam, quemadmodum dictum est, clauserat in carcerem; & postmodum, vt anno proximo dicemus, eius propheciam in volumine scriptam, igne combussit; Quis inquam credere valeat, talem Regem, tali de causa permisisse prædicari ieiunium, & conuocari in Ierusalem vniuersum Iudam? neque enim fas est credere, tale conuentum, inscio Rege, qui tum præsens erat, fieri potuisse. Quare oportet aliquam aliam huius indicendi ieiunij causam extitisse; & illam quidem vel omnibus tunc notam; ac propterea in sacro textu non indicatam; vel a solo Ieremia prophetico spiritu præuisā, ac Barucho prænunciatam. Ceterum ipse Baruch, accepta a Domino suo iussione legendi librum in die ieiunij coram vniuerso populo; præ spiritus pusillanimitate, cœpit conqueri, & timere sibi, præsertim a Rege, malum: veruntamen vt primum per os Prophetæ diuinum audiuit responsum, quod habetur Ierem. cap. 45. in fine, animatus, omnia sibi imperata, mox intrepidè exequi curauit; vt consequenter dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3430.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 408

Vaticinia Ieremiæ scripta a Barucho leguntur in domo Domini.

1 ANNO regni Ioakim Regis Iuda quinto, mense nono, prædicauerunt Ieiuniū, de quo paulo ante dictum est, in domo Domini, cunctis qui ibidem confluxerant de ciuitatibus Iuda, & Ierusalem: legitque Baruch ex volumine quod scripserat, sermones Ieremiæ in introitu portæ nouæ domus Domini. Quod cum nunciatum fuisset Principibus qui sedebant in domo Regis; miserunt ad Baruch, qui statim ad eos venit cum libro; quem cum iterum illis petentibus legisset coram eis; obstupescebant omnes; & cum interrogassent, audissentque Baruch referentem, qualiter, & quomodo cuncta, dictante Ieremia, ipse descripsisset; suadentes ei, vt cum Ieremia pariter abscondi curaret; decreuerunt, reposito volumine in quodam Gazophylatio domus Regiæ, renuntiare omnia Regi: Quod vt factum est; iussit Rex afferri sibi librum, & denuo coram se ac Principibus suis legi; cum autem lectæ essent tres vel quattuor pagellæ; non sustinens impius Rex talia vlterius audire; neque quibusdam ex Principibus ibidem reclamantibus acquiescens; scidit illico, combussitque librum in arula prunis plena ante eum tunc existente, quia hiems erat. Neque his contentus; præcepit comprehendi Ieremiam Prophetam, & Baruch eius scribam: Sed Dominus abscondit eos. Sanè tum ex hoc quod hic dicitur: Ioakim mandasse comprehendi Ieremiam; tum ex eo quod paulo ante dictum est, de Principibus, qui suadebant Baruch, vt & ipse & Ieremias se se absconderent; perspicuè datur intelligi, quod ipse Ieremias, quem sub præcedenti anno mundi num. 7. diximus, a Ioakim in carcerem fuisse coniectum; iam inde (nescio quomodo & quando) dimissus fuerat. Dominus autem rursum præcepit Ieremiæ, vt in alio volumine conscribi faceret omnia, quæ in priori continebantur; & vt prophetaret contra Regem Ioakim, prædiceretque ei, quod quia combusserat librum, propterea cadauer eius proijciendum foret insepultum, ad æstum per diem, & ad gelu per noctem. Itaque Ieremias, prout iusserat Dominus, tulit volumen aliud, in quo, ipsomet dictante, scripsit Baruch vniuersa, quæ descripta fuerant in priori libro; & alia insuper multo plura. Ierem. cap. 26. ver. 9. vsque ad finem capitis.

Eadem a rege comburuntur.

Denuo conscribuntur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3432.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 410.

1 ANNO regni Nabuchodonosor regis Babylonis quarto, qui erat octauus regni Ioakim Regis Iuda, vt ait Iosephus loco paulo post citando; idest sub finē anni quarti Regis Nabuchodonosor, & circa initia octaui Regis Ioakim; facta sunt ea quæ paulo post narrabimus: licet enim octauus Ioakim, pro maiori parte concurrat cum quinto Nabuchodonosor, vt patet in tabulis: nihilominus, quemadmodum ex dictis sub anno mundi 3429. num. 4. inferri potest; postremi quattuor menses anni quarti Nabuchodonosor, concurrebant cum primis quattuor mensibus anni octaui Ioakim: Intra quos quattuor menses, oportet accidisse id quod scribit Iosephus 10. Antiq. cap. 7. nimirum Babylonios voluisse bellum inferre Iudæis, dira eisdem comminantes, ni (quemadmodum reliqui Syriæ populi) Regi Nabuchodonosor tributa penderent: Quamobrem Ioakim timore suadente, factus est Babyloniorum tributarius; vt scribit Iosephus vbi supra, & breuiter etiam tangitur 4. Reg. cap. 24. ver. 1. his verbis: In diebus eius (subaudi Ioakim) ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & factus est ei Ioakim seruus (hoc est tributarius) tribus annis.] Oportet autem primam imperati huius tributi solutionem fuisse factam circa initia eiusdem anni octaui Ioakim; vel pro anno præterito, idest pro septimo; & secundam pro octauo, & tertiam pro nono: vel si prima solutio facta est pro anno octauo; necesse est eam, aliasque sequentes fuisse anticipatas; ita vt tertia pro decimo anno, facta fuerit circa initia eiusdem decimi anni: alioquin, prima solutio, non fuisset facienda nisi inchoante circiter anno nono pro octauo tunc expleto; atque ita solutio tertia, incidisset circa initia anni vndecimi; Et consequenter Ioakimi rebellio, hoc est a solutione cessatio; non potuisset accidere nisi inchoante circiter anno duodecimo; quod omnino aduersaretur his, quæ ex sacra scriptura, & Iosepho, infra sub anno mundi 3435. num. 2. & 4. dicturi sumus.

Quomodo annus regni Nabuchodonosor 4. concurrat cū 8. Ioakim.

Ioakim fit Babyloniorum tributarius.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3433.

QVINTAE MVNDI AETATI ANNVS 411.

1 ANNO regni Ioakim octauo, & regni Nabuchodonosor quinto, vt patet in tabulis; incidit annus Iubilei decimi septimi, qui concurrebat cum anno quadringentesimo quinquagesimo, ab introitu filiorum Israel in terram Chanaan.

Annus Iubilei 17.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3435.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 413.

1 ANNO regni sui septimo, cœpit Nabuchodonosor obsidere Tyrum; existente tum Rege eius Thobalo, quemadmodum narrat Iosephus lib. 1. contra Apionē

Nabuchodonosor obsidet Tyrum.

circa eiusdem libri medietatem; quæ obsidio, mira tum obsessorum, tum obsidentiũ obstinatione, per annos tredecim protracta est; vt idem Iosephus ex Philostrato refert 10. Antiq. in calce capitis 11. Idem innuere Ezechielem a cap. 26. ad 30. asserit Pererius lib. 1. in Danielem; sed huic sententiæ videtur obstare ratio temporũ. Nam illa Ezechielis vaticinia, facta sunt anno decimo, & vndecimo captiuitatis Iechoniæ; vt constat ex initio capitis 26. & 29. eiusdem Ezechielis; quem a prædicta captiuitate computare annos prophetiæ suæ, ex initio eius manifestum est. Porrò annus decimus, & vndecimus prædictæ captiuitatis, coincidunt cum anno decimo
septimo, & decimo octauo regni ipsius Nabuchodonosor, vt patet in tabulis; ergo 1
non potuit Ezechiel locis citatis, prænunciare illum aduentum Nabuchodonosor contra Tyrum; qui iam decennio ante præcesserat. Nisi forte dixerimus, memoratas Ezechielis vaticinationes; non ad dictæ obsidionis initium, quod iam prius acciderat; sed ad finem, exitumque illius, qui postea secutus est anno scilicet regni eiusdem Nabuchodonosor decimo nono aut vigesimo, esse referendas. Nec obstat quod cap. Ezechielis 26. ver. 7. dicatur; Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor Regem Babylonis, ab aquilone, Regem Regum, cum equis, & curribus &c. quia hoc, & si quid aliud simile a Propheta dictum reperiatur; rectè videtur exponi posse de nouo exercitu, qui cum ipsomet Rege Nabuchodonosor, denuo superuenturus erat, ad augendam vrgendamque adhuc magis obsidionem, ex multis antea annis inchoatam.

Ioakim deficit a rege Babylonis.

Eodem anno regni Nabuchodonosor septimo circiter inchoante, qui concurre- 2
bat cum anno regni Ioakim decimo, per quattuor menses iam inchoato; videlicet post tributa iam tertio Babylonijs persoluta; ipse Ioakim Rex Iuda (vt ait Iosephus 10. Antiq. cap. 7.) ad vanas inductus spes, rumoribus expeditionis Ægyptiorum contra Babylonios; rebellauit aduersus ipsum Nabuchodonosor (vt dicitur 4. Reg. cap. 24. ver. 1. siue, vt exponit Iosephus vbi supra) negauit velle deinceps ei solita pendere tributa: Quamobrem, permittente Domino, afflictus primo fuit cum populo suo a latrunculis Chaldæorum, Syrorum, Maobitarum, & Ammonitarum, quos immisit Dominus in Iudam; vt disperderent eum; sic enim legimus loco Reg. proximè citato ver. 2. Deinde etiam ab ipsomet Nabuchodonosor, a quo tandem captus Ioakim, & occisus fuit, vt num. 4. & 6. dicemus.

Ieremias dat monita salutis regi, & seruis suis.

Eodem, vt arbitror anno, misit Dominus Ieremiam Prophetam in domũ Ioakim 3
Regis Iudæ vbi primo leniter hortatus est Regem, & seruos eius, vt facerent iudicium, & iustitiam, opressosque de manu oprimentium liberarent; atque, alia eiusmodi virtutis opera exercerent; eis certissimè astruens, verbis Domini, securitatẽ, regnique, si ita fecerint, conseruationem; sin autem è conuerso, indubitatum exterminium: Deinde diuino accensus zelo, cœpit magna spiritus libertate, vaticinari contra Iudam, ac speciatim aduersus domum Regiam; & primo contra Sellum, qui & Ioachaz, fratrem dicti Regis Ioakim; mox contra ipsum met Ioakim; ac denique aduersus Iechoniam eius filium; ea omnia quæ habentur in toto Ierem. capitulo 22.

Prophetat contra regem, & fratres ac filiũ eius.

Ioakim cũ tribus Iudæorum millibus ducitur captiuus in Babylonem.

Eodem anno regni sui septimo, ad finem iam, vt numero proximo probabitur, 4
appropinquante; Nabuchodonosor cum audisset Ioakim a se rebellasse, nec solita ei tributa soluere voluisse; iratus ascendit contra eum; Et primo quidem cepit Ierosolymam, nullo resistente, vt ait Iosephus 10. Antiq. cap. 8. Et regem Ioakim catenis vinctum, duxit in Babylonem; ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo Dei sui; vt expressè traditur 2. Paralip. capit. vlt. ver. 6. & 7. Deinde, vt ait Iosephus vbi supra, occiso iuuentutis flore, constituit pro Ioakim, filium eius Iechoniam Regem in Ierusalem; & tria millia eorum qui erant in aliqua dignitate, abduxit captiuos in Babylonem. Octo annorum erat Iechonias cum regnare cœpisset, secundo Paralipomenon capit. vltimo versic. 9. intellige quando regnare cœperat cum patre, vt sub anno mundi 3427. numero primo dictum est. Nam quando cœpit regnare post captum a Babylonijs patrem; decem & octo erat annos natus; vt apertè dicitur quarto Reg. capitulo penultimo, versiculo 8. & nos sub anno mundi
proxime citato diximus: Et confirmari potest ex his, quæ cap. Reg. adducto ver. 2
9. & 15. subduntur; nimirum quod fecit malum coram Domino; & item, quod iam habe-

Iechonias regnat in Ierusalem.

habebat vxores; quæ octo annorum puero conuenire nequaquam possunt. Regnauit verò Iechonias in Ierusalem tribus mensibus, & decem diebus, vt legimus locis Paralip. & Iosephi allegatis.

5 Ceterum quattuor hic, pro pleniori historiæ huius illustratione, adnotanda sunt. Primo hunc Nabuchodonosor ascensum contra Ioakim Regem Iuda, contigisse sub finem anni decimi regni Ioakim: Et postea sub finem primi mensis anni vndecimi eiusdem Ioakim; captam esse Ierusalem, & Regem; & cetera, quæ numero præcedenti diximus, a Nabuchodonosor fuisse peracta: Et ratio est, quia oportet hæc fuisse gesta, durante adhuc septimo regni Nabuchodonosor anno, vt inferri potest ex Ierem. cap. vlt. ver. 28. vbi dicitur: quod Nabuchodonosor, anno regni sui septimo, transtulit Iudæos tria millia & viginti tres: Quæ translatio, non nisi de ea quæ facta fuit, quando captus est Ioakim, accipi posse videtur: Nam necesse est prædicta contigisse tribus tantum mensibus, & decem diebus ante translationem Iechoniæ; quã ex his quæ infra num. 8. dicemus; & supra sub anno mundi 3429. num. 5. diximus; constat factam fuisse anno regni Nabuchodonosor octauo circiter inchoante; idest circa initium mensis quinti anni vndecimi regni Ioakim. patet enim ex superius annotatis annum septimum regni Nabuchodonosor desijsse in fine mensis quarti anni vndecimi regni Ioakim. *Quando facta fuerit prædicta captiuitas.*

6 Alterum hoc loco aduertendum est; quod licet 2. Paralip. cap. vlt. ver. 6. in editione vulgata, dicatur; Ioakim vinctum catenis ductum fuisse in Babylonem; tamen quia quædam alia lectio habet: Vinxit eum, vt duceret in Babylonem.] siue: Ligauit eum ad faciendum ire in Babylonem.] vt refert Caietanus, ex qua versione colligit idem Caietanus, & ante ipsum Lyranus; regem Ioakim, vinctum fuisse a Nabuchodonosor, vt duceretur in Babylonem; sed postea, mutato consilio, ab eodem iussum fuisse occidi; & proijci corpus eius inhumatum, secus muros Ierusalem; quemadmodum scribit Iosephus 10. Antiq. cap. 8. & ante prophetauerat Ieremias cap. 22. ver. 19. dicens: Sepultura asini sepelietur, putrefactus, & proiectus extra portas Ierusalem.] & ca. 36. ver. 30. de eodem Ioakim, ait: Et cadauer eius proijcietur ad æstum per diem, & ad gelu per noctem.] Abulensis autem super 4. Reg. ca. 24. quæst. 6. cui consentiunt etiam Melchior Canus lib. 11. Theologicorum locorum cap. 5. & alij; putant multo melius esse (vt saluemus litteram vulgatæ editionis, cui concordant etiam codices lxx. Interpretum, & Auctor 3. lib. Esdræ cap. 1. ver. 40. & 41.) fateri ipsum Ioakim, verè & re ipsa ductum fuisse in Babylonem; Veruntamen ferè illico inde reductum in Iudæam; & ibi postea occisum; Quamquam non satis exploratum sit; Vtrum occisus fuerit antequam Nabuchodonosor dedisset regnum Iudæ Iechoniæ filio eius; vt videtur placuisse Iosepho, qui 10. Antiq. cap. 9. de Nabuchodonosor ait: quod cum statim pœnituisset tradidisse regnum Iechoniæ, veritus ne memor occisi patris, Iudæos ad defectionem impelleret; misit seruos suos in Ierusalem &c. Ecce quomodo supponit iam occisum fuisse Ioakim: An verò, vt probabilius videtur, posteaquam circundata est vrbs munitionibus; & ipsemet Nabuchodonosor venit ad ciuitatem cum seruis suis, vt oppugnaret eam, quemadmodum dicitur 4. Reg. cap. 24. ver. 10. & 11. tunc occiderit Ioakim proijcique ideo iusserit cadauer eius insepultum, iuxta mænia ciuitatis, vt videretur a Iudæis; & sic magis perterrefaceret eos; & tali spectaculo, facilius Iechoniam ad sui, vrbisque deditionem, induceret. Sed quicquid sit de tempore necis Ioakim: profecto in eius cadauere inuenta fuisse stigmata quædam, veluti insignia idolorum, quæ coluerat; scriptum reliquerunt Auctor Historiæ Scholasticæ; & Lyranus ab Hebræis mutuatum; quod videntur ex illis scripturæ verbis collegisse, quæ habentur 2. Paralip. cap. vlt. ver. 8. nimirum: Et quæ inuenta sunt in eo.]

Ioakim an de Babylone reductus.

Quando fuerit occisus.

7 Tertium notandum est; quod hæc captiuitas Ioakim, & eorum qui cum eo abducti sunt; re vera fuit secunda Hebræorum transmigratio in Babylonem. Nam prima fuit illa, quam tertio Ioakim anno contigisse, iam sub anno mundi 3428. num. 3. & 4. dictum est. Quamquam illa, ob causam ibi adductam, prætermissa; & hæc primo loco posita fuerit in breui illa Babylonicarum captiuitatum repetitione, quæ ad calcem Prophetiæ Ieremiæ adiecta est, his verbis: Iste est populus quem transtulit Nabuchodonosor. In anno septimo, Iudæos tria millia, & viginti tres. In anno *De Iudæorum captiuitatibus.*

octauo decimo Nabuchodonosor, de Ierusalem animas octingentas triginta duas: in anno vigesimo tertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan Magister militiæ animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque: Omnes ergo animæ quatuor millia sexcentæ.] Ex quo loco, apertè deducitur primo: caput illud Ieremiæ vltimum, a Barucho eius scriba, & successore, ibi, vt creditur, fuisse adiectum: non enim Ieremias superstes fuit vsque ad annum regni Nabuchodonosor vigesimum tertium; & multo minus peruenit vsque ad trigesimum septimum transmigrationis Iechoniæ, de quo ibidem successiuè fit mentio. Deinde etiam infertur, quod omnes Iudæorum Babylonicæ captiuitates, in memorato epilogo summatim reducuntur ad tres. Et in prima eorum, quæ dicitur contigisse anno regni Nabuchodonosor septimo; & alia esse non potest, nisi quæ facta est in fine regni Ioakim; necesse est comprehendi aliam quoque captiuitatem: nimirum filij eius Iechoniæ, de qua sub anno mundi proximo agemus: alioqui ipsa Iechoniæ captiuitas, quæ tamen inter alias fuit valde memorabilis, ibi omnino prætermissa esset; quod nullatenus videtur esse admittendum. Causa autem dictæ harum duarum captiuitatum copulationis; vt arbitror fuit; quoniam ambæ fuerunt adeo proximæ, & quodammodo inter se continuatæ: vt pro vna eademque reputari, rectè potuerint: & dici factæ anno regni Nabuchodonosor septimo, quia sub finem illius, prima fieri cœpit; & altera successiuè inchoante anno regni eiusdem Nabuchodonosor octauo (vt sub anno mundi 3429. numero tertio probauimus) subsecuta est. Nec obstat prædictis; summa captiuorum quattuor milliũ sexcentorum; ex tribus illis trãsmigrationibus in prædicto catalogo, subducta; quæ admodum diuersa est ab ea, quam habemus 4. Reg. cap. 24. ver. 14. Vbi in sola Iechoniæ transmigratione, translati dicuntur decem millia Iudæi: quia Auctor historiæ libri Reg. qui creditur fuisse Ieremias; intendebat ibi tradere numerum omnium cuiusuis generis captiuorum, cum Iechonia translatorum: Auctor verò prædictæ repetitionis; nobiliores duntaxat recensere voluisse credendus est; licet eos populi vocabulo nominauerit; fortassis quod sine honore, cum reliquo populo, commistim abducti fuerint.

Caput vltimũ Ieremiæ, a Barucho fuisse adiectum.

Quarto denique notandum est; quod Caietanus super 2. Paralip. cap. vlt. ex illis 8
verbis quæ ibidem ver. 10. habentur- Cum anni circulus volueretur- seu, vt ipse dicit ex Hebraico haberi- In reuersione anni- Vel vt habet editio lxx. Interpretum- vertente anno- (omnia enim hæc in eundem incidunt sensum) putat indicari, reuolutũ fuisse annum integrum, a tempore quo venerat Nabuchodonosor contra Ioakim, ad illud in quo pro ipso Ioakim, substituit filium eius Iechoniam Regem in Ierusalem: Et propterea infert, ipsum Iechoniam, non statim regnare cœpisse post necem patris sui Ioakim; sed inter eos extitisse interregnum multorum mensium; propter cladem, inquit, quam fecerat Nabuchodonosor in Ierusalem, post captum Ioakim. Sed hæc Caietani expositio nullo modo videtur esse recipienda. Nam cum sub anno mundi 3429. num. 5. iam satis superque, tum ex sacris libris, tum ex Iosepho probatum sit: primum regni Nabuchodonosor annum, pro maiori parte concurrisse cum quarto regni Ioakim: Et ipsum Ioakim captum fuisse anno regni sui vndecimo recenter inchoato: idest sub finem anni septimi regni Nabuchodonosor; Et ipsum Nabuchodonosor anno regni sui decimo octauo desinente, capto Sedecia expugnasse vastasseque Ierosolymam, & templum: Si inter necem Ioakim, & initium regni Iechoniæ filij eius, multi menses sine Iudæo Rege decurrissent; proculdubio necesse esset, Sedeciam qui Iechoniæ successit, non prius regnare cœpisse, quam vel desinente octauo, vel incipiente nono regni Nabuchodonosor anno; & consequenter ipsũ Sedeciam, annos tantum decem, regnare potuisse: totidem enim remanent vsque ad initia anni decimi noni eiusdem Nabuchodonosor. Et nihilominus, quemadmodum sub proximè citato mundi anno dictum est, ex Ierem. cap. 1. ver. 3. constat, ipsũ Sedeciam expleuisse annum regni sui vndecimum. Præterea non possent anni regni Sedeciæ ordinatim concurrere cum annis transmigrationis Iechoniæ; nimirum primus cum primo, & reliqui deinceps similiter: Et tamen nos sub anno mundi proximo numero tertio, oppositum ostendemus. Igitur prædicta verba- Cum anni circulus volueretur- non sunt accipienda tanquam de reuolutione anni iam peracta: sed dum adhuc esset in fieri: vt verba ipsa satis euidenter

Refellitur Caietani expositio verborum 2. Paralip. ca. vlt. ver. 10.

Nullum extitisse interregnũ inter Ioakim, & Iechoniam.

denter indicant. est enim ac si dictum esset: Currente eodem anno Ioakimi vndecimo, misit Nabuchodonosor &c. Et iste idem sensus colligi potest ex 4. Reg. cap. 24. ver. 5. vsque ad 12. Vbi eadem historia repetitur; & continuato ordine describuntur Ioakimi interitus; & substitutio Iechoniæ filij eius in regno; & obsessio Ierosolymæ; & vltronea egressio, ac sui ipsius, vrbisque deditio, facta per Iechoniam ipsi Nabuchodonosor. Ex quibus euidentissime patet, inter Ioakim, & Iechoniam, nullum extitisse Interregnum. Itaque. *Auctor exponit prædicta Parali. verba.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3436.

QVINTAE MVNDI AETATI ANNVS 414.

1 ANNO regni Nabuchodonosor octauo inchoante; cum anni (subintellige vndecimi regni Ioakim) circulus volueretur, vt dicitur 2. Paralip. cap. vlt. versic. 10. idest, iuxta sub anno mundi 3429. num. 5. exposita, in mense prædicti anni vndecimi Ioakim quinto; a cuius mensis initio incipiebat annus regni Nabuchodonosor octauus; Iechonias, veritus ne Nabuchodonosor faceret ei sicut fecerat patri suo, ad vocem Ieremiæ Prophetæ (vt notat Auctor Historiæ Scholasticæ lib. 4. Reg. ca. 39.) egressus est de Ierusalem ipse, & mater, & serui, & Principes, & Eunuchi eius, & vrbem, agros, aras, focos, seseque dederunt regi Babylonis; qui suscepit eos anno regni sui octauo, nimirum tunc incipiente; & transtulit omnes in Babylonem, quemadmodum prophetauerat Ieremias cap. 22. ver. 25. vsque ad 28. & cum eis pariter transtulit de Ierusalem decem millia diuersi generis; nempe militum septem millia, artifices mille, & reliquos bis mille, quos partim de populo, partim de Iudicibus terræ Iudæ, & partim item, (vt colligitur Ierem. cap. 29. ver. 1.) de Sacerdotibus & Prophetis, extitisse credendum est: & ablatis inde thesauris domus regiæ, ac vasis pretiosissimis templi; constituit pro Iechonia Mathaniam patruum eius, filium Iosiæ, Regem in Ierusalem; quem deinceps, mutato nomine, vocari voluit Sedeciam 4. Reg. cap. 24. ver. 12. vsque ad 18. & 2. Paralip. cap. vlt. ver. 10. & Ierem. cap. 37. ver. 1. *Iechonias cum multis Iudæorum millibus ducitur in Babylonem.* *Regnat Sedecias in Ierusalem.*

2 Aduertendum verò hic est, circa numerum captiuorum præcedenti numero expressum; quod vbi scriptura sacra dicit: prædictos captiuos fuisse decem millia; Iosephus 10. Antiq. cap. 9. scribit fuisse decem millia octingentos, & triginta duos: Quamobrem Melchior Canus lib. locorum Theologicorum 11. cap. 5. pro ipsorum conciliatione dicit: Iosephũ voluisse supplere ex Ieremia, quod de erat 4. Re. c. 24. ver. 14. ideoque ad decem millia, quæ ibidẽ exprimuntur, addidisse octingentos triginta duos, qui notantur Ierem. cap. vlt. ver. 29. Tanquam si scriptura sacra, neutrobique expressisset integrum captiuorum numerum; sed maiorem ipsius partem loco Reg. citato; minorem autem in Ieremiæ Prophetia adnotasset. Subtilis certè & ingeniosa expositio; Sed nullatenus admittenda; quia constat scripturam locis citatis, non de vna eademque captiuitate loqui; sed in vno quidem de transmigratione Iechoniæ, quæ facta est inchoante anno regni Nabuchodonosor octauo; in alio aũt de captiuitate Sedeciæ, quæ cõtigit anno regni eiusdem Nabuchodonosor decimo octauo. Quare melius est fateri, Iosephum re vera in numero captiuorum transmigrationis Iechoniæ describendo, a sacra scriptura discessisse; vt in alijs quoque rebus maioris momenti solet. Et propterea non est valde, pro eius conciliatione laborandum; sed in huiusmodi casibus liberè possumus, ac debemus, ab eo discedere; atque irrefragabili sacrarum scripturarum veritati adhærere. *De numero captiuorum opinio Cani reiicitur.*

3 Vt autem ad id vnde digressi sumus, redeamus. Ex his, quæ nu. 1. diximus perspicuè inferri potest; quod annus regni Nabuchodonosor octauus ferè totus; & item

De annis transmigrationis Iechoniæ.

qui dicitur vndecimus regni Ioakim; pro maiori parte concurrunt cum primo transmigrationis Iechoniæ; & pariter cum primo regni Sedeciæ: Quod autem anni prædictæ transmigrationis, præcisè coinciderint cum annis regni Sedeciæ; etiam ex quorundam scripturæ locorum collatione fit clarum: Nam 4. Reg. capitulo vlt. versic. 1. & Ierem. capit. 39. versic. 1. legimus: Regem Nabuchodonosor obsedisse Ierosolymam, anno regni Sedeciæ nono, mense decimo, die decima mensis; & Ezechiel qui, vt patet ex initio Prophetiæ suæ, solet annos dinumerare ab initio transmigrationis suæ, quæ eadem fuit cum transmigratione Iechoniæ, quemadmodum numero proximo dicemus; in cap. 24. ver. 1. expresè dicit: memoratam Ierosolymæ obsidionem, contigisse anno nono die decima mensis decimi; ergo euidens est; quod anni prædictæ transmigrationis, præcisè coincidebant cum annis regni Sedeciæ. Igitur, vt num. 1. dicebamus, Nabuchodonosor, statim ac transmisit Iechoniam in Babylonem; constituit pro eo Sedeciam Regem in Ierusalem. Vigesimum primum ætatis annum expleuerat Sedecias, quando regnare cœpit; & annis vndecim integris, vt iam non semel probatum est, regnauit in Ierusalem; fecitque malum coram Domino, sicut fecerat Ioakim, 4. Reg. cap. 24. ver. 18. & 19. Et 2. Paralip. cap. vlt. ver. 11. & 12. Et Ierem. cap. vlt. ver. 1. & 2.

De annis vitæ regnique Sedeciæ.

Ezechiel cum Iechonia translatus in Babylonem.

Ceterum, in memorata Iechoniæ transmigratione, translatum quoque fuisse Eze- 4
chielem, qui postmodum in Chaldæa spiritum prophetiæ accepit, & inter quattuor Prophetas maiores etiam nunc tertio loco connumeratur; manifestum est ex Prophetia eius; in qua ipse recenset annos rerum quæ in Babylone gesserat; ab hac eadem transmigratione, vt numero præcedenti ostensum est; & item euidentissimè potest inferri ex initio cap. eius 40. vbi expresè testatur Propheta: annum transmigrationis suæ vigesimum quintum; coincidere cum anno decimo quinto, ex quo vastata est ciuitas; ergo Ezechielis transmigratio, vndecim præcisè annis præcessit Ierosolymæ desolationem; quæ, vt sæpe dictum est, facta fuit in consumatione vndecimi anni Sedeciæ; ergo Ezechielis transmigratio, non potuit alia esse, nisi hæc, quæ inchoante præsertim anno regni Sedeciæ primo, facta est. Oportet autem Ezechielem fuisse viginti quinque annorum, quando translatus fuit; si verum est quod nos sub anno mundi 3411. num. 1. ex initio prophetiæ eiusdem Ezechielis probauimus; nempe ipsum anno quinto suæ transmigrationis, fuisse virum triginta annorum.

Quod Mardochæus non fuerit cum Iechonia trāslatus.

In eadem transmigratione dicti Iechoniæ, abductum quoque simul fuisse Mardo- 5
chæum qui fuit pater adoptiuus filiæ fratris sui, quæ vocabatur Edissa, & alio nomine Esther; colligi potest ex cap. 2. libri Esther ver. 5. vsque ad 8. & clarius ex capit. 11. ver. 4. Nec refert quod memoratum caput vndecimum cum ferè toto præcedenti, & quinque sequentibus, in textu Hebraico (vt ibidem notat B. Hierouymus) 2
non reperiatur: tum quia illa quoque in numero scripturarum Canonicarum esse computanda, ritè docet probatque Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei cap. 7. tum etiam, quia idem fermè de Mardochæo asseritur cap. eiusdem lib. 2. versic. 5. & 6. vt dictum est. Verumtamen, quoniam ex ista positione sequeretur: Mardochæum (etiam posito quod esset infantulus, quando facta est ista transmigratio) fuisse ducentorum viginti quinque circiter annorum, anno Assueri mariti Esther duodecimo, vt supputari potest in tabulis: Nos autem nullo modo adduci possumus, vt Philonis Anniani fabulis, asserentibus Mardochæum annis decem & octo vitam Isaaci superasse, fidem habeamus; & multo minus vt credamus eundem tantæ ætatis fuisse; quando erat secundus a rege; & consequenter oportebat cum grauiora ipsius regis negotia, loco Aman, gerere; præsertim cum neque in toto libro Esther, neque alibi scriptura sacra quicquam innuat de tanta eius longæuitate; & iam tot annorum centuriæ transiissent, ex quo Dauid in Psal. 89. declarauerat, ordinariam hominum vitam, ad annos septuaginta, vel in validioribus, ad octoginta extendi consueuisse. Nam etsi certum sit, post Dauidis tempora, nonnullos interdum, ad ducentos, & amplius annos peruenisse; id tamen perquam raro accidisse nemo nescit; Et (quod magis vrget) constat eos in tali ætate, negotijs gerendis non fuisse idoneos: Denique quia de Mardochæo insuper creditur, quod etiam post dictum Assueri annum duodecimum, adhuc plurimum superuixerit; & quod quando rex ad

bella

bella procederet; ipse domi pro rege, totum penè regnum administraret. Quæ omnia in virum tali senio confectum quadrare nullatenus posse videntur. Propterea credimus eundem Mardochæum, longe post Iechoniæ transmigrationem esse natum. Quomodo autem præadducta libri Esther loca exponi debeant, nos infra sub annis mundi 3456. num. 2. & 3650. num. 5. latius explicabimus. Vnde inferri poterit; illud non esse argumentum satis firmum, quod quidam desumunt ab ætate Mardochæi, ad ponendam historiam Esther magis sub vno ex prioribus, quam ex posterioribus Persarum regibus.

6 Eodem tempore, nimirum in principio regni Sedeciæ regis Iuda, prophetauit Ieremias aduersus Ælamitas ea, quæ habentur in Prophetiæ eius cap. 49. ver. 34. vsq; ad finem capitis, vt ibidem expressum inuenies. Qui autem fuerint Ælamitæ; & vnde originem, cognomentumque acceperint, iam sub annis mundi 1931. num. 49. & 2118. num. 2. dictum est. *Ieremias prophetat contra Aelamitas.*

7 Per eadem quoque tempora, videlicet non multo postquam transmigrarunt Iudæi cum Iechonia rege Iuda in Babylonem (vt colligitur ex initio capitis 24. Ieremiæ) ostendit Dominus eidem Prophetæ duos calathos ficuum plenos, tanquam ante templum Domini positos; quorum alter continebat ficus optimas; alter verò pessimas, ita vt comedi non possent. Qua visione, indicabat Dominus conditionem ac differētiam populi Iudaici qui cum Iechonia secesserat in Babylonem, ab eo qui cum Sedecia remanserat in Ierusalem. Siquidem vt ibidem tradunt B. Hieronymus, Glossa Ordinaria, & ipsemet Dominus per Ieremiam ibidem ver. 5. & 8. Calathus bonarum ficuum, significabat Iechoniam, & Principes eius, qui Ieremiæ consilia Deique imperium secuti; tradiderant se regi Babylonis; propter quod postea meruit Iechonias ab Euilmerodach rege Babylonis exaltari, ac tandem successio eius læta reduci in terram Israel. Pessimarum autem ficuum calathus, signabat Sedeciam & principes eius, qui indurantes ceruices suas aduersus ea, quę mandāte Domino loquebatur seruus Dei Ieremias; & spernentes salutiferas Prophetæ cohortationes, recusarunt vltro facere, quod tandem vel inuiti subire compulsi sunt; nimirum tradi in manus Chaldæorum, & nullam inuenire coram eis miserationem. Nam & ipse Sedecias, posteaquam vidit coram se occidi filios suos, excæcatus fuit; & ductus in Babylonem; vbi & miserrime mortuus est; & concaptiui eius diuersimodè vexati, interierunt; quemadmodum prophetauerat Ieremias cap. 34. ver. 20. Optima ergo fuit deliberatio, vltroneaque deditio Iechoniæ, & eorum qui cum eo erant, facta regi Babylonis; ob quam capite citato ver. 5. vsque ad 8. prospera eis Propheta prænuntiat. E conuerso autem, pessima fuit obstinatio atque inobedientia Sedeciæ, & principum eius; quibus ibidem ver. 8. vsque ad finem capitis vaticinatur aduersa, quæ postea eis subsecuta sunt. *De visione ficuum bonarū, & pessimarum ostensa Ieremiæ, et eius interpretatione.*

8 Eodem anno regni Sedeciæ Regis Iudæ primo, aut secundo, vt numero sequenti probabitur; nimirum post Iudæos cum Iechonia in Babylonem transmigratos; Ieremias Propheta, cum audisset iam surrexisse in Babylone quosdam Pseudoprophetas, qui decipiebant Populum dicentes: breui solutum iri captiuitatem; & omnes in Iudæam reuersuros; nacta occasione cuiusdam legationis, quam Sedecias Rex mittebat ad Nabuchodonosor in Babylonem, per duos ciuitatis optimates; quorum alter dicebatur Elasa filius Saphan, alter Gamarias filius Helciæ; misit per eosdem nuncios librum, seu Epistolam de Ierusalem, ad reliquias seniorum transmigrationis; & ad Sacerdotes; & ad Prophetas; & ad omnem populum, quem traduxerat Nabuchodonosor rex in Babylonem; cuius Epistolæ exemplum, siue argumentum continetur in Ierem. capit. 29. Vbi ex ore Domini, promittit quidem certam transmigratis liberationem; sed non nisi post exactos septuaginta captiuitatis annos; quos tamen, vnde nam exordiendi sint, non commemorat; supponens id iam aliàs, nimirum cap. 25. ver. 11. satis insinuasse, vbi adiunxit; interim terram Iuda in solitudine mansuram; ex quo perspicuè sequebatur, eosdem annos ab vrbis desolatione iam sæpius per ipsum prænuntiata, fore numerandos; hîc autem, prædictum tantummodo annorum numerum, tanquam a Deo irreuocabiliter statutum, certo ab omnibus credi debere denūtiat; propterea hortatur eos, vt bono animo sint, & diuinæ acquiescentes voluntati, vacent domibus sibi ædificandis, vxoribus ducendis, alijsque huiusmodi *Ieremias mittit Epistolam ad transmigratos in Babylonem.* *Eiusdem Epistola argumentum.*

modi familiaribus exercitijs,& quieti permaneant, donec prædictum tempus aduenerit: nec interea sinant se seduci a Pseudoprophetis oppositum eis suadere conantibus: quia falsa loquuntur: Quandoquidem re vera, non modo captiui cito in Iudæam,& Ierusalem reducendi non erant,sed neque eis breui redire vllatenus expediret; propter multas,gladij, famis, ac pestilentiæ calamitates,quas idem Propheta ibidem prædicit venturas esse super Sedeciam, & eos qui cum ipso remanserant in Ierusalem. Denique inuehitur contra prædictos Pseudoprophetas, diuinam eis vltionem prænuntians,eo quod decipiant populum; & signanter vaticinans aduersus Achab filium Culiæ, & Sedeciam filium Maasiæ;eosdem,propter scelera eorum a Nabuchodonosor igne cremandos fore prædicit.

Scripturam sacram non semper ordinem temporum seruare.

9 Diximus hæc accidisse anno Sedeciæ Regis Iuda primo; quoniam tametsi quæ in præcedenti Ierem. capite habentur,constet contigisse anno eiusdem Sedeciæ quarto: attamen non sequitur quod ea,quæ sequenti capite describuntur,ad eundem annum, vel ad vnum de posterioribus,necessario referri debeant;quia certum est,vt alias probauimus,in scripturis sacris, prout nunc digestæ sunt; non semper seruatum esse ordinem temporum; quod præsertim in ipsa Ieremiæ Prophetia manifestũ est; quemadmodum pluribus exemplis demonstrari potest. Nam in cap.21. continentur quædam gesta temporibus Sedeciæ Regis Iuda. Et c.25.quædam quæ regnante Ioakim,qui Sedeciam in eodem Iudæ regno præcesserat, acciderant; & cap. 26. aliqua narantur facta in principio regni eiusdem Ioakim. Item ca. 27. vsque ad 35. recensentur multa quæ in diebus Sedeciæ Regis acta fuerant: Deinde in cap. 35. & 36. reditur ad quædam sub Ioakim gesta: Et deinceps vsque ad ca. 45. rursus aliqua referuntur, ad tempora Sedeciæ pertinentia: In ipso autem cap.45. & 46. denuo commemorantur quæ sub Rege Ioakim idem Propheta dixerat, vaticinatusve fuerat: Ac denique in cap. vlt. narrat quæ posterioribus Sedeciæ temporibus acta sunt. Ecce quanta in vno eodemque Propheta, ordinis temporum variatio, & cõmixtio. huius rei causam nos sub anno mundi 3610. num.18.aperiemus. Quare licet quæ sub aliquo ex citatis capitibus,sine vlla temporis notatione habentur,regulariter credendum sit post relata in superiori capite,accidisse: nõ tamen necesse est semper ita supponere: Etenim vera quidem est regula, Non esse discedendum ab ordine literæ. Sed cum hac limitatione; Nisi alibi constet de opposito; & nisi aliqua rationabilis causa, cogat nos aliter facere: quod in casu nostro accidit; in quo necessarium videtur dicere Ieremiam misisse in Babylonem memoratam Epistolam, non anno Sedeciæ quarto, vt ordo litteræ quodammodo indicare videtur: sed primo,aut secundo: alioqui,ex sub anno mundi 3438. num.1. dicendis, consequeretur harum litterarum transmissionem, factam esse post Susannæ historiam, quod omnino aduersaretur antiquissimæ Hebræorum traditioni ab Origene, B. Hieronymo, alijsque pluribus Ecclesiæ Doctoribus receptæ; quæ asserit, memoratos Pseudoprophetas,Achab scilicet,& Sedeciam:quibus Ieremias in præfata Epistola prænuntiat interitum; fuisse duos illos pessimos Iudices, qui castissimam Susannam falso adulterij crimine accusarunt condemnaruntque: quam traditionem nos quoque sub anno mundi proximè allegato num 3. aliquot ex sacra scriptura petitis rationibus, comprobabimus. Propterea puto allucinari eos,qui in dicto Ierem cap.29. contenta; subordinare conantur cum his, quæ in præcedenti capite relata fuerant; cum ratio ipsa suadeat,ibidem, quemadmodum,& alijs in locis,temporum ordinem fuisse commutatum; nec quicquam aliud obstet,ita sentire.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3437.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 415.

Semeias Pseudopropheta per

1 ANNO regni Sedeciæ vt arbitror,secundo;quidam Pseudopropheta Semeias nomine,Neehelamites,qui cum reliquis captiuis manebat in Babylone;vt audiuit

diuit quod Ieremias memoratam misisset ad transmigratos Epistolam; in qua hortabatur eos ædificare domos, & serere hortos, in Babylone; eo quod longo admodum tempore duratura esset eorum captiuitas; scripsit & ipse, per eosdem fortasse nuncios, quando redierunt in Ierusalem, alias litteras, illis omnino contrarias, ad omnem populum Ierosolymitanum, & ad Sacerdotes, & præcipuè ad Sophoniam, filium Maasiæ; qui tunc erat vnus de Principibus Sacerdotum, nimirum secundus a Saraia, vt patet 4. Reg. cap. vlt. ver. 18. & Ierem. cap. vlt. ver. 24. dicens; quod ideo Dominus posuerat eum Ducem in domo Domini, vt præesset arreptitijs, & Prophetis; obseruaretque eos; Et si quando malè fungerentur officio suo, mitteret eos in neruum, & in carcerem: Quamobrem, non poterat non conqueri, quod nequaquā increpasset, sed tamdiu castigare distulisset Ieremiam; qui ausus fuerat mittere litteras in Babylonem, falsa continentes; nimirum non esse breui soluendam captiuitatem; contra id quod ipsemet Semeias ibidem prophetauerat. Itaque cum legisset Sophonias Semeiæ litteras in auribus Ieremiæ Prophetæ, factum est verbum Domini ad ipsum Ieremiam præcipiens ei, vt prophetiam mitteret ad omnem transmigrationem in hæc verba: Quia Semeias non missus a Domino, prophetare præsumpsit, & confidere vos fecit in verbis mendatij; Ecce ego, ait Dominus, visitabo super Semeiam Nehelamitem, vt non videat bonum, quod facturus sum populo meo, & super semen eius, vt non sit vir honoratus, qui deinceps sedere audeat in medio populi.] Ierem. cap. 29. ver. 24. vsque ad finem capitis.

litteras contradicit Ieremiæ.

Ierimias prophetat contra Semeiam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3438.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 416.

1 ANNO regni Sedeciæ tertio, qui erat regni Nabuchodonosor decimus; & vitæ Danielis decimus tertius, vt videre est in tabulis; oportet contigisse ea omnia quæ accuratè admodum describuntur in toto Danielis cap. 13. de Susanna muliere speciosissima pariterque castissima; contra omne ius fasque, adulterij accusata, a duobus senibus; qui tunc Iudices erant populi Iudaici in Babylone commorantis; quod illa fœdis eorum concupiscentijs assentiri libere renuisset; & insuper ad ipsorum instantiam condemnata; sed tandem, Dei miseratione, per ministerium pueri Danielis liberata. Etenim ipsum Danielem tunc duodecim fuisse annorum, hoc est, duodecimum ætatis annum expleuisse; & consequenter decimum tertium iam fuisse ingressum; scripserunt inprimis Sanctus Ignatius Martyr, in Epistola ad Magnesianos, & post ipsum Sulpitius, in principio li. 2. historiæ sacræ, ac deinde alij plures. Et hoc est valde rationabile. Nam si tunc Daniel prouectioris fuisset ætatis; facile potuissent pessimi illi Iudices, eum quoque calumniari; & persuadere populo; ne crederent Danieli; eo quod ipse esset ille Susannæ amasius, quem ipsi deprehenderant; sed comprehendere nequiuerant: atque ita omne iuditium eius eludere.

Susanna historia.

2 Hæc, inquam, omnia, hoc anno acta esse, fateri necessarium est; si tamen iste Daniel, qui adhuc puer, Susannam de falso crimine liberauit, & postea vir factus, Bel destruxit, & draconem interfecit (vt describitur Daniel. cap. vlt.) idem est cum eo, de quo agitur in reliquis Prophetiæ Danielis capitibus: nō enim defuerunt scriptores, cum veteres, tum recensiores, qui putauerunt fuisse diuersos: Illud quoque in argumentum suæ opinionis assumentes, quod huiusmodi, Susannæ, Belisque, ac draconis narrationes, ad calcem libri fuerint adiectæ; tamqnam ad præcedentia nihil attinentes, cum tamen prima earum, nempe historia Susannæ, iuxta ordinem temporum, circa eiusdem libri initia poni debuisset: Sed quoniam nos sub anno mundi 3426. num. 3. probauimus, tutiorem verioremque esse illorum sententiam; qui omnia quæ in Danielis Prophetia describuntur, ab vno eodemq; Daniele acta fuisse cen-

Quod non duo sed vnus idēq; Daniel egerit omnia quæ in eius prophetia traduntur.

censuerunt: Iccirco, ex his quæ sub anno mundi 3428. num. 5. de Danielis ætate, quando in captiuitatem ductus fuit, dicta sunt; necessario infertur; memoratam Susannæ historiam, hoc circiter anno accidisse. Nec refert quod ad calcem libri editionis vulgatæ sit posita; quia constat scripta Prophetarum, non semper iuxta ordinem temporum digesta reperiri, quemadmodum sub præcedenti anno mundi num. 9. de Ieremia fusius probatum est, & patet etiam de ipsomet Daniele, qui capit. 5. narrat ea quæ gesta sunt in postremo regni Baltassar anno; in cap. autem 7. & 8. quæ in anno primo, & tertio eiusdem Regis acta fuerant: tum etiam quia in latinis codicibus, eædem Susannæ, Belis, & draconis historiæ, ad calcē libri rejectæ creduntur; quoniam in codicibus Hebraicis, vnde Latinè translati sunt, non reperiuntur: sed a Græcis exemplaribus mutuatæ fuerunt; apud quos tamen Susannæ historia, rectè in capite libri posita est: quoniam re vera, illa fuit prima Danielis actio memorabilis; ex qua primo eximia eius virtus, & in deprehendenda iniquorum Iudicum fraude, prudentia ac sapientia dignosci ac diuulgari cœpit: & ipse deinceps in magna existimatione haberi; vt propterea mirum non sit, si ipse inter ceteros præcipuus, ab Asphenez Eunuchorum Regis præposito, postea delectus fuit: qui cum alijs pueris de semine Israelis regio, iubente ipso Nabuchodonosor, litteris atque idiomate Chaldæorum imbueretur: & vt in omni eorum disciplina triennio eruditus, stare posset in palatio Regis, quemadmodum sub anno mundi 3442. num. 2. dicemus. Itaque

De duobus Iudæorum Iudicibus in Babylone constitutis.

Eodem anno, vt ex prædictis consequitur, constituti fuerant (quemadmodum 3
dicitur Danielis cap. 13.) Iudices populi Iudaici, qui tum in Babylone morabatur, illi duo nequissimi senes, qui exarserūt in concupiscentia honestissimæ Susannæ, de quibus numero proximo agemus. Nemini verò mirum videatur, quod Iudæi in captiuitate Babylonica positi, proprios Iudices Iudæos habuisse dicantur. Quandoquidem, si (quemadmodum de suis temporibus testatur Origenes) etiam Romani, permittebant Iudæos, quos tanquam captiuos in diuersis ipsorum prouintijs habitare fecerant, vti proprijs legibus; & nunc quoque videmus idem eis à multis Christianorum Principibus concedi; Quin etiam, si constat hodie Turcas omnium gentium natura crudeliores, permittere tum Iudæis, tum Christianis in sua ditione degentibus, non solum propriæ religionis ritus, inter ipsos tantum exercere; verùm etiam particulares habere magistratus: Vtique credendum est, pari modo olim Regem Babylonis fecisse facultatem Iudæis constituendi sibi proprios Iudices, legum suarum peritos, qui cognoscere possent, ac decidere ipsorum causas, etiam criminales: cum aliqua tamen limitatione; nimirum vt antequam quemquam morti adiudicarent, causam prius coram Rege seu regio delegato, referre tenerentur: Quod et in casu de quo hic agemus factum fuisse, ex num. 5. dicendis colligi poterit.

Qui nam fuerint.

Sanè prædictos Iudices, qui nequiter insontem Susannam traducere non erubuerunt: Origenes, & B. Hieronymus, & plures alij Expositores, ex antiqua Hebræorū traditione, putant fuisse duos illos Pseudoprophetas, Achab scilicet filium Culiæ, & Sedeciam filium Maasiæ, quorum meminit Ieremias cap. 29. ver. 21. dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad Achab filium Culiæ, & ad Sedeciam filiū Maasiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis: & percutiet eos in oculis vestris: & assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi Iuda, quæ est in Babylone dicētium: Ponat te Dominus sicut Sedeciam, & sicut Achab, quos frixit Rex Babylonis in igne pro eo quod fecerint stultitiam in Israel; & mæchati sunt in vxores amicorum suorum: & locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandaui eis: Ego sum Iudex, & testis, dicit Dominus. hactenus Ieremias. Cuius verba, valde admodū confirmare videntur prædictam Hebræorum traditionem: Siquidem apparet ipsos fuisse Adulteros (quod eis quoque exprobrauit Daniel cap. 13. versic. 57.) Et fecisse stultitiam: illam nimirum quam attentare præsumpserant, cum castissima Susanna: Et mendaciter contra eam esse locutos: quæ omnia adamussim cōueniunt cum his, quæ de duobus illis nequissimis senibus in Susannæ historia describuntur. Insuper ex citata Ieremiæ prophetia, datur intelligi, duos illos Pseudoprophetas, fuisse valde superbos, & hipocritas: Simulabant enim se habere spiritum propheticum, mendaciter

daciter prædicātes a Rege Babylonis in proximo solutum iri captiuitatem, vt sic in honore haberentur apud populum: ob quam superbiam, & ipsorum malitiam, non mirum est; si iuxta doctrinam Apostoli ad Roma. cap. 1. ver. 24. & 26. tradidit illos Deus in immunditiam, & in passiones ignominiæ; & in stultitiam ante dictam: Propter quam postea, vt impleretur memoratum Ieremiæ vaticinium, extremo supplitio necati sunt.

5 Nec obstat, quod de qualitate supplicij, seu mortis genere; & item de Iudice seu condemnatore, non nihil dissidere videatur, inter Ieremiam & Danielem: quandoquidem Ieremias apertè prædicit Achab & Sedeciam, a Nabuchodonosor igne cremandos esse: Daniel autem asserere videtur, duos illos senes a populo iudaico fuisse lapidatos: Dicit enim cap. 13. ver. 61. & 62. Feceruntque eis sicut male egerant aduersus proximum, vt facerent secundum legem Moysi, & interfecerunt eos.] Ex quo loquendi modo, videtur satis apertè insinuari, ipsos (quia falso accusauerant Susannam adulterij, ob quod crimen, illa debuisset lapidari, vt refertur in Euāgelio Ioan. c. 8. ver. 4. & 5.) fuisse lapidibus obrutos, iuxta legem Mosaicam, quæ Deuter. c. 19. ver. 18. falsos testes ad pœnam talionis condemnat. Hæc, inquam, non obstant, quia facile erit vtriusque Prophetæ dicta conciliare, si dixerimus: in historia Susannæ per Danielem descripta, non exprimi, quod lapidauerit eos populus, sed quod fecerunt eis sicut male egerant aduersus proximum, hoc est, quod ad ipsum populum spectabat, censuit eos esse dignos morte, quemadmodum ipsi perperam censuerant Susannam esse interficiendam. Quod autem sequitur: Et interfecerunt eos.] accipiendum est in eo sensu, quo Lucæ cap. 24. ver. 20. & Actorum cap. 2. ver. 36. & alibi sæpius, dicuntur Iudæi crucifixisse Christum, nimirum quia ipsum Pilato crucifigendū tradiderant. Ita Daniel dicit: Et interfecerunt eos. idest interficiendos, seu iuxta Mosaicam legem, lapidandos, tradiderunt eos (vt iam prædixerat Ieremias) Regi Babylonis, siue, quod idē est, Iudici Babylonio, quem Rex eisdem Iudæis, in ipsorū causis criminalibus, delegauerat, qui considerata delicti enormitate, adiudicauit eos igni: Quamquam non inconuenit simul arbitrari, eundem Regem, seu Iudicem, permisisse populo Iudæorum, vt priusquam illi duo nequam comburerētur, eosdem patrio more lapidaret: atque ita vtrumque verum sit; & quod lapidibus oppresserit eos populus, vt innuit Daniel, & quod postea eorum corpora, iubente Nabuchodonosor seu Iudice ab ipso delegato, igne concremata fuerint, vt iam prænuntiauerat Ieremias. Simile quid inuenimus scriptum Iosue cap. 7. ver. 15. vbi eidem Iosue præceperat Dominus, vt quemcunque deprehendisset tulisse de anathemate, combureret eum igne: Et nihilominus sub finem eiusdem capitis legimus, deprehensū fuisse Acham filium Charmi, de quo ibidem paulo post dicitur: Lapidauitque eum omnis Israel, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta sunt. Ibi enim tametsi non exprimatur, quod ipse Acham combustus fuerit; Expositores tamen, & præcipuè Abulensis, probant ipsum Acham, & lapidatum, & igne crematum fuisse; eo potissimū argumento, quod nullatenus ambigendum est, de obedientia dicti Iosue, quin iussionem Domini ad vnguem impleri curauerit.

Obiectio.

Responsio.

6 Per hæc tempora, nimirum antequam iret Sedecias anno regni sui quarto in Babylonem, necesse est (quemadmodum ex sub anno mundi proximo num. 1. manifestum fiet) Ieremiam prophetasse contra Babylonem omnia illa, quæ habentur in toto capite Prophetiæ eius 50. & 51. ab initio capitis vsque ad ver. 59. vbi eandem Babylonem certissime a Medis destruendam esse prænuntiat.

Ieremias prophetat contra Babylonem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3439.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 417.

1 ANNO regni sui quarto circiter, vt arbitror, inchoante; Sedecias Rex Iuda (vt colligitur Ierem. cap. 51. ver. 59.) profectus est in Babylonem, vt ferret Regi Na-

Ieremias mandat prophetiã suam legi in Babylone, & in Euphraten mergi in signum interitus Babylonis.

Nabuchodonosor qui constituerat eum Regem in Ierusalem, xenia seu munera; & ageret cum eo de negotijs regni; quemadmodum sacri putant Expositores; duxitq; secum Saraiam Principem prophetiæ; idest, qui præerat omnibus Prophetis, eo q ipse esset summus Pontifex,& Sacerdos primus; vt expresse traditur 4.Reg.cap.vlt. ver.18.& Ierem.cap.vlt.ver.24. Audiens autem Ieremias Propheta,quod iret cum Rege Saraias in Babylonem; dedit ei librum, in quo idem Propheta descripserat omnia mala,quæ ventura erant super Babylonem,propter idola eius;illa,inquam,vt arbitror, mala,quæ narrantur in toto Ierem. cap. 50. & 51. præcepitque (subaudi tanquam Propheta missus a Domino:non enim ipse,vt persona priuata,ausus fuisset præcipere suo superiori,& summo Pontifici) ipsi Saraiæ,vt cum venisset in Babylonem,legeret omnia verba dicti libri; & his lectis, statim alligato eidem saxo,proijceret eum in medium fluuij Euphratis,dicens: Sic Submergetur Babylon &c. Ierem. cap.51.ver.59. vsque ad finem capitis. Ex quibus euidenter apparet, contenta in citatis Ierem.capitibus 50.& 51. scripta fuisse ante annum regni Sedeciæ quartum, aut in ipsomet eiusdem anni initio, antequam iret Saraias cũ Rege in Babylonem, vt sub anno præcedenti num.6. dictum est.

Ieremias prophetat contra Ierusalem, & cõtra Phassur.

In carcerẽ primo conijcitur.

Conqueritur quod sermones Domini subsannarentur.

Quis fuerit prædictus Phassur.

Eodem anno regni Sedeciæ quarto (vt ex paulo post dicendis probabiliter colligi potest) cum Phassur filius Emer Sacerdos,qui constitutus erat princeps in domo Domini,audisset quadam die Ieremiam multa mala prophetãtem quæ ventura erant super Ierusalem, & super vrbes eius; zelo actus indiscreto,percussit ipsum; & misit in carcerem,in domo Domini in porta Beniamin superiori existentem: Verumtamen in crastinum,die illucescente,eduxit eum ac dimisit:qui conuersus ad Phassur, iterum prophetauit contra eandem ciuitatem,& omnem Iudam, & contra eundem Phassur, & omnes amicos eius; affirmans, quod perituri essent gladio inimicorum suorum, ipsomet inspectante Phassur; & quod omnis Iuda, cum vniuersa ciuitatis substantia, & Regum thesauris,diripienda erant,& transferenda in Babylonem; vbi & ipse Phassur,cum omni domo sua,captiuus erat moriturus. Et quoniam fortasse Phassur, hæc audiens, subsanabat Ieremiam;cœpit Ieremias multum conqueri corã Domino; quod sermo eius factus esset in opprobrium, & in derisum tota die; & denique sancto excandescens zelo, maledixit diei natiuitatis suæ, quod incidisset in eiusmodi tempora,vsque adeo diuinis eloquijs aduersantia. Ierem.cap.20. per totum. Dixi hæc prænotato tempore contigisse: Quoniam ex scriptura sacra non constat,quis fuerit iste Phassur; neque sciri potest, quando constitutus fuerit princeps domus Domini: quandoquidem, neque in 1.Paralip.ca.6. ver.4. vsque ad 15. & ver.50. vsque ad 54. Vbi ponitur Aaronis prosapia vsque ad Iosedec; neque in Glossa Ordinaria super lib. 2.Machab. cap.3. vbi recensentur Pontifices, a Sadoc, qui fuit primus templi Salomonis Pontifex, vsque ad Oniam, qui mortuus est sub Antiocho Epiphane; neque in toto veteris legis Pontificum catalogo, qui habetur in Chronologia B. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani ca.16. reperitur iste Phassur: Et propterea nihil aliud probabilius cogitare possumus; nisi quod idem Phassur numquam verè fuerit summus Pontifex; sed Saraias, quando profectus est cum Rege in Babylonem, tunc constituerit eum super domum Domini; vt ipso absente, vices suas gereret; & intra illud tempus, ipsum Phassur posuisse Ieremiam in neruum: non enim credibile est quod præsente Rege, ausus fuisset id facere.

Ieremias conatur auertere Sedeciam, & finitimos reges ne deficiant a rege Babylonis.

3 Eodem anno regni sui quarto (vt num. sequenti probabitur) cum reuersus esset Sedecias Rex Iuda, de Babylone in Ierusalem; venerunt ad eum nuncij regum finitimarum regionum in circuitu Ierusalem existentium; nempe Idumæorum,Moabitarum, Ammonitarum,Tyriorum,& Sidoniorum; spetie quidem, vt salutarent in suo reditu Sedeciam; re vera autẽ,vt eundẽ sollicitarent ad defectionem vna cum ipsis a rege Babylonis, quemadmodum sequẽtia apertè indicare videntur; Etenim Ieremias Propheta, hæc præsentiens; statim,vt iusserat ei Dominus, fecit sibi vincula,& catenas ligneas; & vnam quidem posuit in collo suo, ceteras verò postea,per prædictos nuncios, misit cunctis præfatarum regionum regibus; in signum, quod proculdubio catenis vincti, & captiui ducendi essent in Babylonem; si recessissent a rege Babylonis. Etenim, subiungebat: Scitote quod Deus,qui fecit terram,& homines habitantes in ea; & qui regionum dominia dare solet quibus ei magis placet; dedit

omnia

omnia regna hæc Regi Nabuchodonosor, vsque ad tertiam eius generationem; ita vt Gens, & regnum, quod non seruierit ei; certissimè, gladio, & fame, & peste consumendum sit: contra autem, qui vltro se eisdem subiecerint; liberè valeant ac pacificè habitare in terris suis. Quamobrem monebat eos, ne auscultarent Pseudo prophetas suos, aut diuinos, somniatores, & Augures, & Maleficos mendaciter vaticinantes; & suadentes eis recedere a seruitute regis Babylonis; vt sic facerent eos eijci de terra sua. Et eodem modo locutus est Ieremias ad Sedeciam Regem Iuda; & ad Sacerdotes; & ad populum Iudaicum: Quibus insuper prædixit, quod non modo vasa domus Domini, quæ abstulerat Nabuchodonosor in captiuitate Iechoniæ, non reuersura erant breui de Babylone, quemadmodum eis falso prædicabant Pseudoprophetæ: Quin potius è conuerso certissimè scirent; vasa quæ relicta fuerant in domo Regis, & in domo Domini; & specialiter columnas quoque ac mare æneum, & bases, & alia quæ fecerat Salomon, transferenda esse in Babylonem. Ierem. cap. 27. per totum.

4 Quod autem hæc acta sint anno regni Sedeciæ quarto, nemo vocet in dubium, propter id quod in editione vulgata legimus in initio citati Ierem. capitis, videlicet: In principio regni Ioakim filij Iosiæ Regis Iuda, factum est verbum istud &c. Quia hæc verba (quæ tamen in lxx. Interpretum codicibus non habentur) referenda sunt, (quemadmodum ibidem exponunt Glossa Ordinaria, & Lyranus, & Dionysius, & alij) ad finem capitis præcedentis; ita vt caput. 27. incipiat ab illis verbis: Hæc dicit Dominus ad me: fac tibi vincula, & catenas &c. Et hæc expositio, manifestè comprobari potest ex his quæ ibidem subsequuntur, videlicet: Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorum Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nunciorum, qui venerũt Ierusalem, ad Sedeciam Regem Iuda.] Ecce; ergo tum regnabat Sedecias in Ierusalem, & Iuda: Quod etiam confirmatur ex eodem cap. ver. 12. vbi idem Propheta subiungit: Et ad Sedeciam regem Iuda locutus sum secundum omnia verba hæc &c. Et ver. 20. perspicuè mentionem facit Iechoniæ iam transmigrati, ergo non possunt, quæ præcedenti numero retulimus, vllo modo ad tempora, nedum ad initia regni Ioakim pertinere. His adde, quod quæ in sequenti capite, nimirum eiusdem Prophetiæ 28. narrantur; proculdubio immediatè cum supradictis continuanda sunt, quemadmodum numero sequenti apparebit. Et tamen ea dicuntur facta: In anno illo in principio regni Sedeciæ, in anno quarto, in mẽse quinto.] (sic enim in exordio proximè citati capitis legimus) idest, in illomet anno, in quo superius narrata, acta fuerant: Vocatur autem ibi annus Sedeciæ quartus, etiam principium regni eius. ipso Sedecia, vt creditur, ita dicente ac prædicante, eo quod tunc denuo a Rege Babylonis confirmatus fuisset Rex super Iuda, tanquam volens inde deinceps recenseri annos regni sui, ac si tunc primum regnare cœpisset. Verum enimuerò, si quis, non obstantibus rationibus hucusque adductis (quæ tamen satis firmæ videntur) mallet omnino saluare litteram vulgatæ editionis, quæ allegatum Iere. c. 27. exorditur ab illis verbis: In principio regni Ioakim &c. Posset dicere, memoratam quidem Dominiiussionẽ, indicatã fuisse ipsi Ieremiæ, vsque ab initio regni Ioakim; quamuis non nisi multo post, opportuno tempore, executioni mandata fuerit; nimirum anno quarto regni Sedeciæ, quando scilicet prædictorum Regum nuncij ad ipsum confluxerunt: Nisi forte alicui magis arrideat opinio Rabbi Salomonis, & Hebræorum existimãtium, Ieremiam circa initia regni Ioakim fecisse sibi catenas; easdemque in collo gestasse, vsque ad quartum regni Sedeciæ annum; spatio scilicet quattuordecim circiter annorum; Quod tamen ad credendum nimis durum ac difficile videtur.

Exponitur locus Ieremiæ c. 27. ver. 1.

Cur annus 4. vocetur principium regni Sedeciæ.

Quomodo littera editionis vulgatæ saluari possit.

5 Eodem anno quarto regni Sedeciæ Regis Iuda, mense quintò vt dicitur Ierem. ca. 28. ver. 1. Hananias filius Azur Propheta de Gabaon, cum esset in domo Domini, coram Sacerdotibus, & omni populo, inspectante, atque audiente Ieremia, falso prædixit Dominum contriuisse iugum regis Babylonis; & populum qui erat cum Iechonia captiuus, biennio post reuersurum in Ierusalem cum vasis templi, qui ablata fuerant: Qua de re redargutus a Ieremia, non cessit; sed detracta violenter de collo Ieremiæ catena, eademq; confracta; confirmauit denuo vaticinium suum dicens: Hæc dicit Dominus, sic confringam iugum Nabuchodonosor regis Babylonis,

Hanania Pseudopropheta vaticinatur falsa.

Redarguitur a Ieremia, qui prædicit, eum eodē anno moriturū

post duos annos dierum, de collo omnium gentium. Vnde obiter colligi potest, hæc & num. 3. & 4. a nobis relata, eodem anno contigisse. Verumtamen, non multo post Ieremias, iubente Domino, adijt prædictum Hananiam, dicens: quod pro catenis ligneis, quas ipse contriuerat, facturus erat Dominus catenas ferreas; & positurus iugum ferreum super colla finitimarum gentium vt seruiant regi Babylonis: Et addidit prænuntians eidem Hananiæ: quod eodem met anno moriturus esset, eo quod confidere fecisset populum in mendacio Ierem. cap. 28. per totum.

prædictus mēsis num fuerit quintus anni sacri, an regni quarti Sedeciæ.

6 Porrò prædictus mensis quintus, non videtur posse dici talis, respectu anni sacri tunc currentis; quia ex dictis sub anno mundi 3429. num. 5. & 3436. num. 1. constat, Sedeciam regnare cœpisse aliquot diebus post iam inchoatum mensem anni Hebræorum sacri, quintum: Igitur oporteret, ea quæ præcedenti numero retulimus, contigisse inchoante circiter anno eiusdem Sedeciæ quarto; Quod conciliari non posset cum his quæ supra num. 3. & 5. diximus; nimirum Sedeciam anno regni sui quarto, iuisse in Babylonem; & post reditū suū in Ierusalem; excepisse legationes vicinorum regum; quibus tunc Ieremias misit catenas, & vnam gestabat in collo suo; quam postea eidem abstulit confregitque Hananias Pseudopropheta. Quæ omnia certum est acta esse anno regni Sedeciæ quarto; nec potuisse intra mensem vnum peragi. Quare necessario sequitur dicendum; vel prædictum mensem quintū, fuisse quintū anni quarti Sedeciæ, & cōsequenter nonū anni sacri; & ipsum Sedeciā intra primos quattuor mēses anni quarti, simul & profectū esse in Babylonē; & negotijs suis ibidem cum rege cito beneque expeditis, festinato redijsse in Ierusalem: vel certè (quod magis placet) prædicti Pseudoprophetæ vaticinium; & illam ipsius cum Ieremia disceptationem, contigisse in prioribus quinti mensis anni sacri diebus; qui concurrebant cum postremis anni quarti Sedeciæ diebus: Siquidem anni regni Sedeciæ, non prorsus coincidebant cum annis regni Nabuchodonosor, sed aliquanto tardius exordiebantur; nam anni Nabuchodonosor incipiebant inchoante circiter mense anni sacri quinto; anni verò Sedeciæ, eodem mense iam per aliquot dies, puta decem aut quindecim inchoato, vt sub citato mundi anno 3429. num. 5. ostensum est: Et inde etiam euidenter apparet, quòd Nabuchodonosor, anno regni sui octauo inchoante, suscepit Iechoniam se ei suaque omnia vltro tradentem, & deinde post paucos dies, substituit pro Iechonia Sedeciam regem in Ierusalem, quemadmodum sub anno mundi 3436. exposuimus. Itaque si quæ dicuntur acta currente anno regni Sedeciæ quarto, in mense quinto, de mense anni sacri quinto (iuxta paulo ante exposita) accipiantur; proculdubio potuit ipse Sedecias diutius morari in Babylone, & commodius ire ac redire, spatio scilicet anni ferè integri. Verumtamen, quod subiungitur de morte prædicti Hananiæ in mense eiusdem anni septimo; iste mensis septimus fuit quidem eiusdem anni sacri, non autem eiusdem anni Sedeciæ quarti; sed secundus aut tertius anni quinti regni eiusdem Sedeciæ, vt nos sub anno proximo dicemus.

Ieremias scribit Epistolā ad transmigratos cum Iechonia in Babylonem.

7 Eodem, vt arbitror, anno; nimirum nō multo post prædicta; probabile est Ieremiā veritum ne, quod falso prophetauerat præfatus Hananias; deueniret ad aures populi iam cum Iechonia transmigrati; scripsisse ei Epistolam illam, quæ refertur Ierem. cap. 29. In qua hortatur eosdem transmigratos, ne credant Pseudoprophetis prædicentibus, eos in proximo, de Babylone, in patriam redituros; sed curent pacatè ibidem permanere, ac degere; scientes iam statutum ac definitum esse a Domino, ne inde redeant, donec impleri cœperint septuaginta anni, a Ierosolymorum desolatione computandi; iuxta ea quæ idem Propheta cap. 25. prænunciauerat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3440.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 418.

1 Anno regni Sedeciæ Regis Iuda quinto, in mēse anni sacri tūc currētis septimo, qui cōcurrebat cū mense, ab initio anni quinti eiusdē regis, secūdo, vel tertio; Hana-

Hananias Pseudopropheta mortuus est; quemadmodum eidem prænuntiauerat Ieremias Propheta in calce capitis 28. Prophetiæ eius; & nos sub anno præcedenti num. 5. diximus. *Hanania moritur iuxta Ieremia vaticinium.*

2 Eodem anno regni Sedeciæ quinto; qui (vt constat ex his quæ sub anno mundi 3436. num. 3. dicta sunt; & videre est in tabulis) coincidit cum anno quinto transmigrationis Iechoniæ; quem Ezechiel appellat Iochin; & item qui annus (quemadmodum ex sub anno mundi 3411. num. 1. dictis, & ex paulo post dicendis inferri potest) erat trigesimus vitæ ipsius Ezechielis, die quinta mensis quarti, idem Ezechiel accepit a Domino spiritum prophetiæ, cum esset in terra Chaldæorum; viditque secus flumen visionem grandem quattuor animalium, & rotarum, quæ describitur in cap. Prophetiæ eius 1. & 2. quam exponit ad litteram Ricardus de Sancto Victore, in 2. parte suorum opusculorum. Post quam visionem missus est a Domino prophetare, & prædicare filijs Israel, qui tunc erant in transmigratione positi; audiuitque ab eodem Domino, & fecit ea omnia, quæ ibidem ipse narrat vsq; ad capitulum 8. *Ezechiel spiritu prophetia donatur.*

3 Diximus Ezechielem anno ætatis suæ trigesimo prædictam habuisse visionem; non ignorantes Hieronymum Pradũ initio explanationum suarum in Ezechielem, post reiectam hanc, aliasque huius loci expositiones, conari ostendere annum illum, cuius ibidem Propheta meminit, fuisse trigesimum, non ab ortu Prophetæ, sed ab anno primo regni Nabopollassar, seu Nabuchodonosor senioris, patris magni illius, qui abduxit Ioachin captiuum. Ab hoc enim anno, inquit, publica auctoritate, noua æra instituta est, atque ab Astrologis Chaldæorum perpetuo obseruata, vt est videre in constructione magna Ptolemæi, qui eorum calculos imitatus, regnorum Cãbysis Persæ, Darij Hystaspis, atque Adriani Imperatoris Romani annos numerat à Nabopollassaris imperio: Qua computatione, nulla potest reperiri vel certior, vel antiquior, vtpote quæ perpetuo cælorum motu quotidie stabiliatur, & confirmetur. Sic ille. Et quidem quod attinet ad æram illam a Chaldæorum Astrologis obseruatam, & apud Ptolemæum in libris Almagesti sæpius citatam, nemini dubium est, quin sit aliarum omnium certissima. Verum illa dubio procul a Nabonassar deduci solet, vt patet in eisdem Ptolemæi libris, & nos late sub anno mundi 3306. num. 1. & sequentibus ostendimus: non autem (vt putat Pradus) a Nabopollassar, qui fuit Nabonassaro longe posterior, quemadmodum perspicuè tradit idem Ptolemæus lib. 5. Almagesti cap. 14. dicens: annum quintum Nabopollassar fuisse centesimum vigesimum septimum a Nabonassaro. Quod autem etiam ab ipso Nabopollassar noua æra postmodum auctoritate publica fuerit instituta, nusquam reperimus; neque Pradus id probat. Sed, esto, existimauerit Pradus Nabonassarum etiam Nabopollassari nomine fuisse appellatum, aut alterum pro altero sumpserit (sufficit enim ex eius verbis liquido colligi, quod ipse loquitur de æra quam sequitur Ptolemæus, quæ vtique a Nabonassaro, non a Nabopollassaro deriuatur) certè nullo modo dici potest trigesimum illum annum a quo Ezechiel prophetiam suam exorsus est, & quem ibidem testatur incidisse in anno quinto transmigrationis regis Ioachin, fuisse trigesimum æræ nunc memoratæ. Quandoquidem Ptolemæus loco proxime adducto diserte tradit annum regni Cambysis septimum, fuisse ducentesimum vigesimum quintum a primo regni Nabonassar. quod (posita sententia Pradi) nullo modo verum esse posset. Nam constat annum quintum transmigrationis regis Ioachin, vndecim circiter annis præcessisse Babylonicam Iudæorum captiuitatem, quã certum est per annos tantum septuaginta perdurasse, & solutam fuisse anno primo Monarchiæ Cyri, cui proxime successit Cambyses. Igitur prædictis triginta annis adde 11. ante captiuitatem fluxos, & 70. captiuitatis, & 7. Monarchiæ Cyri, & totidem Cambysis, & efficies summam annorum duntaxat 125. ab initio æræ Nabonassar ad annum regni Cyri septimum. Quod si etiam volueris annos Cyri facere triginta, & aliquanto plures quàm vndecim ponere annos a quinto transmigrationis, ad primum Babylonicæ captiuitatis decursos: nec sic tamen poteris vllo modo ad summam ducentorum viginti quinque annorum a Ptolemæo notatam peruenire. Itaque quis non videt opinionem Pradi nullatenus posse subsistere? Id verò *Quod id contigerit anno vita eius 30.*

30
11
70
7
7
125

rò etiam clarius prudens lector intelliget, si eam cum his quæ nos sub anno mundi 3306. fusius disseruimus, conferre placuerit. Si ergo non potest iste annus trigesimus referri ad regnum Chaldæorum in quo Propheta, quando hæc scribebat, morabatur; neque ad Rempublicam Iudæorum, vt ipsemet asserit Pradus (sufficit enim a
quod ibidem æra transmigrationis Ioachin ad Iudæos pertinens, fuerit commemorata) neque ad tempus Deuteronomij inuenti, vt idem Pradus credidit; neque ad Iubileum proxime ante actum, quemadmodum etiam nostris apparet in tabulis: quid obsecro probabilius opinari possumus, quàm quod ait Sanctus Gregorius homilia 2. in Ezechielem, videlicet, annum illum fuisse trigesimum ætatis Prophetæ? qui vt indicaret, se non sicut Ieremias (quemadmodum capitulo eius primo traditur) ab vtero matris fuisse sanctificatum, & in Prophetam electum; sed cum esset iam in ætate perfecta, spiritum prophetiæ accepisse; propterea operæ pretium duxit scribere, id ei anno vitæ suæ trigesimo euenisse. Quomodo autem concilianda sint verba S. Hieronymi, hoc idem quandoque affirmantis, quandoque verò negantis, iam nos sub anno mundi 3411. ver. 1. diximus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3441.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 419.

Prophetat quæ cap. eius 8. vsque ad 20. continentur.

ANNO regni Sedeciæ sexto, qui pariter erat sextus transmigrationis Iechoniæ, die quinta mensis sexti, Ezechiel Propheta in Babylone, cum esset corã senioribus Iudæ sedentibus in domo sua, vidit secundam visionem; in qua ostendit ei Dominus abominationes idololatriæ plurimas domus Israel, quæ fiebant in Ierusalem, & in templo, ac describuntur ab eodem Ezechiele in capitulo eius octauo. Et eodem anno ac deinceps vidit alias visiones, prophetauitque cetera omnia, quæ ab eodem capitulo octauo, vsque ad vigesimum in eadem Proqhetia describuntur. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3442.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 420.

Arguit Iudæos, & prophetat contra Ierusalem, & regem eius.

ANNO regni Sedeciæ; & pariter transmigrationis Iechoniæ septimo, decima die mensis quinti; Cum venissent quidam de senioribus Israel ad Ezechielem; vt per ipsum, tanquam Sacerdotem & Prophetam; interrogarent Dominum; videns vir Dei, quod illi non syncera intentione, nec debita cum humilitate, venissent: prætermissa responsione ad ipsorum quæsita; cœpit arguere, & increpare eos, propter multas ipsorum, & patrum suorum in vario idolorum cultu, abominationes; & exprobrare eis beneficia, quæ a Deo acceperant, & nihilominus, his non obstantibus, eum blasphemare, ac spernere non erubuerant. Vide hæc, & eiusmodi plura, quæ fuse admodum prosequitur idem Ezechiel capitulo 20. per totum. Qui mox capitulo sequenti prophetat contra Ierusalem; & contra regem eius, nimirum Sedeciam; prænuntians mala, quæ illaturus erat eis Nabuchodono- 1

for

sor rex Babylonis; & in alijs quoque duobus proximis capitibus, sequitur prophetare contra Iudam, & Ierusalem.

2 Eodem anno, qui erat vitæ Danielis decimus septimus, vt patet in tabulis; credimus ipsum Danielem, cum alijs tribus adolescentulis, videlicet Anania, Misaele, & Azaria, fuisse delectos è cunctis pueris de semine Israelis regio, qui tum erant in Babylone, quemadmodum mandauerat Nabuchodonosor rex; vt tribus annis, hoc est vsque ad vigesimum ætatis annum (illud enim est tempus disciplinis imbuendis aptissimum) Chaldæorum litteris, & in omni scientia ac disciplina eruditi, possent postea stare in Palatio Regis; parati inseruire ei; & ad omnia ab eis requisita, prudēter respondere. Qui statim, Daniele inprimis proponente, decreuerunt abstinere a vino, & cibo regio eisdem a Rege cōstituto; ac interim vesci leguminibus, & aqua. Quod vt eis facere permitteretur; ab Eunuchorum Præposito, præmissa decem dierum experientia, cum vultus eorum ceteris adolescentibus meliores, ac corpulentiores apparuissent, facile impetrarunt. Itaque intra memoratum triennium, dedit eis Deus gratiam proficiendi super omnes alios commilitones suos, in scientijs, & in omni libro, ac disciplina. Danieli autem insuper contulit omnium visionum ac somniorum interpretandi intelligentiam; vt latius describitur Danie. cap. 1. ver. 3. vsque ad 18.

Daniel, & socij Chaldæorū litteris ac disciplinis imbuuntur.

Abstinent a vino, & cibo regio.

Plurimum proficiunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3443.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 421.

1 ANNO regni Sedeciæ octauo, arbitror facta esse, quæ referuntur 2. Paralip. c. vlt. ver. 13. vsque ad 17. nimirum de ipso Sedecia, qui cum hactenus fecisset malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ioakim, vt dicitur 4. Reg. cap. 24. ver. 19. Et Ierem. cap. vlt. ver. 2. hoc est fuisset idololatra; tandem, quemadmodum accidere solet his qui diu perseuerant in peccatis, indurauit ceruicem suam, & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Israel; Et similiter vniuersi principes Sacerdotum, & populus, non modo præuaricati sunt inique, iuxta vniuersas gentium abominationes; & polluebant domum Domini; sed & impie subsanabant nuncios, quos mittebat eis Deus; & paruipendebant sermones eius, illudebantque Prophetis. Quamobrem, iusto Dei iudicio, permissi sunt cū Rege suo recedere a fœdere, quod habebant cum Nabuchodonosor; vt sub anno proximo num. 1. dicemus; Quæ fuit causa interitus ciuitatis ac totius regni Iuda.

Sedeciæ, & Iudæorum praeuaricationes.

Causa interitus Ierosolymæ & regni

AB ORBE CONDITO ANNVS 3444.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 422.

1 ANNO regni sui nono circiter inchoante, Sedecias Rex Iuda; cum per octo annos socius Babyloniorum fuisset, vt scribit Iosephus 10. Antiq. ca. 10. transiuit ad partes Ægyptiorum; violato fœdere quod pepigerat cum rege Babylonis, qui adiurauerat eum per Deum, ne ab ipso deficeret; vt idem Iosephus ibidem tradit; & exprimitur etiam 2. Paralip. cap. vlt. versic. 13. Nec erubuit faciem Ieremiæ Prophetæ (quemadmodum ibidem ver. præcedenti dicitur) qui ex ore Domini

Sedecias deficit a Babylonijs ad Aegyptios.

sæpissime contestatus fuerat, & corā ipso Rege, & audiente omni populo, ne recederent a Rege Babylonis, & eidem seruire ne recusarent: alioqui certo scirent, captū ab eo iri ciuitatem, & regnum, ac omnia in exterminium abitura. Igitur.

2 Eodem regni Sedeciæ anno nono; Nabuchodonosor, cum audisset a se defecisse Sedeciam, quem ipse constituerat Regem in Ierusalem; iratusque valde, iam duxisset in Iudæam exercitum; vastata regione, occupatisque arcibus, vt ait Iosephus vbi supra, ad Ierosolymam oppugnandam accessit, mense decimo decima die mensis, vt dicitur 4. Reg. cap. vlt. ver. 1. & 2. & Ierem. cap. 39. ver. 1. & cap. vlt. ver. 4. & 5. & colligi etiam potest Ezechielis cap. 24. ver. 1. & 2. Et ædificauit in circuitu eius munitiones, ac obsedit eam; quæ mansit clausa atque vallata, vsque ad vndecimum regni Sedeciæ annum, subaudi expletum; vt locis citatis traditur: Ex quibus inferre licet, quam diu perdurauerit ista obsidio. Quamquam circa hoc aduertendum est Iosephum, meo iudicio, dupliciter falli: primo quia putat prædictum diem decimum decimi mensis, anni noni Sedeciæ; debere intelligi, de tempore quo Chaldæi, profligatis (vt sub anno mundi proximo num. 1. dicemus) Ægyptijs, redierunt ad obsidendam Ierosolymam: Cum tamen scriptura sacra, locis paulo ante citatis, apertè dicat; eadem die venisse Nabuchodonosor cum exercitu suo ad Ierusalem; & circundedisse eam; atque ædificasse in circuitu eius munitiones: Quod de primo eius aduentu; non autem de reditu, accipiendum videtur: alioqui non diceretur quod tunc ipse ædificasset; sed quod reædificasset munitiones interim ab Hebræis destructas; vel si ipsi eas non diruissent; non opus fuisset addere, quod ille tunc extruxerit munitiones. Neque obstant quæ ibidem subiunguntur; nimirum ciuitatem mansisse clausam, atque vallatam, vsque ad annum Sedeciæ vndecimum; Quia tempus illud solutæ obsidionis, propter aduentum Ægyptiorum; adeo exiguū fuit, & nullius momenti; vt merito præteritus, & pro nihilo habitus fuerit; præsertim cum credibile sit, regem Babylonis, non omnino tunc soluisse obsidionem; sed tantummodo cessasse ab oppugnatione; & obuiam pergens Ægyptijs, reliquisse nihilominus, qui prohibere possent, ne obsessi exeuntes, cum a tergo insequi possent. Alterum est, quod Iosephus videns scripturam sacram assignasse, prædictæ obsidionis terminos a die decimo decimi mensis, anni Sedeciæ noni vsq; ad diem decimū quarti mensis, anni Sedeciæ vndecimi; colligit, eandem obsidionem perdurasse menses duntaxat decem & octo; quod vtique verum esset; si scriptura sacra loqueretur, ibi de mensibus, in relatione ad singulos regni Sedeciæ annos: sed aliter, vt arbitror, res se habet. Nam prædicti menses, proculdubio referendi sunt ad annum sacrum tunc currentem; quemadmodum ex numero proximo dicendis comprobabitur; & item ex dictis sub anno mundi 3429. num. 4. & 5. colligi potest: alioqui sequeretur, ipsum Sedeciam non regnasse vsque ad consumationem anni vndecimi: quod tamen disertè asserit Ierem. cap. 1. ver. 3. Sed tantummodo vsque ad initium quinti mensis, anni eiusdem Regis vndecimi. Igitur cœpit obsidio in anno quidē regni Sedeciæ nono; sed decimo mense illius anni sacri, qui pro maiori parte concurrebat cum dicto anno regni Sedeciæ nono, cuius quidem mensis decimus, erat sextus, ab exordio dicti anni regni Sedeciæ noni: siquidem vt sub anno mundi proximè citato probatum est, anni regni Sedeciæ, incipiebant a mense anni sacri quinto; & propterea semper mensis sextus anni Sedeciæ, concurrebat cum decimo anni sacri. Cum itaque constet Sedeciam regnasse annos vndecim integros; necessario infertur, prædictam Ierosolymæ obsidionem, durasse per menses non decem & octo tantum, sed vnum & triginta; nimirum duobus annis; decimo scilicet & vndecimo & insuper mensibus septem anni ipsius Sedeciæ noni. Intra quod tempus, non oportet arbitrari, Nabuchodonosor semper in Iudea mansisse (non enim è re tanti imperij esse videbatur, regem a sua metropoli, tam longe diuque abesse) sed posteaquam Iudææ ciuitates cepit, & Ierosolymam obsidione vallauit; exercitu Ducibusq; suis ibi relictis; ipsum quandoque ad Tyrum, quam eodem pariter tempore, cū alio exercitu obsidebat, excurrisse, vt suis præsens animum adderet; quandoque etiam in Babyloniam, quæ erat totius regni sui sedes, properasse, ad res ibidem moderandas, grauioraque itidem negotia expedienda. Quando autem intellexit, Ierusalem Tyrumque breui fore capiendas; rediisse in Syriam; moratumque esse non valde procul

Nabuchodonosor obsidere atque oppugnare cœpit Ierosolymam.

Quamdiu perdurauerit obsidio.

Iosephi duplex lapsus.

Quid interim ageret Nabuchodonosor rex.

procul ab vtroque exercitu suo (vt sub anno mundi proximo num. 6. dicemus) in Reblatha, donec tandem Ierusalem Tyrusque capta sunt. Quare mirari nemo debebit, si interim nos eundem Nabuchodonosor, modo in Syria, modo in Babylone, exritisse supponemus.

3 Ceterum, quæ intra prædictum tempus acta fuerint, consequenter dicemus; si tamen prius illud hoc loco adnotauerimus: ob hanc potissimum causam; videlicet quia in mense decimo obsessa fuit a Chaldæis Ierusalem, iuxta Cyrillum a Ribera super loco Zachariæ paulo post citando allegatum; & item quia (vt ibidem addunt B. Hieronymus, & Rupertus) triennio post, in mense pariter decimo, nuntiata fuit Ezechieli in Babylone, & per Ezechielem transmigratis ibidem existentibus, templi Ierosolymæque vastatio, ac subuersio; vt patet Ezechiel. ca. 33. ver. 21. Ob hæc, inquam, valde memorabilia, quæ in mense decimo acciderant, institutum postea fuisse apud Hebræos illud sollemne ieiunium, quod apud ipsos in eodem anni sacri mense decimo, vsque in hodiernum diem quotannis obseruari solet, vt videre est in eorundem Hebræorum Kalendario, quod Latinè reddidit Genebrardus, & cum suis in Psalmos commentarijs, excudi curauit. De quo etiam decimi mensis ieiunio, meminit Zacharias cap. 8. ver. 19. Et hinc confirmari potest, quod præcedenti nume ro diximus; scripturam sacram, locis citatis, & alibi, ferè semper loqui de mensibus in ordine ad annum sacrum: etenim ipsam ieiuniorum annualium, quemadmodum, & festiuitatu mdistributionem; iuxta menses anni sacri dispositam esse, certissimum est. *Cur institutũ sit ieiunium mensis decimi.*

4 Eodemmet die, quo Babylonij Ierosolymam obsidere cœperunt; factum est verbum Domini ad Ezechielem in Chaldæa commorantem, præcipiens ei; vt notaret diem illum in libro; quoniam in eo præcisè confirmatus erat rex Babylonis contra Ierusalem, Ezechiel. cap. 24. ver. 1. & 2. Vbi deinceps, in toto illo capite, sub figura ollæ electioribus carnium partibus ac ossibus repletæ, ignique admotæ; & item sub typo obitus propriæ vxoris, pro qua iussus est Propheta nullum luctum facere; prænunciauit ei Dominus, domum Israel in exterminium fore tradendam; & sanctuarium, superbiam imperij eius, polluendum; & filias, filiosque eorum trucidandos, nullo attinentium luctu, præ nimio omnium stupore. Et per idem quoque, vt arbitror, tempus; prophetauit Ezechiel iubente Domino Ammonitis, & Moabitis, Idumæis, & Palæstinis exitium; eo quod filios Israel afflixerint, & de eorum calamitatibus exultauerint, vt videre est in toto Ezechiel. cap. 25. *Deus præostendit Ezechieli Ierosolymæ interitum.* *Ezechiel prophetat contra populos Iudæis finitimos.*

5 Circa initia, vt arbitror, dictæ obsidionis, Sedecias Rex Iuda, misit Phassur filium Melchiæ (ad differentiam illius Phassur filij Emer, qui Ieremiam in carcerem intruderat, vt sub anno mundi 3439. num. 2. dictum est) & Sophoniam filium Maasiæ Sacerdotem, ad Ieremiam Prophetam, vt interrogaret pro eo Dominum de memoratæ obsidionis euentu siue exitu. Quibus Propheta respondit: Ierosolymam fore vastandam peste, gladio, & fame; & Sedeciam Regem, cum reliquis qui euaserint pestem, gladium, & famem in ciuitate; tradendos esse in manibus Nabuchodonosor regis Babylonis; qui ducet eos in captiuitatem; & neque precibus flectetur, neque parcet, nec miserebitur eis; sed & ciuitatem exuret igne: vnam verò duntaxat restare obsessis viam salutis; nimirum si egredientes de ciuitate, vltro ad Chaldæos transfugiant. Denique hortatur domum Regis Iuda, vt faciat iudicium, idest vt rectè integreque iudicet; ne indignatio Domini eam penitus extinguat. Ierem. cap. 21. per totum. *Ieremias interrogatus, prænũciat Iudæorum calamitates.*

6 Non multo post, vt reor, ipsemet Ieremias missus est a Domino ad Sedeciam Regem, vt prædiceret ei, quod iam decreuerat Dominus tradere ciuitatem in manus Regis Babylonis, vt succenderet eam igne; Et ipse pariter Sedecias Rex a Chaldæis capiendus erat, & in Babylonem deportandus; & vinctus, ante conspectum regis Nabuchodonosor sistendus; ita vt iratum eius vultum proprijs oculis intueri, asperaq; eius verba audire cogendus sit. Ierem. cap. 34. ver. 1. vsque ad 7. Quæ cum Ieremias nunciasset regi; ille non sustinens talia audire vaticinia; iussit eum claudi in atrio carceris, qui erat in domo regis; vt apertè colligitur Ierem. cap. 32. ver. 2. vsque ad 6. vbi clarè traditur, quod Sedecias anno regni sui decimo, iam clauserat (nimirum anno præcedenti) Ieremiã in dicto carcere; quoniã ei memoratas prænunciauerat calami- *Ieremias secũdo truditur in carcerem.*

lamitates, quæ ibidem penè de verbo ad verbum denuo referuntur. Et hæc fuit secunda Ieremiæ in carcerem coniectio regnante Sedecia; Si tamen verum est, quod nos sub anno mundi 3439. num. 2. diximus; primam illam, quæ facta est iubente Phassur Præposito domus Domini, anno regni Sedeciæ quarto accidisse.

Prophetat contra populos Iudææ proximos.

Per hæc quoque circiter tempora, videlicet antequam percuteret Pharao Gazā, vt sub anno proximo num. 1. dicemus; Ieremias prophetauit vastationem Philisthinorum, Tyri, Sidonis, Gazæ, & Ascalonis, vt videre est in toto Prophetiæ eius capit. 47. 7

Sedecias educit Ieremiam de carcere.

Eodem, vt arbitror, anno, post prædicta, videns Sedecias Rex, quod Chaldæi admodum præualuissent contra Iudæos; iamque expugnassent reliquas regni sui ciuitates, præter Lachis, & Azecha, & Ierusalem, quas acriter admodum oppugnare non cessabant: Cum quadam die esset in arcto positus, & secum ipse recoleret saluberrima quæ Ieremias ei dederat consilia, quando suadere conabatur, ne discederet à Nabuchodonosor; sed in eius amicitia, & fœdere permanere ac perseuerare curaret: Cumque præterea eiusdem Prophetæ prædictiones, ac vaticinia in dies magis ac magis adimpleri cerneret; in se reuersus; ante omnia (vt puto, & numero sequenti dicemus) iussit educi Ieremiam de carcere in quo eum ipse recludi iusserat; & liberum dimitti. Deinde ipso Ieremia, quemadmodum probabile est, suadente, vt placaret Dominum, percussit coram eo, cum omni populo suo, fœdus illud, quod describitur Ierem. cap. 34. ver. 7. vsque ad 15. Vt scilicet dimitteret vnusquisque, quos sibi de Hebræis fratribus suis, in seruos & ancillas subiecerat, liberos; iuxta legem Moysi, quæ habetur Exod. cap. 21. ver. 2. & Deuter. cap. 15. ver. 12. Quod illico executioni mandatum fuit; vt cap. Ierem. citato ver. 10. legimus. Ex quo Ierem. loco, præsertim ver. 14. apertè colligi potest, quod iste annus regni Sedeciæ nonus, saltem ex parte, esset sabbaticus; Siquidem hæc seruorum dimissio, facienda erat in septimo anno, vt locis Exod. Deuter. que citatis apparet; Et ibidem idem Propheta docet. Et præterea confirmari potest hunc annum fuisse sabbaticum, quia (vt videre est in tabulis) præcisè concurrit cum anno æræ ab introitu Israelitarum in terram promissionis, octingentesimo sexagesimo primo, qui numerus, si per septem diuidatur, nihil relinquit. Etenim centum viginti tres, septies ducti, prædictam faciunt summam. 8

Percutit fœdus cum Domino.

Quod iste annus fuerit sabbaticus.

Babylonij Pharaonem prælio victum tota Syria expellunt.

Sub finem, vt arbitror, eiusdem anni Sedeciæ noni; Pharao Rex Ægypti, audito in quibus angustijs esset socius eius Sedecias; assumpto valido exercitu, Iudæam petijt, volens Ierosolymorum obsidionem soluere: At Babylonius, intermissa obsidione, obuiam illi profectus, prælio victum, tota Syria expulit, vt scribit Iosephus 10. Antiq. cap. 10. Et breuiter quoque tangit Ieremias ca. 37. ver. 4. Et tunc Sedecias Rex (nimirum quando audiuit quod Pharao veniret in auxilium eius) misit Iuchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ Sacerdotem ad Ieremiam, qui de carcere, iussu Regis, vt numero præcedenti dictum est, eductus, libere ambulabat; rogans eum, vt oraret pro populo Dominum, eundemque consuleret; num duratura esset illa obsidionis solutio, nec ne. Quibus Propheta respondit, vt nunciarent Regi, quod proculdubio Chaldæi redituri erant ad obsidendam Ierusalem; & eam tandem igni exurendam tradituri, vt in citato Ierem. capite vsque ad versic. 10. describitur. 9

Iudæi frāgunt fœdus cum Domino initum.

Eodem tempore, videntes Iudæi solutam ab obsidione Ierosolymam; diuinis ingratissimi beneficijs, fregerunt fœdus quod paulo ante obsessi, percusserant sollemniter coram Domino; retraxeruntque seruos & ancillas suas, quas dimiserant liberas; & denuo eosdem subiugauerunt sibi in famulos & famulas. Quamobrem, factus est sermo Domini ad Ieremiam; qui confestim prophetauit, multa mala aduersus eos, nimirum quod proprerea Dominus iustè iratus, tradet eos in gladium, pestem, ac famem; & reducet Chaldæos qui recesserant, vt denuo pugnent contra Ierusalem; & expugnabunt, inquit, eam; & incēdent igni; Et Sedeciam Regem ac principes eius capient; & eos qui præuaricati sunt fœdus, quod de more inter diuisiones vituli transeuntes firmauerant, interficient; & cadauera eorum, relinquent in escam volatilibus cæli ac bestijs terræ; & ciuitates Iudæ redigent in solitudinem. Quæ omnia fusius explicantur Ierem. cap. 34. ver. 11. vsque ad finem capitis. 10

Per

11 Per idem tempus, non multo post prædicta, venit in mentem Ieremiæ egredi de Ierusalem, & proficisci in patriam suam nomine Anathoth, positam in terra Beniamin. Itaque cum peruenisset ad portam ciuitatis; Iosias portæ custos, suspicatus ipsum transire ad Chaldæos, apprehendit eum; ac duxit ad Principes, qui indignati, cæsum miserunt in carcerem; stetitque ibi Ieremias diebus multis. Ierem. cap. 37. ver. 10. vsque ad 16. *Ieremias 3. in carcerem conijcitur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3445.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 423.

1 CIRCA initia anni, vt arbitror, decimi regni Sedeciæ, Chaldæi, iuxta Ieremiæ vaticinium reuersi sunt ad obsidendam Ierusalem, profligato prius (quemadmodum ex Iosepho sub anno præcedenti num. 9. diximus) exercitu Pharaonis; qui in Ægyptum rediens, dicitur spoliasse Gazam vrbem Philisthinorum Ægypto confinem. Et hanc esse illius vrbis percussionem, quam prædicit Ieremias cap. 47. cuius nos sub præcedenti anno mundi num. 7. meminimus, refert ex Rabbi Salomone, Lyranus super cap. Ierem. citato. *Chaldæi iterũ obsident oppugnantque Ierosolymam. Pharao spoliat Gazam.*

2 Post plures dies, videns Sedecias Rex, quod quæ prædixerat Ieremias, de reditu Chaldæorum ad obsidendam Ierusalem, adamussim impleta erant; Et è conuerso, res ipsa indicabat, mendaces fuisse cunctos Pseudoprophetas, qui eidem Regi, populoque oppositum prædicebant; iussit clam adduci Ieremiam ad se in domum suã; & de exitu belli interrogatum; ab eo audiuit; se tradendum in manus Regis Babylonis. Deinde a Propheta rogatus Rex, ne remitteret eum in domum Ionathan Præpositi carceris; ne ibidem moreretur; acquieuit petitioni eius Sedecias; & forte eum libenter omnino liberum dimisisset; sed ne Principibus male de Ieremia sentientibus, aduersari videretur; tenuit eum in vestibulo carceris, assignata ei in dies torta panis, excepto pulmento. Ierem. cap. 37. ver. 16. vsque ad finem capitis. *Ieremias eductus de carcerẽ manet in vestibulo eius.*

3 Porrò Ieremias, manens in vestibulo carceris, ad quem quilibet de populo accedere poterat; imminentia vrbi mala prædicare non cessabat; Quin etiam in verbo Domini asseuerabat, eos qui manere voluissent in ciuitate, gladio, fame, ac peste, perituros; qui autem ad Chaldæos exire, sospites victuros: quæ cum audissent quidam de Principibus, retulerunt Regi exagerantes, quod iste homo, suis prædicationibus, dissolueret corda bellantium contra Chaldæos pro ciuitate tuenda; & propterea omnino debere occidi. Quare, obtenta Regis licentia, submiserunt Ieremiam funibus in lacum, aqua quidem carentem, sed cæno obductum; vbi proculdubio mortuus esset; nisi non multo post, quidam de seruis Regis nomine Abdemelec, & natione Æthyops; misertus Prophetæ & a Rege impetrata facultate; eum inde funibus extraxisset; & deinceps in vestibulo carceris aluisset; Ierem. cap. 38. ver. 1. vsque ad 14. *Vrbis mala prænunciat. Mittitur in lacum. Inde eductus manet in vestibulo carceris.*

4 Post hæc, cũ plurimi ex Iudæis, & fortasse nobilioribus, transissent ad Chaldæos; verereturque Rex Sedecias, ne traderent ipsum hostibus, & illuderent; accersitum ad se Ieremiam in domo Domini, interrogauit de rerum euentu; qui accepto Regis iusiurando, ne ipsum interficeret, si quæ placita ei essent non responderet; indicauit ei sermonem Domini, suadensque: Ne timeas, (inquiebat) egredi ad Chaldæos, quia proculdubio sic bene erit tibi, & vniuersæ ciuitati: Et si aliter feceris, certissime scias, te non euasurum manus Chaldæorum; & vrbem nullatenus ab ipsorum incendio posse præseruari. Quibus auditis, rex præcipiens ne vllo modo Principibus ad se venientibus aperiret, quid cum rege locutus esset; remisit Prophetam in vestibulum carceris; vbi deinceps mansit, vsque ad diem, quo capta est Ierusalem. Ierem. cap. 38. ver. 14. vsque ad finem capitis. *Plurimi ex Iudæis transeunt ad Chaldæos.*

5 Interea oportet, diuina prouidentia, venisse ad aures Regis Nabuchodonosor

(per

Nabuchodonosor de Ieremia vaticinijs admonetur.

(per illos forte Iudæos qui, vt numero præcedenti dictum est, ad ipsum transfugerant) quod in Ierusalem reperiebatur quidam sanctus vir, nomine Ieremias, qui diuino afflatus spiritu, præuidebat, prænunciabatque omnia mala, quæ ventura erāt super Ierusalem, & regem eius; & speciatim asserebat: quod Deus omnino decreuerat tradere ciuitatem, regemque Sedeciam, in manus Nabuchodonosor Regis Babylonis; Et quia hortabatur omnes transire ad partes Chaldæorum atque vltro seruire regi Babylonis; propterea, ab ipso rege Sedecia, tenebatur in carcecre inclusus. Et quod his auditis, illico se senserit Nabuchodonosor bene affectum erga Prophetam: Quæ fuit causa, quod postea, quando capta est vrbs, præceperit Nabuzardan Magistro militiæ suæ, vt Ieremiam de carcere educeret; eique nihil mali faceret; sed liberum dimitteret; vt obiter dicitur Ierem. c. 39. ver. 11. & 12. Et ita factum fuisse, nos sub anno mundi 3447. num. 1. dicemus.

Ezechiel prophetat contra Pharaonem Ægypti regē.

6 Eodem anno regni Sedeciæ decimo, qui erat quoque decimus transmigrationis Iechoniæ (vt non semel probauimus) die vndecima mensis decimi, qui quidem mēsis, si erat, vt arbitror, decimus anni sacri tunc currentis, oportet fuisse sextum anni Sedeciæ decimi; Ezechiel prophetauit contra Pharaonem Ægypti Regem; quæ habentur in prophetiæ eius cap. 29. ver. 1. vsque ad 17. Et illud inprimis; quod eius Regnum desolandum erat; & post quadraginta annos denuo restituendum; non quidem in eam gloriam, & amplitudinem, quæ prius fuerat; Sed in regnum humile, quemadmodum latius ibidem dicitur.

Daniel, et socij eius coram Nabuchodonosor introducti inuenti sunt ceteris sapiētiores.

7 Eodem anno, nimirum triennio postquam Daniel, & socij eius traditi fuerant, iubente Rege Nabuchodonosor, sub manu Asphenez Præpositi Eunuchorum, in Chaldæorum litteris alijsque disciplinis aprime erudiendi; introducti sunt in conspectu Regis; qui tum forte in Babylonia reperiebatur; Et coram eo interrogati; inuenti sunt non solum ceteris condiscipulis longe plus profecisse, sed & decuplum euasisse sapientiores, super omnes Ariolos, & Magos, qui erant in vniuerso regno Babylonis. Danielis cap. 1. ver. 18. vsque ad finem capitis.

8 Eodem item anno regni Sedeciæ decimo, qui erat decimus octauus regni Nabuchodonosor, vt exprimitur Ierem. cap. 32. ver. 1. idest sub finem anni decimi Sedeciæ, cuius aliquot postremi dies, concurrebant cum prioribus anni decimi octaui regni Nabuchodonosor, vt ex laterculo qui sub anno mundi 3429. num. 5. positus est, fit manifestum (alioqui annus regni Sedeciæ decimus, ferè totus concurrit cum decimo septimo regni Nabuchodonosor, quemadmodum ibidem, & in tabulis patet)

Ieremias emit agrū a patruele suo.

Ieremias clausus in atrio carceris, in regiā existentis; iubente Domino, emit a patruele suo agrum, in Anathoth patria sua iacentem, solutaq; eidem pecunia, in oculis omnium, qui venire solebant ad atrium carceris, iussit reponi librum, idest scripturam, siue vt nunc vulgo dicitur instrumentum emptionis autenticum, in vase fictili, vt ad multos annos illæsum conseruari posset: Et hoc in signum (sicuti olim Prophetæ solebant) & ad maiorem veritatis attestationem Prophetiæ, quam tunc protinus subiunxit dicens: Hæc enim dicit Dominus exercituum Deus Israel: Adhuc possidebuntur domus & agri, & vineæ in terra ista.] Deinde cum aliquantulum orasset ad Dominum, referens beneficia quæ fecerat Dominus Israeli, & inobedientiam atque ingratitudinem eius, propter quam merito tunc ab hostibus oppugnabatur, & in proximo capienda erat ciuitas; & cum propterea miraretur obstupesceretque quod iussisset eum Dominus emere agrum: denuo factus est sermo Domini

Prophetat populi captiuitatem, et reditū in Iudæam.

ad ipsum; qui statim fusius prophetando, quæ prius breuiter dixerat, clarius explicauit, dicens: ciuitatem illam propter innumeras idolorum abominationes, tum a Iudæis, tum etiam ab Israelitis longo admodum tempore perpetratas; proculdubio cum Rege, & populo suo tradendam esse in manus Regis Babylonis: verumtamen Iudæos qui ducti fuerint in Babylonem, inde aliquando reuocandos esse, ac reducēdos in Ierusalem; Et Dominum cum eis percussurum fœdus nouum, vt sibi deinceps seruiant ex toto corde: Et tunc, inquit, agri pecunia ementur, & possidebuntur in omni terra ista. Quæ omnia fusius explicantur in toto Ierem. cap. 32.

Quomodo non semel ductus in carcerem, & eductus.

9 Diximus Ieremiam egisse, quæ præcedenti numero retulimus, cum esset clausus in atrio carceris, in domo regis positi: Quia licet, quando circa obsidionis initia clauserat eum rex in dicto carcere (quemadmodū in citato Ierem. cap. 1. ver. 2. & 3.

obiter

obiter traditur) liberum deinde dimiserat; & postea denuo consenserat, vt a Principibus truderetur in alium carcerem in domo Ionathæ existentē; ac non multo post, vt in lacum cænosum demitteretur: nihilominus, ex supra num. 3. & 4. dictis constat eundem inde eductum, ad se adduci iussisse; atque ad preces eius concessisse, vt non amplius in Ionathæ carcerem recluderetur; sed deinceps aleretur in vestibulo carceris, quod erat in regia; vbi quæ numero præcedenti dicta sunt, & item quæ consequenter dicentur, ipsum egisse certum est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3446.

QVINTAE MVNDI AETATIS ANNVS 424.

1 CIRCA initia, vt arbitror, anni regni Sedeciæ vndecimi, qui pro maiori parte concurrebat cum anno decimo octauo regni Nabuchodonosor, vt patet in tabulis; Ieremias adhuc tentus, vt paulo ante dictum est, in carcere; excitatus atque inuitatus a Domino, vt oraret & clamaret ad ipsum; audiuit ab eo multa, eademque præclara beneficia, quæ facturus erat Dominus populo suo, quem nunc propter malitiam eius, ab hostibus suis percuti sinebat: nimirum decreuisse curare, & sanare Iudæos; & instaurare cultum Domini in Ierusalem; & dare pacem ac securitatem habitantibus in cunctis ciuitatibus Iuda. Et denique populum suum ab omnibus iniquitatibus suis emundatum, ædificare, atque exaltare in cunctis gentibus terræ; suscitans, & adimplens promissionem suam sanctam, de mitendo Messia ex semine Dauid; qui faciet iustitiam, & iudicium in terra; & regnabit in æternum. Hæc & huiusmodi alia, quæ fusius traduntur in toto Ierem. cap. 33. licet ex parte referri possint ad tempora solutæ captiuitatis; melius tamen & verius, spiritualiter accepta, ad Messiæ, legisque Euangelicæ tempora, referenda sunt; quemadmodum ibidem sacri docent expositores. *Prophetat de Messiæ temporibus.*

2 Eodem anno vndecimo (subaudi trasmigrationis Iechoniæ) vt notat Ezechiel in initio capitis prophetiæ suæ 26. qui annus, vt sæpe dictum est, concurrit cum anno regni Sedeciæ vndecimo; prima mensis, hoc est prima die mensis, (forte vt ait Carthusianus) primi, huius anni, idem Ezechiel prophetauit contra Tyrum ea quæ in dicto eius capite, & in duobus sequentibus continentur; videlicet inclytam Tyri vrbem, fore euertendam; eo quod super calamitates Ierosolymæ exultauerit; nec quicquam ei profuturas ingentes variasque diuitias, ac negotiationes, quæ a multis regionibus ad eam defferrebantur; Et Regem Tyri pariter ob eius superbiā, aliasque iniquitates, fore humiliandum. Quin etiam Sidonem Tyro proximam, propterea quod fuerit offendiculum amaritudinis domui Israel; peste, ac gladio, esse perdendam: contra verò, filios Israel, vastatis ipsorum hostibus, nimirum regno Babylonis a Persis euerso, ad terram suam fore reducendos, vt latius describitur locis citatis. *Ezechiel prophetat contra Tyrum, & Sidonem.*

3 Eodem anno, nimirum dictæ transmigrationis Iechoniæ, & consequenter etiam regni Sedeciæ vndecimo; die septimo mensis primi; qui quidem mensis, si fuit primus, vt arbitror, anni sacri; erat octauus ab initio anni vndecimi ipsius Sedeciæ; Ezechiel prophetauit contra Pharaonem regem Ægypti quæ habentur Ezechiel. c. 30. ver. 20. vsque ad finem capitis. Et mense anni sacri tertio, qui erat regni Sedeciæ decimus; Idem Propheta assimilans sublimitatem regis ac regni Ægyptiorum, regibus ac regno Assyriorum, quod ipse Dominus Babylonijs iam subiugauerat; prænuntiat eodem quoque modo deijciendum Ægypti regnum, & ijsdem Babylonijs subijciendum, Ezechiel. cap. 31. per totum. Puto autem præfatum Pharaonem fuisse illum cuius proprium nomen erat Ephree (nam Pharao regiæ nomen est dignitatis). *Item contra Pharaonem Ægypti regem.*

tis) contra quem postea etiam vaticinatus est Ieremias cap. 43. & 44. quemadmodum nos sub anno mundi 3043. num. 13. incidenter diximus, & loco item suo, nimirum sub anno mundi 3447. num. 12. dicemus;

Sacra de templo alibi occultanda transferuntur.

Eodem anno regni Sedeciæ vndecimo, ad finem iam appropinquare incipientes credendum est, quosdam de Principibus Sacerdotum, & Leuitarum valde pios, & diuini cultus, sacrarumque rerum zelatores; cum præuidissent breui ciuitatem a Chaldæis esse capiendam; timentes ne, si cum ipsa ciuitate templum quoque ipsum (vt iam non semel prophetatum fuerat) incendio daretur; sacra etiam in eo existentia, simul interirent; ipso forsitan Ieremia suadente atque instante, clam sustulisse de templo Arcam fœderis Domini, & altare incensi super quo erat ignis sacer, & alia ibidem existentia translatu facilia, occultasseque omnia tunc in aliquo vrbis loco subterraneo, & ab hostium rapinis, incendijsque bene tuto; ne sancta illa in manus incircuncisorum deuenirent. Etenim tale quid supponere necessarium videtur; alioqui non potuissent hæc postea ab ipso Ieremia, qui vsque ad captam vrbem clausus in vestibulo carceris mansit, inde auferri; & in montem Nebo (vt sub anno mundi proximo, num. 8. dicemus) transferri; atque ibidem abscondi. Nemini autem hoc nouum videri debet: Quoniam ex his quæ sub anno mundi 3412. num. 1. diximus, constat eandem Arcam aliàs quoque non semel, ob huiusmodi pericula, de templo fuisse eductam; & alibi clam ad tempus asseruatam. Quod verò tunc cum arca fœderis, & altari thymiamatis, candelabrum quoque aureum cum suis lucernis, & mensa propositionis simul ablata de templo, & abscondita fuerint; vel illud planè indicat, quod nulla horum omnium fit mentio 4. Reg. cap. vlt. neque 2. Paralip. cap. vlt. neque Ierem. cap. vlt. quibus in locis spolia de templo a Chaldæis ablata, sigillatim recensentur. Nam candelabra illa quæ Ieremias cap. citato ver. 19. commemorat, proculdubio non de candelabro hoc, de quo nunc agimus, sed de quibusdam alijs paruis ad alios vsus paratis, sunt accipienda. 4

Ieremias prophetat ad fauorem Abdemelech, qui eduxerat eũ de lacu.

Per idem tempus, nimirum non multo antequam caperetur Ierusalem; factum est verbum Domini ad Ieremiam Prophetam in vestibulo carceris commorantem, vt loqueretur ad Abdemelech Æthiopem qui extraxerat eum de lacu, quemadmodũ sub anno præcedenti num. 3. dictum est, prædiceretque ei; quod tametsi proculdubio ventura erant super ciuitatem omnia mala, quæ hactenus ipse prophetauerat: nihilominus decreuerat Dominus liberare ipsum Abdemelech de gladio; & nõ tradere eum in manibus hostium, propter misericordiam, quam cum ipso Propheta fecerat; & quia fiduciam suam reposuisset in Domino. Ierem. cap. 39. ver. 15. vsque ad finem capitis; 5

Chaldais acriter oppugnantibus Iudæi pertinatius resistere conabantur.

Interea Chaldæorum Duces, qui nominatim recensentur Ierem. cap. citato ver. 3. & apud Iosephum 10. Antiq. cap. 11. Illi nimirum quos cum exercitu reliquerat Rex Nabuchodonosor in circuitu Ierusalem, non cessabant acriter oppugnationem ciuitatis instare. Contra verò Iudæi, quamuis, vt Ieremias sæpius prædixerat, multi ex ipsis quotidie in cõtinuis quæ fiebant certaminibus, gladio interirẽt; Et fame itẽ quã indies magis, magisq; premebantur; & pestilentia simul, quæ vt plurimũ famem comitari solet; nihilominus obduratis animis, quantum poterant resistere conabantur, vt scribit Iosephus vbi supra. At verò Nabuchodonosor, quia eodem tempore habebat alterum exercitum, obsidentem atq; oppugnantem Tyrum, vt nos sub anno mundi 3435. num. 1. adnotauimus, propterea ipse tum receperat se in Reblatha Syriæ Emath vrbe (quemadmodum etiam ex num. proximo dicendis constare poterit) vt inde commodius vtrique exercitui quæ opus essent prouidere posset. 6

Expugnata Ierosolyma ingrediuntur Chaldæi, & Sedecias cum suis fugiunt.

In mense autem anni sacri tunc currentis quarto, qui erat vltimus anni regni Sedeciæ vndecimi; die nona mensis, præualuit in vrbe fames, ita vt Iudæi, præ virium debilitate, non possent amplius Chaldæis valide eos admodum oppugnantibus repugnare, & murum pariter diruentibus resistere. Quare eodem tempore aperta est ciuitas, & ingressi sunt hostes, & omnes Principes Regis Babylonis consederunt in porta media: quos cum vidisset Sedecias Rex, & omnes viri bellatores qui remanserant cum eo; fugerunt egredientes nocte per occultam quandam vrbis portam, inter duos muros positam, ad hortum Regis, per viam quæ ducebat ad campestria soli- 7

solitudinis: Quod cum cognouisset exercitus Chaldæorum qui adhuc manebat in circuitu Ierusalem (nondum enim maior eius pars ingressa erat ciuitatem) persecutus est fugientem Regem; comprehenditque eum in planitie Iericho, dispersis his qui erant cum eo; & Sedeciam cum filijs suis, & quotquot de nobilioribus ac principibus eius comprehendere potuerant, adduxerunt ad Regem Babylonis commorantem (vt præcedenti numero diximus) in Reblatha; qui locutus est ad Sedeciam iudicia, idest, vt explicat Iosephus loco ante citato, acriter increpauit illum, quod impius, & fidefragus, ingratissimusque fuerit erga se, qui regnum a Iechonia translatum, eidem in fide tradiderat: ipse verò, accepta potestate, contra proprium benefactorem abusus esset: Quamobrem, iusto Dei iudicio, ipsum in manus suas deuenisse, vt tantum scelus inultum esse non sineret. Itaque statim iussit iugulari in cōspectu eius filios suos; & principes Iuda ibidem pariter interfici; ac deinde ipsimet Sedeciæ oculos erui; eundemque compedibus vinctum postea duci in Babylonem; & in carcere custodiri vsque ad diem mortis suæ, 4. Reg. cap. vlt. ver. 3. vsque ad 8: & Ierem. cap. 39. ver. 2. vsque ad 8. & cap. vlt. ver. 6. vsque ad 12. Atque hoc pacto ad vnguem impleta sunt omnia quæ de ipso Sedecia prophetauerant Ieremias in Iudæa, & Ezechiel in Babylonia; quorum primus cap. 34. ver. 3. prædixerat Sedeciā captiuum fore sistendum coram Rege Babylonis; eiusque vultum contra se iratum intuiturum; ac deinde in Babylonem esse abducendum: Alter verò cap. 12. ver. 13. quod Babylonem non esset visurus; & in ea tamen moriturus. Ex dictis ergo oportet falli Caietanum, qui super cap. Reg. citato putat, ipsosmet obsessos diruisse ciuitatis murum, fugamque inde arripuisse: Atqui in cap. Ierem. 39. superius adducto disertè traditur, quod aperta ciuitate, ingressi sunt Principes Chaldæorum; Sedecias autem, vt vidit eos in ciuitate iam ingressos, ipse cum his qui secum erant, egressus est nocte, non per muri fracturam; sed per quandam portam in quodam duplici muro absconditam, vt dictum est. Quod autem loco Ierem. proximè citato ver. 2. dicatur; ciuitatem apertam fuisse die quinta mensis quarti; vel corrigendum est, vt dicat die nona, sicuti legimus Ierem. cap. vlt. ver. 6. & 4. Reg. cap. vlt. ver. 3. vbi eadem historia describitur: vel potius coniectandum est, illam muri fracturam seu apertionem, cœpisse fieri die quinta, & non nisi die nóna fuisse expletam, ita vt per eam, eademmet die, possent introire Chaldæi. Et hic fuit finis Regum, regniq; Iudæ, quod ab obitu Salomonis, idest a separatione regni Israel a regno Iuda perdurauerat annis trecentis octoginta sex, vt in tabulis computatum est.

Sedecias cum filijs captus ducitur ad Nabuchodonosor in Reblatha:

Sedeciæ oculi eruuntur, & filij eius iugulantur.

8 Ceterum, in reliquis dicti mensis diebus, Chaldæos in Ierusalem cædibus ac rapinis bacchasse, vt in huiusmodi occasionibus milites solent, plusquam credibile est: Verumtamen nullum alicuius momenti ædificium diruere, aut incendere ausos esse, donec veniret responsum a Rege, ad quem illico misisse, & placitum eius expectasse, dubitare nemo potest. Quid verò postea actum sit, in sequenti ætate mundi dicemus. Si tamen prius illud hoc loco addiderimus: hanc Sedeciæ captiuitatem, quæ facta est in fine anni decimi octaui regni Nabuchodonosor; quamquam Ierem. cap. vlt. versic. 28. vsque ad 31. vbi compendiosius referuntur Babylonicæ Iudæorum captiuitates; ponatur in ordine secunda: re vera tamen, si diligētius subtiliusve easdem distinguere voluerimus, potius quartam fuisse comperiemus: Siquidem, vt suis locis dictum est, Prima facta fuit anno tertio Ioakim. Secunda anno vndecimo eiusdem Ioakim paulo ante inchoato; quando scilicet ipse captus fuit nimirum sub finem anni septimi regni Nabuchodonosor, vt testatur Ieremias cap. proximè citato ver. 28. Tertia contigit post tres menses, vel paulo plus a secunda decursos, videlicet inchoato iam anno regni Nabuchodonosor octauo; quando ipse suscepit Iechoniam vltro se, suaque omnia ei tradentem; & transmisit eum, magna cum exulū multitudine in Babylonem. Quarta fuit illa in qua captus fuit Sedecias in calce anni regni eius vndecimi, vt paulo ante dictum est.

De Iudæorum captiuitatibus.

9 Quoniam autem ad finem huius quintæ mundi ætatis, Deo fauente, peruenimus; Illud tantummodo hic subiungendum remanet; ex prædictis apertè colligi, eam in summa complecti annos quadringentos viginti quattuor. In qua annorum summa, non mirum est quod alij Auctores non conueniant: Quandoquidem ipsi ferè omnes communiter & passim numerant annos Regum, prout prima fronte in sacris libris

Cur Auctores in huius mundi ætatis annorum summa sint varij.

ſcriptum inueniunt; non diſtinguentes annos fractos ab integris: neque item illos quibus quiſque Rex ſolus, ab illis quibus etiam cum patre regnauit. Nos verò vtraque hæc, ex diligenti collatione annorum Regum Iuda, cum annis Regum Iſrael, aut alijs alibi eodem tempore regnantibus, aliquanto accuratius diſtinguere curauimus: quo factum eſt, vt noſtra annorum ſumma, neceſſario non nihil ab alijs Chronographis variata ſit. Huc accedit difficultas illa, quæ inter ſcriptores reperitur de annis quinquaginta duobus regni Oziæ Regis Iudæ vtrum debeant ſupputari ab obitu Amaſiæ patris ſui; an verò ab initio anni decimi octaui ipſius Amaſiæ; quo tempore, quidam opinati ſunt, ipſum Oziam regnare cœpiſſe cum patre: Sed de hoc ſatis ſub toto mundi anno 3225. diſputatum eſt: Vbi etiam aliam diſcuſſimus difficultatem; videlicet, num inter obitum Amaſiæ Regis Iuda, & initium regni Zachariæ Regis Iſrael, ponenda ſint duo interregna, an vnum tantum, an verò nullum, alijs diuerſimode opinantibus. Extat etiam alia controuerſia, quæ ſummam annorum huius quintæ mundi ætatis variare poteſt: Illa nimirum quæ de annis regni Amon Regis Iuda circumfertur: cui quidam tribuunt regni annos vndecim, alij verò duodecim; nos verò duos tantum, quemadmodum ſub anno mundi 3393. num. 2. ſatis euidenter probauimus. Præterea non deſunt ex Chronographis neotericis; & qui de Epochis, ſiue de Æris ſcripſere; qui putant Nabonaſſarum illum, a cuius regni exordio ad obitum Alexandri Magni, Ptolemæus lib. 3. Almageſti cap. 8. numerat annos quadringentos viginti quattuor; eſſe illum quem ſcriptura ſacra vocat Salmanaſar; qui tribus Iſraeliticas in Aſſyrios duxit captiuas; quam opinionem à veritate procul aberrare demonſtrauimus ſub anno mundi 3306. num. 3. Sed iſta quæſtio; quemadmodum & illa quoque de initio Olympiadum; ſub quonam Iudæorum Rege, annoue regni eius, ponendum ſit (qua de re ſub anno mundi 3278. a nu. 3. vſque ad 7. fuſius diſputauimus) non tam variare poſſunt ſupputationem annorum huius quintæ mundi ætatis; quam etiam ſequentis.

A fundato Salomonis Templo.	*Regni Laosthenes in Assyria.*	*Regni Roboam in Iuda.*	*Regni Ieroboam in Israel.*	*Regni Iuda*	*Regni Israel*	*Vitæ Ioiada.*	*Regni Piritiadæ in Assyria.*	*Regni Abia in Iuda.*	*Regni Asa in Iuda.*	*Regni Nadab in Israel*	*Regni Baasa in Israel*	*Vitæ Iosaphat.*	*Sabbatici*	*Iubilæorũ*
1 4														
5														
6														
7	1													
8	2													
3	3													
11 10	5 10													9
21 11	15 11													
32 4	26 4													
36	30													
37	31													
38 2	32 2	1 2	1 2	1 2	1 2								68	
40	34	3	3	3	3	1								
41	35	4	4	4	4	2								
42 9	36 9	5 9	5 9	5 9	5 9	3 9								
51	45	14	14	14	14	12							70	
52 2		15 2	15 2	15 2	15 2	13 2	1 2							
54		17	17	17	17	15	3							
55 2			18 2	18 2	18 2	16 2	4 2	1 2						
57			20	20	20	18	6	3						
58			21	21	21	19	7		1				71	
59			22	22	22	20	8		2	1				
60				23	23	21	9		3	2	1			
61 3				24 3	24 3	22 3	10 3		4 3		2 3			10
64 4				27 4	27 4	25 4	13 4		7 4		5 4	1 4		
68 3				31 3	31 3	29 3	17 3		11 3		9 3	5 3		
71				34	34	32	20		14		12	8		
72				35	35	33	21		15		13	9	73	
73 8				36 8	36 8	34 8	22 8		16 8		14 8	10 8		

	ANNI								
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Aſſyriorũ*	*Ab introitu Iſrael in terram Chanaã.*	*A Troiæ interitu*	*A fundato Salomonis Templo.*	*Regni Iuda.*	*Regni Iſrael*
Piricades rex Aſſyriorum moritur ſub finem an.	3103	1447	1088	520	232	81	44	44
Ophrateus regnat in Aſſyria incho. an.	3104	1448	1089	521	233	82	45	45
Baaſa rex Iſrael moritur, & ſuccedit ei Ela.	3105	1449	1090	522	234	83	46	46
Ela & Zãbri necatis, regnant Amri & Thebni in Iſrael. Poſt annos 4.	3106 4	1450 4	1091 4	523 4	235 4	84 4	47 4	47 4
Thebni mortuo, regnat Amri ſolus in Iſrael an.	3110	1454	1095	527	239	88	51	51
Ioſaphat genuit Ioram incho. an.	3111	1455	1096	528	240	89	52	52
Amri rex Iſrael ædificat Samariam an. Poſt annos 5.	3112 5	1456 5	1097 5	529 5	241 5	90 5	53 5	53 5
Amri moritur, & regnat Achab in Iſrael an.	3117	1461	1102	534	246	95	58	58
Aſa corripitur dolore pedum vehementiſsimo an. Poſt annos 2.	3118 2	1462 2	1103 2	535 2	247 2	96 2	59 2	59 2
Moritur Aſa, & regnat Ioſaphat in Iuda ſub fin. an.	3120	1464	1105	537	249	98	61	61
Coincidit ferè totus cum an. primo Ioſaphat. Poſt annos 2.	3121 2	1465 2	1106 2	538 2	250 2	99 2	62 2	62 2
Ophrateus rex Aſsyriorum moritur ſub finem an.	3123	1467	1108	540	252	101	64	64
Regnat in Aſſyria Ophratanes an. Poſt annos 4.	3124 4	1468	1109 4	541 4	253 4	102 4	65 4	65 4
Ioram filius Ioſaphat genuit Ochoziam incho. an. Poſt annos 5.	3128 5	1472 5	1113 5	545 5	257 5	106 5	69 5	69 5
Annus Iubilei vndecimi	3133	1477	1118	550	262	111	74	74
Achab rex Iſrael vicit primo Syros an.	3134	1478	1110	551	263	112	75	75
Vicit Secundo Syros an. Poſt annos 2.	3135 2	1479 2	1120 2	552 2	264 2	113 2	76 2	76 2
Regnãt Iorã cũ p̃re Ioſaphat, & Ochozias cũ p̃re Achab	3137	1481	1122	554	266	115	78	78
Mortuis Achab & Ochozia, regnat Iorã in Iſrael ſub fi. an.	3138	1482	1123	555	267	116	79	79
Concurrit ferè totus cum 1. Ioram. raptus Eliæ.	3139	1483	1124	556	268	117	80	80
Naſcitur filius Sunamitis, Eliſei precibus impetratus. Poſt annos 3.	3140 3	1484 3	1125 3	557 3	269 3	118 3	81 3	81 3
Regnat 2. Iorã cũ p̃re Ioſaphat, & incipit fames in Iſrael Poſt annos 2.	3143 2	1487 2	1128 2	560 2	272 2	121 2	84 2	84 2
Ioſaphat rex Iuda moritur in fine an.	3145	1489	1130	562	274	123	86	86
Ioram filius Ioſaphat regnat ſolus in Iuda. Poſt annos 2.	3146 2	1490 2	1131 2	563 2	275 2	124 2	87 2	87 2
Idem Ioram rex infirmatur ſub fin. an.	3148	1492	1133	565	277	125	89	89
Ochozias regnat cum patre ſuper Iuda ſub fin. an.	3149	1493	1134	566	278	127	90	90
Iſte annus fuit vnicus regni Ochoziæ, & vltimus vtriuſque Ioram, & 1. vitæ Ioas; ſub cuius finem regnare cœpit Iehu.	3150	1494	1135	567	279	128	91	91
Concurrit ferè totus cum 1. Iehu, & 1. Athaliæ in Iuda. Poſt annos 6.	3151 6	1495 6	1136 6	568 6	280 6	129 6	92 6	92 6
Athalia interfecta, regnat Ioas in Iuda incho. an. Poſt annos 9.	3157 9	1501 9	1142 9	574 9	286 9	135 9	98 9	98 9
Carthago condita fuit an. Poſt annos 6.	3166 6	1510 6	1151 6	583 6	295 6	144 6	107 6	107 6

Vitæ Ioiadæ	Regni Pittiades I Assyriæ.	Regni Asæ in Iuda.	Regni Baasa in Israel.	Vitæ Iosaphat.	Regni Ophratei I Assyriæ.	Regni Ela super Israel.	Regni Amri in Israel.	Regni Thebni in Israel.	Vitæ Ioram filii Iosaphat.	Regni Achab super Israel.	Regni Iosaphat I Iuda.	Regni Ophratiæs in Assyria.	Vitæ Ochoziæ nepotis Iosaphat.	Regni Ioram cum patre Iosaphat 1.	Regni Ochoziæ cum patre Achab.	Regni Ioram filij Achab super Israel	Famis ab Eliseo prædictæ.	Regni Ioram cum patre Iosaphat 2.	Regni Ioram F. Iosaphat sine patre in Iuda.	Vitæ Ioas.	Regni Iehu in Israel.	Regni Athaliæ in Iuda.	Regni Ioas super Iuda.	Sabbatic	Iub. con
42	30	24	22	18																					
43		25	23	19	1																				
44		26	24	20	2	1																			
45		27		21	3	2	1	1																	
4		4		4	4		4	4																	
49		31		25	7		5	5																	
50		32		26	8		6		1																
51		33		27	9		7		2																
5		5		5	5		5		5																
56		38		32	14		12		7	1															
57		39		33	15				8	2															
2		2		2	2				2	2															
59		41		35	17				10	4															
60				36	18				11	5	1														
2				2	2				2	2	2														
62				38	20				13	7	3														
63				39					14	8	4	1													
4				4					4	4	4	4													
67				43					18	12	8	5	1												
5				5					5	5	5	5	5												
72				48					23	17	13	10	6												11
73				49					24	18	14	11	7												
74				50					25	19	15	12	8												
2				2					2	2	2	2	2												
76				52					27	21	17	14	10	1	1										
77				53					28	22	18	15	11	2	2										
78				54					29		19	16	12	3		1									
79				55					30		20	17	13	4		2									
3				3					3		3	3	3	3		3									
82				58					33		23	20	16	7		5	1	1						80	
2				2					2		2	2	2	2		2	2	2							
84				60					35		25	22	18	9		7	3	3							
85									36			23	19	10		8	4	4	1						
2									2			2	2	2		2	2	2	2						
87									38			25	21	12		10	6	6	3						
88									39			26	22	13		11	7	7	4						
89									40			27	23	14		12		8	5	1				81	
90												28								2	1	1			
6												6								6	6	6			
96												34								8	7	7	1	82	
9												9								9	9		9		
105												43								17	16		10		
6												6								6	6		6		

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Assyriorũ.*	*Ab introitu Israel in terram Chanaã.*	*A Troia interitu*	*A fundato Salomonis Templo.*	*Regni Iuda.*	*Regni Israel*
Ioas rex Iuda genuit Amasiam an.	3172	1516	1157	589	301	150	113	113
Ophratanes Rex Asvriorum moritur in fin. an.	3173	1517	1158	590	302	151	114	114
Ocrazapes regnat in Assyria incho. an.	3174	1518	1159	591	303	152	115	115
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Iehu rex Israel moritur in fin. an.	3178	1522	1163	595	307	156	119	119
Ioachaz filius Iehu regnat super Israel incho. an.	3179	1523	1164	596	308	157	120	120
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Annus Iubilei duodecimi.	3183	1527	1168	600	312	161	124	124
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Rex Iuda Regem Syriæ muneribus placat.	3189	1533	1174	606	318	167	130	130
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Ioiada summus Pontifex moritur an.	3191	1535	1176	608	320	169	132	132
Ioas rex Iuda declinat ad idola an.	3192	1536	1177	609	321	170	133	133
Ioas cum patre suo Ioachaz regnat in Israel an.	3193	1537	1178	610	322	171	134	134
Hazael Syriæ rex moritur an.	3194	1538	1179	611	323	172	135	135
Mortuo Ioachaz, regnat Ioas solus in Israel.	3195	1539	1180	612	324	173	136	136
Occiso Ioas, regnat F. eius Amasias in Iuda sub fin. an.	3196	1540	1181	613	325	174	137	137
Concurrit ferè totus cum an. primo regni Amasias.	3197	1541	1182	614	326	175	138	138
Elisei prophetæ obitus incidit in an.	3198	1542	1183	615	327	176	139	139
Ioas rex Israel facit secum regnare Ieroboam F. an.	3199	1543	1184	616	328	177	140	140
Idem Ioas vicit secundo Syros an.	3200	1544	1185	617	329	178	141	141
Vicit tertio Syros an.	3201	1545	1186	618	330	179	142	142
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Amasias rex Iuda, percutit Idumæos an.	3208	1552	1193	625	337	186	149	149
Temere prouocat contra se Ioam regem Israel.	3209	1553	1194	626	338	187	150	150
Genuit Oziã. vincitur à rege Israel, qui moritur sub fi. an.	3210	1554	1195	627	339	188	151	151
Ieroboam regnat solus in Israel incho. an.	3211	1555	1196	628	340	189	152	152
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ocrazapes rex Assyriorum moritur sub fin. an.	3214	1558	1199	631	348	192	155	155
Sardanapalus regnat super Assyrios incho. an.	3215	1559	1200	632	344	193	156	156
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Amasias interficitur, & regnat F. eius Ozias sub fin. an.	3225	1569	1270	642	354	203	166	166
Concurrit fere totus cum primo regni Oziæ in Iuda.	3226	1570	1211	643	355	204	167	167
Ionas Propheta mittitur prædicare in Niniuem an.	3227	1571	1212	644	356	205	168	168
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Sardanapalus obsideri cœpit in Niniue an.	3232	1576	1217	649	361	210	173	173
Annus Iubilei decimi tertij.	3233	1577	1218	650	362	211	174	174
Sardanapalus se ipsum incendio perimit an.	3234	1578	1219	651	363	212	175	175
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Regnant Phul in Assyria; & Belosus in Babylone an.	3238	1582	1223	655	367	216	179	179
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Amos Prophetat Israeliticam captiuitatem an.	3248	1592	1233	665	377	226	189	189
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Fit terremotus magnus in Iudæa an.	3250	1594	1235	667	379	228	191	191
Ieroboam rex Israel moritur sub finem an.	3251	1595	1236	668	380	229	192	192
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2

Vita Ioiada.	Regni Ophratanes in Assyria.	Vita Ioas.	Regni Iehu in Israel.	Regni Ioas super Iuda.	Vita Amasia.	Regni Ocrazapes in Assyria.	Regni Ioachaz super Israel.	Regni Ioas cū patre Ioachaz in Israel.	Regni Ioas sine patre in Israel	Regni Amasia in Iuda.	Regni Ierobo am cū patre Ioas in Israel	Vita Ozia.	Regni Ierobo am sine patre in Irsael.	Regni Sardanapali in Assyria.	Regni Ozia in Iuda.	Regni Phul super Assyrios.	Regni Belosi in Babilone	A prophetia Amos Israelitica captiuitatis.	Sabatici.	Iubileorum.
111	49	23	22	16	1															
112	50	24	23	17	2															
113		25	24	18	3	1														
4		4	4	4	4	4														
117		29	28	22	7	5													85	
118		30		23	8	6	1													
4		4		4	4	4	4													
122		34		27	12	10	5													12
6		6		6	6	6	6													
128		40		33	18	16	11													
2		2		2	2	2	2													
130		42		35	20	18	13													
		43		36	21	19	14												87	
		44		37	22	20	15	1												
		45		38	23	21	16	2												
		46		39	24	22	17	3	1											
		47		40	25	23		4	2											
					26	24		5	3	1										
					27	25		6	4	2										
					28	26		7	5	3	1								88	
					29	27		8	6	4	2									
					30	28		9	7	5	3									
					7	7		7	7	7	7									
					37	35		16	14	12	10									
					38	36		17	15	13	11									
					39	37		18	16	14	12	1								
					40	38				15	13	2	1							
					3	3				3	3	3	3							
					43	41				18	16	5	4							
					44					19	17	6	5	1						
					10					10	10	10	10	10						
					54					29	27	16	15	11						
											28	17	16	12	1					
											29	18	17	13	2				92	
											5	5	5	5	5					
											34	23	22	18	7					
											35	24	23	19	8					13
											36	25	24	20	9				93	
											4	4	4		4					
											40	29	28		13	1	1			
											10	10	10		10	10	10			
											50	39	38		23	11	11	1	95	
											2	2	2		2	2	2	2		
											52	41	40		25	13	13	3		
											53	42	41		26	14	14	4		
															2	2	2	2		

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchiæ Aſſyriorũ.*	*Ab introitu Iſrael in terram Chanaã.*	*A Troiæ interitu*	*A fundato Salomonis Templo.*	*Regni Iuda.*	*Regni Iſrael*
Ozias rex Iuda genuit Ioathan inch. an.	3253	1597	1238	670	382	231	194	194
Poſt annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Zacharias regnat in Iſrael deſinente an.	3263	1607	1248	680	392	241	204	204
Manahem regnat in Iſrael ſub fin.an.	3264	1608	1249	681	393	242	205	205
Concurrit fere totus cum primo an. regni Manahem.	3265	1609	1250	682	394	243	206	206
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ozias rex ſacerdotij munus vſurpare tentat an.	3268	1612	1253	685	397	246	209	209
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Natus creditur Tobias ſenior incho. an.	3270	1614	1255	687	399	248	211	211
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Achaz naſcitur incho.& Manahem moritur in fin.an.	3274	1618	1259	691	403	252	215	215
Faceia F. Manahem regnat in Iſrael incho. an.	3275	1619	1260	692	404	253	216	216
Moritur in fine anni.	3276	1620	1261	693	405	254	217	217
Regnat Facee incho. & moritur Ozias in fin.an.	3277	1621	1262	694	406	255	218	218
Ioathan regnat in Iuda: & in Græcia incipiunt Olymp.	3278	1622	1263	695		256	219	219
Poſt annos 5.	5	5	5	5		5	5	5
Annus Iubilei decimi quarti.	3283	1627	1268	700		261	224	224
Poſt annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Ezechias naſcitur incho. & Phul moritur deſinente an.	3285	1629	1270	702		263	226	226
Theglathphalaſar regnat in Aſſyria incho. an.	3286	1630	1271	703		264	227	227
Poſt annos 7.	7	7	7	7		7	7	7
Moritur Ioathan, & regnat F.eius Achaz ſub fin. an.	3293	1637	1278	710		271	234	234
Concurrit pro maiori parte cum an.primo regni Achaz.	3294	1638	1279	711		272	235	235
Reges Syriæ,& Iſrael condicunt contra Achaz an.	3295	1639	1280	712		273	236	236
Rex Aſſyriorum occidit regem Syriæ an.	3296	1640	1281	713		274	237	237
Facee occiſo, regnat Olee primo in Iſrael incho. an.	3297	1641	1282	714		275	238	238
Poſt annos 3.	3	3	3	3		3	3	3
Roma condi cœpit ſub fin.an. Olympici.	3300	1644	1285	717		278	241	241
Concurrit ferè totus cum an.primo vrbis conditæ.	3301	1645	1286	718		279	242	242
Poſt annos 4.	4	4	4	4		4	4	4
Regnãt Oſee 2.in Iſrael;& Nabonaſſar in Babyl.in fi.an.	3305	1649	1290	722		283	246	246
Concurrit ferè totus cũ an. primo Oſee, & Nabonaſſar.	3306	1650	1291	723		284	247	247
Poſt annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Mortuis Theglatphalaſar,& Achaz,regnant Salmanaſar in Aſſyria & Ezechias in Iuda ſub fin. an.	3308	1652	1293	725		286	249	249
Coinciditq́ ferè totus cum 1. Salmanaſar & Ezechiæ.	3309	1653	1294	726		287	250	250
Tobias iunior,natus creditur incho. circiter an.	3310	1654	1295	727		288	251	251
Poſt annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Salmanaſar obſidet Samariam incho. an.	3312	1656	1297	729		290	253	253
Poſt annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Capit Samariã,& imponit finẽ regno Iſrael ſub fin. an.	3314	1658	1299	731		292	255	255
Ducit Tobiã captiuum cum vxore & filio.	3315	1659	1300	732		293	256	256
Poſt annos 3.	3	3	3	3		3	3	3

Vitæ Oziæ	Regni Oziæ in Iuda.	Regni Phul in Assyria.	Regni Belosi in Babylone.	A prophetia Amos Israeliticæ captiuitatis.	Vitæ Ioahan.	Regni Zachariæ in Israel	Regni Manahem in Israel.	Vitæ Tobiæ senioris.	Vitæ Achaz.	Regni Phaceiæ F. Manahem regis Israel	Regni Phaceiæ F. Romeliæ in Israel	Regni Ioathan in Iuda.	Ab institutio olympiadum.	Vitæ Ezechiæ	Regni Theglathphalassar in Assyria.	Regni Achaz in Iuda.	Regni Oseæ I Israel 1.	Vrbis conditæ.	Regni Oseæ I Israel 2.	Ab initio regni Nabonassar.	Regni Salmanassar in Assyria.	Regni Ezechiæ in Iuda	Vitæ Tobiæ iunioris.	Sabbatici.	Iubileon	Olympiadis.	Annus.
44	28	16	16	16	1																						
10	10	10	10	10	10																						
54	38	26	26	16	11	1																					
55	39	27	27	17	12		1																				
56	40	28	28	18	13		2																				
3	3	3	3	3	3		3																				
59	43	31	31	21	16		5																				
2	2	2	2	2	2		2																				
61	45	33	33	23	18		6	1																			
4	4	4	4	4	4		4	4																			
65	49	37	37	27	22		10	5	1																		
66	50	38	38	28	23			6	2	1																	
67	51	39	39	29	24			7	3	2														99			
68	52	40	40	30	25			8	4		1																
		41	41	31	26			9	5		2	1	1													1	1.
		5	5	5	5			5	5		5	5	5														
		46	46	36	31			14	10		7	6	6											100	14	2.	2.
		2	2	2	2			2	2		2	2	2														
		48	48	38	33			16	12		9	8	8	1												2.	4
			49	39	34			17	13		10	9	9	2	1											3	1.
			7	7	7			7	7		7	7	7	7	7												
			56	46	41			24	20		17	16	16	9	8											4.	4.
			57	47				25	21		18		17	10	9	1										5.	1.
			58	48				26	22		19		18	11	10	2										5.	2.
			59	49				27	23		20		19	12	11	3										5.	3.
			60	50				28	24				20	13	12	4	1							102		5.	4.
			3	3				3	3				3	3	3	3	3										
			63	53				31	27				23	16	15	7	4									6.	3.
			64	54				32	28				24	17	16	8	5	1								6.	4.
			14	4				4	4				4	4	4	4	4	4									
			68	58				36	32				28	21	20	12	9	5								7.	4.
				59				37	33				29	22	21	13	10	6	1	1						8.	1
				2				2	2				2	2	2	2	2	2	2	2							
				61				39	35				31	24	23	15	12	8	3	3						8.	3
				62				40					32	25			13	9	4	4	1	1				8.	4.
				63				41					33	26			14	10	5	5	2	2	1			9.	1.
				2				2					2	2			2	2	2	2	2	2	2			9.	
				65				43					35	28			16	12	7	7	4	4	3			9	3.
				2				2					2	2			2	2	2	2	2	2	2				
				67				45					37	30			18	14	9	9	6	6	5			10.	1.
								46					38	31				15		10	7	7	6			10	2.
								3					3	3				3		3	3	3	3				

	ANNI								
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Assyriorũ*	*Ab introitu Israel in terram Chanaã.*	*A fundato Salomonis Templo.*	*Regni Iuda.*	*Vita Tobiæ Senioris.*	*Ab initio Olympiadũ*	*Vita Ezechiæ.*
Salmanasar rex Assyriorum moritur in fin. an.	3318	1662	1303	735	296	259	49	41	34
Senacherib regnat in Assyria incho. an.	3319	1663	1304	736	297	260	50	42	35
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ezechias deficit à rege Babylonis an.	3321	1665	1306	738	299	262	52	44	37
Senacherib inuadit Iudæa in an.	3322	1666	1307	739	300	263	53	45	38
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Eius exercitus ab Angelo percutitur an.	3324	1668	1309	741	302	265	55	47	40
Ipso occiso, regnat Asarhaddon. Et Tobias fit cæcus.	3325	1669	1310	742	303	266	56	48	41
Concurrit cũ 1. regni Asarhadon. Et Manasses nascitur.	3326	1670	1311	743	304	267	57	49	42
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Tobias senior sexagenarius lumen recipit.	3329	1673	1314	746	307	270	60	52	45
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Nabonassar, qui & Baladan, moritur in fin. an.	3331	1675	1316	748	309	272	62	54	47
Merodac, qui & Mardokēpadus regnat in Babylone an.	3332	1676	1317	749	310	273	63	55	48
Annus Iubilei decimi quinti.	3333	1677	1318	750	311	274	64	56	49
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Asarhaddon rex Assyriorum moritur an.	3335	1679	1320	752	313	276	66	58	51
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Ezechias rex Iuda moritur in fin an.	3337	1681	1322	754	315	278	68	60	53
Manasses regnat in Iuda incho. an.	3338	1682	1323	755	316	279	69	61	
Post annos 13.	13	13	13	13	13	13	13	13	
Habacuc prophetat in Iudæa an.	3351	1695	1336	768	329	292	82	74	
Manasses ducitur captiuus in Babylonem an.	3352	1696	1337	769	330	293	83	75	
Historia Iudith falso creditur accidisse an.	3353	1697	1338	770	331	294	84	76	
Post annos 17.	17	17	17	17	17	17	17	17	
Desierunt Athenis creari reges an.	3370	1714	1355	787	348	311	101	93	
Manasses genuit Amõ incho. & Tobias moritur in fi. an.	3371	1715	1356	788	349	312	102	94	
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6	
Finis regni Atheniensium incidit in an.	3377	1721	1362	794	355	318		100	
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6	
Annus Iubilei 16. sub cuius fin. moritur Merodac.	3383	1727	1368	800	361	324		106	
Ben Merodac regnat in Babylone incho. an.	3384	1728	1369	801	362	325		107	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3		3	
Amon genuit Iosiam incho. circiter an.	3387	1731	1372	804	365	328		110	
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5		5	
Manasses rex Iuda moritur sub fi. an.	3392	1736	1377	809	370	333		115	
Amon regnat in Iuda incho. circiter an.	3393	1737	1378	810	371	334		116	
Interficitur in fin. an.	3394	1738	1379	811	372	335		117	
Iosias regnat in Iuda incho. an.	3395	1739	1380	812	373	336		118	
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6		6	
Idem Iosias genuit Ioakim an.	3401	1745	1386	818	379	342		124	
Declarat se veri Dei cultorem an.	3402	1746	1387	819	380	343		125	
Genuit Alterum filium nomine Ioachaz an.	3403	1747	1388	820	381	344		126	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3		3	
Mundat Iudam ab Idolis an.	3406	1750	1391	823	384	347		129	

Vrbis conditæ.	Ab initio Regni Nabonassar.	Regni Salmanasar in Assyria.	Regni Ezechiæ in Iuda.	Vitæ Tobiæ iunioris.	Regni Senacherib in Assyria.	Regni Asarhaddō in Assyria.	Vitæ Manasse.	Regni Merodac in Babylone.	Regni Manasse in Iuda.	Vitæ Amō	Regni Bēmerodac in Babylone.	Vitæ Iosiæ.	Regni Amō in Iuda.	Regni Iosiæ in Iuda.	Vitæ Ioakim.	Vitæ Ioachaz.	Sabbatici.	Iubilæorū.	Olympiades.	Annus.
18	13	10	10	9													105		11	1
19 2	14 2		11 2	10 2	1 2														11	2
21	16		13	12	3														11	4
22 2	17 2		14 2	13 2	4 2														12	1
24	19		16	15	6														12	3
25	20		17	16	7												106		12	4
26 3	21 3		18 3	17 3		1 3	1 3												13	1
29 2	24 2		21 2	20 2		4 2	4 2												13	4
31	26		23	22		6	6												14	2
32	27		24	23		7	7	1									107		14	3
33 2	28 2		25 2	24 2		8 2	8 2	2 2										15	14	4
35 2	30 2		27 2	26 2		10	10 2	4 2											15	2
37	32		29	28			12	6											15	4
38 13	33 13			29 13			13 13	7 13	1 13										16	1
51	46			42			26	20	14										19	2
52	47			43			27	21	15										19	3
53 17	48 17			44 17			28 17	22 17	16 17								110		19	4
70	65			61			45	39	33										24	1
71 6	66 6			62 6			46 6	40 6	34 6	1 6									24	2
77 6	72 6			68 6			52 6	46 6	40 6	7 6									25	4
83	78			74			58	52	46	13								16	27	2
84 3	79 3			75 3			59 3		47 3	14 3	1 3								27	3
87 5	82 5			78 5			62 5		50 5	17 5	4 5	1 5							28	2
92	87			83			67		55	22	9	6							29	3
93	88			84						23	10	7	1						29	4
94	89			85						24	11	8	2						30	1
95 6	90 6			86 6							12 6	9 6		1 6			116		30	2
101	96			92							18	15		7	1				31	4
102	97			93							19	16		8	2		117		32	1
103 3	98 3			94 3							20 3	17 3		9 3	3 3	1 3			32	2
106	101			97							23	20		12	6	4			33	1

ſcriptum inueniunt; non diſtinguentes annos fractos ab integris: neque item illos quibus quiſque Rex ſolus, ab illis quibus etiam cum patre regnauit. Nos verò vtraque hæc, ex diligenti collatione annorum Regum Iuda, cum annis Regum Iſrael, aut alijs alibi eodem tempore regnantibus, aliquanto accuratius diſtinguere curauimus: quo factum eſt, vt noſtra annorum ſumma, neceſſario non nihil ab alijs Chronographis variata ſit. Huc accedit difficultas illa, quæ inter ſcriptores reperitur de annis quinquaginta duobus regni Oziæ Regis Iudæ, vtrum debeant ſupputari ab obitu Amaſiæ patris ſui; an verò ab initio anni decimi octaui ipſius Amaſiæ; quo tempore, quidam opinati ſunt, ipſum Oziam regnare cœpiſſe cum patre: Sed de hoc ſatis ſub toto mundi anno 3225. diſputatum eſt: Vbi etiam aliam diſcuſſimus difficultatem; videlicet, num inter obitum Amaſiæ Regis Iuda, & initium regni Zachariæ Regis Iſrael, ponenda ſint duo interregna, an vnum tantum, an verò nullum, alijs diuerſimode opinantibus. Extat etiam alia controuerſia, quæ ſummam annorum huius quintæ mundi ætatis variare poteſt: Illa nimirum quæ de annis regni Amon Regis Iuda circumfertur: cui quidam tribuunt regni annos vndecim, alij verò duodecim; nos verò duos tantum, quemadmodum ſub anno mundi 3393. num. 2. ſatis euidenter probauimus. Præterea non deſunt ex Chronographis neotericis; & qui de Epochis, ſiue de Æris ſcripſere, qui putant Nabonaſſarum illum, a cuius regni exordio ad obitum Alexandri Magni, Ptolemæus lib. 3. Almageſti cap. 8. numerat annos quadringentos viginti quattuor, eſſe illum quem ſcriptura ſacra vocat Salmanaſar; qui tribus Iſraeliticas in Aſſyrios duxit captiuas; quam opinionem à veritate procul aberrare demonſtrauimus ſub anno mundi 3306. num. 3. Sed iſta quæſtio, quemadmodum & illa quoque de initio Olympiadum, ſub quonam Iudæorum Rege, annoue regni eius, ponendum ſit (qua de re ſub anno mundi 3278. a nu. 3. vſque ad 7. fuſius diſputauimus) non tam variare poſſunt ſupputationem annorum huius quintæ mundi ætatis, quam etiam ſequentis.

A fundato Salonis Templo.	Regni Laosthenes in Assyria.	Regni Roboam in Iuda.	Regni Ieroboam in Israel.	Regni Iuda	Regni Israel	Vita Ioiada.	Regni Piritiada in Assyria.	Regni Abia in Iuda.	Regni Asa in Iuda.	Regni Nadabin Israel	Regni Baasa in Israel	Vita Iosaphat.	Sabbatici	Iubileorũ
1														
4														
5														
6														
7	1													
8	2													
3	3													
11	5													9
10	10													
21	15													
11	11													
32	26													
4	4													
36	30													
37	31													
38	32	1	1	1	1								68	
2	2	2	2	2	2									
40	34	3	3	3	3	1								
41	35	4	4	4	4	2								
42	36	5	5	5	5	3								
9	9	9	9	9	9	9								
51	45	14	14	14	14	12							70	
52		15	15	15	15	13	1							
2		2	2	2	2	2	2							
54		17	17	17	17	15	3							
55			18	18	18	16	4	1						
2			2	2	2	2	2	2						
57			20	20	20	18	6	3						
58			21	21	21	19	7		1				71	
59			22	22	22	20	8		2	1				
60				23	23	21	9		3	2	1			
61				24	24	22	10		4		2			10
3				3	3	3	3		3		3			
64				27	27	25	13		7		5	1		
4				4	4	4	4		4		4	4		
68				31	31	29	17		11		9	5		
3				3	3	3	3		3		3	3		
71				34	34	32	20		14		12	8		
72				35	35	33	21		15		13	9	73	
73				36	36	34	22		16		14	10		
8				8	8	8	8		8		8	8		

	ANNI							
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorũ	Ab introitu Israel in terram Chanaã.	A Troiæ interitu	A fundato Salemonis Templo.	Regni Iuda.	Regni Israel
Piricades rex Assyriorum moritur sub finem an.	3103	1447	1088	520	232	81	44	44
Ophrateus regnat in Assyria incho. an.	3104	1448	1089	521	233	82	45	45
Baasa rex Israel moritur, & succedit ei Ela.	3105	1449	1090	522	234	83	46	46
Ela & Zãbri necatis, regnant Amri & Thebni in Israel.	3106	1450	1091	523	235	84	47	47
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Thebni mortuo, regnat Amri solus in Israel an.	3110	1454	1095	527	239	88	51	51
Iosaphat genuit Ioram incho. an.	3111	1455	1096	528	240	89	52	52
Amri rex Israel ædificat Samariam an.	3112	1456	1097	529	241	90	53	53
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Amri moritur, & regnat Achab in Israel an.	3117	1461	1102	534	246	95	58	56
Asa corripitur dolore pedum vehementissimo an.	3118	1462	1103	535	247	96	59	59
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Moritur Asa, & regnat Iosaphat in Iuda sub fin. an.	3120	1464	1105	537	249	98	61	61
Coincidit ferè totus cum an. primo Iosaphat.	3121	1465	1106	538	250	99	62	62
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Ophrateus rex Assyriorum moritur sub finem an.	3123	1467	1108	540	252	101	64	64
Regnat in Assyria Ophratanes an.	3124	1468	1109	541	253	102	65	65
Post annos 4.	4		4	4	4	4	4	4
Ioram filius Iosaphat genuit Ochoziam incho. an.	3128	1472	1113	545	257	106	69	69
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Annus Iubilei vndecimi	3133	1477	1118	550	262	111	74	74
Achab rex Israel vicit primo Syros an.	3134	1478	1119	551	263	112	75	75
Vicit Secundo Syros an.	3135	1479	1120	552	264	113	76	76
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnãt Iorã cũ pr̃e Iosaphat, & Ochozias cũ pr̃e Achab	3137	1481	1122	554	266	115	78	78
Mortuis Achab & Ochozia, regnat Iorã in Israel sub fi. an.	3138	1482	1123	555	267	116	79	79
Concurrit fere totus cum 1. Ioram. raptus Eliæ.	3139	1483	1124	556	268	117	80	80
Nascitur filius Sunamitis, Elisei precibus impetratus.	3140	1484	1125	557	269	118	81	81
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Regnat 2. Iorã cũ pr̃e Iosaphat, & incipit fames in Israel	3143	1487	1128	560	272	121	84	84
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Iosaphat rex Iuda moritur in fine an.	3145	1489	1130	562	274	123	86	86
Ioram filius Iosaphat regnat solus in Iuda.	3146	1490	1131	563	275	124	87	87
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Idem Ioram rex infirmatur sub fin. an.	3148	1492	1133	565	277	126	89	89
Ochozias regnat cum patre super Iuda sub fin. an.	3149	1493	1134	566	278	127	90	90
Iste annus fuit vnicus regni Ochoziæ, & vltimus vtriusque Ioram, & 1. vitæ Ioas; sub cuius finem regnare cœpit Iehu.	3150	1494	1135	567	279	128	91	91
Concurrit ferè totus cum 1. Iehu, & 1. Athaliæ in Iuda.	3151	1495	1136	568	280	129	92	92
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Athalia interfecta, regnat Ioas in Iuda incho. an.	3157	1501	1142	574	286	135	98	98
Post annos 9.	9	9	9	9	9	9	9	9
Carthago condita fuit an.	3166	1510	1151	583	295	144	107	107
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6

Vitæ Ioiadæ	Regni Pitiei ades in Assyria.	Regni Asæ in Iuda.	Regni Baasa in Israel.	Vitæ Iosaphat.	Regni Ophratei in Assyria.	Regni Ela super Israel.	Regni Amri in Israel.	Regni Thebni in Israel.	Vitæ Iorã filij Iosaphat.	Regni Achab super Israel.	Regni Iosaphat in Iuda.	Regni Ophratães in Assyria.	Vitæ Ochoziæ nepotis Iosaphat.	Regni Iorã cũ patre Iosaphat 1.	Regni Ochozię cũ patre Achab.	Regni Iorã filij Achab super Israel	Famis ab Elisæo prædictæ.	Regni Iorã cũ patre Iosaphat 2.	Regni Iorã F. Iosaphat sine patre in Iuda.	Vitæ Ioas.	Regni Iehu in Israel.	Regni Athaliæ in Iuda.	Regni Ioas super Iuda.	Sabbatic	Iub. con
42	30	24	22	18																					
43		25	23	19	1																				
44		26	24	20	2	1																			
45		27		21	3	2	1	1																	
4		4		4	4		4	4																	
49		31		25	7		5	5																	
50		32		26	8		6	[illegible]	1																
51		33		27	9		7		2																
5		5		5	5		5		5																
56		38		32	14		12		7	1															
57		39		33	15				8	2															
2		2		2	2				2	2															
59		41		35	17				10	4															
60				36	18				11	5	1														
2				2	2				2	2	2														
62				38	20				13	7	3														
63				39					14	8	4	1													
4				4					4	4	4	4													
67				43					18	12	8	5	1												
5				5					5	5	5	5	5												
72				48					23	17	13	10	6												11
73				49					24	18	14	11	7												
74				50					25	19	15	12	8												
2				2					2	2	2	2	2												
76				52					27	21	17	14	10	1	1										
77				53					28	22	18	15	11	2	2										
78				54					29		19	16	12	3		1									
79				55					30		20	17	13	4		2									
3				3					3		3	3	3	3		3									
82				58					33		23	20	16	7		5	1	1						80	
2				2					2		2	2	2	2		2	2	2							
84				60					35		25	22	18	9		7	3	3							
85									36			23	19	10		8	4	4	1						
2									2			2	2	2		2	2	2	2						
87									38			25	21	12		10	6	6	3						
88									39			26	22	13		11	7	7	4						
89									40			27	23	14		12		8	5	1				81	
90												28								2	1	1			
6												6								6	6	6			
96												34								8	7	7	1	82	
9												9								9	9		9		
105												43								17	16		10		
6												6								6	6		15		

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A diluuio.*	*Monarchia Assyriorũ.*	*Ab introitu Israel in terram Chanaã.*	*Æra ia interitu*	*A fundato Salomonis Templo.*	*Regni Iuda.*	*Regni Israel*
Ioas rex Iuda genuit Amasiam an.	3172	1516	1157	589	301	150	113	113
Ophratanes Rex Assyriorum moritur in fin. an.	3173	1517	1158	590	302	151	114	114
Ocrazapes regnat in Assyria incho. an. Post annos 4.	3174 4	1518 4	1159 4	591 4	303 4	152 4	115 4	115 4
Iehu rex Israel moritur in fin. an.	3178	1522	1163	595	307	156	119	119
Ioachaz filius Iehu regnat super Israel incho. an. Post annos 4.	3179 4	1523 4	1164 4	596 4	308 4	157 4	120 4	120 4
Annus Iubilei duodecimi. Post annos 6.	3183 6	1527 6	1168 6	600 6	312 6	161 6	124 6	124 6
Rex Iuda Regem Syriæ muneribus placat. Post annos 2.	3189 2	1533 2	1174 2	606 2	318 2	167 2	130 2	130 2
Ioiada summus Pontifex moritur an.	3191	1535	1176	608	320	169	132	132
Ioas rex Iuda declinat ad idola an.	3192	1536	1177	609	321	170	133	133
Ioas cum patre suo Ioachaz regnat in Israel an.	3193	1537	1178	610	322	171	134	134
Hazael Syriæ rex moritur an.	3194	1538	1179	611	323	172	135	135
Mortuo Ioachaz, regnat Ioas solus in Israel.	3195	1539	1180	612	324	173	136	136
Occiso Ioas, regnat F. eius Amasias in Iuda sub fin. an.	3196	1540	1181	613	325	174	137	137
Concurrit ferè totus cum an. primo regni Amasias.	3197	1541	1182	614	326	175	138	138
Elisei prophetæ obitus incidit in an.	3198	1542	1183	615	327	176	139	139
Ioas rex Israel facit secum regnare Ieroboam F. an.	3199	1543	1184	616	328	177	140	140
Idem Ioas vicit secundo Syros an.	3200	1544	1185	617	329	178	141	141
Vicit tertio Syros an. Post annos 7.	3201 7	1545 7	1186 7	618 7	330 7	179 7	142 7	142 7
Amasias rex Iuda, percutit Idumæos an.	3208	1552	1193	625	337	186	149	149
Temere prouocat contra se Ioam regem Israel.	3209	1553	1194	626	338	187	150	150
Genuit Ozia. vincitur à rege Israel, qui moritur sub fi. an.	3210	1554	1195	627	339	188	151	151
Ieroboam regnat solus in Israel incho. an. Post annos 3.	3211 3	1555 3	1196 3	628 3	340 3	189 3	152 3	152 3
Ocrazapes rex Assyriorum moritur sub fin. an.	3214	1558	1199	631	348	192	155	155
Sardanapalus regnat super Assyrios incho. an. Post annos 10.	3215 10	1559 10	1200 10	632 10	344 10	193 10	156 10	156 10
Amasias interficitur, & regnat F. eius Ozias sub fin. an.	3225	1569	1210	642	354	203	166	166
Concurrit fere totus cum primo regni Oziæ in Iuda.	3226	1570	1211	643	355	204	167	167
Ionas Propheta mittitur prædicare in Niniuem an. Post annos 5.	3227 5	1571 5	1212 5	644 5	356 5	205 5	168 5	168 5
Sardanapalus obsideri cœpit in Niniue an.	3232	1576	1217	649	361	210	173	173
Annus Iubilei decimi tertij.	3233	1577	1218	650	362	211	174	174
Sardanapalus se ipsum incendio perimit an. Post annos 4.	3234 4	1578 4	1219 4	651 4	363 4	212 4	175 4	175 4
Regnant Phul in Assyria; & Belosus in Babylone an. Post annos 10.	3238 10	1582 10	1223 10	655 10	367 10	216 10	179 10	179 10
Amos Prophetat Israeliticam captiuitatem an. Post annos 2.	3248 2	1592 2	1233 2	665 2	377 2	226 2	189 2	189 2
Fit terremotus magnus in Iudæa an.	3250	1594	1235	667	379	228	191	191
Ieroboam rex Israel moritur sub finem an. Post annos 2.	3251 2	1595 2	1236 2	668 2	380 2	229 2	192 2	192 2

Vita Ioiada.	Regni Ophratanes in Assyria.	Vita Ioas.	Regni Iehu in Israel.	Regni Ioas super Iuda.	Vita Amasiæ.	Regni Ocrazapes in Assyria.	Regni Ioachaz super Israel.	Regni Ioas cũ patre Ioachaz in Israel.	Regni Ioas sine patre in Israel	Regni Amasiæ in Iuda.	Regni Ierobo am cũ patre Ioas in Israel	Vita Oziæ.	Regni Ierobo am sine patre in Israel.	Regni Sardanapali in Assyria.	Regni Oziæ in Iuda.	Regni Phul super Assyrios.	Regni Belosi in Babilone	A prophetia Amos Israelitica captiuitatis.	Sabbatici.	Iubileorum.
111	49	23	22	16	1															
112	50	24	23	17	2															
113 4		25 4	24 4	18 4	3 4	1 4														
117		29	28	22	7	5													85	
118 4		30 4		23 4	8 4	6 4	1 4													
122 6		34 6		27 6	12 6	10 6	5 6													12
128 2		40 2		33 2	18 2	16 2	11 2													
130		42		35	20	18	13													
		43		36	21	19	14												87	
		44		37	22	20	15	1												
		45		38	23	21	16	2												
		46		39	24	22	17	3	1											
		47		40	25	23		4	2											
					26	24		5	3	1										
					27	25		6	4	2										
					28	26		7	5	3	1								88	
					29	27		8	6	4	2									
					30 7	28 7		9 7	7 7	5 7	3 7									
					37	35		16	14	12	10									
					38	36		17	15	13	11									
					39	37		18	16	14	12	1								
					40 3	38 3				15 3	13 3	2 3	1 3							
					43	41				18	16	5	4							
					44 10					19 10	17 10	6 10	5 10	1 10						
					54					29	27	16	15	11						
											28	17	16	12	1					
											29 5	18 5	17 5	13 5	2 5				92	
											34	23	22	18	7					
											35	24	23	19	8					13
											36 4	25 4	24 4	20	9 4				93	
											40 10	29 10	28 10		13 10	1 10	1 10			
											50 2	39 2	38 2		23 2	11 2	11 2	1 2	95	
											52	41	40		25	13	13	3		
											53	42	41		26 2	14 2	14 2	4 2		

	ANNI							
	Ab orbe condito.	A diluuio.	Monarchia Assyriorū.	Ab introitu Israel in terram Chanaā.	A Troia interitu	A fundato Salomonis Templo.	Regni Iuda.	Regni Israel
Ozias rex Iuda genuit Ioathan inch. an.	3253	1597	1238	670	382	231	194	194
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Zacharias regnat in Israel desinente an.	3263	1607	1248	680	392	241	204	204
Manahem regnat in Israel sub fin.an.	3264	1608	1249	681	393	242	205	205
Concurrit fere totus cum primo an. regni Manahem.	3265	1609	1250	682	394	243	206	206
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Ozias rex sacerdotij munus vsurpare tentat an.	3268	1612	1253	685	397	246	209	209
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Natus creditur Tobias senior incho. an.	3270	1614	1255	687	399	248	211	211
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Achaz nascitur incho.& Manahem moritur in fin.an.	3274	1618	1259	691	403	252	215	215
Faceia F. Manahem regnat in Israel incho. an.	3275	1619	1260	692	404	253	216	216
Moritur in fine anni.	3276	1620	1261	693	405	254	217	217
Regnat Facee incho. & moritur Ozias in fin.an.	3277	1621	1262	694	406	255	218	218
Ioathan regnat in Iuda: & in Græcia incipiunt Olymp.	3278	1622	1263	695		256	219	219
Post annos 5.	5	5	5	5		5	5	5
Annus Iubilei decimi quarti.	3283	1627	1268	700		261	224	224
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Ezechias nascitur incho. & Phul moritur desinente an.	3285	1629	1270	702		263	226	226
Theglathphalasar regnat in Assyria incho. an.	3286	1630	1271	703		264	227	227
Post annos 7.	7	7	7	7		7	7	7
Moritur Ioathan, & regnat F.eius Achaz sub fin. an.	3293	1637	1278	710		271	234	234
Concurrit pro maiori parte cum an.primo regni Achaz	3294	1638	1279	711		272	235	235
Reges Syriæ,& Israel condicunt contra Achaz an.	3295	1639	1280	712		273	236	236
Rex Assyriorum occidit regem Syriæ an.	3296	1640	1281	713		274	237	237
Facee occiso, regnat Osee primo in Israel incho. an.	3297	1641	1282	714		275	238	238
Post annos 3.	3	3	3	3		3	3	3
Roma condi cœpit sub fin.an. Olympici.	3300	1644	1285	717		278	241	241
Concurrit ferè totus cum an.primo vrbis conditæ.	3301	1645	1286	718		279	242	242
Post annos 4.	4	4	4	4		4	4	4
Regnāt Osee 2.in Israel;& Nabonassar in Babyl.in fin.an.	3305	1649	1290	722		283	246	246
Concurrit ferè totus cū an. primo Osee, & Nabonassar.	3306	1650	1291	723		284	247	247
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Mortuis Theglatphalasar,& Achaz,regnant Salmanasar in Assyria & Ezechias in Iuda sub fin. an.	3308	1652	1293	725		286	249	249
Coincidit ferè totus cum 1. Salmanasar & Ezechiæ.	3309	1653	1294	726		287	250	250
Tobias iunior,natus creditur incho. circiter an.	3310	1654	1295	727		288	251	251
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Salmanasar obsidet Samariam incho. an.	3312	1656	1297	729		290	253	253
Post annos 2.	2	2	2	2		2	2	2
Capit Samariā,& imponit finē regno Israel sub fin. an.	3314	1658	1299	731		292	255	255
Ducit Tobiā captiuum cum vxore & filio.	3315	1659	1300	732		293	256	256
Post annos 3.	3	3	3	3		3	3	3

Vitæ Oziæ	Regni Oziæ in Iuda.	Regni Phul in Assyria.	Regni Belosi in Babylone.	A prophetia Amos Israeliticæ captiuitatis.	Vitæ Ioahan.	Regni Zachariæ in Israel	Regni Manahē in Israel.	Vitæ Tobiæ senioris.	Vitæ Achaz.	Regni Phaceiæ F. Manahē regis Israel	Regni Phaceiæ F. Romeliæ in Israel	Regni Ioathā in Iuda.	Ab initio olympiadum.	Vitæ Ezechiæ	Regni Theglathphalasar in Assyria.	Regni Achaz in Iuda.	Regni Oseæ I Israel 1.	Vrbis conditæ.	Regni Oseæ Israel 2.	Ab initio regni Nabonassar.	Regni Salmanasar in Assyria.	Regni Ezechiæ in Iuda	Vitæ Tobiæ iunioris.	Sabbatici.	Iubileon	Olympiadis.	Annus.
44	28	16	16	16	1																						
10	10	10	10	10	10																						
54	38	26	26	16	11	1																					
55	39	27	27	17	12		1																				
56	40	28	28	18	13		2																				
3	3	3	3	3	3		3																				
59	43	31	31	21	16		5																				
2	2	2	2	2	2		2																				
61	45	33	33	23	18		6	1																			
4	4	4	4	4	4		4	4																			
65	49	37	37	27	22		10	5	1																		
66	50	38	38	28	23			6	2	1																	
67	51	39	39	29	24			7	3	2														99			
68	52	40	40	30	25			8	4		1																
		41	41	31	26			9	5		2	1	1													1	1.
		5	5	5	5			5	5		5	5	5														
		46	46	36	31			14	10		7	6	6											100	14	2.	2.
		2	2	2	2			2	2		2	2	2														
		48	48	38	33			16	12		9	8	8	1												2.	4
			49	39	34			17	13		10	9	9	2	1											3	1.
			7	7	7			7	7		7	7	7	7	7												
			56	46	41			24	20		17	16	16	9	8											4.	4.
			57	47				25	21		18		17	10	9	1										5.	1.
			58	48				26	22		19		18	11	10	2										5.	2.
			59	49				27	23		20		19	12	11	3										5.	3.
			60	50				28	24				20	13	12	4	1							102		5.	4.
			3	3				3	3				3	3	3	3	3										
			63	53				31	27				23	16	15	7	4									6.	3.
			64	54				32	28				24	17	16	8	5	1								6.	4.
			14	4				4	4				4	4	4	4	4	4									
			68	58				36	32				28	21	20	12	9	5								7.	4.
				59				37	33				29	22	21	13	10	6	1	1						8.	1
				2				2	2				2	2	2	2	2	2	2	2							
				61				39	35				31	24	23	15	12	8	3	3						8.	3
				62				40					32	25			13	9	4	4	1	1				8.	4.
				63				41					33	26			14	10	5	5	2	2	1			9.	1.
				2				2					2	2			2	2	2	2	2	2	2			9.	
				65				43					35	28			16	12	7	7	4	4	3			9.	3.
				2				2					2	2			2	2	2	2	2	2	2				
				67				45					37	30			18	14	9	9	6	6	5			10.	1.
								46					38	31				15		10	7	7	6			10	2.
								3					3	3				3		3	3	3	3				

Vrbis conditæ.	Anni à Regni Nabonassar.	Regni Salmanasar Assyria.	Regni Ezechiæ in Iuda.	Vitæ Tobiæ iunioris.	Regni Senacherib in Assyria.	Regni Asarhaddon in Assyria.	Vitæ Manasse.	Regni Merodac in Babylone.	Regni Manasse in Iuda.	Vitæ Amō.	Regni Bemerodac in Babylone.	Vitæ Iosiæ.	Regni Amō in Iuda.	Regni Iosiæ in Iuda.	Vitæ Ioakim.	Vitæ Ioachaz.	Sabbatici.	Iubilæorum.	Olympiadum.	Annus.
18	13	10	10	9													105		11	1
19 2	14 2		11 2	10 2	1 2														11	2
21	16		13	12	3														11	4
22 2	17 2		14 2	13 2	4 2														12	1
24	19		16	15	6														12	3
25	20		17	16	7												106		12	4
26 3	21 3		18 3	17 3		1 3	1 3												13	1
29 2	24 2		21 2	20 2		4 2	4 2												13	4
31	26		23	22		6	6												14	2
32	27		24	23		7	7	1									107		14	3
33 2	28 2		25 2	24 2		8 2	8 2	2 2										15	14	4
35 2	30 2		27 2	26 2		10	10 2	4 2											15	2
37	32		29	28			12	6											15	4
38 13	33 13			29 13			13 13	7 13	1 13										16	1
51	46			42			26	20	14										19	2
52	47			43			27	21	15										19	3
53 17	48 17			44 17			28 17	22 17	16 17								110		19	4
70	65			61			45	39	33										24	1
71 6	66 6			62 6			46 6	40 6	34 6	1 6									24	2
77 6	72 6			68 6			52 6	46 6	40 6	7 6									25	4
83	78			74			58	52	46	13								16	27	2
84 3	79 3			75 3			59 3		47 3	14 3	1 3								27	3
87 5	82 5			78 5			62 5		50 5	17 5	4 5	1 5							28	2
92	87			83			67		55	22	9	6							29	3
93	88			84						23	10	7	1						29	4
94	89			85						24	11	8	2						30	1
95 6	90 6			86 6							12 6	9 6		1 6			116		30	2
101	96			92							18	15		7	1				31	4
102	97			93							19	16		8	2		117		32	1
103 3	98 3			94 3							20 3	17 3		9 3	3 3	1 3			32	2
106	101			97							23	20		12	6	4			33	1

Aeræ a Nabonassaro.	Vitæ Tobiæ iunioris.	Regni Ben Merodac in Babylone.	Vitæ Iosiæ.	Regni Iosiæ.	Vitæ Ioakim.	Vitæ Ioachaz.	Prophetiæ Ieremiæ.	Regni Nabolassar in Babylone.	Vitæ Ezechielis.	Vitæ Sedeciæ.	Vitæ Iechoniæ.	Regni Ioakim in Iuda.	Vitæ Danielis.	Regni Iechoniæ cum patre.	Regni Nabuchodonosor in Babylone.	Regni Sedeciæ in Iuda.	Captiuitatis Iechoniæ.	Prophetiæ Ezechielis.	Sabbatici.	Iubileorum.	Olympiadis.	Annus.
102	98	24	21	13	7	5	1														33	2
103	99		22	14	8	6	2	1													33	3
3			3	3	3	3	3	3														
106			25	17	11	9	5	4	1												34	2
107			26	18	12	10	6	5	2												34	3
3			3	3	3	3	3	3	3													
110			29	21	15	13	9	8	5	1											35	2
3			3	3	3	3	3	3	3	3												
113			32	24	18	16	12	11	8	4	1										36	1
7			7	7	7	7	7	7	7	7	7											
120			39	31	25	23	19	18	15	11	8										37	4
121					26	24	20	19	16	12	9	1	1								38	1
122					27		21	20	17	13	10	2	2	1							38	2
123					28		22	21	18	14	11	3	3	2							38	3
124					29		23		19	15	12	4	4	3	1						38	4
125					30		24		20	16	13	5	5	4	2				121		39	1
2					2		2		2	2	2	2	2	2	2							
127					32		26		22	18	15	7	7	6	4						39	3
128					33		27		23	19	16	8	8	7	5					17	39	4
2					2		2		2	2	2	2	2	2	2							
130					35		29		25	21	18	10	10	9	7						40	2
131					36		30		26	22	19	11	11	10	8	1	1				40	3
132							31		27	23	20		12		9	2	2		122		40	4
133							32		28	24	21		13		10	3	3				41	1
134							33		29	25	22		14		11	4	4				41	2
135							34		30	26	23		15		12	5	5	1			41	3
136							35		31	27	24		16		13	6	6	2			41	4
137							36		32	28	25		17		14	7	7	3			42	1
138							37		33	29	26		18		15	8	8	4			42	2
139							38		34	30	27		19		16	9	9	5	123		42	3
140							39		35	31	28		20		17	10	10	6			42	4
141							40		36	32	29		21		18	11	11	7			43	1

ANNALES SACRI SEXTÆ MVNDI AETATIS

AVCTORE

AVGVSTINO TORNIELLO NOVARIENSI

Congregationis S. PAVLI Clerico Regulari.

PEruenimus tandem, Deo duce atque adiutore, ad Sextæ Mundi Ætatis historiam enarrandam; quam, cum eodem comite ac fauente, perduxerimus a templi Salomonis desolatione, ad illam illius templi dissolutionem, de qua mysticus Salomon in Euangelio Ioan. cap. 2. versic. 19. dicebat: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud.] tritum illud Poetæ dictum vsurpare licebit: Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3447.

SEXTAE MVNDI AETATIS. ANNVS 1.

1 ANNO regni Nabuchodonosor decimo nono inchoante, mense (subintellige anni Hebræorum sacri tum currentis) quinto, septima die mensis, vt exprimitur 4. Reg. cap. vlt. ver. 8. siue decima die, vt dicitur Ierem. cap. vlt. ver. 12. Nabuzardan Magister militiæ Regis Babylonis (subaudi missus a Nabuchodonosor de Reblatha) venit in Ierusalem; hoc est, septima die venire cœpit, & decima peruenit; vel si septima die peruenit; in decima, vt iussionem Regis impleret, desolauit eam. Siquidem ipse incendio tradidit domum Domini, & domum Regis, & reliqua ferè omnia vrbis ædificia, præsertim insigniora; ac totum ferè murum qui erat in circuitu Ierusalem, diruit atque disiecit. Et Ieremiã quidem (iuxta ea quæ sub anno mundi 3445. num. 5. diximus) de vestibulo carceris educi, liberumque dimitti iussit; vt habitare posset cum Godolia; quem quibusdam pauperibus ac plebeis præfecit; quos, æquata solo ciuitate, reliquit in terra Iuda; vt eam colerent, præstarentque tributa, per ipsum Godoliam quotannis soluenda, Regi Babylonis. Reliquam autem populi par- *Ierosolyma desolatio.*

tem, quę remanserat in ciuitate, & eos item qui obsidione adhuc durante, transfugerant ad Chaldæos, & insuper omnia vasa ac vtensilia ærea, argentea, & aurea, quæ speciatim reperta fuerant in domo Domini, & omne æs quod congeri potuit, confractis nimirum etiam columnis, luteris, basibus, & mari æneis, quæ olim fecerat Salomon; omnia inquam abstulit Nabuzardan, & transferri fecit in Reblatha, ad Nabuchodonosor Regem ibi tum commorantem. Qui nobiliores quosdam de captiuis; nimirum Saraiam Sacerdotem primum; & Sophoniam Sacerdotem secundum; & tres Ianitores domus Domini; & Eunuchum Regis, qui erat præfectus militum; & quinque viros, ex his qui stare consueuerant coram Rege; & Sopher principem exercitus, qui probare solebat Tyrones; & alios sexaginta viros, occidit in Reblatha: reliquos autem cum supradicta præda, & cum Iosedec filio Saraiæ summi Sacerdotis, vt dicitur 1. Paralip. cap. 6. ver. 14. & 15. transmisit in Babylonem. Quæ omnia collecta sunt ex 4. Reg. cap. vlt. ver. 8. vsque ad 23. & Ierem. cap. 39. ver. 8. vsque ad 15. & cap. vlt. ver. 12. vsque ad 28. Et hæc quodammodo dici potest fuisse quinta Iudæorum captiuitas in Babylonem traducta: quandoquidem distingui quoquomodo potest a præcedenti; tum quia hæc facta fuit in mense quinto, illa autem in quarto; & prior in anno decimo octauo regni Nabuchodonosor desinente; posterior verò in decimo nono inchoante; tum etiam quia in illa translatas fuisse tantummodo animas octingentas triginta duas, affirmat Ierem. cap. vlt. In hac autem non exprimitur captiuorum numerus, qui præsumitur fuisse valde maior; quoniam tunc redacta est in solitudinem vniuersa ciuitas. Verumtamen, quia hæ duæ captiuitates, adeo proximè inuicemque coniunctæ fuerunt; rectè etiam possunt ambæ simul pro vna duntaxat captiuitate computari, quemadmodum creditur fecisse Ieremias loco citato; vbi non has duas tantum, vt diximus; sed etiam eodem modo alias duas; nempe illam in qua captus fuerat Ioakim; & illam in qua translatus est Iechonias, pro vnica pariter captiuitate computauit.

Quinta Iudæorum captiuitas.

Babylonica 70. annorum captiuitas.

2 Ceterum memoratam Sedeciæ captiuitatem, & Ierosolymæ Iudææque desolationem, quam diximus cœptam esse in mense huius anni sacri quarto, & absolutam in quinto; fuisse famosam illam septuaginta annorum captiuitatem, multis antea annis, nimirum anno quarto regni Ioakim, a Ierem. cap. 25. ver. 1. & 12. prænunciatam, & aliàs in sacris libris celebratam, præsertim in calce lib. 2. Paralip. & in principio 1. Esdræ, & Daniel. cap. 9. ver. 2. certissimum puto. Nam etsi quæ idem Ieremias cap. 29. ver. 10. de eadem septuaginta annorum captiuitate dicit, (vt Rabbi Salomon a Lyrano super 1. Esdr. ca. 1. relatus, & Caietanus super 2. Paralip. cap. vlt. Et Scaliger lib. 6. De emendatione temporum in cap. de Regibus Babylonijs, & solutione captiuitatis, non procul ab initio, existimarunt) videantur esse referenda ad transmigrationem Iechoniæ; ad quam ibidem Propheta scribit: Nihilominus, si res bene perpendatur; quæ ibi tangit Ieremias de septuaginta annis in Babylone implendis; proculdubio referri debent ad illos septuaginta solitudinis desolationisve annos, de quibus egerat cap. 25. vt benè notat Pererius lib. 10. in Danielem: Et in summa sensus verborum Ieremiæ ibi est, ac si dixisset ijs qui cum Iechonia abducti fuerant in Babylonem: Nolite credere Pseudoprophetis asserentibus breui vos in patriam fore reducendos; quia decipiunt vos; sed magis diuinæ aquiescite voluntati, quæ proculdubio est, vt maneatis ibi donec impleantur in Babylone illi septuaginta anni; quos ego aliàs, ex multis iam annis prophetaui, vtique decurrendos ab eo tempore quo desolata fuerit Ierusalem, & in solitudinem redacta. Id enim apertissimè colligitur ex citato Ierem. cap. 25. vbi a versic. 9. ad 13. Propheta manifestè prænunciat: Iudææ desolationem, a Nabuchodonosor esse faciendam; & subiungit; Quòd vniuersa terra illa, & finitimæ eius regiones, erunt in solitudinem, & in stuporem, & seruient omnes gentes istæ Regi Babylonis, per annos septuaginta: Et quod his expletis, visitabit Dominus super Regem Babylonis, & super gentem illam, iniquitatem eorum; ac ponet terram Chaldæorum in solitudines sempiternas. Quod idem prorsus est, ac si dixisset; statim, vt impleti essent septuaginta desolationis Iudææ anni; destructum iri Babyloniorum Imperium. Verum quis nesciat Ierosolymam, totamque Iudæam, non tempore transmigrationis Iechoniæ (postea enim regnauit ibi Sedecias annis vndecim)

cim) sed in captiuitate Sedeciæ, post quem nemo alius regnauit, fuisse desolatam? Ergo luce meridiana clarius est; septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos a Ieremia prænunciatos, & a prædictis alijs Auctoribus sacris memoratos; proculdubio fluxisse a capto Sedecia, totaque Ierosolymorum regione desolata: vsque ad solutionē captiuitatis, factam a Cyro Persarum Rege, in ipsomet eius primo anno, quo simul cum Dario Medo, Babyloniorum destruxit Imperium: & ad Medos Persasque transtulit; iuxta id quod etiam paulo ante monstratum fuerat Baltassaro, vltimo Chaldæorum Regi in admirabili illa scriptura, quam eidem interpretatus est Daniel dicens: Diuisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis.] vt describitur Daniel. cap. 5. ver. 8.

3 Ex dictis consequitur, reijciendam omnino esse opinionem illorum, qui distinguentes septuaginta annos captiuitatis, ab annis septuaginta desolationis: putant primos fluxisse a transmigratione Iechoniæ ad annum regni Cyri primum super Babylonios; alios verò a capto Sedecia, Ierosolymorumque desolatione, vsque ad annum secundum Darij Hystaspis, qui post Cambysem Cyri filium, regnauit in Perside: Et de istis quidem meminisse Zachariam c. 1. ver. 12. de prioribus autem prophetasse Ieremiam locis præcedenti numero citatis. Quæ quidem opinio nullatenus subsistere posse videtur; quandoquidem iam ex ipsiusmet Ieremiæ verbis demōstratum est: Iudææ desolationem, quæ non nisi postremo regni Sedeciæ tempore facta fuit, duraturam tantummodo vsque ad Imperij Chaldæorum subuersionem: & ita prorsus euenisse, vt Ieremias prænunciauerat, manifestè traditur in postremo cap. lib. 2. Paralip. & in exordio lib. 1. Esdræ. Quibus in locis apertè dicitur: tunc a Cyro solutam fuisse Iudæorum captiuitatem iuxta Ieremiæ vaticinium, ergo septuaginta anni desolationis non potuerunt peruenire ad annum secundum Darij Hystaspis: Neque Iechoniæ captiuitas (si ipsa quoque quemadmodum memorata supponit opinio, septuaginta duntaxat annis perdurasset) peruenire potuisset ad annū Cyri Monarchiæ primum: Etenim ipsa Iechoniæ transmigratio, præcessit Ierosolymorum desolationem, annis vndecim: Quare a Iechonia transmigrato, ad solutam a Cyro captiuitatem, necesse est fluxisse, non septuaginta tantum annos, sed octoginta & vnum. Igitur patet famosam illam Babylonicam septuaginta annorum captiuitatem a Ieremia prophetatam, & in sacro eloquio sæpius memoratam, non aliunde, quam a fine regni Sedeciæ, ad initium Monarchiæ Cyri, fore dimetiendam. Vnde autem cœperit, & vbi desierit illa, cuius meminit Zacharias; nos sub anno mūdi 3462. num. 3. declarabimus.

De initio, & fine Babylonicæ captiuitatis.

4 Sanè in prædicta Templi Ierosolymitani conflagratione, ac totius vrbis Iudaicæque regionis desolatione, meritò posset aliquis suspicari, deperditam omnino fuisse sacram scripturam: attenta maximè illa veterum Patrum opinione nempe Clementis Alexandrini, & SS. Theodoreti, Irenei, & Basilij, quorum non solum loca, sed etiam sententias ad verbum profert Leo de Castro cap. 43. præfationis suæ in Isaiam; Quibus alij addunt Tertullianum in lib. De habitu muliebri. Eusebium in Chronicis, & B. Hieronymum in libro contra Heluidium; qui crediderant, omnes veteris testamenti libros, in memorato Ierosolymæ incendio, a Chaldæis fuisse concrematos; Sed postea Esdræ temporibus, diuino memoriæ beneficio vel potius miraculo, ab eodem Esdra fuisse restitutos, ac denuo, prout prius erant, conscriptos. Verum quicquid sit de hac veterum Patrum opinione, quam Pererius in præfatione commentariorum suorum in Genes. præmissa, vt par erat, decenti, ob reuerentiā tantorum virorum, excusatione: & item Cardinalis Bellarminus lib. 2. De verbo Dei capit. 1. & ante istos Genebrardus libro suæ Chronologiæ 2. vbi agit de sexta mundi ætate, & de Monarchia Regis Nabuchodonosor: multis ac sanè validis oppugnant argumentis: dicimus quod etiam si tunc Chaldæi cunctos sacros codices, quotquot tum essent in Ierusalem, ignibus tradidissent (de qua re tamen nihil omnino in tota scriptura sacra innuitur) non ideo tamen necessario dicendum esset, Ecclesiam Dei, a prædicto conflagrationis tempore, vsque ad Esdram sacris libris omnino expoliatam remansisse. Quandoquidem non est credibile, quod in tanta Iudæorum atque Israelitarum multitudine, quæ ante dictam templi vrbisque exustionem, in

Libri sacri an in Ierosolymorum incendio omnes conflagrati.

Aa 2 præ-

præcedentibus captiuitatibus abducta, iam per varias mundi partes exulabat, nemo secum vlla sacrorum voluminum exemplaria tulerit; præsertim cum ex Danielis, Ezechielis, & Tobiæ libris, constet, nonnullos Iudæorum atque Israelitarum in captiuitate positos, legitima sua obseruare non omisisse; quod certè non videtur sine sacrorum librorum lectione, diu fieri potuisse. Et certum est, ex ipsis aliquos in studijs sacris aprime versatos, ac non mediocriter eruditos extitisse; vt patet de Daniele, & socijs eius, qui tamen in puerili ætate translati fuerant, & non nisi frequenti sacrorum librorum vsu, legis doctrinam assequi potuisse videntur: De Esdra quoque Sacerdote, legimus 1. Esdr. cap. 7. versic. 11. quod erat in lege Dei doctissimus: oportet igitur ipsum, ab ineunte ætate, habuisse penes se libros sacros, sine quibus, secluso miraculo, tantam sibi comparare doctrinam minime potuisset: præsertim cum necesse sit ipsum, vel adhuc puerulum in captiuitatē fuisse abductum, vel potius post eam natum; vt magis credimus, & ex his quæ sub anno mundi 3610. nu. 22. dicenda sunt, colligi poterit. Etenim ipse de Perside in Iudæam remissus est anno regni Artaxerxis Longimani septimo; hoc est post annos ab initio Babylonicæ captiuitatis, circiter centum quinquaginta; vt supputari potest in tabulis: Ergo fateri oportet, non omnes veteris testamenti libros, cum templo esse concrematos; sed ex his plures in Babyloniam, aliasque prouincias, cum ipsismet captiuis, fuisse asportatos: nam & satis receptum est quod scribit Iosephus 11. Antiq. cap. 1. nimirum Danielem, vt creditur, ostendisse Cyro Regi Persarum Isaiæ librum seu prophetiā, quæ de ipsomet Cyro facta fuerat, quemadmodum nos sub anno mundi 3517. num. 1. dicemus: ergo certum est, quod Daniel Babylonicæ captiuitatis tempore, libros sacros apud se habebat: Sed & valde item probabile est, plures alios; præsertim Sacerdotes, & Prophetas, puta Ezechielem, Aggæū, Zachariam, Malachiam, Iesum filium Iosedec, & huiusmodi alios, in captiuitate sua libros sacros ad manus habuisse, atque ex sanctarum scripturarum consolatione, captiuitatis afflictiones, & incommoda leuare studuisse; nec non etiam in se, alijsque spem liberationis excitare atque fouere.

Sed si nulli extra Ierusalem, ante eius excidium, asportati fuissent sacri codices: 5
Profecto Ieremias Propheta, rerum diuinarum zelantissimus, qui tanto antea templi ciuitatisque ruinam præuiderat; si tantisper de sacrorum voluminum exustione atque interitu dubitasset, tam graui malo quantocius occurrere non omisisset; siue exemplaria eorum alicubi occultando; siue clam eadem transmittendo ad aliquem eorum qui translati fuerant a Salmanassaro in Assyrios; vel a Pharaone Nechao in Ægyptū cū Ioachaz filio Iosiæ; aut a Nabuchodonosor in Babyloniā cū Ioakim filio Iosiæ, aut cum Iechonia filio Ioakim: Si enim idem Ieremias adeo diligens, & accuratus fuit, in eruendis, seu ab incendio præseruandis, ac tuto loco reponendis, tabernaculo, arca, altari, igne sacro, ac ceteris eiusmodi rebus, ad exteriorem illum typicumque Dei cultum pertinentibus, quemadmodum nos sub anno præcedenti num. 4. diximus, & infra etiam num. 8. dicemus: Quis dubitet quin longe diligentior atque solicitior fuisset, in abscondendis ac reseruandis sacris voluminibus, quę spiritu sancto edoctus; plenè intelligebat vtiliora fore ac magis necessaria ad salutē animarum, verumque ac spiritualem Dei cultum, in cordibus hominum, perpetuis futuris temporibus, inserendum ac prouehendum, quam prædictæ res essent, quas proculdubio aliquando deficere antiquarique oportebat? Certe si sine vllo miraculo, commodè potuerunt libri sacri, Ieremiæ temporibus, ab incendio præseruari; non video ad quid ponenda sint miracula absque necessitate. Itaque, quòd aiunt de sacrorum librornm restitutione, per Esdram facta; probabilius videtur non tam miraculo, aut diuino memoriæ beneficio, vt citati Auctores existimarunt, fuisse peractum; quam alio quodam modo: Siquidem, ex paulo ante dictis, oportet ipsum Esdram, non in Iudæa aut Ierusalem, sed in captiuitate sua diuinas didicisse litteras; & consequenter ibidem sacros habuisse codices; quos credibile non est, eum aliquando pænitus perdidisse; ita vt solo memoriæ beneficio illos denuo reparare ei opus fuerit. Duo autem occurrunt modi reparationis sacrorum librorum ab Esdra factæ, satis probabiles: Alter est, quem nos edocuit

Libri sacri quo modo ab interitu præseruati.

Sanctus

Sanctus Athanasius in Synopsi his verbis: Narratur, & hoc de Esdra; cum libri sacri per incuriam populi, & diuturnam captiuitatem, perirent; ipsum cum esset vir industrius & lector perdiligens, verique ac recti studiosissimus, eos omnes libros apud se custodiuisse; & postea eos in commune protulisse, atque ita ab interitu quodammodo vindicatos conseruasse. hæc Athanasius. Alter modus est similis ei de quo legimus 2. Machab. cap. 2. ver. 13. Vbi traditur quod Neemias, & similiter, post plures annos, Iudas Machabæus conquirentes, & congregantes de regionibus, in quibus dispersi fuerant, sacros libros, sacram instruxerunt bibliothecam. Sed illud amplius ab Esdra præstitum creditur, quod non solum plures tum penè deperditos conquisierit, verum etiam ferè omnes, a multis iam pluribus in locis corruptos ac labefactatos, vt ipse erat in lege doctissimus, diuino actus spiritu, correxerit, emendatosque, & in eum qui vsq; nunc habetur ordinem redactos, postea ediderit. Qua de re nos plenius, sub anno mundi 3610. num. 15. vsque ad 22. agemus. Nunc ad historiæ continuationem redeamus.

Ieremias captus liber dimittitur.

6 Factum est autem cum discessisset Nabuzardan de Ierusalem, venissetque in Rama, vt inter captiuorum multitudinem, quam secum ducebat in Babylonem, inuentus quoq; fuerit Ieremias Propheta vinctus catenis: siue quia, quod mandauerat Nabuzardan, quando tulit eum de vestibulo carceris, nimirum vt liber dimitteretur; officialium in curia, aut inobedientia, executioni mādatum non fuisset: Siue, quod magis reor, quia quantumuis dimissus; nihilominus præ nimia militum libertate, vt fit, ab ipsis postea inuentus, iterum captus, & in vinculis coniectus, atque cum ceteris captiuis abductus esset; Itaque vt primum hoc peruenit ad aures ipsius Nabuzardan; confestim tollens eum de medio captiuorum, & cum eo humaniter admodum alloquutus, liberum cum cibarijs, & munusculis ad Godoliam remisit, Ierem. c. 40. ver. 1. vsque ad 6. Quo in loco tametsi nulla fiat mentio Baruch eius Scribæ; ex his tamen quæ dicuntur Ierem. cap. 43. ver. 3. & 6. constat ipsum quoque Baruch relictum fuisse in Iudæa, ibidemque aliquantisper mansisse cum Ieremia, deinde simul ambos cum ceteris Iudæorum reliquis profectos esse in Ægyptum, vt infra nu. 16. dicetur. Sed & admodum probabile est, non nullos quoque alios viros Deum timentes, & Prophetæ deuotos, vel etiam cognatos; id est de genere Sacerdotali, in gratiam Ieremiæ, & ad preces eius, cum ipso pariter, a Nabuzardan fuisse dimissos; quorum postea auxilio & opera, credimus eundem Prophetam transtulisse Tabernaculum & Arcam cum ceteris rebus sacris in monte Nebo, quamadmodum infra num. 8. dicemus.

Baruch in Iudæa liber relictus.

Ieremias per Epistolam hortatur captiuos ne ad idola declinent.

7 Ceterum Ieremias miseratus eorum qui ducebantur captiui in Babylonem; cum eos non posset amplius coram, quæ ad salutem ipsorum pertinerent, docere; non destitit confirmare eos quantum potuit per Epistolam illam, nimirum cuius exemplar nobis reliquit Baruch in cap. Prophetiæ suæ postremo registratum, vt ex initio dicti capitis patet: In qua epistola hortatur eos ne legem Dei a cordibus suis vnquam amouerent, & ne ad Idola Babyloniorum declinarent, timerent ve ea; quoniam nihil aliud essent, nisi muta quædam, & insensibilia simulacra, quæ nec sibi nec alijs prodesse obesseue possunt; vt pluribus ibidem Propheta demonstrat. Huius etiam Epistolæ meminisse videtur Auctor lib. 2. Machab. cap. 2. ver. 2. Verum quia in memorata Epistola ver. 2. protestatur Propheta captiuis, quod in Babylonē mansuri erant annis plurimis; & longis temporibus, vsque ad generationes septem: Quæri potest, quomodo id consonet cum eo quod idem Ieremias non semel prædixerat, Babylonicam captiuitatem annis tantum septuaginta duraturam: Et ratio dubitandi est; quoniam, licet generationis nomen, variè admodum a scriptoribus vsurpari soleat, vt multorum testimonijs demonstrat Pererius super Daniel. cap. 9. Constat tamen, magis propriè accipi debere; vel pro communiori hominis ætate, quæ plerunque septuaginta vel octuaginta annis, quemadmodum in Psal. 89. ver. 10. legimus, concluditur; vel iuxta S. Augustinum super Psalm. 104. pro eo ætatis tempore quo quis communiter ad generandum aptus efficitur, quod vt minimum anno vitæ decimo quarto seu decimo quinto, ordinariè autem circa vigesimum, contingit: patet autem septem generationes, vtrolibet modo sumptas, longe plusquam septuaginta annos complecti. Ad hoc quæsitum allegatus Auctor in Danie-

Quomodo Iudæi mansuri erant captiui vsque ad septem generationes.

lem, post redargutas Carthusiani responsiones; respondet ipse tripliciter. primo, Illud-septem-sumendum esse indefinitè ac si dictum esset-vsque ad multas generationes-sicuti sumitur Leuit.cap.23.ver.28. corripiam vos septem plagis, idest, multis. Et Prouerb.cap.24.ver.16. Septies enim cadet iustus, hoc est, multoties. Quæ responsio, tametsi possit admitti; videtur tamen nimis generalem & indeterminatã facere propheticam hanc prædictionem. Altera eiusdem responsio est, Prophetã in citata Epistola non loqui de captiuitate Sedeciæ, quæ non excessit annos septuaginta; sed de trasmigratione Iechoniæ quæ diuturnior fuit. Nam ibidem, inquit, refert Baruch illam Ieremiæ Epistolam, scriptam fuisse ad Iechoniam, & ad Iudæos qui cum eo abducti fuerant: Sed, pace tanti viri dixerim, nullibi apparet Epistolam Ieremiæ a Barucho relatam, Iechoniæ fuisse directam, vt patere poterit legenti totum Baruchi cap.6. in quo eadem Epistola refertur: Quin potius ex eiusdem capitis initio, nimirum ex illis verbis: Exemplar Epistolæ quam misit Ieremias ad abducendos captiuos in Babyloniam &c. Et paulo post; Propter peccata quæ peccastis ante Deum, abducemini in Babyloniam captiui &c. manifestè apparet eam esse datam ijs qui tum abducebantur, vel abducendi erant: sicuti è conuerso, illam quæ describitur Ierem. cap. 29. ex eiusdem capitis initio constat, fuisse transmissam ijs qui iam ex multis annis transmigrauerant: Oportet igitur Pererium æquiuocasse, accepisseque Epistolam quæ habetur Ierem.cap.29. pro ea quæ refertur Baruchi cap.6. illa enim verè dirrecta fuerat Iechoniæ, & concaptiuis eius: hæc verò tradita fuit ijs quos traducebat Nabuzardan in Babylonem, vt dictum est. Præterea Iechoniæ captiuitas, non fuit longior captiuitate Sedeciæ, nisi annis vndecim; Atqui hæc additio, non tanta est, vt possit septem conficere generationes. Tertia denique responsio erat, septem illas generationes, esse quidem referendas ad captiuitatem in fine regni Sedeciæ factam; verum non respicere ad terminum primæ solutionis eius per Cyrum factæ; sed ad alium, nempe ad septimum illius Artaxerxis annum, qui remisit cum Esdra magnam Iudæorum multitudinem in Iudæam. Et hanc responsionem tanquam ceteris meliorem, recipiendam putamus, quoniam sicuti (quemadmodum etiam adnotauit B. Theodoretus in capite Daniel. 9.) constat Iudæos pluribus vicibus, ac veluti per partes, in captiuitatem fuisse abductos; ita etiam pluries in patriam esse remissos, videlicet semel a Cyro; & bis a memorato Artaxerxe, qui plures cum Esdra; deinde alios multos cum Neemia, in Iudæam remisit; vt suis locis dicetur. Quamuis enim nos à captiuitate Sedeciæ, ad septimum prædicti Artaxerxis annum, non annos centum septuaginta, vt Pererius existimat; sed tantummodo centum quinquaginta intercessisse putemus; vt videre est in tabulis; hæc tamen summa, inter prædictas septem generationes rectè commodèq; dispertiri posse videtur; sumpto nimirum generationis vocabulo, pro viginti circiter annorum ætate, circa quam communiter omnes ad gignendam prolem idonei esse solent.

Ieremias deplorat ruinã Ierosolymæ ac tẽpli.

Puto autem Ieremiam, statim ac liber a Chaldæis dimissus fuit, antequam iret ad Godoliam in Maspha; Dei monitu, redijsse in Ierusalem cum paucis viris, qui secum dimissi fuerant, vt ipsorum auxilio, inde tolleret tabernaculum, & Arcam Dei: Verum vt vidit templum illud, quod fuerat in admiratione cunctis gentibus; exustum & dirrutum, vrbemque totam desertam atque desolatam; grandia de imo pectore traxisse suspiria; & magnos præ nimia cordis mæstitudine eiulatus continere non valens, sedisse ibi aliquantulum, atque largiter fleuisse, ac deplorasse ciuitatis ruinam; canens super eam lugubre illud carmen, quod in libello Threnorum seu lamentationum legitur, quemadmodum ibidem ex initio eius apparet: Et postea deuotè admodum orasse ad Dominum in ea oratione, quæ in calce eiusdem libelli descripta est: Demum perexisse ad locum, in quo (vt sub præcedenti anno mundi num. 4. dictum est) priusquam caperetur ciuitas; tabernaculum, & arcam aliaque eiusmodi clam de templo sublata, ne postmodum a Chaldæis contaminarentur, absconderant; tulisseque inde omnia; eademque in monte Nebo asportasse, atque ibidem in secretissima quadam spelunca abdidisse, ipso speluncæ ostio quam diligentissimè obstructo (erat autem Nebo, mons ille trans Iordanem in terra Moab positus, de quo olim Moyses paulo antequam moreretur, iubente Domino contempla- 8

Abscondit Tabernaculum et in eo contenta, in mõte Nebo.

tus

tus est vniuersam terram promissionis, vt sub anno mundi 2583. nu. 31. dictum est) Sanè Ieremias, cum aduertisset quosdam affectasse notare locum in quo prædicta recondcrat; reprehendit eos; & protinus, hac occasione arrepta prophetauit ignotum fore locum illum donec reduceret Dominus de captiuitate Iudæos, & denuo templum reædificari concederet: tunc enim, inquit, & non prius, manifestabuntur quæ nunc occultauimus; & cum primum in templum reportata ac reposita fuerint; apparebit cunctis videntibus gloria Domini super sacrificia in nube, & igne, sicuti Moysi ac Salomonis temporibus. Quæ omnia breuiter referuntur 2. Machab. cap. 2. ver. 4. vsque ad 13. Et hæc Ieremiæ prophetia, ad vnguem impleta fuit in diebus Neemiæ vt infra suo loco dicemus.

9 His peractis Propheta venit ad Godoliam habitantē in Masphath. Videtur autē prima fronte hanc Masphath siue Maspha, non esse illam huius nominis vrbem, quæ erat in regno Iudæ, non procul a Gabaa Beniamin & Rama; de qua legimus 3. Reg. cap. 15. ver. 22. quod Asa Rex Iuda, disturbato Baasa Rege Israel ab ædificatione vrbis Rama; ex eadem materia, reædificauit Gabaa, & Maspha; sed aliam existentem in terra Maspha ad radices montis Hermon, vt dicitur Iosu. cap. 11. ver. 3. quia hæc erat in finibus terræ Chanaan, & quasi in via euntibus de Israel in Babyloniam; & ideo videtur credi posse, quod Godolias ibi manere elegisset, vt commodius posset respōdere Chaldæorū litteris ac præceptis, quæ ad Iudæos mittebantur, quemadmodū ipsemet testatur apud Ierem. c. 40. ver. 10. Verūtamen oppositū euidenter colligitur ex Ierem. cap. 41. ver. 5. vsque ad 10. vt numero sequenti explicabimus. Porrò Iudæi omnes qui de manu Chaldæorum aufugerant, & dispersi erant per regiones Iudææ, & Moabitarum, & Ammonitarum, & Idumæorum; vt audierunt quod Godolias constitutus esset a Rege Babylonis Dux populi ab eodem in Iudæa relicti; vndique confluxerunt ad eum: Quibus ille iurauit bene cum eis actum iri, si seruire Regi Babylonis ōn recusarent, manentes singuli in vrbibus suis, sub regimine ipsius Godoliæ. Itaque his atque huiuscemodi verbis animati, māserūt vnusquisq; in ciuitate sua; & collegerunt fructus eiusdem anni vberrimos, vinum scilicet, & messem multam nimis. Erat autem inter Iudæos qui venerant ad Godoliam, vnus nomine Ismael, qui cum esset de semine Iudæorum regio; indignè ferebat Godoliam cunctis Iudæis fuisse prælatum. Hunc ergo Baalis Rex Ammonitarum, cum esset hostis Chaldæorum, clam misit ad perdendum Godoliam; Quod vt innotuit ceteris Iudæorum primatibus, retulerunt insidias ipsi Godoliæ; volebatque Ioanan filius Caree, præuenire, & secreto interficere Ismaelem: Sed prohibitus est a Godolia; qui bene monentes audire recusans; mox incredulitatis suæ pœnas exoluit 4. Reg. ca. 25. ver. 22. vsque ad 25. & latius Ierem. cap. 40. ver. 6. vsque ad finem capitis.

Godolias præfectus Iudæis a rege Babylonis vbi habitaret.

10 Eodem anno, mense, vt arbitror, anni sacri septimo, qui erat anni regni Nabuchodonosor decimi noni, & Babylonicæ captiuitatis primi, mensis tertius; venit Ismael dolosè cum decem viris in Maspha ad Godoliam nihil mali ab eo suspicantem; qui cum eum benignè excepisset; ac simul comedissent; inopinato surgens cum suis Ismael improuidum occidit Godoliam; & quotquot tam de Iudæis, quam de Babylonijs reperti sunt cum eo. Accidit autem altera die, priusquam vulgatum esset facinus, vt religionis ergò venirent octoaginta viri de Sichen, & Silo, & Samaria, squalentes, rasi barba, & scisis vestibus, portantes thus & munera, vt offerrent ea in domo Domini, hoc est, in Ierusalem: Ijs de Maspha occurrit Ismael & ipse plorans, seu plorare simulans; & cum inuitasset venientes, vt aliquantisper diuerterēt ad salutandum Godoliam; perduxit eos in Maspha; atque in medio ciuitatis omnes interfecit, decem duntaxat exceptis; quod pro animabus suis, thesauros in agro absconditos eidem ostendere spopondissent: occisorum verò cadauera proiecit in lacum seu fossam, quam ibidem olim fecerat Asa Rex Iuda, quādo bellum gerebat aduersus Baasa Regem Israel. Ierem. cap. 41. ver. 1. vsque ad 10. Ex quibus apertè patet, quòd hæc Maspha in qua habitabat Godolias, proculdubio erat illa quam olim reædificauerat Rex Asa; Et nullatenus potuit esse illa, quæ ad radices montis Hermon iacebat; vt præcedenti numero dicebamus: siquidem illa non erat posita inter Samariam & Ierusalem; sed in finibus terræ Chanaam, ad quem locum, Asa bellum gerens cum Baasa, nunquam peruenire potuit nedum in eo fossas agere. Ceterum

Godolias occiditur, & quando.

Ismael interficit venientes offerre in Ierusalem.

Ismael

Ismael captiuũ ducit populum repertum in Masphæ.

Ismael non contentus tot tantasque cædes egisse in Maspha; captiuum quoque duxit reliqui populum; qui in eadem vrbe remanserat, & filias Regis Sedeciæ, quas Nabuzardan Godoliæ commendauerat: cumque pergeret Ismael cum omni præda quam fecerat, ad terram Ammonitarum; Ecce Ioanan filius Caree, & reliqui Duces bellatorum cum eo, vt audierunt quæ fecerat Ismael, conuocato reliquo populo, confestim insequuti sunt eum; quem cum prope Gabaon inuenissent; ille, relictis omnibus, cum octo duntaxat viris, festinus aufugit: Ioanam verò cum populo, qui secũ venerat, cunctos reduxit captiuos, veneruntque simul omnes in Chamaan prope Bethleem, animo transeundi ad Ægyptios propter metũm Chaldæorum: Verebantur enim ne cnm audirent occisum fuisse a Iudæis Godoliam, grauiter in ipsos animaduerterent. Cum autem super hac re prius consuluissent Dominum per Ieremiã Prophetam; illeque per eundem respondisset, nihil eos mali a Chaldæis passuros, si in Iudæa permansissent: quin potius certo scirent, si in Ægyptum transfugissent, se fame, gladio, ac pestilentia perituros: his nihilominus minime obstantibus; contra expressum Domini præceptum, maluerunt vnanimiter ire in Ægyptum, ducentes secum omnem populum, quem reliquerat Nabuzardan in Iudæa: Sed & Baruchum quoque ac Ieremiam cum ipsis proficisci coegerunt. Vt autem Ieremias peruenit in Thaphnis prophetauit venturum Regem Babylonis ad terram Ægypti; & positurum thronum suum in porta domus Pharaonis; & percussurum terram Ægypti, ac idola eius vastaturum. Quæ omnia fusius describuntur Ierem. cap. 41. vsque ad 44. Puto autem hunc aduentum regis Nabuchodonosor in Ægyptum, esse illum de quo infra nos sub anno mundi 3451. num. 4. agemus, dicemusque inde abductos fuisse Iudæos, qui ibidem aufugerant. Sed & contra easdem Iudaici populi reliquias prophetauerat etiam Isaias in toto prophetiæ eius cap. 30. & circa initia capitis subsequentis; De cetero, ob memoratam Godoliæ cædem, fugamque populi ad Ægyptios, indictum postea fuisse Iudæis annuale illud septimi mensis ieiunium, cuius meminit Zacharias Propheta cap. 8. ver. 19. communior Doctorum opinio est; & ex ipsomet eorundem Hebræorum Kalendario, quod eandem dicti ieiunij causam, sub die tertia eiusdem mensis adducit, comprobatur.

Ioanam fugato Ismaele ducit populum in Aegyptum.

Ieremias in Aegypto prophetat contra Pharaonem.

Causa ieiunij septimi mensis apud Hebræos.

11 Eodem anno, qui erat transmigrationis Iechoniæ duodecimus, vt patet in tabulis; die quinta mensis decimi, nimirum anni sacri tum currentis; venit ad Ezechielẽ in Babylonia vnus de terra Iuda, qui nunciauit ei quæ die præcedenti eidem Prophetæ reuelauerat Dominus; nimirum vastatam esse Ierosolymam a Chaldæis; & quod Iudæi qui relicti fuerant, vt in ruinis incensæ vrbis habitarent; cum pœnitentiam potius agere debuissent super his propter quæ illa eis calamitas tam grandis euenerat: e contrario semetipsos vana spe decipiebant dicentes: quod si Abraham ipsorũ pater cum vnus tantum esset, terram promissionis sibi posterisque suis a Deo datam, possidere habitatoribusque replere valuit; multo magis ipsi qui plures erãt idipsum denuo præstare poterant. Contra quos prophetauit Ezechiel, subiungens quod Abraham, tametsi solus; quia fuit fidelis possedit terram illam: At verò ipsos quantumuis plures existerent; quoniam infideles & increduli, & inobedientes erant Domino, comedentes in sanguine, & idola colentes, nec nõ homicidia, adulteria, aliaq; eiusmodi scelera perpetrantes; propterea non solum non possessuros terram patribus suis repromissam; sed potius gladio, & pestilentia, & a bestijs fore consumendos; terramque illam iu solitudinem esse redigendam. Ex quibus apparet, post necem Godoliæ, non omnes Iudæos Ierosolymis a Nabuzardan relictos, aufugisse in Ægyptum; sed aliquos ipsorum mansisse in Ierusalem; quemadmodum ex infra sub anno mundi 3451. num. 1. & 3. dicendis, clarius apparebit. Prophetauit deinde idem Ezechiel aduersus Iudæos in Babylonia commorantes, eo quod audirent verba eius, & nihil eorum quæ facienda esse inrelligebant, executioni mandarent. Ezechiel. cap. 33. ver. 21. vsque ad finem capitis.

Nunciatur Ezechieli interitus Ierusalem.

Prophetat Ezechiel contra reliquias populi Iudaici.

Et contra captiuos in Babylonia.

12 Eodem anno, die prima mensis duodecimi idem Propheta vaticinatus est contra Pharaonem prædicens: quod tametsi esset adeo fortis, & potens, vt merito Leoni Draconique posset comparari: nihilominus, tam grauiter a Rege Babylonis erat conterendus, vt multi Reges videntes ruinam eius, in stuporem essent adducendi. Ezechiel. cap. 32. ver. 1. vsque ad 17.

Et contra Pharaonem.

Eodem

13 Eodem quoque anno die prædicti mensis decima quinta, prophetauit ipse Ezechiel aduersus plures alias nationes, videlicet Afsyrios, Ælamitas, Mosochæos, Tubalæos, Idumæos, & Principes terræ aquilonaris; quod scilicet cum Ægyptijs, ipsi quoque vastandi essent, Ezechiel. cap. 32. ver. 17. vsque ad finem capitis, & ibidem addit, quod ex ipsorum pariter interitu, Pharao aliquod miseriarum suarum leuamen erat percepurus, iuxta id quod vulgo dici solet. Solatium est miseris socios habere pœnarum. *Et cōtra alias nationes.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3448.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 2.

1 ANNO proximo probabile est acta esse in Ægypto, quæ de Ieremia scribit S. Epiphanius in vita eius: nimirum quòd ipse prophetauit, exibuitque Sacerdotibus Ægypti signum, dicens: Oportere cuncta eorum simulacra concidere, simulque manufacta omnia, (subaudi idola, eorumque templa, & aras) in præceps dari: Idque tunc futurum, quando in Ægyptum venerit cum suo infante virgo enixa Deo similis. Quod postea re vera impletum fuisse, nos sub anno mundi 4051. num. 20. ostendemus. *Ieremias prophetat contra idola Aegypti.*

2 Puto etiam per idem tempus, graues illas accidisse contentiones, quæ in toto Ierem. cap. 44. describuntur, inter ipsum videlicet Ieremiam, & Iudæos in Ægypto existentes; ipso nimirum Propheta non cessante eos arguere, acriterque admodum increpare de idololatris corũdem abominationibus: Illis verò è contrario non cessantibus eidem resistere, & contradicere, palamque profiteri, velle se per omnem modum reginæ cæli sacrificia offerre; quemadmodum ibidem videri potest. Quid autem reginæ cæli nomine intelligerent; iam sub anno mundi 3338. num. 1. dictum est, quòd Lunam tali appellatione signabant. Quamquam non desunt qui magis planetam veneris, seu, vt vulgo dicitur, stellam dianam, indicari contendant, quòd ea ceteris splendidior pulchriorque sideribus appareat; tum mane, quando Lucifer, vel stella matutina; tum vespere, quando hesperus dici solet. Sed quod prius diximus, multo probabilius videtur; vt scilicet quemadmodum rectè sol rex, sic luna regina, & astra militia cæli, dici consueuerit. Denique videns S. Propheta Ieremias se suis monitionibus nihil proficere, & Iudæos obfirmatiores esse in malum; contestatus est eis, quòd propterea perituri essent gladio & fame: In cuius rei signum adijecit: Quod cum viderent Pharaonem Ephree, qui tum regnabat in Aegypto, tradi in manus inimicorum eius, & in manu quærentium animam illius; scirent vtique breui quoque implendum fore vaticinium, quod contra ipsos protulerat. *Arguit Iudaeos in Aegypto reginæ cæli sacrificantes.* *Quid sit regina cæli.* *Ieremias prophetat contra Iudaeos in Aegypto existentes, & contra Pharaonem Ephree.*

3 Sanè hoc Ieremiæ vaticinium, quòd suum omnino sortitum sit effectum, ambigere nemo debet; sed quomodo postea impletum fuerit, dubitari potest. Quia si iste rex, quem scriptura sacra vocat Ephree; idem fuit qui apud Herodotum appellatur Apries, quemadmodum sentit Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ, vbi agit, de Nabuchodonosor: certè de dicto Apries, idem Herodotus lib. 2. non valde procul a fine scribit, quod cum aduersus Cyrenæos pugnans cladem accepisset; Aegyptij qui ab ea euaserant, existimantes se a rege vltro in apertam perniciem dimissos, ab eo ingenuè desciuerunt. Ad quos sedandos ac reducendos, misit Apries Amasim; qui ab illis declaratus rex, mouit contra Apriem exercitum; eumque prælio victum, viuum in potestatem redegit: & cum aliquantulum apud se honestè habuisset; tandem incusantibus Aegyptijs, quòd suum ipsorumque inimicissimum aleret, eum illis tradidit, a quibus illico strangulatus est. Sic ex Herodoti historia, videtur Ieremiæ vaticinium fuisse impletum. Aliter verò ex Iosepho, & B. Hieronymo. Quorum alter 10. Antiq. cap. 11. alter super Threnorum cap. 4. scribit: quod Nabucho- *Quomodo impletum sit hoc Ieremia vaticinium.*

dono-

donosor anno regni sui vigesimo tertio, nimirum post præfatam prophetiam circiter tertio, subacta Cœlesyria alijsque prouincijs, hostiliter ingressus est Aegyptum; occisoque qui tunc regnabat rege; & alio rege constituto, repertos ibi Iudæos rursum captiuos Babylonem abduxit. Vnde dubium relinquitur, num Pharao Ephree, ab Amaso per Aegyptios fuerit interfectus, an a Nabuchodonosor. Et quidem si ab Amaso, vt tradit Herodotus; vtique oportet, iuxta relatam Iosephi ac B. Hieronymi historiam, ipsum postea Amasum a Nabuchodonosor fuisse occisum. Atqui id non videtur congruere cum historia Herodoti, qui ibidem deinceps multa de Amaso prosequitur, tanquam qui multo postea tempore regnauerit. Neque cum Genebrardo, qui lib. 1. suæ Chronologiæ tradit; à Nabucdonosor non Amasum fuisse interfectum; sed regi interfecto suffectum. Quid igitur? certè necessario dicendum est, vel alteram ex adductis historijs esse falsam, vel si volumus vtranq; saluare, côiectandum videtur verè Amasum illum, qui regnũ Apries, seu Ephree occupauerat, ipsumque Aegyptijs strangulandum tradiderat; postea a Nabuchodonosor fuisse interemptum; & filium eius eiusdem nominis, ab eodem Nabuchodonosor pro patre subrogatum ea lege, vt eidem deinceps fideliter deseruiret. Et tunc Iudæos ab ipso Nabuchodonosor partim fuisse interfectos, & partim in captiuitatem abductos: sicque intercessisse aliquod tempus, puta annum vnum aut alterum, inter obitum Pharaonis Ephree, & Iudæorum calamitatem a Ieremia prophetatam, ita vt (quemadmodum disertè Propheta prænunciauerat) dicti regis infortunium, bene potuerit esse signum indubitatum mox secuturæ Iudæorum infelicitatis. Hæc si vera sunt, oportet ea quæ Herodotus de vno tantum Amaso scribit; partim patri, & partim filio esse attribuenda.

Ieremias a populo suo interimitur.

Sed, vt ad Ieremiam redeamus, credibile est ipsum, cum sancto accensus zelo in memoratis populi increpationibus constantissimè perseueraret, non multo post (vt infra num. 6. probabiliter ostendemus) ibidem, hoc est, in Thaphnis a populo suo (quemadmodum Sanctus scribit Epiphanius) lapidibus obrutum occubuisse. Qui dum vixit, legem Dei prædicare numquam destitit coram regibus, & principibus, & Sacerdotibus, & omni populo; Et posteaquã pro eadem Dei lege, vincula, carceres, aliaque multa perpessus est mala; tandem etiam mori non recusauit. Propterea de ipso dicitur Ecclesiastici ca. 49. ver. 9. quod male tractauerunt illum qui a ventre matris consecratus est Propheta, euertere, & eruere, & perdere, & iterum ædificare, & renouare. 4

Ieremiæ laudes.

Verum enimuerò sanctus iste vir & Sacerdos, non solum prophetiæ dono; sed etiam singulari quadam vitæ sanctitate claruit. Fuit enim (vt paulo ante dicebamus, & ipsemet initio suæ prophetiæ testatum reliquit) eximio Dei priuilegio, q admodum paucis concessum legimus, in ipso matris vtero sanctificatus, & (vt ait B. Hieronymus in Præfatione libri ipsius Ieremiæ) virginitate sua Euangelicum virũ Christi Ecclesiæ dedicauit, & vaticinari exorsus est puer. Insuper Ecclesiam quoque Dei plurimis, ijsdemque sanctissimis scriptis illustrauit: quorum alia in sacro Bibliorum volumine, vsque hodie registrata habemus; alia in eisdem sacris libris memorata. Primi generis sunt, liber prophetiæ eius, quinquaginta duobus capitibus distinctus; & liber Threnorum seu lamentationum quas, vt num. 8. dictum est, planxit super desertam desolatamque Ierosolymam; quattuor alphabetis comprehensus. Epistolæ item duæ ad captiuos in Babylonia transmissæ; quarum altera in prophetiæ eius cap. 29. inserta est; altera ad calcem libri Baruch apposita. Qui liber etiam a plerisque eiusdem Ieremiæ fuisse creditur: quandoquidem veteres Patres passim illum citant sub nomine Ieremiæ, vt docet Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei cap. 8. quæ, inquit, causa est cur concilia antiqua, & Patres non posuerint Baruch nominatim in Canone; quia nimirum hunc librum partem esse iudicabant vaticiniorum Ieremiæ. Potuit autem liber iste communiter Barucho adscribi potius quam Ieremiæ: quoniam eum fortassis ipse Baruch non, vt aliàs solebat, ipso Ieremia dictante; sed post Ieremiæ obitum, prout se ab illo audiuisse recolebat conscripserit. Constans quoque plurimorum magni nominis Auctorum sententia est, libros Regum, duos nimirum posteriores (nam de duobus prioribus, iuxta Hebræorum traditionem a Rabano Mauro libr. 2. De Clericorum Institutione 5

Ieremiæ libri.

cap.

cap.54. relatam, primam partem ſcripſit Samuel, ſequentem verò Dauid) ab ipſo Ieremia fuiſſe compilatos; partim ex his quæ ipſe viderat; partim etiam ab his qui Annales, aut Diaria ſeu Verba dierum Regum Iuda & Iſrael conſcripſerant, ad quos ſæpe lectorem remittit illis verbis toties repetitis. Reliqua autem quæ fecit &c. nonne hæc ſcripta ſunt in libro Dierum. Qui quidem Annalium ſcriptores interdũ ipſi quoque multa ſupponunt ab alijs prius ſcripta, quemadmodum colligi poteſt ex 2. Paralip. cap. 9. ver. 29. vbi dicitur: Reliqua autem operum Salomonis priorũ, & nouiſſimorum ſcripta ſunt in verbis Nathan Prophetæ; & in libris Ahiæ Silonitis; In viſione quoque Addo videntis contra Ieroboam filium Nabat. Quorum libri hodie neque apud Hebræos, neque apud Græcos aut Latinos reperiuntur. Quod ſi quis prædictis obijciat, Iechoniæ ſubleuationem de carcere, factam ab Euilmerodach, proculdubio multis poſt Ieremiæ obitum annis contigiſſe, nimirum anno trãſmigrationis eiuſdem Iechoniæ trigeſimo ſeptimo; & tamen deſcriptam eſſe ſub finem libri quarti Regum per modum hiſtoriæ; ergò non poteſt dici Ieremias illius libri Auctor extitiſſe: Reſponderi poteſt, id vel prophetico ſpiritu præuiſum, & ad maiorem euentus confirmationem, tanquam quid præteritum, hiſtoricè fuiſſe deſcriptum: Sic enim interdum ſolent Prophetæ qui (vt ait B. Chryſoſtomus ſuper Pſalm. 43.) omnia tempora percurrunt, præterita, præſentia, & futura: Vel melius, vt communiter creditur, particulam illam poſtea a Barucho fuiſſe additam; Vel potius ab Eſdra, qui vt ſub anno mundi 3610. num. 19. dicemus, aliquot eiuſmodi additiones libris ſacris feciſſe putatur. Et ſic eadem de cauſa, videtur eſſe dicendum de his quæ in poſtremo Ierem. cap. habentur a ver. 30. vſque ad finem capitis. Quibus non obſtantibus, nemo eſt qui dubitet librum illum a Ieremia fuiſſe conſcriptum.

6 Secundi generis libri Ieremiæ, ſunt lamentationes, quas fecit in funere Regis Ioſiæ; quarum fit mentio 2. Paralip. cap. 35. ver. 24. his verbis: Mortuuſque eſt Ioſias, & ſepultus in mauſeolo patrum ſuorum; & vniuerſus Iuda, & Ieruſalem luxerunt eum, Ieremias maximè, cuius omnes Cantores atque Cantatrices, vſque in præſentem diem lamentationes ſuper Ioſiam replicant; & quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ecce ſcriptum eſt in lamentationibus.] Harum quoque lamentationum meminit Ioſephus lib. 10. Antiq. cap. 6. Vbi eas temporibus ſuis adhuc extitiſſe teſtatur. Quamuis autem non deſint qui per has lamentationes putent debere intelligi poſtremam illam Threnorum partem, quæ ſub quarto vltimoque alphabeto continetur; propter illa verba quæ ibidem ver. 20. habentur: Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, cui diximus, in vmbra tua viuemus in Gentibus.] quæ verba putant accipienda de Rege Ioſia ac morte eius: Conuenientius tamen videntur debere accipi de Rege Sedecia, qui re vera captus fuerat cum populo Ieroſolymitano, cuius calamitatem & interitum deplorat Propheta in toto ſuo Threnorum libro, vt dictum eſt. Ediderat etiam Ieremias volumen aliud, Baruchi notarij ſui manu deſcriptum, quod continebat omnia mala quæ ventura erant templo, ciuitati, ac toti regno Iudæorum: Verum cum illud impius Rex Ioakim proprijs manibus combuſſiſſet; alterum protinus iubente Domino, idem Propheta, multo copioſius eidem Barucho dictauit. amborum meminit ipſe Ieremias cap. Prophetiæ eius 36. Sed & alium ſcripſit librum Ieremias, in quo continebatur omne malũ quod venturum erat ſuper Babylonem; quem per Saraiam prophetiæ principem, miſit in Babyloniã, præcipiens ei, vt eum legeret in Babylone; ac poſtmodum, alligato ſaxo, demergeret in Euphraten, in præſagium irreparabilis exterminij eiuſdẽ Babyloniæ. Huius libri fit mentio Ierem. cap. 51. ver. 59. vſque ad finem capitis, &, vt arbitror, quæ ibidem, & in toto ſequenti capite continentur, eiuſdem libri fragmenta ſunt: Sicuti etiam plurima prædicti alterius libri qui calamitates Iudæis imminentes complectebatur, ſparſim in prophetia Ieremiæ inſerta reperiri, dubiũ non eſt. Denique aliud volumen ab eodem Propheta editum creditur, cui titulus erat deſcriptiones Ieremiæ; quarum breuiter meminit Auctor 2. lib. Machab. cap. 2. ver. 1. vſque ad 13. Ex quo loco colligere poſſumus, quod in ipſis agebatur de his quæ poſt euerſam Ieroſolymam acta fuerant; & ſpecialiter de legibus quas tranſmigrantibus ipſe præſcripſerat: De igne qui de altari acceptus occultè abſconditus

tus fuit in puteo alto & ſicco, vt obiter dicitur in cap. libri citati 1. ver. 19. De tabernaculo, arca, & altari thymiamathis, in ſpelunca montis Nebo occultatis: De reprehenſione facta ijs qui curioſe volebant notare locum in quo prædicta fuerant abſcondita: Ac poſtremo, De prædictione eorum quæ circa hæc fienda erant poſt ſolutam Iudæorum captiuitatem. Ceterum liber ille, Ieremiæ adſcriptus, quem B. Hieronymus ſuper Matthæi cap. 27. a quodam Nazaræe ſectæ Hebræo, ſibi oblatum fuiſſe aſſerit; merito, vt idem ſanctus ibidem ſentit, inter apocriphos computatur. Et conſequenter oportet deceptum eſſe Origenem, in eo quod putauit, inde deſumptum fuiſſe ab Euangeliſta dictum illud: Apenderunt mercedem meam triginta argenteis.

7 His itaque multiſque alijs pro gloria Dei exantlatis laboribus, Ieremias vir Deo plenus, ſanctiſſimam vitam, ſanctiſſimo glorioſoque fine concluſit, qui cum a ſuis mala pro bonis recepiſſet in vita ſua; poſt mortem quoque immemor iniuriæ, ac memor clementiæ, fratrum amator ac populi Iſrael perpetuo eſſe non deſtitit: hic eſt enim qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate Ieruſalem; quique poſt multa tempora, Iudæ Machabæo gladium aureum, munus a Deo detulit, in quo deijceret aduerſarios populi ſui, vt dicitur 2. Machab. cap. 15. ver. 14. vſque ad 17. Sed hic ſi quis quærat de tempore obitus Ieremiæ; dicimus, certi omnino, nihil adferri poſſe: niſi quod oportet ipſum fuiſſe interemptum intra quadriennium a deſolatione Ieruſalem: Siquidem (vt ſub anno mundi 3451. n. 1. probabitur) conſtat Baruchum, qui fuerat eius ſcriba, circa initia anni a prædicta deſolatione quinti, ſuã ſcripſiſſe in Babylone prophetiam: neque credendum eſt ipſum de Ægypto in Babylonem eſſe profectum, niſi poſt mortem Ieremiæ; vt ſentiunt Lyranus ſuper ca. 1. Baruch, & alij adducentes cauſam cur ipſe Baruch, mortuo Ieremia, de Ægypto venerit in Babyloniam; nimirum ad conſolationẽ captiuorum ibidem exiſtentium; & quia nouerat Ieremiam prophetaſſe contra Iudæos in Ægypto permanentes, vt ſupra num. 10. dictum eſt, propterea, vt primum audiuit circumferri rumores de Nabuchodonoſor expeditionem parante aduerſus Ægyptum, creditur properaſſe in Babylonem ad transmigratos ibidem exiſtentes; tum vt ſe de imminenti periculo liberaret; tum etiam vt aliqua etiam ipſis transmigratis ſpiritualia impertiri poſſet adiumenta, quemadmodum ex ſub anno mundi 3435. num. 1. dicendis patebit. Licet autem præciſè ſciri non poſſit quonam dicti quadriennij anno interfectus fuerit Ieremias; ſatis tamen probabiliter videtur poſſe teneri, quod id cõtigerit anno decimo tertio transmigrationis Iechoniæ, hoc eſt decem circiter menſibus, ex quo cũ reliquijs populi Iudaici in Ægyptum deſcenderat: non enim credibile eſt, aut zelantiſſimũ Prophetã, diutius ferre populum peruicaciter idola colentẽ; aut idololatram impiumq; populum, acerrimas ſancti viri obiurgationes longius ſuſtinere potuiſſe.

De tempore obitus Ieremiæ.

8 Porrò Ieremias (vt S. Epiphanius in vita ipſius ſcribit) iacet eo loco ſepultus, quo dudum Pharao habitauerat: Quamobrem Ægyptij poſtea, magna eum religione colebant, vbi pluribus ſe officijs ab illo adiuuari cognouerunt: Aſpides enim, & vndarum beluæ, quas Nephod appellitant Ægyptij (Latinè crocodilos dicimus) eos interimentes, poſtulationis Ieremiæ beneficio, ex illis finibus ſunt profligati; nec tam aſpidum furor, quam ex flumine, ratione pari, beſtiarum inſidiæ: Quique vel hodie adhuc fideles comperiuntur, eodem in loco ſupplicare conſueuerunt; Et ſumpto puluere, morſibus aſpidum medentur: feræ quoque aquarum hinc aufugerunt. hæc S. Epiphanius. Ex quibus patet reijciendam eſſe prorſus illam plurimorum veterum ſcriptorum opinionem, ac præcipuè Victorini Martyris, qui in commentarijs ſuper cap. 11. Apocalip. ait, Ieremiam Prophetam, nondum eſſe mortuum; ſed adhuc in terreſtri paradiſo viuere; & inde in fine mundi venturum prædicare pœnitentiã, & ab antiChriſto occidi; vt ſit vnus de illis duobus teſtibus, quorum ſit mentio, in allegato Apocalip. capite. Parum namque firma ſunt huius opinionis fundamenta. Nam quod aiunt, numquam in ſacris libris expreſſam reperiri mortem Ieremiæ: Quis neſciat neque de Iſaiæ, Danielis, Ezechielis, aliorumue plurium illuſtrium virorum ac Prophetarum obitu, quicquam in ſacra haberi ſcriptura; & tamen non inde conſequens fieri, eoſdem nec dum eſſe defunctos? Ad illud verò quod addunt, neceſſarium eſſe veridicũ reperiri ſermonem Domini, qui Iere. cap. 1. ver. 1.

De eius ſepultura.

Refellitur opinio de Ieremia quod adhuc viuat.

&

& 10. promisit facere Ieremiam, prophetam in Gentibus: respondet S. Hilarius can. 20. in Matthæum dicens: non esse intelligendũ Ieremiæ vaticinium, quasi Deus promiserit mittere illum (vt ita dixerim) personaliter ad prophetandum in gentibus: sed quod de gentium factis prophetare deberet: prædixit enim Chaldæorum victorias contra Israel, & eorum excidium. Quamuis possimus ẽt dicere, ꝙ quemadmodũ de Christo dictum fuit Isai. cap. 49. ver. 6. Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.] non quia Christus per se ipsum iturus esset ad prædicandum gentibus; sed per Apostolos suos: ita & Ieremias extitit, estque nunc quoque Propheta in gentibus non per præsentiam, sed per ipsius scripta, quæ nobis reliquit. Et nihilominus certum est ipsum etiam ad litteram fuisse Prophetam in gentibus, quando in Ægypto existens, prophetauit aduersus Pharaonem Ephree, & contra idola Ægypti, vt nos supra num. 10. & 14. retulimus.

9 Eodem anno regni Nabuchodonosor decimo nono, videlicet post tredecim obsidionis annos, vt sub anno mundi 3435. num. 1. dictum est, oportet ab eodem Rege captam, & euersam fuisse Tyrum vrbem olim in Phœnitia opulentissimam; habitatoribus eius partim occisis, partim fugatis, & ex parte item in Chaldæam traductis, prout diserte prophetauerat Isaias in toto eius ca. 23. præsertim verò ver. 12. & 13. vbi paulo post subdit: Tyrum ab hoc tempore in obliuione mansuram septuaginta annis, id est vsque ad finem Imperij Babylonici. Et hoc est quod de Iudæa quoque atque alijs Gentibus regnisque in circuitu eius existentibus, postea etiam prophetauit Ieremias cap. 25. ver. 9. & 11. nimirum, quod omnes illæ regiones euertendæ erant a Nabuchodonosor Rege Babylonis; & seruituræ eidem Regi per annos septuaginta; non quia tot annis superuicturus esset Nabuchodonosor; sed, vt clarius se se explicat idem Propheta in cap. 27. ver. 7. vbi eandem ferè prophetiam repetens, ait: quod prædictæ gentes, inter quas expresse etiam nominantur Tyrij, seruituræ erant Regi Nabuchodonosor, & filio eius, & filio filij eius, donec, inquit, veniet tẽpus terræ eius, id est, tempus visitationis, & subuersionis Imperij Chaldæorum. Quod tempus, in citato Ierem. c. 25. ver. 12. prædicitur futurũ statim post elapsos memoratos septuaginta desolationis, seruitutisue annos. Sed & eundem Tyri interitum, post Isaiam & Ieremiam, fusius prænuntiauit Ezechiel cap. 26. vsque ad 30. quemadmodum sub proximè allegato mundi anno dictum est. Quod autem Isaias loco citato prædicit Tyrum elapsis hisce septuaginta annis, in statum pristinum fore restituendam; quomodo postea ad litteram impletum fuerit, Græcorum ac Phœnicum historias prodidisse, ex B. Hieron. asserit Hector Pintus super Isa. c. adducto. *Tyrus capta atque euersa.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3450.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 4.

1 ANNO regni Nabuchodonosor vigesimo secundo, oportet Baruch Prophetam, relicta Aegypto, profectum esse in Babylonem; quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3448. numero quarto diximus, & sub anno mundi proximo num. 3. & 4. dicemus colligi potest. *Baruch pergit in Babylonem.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3451.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 5.

1 ANNO a tempore quo ceperunt incenderuntque Chaldæi Ierosolymam, quinto, die septima mensis, subintellige primi; Baruch Propheta scripsit *Baruchi prophetia coram*

Iudæis in Babylone legitur. legitque coram Iechonia,& reliquis Iudæis in Babylone captiuis secus flumen Sodi conuocatis,& congregatis,prophetiam suam, cum magna omnium commotione. Quomodo autem Iechonias qui non nisi anno suæ transmigrationis trigesimo septimo dicitur eductus fuisse de domo carceris; potuerit in hoc conuentu reperiri,dicemus infra sub anno mundi 3472. num.1. Porrò Iudæi in dicto cætu audientes Baruchi prophetiam,plorare cœperunt,& ieiunare,& orare in conspectu Domini,vere cognoscentes,atque his,& eiusmodi pœnitētiæ operibus protestantes,quod propter peccata eorum, iustè eos Deus tot tantisque calamitatibus afflixerat; & terra patribus ipsorum repromissa spoliauerat.Denique vt misericordiam coram Domino facilius inuenire possent; facta vltro inter ipsos collecta pecuniarum satis copiosa; redemerunt a Chaldæis partem vasorum argenteorū,quæ fecerat Sedecias Rex, loco aureorum, quæ prius abstulerat Nabuchodonosor cum Iechonia Rege; Et postea die decima mensis Siuan,qui erat anni sacri tertius, remiserunt prædicta vasa in Ierusalem,ad Ioakim filium Helciæ Sacerdotem; & ad alios qui cum eo ibidem remanserant; simul cum vasis mittentes tum prædictum Baruchi librum, hoc est exemplar eius; vt eum legerent recitarentque in templo Domini, in die sollemni,& opportuno cunctis audientibus; tum etiam reliquam partem collectæ pecuniæ, ad emendas hostias, & thus, aliaque ibidem offerenda pro salute Nabuchodonosor Regis, & Balthassar filij eius, quemadmodum latius describitur Baruch, cap.1.ver. 1. vsque ad 15.

Quis sit Balthassar a Baruch memoratus. Sanè hunc Balthassar,cuius meminit Baruch, oportet fuisse diuersum ab eo, qui 2
fuit vltimus Rex Chaldæorum,de quo infra suo loco agemus:quia Baruch loco citato haud dubiè videtur facere istum Balthassar, primum filiorum Regis Nabuchodonosor; & proximum eius in regno successorem: At verò qui primus, & immediatè eidem successit, fuit Euilmerodach; vt nos sub anno mundi 3472. num. 1. probabimus: Et qui postremo regnauit in Chaldæa Balthassar nomine; non fuit filius, sed nepos dicti Nabuchodonosor; vt colligitur Ierem.cap.27.ver.7. vbi Propheta prænunciat,in Babylonia, post Nabuchodonosor, regnaturum filium eius, & subinde filium filij eius, vt sub anno mundi 3429. nu. 11. dictum est; ergo iste diuersus fuit ab illo. Quis autem fuerit ille Balthassar, de quo agit Baruch, incertum est: tametsi cum Pererio lib. 5. in Danie. satis probabiliter credi posse videatur: vel eundem fuisse cum dicto Euilmerodach;ita vt fuerit binominis; vel forte melius,fuisse fratrē ipsius Euilmerodach natu maiorem, cui si vixisset post patrem,regni successio debebatur;sed quia obijt ante patrem,propterea patri successit dictus Euilmerodach. De illo quoque Ioakim filio Helciæ, quem allegatus Baruch indicat tum fuisse Sacerdotem in Ierusalem, cum reliquijs populi ibidem relicti; quis nam fuerit,non satis constat; quoniam primo Paralipomenon capitulo 6. versiculo 13. vsque ad 16. Helcias dicitur genuisse Azariam;& Azarias Saraiam;qui cum Iosedech filio suo a Chaldæis ductus est captiuus; vt ibidem,& quarto Reg.capitulo vltimo,versiculo 18. dicitur. Oportet igitur istum quoque Ioakim,vel fuisse binominem, & eundem cum præfato Azaria; vel ipsius fratrem, patruumque Saraiæ, qui forte quando abducebatur populus in Babylonem, præ senectute, relictus sit cum Godolia; & eadem de causa, post necem Godoliæ, non potuerit ire cum alijs in Ægyptum; sed cum alijs paucis remanserit in Ierusalem. Videtur autem iste Ioackim esse ille,de quo (vt nos sub anno mundi 3322. numero quinto diximus) multo ante prophetauerat Isaias capitulo 22. versiculo 20. vsque ad finem capitis sub nomine Eliacim. Nam & nomen patris consentit: ibi enim ille Eliacim dicitur filius Helciæ; & paulo post fit mentio quorundam vasorum; Forte illorum quæ nos præcedenti numero ad ipsum transmissa diximus; Et constat hæc duo nomina nempe Ioakim, & Eliacim apud Hebræos interdum alterum pro altero vsurpari; vt patet de Eliacim filio Iosiæ,quem Pharao appellauit Ioakim, quarto Reg. capitulo 23. versiculo 35. Et certum est, quod qui Iudith cap.4. versic.5. vocatur Eliachim; idem cap. eiusdem lib. 15. ver. 9. appellatur Ioachim.

Quis fuerit Ioakim filius Helciæ.

Ierusalē nō statim post captiuitatem omnino deserta. Ceterum ex his quæ supra n.1. retulimus,duo sunt inferenda. Alterum est ꝙ Ierusalē etsi destructa esset hisce tēporibus,nō tñ adhuc omnino deserta,& in solitudinē 3

pe-

penitus redacta erat; siue quia multi ex his qui post Godoliæ interitum, in Ægyptũ transfugerant; ad Ieremiæ prædicationem conuersi, ac reuersi essent in Ierusalem; siue item, quia alij de alijs vrbibus Iudæ, & Israel, vel etiam ex montibus ad quos antea quomodolibet confugientes Chaldæorum furorem euaserant, & ad Godoliã redire neglexerant, ibidem postea paulatim confluxerint; præsertim audientes ibi esse Sacerdotem Domini. Alterum est, necessario supponendum esse, quod quæ loco citato narrat Baruch, acta fuerint, antequam, anno regni Nabuchodonosor vigesimo tertio, qui pariter, vt patet in tabulis, concurrit cum excidij Ierosolymitani quinto, Nabuzardan transtulisset reliquias populi Iudaici de Ierusalẽ; reliquissetq; eam omnino desertam atque inhabitatam; quemadmodum numero sequenti dicemus. Quamobrem, ad hæc tempora rectè subordinanda; supponere oportet, prædictum annum quintum, de quo loquitur Baruch; non præcisè fuisse quintum ab vrbis templique desolatione; sed ab exordio illius anni sacri, in cuius mense quarto, capta, & in quinto incensa fuerat Ierusalem; cuius anni quinti, priores quattuor mẽses, intra quos Baruch fecit omnia quæ supra num. 1. relata fuerunt; concurrebant cum quattuor postremis mensibus anni vigesimi secundi regni Nabuchodonosor, & anni decimi quinti transmigrationis Iechoniæ; reliqui verò octo menses concurrebant cum prioribus octo mensibus anni eiusdem Nabuchodonosor vigesimi tertij, & dictæ transmigrationis decimi sexti. Iam enim sæpius dictum est, annos regni Nabuchodonosor, & dictæ transmigrationis, initium sumpsisse ab exordio circiter quinti mensis anni Hebræorum sacri. *Ratio horum temporum quo modo ordinanda.*

4 Eodem anno post excidium Ierosolymitanum quinto, qui erat regni Nabuchodonosor vigesimus tertius, vt asserit etiam Iosephus lib. 10. Antiq. cap. 11. circa medium; & decimus sextus transmigrationis Iechoniæ, vt patet in tabulis; Nabuzardã Princeps militiæ Regis Babylonis, transtulit animas Iudæorum septingentas quadraginta quinque, vt traditur Ierem. cap. vlt. ver. 30. Et hoc crediderim contigisse in reditu ipsius Nabuchodonosor de Ægypto: Scribunt enim Iosephus vbi supra, & B. Hieronymus super Threnorum cap. 4. quod Nabuchodonosor anno regni sui vigesimo tertio, subacta Cœlesyria, & Ammonitis, Moabitisque perdomitis, hostiliter ingressus est Ægyptum, occisoque qui tunc ibi erat Rege (subaudi Pharaone Ephree) & alio (nimirum nomine Amasis) substituto, Iudæos ibidem repertos, qui cum Ioanan filio Careæ (vt sub anno mundi 3447. num. 10. dictum est) in Ægyptũ transfugerant, partim interfecit, partim captiuos duxit in Babylonem, iuxta Ieremiæ vaticinium cap. eius 43. ver. 11. prolatum. Et tunc credibile est, quod de Ægypto in Babyloniam rediens, miserit etiam memoratum Nabuzardan in Ierusalẽ, vt reliquias quoque populi Iudaici quas ibidem in ruinis incensæ vrbis inhabitantes reperiret, in Babylonem abduceret; ipsamque Ierosolymam prorsus desertam atque in solitudinem omnino redactam relinqueret; quemadmodum non semel Ieremias locis aliàs citatis; & item Ezechiel ca. 33. ver. 27. vsque ad 30. disertè prænuntiauerant. Et hæc (iuxta ea quæ sub annis mundi 3428. nume. 3. & 3447. numero 1. dicta sunt) dici potest quarta, vel sexta Iudæorum captiuitas, in Babylonem traducta, sub finem anni, vt probatum est, regni Nabuchodonosor vigesimi tertij. *Ierusalem quãdo in solitudinem redacta.*

5 Porrò de prædictarum nationum, nempe Moabitarum, Ammonitarum, Ægyptiorum, aliarumque terræ Chanaam finitimarum, subuersione, iam præcesserant plurima Prophetarum vaticinia; siquidem aduersus eas prophetauerat Ieremias cap. 25. ver. 19. vsque ad 25. & cap. 44. & 46. vsque ad 50. Et Ezechiel cap. 21. 25. & 29. vsque ad 33. & item in 35. Atque etiam ante hos Isaias cap. 15. 16. & 18. vsque ad 21. Insuper Amos cap. 1. & 2. Et Abdias cap. 1. Et Sophonias cap. 2. Specialiter verò memorata Moabitarum subuersio a Rege Babylonis patrata, creditur fuisse illa, quam signanter prædixit Isaias in calce capitis 16. illis verbis: In tribus annis quasi anni mercenarij, auferretur gloria Moab &c. Illos namque tres annos debere accipi medios inter annum desolationis Ierusalem, & annum excidij Moabitarũ, probat Leo de Castro super adducto Isaiæ loco, auctoritate Beati Hieronymi putatque hunc regni Moab interitum, esse illum met, quem prædixit etiam Ieremias in capitulo prophetiæ eius 48. Eiusdem quoque opinionis videntur fuisse Hugo *Nationum Iudæa finitimarũ subuersionis vaticinia.*

Cardinalis, & Hector Pintus super eodem Isaiæ loco. Quod si ita est, falluntur, qui arbitrantur, Moabitarum euersionem ab Isaia prænunciatam, fuisse factam a Senacherib Assyriorum Rege. Quamquam de hac re nihil certi affirmari posse videatur: quandoquidem fieri possit, vt Moabitæ non semel subuersi fuerint, nimirum prius a Rege Assyriorum, postea iterum a Rege Babylonis; & quod priorem ipsorũ interitum prædixerint Isaias & Amos; posteriorem verò Ieremias. Credimus item memoratam Aegypti ruinam, & vrbium eius a Nabuchodonosor hoc eodem anno factam; illam esse, quam prædixerat Ieremias in calce capitis 44. Vbi etiam disertè prænunciat, quod Dominus daturus erat Pharaonem Ephree in manus inimicorum suorum, sicuti fecerat de Sedecia; & hoc dat pro signo Iudæis qui in Aegyptum transfugerant, subiungens; quod & ipsi ibidem disperdendi erant ab eodẽ Rege Babylonis; ergo oportet ꝙ ipsi Iudæi prædictum viderint signum, hoc est ꝙ antequam ipsi de Aegypto abducti essent, viderint memoratum Pharaonem a Babylonijs captum, & forte etiam occisum, & subsequenter ipsi quoque mala, quæ eis prophetauerat Ieremias, experti sint. Fuit autem prædictus Ephree Pharaonum postremus. Nam Amasis, qui eidem suffectus creditur; nusquam Pharao vocatus legitur; fortassis quod non absolutus rex fuerit; sed quodammodo vice Regis, res Aegyptiorum administraret; essetque Nabuchodonosoris seruus, vt asserit Genebrardus lib. Chronologiæ suæ 2. vbi agit de ipso Nabuchodonosor.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3452.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 6.

Nabuchodonosor Monarcha quando dici cœperit.

1 ANNO regni sui vigesimo quarto circiter ineunte, Nabuchodonosor Rex Babylonis, post tot tantasque victorias, de tot tantisque nationibus reportatas, valde iam admodum aucto ac dilatato regni sui imperio; creditur Monarchæ nomẽ obtinuisse; voluisseque, vt deinceps Regni seu Monarchiæ suæ anni, ab hoc tempore dinumerari inciperent; ita vt iste annus, qui erat ab exordio regni sui vigesimus quartus, idem quoque esset diceretur que Monarchiæ eius, primus. Quod quidem ab alijs item Regibus aliquando, graui aliqua de causa, factum fuisse, patet exemplis, tum Iosaphat, & Sedeciæ Regum Iuda sub anno mundi 3095. num. 3. adductis; tum alijs adducendis; nimirum Cyri, vt ex sub anno mundi 3494. num. 4. dicendis patebit; Et item Herodis, cuius annos numerat Iosephus non solum a regno eidem a Romanis tradito; sed etiam iterum ab Ierosolyma per ipsum expugnata. Et denique de Augusto Cæsare certum est, quod Imperij sui annos multi demum ab Actiaca pugna, deuictoque Antonio, ac subacta Aegypto, tanquam si tunc primum imperare cœpisset, supputare solent.

Nabuchodonosor quando cœperit euertitq; Niniuem.

2 Eodem anno nimirum post Alexandriam totamque Ægiptum subiugatam (vt apertè colligitur Nahum capitulo 3. versiculo 8. vsque ad 11. Et latè probat Ribera super eiusdem Prophetæ ca. 2. num. 16. vsque ad 28. & nos sub anno mundi 3321. nu. 5. indicauimus) Nabuchodonosor cepit subuertitque Niniuem. Quod etiam videtur prænunciasse indicareque voluisse Ieremias capitulo 25. versiculo 26. illis verbis: Cunctis quoque Regibus aquilonis de propè; & de longe.] Nam, vt ait Ribera vbi supra, per Reges aquilonis de prope; signantur Reges Assyriorum, qui erant vicini Medis, & Babylonijs; & de quibus dicitur Iudith capitulo vltimo versiculo quinto: Venit Assur ex montibus ab aquilone &c. Falluntur ergo Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum capitulo 24. & qui eum sequuntur dicentes: ipsum Nabuchodonosor anno regni sui primo, cepisse Niniuem; nondum enim tunc Ægyptios subiugauerat: Sed nec eos nisi anno regni sui vigesimo tertio

subiu-

subiugare potuit, vt sub præcedenti anno mundi numero 4. & 5. tactum est. Credere verò etiam debemus eundem Nabuchodonosor, non nunc primum cepisse Niniuem, iam enim multos ante annos illa a Merodach prædecessore suo capta, & Babyloniorum imperio adiuncta, subactaque fuerat; vt sub anno mundi 3335. nu. 1. & 2. diximus; Sed quod hoc tempore idem Nabuchodonosor iratus contra Niniuem, eam euertere voluerit, quod ei forte aliqua in re graui, parere recusauerit; vel ab eo aliquatenus deficere, aut tale quid attentare præsumpserit; iuxta ea quæ a nobis de eadem vrbe, sub anno mundi 3371. num. 5. dicta sunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3453.

SEXTÆ MVNDI ÆTATIS ANNVS 7.

1 ANNO regni Nabuchodonosor vigesimo quinto qui erat Monarchiæ eius, seu a subacta Ægypto secundus, ipse Nabuchodonosor vidit somniũ statuæ illius magnæ ac terribilis quæ describitur Daniel. cap. 2. cuius caput erat aureum; pectus & brachia de argento; venter & illia ærea; tibiæ autem ferreæ, & pedum quædam pars ferrea; quædam verò fictilis: Cumque perterritus simulque euigilans, illud recolere non valeret; nimia accensus cupiditate sciendi, quid nam esset quod in sõnis viderat, & quidnam significaret atque portenderet; confestim conuocari iussit omnes sapientes regni sui; nimirum Ariolos, Magos, Maleficos, & si qui erant eiusmodi alij; petijtque ab eis, vt indicarent sibi somnium quod viderat; & interpretationem eius; alioqui certo scirent se perituros. Qui cum id se facere non posse faterentur; ira excandescens Rex, edictum protulit, vt cuncti interimerentur. Egressus itaque, iubente Rege, Arioch Princeps militiæ eius, interficiebat eos. Cum autem ad necem quoque conquirerẽtur Daniel, & socij eius (nam & ipsos pariter tanquam sapientes in decreto Regis comprehendi volebant) sciscitatur Daniel causam tã crudelis edicti; & protinus, illa cognita, inducias, prædicti Principis fauore, a Rege obtinuit, ad indicandum ei somnium, & interpretationem eius: atque interim cum socijs sedulo orans, meruit a Deo tandem consequi illius mysterij reuelationem. Mox gratijs Auctori omnium bonorum pro tanto munere actis, adiuit Daniel Principem Arioch; a quo sine mora introductus coram Rege, eidem omnia quæ scire cupiebat, indicauit. Quibus auditis, Rex præ nimio rei stupore, statim corruens in faciem suam, adorauit Danielem; hostiasque, & incensum præcepit, vt sacrificarent ei (quæ tamen ipsum respuisse queẽadmodum postea fecisse SS. Paulum, & Barnabam Actorum cap. 14. ver. 13. vsque ad 18. legimus, certissimè credendum est) mox Deum Iudæorum, verè super omnes deos esse, publicè proclamans Nabuchodonosor Rex, ipsum Danielem multis magnisque decoratum muneribus, in sublime extulit; & Principem constituit super omnes prouincias Babylonis; ac Præfectum Magistratuum, super cunctos sapientes Babylonis; & vt in foribus Regis iugiter esse posset. Insuper, ad eius petitionem, socios quoque suos Sidrach, Misach, & Abdenago, super opera Babylonis Præfectos esse mandauit. Quæ omnia latius in cap. Danielis proximè adducto narrantur. *Nabuchodonosor vidit somniũ statuæ grãdis.*

2 Vbi, quod initio capitis dicitur: hæc facta fuisse anno regni Nabuchodonosor secundo; proculdubio aduertendum est, nomen regni pro Monarchiæ vsurpari; vt ex his quæ in eiusdem libri cap. 1. dicuntur, liquido colligit B. Hieronymus. Nam Daniel cum prædictis socijs suis in Babylonem abductus fuerat anno regni Ioakim Regis Iuda tertio desinente, vel quarto inchoante; porrò annus quartus regni Ioakim erat primus regni Nabuchodonosor, vt patet Ierem. cap. 25. ver. 1. Cum autem

Daniel,& sodales eius in Babylone adhuc essent pueri; ibidem, de mandato Regis Nabuchodonosor eruditi sunt tribus annis, antequam introduceretur in conspectu eius, vt dicitur Daniel. capitulo 1. versiculo 5. vsque ad 18. ergo non poterat esse annus regni Nabuchodonosor secundus, quando Daniel iam factus vir, indicauit eidem Regi somnium, & significationem eius; & ipsius sodales viri pariter iam effecti, super opera Prouinciæ Babylonis constituti sunt: Sed oportet quod esset annus secundus, non regni; sed Monarchiæ dicti Nabuchodonosor; seu, quod idem est, a depopulata Ægypto, vt supra expositum est, & apertè tradit Iosephus 10. Antiq. cap. 11. vltra medium, vbi memoratam somnij narrat historiam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3454.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 8.

Darius Medus nascitur.

1 ANNO proximo, qui erat regni Nabuchodonosor vigesimus sextus, & a templi vrbisque desolatione, seu Babylonicæ Iudæorum captiuitatis, vt in tabulis apparet, octauus, oportet natum esse in Media Darium illũ qui postea fuit Rex Medorum, & simul cum Cyro Rege Persarum, occupauit extinxitque regnum Babyloniorum, anno prædictæ captiuitatis septuagesimo, vt suo loco dicetur. Tunc enim ipse Darius erat annos natus sexaginta duos, vt disertè scriptura sacra testatur Danielis cap. 5. in fine: totidem autem ab hoc anno ad septuagesimum eiusdem captiuitatis fluxisse, computari potest in tabulis. Vnde patet decipi Genebrardum, qui lib. suæ Chronologiæ 2. vbi agit de Monarchia Chaldæorum, & de Nabuchodonosor, secutus Auctorem Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 28. asserit; quo die Nabuchodonosor templum inuasit Ierosolymitanum; eo die natum esse Darium, Medum hostem eius: a quo postea, in pœnam tanti sceleris, euersum est regnum, & Monarchia Babylonis. Quæ positio stare non potest. Nam si prædictus Darius natus esset quo die exustum est templum; proculdubio, non sexaginta duorum tantũ; sed septuaginta fuisset annorum, quando occupauit, subuertitque Babylonicum imperium. Neque potest dicta opinio sustineri dicendo: Præfatos Auctores, forte secutos esse sententiam quorundam, qui putarunt, Regnum Chaldæorum anno septuagesimo, non quidem a templi desolatione; sed a transmigratione Iechoniæ fuisse extinctum: Quia nec sic, a templo exusto, ad destructum Babylonis imperium, inueniri possent anni sexaginta duo; sed tantummodo quinquaginta nouem. Siquidem constat Iechoniæ transmigrationem, annis vndecim ante exustionem templi contigisse.

Quis fuerit iste Darius Medus.

Sanè quis fuerit iste Darius, & cuius fuerit filius, plures variæque apud scriptores reperiuntur opiniones: quarum septem enumerat Pererius in principio lib. 7. commentariorum suorum in Danielem. Ex quibus septimam (quam ipse auctoritatibus Iosephi 10. Antiq. cap. 12. B. Hieronymi super Danie. cap. 5. & 9. & Lyrani sup. Danie. cap. 6. & 9. confirmat, & tanquam probabiliorem, atque ad profanam historiã cum sacra conciliandam, magis accommodatam, ceteris præfert) rectè nos quoque sequi possumus. Habet autem ista opinio, Darium fuisse illum, quem Græci Cyaxarem appellant, putantque fuisse Astyagis Medorum atque Persarum regis filium; siue naturalem, si vera scribit Xenophon de Pædia Cyri lib. 8. siue adoptiuũ, si verior est opinio Herodoti lib. 1. & aliorum, quos idem Pererius citat, qui tradũt, Astyagem non habuisse filium; sed vnam tantum filiam nomine Mandanen, ex qua postea natus est Cyrus Persa. Hæc si vera sunt, oportet ponere duos fuisse Cyaxares; alterum Astyagis patrem, alterum ipsius filium; quod non est inconueniens; quandoquidem constat etiam Cyri, tam patrem quàm filium, Cambysem fuisse appellatum. Quod autem idem Darius dicatur (Daniel. cap. 9. ver. 1.) filius Assueri, nihil 2

præ-

prædictis officit. Quandoquidem constat Assueri vocabulum, quod per excellentiam, magnum Principem significabat, non fuisse nomen proprium viri; sed commune multis regibus Medorum atque Persarum; qui quòd re vera magni ac supremi essent Principes, interdum Assueri cognomento nuncupari solebant: Et ita rectè potuit, loco Danielis citato, Astyages, Assueri nomine significari.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3456.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 10.

1 ANNO Olympiadis quadragesimæ quintæ tertio, regnare cœpit in Media Astyages, vt scribit Eusebius in Chronicis. Quod ideo hic adnotandum duximus; quia ad historiam Darij regis Medorum, & Cyri regis Persarum (quorum scriptura sacra non semel mentionem facit) probè intelligendam, haud mediocriter conferre poterit. Hunc Astyagem (cuius meminit Daniel in fine capitis 13.) Eusebius vbi supra, facit postremum regem Medorum; sed melius alij, penultimum dicunt: cuius diuersitatis rationem, nos sub anno mundi 3493. num. 1. assignabimus. De hoc rege scribunt Herodotus lib. 1. Et ex Trogo Pompeio, Iustinus historicus libr. 1. Et post hos Auctor Historiæ Scholasticæ Danielis cap. 16. & alij; quòd vnicam habuit filiam nomine Mandanen: Quæ cum visa esset a patre in somnis emittere tãtum vrinæ, vt omnem ipsius vrbem oppleret, atque vniuersam Asiam inundaret; consuluit rex Ariolos; qui eo somnio significari dixerunt, filium ex filia nasciturum; qui sibi imperium arriperet, ac totius Asiæ se Dominum faceret. Quo responso perterritus Astyages, filiam non claro alicui Medorum viro, ne paterna quoque nobilitas, nepotis animum extolleret; sed cuidam mediocri, de genere Persarum, cui nomen erat Cambyses, in matrimonium dedit. Cumque eodem quo filiam collocauerat anno, per somnium vidisset rex, ex illius vtero exire vitem, quæ suis palmitibus omnem Asiam obtendere videbatur: Et ab Interpretibus, tali visione, prioris significationem confirmari intellexisset; aucto timore, grauidam ad se filiam accersit, vt sub eius conspectu fœtus necaretur. Natus ergo filius, Harpago regis cõsiliario occidendus traditur. At ille veritus, ne si regnum ad infantis matrem aliquando deueniret, illa de se vltionem sumeret; cuidam regij pecoris pastori infantem exponendum committit. Quòd audiens eiusdem pastoris vxor, cui tum forte natus erat filius mortuus; ardens desiderio videndi filium regium, adeo molesta fuit viro, vt ad quærendum illum in syluam reuersus, cum adhuc viuentem comperisset, & sugentem vbera canis, quæ illum a feris ac volucribus defenderat, eundem protinus vxori detulerit: Cui tantopere placuit paruulus, vt eum pro filio enutrire, ac eius loco proprium iam defunctum exponere decreuerit. Cum autẽ creuisset puer, qui inter Pastores, Cyri nomen acceperat, & casu ab auo cognitus, tandem Magorum suasu, in Persidem fuisset relegatus; ipsi postea Astyagi, Harpago auctore atque adiutore, bellum intulit; & in prælio captum, regno spoliauit; Hyrcanisq; honoris causa, præposuit, vt latius videre est apud citatos Auctores, præsertim Herodotum & Iustinum.

Astyages regnat in Media.

Cyri ortus.

2 Porrò hunc Astyagem, vel Cyaxarem eius patrem, (quem primum Asiæ populos in prouincias distinxisse tradit Herodotus lib. 1.) quorum alter fortè fuit ille Assuerus pater Darij Medi, cuius fit mentio Daniel. cap. 9. in principio; Gerardus Mercator in sua Chronologia, & Melchior Canus lib. 11. locorum Theologicornm cap. 5. ad 9. putant fuisse maritum Esther, eo potissimum fulti argumento, quòd alioqui nõ facile saluari posse videatur, id quòd dicitur Esther cap. 2. ver. 6. & cap. 11. versic. 4. nempe Mardochæum fuisse ex ijs qui translati fuerant de Ierusalem cum rege Iechonia. Sed huic positioni multa obstant. Nam neque de Astyage, neque de Cyaxare eius patre, verè dici posse videtur, quòd de Assuero marito Esther legimus in prin-

Assuerus pater Darij Medi non fuit maritus Esther.

principio libri ipsius Esther; videlicet, quòd regnauerit ab India vsque ad Æthiopiam super centum viginti septem prouincias; quia dictorum regum temporibus, adhuc admodum florebat Chaldæorum imperium, quod proculdubio magnam dictarum prouinciarum partem possidebat. Deinde præfatus Assuerus erat de semine Medorum, vt apertè testatur Daniel vbi supra. At maritus Esther, non obscurè, & de sanguine Persarum, & regem Persarum se esse fatetur Esther cap. vlt. ver. 10. & 14. & passim se Artaxerxem appellat, quod Persarum, non Medorum regum nomē fuisse perhibetur. His adde, quòd maritus Esther, disertis verbis cap. vlt. ver. 16. regnum suum altissimi Hebræorum Dei beneficio, & patribus suis, & sibi traditum recognoscit: At de Assuero patre Darij, neque de alijs Medorum regibus, qui fuerunt ante Imperij Babylonici excidium, nusquam scriptum reperitur, quod vnquam Deum Hebræorum coluerint, vt testatur Cardinalis Bellarminus, libr. 1. De Verbo Dei cap. 7. Denique maritus Esther, in Susis regiam habuisse dicitur, Esther cap. 1. ver. 2. Ex quo inferri potest, ipsum non fuisse vnum ex his regibus qui præcesserant Cyrum: quandoquidem ipse Cyrus, aut aliquis de posteris eius, creditur fuisse primus, qui post subactos Babylonios, regiam Persarum in Susin, siue in Susis posuerit, quæ caput erat Prouinciæ Susianæ: Et hoc quia non multum aberat a Media; & quodammodo posita erat in finibus Assyriæ, Babyloniæ, Persidis, & Mediæ; vt in quinta Asiæ tabula apud Strabonem li. 15. cerni potest; proindeque ad regendas tutandasque omnes hasce prouincias, eisdem regibus Persarum subditas, multo commodior videbatur, quàm Persepolis olim ipsorum regia: In qua tamen, quoniam erat totius Persidis Metropolis; & ab alijs nationibus remotior, ac tutior, thesauros regios asseruari curabant, vt idem Strabo ibidem tradit. Quod verò attinet ad Mardochæi vitam, non debuit Melchior Canus vereri, violentam esse illam prædictorū libri Esther locorum intelligentiam, quam ipse subinde ibidem affert, dicens: eam non esse accipiendam, quasi ipse Mardochæus personaliter inter captiuos ductus sit in Babylonem; sed quasi ab illis postea prodierit. Nam licet Auctor Historiæ Scholasticæ, de hac re dubius fuisse videatur; quippe qui in historia lib. 4. Reg. cap. 39. dixerit: quod cum Iechonia transmigrarunt quoque Mardochæus, & Ezechiel: In historia autem libri Esther cap. 1. dicat; quòd Mardochæus de transmigratione Iechoniæ descenderat: Tamen etiam ante Canum, Rabbi Paulus, a Carthusiano super cap. 1. Esther relatus; & item Caietanus super eiusdem lib. ca. 2. Et post Canum Pererius lib. 10. in Danielem, vbi duo loca libri Esther expendit; Et libr. 13. vbi agit de Artaxarxe Mnemone; & Cardinalis Bellarminus loco supra citato, tenent. Mardochæum non fuisse inter eos, qui cum Iechonia transmigrarunt; sed postea de illorum progenie esse natum. Quamquam hic aduertere oportet; quod ex his qui hanc sequuntur opinionem, aliqui, nempe Rabbi Paulus, & Caietanus, & Pererius, conantur id colligere ex ipsismet scripturæ verbis Esther cap. 2. ver. 5. & 6. dicentes: illud-Qui translatus fuerat-esse referendum, non ad ipsum Mardochæum; sed ad Cis proauum eius, ibidem paulo ante nominatum. Quibus aduersatur Carthusianus loco citato disputans cōtra prædictum Rabbi Paulum; & contendit, illud-Qui translatus fuerat- referri debere ad ipsum Mardochæum; quemadmodum, & illud quod ibi proximè sequitur-Qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ-Et hoc proculdubio litteræ sacri textus magis consonat. Vnde multo melius ipse Canus, & Bellarminus, idem aliter colligunt dicentes: Ipsum Mardochæum, non in persona ptopria, sed maiorum suorum, fuisse translatum; vt nos latius sub anno mundi 3650. num. 5. explicabimus.

Herodoti historia vnde exordium sumat.

Ab hisce circiter temporibus, suam exorditur Herodotus Historiam, quam nouē 3
libris comprehendit, & singulos singulis Musis dicat, earumque nominibus inscribit; eamque perducit vsque ad reditum de Græcia Xerxis in Asiam. Huius namque regis temporibus ipsum viguisse Herodotum, testatur Diodorus Siculus lib. 3. in capitis 19. initio. Quamquam autem idem Herodotus, obiter ac sparsim, de alijs quoque rebus multo vetustioribus agat, & de quibusdam Aegypti regibus, qui longe ante hæc tempora præcesserant, vt sunt Apries, Necus, Psamnitis, & huiusmodi: Videtur tamen vniuersalem totius historiæ seriem, & continuationem auspicari a Crœso, qui per idem tempus regnabat in Lydia, quo Astyages in Media. Erat autem

Crœsus

Cræsus Lydorum rex filius Halyatte, & frater Arienæ, quæ nupta est Astyagi auo materno Cyri, qui postea fuit rex Persarum. Vnde præfatus Auctor, de ipso quoque agit Astyage Cræsi affines & de ortu Cyri ex Astyagis filia nomine Mandana; & quomodo infantulus mirabiliter ab interitu fuerit præseruatus; ac postea vir factus, auum Astyagem regno spoliauerit; & Persarum rex factus, Cræsum pro cognato eius Astyage contra se bellantem vicerit; eoque capto Lydorum regnum extinxerit; ac deinde Darium regem Medorum, in subiugando sibi Babylonico imperio, iuuerit; atque illo mortuo, ipse tandem Medorum Persarumque Monarcha effectus; postremo aduersus Massagetas pugnans, interfectus sit. Prosequitur deinde Herodotus agere de Cyri filio Cambyse, qui capta Ægypto, regni sui fines, in Africam vsque produxit. Item de Dario Hystaspis filio, quibus nam modis post Cambysem ad regnum peruenerit; & Babylonios a se deficientes denuo subegerit; & Græcis bellum intulerit. Denique de Xerxe Darij filio, quomodo primum vario euentu, mox infeliciter admodũ in Græcia bellauerit. Hunc Auctorem, Cicero lib. 1. de legibus, Historiæ patrem appellat, quòd è primis Græcorum Historicis fuerit. Veruntamẽ Strabo lib. vlt. eundem quòd fabulosam scripserit historiam sugillat. Cuius dictum sic accipiendum puto: non quia quæ ab eo de prædictis regibus scripta esse diximus, tamquam fabulosa censeri debeant; sed quia inter historicas eius narrationes, quædam interdum fabulas redolentia, intexere solitus sit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3460.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 14.

Ezechiel vidit longam templi readificandi visionem.

ANNO transmigrationis Iechoniæ vigesimo quinto, qui erat decimus quartus ex quo percussa, & subuersa fuerat Ierusalem (quemadmodum tradit Ezechiel cap. 40. ver. 1.) in exordio anni, decima die mensis, Idem Propheta vidit ac scripsit longam illam visionem, in qua ostensa sunt ei; mox futura ciuitatis instauratio; templi reædificandi forma, & partium eius dispositio, cum præfinitis singularum mensuris; & qualiter restituenda erant in eo omnia ad Dei cultum pertinentia: Et terra denuo duodecim tribubus dispertienda. Quam visionem, idem Propheta fusius prosequitur a citato suæ prophetiæ cap. vsque ad libri finem. Vide si placet eiusdem visionis explanationem apud Richardum de Sancto Victore in opusculorum suorum par. 2.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3461.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 15.

Iechonias genuit Salathiel, et quando eius successores genuerint.

ANNO proximo (quemadmodum ex paulo post dicendis apparebit) fit admodum credibile, Iechoniam genuisse Salathielem, prout, supresso tempore, scribit S. Matthæus Euangelij cap. 1. ver. 12. dicens. Et post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel.] Nam etsi ibi, neque vsquam alibi in sacro eloquio, neque apud vllos probatos Auctores expressum sit, quando dictus Iechonias, alijue eius successores ibidem relati, vsque ad Ioseph virum Mariæ de qua natus est Christus, genuerint. Quia tamen necesse est, quòd quattuordecim illæ generationes, inter Iechoniam qui primo loco recensetur, & Christum in quem (vt ibidem ait S. Hieronymus) decima quarta generatio reputanda est, factæ fuerint interuallo

sex-

sexcentorum triginta quattuor annorum, quos ab ortu dicti Iechoniæ, ad ortum Saluatoris fluxisse patet in tabulis: Propterea, ad indagandum, quoto ætatis suæ anno, quilibet ex his quos S. Euangelista loco citato enumerat, successorem ibidem subiunctum genuerit, nulla alia commodior via superesse videtur, quàm si tria hæc, satis quidem probabiliter, supposuerimus. Primo quòd Iechonias, anno vitæ suæ quadragesimo quarto, genuerit Salathielem; Et Salathiel, cum esset annorum quadraginta trium, genuerit Zorobabelem (vel è contrario, quòd in idem recidit.) Siquidem oportet hūc fuisse iuuenem, puta triginta circiter annorum, quando Darius Hystaspis regnare cœpit in Perside, vt nos infra sub annis mundi 3532. num. 4. & 3631. num. 1. probabimus. Deinde quòd Sanctus Ioseph, quando accepit Beatissimam Virginem Mariam in coniugem, esset annorum circiter triginta & octo; nimirum neque valde iuuenis, neque prouectæ nimium ætatis, ob causas satis rationabiles, quas adducit Cardinalis Toletus in cap. 1. Lucæ annotatione 59. & nos sub anno mundi 4050. num. 4. referemus. Denique quòd reliqui decem, qui inter Salathielem. Et S. Ioseph nominantur, singuli anno vitæ circiter quinquagesimo primo vel secundo, filium in dicta genealogia memoratum genuerint. Sic enim tota illa sexcentorum triginta quattuor annorum summa absumitur, vt quilibet apud se computare potest. Et hanc nos viam in hoc opere, & in tabulis sequendam duximus, donec aliud certius demonstretur. Non quòd ea omnino certa atque indubitata sit; sed quod veritati propius accedere, & nihil aliud probabilius, aut rationi historiæue sacræ, ac temporum dispositioni, magis consentaneum, adferri posse videatur; Et quia inde nullum sequitur inconueniens. Illud verò certissimum est, quòd si forte quis aliquot, in aliqua ex dictis generationibus, annos detrahendos, addendosue esse comperiet; totidem omnino in alia vel alijs, addendi detrahendiue erūt; vt prædicta annorum summa, a Iechonia ad Christum, retineatur.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3462.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 16.

Ezechiel prophetat contra Aegyptum.

ANNO transmigrationis Iechoniæ vigesimo septimo, vt dicitur Ezechiel. ca. 29. ver. 17. prima die mensis primi, ipse Ezechiel prophetauit Dominum daturum Nabuchodonosor Regi Babylonis Ægyptum hoc est Ægypti opes, pro mercede laboris, quem subierat aduersus Tyrum, apertè contestans, eundem Regem in longa ac laboriosa illa Tyri oppugnatione, diuinæ voluntati deseruisse. Sequāti verò capite a ver. 1. vsq; ad 20. plangit Propheta vastatione Aegypti, & vrbium eius a Nabuchodonosor Rege Babylonis proximè faciendam. Quoniam autē hæc prophetia, non potest accipi de illa Ægypti expugnatione, quam ab eodem Nabuchodonosor anno regni sui vigesimo tertio factam fuisse, iam sub anno mundi 3451. num. 4. & 5. probauimus; quia allegatus memoratæ prophetiæ annus concurrit cum anno regni eiusdem Nabuchodonosor trigesimo quarto, vt patet in tabulis: propterea necesse est, vt de alia posteriore Ægypti inuasione ac direptione, hoc anno, prophetauerit Ezechiel; nimirum illa, de qua nos numero proximo agemus. Igitur 2

Nabuchodonosor deprædatur Aegyptum.

Eodem anno qui, vt patet in tabulis, erat regni Nabuchodonosor trigesimus quartus, paulo post memoratum Ezechielis vaticinium (quemadmodum idem Propheta cap. 30. ver. 3. indicare videtur) puta secundo, vt arbitror, aut tertio eiusdem anni mense, Nabuchodonosor bellum suscepit, & ante anni huius exitum, confecit, aduersus Ægyptios; siue offensus ab Amaso, quem ipsemet anno regni sui vigesimo tertio, interempto Ephree vltimo Pharaone, Aegypto præfecerat; siue ab ipsis quoque, vt arbitror, Aegyptijs a se deficere molientibus. Exinde ingentes prædas, spoliaque opima valde, sibi imprimis, nec non & exercitui suo abstulit, Domino ita-

di-

disponente, vt Ezechielis prophetia adimpleretur, cuius sub præcedenti numero mentionem fecimus. Nemini autem mirum videatur, quod Nabuchodonosor non semel inuaserit spoliaueritque Aegyptum; Quandoquidem certum est, eundem Regem pluries quoque Iudæam inuasisse, ac deprædasse, donec tandem ipsam in solitudinem redegit.

3 Ceterum in hac postrema Ægypti expoliatione, puto ipsum Nabuchodonosor nonnullas item Iudæorum reliquias, quæ de manu eius in bello prius contra Pharaonem Ephree gesto, euaserant, ibidem modo repertas, inde in Babyloniam transtulisse; Et hanc fuisse vltimam Iudæorum captiuitatem ab eodem Rege factam; ab eaque supputandos esse illos septuaginta iræ Dei annos, quos Zacharias capite suæ Prophetiæ 1. ver. 12. terminasse testatur anno regni Darij secundo; illius inquam Darij, quem Iosephus 11. Antiq. cap. 3. Hystaspis filium fuisse declarat. Adducor autem ad hoc asserendum hisce rationibus. Nam a nullo alio ex proximè præcedētibus, aut subsequentibus annis, vsque ad memoratum terminum, haberi potest iste septuaginta annorum numerus, qui ab hac captiuitate subductus, in dicto anno (vt in tabulis cernimus) præcisè desinit. Deinde nihil aliud hisce temporibus contra Iudæos a Chaldæis actum legimus, a quo rationabiliter hos septuaginta Iudaici exilij annos exordiri possimus. His adde, quod tametsi non desint magni nominis scriptores, qui locum Zachariæ adductum exponentes, interrogatiue pronunciandum putent; vt sit sensus Angeli ibidem loquentis: Vsquequo Domine non misereberis Ierusalem, & vrbium eius quibus iratus es? Forsitan nondum aduenit septuagesimus annus?] quasi subiungere voluerit: ille enim iam dudum expletus est: Attamen hæc expositio mihi probari nequaquam potest, tum quia id in nullo ex cor rectioribus vulgatæ editionis codicibus, interrogatiuè scriptum reperitur, sed enũciatiuè; Et etiam si alicubi (vt apud lxx. Interpretes) interrogatiue haberetur, nõ tamen necesse esset accipere prædicta verba in sensu proximè exposito; sed potius in protinus exponendo, videlicet: Quousque non misereberis Ierusalem? nonne iste iam septuagesimus annus est? ac si diceret; vtique iam promissum miserendi tempus aduenit. Tum quia paulo post idem Propheta, nimirum cap. 7. ver. 5. acta sub anno prædicti Darij quarto commemorans, eorundem quoque septuaginta annorum tanquam proximè præteritorum meminit dicens: Cum ieiunaretis, & plangeretis in quinto, & septimo per hos septuaginta annos, numquid ieiunium ieiunastis mihi? &c. Ad quæ verba aduertentes nonnulli eorum qui prius memoratam sequebantur expositionem, coacti sunt fateri, alios esse hos septuaginta annos, quorum meminit Zacharias, ab illis quos prophetauerat Ieremias. Sed vnde nam rectè conuenienterque inchoari deberent, vel se nescire fassi sunt, vt Pererius lib. 10. in Danielem non procul a fine commentarij illorum verborum: Ego Daniel intellexi in libris &c. vel difficultatibus redundantia pronunciarunt, vt Scaliger, qui lib. 6. de emendatione temporum in calce capitis. De hebdomadibus Danielis, credidit, illos septuaginta annos, esse exordiendos ab anno regni Darij Hystaspis trigesimo quarto; & terminandos in anno Darij Nothi quarto; quam opinionem, bene impugnat Pererius libr. 11. in Danielem quæst. 3. Igitur multo magis rationi consentaneum videtur, prædictos septuaginta annos per Zachariam memoratos, a posterioribus huius anni mensibus dinumerare; in quibus, vt dictum est, credimus factam fuisse postremam a Chaldæis Iudæorum captiuitatem; & consequenter annum qui proximè sequitur, pro maiori parte fuisse primum dictæ captiuitatis, vt in tabulis etiam adnotatum inuenies.

De vltima Iudæorum Babylonica captiuitate.

Exponitur locus Zachariæ cap. 1. ver. 12.

4 Sub finem eiusdem anni, quem diximus fuisse trigesimum quartum regni Nabuchodonosor; nimirum paulo post reditum eius de Ægypto in Babylonem; satis probabiliter, ob rationes numero proximo adducendas, credere possumus, facta fuisse ea quæ narrantur in toto Danielis cap. 3. nempe de Nabuchodonosor, qui ob res in Ægypto feliciter gestas, in superbiam elatus, fecit sibi statuam auream, proceræ admodum magnitudinis; quam cum ingenti populorum concursu, & sollemnitate iussit erigi, & ab omnibus adorari; statuta irreuocabili pœna id facere recusantibus, vt scilicet illico mitterentur in fornacem ignis ardentis ad hoc studiosè ibidem accen sam: in quam cum iniecti fuissent tres viri Iudæi scilicet Sidrach, Misach, & Abdenago,

Nabuchodonosor statuam auream iubet adorari.

Tres pueri de fornace educũtur illæsi.

nago, quod diuinum honorem muto exibere simulacro liberè renuissent, miro Dei beneficio, prorsus illæsi, in medio flammarum glorificabant, & benedicebant Deũ, vno ore in fornace canentes canticum, quod ibidem subiungitur, & aliàs passim titulo trium puerorum prænotari solet. At verò hæc, de solio suo non valde procul posito, contemplans Nabuchodonosor Rex; & insuper ad maiorem sui confusionem, cælesti prouidentia, permissus videre Angelum Dei cum prædictis pariter in igne ambulantem, nimio stupore correptus, confestim surgens, atque ad ostium fornacis festinus accedens, blandis eos verbis euocauit. Ad quos (cum exissent Sidrach, Misach, & Abdenago) congregati cum Rege cuncti Principes, & optimates eius, vt viderunt nihil in eis, præter vincula, exustum; & non modo vestimenta, sed ne capillũ quidem capitis eorum ab igne læsum, non potuit se amplius continere Rex, quin statim in Dei eorum laudes coram omnibus prorũperet; mox eosdem commendans quod credidissent Deo suo, & pro eodem corpora sua tradere non dubitassent; tulit legẽ sub pœna capitis, & amissionis omnium bonorum, contra blasphemare audentes Deum Iudæorum; prædictos verò tres viros, ad maiores gradus, & potestates in Babylonia promouit. Et denique prædicari iussit in vniuerso regno suo mirabilia, quæ coram se fecerat Deus; quemadmodum cap. Danielis citato fusius describitur.

Quando erecta sit prædicta statua.

Sanè prædicta contigisse post somnium statuæ, quod vidit Nabuchodonosor anno Monarchiæ eius secundo (quemadmodum sub anno mundi 3453. num. 1. narratum est) euidenter, infertur ex illa Chaldæorum accusatione contra Sidrach, Misach, & Abdenago allata, in qua ad demonstrandum ipsorum ingratitudinem, memoratur beneficium eis a Rege impensum, quod scilicet ij essent quos Rex constituerat super opera Prouinciæ Babylonis, vt videre est Daniel. cap. 3. ver. 12. quod proculdubio fecerat Nabuchodonosor ad petitionem Danielis, post prædictum sõnium eidem relatum atq; interpretatum, vt traditur in calce capitis secundi. Quod autem hoc eodem anno prope desinente, erexerit sibi Nabuchodonosor prædictam statuam auream, eãdemque iusserit adorari; videtur sic posse colligi. Nam paulo post erectionem dictæ statuæ (vt sub anno mundi proximo num. 1. ex Iosepho probabimus) ipse Nabuchodonosor vidit somnium arboris magnæ, a quo somnio, ad obitũ dicti Regis, nouem duntaxat anni fluxisse creduntur. Siquidem ex cap. Danielis 4. ver. 26. vsque ad finem capitis apparet, ipsum Nabuchodonosor, post annum vnum integrum a prædicta arboris visione, diuino permissu, in amentiam incidisse, ac septennio cum feris habitasse; quo elapso, eundem non diu, nimirum vno tantum circiter anno, superuixisse, infra sub anno mundi 3470. num. 2. ostendemus. 5

Textus lxx. Interpretum Danielis c. 13. ver. 1. exponitur.

Sed hic dicet aliquis: Qui fieri potest, vt hoc tempore, hoc est sub finem anni regni Nabuchodonosor trigesimi quarti, facta erectaque fuerit prædicta statua, si textus lxx. Interpretum Danielis cap. 13. in principio expresse sic habet: Anno decimo octauo, Nabuchodonosor fecit imaginem auream &c. Et ita quoque legunt B. Chrysostomus tom. 1. homil. De tribus pueris; & B. Theodoretus oratione 3. in Danielem. Ad hoc dicimus: hunc annum decimum octauum, proculdubio non posse putari ab initio Monarchiæ ipsius Nabuchodonosor; quia sic concurreret cum quadragesimo primo regni eius; & consequenter cum antepenultimo vitæ ipsius; quo tempore creditur Nabuchodonosor, præ eius amentia, habitasse cum feris; vel si forte tunc mentem recuperasset; non esset verisimile, quod post tantam gratiam a Deo acceptam, in tantam incidisset ingratitudinem, vt relicto Deo cæli, a quo (quemadmodum dicitur Daniel. cap. 4. ver. 31. vsque ad finem capitis) sensum pariter, & regnum denuo se recepisse profitebatur, propriam sui imaginem auream, a cunctis adorari iuberet. Non etiam memoratus annus decimus octauus numerari posse videtur ab eo tempore, quo primum ipse Nabuchodonosor regnare cœperat; quoniam vtique necessarium esset, hanc aureæ statuæ erectionem præcessisse visionem somnij alterius statuæ a Daniele interpretati; cui rei obstat ratio paulo ante adducta, & Iosephi, Theodoretique sententia; qui tenent prædictam statuam fuisse erectã post prædicti somnij interpretationem, vt testatur Pererius super Daniel. ca. 3. Huc accedit, quod ex sub anno mundi 3446. num. 6. dictis constat, ipsum Nabuchodonosor, anno regni sui decimo octauo, non in Babylonem residere consueuisse; sed in Reblatha Syriæ vrbe, ob causam ibidem allatam. Sed esto, quod in aliqua illius anni 6

par-

parte, se se in Babylonem recepisset; non tamen inde inferri potest, quod in illo anno erexerit ibi statuam illam auream; quia proculdubio sequeretur, id fuisse factum ante Ierosolymitani templi combustionem, quæ (vt sub anno mundi 3447. nu. 1. diximus) accidit inchoante anno regni Nabuchodonosor decimo nono: Atqui hoc manifestè aduersaretur his, quæ dicuntur in oratione Azariæ apud eundem Danielem cap. 3. ver. 38. videlicet: eo tempore nullum extitisse apud Hebræos Principem, neque Ducem, neque Prophetam, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblationem, neque incensum, neque locū primitiarum coram Domino; idest in loco vbi fuerat templum Domini. Et in eodem cap. ver. 28. insinuatur, quod tunc iam desolata esset Ierusalem. Quare nullo modo videtur posse dici prædictam statuam fuisse erectam in anno regni Nabuchodonosor, neque Monarchiæ eius decimo octauo. Quid igitur dicemus ad citatum textum lxx. Interpretum? Certè nihil aliud responderi posse videtur, nisi vel textum illum (vt apertè asserit Pererius in Daniel. cap. 3.) esse mendosum: Vel (quia sic dicere animus renuit) hos decem & octo annos, non ab initio regni neq; Monarchiæ dicti Nabuchodonosor esse metiendos; sed ab anno regni Sedeciæ nono, quando scilicet Nabuchodonosor anno regni sui decimo sexto cœpit oppugnare Ierosolymam, nimirum circa illius anni medietatem, vt sub anno mundi 3444. num. 2. dictum est; tanquam si scriptura sacra Daniel. ca. 13. ver. 1. notare voluerit annum in quo Nabuchodonosor, ex quo aggressus fuerat Ierosolymis oppugnare Iudæos, viderit grande illud miraculum ab ipsorum Deo perpetratum, cœperitque venerari eum, & ob eius reuerentiam quosdam ex Iudæis exaltare. Et pro hac expositione facit, quod citatus lxx. Interpretum locus non dicit: Anno regni aut Monarchiæ dicti Nabuchodonosor; sed simpliciter, & indeterminatè: Anno decimo octauo, Nabuchodonosor fecit imaginem auream &c. per hoc indicans, illum annum non necessario esse referendum ad annos regni seu Monarchiæ ipsius Nabuchodonosor, sed ad aliud tempus; nimirum ad illud quod nos paulo ante indicauimus. Quod autem scriptura sacra interdum extraordinariè obiterque metiri annos consueuerit ab aliqua re graui, quæ aliàs præcesserit; iam nos sub anno mundi 3095. num. 3. alijs quoque nonnullis eiusmodi exemplis confirmauimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3463.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 17.

1 ANNO proximo, qui erat regni Nabuchodonosor annus trigesimus quintus, circa initia anni, hoc est (vt testatur Iosephus 10. Antiqui. cap. 11. non procul a fine capitis) haud multo post mirabilem illam trium puerorum liberationem de camino ignis ardentis; videns Dominus, quod Nabuchodonosor ingenio esset admodum instabili ac superbo; quandoquidem tametsi, quando videbat aliquid mirandum a Deo Iudæorum fieri, confestim illum commendabat honarabatque; nihilominus velociter veritatis obliuiscebatur, & non diu in veri Dei cognitione ac veneratione perseuerabat: volens misericors Deus inconstantiam illius salubriter ad tempus plectere, ac superbiam retundere; præmonuit eum in somnis visione cuiusdam arboris magnæ, quæ videbatur pertingere vsque ad cælum; & ramos latè admodum expandere super omnem terram; atque in eis, receptum dare volucribus; sub ipsa autem ceteris animantibus terræ; & ex fructibus eius copiosissimis abundè omnibus alimenta suppeditare: Quam arborem audiuit iussam esse succidi; & multa alia aduersus eam prænunciari; quæ accuratè describit Daniel prophetiæ suæ ca. 4. Vbi etiam eandem visionem eidem Regi adamussim explanat, prædicens ei apertè omnia, & singula mala, quæ ventura erant super eū; deditq; ei consiliū bonū, videlicet, vt peccata sua eleemosynis, alijsq; miserationis opibus redimere curaret, quéad

Nabuch odonosor vidit in sōnis arborem magnam.

modum loco citato legimus. Sed instabilis Rex, monita quidem salutis non est aversatus; veruntamen, vt arbitror, eadem opere implere, aut neglexit, aut cito diuinarum comminationum oblitus, denuo mentem suam superbiæ fluctibus intumescere atque agitari permisit; Nam

AB ORBE CONDITO ANNVS 3464.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 18.

1 POST menses duodecim, (vt dicitur Daniel.cap.4.ver.26.) nimirum anno regni sui trigesimo sexto circiter ineunte, Nabuchodonosor Rex, cum quadam die in aula Babylonis deambulans secum cogitaret magnitudinem potentiæ suæ, statimque intus superbia vehementer inflatus, foris quoque prorumpens dixisset: Non ne hæc est Babylon, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?] vix ista verba protulerat, quando mirabiliter audiuit de cælo vocem dicentem sibi: Tibi dicitur Nabuchodonosor Rex, regnum tuum transibit a te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs, & feris erit habitatio tua, fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit dat illud.] Quibus expletis, illico impleri sermo cœptus est. Nam eadem hora Nabuchodonosor in insaniam, & furorem versus, confestim ab hominum consortio eiectus, per agros, & saltus herbam comedens, cum bestijs ac feris habitare cœpit, vt traditur Danielis c. 4. ver. 26. vsque ad 31. Quæret forte aliquis, cur tantus Rex foras eiectus fuerit, & non potius in aliquo inclusus cubiculo, ne quemquam lædere posset? Audiat B. Theodoretum in oratione 4. in Danielem non procul a fine dicentem: Expulsus primum est propter ipsum morbum; furore enim, & rabie correptus, infinita mala perpetrasset, si modo ei facultas data fuisset: Deinde etiam propter odium quod in illum omnes habentes, cum valebat occultare conabantur; cum verò in calamitatem incidisset, omnes ei insultabant, ob crudelitatem ipsum abominati. Sic Theodoretus. puto autem, & id diuino factum esse consilio, vt non serui modo, sed & amici quoque ac propinqui Regis, vicem eius minime dolerent; quin potius omnes pariter ipsum abominarentur, atq; a se propellerent; sicque sermo Dñi ad eũ factus per omnia adimpleretur. Exponens verò proximè citatus Auctor quod sequitur, videlicet & fœnum, vt bos comedit. Proprium, inquit, desipientium est, non solũ dicere ac facere ea quæ ratione, & ordine careant; sed omnia etiam in quæcunque inciderint, comedere: Quod cerni etiam nunc potest in his qui a dæmonibus vexantur; talia enim, & faciunt, & patiuntur. Neque solum, vt bos, comedit fœnum; verum sub dio etiam defaticatus, nudoque corpore, cum gelu & æstu confictans, necessario alium colorem accepit: non detunsus quoque vsitato more, neque resectis vnguium excrementis, necessario valde longos habuit, & capillos, & vngues: his autem omnibus significabat neglectum ipsum, & nullæ curæ alicui fuisse: diuina enim prouidentia destitutus, ne propinquorum quidem cura potitus est; cum præsertim ipsi adessent, vxor, liberi, & cognati; sed instar feræ, inculta loca peragrabat, bestiarum cibum ventri indulgens: nam quia homo cum esset, & in honore maximo, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis; Et qui in sibi subiectos ferina mente, & animo fuerat; merito etiam ferina, & agresti vita, iustissimè damnatus fuit. hucusque Theodoretus.

Nabuchodonosor insaniens habitat cum bestijs. Cur eiectus, & non potius in aliquo loco inclusus.

2 Ex cuius dictis inferre licet, quod quando dicitur Nabuchodonosor fuisse commutatus in bestiam, non est accipienda talis commutatio tanquam fabulosa; quales fuerunt quæ apud Ouidium in lib. Mathamorphoseos habentur: Siquidem scriptura sacra non fabulosè, sed verissimè loquitur. Neque potest dici fuisse vera; ita vt re ipsa per diuinam potentiam fuerit transmutatus in belluam, sicuti re ipsa mu-

Quomodo commutatus in bestiam.

mutata fuit vxor Loth in statuam salis. Non item fuit hæc transmutatio naturalis, quemadmodum fit in quibusdam vermiculis, qui naturaliter in muscis, & in papilionibus transformari solent: Sed fuit imaginaria: nimirum ex quadam læsione temperamenti ac organorum cerebri proueniens; ita vt ipse Nabuchodonosor actuali intellectus rationisve lumine destitutus, & in sua imaginatiua seu fantasia (quæ inter sensitiuas potentias primaria est) valde deprauatus ac delusus, se ipsum verè belluam esse firmiter opinaretur crederetque; sic enim etiam indicasse videtur B. Thomas libro secundo de regim. Principum capitulo vltimo. Contigit autem huic Regi hæc cerebri læsio, non ex causis naturalibus, quemadmodum multis euenire solet, sed vt arbitror, ex pessima quadam affectione, in pœnam superbiæ suæ, eidē a Deo immissam, siuè immediatè per diuinam eius potentiam, siue ministerio dæmonum, qui sunt diuinæ vindictæ, & castigationum etiam temporalium executores, vt patet de Saule, quem spiritus malus a Domino missus exagitabat: Et de Iob cuius omnia dederat Dominus in potestatem Satanæ, præscripta ei duntaxat lege, vt scilicet animam, hoc est vitam eius omnino seruaret. Porrò pessima hæc prædicti Regis affectio, causabat efficiebatque in eo omnes illos irrationales effectus, qui de ipso leguntur. Nam sicuti videmus, quod qui ex melancholicis quibusdam passionibus vitreos se esse putant, a quolibet se tangi studiosissime cauent, semper pertimescentes ne facile se frangi contingat: Et qui se mortuos esse opinantur, a viuentium actibus, quantum fieri potest, abstinent, vel abstinere se credunt: & propterea nec mouere se volunt, nec manducare, nec loqui, aut si quid horum faciunt, id se facere non aduertunt: quare si contingat eos aliqua de re argui, aiunt, si non essem mortuus responderem, faceremque hoc vel illud: Et in summa singuli videntur agere, atque in omnibus se gerere secundum naturam illius rei in quam se transformatos esse arbitrantur: Ita & Nabuchodonosor, quia ex forti, vt diximus, imaginationis læsione se belluam esse existimabat, belluarum actus, quātum poterat exercebat: proindesub dio nudus, intonsus, & incultus perpetuo morabatur, fœno siue herbis campestribus vescebatur, & pronus pedibus ac manibus pariter reptans, incedebat: atque ab omni hominum consortio segregatus, cum iumentis ferisque erat habitatio eius, diuina tantum prouidentia, ab eisdem feris nil læsus. Vnde factum est, vt processu temporis, sui corporis temperamentum prius valde delicatum, eo vsque (citra tamen omnimodam propriæ naturæ corruptionem) immutatum sit; vt iumentorum belluarumue temperamento proximum esse videretur: Et exterior eius figura, in positione, colore, actibusque suis, iam amplius non humana, sed ferina appareret. In hoc tam miserabili statu, Deo permittente, permansit Nabuchodonosor septem temporum intercapedine, hoc est, non septem mensibus, vt quidam putarunt; neque tribus duntaxat annis cum dimidio, vt alij: sed septem annis integris, quēadmodum est cōmunior opinio, saniorumq; sacrorum Expositorum, & Iosephi 10. Antiqu. cap. 11. non procul a fine, sententia; regnum interim eius administrante, vel Euilmerodach eius filio; vel alio inter Chaldæos Primario, vt in eiusmodi casibus apud ipsos fieri consueuisse testatur Berosus a Iosepho relatus libro 10. Antiq. capitulo 11. prope finem, & libro primo contra Apionem circa medium. Probabile verò est (seclusa Dei prouidentia quæ omnium euentuum prima causa est) Chaldæos tam diu pacificè sui Regis curationem a Deo expectasse, fretos vaticinio Danielis, quem cum veracem in morbi eius prænunciatione experti essent: veridicum quoque ac fidelem in eiusdem mali duratione, ac post præfinitum tempus liberatione pariter prænuntiata, futurum credere potuerunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3470.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 24.

Nabuchodonosor sanitati, & regno restitutus.

ANNO regni Nabuchodonosor quadragesimo secundo circiter desinente, qui erat regni sui vitæq; pariter penultimus, vt patet in tabulis; vel quadragesimo tertio inchoante: nimirū expletis septem illis amentiæ suæ annis; ipse Nabuchodonosor nulla ope humana; sed sola Dei benignitate ac clementia, pristinæ restitutus est sanitati: statimque integris sensibus & sana mente, erectaque corporis figura, stans recognouit se esse hominem, iustè quidem prius a Deo humiliatum; nunc verò eiusdem Dei miseratione subleuatum. Itaque protinus oculis ac mente in cælum eleuatis, altissimo benedixit, deditque gloriam Deo; quem corde credidit, & ore confessus est, esse omnipotentem, & super omnia: ita vt cuncta ei comparata, pro nihilo reputanda sint. Nec multò post, etiam ad pristinum regni statum honoremq; vno omnium ore sublimatus est. Siquidem, vt primum optimates eius, & Magistratus certiores facti sunt, quod Nabuchodonosor tandem resipuisset; & a sua animi ægritudine iam plenè curatus esset; certatim ad ipsum conuenientes, & fausta acclamantes, eundem honorificè, vt prius pro legitimo ipsorum Rege receperunt: Qui deinceps regnum illud magnificentius quam antea administrare cœpit, iugiter laudans, & glorificans Deum cæli; quia, inquit, omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia humiliare potest.] Daniel. ca. 4. versic. 31. vsque ad finem capitis. 1

Cur non soluerit captiuitatē aut Iechoniam subleuauerit?

Hic si quis forte percunctetur: Cur Nabuchodonosor posteaquam opera, & consilio Danielis, & propria demum experientia didicit Deum Iudæorum verè esse supremum, omnium quę sunt aut esse possunt, Dominum; ac proinde eundem ex corde colere cœpit; cur inquam de soluenda, ad diuini nominis gloriam, & in prædicti Danielis gratiam, Iudæorum captiuitate, nihil prorsus egerit? Vel cur saltem Iechoniam aliàs Regem Iuda, quem præter ius, & fracta fide (vt scribit Iosephus 10. Antiq. cap. 9. & 12.) captiuum abduxerat, & iam per tot annos grauiter opressum tenebat, non subleuauerit? Aut cur ipse Daniel, qui adeo Regi acceptus erat, vt eum Rex collegam appellare non dubitauerit, Daniel. capitulo quarto, versiculo quinto: & eundem cum filio suo regni cohæredem facere cogitauerit, quemadmodum scribere non dubitarunt Dorothæus in Synopsi, & Sanctus Epiphanius in vita ipsius Danielis; cur inquam nihil prædictorum a Rege vnquam postulauerit obtinueritue? Responderi potest: Diuina prouidentia factum esse, vt nihil horum Regi in mentem venerit; Et vt pariter ipse Daniel nihil tale ab ipso Rege postulare ausus fuerit: quoniam Iechonias adhuc aliquantulo tempore peccatorum suorum pœnas exoluere debebat: Et Iudaicum populum non nisi post septuaginta captiuitatis annos in patriam reuersurum, iam Deus omninò decreuerat, iuxta Ieremiæ vaticinium, quod Danieli quoque innotuisse ex libri eius capitulo 9. verculo 2. satis const t. Vel etiam dicere possumus: ipsum Nabuchodonosor, in recognitionem tanti beneficij a Deo accepti, prædicta quidem facere decreuisse: sed alijs grauissimis regni negotijs in illo præsertim suo nouo regnandi initio, valde distentum, distulisse; ac demum proxima præuentus morte, eadem præstare non valuisse: mandasse tamen Euilmerodach filio ac successori suo, vt faceret. Qui postea anno regni sui primo, Iechoniam quidem subleuauit, vt suo loco dicetur: Captiuitatem verò relaxare, Deo sic disponente, neglexit. Quod autem Nabuchodonosor, post recuperatam mentem regnumque, non diu, hoc est non plus vno circiter anno superuixerit, satis probabiliter coniectatur Pererius libr. 5. in Danielem ferè in ipso libri exordio; idq; colligit: tū ex ipsa annorum regni eius distributione: tū quia, inquit, si 2

diutius

diutius vixiſſet multa ſine dubio feciſſet inſignia, & ad Dei gloriam illuſtrandam, quam tam diſertis, & magnificis verbis prædicauerat; & ad promouendam Iudæorum vtilitatem; Quæ Daniel, vt alia eius Regis facta, in ſuo libro prodidiſſet.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3471.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 25.

1 SVB finem anni tranſmigrationis Iechoniæ trigeſimi ſexti, vel circa initia ſequentis oportet deceſſiſſe Nabuchodonoſor Regem Babylonis: tum quia (vt ſub anno mundi proximo num. 1. probabitur) annus inſequens dicitur primus regni Euilmerodach, qui ei immediatè ſucceſſit, vt pluribus probat Pererius ſuper Daniel. cap. 5. vbi diſſerit de ſucceſſoribus Regis Nabuchodonoſor, refellitque opinionem Auctoris Hiſtoriæ Scholaſticæ, qui ponit Euilmerodach, tertio poſt magnũ Nabuchodonoſor loco regnaſſe; tum etiam, quoniam hoc tempore expletus eſt numerus annorum quadraginta trium, quibus eundem Nabuchodonoſor regnaſſe probat B. Hieronymus ſuper Daniel. cap. 5. auctoritate Beroſi, & Ioſephi, vt patet lib. 10. Antiq. ca. 11. non procul a fine capitis, & circa medietatem lib. 1. contra Apionem; & idem confirmat Euſebius lib. 9. de Præparatione Euangelica cap. 4. ex Alexandro Polyhiſtore. Vnde infertur, eundem Euſebium decipi in Chronicis vbi ponit obitum Regis Nabuchodonoſor, & principium regni Euilmerodach contigiſſe in anno a deſolata Ieroſolyma decimo nono: ex quo ſequeretur ipſum non exceſſiſſe annum regni trigeſimum ſeptimum: Siquidem iam ſub anno mundi 3429. num. 5. & aliàs quoque demonſtratum eſt, Ieroſolymam anno regni Nabuchodonoſor decimo nono inchoante, a Nabuzardan Principe militiæ eius, fuiſſe incenſam, & euerſam. Allucinantur item qui tribuunt ipſi Nabuchodonoſor annos regni quadraginta quinque. Nam ab anno regni Ioakim quarto, qui fuit primus regni Nabuchodonoſor, vt expreſsè tradit Ierem. cap. 25. ver. 1. vſque ad annum tranſmigrationis Iechoniæ trigeſimum ſeptimum, qui fuit primus regni Euilmerodach (vt patet 4. Reg. cap. vlt. ver. 27. & Ierem. cap. vlt. ver. 31.) non niſi tres, & quadraginta anni inueniuntur, quemadmodum apparet in tabulis. Poſſet tamen admitti opinio illorum, qui eidem Nabuchodonoſor tribuunt regni annos quadraginta quattuor, ſi poſtremum non expleuiſſe, ſed tantummodo attigiſſe concedant. *Nabuchodonoſor moritur.*

2 Ceterum hunc Nabuchodonoſor poſt eius obitum, in locum conceſſiſſe ſalutis, inde poſſumus conijcere, quod ex quo ſcriptura ſacra, pœnitentiæ ipſius, veræque in Deum conuerſionis mentionem fecit in capitulo Danielis quarto, ibi, vt notat Lyranus, eiuſdem terminat hiſtoriam; neque poſtmodum in eo libro aut alibi, de eius relapſu quicquam meminit indicatue. Vnde ſatis euidenter datur intelligi, ipſum deinceps in toto reliquo vitæ ſuæ tempore agnouiſſe ac laudaſſe Dei virtutem ac prouidentiam. Nam & Ioſephus 10. Antiq. cap. 12. inducit Danielem coram Balthaſſar Rege idipſum aſſerentem; Et in eandem quoque currunt ſententiam Carthuſianus, alijque Danielis expoſitores; & nouiſſimè Pererius, qui idem confirmat pluribus Sanctorum Patrum auctoritatibus Hieronymi, Auguſtini, Dorothæi, Epiphanij, Theodoreti, & aliorum; Et occurrit obiectioni, quæ ex verbis Iſaiæ ca. 14. verſic. 11. vſque ad 16. deſumi poſſe videtur. Quæ omnia breuitatis cauſa libenter prætereo, quod ea hic latius explicare non neceſſarium videatur. *Quod Nabuchodonoſor in ſtatu ſalutis obierit.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3472.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 26.

Regnat Euilmerodach in Babylone, & subleuat Iechoniam.

ANNO transmigrationis Iechoniæ trigesimo septimo, regnauit Euilmero- 1
dach in Babylone pro Nabuchodonosor patre suo, vt dictum est, iam defun-
cto; Et anno regni sui primo subleuauit caput Iechoniæ Regis Iuda; eductumque
de carcere, ac regio indutum cultu, benignè alloquutus est; posuitque thronū eius
super thronos Regum, qui erant post se in Babylone; & constituta eidem conue-
nienti annona, quæ postea iugiter data est ei donec superuixit, fecit eum suæ mensæ
conuiuam, 4. Reg. cap. vlt. ver. 27. vsque ad finem capitis, & Ierem. cap. vlt. ver. 31.
vsque ad finem. Erat autem Iechonias, quemadmodum videre est in tabulis, anno-
rum quinquaginta quinque, quando memoratam obtinuit gratiam; nimirum, vt ar-
bitror, circa initia regni ipsius Euilmerodach: nam quod locis proximè citatis di-
citur: In mense duodecimo, vigesima septima die mensis.] non ad annum regni sui
primum; sed ad annum Hebræorum sacrum, qui tum currebat, referendum puto.
Quod verò dictum est Iechoniam de carcere eductum: non ita accipiendum credi-
derim, ac si prius semper in carcere mansisset inclusus. Nam ex Baruch cap. 1. ver. 3.
& 4. videtur etiam ipse Iechonias, anno transmigrationis suæ quinto, cum ceteris
Iudæis in Babylone concaptiuis, conuenisse ad flumen Sodi: Vbi, cunctis audienti-
bus, lectus fuit liber prophetiæ ipsius Baruch, vt ibidem refertur. Quare alterum de
duobus videtur esse dicendum: Vel quod tunc de licentia Præpositi carceris, ad me
moratum captiuorum cœtum conuenerit, quod vtique non omnino videtur verisi-
mile: Vel (quod magis placet) dici nūc Iechoniam eductum de domo carceris, idest
liberatum de custodia militum, quorum curæ fuerat creditus, quemadmodum de
B. Paulo legimus Actorum cap. vlt. ver. 16. in hæc verba: Cum venissemus Romam,
permissum est Paulo manere sibimet cum custodiente se milite: id enim carceri quo
dammodo comparari posse videtur.

Iechonias genuit Salathiel. Locus Ierem. cap. 22. in fine, explicatur.

Sanè prædictus Iechonias in Babylone genuit Salathiel, Salathiel autem genuit 2
Zorobabel, Matthæi cap. 1. ver. 12. Quare quod idem Iechonias, Ierem. cap. 22. in fi-
ne, appellatur sterilis; vel methaphoricè accipiendum videtur, idest sine fructu bo-
norum operum (de ipso enim legitur 4. Reg. ca. 24. ver. 9. quod fecit malum coram
Domino iuxta omnia quæ fecerat pater eius.) Vel melius, in eo sensu qui ibidem
videtur explicari, cum subiungitur: Nec enim erit de semine eius vir qui sedeat su-
per solium Dauid.] idest quia nullum genuit regem. Quando autem Iechonias ge-
nuerit Salathielem; ante, an postquam de custodia liberatus fuit; incompertum ha-
bemus: Probabilius tamen videtur, quod genuerit eum non multo post sui libera-
tionem, & item quod Salathiel genuerit Zorobabelem non plusquam quindecim
circiter annis antequam soluta esset Babylonica Iudæorum captiuitas: Siquidem
ipse Zorobabel anno regni Darij Hystaspis primo, erat adhuc iuuenis, vt apertè col
ligitur 3. Esdræ cap. 3. ver. 4. & cap. 4. ver. 13. Illud verò certissimum est, eundem
Iechoniam, & matrem suam defunctos esse in Babylone, quemadmodum expressè
prophetauerat Ieremias cap. 22. ver. 26. Quod de ipsis, & item de Salathiele filio
eius confirmari potest; quoniam inter illos, qui post solutam captiuitatem reuersi
sunt in Iudæam, nusquam ipsorum fit mentio; sed tantummodo Zorobabelis: Et in-
super, quod attinet ad Iechoniam; quia (vt dicitur in fine libri 4. Reg. & Prophe-
tiæ Ierem.) cibaria quæ assignauerat Euilmerodach Iechoniæ in Babylone, data
sunt ei omnibus diebus vitæ suæ; ergo ibidem mortuus est. Sed & hinc etiam in-
ferri posse videtur, ipsum Iechoniam ante memoratum Euilmerodach obijsse: Non
enim constat eius successores, adeo Iudæis fuisse beneuolos; vt probabile sit eos, mor
tuo Euilmerodach, hanc Iechoniæ humanitatem præstare voluisse.

3 Vt autem nemo hæsitet de eo quod supra num. 1. & aliàs diximus; nimirum Euilmerodach fuisse ipsius Nabuchodonosor filiū; operæ preciū duximus, pro huius rei cōfirmatione, hic aliquot grauissimorum atq; antiquissimorum scriptorum, qui id apertè testantur, testimonia proferre; & primo Berosi Chaldaicæ Historiæ lib. 3. cuius verba refert Iosephus lib. 1. contra Apionem circa medium, qui hoc idem asserit 10. Antiq. c. 12. in principio. Item Alexandri Polyhistoris, & Alphæi ex Megastene, quos refert Eusebius lib. 9. De Præparatione Euangelica cap. 4. Et hos sequuntur B. Hieronymus, & B. Theodoretus super Daniel. cap. 5. Et Seuerus Sulpitius, Historiæ sacræ lib. 2. non longe ab initio, Et Beda in libello de sex ætatibus mūdi sub anno eius 3389. & alij. Quare reijcienda omnino est opinio Auctoris Historiæ Scholasticæ, Danielis cap. 5. qui contra vniformem tot priscorum Auctorum attestationem, ausus est sine vllo fundamento asserere, eundem Euilmerodach, non fuisse filium, sed fratrem dicti Nabuchodonosor natu minorem.

Quod Euilmerodach fuerit filius Nabuchodonosor.

4 Ceterum ab hoc anno transmigrationis Iechoniæ trigesimo septimo inclusiuè sumpto, hoc est ab obitu Regis Nabuchodonosor, ad finem septuaginta annorum Babylonicæ captiuitatis, quæ anno Monarchiæ Cyri primo soluta fuit; necesse est fluxisse annos quadraginta quinque: totidem enim remanent ad explendam prædictam septuaginta annorum summam, & nos sub annis mundi 3429. num. 9. vsq; ad 13. & 3447. num. 2. & 3. pluribus argumentis, & sacræ scripturæ testimonijs demonstrauimus, septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos a Ieremia prænuntiatos, a templi desolatione initium sumpsisse; atque in memorato anno Monarchiæ Cyri primo terminasse. Quomodo autem isti quadraginta quinque anni dispertiendi sint inter Reges Babylonis, qui post Nabuchodonosor successiuè vsque ad finem illius Imperij regnarunt; valde perplexum est: Præsertim cum neque de numero istorum Regum vna eademq; sit omnium Doctorum sententia. Quidam enim duos tantum ponunt, videlicet Euilmerodach, & Balthassar. Alij quattuor commemorant; siquidem inter hos duos, constituunt alios duos, nempe Niglisar, & Labosardach; & hoc nobis magis placet, quoniam hæc fuit vetustissimorum Scriptorum sententia, quos supra num. 3. ex Iosepho, & Eusebio retulimus, scilicet Berosi, Alexandri Polyrhistoris, Megastenis, & Alphæi, quibus merito in hac parte maior quam quibusdam recentioribus habenda est fides.

De regibus ab obitu Nabuchodonosor, ad solutam captiuitatem in Babylone.

5 Verum de numero annorum quibus duo priores, nimirum Euilmerodach, & Niglisar regnauerint (de alijs enim duobus, hoc est Labosardach, & Balthassar, cōuenit) magna quoque inter Auctores varietas reperitur: nam de Euilmerodach, Berosus a Iosepho, & Alexander Polyhistor, ab Eusebio locis supra citatis relati, dicunt ipsum duos tantum regnasse annos; Seuerus autem Sulpitius loco superius adducto, duodecim annos regnasse asserit; Iosephus verò & Beda vbi supra, eidem tribuunt regni annos decem & octo: Reliqui, præsertim recentiores, viginti tres. Similiter, & Niglisaro, Berosus quattuor duntaxat; Iosephus autem, & Beda quadraginta annos regni assignant. Quare cum impossibile videatur hos inter se conciliare Auctores; facileque fieri possit, vt inde hæc exorta sit varietas, quod vetustissimi ipsorum codices, aliquando in eiusmodi numeris, antiquariorum incuria, deprauati fuerint: ne frustra tempus in re tam ancipiti conteramus; Beroso potissimum adhærentes, cum ipse dicat Niglisar regnasse annos quattuor, & Labosardach ferè vnū; & Balthassar, quem ipse vocat Nabonedum, decem & septem. rectè possumus cum omnibus ferè recentioribus Scriptoribus, reliquos viginti tres, saltem inchoatos, ipsi Euilmerodach assignare; cui, quod Berosus duos tantum tribuerit, nō Auctoris, sed librariorū vitio credimus accidisse, qui pro viginti duos, subaudi integros, corruptè, duos, scripserunt. Ad quod credendum me mouet. Primo, quod talis error, facile admodū accidere potuisse videtur. Deinde quia Balthassar non in fine anni septuagesimi Babylonicæ captiuitatis interfectus fuit; sed circa illius initia; eo enim anno pro maiori parte regnauit in Babylone Darius Medus, vt suo loco dicemus; Quamobrē oportet viginti tres regni Euilmerodach annos, fuisse tantummodo inchoatos; Berosum autem integros duntaxat recensuisse nimirum, vt diximus, viginti duos.

Quot annis prædicti reges singuli regnauerint.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3476.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 30.

Esdra perturbatio, & libri.

ANNO ruinæ ciuitatis (subaudi Ierusalem) trigesimo, Esdram cum esset in Babylone, in magnam incidisse animi perturbationem, ex intensa quadam, quæ ei irrepsit prosperitatis malorum hominum, & bonorum afflictionis considera tione; legimus in libro sui nominis 4. cap. 3. ver. 1. vbi hoc argumentum idem Auctor in toto illo capite fusius prosequitur: In sequenti verò ait, hanc suam satis curiosam diuinæ prouidentiæ perscrutationem, varijs ab Angelo similitudinibus fuisse retusam. Sed quisnam scripserit lib. 3. & 4. Esdræ, qui Canonici non sunt, omnino ignoramus. Quamuis enim ipsorum Auctor apertè se non in titulo solum, sed & in ipsis libris, præsertim verò in principio lib. 4. quem ipse 2. vocat, se Esdram nominet, & ibidem suam ponat genealogiam vsque ad Aaron sursum ductam, valde similem illi quæ de vero Esdra habetur 1. Esdr. cap. 7. ver. 1. ex quibus videtur se eundem facere cum illo: Attamen credimus hunc ab illo valde esse diuersum; Et 3. quartũq; Esdr. libros, non a verò Esdra lib. 1. & forte etiam 2. (quos constat esse Canonicos) auctore; sed ab aliquo alio fuisse cõscriptos, & partim ex Canonicis libris, partim ex non Canonicis fuisse compilatos, falsoque sub nomine veri Esdræ editos; ac diuina dispensatione factum esse, quod iste Auctor scriptum reliquerit, se anno trigesimo ruinæ ciuitatis, in maximam illam incidisse conturbationem; Vt vel sic aliquo modo innotesceret, ipsum non esse verum Esdram, quem eo anno, nec dum fuisse natum, ex his quæ nos sub anno mundi 3616. num. 22. disputabimus, satis probabiliter inferri poterit. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3483.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 37.

Iubilæus 18.

ANNO regni Euilmerodach Regis Babylonis duodecimo, incidit annus Iubilei decimi octaui; erat enim nongentesimus ab introitu filiorum Israel in terrã Chanaan, vt videre est in tabulis: Quamquam Iudæis tum in captiuitate existentibus prodesse nihil poterat. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3493.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 47.

De obitu Astyagis.

ANNO regni Euilmerodach vigesimo secundo ad finem vergente, oportet aut regno spoliatum fuisse, vt magis credimus, aut mortuum esse Astyagem Regẽ Medorum atque Persarum; hoc enim tempore complentur triginta & octo anni quibus ipsum regnasse scribit Eusebius in Chronicis, vt patet in tabulis; & idem videtur posse colligi ex his quæ sub anno mundi proximo dicemus de initio regni Cyri Regis Persarum: Quamobrem rectè Danielis cap. 13. in fine, vbi dicitur. Et Rex Astyages appositus est ad patres suos. (quæ verba non de Dario, quem Astyagem quoque aliquando appellatum ferunt, sed de patre suo Astyage, nos cum Hugone 1

Car-

Cardinali, Lyrano, & Carthusiano, & alijs, quicquid secus aliqui ex recentioribus sentiant, accipienda existimamus) statim subiungitur. Et suscepit Cyrus Perses regnum eius.] idest, vt ibidem proxime citati expositores declarãt, regnum Persarum; nam regnum Medorum tunc remansit Dario; quem sub anno mundi 3454. num. 2. a Græcis Cyaxarem appellatum diximus. Etenim iuxta magis probatam ac receptam horum Regum historiam (quę tamen diuersimodè ab Herodoto, & Xenophunte, alijsque Auctoribus traditur) constat, quod Astyages, ob causam sub anno mundi 3456. num. 1. ex Iustino allatam, cum nepote suo Cyro bellum gesserat; in quo, vt primum astutus senex aduerterat, quod bellicosissimus iuuenis, quem ipse odio prosequebatur, valde eum premeret; volens prospicere ne ad illum aliquando regnum suum deueniret, filium sibi adoptauerat prædictum Cyaxarem consobrinum suum; eundemque regni heredẽ instituerat: postea verò ab eodem Cyro debellatus Astyages regnoque pulsus, & in Carmaniam siue Hyrcaniam relegatus obijt. Cyrus autẽ aui morte audita; veritus, ne si etiam Cyaxarem siue Darium auũculum suum regno propellere tentaret, omnium contra se Medorum odia viresque concitaret; retento sibi Persidis regno, quod iam occupauerat; Mediæ regnum auunculo pacificè dimisit, ea conditione, vt illo mortuo, regnum illud ad ipsum Cyrum transiret. Post multos verò annos, Darius Rex Medorum, adiuncto sibi socio atque adiutore præfato Cyro Rege Persarum, & sororis suæ filio, Chaldæos cum debellasset; vnicam filiam eidem Cyro dedit vxorem, eundemque certiorem reddidit, de restitutione regni Medorum post eius obitum: nam tunc denuo ipsum eiusdem regni heredem ac successorem instituit: Quod quando acciderit, infra suo loco dicetur. Ex his igitur (si vera sunt vt credimus) consequitur, quod mortuo Astyage; diuisum est regnum eius; Et eodem ferè tempore, nimirum, vt arbitror, anno proximo incipiente, Darius Medus, tanquam filius Astyagis, vt dictum est, adoptiuus, Mediæ; Cyrus verò Perses, tanquam ex filia nepos, Persidis regnum obtinuerunt. Et hæc forte fuit causa, cur quidam Scriptores inter quos est Eusebius, fecerint Astyagem vltimum Regẽ Medorum; quidam verò alij penultimum: quia nimirum mortuo Astyage, cœpit Cyrus Perses ius habere super regno Medorum; licet ex conuentione, vt dictum est, permiserit illud Dario Medo donec viueret. *Regna Persidis ad Cyrũ, Mediæ verò ad Darium transeunt.*

2 Sed quid dicemus ad ea quæ habentur Daniel. cap. 6. ver. 8. 12. & 15. ex quibus manifestè apparet, Darium Medum, non Medis solum; sed etiam Persis imperare consueuisse? Et ex fine eiusdem capitis inferri potest, Cyrum successisse Dario; ergo Cyrus non regnauit in Perside ante obitum Darij. Ad hæc responderi potest eo ferè modo quo B. Hieronymus super Daniel. cap. 5. in calce, vbi rationem reddẽs: Cur victoriam de Babylonijs a Dario, & Cyro reportatam, scriptura sacra soli Dario adscribere videatur; sic ait: Quod autem vincente Cyro Rege Persarum, & Dario Rege Medorum, solus Darius successisse in regno (subaudi Babyloniorum) scribitur; ordo ætatis, & propinquitatis, & regni seruatus est: Darius enim sexaginta duorum annorum erat; & maius regnum Medorum quam Persarum legimus; & auũculus qui prior erat iure naturæ, successor regni debuit numerari. Hucusque B. Hieronymus. Similiter possumus, & nos ad memoratam respondere obiectionem dicentes: quod Cyrus, licet re vera Rex esset Persarum, vt supponit ibi B. Hieronymus, non autem illi regno præfectus, vt putat Pererius: nihilominus, quia post deuictos simul cum Dario Babylonios (de illo enim tempore loquitur scriptura in capite Danielis citato) etiam eiusdem Darij gener, vt diximus, effectus fuerat; ob reuerentiam auunculi pariter & soceri, quem veluti patrem venerabatur; & cui iam valde seni, & sine filijs masculis, breui se in Imperio successurum sperabat; libenter sinebat ipsum Darium, etiam in regno Persarum facere, & constituere quæcunque vellet, vt vel sic denuo assuescerent duo illa regna ab vno solo Rege, & eisdem penè legibus gubernari; & ipse interim Cyrus posset liberius bellicis expeditionibus occupari. *Obiectio.* *Responsio.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3494.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 48.

Cyrus quando regnare cœperit.

ANNO proximo circiter ineunte, qui vt patet in tabulis, erat vigesimus tertius regni Euilmerodach Regis Babylonis, & primus Olympiadis quinquagesimæ quintæ, regnare cœpisse Cyrum Persarum Regem, receptissima est omnium penè probatissimorum Scriptorum sententia, vt ex Iosepho Scaligero lib. 5. de emendatione temporum, capite de initio Cyri, & ex Pererio lib. 11. in Danielem quæst. 2. colligere licet; qui id probant auctoritatibus Diodori Siculi, Thalli, Castoris, Polybij, Phlegontis, quos citat tum Tatianus a Scaligero relatus, tum Eusebius lib. 10. de Præparatione Euangelica cap. vlt. Item eiusdem Eusebij in Chronicis, & Iulij Africani testimonijs apud eundem Eusebium, & B. Hieronymum super Danielis cap. 9. Et pluribus præterea argumentis a Pererio ex Clemente Alexandrino, S. Cyrillo, B. Hieronymo, Iustino, & Iosepho, desumptis. Quod autem triginta ferè annos in regno idem Cyrus exegerit, affirmant grauissimi Auctores, atque inprimis antiquissimus Persarum historiæ Auctor Dionysius, a Cicerone relatus libr. 1. De diuinatione; Item Iustinus lib. 1. Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum, Eusebius in Chronicis, B. Hieronymus super Daniel. cap. 7. & Zachar. cap. 1. Orosius lib. 2. cap. 7. B. Nicephorus Constantinopolitanus suæ Chronologiæ cap. 7. Beda in libello de sex ætatibus mundi; & insuper ferè omnes recentiores; his exceptis, qui mendosam Annij Viterbiensis Chronologiam secuti sunt. Neque verò citatos Auctores mouet, quod Herodotus sub finem libr. 1. dixerit Cyrum regnasse annos viginti nouem; Sulpitius verò sacræ historiæ lib. 2. non valde procul ab initio, annos triginta & vnum; quia illud incōfesso est apud omnes Chronologos, vt nos quoque in præfatione notauimus; quod in enumerandis vitæ, regniue Regum annis, quidam integros duntaxat computant, quidam verò etiam fractos, nimirum vel incompletos, vel etiam vix inchoatos: Quo fit, vt quando inter Auctores vnius tantū anni differentia est, nequaquam differre censendi sint: Si autem differentia sit duorum triumue annorum, media illorum sententia propius verò accessisse credenda sit. 1

Anni triginta regni Cyri, vnde auspicandi.

Verum an isti triginta anni cœperint, quando Cyrus Babylonis euertit Imperiū, quemadmodum crediderunt Pererius non longe ab initio libri decimi in Danielem; & alij magni nominis Auctores, tum veteres tum recentiores, an verò ante plures annos, vt Ribera super Zachar. cap. 1. & alij, valde controuersum est. Mihi profectò, vt rem paucis expediam, tametsi multo plures sint, qui oppositum sentiunt, tamen magis placet sententia illorum, qui asserunt, Cyrum in Perside regnare cœpisse multis annis antequam Babylonijs bellum inferret: id enim videtur manifestè probari posse plurimis, cùm antiquissimorum scriptorum testimonijs, tum etiam argumentis ex scriptura sacra, nec non ab ipsa quoque Chronologia petitis. Et primo quidem Herodotus id satis apertè insinuare videtur lib. 1. versus finem, dicens: Porrò Cyrus vbi continentem, vniuersæ suæ ditionis fecisset, Assyrijs bellum intulit. Assyriæ, cùm alia multa sunt magna oppida, tum verò celeberrimi nominis, ac validissimum Babylon &c. Quibus verbis iste Auctor dum hic Babylonios inter Assyrios connumerat, quid aliud indicare videtur, nisi Cyrum tunc etiam contra Babylonios pugnasse? Quod & ibidem non multo post ipsemet manifestius tradit. Sed & Scaliger lib. 6. de emendatione temporum in Cap. de Regibus Babylonis, ex eodem Herodoto ait, quod Cyrus statim post bellum Lydiæ profligatum; & Cræsum Lydorum Regem captum, ad oppugnandam Babylonem se conuertit. At verò Cræsus a Cyro captus est anno primo Olympiadis quinquagesimæ octauæ, vt est apud Eusebium in Chronicis; Et eadem Olympiade Cyrum victorem intrasse Sardes Asiæ oppidum, expresse tradit Solinus cap. 6. ergò manifestè infertur eundem Cyrum 2

longe

longe post annum regni sui primum, subegisse Babylonios. Iustinus quoque libro 1. supponit Cyrum prius domuisse plures populos, antequam Babylonios aggrederetur. Quod & clarius tradit Berosus apud Iosephum lib. 1. contra Apionem relatus, his verbis: Cyrus ex Perside profectus cum magnis copijs, vastata reliqua omni Asia, Babyloniam adoritur. Ex quibus priscorum scriptorum attestationibus manifestum fit, regnasse Cyrum super Persas multis annis, priusquam Babylonijs Imperium adimeret. Et hoc quoque videtur rationi satis consonum. Siquidem non est credibile, ipsum alias Asiæ Prouincias, nisi plurium annorum spatio subigere potuisse; & non ausum fuisse Babylonicum adoriri Imperium tunc florentissimum, donec post multos regni sui annos, multis magnisq; victorijs de alijs Gentibus minus validis reportatis, adeo vires potentiamque suam auxisset, vt tantum Imperium aggredi subijcereque posset. Quare, non est quod quis hic nobis opponat, Herodotũ in multis minus veracem inueniri; cum hoc eius assertum de quo nunc agimus, ab alijs quoque priscis Auctoribus proditum esse comperiatur; &, vt probatum est, rationi admodum consentiat.

3 Sed quod ex prærallegatis Auctoribus deduximus; nimirum memoratos triginta regni Cyri annos, non a capta Babylone esse numerandos; sed ab eo tempore, quo multis antea annis idem Cyrus regnare cœperat in Perside; deduci quoque potest ex 1. Esdræ ca. 3. ver. 8. vbi habemus: Templum cœpisse fundari anno secundo aduentus Iudæorum in Ierusalem, qui erat annus secundus regni Cyri, hoc est à capta Babylone: Et ex eiusdem libri cap. 4. ver. 1. vsque ad 6. constat ædificium illud a finitimis gentibus, hostibus Iudæorum, fuisse impeditum, & intermissum omnibus diebus Cyri: Quod etiam scribit Iosephus 11. Antiq. cap. 2. dicens: quod Iudæi eodem anno Cyri secundo, a Cuthæis impediti sunt ædificare templum, Cyro nesciente, vtpote, inquit, in alijs negotijs distracto; qui mox Massagetico bello perijt. Igitur si a prædicto anno aduentus Iudæorum in Ierusalem secundo, superuixisset, regnassetque Cyrus vsque ad annum trigesimum; quomodo potuisset tam diu Cuthæorum impedimenta nescire? Aut quis credere valeat Iudæos illius ædificij erigendi adeo cupidos, ita dessides extitisse, vt per annos viginti octo, ad Cyrum erga ipsos adeo beneuolum, & pro re sacra ab ipsomet imperata, legatos mittere negligerent, etiam si ad remotissimas orbis partes proficisci opus fuisset? Vel quis cogitare possit, Cyrum in expeditionibus bellicis vsque adeo fuisse occupatum, vt in tanto annorum numero Iudæorum legationem admittere, audireue numquam potuerit? Certè, ni fallor, rationi repugnat tale quid suspicari: Quin potius, vel hinc videtur satis probabiliter inferri posse, ipsum Cyrum nequaquam tot annis ab expugnata Babylone; sed paucis duntaxat superuixisse: alioqui non est verisimile, ipsum vel memorata impedimenta ignorare potuisse; vel pati, executionem amplissimi decreti sui, de templo Ierosolymitano reædificando, per vniuersum Imperium suum iam promulgati, tamdiu impediri, aut retardari. Quod etiam post iacta secundi templi fundamenta Cyrus non potuerit annis viginti octo superuiuere, confirmari potest; tum ex Xenophonte qui libro Cyripediæ 8. ait, Cyrum anno Imperij sui septimo occubuisse; subaudi ab Imperio Babyloniorum subacto; tum ex loco Iosephi proximè allegato, vbi videtur insinuare Cyrum non valde multis post annis Massagetico bello interijsse; tum etiam quia Herodotus, Berosus, & Iustinus, locis supra adductis, subiungunt: Cyrum post deuictos Babylonios, postremum bellum aduersus Lydos qui ab eo rebellauerant, confecisse, ac demum contra Sythas in bello Massagetico fuisse interemptum. Quæ bella non tam multa grauiaue fuerunt; vt videri possit ea non nisi viginti, & octo annis confici potuisse. Neque inter prædicta bella Cyrus aliquot annis quieuisse putandus est; quippe qui, cum esset natura bellicosissimus, omnia mallet quam otium, quemadmodum eidem a Tomyris Massagetarum Regina aliquando dictum fuisse, prodit Herodotus. Aliud argumentum ad probandum quod Cyrus longe ante captam Babylonem regnare cœperit in Perside; desumi potest ex Danielis cap. 13. in fine, vbi non obscurè traditur, Cyrum statim mortuo Astyage, regnare cœpisse (iam enim sub anno mundi 3493. num. 1. diximus, & infra etiam num. 7. comprobabimus, ibi per Astyagem, non Darium Medum, vt quidam putant; sed patrem eius debere intelligi) si enim Cyrus non nisi post occu-

patum

patum Babylonis Imperium regnare cœpisset, vt contraria nostræ habet opinio; vtique necessario sequeretur non nisi tunc obijsse Astyagem; & consequenter, quod nō modo Cyrus, verum etiam nec Darius Medus regnasset ante captam Babylonem; sed tunc solum, quando iam erat senex; nimirum, vt dicitur Daniel. cap. 5. in fine, sexaginta duos annos natus. Quæ certe parum probabilitatis habere videntur.

Denique, & aliam prædictis addere possumus argumentationē, ab æra Nabonassaris deducendam. Certum namque est quod Ptolemæus in libris sui Almagesti (quemadmodum nos sigillatim sub anno mundi 3306. num. 2. adnotauimus) ponit annum Cambysis septimū, in anno prædictæ Apochen ducentesimo vigesimo quinto; & vigesimum illius Darij, qui Cambyse successit, in ducētesimo quadragesimo sexto; Et consequenter trigesimum primum eiusdem Darij, in ducentesimo quinquagesimo septimo; Et decimum tertium Philadelphi, in quadringentesimo septuagesimo sexto: Neque de veritate horum quæ dicit Ptolemæus dubitare licet; alioqui ferè tota eius de Astris doctrina in eiusdem libris tradita, omnino rueret. At verò si annus regni Nabuchodonosor primus, vt sub anno mundi 3429. num. 2. demonstratum est, fuit dictæ æræ centesimus vigesimus tertius; ergo annus dicti Regis decimus nonus, qui pariter fuit primus Babylonicæ captiuitatis; fuit eiusdem æræ centesimus quadragesimus primus; Et annus captiuitatis septuagesimus, concurrit cum anno memoratæ Apochen ducentesimo vndecimo. Igitur, si ab hoc anno Babylonicæ captiuitatis septuagesimo, regnasset Cyrus annos triginta; proculdubio tota Ptolemæi Chronologia falsa esse deprehenderetur. Quandoquidem consequeretur, septimum regni Cambysis annum incidisse, non in anno præfatæ æræ ducentesimo vigesimo quinto, vt posuit Ptolemæus; sed in anno ducentesimo quadragesimo octauo; nimirum viginti tribus annis post; & sic de alijs. Nam annus vigesimus eiusdem Darij, qui incideret in anno ducentesimo sexagesimo nono; & annus ipsius Darij trigesimus primus, in anno ducentesimo octuagesimo; & annus Philadelphi decimus tertius, in anno quadringentesimo nonagesimo nono: Ecce quot absurda. Non ergo triginta anni quibus regnasse dicitur Cyrus, numerandi sunt a capta Babylone, siue ab obitu Darij Medi; sed ab hoc anno, qui fuit primus ab obitu Astyagis; vt rationes hactenus adductæ satis probant. Nec obstant loca scripturæ 2. Paralip. cap. vlt. ver. 22. & 1. Esdræ cap. 1. ver. 1. Vbi annus solutæ captiuitatis, qui proculdubio fuit primus post defunctum Darium Medum, apertè appellatur primus regni Cyri: quia ibi proculdubio scriptura sacra, quemadmodum etiam Danielis cap. 10. ver. 1. vsurpat regni nomen pro Monarchia, numeratque annos Cyri, nō a principio regni eius; sed ab exordio Monarchiæ ipsius, quam eodem anno, subactis Babylonijs; & per Darij mortem, iure institutionis, obtento etiam Medorum Imperio, consecutus fuerat: Quod planè indicant illa verba quæ ipsamet locis Paralip. & Esdr. citatis protulit subiungens: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia regna terræ dedit mihi Deus cæli &c. Non enim ante has tam grandes regno suo accessiones, talia verba etiam per hyperbolem, verè proferre potuisset. Quod autem nouum non sit in scripturis sacris, ab eiusmodi regnorum incrementis, vel ab aliqua alia re admodum memorabili, interdum annos Regum putari solere; iam nos sub annis mundi 3095. num. 3. & 3452. num. 1. alijs similibus exemplis, ostendimus.

Cyrus quot annis regnauerit a capta Babylone.

Itaque posita hac assertione tanquam indubitata, quod scilicet Cyrus multis ante subactos Chaldæos, & ante obitum Darij Medi annis, regnauerit in Perside; Et quod primus solutæ captiuitatis annus, fuerit primus, non regni, sed Monarchiæ eiusdē Cyri: Quærendū est quot annis Cyrus a capta Babylone, & a morte Darij, hoc est, ab adepta Monarchia imperauerit. Qua de re tres reperi opiniones. prima est Fini Adriani a Ribera super Zachar. ca. 1. relati, qui lib. 5. flagelli cap. 5. asserit: Cyrum regnasse viginti sex annis ante partum Babylonis Imperium; quattuor verò postea; sed quia nullo veterum scriptorum testimonio id probat, quod gratis dicitur, gratis quoque refutari potest. Altera fuit Auctoris Chronologiæ maioris Hebræorum, qui ca p. 29. dicit Cyrum tenuisse regnum annis tribus, non tamen integris (intellige post subactos Babylonios) & hanc opinionem secuti sunt Lyranus super Daniel. cap. 9. & Vatablus in cap. 1, & alij nonnulli. Verum quia hæc opinio, nullo 5

alio

alio niti videtur fundamento, quàm quòd in sacris libris, de tertio tantum Cyri anno fit mentio; Quod quidem satis infirmum est; quandoquidem (vt in nostra præfatione adnotauimus) intentio sacræ scripturæ non est, omnes Regum exterorum annos dinumerare; sed illos duntaxat, qui proposito suo deseruiunt. Vnde etiam tres tantummodo Balthassaris annos; & decimumquintum tantum Tiberij Cæsaris commemorat; cum tamen Ethnici scriptores, ipsi Balthassar, quem Nabonidũ appellant, plures tribuant; Et certissimum sit Tiberium multo plusquam quindecim annis imperasse. Icciroo tutior nobis videtur ac verior tertia sententia, illorum scilicet, qui credunt: Cyrum septem ferè annos in sua Monarchia exegisse. quoniam Xenophon antiquissimus Auctor, lib. suæ Cyropædiæ 8. scriptum reliquit: eundem Cyrum, septimo imperij sui anno, mortuum esse. Et ratio dictat, Xenophontem Imperij nomine, Monarchiam significare voluisse; quam subactis Chaldæis, & obtento etiam post obitum Darij regno Medorum, fuerat consecutus. Etenim iam probatum est, omnium penè antiquorum scriptorum consensu, Cyrum triginta annos regnasse; nimirum ab obitu Astyagis; neque hoc, quod antiquis temporibus, cunctis notissimum habebatur; vnum duntaxat Xenophontem, rerum Cyri indagatorem accuratissimum, latuisse credendum est; sed potius voluisse Xenophontem, quod Herodotus, ipso aliquanto antiquior, de annis Monarchiæ Cyri prætererat, notare, ac litteris consignatum, posteritati tradere; nimirum quot nam fuerint anni Monarchiæ eius.

6 Eodem anno, videlicet non multo post decessum Astyagis Regis Medorum atque Persarum, successionemque Cyri in regno Persarum, & Darij in regno Medorum; acta sunt (vt numero proximo probabitur) ea quæ traduntur in cap. Daniel. 14. de Daniele, qui cum esset conuiua Euilmerodach Regis Babylonis, & honoratus super omnes amicos eius; contigit quadam die, vt occasione sibi a Rege oblata, detegeret ei fraudes Sacerdotum Belis; qui noctu, per subterraneas quasdam occultasque vias, in templum eius introeuntes, ac quæ quotidie eidẽ offerrebantur comedentes; decipiebant populum, Regemque dicentes; eadem ab ipso idolo solere mãducari; eundemque propterea esse Deum viuentem ab omnibus credi volebant. Igitur Daniel, consperso cinere pauimento in quo postridie diluculo apparuerunt vestigia pedũ Sacerdotum, & vxorum ac filiorum suorum, qui comederãt cibos Belo oblatos; ac sic eorundem fraude detecta, de licentia Regis, Bel destruxit; ac templum eius subuertit. Iterum alia quoque die inuitatus ab eodem Rege Daniel, vt adoraret draconem quendam magnum, quem Babylonij colebant, asserebãtq; de ipso dici non posse, ꝙ non esset Deus viuens; quippe qui cunctis videntibus manducaret: Vt ostenderet Daniel, quod ille draco non erat Deus viuens, qui se posset ab interitu præseruare; obtenta a Rege facultate occidendi eum sine gladio; coxit massas quasdam ex pice, adipe, pilisque compactas, quas cum dedisset in os draconis, ille non multo post diruptus interijt; cognouitque Rex quod ille non erat Deus. At verò populus, seditione concitata, compulit Regem vel inuitum, tradere eis Danielem; quem protinus proiecerunt in lacum seu foueam leonum, mansitque ibi sex diebus, Dei beneficio, a bestijs intactus, atque mirabiliter per Habacuc Prophetam, Angeli ministerio, de Iudæa illuc translatum, cibo potuque recreatus; ac demum inde sospes, & incolumis die septimo eductus est, non sine magna Regis admiratione ac lætitia; qui propterea cum iussisset accusatores Danielis mitti in lacum leonum, vidissetque eos illico ab ipsis fuisse deuoratos, cognita Dei Israel virtute, cœpit coram omnibus magnificare eum, vt latius in toto Daniel. cap. vlt. describitur. *Daniel Bel destruxit, & draconem interfecit.*

7 Diximus prædicta hoc tempore acta esse; quia id manifestè colligitur ex illis verbis, quæ habentur apud Danielem in calce capitis 13. nimirum: Et Rex Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit Cyrus Perses regnum eius.] Quæ verba, proculdubio referri non possunt ad historiam Susannæ ibidem ante narratam; quia Daniel, quando Susannam de falso crimine liberauit, dicitur fuisse puer, Daniel. capit. 13. ver. 45. nunc verò vir conuiua Regis, & honoratus super omnes amicos eius; sed debent referri ad ea quæ ibidem in proximo capite subiunguntur; videlicet ad historiam Belis destructi, & draconis interfecti; quemadmodum sentiunt Lyranus, Hugo Cardinalis, Carthusianus, & multi alij. Vnde duo hic possunt inferri; primo in pro- *Verba Danielis cap. 13. in fine explicatur.*

ximè memoratis verbis, per Astyagem, necessario debere accipi patrem Darij Medi, non autem ipsum Darium Medum; quem certum est vixisse etiam postdestructũ Babylonis imperium: historiam autem Belis & draconis, contigisse stante adhuc regno Babylonis, numero proximo ostendemus. Alterum est, quod prædicta clausula: Et Rex Astyages &c. non est ibi obiter, & præter rectam historiæ seriem atque ordinem temporum posita, vt putat Pererius; sed ad historiam eorum, quæ in Babylone a Daniele gesta fuerant, aliquo modo continuandam pertinet; vel certè ad præcisũ tempus eorum, quæ consequenter narranda erant, indicandum; ne quis putaret ea immediatè post prænarrata contigisse. Itaque, quicquid dicat Pererius, constat quod eo tempore, quo mortuus est Astyages Rex Medorum atque Persarum, acta est in Babylone prædicta Belis, & draconis historia.

Cuius regis Daniel conuiua fuerit.

Diximus item easdem Belis, & draconis historias sub Euilmerodach Rege Babylonis fuisse gestas; ad quod asserendum adducor, non solum quia iuxta nostram temporum rationem; hoc tempore adhuc ipse regnabat in Babylone; sed etiam, quia de illo Rege cuius Daniel conuiua fuisse dicitur; dicitur etiam, quod colebat idolũ Bel, vt patet Daniel. cap. 14. ver. 3. Bel autem fuisse idolum quem colebant Babylonij, certissimum est: ergo ille Rex erat Babylonius, & consequenter adhuc stabat Babylonis Imperium: Nam constat, quod Reges Persarum ad quos postea illud deuenit, nõ colebant idola, sed solem cui equos sacratos ferebant, vt ex Trogo Põpeio scribit Iustinus ad calcem lib. 1. Et vnus ex Regibus Persarum, nimirum Xerxes, Beli sepulchrum destruxisse perhibetur, vt videre est apud Strabonem lib. 16. Item quia prædictus Rex non videtur esse potuisse vllus alius ex regibus Babylonis: Non Nabuchodonosor; quia ipse præterquam quod iuxta nostrum annorum computum, multo ante iam defunctus erat; notum est, ipsum tantæ fuisse in suo regno auctoritatis; vt non sit verisimile, Babylonios ei mortem minitari ausos esse, si non traderet eis Danielem. Et præterea, posteaquam sensum mentemque recuperauit numquã idola coluisse, sed tantummodo Deum cæli; vt sub anno mundi 3471. num. 2. probatum est. Non etiam probabile videtur, quod ille Rex qui tantopere Danielem diligebat, fuerit Niglisar, aut Labosardach, aut Balthassar; quia de duobus primis, non constat, quod fuerint vnquam erga Iudæos Danielemque bene affecti; Et de postremo certum est, quod Daniel non modo non erat amicus, & commensalis eius; sed neque ab eo agnitus, vt manifestè colligi potest ex Daniel. cap. 5. ver. 11. & clarius 13. vbi Balthassar Rex, adductum ad se Danielem interrogat, dicens: Tu es Daniel &c. restat igitur sub ipso Euilmerodach prædicta fuisse gesta. 8

Euilmerodach occiditur, & pro eo regnat Niglisar.

Eodem anno regni sui vigesimo tertio, circa priores, vt arbitror, eiusdem anni menses; nimirum tertio aut quarto circiter inchoante; credimus ipsum Euilmerodach fuisse occisum a Niglisaro sororis suæ marito, vt tradit Berosus apud Iosephũ lib. 1. contra Apionem. Qui Niglisar, siue Neriglissoroorus hoc eodem anno regnare cœpit, regnauitq; in Babylonia, eodem Beroso ibidem attestante, annis quattuor, non autem viginti quattuor, vt alij perperam scripserunt. Quod verò prædictus Euilmerodach regnauerit tantummodo annos viginti duos, & aliquid de vigesimo tertio; iam nos sub anno mundi 3472. nu. 4. & 5. satis superque probauimus, ita vt non opus sit eadem hic repetere. 9

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3498.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 52.

Moritur Niglisar, & regnat Labosardach.

Anno Babylonicæ Iudæorũ captiuitatis, siue a tẽpli desolatione quinquagesimo secũdo, mense scilicet 3. vel 4. circiter inchoante, oportet Niglisarũ Regẽ Babylo- 1

bylonis, expleto quarto regni sui anno, decessisse: Cui immediatè successit filius eius adhuc puer nomine Labosardach; qui nouem duntaxat mensibus, hoc est vsque ad finem eiusdemmet anni regnauit in Babylone. Nam quia prauæ indolis specimina multa edebat, ab amicis opressus insidijs, per cruciatum interfectus est; vt tradit Berosus a Iosepho lib. 1. contra Apionem relatus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3499.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 53.

1 ANNO proximo circiter ineunte, ab interfectoribus Regis Labosardach, (vt scribit Berosus vbi supra) constitutus fuit Rex in Babylone Balthassar filius Euilmerodach, & nepos Regis Nabuchodonosor, quemadmodum nos sub annis mundi 3429. num. 11. & 3451. num. 2. probauimus; & hic fuit postremus Chaldæorum Rex, vt ex sequentibus patebit. Hunc Babylonij (teste Iosepho 10. Antiq. ca. 12. prope initium capitis) Naboandel appellabant; Ethnici verò Scriptores Nabonedum, vt Berosus apud Iosephum lib. 1. contra Apionem; siue vt alij, Nabonidum, vocant; quem fuisse Babylonium, & regnasse annis decem & septem; & sub eius Imperio in Babylone fluuium (subaudi Euphraten) muris fuisse septum; ne scilicet inundationum eius temporibus vllum ciuitati damnum inferre posset; idem Auctor ibidem scriptum reliquit. Et hinc proditur error Scaligeris, qui lib. 6. De emendatione temporum in calce capitis cui titulus est. De Regibus Babylonis. Ethnicorum Nabonidum, non Balthassar; sed Darium Medum fuisse credidit. Vtrum autẽ iste Balthassar, idem sit cum illo cuius meminit Baruch cap. 1. ver. 11. & 12. Diximus esse diuersum; Siquidem ille erat verè filius Nabuchodonosor; istæ autem nepos, quemadmodum sub anno mundi 3451. num. 2. probatum est. *Regnat Balthassar in Babylone.*

2 Eodem anno primo regni Baltassar, Vidit Daniel admirandam in cubili suo visionem quattuor ventorum inter se pugnantium in mari, & quattuor bestiarum de mari ascendentium, quæ describitur in toto Danielis cap. 7. vbi etiam subiungitur visio illa Antiqui dierum in throno sedentis, & cum infinita ministrorum multitudine eidem assistentium; quo iudicante, bestiæ perierunt; & ad quem accedens filius hominis, accepit potestatem æternam, & incorruptibile regnum. Et præterea traditur quomodo audiuit Daniel generalem quandam eiusdem visionis interpretationem: quod scilicet ille quattuor bestiæ, de mari surgentes, quattuor regna in mundo mox surrectura portenderent; Et specialiter de quarta bestia, quod decem eius cornua, decem seu plures (vsurpato numero definito pro indefinito) eiusdem regni reges designabant; cornu autem illud paruum, quod de medio illorum ortum dicitur, & potentius erit prioribus, significabat Antichristum. Siquidem de eo ibidem subiungitur: Et sermones contra excelsum loquetur; & sanctos Altissimi cõteret; & putabit quod possit mutare tempora, & leges; & tradentur in manu eius vsque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis. Quæ profecto prædictiones ipsi Antichristo maxime conuenire omnes fatentur. In summa, agit memorata visio, de ortu & progressu quattuor principalium mundi regnorum temporalium, & de quinto spirituali Sanctorum, quod est regnum Christi, & Ecclesiæ eius in hoc mundo; Item de Antichristo, eiusq; persecutione contra sanctos, & ipsius interitu. Denique de finali iudicio, & consequenter, de regno Christi, & Sanctorum æterno in cælesti beatitudine; vt tradunt illius capitis Expositores. Verumtamen hic quæri posset, num prædicta quattuor mundi regna significata per memoratas quattuor bestias, eadem prorsus sint, quæ prius monstrata fuerant Regi Nabuchodonosor in visione illa statuæ grandis, cuius caput aureum signabat primam mundi Monarchiã, quæ fuit Assyriorum, & Chaldæorum; Pectus autem, & brachia de argento, alteram *De quattuor regnis Danielis præmõstratis.*

prænotabant, quæ fuit Persarum atque Medorum; Venter deinde & ilia ærea, tertiam Monarchiam, videlicet Græcorum; ac demum tibiæ ferreæ, quartam, nempe Romanorum: de quibus latè egimus sub anno mundi 2016. num. 2. vsque ad 8. Dicimus iuxta communem expositorum sententiam, eadem mundi regna, quæ prius per diuersas illas memoratæ statuæ partes præmonstrata fuerant; nunc quoque hisce quattuor bestijs esse significata; Nihilominus illud difficultatem facit; quod Danielis cap. 7. ver. 17. apertè dicitur: easdem bestias signare quattuor regna mox surrectura super terram; ergo nulla earum potuit prænotare regnum Assyriorum, & Chaldæorum, quod ex parte, videlicet respectu Assyriorum iam erat extinctum; respectu verò Babyloniorum, breui prorsus erat extinguendum. Quamobrem, considerandum relinquitur, num forte bestia quarta significare potuerit regnum Turcarum, seu Mahumetanorum, de quo Antichristus aliquando sit proditurus. Sed de his quæ futura sunt, & quæ Pater posuit in sua potestate, diuinare quis valeat?

AB ORBE CONDITO ANNVS 3501.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 55.

De alia Danielis visione.

ANNO regni Balthassar Regis Babylonis tertio, altera diuinitus ostensa visio fuit Danieli, cum esset in Susis Castro regionis Ælamitarũ: in qua visione sub typo arietis duo cornua habentis, & hirci, qui vnico cornu arietẽ prostrauerat, præmonstrata sunt Prophetæ, quæ post ducentos viginti, & amplius annos ventura erãt; nimirum quomodo sub finem secundæ mundi Monarchiæ, Alexander magnus, Rex Græcorum, percussurus erat Darium Vltimum Regem Persarum atque Medorum, & destructa secunda eius Monarchia, tertiam initiaturus. Nec non & alia de quattuor Regibus qui Alexandro successuri erãt, & significati per quattuor cornua mox hirco nata. Et item de Antiocho Epiphane siue illustri mox surrecturo; qui dicitur Rex impudens, quoniam multa mala facturus erat populo Sanctorum, nimirum Iudæis Deum verum colentibus; quæ postea accuratè descripta habentur in libris Machabæorum. Ac denique de ipsius Antiochi interitu admodum miserabili; quippe qui sine manu esset conterendus, nimirum non humana, sed diuina, ac præpotenti virtute Dei humiliandus, & cum mœrore ac tristitia magna ad inferos deducendus. Quæ omnia fusius traduntur in toto Danielis cap. 8. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3503.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 57.

Salathiel genuit Zorobabel.

ANNO regni Balthassar regis Babylonis circiter quinto, probabile est, quod Salathiel, qui tunc erat captiuus in Babylone, genuerit Zorobabelem, quemadmodum tradit S. Matthæus in Genealogia Saluatoris. Nam hoc circiter anno, natum esse Zorobabelem; & deduci potest ex his quæ sub anno mundi 3461. numero primo diximus; & admodum consonat cum his, quæ de eodem Zorobabele, scribit Auctor libri 3. Esdræ capitulo 3. versic. 4. & 16. & capit. 4. versic. 13. & 58. nimirum, ipsum circa initia regni Darij Hystaspis regis Persarum, fuisse vnum ex 1

tribus

tribus illis iuuenibus, siue adolescentibus, qui custodiebant corpus regis; quod etiam sub annis 3532. num.4. & 3631. num. 1. dicendum erit; & videri potest in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3516.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 70.

1 ANNO regni Balthassar Regis Babylonis decimo septimo, qui (vt ex infra dicendis patebit) desinebat in exordijs anni septuagesimi desolationis Ierusalem; sub finem eiusdem anni, qui fuit postremus regni eius, cum incidisset in Babylone eiusmodi festus dies in quo Babylonij omnes (vt testantur Herodotus libr. 1. versus finem, & Xenophon circa medium lib.7. de Pedia Cyri) vniuersam noctem bibere, & lasciuis carminibus saltationibusque indulgere solebant; & ipse Balthassar Rex, fecit grande conuiuium optimatibus suis, inchoante nimirum, vt diximus, anno Babylonicæ Iudæorum captiuitatis septuagesimo. Causa autem, cur Rex eo tempore, quo grauissima ab hostibus obsidione premebatur, tale conuiuium nihilominus facere maluerit; potest quidem probabiliter credi fuisse vna, vel plures ex multis, quas veluti coniectando commemorat Pererius super Daniel.cap.5. Veruntamen, quænam verè illa fuerit (quoniam in sacro eloquio, & a priscis probatisque Auctoribus præterita fuit) certo definiri non potest. Sanè in eo conuiuio; quia Rex temulentus, non veritus est abuti vasis templi Domini, quæ olim asportauerat Nabuchodonosor Rex de Ierusalem; propterea ob talem tantamque irreuerentiam Deo exhibitam, perterrefecit eum Dominus terrifica eidem ostensa visione, cuiusdam manus mirabiliter scribentis in pariete: Cumque nemo reperiretur, qui scripturam illam legere, interpretarique sciret; tandem opera Reginæ, quæsitus inuentusque est Daniel; qui scripturam legit; eademque Regis regnique interitum indicari declarauit; dictumque vatis non multo post euentus probauit. Nam eadem nocte, Balthassar Rex interfectus fuit; Et Darius Medus, qui tum Babylonem obsidebat, capta ciuitate, successit in regnum eius, annos natus sexaginta duos, vt latè describitur Daniel. cap.5. per totum. *Balthassar facit grande conuiuium.*

Sanè quis fuerit iste Darius, iam nos sub anno mundi 3454. num.2. diximus. illud
2 verò hic obseruandum videtur; quod quamuis scriptura sacra, aliquando tribuat Babylonici Imperij euersionem Medis & Persis, vt patet Danielis cap.5. ver.29. vbi de eodem regno Babylonis dicitur: Et datum est Medis & Persis.] Et Isai.cap.21. ver.7. vbi sub figura duorum equitum, videlicet, ascensoris asini, & ascensoris Cameli, denotantur Cyrus Rex Persarum, & Darius Rex Medorum, vt ibidem tradunt Expositores; quia re vera vterque Rex conuenit ad expugnationem Babylonis: aliàs tamē eadem scriptura, nimirum Isai.cap.13. ver.17. & Hierem.ca.51. ver.11. Medis tantum videtur adscribere Babylonis exterminium; & Daniel. cap.5. in fine, de solo Dario dicit: quod ipse successit in regno Balthassaris; quia videlicet ipse principaliter bellum susceperat contra Babylonios; tametsi etiam Cyrum sibi in auxilium aduocauerat; & item, quia loco Daniel. citato (vt ibidem docet B. Hieronymus) ordo ætatis, & propinquitatis, & regni seruatus est. Darius enim sexaginta duorum annorum erat; & maius regnum Medorum quam Persarum legimus; & auunculus qui prior erat iure naturæ, successor regni debuit numerari. Sic B. Hieronymus. Quare non est curandum, quod Græci scriptores, vni tantum Cyro ascribere voluerint Imperij Babylonis euersionem: id enim potissimum contingere potuit, quod Cyrus egregiam sanè in expugnanda Babylone, operam nauauerit; & paulo post, nimirum sub finem eiusdem anni, (vt infra num. 13. dicetur) ipse, defuncto Dario, successerit, & postea toto vitæ suæ tempore Babylonijs imperauerit. Igitur *Euersio Babylonici Imperij a Medis, & Persis.* *Cur a Græcis tribuatur Cyro tantum.*

Extinguitur prima mundi Monarchia.

3 Eodem anno Babylonicæ captiuitatis septuagesimo circiter inchoante, extincto Chaldæorum Imperio, cessauit penitus prima mundi Monarchia quæ fuit Assyriorum, & Babyloniorum, de qua sub anno mundi 2016. num. 5. satis disseruimus: Quāuis enim iam ex multis annis Assyrij a Babylonijs subacti fuissent (vt nos sub anno mundi 3335. num. 1. diximus) & huius Monarchiæ regia, de Niniue translata esset in Babylonem; non tamē censendum est, omnino desijsse hanc Monarchiam, donec summa Imperij ad Persas Medosque deuenit; quemadmodum sub citatis mundi annis probatum est. Vnde infertur, quod si prima mundi Monarchia hucusque perdurauit; eandem profecto attigisse annum suæ durationis millesimum quingentesimū primum, vt videre est in tabulis.

Darius rex Danielem secū ducit, & honorat.

4 Porrò Darius Medus, subiugato sibi Babyloniorum regno; rebusque ibidem compositis; reuersus est in Mediam; assumptùmque Danielem Prophetam, secum adduxit, ac maximo in honore apud se habuit, vt scribit Iosephus 10. Antiq. cap. vlt. ex quo (inquit B. Hieronymus super cap. Daniel. 6.) intelligimus Darium, subuersa Babylone, reuersum esse ad regnum suum in Mediam, secumque adduxisse Danielem, in eo honore, quo a Balthassar prouectum acceperat: nec ambiguum est, eundem Darium audiuisse signum atque portentum, quod Balthassaro acciderat; & interpretationem, quam Daniel exposuerat; & quomodo prædixerit Medorum regnum Persarumque Babylonijs præualiturum. hæc S. Hieronymus. Itaque Darius Rex, optimè edoctus de admirabili sapientia, & integritate Danielis; fecit eum vnum de tribus Principibus vniuerso regno suo præfectis. Qui adeo sapienter in omnibus se gerebat, vt iam cogitaret Rex constituere eum super vniuerso regno; quæ res magnam eidem Danieli apud reliquos Principes Satrapasque parauit inuidiam. Quamobrem cum nihil inuenirent quo possent eum suspectum Regi reddere, callidè suaserunt, induxeruntque Regem firmare, edereque edictum Imperatorium, sub pœna damnationis ad bestias, ne quis intra proximos triginta dies, quicquam postulare auderet a quocunque Deo. Et ipsi interea obseruantes Danielem, inuenerunt eum in domo sua ter in die flexis genibus contra Ierusalem, vt prius consueuerat, orantem atque adorantem Deum suum. Itaque confestim illum accusantes, acri admodum ac molesta contentione impulerunt Regem, vt mitteret Danielem in lacum leonum; quod cum vel inuitus fecisset; & postera die, eundem reperisset illæsum atque incolumem; lætus Rex iussit protinus eum inde extrahi; & pro eo ibidem immitti accusatores eius, qui a leonibus illico deuorati sunt. Quo facto, mandauit Rex decretum publicari in vniuerso regno suo, vt omnes pauerent Deum Danielis. Quæ omnia in toto Daniel. cap. 6. fusius descripta habentur.

Daniel 2. mittitur in lacum leonum.

Orans Daniel venturi Messiæ tempus diuinitus didicit.

5 Eodem anno primo quo Darius Rex imperare cœperat super regno Chaldæorū, (vt signanter adnotauit Daniel in principio cap. 9. subaudi, ad finem anno iam appropinquare incipiente) intelligens Daniel iam propè compleri septuaginta Iudaicæ captiuitatis annos, olim a Ieremia cap. 25. prophetatos; orauit enixè Dominum pro liberatione populi sui. Placuit itaque Domino non hanc solum serui sui orationem petitionemque, quemadmodum sub anno mundi proximo videbimus, libenter promptèque exaudire; Verum etiam quia temporalis hæc Iudaici populi liberatio, spiritualem generis humani liberationem præfigurabat, in obitu passioneque Redemptoris perficiendam; vt seruo suo rem magis gratam faceret, & eidem insuper secreta sapientiæ suæ, quæ ille postulare non auderet, vltro manifestaret; voluit ipsum protinus per Angelum Gabrielem edoceri de altissimo septuaginta hebdomadarum mysterio, quod in toto Danielis cap. 6. describitur; quo ipse Daniel, & per ipsum ceteri, scire possent, quando opus salutis humanæ, a cunctis olim sanctis summopere expetitum, implendum foret. Verum quia prophetia hæc, valde obscura est; & eius expositio ad eorum quæ postmodum dicenda sunt intelligentiam, maximè videtur necessaria: Iccirco liceat mihi, obsecro, eam hic breuiter, per modum Paraphrasticæ cuiusdam enarrationis, explanare.

PROPHETIA.	EXPOSITIO.
6 *A. Ab exordio precum tuarum, egressus est sermo.*	A. Ex quo (inquit Angelus) ò Daniel deprecari cœpisti Dominum pro liberatione populi tui, reuelata sunt mihi a Deo, quæ nunc dicturus sum tibi.
B. Ego autem veni vt indicarem tibi, quia vir desideriorum es.	B. Quoniam aũt non me præterit quantis cor tuum sit bonis sanctisque refertum desiderijs; & quantopere exoptes edoceri de his, quæ ventura sunt super populum sanctum tuum; & super vrbem sanctam Ierusalem; præcipuè verò de his, quæ ad Messiã pertinent, eidem populo diuinis oraculis, ac prophetarum vocibus toties repromissum: Propterea, Deo iubente, veni; vt hæc indicem tibi.
C. Tu ergo animaduerte sermonem, et intellige visionem.	C. Igitur arrige aures Daniel, & attende diligenter ad verba mea (erunt enim aliquanto obscuriora) ne erres; sed bene capias sensum eorum.
D. Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super Populum tuum, & super vrbẽ sanctam tuam, vt consumetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio, & prophetia, & vngatur Sanctus Sanctorum.	D. Omne tempus, quod diuinitus præfinitum ac determinatum est, vsque ad Christi passionem; intra quod complenda erunt in populo Iudaico, & in vrbe Ierosolyma, ferè omnia, quæ prædicturus sum tibi; septuaginta hebdomades complectetur; non dierum; sed annorum; non solarium; sed lunarium; quæ septuaginta hebdomadæ, continent annos quadringentos nonaginta lunares; (sic namque abbreuiatæ sunt, vt non ex solaribus, sed ex lunaribus annis constare ac numerari debeant.) Itaque intra hos quadringentos nonaginta annos lunares, qui æquipollent annis solaribus quadringentis septuaginta quinque; præuaricatio hominum, ad summnm perueniet gradum; vt iam vlterius excrescere posse non videatur; quandoquidem nullum maius peccatum committi potest eo, quod ab his perpetrandum erit qui ex mera inuidia, malitia, & odio, gratis filium Dei crucifigere non verebuntur. Hæc erit omnium præuaricationũ maxima. Quod enim scelus, magis contra omne fas iusque diuinum, atque humanum, in toto orbe terrarum committi aut excogitari, vnquam potuit, poteritue, quam vnicum verum ac naturalem Dei filium, post tot tantaque ab eo accepta beneficia, tam impie immaniterque interimere? Tunc etiam destruetur peccatum; quia Passio Christi, ipsa est quæ delet iniquitates, ipsa quæ iustificabit impios, & adducet in hominibus iustitiam sempiternam. In ipsa quoque implebuntur visiones, & oracula Prophetarum, quæ præcesserant de aduentu, vita, gestis, ac passionibus Christi; quemadmodum ipsemet in Cruce pendens indicabit dicens: Consumatum est.] Eodem item tempore, idem mediator Dei, & hominum Christus Iesus, quem pater sanctificauit, & misit in mundum, (Ioan. ca. 10. ver. 36.) Ipse, inquam, qui est verè Sanctus Sanctorum, quique ab æterno super omnia constitutus, a Deo vnctus est oleo diuinæ gratiæ præ participibus suis, vt dicitur in Psal. 44. ver. 8. & ad Hebr. cap. 1. ver. 9. iterum, modo longè a priori diuerso, in ara crucis pro salute mundi, sanguine proprio inungetur, & declarabitur Rex vniuersæ creaturæ, iuxta illud Ioan. cap. 12. ver. 32. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.
7 *E. Scito ergo, & animaduerte. Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem, vsque ad Christum Ducem, hebdomades*	E. Vt ergo scias, ò Daniel, vndenam exordiendæ sint prædictæ annorum hebdomades, diligenter aduerte, & nota tempus, quod indicabo tibi. A diuulgatione edicti de Ierosolyma reædificanda, vsque ad Christum Ducem, Ducem inquam eorum qui ad æternum regnum transire voluerint; hoc est, vsque ad Messiæ manifestationem; decurrent hebdomades septem, & sexa-

septem, & hebdomades sexaginta duæ erunt.

xaginta duæ;nimirum in summa sexaginta nouem plenæ,ex annis lunaribus, vt dictum est,computatæ (subaudi,& aliquid amplius,vt paulo post dicetur) Quod autem postea res sic se habuerit; ita ostendi potest. Nam prædicta Ierosolymæ reædificandæ diuulgatio,facta est anno regni Artaxerxis Longimani vigesimo,vt infra sub anno mundi 3609. num.2. 3. & 4. probabitur. Et vniuersalis Messiæ manifestatio cœpit anno Imperij Tiberij Cæsaris quinto decimo , vt habemus Luc.cap.3. ver.1. quando videlicet baptizatus est Christus , & voce diuina de cælo reuelatus est filius Dei ; & ipse non multo post exorsus est Euangelij prædicationem, viam docens salutis æternæ. Quamuis enim ab anno prædicti Artaxerxis vigesimo , ad Tiberij decimumquintum, supra prædictas hebdomades sexaginta nouem,inueniantur etiam anni tres , & aliquot menses; quia tamen non tot erant hi anni , vt integram facere possent hebdomadam , ideo scriptura sacra,more suo,illos præterijt: Iam enim nos sub anno mundi 1659. num. 2. pluribus exemplis ostendimus , ipsam in summis colligendis , interdum minutos quosdam numeros omittere consueuisse.

F. Et rursum ædificabitur platea , & muri in angustia tẽporis.

F. Et primo,circa initia primarum septem hebdomadarum, ædificabuntur platea,hoc est,plateæ (numerus enim hic singularis pro plurali vsurpatur) & muri Ierusalem,paucorum (hoc est quinquaginta duorum) dierum interuallo, cum magna festinatione , propter imminentia hostium impedimenta . Quod ita ad vnguem postmodum sub Neemia factum fuisse,nos sub anno mundi 3610. num.2. ostendemus . Et credendum est,alias quoque vrbis partes, intra primas septem hebdomades,fuisse ædificatas ; ac propterea easdem hebdomades seorsum ab alijs esse memoratas.

G. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus , & non erit eius populus qui eum negaturus est . Et ciuitatẽ, & Sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo : Et finis eius vastitas, & post finem belli, statuta desolatio.

G. At verò post alias sexaginta duas hebdomadas, nimirum 8
elapsis septuaginta nouem hebdomadibus,hoc est, hebdomada septuagesima,(subaudi desinente) cruci affigetur occideturque Christus : Et propterea Populus Iudaicus,qui eum coram Preside Pilato negaturus est , prorsus reprobabitur , ne deinceps amplius appelletur, sitque populus Domini (numera in tabulis ab anno vigesimo Longimani, ad Christum passum ; & inuenies fluxisse annos quadringentos septuaginta quinque solares , qui faciunt annos lunares quadringentos nonaginta; & consequenter hebdomades septuaginta superius memoratas.)Deinde (sub intellige post quadraginta circiter a Passione Christi annos)Romanorum exercitus cum suo Duce Tito , Ierosolymam templumque dissipabit:Et illius belli finis erit ipsa vrbis templique vastitas, & interitus,atque a Deo præscita præstatutaque desolatio,in vltionem impijssimæ mortis eidem Christo a Iudæis illatæ . Sanè ista desolatio , hucusque , nimirum per annos mille sexcentos,& amplius perdurauit,perdurabitque in perpetuum, quemadmodum in calce huius prophetiæ traditur; & item iuxta Isaiæ vaticinium , quod habetur cap. eius 25. ver. 2. his verbis : Quia posuisti ciuitatem in tumulum , vrbem fortem in ruinam , domum alienorum : vt non sit ciuitas , & in æternum non ædificetur.]Eandem prophetiam videtur confirmasse Dominus noster Luc. cap.19. ver.44. ad eandem Ierusalem dicens : Et nõ relinquent in te lapidem super lapidem .] Quæ verba exponens B. Gregorius, ait: quod hoc quoque etiam ipsa ciuitatis eiusdẽ transmigratio testatur;quia dum in eo loco nunc constructa est, vbi extra portam Dominus fuerat crucifixus; prior illa Ierusalẽ,

vt

vt dicitur, funditus eſt euerſa. Cui nos addere poſſumus: quod & quæ mox conſtructa eſt, non Iudæis ſed alienis ædificata fuit: Quare quod attinet ad Iudæos, idem eſt, ac ſi perpetuo deſolata remanſiſſet.

H. Confirmabit autem multis pactum hebdomada vna.

H. Verum quia dixi reprobatum iri populum tuum, eo quod Chriſtum ſit negaturus, & crudeli ſupplicio perempturus; ne concidat ò Daniel ſerue Dei cor tuum; ratus cunctos Iudæos fore reprobandos: quoniam intra vnam potiſſimum annorum hebdomadam, de qua numero proximo agemus, Chriſtus, primo quidem per ſe ipſum, qui triennio circiter prædicabit; mox verò per Apoſtolos ſuos confirmabit pactum ſeu promiſſionem olim Abrahæ factam de benedicendis cunctis gentibus in ſemine ſuo, qui eſt ipſemet Chriſtus, vt dicitur ad Galat. cap. 3. ver. 16. confirmabit, inquam, multis miraculis, & multis item in hominibus, quos ad fidem ſuam conuertet. Etenim tunc adeo firmiter Euangelica lex in cordibus multorum, præcipuè Iudæorũ, ſtabilietur, vt nullis dæmonum tentationibus, Tyrannorumue tormentis, ab eis dimoueri vnquam poſſit: Stabilietur, inquã, tum ipſius Chriſti Apoſtolorumque prædicatione, vt dixi, & miraculorum confirmatione; tum verò inprimis virtute ſacratiſſimæ eius paſſionis, mortis, reſurrectionis, atque in cælum aſcenſionis: Nec non virtute ſpiritus ſancti, quem decem ab aſcenſione poſt dies, miro inuſitatoque modo de cælis mittet, abundèq; effundet in cordibus credentium, præſertim verò Apoſtolorum, qui omnes Iudæi erunt, (vt colligi poteſt Actorum cap. 2. ver. 7.) & quorum opera, lex Euangelica diuulgabitur in omni Iudæa primum, deinde ĕt in vniuerſo orbe terrarum. Hæc autem intra vnius ſeptennij tempus, nempe a Chriſti baptiſmate, ad nonũ circiter menſem anni quarti poſt eius paſſionem, acta fuiſſe, ex Euangelij, Actorumque libris luculentè ſatis, conſtare poteſt: Nam exinde cœpit Euangelica prædicatio paulatim tranſire ad Gentes.

10 *I. Et in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia, & ſacrificium.*

I. Quod ſi etiam ſcire cupis, quænam erit hebdomada hæc, in qua tot mirabilia fore patranda iam diximus: proculdubio non erit tota ſeptuageſima; nec tota ſeptuageſima prima; ſed illa quæ ex poſteriori medietate ſeptuageſimæ, & priori ſeptuageſimæ primæ, conficietur: nimirum illa, in cuius dimidio, propter verum, ac Deo patri acceptiſſimum ſacrificium in ara crucis a Chriſto oblatum; ceſſabunt, quo ad eorum valorem, omnia Moſaicæ legis ſacrificia, quæ illum ſignificabant: Congruum namque erit, vt adueniente figurato, figuræ omnes antiquatæ intelligantur. Igitur ſi, vt dixi, in medio huius hebdomadis, continget paſſio Saluatoris, & eandem ſupra diximus futuram in fine prædictarum ſeptuaginta hebdomadarum; vtique ſequitur hanc hebdomadam vnam, eſſe illam quæ, vt dictum eſt, ex media ſui parte erit ſeptuageſima; & ex altera erit ſeptuageſima prima. Etenim, vt iam indicauimus, in poſtera medietate hebdomadis ſeptuageſimæ, hæc perficientur, Baptiſmus, prædicatio, miracula, paſſio, morſque noſtri Redemptoris: in priori autem medietate ſubſequentis hebdomadæ; eiuſdem Chriſti reſurrectio, aſcenſio, miſſio ſpiritus ſancti, & Apoſtolis euangelizantibus, doctrinamque ſuam mirabilibus ſignis cõfirmantibus, multorum, præſertim Iudæorum ad Chriſti fidem conuerſio.

11 *K. Et erit in templo abominatio deſolationis, & vſque ad con-*

K. Denique poſt quadraginta, circiter, vt dixi, a nece Chriſti annos; quos Iudæis diuina miſeratio, ad ipſorum expectandam conuerſionẽ indulgebit; ſuperueniet abominatio ſuperius

tacta;

summationem, & finē perseuerabit desolatio. tacta; nimirum exercitus Romanorum, Iudæis specialiter, propter multiplicem illius idololatriam, valde abominabilis; qui demum capta direptaque vrbe; etiam ipsum templum ac sanctuarium eius penetrabit, desolabitque. Atque hæc templi desolatio; non per aliquot, pluresue annos tantum, vt aliis; sed vsque in sempiternum perdurabit; ita exigente omnium peccatorum maximo, nimirum horrenda nimis vnigeniti filij Dei occisione.

Prophetiæ epilogus. Ergo, quæ in hac prophetia prædicuntur, hæc ferè sunt. Primo, quod in fine 12
prædictarum septuaginta hebdomadarum annorum lunarium; hoc est, post quadringentos septuaginta quinque annos solares, ab anno regni Artaxerxis qui dictus est Longimanus, vigesimo recenscendos; futura erat passio morsque Saluatoris; & per ipsam, operatio salutis humanæ, quam expectabant, assiduisque orationibus expetebant sancti veteris testamenti omnes; & præcipuè ipse Daniel. Secundo quod intra priores præsertim septem annorum hebdomades, reædificanda erant, plateæ, & muri Ierusalem, ac reliquæ item vrbis partes. Tertio, quod post alias sexaginta duas hebdomades, idest elapsis a prædicto Artaxerxis anno, sexaginta nouem hebdomadibus, nimirum sub finem primæ medietatis septuagesimæ hebdomadis, manifestandus erat Christus, Dux eorum qui per ipsum saluandi erant: manifestandus, inquam, non solum voce S. Io. Baptistæ præcursoris sui; sed & voce paterna de cælo delapsa super ipsum Iesum cum baptizaretur in Iordane. Sub finem verò alterius medietatis eiusdem hebdomadis, siue, quod idem est, in fine prædictarum septuaginta hebdomadarum, aut in dimidio illius hebdomadis quæ confirmabit pactum multis; idem Christus crucifigendus atque occidendus erat pro salute mundi; & cōsequenter antiquanda erant cuncta veteris testamenti sacrificia. Quarto quod intra hebdomadam annorum vnam, ab initio prædicationis Christi, vt probatum est, inchoandam; grandis fieri debebat Iudæorum conuersio ad fidem Christi, propter prædicationem, & miracula ipsius, & Apostolorum eius. Quinto, demum quod post hæc subsecutura erat omnimoda Ierosolymæ templique eius subuersio, in perpetuū duratura; quam diximus contigisse post annos ab obitu Redemptoris circiter quadraginta. Quæ omnia ad vnguem, vt prædictum fuerat, euenisse certissimum est; & singula suis locis notabuntur.

Mortuo Dario successit Cyrus. Eodem anno Babylonicæ captiuitatis septuagesimo circiter exeunte, necesse est 13
mortuum esse Darium Medum, eidemque successisse in regnis suis Medorum scilicet & Babyloniorum, Cyrum Regem Persarum, atque ita tria illa regna sub vno Rege simul iuncta, dedisse exordium secundæ mundi Monarchiæ, quæ Persarum atque Medorum dicta est (Babylonij enim quoniam vt diximus, a Medis Persisque subacti fuerant nullum in hac Monarchia ius nomenque habuerunt) Hæc autem comprobari possunt ex 2. Paralip. cap. vlt. ver. 20. & deinceps, vbi manifestè traditur, quod Iudaica septuaginta annorum captiuitas, quam prænunciauerat Ieremias, duratura erat vsque ad Imperium, hoc est, Monarchiam Cyri Regis Persarum; Et ibidem, atq; etiam in principio lib. 1. Esdræ, & cap. eiusdem lib. 6. ver. 3. subiungitur: Quod idem Cyrus, quando eandem soluere decreuit captiuitatem anno Imperij sui primo, protulit edictum in hæc verba: Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: Omnia regna terræ (intellige omnia, per hyperbolem, idest multa & præcipua) dedit mihi Dominus Deus cæli &c. ergo ex tunc regnare cœperat etiam super Medos, & Babylonios, & itē Assyrios, qui iam a Babylonijs subiugati fuerant: hæc .n. regna tunc tēporis erant primaria, & in toto orbe terrarum celeberrima; ergo iam tunc decesserat Darius, qui paulo ante regnabat super Medos, & Babylonios, & Assyrios; Et eidē successerat Cyrus quemadmodum dictum est; alioqui ipse Cyrus in memorato edicto non potuisset se appellare Monarcham, seu quod idem est, omnium regnorum terræ Dominum. Igitur

AB ORBE CONDITO ANNVS 3517.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 71.

1 EXACTO Babyloniceæ Iudæorum captiuitatis anno septuagesimo, Cyrus Rex Persarum; cum, vt diximus, Dario paulo ante defuncto successisset; totque ac tanta regna suo adiunxisset imperio; extincta prima quæ fuerat Assyriorum ac Babyloniorum Monarchia, dedit initium secundæ, quæ primo quidem dicta est Monarchia Medorum atque Persarum; quoniam præcedenti anno Darius Medus cum Cyro Persa iuncti, Babylonicum subegerant Imperium; sed quia non multo post, omnia regna hæc, deuenerunt ad Cyrum, qui fuit natione Perses; & quia postmodum successores eius, pariter fuerunt de genere Persarum; & ordinariè regiam tenuerunt in Perside: propterea deinceps Monarchia hæc dici cœpit, Persarum atque Medorum; & magis Persarum, quàm Medorum. *Cyrus secundã mundi Monarchiam, prima extincta, instituit.*

2 Stetit ergo prima Mundi Monarchia (si eam ab anno regni Nini maioris circiter vigesimo, quemadmodum sub anno mundi 2016. num. 2. dictum est, exordiamur) per annos mille quingentos, vt patet in tabulis. Si autem eam ab initio regni eiusdem Nini volueris auspicari, erunt anni durationis eius mille quingenti viginti. Quod si quis maluerit initia eius altius repetere, nimirum vsque ab exordio regni Belis, qui ante filium Ninum, iam regnauerat annis quinque & sexaginta in Babylone; conficiet summam annorum mille quingentorum octoginta quinque. Quæ forte computandi diuersitas, in causa fuit, quod Auctores, non omnes in assignandis hisce annis conueniant. Quamquam certum quoque est, aliquos non de exordij tantum tempore; sed etiam finis, discrepare; quemadmodum ex his quæ sub annis mundi 2016. num. 7. & 3234. num. 2. vsque ad 5. inclusiuè, dicta sunt, dignosci poterit. *Prima mundi Monarchia quot annis steterit.*

3 Circa initia, vt arbitror, anni huius primi Monarchiæ Cyri (qui annus, tametsi cœperit, vt dictum est, sub finem anni Babylonicæ captiuitatis septuagesimi; attamen ferè totus, quemadmodum notatur in tabulis, concurrit cum septuagesimo primo) Vt adimpleret Dominus quæ per os Ieremiæ Prophetæ promiserat; excitauit spiritum Cyri regis Persarum, interuenientibus etiam (vt communiter creditur) suasionibus precibusque Danielis. Qui cum regnante Dario, esset primarius regni eius administrator, probabile est, quòd etiam Cyro successori, fuerit, propter singularem eius sapientiam, prudentiam, ac probitatem, valde carus; & quòd ipse (vt erat etiam Propheta magnus, & salutis animarum zelantissimus, præsertim regum, quibus cum sæpe versari solebat) hortatus sit Cyrum, vt magnitudinem gloriæ suæ, a Deo cæli recognosceret, a quo tanta ei bona collata fuerant; &, ne gratis hæc regi dicere videretur, ostenderit eidem (quemadmodum tradit B. Theodoretus super cap. 1. & repetit super cap. 11. Danielis) prophetiam Isaiæ, quæ habetur cap. eius 45. ver. 1. ante tot sæcula scriptam; in qua ipsemet Cyrus, proprio nomine, fuerat præmonstratus, & gloriosæ eius victoriæ prænunciatæ: Vidensque Daniel regem tanto, ac tam veteri testimonio delectari, eundem precatus fuerit, vt pro gratiarum actione tam præclaræ prælectionis suæ ad tantam gloriam, præciperet reædificari eidem Deo cæli, templum Ierosolymis, quod Babylonij iam ante annos septuaginta destruxerant. Quibus auditis, & visa etiam ipsa Isaiæ prophetia, quæ de ipso edita fuerat, & ad vnguem impleta; admiratus rex (vt scribit Iosephus 11. Antiq. cap. 1.) vatis diuinitatem, edicto publico promulgauit, diuinum se accepisse præceptũ, de Ierosolymitano templo reædificando: Sic enim legimus 2. Paralip. in fine libri, & in principio 1. Esdræ. Ex quibus locis videtur posse inferri; Vel in memorata Isaiæ prophetia, olim prædictum quoque præceptum fuisse contentum, vt videtur significare Iosephus loco proximè adducto; Vel (quod magis crediderim) idem præ- *De Babylonica Iudæorum captiuitatis solutione.* *Daniel ostendit Isaiæ prophetiam Cyro.*

præceptum regi, per ipsum Danielem, nomine Dei, fuisse expositum atque intimatum. Ceterum Cyrus rex, vt Dei iussa quantotius impleri curaret, soluta protinus Iudæorum captiuitate, & facta illis amplissima facultate redeundi in Iudæam, præcepit vt omnino Ierosolymis templum Deo Israel extruerent; iussitque super hac re amplum confici, atque in regia bibliotheca, ad posterorum memoriam, scriptum asseruari decretum; illud videlicet, quod refertur 1. Esdr. cap. 6. ver. 3. vsque ad 6. In quo statuit templi mensuras; & ordines de lapidibus impolitis, & de lignis nouis; & vt sumptus de regijs redditibus præberi; & vasa aurea atque argentea olim a Nabuchodonosor ablata, in illud templum reportari deberent. Et hæc vasorum restitutio illa est, quam prædixerat Ieremias in calce capitis 27. & speciatim recensetur 1. Esdr. cap. 1. ver. 7. vsque ad finem capitis.

Cyrus mandat extrui templũ Ierosolymis.

Iudæi ergo, audito tam fauorabili gratoque regis edicto, læti surrexerunt cum suo Duce Zorobabel, Iechoniæ quondam regis nepote; & cum summo tunc ipsorũ Sacerdote, Iesu, siue Iosue filio Iosedec; cuius genealogia, ab Eleazaro Aaronis filio, deducitur, 1. Paralip. cap. 6. ver. 4. vsque ad 16. Et cum alijs populi principibus, ad quinquaginta millia exulum; qui recensentur 1. Esdr. cap. 2. redierunt in Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda, cum paruulis, & mulieribus, & omni suppellectili ac substantia ipsorum: Et præterea cum vasis aureis atque argenteis a Cyro gratiosè relaxatis; Et insuper cum alijs muneribus amplissimis, quæ ab his qui in Babylonia Persideque remanserant, vltrò eis data fuerant, in templo Ierosolymis ædificando offerrenda. Puto autem eos reuerti cœpisse exeunte primo, vel inchoante secundo anni sacri mense; & ad quattuor saltem menses in itinere insumpsisse. Non enim minori temporis spatio, tanta hominum multitudo vtriusque sexus, & cuiuscunque ætatis, tam longum iter conficere potuisse videtur. Nam & qui postmodum cum Esdra redierunt, quattuor circiter menses in via exegisse colligitur 1. Esdr. cap. 7. ver. 9. Vt primum ergo peruenerunt in terram Iuda; habitauerunt Sacerdotes, & Leuitæ, & Nathinæi, vniuersusque populus, singuli in ciuitatibus suis, 1. Esdr. cap. 2. Et cum ibi ad duos menses, domesticis rebus ordinandis vacassent; mense tandem eiusdem anni solutæ captiuitatis, pariterque anni sacri, septimo adueniente, Iosue summo Sacerdote, & Zorobabele populi Duce auctoribus, ac promotoribus, cœperunt agere de cultu diuino Ierosolymis restituendo; & statuto die, nimirum primo mensis septimi, omnes vnanimes in Ierusalem conuenientes, cum ibidem altare ædificassent, cœperunt eodem die offerre super eo sacrificia Domino; ac deinceps ad Mosaicæ legis dispositionem ritumque eadem continuari curarunt; videlicet, iuge sacrificium quotidie, mane pariter ac vespere, & quæ in Kalendis, & cunctis sollemnitatibus fieri præcepta erant: Præcipuè verò sollemniter, & continuato cultu celebrarunt festum tabernaculorum, a die decimo quinto eiusdem mensis septimi, vsq; ad diem vigesimum secundum inclusiue. Et postremo dederunt pecuniam latomis ac cementarijs, pro templi ædificio, & commeatum Tyrijs ac Sidonijs, vt deferrent ligna cedrina de Libano, ad portum Ioppe, prò vt mandauerat Cyrus rex Persarum 1. Esdr. cap. 3. ver. 1. vsque ad 8. 4

Iudæi de captiuitate Babylonica in Iudæã redeunt.

Tempus in itinere insumptum.

Ex dictis ergo patet, primum à soluta Iudæorum captiuitate Pontificem in Iudæa fuisse Iosue filium Iosedec; eundemque de Eleazaris sobole prodijsse, vt colligitur 1. Paralip. cap. 6. ver. 15. Sanè ab isto Iosue, vsque ad Iaddum, qui temporibus Alexandri magni sacerdotio Ierosolymis fungebatur; certa & continuata videtur haberi, ex posteritate dicti Iosue pontificum successio, Neemiæ cap. 12. ver. 10. vbi hæc legimus: Iosue autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliasib, & Eliasib genuit Ioada, & Ioada genuit Ioathan, & Ioathan genuit Iedoa.] Porrò hunc Iedoa, tum Beda lib. 3. sup. Esdr. cap. 32. tum alij communiter, eundem faciunt cum prædicto Iaddo, cuius meminit Iosephus 11. Antiq. cap. 8. Quæ omnia etiam confirmat Eusebius lib. 8. de Demonstratione Euangelica, Demonstratione 2. post medium. Verum enimverò, quot quisque annis pontificatum tenuerit, incertum est; id nanque in sacris libris non reperitur. Sed neque Iosephus in toto lib. Antiq. 11. vbi horũ pontificum meminit, neque alibi, neq; B. Nicephorus Constantinopolitanus in sua Chronologia, neque Sigonius de Repub. Hebræorum lib. 5. cap. 2. vbi de eisdem agunt, neque vllus alius probatus Auctor, ipsorum pontificatus annos notare ausus est. 5

De Iudæorum Pontificibus à soluta captiuitate ad Alexãdrum Magnũ.

est. Vnde patet, fictitios esse, ac temere de proprio Annij capite depromptos, illos annorum numeros, quos idem Annius, & eius Assecłæ, singulis hisce pontificibus adscribere non sunt veriti. Et idem prorsus dicendum est de illis Hebræorum Ducum annis, quos ijdem Auctores ponunt a Zorobabel, ad Machabæos; quemadmodum etiam ex infra sub anno mundi 3554. num. 2. dicendis patebit. Sed vt ad memoratum Iosue redeamus; tametsi quot annis pontificatum gesserit, certo sciri non possit; illud tamen indubitatum est, quod in ea dignitate vixit etiam temporibus Darij Hystaspis regis Persarum, quando templum reædificabatur, vt patet 1. Esdr. cap. 5. ver. 2. Quamdiu verò deinceps superstes fuerit, licet certò definire nõ possimus; probabiliter tamen credere possumus, eum toto ferè dicti regis tempore vixisse. Quemadmodum, & de filio suo Ioacim, quod pontificatum gesserit toto propemodum tempore regni Xerxis, qui prædicto successit Dario. Et de Eliasib filio Ioacim, manifestum est, quod erat Sacerdos magnus regnante in Perside Artaxerxe Longimano, vt expressè colligitur Esdr. cap. 3. ver. 1. 20. & 21. & cap. 13. ver. quarto 7. & 28. De Ioada autem, & Ionathan, quando, & quamdiu pontifices fuerint, ex sacris quidem libris non habemus; Verumtamen ex supradictis consequitur, ipsos, Iaddumque successiuè deinceps fuisse pontifices vsque ad quartum saltem dicti Alexandri annum. Quoniam autem neque de hisce tribus, neque de alijs supra memoratis scire possumus, quando quilibet ipsorum è vita decesserit; etiam quot quisque annis in pontificatu transegerit determinare non valemus. De Iaddi verò successoribus, sub anno mundi 3730. num. 2. agemus.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3518.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 72.

1 ANNO reditus populi de Babylone in Ierusalem secundo, mense secundo, vt dicitur 1. Esdr. cap. 3. ver. 8. cœperunt iacere fundamenta templi. Quod de fundamentis templi interioris, in quo Sancta, & Sancta Sanctorum erant, intelligere debemus, quemadmodum rectè exponit Beda relatus in Glossa Ordinaria 1. Esd. cap. 6. & a Cardinali Toleto super Ioan. ca. 2. Alioqui citatus Esdræ locus, pugnaret cum his quæ habentur Aggæi cap. 2. ver. 11. & 19. vbi eiusdem templi fundamenta dicuntur iacta fuisse anno regni Darij Hystaspis secundo, die vigesimo quarto mensis noni; Quod proculdubio de fundamentis templi exterioris, in quo erant atria, porticus, & gazophilatia siue exedræ, accipiendum est. Vt primum autem iacta sunt templi interioris fundamenta, Sacerdotes, & Leuitæ in ornatu suo positi, cum tubis, & organis diuersi generis, cœperunt in hymnis, & confessionibus laudare Dominum; quibus cum, voces pariter populi laudantis Dominum de longe mixtim audiebantur; alijs nempe iunioribus præ lætitia iubilantibus; alijs verò nimirum senioribus, qui viderant templum Salomonis antequam destructum fuisset, flentibus, quod ex fundamentis præsentibus vtique prospicerent atque intelligerent, quantũ a prioris altitudine ac magnificentia ipsum dissidere oporteret 1. Esdr. cap. 3. ver. 8. vsque ad finem. *Secundi templi fundamenta iaciuntur.*

2 Fundato a Iudæis templo in Ierusalem, Ecce Samaritæ siue Cuthæi, alijque populi, quos olim Salmanassar, & Asarhaddon Reges Assyriorum, de regionibus ipsorum, transtulerant in Samariam, & in vrbes eius, vt sub annis mundi 3314. num. 1. & 3326. num. 2. dictum est; cum eo essent ingenio, eaque naturali inclinatione, quæ sub anno mundi 3315. numero secundo descripta est; & audissent quod Iudæi, qui de captiuitate redierant, templum Ierosolymis reædificare aggressi erant; volebant se quoque in eodem templi ædificio ingerere, & pariter cum Iudæis communicare: Verumtamen a Zorobabele, & Iosue, alijsque Iudæorum Principibus repulsi, confe- *Samaritæ impediunt Iudæos ab ædificatione templi.*

stim cœperunt ædificantibus aduersari, & disturbare Iudæos. Et quia armis contendere verebantur, ne Regis edicto palam aduersati viderentur; conduxerunt aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum, vt dicitur primo Esdr. capitulo quarto, versiculo quinto, idest (quemadmodum exponunt Iosephus, & Caietanus) pecunijs corruperunt consiliarios, & ministros Regis cis Euphraten commorantes, qui astu, malisque artibus, & officijs destruerent consilia Iudæorum: quod & fecerunt factis potius, vt arbitror, quam verbis; nimirum sub varijs prætextibus, subtrahentes sumptus regios eidem fabricæ a Cyro destinatos, quorum fit mentio 1. Esdr. cap. 6. ver. 4. & impediendo Tyrios Sidoniosque, ne ligna lapidesue, Iudæis ministrarent. atque hoc pacto (quemadmodum plenius sub anno mundi 3524. num. 2. declarabitur) cessauit ædificatio omnibus diebus Cyri, & vsque ad regnum Darij Regis Persarum; 1. Esdr. cap. 4. ver. 1. vsque ad 6. illum inquam Darium qui Hystaspis dictus est, vt suo loco dicetur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3519.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 73.

Daniel ab Angelo de multis rebus futuris edocetur.

ANNO Monarchiæ Cyri Regis Persarum tertio, die vigesimo quarto mensis primi; placuit Deo post viginti vnius dierum afflictionem, in assiduis ieiunio, fletu, & oratione, a Daniele susceptam, erudire eum per Gabrielem Archangelum, longa illa visione, quæ ostensa est ei iuxta fluuium magnum, qui est Tigris, de his quæ ventura erant; nimirum, de aliquot Regibus Persarum, qui successiue post Cyrum regnaturi erant; & quod quartus ipsorum Rex, nempe Xerxes concitaturus erat omnes Asiaticos aduersus regnum Græciæ, quæ fuit causa cōcitandi postea Græcos aduersus regnum Persarum: Et demum de eiusdem regni Persarum interitu, ac translatione ad Græcos facta per Alexandrum Magnum: Item de diuisione regni Græcorum in quattuor regna, post Alexandri obitum: Et de bellis quæ gerenda erant inter Ægypti Syriæque Reges: Specialiter verò de grauissimis calamitatibus atque afflictionibus, quas impius Rex Antiochus dictus Epiphanes seu Nobilis vel Illustris, genti Iudæorum illaturus erat. Quæ posteaquam euenerunt, mox accuratè in libris Machabæorum descriptæ sunt. Et prætereа, ex occasione prædicti Regis, ac similitudine typoue impietatis eius erga Iudæos exercitæ, disserit etiam præfatus Gabriel, de immanissima Antichristi persecutione contra Dei Ecclesiam, postremis temporibus futura, de qua vide plura apud sacros Expositores, & præsertim Pererium in toto libr. commentariorum suorum in Daniel. decimo quarto. Denique, nonnulla etiam tangit idem Archangelus, ad extremum Dei iudicium pertinentia. Quæ omnia Daniel. cap. 10. 11. & 12. tradita inuenies. 1

Daniel quamdiu vixerit.

Ceterum, ex memorata Danielis visione, quæ contigit ei anno ætatis suæ nonagesimo quarto, vt liquet ex tabulis, constat, ipsum non solum vsque ad illud tempus fuisse superstitem, verum etiam in tali ætate, adeo adhuc corpore robustum, vt satis quoque diuturnas corporis afflictiones, pro Ecclesia Dei, vltro suscipere ac sustinere posset. Quantum verò temporis ab hac visione superuixerit, & quando, vbiue decesserit, in sacro eloquio non habemus. Illud tamen certum est, vt scribit B. 2

Cur in captiuitatem ductus, & minime reductus.

Theodoretus super Daniel. cap. 10. quod quemadmodum ipse Daniel, non propter peccata sua, ductus fuerat in seruitutem (erat enim tum paruulus, vt nos sub anno mundi 3428. num. 5. ostendimus) Sed Deus, populi prospiciens vtilitati, eum vnà cum ceteris in captiuitatem abstrahi permiserat, quasi curatorem, & magistrum quendam simul cum ipsis mittens; ita etiam reditus tempore, cum plures Iudæorum Babylone remanere decreuissent, propterea diuinus Propheta, cum illis degere compulsus fuit; vt ne spirituali cura prorsus destituti, in execrandam idololatriæ impietatem penitus laberentur. 3

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3523.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 77.

1 ANNO Monarchiæ suæ septimo nondum expleto, regni autem trigesimo, Cyrus Rex Persarum in bello Massagetico cum vniuerso exercitu suo percussus, interijt: quemadmodum ex his quæ sub anno mundi 3494. num. 1. vsque ad 6. difusè admodum disseruimus, inferri potest. probabile est autem, hunc interitum ei a Domino permissum fuisse, eo quod cum sciret diuinæ voluntatis esse, vt templum Ierosolymis extrui curaret, ipse post mandata semel data, vt ædificaretur, non amplius fuerat solicitus scire, aut quærere; num quod iusserat, executioni mandatum esset. Quoto autem vitæ suæ anno, Cyrus decesserit, non facile est definire. Nam si verum esset, quod Cicero lib. 1. de diuinatione aliquanto ante medium, ex Dionysio Persicarum rerum antiquissimo scriptore, refert; nimirum eudẽ Cyrum quadraginta annos natum regnare cœpisse, & ad septuagesimum vitæ annũ peruenisse; sequeretur, ipsum esse natum biennio antequam super Medos Persasq; regnaret matris suæ pater Astyages, cui postea defuncto ipse Cyrus immediatè successit in regno Persidis, quemadmodum sub anno mundi 3493. num. 1. probatum est. Quandoquidem, Astyagem triginta octo duntaxat annis regnasse, scriptum reliquit Eusebius in Chronicis. Atqui, ponere ortum Cyri ante initium regni Astyagis, videtur repugnare his quæ ex Herodoto, Iustino, & alijs, nos sub anno mundi 3456. num. 1. retulimus; videlicet de somnio ab eodem Astyage Rege viso, quod Arioli interpretantes dixerunt, portendere nasciturum de filia Regis filium, qui toti Asiæ dominaturus erat. hic autem fuit ipse Cyrus. Vnde euidenter colligitur, ipsum natum esse aliquot saltem post annos, ex quo auus eius maternus regnare cœperat: Quin etiam post plures annos, si verum est quod ait Xenophon non procul ab initio lib. 1. de Pædia Cyri; videlicet, non modo Cyrum, sed & matrem eius Mandanen natam esse patre Astyage Medorum Rege. Oportet ergo Cyrum, anno saltem regni Astyagis decimo octauo esse natum, & consequenter non potuit esse quadraginta; sed ad summum viginti annorum, quando Astyage mortuo, ipse regnare cœpit. Præterea, si biennio antequam regnaret Astyages, natus esset Cyrus; oporteret ipsum fuisse contemporaneum, & eiusdem ætatis cum Dario Medo, quem eodem anno natum esse, iam sub anno mundi 3454. num. 1. probauimus. Atqui B. Hieronymus super Daniel. cap. 5. in fine, facit præfatum Darium auunculum Cyri; & consequenter ipso longe seniorem. Denique cum certum sit, Cyrum non naturali; sed violento obitu, in bello contra Scythas decessisse, vt omnes ferè tradunt scriptores, vno duntaxat Xenophonte excepto; cui hac in parte tanquam excessiuo laudatori, nõ veraci historico, nulla fides adhiberi solet; nõ videtur verisimile, ꝙ Cyrus si fuisset septuagenarius, ipse ad bella proficisci valuisset, vel voluisset; præsertim cũ haberet Cambysem filium ad illa per ætatem iam idoneum; aut si modo ipse ire maluisset; non est probabile, quod hostium terminos ipsemet adeo penetrasset, vt vitã suam tanto periculo exponeret; id enim non est senis, & veterani; sed adhuc virilis seu iuuenilis audatiæ Ducis. Quare potius credendum putamus, Ciceronis codices (quod ad præfatos annorum numeros attinet) vel aliquando fuisse corruptos; vel ex corruptis Dionysij codicibus errorem hunc prodijsse; ac propterea vtrosque esse corrigendos; vt pro eo quod habent: Cyrum quadraginta annos natum, regnare cœpisse; & ad vitæ septuagesimum peruenisse; dicant eundem vigesimo vitæ anno regnasse, & quinquagesimo obijsse. De Cyro multa scripserunt Herodotus, Iustinus, & alij Historici; præsertim Græci. Nam Xenophon, de Pædia quidem, hoc est institutione seu disciplina Cyri, octo scripsit libros; sed (vt inquit Cicero libr. 2.

Cyrus in Massagetico bello necatur.

Quoto vitæ suæ anno obierit.

de Oratore) non tam historicæ veritati seruiens, quàm vt absolutum institueret Ducem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3524.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 78.

Cambyses quando regnare cœperit.

ANNO Monarchiæ Persarum, seu quod idem est, solutæ Iudæorum captiuitatis octauo circiter inchoante, regnauit in Perside filius Cyri nomine Cambyses; fuitque rex Persarum secundus: incidit autem primus iste annus regni Cambysis, in anno æræ Nabonassaris ducentesimo decimo nono, vt patet in tabulis, & dilucidè colligitur ex Ptolemæo, qui lib. Almagesti 5. ca. 14. septimum huius Cambyse annum, in quo deliquium quoddam lunæ contigisse ait, confert in annum præfatæ æræ ducentesimum vigesimum quintum. Hunc Cambysem Iosephus, alijque plurimi, tum ex Hebreis, tum ex Catholicis scriptoribus putant esse illum qui primo Esdr. cap. 4. ver. 6. & 7. vocatur Assuerus, & Artaxerses; si tamen ibi vnus idemque est Assuerus & Artaxerxes, quemadmodum Caietanus, & multi alij exponunt, & nobis quoque magis placet: quandoquidem quod ibidem continuato sermone dicitur: In regno autem Assueri, *in principio regni eius*, scripserunt accusationem aduersus habitatores Iudæ, & Ierusalem. Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam. Mitridates, & Thabeel, & reliqui, qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem Regem Persarum.] Videtur in postera horum verborum parte, fieri quædam eiusdem accusationis repetitio, accusatorum nomina exprimens, quod in priori parte factum non fuerat: huiusmodi autem repetitiones in sacro eloquio vsitatas esse, nemo qui in ipso vel mediocriter exercitatus sit, negare potest. Si autem Assuerus, & Artaxerxes re ipsa fuerunt duo Reges nomine pariter ac tempore inter se distincti, quemadmodum nonnulli existimant, & verba sacri textus prima fronte indicare videntur, rectè possumus, pro Assuero accipere Cambysem; pro Artaxerxe verò Smerden Magum, qui post Cambysis obitum fraudulenter occupato regno, per aliquot menses regnauit in Perside, & inter Persarum Reges tertius recenseri solet: Nisi forte quis suspicari malit, Samaritas aliam quoque accusationem scripsisse in principio regni Darij Hystaspis, qui etiam ipse potuit appellari Artaxerxes sicuti, & ceteri Reges Persarum; & ipsum quidem primo hostibus Iudæorum annuisse; postea verò, re melius cognita, mutasse sententiam: Sed de hoc nihil certi afferrere possumus, quin potius ex aduerso legimus 3. Esdr, cap. 4. ver. 43. & 45. eundem Darium, in die qua regnum acceperat, vouisse ædificare Ierusalem, & templum Domini; & 1. Esdr. cap. 5. apparet, quod circa initia regni Darij, scripserunt quidem ad eum ministri eius; veruntamen non tanquam accusantes Iudæos; sed veluti monentes Regem de his quæ fiebant in Ierusalem, & expectantes ab eo responsum; num prohibere deberent, an finere fieri ædificium templi, vt in toto capitulo citato intueri licet. 1

Samaritæ accusant Iudæos apud Cambysẽ impediuntque tẽpli ædificiũ.

Ad memoratum ergo Cambysem siue Assuerum, in principio regni eius, pessimã composuerunt, scripseruntque accusationem aduersus Iudæos Principes populorũ; qui habitabant in regione Samariæ: non enim ausi fuerant, vt notat Caietanus, scribere ad Cyrum, quem sciebant mandasse, vt templum ædificaretur, sed eo mortuo, protinus scripserunt ad successorem eius Cambysem siue Assuerum, obtinueruntq; ab eo rescriptum prohibendi, ne Iudæi structurã iam cœptã vlterius prosequerẽtur, atq; ita intermissum est opus, vsque ad annum secundum Darij Regis Persarũ, vt traditur primo Esdr. capit. 4. versic. 6. vsque ad finem capitis. Vbi etiam ponuntur exemplaria accusationis pariter, & rescripti. Sanè, quod dictum est, de fabrica tẽpli intermissa; ne aduersari videatur loco primi Esdr. cap. 5. versic. 16. vbi legimus, quod templum ab eo tempore, quo mandante Cyro, iacta sunt fundamenta eius, vsque ad Darium, ædificabatur; fortassis ita accipiendum est; non quod in 2

Duo Esdræ loca conciliãtur.

toto

toto illo tempore intermedio penitus cessatum sit (id enim non videtur ardens Iudaici populi studium zelusque ferre potuisse) sed quia deinceps, præ hostium timore, & regalium sumptuum suspensione, tã lente segniterque, & interpolatis vicibus, ac veluti furtiuè fabrica prosecuta fuerit, vt postea parũ, & ferè nihil excreuerit.

3 Porrò de Cambyse si quis quærat quot annis regnauerit; dicimus variam admodũ esse scriptorum sententiam. Nam Iosephus 11. Antiq. cap. 3. annos regni eius facit sex. Herodotus lib. 3. septem, & menses quinque. Eusebius in Chronicis, & itẽ Beda in libello de sex ætatibus mundi, annos octo. Sulpitius nouem. Chronologia maior Hebræorum cap. 29. sub nomine Assueri quattuordecim. Denique Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromatum decem & nouem. At verò communior eademque sanior opinio est, Cambysem ab obitu Cyri patris sui regnasse annos septem, & aliquot menses; ita vt anni octo integri fluxerint, ab initio regni eius, ad initium regni Darij Hystaspis, computatis nimirum quibusdam mensibus regni Smerden, qui Cãbyse successit. Quamquam non incongruè nituntur aliqui conciliare cum hac opinione, illam quæ tribuit Cambyse annos quattuordecim; dicentes: eundem regnasse cum Cyro patre suo ad bella profecto annos fere septem; aliosque septem, & aliquid amplius post obitum patris. Et hanc, inquiunt, fuisse causam, quod Iudæi nõ potuerint obtinere a Cyro licentiam prosequendi ædificium templi, toto reliquo regni sui tempore; quoniam filius eius Cambyses, qui absente patre, domi regnum administrabat, eis valde auersus erat. Sed huic opinioni obstat, quod 1. Esdr. cap. 4. ver. 6. legimus: Assuerum, quem num. 1. diximus esse Cambysem, habita in principio regni sui Samaritanorum accusatione aduersus Iudæos, confestim prohibuisse templi fabricam; Et Iosephus 11. Antiq. cap. 3. ab hac prohibitione, ad secundum regni Darij annum, in quo cœpit denuo prosequi ædificatio, nouem duntaxat numerat annos: Ex quibus colligi perspicuè potest; Assuerum siue Cambysem, non prohibuisse templi ædificium; dum adhuc viueret pater eius Cyrus; sed statim ac ille mortuus est; & ipse ei successit: & consequenter decipi Genebrardum, qui libro suæ Chronologiæ 2. vbi agit de gestis sub Cyro, ait: Cambysem regnasse absente patre; & eodem ferè tempore mortuum esse quo pater; & propterea in serie Regum, in historia Hebræorum non reponi. Et multo magis falli Metasthenem Annianum, & eius asseclas, qui in Regum Persarum serie, non Cambysem tantum omittunt; sed & Darium Hystaspis; illum quia, inquiunt, regnauit viuente patre; Alterum verò quia putant regnasse ante Cyrum; confundentes Darium Hystaspis cum Dario Medo.

Cambyses quot annis regnauerit.

4 Hunc Cambysem, quem diximus in scriptura sacra appellari Assuerum, Auctor Chronologiæ maioris Hebræorum cap. 29. supponit fuisse maritum Reginæ Esther: Sed eius opinio his argumentis refelli omnino potest. Nam Cambyses septem circiter annis vel paulo plus, vt numero præcedenti ostensum est regnauit: At maritum Esther supra duodecim annos regnasse oportet: Siquidẽ Esther c. 3. ver. 7. memoratur annus regni illius Assueri, duodecimus. Præterea Cambyses toto regni sui tempore, Iudæos exosos habuit, nec vnquam eis permittere voluit templum, vt ædificarent, quemadmodum ex his quæ num. 2. dicta sunt, manifestum est; Assuerus verò maritus Esther post occisum Aman hostem Iudæorum, fuit erga Iudæos admodum bene affectus, & fauorabilis. Insuper maritus Esther insinuat se longo temporum interuallo extitisse post Cyrum: ait enim Esther capite vlt. ver. 16. Dei beneficio datum fuisse regnum maioribus suis, & vsque ad tempora sua conseruatum. Quæ verba non videntur posse adaptari Cambyse; ipse enim, vt dictum est, immediatè successit Cyro Persarum Regum omnium primo; qui propterea non a patribus suis sed a Deo tantum, datum sibi regnum recognoscit 1. Esdr. cap. 1. ver. 2. Patet ergo quod Cambyses, nullatenus esse potuit ille Assuerus, qui duxit Esther vxorem.

Cambysem nõ fuisse maritũ Esther.

5 Eundem Cambysem fuisse illum Nabuchodonosor sub quo contigit historia Iudith, asserunt Eusebius in Chronicis, B. Augustinus lib. 18. De Ciuit. Dei cap. 26. Beda in libello de sex ætatibus mundi, Lyrauus super Iudith cap. 1. & Io. Driedo de Ecclesiasticis scripturis, & dogmatibus li. 1. c. 2. par. 2. Et lib. 3. tra. 3. c. 5. par. 3. Sed istorum opinionem rectè improbant pluribus argumentis, Melchior Canus lib. locorum Theologicorum 11. cap. 5. ad 12. vbi de Assuero prisco contra Metasthenẽ

Quod sub Cambyse non contigerit historia Iudith.

Annianum disputat; Et Cardinalis Bellarminus lib. 1. de verbo Dei cap. 2. Quandoquidem constat, Reges Persarum non habuisse regni sedem in Niniue, quæ erat in Assyria; sed vt testatur Strabo lib. 15. in Susa, seu Susis, propter causas a nobis sub anno mundi 3456. num. 2. adductas. Huc accedit quod nullus Rex Persarum in sacra aut prophana historia reperitur vocatus Nabuchodonosor; quod vtique Chaldæorum nomen fuit, non Persarum. Item Nabuchodonosor qui regnabat in Niniue, dicitur pugnasse contra Regem Medorum, Iudith cap. 1. ver. 5. At Cambyses regnum Medorum, sicuti & Persarum, non ipse armis obtinuit; sed a patre suo acquisitum, ac sibi relictum, iure hereditario pacificè possedit. Deinde, qui fieri potest, vt Cambyses anno regni sui decimo tertio miserit Holophernem cum exercitu in Iudæam; Si ipse regnauit annos tantum septem, vt probatum est. Verum, ad quid misisset occupare Palæstinam, & finitimas regiones, quas ipse & successores eius sine vlla contradictione, vt patet ex libris Esdræ, possidebant? Sed esto, miserit Holophernem: Quomodo potuisset Holophernes ignorare, quæ & qualis esset Gens Iudæorum, quæ septuaginta annis manserat in Perside, seu in regionibus Persiæ proximis captiua, & a Cyro patre Cambysis Domini sui, publico edicto relaxata, ac libertate donata, in patriam suam remissa fuerat? aut quomodo credibile est, Iudæos se se opponere Cambysi Domino suo vnquam ausos esse; qui, ipso prohibente, protinus ab ædificio templi iam inchoato cessauerunt: & qui post reditum de Babylonica captiuitate, Regibus Persarum adeo subiecti erant; vt non nisi ad nutum ipsorum, cœperint, intermiserint, denuo reassumpserint, ac demum compleuerint ædificare templum Domini? Quod si murus in circuitu Ierusalem, nondum reædificatus fuerat regnante Cambyse; sed nec postea potuerunt Iudæi illum erigere, nisi de licentia Artaxerxis Longimani Regis Persarum, qui multis annis posterior fuit ipso Cambyse; quomodo verisimile est, vt circumdederint Iudæi muris vicos Ierosolymæ ditionis aduersus exercitum ipsius Cambysis? Vt omittam, quod temporibus Cambysis, apud Hebræos non erat summus Sacerdos Ioakim, qui & Eliachim; sed Iosue siue Iesus filius Iosedec, vt patet 1. Esdr. cap. 2. ver. 2. Et cap. 3. ver. 2. Et Zachar. cap. 3. ver. 1. 3, & 6. & cap. 6. ver. 11. & denique, quia Cambysis tempore, neque Ierusalem, neque templum adhuc erant reædificata, & consequenter nõ erat cur Iudæi pertimescerent ne Holophernes faceret ipsi Ierusalem, & templo Domini, quod fecerat ceteris ciuitatibus, & templis earum; vt dicitur Iudith ca. 4. ver. 2. Igitur manifestum est Cambysem nullo modo potuisse idem esse cum illo Nabuchodonosor de quo agitur in libro Iudith.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3531.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 85.

Cambyses moritur. Smerdes fraudulenter occupat regnum Persidis, & occiditur.

ANNO regni sui octauo, per quinque menses, iuxta Herodotum, iam inchoato, Cambyses, quemadmodum ex supradictis consequitur, ab expeditione Ægyptiaca rediens mortuus est in Damasco, vt scribit Iosephus 11. Antiq. cap. 3. 1
Cuius morte audita, quidam Magus nomine Smerdes, simulans se esse fratrem Cambysis, qui iussus fuerat interfici, regnum Persarum fraudulenter occupauit; & ad septem menses tenuit, idest vsque ad finem prædicti anni octaui, quem ingressus fuerat Cambyses, vt scribit Herodotus lib. 3. tunc enim Smerdes, a septem Persarũ Principibus cognita fraude, & coniuratione facta, interfectus fuit; & in eius locum electus est Darius Hystaspis filius, qui non erat de familia Cyri. Quomodo autem Smerdes tertius Persarum rex occisus fuerit; & ipse Darius ad regnum euectus, describunt Iustinus sub finem lib. 1. & Herodotus lib. 3.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3532.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 86.

1 ANNO solutæ a Cyro Iudæorum captiuitatis decimo sexto circiter inchoante, qui erat annus æræ Nabonassaris ducentesimus vigesimus septimus, & a primo Cambysis, nonus, vt paulo post probabitur, regnauit in Perside quartus rex Persarum nomine Darius Hystaspis, iuxta Herodotum, Iosephum, & Iustinum, locis proximè citatis; Et idem sentiunt Eusebius in Chronicis, & Beda de sex ætatibus mundi & alij multi. Quod autem in annum memoratæ æræ inciderit annus regni Darij primus, & quod idem Darij primus, fuerit ab initio regni Cambysis annus nonus, manifestè probat Scaliger lib. 5. De emendatione temporum in capite de initio Darij filij Hystaspis. Ex Ptolemæo, qui lib. 4. sui Almagesti cap. 9. a primo Nabonassaris anno ad trigesimum primum huius Darij, numerat annos ducentos quinquaginta septem; Igitur si annus trigesimus primus dicti Darij, fuit æræ Nabonassaris ducentesimus quinquagesimus septimus; & primus Cambysis, fuit eiusdem æræ ducentesimus nonus, vt sub anno mundi 3524. num. 1. probatum est; vtique necessario oportet annum primum præfati Darij, fuisse eiusdem æræ ducentesimum vigesimum septimum, & a primo Cambysis nonum, vt dilucide videri potest in tabulis. Et consequenter annum dicti Darij sextum, fuisse præfatæ Apochen ducentesimum trigesimum secundum: Quare videtur aliquantulum lapsus super Daniel. cap. 9. B. Hieronymus, vbi ait sextum memorati Darij annum concurrisse cum primo Olympiadis sexagesimæ sextæ: Oportet enim vt concurrat cum quarto Olympiadis sexagesimæ quintæ. Nam, si annus primus ipsius Nabonassar concurrit cum primo octauæ Olympiadis, quemadmodum sub anno mundi 3306. num. 1. probatum est: vtique necessario consequitur, annum ducentesimum trigesimum secundum dicti Nabonassar, coincidere, saltem pro maiori parte, cum quarto Olympiadis sexagesimæ quintæ, vt quiuis experiri potest in tabulis: quamuis potuerit etiam pro aliqua parte concurrere cum primo Olympiadis sexagesimæ quintæ, & sic saluari dictum S. Doctoris.

Darius Hystaspis regnat in Perside.

2 Dicitur autem iste Darius, Hystaspis, quia fuit filius Hystaspis, vt scriptum reliquit Iosephus 11. Antiq. cap. 3. Et ad differentiam primi illius Darij Medi, quem idem Auctor 10. Antiq. cap. 12. dicit, fuisse filium Astyagis. Ceterum gesta regis Darij Hystaspis, fusius descripta habentur apud Herodotum, a lib. 3. ad finem vergente, vsque ad initia septimi. Inter quæ illud est; quod ipse Babylonios a se deficientes, miro Zopyri astu, operaque subegit. Quod hic notandum duximus ne quis cum Io. Annio decipiatur, putans Babylonem semel duntaxat ab vno Dario, nempe Medo, captam: Quandoquidem certum est ipsam bis, nimirum a duobus Darijs fuisse expugnatam; Et primo quidem a Dario Medo Cyroque Persa, vt nos sub anno mundi 3516. num. 2. probauimus: Deinde iterum a Dario filio Hystaspis, vt ex Herodoto dictum est. Primam Babyloniorum expugnationem, quæ contigit paulo ante solutionem captiuitatis Iudæorum, & cuius nos sub anno mundi proximè citato meminimus, tangit Daniel in calce capitis quinti, & latius describit Herodotus lib. 1. eamque ipse, & ceteri scriptores Græci tribuunt Cyro, quod ipse in re bellica fuerit multo celebrior: Scriptura verò Sacra loco Daniel. adducto, tribuit Dario, Medo, propter causas a nobis sub anno mundi 3493. num. 2. ex B. Hieronymo relatas. Altera verò Babylonis expugnatio, quæ a Dario filio Hystaspis, de quo nunc agimus, facta est; describitur ab eodem Herodoto in fine lib. 3. Porrò iste Darius Hystaspis regnauit super Persas, & Medos annis triginta sex; Sic enim scripsere Herodotus circa initia lib. 7. Eusebius in Chronicis, & Sulpitius Historiæ sacræ lib. 2. quos sequimur censentes decipi eos qui eidem plures, pauciores ue tribuunt.

Darij Hystaspis gesta vbi petenda.

Hunc

Darius Hystaspis nō fuit maritus Esther.

Hunc quoque Darium Hystaspis, aliqui crediderunt fuisse maritum Esther; tum quia ipse admodum bene inclinatus esset erga Iudæos; tum etiam, quoniam de ipso scriptum inuenerunt, quod habitaret in Susis; & quod duas haberet vxores, Atossam scilicet, & Artistonam; quas putant easdem fuisse cum vasti & Esther. Sed hanc opinionem omnino confutat locus Herodoti, qui lib. 3. ait prædictas Darij vxores Atossam & Artistonam, fuisse Cyri Regis Persarum filias; ergo nulla earum potuit esse Esther. Quod autem Darius habitaret in vrbe Susa; nihil probat; quandoquidem, quemadmodum sub anno mundi 3524. num. 5. ex Strabone docuimus, Susis fuit sedes omnium Regum Persarum qui Cyro successerunt. Denique ex 1. Esdr. cap. 5. & 6. manifestum est, Darium ab initio regni sui, Iudæos fauoribus prosequi cœpisse; ex his verò quæ habentur Esther cap. 3. ver. 7. vbi memoratur annus Regis duodecimus, vsque ad finem libri, patet maritum Esther, non nisi ab anno regni sui duodecimo, cœpisse fauere Iudæis. Et de hoc satis, veniamus ad historiam. 3

Zorobabel impetrat a Dario templi ædificationem.

Ad eundem Darium, in principio regni eius, venit Zorobabel Dux Iudæorum ab Ierosolymis, cum adhuc esset iuuenis, quemadmodum apertè colligitur 3. Esdr. cap. 3. ver. 4. Et quia etiam erat fortis robore, inter tres primarios personæ Regis custodes assumptus est. Contigit autem, vt post regale illud conuiuium, quod fecit Darius Rex, anno primo regni sui, optimatibus ac Magistratibus Medorum atque Persarum, proposita fuerint inter tres Regis Custodes problemata quædam, de potentia vini, Regis, mulierum, ac veritatis; Cumque de singulis, præsente Rege ac Magistratibus, fusius disputatum esset; ac ceteris duobus, omnium qui aderant iudicio, præualuisset Zorobabel; in præmium illius victoriæ, impetrauit a Rege, vt iuxta votum, quod ipsemet Darius vouerat priusquam regno potiretur, ædificaret tēplum Domini in Ierusalem. Itaq; ad hoc postea missus est ipse Zorobabel a Rege in Ierusalem, cum magna equitum multitudine; & cū litteris fauorabilibus ad regios ministros in proximis regionibus existentes; quibus præcipiebatur, vt omnino adiuuarent opus. Quæ omnia latius descripta inuenies 3. Esdr. cap. 3. 4. & 5. per totū; & apud Iosephum 11. Antiq. cap. 4. 4

AB ORBE CONDITO ANNVS 3533.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 87.

Annus Iubilei 19.
Lxx. anni iræ Dei impleti.

ANNO Darij Regis Persarum secundo incidit annus Iubilei decimi noni, vt patet in tabulis. Et eodem anno circa primos eius menses, puto esse impletos septuaginta illos iræ Dei annos, quorum meminit Zacharias suæ prophetiæ cap. 1. ver. 12. & cap. 7. ver. 5. tanquam de proximè præteritis; & de quibus nos sub anno mundi 3462. num. 3. latius egimus. Nec obstat, quod in principio allegati capitis 1. fiat mentio mensis octaui; & consequenter videatur id accidisse circa posteriores; non autem priores illius anni menses; quia loquitur ibi scriptura sacra de mense octauo in ordine ad annum Hebræorum sacrum, non autem in ordine ad annum secundum regni ipsius Darij. 1

Prophetant in Iudæa Aggæus & Zacharias.

Eodē circiter tēpore ante aduentū Zorobabelis cœperunt prophetare ad Iudæos in Ierusalē, & in Iudæa existentes, duo ex duodecim Prophetis minoribus, nēpe Aggæus, & Zacharias; primus in mense sexto die primo mensis; Alter in mense octauo, vt ex initijs prophetiarū suarū patet; & colligi ēt potest ex his, quæ dicuntur 1. Esdr. in fine capitis 4. & in principio 5. Qui cum publicè asseueranterque protestarentur aduenisse tempus a Deo præstitutum domus Domini ædificandæ; protinus surrexerunt Zorobabel Dux populi, qui tūc opportunè cum litteris regijs de Perside redijt in Ierusalem; & Iosue summus Sacerdos; & cum eis prædicti duo Prophetæ, hortantes atque animū addentes populo, vt totis viribus fabricæ incumberent, & opus iam cœptum perficere curarent. Itaque opus aggressi sunt die vigesima quarta 2

mensis

mensis sexti, in eodem anno secundo Darij, quemadmodum traditur Aggæi cap. 1. in fine, & cap. 2. ver. 1. Vbi prima illa verba: In die vigesima quarta mensis, in mense sexto, in anno secundo Darij Regis.] Videntur coniungenda cum præcedentibus, hoc est, referenda ad ea quæ dicta sunt in calce prioris capitis, quemadmodum legimus apud B. Hieronymum, & Theodoretum, & bene notat Auctor Scoliorum editionis lxx. Interpretum ad finem Prophetiæ ipsius Aggæi. Die inquam vigesima quarta dicti mensis, cœperunt denuo magnis conatibus ædificare templum Domini in Ierusalem: idest prosequi fabricam templi interioris, iam ab anno Cyri secundo fundatam, & insuper iacere fundamenta templi exterioris, vt colligitur Aggæi cap. 2. ver. 11. & 19. & nos sub anno mundi 3518. num. 1. declarauimus. Quare quod ait Iosephus lib. 1. contra Apionem non procul ante medium, templum hoc anno Cyri secundo fundatum, & anno secundo Darij exædificatum fuisse. non debet accipi, ac si dixisset: idem templum anno Darij secundo esse absolutum: alioqui secum ipse pugnaret Iosephus, qui 11. Antiq. cap. 4. de eodem templo dicit: quod anno eiusdem Darij nono fuit expletum: sed sensus verborum Iosephi est, ac si dicere voluisset: Templum, quod anno Cyri secundo fuit fundatum, postea anno Darij secundo fuit superædificatum, seu cœptum est superædificari. Nisi forte quis existimet, potuisse quodammodo dici, tunc fuisse exædificatum, idest haberi pro ædificato: Quoniam Iudæi vsque ad illud tempus, videntes tot impedimenta, & tantam dilationẽ, cœpissent dubitare num aliquando perfici posset: At in hoc secundo Darij anno, tũ propter Aggæi, & Zachariæ vaticinia: tum verò maxime, vt viderunt amplissimum Darij Regis rescriptum, de quo paulo post agemus, statim firmiter credere cœperunt, ipsum breui fore absoluendum; & quoquomodo habere illum pro absoluto. *Templi ædificatio quando reassumpta.*

3 Eodem anno, vt primum auditum est apud Samaritas finitimasque gentes, quod denuo Ierosolymis templum magnis operibus reædificaretur; Confestim Thathanai, qui erat pro Rege Dux regionis trans flumen Euphraten, in qua prædictæ Gentes habitabant; venit ipse & consiliarij eius in Ierusalem, cœpitque inquirere ac requirere pro officij sui munere, cur & quanam auctoritate ædificium illud fieret: Cũ autem non nihil hinc inde disceptatum esset, post multa tandem conuenerunt, vt res ad Darium Regem deferri deberet; ac in eo quod ipse decerneret, omnes aquiescerent. Itaque scripsit Thathanai ad Regem Epistolam satis modestam, cuius exemplum habetur 1. Esdr. cap. 5. ver. 6. vsque ad finem capitis. *Thathanai Dux scribit ad regem Dariũ de templi ædificio.*

4 Eodem anno, die vigesima prima mensis septimi, intellige anni Hebræorum sacri tum currentis; prophetauit Aggæus quæ habentur apud ipsum cap. 2. ver. 2. vsque ad 11. in qua prophetia, ne Iudæi in ædificando torpescerent, præuidentes templũ illud, ob mẽsuras eidem a Cyro præstitutas, longe humilius eũ fore eo, quod olim ædificauerat Salomon: excitat eos prædicens in verbo Dñi, quod magna erit gloria domus istius nouissimæ plusquam primæ. Quod quidem propheticum dictum, tametsi de nouo testamento accipiendum putet S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. ca. 45. Nihilominus, videtur etiam ad litteram posse accipi, de templo post captiuitatem ædificato, in quo multis modis, eadem prophetia, videtur fuisse impleta. Nam primum templum, a solis Iudæis, & de exteris, a sola regina Saba, vel etiam a finitimis Iudææ regulis, honoratum legimus: qui forsitan Salomonis regis intuitu potius, quàm ipsius templi, id præstitisse videntur. Secundum verò templum, a magnis itẽ Gentium regibus, & Monarchis. Nam præter regia, quæ pro eius ædificatione, auxilia contulerunt, primo Cyrus Persarum Monarcha; & mox Darius Hystaspis (quemadmodum sub anno mundi 3517. num. 2. & 3. dictum est, & hic infra num. 6. dicturi sumus) certè Artaxerxes quoque cognomento Longimanus, idem templum, & murorum ædificijs per circuitum muniuit; & muneribus exornauit: vt nos sub annis mundi 3595. num. 1. & 3610. nu. 9. dicemus. Græci itidem deinde reges, hoc templum valde coluerunt: Inprimis verò Alexander Magnus, & præsentia sua, & sacrificijs, vt tradit Iosephus 11. Antiq. cap. vlt. Et post ipsum Ptolemæus Philadelphus Ægypti rex, pretiosissima eidem donaria misit, quæ idem Iosephus accuratè describit 12. Antiq. cap. 2. Denique 2. Machab. cap. 3. ver. 2. & 3. legimus, quod ipsi reges, & principes, illud maximis muneribus illustrabant; ita vt Seleucus Asiæ rex, de redditibus suis, præstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinen- *Aggæus prædicit secundum templum gloriosius futurũ primo.*

tes. Præterea, si attendamus ipsam ædificij pulchritudinem ac magnificentiam, profectò postremis temporibus, quando templum ipsum ab Herode renouatum est, multo quàm olim a Salomone, augustius extructum fuit, quemadmodum probat Ribera super Aggæi cap. 2. num. 45. vsque ad 53. Et palam quoque fieri poterit, ex collatione eorum quæ nos sub anno mundi 3023. cum his quæ sub anno 4032. dicemus. Et de hoc templo accipienda sunt quæ de secunda templi ædificatione tradit S. Io. Chrysostomus homil. 17. in Epistolam B. Pauli ad Hebr. illis verbis: Secunda autem ædificatio fuit præclarior, & propter pulchritudinem, & alia omnia. Nec propterea solum erat magnificum, & venerandum, sed etiam propterea quod esset vnicum. Nam a finibus terræ illuc veniebant, siue a Babylone, siue ab Æthiopia. Et hoc significans Lucas dicebat in Actibus: Erant illic habitantes Parthi, & Medi, & Elemitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontũ, & Asiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Aegyptum, & partes Libyæ quæ est circa Cyrenem.] Qui ergo erant in toto orbe terræ, illuc conueniebant, & multum erat nomẽ illius templi. Hucusque S. Chrysostomus. Verum nihil est, quòd huius templi gloriam magis auxerit, quàm dignitas Saluatoris, qui in eo infans præsentari voluit; ac postea vir factus, sæpissimè prædicare; & non semel eijcere ab eo vendentes, & ementes; & corporali præsentia sua, illud multo gloriosius reddere, quàm olim fecerat mirabilis illa nebula, quæ in templo Salomonis apparuerat. Vt propterea mirum non sit, si hac nacta occasione, idem Propheta Aggæus ibidem etiam ipsius Messiæ aduentum prænuntiat illis verbis: Et veniet desideratus cunctis Gentibus.

Aggæus prophetat terram deinceps fructus vberiores laturam.

Eodem anno, die vigesimo quarto mensis noni, idem Aggæus, vaticinatus est Iudæis ea, quæ scripta sunt in cap. prophetiæ eius 2. ver. 11. vsque ad finem capitis. 5
Vbi sub quibusdam similitudinibus docet; cur ipsi hactenus messes, vindemiasque adeo tenues collegerint; nimirum, quia de templo extruendo, parum soliciti fuerant. Et vt hoc verissimum esse, vel ipso deinceps experimento comprobent, prædicit eis; quòd ex die qua denuo templi fabricam alacriter reasumpserunt, Dominus eorum agris vineisque benedicet, vt fructus proferant vberiores. Postea iterũ prophetat de regno Christi, ex posteritate Zorobabelis nasciturí, quod ceteris corruentibus regnis stabit in æternum. Aggæi cap. 2. ver. 21. vsque ad finem capitis.

Darius rex de nuo decernit templi ædificationem.

Per eadem circiter, vt puto, tempora, Darius rex acceptis epistolis Thathanai, & consiliariorum eius; & inuenta in Ecbatanis scriptura autentica decreti, quod fecerat Cyrus Rex de templo Ierosolymis reædificando; ipse pariter nouo, eoque amplissimo rescripto, quod habetur 1. Esdr. cap. 6. ver. 6. vsque ad 13. idem statuit; præcipiens Thathanai Duci ac ceteris officialibus suis trans Euphraten existentibus, ne templi Ierosolymitani ædificium vllatenus impedirent: Quin potius ex redditibus regijs illud fieri studiosè curarent; & insuper si opus esset, hostias, & alia Deo ibidem offerrenda Sacerdotibus ministrarent; Et vt posthac omnibus, omnes præcideret impediendæ fabricæ occasiones, sub pœna mortis in patibulo infligendæ, cauit, ne quis decreto hoc suo contrauenire vllo modo auderet. Quod rescriptum supraquam credi potest lætificauit Iudæos; qui exinde, memorato Thathanai ac reliquis Darij officialibus iussa Regis accuratè exequentibus, prosperè admodum, & omni conatu fabricæ incumbentes, eãdem breui, nimirum sexto dicti Darij anno, vt suo loco dicemus, compleuerunt, 1. Esdr. cap. 6. ver. 1. vsque ad 16. 6

AB ORBE CONDITO ANNVS 3535.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 89.

Zacharias docet quæ ieiunia sint accepta Domino.

ANNO Darij Regis Persarum quarto, quarta die mensis noni, qui dicebatur Casleu; cum duo principes viri ex Iudæis, qui in Babylone remanserant, nomine Sarasar, & Rogummelech, audissent, quod templum in Ierusalem ędificabatur; 1
&

& fabrica iam ad finem appropinquare inciperet, misissentque legatos in Ierusalem ad Sacerdotes, & Prophetas ibidem existentes, vt interrogarent eos, si ex quo iam desierat captiuitas, & templi ædificium consurgeret, ac proinde lætitiæ magis quam luctus dies aduenisse videretur; si inquam, adhuc perseuerare debebant, in ieiunio quinti, & septimi mensis, quæ instituta fuerant, primum quidem, ob incensi templi mæstitiam; alterum verò ob necem Godoliæ, & desertam omnino a Iudæis Ierusalem, & terram Iuda. Hac occasione accepta Zacharias Propheta, iubente Domino, cœpit coram Sacerdotibus, & omni populo, inuehi aduersus ieiunia, quæ in sola cibi abstinentia consistunt, quemadmodum fecerat ante ipsum Isaias cap. 58. ver. 3. vsque ad 8. Et docere quænam ieiunia beneplacita sint coram Domino, nimirum quæ abstinentiam quoque a peccatis, & insuper opera iustitiæ ac miserationis pariter adiuncta habent. Zachar. cap. 7. per totum. Deinde idem Propheta prosequitur, vt prius fecerat, multa vaticinari de felicitate Ecclesiæ, quam (quia radicem ex Iudæis habuit) modo Sion, modo Ierusalem vocat, & multa bona spiritualia eidē ventura prænuntiat, in aduentu Christi, de quo etiam sparsim plura alia prædicit; nimirum de eius Euangelica prædicatione; De Apostolorum ex genere Hebraico electione; De ipsius super asinam, & pullum ingressu in Ierusalem; De Eucharistiæ institutione sub speciebus panis & vini; De eiusdem Christi venditione, pro triginta argenteis; De fuga Apostolorum; De Christi passione, & eius fructu; De Ierosolymæ excidio, & impiorum Iudæorum perditione; De sanctitate fidelium; De supplitijs persecutorum Ecclesiæ; De Antichristo, & eiusmodi alijs ad ipsum Christum, vniuersam eius Ecclesiam pertinentibus; vt videre est, in reliquis capitibus; & in tota prophetia eius.

Zacharias multa prophetat de Christo, & eius Ecclesia.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3537.
SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 91.

1 ANNO sexto regni Darij Regis Persarum, die tertio mensis Adar, qui erat anni sacri mensis duodecimus; compleuerunt filij Iuda domum Domini primo Esdr. cap. 6. ver. 15. intellige quo ad partem eius nobiliorem, in qua erant Sancta, & Sancta Sanctorum, quemadmodum communiter exponunt Doctores. Nam quod spectat ad partes eiusdem templi exteriores, inter quas computabantur Atria, & Porticus, & Gazophilatia, & si quæ erant eiusmodi alia; non nisi anno prædicti Darij nono absoluta esse creduntur, iuxta Iosephum, & alios, quos sub anno mundi 3540. num. 1. citabimus. Et eodem tempore videtur celebrata fuisse eiusdem templi dedicatio, cum ea sollemnitate quæ describitur loco Esdr. allegato; Et pariter restituta Sacerdotum ac Leuitarum ministratio iuxta vices suas, vt dicitur ibidem ver. 18. Insuper

Templi pars nobilior, absoluta.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3538.
SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 92.

1 ANNO proximo inchoante, nimirum die decimo quarto mensis primi, sanctificatis Sacerdotibus & Leuitis, immolauerunt, & manducauerunt Pascha Iudæi, qui de transmigratione redierant; & fecerunt sollemnitatem azymorum septem diebus in lætitia 1. Esdr. cap. 6. ver. 19. vsque ad finem capitis.

Iudæi faciunt Pascha.

AB

responsione de septuagenario in fine capitis 1. Aggæi; & Lyrano, & Origene a Ribera super Zachar. cap. 1. num. 46. allegatis; nimirum Iudæos falsum dixisse; siue propter ipsorum ignorantiam (erant enim mercatores, & plebei, quos de templo Dominus eijciebat, siue quia scienter mentiti sunt, vt vel sic ostenderent minus possibile esse, quod dixerat Dominus: Et in triduo excitabo illud.] Neque verò propterea mendatij sanctum arguimus Euangelistam; sed credimus fatemurque, ipsum rem gestam fideliter scripsisse, ac Iudæorum verba, prout ab ipsis prolata fuerant, retulisse. Vel melius dici potest: re vera hanc Iudæorum responsioně, de quadraginta sex annis (quicquid Expositores dixerint) non esse referendam, ad durationem fabricæ templi sub Regibus Persarum ædificati; sed eius quod tunc Iudæi præ oculis habebant; quodque Herodes, vetere a fundamentis sublato, ædificari curauerat, vt bene tradit Cardinalis Baronius in suis Annalibus sub anno Christi 31. nam si dictum, inquit, Redemptoris: Soluite templum hoc &c. intellexerant Iudæi de templo illo, quod erat eis ante oculos positum, quis dubitet de eodem quoque illos respondisse? alioqui impertinens, & inepta nimis videri potuisset eorum responsio. Quomodo autem verum sit, quod templum Ierosolymitanum ab Herode constructum, quadraginta & sex annis fuerit ædificatum, nos infra sub anno mundi 4032. num.3. ostendemus.

3 Nunc de templo, Zorobabele Iudæorum Duce, fabricato, sciendum est, quod in duobus a priori valde deficiebat, nimirum in celsitudine, & ornatu; Quandoquidě prius templum, a Salomone Rege ditissimo pariterque splendidissimo, laminis aureis intus vndique opertum fuerat, varijsque cælaturis miro artificio fabricatis, ac regia magnificentia exornatum; Istud verò non item, vtpote a viris non admodum diuitibus, atque de Babylonica captiuitate nuper reuersis, extructum. Qua etiam, vt arbitror, de causa in hoc secundo templo altare holocaustorum, non factum fuit extrinsecus æneum, quale in primo fecerat Salomon; sed ex lapidibus impolitis, vt præceptum fuerat in lege: Et hoc apertè colligitur 1. Machab. cap. 4. ver. 46. Vbi legimus, quod Sacerdotes a Iuda Machabæo delecti, qui templum a Gentibus prophanatum mundarent; demoliti sunt altare holocausti; & reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quo ad vsque veniret Propheta, & responderet de eis; Et acceperunt lapides integros secundum legem, & ædificauerunt altare nouum, secundũ illud quod fuit prius.] Ex quibus postremis verbis manifeste deducitur, quod altare hoc sub Zorobabele fabricatum, & postea a Gentibus prophanatum; non erat ex parte æneum, sed totum lapideum, vt dictum est. Credimus quoque eadem de causa superius allegata, in secundo hoc templo, non extitisse luteres æneos, nec mare æneum, quemadmodum fuerant in primo; sed pro ipsis vasa lutea ad continendas aquas, pro Sacerdotum, ac sacrificiorum ablutione. Nam illa ærea, & tanto artificio elaborata, quæ fecerat Salomon, scimus postmodum comminuta, & conflata fuisse a Chaldæis tempore vastationis templi, & abductæ captiuitatis, & translata in Babylonem; vt sub anno mundi 3447. nu. 1. dictum est: noua autem modo, ex ære facta fuisse ab ijs qui de captiuitate redierũt, neque vspiam reperimus scriptum, neque ob redeuntium paupertatem, rationabile est credere. Quòd verò attinet ad templi celsitudinem, certum est quod prius habebat centum viginti cubitos, altitudinis, vt nos sub anno mundi 3023. num. 2. & 4. probauimus: hoc autem tantummodo sexaginta. Sic enim statutum fuerat a Cyro, quemadmodum patet ex eius diplomate, quod refertur 1. Esdr. cap. 6. ver. 3. Et propterea seniores, qui templum Salomonis viderant, flebant, vt legimus 1. Esdr. cap. 3. ver. 12. nimirum intelligentes, quod huius fundamenta prioris altitudinem sustinere non poterant. Videtur etiam in hoc secundo templo non decem candelabra, & totidem mensas sicut in primo, extitisse; sed vnum tãtum candelabrum, & vnam mensam, quemadmodum colligi potest ex 1. Machab. cap. 4. ver. 49. Et nos sub anno mundi 3446. num. 4. diximus, & infra sub anno mundi 3890. num. 2. clarius explicabimus. In reliquis autem admodum probabile est, templum istud, ad exemplar prioris fuisse fabricatum, vt bene colligit Lyranus ex illis verbis, quæ in principio libri primi Esdr. habentur, vbi dicitur:

Templum secũdum fuisse minus ornatum primo.

Minus altum.

Ad prioris exẽplar fuisse fabricatum.

quod suscitauit Deus spiritum Cyri Regis Persarum, vt ædificaret domum Domini in Ierusalem: Si enim Cyrus Deo inspirante, templum ædificari iussit, vtique consequens est, vt illud, non ad proprium sensum; sed ad normam aliàs a Deo præscriptam construi voluerit; idest ad exemplar prioris, cuius forma olim Dauidi ab eodē Deo fuerat præmonstrata; & postea a Dauide, Salomoni filio tradita: nisi quod non tam crassa fieri fundamenta, neque adeo ædificium attolli, præcepit, ne Iudæi tanta templi munitione freti, occasionem aliquando noui aliquid contra Reges Persarū moliendi arriperent. Nemo autem fallatur, putans templum istud fuisse latum sexaginta cubitis, propter illa verba quæ 1. Esdr. cap. 6. ver. 3. habentur: Et latitudinem cubitorum sexaginta.] Quia vel tanta ista latitudo intelligi debet fuisse, non in corpore, sed in facie templi extrinsecus apparente, eo modo quo sub anno mun. 4032. num 7. dicemus, templum Herodianum fuisse centum cubitis latum: Vel scriptura sacra, loco Esdr. citato, vsurpat latitudinis terminum pro longitudine, seu pro extēsione, quod magis Hebraici vocabuli vis significare videtur, vt tradunt illius idiomatis professores; ita vt illius loci sensus sit, ac si dictum esset: Ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta; eandemque mensuram, in parte magis extensa, hoc est in longitudine, non excedant: alioqui, nisi altero ex duobus modis iam expositis, ille locus intelligatur, necessarium foret fateri, templum secundum, triplo latius fuisse primo; quod nemo vnquam ausus est asserre: quandoquidē ad munia quæ in eo exercenda erant, abundè satis sufficere poterat amplitudo Dauidi a Deo, & a Dauide Salomoni præscripta, & ab ipso Salomone, in templo a se constructo, seruata, quemadmodum nos sub anno mundi 3023. num. 5. ostendimus; nec aliter Deum Cyro inspirasse credendum est: Sed nec templum Herodianum latius fuisse eo quod fecerat Salomon, ex sub anno mundi 4032. numero septimo dicendis, apparebit. Præterea si hoc templum habuisset latitudinis cubitos sexaginta; profecto nulla extitisset causa flendi, his qui prius templum viderant; quoniam etsi hoc posterius ad altitudinem prioris pertingere non posset; illo tamen longe latior euasisset; Neque credibile est, quod postea Herodes tam latum templum demoliri iusserit, vt aliud illo, triplo minoris latitudinis, altius erigeret.

De secundi tēpli latitudine.

Iam verò, ex quo de secundo templo agere cœpimus, non videtur hic prætereundum, quod Talmudici Hebræorum libri (vt referunt Galatinus libr. 4. De Arcanis Catholicæ veritatis c. 9. Et Porchetus in prima parte victoriæ contra Hebræos c. 7. Et Genebrardus lib. suæ Chronologiæ 2. Vbi agit de actis sub sacerdotio Ioachim) asserunt in hoc secundo templo, quinque ex his quæ erāt in priori mirablia, defuisse: nimirum. primo arcam fœderis Domini, quam aliqui etiā ex Catholicis putant adhuc in ea spelunca, esse absorptam, in qua olim a Ieremia Propheta fuerat occultata; & non nisi prope consumationem sæculi, fore manifestandam; quando scilicet Iudæi ab Enoch, & Elia conuertentur. Secundo Vrim, & Thummim, idest rationale vel pectorale summi Pontificis, lapillis valde pretiosis ornatum; ex quorum procedente fulgore Sacerdotes, futuros rerum euentus præcognoscere, & super his, consulentibus responsa dare soliti erant, quemadmodum nos sub anno mundi 2544. num. 85. vsque ad 88. diffusè declarauimus: Quo fit vt quidam Hebræorum, idem rationale, oraculum mutum appellarint, quod signo fulgoris ab eo egredientis, futura præmostraret, ad differentiam alterius oraculi vocalis, de quo paulo post agemus. Tertio defuisse aiunt in hoc secundo templo ignem sacrum de cælo datum, qui olim in altari semper ardere debebat, & a Sacerdotibus, quotidiana lignorum suppositione, nutriri, De quo igne satis sub anno mundi 2545. num. 3. & 4. dictum est. Quarto diuinam præsentiam, seu gloriam Domini, quæ aliquoties loqui, & responsa dare articulatimque audiri solebat, de propitiatorio existente super arcam testimonij inter duos Cherubim, in Sancta Sanctorum; De cuius voce specialis mentio habetur Numer. capitulo 7. versiculo 89. Vnde ipsum propitiatorium, quidam appellabāt oraculum vocale, ad distinctionem alterius muti de quo paulo ante memini mus. Quinto, & vlt. spiritum propheticum. Hæc, inquā, quinque memo- 4

Quæ Hebrai putant in secūdo templo defuisse.

ra-

rabilia in secundo templo desiderata esse, crediderunt Hebræi: Quorum nonnulli, superstitiosa quadam, vt solent, litterarum obseruatione ducti, exponentes illud Aggæi cap. 1. ver. 8. Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit Dominus.] dixerūt, Prophetam ibi scripsisse dictionem illam Hebraicam, quæ Latinè sonat glorificabor sine quinta Hebraici alphabeti littera, quæ apud ipsos significat quinque; vt hoc signo Iudæos sui temporis, de prædictarum quinque rerum defectu, admoneret; & quod propterea Deus in hoc templo minus erat, quam in priori, glorificandus. Sic Hebræorum Rabbini.

Reijcitur prædicta Rabbinorum opinio.

5 Sed quod hæc ipsorum obseruatio, vana prorsus fuerit, & erronea; & quod defecisse illas quinque res in secundo templo, non sit (vt ipsi asserunt) antiqua Hebræorum traditio, sed commentum Rabbinorum, & mendax quædam fabulosaque ipsorum adinuentio; quæ statim subiungemus, aperte, vt arbitror, demonstrabunt. Nam vt omittam quod B. Hieronymus Iudaicarum traditionum diligētissimus collector, nihil de hac re meminerit; Et quod ex quo primum ipsi ponunt in secundo templo defuisse Arcam fœderis; vtique superfluum fuit quarto loco addere, quod etiam defuerit oraculum vocale; cum perspicuum esset ipsum de arca, seu de eius propiciatorio procedere consueuisse; qua sublata, ipsum quoq; tolli necesse erat. Si Rabbini significare intendunt, in hoc, primum templum, a secundo fuisse differens, quod in primo, illæ quinque res essent, in secundo autem numquam extiterint; falsum est: Quandoquidem, vt ad singula descendamus: De igne sacro legimus 2. Machab. cap. 1. ver. 20. & sequentibus; quod cum Neemias misisset ad requirendum ignem olim a Sacerdotibus absconditum, loco ignis inuenta fuit aqua crassa, quam cum iussisset aspergi super sacrificia, & super ligna eis supposita; solque, qui prius erat in nubilo, refulgere cœpisset; repente, cunctis inspectantibus, accensus est mirabiliter ignis magnus, quo consumpta sunt sacrificia. Ec quis nesciat hunc proculdubio fuisse ignem sacrum, de cælo demissum, & postea, vt olim fieri consueuerat, iugiter a Sacerdotibus lignorum appositione nutritum, & ad templi vsus conseruatum? Quid clarius dici potest, ad redarguendam prædictam Rabbinorum mendacissimā positionem? Vrim quoque & Thummim, in secundo templo aliquandiu permansisse, certum est, si Iosepho credimus; qui 3. Antiq. cap. 9. vbi de his fusius agit, tandem asserit, illum gemmarum fulgorem, ex quo Sacerdotes augurari etiam in prælijs prospera solebant, desijsse ducentis annis antequam ipse commentaria sua scripsisset, irato, inquit, Deo, propter legum suarum violationem. Cum igitur ab anno regni Darij Hystaspis nono, in quo templi huius ædificatio absoluta fuit, vsque ad Iosephi tempora, fluxerint anni plusquam quingenti, quemadmodum ex tabulis dignosci potest; necessario consequitur, Vrim, & Thummim, in secundo hoc templo, trecentorum saltem annorum spatio, perseuerasse. De spiritu item prophetico, dici non potest, tempora huius templi omnino caruisse: quoniam ex supradictis patet, eisdem temporibus, prophetasse Aggæum, & Zachariam, & post ipsos etiam Malachiam, vt suo loco dicemus. Quod præterea eidem templo non defuerit arca fœderis Domini, nos infra sub anno mundi 3610. num. 10. & 11. ostendemus. De gloria autem Domini, cum neque ex sacris libris; neque ex antiquis probatisque scriptoribus constet, eam toto secundi huius templi tempore, in ipso numquam apparuisse; possumus satis probabiliter, de ea sicut, & de quattuor reliquis opinari.

Quomodo aliquatenus prædicta Hebræorum opinio sustineri possit.

9 At verò si Rabbini intelligunt memoratas quinque res, aliquando quidem in secundo templo extitisse; sed paulatim postea succedentibus temporibus, ob peccata illius populi, priusquam illud templum ab Herode demoliretur, defecisse: id profecto de aliquibus poterit admitti. Etenim Machabæorum tempestate, iam defecerat Prophetia, vt manifestè colligitur 1. Machab. cap. 4. ver. 46. Et etiam ignis sacer, vt ex eodem cap. ver. 44. inferri potest: ibi enim dicitur, quod altare holocaustorū erat tunc temporis prophanatum: ergo non erat in eo amplius ignis sacer. Quod item clarius confirmatur 2. Machab. cap. 10. ver. 3. vbi legimus: quod purgato templo, & igne nouo de lapidibus igniti concepto, obtulerunt sacrificia; oportet igitur tunc iam defecisse ignem sacrum; alioqui eo ad sacrificia vsi essent, nec opus fuis-

set nouum de lapidibus educere. Quando autē, & qua de causa cessauerit iste ignis sacer, nos sub anno mundi 3878. num. 6. dicemus. Quod insuper circa eadem tempora cessauerint Vrim, & Thummim, iam ex Iosepho demonstratum est. Sed & si vera esset illorum opinio, qui putant arcam testamenti, in hoc quidem templū fuisse reportatā, ibique aliquandiu permansisse donec postea, vel ab impijssimo Antiocho Epiphane, aut a Pompeio, vel potius a Crasso, cum alijs rebus sacris, vt putant, inde fuit ablata (quam opinionem tangit Ribera super cap. Aggæi 1. nu. 19.) Possemus etiam credere, tunc quoque cessasse oraculum vocale, seu diuinæ vocis auditum, vel potius diuinæ præsentiæ sub signo nubis apparitionem in Sancta Sanctorū: Et sic omnia quinque prius enumerata, paulatim in hoc templo defecisse. Verumtamen quia de arca fœderis, nos sub anno mundi 3885. num. 4. vsque ad 14. oppositum probabimus: Iccirco de his duobus, nimirum de arca, & item de præsentia Domini modo iam exposito; quod in eodem templo omnino esse desierint, non videtur vllatenus posse conuinci.

Hebræi sollemnia offerunt sacrificia Domino.

Eodem anno Darij nono, die vigesimo tertio mensis Adar, vt scribit Iosephus 11. Antiq. cap. 4. obtulerunt filij Israel sacrificia admodum sollemnia Domino, pro recuperata, post captiuitatem, pristina felicitate, & nouo templo recepto. Quæ solennitas licet videatur esse illa met, que 1. Esdr. cap. 6. ver. 16. dicitur facta anno Darij sexto, in dedicatione templi, quando scilicet expletum fuit ædificium tēpli interioris, vt supra expositum est, Verūtamē rationabilius videtur, fuisse diuersam quia verisimile est quod non semel eiusmodi sollemnitates fuerint celebratæ; nimirum primo, quando iacta sunt fundamenta templi, quemadmodum traditur 1. Esdr. cap. 3. ver. 10. vsque ad finem capitis. Deinde, quando expleta est fabrica templi interioris, vt loco eiusdem lib. cap. 6. superius citato: Ac demum, post absolutum quoque templum exterius, vt asserit Iosephus loco proximè adducto. 7

AB ORBE CONDITO ANNVS 3541.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 95.

Iudæi faciunt Pascha.

ANNO insequenti, die decimo quartoq mensis primi, qui dicebatur Nisan, cōfluxit totus populus ex oppidis in vrbem; & celebrauerunt sollemniter festum Paschæ, & dies azymorum septem diebus, iuxta legis Mosaicæ ritus, 1. Esdr. ca. 6. ver. 19. vsque ad finem capitis oblatisque sacrificijs pro gratiarum actione Deo, qui eos tandem antiquæ patriæ, & eius legibus ac ritibus restituerit, deflexo ad benignitatem ac clementiam Regis Persici animo; atque ita summa liberalitate in re diuinā vsi, incoluerunt Ierosolymam, instituta ea Reipub. forma quæ per optimates cum paucis administratur: penes Pontifices enim fuit summa auctoritas donec Asamonæorum (hoc est Machabæorum) Gens, mutato rerum statu, regnum obtinuit. Iosephus 11. Antiq. cap. 4. prope finem. 1

A Samaritis molestati afflicti eos accusāt.

Per ea circiter tempora, credibile est accidisse ea quæ ibidem prosequitur Iosephus dicens: Samaritæ autem, infensa gens, & inuida, multis molestijs eos afficiebant, freti opibus, & affectantes cognati Persarum videri, quòd inde essent oriundi. Nam quæ iussi erant ex tributis in sacrificia conferre nolebant; & Prætores fautores atque adiutores habebant: & quacunque in re, vel per se, vel per alios poterāt nostram gentem lædere, nullam occasionem prætermittebant. Visum est itaque Senatui populoque Ierosolymitano, legationem ad regem Darium mittere, & Samaritas accusare: cuius legationis caput, fuit Zorobabel, assumptis alijs quattuor collegis. Ceterum rex cognitis criminibus, quæ per legatos Samaritis obijciebantur, dedit eis litteras perferendas ad magistros Equitum, 2

eius

eius prouinciæ, & ad Senatum Samaritanum; in quibus hæc continebantur: Rex Darius Tangaræ, & Sambabæ magistris equitum apud Samariam, & Sadracæ ac Bobeloni, reliquisque eorum conseruis: Zorobabel, Ananias, & Mardochæus Iudæorum legati, accusauerunt vos, quòd molesti sitis templum ædificantibus, quòdque non præbeatis impensas in sacrificia, quas me iubente, præbere illis debetis. Volo igitur, vt lecta hac Epistola, præbeatis eis ex regio ærario, in quo tributa Samariæ seruantur, quicquid sacrificiorum vsus postulat: vt non desinentes quotidie sacrificare, tam pro me, quàm pro Persarum gente deprecentur, hucusque Iosephus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3545.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 99.

1 ANNO vrbis conditæ ducentesimo quadragesimo quinto circiter incipiente, nimirum regnante Tarquinio Superbo, septimo Romanorum rege: credimus eosdem Romanos, regum Imperium, quod iam ad tyrannidem tendere videretur, pertæsos ac libertatis desiderio flagrantes, dicto Tarquinio eiecto, cœpisse regum vice, duos sibi deligere Consules, quotannis renouandos; qui vicissim singuli alternatis mensibus præessent, ac Rempub. administrarent. Neque verò est quòd nobis hic quisquam opponat variam scriptorum antiquorum opinionem, de numero annorum quibus Romæ priusquam Consules creari cœperint, a septem regibus, nempè Romulo, Numa Pompilio, Tullio Hostilio, Anco Martio, Tarquinio Prisco, Ser- *De initio Consulum apud Romanos.*
2 uio Tullo, & Tarquinio Superbo, regnatum est. Quandoquidem non me fugit, quòd Eusebius in Chronicis facit eos in summa, regnasse per annos ducentos quadraginta. Solinus verò cap. 2. ducentos quadraginta vnum (Nam quòd quidam Solini codices, in annis regni Seruij Tullij recensendis, pro annis quadraginta tribus, ponant, tredecim, Impressoris error est, non Auctoris.) Eutropius historiæ Romanæ lib. 1. itemque Orosius lib. 2. cap. 4. Et Auctores Tabularum Capitolinarum, annos ducentos quadraginta tres: Quod & in emendatioribus quoque Solini codicibus reperiri, quidam affirmant. Dionysius verò Halicarnasseus Antiq. Romanarum lib. 1. longe post medium, & in calce libri quarti, & alij multi, annos ducentos quadraginta quattuor. Quæ varietas videtur accidisse, quòd in annis cuiusque regis, ac interregnorum temporibus assignandis, non omnes conuenerint. Nam de regum numero, ac singulorum nominibus, nulla extat inter Auctores dissensio. Quamobrem in tanta opinionum diuersitate, nos communiorem, magisque receptam Varronis, Dionysij, Liuij, & aliorum sententiam secuti, supponendum duximus: prædictam regiminis apud Romanos mutationem, anno vrbis proximè notato contigisse; quem tamen annum, credimus, non cum primo Olympiadis centesimæ sexagesimæ octauæ concurrisse, vt putauit Dionysius initio libri quinti. Sed
3 cum quarto Olympiadis centesimæ sexagesimæ septimæ, quemadmodum videre est in nostris tabulis, & apud Panuinium in fastis. Porrò primos, qui post regifugium creati sunt Consules, fuisse L. Iunium Brutum, & L. Tarquinium Collatinum, nemo est qui non admittat. Quamuis de die, quo magistratum inierint, nonnulla dissensio sit. Etenim Sigonius in fastis, cap. de Consulibus primo creatis, putat
4 id factum esse Kal. Iunij, fultus auctoritate Macrobij; qui lib. Saturnalium 1. cap. 7. ait: nonnullos existimasse, dictum mensem, propterea sic a dicto Iunio primo Consule fuisse denominatum, quòd in eo fasces is primus habuerit; Panuinius verò lib. 1. Commentariorum suorum in fastis, cap. De anno & die regifugij, rectè vt arbitror, ex Dionysio colligit, dictos Consules vj. Kal. Martij, regium inijsse principatum. Sed vtcunque res fuerit (id enim instituto nostro parum refert) constat quòd ijdem Consules, ad finem anni Consulatus sui, non peruenerunt. Nam primo Tarquinius, tanquam de regno suspectus, exulare coactus est: suffecto in eius locum P. Valerio: Brutus verò eodem quoque anno, non multo post eiectum collegam, in

bello perijt, vt latè tradunt T. Liuius in principio lib. 2. Et citatus Dionysius in ipso lib. 5. initio, & alij. Post hos primos Consules, deinceps creati sunt alij, hi nimirum, qui successiuè in fastis notati habentur; quorum nonnullos, quandocunque ad nostram temporum rationem comprobandam opus fuerit, commemorabimus: Vt propterea necessarium quoque fuerit, inter sacros hosce Annales, Consulatus exordia proprio loco adnotare. Superfluum tamen duximus, etiam particularem in nostris tabulis, ab initio Consulum, Apochen instituere: quoniam, vt notum est, annos Consulares, per vrbis æram communiter metiri omnes consueuerunt; vel etiam quandoque per annos Olympiadum; tametsi, non ab eodem anni tempore incipiãt: Nam (vt sub anno mundi 3278. num. 8. ostendimus) anni Olympici, ab æstiuo circiter Solstitio, idest a nouilunio ei proximo incipiebant: Anni verò vrbis, in vere, nimirum die vigesimo primo Aprilis, quemadmodum sub anno mundi 3300. num. 1. dictum est: Anni autem Consulares, in hieme, videlicet Kal. Ianuarij, saltem ab anno vrbis circiter sexcentesimo, & deinceps, vt ait Sigonius vbi supra. Nam ante annum vrbis ferè quingentesimum trigesimum, nihil, inquit, labantius atque inconstantius fuit, quàm sollemnis Consulatui ineundo dies.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3551.

SEXTAE MVNDI AETATIS. ANNVS 105.

Nostram, a Ptolemai Chronologia nõ discrepare.

1 ANNO regni Darij Hystaspis vigesimo, contigit illa lunæ Ecclipsis, cuius meminit Ptolemæus lib. 4. Almagesti cap. 9. Quòd ideo hic adnotare visum est, vt omnes intelligant (quemadmodum aliàs quoque ostendimus) nostram Chronologiam, nihil prorsus discordare ab astronomicis dicti Ptolemæi obseruationibus, quæ indubitatæ habentur. Etenim idem Auctor ibidem, ad hanc lunæ defectionẽ, ab initio regni Nabonassar, numerat annos fermè ducentos quadraginta sex: nimirũ viginti septem, vsque ad initium anni secundi regni Mardokempadi & inde ferè ducentos decem, & nouem, vsque ad hunc vigesimum memorati Darij annum: quod ita esse, in nostris quoque tabulis deprehendi potest.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3554.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 108.

Zorobabel genuit Abiud.

1 ANNO regni eiusdem Darij vigesimo tertio, iuxta sub anno mundi 3461. nu. 1. tradita, satis probabiliter credi potest, Zorobabelem, anno vitæ suæ circiter quinquagesimo primo, genuisse filium, nomine Abiud: illum inquam, qui apud S. Matthæum cap. 1. ver. 13. in Saluatoris Genealogia recensetur.

De ducibus Hebræorum ab Annio confictis.

2 Quoniam autem, quot nam annis superuixerit ipse Zorobabel, aut quando mortuus sit, ignoramus; visum est hic prudentem monere lectorem, ne facile fidem adhibeat Annio, & eius sectatoribus; qui post dictum Zorobabel, ponunt quattuordecim Iudæorum Duces de stirpe eius, sibi inuicem successisse, vsque ad Machabæos; quorum Ducum nomina sunt, Resa, Ioanna, Iuda, Ioseph, Semei, Mathathias, Mahath, Nagge, Hesli, Nahum, Amos, Mathathias, Ioseph, & Ianne: ex S. Lucæ Euangelij cap. 3. ver. 24. vsque ad 27. desumpta. Porrò hos nequequam fuisse Iudæorũ Duces, inde colligi potest: quòd neque Iosephus, neq; B. Nicephorus Constantinopolitanus, neque vllus alius ex antiquis Historicis, Chronographis ue, vspiam dictorum Ducum meminerint. Nam de Philone Anniano, quod sit suppositicius, iam aliàs

aliàs probatum est. Et præterea, quoniam certum est (vt testatur Iosephus 11. Antiq. cap.4. non procul ante finem; & nos sub anno mundi 3541. num. 1. diximus) quod reædificato templo, penes Pontifices fuit summa Reipub. auctoritas, donec Asamonæorum gens (sic enim Machabæos nuncupare solet) mutato rerum statu, regnum obtinuit. sic Iosephus. Vnde non mirum est, si quando expectabatur in Iudæa Holophernis aduentus, cuncta, etiam bellandi causa, ad nutum iussumque summi Sacerdotis Eliachim parabantur; vt colligi potest ex toto Iudith cap. 4. & nos sub anno mundi 3353. num. 1. diximus. Et si Alexander Magnus, cum Tyrum oppugnaret, litteris, non ad Iudæorum Ducem, sed ad Pontificem scriptis, petebat auxilium, & vt forum rerum venalium præberet exercitui; & vt quæ prius Dario conferre sit solitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum amicitia: Et pariter si idem Alexander, quando venit Ierosolymam, non ab alio Iudæorum Duce, quàm a Iaddo Pontifice exceptus est, vt tradit Iosephus 11. Antiq. cap. vlt. Certum quoque est, Ptolemæum Philadelphum Ægypti regem, non ad vllum Iudæorum Ducem, sed tantummodo ad Eleazarum Pontificem scripsisse, postulasseque ab eo septuaginta duos viros, Græci pariter ac Hebraici sermonis, & legum item Iudaicarum peritissimos, qui veteris testamenti libros, de Hebræa in Græcam linguam verterent; quemadmodum narrant Iosephus 12. Antiq. cap.2. & latius Aristæas in sua, de septuaginta duobus sacræ scripturæ Interpretibus historia. Ex quibus omnibus inferre possumus, vanam omnino esse, & absque vllo fundamento prædictam memoratorũ Ducum positionem, quos vllius vnquam in populo auctoritatis fuisse, probari non potest. Sed cur inter illos non recensuerunt Neemiam, quem certissimè constat, per aliquot annos, regnante Artaxerxe Longimano, fuisse Ducem in Ierusalem? Denique si Annius, & qui eum sequuntur crediderunt, & credi ab alijs voluerunt Ducatum Iudæorum, post solutam captiuitatem, mansisse aliquandiu in posteritate Zorobabelis; cur non magis eos eiusdẽ posteros, Duces nominarunt, qui a S. Mattheo c. 1. ver. 13. & sequentibus recensentur? Etenim (vt sub an. mun. 4051. n. 10. vsq; ad 16. ostendemus) S. Matthæus Christi genealogiã per generationes naturales, è stirpe regia deriuatas deduxit; S. verò Lucas, per legales, ac sacerdotales. Verũ illud mirabile dictu est, quod solus Annius inuenire potuerit, ac certo statuere numerũ annorũ ducatus, singulis Ducibus a se cõmemoratis, id enim neq; ex sacra scriptura, neque ex vllo probato scriptore, sed ex proprio tantum capite potuit haurire. Dicamus igitur, quosdam quidem Duces per hæc circiter tempora Ierosolymis extitisse, vt ex 2. Esdr. c.5. ver.15. perspicuum est; Verum qui nam fuerint, & quot annis quisq; in ducatu permanserit, asserere nemo potest; quin etiam addimus eos non de aliqua stirpe omnes sibi inuicem successisse; Neq; populi Iudaici sed regum Persarum arbitrio delectos, missos, eorundemque nutu reuocatos, vt Neemiæ exemplo comprobari potest.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3556.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 110.

1 ANNO regni dicti regis circiter vigesimo quinto, natum esse in Perside Esdram Sacerdotem, illum inquam, qui postea fuit Scriba in lege doctissimus; probabiliter colligi potest ex his quæ nos sub anno mundi 3610. num. 22. & 23. de eodem dicemus. *De ortu Esdræ.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3562.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 116.

De clade Marathonia Darij regis Persarum.

ANNO regni sui trigesimo primo (vt paulo post probabitur) Darius Persarũ rex, copiosissimum duxit exercitum in Græciam; contra quem Athenienses, instructis confestim decem millibus ciuium, & Platæensibus auxiliaribus mille, aduersus sexcenta hostium millia, in campos Marathonios, Melciade Duce, tanta virtute dimicarunt, vt victi Persæ in naues confugerint, ex quibus multæ supressæ, multæ captæ, ducenta millia hominum in eo prælio amiserint; quemadmodum scribunt Iustinus lib. 2. circa medium; & Orosius lib. 2. cap. 8. & alij. Porrò hæc anno Darij allegato accidisse, probant scriptores ex Herodoto, qui duo dicit; nempe prædictũ Darium regnasse annos triginta sex; & eundem anno sexto a Marathonia clade, obijsse; ex quo manifestè infertur; annum dictæ cladis proculdubio fuisse eiusdem Darij trigesimum primum, quod & tradit Eusebius in Chronicis. Idem comprobari potest ex Dionysio Halicarnasseo, qui lib. 5. ante medium, pugnam Marathonensẽ, sexdecim annis, a funere Bruti primi Romanorum consulis posteriorem facit. Cõputa ab anno mundi 3545. in quo diximus cecidisse Brutum, ad annum istum, & inuenies medios sexdecim annos. 1

Nostra hæc cũ Ptolemai Chronologia consonat.

Eundem annum Darij trigesimum primum, fuisse pariter æræ Nabonassar ducentesimum quinquagesimum septimum tradit Ptolemæus lib. 4. Almagesti, occasione cuiusdam lunæ deliquij, quod eodem anno accidisse commemorat; Et idem confirmat Scaliger lib. 5. De emendatione temporum in cap. de initio Darij filij Hystaspis; & item in eo quod inscribitur. De clade Persarum Marathonia. Et hæc quoque hic adnotare placuit, vt perspicuum fiat, quod aliàs diximus, nostram temporum distributionem, astronomicis etiam obseruationibus confirmari, vt clarius videre est in tabulis. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3567.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 121.

De obitu Darij Hystaspis.

ANNO regni sui trigesimo sexto desinente, qui erat æræ Nabonassaris annus ducentesimus sexagesimus secundus, vt patet in tabulis; oportet decessisse Darium Hystaspis Regem Persarum: totidem enim annos illum regnasse, iam sub annis mundi 3532. num. 2. & 3562. num. 1. probatum est: Et hinc infertur decipi Orosium, qui lib. 2. in calce capitis 8. ait dictum Darium obijsse Olympiade septuagesima quarta, hoc est, inquit, post vrbem conditam anno ducentesimo septuagesimo quinto. In quo dupliciter peccat, primo quia si verum est, vt probauimus, Darij obitum incidisse in anno æræ Nabonassar ducentesimo sexagesimo secundo; cum certum sit, hanc æram, initium sumpsisse ab exordio octauæ Olympiadis, quemadmodum sub anno mundi 3306. num. 1 demonstrauimus; fieri non potest, vt annus ducentesimus sexagesimus secundus, qui continet Olympiades sexaginta quinque, & annos duos, inciderit in Olympiade septuagesima quarta. Nam si prædictis sexaginta quinque Olympiadis, addas septem ante initium dictæ æræ decursas, fient Olympiades septuaginta duæ, & anni duo; & sic obitus Darij necessario incidit in anno secundo Olympiadis septuagesimæ tertiæ, vt videre est in tabulis, non autẽ in Olympiade septuagesima quarta, vt falso credidit Orosius: Qui etiam ibidem fallitur, ponens annum vrbis ducentesimum septuagesimũ quintum, incidere in Olym-

piade septuagesima quarta; quia sequeretur vrbem fuisse conditam Olympiade quinta; quod aduersatur his, quæ nos sub anno mundi 3300. num. 1. de hac re disseruimus. Vtrum autem præfatus Darius decesserit dum instaurare moliebatur exercitum aduersus Græcos, a quibus victus profligatusque fuerat, vt sentiunt Iustinus, & Orosius locis citatis; & item ante hos Diodorus Siculus initio ferè lib. 11. An verò mortuus sit in apparatu expeditionis Ægyptiacæ, quemadmodum ex Herodoto scribit Scaliger vbi supra, non facile est determinare, neque nostra multum interest.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3568.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 122.

1 ANNO proximo circiter ineunte, Xerxes post moderatam quandam inter fratres de regno contentionem, quam Iustinus lib. 2. egregiè describit; regnauit in Perside. Erat autem Xerxes prædicti Darij, ex filia Cyri filius, vt ibidem tradit Iustinus. Et iste fuit in ordine regum Persarum quintus; tametsi scriptura sacra Danielis cap. 11. ver. 2. (siue secluso, qui tum regnabat Cyro; siue nihili faciens, ac propterea vltro præteriens Magum illum nomine Smerden, qui immediatè post Cãbysem, septem duntaxat mensibus regnum fraudulenter occupauerat) de Xerxe vaticinans, dicat: Ecce adhuc tres Reges stabunt in Perside, & quartus ditabitur opibus nimijs super omnes; & cum inualuerit diuitijs suis, concitabit omnes aduersus regnum Græciæ.] his verbis alludens scriptura sacra ad illum penè innumerabilem exercitum, quem postea iste Xerxes transmisit in Græciam, vt nos paulo post suo loco dicemus, quod fuit in causa, vt ipse Xerxes fuerit apud Ethnicos scriptores celeberrimus.

Xerxes regnat in Perside.

2 Hunc Xerxem Iosephus 11. Antiq. c. 5. putat eundẽ fuisse cum illo Artaxerxe, qui (vt dicitur 1. Esdr. cap. 7. & Neemiæ ca. 1. & 2.) misit in Iudæã, primo Esdram Scribam, cum magna exulum Iudæorum multitudine; deinde etiam Neemiam, ad reficiendos muros Ierusalem. Verumtamen fallitur Iosephus; & quæ sub Artaxerxe Longimano narrare debuit, perperam, sub Xerxe patre eius gesta fuisse describit; Nam præterquam quod ista opinio, rectam penitus destruit septuaginta hebdomadum Danielis supputationem, vt quisque in tabulis experiri potest; conuincitur etiam Iosephi erratum ex hoc, quod Xerxes vigesimum secundum regni sui annum non expleuit, vt nos sub anno mundi 3589. num. 1. ostendemus & confirmari potest auctoritate veterum, grauissimorumque Auctorum Diodori Siculi lib. 11. longe vltra medium, Eusebij in Chronicis, Sulpitij sacræ historiæ lib. 2. Bedæ in libello de sex ætatibus mundi, & Herodoti lib. 7. qui cum eundem Xerxem tradat a patre suo Dario, duobus annis antequam moreretur, declaratum fuisse regni successorem; etiam si velimus ab hac declaratione annos regni sui dinumerare, non poterunt vltra vigesimum quartum produci. At verò Artaxerxes ille, de quo in libr. Esdræ & Neemiæ agitur, proculdubio regnauit, quadraginta annis, vt probatissimorum scriptorum auctoritate sub anno mundi 3590. num. 1. probabimus: Et Neemiæ cap. 5. ver. 14. anni eius trigesimi secundi expressa fit mentio: Quare nullo modo dici potest idem fuisse cum Xerxe.

Iosephi erratũ de Xerxe.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3572.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 26.

Xerxes ingentem in Græciã ducit exercitũ.

ANNO regni sui quinto penè expleto, quemadmodum numero sequenti declarabitur; Xerxes ingentem illam suscepit expeditionem aduersus Græcos a patre suo inchoatam, & ab ipso deinceps quinquennio instructam, vt tradunt Iustinus lib. 2. & Orosius lib. 2. cap. 9. Quæ postea a cunctis prope Ethnicis scriptoribus mirum in modum celebrata fuit, propter, aliàs inauditam, tanti exercitus quam collegerat multitudinem: Etenim in eo, supra quinquies decies centena millia hominum extitisse perhibentur, computatis nimirum tum millitibus, tum alijs, qui exercitui ministrabant: Vnde non mirum est, si Diodorus Siculus li. 11. ita de ipso scriptum reliquerit: Ferunt, inquit, flumina, quæ perpetuis aquis fluere, & inundare solita erant, multitudinem tantam illinc aquam petentem alueo exausto, destituisse; pelagique conspectum, consertis nauium malis, in syluarum morem sublatum. Et continuo subiungit: Copiæ igitur ab Xerxe coactæ, omnium vtique habentur maximæ, quas vlla vnquam vllius historiæ memoria retulerit, hæc Diodorus. Libet etiam hic addere, quid paucis, de hac Xerxis expeditione perstrinxerit Cicero lib. 2. de finibus. Tantis, ait classibus in Græciam transit, vt Hellesponto iuncto, Athoq; monte perfosso, maria ambularit, terramque nauigarit, maria pedibus peragrans, classibus montes. Sic Cicero. Itaque mirabilis proculdubio fuit iste apparatus; Sed illud multo mirabilius; quod tantum bellum, tanto tempore, tantisque opibus paratum, & tanta vi illatum; denique tam insperato atque infelici successu solutum fuerit. Videat, qui vult, Herodotum lib. 8. & 9. Et Diodorum Siculum lib. 11. qui totam rem gestam fusius descripserunt; vel Iustinum, & Orosium locis citatis, qui breui compendio eandem referunt; Et intelliget, quam infeliciter ipse Xerxes, a paucis non semel victus profligatusque fuerit; & tandem exacto frustra in Græciam quinquennio; maxima cum ignominia, redire in Persidem compulsus sit. Illustrissimum profecto, admodumque memorabile Regibus documentum; ne in magnitudine diuitiarum, aut in multitudine exercituum suorum, omnem spem vnquam reponant suam; sed in Deo magis, qui vt ostendat sine se, vana esse omnia hæc; ad humiliandam superborum Principum extollentiam atque arrogantiam, sæpe numero vt dicitur in Psal. 32. ver. 10. dissipat consilia gentium, & reprobat consilia Principum. permittitque numerosissimos ipsorum exercitus, parua interdum manu, ab hostibus prosterni, & profligari. possent hic plura ex sacris præsertim libris adduci exempla; sed ea libens volensque prætereo, tum quia instituti nostri non est in eiusmodi longius immorari, tũ etiam quia nullum maius eo de quo nunc egimus, proferri posse videatur. 1

Quando prædicta Xerxis in Græcia expeditio facta sit.

Diximus Xerxem anno regni sui quinto desinente, memoratam contra Græcos expeditionem suscepisse; quod triplici argumento probari potest. Primo quia numero præcedenti, ex Iustino, & Orosio iam ostensum est, ipsum Xerxem primum regni sui quinquennium in præparatione belli huius insumpsisse. Deinde quoniam a Marathonia pugna, ad transitum Xerxis in Græciam Thucydides in prohoemio, ponit decem fluxisse annos; qui a Darij trigesimo primo, ad Xerxis quintum, vtique in nostris tabulis dinumerari possunt. Denique quia Herodotus lib. 7. opportunè adnotauit, quod quando Xerxes exercitum mouebat a Sardibus, vt veniret in Græciã; sol defecit, diemque in noctem commutauit: Atqui hanc solis defectionem Astronomi (teste Scaligero lib. 5. De emendatione temporum cap. De transitu Xerxis) aiunt accidisse anno Olympiadis septuagesimæ quartæ tertio, qui concurrit cum anno Nabonassaris ducentesimo sexagesimo septimo, & cum quinto ipsius Xerxis, vt patet in tabulis. Nec obstat quod Eusebius in Chronicis posuerit prædictum Xerxis 2

xis transitum in anno quidem regni sui quinto; sed præfatæ Olympiadis quarto; quia fieri poteſt, vt poſtrema pars anni quinti Xerxis, etiam ex parte coinciderit cũ initio anni quarti dictæ Olympiadis; vel quod ipſe Euſebius notauerit tempus non primi diſceſſus Xerxis de Aſia, ſeu de Sardes; ſed aduentus eius in Græciam: Quem admodum credi etiam poteſt, Diodorum Siculum initio lib. 11. Et Dionyſium Halicarnaſſeum initio lib. 9. & alios, qui ponunt eundem Xerxis tranſitum in Olympiade ſeptuageſima quinta, hoc eſt in eius principio, quod illum non a primo eius in Græciam aduentu; ſed a prima vel ſecunda infelici eius pugna, quæ circa initia proximi anni accidiſſe potuit, tanquam a re magis certa, notare maluerint: alioqui ipſorum aſſertio, ob rationes ſuperius allegatas, ſaluari nullo modo poſſet.

Hiſtoria Iudith quando contigerit.

3 Per eadem tempora in quibus Xerxes multis cladibus in Græcia acceptis contemptui ſuis, vt paulo poſt probabitur, eſſe cœpit; valde probabiliter, cum Iulio Africano relato apud Suidam in verbo Iudith, & cum Ribera ſuper Nahum capit. 2. credimus, geſta eſſe omnia, quæ deſcribuntur in toto lib. Iudith: nam (quemadmodum ſub anno mundi 3353. num. 1. vſque ad 5. pluribus argumentis etiam ex Iudith. ca. 5. deſumptis, probatum eſt, & nunc quoque confirmabitur) non potuit hæc hiſtoria contingere ante Babylonicam Iudæorum captiuitatem, quando Reges erant in Ieruſalem; Sed poſt, vt ſentiunt S. Auguſtinus, Beda, & alij ibidem num. 2. citati: neque poſt ſolutam captiuitatem, priuſquam reædificatum eſſet templum: Quin etiã, neque ſtatim, vt extructum fuit, regnante ſcilicet Dario Hyſtaſpis; quia tunc ſummus ſacerdos in Ieruſalem erat Ioſue filius Ioſedec, vt patet 1. Eſdr. cap. 5. ver. 2. & Aggæi cap. 1. & 2. non ſemel: At temporibus Iudith, ſummus Pontifex erat Ioachim, qui & Eliachim, vt legitur Iudith cap. 4. ver. 5. & cap. 15. ver. 9. Ergo oportet eius hiſtoriam cõtigiſſe regnante Xerxe, quando ſcilicet (vt ait Ioſephus 11. Antiq. cap. 5. in principio) Ioacimus filius Ieſu, erat ſummus Pontifex in Ieruſalem; qui quidem Ioacimus, non poteſt eſſe alius, quam ille Ioacim filius Ioſue, cuius genealogia tangitur 2. Eſdr. cap. 12. ver. 10. & 26. Vbi dicitur: quod Ioſue genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliaſib. Et ratio dictat, quod ſi temporibus prædicti Darij, Pontificatum gerebat Ioſue, & temporibus Artaxerxis filij Xerxis, erat Sacerdos magnus Eliaſib, vt patet 2. Eſdr. cap. 3. ver. 1. quod tempore intermedio, nimirum Xerxe imperante, ſummum ſacerdotium tenuerit Ioacim filius Ioſue, & pater Eliaſib.

Reſponſio ad obiecta.

4 Sed, dicet aliquis, ſi Xerxes fuit Rex potentiſſimus, vt omnes concedunt, videlicet Monarcha Perſarum, Medorum, Babyloniorum, Aſſyriorum, & omnium penè totius Aſiæ Prouinciarum; Quomodo temporibus ſuis potuit Arphaxad eſſe Rex Medorum; & Nabuchodonoſor regnare in Niniue? præſertim cum ipſa Niniue, iam ex multis annis, a Babylonijs deſtructa fuerit, vt ſub annis mundi 3321. num. 5. & 3371. num. 4. & 5. probatum eſt. Ad hoc reſponderi poteſt, non pugnare, quod ſub tanto Monarcha eſſent plurimi Reges eidem ſeruientes, ſicuti conſtat fuiſſe multos, qui Romanis parebant Imperatoribus, alijſque Monarchis: Nam, & Nabuchodonoſor Rex Babylonis appellabatur Rex Regum, Daniel. cap. 2. ver. 37. & Ezechiel. c. 26. ver. 7. Et de Euilmerodach filio eius, idem colligitur 4. Reg. cap. vlt. ver. 28. & Ierem. cap. vlt. ver. 32. quibus in locis dicitur: quod ipſe poſuit thronum Iechoniæ ſuper thronos Regum, qui erant poſt ſe in Babylone; Vnde manifeſtè colligitur, ꝙ ipſe quoque Euilmerodach habebat ſub ſe multos Reges, qui ſeruiebant ei. De Aſſyriorum præterea Regibus ſiue Monarchis, idem colligitur, tum Iſaiæ cap. 10. ver. 9. Vbi Propheta introducit quendam Regem Aſſur nempe Senacherib, glorіantem ac dicentem: Numquid non Principes mei ſimul reges ſunt?] tum ex Diodoro, qui lib. 3. rerum antiquarum cap. 6. ait quod Priamus inſignis Troiæ rex, ſubditus erat Theutamo Aſſyriorum regi. Quin etiam Cyrus Monarchiæ Perſarum primus Rex, & inſtitutor; non ne in edicto publico dicebat: Omnia regna mundi dedit mihi Deus cæli? 1. Eſdr. cap. 1. ver. 2. Et Artaxerxes Longimanus, eiuſdem Xerxis, de quo nunc agimus, filius, non ne ibidem cap. 7. ver. 12. inſcribit Epiſtolam ſuam ſic? Artaxerxes Rex Regum, Eſdræ Sacerdoti &c. Non igitur mirum eſt, quod regnante Xerxe, fuerint particulares Reges in tam grandi dominio ſuo, qui ei parerent; & præſertim in Media & Aſſyria; & quod quando ipſe Xerxes cum illo tam grandi exercitu profectus eſt in Græciam, & a Græcis parua manu, non ſemel victus, ac turpiter fu-

fugatus; Arphaxad Rex Medorum, discedens ab obedientia, & subiectione Xerxis Domini sui, subiugauerit sibi multas gentes; Et similiter Nabuchodonosor, qui tūc regnabat in Niniue, a se vel ab aliquo alio prius reædificata, pugnauerit contra Arphaxad, & eo superato, ad Imperij apicem aspirare cœperit; miseritque nuncios ad Syriæ Prouincias, & minitatus sit delere eas, nisi a Xerxe deficiētes, suo parerent imperio, vt dicitur Iudith ca. 1. Hæc, inquā, valde consona sunt his, quæ de Xerxe Ethnici tradunt historici, quemadmodum breuiter referunt Iustinus initio lib. 3. & Orosius lib. 2. cap. 11. nimirum quod ex quo a Græcis victus, & cum ignominia profligatus fuit, etiam suis contemptui esse cœpit; & deficiente interim quotidie Regis maiestate, ipse quoque tandem a Præfecto militiæ suæ Artabano, ob Regis ignauiā in spem regni occupandi adducto, miserabiliter occisus est. Quid mirum est igitur, quod multos habuerit defectores, qui sibi remotiores prouincias vsurparent, & de Imperio inter se decertarent; quando etiam non defuit qui eundem in propria curia interimeret, regnumque eius occuparet?

Eadem sententia de Historia Iudith confirmatur.

Illud etiam persuadere potest vera esse quę diximus, & regnante Xerxe, prædictā Nabuchodonosor legationem Syriæ Prouincijs fuisse transmissam: quod nō videtur verisimile, illas Regi Nabuchodonosor adeo potenti, & ob insignem illam de Medis victoriam recenter obtentam, valde insolenti, resistere ausas esse, nisi timuissent Dominum suum Xerxem, atque sperassent ab eo se posse defendi. Quod etsi tunc præstari non potuit; Xerxe nimirum in bello contra Græcos occupato, neque postea ob eius, vt dictum est, ignauiam: nihilominus, oportet id deinceps a successoribus suis fuisse præstitum; & prouintias illas cis & trans Euphraten, quas vi occupatas, subdiderat Holophernes Domino suo Regi Nabuchodonosor; denuo esse recuperatas. Etenim de Assuero Reginæ Esther marito, qui fuit vnus de posteris dicti Xerxis, legimus in principio libri Esther, quod regnabat ab India, vsque ad Æthyopiam, super centum viginti septem Prouincias; inter quas nemini dubium est, fuisse etiam vniuersam Syriam, & Mesopotamiam; positæ namque sunt inter Indiam, & Aethyopiam. Cum igitur, ex quo dictus Nabuchodonosor tentauit omnem terram suo subiugare imperio, vt dicitur Iudith cap. 2. ver. 3. nulla deinceps ipsius aut successorū eius mentio reperiatur in sacris libris, neque (quod ipse nouerim) in prophanis: Quid aliud probabilius cogitare possumus; nisi ipsum postea ab Artaxerxe Longimano Xerxis filio, fuisse humiliatum; & regno priuatum; ac vt patris sui perduelem, etiam interfectum? alioqui non esset verisimile, quod idem Nabuchodonosor, qui erat adeo bellicosus, & superbus, si aliquandiu superuixisset, atque in regno perseuerasset; pati potuisset, inultam relinquere necem Holophernis, & exercitus sui direptionem; & non amplius copias mittere contra Iudæos: Et tamen certum est, quod postea in omni reliquo spacio vitæ Iudith, quæ ad centum quinque annos vixit, & post mortem quoque eius annis multis, non fuit qui perturbaret Israel, vt disertè traditur in calce libri Iudith. Sed quicquid postea fuerit de prædicto Nabuchodonosor; certe admodum credibile est, ipsum propter intolerabilem eius superbiam, & arrogantiam, & blasphemiam, quippe qui volebat a seruis suis appellari Deus & Dominus vniuersæ terræ, ita vt præter ipsum non esset alius Deus, vt colligitur Iudith cap. 5. in fine, & cap. 6. ver. 2. propterea, inquam, par est credere, ipsum non multo post, aliquo modo fuisse a vero Deo percussum, & vita regnoque priuatum; sicuti certum est cōtigisse Holopherni Principi militiæ eius; & olim Senacheribo, qui & ipse regnauerat in Niniue; & alijs eiusmodi blasphemis. Ceterum si quis quærat, quis nam fuerit iste Nabuchodonosor; dicimus ex nomine, quod Chaldaicum est, credi posse, quod fuerit nobilis quidam de genere Chaldæorum, & forte etiā ex prosapia magni illius Nabuchodonosor, qui quondam regnauerat in Babylonia, & Niniuem subuerterat; qui cum postea, tum ob generis nobilitatem, tum ob virtutem bellicam, a Regibus Persarum paulatim euectus, ac tandem Regno Assyriorum in Niniue præfectus fuisset; ingratus, a Domino suo defecerit; & propterea demum ab ijsdem Regibus, pro meritis, vita pariter ac regno spoliatus fuerit.

Quis fuerit Nabuchodonosor Rex Niniue.

Possent quæ hactenus dicta sunt, ni fallor, abundè sufficere, ad ostendendum historiam Iudith, ad Xerxis tempora pertinere; quandoquidem ex dictis num. 3. 4. & 5. patet, eam sub nullo alio Persarum Rege conuenientius poni posse; Et iam sub an- 6

no

no mundi 3353. num. 1. vsque ad 5. fusius probatum est, eandem, ad tempora Manasse Regis Iuda, neque ad ali a ante Babylonicam captiuitatem, rectè, & sine aliqua scripturæ sacræ dissonantia, posse adaptari: Verum quia argumenta Cardinalis Bellarmini lib. 1. De verbo Dei c. 12. quibus impugnare nititur opiniones ponentium prædictam historiam sub Cambyse, aut Dario Hystaspis, aut Artaxerxe Ocho; positioni etiam nostræ aduersantur, quatenus videntur probare eandem historiam, non post Babylonicam captiuitatem, quemadmodum nos opinamur, contigisse; sed ante ipsam; nimirum, vt ipse arbitratur, regnante Manasse in Ierusalem: Iccirco pro huius difficultatis absolutione, necessarium est hic etiam eiusdem Bellarmini argumenta diluere. Igitur ad primum in quo supponit, ipsum Arphaxad, de quo in exordio libri Iudith, fuisse illum Regem Medorum, qui ab Ethnicis scriptoribus vocatur Deiocles, siue vt est apud Herodotum Deioces, quique Ecbatanam ædificasse dicitur, & sic arguit. Tempora Deioclis longe distant a temporibus prædictorum Regum Persarum; ergo sub nullo ipsorum potuit incidisse historia Iudith: Responderi potest, suppositum prius fuisse probandum: non enim concedimus, quod Arphaxad, idem fuerit cum Deiocle; sed ab eo diuersum, & ipso longe posteriorem, & (vt ipsemet quoque ait) facile fieri potuisse, vt ciuitas illa, sanè antiquissima, aliquoties euersa, & reædificata fuerit, primo quidem a Deiocle, vt testantur Herodotus lib. 1. & Eusebius in Chronicis; deinde ab Arphaxad, vt legimus Iudith cap. 1. demum a Seleuco, quemadmodum scribit Plinius lib. 6. cap. 14. & fortè etiam ab alijs: Præterea supponit Bellarminus, quod Arphaxad (quem lxx. Interpretes Iudith cap. 1. in fine asserunt a Nabuchodonosor regnante in Niniue, regno pariter ac vita fuisse spoliatum) necatus fuerit anno circiter regni Manasse Regis Iuda decimo quinto; & quod anno proximo venerit Holophernes in Iudæam: Atqui obitus Deioces, non potest competere cum temporibus Manasse. Nam secundum Eusebium in Chronicis, regnare cœpit anno quinto regni Manasse, & regnauit annis quinquaginta quattuor, siue secundum Herodotum, quinquaginta tribus: Quare oportet ipsum fuisse interemptum anno Amonis secundo, vel Iosiæ primo, & consequenter anno eiusdem Iosiæ primo vel secundo, venisse Holophernem in Iudæam: Ex qua positione sequerentur multa absurda; & non posset verū esse quod dicitur in calce libri Iudith, videlicet, non fuisse qui perturbaret Israelem in toto reliquo tempore vitæ Iudith, & post mortem eius annis multis. Non etiam dici potest, prædictum Arphaxad fuisse Cardiceam quartum Medorum Regem, qui præcessit Deioclem; quia non Cardiceas sed Deiocles dicitur ædificasse Ecbatanam; & eadem de causa, nemo ex alijs Medorum Regibus qui fuerunt ante Darium, potuit esse Arphaxad, præsertim cum omnes illi, habuerint successores regni Medos, Arphaxad autem nequaquam; vt ex loco Iudith proximè citato perspicuè infertur. Ad secundum Bellarmini argumentum, concedimus nullum ex Regibus Persarum nominatum fuisse Nabuchodonosor; Verum hoc nihil contra nos; qui non ponimus præfatum Nabuchodonosor fuisse Cambysem, aut alium Regem Persarum, sed quendam Niniue Regem, Chaldæum genere, & Persarum Regibus subditum, vt sup. num. 5. dictum est. Ad tertium dicimus, nihil obstare, quod Niniue prius fuerat euersa; quia quemadmodum Arphaxad reædificauerat Ecbatanam; ita potuit prǽfatus Nabuchodonosor, aut aliquis alius, aliquāto antea reædificasse Niniuem. Ad quartū dicimus ꝙ Nabuchodonosor, posteaquam defecit a Xerxe, tētauit occupare Ciliciam, Damascum, & Iudæam, quę tunc erant ipsius Xerxis. Ad quintum respondemus, quod filij Israel non se opposuerunt Regi Persarum, cui tunc subiecti erant; sed putantes se gratum facturos Domino suo; & ab eo posse defendi; ausi sunt resistere Regi Niniue, qui eos contra omne ius fasque sibi subicere volebat. Ad sextum patet responsio ex his quæ supra numero tertiò diximus, nimirum Eliachim siue Ioachin, qui erat summus Pontifex temporibus Iudith, fuisse illummet, qui pontificatum in Ierusalem gerebat regnante Xerxe. Septimum Bellarmini argumentum non procedit contra nostram sententiam; quia certum est, quod tempore Xerxis, iam reædificatum erat templum in Ierusalem; neque verebantur Iudæi, ne destrueretur ab aliquo Regum Persarum, quorum auctoritate fuerat conditum; sed a Rege Niniue, qui a Xerxe Rege Persa-

Soluuntur argumenta Cardinalis Bellarmini.

rum defecerat, vt supra numero quinto dictum est. Ad octauum concedimus, quod si Holophernes fuisset Dux militiæ Regis Persarum, non potuisset nescire Iudæos; sed quia erat seruus prædicti Regis Niniue, ad quem nihil de Iudæis pertinuerat; non est mirum, quod ipsos ignorauerit; & de ipsis percunctatus fuerit, qui nam essent, & quis super eos regnaret, & eiusmodi alia. Ad nonum dicimus, quod filij Israel miserunt ad Samaritas, qui & ipsi erant subditi Regis Persarum; & propterea vltro etiam ipsi cum Iudæis communi consilio, quoniam commune erat periculum, præoccupauerunt vertices montium; & circundederunt muris vicos suos &c. Sciebant enim hæc grata fore communi ipsorum Domino Regi Persarum. Decimum Bellarmini argumentum non millitat contra nos; sed tantummodo contra eos, qui ponunt historiam Iudith, vel ante captiuitatem Babylonicam, quando a multis Regibus frequenter infestari solebant Iudæi; vel sub posterioribus Persarum Regibus non valde distantibus a Ptolemæo Lagi Ægyptiorum Rege, qui debellauit Iudæos, vt suo loco dicemus: Certum est autem, a Xerxe ad prædictum Ptolemæum, fluxisse annos plus centum quadraginta, intra quos nullus bello infestauit Israelem. Ad decimum primum non est quod respondeamus, quia procedit tantummodo cōtra ponentes memoratum Nabuchodonosor fuisse Cambysem, quod valde alienum est a positione quam tuemur. Denique ad decimum secundum dicimus, non esse inconueniens, quod pauciores numerentur generationes a Iudith ascendendo vsque ad Ruben, siue ad Simeon; quam ab Esdra vsque ad Leui; quia constat quosdam citius, quosdam verò serius vxores ducere, & filios procreare: Quare non est mirandum in tanto annorum interuallo, nimirum mille trecentum, & amplius, qui (vt colligi potest in tabulis) fluxerunt a natiuitate prædictorum filiorum Iacob, ad tempora memoratorum Regum Persarum; quod inueniantur in genealogia Esdræ quattuor aut quinque vel etiam plures generationes, plusquam in genealogia Iudith.

Itaque dilutis quæ contra positionem nostram adduci posse videbantur argumentis, videtur iam posse nos (tum ob rationes hic, & sub anno mundi 3353. numero 1. vsque ad quintum adductas; tum etiam sub anno mundi 3690. numero 2. adducendas) satis probabiliter confidenterque asserrere, quod existente Xerxe Persarum Monarcha; Nabuchodonosor, qui tum pro ipso Xerxe regnabat in Niniue, post defectionem suam a Rege Persarum, & post superatum Arphaxad Regem Medorū, qui etiam ipse, vt credimus, prius a Xerxe defecerat; occasione illius victoriæ tam grandis, vsque adeo intumuit, vt omnem terram suo affectaret subiugare Imperio; & propterea non multum distulerit mittere nuncios ad finitimas regiones, præcipiens, vt neminem nisi se, ipsarum Dominum recognoscerent, arbitratus eas statim imperata facturas: Sed contra accidit. nam omnes, vt ait scriptura, vno animo contradixerunt, & remiserunt eos vacuos. Quamobrem indignatus Nabuchodonosor, iurauit defendere se de his omnibus, quemadmodum latè describitur Iudith capitulo primo. Vbi versiculo 12. proculdubio scriptura vsurpat verbum-defendere-pro-vindictam sumere-quemadmodum etiam in eiusdem libri capitulo 9. versiculo 2. illis verbis: qui dedisti illi (hoc est Simeoni) gladium in defensionem (idest in vltionem) alienigenarum.] Non enim Simeon defendit; sed vltus est alienigenas, nimirum Sichen, & familiam ac populum eius, propter violatam Dinam sororem dicti Simeonis. Idem fit ad Rom. capitulo 12. versiculo 19. vbi dicitur: Non vos met ipsos defendentes &c. hoc est, vlciscentes. Non enim prohibet Apostolus, quod ius naturale aç diuinum permittit, nempe iustam inculpatamque sui tutelam, sed vltionem. Ceterum memoratus Nabuchodonosor, idipsum quod iurauerat, postero anno implere agressus est; mittens Holophernem Principem militiæ suæ, cum ingenti exercitu aduersus populos, (respectu regni sui) occidentales, vt dicitur Iudith capitulo secundo versiculo 5. Et præcipuè contra eos, qui nuncios suos contempserant. Porrò Holophernes cum subiugasset magnam Ciliciæ, Syriæque partem, nimirum quam olim vocabant Sobal, & Apameam, omnemque Mesopotamiam, & Idumæam; audissetque quod filij Israel prępararent se aduersus ipsum: Cum ab Achior Duce Ammonitarum admonitus esset, ne temerè 7

Defendere pro vindictam sumere interdū vsurpatur.

Mittitur Holophernes in Iudaam.

bellum

bellum Iudæis intentare auderet, propter immensam Dei ipsorum potentiam: indignatus Holophernes, tradidit ipsum Achior, manibus ac pedibus arbori alligatum, in manus Iudæorum, vt ipsis expugnatis, posset in eundem quoque Achior duriora exercere iudicia. Dein præcepit exercitibus suis, vt obsiderent Bethuliam. Erat aũt Bethulia (vt ex Brocardo alijsque, qui terram sanctam descripserunt Auctoribus colligi potest) Galileæ vrbs satis munita, in monte tribus Zabulon posita, qui ob eius celsitudinem per totam ferè Galilæam cerni poterat, habens a meridie Dothaim; ab ortu Abelmeula patriam Helisæi Prophetæ, vt colligitur 3. Reg. cap. 19. versic. 16. ab euro Tyberiadem; & ab Africo Magdalon: Distabat verò Bethulia a Dothaim milliario vno; ab Abelmeula, totidem, vel paulo plus; a Tyberiade duobus; a Magdalo autem tribus.

Bethulia vbi nam esset.

8 Obsessa igitur vrbe, & rupto obstructoque aquæductu eius; cum siti admodum premerentur obsessi, deditionemque cogitarent: Ecce, mirabile dictu, Iudith vidua, de tribu Simeon, vt infra probabitur, aspectu pulcherrima, ac timens Deum; graui oratione confirmauit eos. Deinde oratorium suum ingressa, cilicioque induta, & cinere conspersa caput, coram Domino prostrata, cum vehementius orasset pro salute populi, diuino edocta spiritu, vt hostem aptius falleret, induit se vestibus iucunditatis suæ, & monilibus valde atque eleganter compta, exiuit de ciuitate; cui etiam (ad impijssimum tyrannum facilius decipiendum) eximiam Dominus gratiã splendoremq; contulerat. Itaque cum protinus ab hostibus capta atq; ad Principem exercitus perducta fuisset; statim in primo eius aspectu, captus est Holophernes; ac propterea benignè cum ea agens, concessit, vt pro libito suo exire de castris, ac redire posset. Denique excepta conuiuio, & ad cubiculum eius introducta, eidem Holopherni, quem Dei prouidentia, præ nimia ebrietate sopitum inuenerat, caput abscidit; atque Bethuliam delatum, in vrbis muro, ad hostes magis perterrefaciendos, suspendi iubet; quos Hebræi illico audacter insecuti sunt; & in fugam actos, eorundem spolijs valde ditati, redierunt in Bethuliam, cum ingenti lætitia benedicentes Deum, & fausta acclamantes ipsi Iudith: Tu gloria Ierusalem. Tu lætitia Israel &c. Ipsa verò pro gratiarum actione cecinit canticum illud Domino, quod in postremo libri Iudith. cap. legitur in hæc verba: Incipite Domino in tympanis. & quæ sequuntur. Et hæc omnia fusius descripta inuenies in toto libro ex nomine ipsius Iudith inscripto. In cuius fine hæc ad verbum habentur: Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur a Iudæis ex illo tempore, vsque in præsentem diem.] Sic ibi. Porrò in veteri Hebræorum Kalendario, tam in eo quod habetur apud Sigonium lib. 3. De Repub. Hebræorum, quàm in illo quod in multis correctum, nos sub anno mundi 2545. num. 35. retulimus, ponitur hæc festiuitas in die vigesimo quinto mensis nonii, & concurrit cum duabus alijs festiuitatibus, nempe ignis seu luminum, & encæniorum, vt ibidem videri potest.

Quomodo Iudith occiso Holopherne liberauit ab hostibus patriam.

Festum victoria Iudith.

9 Ceterum, quod supra dictum est, ipsam Iudith fuisse de tribu Simeon; Licet controuersum videri possit; quia aliqui senserunt eam fuisse de tribu Ruben, eo freti argumento, quòd in textu Latino editionis vulgatæ Iudith cap. 8. ver. 1. genealogia eiusdem Iudith videatur non in Simeone, sed in Ruben terminari: dicitur enim ibi: Qui fuit Simeon, qui fuit Ruben.] Nihilominus longe probabiliorem esse censemus opinionem eorum, qui putant eam esse de tribu Simeon; quandoquidem c. 9. ver. 2. ipsamet Iudith apertè profitetur, patrem suum, fuisse Simeonem, hoc est, stirpem suam a Simeone deriuatam. Nec potest ille sacer textus de vllo alio Simeone accipi, quàm de filio Iacob; qui olim vltus fuerat violationem sororis suæ Dinæ a Sichẽ alienigena perpetratam, vt ibidem haud obscurè indicatur. Et præterea, quia certum est, quòd inter filios Ruben, nullus reperitur, qui dictus sit Simeon, vt patet legenti textum Genes. cap. 46. ver. 9. & 1. Paralip. cap. 5. ver. 3. & sequentibus, vbi nominatim filij Ruben recensiti habentur. Vnde correctiores in hac parte (vt sentit etiam Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei cap. 12. ad 12.) videntur esse Græci codices, qui in eiusdem Iudith capitis 8. initio, pro Ruben habent Israel & sic quoque reperimus textum illum citari apud S. Fulgentium Epistola 2. quæ est ad Gallam cap. 14.

Iudith quod fuerit de tribu Simeon.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3583.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 137.

Iubileus vigesimus.

ANNO regni Xerxis decimo sexto, oportet incidisse annum Iubilei vigesimi. 1
Siquidem dictus Xerxis annus, concurrit cum anno introitus filiorum Israel in terram Chanaan millesimo, vt patet in tabulis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3589.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 143.

Moritur Xerxes.

Regnat Artabanus, & occiditur.

ANNO regni sui vigesimo primo, secundum aliquos; vel melius (vt ait Scali- 1
ger, & nos sub anno mundi proximo num. 1. comprobabimus) vigesimo secundo, iam per quinque circiter menses inchoato, Xerxes ab Artabano Principe militiæ suæ, per fraudem, in cubiculo circumuentus, occiditur; vt scribunt Diodorus Siculus lib. 11. longe vltra medium, & Orosius lib. 2. c. 11. & alij. Quo facto, idem Artabanus, eidem Xerxi per vim in regno successit; annumeraturque inter reges Persarum, sextus. Verum post menses septem, hoc est, sub finem eiusdem anni, a Xerxis filio, in vltionem necati patris, & ipse interfectus fuit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3590.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 144.

Regnat Artaxerxes Longimanus.

ANNO igitur postero, qui (vt videre est in tabulis) erat primus Olympiadis 1
septuagesimæ nonæ, regnare cœpit in Perside Artaxerxes regum Persarum septimus, qui fuit Xerxis filius, quemadmodum perspicuè tradit Eusebius in Chronicis, & confirmat Diodorus lib. 11. paulo ante citato, vbi ponit initium prædicti Regis in memorata Olympiade, in qua inquit, Xenophon Corinthius victor extiterat; & insuper ibidem signat annum consulatus apud Romanos tum currentis, dicens: tunc creatos fuisse consules A. Virginium, & T. Minutium; Sed quòd spectat ad hunc consulatum, puto Diodorum falli; quia neque apud Onuphrium, neque apud Sigonium reperitur hos, vno eodemque anno fuisse Consules: Sed neque quod cuiusuis ipsorum consulatus, inciderit in dicta Olympiade. Prosequitur deinde Diodorus narrans quomodo idem Artaxerxes, dicto Artabano patris interfectore interempto, regnum sibi iure hereditario debitum, vindicauit. Ex quibus omnibus, confirmari potest, quod nos paulo ante diximus; nimirum Xerxem præcedenti anno, qui erat regni sui, vt patet in tabulis, vigesimus secundus, fuisse occisum. Porrò memoratum Artaxerxem Iosephus vndecimo Antiqu. capitulo sexto, vocat Cyrum; Genebrardus autem suæ Chronologiæ lib. secundo, & alij, vocant Darium.

Quod

Quod nescio qua ratione, cum ipse habuerit fratrem natu maiorem eiusdem nominis, vt scribit Diodorus lib. 11. Nisi forte idem Artaxerxes, post occisum (ab Artabano deceptus) Darium fratrem, tanquam patris interfectorem; cognita fratris innocentia; & facti pœnitens; Darium se vocari voluerit; vt vel sic quodammodo illũ, adhuc, vel se loco illius, regnare profiteretur. Et iste Artaxerxes, qui patri suo Xerxi in regno successit; dictus est Longimanus, siue quia dextera eius manus, leua aliquanto longior fuerit, vt ait Plutarchus in vita Artaxerxis; Siue quoniam, vt tradit Strabo lib. 15. vtraque brachia, plus iusto longiora haberet, ita vt stans, genua manibus attingere posset, regnauit autem annis quadraginta; vt sub anno mundi 3629. num. 2. probabitur.

2 Sub hoc Rege contigisse historiam Esther, satis probabiliter opinatur Cardinalis Bellarminus lib. 1. De Verbo Dei cap. 7. Vbi confutatis eorum opinionibus, qui eandem sub aliquo ex alijs Artaxerxis, seu Persarum Regibus, ponendam putarunt; tandem concludit, fretus inprimis auctoritate Iosephi 11. Antiq. cap. 6. non alium probabilius, quam hunc Artaxerxem Longimanum, quem Iosephus Cyrum; alij verò Darium appellant, posse dici fuisse Assuerum illum, qui repudiata vasti Regina, duxit pro ea Esther filiam Mardochæi adoptiuam. Verumtamen, quia posito (vt communior Doctorum sententia est, quam & ipse Bellarminus, & nos sequimur) q iste idem Artaxerxes Longimanus, sit ille, qui postea misit Esdram in Iudæam, & deinde Neemiam, vt reficeret muros Ierusalem, quemadmodum infra suis locis dicetur; consequenter militare videntur contra præfatam Bellarmini opinionem tria posteriora Pererij argumenta, quibus lib. 11. in Danielem, impugnat positionem seueri Sulpitij existimantis Artaxerxem, qui misit Neemiam in Iudæam, fuisse illũ, qui dictus est Mnemon; Iccirco illa hic referre oportet. *An sub hoc rege contigerit historia Esther*

3 Sunt autem hæc. Primo si maritus Reginæ Esther fuisset ille Artaxerxes, qui misit Neemiam in Iudæam; in credibile esset, finitimos illos populos hostesque Iudæorum, qui erant & ipsi sub imperio Regis Persarum, ausuros fuisse impedire ædificationem vrbis, & tantopere vexare Iudæos, qui propterea cogebantur altera manu tenere gladium, & altera ædificare; præsertim cum ijdem Iudæorum hostes, scirent Reginam esse Iudæam, & Mardochæum qui apud Regem, primus erat, pariter esse Iudæum; Regemque ipsum de istorum sententia ac voluntate omnia facere; maximè verò, cum recens adhuc esset tunc memoria cædis innumerabilium penè hominum, qui, quod mala Iudæis machinati essent, procurante Esther Regina, & Rege iubente, omnes in varijs regni sui prouintijs, vno eodemque tempore, occisi fuerant. Extabat quoque apud ipsos Epistola Regis, ad omnes ditionis suæ Prouincias missa, cuius exemplum habetur Esther cap. 16. in qua Rex summum studium, beneuolentiamque suam erga Iudæos apertissimè declarabat. Deinde si Rex ille, qui misit Neemiam, fuisset maritus Esther; vtique non per se Neemias petijsset a Rege facultatem eundi in Iudæam, & reparandi vrbem; Sed per Mardochæum, & Esther, qui id multo facilius impetrare potuissent. Postremo, si ab illo Rege, qui fuit maritus Esther, missi fuissent in Iudæam Esdras, & Neemias; Cum ipsi libros suos conscripserint post id temporis, quo Esther nupta est Regi, & Mardochæus primatum tenere cœpit apud Regem; non est profectò dubitandum, quin ipsi aliquid de tanta Esther, & Mardochæi felicitate, eximijsque eorundem meritis erga gentem Iudæorũ, in suis historijs prodidissent. hæc ferè ad verbum Pererius. Cui, si nihil aliud officeret, facile possemus pro Bellarmino sic respondere. *Pererij argumenta contra opinionem Bellarmini.*

4 Ad primum verum esse, quod finitimi populi ausi sunt impedire Iudæos ab ædificatione murorum: sed quomodo? quo prætextu? Certè non nisi, primo leuioribus quibusdam subsannationibus, Neem. cap. 4. ver. 1. vsque ad 6. Deinde incutientes metum: congregati enim sunt, ac si dimicare voluissent contra ædificantes; at vt viderunt eos ad resistendum paratos, protinus ab impugnatione cessarunt, vt videre est ibidem ver. 7. vsque ad finem capitis. Mox ad dolos, & insidias conuersi sunt: simulabant namque velle percutere fœdus cum Neemia, vt facerent ei malũ, quemadmodum traditur cap. 6. ver. 1. & 2. idest, vt ipsum ab operis progressu disturbarent. Postremo, vbi priora nihil proficere intellexerunt; ad minas, & calumnias deuenientes, dicebant exisse famam in gentibus, quod Iudæi rebellare vellent *Responsio ad prædicta argumenta.*

a Rege Persarum; & proinde metropolis suæ muros extruere festinabant; Et quod ipse Neemias volebat se facere Regem Iudæorum; & hac de causa posuerat Prophetas, qui prædicarent de ipso in Ierusalem, quod Rex in Iudæa esset; Ideo improperabant ipsi Neemiæ dicti populi dicentes: Auditurus est Rex verba hæc &c. Neem. cap. 6. ver. 7. Item submiserunt, qui dicerent eidem Neemiæ: quia venturi sunt nocte, vt interficiant te. ibidem ver. 10. In summa, lege totum Neemiæ librum, & nihil aliud inuenies actum fuisse contra Iudæos, nisi hæc, & prædictis similia: Quæ quidem omnia, non ad alium finem tendebant, nisi vt terrerent Iudæos, & a structura murorum desistere compellerent; quemadmodum apertè dicitur cap. citato ver. 9. Atque hæc & eiusmodi alia faciebant, prætextu accepto conseruationis Imperij Regis Persarum: Videbant enim se non aliter impunè Iudæis, quibus infensi erant, nocere posse, nisi sub isto velamine. Itaque scientes nihil magis suspectum Regibus esse, quam ne populi, præsertim qui non procul a regni finibus habitant, cum sua loca bene munire satagunt, defectionem moliri intendant; occultabant malitiam suam, simulantes zelare indemnitatem, & securitatem status ac dominij Regis. Sed cur, quæso, non sunt ausi vim inferre Iudæis; & re ipsa, eorundem ædificationem interrumpere? aut pugnare aduersus ædificantes? aut eis quicquam mali inferre? Cur saltem toties intentatas accusationes, non scripserunt Regi, sicuti prius fecerant temporibus Cambysis & Darij Hystaspis, vt suis locis dictum est? Cur è conuerso Iudæi non sunt veriti præparare se armis ad dimicandum, si opus fuisset, contra turbantes murorum fabricam? Cur potius non intermiserunt opus, quemadmodum fecerant tempore Cyri? Cur saltem ipse Neemias non aliquando pertimuit minas, calumnias, insidias illorum? Nisi forte, quia omnes, tam Iudæi quam hostes eorum, sciebant Regem admodum bene affectum esse erga Iudæos; vt palam facere poterant litteræ ipsius ad omnes regni sui Prouincias transmissæ: Iccirco maximè fidentes esse poterant Iudæi, præsertim scientes, se causamque suam, sub potenti Reginæ Mardochæique protectione positam esse; Illi verò contra; ab eadem Regina, & Mardochæo, valde poterant pertimescere, ne ipsis procurarent interitum, prout antea ceteris Iudæorum hostibus fecerant. Ecce quomodo illa Samaritanorum audacia, eorundemque contra ædificantes molimina, modis supra expositis, temperata, nihil prohibent quo minus credi possit, Esdræ Neemiæque historias, potuisse contingere sub illo Persarum Rege, qui fuit maritus Esther; quæ etiam potuit esse Regina illa cuius, suppresso nomine, fit mentio Neem. cap. 2. ver. 6.

Ad alterum Pererij argumentum dici posset; quod Neemias, qui valde exoptabat patriæ suæ reparationem, post fletum, & ieiunium, & orationem, quorum ipse meminit initio libri sui; dignis de causis, non per Reginam, & Mardochæum procurauit obtinere licentiam reficiendi Ierosolymæ muros; sed eam ipse potius, Deo inspirante, petijt; opportuna præsertim sibi a Rege oblata occasione, quando percunctatus est cum Rex, cur palleret vultus eius &c. quemadmodum legitur Neem. capit. 2. ver. 2. Quamquam cogitari etiam possit, rem fortasse prius inter ipsos fuisse concertatam; & prudenter quidem noluisse Reginam, Mardochæumue, rem proponere, veritos ne forte Regis animum offenderent; sed maluisse, vt ipse Neemias, pro temporis opportunitate, exploraret sensum Regis; Vt ipsi postea possent, vel placari ei Regem, si commotum viderent, vel melius iuuare ac promouere negotium, si illud Regi non prorsus ingratum esse animaduerterent. 5

Ad tertium (quod, vt diximus, est etiam argumentum Sulpicij, & Eusebij contra Iosephum) responderi posset; primo in libris Esdræ aliquam fieri mentionem Mardochæi, nimirum 1. Esdr. cap. 2. ver. 2. & 2. Esdr. cap. 7. ver. 7. Et forte etiam, vt diximus, Reginæ Esther, Neem. cap. 2. ver. 6. licet ibi nomen eius non exprimatur; Deinde, etiam si nihil prorsus de historia Esther, in libris Esdræ reperiretur; non id tamen mirum videri deberet; Quandoquidem certum est, scripturam sacram sæpenumero præterire aliqua locis proprijs, quæ postea vel alibi obiter, vel alicubi seorsum de industria supplet: Possent eiusmodi sexcenta propemodum adferri exépla; sed pro nunc his paucis contenti erimus. Lege totum Neemiæ librum, & nullá prorsus inuenies in eo fieri mentionem illius tam insignis miraculi, quod sub ipso contingerat in Iudæa; ignis sacri videlicet olim absconditi, & mox reperti sub for- 6

ma

ma cuiusdam aquæ crassæ, quæ postea mirabiliter iterum versa est in ignem, ipso Neemia ac vniuerso pariter populo inspectante. Quis vnquam credidisset, tam grande miraculum, & ad manifestandam Dei gloriam adeo accommodatum, ab Esdra seu ab ipso Neemia, in comentarijs suis omnino fuisse præteritum? & tamen ita est: Quemadmodum & eodem modo de Bibliotheca sacrorum librorum per eundē Neemiam Ierosolymis constructa, ipse nihil prorsus meminit. In calce quoque lib. 4. Reg. & 2. Paralip. & similiter in Ierem. c. 39. & 52. Vbi Ierosolymæ expugnatio, & vrbis, templiq; desolatio describitur, nullum fit verbum Arcæ, ignis sacri, tabernaculi fœderis, altaris incensi, aliarumque rerum sacrarum, quas Ieremias in monte Nebo translatas, in quadam spelunca occultarat. Sed de his, & de prædicto ignis miraculo, quod Neemiæ temporibus accidit; & de Bibliotheca ab eodem parata, breuiter, obiterque postea actum est 2. Machab. cap. 1. & 2. Præterea, liber Iudicum nihil tangit de historia Ruth, quæ tamen contigit in diebus vnius Iudicis, vt patet in initio libri Ruth: Neque libri Reg. quicquam tangunt de historia Tobiæ; quæ tamen proculdubio temporibus ipsorum Regum acciderat. Cur hoc? quia nimirum de his seorsum libri conscripti sunt. Quare non est mirandum, quod idem de historia Esther fieri potuerit.

7 Itaque tametsi, vt hactenus probatum est, argumenta Pererij, nihil obstent, quo minus historia Esther, sub Artaxerxe Longimano poni possit; Nobis tamen alijs de causis, multo probabilius videtur, id non esse faciendum. Nam maritus Esther, videtur ferè ab initio regni sui regnasse super Prouincias viginti septem, ab India vsque ad Æthiopiam, quemadmodum colligi potest ex primis libri Esther verbis: At verò Longimanus, in prioribus regni sui annis, non videtur potuisse tot Prouincijs imperare; si vera sunt, quæ sub anno mundi 3572. num. 4. diximus, videlicet quod Xerxes Longimani pater, plurimas amiserat Prouincias; & præsertim duas ceteris insigniores, nimirum Mediam, & Assyriam ab Arphaxad, & Nabuchodonosor occupatas. Deinde, quia post necem Xerxis, quando scilicet inter Artabanum eius interfectorem, & ipsius Xerxis filios, grauis illa de regno Persarum exorta est contentio, quam breuiter describit Iustinus in ipso lib. 3. initio: Aegyptij (vt scribit Diodorus lib. 11. sæpius citato) audita morte Xerxis (quem communi Regum Persarum nomine ibi vocat Artaxerxem) & quibus periculis, quantoque tumultu, res Persicæ fluctuarent ad libertatem vindicandam, ea occasione accensi, confestim instructo exercitu, & Rege sibi delecto, a Persis defecerunt, cunctis eorum quæstoribus, ac Prætoribus eiectis; quæ causa fuit, vt per multos postea annos, idem Artaxerxes Longimanus contra Aegyptios, & Græcos, qui in auxilium eis venerant, bellum gerere coactus fuerit, vt citatus Auctor ibidem prosequitur. Quare non est credendum, quod Longimanus potuerit intra duos primos regni sui annos, recuperare tot tantasque Prouincias, quæ tum a patre suo, tum a se defecerant; & regnare ab India vsque ad Aethiopiam, quemadmodū de marito Esther disertè traditur in sacro textu proximè citato. Sed neque Iosephi auctoritas 11. antiq. cap. 7. quam in hoc casu Bellarminus plurimi facit, nos, vllumue alium mouere debet; cum præsertim certum sit, eundem Iosephum in capite præcedenti, tripliciter errasse; primo quia ponit Neemiæ historiam sub Xerxe, qui (quemadmodum sub anno mundi 3568. num. 2. probatum est) non expleuit annum regni vigesimum secundum; ipse autem Neemias libri sui cap. 5. ver. 14. apertè testatur, se mansisse in Iudæa vsque ad annum trigesimum secundum regni illius Artaxerxis, qui miserat eum in Ierusalem. Deinde, quia idem Iosephus ibi etiam asserit, Neemiam missum fuisse in Iudæam anno Xerxis vigesimo quinto; quod ex causa proxime mememorata fieri nullo modo potuit; & præterea id apertè reluctatur tribus sacræ scripturæ locis; nimirum 2. Esdr. cap. 1. ver. 1. & c. 2. ver. 1. & clarius c. 5. ver. 14. ex quibus locis simul collatis colligi pōt Neemiam missum fuisse in Iudæā anno Artaxerxis vigesimo. Tertio demū, quia dicit Iosephus, Neemiā consumpsisse in extruendis Ierosolymę muris annos duos, & menses tres; cū tamen Neem. cap. 6. ver. 15. hæc ad verbum scripta legantur: Completus est autem murus vigesimo quinto die mensis Elul, quinquaginta duobus diebus.] Itaque si Iosephus, tametsi sui temporis Sacerdos, & rerum populi Iudaici antiquarum peritissimus, in collocanda describendaque historia Neemiæ, toties in vno eodemque capite

Quod historia Esther, no sub Longimano contigerit.

pite deceptus est: Quis miretur, eundem in assignando quoque tempore, Regeque ipsi Esther, errare potuisse? Ceterum, si quis quærat, sub quonam Rege Persarum, eadem historia Esther ponenda sit: sub anno mundi 3650. numero 1. dicendum erit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3595.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 149.

Artaxerxes statuit mittere Esdram in Iudæam.

1 ANNO regni sui sexto (circa anni medietatem, vt ex infra num. 4. dicendis apparebit) prædictus Artaxerxes cognomento Longimanus, (Deo specialiter ipsum, septemque pariter eius consiliarios, inspirante: vt colligi potest Esdr.cap. 7.ver.27. & 28.) De eorundam consiliariorum suorum sententia decreuit mittere Esdram in Ierusalem, vt instauraret, augeretque in templo ibidem iam reædificato, cultum Domini; & vt etiam visitans Iudæam ac Ierusalem, totum Iudaicum populū regeret, ac diligenter institueret in lege Dei sui, doceretque seruare mandata Domini. Erat autem Esdras Sacerdos, vt patet ex genealogia eius, quæ ab ipsomet Esdr.cap.7. ver.1. vsque ad 6. describitur, deduciturque vsque ad Aaron: Et insuper erat Scriba in lege Mosaica doctissimus, & consequenter ad alios instruendos aptissimus: & per hoc distinguitur iste Esdras, ab alio, siue ab alijs duobus eiusdem nominis (si tamen fuerunt inter se diuersi) quorum alter 2. Esdr.cap.12. ver.1. recensetur inter Sacerdotes qui ascenderunt in Ierusalem cum Zorobobel, & Iosue: alter verò ver.13. inter eos qui erant in diebus Ioacim: isti enim simpliciter appellantur Sacerdotes, noster autem Esdras ibidem ver.26. appellatur Sacerdos & Scriba: præterquam quod illi regnante Cyro de Perside venerant; iste verò ab Artaxerxe missus est Ierosolymam. Porrò, vt ea ad quæ mittebatur melius præstare posset: dedit eidem Esdræ Rex Priuilegium amplissimum, cuius exemplum refertur Esdr. cap. proxime citato ver. 12. vsque ad 27. in quo ante omnia Rex facultatem facit cunctis Iudæis in regno suo commorantibus, vt liberè possent, qui vellent, cum ipso Esdra ire in Iudæam, ibique in patria sua perpetuo degere, ac legitima sua obseruare. Deinde, vt commodius honorificentiusque posset exteriorem Dei cultum prouehere atque amplificare, concessit ei, vt omne aurum & argentum quod obtulerant Rex, & consiliatores eius; & reliquis de populo in vniuersa Prouincia Babylonis offerre placuerit, liberè acciperet, ferretque in Iudæam, & vasa item aurea, & argentea, æreaque data in ministerium domus Domini; quæ postea recensentur capit. 8. ver.25. vsque ad 28. ac traderet omnia in conspectu Domini in Ierusalem: nec non vt de eadem pecunia emere posset vitulos, agnos, & arietes, aliaque ad hostias Domino immolandas; & in summa eandem pecuniam expendere in memorato Domini cultu, prout melius ipsi visum fuerit. Insuper præcipiebat in eodem diplomate Rex ministris suis, & arcæ publicæ custodibus, trans Euphraten existentibus; vt protinus, & sine vlla mora darent dicto Esdræ Sacerdoti de fisco Regis, ac de thesauris, horreisque eius, quæcunque peteret ad ritum Dei pertinentia, vsque ad argenti talenta centum, & frumenti coros centum, & vini batos centum, oleique batos totidē; sal verò absque vlla taxatione; ac præterea, Sacerdotes, aliosque templi quoscunque ministros, a vectigalibus alijsque quibusuis oneribus omnino immunes exemptosque facerent: vt sic sacrificijs offerendis, precibusque ad Deum pro salute Regis ac filiorum eius deuotè fundendis, liberius vacare possent. Sanè quod attinet ad alteram Prouinciæ partem, eidem Esdræ a Rege demandatam, regendi videlicet ac gubernandi Iudaicum populum: Vt hoc quoque munus competenter exercere valeret, dedit ei etiam Rex liberam facultatem constituendi Iudices ac Præsides, qui iudicarent populum & ius quoque castigandi ac puniēdi tum legis Domini, tum

etiam præceptorum Regis transgressores, pœna mortis aut exilij, vel priuationis bonorum, aut carceris, pro delicti qualitate. Pro quibus omnibus ipse Esdras gratias egit Deo, vt videre est in calce citati capitis.

2 Probabile autem est credere, ipsum Esdram, vtpote qui non solum erat Sacerdos, & Scriba in lege doctissimus, sed etiam Propheta sui temporis admodum insignis, & vt creditur, idem qui alio nomine dictus est Malachias, vnus de duodecim Prophetis minoribus, iuxta quandam Hebræorum traditionem, quam nonnullorum Patrũ, ac præcipuè B. Hieronymi auctoritate, & aliquot item argumentis confirmat Ribera super Malach. cap. 1. num. 3. & 4. Probabile inquam valde est, eundem Esdram, aliquot ante annos, prædixisse Regi, vel de perduelibus victoriam, vel ipsorum, & præsertim illius Nabuchodonosor qui regnabat in Niniue, miserabilem quendam (quemadmodum intolerabilis eius superbia blasphemiæque merebantur,) interitum; & Assyriorum atque Medorum reductionem sub imperio Persarum; si tamen Rex in animum induceret, verum cæli Deum colere, & ab eo opem implorare, quẽadmodum fecerant eius antecessores Cyrus, & Darius Hystaspis, qui ei templum Ierosolymis ædificari præceperant. Quod cum fecisset Rex; & tandem hoc eodem anno vidisset Esdræ vaticinia adamussim impleta, & se tanti Dei fauore, omnes penè regni sui Prouincias, quæ a patre suo defecerant, recuperasse: Vt debitam grati animi ostensionem, eidem Deo, sicuti par erat, rependeret, prædictum Esdram, tanquam primarium, post Deum, suæ felicitatis auctorem, cum memoratis muneribus, & priuilegijs, in Iudæam mittere decreuisse, eique mandare; vt ibidem illius summi Dei, a quo tanta beneficia acceperat cultum amplius promouere atque augere curaret: Non enim sine præfata, aut simili aliqua præcedente causa, verisimile est, dictum Regem, tantam eidem Esdræ potestatem conferre, ac erga Deum quem Hebræi colebant, tantam exhibere pietatem; atque eiusdem Dei intuitu, adeo etiam se beneuolum ipsis Iudæis præstare voluisse.

Cur rex Esdrã tam honorificè miserit in Iudæam.

3 Eodem igitur dicti Regis anno regni sexto, videlicet in mense anni sacri tunc currentis primo, prima die mensis, cœpit Esdras ascendere de Babylone, vt dicitur 1. Esdr. cap. 7. ver. 9. cum magna exulum Iudæorum multitudine, nimirum cum mille septingentis quinquaginta quattuor viris (vt colligitur ex capite eiusdem libri 8. ver. 1. vsque ad 21.) quos cum Principibus familiarum, qui ibidem recensentur, congregauit ad ostium cuiusdam fluuij decurẽtis in Ahaua, siue (vt exponunt Iosephus, & Glossa Ordinaria) in Euphraten; Vbi morati sunt tribus diebus, expectantes, si qui alij ad ipsos confluerent. Videns autem Esdras, quod inter ipsos deessent Leuitæ, & Nathinæi; quorum ministerio opus esse videbatur ad augendum cultum Domini in Ierusalem; misit quosdam de Principibus familiarum ad requirendos ex ipsis quoque plurimos, quibus adductis, prædicauit Esdras ieiunium, & afflictionem coram Domino, ad impetrandam ab eo bonam itineris directionem, & diuinam ab hostibus ac viæ insidiatoribus, protectionem. Postremo consignauit diuisitque aurum, atque argentum, & vasa Domino consecrata, duodecim Sacerdotum Principibus, quos ad eadem deferenda delegerat; Et subinde promouerunt a flumine Ahaua, siue Euphrate, duodecimo die mensis primi, vt pergerent in Ierusalem. 1. Esdr. cap. 8. ver. 1. vsque ad 31.

Quãdo Esdras cum suis, de Babylone exierit.

4 Dixi hæc eodem dicti Artaxerxis anno sexto gesta esse, quia licet Esdr. ca. 7. ver. 7. legamus filios Israel ascendisse in Ierusalem anno Artaxerxis Regis septimo; nihilominus, vt arbitror, id non est intelligendum de initio ascensus, sed de fine, idest non de tempore quo profecti sunt de Babylonia, sed de eo quo peruenerunt in Ierusalem; vt consequenter declarant verba ibidem immediatè subsequentia, quæ sic habent: Et venerunt in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus Regis.] quasi diceret: a mense enim anni sacri quinto, cœpit annus septimus Regis. Quod etiam confirmari potest, ex collatione eorum quæ dicuntur in principio capitis Neem. 1. cum his quæ dicuntur in initio capitis 2. Nam cap. 1. Neemias ait se in anno vigesimo Artaxerxis (& loquitur ibi de eodem Artaxerxe, qui prius miserat Esdram in Ierusalem) in mense Casleu, qui erat anni sacri nonus, audiuisse afflictionẽ habitantium in Ierusalem; Et hac de causa fleuisse, ieiunasse, & orasse multis diebus, idest tribus ferè mensibus, & cap. 2. subiungit: Se eodem anno Artaxerxis vigesimo,

Probatur tempus supra notatum.

in

in mense Nisan, qui erat anni sacri primus, obtinuisse licentiam a Rege eundi in Ierusalem, ad muros vrbis reficiendos. Ecce, quod respectu anni vigesimi eiusdem Regis, mensis nonus anni sacri, præponitur mensi eiusdem anni sacri primo; ergo oportet idem supponere in alijs annis regni eiusdem Regis; & consequenter credere possumus, quod annus regni huius Artaxerxis, inciperet a mense anni sacri quinto; quemadmodum planè indicant verba 1. Esdr. ca. 7. ver. 8. paulo ante commemorata. Igitur Esdras, cum omni comitatu suo, promouit a prædicto flumine Ahaua, die duodecimo mensis primi, hoc est Nisan, vt pergeret in Ierusalem, 1. Esdr. cap. 8. versic. 31.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3596.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 150.

Esdras quãdo peruenit in Ierusalem.

ANNO autem prædicti Artaxerxis Regis Persarum septimo inchoante, die scilicet primo mensis quinti, in ordine ad menses anni sacri; Esdras cum suis, feliciter peruenit in Ierusalem, consumptis in itinere quattuor mensibus integris; siquidem vt apertè traditur 1. Esdr. cap. 7. ver. 9. in primo die mensis primi cœperat ascendere de Babylone; & in primo die mensis quinti, venit in Ierusalem. Quo cum peruenissent, quieuerunt ibi tribus diebus, ad leuandum itineris laborem; Die autẽ quarta eiusdem mensis, quinti, apensa sunt coram Sacerdotibus templi argẽtum, & aurum, & omnia vasa, quæ tulerant de Babylone, & oblata in domo Dei, iuxta numerum, & pondus omnium, ab Esdra prius duodecim Sacerdotum Principibus consignata. Quæ illico in templi thesauris descripta fuerunt. Obtulerunt quoque qui de captiuitate redierant, holocausta Domino, quæ loco proximè adducẽdo recensentur. Et denique Regis edicta consignarunt Satrapis, & Ducibus pro Rege cis Euphraten tunc commorantibus, 1. Esdr. cap. 8. ver. 32. vsque ad finem capitis. 1

Esdras deplorat peccata populi.

Eodẽ, vt arbitror, anno dicti Artaxerxis septimo, mense anni sacri tunc currentis nono, die decimo sexto, vt ex numero proximo dicẽdis colligi poterit; Esdras, cum cognouisset, quod multi ex Iudeis contra præceptum Domini Exod. cap. 34. ver. 16. traditum, matrimonia cum Gentibus contraxerant; contristatus est valde; & scissis vestibus, euulsisque sibi capillis, ac barbæ pilis, sedit mærens tota die vsque ad vesperam; hora autem sacrificij vespertini, surgens profectus est ante templum Dei, ibique genibus flexis, deplorare cœpit peccata populi, & prolixius deprecari Dominum, illa oratione, quæ habetur 1. Esdr. cap. 9. per totum. Et cum ad eum multi virorum ac mulierum pariter flentes, & pœnitentia ducti confluxissent: Ecce vnus nomine Sechenias vir alicuius auctoritatis in populo, videns adeo piam iustamque mœroris Esdræ causam; subleuare cœpit angustias animæ eius, excitans eum, vt surgeret ac forti animo esset, & pro sua dignitate decerneret congregari populum, & percutiendum esse fœdus coram Domino, de vxoribus alienigenis omnino abigendis; pollicitus se, suosque eidem auxilio affuturos. His atque huiusmodi cohortationibus aliquantulum subleuatus, surrexit Esdras, & adiurauit super hac re Principes Sacerdotum ac Leuitarum, omnemque Israelem, quem repræsentabant Primates eius ibi existentes; Qui omnes simul vnanimiter, præstito iuramento, decreuerunt edictum proferre sub pœna, non parentibus, amissionis omnium bonorum, & exterminationis de populo suo; vt omnes, tridui termino in Ierusalem conuenirẽt. Et nihilominus ipse Esdras ingressus cubiculum Ionathan filij Eliasib, non cessabat abstinere a cibo & potu, & lugere transgressionem eorum, qui de captiuitate redierant. 1. Esdr. cap. 10. ver. 1. vsque ad 8. 2

Profertur edictum conueniẽdi in Ierusalẽ.

Fit conuentus in quo sancitur vxorum alienigenarum repudiatio.

Interea cum exisset protinus vox & fama memorati edicti in Iuda, & Ierusalem; transacto triduo, nimirũ die vigesimo prædicti mẽsis noni, ad formam præcepti Esdræ, & seniorum qui in Ierusalem reperti fuerant; conuenerunt omnes viri Iuda, & 3

Be-

Beniamin in platea domus Domini. Quibus cum Esdras exprobrasset præfatam transgressionem, denunciassetque necessarium esse, si iustam Dei iram placare volebant, vt separarent se a populis terræ, & ab vxoribus alienigenis: Cumque omnis multitudo vna voce respondisset, sanxissetque ita omnino esse faciendum; ne totius populi conuentus tunc sub dio diutius detineretur, pluuio præsertim atque hyemali tempore valde incommodo; confestim constituti sunt Principes, quibus demandata est cura conficiendi catalogum illorum omnium, qui talia matrimonia contraxissent, & vt exeuntes compellerent, inducerentue illos, omnimodis vxores alienigenas repudiare; & sic dimissa est congregatio.

4 Igitur die primo mensis decimi, exijt ipse Esdras, cum familiarum Principibus, qui ad id muneris iam delecti fuerant, & trium mensium interuallo, nimirum a primo die mensis decimi, vsque ad primum diem mensis primi (quemadmodum expresse traditur 1. Esdr. cap. vlt. ver. 16. & 17.) facta diligenti inquisitione, inuenerunt omnes qui cum alienigenis vxoribus matrimonia iunxerant; illos videlicet qui nominatim recensentur cap. proxime citato ver. 18. vsque ad finem; & cunctos ad veram pœnitentiam, debitamque satisfactionem faciendam induxerunt; vt scilicet abiectis a se vxoribus illicitis, offerrent Domino arietem pro delicto, quemadmodum ibidem dicitur ver. 19. Quæ autem ab hoc tempore ad annum prædicti Artaxerxis vigesimum acta fuerint; scriptura sacra non meminit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3605.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 159.

1 ANNO regni dicti Artaxerxis circiter decimo sexto, oportet (si tamen vera sunt, quæ sub anno mundi 3461. num. 1. diximus) quod Abiud anno vitæ (vt videre est in tabulis) quinquagesimo primo circiter exacto, genuerit Eliacim, quemadmodum scribit S. Matthæus cap. 1. ver. 13. *Abiud genuit Eliacim.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3609.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 163.

1 ANNO memorati Artaxerxis Longimani vigesimo, qui concurrit cum anno quarto Olympiadis octogesimæ tertiæ, quemadmodum testantur Eusebius in Chronicis, & lib. 8. de Demonstratione Euangelica, Demonstratione secunda aliquantulum vltra medium, & Iulius Africanus lib. 5. suorum Annalium, vt refert B. Hieronymus super Daniel. cap. 9. Et in nostris quoque tabulis expressum est; hoc, inquam, anno, in mense Casleu qui erat anni Hebræorum sacri, nonus; nunciatum est Neemiæ, qui erat Pincerna Regis, & tum morabatur in Susis, Regia Persarum, a quodam viro nomine Hanani, qui tum forte de Iudæa venerat, quod murus Ierusalē adhuc dissipatus manebat; & portæ eius exustæ; & Iudæi qui de captiuitate Babylonica in patriam redierant, in afflictione magna erant, & in opprobrium vicinis Gentibus: nam, vt ait Petrus Comestor in Historia Scholastica Iudith cap. 6. per dies sustinebant hostium impetus; & noctibus intrabant latrunculi, & implebant plateas cadaueribus occisorum: Quibus auditis, flere cœpit Neemias miserabilem gentis suæ statum, & ieiunare, & orare multis diebus, idest vsque ad mensem Nisan, vt numero proximo dicetur. Quæ omnia, & ipsius Neemiæ oratio, habentur Neem. c. 1. per totum. *Neemias deflet afflictionem populi sui.*

Eodem

Neemias mittitur ad reficiẽdos muros Ierusalem.

Eodem anno dicti Regis vigesimo, in mense Nisan, qui erat anni sacri primus: ex quo patet quod menses anni Regis valde dissidebant a mẽsibus anni sacri: siquidem in eodem anno Regis vigesimo, mensis Casleu præcedebat mensem Nisan; quoniã, vt sub anno mundi 3595. num. 4. dictum est, annus Regis incipiebat a mense anni sacri quinto. Igitur cum aduenisset prædictus mensis Nisan, Neemias, opportuna sibi occasione oblata, petijt obtinuitque a Rege facultatem proficiscendi in Ierusalem ad reædificandos muros eius. Et hac de causa impetratis ab eodem Rege litteris ad Duces regionis trans Euphraten, vt traducerent ipsum in Ierusalem; & ad custodem saltus Regis, vt daret ei ligna ad turres portasque vrbis contegendas; profectus est de Perside, cum principibus militum, & equitibus sibi a Rege traditis, venitque ad Duces regionis trans Euphraten: qui cum vidissent litteras Regis, contristati sunt valde (oderant enim prosperitatem Iudæorum) At verò Neemias, redditis litteris, profectus est in Ierusalem. Neem. cap. 2. ver. 1. vsque ad 13. 2

Quod Neemias a Longimano, & nõ ab alio missus sit.

Diximus Neemiam impetrasse facultatem instaurandi muros Ierusalem a prædicto Artaxerxe Longimano qui fuit Rex Persarum septimus; quia tametsi ex sacra scriptura id probari non possit, vtpote quæ communi tantum Regum Persarum nomine, cum vocet Artaxerxem; & proinde, quis nam fuerit iste Artaxerxes, variæ fuerint scriptorum opiniones: alijs cum Iosepho 11. Antiq. ca. 5. existimantibus fuisse illum qui aliter dictus est Xerxes: alijs cum seuero Sulpitio historiæ sacræ lib. 2. illũ Artaxerxem qui cognominatus est Mnemon: alijs aliter opinantibus: Veruntamen his omissis, censuimus cum Iulio Africano (quem teste Pererio lib. 11. in Danielem quæst. 4. secuti sunt grauissimi Auctores, Eusebius, & SS. Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, B. Theodoretus, item Beda, & Rupertus, & alij) Artaxerxem de quo agitur in lib. Neemiæ, non esse alium, quam qui dictus est Longimanus. Quod enim Iosephus loco citato non sit auscultandus: iam satis superque sub anno mun. 3590. num. 7. demonstratum est. Quod verò etiam Sulpitij opinio non sit admittenda, inde inferri potest, quòd Neem. cap. 3. ver. 1. habemus, summum Sacerdotem, ipsius Neemiæ temporibus fuisse Eliasib, qui vt patet Neem. cap. 12. ver. 10. fuit nepos illius Iosue, qui soluta per Cyrum captiuitate venit cum Zorobabele Duce Iudæorum de Babylonia in Ierusalem: Quare, si poneremus Neemiam missum fuisse in Iudæam ab Artaxerxe Mnemone Regum Persarum vndecimo: vtique fateri opporteret, intra centum quinquaginta tres annos, (qui, vt videre est in tabulis fluxerũt a soluta captiuitate, ad vigesimum annum regni Artaxerxis Mnemonis) vnum tantummodo extitisse summum Sacerdotẽ inter prædictos Iosue & Eliasib: quod non videtur credibile, præsertim cum inter præfatum Eliasib, & Iaddum, qui pontificatum tenuit temporibus Alexandri Magni, nimirum intra annos quinquaginta quinque, quos ab anno Artaxerxis Mnemonis vigesimo, ad primum Monarchiæ dicti Alexandri fluxisse constat in tabulis; interfuerint duo summi Pontifices, videlicet Ioiada, & Ionathan, vt patet loco Neem. proximè citato. Igitur non potuit ille Artaxerxes cuius pincerna erat Neemias, fuisse qui dictus est Mnemon; sed potius qui dicitur Longimanus: iste enim, quemadmodum memorati sentiunt Auctores, anno regni sui vigesimo dedit facultatem reædificandi Ierusalem. 3

Vnde sint numeranda 70. hebdomades.

Ab hoc eodem anno huius Artaxerxis vigesimo, credimus numerandas esse septuaginta annorum hebdomades, olim Danieli per Angelum Gabrielem prænunciatas, Dani. cap. 9. ver. 23. vsque ad finem capitis. Ita tamen, vt primus ipsarum annus, magis concurrat cum anno dicti Artaxerxis vigesimo primo: quandoquidem mensis Nisan, in quo diximus datam fuisse Neemiæ licentiam reficiẽdi Ierosolymæ muros: tametsi esset primus anni sacri, mensis erat tamen octauus anni Regis vigesimi, vt ex supra num. 2. dictis inferri potest. Quod autem ab hoc tempore, & non ab alio, numerari debeant dictæ annorum hebdomades: apertè colligitur ex memorata Danielis prophetia, quam nos sub anno mundi 3516. nu. 6. vsque ad 13. exposuimus. Vbi inter alia dicitur: Ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem; vsque ad Christum Ducem, abbreuiatas esse septuaginta annorum hebdomades. Qui quidem exitus sermonis, non de hoc Danielis, aut alio simili alterius vatis prophetico sermone intelligendus est; Siquidem plures iam diuersis temporibus, de Ierosolyma iterum ædificanda prophetiæ exierant, vt videre est apud Isaiam, Ieremiam, 4

miam, aliosque Prophetas; Et tamen a nulla earum numerandæ erant memoratæ annorum hebdomades: Sed per exitum sermonis proculdubio accipere debemus, publicum alicuius Regis edictum, quo facta sit Iudæis facultas reædificandi Ierusalem. Tria autem eiusmodi edicta seu diplomata regia in libris Esdræ legimus; Vnum Cyri, alterum Darij Hystaspis, tertium Artaxerxis Longimani. De 2. nulla est dubitatio, quia nullam prorsus mentionem facit Ierosolymæ ædificandæ; sed tantummodo templi; vt patet legenti capitulũ 6. 1. Esdr. De primo autem diplomate, aliqua videtur dubitandi ratio, propter insigne illud Isaiæ vaticinium, quod apud ipsum habetur cap. 45. ver. 13. Vbi prædicit Dominus: Cyrum ædificaturum ciuitatem suam, & dimissurum captiuitatem: Verumtamen ibi vel ciuitatem pro templo vsurpatam esse oportet, vel Prophetam non de materiali murorum structura loqui; sed de ciuili ædificatione, quæ fit per ciuium coadunationem, & cohabitationem quemadmodum declarant verba, quæ ibidem de soluenda captiuitate subiunguntur; ac si dicere voluisset: Ipse ciuitatem meam Ierusalem tunc penè desertam, atque hominibus vacuam, captiuitatis solutione replebit. Etenim si diligenter attendas quæ de Cyri edicto traduntur in fine 2. Paralip. & in principio 1. Esdr. & in eiusdem lib. cap. 6. ver. 3. vsque ad 6. nullibi inuenies datam ab ipso fuisse licentiã ædificandi Ierusalem; sed tantummodo templum. Neque obstant quæ 1. Esdr. ca. 4. ver. 12. 16. & 21. tanguntur, de vrbis reædificatione; quia si verum est, quod ibi hostes calumniabantur; nimirum quod Iudæi tunc etiam vrbem aliquo modo ædificarent; certè id non de expressa Cyri licentia, vt paulo ante probatum est, faciebant. Restat igitur, per exitum sermonis, vt iterum ædificaretur Ierusalem; nullum alium posse aut debere intelligi; nisi illum, qui exijt a prædicto Artaxerxe Longimano: Ipse enim, vt ostensum est, anno regni sui vigesimo talem dedit facultatem Neemiæ, qui postea regij huius indulti vigore, extruxit (vt sub anno sequenti nu. 2. dicemus) mœnia in circuitu Ierusalem, vbicunque ea diruta reperit, idque ad vnguem egit, prout Danieli Angelus prædixerat; in angustia temporis; idest quinquaginta duorum dierum interuallo; cum maxima festinatione, & animi angustia, propter imminentia hostium pericula. Neque enim vlli alio legimus scripturam sacram attribuisse laudem reædificatæ Ierusalem, nisi præfato Neemiæ, Ecclesiastici cap. 49. ver. 15. Exquibus omnibus perspicuè infertur; prædictas hebdomades, non ab alio quam a supra notato tempore, fore inchoandas; præsertim, cum difficile non sit, ab eo ad Christum Ducem, inuenire numerum annorum, in ipsis septuaginta hebdomadis contentum, vt sub anno mundi 4084. numero 22. declarabitur. Scio nõ defuisse plurimos, alioqui grauissimos Auctores, cum veteres tum recentiores, qui aliunde eas deriuandas esse existimarunt: Verumtamen hic non necesse habemus, ipsos singulorumque opiniones, recensere atque refellere: Cum id egregiè præstiterint olim Beatus Hieronymus super Daniel. cap. 9. & nouissimè Pererius libr. 10. in eundem Danielem; quorum primus, Iulij Africani, Eusebij, Hippoliti, Apolinaris, Clementis Alexandrini, Origenis, & Tertuliani sententias penè ad verbum recitare contentus fuit; Alter verò, non modo veterum; sed & recentiorum opiniones septem præcipuas, refert; easque optime confutat, præter a nobis supra allegatam, quæ fuit Iulij Africani, quem postea secuti sunt multi ex Patribus, nimirum SS. Hieronymus, Chrysostomus, Theodoretus, & Beda, Rupertus, alijque plures; quorum loca idem Pererius ibidem citat; Et insuper totam hanc de septuaginta hebdomadis materiam, duobus integris libris decimo scilicet, & vndecimo, cumulatissimè tractat, accuratissimeque absoluit; ad quem libentissime lectorem huius difficultatis diligentius examinandæ cupidum, remittimus.

5 Eodẽ anno regni Artaxerxis vigesimo iam ad finẽ, vt arbitror, appropinquare incipiẽte, videlicet in mẽse anni sacri circiter quarto, qui erat anni regis, mensis duodecimus; Neemias cum suo comitatu peruenit in Ierusalem; Vbi cum tribus diebus quieuisset, de nocte consurgens, & clam cũ paucis viris circumiens ciuitatem, recognouit murorum fracturas, interruptiones, & ruinas: Mox hortatus est omnes ad mœnia vrbis resarcienda, indicato eis beneplacito Regis; quo audito, animati sunt vniuersi, atque alacriter præparauerunt se ad opus. Neem. capitulo secundo, *Neemias venit in Ierusalẽ.*

versiculo vndecimo, vsque ad finem capitis iuxta partitionem quæ descripta est in toto capitulo tertio.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3610.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 164.

ANNO primo aduentus Neemiæ in Ierusalem, qui pene totus concurrit cum anno regni eiusdem Artaxerxis vigesimo primo, credi potest acta fuisse omnia fere illa quæ describuntur ab initio Neem. capitis quarti, vsque ad vndecimum, quemadmodum indicare videtur successiua quædam mensium dierumque notatio, quæ ibidem obseruari potest. Itaque die tertio, vel quarto quinti mensis anni sacri, quem quintum mensem diximus fuisse primum anni Regis, necesse est cœptam esse mœnium vrbis ædificationem: id enim ex his quæ de earundem expletione numero proximo dicemus, euidenter elicitur; cœpta est, inquam, murorum structura, iuxta distributionem ordinemque Neem. cap. 3. relatum. Quod cum audissent Sanaballat, & ceteri hostes Iudæorum; conati sunt primo subsanationibus, deinde calumnijs, & successiuè insidijs, minis, terroribus, atque alijs omnibus quibus poterant modis, impedire ac diuertere eos ab opere; Sed frustra. Nam Iudæi, Neemia Duce, acriter resistentes, & altera quidem manu ædificantes, altera verò tenentes gladium, & ad dimicandum, si opus esset, parati; totis viribus instabant operi; neque ab illo retrahi, aut vel tantillum dimoueri vnquam potuerunt, donec illud perficerent, vt latè traditur capit. 4. per totum, & capit. 6. versiculo 1. vsque ad 15. 1

Incipit structura murorum Ierusalem.

Eodem anno regni Artaxerxis vigesimo primo, die vigesimo quinto mensis Elul, qui erat anni sacri, sextus; expletus est murus in circuitu Ierusalem, quinquaginta duobus diebus, vt apertè legimus Neem. cap. 6. ver. 15. ex quo loco manifestè apparet verum esse quod numero præcedenti diximus; nimirum extrui cœptum fuisse die tertio mensis quinti: nam viginti septem dies eiusdem mensis, & viginti quinque sequentis, efficiunt memoratos quinquaginta duos. Qua in re, impletum ad litteram fuit Danielis vaticinium, quod habetur cap. eius nono, versiculo 25. illis verbis: Et rursum ædificabitur platea, & muri in angustia temporum.] Nemini autem mirum videatur, quod tantæ vrbis mœnia, tam breui temporis interuallo, expleri potuerint; Quandoquidem credibile est, quod quando euersa fuerant, ipsorum fundamenta remanserint; & quod non omnino, & vbique omnia solo æquata, sed pluribus duntaxat in locis vastata, interrupta, ac diruta essent; vt clare colligitur Neemiæ capitulo primo versiculo tertio. Vbi dicitur, quod murus fuerat dissipatus: & clarius capitulo quarto versiculo septimo, & capitulo 6. versic. primo. Vbi habetur, quod murus qui erat interruptus fuerat continuatus. Et idem confirmari potest ex eo, quod in toto cap. 3. vbi describitur instauratio portarum, nulla fit mentio portarum Ephraim, & Anguli. Cur? nisi quia ipsæ non egebant reædificari tanquam minime a Chaldæis læsæ. Quin etiam in eodem capite ex multis portis ibidem, vt infra numero quinto apparebit, commemoratis, aliquæ nullatenus denuo refectæ dicuntur, vt patet ver. 26. de porta Aquarum; & ver. 28. de porta Equorum; & versiculo 30. de porta Iudiciali. Igitur manifeste apparet non omnes portas fuisse dirutas; & ex satis probabili consequentia inferri posse videtur, neque totum murum in circuitu vrbis omnino fuisse deiectum. 2

expletum est ædificium murorum Ierusalem.

Quare

Quare neque opus fuit fundamenta iacere, neque vbiq; parietes erigere, & portas de nouo ædificare, sed sparsim plura reficere, resarcire, continuare, reintegrare, ac restituere. Ad quæ peragenda, tam multa hominum millia vicissim ac sedulo diu noctuque cum summa festinatione, ac sine vlla intermissione totis viribus incūbebant; ipso in primis Neemia operis zelantissimo, & fratribus suis pariter opus tanta sollicitudine, & assiduitate vrgentibus, vt ne propria quidem vestimenta noctu deponerent, sed ad baptismum duntaxat nudari vix possent. Quod ipsemet Neemias, de se suisque aperte testatur in calce capitis 4. Huc accedit non esse credendum opus fuisse prius conficere, & coquere lateres, saxaque de montibus excidere, atque ad fabricæ loca deferre; sed hæc tum ad cæmenta, tum ad calcem conficiendam, de ipsiusmet Ierosolymæ ruinis celeriter fuisse collecta, vt ex his quantocius muros extruere valerent; alioquin certum est, quod non tam cito ædificium tam grande potuisset absolui. *De vrbe Ierosolyma.*

3 Verum hic, vt facilius quæ de eorundem murorum instauratione, Neemia procurante, facta traduntur 2. Esdr. cap. 3. capi queant; necessarium videtur, quædam breuiter de antiqua huius celeberrimæ vrbis positione, situ, portis, ac muris præmittere, ac deinde etiam eius descriptionem aliquatenus effigiare, spectandamque præbere. Et primo quidem, quoniam notum est ipsam in montibus fuisse positam, dicente Psalmista: Fundamenta eius in montibus sanctis.] Scire debemus, quod antiquitus tota illa ciuitas (vt ex Iosepho alibi quoque, sed præcipue lib. 6. de Bello cap. 6. colligi potest) quattuor montes, seu colles intra suum ambitum complectebatur: quorum primus Sion, alter Moria in scripturis sacris nuncupantur; tertius Acra, & quartus Bezeta apud Iosephum vocari solent. Dixi antiquitus; quia deinde, Adriano Imperatore, etiam mons Caluariæ, & alter collis nomine Goreb muris circundati atque in ipsa ciuitate inclusi fuerunt, quemadmodum de Caluariæ monte tradit Iacobus de Vitriaco Patriarcha Ierosolymitanus libr. de Conquesto terræ sanctæ, apud Brocardū par. 1. c. 7. ver. 44. relatus: & de colle Goreb, apparet in Ierosolymæ veteris imagine apud Villalpandū tertio tomo inserta. Porrò superior vrbis pars, montem Sion occupabat: & hæc magis proprie Sion, & ciuitas Dauid, ꝙ ab ipso ibidem extructa fuisset, & ciuitas superior dici consueuerat. Inferior autem quæ aliquanto maior erat, & olim Salem, postea Ierusalem dicta est, totum collem Acra nuncupatum continebat: ita vt, quemadmodum asserit Iosephus initio citati capitis, fere tota vrbs, super duos hos colles condita esset, contrarijs frontibus semet inspicientes, interueniente valle discretos. Olim autem eadem vrbs nō vallibus solum, sed etiam duobus alijs montibus seu collibus penè tum inhabitatis, nempe Moria, & Bezeta, quodammodo dirimi videbatur. Sed vnita postmodum fuit, quando in monte Moria Salomon templum ædificauit; & Bezeta quæ Latine Noua ciuitas interpretatur, eiusdem Salomonis tempore (vt fertur) habitari cœpta est; occasione videlicet artificum, operariorumque penè innumerabilium, quos idem Salomon ad ipsam templi fabricam extruendam conduxerat; pro quorum habitatione, plurima ibidem primo tabernacula, humilesque casas, & rustica ædificia necessario conficere oportuit. Posterioribus autem temporibus, muris item cinctā fuisse colligi potest ex his quæ Iosephi capite adducto habentur. Sed de horum montium situ non omnino conuenit inter Auctores. Nam Arias Montanus in sua Antiquæ Ierusalem Icnographia, libello Neemias inscripto, adiecta, ponit montē Sion in latere vrbis occiduo se se extendentem ab aquilone ad meridiem. Montem verò Moria in parte australi habentem ab oriente Bezetam; & Acram partim quidem ab ortu, sed multo magis ad aquilonem. Alij autem ponunt montem Sion in latere ciuitatis australi: Moria in orientali: Bezetam in occidentali, & Acra magis ad aquilonem: quorum opinionem, tanquam ex Vitriaco vbi supra, & Brocardo, alijsque oculatis testibus desumptam, magis probandam putamus. Sanè isti montes, olim inter se vallibus admodum profundis seiuncti erant: Succedentibus verò temporibus paulatim iugis non nihil humiliatis, vallibusque repletis, aliquatenus complanata vnitaque ciuitas fuit. Siquidem Salomon, vt dicitur 3. Reg. cap. 11. versic. 27. coæquauit voraginem ciuitatis Dauid patris sui. Hanc Iosephus vbi su-

De montibus in ea contētis.

De eorundem montium situ.

Quomodo aliquatenus complanati.

pra, tyropoeon appellat, quæ separabat ciuitatem superiorem ab inferiore. Et mons Moria, qui prius erat penè acutus, arduus, & præruptus; ab eodem Salomone primo, mox ab alijs paulatim aliquanto humilior ac latior redditus est, vallesque eius impletæ, vt nos sub anno mundi 3023. num. 9. & 10. ex Iosepho retulimus. Et postea item, Simone Machabæo principatum in Iudæa tenente, mons in quo Macedonum arx aliquandiu manserat, complanatum fuit; ita vt nihil obstaret, quo minus templum omnibus in vrbe locis celsius esset, quemadmodum tradit Iosephus li. 13. Antiq. cap. 11. in fine; & capite de Bello superius adducto ait, quod qua tempestate Asamonæi (sic enim appellat Machabæos) regnabant, & vallem aggeribus repleuerunt vt templo coniungerent ciuitatem, & Acræ altitudinem cæsam, humiliorē fecerunt, vt ex ea quoque fanum supereminens cerneretur. Quo fit vt postea vrbs sita videretur è regione templi, theatrali specie, quemadmodum idem Auctor tradit 15. Antiq. cap. 14. circa medium.

De Ierosolymæ muris ac turribus.

Ceterum hæc ciuitas, Iosephi tempestate, (vt ex eius descriptione, quæ lib. 6. de Bello cap. 6. habetur, apparet) trino muro circundata erat, nisi quà vallibus inuijs cingebatur. Propterea ciuitas superior, a meridie, & oriente, & occidente vnius tantum muri habebat ambitum, ab aquilone verò, præter proprium, duobus quoque alijs quodammodo claudebatur; videlicet vno paruo, qui Bezetam a septentrione duntaxat ambiebat, & altero maiori, qui tria inferioris vrbis latera, nimirum ab aquilone, oriente, & occidente circuibat. Et iste quidem tertius murus, nonaginta turres habebat; medius verò in quattuordecim, & antiquus in sexaginta diuisi erant. Hæc ex Iosepho; qui proculdubio murum antiquum vocat illum, qui superiorem; medium, qui Bezetam ab aquilone muniebat; tertium verò qui inferiorem ciuitatem, & antiquo iunctus, medium quoque murum continebat; & hunc tertium, dicit habuisse nonaginta turres ab inuicem distantes per cubitos ducentenos; & tandem concludit quod omne totius ciuitatis in gyro spatium, triginta tribus stadijs finiebatur. Cuius dictum, simpliciter, & absolute prout verba ipsa quæ clara sunt significant, accipiendum puto. Et propterea ab eodem vrbis gyro non esse excipiendum vel montem Sion, seu ciuitatem superiorem, vt putat Brocardus parte prima capitulo septimo §. 44. vel ciuitatem inferiorem tanquam aliquando suburbij nomine indicatam; vt credit Villalpandus in suo Apparatu Vrbis lib. 2. cap. 10. quia expresse Iosephus loco citato de vtraque vrbis parte copulatiue sumpta loquitur. Neque ex partialibus illis murorum mensuris ibidem memoratis, aliter arguere debemus: quia illæ cubitorum, & stadiorum mensuræ, cum non semper fuerint vniusmodi apud omnes nationes, & scriptores, ac etiam per omnes ætates; ita accipi debere videntur, vt prope accedere valeāt ad efficiendam summā in conclusione positam. Quod vtique fieret, si quingentos & quadraginta quinque cubitos, vnius stadij mensura ibidem vsurpari diceremus. Etenim ducenti cubiti qui in singulis turrium interuallis fuisse dicuntur, nonagies replicati faciunt cubitos 18000. & quingenti quadraginta quinque cubiti singulis stadijs contenti tricies, & ter ducti, eandem fere efficiunt cubitorum summam nempe 17985. Quod autem ex Iosepho dictum est de nonaginta turribus in circuitu Ierusalem; non est credendum quod tot etiam fuerint Neemiæ temporibus: quia constat postea alias ab alijs, præsertim ab Herode fuisse extructas, de quibus differit idem Iosephus 6. de Bello cap. 6. Sanè extra muros, vrbs plurimis, ijsdemque præsertim ab austro profundissimis vallibus, ac alijs deinde montibus, & collibus circundabatur, iuxta illud Psal. Montes in circuitu eius.] Erant verò præcipui, ab oriente mons Oliuarum tribus collibus distinctus. ab occidente mons Gion, & mons Caluariæ, & collis Goreb. ab Austro Haceldema. & ab Aquilone alij colles humiliores. Vtrum autem omnes memorati tres muri ante ipsius Neemiæ tempora extiterint, & ab ipso fuerint resarciti, incertum est. Probabilius tamen videtur medium murum vel non extitisse, vel nequaquam tunc fuisse restauratum, quod ad muniendam ciuitatem tunc parum conduceret, & magis expediret, in illis præsertim temporum angustijs, reficere muros qui totam extrinsecus clauderent ciuitatem, vt vel sic ab hostibus quamprimum tuti esse possent.

De ipsius ambitu.

Quod

5 . Quod attinet ad huius vrbis portas, multas sanè in sacris scripturis memoratas inuenimus, præsertim 2. Esdræ cap.3. nimirum versic.1. Porta Gregis;& versic.3. P. Piscium; & versic.6. P. Vetus; & versic. 13. P. Vallis; & ver.14. P. Sterquilinij; & ver.15. P. Fontis; Et ver.20. P. Eliasib Sacerdotis magni. Ex quo loco quidam eliciunt, inter portas vrbis fuisse vnam, quam vocant, Palatij Pontificis, sic dictam, quòd eidem Palatio proxima esset; & versic. 26. P. Aquarum; & ver. 28. P. Equorum; & versic.30. P. Iudicialis. Et insuper cap.12. ver.38. fit mentio P. Ephraim, & P. Custodiæ. Meminit quoque scriptura sacra 4. Reg.cap.14.ver.13. P. Anguli, siue (vt dicitur Zachar.cap.14. ver.10.) Angulorum; & Ierem.cap.19. ver. 2. P. Fictilis; & cap. 20. ver.2. P. Beniamin superioris, vnde inferri potest extitisse aliam eiusdem nominis inferiorem. Et cap. 36. ver. 10. P. Nouæ: Verum hæc non erat porta vrbis, sed templi, vt ibidem, & supra cap.26. ver.10. idem Propheta exprimit. Et hanc Carthusianus ibidem, putat esse portam illam templi sublimissimam, quæ a Ioatham rege Iuda ædificata dicitur 4.Reg.cap.15.ver.35. Item, Ierem.c.39.ver.3. memoratur P. Media; & ver.4. P. existens inter duos muros; & Sophon. cap.1.ver. 10. P. Secũda, quamuis hæc creditur eadem fuisse cum illa, quam Ierem. vbi supra vocat P. Mediam. Et has omnes portas oportet Neemia viuente extitisse. Siquidẽ certum est citatos Auctores sacros, qui de ipsis mentionem fecerunt, fuisse ipso Neemia antiquiores. Præter memoratas Ierosolymæ portas, Iosephus libr.6. de Bello cap.2. & 5. obiter meminit P. turrium muliebrium; & cap.6. P. Genath; & P. Essenorum. Et alij his addunt P. Auream; & P. Dauid; & P. Negotiatorum; & P. Horti regis; & P. Fontis draconis. Ecce quot portæ. Verum his non obstantibus, dicimus, haud satis constare quot nam re vera fuerint Ierosolymitanæ vrbis portæ: quia certo scire non possumus, num omnes, & singulæ, quæ, in sacro eloquio recensitæ inueniuntur, essent inter se diuersæ: Et probabilius videtur quasdam ipsarum pluribus nominibus fuisse appellatas, Scripturam verò sacram, vnam eandemque portam, quandoque vno, & interdum altero vocabulo significasse. Non enim credibile est vrbem, quæ (si magis Iosepho in hoc, vt par est, quam alijs credimus) non plusquàm triginta tria stadia in suo ambitu habebat, tot portis fuisse circundatam: Præsertim cum porta noua, vt dictum est, potius fuerit porta templi, quàm vrbis; & forte etiam porta custodiæ, vt numero proximo dicemus. Et certum sit, quod quædam ex hisce portis non immediatè ducebant extra ciuitatem; sed aliquæ ab vrbe superiori ad inferiorem, & e conuerso. plures enim portas inter easdem insigniores vrbis partes extitisse necessarium videtur: & alias item in muro distinguẽte Bezetam ab Acra. Tales portæ fuisse creduntur, porta Beniamin superior, & porta Media, siue Secunda, & eiusmodi aliæ. Vnde non mirum est, si de vero portarum numero circa eãdem vrbem existentium variant Auctores. Nam Adrichomius ponit in circuitu Ierusalem portas tredecim; & Villalpandus facit eas duodecim; & Brocardus (qui vixit longe post tempora Adriani, sub quo eandem vrbem valde dilatatam fuisse numero præcedenti diximus) par.1.cap.7.§.45. octo duntaxat suo tempore portas Ierosolymis extitisse testatur; & fere singulas, plurimis nominibus appellatas. Nam P. Piscium, inquit, etiam P. Dauid, & Negotiatorum, dicebatur; & P. Vetus, etiam Iudiciorum; & P. Fontis Siloe, etiam P. Aquarum; & P. Ephraim etiam Equorum; Et P. Anguli, etiam Beniamin; & forte suspicari quis posset P. Sterquilinij, quia iuxta Brocardum erat in humiliore vrbis parte sita, & forte ducebat ipsa quoque ad desertum Beniamin; eandem fuisse cum ea, quæ porta Beniamin inferior dici consueuerat. Quamuis Villalpandus putet fuisse diuersas, & portam Sterquilinij eandem faciat cum ea quam Iosephus vocat portam Essenorũ. Addit insuper Brocardus, quod P. Gregis dicebatur quoque P. Vallis, & P. Fontis draconis; sed (vtcumque hæc appellaretur Brocardi temporibus) certum est portã vallis, Neemia viuente, fuisse diuersam a porta Gregis; Siquidem hanc reædificauit Eliasib Pontifex; illam verò Hanun & habitatores Zanoe, vt apertè traditur 2. Esdræ capitulo tertio, versiculo 1.& 13. Portam quoque Gregis, Lyranus putat dictam quoque fuisse portam Negociatorum. Et Villalpandus eandem facit cum ea, quam Iosephus vocat P. Genath; Sed has Adrichomius facit inter se diuersas. De

De eiusdem portis.

De numero portarum.

alijs verò portis quæ ab alijs Auctoribus addi solent, præter quam quod fieri potest, vt etiam ipsæ significent portas alijs vocabulis in sacra scriptura nuncupatas; insuper probari non potest, quod Neemia Duce, extiterint.

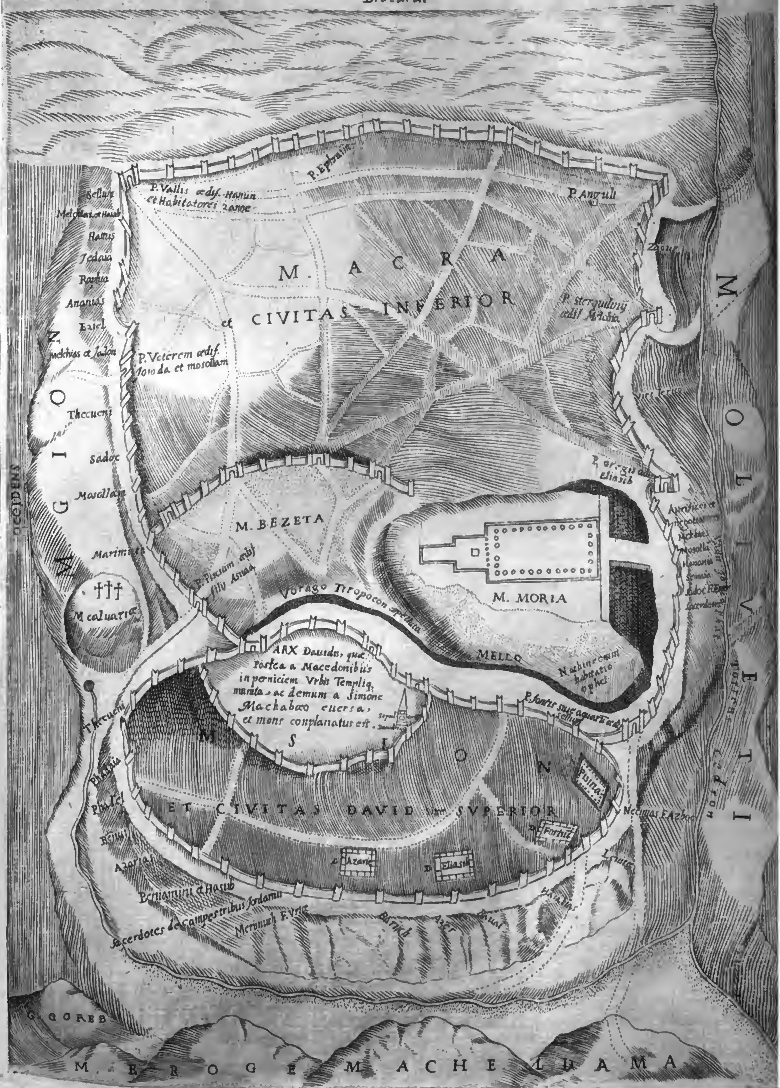
Verum enimuerò de harum portarum situ non parum inter se dissident Auctores. 6
De harum portarum situ. Nam Brocardus, & qui ipsum sequuntur, dicunt portam Piscium, ac P. veterem fuisse ciuitati ad occidentem; & P. Anguli ad orientem, in ea tamen muri parte quæ flectere incipiebat ad aquilonem: Portas verò Sterquilinij, & Gregis, & Aquarum, contra austrum; & P. Ephraim ad aquilonem. At Villalpandus tomo tertio in Ezechielem, non nihil commutato ordine, ponit quidem, & ipse P. Ephraim ab aquilone; sed in eadem quoque aquilonari parte ponit P. Piscium, & P. Veterem, & item P. Anguli in angulo muri inter aquilonem, & occasum existente. Portam verò Sterquilinij ad occidentem, & portas Gregis, & Aquarum ad orientem. Sed de postremis hisce duabus portis, si res accuratius introspiciatur, nulla videtur restare inter memoratos Auctores dissensio: quia quamuis Brocardus dicat eas fuisse ad austrum, addit tamen easdem fuisse super torrentem Cedron, quem ab ortu ciuitatem alluisse nemo ambigit. Vnde etiam Brocardi sectatores, in orientali vrbis tractu eas locare solent: Et insuper de P. Aquarum, ipsa quoque scriptura sacra 2. Esdr. cap. 3. ver. 26. & cap. 12. ver. 36. manifeste ait ipsam fuisse ad orientem. Puto autem has duas portas, ita in orientali vrbis muro fuisse fabricatas, vt tamen ad austrum spectarent (quemadmodum etiam in graphide intueri licebit) quò sic viæ, quæ de ipsis procedebant, quia non poterant recta tendere ad torrentem Cedron, propter rupem arduam interiacentem, obliquè secus ipsam sensim commodèque descenderent. Itaque tota ferme difficultas remanet de P. Piscium, & de P. Veteri, quas Brocardus ponit ad occidentem: Villalpandus verò ad aquilonem; & de P. Anguli, quam iste locat in angulo occidentali & aquilonari, ille verò in angulo aquilonari & orientali; & demum de P. Sterquilinij, quam Brocardus in latere orientali; Villalpandus autem in occidentali extitisse contendit. Et hoc postremum etiã elicere nititur ex his quæ traduntur Neemiæ cap. 12. ver. 31. vsque ad 39. Vbi de duobus illis virorum choris agitur, qui mœnium dedicationem celebrantes, ordinate deuoteque circumeuntes laudabant Dominum. Putat namque citatus Auctor ibidem tradi, quod ambo illi Chori, primo quidem simul conuenerint ad portam Sterquilinij, ibique ab inuicem separati, alter ad vnam vrbis partem, alter ad alteram procedentes, tandem sibi inuicem occurrerint in porta Gregis. Et hoc posito colligit ipsam Sterquilinij portam ex diametro fuisse oppositam ipsi portæ Gregis, & æqualiter tam ad dexteram quam ad læuam euntibus, distasse ab ea; ac propterea non posse poni in latere orientali in quo erat P. Gregis, sed in occidentali eidem opposito esse locandam. Quoniam autem ab ipsa Sterquilinij porta nõ multum aberat P. Anguli, ideo hanc quoque in capite eiusdem lateris occidentalis vbi cum aquilonari copulatur, ponendam censuit. Et quia item ex cap. Neemiæ citato ver. 38. colligit alterum ex memoratis Choris progressum esse a P. Sterquilinij ad P. Ephraim (quam diximus omnium consensu in latere aquilonari extitisse) & inde gressu continuato transisse ad P. Antiquam, & mox ad P. Piscium; ideo has quoque duas partes in eodem latere aquilonari collocauit. Sed certe verba citati capitis valde obscura sunt; ita vt ex ipsis non tam inferri posse videantur prænarratæ Villalpandi positiones, quàm aliæ ab his diuersæ. Non enim necessario videtur consequi portam Sterquilinij fuisse de directo oppositam, & vtrinque æquidistantem a P. Gregis; tum quia non vterque Chorus dicitur circuitum suum terminasse in P. Gregis, vt paulo post dicemus; tum etiam quia fieri potest, quod Neemias, vtpote vir discretissimus, videns in illo conuentu plures extitisse admodum senes atque imbecilles tantoque itineri impares, quos tamen non decebat tali consortio ac deuotione priuare; non æqualem vtrique Choro viam assignare voluerit; sed longe breuiorem illi quo cum Esdras alijque seniores atque imbecilliores proficiscerentur: Contra verò longiorem alteri in quo ipse cum alijs robustioribus incedere statuerat. Quod si verum est, potius oportet portam Sterquilinij, vt sentit, Brocardus, & in latere vrbis orientali, & non valde procul a porta Gregis extitisse. Quin etiam ad huius

huius sententiæ confirmationem addimus: Ex eodem sacro textu potius colligi binos illos choros, non in P. Gregis obuiam factos; sed Chorum Neemiæ, circuita maiori parte ciuitatis, ingressum esse per P. Gregis: alterum verò, qui longe minus viæ confecerat, etiam vltra P. Gregis transisse vsque ad P. Aquarum, & per eam venisse ad templi latus occiduum, vbi vterq; Chorus simul conuenientes in porta Custodiæ, steterunt in domo Dei. Per quod etiam videtur ibidem insinuari, portam Custodiæ, non vrbis, sed vnam de portis templi occiduis fuisse; tametsi alij aliter sentiunt. Porrò iste ingressus vnius Chori per portam Gregis, & alterius per portam Aquarum, ideo factus creditur, vt sic vterque Chorus totum quoque templi murum circundare posset, cuius pars orientalis inter easdem Gregis, & Aquarum portas extendebatur. Hæc si vera sunt, videtur in situandis Ierosolymæ portis, posse nosquoque cum multis alijs, Brocardi sententiam recipere: præsertim cum ipse testetur portam Sterquilinij sic fuisse nuncupatam, quod per ipsam vtpote humiliori loco positam, omnes vrbis sordes defluerent in torrentem Cedron: & certum sit, eundem torrentem ab oriente extitisse; & quod (vt idem Brocardus par. prima cap. 7. §. 43. ait) tota ciuitas contra orientem, & aquilonem quasi in decliui montis latere pendebat; Et magis rationi consentaneum videatur, in his quæ sacræ scripturæ non aduersantur, maiorem oculatis testibus fidem adhibere quàm alijs. Ex alia verò parte, obstare videtur continuata illa (vt putat Villalpandus) narrationis series portarum reædificatarum quæ describitur in toto Neemiæ ca. 3. Vbi, vt supra num. 5. dictum est, post portam Gregis proxime memoratur P. Piscium, ac dein successiuè P. Vetus, P. Vallis, P. Sterquilinij, P. Fontis, P. Aquarum, P. Equorum, & P. Iudicialis. Quæ portarum dispositio, non videtur competere illi, quæ apud Brocardi sectatores describi effigiarique solet. Verum enimuero, quia de ordine ibidem a Neemia seruato, dubitari merito potest, an sit referendus ad murorum partes ædificandas ita, vt ibi Neemias cœperit a porta Gregis, & inde continuato totius vrbis circuitu, tandem ad eandem redierit; quod certè magnam videtur præseferre probabilitatem, & pluribus ostendere nititur Villalpandus: an verò maluerit Neemias ibidem tenere ordinem ædificantium; ideoque exorsus ab Eliasib summo Sacerdote, tanquam a digniori, successiue gradatimque ad alios minus nobiles deuenerit, vsque quo tandem desineret in artifices, & negotiatores, quemadmodum apparet in littera. Non enim obstant quæ in eodem Neemiæ cap. ver. 8. dicuntur de Eziel aurifice, & Anania filio pigmentarij: quia (vt ait Vatablus, & ipsemet comprobat Villalpandus) ibi Aurificis, & pigmentarij nomina, non muneris, sed familiæ fuisse credenda sunt: Cum probabi enon sit aurificos, & pigmentarios inter principes viros fuisse commemoratos. Potuit ergo forsitan Neemias (vt dictũ est) magis ordinem ædificantium in eo capite prosequi voluisse; & singulis, pro ipsorũ facultatibus assignare portas partesque murorum quæ reparatione indigebant, nullo habito respectu, quod prioribus essent velnon essent continuæ, aut parum multũue ab eis distarent. id enim nihil referre videbatur, modo singulæ partes reficiendæ, singulis ædificatoribus assignatæ essent, & vnicuique, pro viribus, operæ impensæque dispertitæ. Nam, & huic opinioni fauere videtur textus sacer, qui in recensendis portis ac mœnium partibus, quandoque dicit; Et iuxta eos ædificauerunt &c. quandoque verò per quosdam, vt ita dicam, saltus, transitum facere videtur ab vna vrbis parte ad aliam, nulla prorsus addita continuationis circumstantia, vt legenti sit manifestum: tametsi tandem ad portam Gregis vnde cœperat redire ac desinere videatur, vt indicet se nihil in toto vrbis circuitu reparandum reliquisse. Cum itaque dubium valde sit quæ nam fuerit ibidem primaria Neemiæ intentio: Neq; conuinci omnino posse videatur, quo ordine in sua narratione processerit: propterea ad quæsitum de duplici portarum dispositione superius proposita, quænam magis sit recipienda, dicimus: quod posito priori ordine, proculdubio oportet portas eo modo quo Villalpandus putat, & in sua graphide expressit, fuisse dispositas. Si verò supponamus alterum ex memoratis ordinibus a Neemia fuisse obseruatum; nihil vetat admittere, easdem portas ita fuisse locatus, sicut alij putarunt. Nam sic quoque poterat alter chorus continuato ciuitatis circuitu a P. Sterquilinij peruenire

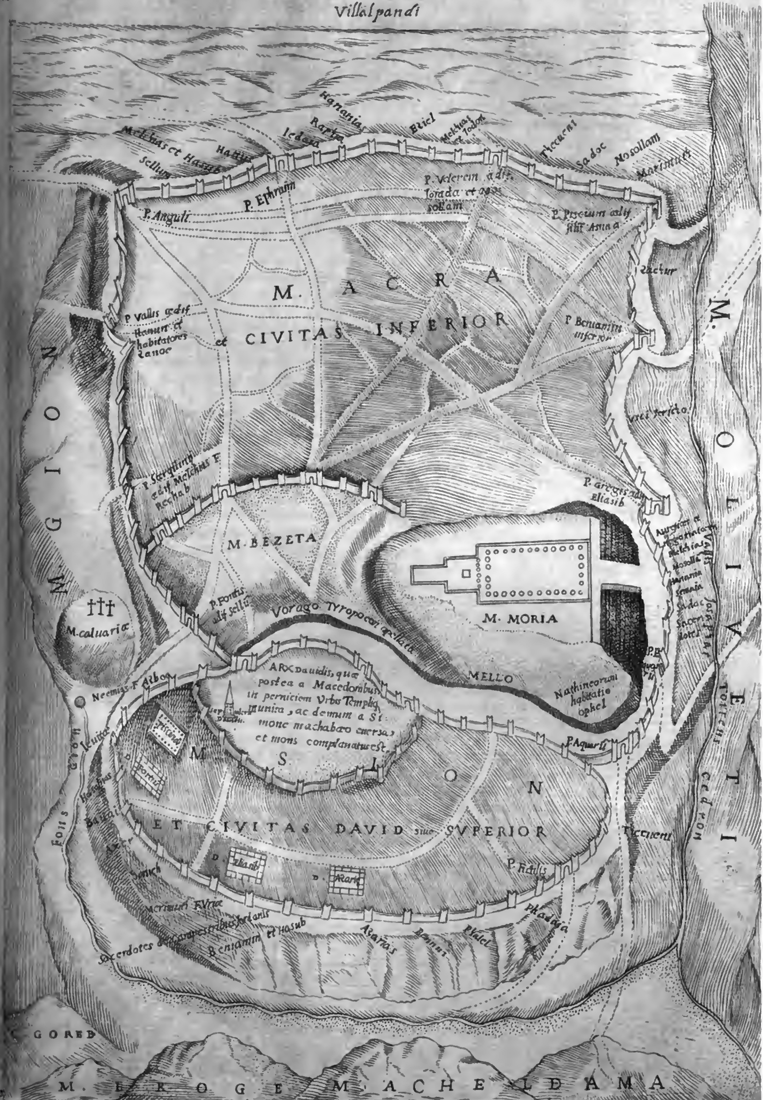
uenire ad P. Ephraim, & inde ad P. Veterem; mox ad P. Piscium; & denique ad P. Gregis, vt videtur indicari Neemiæ capitulo 12. versiculo 38. Propterea nos, vt omnibus satisfiat, operæ pretium facturos existimauimus, binos hic Ierosolymæ vt erat Neemiæ temporibus, imagines inserere; alteram ad Brocardi, & sectatorum eius; alteram ad Villalpandi mentem accommodatas; atque in singulis ædificantium nomina proprijs locis adnotare. Id enim ad tertij Neemiæ capitis intelligentiam sufficere posse videtur. De cetero sinentes vnumquemque pro arbitrio, quam maluerit ex duabus hisce descriptionibus deligere, & sequi.

HIEROSOLYMÆ, CVRA NEEMIA

Brocardi



DVCIS INSTAVRATÆ, DESCRIPTIO



Redeamus nunc ad historiam. Post quam autem ædificatus est murus, & valuæ sunt portis appositæ; veritus Neemias ne forte Ierusalem ab hostibus occuparetur, constituit custodes ciuitatis, & iussit portas manere clausas vsque ad calorem solis, Neem. cap. 7. ver. 1. vsque ad 4. Et eodem tempore, arbitror celebratam esse sollemnem illam mœnium vrbis dedicationem, quæ per recapitulationis figuram postea describitur Neem. cap. 12. ver. 27. vsque ad 23. Quod etiam videtur indicasse Iosephus, qui 11. Antiq. cap. 5. ad finem capitis ait: Perfectis muris, Neemias & populus Deo sacrificauerunt, & octo dies in epulis transegerunt. Neque prædictis obstat, quod loco Neemiæ citato dicatur, ad hoc prius conuocatos fuisse Leuitas de proximis villis, quas in circuitu Ierusalem sibi ædificauerant; quia id satis cito videtur fieri potuisse. Vel etiam probabile est, Neemiam prouidè Leuitarum conuocationem tanto prius anticipasse, vt commodè postea statim expletis muris præsto esse possent ad eorum dedicationem celebrandam.

Mœnium dedicatio.

8 Per idem quoque tempus, videns Neemias vrbem esse quidem satis amplam, sed parum habitatam; fortassis quoniam qui temporibus solutæ per Cyrum captiuitatis venerant cum Zorobabele in Iudæam, cum inuenissent Ierosolymam valde admodũ vastatam, elegerunt plurimi ex ipsis potius habitare in alijs vrbibus Iuda, quemadmodum haud obscurè innuitur 1. Esdr. cap. 2. in fine: Et de Cantoribus speciatim quoque exprimitur Neem. c. 12. ver. 19. Propterea, vt huic malo occurreret Neemias, a Deo inspiratus, congregauit Optimates, & Magistratus, ac de eorundem cõsilio, requisitus inuentusque fuit liber census eorum qui primo de Babylone ascenderant, Duce Zorobabele in Iudæam. Cuius libri tenor per familias populi refertur Neemiæ cap. 7. ver. 6. vsque ad 70. Et prius quoque relatus fuerat 1. Esdr. c. 2. per totum; quibus in locis subducitur summa totius populi, quadraginta duo millia trecenti sexaginta, absque seruis & ancillis. Ad hoc autem, vt arbitror, quæsitus fuit dictus liber census, vt scire possent, quot & quos magis expediret, reducere, & inducere, vt venirent, ac deinceps habitarent in Ierusalem; & præcipue ex his qui erant Leuitici generis: Videbant enim nihil opportunius esse ad ciuiũ multitudinẽ in vrbe citius procurandã; nihil magis allicere posse Iudęos, præsertim religiosiores, ad transferendas domos suas in Ierusalem, quã si viderẽt ibi diuinum cultum indies magis ac magis augeri. Propterea ipse Neemias, qui vt dicitur cap. eius 7. versic. 70. & cap. 8. ver. 9. etiam alio nomine (fortassis Syriaco aut Chaldaico, vt putat Caietanus) vocabatur Athersatha; thesaurum quoddam operis, hoc est in opus ꝙ tunc maxime necessarium erat, expendendum, erigi curauit; nimirum ad domos Sacerdotum ac Leuitarum Ierosolymis fabricandas; atque ad huiusmodi alia prouidenda, quæ ad diuinum cultum conseruandum atque amplificandum tunc maxime pertinerent. Atque ipse primus omnium, dedit in dictum thesaurum auri dragmas mille, phyalas quinquaginta, tunicas Sacerdotales quingentas triginta. Cuius exemplo commoti, Principes familiarum, dederunt, & ipsi in eodem thesauro auri dragmas viginti millia, & argenti mnas duo millia ducentas. Reliquus autem populus, dedit auri dragmas viginti millia, & argenti mnas duo millia, & tunicas Sacerdotales sexaginta septem. Neem. cap. 7. ver. 70. vsque ad finem capitis: catalogus verò eorum qui postea venerunt habitare in Ierusalem, describitur Neem. cap. 11. in cuius initio dicitur: quod Principes populi habitauerunt in Ierusalem; de plebe autem decima tantum pars, prout sors tulerat; reliquæ enim nouem partes, alias Iudææ ciuitates incoluerunt.

Neemias curat habitatoribus repleri Ierusalem.

9 Mense septimo, primo die mensis, congregatus est vnanimiter (nimirum, vt arbitror, a Neemia Esdraque inuitatus) vniuersus populus, de ciuitatibus suis in Ierusalem, in platea quæ erat ante portam aquarum; iussitque afferri librum legis Domini; quem Esdras Sacerdos & Scriba, legit de sugestu ligneo, a mane vsque ad meridiem, distinctè, & appositè ad intelligendum, idest, vt exponit Caietanus, non solum distinctè proferrendo verba, cum debitis punctis; sed etiam vbi opus erat declarando sensum, & legitimam verborum sententiam, ac genuinum sententiarum intellectum, in auribus totius populi; qui ex auditione legis, propria agnoscens delicta, & eiusdem legis transgressiones; admodum flere cœpit, Leuitis interim silentium in populo facientibus. Lectione autem expleta, Neemias, & Esdras, & Leui-

Populus ex auditione legis intelligit deploratq; suas transgressiones.

tæ

tæ contristatum mæstumque consolantes populum illis verbis: Dies sanctificatus est Domino Deo nostro, nolite lugere &c. dimiserunt illum, præcipientes, vt comederent pinguia, & biberent mulsum, ac mitterent partes non habentibus, vt tum diuitibus, tum pauperibus esset communis diei illius lætitia.

Hebraica lingua quando desijt esse vulgaris.

Altera autem eiusdem mensis die, Principes familiarum vniuersi populi, cum Sa- 10
cerdotibus ac Leuitis, iterum congregati, venerunt ad Esdram rogantes, vt interpretaretur eis verba legis, Neem. cap. 8. ver. 1. vsque ad 14. Ex quo loco (quemadmodum colligunt Ecclesiastici Doctores) manifestum fit; Esdræ temporibus, Hebraicam linguam, iam desijsse Iudæis esse vulgarem; quod ex longa mora, quam duxerat populus in Babylonica captiuitate, proprium penè oblitus idioma, Chaldaico, seu Syriaco communiter vti assueuisset; aut certè patriam locutionem cum Chaldaica adeo miscuisset, vt vulgaris Iudeorum sermo tum valde impurus, & a prisco diuersus, ac Syriacus magis, siue Chaldaicus esset, quam Hebraicus. Quod etiam indicant aliquot verba, quæ ijdem met Iudęi vsque ad Christi tempora retinuerunt, qualia sunt Talithacumi. Abba. Haceldema. Golgota. Cephas. & eiusmodi alia, quæ apud Euangelistas reperiuntur; & Syriaca esse, non Hebraica, ex B. Hieronymo de nominibus Hebraicis, docet Cardinalis Bellarminus lib. 2. de verbo Dei cap. 15. Simile quid in Italia euenisse manifestum est. Nam Romanorum temporibus, cōmuniter omnes latino sermone vtebantur: At verò post aduentum Gotthorum aliarumque Gentium Barbararum, noua loquutio introducta est; nimirum quæ nunc Italica dicitur, ex Barbarorum latinorumque vocabulis admixtione paulatim exorta; Quo fit, vt quæ ab antiquis Italis, seu Romanis proprio idiomate conscripta fuerunt, interpræatione nunc egeant. Quoniam autem eo tempore quo Iudæis Esdras legem Domini interpretabatur, inter alia, præceptum quoque Domini, de

Iudæi præparant se ad festū tabernaculorū celebrandum.

festo Tabernaculorum cum ramis palmarum aliarumque arborum celebrando recitatum est, quod traditur Leuit. cap. 23. vers. 39. vsq; ad finem capitis, & Deuter. cap. 16. vers. 13. Et 2. Machab. cap. pri. vers. 18. dicitur festum Scenopegiæ, à figendis Tabernaculis sic denominatum: videntes quod festi huius celebrandi tempus, nimirum dies decimaquinta mensis septimi, iam appropinquabat; confestim egressus populus, attulit de montibus ramos palmarum, & frondes oliuarum, ceterarumque arborum; tetenditque sibi tabernacula, in domatibus, hoc est in supremis domorum tectis, quæ apud Palæstinos non culminata, sed plana in modum areæ fieri solebant; & item in alijs locis sub dio existentibus, puta in plateis, & in atrijs domorum suarum, ac domus Domini. Itaque.

Sollemnis Scenopegiæ celebratio.

Die eiusdem mensis decimo quinto, cœperunt in tabernaculis habitare, & præ- 11
dictum festum cum maiori sollemnitate ac lætitia, quàm vnquam antea fecissent, celebrare: Quandoquidem præter ordinaria sacrificia, quæ iuxta legis ritum quotidie offerrebantur; etiam singulis septem, eiusdem festi diebus, Mosaica lex publicè coram omni multitudine lecta atque explicata fuit; & die octauo, de more, etiam alia sollemnitas celebrata est; illa nimirum quæ dicebatur Cætus seu Collectę; cuius fit mentio Leuit. cap. 23. ver. 36. Vide latius prædicta omnia Neem. cap. 8. per totum. Ceterum, quod attinet ad memoratam legis lectionem; posset forsitan aliquis non incongruè opinari, ideo factam fuisse, quòd eodem tempore incidisset annus sabbaticus, in quo cunctis ad sollemnitatem tabernaculorum celebrandam conuenientibus, Deuteronomium legi debere, præceperat Dominus Deuter. capit. 31.

Lex cur hoc anno lecta.

ver. 10. vsque ad 14. Sed si hoc verum esset; oporteret mensem illum septimum cuius fit mentio Neem. cap. 8. ver. 1. non fuisse septimum anni aduentus Neemiæ in Ierusalem primi, sed tertij, qui coincidit cum anno sabbatico, vt videre est in tabulis; Et consequenter fateri, melius super loco Neem. citato dixisse Caietanum, se nescire cuiusnam anni esset ille mensis; quàm Bedam, & Glossam Ordinariam, & alios, qui ibidem apertè supponunt, mensem illum fuisse septimum anni expletionis murorum, hoc est anni primi aduentus Neemiæ in Ierusalem; & a murorum absolutione ad huius septimi mensis initium, in quo ipsius sollemnitates celebrari cœperunt; quinque duntaxat dies intercessisse; cum è contrario Iosephus 11. Antiq. c. 5. dicat, quod expleto vrbis muro (subaudi in eius dedicatione) Populus sacrificauit, & octo dies in epulis transegit: Veruntamen his non obstantibus, quia adducta Glos-

sæ

ſæ opinio, magis recepta eſt, & valde rationabilis; eandem nos quoque ſecuti ſumus; ſatis probabiliter exiſtimantes, intra primos quinque dies dedicationis murorum, & epularum populi, acta fuiſſe quæ ſupra nume. 3. & 4. retulimus; Et tunc quidē Neemiam de vrbe habitatoribus replēda agere cœpiſſe; Verū ſuperueniente ſeptimo menſe, qui ferè totus erat feſtiuus; & conuenientibus vndique populis, vt renouatam viderent Ieroſolymam, & ibidem feſta Neomeniæ, Tubarum, Expiationis, & Scenopegiæ celebrarent; operæ pretium duxiſſe, prius dictorum feſtorum celebrationi incumbere, & pro viribus curare vt illa, præſertim verò dies tabernaculorum, ſollemnius celebrarentur; & vt tanti concurſus occaſione, ignorantem populum, Sacerdotes ac Leuitæ, in his quæ ad legem pertinerent, accuratius inſtruerent; vt vel ſic poſtea ipſe facilius plures ad ſe ſe, domoſque ſuas Ieroſolymis transferendas, ibidemque deinceps inhabitandum, poſſet inducere: Quod deinde factum fuiſſe infra num. 13. dicemus. Itaque prædicta legis lectio, & explanatio, non ratione anni ſabbatici, quem biennio poſt incidiſſe conſtat, facta fuit; ſed ad maiorem feſti ſollemnitatem, & quia tunc maximè populus de rebus ad legem pertinentibus edoceri indigebat; quippe qui ob longa, quæ præceſſerant ſolutæ captiuitatis tempora, penè omnino eam ignoraret.

12 Per idem tempus, videlicet (vt numero proximo probabitur) dum celebraretur memorata Scenopegiæ feſtiuitas; vel non multo poſt, credibile eſt accidiſſe hiſtoriā illam, quæ obiter deſcribitur 2. Macbab. cap. 1. ver. 18. vſque ad finem capitis: De Neemia, qui cum miſiſſet ad requirendum ignem ſacrum, quem olim Sacerdotes (iubente Ieremia, vt colligitur ibidem cap. 2. ver. 1.) quando a Chaldæis ſubuerſa eſt Ieruſalem, abſconderant; Et loco ignis inuenta fuiſſet aqua craſſa; eandem ſuper ſacrificia, & ligna illis ſuppoſita, iuſſit aſpergi. Quo facto, cum Sol, qui prius nube obumbratus videbatur, refulſiſſet; illico ignis magnus mirabiliter accenſus eſt; eo ferè modo, quo olim gloria Domini, Moyſis ac Salomonis tempeſtate, in igne apparuerat; quemadmodum prædixerat Ieremias Propheta, vt obiter refertur 2. Machab. cap. 2. ver. 8. Sanè prædictus ignis, Sacerdotibus interea orantibus ac pſallentibus, & ipſo quoque Neemia ſuppliciter orante, ſacrificia conſumpſit. Et exinde inſtituta fuit illa ignis feſtiuitas quotannis celebranda, cuius meminit locus Machab. prællegatus ver. 18. illis verbis: Neceſſarium duximus ſignificare vobis, vt & vos quoque agatis diem Scenopegiæ, & diem ignis, qui datus eſt, quando Neemias, ædificato templo & altari, obtulit ſacrificia.] Vbi verba illa-ædificato templo, & altari-tanquam per parenteſim ibidem interpoſita, accipi debent; ita vt ſenſus ſit; non quod Neemias ædificauerit templum & altare; ſed quod templo & altari iam per Zorobabelem ædificatis, Ipſe Neemias obtulit ſacrificia.

Neemias mittit ad requirendum ignem ſacrum.

Aqua craſſa in ignem mirabiliter verſa.

Ignis feſtiuitas

13 Porrò ex præallegatis ſcripturæ verbis, in quibus iunctim feſta Scenopegiæ, Ignisque memorantur; ſatis probabiliter coniectari poteſt, quod numero præcedenti diximus, & aduertit etiam Ribera lib. 5. De templo, cap. 17. nimirum prænarratā ignis hiſtoriam, hoc tempore accidiſſe; vel quando Neemias cum vniuerſo populo celebrabat dies Scenopegiæ; vel continuo poſt ipſam; & conſequenter, prædictum ignis feſtum fuiſſe, vel feſto Scenopegiæ copulatum, vel proximum: Quamquam fallitur Ribera loco citato ſubiungens: ſacrificia quæ iuſſit Neemias aſpergi aqua illa craſſa; ſine dubio fuiſſe ea, quæ referuntur Neem. cap. 12. ver. 42. Nam ſi ponit feſtiuitatem ignis incidiſſe vel in diebus tabernaculorum, vel continuo poſt ipſos; neceſſario infertur miraculum conuerſionis aquæ craſſæ in ignem, eueniſſe aut in ipſa medietate menſis ſeptimi, in qua incipiebat feſtiuitas Scenopegiæ, aut poſt; Et ſacrificia quæ hoc igne cōſumpta ſunt, fuiſſe facta, vel poſt ipſam Scenopegiam, vel in vno ex ſeptem diebus ipſius: Siquidem vt patet Numer. cap. 19. durante tabernaculorum feſto, ſtatuta quædam ſacrificia quotidie oferrenda erant: At ſacrificia quæ loco Neemiæ citato memorantur, facta fuerunt menſe præcedenti, nimirū ſub finem menſis ſexti, in ipſamet muri vrbis tunc expleti dedicatione, quæ ibidem deſcribitur; quemadmodum a nobis numero tertio iam dictum eſt. Cur autem, ſi hæc mirabilis apparitio ignis accidit in menſe ſeptimo, eius celebritas in Hebræorum Kalendario ponatur in menſe nono, nos ſub an. mun. 3890. num. 12. dicemus. Ceterum quæ dicuntur 2. Maahab. cap. 1. ver. 33. vſque ad finem capitis, de rege

Dicti ignis hiſtoria quando acciderit.

Persarum; non de Dario Hystaspis de cuius licentia factum fuerat templum, vt videtur sentire Lyranus; sed de Artaxerxe Longimano accipienda sunt, sub quo memorata Neemiæ gesta contigisse ostendimus: Qui Longimanus, vt audiuit quæ eidē Neemiæ acciderant; & de igne mirabiliter ex aqua educto certior factus est, ad eiusdem miraculi honorem seu reuerentiam, fecit ei, hoc est in gratiam ipsius Neemiæ, siue ipso Neemia per litteras suadente, fecit, inquā Deo tēplū, & multa Sacerdotibus munera plenis, vt aiunt, manibus transmisit. Sed & hoc quoq; quod hic dictum est de templo, non ita accipi debet, ac si velit significare, prædictum Artaxerxem, erexisse templum in illa solitudine in qua inuenta fuerat aqua, quæ postea in ignem conuersa est, vt nonnulli existimasse videntur. id enim non sustinuisset Neemias, qui erat vir valde pius & valde acceptus regi; ac cum bene nosceret, non licere apud Iudæos alibi Deo templū extruere nisi in Ierusalem, proculdubio regem de ista mente deducere curasset. Neque idem rex putandus est aliud tunc erexisse Ierosolymis templum ab eo diuersum, quod ibidem sub Dario Hystaspis ædificatū fuerat; sed illud idem iam extructum adeo exornasse ac ditasse, vel etiam (vt legitur in codice lxx. Interpretum) circumsepisse, idest ad loci tutelam omnes quoque partes eiusdem templi exteriores, muris valde firmis circundedisse; vt quodammodo ipse Longimanus illud fecisse dici posset. Et hæc omnia per ipsum Neemiam a rege facta fuisse credimus, intra primam medietatem illorum duodecim annorum, quibus ipse mansit in Ierusalem. Vtrum autem hæc ille rex fecerit puro ac sincero veræ religionis affectu, nempe ad honorem summi Dei, qui in eodem templo colebatur; an etiam vana ductus superstitione Gentis suæ, quæ ignem tamquam Deum venerari solebat; lectoris prudentiæ dijudicandum relinquitur. nobis potius videtur, id illum fecisse magis ad honorem veri ac summi Dei, qui a Iudæis colebatur; vt planè etiam indicare vidētur dona eiusdem Dei Sacerdotibus ab eodem rege tunc collata; & ipse met sacer textus, qui non modo de hac re ipsum regem nō reprehendit, sed magis commendare videtur.

Artaxerxes Longimanus quomodo templum ædificasse dicatur.

14 Puto item satis rationabiliter dici posse cum Melchiore Cano lib. 2. de Locis Theologicis cap. 11. & cum Ribera in Aggæi cap. 1. num. 14. eodem tempore inuentam fuisse arcam fœderis. Nam licet non sim nescius id a pluribus non probari, & memoratos quoque Auctores dubitanter loqui, eo quod, hoc posito, nesciant quid de ipsa demum arca factum fuerit: Nihilominus dicimus probabile admodum videri, quod Neemias eodem tempore quo misit Sacerdotes ad requirendum ignem sacrum, miserit pariter qui inde asportarent tabernaculum, & arcam, & altare incensi, & alia sacra, quæ ibidem Ieremias (quemadmodum refertur 2. Machab. capit. 2. ver. 4. & 5.) occultauerat. Id namque videtur ex eiusdem Ieremiæ prophetia ibidem ver. 7. & 8. relata, perspicuè satis colligi posse; vbi prædicit, ignotum fore locum illum donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat: & tūc, inquit, Dominus ostendet hæc, & apparebit maiestas Domini, & nubes erit, sicut & Moysi manifestabatur, & sicut cum Salomon petijt, vt locus sanctificaretur magno Deo, manifestabat hæc.] Etenim si huius prophetiæ verba diligentius expendere voluerimus; & qua occasione, quoue tempore prolata fuerint; nimirum quando populus ducebatur captiuus in Babylonem: certe intelligemus, Prophetam primo quidem corripuisse illos, qui locum in quo res illas sacras condiderat, curiosius quam par erat notare affectauerant. Deinde hac arrepta occasione, prædixisse, easdem res a nemine inuentum iri, donec Dominus propitiaretur populo. cui populo? nisi illi qui tunc in captiuitatem ducebatur? (de hoc enim, & non de alio ibidem Propheta loqui videtur) idest posteaquam soluta eadem captiuitate reduxisset cōgregassetque eundem populum in terram Israel: Tunc, inquit, Dominus ostendet hæc.] Nam quod aiunt contrariam sententiam tenentes: hanc non fuisse perfectam Iudaici populi congregationem, quæ Neemiæ temporibus iam facta erat; sed illam quæ facienda est in fine mundi, de qua dicitur ad Rom. cap. 11. ver. 26. quod tunc omnis Israel saluus fiet. Certe probare non possunt, quod de illa perfectissima, & spirituali Israelitarum congregatione loquatur eo loci Ieremias. Siquidem id verba eius non indicant: quin potius cum de populi congregatione, & diuina erga ipsum propitiatione, simpliciter, & sine vlla vllius verbi additione, quæ tale quid in-

Tabernaculū, & arca fœderis quando inuenta.

nuat

nuat loquatur: & certum ſit, quod Neemiæ temporibus, iam facta fuerat, omnium iudicio, ſatis magna Dei propitiatio in Iſrael, & valde copioſa Iudæorum congregatio in terram ſuam, ſub Cyro ſemel, & ſub Artaxerxe bis, videlicet cum Eſdra primo, & mox cum ipſomet Neemia: equidem planius ac ſimplicius hæc prophetia de hoc tempore quam de vllo alio accipienda videtur. Præſertim cum illico ibidem Ieremias, Prophetarum more, ſignum ſubiunxerit, dicens: quod tunc (ideſt quando hæc implenda erunt) apparebit maieſtas Domini eo fere modo, quo olim apparuerat Moyſi, & Salomonis temporibus, nimirum in igne cælitus ſuper ſacrificia mirabiliter demiſſo: & hoc vtique ſignum tunc, vt dictum eſt, ipſo Neemia cunctiſque inſpectantibus ac ſtupentibus acciderit. Itaque ſi ex ipſamet ſacra ſcriptura 2. Mach. c. 1. conſtat hanc Ieremiæ prophetiam ſub Neemia fuiſſe impletam, quoad oſtenſionem ignis ſacri, & manifeſtationem gloriæ Domini in eodem igne factam ſicuti quādo olim Moyſes dedicauerat tabernaculum, Leuit. cap. 9. ver. 24. & Salomon templum, 2. Paralip. cap. 7. ver. 1. Proculdubio ratio quoque dictat, eandem prophetiā tunc pariter impletam fuiſſe quoad reliqua ibidem prænunciata; nimirum quoad oſtenſionem arcæ fœderis, & tabernaculi, aliarumque rerum ſacrarum in eodem monte abditarum: præſertim cum propheta illis verbis-Et tunc Dominus oſtendet hæc-ſatis aperte videatur indicaſſe, vniuerſa illic abſcondita vno eodemque tempore a Domino fore oſtendenda. Ex his ergo omnibus manifeſte apparet, Prophetā illa dictione-tunc-non, vt quidam opinati ſunt, legis Euangelicæ, aut, vt alij, poſtrema mundi, ſed potius ſolutæ captiuitatis tempora, ad litteram præſignare voluiſſe. Nam idem Ieremias cap. 3. ver. 16. vbi de noui teſtamenti temporibus agit, nullam arcæ fœderis memoriam fore prænunciat dicens: In diebus illis, ait Dominus, non dicent vltra: arca teſtamenti Domini: neque aſcendet ſuper cor, neque recordabuntur illius: nec viſitabitur, nec fiet vltra.] Quæ verba, vt ibidem exponit S. Hieronymus, vel de Apoſtolorum tempeſtate, vel de fine temporum, quando ſubintrante plenitudine Gentium, omnis Iſrael ſaluus fiet; recte poſſunt intelligi. Sed quorſum, obſecro, arcæ fœderis reuelatio in fine mundi, aut nouæ legis temporibus, quando cōſtat cunctas veteris teſtamenti figuras eſſe impletas, penituſque antiquatas? Nam quod aiunt: arcam Dei quæ 1. Reg. cap. 4. ver. 21. gloria Iſrael nuncupata fuerat, tempore ſecundi templi non fuiſſe manifeſtatam, ne Iudæi hac gloria, vel potius gloriæ vmbra contenti, a vera & ſempiterna gloria Chriſti ſperanda deſiſterent: manifeſtandā verò eſſe in fine ſæculorum, vt certius cognoſcant Iudæi tunc ad fidem conuerſi, ſe credentes in Chriſtum, veteres Patriarchas, & Prophetas imitari, ac veros eſſe Abrahæ filios, & Moyſi diſcipulos, cum viderint ſuo tempore expletam Ieremiæ prophetiam, & ſe arcam habere qua patres ſui caruerant. Hæc, inquam, & huiuſmodi alia, nihil me mouent. Non enim tanta erat arcæ gloria quæ poſſet eos a ſperanda gloria Chriſti impedire. Etenim ſi neque Moyſen neque Prophetas impediuit; certe neq; ipſis credentes poterat impedire. Neque arcæ reuelatio videtur neceſſaria in fine mundi ad confirmandos in fide Iudæos, qui tum ad Chriſtum conuertentur. Nam ſi hactenus non fuit neceſſaria; ſcimus enim multos ex Iudæis in primitiua Eccleſia, & inde vſque nunc ad fidem Chriſti eſſe conuerſos, atq; ita virtute ſpiritus ſancti fuiſſe roboratos, vt pro ea libenter mortem ac tormēta ſuſtinere non recuſauerint, & ſine aſpectu arcæ, crediderint ſe, poſt acceptam fidem, multo perfectius quàm antea, eſſe filios Abrahę, & Moyſi diſcipulos, & Sanctorum Patriarcharum; & Prophetarum imitatores: Quis audeat affirmare eiuſdem arcæ reuelationem, temporibus Antichriſti, Iudæis neceſſariam fore, vt eis liquido conſtet, quàm bene concordent cum rebus figuræ, & cum corporibus vmbræ? Quaſi verò tunc ſacræ paginæ non valeant indubitatam fidem facere, quod re vera, & arca & aliæ huiuſmodi vmbratiles figurę, Chriſti myſteria præceſſerint, ac belle admodum cum ipſis conueniant? Quaſi ſpiritus ſanctus quem accipere ſolent credentes, non ſufficere poſſit ita docere omnem veritatem eos qui in fine ſæculi conuertentur, quemadmodum docuit illos qui in primitiua Eccleſia crediderunt? Dicamus igitur, his omiſſis, quod quando ſub Neemia Iudæorum Duce, oſtendit Dn̄s locū in quo olim abſconditus fuerat ignis ſacer; oſtendit pariter vbi abdita manebant arca, tabernaculum, altare incenſi, & cetera eiuſmodi; idque, vt omnia inde transferri, & in templo iam reædificato honeſtius reponi, ac ſingula ſuis locis, vt prius, decenter collocari poſſent; & myſteriorum il-

Quando in 2. templo reportata.

lorum veteris testamenti religio iam penè colapsa, ad præteritorum malorum leuationem, animosque ad meliora speranda erigendos, denuo instaurari, & in eodem secundo templo conseruari posset, donec nouo adueniente testamento, cuncta demum consumarentur. Nam, si constat huiusmodi plura, videlicet altare incensi, mēsam propositionis, & candelabrū aureum, in secundo tēplo extitisse, atq; inde ab Antiocho Epiphane fuisse sublata (vt aperte traditur 1. Macha. c. 1. ver. 23.) Et dicere, non fuisse illamet quæ olim abdiderat Ieremias, quòd illa adhuc in monte Nebo lateant, sit (vt in Scholis dicitur) petitio principij: id enim est de quo nunc disputamus: Cur non idem quoque de arca sentire possumus? quòd nimirum ipsa quoq; cum altari, mensa, & candelabro, Neemia procurante, fuerit inuenta, & in secundo templo pariter collocata? Alioquin doceant oportet qui oppositum sentiunt, quando hæc & a quo postmodum facta fuerint, & in eodem templo posita: id autem in sacris scripturis, vt arbitror, reperire non poterunt: Sed neque quod in eisdem vspiā innuatur, quando quæ absconderat Ieremias, postmodum reperta fuerint, nisi, 2. Machab. c. 1. Vbi veluti obiter, ac breuiter narratur historia ignis sacri sub specie aquæ crassæ opera Neemiæ inuentæ, quæ mirabiliter in ignem conuersa est. Quo tempore diximus inuenta pariter fuisse omnia alia quæ ibidem occultata fuerant, & in templo suis locis reposita. Cur autem loco 1. Machab. superius citato expressa arcæ mētio facta non sit, nos infra sub anno mundi 3885. num. 12. ostendemus: Vbi etiam à num. 5. vsque ad 14. num ipsa fœderis arca deinceps in templo Ierosolymitano remanserit donec illud a Romanis euersum fuit; & an tunc Romæ in triumpho Titi fuerit asportata, fusius disputabimus.

Tria corollaria.

Ex dictis tria videntur posse inferri. Primo allucinari Hebræos, & qui cum ipsis crediderunt, arcam fœderis in secundo templo nūquam extitisse: & consequenter non esse recipiendā illam eorundem opinionē, de illis quinque rebus, quæ, inquiūt, in eo desiderabantur: Quorum doctrinam minime sustineri posse nos latius sub an. mundi 3540. num. 4. vsque ad 7. demonstrauimus: & proinde, vanam potius Rabbinorum adinuentionem, quàm veram antiquorum traditionem illam censeri debere putamus. Secundo non esse recipiendum illud Genebrardi dictum, quod li. 2. suæ Chronologiæ, vbi agit de rebus sub Dario siue Artaxerxe Longimano gestis, habetur; nimirum, Iudæos arcam priori similem in templo ab ipsis ædificato dedicasse, quoniam prior abscondita fuerat, & nunquam reperta. Tertio item nō facile admittenda esse quæ apud S. Dorothæum in Synopsi de vita, & morte Prophetarum: Et S. Epiphanium pariter in libello de vita, & interitu Prophetarum vbi agunt de Ieremia: Et apud Iosephum F. Gorionis (cuius historia in Bibliotheca Patrum inserta est) li. 1. c. 17. habentur, de arca fœderis; quod scilicet ex quo per Ieremiam abscondita fuit, numquam fuerit reperta, sed adhuc in eo speluncæ saxo in quo eam Propheta occultauerat, maneat absorpta; & quod non nisi in fine mundi poterit inueniri. Et quidem ne quis me putet nimis facile ab horū sententia discedere, operæ pretium duxi ipsorum verba hic referre, prout ea pro se adducit vnus ex his qui nostræ contrariam tuentur opinionem, & eadem examinare, vt vnusquisque intelligat quāti sint facienda. S. Epiphanius vbi supra: Hic est, inquit, Ieremias qui templum subuertendum prænoscens, arcam testamenti, cum ijs quæ in eadem erant tulit, & precibus eam absorberi fecit in petram: petram verò digito designans nomen Dei impressit. Et factum est sigillum in similitudinem scripturæ, quæ ferro cauatur. Et ipsū Domini nomen nubis operimento ita cælatum est, vt ex tunc nec locum quis cognoscere queat, nec nomen legere vsque in hunc diem: & vsque in finem, & pristinæ figuræ instar ignis; & nubes alsæ illic sint nocturno tempore, eo quod gloria Domini ab eius lege non desinat. Est autem petra illa in eremi terra inter duos montes, inter quos iacent sepulti Moyses, & Aaron. Dixitque Ieremias præsentibus: Dominus de Sion ascendit ad cælos, inde cū virtute reuersurus, & erit signū præsentiæ eius, qñ oēs Gentes adorauerint lignū. Dixitq; ꝙ arcā hanc nemo poterit producere præter Moysen electū Dei Prophetā; & tabulas quæ in ea sunt nullus aperiet Sacerdotū, nullusq; Prophetarū, nisi electus Dei Aarō. Et in prima resurrectione exurget hæc arca, & exibit de petra, & ponetur in monte Sina: & oēs Sancti cōgregabuntur ad ipsam, regressū Dñi expectantes: & vt vitent inimicū, qui perdere eos affectabat. Hæc S. 15

Epi-

Epiphanius. Dorothæus verò sic ait: Hic Propheta antequã caperetur templũ, arcã legalem, & quæ in illa erant, arripuit, & in petram quandam abdi fecit, dixitq; astantibus: profectus est Dominus Sinai in cœlum, & iterum veniet Legislator ex Sion cũ potestate, & signum aduentus ipsius erit vobis, quando vniuersæ Gentes lignum adorabunt. Dixit etiam: Arcam illam nemo arripiet, præter Aaronem, & tabulas in illa reconditas nemo introspiciet, siue Sacerdotum, siue Prophetarum, præter Moysen electum Dei: Et in die resurrectionis arca primum resurget, & ex petra prodibit, poneturque in monte Sina; & congregabuntur ad eam omnes Sancti expectantes Dominum, & fugantes inimicum, occident eum venientem ad hanc petram. Obsignauit autem eam digito per nomen Dei, & facta est scalptura instar scalpturæ ferri: & nubes lucida obtexit nomen Dei, nec quisquam locum hunc cognouit, neque obsignationem legere potest in hodiernum vsque diem, & ad consumationem vsq;. Est autem petra in solitudine, vbi & primum fabricata est arca, inter duos montes, in quibus sepulti iacent Moyses, & Aaron, & noctu nubes velut ignis hunc locum obtegit, iuxta quod olim factum est: numquam enim deesse potest gloria Dei a nomine Dei. Propterea gratiam Ieremiæ dedit Deus, vt finem mysterio suo ipse faceret, fieretque consors Moysi, & Aaronis, qui & vnà coniuncti sunt ad hunc vsque diem: nam & Ieremias Sacerdotali semine propagatus est. Hæc S. Dorothæus. Cui similia tradit Iosephus F. Gorionis, qui de secundo templo agens, dicit: Arca non aderat, quia detulerat eam Ieremias Propheta vnà cum omnibus cortinis quas fecerat Moyses seruus Domini in deserto, & posuit eas in monte Debo, vbi inuenit speluncam, in cuius concauitatem posuit eas. Cumque sequerentur Sacerdotes, qui fuerunt in diebus istis, Prophetam, vt aduerterent locum, respiciens Ieremias post se, & videns, iratus dixit: Iurauit Dominus, non sciet homo, neque cognoscetur locus, donec venero ego, & Isaias Propheta famulus Domini: tunc restituemus arcam in locum suum in Sancta Sanctorum subter alas Cherubim. Factum est itaque a die illa, & deinceps, & obtulerunt patres oblationes suas, holocausta sua, sacrificia sua, pacifica sua, & iuge sacrificium suum &c. hactenus ille. Porrò hæc omnia si prudẽs lector attentius consideret, inueniet, ni fallor, in eis quædam, quæ nescio quo modo, sine speciali reuelatione diuina (de qua tamen nihil constat) sciri potuerint. Item nonnulla, vt mihi videtur, sacræ scripturæ, & veritati parum consona. Et insuper aliqua, quæ nescio si Ecclesia Catholica vnquam receperit. Quo fit vt videantur potius simpliciter, & sine vlla rerum discussione a Rabbinis accepta, quam inter veras antiquorum traditiones computanda. Nam quis vnquam scire potuit, quod Ieremias obsignando lapidem digito, ea miracula patrauerit, quæ isti narrant, si tum ibi cum Propheta nullus creditur affuisse, qui sciret locum illum, & qui hæc alijs nunciare potuerit? qui enim postea superuenerunt, vt notarent locum, redarguti a Propheta, illum inuenire non potuerunt, vt expressè traditur 2. Machab. cap. 2. ver. 6. Nusquam autem legimus, quod ipse Ieremias cuiquam dixerit se in eo loco vllum patrasse miraculum. Quomodo item potuit Ieremias arcam in deserto ferre, & abscondere priusquam vrbs templumque caperetur, si ipsemet suæ Prophetiæ cap. 8. in fine testatur se mansisse in vestibulo carceris vsque quo capta est Ierusalem? & scimus, quod neque si tũ liber fuisset, tale quid præstare potuisset, existente nimirũ tunc vrbe clausa, & a Chaldæis circumuallata, & obsessa: & nos sub an. mundi 3447. ostendimus hæc acta fuisse postea quam ipse Ieremias a Chaldeis liber dimissus est. Sed & illud mirabile est, quo pacto locus arcæ absconditæ hactenus potuerit esse ignotus, si ipsum, vt isti aiunt, iugiter diu noctuque columna nubis, & ignis obtegeret, eo fere modo quo olim pendere super arcam consueuerat. quandoquidem vel ipsamet locum illum particularem ostenderet: & multi vsque hodie ad tale spectaculum visendum accurrerent. Quomodo etiam verum esse potest, quod arca in eodem loco abdita sit, in quo olim facta fuerat? si ex scriptura sacra constat eam fuisse factam in Sinai, & absconditam in monte Nebo terræ Moab, prope Iordanem, & consequenter procul admodum a Sinai posito? Sed & qui fieri potest, quod eadem arca inter duos illos montes fuerit occultata, in quibus sepulti iacent Moyses & Aaron: Cum ex eadem sacra scriptura certum sit Aaronem in monte Hor, qui erat in finibus Idumeæ, perijsse, ibidemque funus suum cum luctu populi celebratum fuisse,

vt traditur Numer. cap. 20. ver. 29. & 30. Moysen verò in vertice Phasga montis Nebo non procul a Iordane è vita excessisse, & ibidem in valle proxima, vt legimus Deuter. capit. 34. versic. 5. & 6. fuisse tumulatum; & ex Geographiæ tabulis pateat, inter hos, non extare montem Sinai, sed esse ab vtroque valde remotum? Illud præterea, quod arca non nisi sub finem mundi de illo saxo sit proditura, & quod eam tunc nemo arripiet præter Moysen & Aaron, & quod locus arcæ non cognoscetur donec venerint Ieremias & Isaias: non ne supponunt qui hæc asserunt, quattuor hos viros ante vniuersalem hominum resurrectionem surrecturos, & ab Hebræis tunc viuentibus, denuo in hac vita esse videndos? Profectò hæc in Sancta Ecclesia recepta esse numquam audiui. Nam quod Henoch, & Elias, qui adhuc viuere creduntur, venturi sint temporibus Antichristi, & Christianam fidem doctrinamque aduersus ipsum prædicaturi, atque ab ipso tandem occidendi; colligunt multi ex his quæ de duobus illis testibus innominatis traduntur Apocalyp. cap. 11. ver. 3. vsque ad 14. Et videtur hæc doctrina communiter recepta, & comprobari posse ex his quæ a nobis sub anno mundi 623. num. 2. & 3139. num. 1. & 2. dicta sunt. At verò de Moyse, & Aarone, & item de Ieremia, & Isaia, qui mortui sunt; quod ante communem omnium resurrectionem resurgere debeant, & cum hominibus tum viuentibus aliquamdiu conuersari; siue iterum postea morituri, siue ab extremo, & vniuersali omnium interitu soli diuino fauore præseruandi; (alterum enim ex his ponere necesse est) videtur positio noua, & valde incerta, & nullo sacræ scripturæ testimonio posse fulciri, ac propterea non de facili admittenda. Denique, vt omittam quod ex memoratis Auctoribus alter dicit: Arcam nemo arripiet, præter Aaronem; & nemo introspiciet, præter Moysen. Alter verò e conuerso: quod arcam nemo poterit producere, nisi Moyses; & aperire, nisi electus Dei Aaron. Item alter, quod ipsa arca resurget, & de petra prodibit. Alter verò, quod eam nemo poterit producere, nisi Moyses; quæ profectò inter se omnino cohærere non videntur. Illud etiam: quod arca ponetur in montem Sina, & omnes sancti congregabuntur ad ipsam, regressum Domini expectantes, & vt vitent inimicum qui eos perdere affectabat. & his similia; quis non videt gratis dici? Etenim quis hæc diuinare potuit aut potest, sine vlla prophetica auctoritate in sacris scripturis expressa, aut in Ecclesia Catholica communiter recepta? Quod si quis contendat, memorata omnia ex veterum traditionibus fuisse desumpta. Vtique crediderim prædictos Scriptores sic existimasse. Sed si in hisce traditionibus referendis contigit aliquando etiam ipsum Sanctum Hieronymum in quæst. Hebraicis in Paralipomenon (si tamen ille liber ipsius est) falli, aut non propriam sed aliorum opiniones referre, vt nos sub anno mundi 2464. num. 3. & 2545. num. 54. & 2583. num. 20. & 3149. num. 3. ostendimus: quid mirum est id alijs quoque contingere potuisse? Nemo enim est quem non aliquid interdum effugiat. Et scimus non illos tantum inter bonos Auctores computari, qui numquam, sed qui minus falli solent. Porrò regula discernendi probatas veterum traditiones a Rabbinorum figmentis, est, vt nihil scripturæ sacræ quouismodo contrarium, & his quę Catholica recipit Ecclesia aduersum, diuersúue contineant. Veritas enim veritati nullatenus potest esse contraria. Et hæc volui dixisse, non quia libenter a talium patrum sententia discedere audeam, velimque, mordicus propriam tueri (paratus enim sum in his, & in alijs meliori semper iudicio subscribere) sed, vt ingenij mei fert tenuitas, hæc ingenue, & simpliciter pro veritate protuli; quam si forte non assecutus fuero; dabo saltem alijs ansam, eam accuratius indagandi, vel firmius stabiliendi. Sed iam tempus est, vt nos ad prosequendam historiæ seriem conuertamus.

Iudæi abigunt a se vxores alienigenas, & pœnitentiam agunt.

Transacto die cætus seu Collectæ, quæ immediate post tabernaculorũ festiuitatẽ agi consueuerat; recolentes Iudæi, quę in quotidianá legis lectione præcedentis hebdomadis, & præsertim de alienigenarũ separation, eaudierant; & itẽ memores quod iam aliquot annis antea (vt sub anno mundi 3596. num. 2. 3. & 4. dictum est) Esdra procurante, idipsum præstare promiserant; sed vel non plenè impleuerant, vel denuo ad vomitum redierant: pœnitentia ducti, confestim vxores alienigenas a se vltro abigerunt. Et sequenti die, qui fuit dicti mensis septimi vigesimus quartus, iterum conuenientes vnanimiter in templum, ieiunantes, ac saccis induti, 16

duti, & capita puluere aſperſi, tranſgreſſionum ſuarum, ſupplices, a Domino veniam poſtulabant: Et quater in die, vicisſim Leuitas in legis volumine legentes, attente admodum audiebant; & confitebantur, adorabantque Dominum Deum ſuum. Neem. capitulo 9. verſiculo 1. vſque ad 6. Quo tempore, etiam ipſe Eſdras (vt ſpecialiter notant lxx. Interpretes, & nonnulla quoque vulgatæ editionis exemplaria) vice totius populi, longam illam habuit orationem, quæ ibidem refertur, vſque ad finem capitis. Qua expleta, pepigit populus, corde magno, & animo volenti, ſollemne illud fœdus cum Domino, quod deſcribitur Neem. cap. 10. ſubſignatum inprimis ab ipſo Neemia, deinde ab alijs Sacerdotum ac Leuitarum populique principibus ibidem recenſitis, qui reliquorum omnium nomine ſollemniter publicèque polliciti ſunt ſeruare vniuerſa Dei præcepta, & præſertim tria hæc, quæ ſignanter tunc expreſſerunt: videlicet, De non ſe amplius cõmiſcendo cũ alienigenis. De ſabbato, & anno ſeptimo cuſtodiẽdis. Et de oblationibus, primitijs, decimiſq; ad legis præſcripta, pro diuino cultu conſeruando, integrè perſoluendis. Vt loco citato latius videri poteſt. Forte aũt magni huius fœderis, & tantæ commotionis in populo, ac conuerſionis eius in Deũ, proxima occaſio, cauſaue magis impulſiua fuit, ſtupendum illud ignis miraculũ, quod vt dictũ eſt, paulo ante acciderat. *Pepigit populus fœdus cum Domino.*

16 Ceterum, icto fœdere, habitauerunt Principes populi in Ieruſalem; de reliqua verò plebe, decima tantum pars, prout ſors tulerat; & ſic, quemadmodum Neemias optauerat, vrbs habitatoribus, & maxime nobilibus repleta eſt; benedixitque populus (ſubaudi Ieroſolymitanus) omnibus viris, qui ſe ſponte obtulerant, vt habitarent in Ieruſalem. Neem. capitulo 11. verſiculo 1. & 2. Vbi deinceps vſque ad finem capitis recenſcentur. Ex quo capite colligit Beda quod, iuxta fidem ſacræ hiſtoriæ, non alij erant qui in Ieruſalem habitaſſe dicuntur, quam de tribu Iuda, & Beniamin, & Leui; tribus namque Beniamin in Ieruſalem antiquitus manebat, quoniam huic ciuitas illa ſorte prouenit; tribus autem Iuda illuc intrauit a temporibus Dauid, cum eã totius Iſraelitici populi, & regni, metropolim fecit; Quibus & Leui tribus addita eſt, ex quo ibidem arca teſtamenti introducta eſt, & altare ac templum Dei ibidem conſtructum. Qui verò de decem tribubus redierũt; in vrbibus quique ſuis habitauerunt: in quibus etiam Sacerdotes, & Leuitæ, qui cum illis manere maluerant, decretam ſibi nihilominus ex lege portionem tenebãt. hæc ex Beda. Quamquam poſtea in Ieruſalem, plurimos quoque ex alijs tribubus habitaſſe, admodum credibile ſit. *Qui in Ieruſalem habitauerint, ex Beda.*

17 Ab hoc primo anno aduentus Neemiæ in Ieruſalem, vſque ad annum regni Artaxerxis Longimani trigeſimum ſecundum prope exactum; ipſe Neemias, eiuſdem Regis iuſſu, manſit Dux populi in terra Iuda duodecim ferè annis, vt ipſemet teſtatur cap. 5. ver. 14. in quo munere, optime ſe geſſit. Nam præter prædicta ab eo acta, quæ miram erga Deum, & populum ſuum pietatem præſeferunt; adeo fuit de bono publico ſollicitus, & erga omnes bene affectus, vt non modo quemquã grauauerit, quemadmodum fecerant anteceſſores eius; Sed neque annonas Ducibus debitas quærere, accipereue voluerit; quod videret tunc populum valde attenuatum; Quin potius ipſe magno ſuo ſumptu, plurimos ex Iudæis, & qui ibi veniebant de gentibus, ad menſam ſuam liberaliter excipiebat. Et præterea, cum quadam die quærimonias populi, occaſione cuiuſdam magnæ famis audiſſet; diuitum auaritiam audacter increpare cœpit; & a pauperibus vſuras recipi prohibuit; & propria ipſe indigentibus largiter tribuens, ceteros quoque ad idem faciendum exemplo ſuo prouocauit, vt legenti proximè allegatum Neem. caput, manifeſtum fiet. *Neemias in ſuo Ducatu quomodo bene ſe geſſerit.*

18 Quid verò aliud intra prædictum duodecim annorum interuallum, præter hactenus narrata egerit Neemias in Iudæa, & Ieruſalem, ſcriptura ſacra in Eſdræ libris non exprimit; niſi quod ſupra num. 9. tetigimus de templo ab Artaxerxe decorato, ditato, & munito, id enim eiuſdem Neemiæ opera factum eſſe, dubitare nemo debet. Verumtamen arbitror ipſum Neemiam intra idem tempus alia quoque memorabilia, & pio digna principe, præſtitiſſe; Et præſertim illud quod 2. Machab. c. 2. ver. 13. refertur de inſigni illa ſacrorum librorum bibliotheca, quam idem Neemias conſtrui curauit, congregans de regionibus, in quibus diſperſi fuerant, libros, & Prophetarum, & Dauid, & Epiſtolas Regum, & de donarijs; hoc eſt libros, qui etiã *Bibliothecam conſtruicurat.*

agebant de his quæ Dauid, alijque Reges ac Principes Deo dicauerant, & in thesauris Domini perpetuo seruanda mandauerant. Quamquam autem(vt etiam adnotauit Leo de Castro cap.43. suæ Præfationis in Isaiam) non desint qui ex lxx. Interpretum lectione, quæ non dicit Neemiam congregasse de regionibus libros, sed cõgregasse, quæ de Regibus, & Prophetis, de donarijs scripta erant; colligunt loco Machab. citato non significari libros sacros, sed alios historiales, ab antiquis Auctoribus de prædictis rebus conscriptos: Nihilominus crediderim Neemiam sacros potissimum libros conquiri iussisse; quemadmodum etiam magis placuisse videtur præfato Leoni vbi supra; & magis item consonat, tum lectioni vulgatæ, quæ maioris nunc est auctoritatis, tum rationi. Quis enim credat, principem adeo religiosum (vt liber sui nominis declarat) & acerrimum diuini cultus zelatorem ac fautorem, non inprimis, & ante omnia, sacros libros vndique conquisitos in sua Bibliotheca reponi curasse? præsertim cum eam ipse, non curiositati aut ostentationi seruiens, neque ad studia duntaxat sæcularium litterarum promouenda, sicuti postea multi alij Principes, tum veteres, tum recentiores; sed ad spiritualem præcipuè populi sui vtilitatem profectumque, construxisse, merito censendus sit.

Quin etiam mihi insuper admodum probabile videtur, eundem Neemiam id præstitisse suasu, & opera Esdræ; qui cum esset, vt aliàs dictum est, Scriba in lege doctissimus, sciretque quanti momenti esset ad verum Dei cultum, præsertim interiorem seu spiritualem, in animis hominum altius infigendum, assidua pariterque accurata sacrorum librorum lectio, facile pijssimo Duci, quod rectum erat, & tunc maximè expedire videbatur, persuaserit; Ille verò eundem Esdram protinus eidem operi præfecerit, mandans, vt quæcunque sacra volumina, aut eorundem fragmenta, vbique locorum reperiri possent, ad præfatum Esdram summum Bibliothecariũ deferrent. Qui tunc, vt arbitror, (quemadmodum postea scriptis mandauit Rabanus Maurus lib.2. De Institutione Clericorum cap.54.) omnes libros sacros veteres, diuino afflatus spiritu, reparauit, cunctaque Prophetarum volumina, quæ fuerant a gentibus corrupta, correxit, totumque vetus testamentum in duos, & viginti libros constituit; vt tot libri essent in lege, quot habentur & litteræ. Ex quo factum creditur, vt deinceps communi omnium adstipulante consensu, ipse Esdras tanquã vnicus sacrorum librorum reparator habitus ac celebratus fuerit. Quod quidem nos quoque verum esse credimus; non quia (quemadmodum sub anno mundi 3447. nu. 4. & 5. demonstratum est) omnes sacri codices in Ierosolymitanæ vrbis, templique conflagratione a Chaldæis facta, penitus perijssent: nec quia ipse Esdras diuino, vt aiunt, memoriæ beneficio; seu spiritu sancto eidem omnia mirabiliter suggerente, quibusdam Scribis de ore suo excipientibus, dictauerit; vt quidam ex 4. Esdræ cap. 14. ad finem, tale quid insinuante, existimarunt: quoniam liber ille inter apochryphos computatur, nec magis locus ille de sacris, quam de alijs quibusdam reconditis libris loqui videtur, vt bene explanat Pererius in Præfatione commentariorum suorum in Genes. Sed quoniam ipse Esdras, Neemiæ Ducis auctoritate adiutus, summum studium in sacris scripturis conquirendis posuerat; & earum partes sparsim inuentas, colligere, ordinare, atque in vnum corpus redigere, & si quid antiquariorum, aut aliorum vitio, incuriaue deprauatum deprehenderat, emendare sedulo curauerat; vt pluribus antiquorum Patrum auctoritatibus, multisque argumentis rectè probat Cardinalis Bellarminus lib.2. De Verbo Dei cap.1.

Esdras quomodo libros sacros reparauit.

Porrò in hac sacrorum librorum recognitione, Esdras plura quoque alia præstitisse creditur. Et primo pro vetustis quibusdam, & iam exoletis locorum vocabulis, alia recentiora reposuisse, vt notitia eorum quæ olim tradebantur, facilius haberi posset: v. g. (proferam enim hic vnum aut alterum huius rei exemplum quatenus ex his alia discere liceat) Vrbs quæ tempore Moysi vocabatur Cariath Arbe, Genes. cap.13. ver.18. & alibi, non semel nuncupatur Hebron; quod nomen postea, mortuo iam Moyse, ab Hebron filio Caleb, illi vrbi inditum fuisse, graues Auctores (teste Masio in Præfatione commentariorum suorum in Iosue) tradiderunt. Item alia vrbs, quæ olim dicebatur Lais siue Læsem, Genes. cap.14. versic.14. appellatur Dan; & nihilominus nomen hoc, longe post defunctum Moysen, dictæ vrbi impositum fuit a Danitis, ex nomine patris sui Dan, vt apertè traditur Iosu. c.19. ver.47.

Quædam locorum vocabula pro veteribus noua reposuit.

&

& Iudic. cap. 18. ver. 29. Non igitur potuit Moyses talia vocabula in suis scriptis ponere; sed ea, & si quæ sunt eiusmodi alia, ab ipso Esdra, clarioris doctrinæ gratia, prædictis locis inserta fuisse credenda sunt.

21 Illud quoque quod de Psalmis; Beda, & alij, ex antiqua traditione affirmant; eos ab Esdra veluti fragmentatim fuisse colectos, & ordinatos non eo ordine quo olim fuerant a Dauide conscripti; sed quo postmodum ab ipso Esdra paulatim reperiebantur; Et hanc esse causam quod in ipsorum dispositione, quemadmodum sub anno mundi 2964. num. 7. adnotauimus, nulla videatur temporis ratio habita: Idem pariter videtur credi posse de pluribus alijs sacræ scripturæ libris, in quibus euidenter apparet multa contra ordinem temporum esse digesta; Vt de Ieremiæ Prophetia plenius sub anno mundi 3436. num. 9. demonstratum est: Et eodem modo de Ezechiele, Daniele, alijsque sacris libris alibi ostendimus. Quamquam potissimam huius rei causam cum B. Augustino Beda, & alijs, altiorem habere indaginem, proculdubio existimandum sit: Et ex pecculiari quadam Dei dispensatione accidisse; vt scilicet intelligeremus vniuersam sacram scripturam, non humana dispositione, iuxta temporum rationem, vt fit, ordinatam traditamque fuisse, ac si esset simplex quædam historica narratio; sed inspiratione atque ordinatione diuina, seruato, & non seruato temporis ordine, prout rerum seu causarum conuenientia requirebat; quemadmodum etiam optime notat Auctor Glossæ Ordinariæ super Ierem. capitulo 35.

In libris sacris cur nō semper ordo temporis obseruatus.

22 Sunt etiam qui putant ipsum Esdram quædam libris sacris alicubi addidisse, ad maiorem historiæ continuationem: Qualia sunt quæ Deuter. cap. vlt. ver. 5. vsque ad finem capitis legūtur; & in calce libri Iosue, ver. 31. & deinceps & 4. Re. c. vl. ver. 27. & Ierem. cap. vlt. ver. 31. vsque in finem: Et Tobiæ cap. vlt. ver. 17. Etenim quæ post mortem Moysi, & Iosue, & vtriusque Tobiæ acta sunt, non videntur ab ipsis respectiuè scribi potuisse; sed ab Esdra, vel aliquo alio fuisse addita. Similiter, & quæ post obitum Ieremiæ contingerunt; Quomodo potuit ea ipse scriptis mandare in fine libri 4. Reg. cuius ipse Auctor fuisse creditur: aut in calce libri prophetiæ suæ, quem ab eodem conscriptum esse, nemo dubitat? Sed quod dictum est de Iosue; facile refelli potest; quia (quicquid secus senserint Hebræi in suo Talmud, cuius verba de sacrorum librorum scriptoribus, refert Massius Præfatione commentariorum suorum in Iosue) sanior opinio est librum Iosue non ab ipso, sed ab aliquo alio posterioribus temporibus esse scriptum, quemadmodum idem Auctor in dictis Commentarijs non semel demonstrat. Quod verò de Moyse, & de vtroque Tobia, & de Ieremia diximus, eludi non potest; quia certum est eos quæ diximus scribere non potuisse, & Ieremiam non vixisse vsque ad annum transmigrationis Ioachin trigesimum septimum, in quo ipsemet locis citatis scribit dictum Ioachim subleuatum fuisse ab Euilmerodach Rege Babylonis, anno regni eius primo: nisi forte quis dixerit prædictos illa prophetico spiritu præuidisse, & scripsisse: quod tamen probari non potest: nam licet Prophetas, vbi propheticè loquuntur, futura interdum scripsisse, notissimum sit: vbi tamen res gestas narrare profitentur; præter vsitatum historiæ tradendæ morem, id esse, nemo dubitat.

Esdram aliqua sacris libris addidisse ad historiæ dilucidationem.

23 His addere possumus quod B. Hieronymus in Prologo Galeato refert; nimirum Esdram nouas litteras Hebraicas inuenisse, easque tradidisse Iudæis, quæ nunc sunt in vsu; antiquas autem reliquisse Samaritanis. Quod ex alio quoque eiusdem S. Doctoris loco conprobat Bellarminus lib. 2. De Verbo Dei cap. 1. Nam idem Sanctus super Ezechie. cap. 9. testatur postremam Hebraici alphabeti litteram fuisse similem T. Græcorum, & figuram crucis retulisse; quoniam finis legis est Christus Crucifixus: At verò nunc eadem postrema littera, nullam crucis habet similitudinem: Quare oportet diuersas esse litteras quibus nunc vtuntur Hebræi ab his quibus vtebantur antiquitus.

Nouas litteras Hebraicas inuenisse.

24 Denique Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ, vbi agit de gestis sub Iosue siue Iesu filio Iosedec, dicit: quod Esdras, & viri synagogæ, siue Synodi magnæ, diuino afflati spiritu, scripturas sacras distinxerunt in Pesukim, hoc est versus, Vnde & codices Hebræorum per sententias, membra, & versus diuisi, & quibusdam interuallis distincti fuerunt; qui ante continuati erant, ac si vnicus fuisset versus. Vnde Beatus Hie-

Distinctio sacræ scripturæ in versus.

Hieronymus in Præfatione Paralip. & Isaiæ, asserit, se ad legentium vtilitatem, eásdem cominaton, incisiones, & interuallorum distantias, quas in hebræis codicibus repererat, in translatione sua seruasse. Quamobrem, vt bene notat loco citato Genebrardus. Quod Rabbi Elias, in Præfatione Masoreth, dicit vniuersam legem fuisse vnum Pasuk, siue versum, vsque ad annum post euersam a Tito Ierosolymam quadringentesimum trigesimum sextum, aut falsum est, aut debet accipi de notulis versuum, & accentuum distinguentium; non autem de interuallis, & spatijs. Quare falluntur qui Esdram auctorem faciunt punctorum, & accentuum, quibus afficiuntur hodie Biblia Hebraica. Constat enim ex libris S. Hieronymi (vt idem vbi supra Genebrardus attestatur) ipsius Sancti Doctoris tempore, nulla extitisse, & paulo post tempora Honorij Imperatoris, fuisse adinuenta in Tiberiade quæ vrbs erat Galilææ, a quibusdam Hebræis, vt sub anno mundi 3931. num. 13. tactum est. Horum principes fuerunt duo, quorum alteri nomen erat Aaron Aseris, alteri Iacob Nephthalis filij. Et hoc accidit anno a templi vrbisque euersione, vt diximus, quadringentesimo trigesimo sexto, qui fuit post Christum passum quadringentesimus septuagesimus septimus. Ceterum hic etiam prætermittendum non duximus, quod notat Genebrardus vbi supra, nempe ab Esdra primo Scriba, institutum fuisse ordinem Scribarum, qui sui instar, Legem ad litteram interpretarentur, librosque sacros intactos conseruarent; ne quid corruptelæ in eos irreperet; & vt legis difficultates ipsi explicarent: Vnde & legis, seu Iuris periti postea interdum sunt appellati.

Quis auctor punctorum, et accentuum linguæ Hebraicæ.

Esdram fuisse auctorem ordinis Scribarũ.

Quoniam autem de Esdra hactenus multa diximus; & de ipso post tempora Ducatus Neemiæ, nulla amplius in sacris libris mentio habetur (ille enim Esdras qui 2. Machab. cap. 8. ver. 23. memoratur, longè diuersus est, & posterior eo de quo nunc agimus) & propterea nescimus num aliàs de tanto hoc viro nobis agendum occurreret: operæ pretium duximus, aliquid etiam de tempore vitæ eius, probabiliter, quando certi nihil adferre possumus, hoc loco disquirere. Quo scilicet tempore eum nasci, morique contigerit, & consequentur per quot annos vitam traduxerit. Et primo quidem, quòd attinet ad tempora ortus sui: si verum esset, quod tradi videtur 1. Esdr. cap. 7. ver. 1. videlicet, ipsum Esdram fuisse filium Saraiæ, oporteret vtique eundem esse natum, vel saltem in matris vtero conceptum, ante Babylonicam captiuitatem. Nam certum est, quod Saraia non potuit eum postea genuisse; quia statim capta à Chaldæis Ierosolyma, ipse cum multis alijs, ductus est ad Nabuchodonosor in Reblatha, ibidemque occisus, quemadmodum sub anno mundi 3447. nu. 1. dictum est. Vnde consequeretur, ipsum Esdram fuisse postea centum quinquaginta annorum quando ab Artaxerxe Longimano missus fuit de Perside in Iudæam, vt supputari potest in tabulis: totidem namque anni, ab initio dictæ captiuitatis, ad septimum dicti Artaxerxis annum inueniuntur. Verũ quia non videtur tantæ ætatis senex, tam longo itineri cõficiendo, tantoq; muneri præstando, vllatenus par esse potuisse: Et satis rectè possumus opinari, scripturã sacrã, loco Esdræ citato, vt aliàs solet, filium pro nepote, aut pro nepote, more Hebraico vsurpasse: præsertim cum videamus ibidem, in ipsius Esdræ genealogia, alios quoque intermedios fuisse prætermissos, vt patet conferenti eandem Esdræ genealogiam, quæ ibi sursum fertur vsque ad Aaron, cum ea quæ 1. Paralip. cap. 6. ver. 3. vsque ad 15. ab eodem Aaron deducitur vsque ad præfatum Saraiam. Iccirco multo probabilius credi posse putamus, ipsum Esdram, temporibus longe posterioribus, ex aliquo dicti Saraiæ filio, seu nepote, esse natum, puta anno circiter regni Darij Hystaspis vigesimo quinto, quemadmodum sub dicto regis anno notatum est; ita vt quando ab Artaxerxe postea Esdras in Iudæam missus est, esset annorum circiter quadraginta. Id enim, & cum his quæ ipse, ante & post aduentum Neemiæ, in Ierusalem egit; & cum his etiam quæ numero proximo dicenda sunt, omnino quadrare comperiemus. 25

De tempore ortus Esdræ.

Neque his obstant quæ 4. Esdr. in principio tertij capitis traduntur, ex quibus apparet Esdram, anno trigesimo ruinæ ciuitatis, non modo iam natum, sed & in virili ætate constitutum: Quia liber ille inter Apocryphos computatur, & ab alio Esdra scriptus creditur, quemadmodum sub anno mundi 3476. nu. 1. ostensum est. Quod verò spectat ad tempora obitus dicti Esdræ: Dicimus primo, non ideo censendum esse, 26

De tempore obitus Esdræ.

esse, Esdram vsque ad Alexandri Magni tempora superuixisse, quod Neem. cap. 12. ver. 11. ipse videatur nominatim recensuisse Pontifices, qui successerunt Iosue filio Iosedec, vsque ad Ieddoa, siue Iaddum, quem Iosephus 11. Antiq. cap. 8. testatur fuisse Pontificem, quando venit Alexander Magnus in Ierusalem. Nam, vel librum Neemia inscriptū ipse Esdras conscripsit, vel non; si nō; vtique nō procedit argumentum: potuit enim Neemias fuisse multo iunior ipso Esdra, & post Esdræ obitum, memoratam Pontificum contexuisse genealogiam. Si autem librum illum scripsit Esdras, aut Neemias adhuc viuente Esdra; dicere possumus cum venerabili Beda lib. 3. in Esdram cap. 32. Neemiam, aut Esdram attigisse Iaddi infantiam; qui postea, quando excepit Ierosolymis Alexandrum Magnum, anno regni sui quarto, iam erat valde senex: eodem quippe circiter tempore decessit, quo Alexander, vt ex loco Iosephi citato in calce capitis colligi potest. Deinde dicimus, satis probabiliter posse conijci, quod idem Esdras vixerit tantummodo vsque ad tempora Darij Nothi; & anno regni eius circiter decimo in senectute bona, nimirum iam octogesimum quintum vitæ annum agens, dies suos in pace Ierosolymis clauserit. Tunc nanque iuxta præcedenti numero dicta, bene potuit attigisse infantiam Iaddi; & prophetico spiritu (erat enim non solum historicus, sed etiam propheta, vt sub anno mundi 3595. num. 2. declaratum est) præuidisse, quod ipse Iaddus, cum ad debitam peruenisset ætatem, futurus erat Pontifex. Etenim ab anno Darij Nothi decimo, ad obitum A-
1 lexandri Magni, inueniuntur in tabulis anni nonaginta; quos impleuisse poterat Iaddus eo anno, quo mortuus est. Sed nunc ad historiæ seriem, calamum recurrere sinamus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3616.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 170.

1 ANNO Artaxerxis Longimani circiter vigesimo septimo, vel saltem non ante; oportet Esdram scripsisse librum eius nomine inscriptum; vt ex his, quæ sub annis mundi 3540. num. 1. & 3610. num. 9. dicta sunt colligi potest. Tunc enim credibile est, iam expletam fuisse templi fabricam ab Artaxerxe Longimano Ierosolymis, opera Neemiæ constructam, de qua locis citatis mentionem fecimus; Et ipse item Esdras, tamquam de tunc iam constructa, meminit 1. Esdr. cap. 6. ver. 14. Secundus autem Esdræ liber, qui Neemias inscribitur, videtur longè post fuisse scriptus. Siquidem cap. vlt. agit de his, quæ post finem dierum prædicti regis, in Ierusalem acciderunt. Nisi forte (quod non est improbabile) ambos post defunctum eundem Artaxerxem, quis contendat fuisse conscriptos. *Libri Esdræ quando conscripti.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3621.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 175.

1 ANNO prædicti Artaxerxis Longimani trigesimo secundo ad finem appropinquante, Neemias iuxta condictum, reuersus est ad Regem, in Persidē; vt ipsemet testatur cap. 13. ver. 6. Quo apud Regem morantes multa mala inoluerunt in terra Iudæ & illud præsertim, quod nō obstante separatione vxorum alienigenarū, quā a se Iudæi sollemniter fecerant, quemadmodū lex præcipiebat, & nos sub anno mundi 3610. num. 12. diximus; denuo ad vomitum redierunt. Nam Eliasib summus *Neemias redit ad regem, & interim Iudæi denuo prauari cantur.*

Sacer-

Sacerdos, qui alios ab huiusmodi transgressione arcere debuerat; nonmodo id facere neglexit; sed ipse inprimis affinitatem contraxit cum quodam Tobia, qui erat Ammonites, vt dicitur Neem. cap. 4. ver. 3. Et, quod peius fuit, cum ipse Eliasib esset præpositus Gazophilatio grandi, quod erectum fuerat in vestibulo domus Domini, ad reponenda in eo munera, & decimas, ac primitias, quæ offerrebantur pro sustentandis Sacerdotibus ac Leuitis, eundem Tobiam, nescio quo modo, introduxit in regimine, & gubernatione seu cura dicti Gazophilatij; non sine graui Leuitarum damno, & scandalo, vt ex sequentibus quæ Neem. cap. vlt. referuntur, clarius apparebit. Porrò Ammonitas, & Moabitas inter Iudaici populi alienigenas debuisse computari, patet Deuter. cap. 23. ver. 3. vsque ad 7.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3629.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 383.

Reuertitur Neemias de Perside, & abusus introductos tollit.

1 IN fine dierum, subaudi Artaxerxis, quem paulo ante scriptura sacra Neem. cap. vlt. ver. 6. nominauerat; hoc est, vt arbitror, anno regni eius quadragesimo, qui pariter fuit vitæ eius regnique postremus, vt numero proximo probabitur; Neemias rogato Rege, & obtenta ab eo licentia, iterum de Perside redijt in Ierusalem; vbi cũ inuenisset quasdam legis transgressiones, eas totis viribus corrigere tollereque curauit. Et ante omnia proiecit de Gazophilatio vasa domus Tobiæ, de quo paulo ante dicebamus; Et mundari iussit Gazophilatium, atque in eo inferri vasa domus Domini, in quibus ritè ac legitimè reponi possent thus, & alia quæ offerrebantur pro cultu Domini conseruando. Deinde reuocauit Leuitas, qui aufugerant vnusquisq; in regionem suam, eo quod partes eis secundum legem datæ non fuissent, ad debitã ipsorum sustentationem. Ex quo perspicue licet inferre, quod illas Eliasib, & Tobias furarentur, vel potius per potentiã raperent, & in vsus proprios conuerterent. Cõstituit proinde alios, scilicet Sacerdotes, & Leuitas super horrea decimarum frumenti, vini, & olei, integerrimos, qui fideliter iustèque debitas fratribus suis portiones impertirent. Præterea cum vidisset passim violari Sabbatum, per quosdam eo die venalia Iorosolymis inferrentes; redarguit ciuitatis optimates, qui forte, q̃ res sua ageretur, clam fouebant hoc malum; & insuper vt illud ipsum penitus auferret, iussit claudi vrbis portas die sabbati, easdemque custodiri primum a pueris suis; mox à Leuitis. Item cum aduertisset, quod nonnulli ex Iudæis vxores denuo duxissent alienigenas; alios acriter obiurgauit; alios maledixit; quosdam grauius puniẽs, cecidit ac decaluauit; & quosdam adiurauit, ne id facerent; sed neq; veritus est fugare Sanaballat Horonitem, qui erat gener filiorum Ioiadæ filij Eliasib Sacerdotis magni. Denique Iudæis iterum ab alienigenarum commixtione mundatis, constituit, vel potius restituit ordines Sacerdotum ac Leuitarum, vnumquemque in ministerio suo. Quæ omnia fusius explicantur Neem. cap. vlt. per totum. Ceterum quoniam hinc vsque ad tempora Machabæorum præter historiam Esther, quam suo loco recensebimus, nihil ferè aliud in sacris scripturis habemus, nisi pauca quædã sparsim obiterque memorata, quæ nos pariter, pro vt occasio tulerit, referremus: Propterea, hic & deinceps, necessarium erit, pro aliquali temporum continuatione, quædam summatim ab Ethnicorum seu Gentilium historijs magis probatis mutuari: quod tamen parcè admodum erit faciendum, ne instituti nostri limites transgredi velle videamur.

Cur quædam ab Ethnicorũ historijs hic deinceps sint inserenda.

Moritur Artaxerxes Longimanus.

2 Eodem anno regni sui quadragesimo expleto præfatus Artaxerxes Longimanus, excessit è vita, vt probat ex Thucydide Scaliger lib. 5. De emendatione temporum in cap. De Excessu Darij Longimani; & colligitur etiam ex Diodoro Siculo lib. 12. & Eusebio, & Adone in Chronicis; qui eundem quadraginta annis regnasse testantur; quos postea secuti sunt alij scriptores ferè omnes.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3630.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 184.

1 ANNO proximo, qui erat primus Olympiadis octogesimæ nonæ, vt videre est in tabulis; regnasse dicuntur in Perside, primo Xerxes huius nominis secūdus, rex verò Persarum octauus. Deinde Sogdianus rex Persarum nonus; qui ambo vnus post alterum, vi doloque regnum occupasse, ac perijsse perhibentur; primus cum regnasset duobus mensibus, alter autem septem, vt ait Diodorus vbi supra vel octo, vt Eusebius in Chronicis.

Regnant Xerxes secundus, & Sogdianus in Perside.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3631.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 185.

1 ANNO insequenti circiter inchoante, regnauit in Perside Darius cognomine Nothus, fuitque rex Persarū decimus; & Longimani quidem filius, sed non ex legitima vxore natus. Et hic quidem regnū tenuit annis non 18. vt Adon in Chronico, sed decē & nouē, vt scriptū reliquerūt Eusebius, Diodorus locis supra citatis, & Beda de sex ætatibus mūdi, & alij; & ex Thucydide colligit Scaliger loco paulo superius adducto. Hunc Darium Sulpitius lib. 2. historiæ sacræ, & Scaliger li. 6. De emendatione temporum cap. De hebdomadibus Danielis, crediderunt esse illum cuius fit mentio 1. Esdr. c. 6. & Zachar. c. 1. & 7. & Aggæi c. 1. & 2. Quibus in locis habetur, quod anno regni eius secundo, reasumpta est templi ædificatio; Et anno ipsius sexto expleta fuit. Sed istorum opinio, non videtur posse subsistere: Quandoquidem ex libris Esdræ, Aggæi, & Zachariæ citatis, & præsertim Zachar. cap. 4. ver. 9. constat, quod idem Zorobabel, qui sub Cyro fundamenta templi iecerat, idem templum expleuit; subaudi anno Darij sexto, vt colligitur 1. Esdr. cap. 6. ver. 15. & nos sub anno mundi 3537. num. 1. explicauimus. Quare si iste Darius, fuisset ille qui dictus est Nothus, oporteret prædictum Zorobabelem fuisse valde senem; puta ad minus centum triginta quattuor annorum, quando ædificauit templum. Nam ex tabulis manifestum est, a soluta Iudæorum captiuitate, ad annum Darij Nothi sextum, fluxisse annos cētum viginti; & probabile est ipsum Zorobabel quattuordecim aut quindecim saltem fuisse annorum, vt positum est in tabulis, quando ipso Duce, populus fundamenta templi iacere cœpit: Atqui tempore illius Darij sub quo ædificatum, absolutumque fuit templum, Zorobabelem non fuisse senem, sed adhuc iuuenem siue adolescentem apertè probari potest ex 3. Esdr. cap. 3. ver. 4. & 16. & cap. 4. ver. 13. & 58. Qui quidem liber licet non sit sacer; non est, tamē eius Auctor minoris auctoritatis, ac sunt alij veteres probatique Auctores. Idem comprobari potest; quia regnante Dario Notho, oportet summum sacerdotium Ierosolymis fuisse penes Eliasib, aut filium eius, non autem penes Iesum filium Iosedec; quem tamen ex locis sacræ scripturæ citatis, ac præcipuè Aggæi cap. 1. ver. 1. 12. & 14. Et c. 2. ver. 3. & 5. colligi potest cum Zorobabele pariter interfuisse, quando fundatum, & perfectum est templum. Signum ergo est ipsum non sub Dario Notho; sed sub Dario Hystaspis fuisse ædificatum; quemadmodum nos sub annis mundi 3533. num. 1. & 3537. num. 1. & 3540. num. 1. ostendimus.

Regnat Darius Nothus.

Sub hoc rege templum non fuisse ædificatū.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3633.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 187.

Annus Iubilei 21.

ANNO regni Darij Nothi tertio, oportet incidisse in Iudæa annum Iubilei vigesimi primi: Iste enim est annus ab introitu Israelis in terram promissionis, millesimus quinquagesimus, vt apparet in tabulis. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3640.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 194.

Esdras moritur.

ANNO regni eiusdem Darij Nothi circiter decimo, probabiliter credi potest Esdram famosissimum veteris legis Sacerdotem, & Scribam in lege doctissimum, in Iudæa decessisse, post multos in sacris studijs, nec non in populo, quæ legis erant, erudiendo, atque in his quæ ad verum Dei cultum pertinebant, instituendo, exantlatos labores; quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 3610. num. 22. & 23. disseruimus, colligi potest. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3649.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 203.

Darius Nothus moritur.

ANNO quarto Olympiadis nonagesimæ tertiæ, vt ex Diodoro tradit Scaliger lib. 5. De emendatione temporum, in capite de Excessu Artaxerxis Longimani, & initio Darij Nothi; idem Darius Nothus decessit, cum regnasset annis decem & nouem quemadmodum sub anno regni eius primo probatum est. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3650.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 204.

Regnat Artaxerxes Mnemon in Perside qui fuit maritus Esther.

ANNO proximo regnauit in Perside alter Artaxerxes Rex Persarum vndecimus, cognomento Mnemon, quod idem est ac si diceremus, memor; sic nuncupatus quod insigni admodum memoria præditus esset. Huius vitam fusius describit Plutarchus sub titulo, Artaxerxes, quem Xerxis ex filia nepotem fuisse asserit; & eundem præfati Darij Nothi filium facit Scaliger libro supra citato cap. De initio Artaxerxis Mnemonis. Hunc credimus eundem fuisse cum illo Persarum Rege qui in libro Esther quandoque Assuerus, & quandoque Artaxerxes nominatur. Nam cū eiusdem libri historia, sub nullo alio Rege conueniētius poni posse videatur, quam vel Longimano, vel Mnemone; nos propter rationes quas sub anno mundi 3590. num. 1

num. 7. adduximus; eandem potius Mnemonis, quam Longimani temporibus ponendam esse censuimus; idque eo libentius, quod hæc opinio non sit noua, aut obscura; sed valde celebris, & veterum probatissimorumque scriptorum Eusebij, Isidori, Bedæ, & aliorum: Quam sequitur etiam Pererius lib. 10. in Danielem quæst. 17. vbi historiam Esther ait contigisse sub finem septem primarum Danielis hebdomadarum ab exitu sermonis, vt iterum ædificetur Ierusalem; Et libro decimo tertio agens de Regibus Persarum, vbi deuenit ad Mnemonem, sub eo illam accidisse asserit.

2 Neque verò me latet, Cardinalem Bellarminum lib. 1. De verbo Dei cap. 7. duo aduersus hanc sententiam argumenta, vt ipse ait, non leuia attulisse: propterea eadem hic referre, ac diluere necessarium duxi. Primum est, quia scribit Iosephus lib. contra Apionem, non haberi apud Hebræos in canone sacrorum librorum, eos libros, qui post tempora Artaxerxis Longimani scripti sunt; Siquidem sacrorum librorum canonem Esdras composuit; cuius vita non extenditur vltra tempora Longimani: at liber Esther, semper in canone Hebræorum fuit, vt ex eodem Iosepho lib. 11. antiq. cap. 6. & lib. 1. contra Apionem colligitur. Non igitur historia Esther ad tempora Mnemonis referrenda est: Deinde Artaxerxis Mnemonis vitam accuratè scripsit Plutarchus; qui tamen, ne innuit quidem aliquid eorum quæ traduntur in libro Esther: quin potius contraria: Narrat enim Plutarchus Artaxerxem Mnemonem duas coniuges habuisse, Statiram, & Atossam: neutra autem potest esse Vasti, aut Esther, quæ Assueri nostri vxores fuerunt. Nam Vasti repudiata fuit Esth. ca. 1. ver. 19. 20. & 21. Statira autem veneficio interfecta dum adhuc Regina esset, & cum ingenti Regis dolore. Atossa verò repudiata numquam fuit; sed vixit cum Artaxerxe vsque ad eius mortem. Iam verò Esther, Hebræa erat genere; & in matrimonium accepta ab Artaxerxe, anno regni eius septimo, Esth. capitulo 2. versiculo 16. & 17. Atossa autem non Hebræa, sed Persica, & eiusdem Artaxerxis filia fuit: Statira verò non anno regni septimo assumpta; sed antequam regnare inciperet Artaxerxes, ab eo ducta fuerat. Hæc ferè Bellarminus. cui respondere sic possumus.

3 Ad primum esto, quod Esdras canonem sacrorum librorum composuerit, viginti duobus duntaxat libris distinctum; Et quod ipse (tametsi nos aliter sentiamus) non vltra Longimani tempora vitam produxerit: Quia tamen Iosephus, quinam essent illi viginti duo libri, non explicat; fortius probandum erat librum Esther inter ipsos semper fuisse connumeratum: nam quod Iosephus vndecimo Antiqui. capitulo sexto, narret historiam ipsius Esther; & quod idem libro primo contra Apionem dicat, se libros Antiquitatum ex sacris codicibus collegisse; non videtur satis probare intentum: Siquidem certissimum est, eundem Auctorem ex sacris quidem potissimum; sed ex alijs quoque antiquis Hebræorum libris, suos Antiquitatum compilasse: nam & lib. 2. Antiq. cap. 5. quædam de Moyse; Et lib. 10. cap. 12. de Daniele item aliqua scribit, quæ in sacris scripturis minime reperiuntur: quod pluribus quoque alijs in locis obseruari poterit: Et lib. 11. cap. 4. plura ferè ad verbum desumit ex 3. Esdræ libro, qui tamē Canonicus numquam fuit. Quare quod pariter de libro Esther ferè omnia deprompserit; non probat librum Esther, olim in canone sacrorum librorum ab Esdra compositum extitisse; sed potuisse etiam esse de numero illorum librorum, qui post Esdræ obitum conscripti fuerūt, & mox in sacro canone registrati; quales sunt liber Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum, & alij. Quod si quis percunctetur, a quonam, & quando liber Esther fuerit conscriptus, & in sacro canone positus: facile responderi potest: a Mardochæo quidem fuisse scriptum, quemadmodum communior Doctorum sententia est, & perspicue colligitur Esther c. 9. ver. 20. 26. & 29. idque, vt arbitror, anno regni Assueri siue Artaxerxis Mnemonis duodecimo, vel decimo tertio; nimirum statim ac omnia quæ in ipso continentur, gesta fuerunt. Quando autem in sacro canone fuerit positus; tametsi nihil certi afferre possumus; probabile tamen est, id fuisse factum; vel quando, Regina Mardochæoq; mandantibus, instituti sunt dies Phurim, hoc est sortium, quotannis apud Iudæos celebrandi; Vel anno regni Philometoris quarto, quan-

Responsio ad argumēta Bellarmini.

do Dosithæus, & Ptolemæus tulerunt epistolã Phurim, siue sortium, in Ierusalem, vt dicitur Esther cap. 11. ver. 1. Et planè indicat ibidem, illa tam diligens anni, regis, & aliarum circunstantiarum notatio: Ex qua profectò non obscurè licet coniectari tunc primum epistolam illam, idest librum Esther (sic enim apertè declaratur, eiusdem libri cap. nono, versic. 26. illis verbis: Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, idest libri huius volumine continentur) delatum fuisse in Ierusalem: alioquin, si non originalis codex; sed exemplar eius duntaxat Ierosolymis tunc delatus fuisset; superfluum videri posset, eiusmodi delationis tempus, tot circunstantijs, & tanta solemnitate, in sacra præsertim scriptura debuisse notari. Quare hinc satis probabiliter inferri posse videtur, quod prius dicebamus: nempe librum Esther, in sacrorum librorum canone ab Esdra composito, nequaquam extitisse. Siquidem omnes illius canonis libri, in Bibliotheca, quam Neemias Ierosolymis construxerat, repositi fuerant; ita vt iam non opus esset aliquem ipsorum, alibi quærere, ac ibidem asportare. Hoc si verum est, vtique hinc etiam deduci potest, historiam Esther potius sub Artaxerxe Mnemone, quàm sub Longimano contigisse: Et propterea post Esdræ obitum, vt diximus, a Mardochæo fuisse conscriptam; ac postea Scribarum cõsilio & opera, inter sacra volumina repositam, & connumeratam.

Ad alterum Bellarmini argumentum dicere possumus: Non mirum esse, quòd diuersimodè Plutarchus, & Auctor libri Esther, de Artaxerxis vxoribus scripserint. 4
Quandoquidem certum est, Ethnicos Scriptores, multo aliter referrè solitos esse, quæ ad sacram pertinent historiam, quàm in ipsamet sacra scriptura reperiatur; quemadmodum sub anno mundi 1656. num. 23. & 26. diximus, & pluribus exemplis planum fieri potest ex Iosepho primo Antiq. capitulo 4. & 8. Sed præcipue in toto ferè primo contra Apionem libro. Et item ex Eusebio libro nono, De Præparatione Euangelica cap. vlt. Vbi plura ab antiquis Ethnicorum Scriptoribus mutuata referuntur: De Diluuio. De Turre Babel. De diuisione linguarum. De Abrahamo. De Moyse, & alijs, valde diuersa ab his quæ de eisdem, in sacra scriptura legimus. Vnde sufficit, Plutarchum in hoc cum Auctore libri Esther conuenire, quòd vterque ponat, hunc Artaxerxem, duas habuisse vxores: præsertim cum fieri possit, vt quæ repudiata dicitur, etiam inscio ac inuito rege, postea clam veneficio fuerit interfecta; & quòd Esther, quia in Perside nata erat, non Hebræa, sed Persica; & insuper falso quoque eiusdem Artaxerxis filia, quod ab eo tantopere diligeretur, credita fuerit, a Græco præsertim scriptore.

Alia obiectio. Scio contra hanc positionem, quòd scilicet Artaxerxes Mnemon fuerit maritus Esther; alia posse obijci: nimirum, non videri verisimile, dictum Artaxerxem timuisse, ne Aman transferret regnum Persarum ad Macedones, vt legimus de Assuero Esther capitulo 16. versiculo 14. Siquidem, vt ait Iustinus in calce libri sexti, regnum Macedonum, vsque ad tempora Philippi patris Alexandri Magni, fuit valde obscurum; Et (vt tradit Diodorus libro decimo sexto sub anno dicti Philippi vigesimo) nonnisi anno regni eiusdem Philippi vigesimo, qui concurrit cum vigesimo quarto regni Artaxerxis Ochi, vt nostris patet in tabulis, cœperunt suspectæ esse Persis Macedonum vires. Præterea, quia oporteret Mardochæum supra ducentos vigintiquinque annos vixisse: nam Esther capitulo secundo versiculo sexto, & capitulo vndecimo versiculo quarto, dicitur translatus de Ierusalem cum Iechonia. totidem verò annos, a transmigratione Iechoniæ, ad duodecimum Artaxerxis Mnemonis annum, in quo constat Mardochæum fuisse superstitem, fluxisse, dinumerari potest in tabulis. Sed ad hæc respondere possumus. Ad primum, cum ipso Cardinali Bellarmino, loco supra numero secundo adducto, Artaxerxem non timuisse, quòd tunc Macedones cum regno Persarum de Imperio competere possent; sed ne Aman, genere Macedo, gentem suam tunc obscuram, translato ad se suosque Persarum Imperio, illustrare contenderet. Ad alteram obiectionem, de Mardochæo, dicimus cum Rabbi Paulo, Caietano, Melchiore Cano, Pererio, & eodem Cardinali Bellarmino, locis sub anno mundi 3456. numero secundo adductis, textus Esther proximè citatos, qui habent, Mardochæum translatum fuisse de Ierusalem cum rege Iecho- 5

Responsio.

Iechonia; rectè ita posse interpretari, vt sit sensus, Mardochæum, non in propria; sed parentum, aut maiorum suorum persona fuisse translatum. Neque enim noua est hæc interpretandi ratio, aut in sacris scripturis inusitata. Siquidem 2. Esdr. cap.7.ver.6.&7. inter illos, qui dicuntur redijsse de captiuitate, quos (inquit scriptura) transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis, numerantur Iosue, & Zorobabel: Et tamen constat Matth. cap.1.ver.12. Zorobabelem natum esse post dictam captiuitatem; Et idem credi potest de ipso Iosue, & multis alijs; quemadmodum apertè colligitur 1.Esdr.cap.3.ver.11.& 12. vbi dicitur, quòd qui non viderant templum Salomonis, exultabant videntes fundamenta templi Zorobabelis, qui verò primum viderant, flebant, arguentes ex fundamentorum crassitudine, posterius illud templum, ad prioris altitudinem attolli non posse. Signum ergo est, quod inter Iudæos qui reuersi fuerant de captiuitate Babylonica, plures nati erant post illam, & nunquam viderant templum Salomonis: Et nihilominus omnes dicuntur translati a rege Babylonis, nimirum aliqui in proprijs, alij verò in parentum personis. Scimus etiam Genes.cap.46. versic.27. & Deuter. cap.10. ver. 22. in illis septuaginta animabus, quæ dicuntur ingressæ cum Iacob in Ægyptum, computari etiam duos Iosephi filios iam in Ægypto natos, qui non aliter in dicto ingredientium numero includi posse videntur, nisi quatenus erant in lumbis patris sui Ioseph, quando ipse de terra Chanaan venerat in Ægyptum. Cur autem locis Esther allegatis scriptura commemoret Mardochæum duxisse originem a concaptiuis Iechoniæ; puto causam adduci posse duplicem; nempe alteram, vt per hoc commendaret ipsum Mardochæum, quòd scilicet non esset de progenie illorum, qui cum obstinato Sedecia, Dei voces per Ieremiam Prophetam sæpius eis inculcatas contemnentes, deditionem regi Babylonis facere recusarant; sed de prosapia eorum qui cum Iechonia, eidem Ieremiæ monitis, Deique iussionibus obtemperantes, vltro se dediderant regi Babylonis. Alteram vt planum fieret, quamobrem ipse Mardochæus, & Esther filia eius adoptiua, tantopere a rege exaltati fuerint, nimirum, vt præfati Ieremiæ vaticinia ostenderentur impleta. Recole duos illos calatos Prophetæ diuinitus præmonstratos, Ierem. cap.24. Alterum electissimarum ficuum; Alterum pessimarum refertos; Et eiusdem visionis expositionem ibidem subiunctam; Et intelliges quanta bona pollicitus sit Dominus ijs, qui cum Iechonia; & quanta cominatus fuerit mala ijs, qui cum Sedecia in captiuitatem ducti essent.

Exponuntur duo loci lib. Esther.

6 Ceterum haud me præterit, non deesse ex recentioribus, qui historiam Esther, sub Artaxerxe Ocho collocandam putent; & non improbabilibus id monstrare contendant rationibus. Verumtamen mihi multo magis arridet memorata grauissimorum veterumque Doctorum opinio; tum propter ea, quæ infra sub anno nu. 3690. num. 2. dicenda sunt; tum verò maxime quòd hæc sententia celebrior sit, & meo iudicio probabilior, ac etiam magis consentanea videatur his, quæ de prophetia septuaginta hebdomadarum Danielis, tradunt Pererius lib.10. in Danielem & alij; qui inuestigantes causam, cur septem priores hebdomades, separatim a reliquis memorentur; aiunt: id etiam esse factum, ad subsequens mysterium quodammodo præmonstrandum; nempe, quòd speciatim circa initia, & finem septem primarum hebdomadarum, Iudæi postea a Deo, singularibus quibusdam fauoribus domi, forisque afficiendi erant. Constat enim, quod circa ipsarum initia, Ierusalem ipsorum Metropolis reædificata est; & templum ampliatum atque munitum, vt sub anno mundi 3610.num.1.2.9.& 15. diximus: Circa verò finem earum, res eorundem Iudæorum, in Perside, admodum prosperè, & supraquam sperare poterant, sub Artaxerxe marito Esther, feliciter cesserunt: Annusquippe regni Artaxerxis Mnemonis septimus, in quo Esther ad regnum euecta est, incidit in annum hebdomadarum Danielis quadragesimum septimum, vt patet in tabulis, & ad septimam pertinet hebdomadam. Itaque vt ad rem redeamus, hac opinione supposita; quòd scilicet quæ in lib. Esther describuntur, sub Artaxerxe Mnemone gesta fuerint; dicimus quòd

Historiam Esther non sub Artaxerxe Ocho contigisse.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3651.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 205.

Somnia Mardochai prophetica.

1 ANNO regni secundo Artaxerxis Mmnemonis, qui Esther cap. 1. ver. 1. etiam Assuerus nuncupatur; Mardochæus Iudæus, de tribu Beniamin, qui habitabat in Susis vrbe Persarum regia, & erat vir magnus, ac inter primos aulæ regiæ; vidit prima die mensis Nisan, somnium illud duorum draconum inter se confligantium; & parui cuiusdam fontis, qui creuit in fluuium maximum, Esther cap. 11. ver. 2. vsq; ad finem capitis. Quo somnio portendebatur, maxima illa disceptatio, quæ postmodum orta est inter ipsum Mardochæum, & Aman; Et item mirabilis illa puellæ Esther exaltatio, de statu priuato & humili, ad regni thronum, & gloriam; quemadmodum disertè declaratur Esther cap. 10. ver. 4. vsque ad 12.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3652.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 206.

Assuerus fecit grande conuiuiū in quo Vasti regina repudiatur.

1 ANNO regni sui tertio, idem Artaxerxes siue Assuerus Rex Persarum, fecit grande illud celeberrimumque conuiuium, quod latè describitur Esther cap. 1. per totum. In quo quidem conuiuio Regina Vasti, quod a marito accersita, parere recusasset, repudiata fuit; Et hac occasione, vulgatum est edictum regium in omni Persarum Imperio; quo viri, vxorum suarum Domini declarabantur. Et nō multo post de mandato Regis, quesitæ sunt aliquot Virgines, cunctis speciosiores, de omni regno suo; & adductæ Susis in domo feminarum Regis, sub cura Egæi eunuchi, qui eis omnia ad victum necessaria, & quæcunque ad ornatum vellent, cumulatè prouideret; vt postea quæ magis placeret Regi, ipsa eius vxor esset, & Regina loco Vasti. Porrò inter prædictas Virgines, ducta quoque fuit Edissa, quæ alio nomine dicebatur Esther, filia fratris præfati Mardochæi; quam vtroque parente orbatam, ipse adoptauerat in filiam: Et hæc (quemadmodum ei præceperat Mardochæus) noluit indicare genus suum. Esther cap. 2. ver. 1. vsque ad 12.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3656.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 210.

Eliacim genuit Azor.

1 ANNO prædicti Assueri septimo, creditur Eliacim genuisse Azor, Matthæi cap. 1. ver. 13. iuxta ea, quæ de hac Saluatoris genealogia, in eodem Euangelio descripta, nos sub anno mundi 3461. num. 1. disseruimus: Vbi etiam diximus, quod tunc poterat Eliacim fuisse annorum quinquaginta vno, vt & apparet in tabulis.

Esther fit uxor Assueri, & regina.

2 Eodē anno eiusdē Assueri, seu Artaxerxis septimo, mēse anni Hebræorū sacri decimo, vel (vt aiūt lxx. Interpretes & Iosephus 11. antiq. c. 6. nō multo post initiū) duodecimo, ducta est Esther ad cubiculū regis, q eius incredibili pulchritudine, & gratia

captus;

captus, dilexit eam super omnes alias, ac legitimam duxit in coniugem; ponensq, diadema regni in capite eius, fecit eam, pro vasti iam repudiata, regnare: Insuper voluit nuptias eius magnificentissime celebrari cunctis Principibus ad regale conuiuium inuitatis; simulque gratiosis, de more, decretis per vniuersas prouincias, in communi lætitia, promulgatis; ac muneribus regali munificentia elargitis Esther cap. 2. ver. 16. vsque ad 19.

3 Per idem tempus, antequam Esther Regina se esse Iudæam prodidisset, Mardochæus, qui tum ad palatij ianuam morari consueuerat, detexit insidias duorum Eunuchorum, qui in primo palatij limine præsidebant, & nescio qua de causa aduersus Regem indignati, volebant illum interficere; detulit ergo eos Reginæ; & illa Regi ex nomine Mardochæi. Rex autem debitis inquisitionibus interrogationibusque præmissis, cum rem ita esse, vt delata fuerat, cognouisset; iussit vtrumque appendi in patibulo; & delationem a Mardochæo fideliter factam, in Annalibus adnotari, vt pro opportunitate, debitam ei gratiam referre posset. Esther cap. 2. ver. 21. vsque ad finem capitis.

Mardochæus detegit insidias Eunuchorum qui volebant regem occidere.

4 Post hæc Assuerus Rex exaltauit vnum de seruis suis nomine Aman, super omnes Principes regni sui; præcepitque vt omnes curiales flecterent ei genua, & adorarēt eum; quod cum Mardochæus Iudæus facere renuisset; non tumore inflatus superbiæ (quemadmodum ipsemet coram Domino protestatur Esther cap. 13. ver. 12. vsque ad 15.) sed ne honorem illum qui Deo principaliter tribui consueuit; homini dare videretur: Indignatus Aman de hac re nimis; & præ nimia mentis extolentia, paruipendens de vno Mardochæo vindictam sumere; cogitauit statuitque in corde suo, vniuersam Iudæorum nationem, in regno Assueri commorantem, perdere. Esther cap. 3. ver. 1. vsque ad 7. Quamobrem

Assuerus exaltat Aman, qui statuit perdere Iudæos.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3661.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 215.

1 ANNO prædicti Artaxerxis siue Assueri duodecimo, vt expresse notatur Esther c. 3. ver. 7. mense anni sacri 1. Volens Aman, ad solatium forte amicorum suorū, sortiri quonā tēpore deberet conceptū Iudæis interitū inferre; iussit coram se afferri vrnā schedulas continentē, singulis anni mensium nominibus, & singulis pariter mensium diebus notatas; & vna ex illis educta ac lecta, forte exijt, quæ his aut eiusmodi verbis signata erat: Die decima tertia mēsis duodecimi, qui apud Hebreos dicebatur Adar. Exinde ergo non distulit Aman quæ cogitauerat quantotius opere implere; & pro tēporis opportunitate hæc aut similia Regi suggerere: nimirū, reperiri in regno eius populum Iudaicum numero iam valde auctum, religione, ritibus, ac legibus a ceteris omnibus segregatum: & scita Regis contemnentem: non expedire bono publico, nec regij status securitati, illum amplius tolerare; ne adhuc magis insolesceret; & aut regno perniciem adferret, aut aliter Regibus negotium facesseret. Ad hæc, vt Regis animum facilius flecteret; pollicebatur, si Iudæi interire iuberentur, se decem millia argenti talenta regio fisco appensurum. Et hæc sunt (vt bene notat Rupertus lib. 10. De Victoria verbi Dei ca. vlt.) quæ olim indicauerat prophetia Danielis cap. 7. ver. 5. illis verbis: Et dicebant vrso, surge, comede carnes plurimas &c. Constat enim ibidem Vrsi typo significari Regem Persarum. Cum itaque Aman obtinuisset a Rege facultatem perdendi Iudæos; confestim litteras Regis annulo obsignatas (quarum exemplar legitur Esther cap. 13.) die eiusdem mensis primi decimo tertio, ad vniuersas regni Prouincias transmitti curauit; vt in singulis vrbibus & oppidis, omnes ad patrandum die decimo tertio mensis duodecimi prædictum facinus inuenirentur parati. Quod vt primum Iudæis innotuit; nihil aliud in domibus eorum, per cuncta oppida & loca, ad quæ crudele Regis edictū

Aman agit cū rege de perdendis Iudæis.

Mardochæus, & Esther cum populo suo plangunt imminentem Iudæorum interitum.

deuenerat, nisi fletus, & planctus, & eiulatus audiebantur. Quin & ipse Mardochæus, viso eodem edicto, quod (Rege & Aman conuiuia celebrantibus, & è conuerso cunctis Iudæis qui in vrbe erant flentibus) pendebat in Susis; tam repentino ac inopinato perculsus infortunio, scisis vestibus; & sacco indutus, ac cinere conspersus caput, ante palatij fores, præ nimia animi amaritudine, vsque adeo clamare cœpit, vt tanta eius afflictio Reginam latere non potuerit. Quæ cum tantæ nouitatis causas adamussim intellexisset; ac simul etiam, nullum aliud tam graui malo superesse remedium; nisi ipsamet, non sine maximo propriæ vitæ periculo; nimirum contra legem proximè latam, non vocata intraret ad Regem: Cumque tandem pro salute populi sui id facere decreuisset; vt recte ad tantum opus se præpararet; iussit Mardochæum, cum omni populo Iudaico, qui tum morabatur in Susis, triduo ieiunare, & orare; quod & ipsa quoque cum ancillis suis accuratè fecit. Esther capit. 4. per totum. Oratio autem eius habetur cap. 14. & illa quam habuit Mardochæus cum populo, descripta est cap. 13. ver. 8. vsque ad finem capitis.

Esther impetrat a rege, Aman occidi, & populum suum ab interitu liberari.

Exacto autem die tertio, Esther regio induta cultu, ingressa est atrium interius, 2
quod erat contra basilicam Regis, & primo quidem (quemadmodum late traditur cap. 15. ver. 4. & deinceps) exterrita est, & penè exanimata; mox a Rege erecta, & consolata; humiliter postulauit, vt Rex simul cum Aman, ad paratum sibi conuiuium venire non recusaret. quod statim impetrauit. post epulas ergo, ab exilarato Rege, de sua petitione interrogata; rursus vtrumque ad sequentis diei conuiuium, inuitat, pollicita tunc aperire Regi quid ab eo auderet optare. Interea denuo indignatus Aman aduersus Mardochæũ, quod sibi de palatio egredienti, non modo nõ assurrexisset; sed nec de loco motus esset; decreuit, de vxoris amicorũque consilio, postera die postulare a Rege, vt Mardochæum in excelsa cruce, quam protinus parari curauerat, suspendi iuberet. Sed contra accidit. Nam cum forte Rex noctem illam duxisset insomnem, iussissetque sibi afferri Annales, ac coram se legi; audiens se opera Mardochæi, a nece, quam sibi inferre duo eius Eunuchi parauerant, præseruatum; nec quicquam hactenus ei pro tanto beneficio fuisse repensum: Confestim accito Amã, præcepit ei, vt Mardochæũ diademate insignitũ vestibusque indutum regijs, & equo, de sella Regis impositũ, pedes ipse per plateã ciuitatis deduceret, ac tali a Rege dignatũ honore proclamaret. Quę vt primũ infelix Amã, licet alto cordis dolore pressus, præstare coactus est; confestim in domũ se recipiens, magna animi confusione ac perturbatione exagitatus; dum exalandi animi gratia, vxori, & amicis, quod ei præter spem euenerat, narrare aggreditur: Ecce ad Reginæ conuiuium vocatus, ire cõpellitur. Quo in conuiuio, Esther Regina a Rege interpellata, vt petitionem suam proferret; suppliciter rogare cœpit Regem, pro sua populique sui vita; vidensque eum super tali postulatione obstupescentem; breuiter exposuit Regi insidias, & omnia quæ contra se suosque pessimus ille Aman composuerat. Quibus auditis, Rex supra quam credi potest iratus, ipsum Aman in patibulo, quod ipse paulo ante Mardochæo parauerat, suspendi iussit; & domum eius Reginæ dono dari; & annulum Regis de manu Aman sublatum, Mardochæo consignari; quem Regina tum fassa est esse patruum suum; eundemque, consentiente Rege, primarium domus suæ administratorem constituit. Sed & cunctis quoque Iudæis Regina non modo salutem ac liberationem ab interitu impetrauit a Rege; nimirum, vt priores litteræ, quas Aman transmiserat; nouis litteris annulo Regis pariter obsignatis, irritæ fierent: Verum etiam vt è conuerso ipsis Iudæis concederetur, de hostibus suis vindictam sumere. Igitur die vigesimo tertio mensis tertij, qui dicebatur Siban, posteriores litteræ, tenoris, in postremo cap. libri Esher, expressi, per celeres veredarios transmissæ sunt ad vniuersas regni Artaxerxis Prouincias; & illamet dies decima tertia mensis duodecimi, quam impius Aman neci omnium Iudæorum destinauerat; nunc ipsis Iudæis ad vlciscendum se de inimicis suis constituta fuit; non sine ingenti ipsorum ubique lætitia. Qui, vt aduenit statuta dies, passim in cunctis regni Assueri regionibus, hostes suos impune trucidarunt; & diem sequentem in epulis, & gaudio læti duxerunt: præterquam in Susis, vbi quia hostium cædes, ad Reginæ instantiam, etiam die decima quarta perseuerauit; in qua & decem filij Aman, patibulis affixi fuerunt; epulæ in diem decimamquintam protractæ sunt. Quæ omnia fusius describun-

buntur Esther capitulo quinto, & deinceps vsque ad capitis noni ver. 17.

3 His peractis, recordatus est Mardochæus somnij duorum draconum, quod viderat anno regni eiusdem Assueri secundo; & ex rebus quæ acciderant inter ipsum, & Aman, intellexit interpretationem eius. Mox recolens in his omnibus immensa Dei beneficia, non solum erga se, & Reginam eius filiam adoptiuam, verum & erga vniuersum populum Iudaicum; ad perpetuam eorum memoriam recolendam; ipse pariter & Regina constituerunt dies illos, nimirum decimam quartam, & decimam quintam mensis Adar, pro festis in toto Iudaismo esse suscipiendos, & quotannis in lætitia, & misericordijs pauperum sollemniter celebrandos, quod in ipsis, luctus atque tristitia, cunctis Iudæis, diuino fauore, in hilaritatem gaudiumque conuersa essent. Et propterea semel atque iterum de hac re scripserunt omnibus Iudæis, in cunctis regni Assueri prouincijs commorantibus; qui prompto atque alacri animo susceperunt in sollemnem ritum perpetuo obseruandum, quæcunque Esther Regina, Mardochæusque mandauerant. Sanè hos dies festos, vbique postea apud Iudæos celebrari consueuisse, vsque ad tempora Iosephi, qui claruit Vespasiano, & Tito imperantibus; testatur ipsemet 11. Antiq. cap. 6. ad calcem. Quin etiam, vsque hodie in vsu esse, colligi potest ex ipsorum Hebræorum Kalendario, in quo nunc quoque notati inueniuntur. Quamquam suspicari quis possit, vel ipsum Iosephum, vel eius Interpretem allucinari in eo, quod ibidem subdit: eadem festa vocari Phruræa, quasi conseruatoria: Quia vt disertis verbis explicat scriptura sacra Esther ca. 9. ver. 26. re vera, nuncupata sunt Phurim idest Sortium; eo quod Phur, idest sors in vrnam missa fuerit. Nisi forte posterioribus temporibus, hæc festa ex vocis similitudine, etiam Phruræa, hoc est conseruatoria dici cœperint, quod olim in ipsis totum ferè Iudaicum genus fuerit conseruatum, & ab interitu liberatum. Ceterum, de prædicti Artaxerxis siue Assueri potentia, & fortitudine, & de magna ad eius Imperium accessione per ipsum facta; Item de præfati Mardochæi exaltatione; nimirum quod secundus esset a Rege; & quod admodum fauorabilis fuerit populo suo; breuiter tangitur Esther cap. 10. ver. 1. vsque ad 4. Vbi insuper hæc eadem in libris Medorũ atque Persarum descripta fuisse memoratur. Et hæc sunt, quæ latius in toto libro Esther descripta inueniuntur; gestaque sunt ab anno dicti Artaxerxis Assueri secundo, vsque ad duodecimum ferè expletum.

Dies Phurim quotannis celebrandi instituuntur.

De Assueri potentia, et Mardochæi exaltatione.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3683.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 237.

1 ANNO regni eiusdem Artaxerxis Mnemonis trigesimo quarto, oportet incidisse annum Iubilei vigesimi secundi: Siquidem iste est annus millesimus centesimus ab ingressu filiorum Israel in terram Chanaan, vt apparet in tabulis.

Iubileus 22.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3689.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 243.

1 ANNO regni sui quadragesimo circiter expleto, credimus Artaxerxem Mnemonem ex humanis excessisse; secuti Eusebium in Chronicis, & Bedam de sex æta-

Artaxerxes Mnemon moritur.

ætatibus mundi,& alios graues probatosque Auctores idem asserentes. Quamquam nos non lateat,variam fuisse de annis regni eius scriptorum sententiam. Plutarcus namque in vita ipsius, tribuit ei annos regni sexaginta duos; sed ei in hoc ferè ab omnibus,vel contradicitur, vel exponitur,computasse in dicto numero etiam plures annos, quos(inquiunt)cum patre regnauerat. Alij absolutè dicunt, ipsum regnasse annis quinquaginta quinque. Alij quadraginta nouem. Alij quadraginta tres,& attigisse quadragesimum quartum. Sed quod prius diximus, verius esse putamus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3690.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 244.

Regnat in Perside Artaxerxes Ochus.

1 ANNO postero,regnauit in Perside alius Artaxerxes,qui fuit Persarū rex duodecimus, cognomine Ochus, quod magnum interpretari perhibent, tenuitq; regnū annis viginti sex, vt asserunt Eusebius,& Beda, locis paulo ante citatis, & Adonis Chronicon,quos hic quoque sequimur: tametsi non desint, qui eundem viginti tres tantum (vt Sulpitius libro historiæ sacræ 2.) aut ad summum viginti quattuor annos in regno exegisse crediderint. Hic sæuissimus regum appellatur apud Q. Curtium li.10. post medium. Vbi obiter refertur,dictum Ochū octoginta fratres Sysigābis,quæ fuit Darei postremi mater, vno die trucidasse,adijcisseque stragi tot filiorū patrem. Idem videtur de hoc rege sensisse Sulpitius vbi supra de ipso ita scribens: Idem Ochus (vt in sæcularibus quibusdam scriptis legi) natura immitis,cupidusq; bellorum traditur. Nam & arma finitimis intulit, & Aegyptum, quæ ante multos annos desciuerat, bello recuperauit. Quo tempore etiam sacra eorum, & Apim in Deum receptum, irrisisse traditur. Quod postea Baguas spado eius, natione Aegyptius indignatus, contumeliam gentis, morte regis vltus est.

Quod sub eo non acciderit historia Esther

2 Eundem Ochum Sulpitius ibidem, putauit esse illum Nabuchodonosor, sub quo accidit historia Iudith; eo ductus argumento,quod ille Vagao,qui Iudith capit. 12. ver. 10. & cap. 13. ver. 1. & cap. 14. ver. 13. memoratur,quemque ipse vocat Bagua, fuerit idem cum illo Artaxerxis Ochi seruo, cuius mentionem faciunt Diodorus lib. 17. & Iosephus 11. Antiq. cap. 7. sub nomine Bagoses. Sed fallitur Sulpitius. Siquidem Vagao cuius meminit liber Iudith, non erat immediatè seruus regis Nabuchodonosor,sed eunuchus Holophernis dicti regis militiæ principis,seruiebatq; dicto Holopherni, tamquam eius cubicularius,vt ibidem patet. At verò ille de quo agunt Diodorus & Iosephus, erat Dux copiarum, & Imperator exercitus dicti Artaxerxis, vt exprimit Iosephus vbi supra; tantæque auctoritatis in Perside, vt (eodem Diodoro teste) quos vellet Persis reges constitueret, vel auferret. Quare non minus isti, Vagao scilicet & Bagoses, erant inter se diuersi, quàm eorum Domini reges vel quorum alter,nimirum Nabuchodonosor regnabat in Niniue,alter verò, nempe Ochus,in Perside. Sed & tempora quoque ipsorum, necesse est fuisse ab inuicem valde distantia. Nam oportet ipsum Nabuchodonosor regnasse non multo postquam Iudæi de Babylonica captiuitate redierant, vt colligitur Iudith capit. 5. ver. 23. Ochi autem tempora, proximè ad ducentesimum, a soluta captiuitate annum accessisse, dignosci potest in tabulis.

Templi Ierosolymitani pollutio sub Ocho secuta.

3 Regnante præfato Artaxerxe Ocho, credimus acta esse in Iudæa, quæ scribit Iosephus 11. Antiq. cap. 7. Videlicet de pollutione templi facta a dicto Bagoses; & de tributo tunc Iudæis imposito, alijsque pœnis per septennium ab eisdem exactis,ob impiam necem a Ioanne (qui 2. Esdr. cap. 12. versic. 11. appellatur Ionathan) tunc summo Sacerdote, fratri suo Iesu illatam. Vnde inferri potest,non satis firmam esse opinionem eorum, qui historiam Esther, sub hoc Artaxerxe Ocho collocare non dubitarunt. Quandoquidem si Bagoses fuisset adeo potens apud regem maritum

Esther;

Esther; quomodo posset verum esse quod expresse traditur Esth. cap. 10. ver. 3. nempe Mardochæum fuisse secundum a rege? Sed, si erat secundus a rege; quomodo permittere potuit a seruo eiusdem regis se inferiore, tantam, tamque diuturnam inferri populo suo calamitatem? præsertim cum ex loco Esther proximè citato constet, Mardochæum quæsisse bona populo suo, hoc est, fuisse perpetuum eius protectorem. Sed & si minus aliquid hac in re valuisset apud regem ipse Mardochæus; quis dubitet reginam Esther facilius potuisse populum suum ab illa vexatione liberare? Et hæc dicta sint ad comprobationem eorum, quæ sub anno mundi 3650. nu. 6. tradidimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3694.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 248.

1 ANNO Olympiadis centesimæ quintæ primo, qui concurrebat (vt patet in tabulis) cum anno regni Artaxerxis Ochi quinto, regnare cœpit in Græcia Philippus pater Alexandri Magni, qui postea Persarum Monarchiam transtulit ad Græcos. Sanè gesta horum duorum regum, per singulos ipsorum annos digesta, sigillatim tradit Diodorus Siculus, duobus integris libris, nimirum Bibliothecæ historiæ lib. 16. & 17. Vbi continuatam rerum præcipuarum, quæ ab hoc tempore, vsque ad annum Olympiadis centesimæ decimæ quartæ primum, inter Græcos, & Persas acciderunt, historiam, quisque pro libito legere poterit.

Regnat Philippus in Græcia siue in Macedonia.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3707.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 261.

1 ANNO regni Artaxerxis Ochi circiter decimo octauo, oportet quod Azor genuerit Sadoc, quemadmodum apud S. Matthæum cap. 1. ver. 14. legimus: Suppositis tamen his quæ nos sub anno mundi 3461. num. 1. de eiusmodi generationũ temporibus, probabiliter teneri posse ostendimus. Poterat autem esse tunc Azor annorum circiter vno, & quinquaginta, vt ibidem & in tabulis traditur.

Sadoc genuit Azor.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3715.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 369.

1 ANNO regni sui vigesimo sexto circiter expleto, Artaxerxes Ochus cessit è vita. Totidem enim annos ipsum regnasse, iam sub anno mundi 3690. nu. 1. probatum est. Hunc Bagoas eius spado, potione medicata interfecit, & filium eius iuniorem, nomine Arsen, fratribus occisis, regem pro patre constituit; vt scribunt Diodorus in lib. De gestis Alexandri, sub anno regni eius primo; Et Sulpitius sacræ historiæ lib. 2.

Artaxerxes Ochus moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3716.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 270.

Regnat in Perside Arsas.

1 ANNO igitur insequenti, regnauit in Perside Arsas, qui fuit decimus tertius idemque penultimus illius Imperij Rex. De cuius regni annis, quamquam varia fuerit Scriptorum sententia, alijs asserentibus, ipsum vno duntaxat anno regnasse; alijs tribus; alijs quattuor: nos tamen mediam viam secuti, probabilius credimus, ipsum tres tantum annos, illosque incompletos in regno exegisse.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3718.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 272.

Moritur Arsas rex Persarum.

1 ANNO regni sui tertio, Arsas Persarum Rex decimus tertius interemptus est. Nam vt prodit Diodorus loco citato; præfatus Bagoas eundem quoque Arsen, qui iam annum tertium regnabat, cum omni prole sua extinxit; Et Dareum filium Arsani, qui fuerat Ochi frater, Regem fieri curauit. Itaque

Regnat in Perside Dareus siue Darius.

2 Eodem anno, adhuc Philippo in Macedonia (vt testatur ibidem Diodorus) regnante; regnauit in Perside memoratus Dareus siue Darius, qui fuit decimus quartus vltimusque Persarum Rex, & Ochi ex fratre nepos, vt iam dictum est; Quamquam ipsum aliqui de stirpe regia nequaquam extitisse contendant; sed quod amicus esset prædicti Bagoæ, & vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis, ad regiam dignitatem ascendisse. Porrò hunc Darium, quem aliqui Codmanum; aliqui Melam vocant; & de annis regni eius inter se discrepant; nos cum Diodoro, Iustino, Eusebio, B. Hieronymo, Beda, & alijs noonullis, annos sex regnasse credimus. Accidit autem hoc Dareo regnante, vt memoratus Bagoas, qui ipsum in Regem eligi curauerat, eundem veneno tollere voluerit; sed Dareus præcognita fraude, oblatum sibi poculum iussit illico ab eodem Bagoa ebibi; quo hausto interijt; vt idem tradit Diodorus vbi supra. Ceterum quattuordecim Persarum Reges, a nobis hactenus enumeratos; eodem ordine, atque ijsdem prorsus nominibus, breuiter recensent B. Hieronymus super capite Danielis 7. & Eusebius in Chronicis: Vnde liquido apparet ficticiam prorsus esse ac falsam Methasthenis Anniani historiam, quæ octo tantũ extitisse tradit Persarum reges.

Moritur Philippus Macedonia rex.

3 Eodem item anno, videlicet non multo postquam in Perside cœperat regnare Dareus; Philippus Macedoniæ Rex, inchoato iam regni sui anno vigesimo quinto, & Olympiadis centesimæ vndecimæ, primo, apud Ageas oppidum perijt; a Pausania Ceraste filio, ex Orestarum gente, interceptus, vt scribunt Iosephus 11. Antiq. cap. 8. & Diodorus in calce lib. 16. & Iustinus sub finem lib. 9. Huic successit in regno filius eius Alexander, qui postea dictus est Magnus. Nam vt erat animo excelso, Macedoniæ regno non contentus, ita confestim cum alijs Græciæ vrbibus prouintijsq; agere cœpit, vt omnium tandem Græcorum Dux atque Imperator aduersus Persas declaratus fuerit. Sed toto ferè primo regni sui anno, exortos quosdam in Græcia Thraciaq; contra se tumultus, sedare armisque compescere compulsus est. Cumq; etiam Pæoniam, & Illyricum, locaque ijs finitima, deuictis aliquot Gentibus quæ rebellauerant, sibi obsequentia reddidisset; bellum contra Thebanos a se deficientes suscepit, feliciterque confecit, capta ac funditus euersa Thebe; sicque ceteris timo-

Regnat Alexãder magnus.

rem

rem incussit, ac præcipuè Atheniensibus; quos denique, rogatus, in gratiam recepit. Postremo in Macedoniam reuersus, cogitare cœpit, & consulere de bello Persis inferrendo; vt ex Diodoro non procul ab initio libri 17. qui totus est de gestis Alexandri, & Iustino lib. 9. & Orosio lib. 3. capit. 16. & suplemento lib. 2. Q. Curtij colligi potest.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3719.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 273.

1 ANNO regni sui secundo, Alexander cum exercitu Hellespontum veniens, traiecit in Asiam; & ad Granicum fluuium Memnone Darei Duce, qui contra se venerat, superato; in Lydiam contendit, ibique Sardes, arcesque eius cum thesauris ibidem repositis, Præfecto deditionem faciente, recepit; mox Miletum, Halicarnassumque expugnauit. hæc de Alexandro; fusius prosequitur Diodorus libro paulo ante citato. Quamquam autem Alexandri Magni res gestas, præter Diodorum libro citato. Alij quoque Scriptores posteritati mandarunt; videlicet Arrianus Philosophus, qui Adriani Imperatoris temporibus floruit; & Q. Curtius decem libris integris; Et ex Trogo Pompeio Iustinus lib. 11. & 12. Et Orosius lib. 3. capit. 16. vsque ad 20. & alij: Nos tamen, quæ de eodem Alexandro deinceps, Chronologiæ duntaxat continuandæ gratia, breuiter ac celeriter percurremus; ex præfato potius Diodoro (quia eas per annos singulos ordinatè recenset) desumenda censuimus.

Alexāder traiecit in Asiam vbi vicit Darei Ducem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3720.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 274.

1 ANNO tertio Alexander, Issum insignem Ciliciæ vrbem terrore iniecto recepit; ibique Dareum ad se cum validissimo exercitu accedentem memorabili admodum prælio deuicit; eundemque, cæso ad Issum exercitu, totaque familia eius capta, in Babylonem fugauit: Et licet victor admirabilem erga ipsius Darei matrem, vxorem, & duas filias nubiles, filiumq; annorũ senũ captiuos, exhibuerit humanitatem: non tamen adduci potuit, vt pacis conditiones tametsi honestissimas sibi a Dareo exhibitas reciperet.

Dareum prælio victum fugat in Babyloniam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3721.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 275.

1 ANNO regni sui quarto, qui, teste Diodoro, erat Olympiadis centesimæ duodecimæ primus, Alexander in Aegyptum contendens, ad Syriam Phœniciamque peruenit; vbi obuios habuit multos Reges, quorum, pro meritis, alios in societatem suscepit, alios mutauit, alios perdidit; Damascum cepit, & Sidone, occu-

SyriamPhœniciam, et Iudæã occupauit.

occupata, Tyrum Gazamque expugnauit; ceteras vrbes facile recepit, locorum
cultoribus vltro se ei dedentibus: Mox Iudæis iratus, quod ei Tyrum obsidenti,
auxilium ferre recusassent; cum exercitu Ierosolymam properans, a Iaddo summo
Iudæorum Pontifice, qui cum Sacerdotibus sacro pariter habitu indutis eidem, di-
uino consilio, obuiam venerat, præuentus; in primo eius aspectu mirabiliter placa-
tus est; Deumque Iudæorum, cuius sanctissimum nomen aurea insculptum lamina,
Pontifex in fronte gerebat, pie humiliterque adorauit; Et Pontifici quoque debitũ
honorem habuit: Postea a Iudæis honorificentissime exceptus, atque in vrbem de-
ductus; eidem Deo, cuius ope, de Persis victoriam reportare sperabat, hostias obtu-
lit; & visa Danielis Prophetia, quæ refertur Daniel.cap.8.ver.5.vsque ad 9. & ibi-
dem ver.20. & 21. declaratur, de Rege Græco, qui Persas erat subacturus; in sua spe
admodum confirmatus; eisdem Iudæis multa benignè concessit; quæ latè prosequi-
tur Iosephus 11. Antiq.ca.8. quamuis annum quo hæc acta sint, nequaquam signet.
Et quidem non ignoramus Eusebium in Chronicis, hæc eadem sub anno Alexandri
sexto posuisse; Veruntamen hac in parte libentius sequimur ponentes hæc sub an-
no quarto accidisse. Nam si post hæc, idem Alexander Aegyptum cepit, vt ibidem
indicat Eusebius, & expresse tradunt Diodorus vbi supra, & Iosephus in calce libri
citati; & deinde etiam eodem anno regni sui sexto, vt mox dicemus, deuicto iterũ
Dareo, maiorem Imperij Persarum partem occupauit; profecto non videtur tam
multa, vno eodemque anno agere potuisse; præsertim cum Tyrum, non nisi post sep
tem mensium, & Gazam itidem duorum mensium obsidionem, ceperit; quemad-
modum ibidem testatur Iosephus. Itaque magis verisimile est, Alexandrum quar-
to quidem anno, Damascum, vt diximus, & Sidonem, & Tyrum, & Gazam expu-
gnasse, ceteras verò Syriæ ac Phœniciæ vrbes, totãq; Iudæã in deditionẽ accepisse;
ac deinde quinto, & sexto anno cetera peregisse, quæ consequenter nos (paucis dũ-
taxat ex Iosepho interpositis) ex ipso Diodoro summatim excepta subiungemus.

Eodem anno, eo scilicet tempore quo Alexander Tyri expugnationem aggredi 2
parabat; quidam Satrapa genere Cutheus, nomine Sanabaletes; (is forte, quem a
Sanabaletes defecit a Persis ad Græcos.
Iudæa fugauerat Neemias, vt dicitur secundo Esdræ capitulo vltimo, versiculo
vigesimo octauo) vel potius eiusdem filius, aut nepos, Cui Darius Persarum Rex,
Samariam gubernandam tradiderat; nacta temporis opportunitate, a Domino
suo defecit; & assumptis de prouincia sua octo millibus virorum, ad Alexandrum se
contulit; eidemque se ipsum, totamque Samariam tradidit; ac non multo post, ob-
tenta ab eo licentia, ædificauit in monte Garizim, qui imminet Samariæ, templum
Aedificat templum in monte Garizim.
Ierosolymitano simile; in quo Manassem generum suum, Pontificem constituit; ra-
tus se amplissimum hunc honorem, filiæ suæ posteris relicturum, vt scribit Iosephus
11. Antiq.cap.8. Causam huius facti refert idem Auctor ibidem, & cap. præceden-
ti, inquiens: quod cum Sanabaletes dedisset Nicaso filiam suam vxorem ipsi Manas- 1
se, qui erat frater Iaddi summi Pontificis Ierosolymitani; vellentque propterea Iu-
dæi arcere ab altari ipsum Manassem, nisi dimitteret vxorem alienigenam, quam cõ-
tra legem duxerat; ipseque socerum adijsset, dicens, diligere se quidem Nicaso vxo
rem suam; verumtamen nolle ob ipsam sacerdotio priuari: respondit Sanabaletes,
non sacerdotium tantum, si filiam suam vxorem retineret; sed & Pontificatum ei
paraturum, & eundem totius prouinciæ suæ Principem facturum. Itaque hisce pol-
licitationibus fretus Manasses, cum apud socerum permansisset; ille postmodum ei-
dem promissa adimpleuit, modo paulo ante exposito. Confugientibus deinde ad
Manassem alijs Sacerdotibus Iudæis, qui & ipsi vxores duxerant alienigenas; eisdẽ
quoque, Sanabaletes præbebat pecuniam, & agros quos colerent, & domicilia, ac
modis omnibus ambitionem sui generis adiuuabat. Habitabant autem isti gentis
Iudaicæ desertores, in Sichima, quæ tunc erat Samaritanorum caput, ad montem
Garizim sita, vt testatur Iosephus, non procul a fine citati capitis. Porrò iste mons
Garizim, ille est quem, suppresso nomine indicauit mulier illa Samaritana Ioan.cap.
4.ver.20. & 21. dicens; Patres nostri in monte hoc adorauerunt; & vos dicitis, quia 1
Ierosolymis est locus, vbi adorare oportet. Cui Christus respondens, subiungit:
Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Ierosoly-
mis, adorabitis patrem. Ex quibus verbis manifestè apparet, post ædificatum templũ

in

in Garizim, ortam esse deinceps perpetuam de vero ac legitimo adorationis loco contentionem, inter Iudæos ac Samaritanos; illis asserentibus, esse templum Ierosolymitanum; istis verò contra affirmantibus, esse templum iu Garizim postea excitatum. Quam contentionem, perdurasse etiam vsque ad tempora Ptolemæi Lagi regis Aegypti, scribit Iosephus 12. Antiq. cap. 1. & item regnante Ptolemæo Philometore; qui pro Iudæis sententiam tulit, vt idem tradit Iosephus 13. Antiq. cap. 6. Quin etiam Christi temporibus extitisse, patet ex loco S. Ioannis proximè citato.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3722.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 276.

1 ANNO regni sui quinto, Alexander Aegyptum cum omnibus copijs intrauit; vrbesque omnes sine labore recepit, Aegyptijs ipsum læto animo suscipientibus, quòd Persarum Imperium execrarentur, quoniam nonnulla ex Idolis suis Persæ subuerterant; & speciatim Artaxerxes Ochus, qui eosdem Aegyptios denuo subiugauerat, eorum sacra, & præcipuum inter ipsorum Deos Apim contemptui habuerat; vt sub anno mundi 3690. num. 1. tactum est. Item Alexander vrbem in Aegypto celeberrimam condidit, atque ex proprio nomine Alexandriam appellari voluit. Hanc dictæ vrbis ædificationem, quam Diodorus lib. 17. sub anno regni Alexandri quinto ponit; Eusebius in Chronicis refert in annum Alexandri septimum, quem facit Olympiadis centesimæ duodecimæ tertium: Solinus verò cap. 34. ait Alexandriam fuisse ædificatam Olympiade duodecima supra centesimam L. Papirio, & C. Pætelio Coss. Qui tamen consulatus apud Onuphrium in fastis, non in duodecima, sed in decimatertia supra cẽtesimam Olympiade competere videtur; Verum quicquid sit de consulatu, omnes conueniunt in Olympiade; Et quòd spectat ad Alexandri annum, nobis Diodori opinio videtur probabilior; quia Alexander anno regni sui septimo, non in Aegypto sed in orientalibus Asiæ regionibns morabatur, vt ex infra dicendis apparebit: Nisi forte Diodorus, de inchoata vrbis fabrica, Alij verò de eadem iam penè expleta intelligi debeant. Compositis autem Aegypti rebus, Alexander in Syriam reuersus est, vbi alias iterum pacis conditiones, prioribus multo ampliores, sibi a Dareo oblatas acceptare recusauit; sed contra eum progrediens; & ad vicum nomine Arbela cum eo congressus, ipsum denuo superauit, & in Mediam turpiter confugere compulit.

Alexãder Aegypto potius, Alexandriam condidit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3723.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 277.

1 ANNO sexto, Alexander acceptis in Arbela Darei thesauris, armorumque apparatu, & commeatu admodum copioso, venit in Babylonem; vbi lautè exceptus, ibidem aliquantisper militem largè donatum recreauit; mox Susa occupata, ingentes Darei thesauros ibi quoque repertos, sustulit. Nec multo post Persepolim item cœpit; vbi Persarum regiam, suasu temulentæ mulieris, incendit; indeque alijs thesauris amplioribus asportatis, ad reliquas Persidis vrbes occupandas profectus; quasdam vi cepit; quasdam per deditionem obtinuit. Denique ad ipsum Dareum inquirendum castra mouit; qui cum Bactra se ex fuga recepisset, a præfecto eius regionis Besso, per seditionem captus, atque interemptus est. Quod

Darei thesauris occupatis, ac tãdẽ ipso extincto, regnum Græcorum crexit.

vbi resciuit Alexander, qui, cum cum equitatu insequebatur; curauit eum more regio sepeliri. Et tunc tandem Monarchia Persarum omnino extincta, nouum erexit Imperium; nimirum illud, quod in sacris scripturis, inter primaria quattuor mundi regna, tertio loco ponitur; & de quo etiam accipi debet, quod legimus initio lib. 1. Machab. illis verbis: Et percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, Darium Regem Persarum &c. non enim sensus illius loci est, quod ante Alexandrum nullus alius in Græcia regnauerit (hoc namque falsum esset) quandoquidem tum ex Eusebio in Chronicis, tum ex alijs grauissimis Scriptoribus, apertissimè constat plures in Græcia, quin etiam specialiter in Macedonia Reges extitisse ante Alexandrum; verum iccirco dicitur Alexander primus regnasse in Græcia, quod non solum fuerit Regum Græciæ omnium maximus; sed etiam quia ipse re vera fuit primus, qui occupato Persarum Imperio; instituit maximum illud regnum, quod postea per antonomasiam, regnum Græciæ, seu Græcorum Monarchia, appellatum est.

Exponitur locus 1. Macha.

Ceterum grandis hæc victoria, quam Alexander de Dario reportauit, ante ducentos viginti, & amplius annos, vt patet ex tabulis, præmonstrata fuerat Danieli, in ea visione hirci, qui aduersus arietem præualuisse describitur Daniel. ca. 8. per totum; vt ibidem ver. 20. & 21. exponitur hisce verbis: Aries duo cornua habens, Rex Medorum est atque Persarum: hircus verò caprarum, Rex Græcorum est.] Super quæ verba, B. Hieronymus sic ait: Aries videlicet Darius Arsami filius, in quo Medorũ, & Persarum regnum destructum est. Porrò hircus caprarum, qui veniebat ab occidente; & propter nimiam velocitatem, terram tangere non videbatur; Alexander est Rex Græcorum, qui subuersis Thebis, in Persas arma corripuit; & apud Granicũ fluuium inito certamine, Darij Duces superauit; Et ad extremum, ipsum percussit arietem; & duo eius confregit cornua, Medos atque Persas; misitque eum sub pedibus suis; & vtrumque cornu, suo subiugauit imperio. hucusque B. Hieronymus. Eundem Regem Græcorum Daniel ca. 7. ver. 6. comparauit Pardo: quia vt ibidem S. Hieronymus dicit; Pardus bestia est velocissima, quæ præceps fertur ad sanguinem, & saltu in mortem ruit: nihil enim Alexandri victoria velocius fuit; qui ab Illyrico & Adriatico mari, vsque ad Indicum Oceanum, & Gangem fluuium, non tam prælijs, quam victorijs præcucurrit; & sex annis partem Europæ, & omnem sibi Asiã subiugauit. De eodem Alexandro idem Propheta cap. 11. ver. 3. ait: Surget verò Rex fortis, & dominabitur potestate multa, & faciet quod placuerit ei; & cum steterit, conteretur regnum eius.] Quem locum exponens B. Hieronymus. Perspicuè, inquit, de magno Alexandro Rege Macedonum loquitur; qui Philippi filius fuit. Hic enim Illyricis Thracibusque superatis, victa Græcia, Thebisque subuersis, trãsiuit in Asiam; & fugatis Darij Ducibus, vrbem Sardis cepit; posteaque capta India; & vrbe Alexandria condita; cum triginta, & duos ætatis haberet annos; & duodecimum ageret Imperij annum; in Babylone, veneno perijt. hæc Sanctus Hieronymus.

Alexandri de Dario victoria a Daniele olim prænunciata.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3724.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 278.

ANNO igitur proximo, qui (vt apparet in tabulis) fuit Olympiadis centesimæ duodecimæ tertius, cessauit secunda Mundi Monarchia, quæ Persarum dicitur; & cœpit tertia, quæ Græcorum appellata est. Nam etsi anno regni sui quinto Dareus postremo victus profligatusq; fuit; conuenientius tñ vr̃, hanc Imperij mutationẽ, a nece eiusdẽ Darei, quæ sub finem anni præcedentis contigit, exordiri: ipse enim quoad vixit, postremi Persarum Monarchæ titulum obtinuit. Oportet ergo ipsam

Incipit Monarchia Græcorum.

ipsam Persarum Monarchiam perdurasse per annos septē supra ducentos: tot enim ab initio Monarchiæ Cyri ad hoc tempus dinumerari possunt in tabulis; ad quam opinionem proxime accessit Dionysius Halicarnasseus non procul ab initio libr. 1. Antiq. Romanarum ita scribens: Persæ porrò Medis deuictis, Asia quidem penè tota tandem potiti sunt: ceterum Europæas gentes bello tentare ausi, non multum profecerunt; nec vltra ducentos annos permanserunt in rerum fastigio. Sic Halicarnasseus. Vnde patet toto aberrasse cælo Hebræos,& cum eis Lyranum,qui Persarum Imperium minus centum annis stetisse putarunt.

2 Quamquam autem Monarchia Græcorum,ab hoc circiter tempore, vt dictū est, cœperit;ita vt primus eius annus cum hoc anno,qui erat regni ipsius Alexandri septimus, penè totus concurrat: Nihilominus apud Asiaticos æra regni Græcorum non fuit inchoata, nisi ab eo tempore, quo regnum inijt in Asia Seleucus huius nominis primus,qui etiam dictus est Nicanor; duodecim videlicet annis post Alexandri Magni obitū;& ex consequenti saltē decē & octo annis a nece Darei, extinctaq; Persarum Monarchia: & propterea qui scripserunt libros Machabæorum; cum essent Iudæi, & consequenter Asiatici; numerant annos regni Græcorum, non ab initio Monarchiæ Alexandri sed ab exordio regni memorati Seleuci; quemadmodum sub anno mundi 3742. num. 2. probabitur. Nuncupatum autem fuit regnum Græcorum, non quia semper fuerit huius regni caput in Græcia; aut sub vno Rege; aut sedem in vna tantum vrbe habuerit, sicuti regnum Assyriorum,& Chaldæorum, atque Persarum: sed quia initium habuit, partumque fuit ab Alexandro,qui erat natione Græcus; & ipso mortuo, diuisum est (vt sub anno mundi 3730. num. 3. dicemus) inter amicos eius, qui pariter erant Græci: Vnde regnum hoc rectè dicitur perdurasse, donec omnes præfatorum Alexandri amicorum successores,a Romanis postea victi, & regna eorum subiugata sunt. Et quia post cetera omnia,Ægypti regnum deuenit in potestatem Romanorum; ideo totius regni Græcorum finis, rectè ponitur in anno pugnæ Actiacæ; quando scilicet Augustus Cæsar,Antonio,& Cleopatra deuictis, ipsam Ægyptum prorsus Imperio Romano subiecit. Nam etsi antea Iulius Cæsar post superatum Pompeium, bellum gesserat cum Ptolemæo Aulete Ægypti Rege, qui postremæ pater fuit Cleopatræ, vt ex Cicerone testatur Strabo lib. 17. In quo bello adiutus valde fuerat ab Antipatro patre Herodis Ascalonitæ; quemadmodum scribit Iosephus 14. Antiq. cap. 14. & 15. Verumtamen ipse Cæsar deuicto Ptolemæo; regnum, Cleopatræ, & fratri eius minori concesserat. Sic enim scribit Suetonius in vita Cæsaris cap. 35. Neque deinceps Ægyptus redacta est in prouinciam; nisi, vt dictum est, quando Augustus, Antonio,& Cleopatra, ad Actium, nauali prælio, superatis; magnus Orbis Monarcha effectus est. Itaque si regni Græcorum anni ab initio Monarchiæ Alexandri numerentur;erunt (vt etiā sub anno mundi 4023.nu.2.dicendum erit) trecenti. Totidem enim inueniuntur, a subacto Persarum Imperio; (quod diximus accidisse anno Olympiadis centesimæ duodecimæ,tertio) ad pugnam Actiacam quæ(vt infra suo loco probabitur) facta est anno Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ secundo. Sin autem annos regni Græcorum, a prædicto Seleuco supputare voluerimus; dicendum erit idem regnum stetisse annis ducentis viginti septem aut viginti octo, quia longe ante Actiacam pugnam,a Romanis subiugatum fuit,vt sub anno mun. 3970.nu.3. patebit.

Apud Asiaticos regnum Græcorum unde incipiat.

Regnum Græcorum cur sic dictum.

Quot annis perdurauerit.

3 Eodem anno regni sui septimo, Alexander milites suos, ob victorias de Dareo gloriosè latas,super debita stipendia, muneribus amplissimis donauit. Deinde Hyrcaniam,aliasque prouincias secus mare Caspium subegit. Mox consuetudine cum Amazonum Regina per aliquot dies habita; ad luxum deinceps Asiaticum declinare cœpit: & nihilominus aliquot bella in eisdem regionibus, tum per se, tum per Duces suos feliciter confecit. & detecta quorundam conspiratione contra se excitata,capitale de reis suplicium sumpsit.

Alia Alexandri gesta anno regni sui septimo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3725.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 279.

Acta Alexandri anno regni sui octauo.

ANNO octauo qui, iuxta Diodorum, erat Olympiadis decimæ tertiæ supra centesimam, primus; Alexander, septentrionales quasdam regiones, niuibus alijsque cæli iniurijs horridas subegit. Et eas item quæ ad Caucasi montis radices iacebant. Vbi prope aditum, qui in Mediam ducit, vrbem condidit, quam ex nomine suo Alexandriam nuncupauit; & prope ipsam ad vnius diei iter, alias vrbes, in quas colonos multa millia barbarorum hominum traduxit. Mox in Bactrianã contendit, vbi Barbaros quosdam Ducis sui nece perterritos, in deditionem recepit; & Bessum Darei interfectorem, qui se Regem fecerat, a Barbaris traditum; fratri, cęterisque Darei consanguineis, vt pro ipsorum libito suplicium de illo sumerent, concessit; qui Bessum contumelijs, cruciatibusque innumeris affectum, deniq; minutatim concisum, frusta eius fundis varias in partes iacta, disperdiderunt. Post hæc, cum mercenario exercitu, pugnat Alexander, & victor vrbes plurimas ac præcipuè locum penè inuium saxi cuiusdam magni circuitione, rupibusq; asperrimis, ac vallibus profundissimis natura munitissimum, a Barbaris occupatum, obtinuit. Cumque ad vlteriora progrederetur; & quidam Indus, nomine Aphices, cum viginti millibus hominum loca, qua Alexandro transeundum erat, occupasset; ecce idem Aphices, a quibusdam interemptus est, & caput eius Alexandro allatum. Denique Indo fluuio transmisso, Alexander Mophim Regem vltro ad se venientem, in deditionem accepit; regnoque eidem elargito, ipsum deinceps amicum, & socium habuit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3726.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 280.

Gesta Alexandri in India.

ANNO regni sui nono, Alexander insignem de Poro Indorum Rege victoriam reportauit, eodem Poro in conflictu grauiter sauciato, duobusque filijs suis cũ exercitu interemptis. Duas ciuitates extruxit. Regi Poro, vt primum ex curatione conualuit, quod egregie admodum pugnasset, imperium mira liberalitate restituit. Alterum Regẽ nomine Sabisarum, qui tardius Poro in auxilium superuenerat, terrore iniecto, vt imperata faceret, compulit. Contra alium Porum, prioris ex fratre nepotem, qui ad Gangaridas se contulerat; misit vnum de Ducibus suis cum exercitu, vt regnum eius occuparet, priorique Poro traderet. Ipse verò Alexander Andrestarum terris, partim vi occupatis, partim deditione receptis; ad Catharos transiens, ibi oppidum munitissimum summo labore expugnauit, atque incendit; Et alterum oppugnare agressus; oppidanis supplicantibus pace concessa, exercitum ad vrbes, quæ Sophitæ parebant, duxit; receptoque a Sophita regno; illud eidem dono restituit. Idem fecit cum alio Rege, cui nomen erat Phegeus; a quo cum didicisset de Tabræsiorum, & Gangaridum populis, qui (trans Gangem fluuium, omnium quos India habeat altissimum atque latissimum) Xandramo Regi potentissimo suberant; valdeque cuperet aduersus Gangarides expeditionem sumere; dissentiente exercitu, coactus est a proposito desistere, &

& ibi bellorum suorum terminũ facere. relicto igitur illic admodum insigni castrorum suorum monumento; per viam qua progressus fuerat rediens, diuertit ad fluuiũ nomine Acesines. Ibi aliquandiu moratus, naues fabricat ducentas octoginta. nouum exercitum è Græcia conductum excipit. duas vrbes iuxta fluuium extruit, nomine vni Nicæa, alteri Bucephalea, imposito. Quibus peractis ipse classem cum minore exercitus parte ingressus est, maiorem terra per Duces suos non procul a flumine deducens. Vbi peruenit ad locum, in quo Hydaspes, & Acesines in vnum confluunt; de naui egressus Alexander quasdam vrbes in sui amicitiam acceptas, libertate donauit: Agalasses verò, quadraginta tria millia hominum, prælio victos, partim interfecit, partim in captiuitatem traxit; & magnam item eorundem partem in vrbe quadam magna redactã, iniecto igne, incendit, præter paucos, qui se in arcem recipientes, pacem ab eo supplices petierunt, atque impetrarunt. Post quæ Alexander cum suis in naues reuersus; vt primum deuenit vbi prædicta duo flumina simul iuncta in Indum influunt, pariterque cum eo decurrunt; ob ingentes quasdam fluctuum colisiones, tremendosque vortices; tota classis periclitari cœpit; & ipse Rex, non sine summa nauium succurentium difficultate, vix tãdem de maximo atque euidenti naufragij periculo, præter spem, liberatus; contra Oxidracas, & Mallos, qui aduersus ipsum octoginta millia peditum, decem equitum, currusque septingentos coegerant, castra mouit; vbi vrbem ipsorum maximam expugnans, iterũ in maximũ incidit vitæ discrimen. Nam cum primus ipse murum conscendisset, solusque aliquandiu cum hostibus dimicasset, vulnus accepit, vixque a suis ab interitu seruatus est. Mox vi capta vrbe, hostibusque trucidatis; vt primum ex vulnere conualuit, cœptam in flumine nauigationem continuans, ad populos, qui Sambastæ dicebantur, deuenit; quibus perterritis, pacemque petentibus, concessit; & honores plusquam humanos ab ea gente consecutus; in Massanos, & Sodras contendit; ibique secus flumen vrbem Alexandriam condidit. Mox in Musicani regnum ingressus, Regem captum interfecit, gentesque deuictas, sibi parere compulit. Inde in terram, cui Porticanus imperabat eundem in arce munitissima fugatum expugnatumque oppressit; Et omnes eius vrbes vi captas, euertit. Idem in Sambi regno fecit; sed Rex trans Indum fugiens vitæ periculum euasit. Denique ad oppugnandã Brachmanum vrbem, nomine Harmata, magnam ac bene munitam, cum accessisset; egressi oppidani supplicantes seque in potestatem eius dedentes, veniam impetrarunt. Ipse autem nauigatione repetita, ad Oceanum, & inde rursus per flumen classe ad Hyalam insignem vrbem appulit: traditaque Nearcho, & alijs amicis classe, vt per Oceanum sibi ad Euphratis ostia occurrerent; atque in transitu littorales populos ad sui obsequium compellerent: Ipse cum terrestribus copijs, latissimam regionem per Orbitas, & Gedrosiam terram transiens, aduersos debellauit, alios verò in fidem recepit. Inde autem per loca deserta, & inaquosa progressus; vt primum Oridis finitima cœpit attingere; exercitu in tres partes diuiso repente totam illam regionem igne, rapinis, cædibusque vastauit. Quamobrem perterritæ vicinæ gentes; in Regis potestatem deuenerunt; qui iuxta mare nactus portum situ quietissimum, ibi vrbem a se conditam, Alexandriam ad sui nominis incrementum nuncupauit. Postea in Oritarum agros irrumpens, breui totam illam gentem sibi parere coegit. Vnde in Gedrosiam progressus, incidit secus mare in gentem prorsus ferã, terramque omnium quæ vsui sunt inopem atque desertam, vbi primo quidem multos famæ amisit; postea verò celeriter ex finitimis prouincijs tantam commeatuum vim aduehi curauit, quæ exercitui sufficeret, donec ad terram rebus omnibus affluẽtem peruenerunt. Denique varijs cum exercitu peragratis regionibus, tandem ad Susa Persarum regiam profectus, ibi Statiram Darei filiam natu maiorem, sibi matrimonio iunxit; minorem nomine Drypetim, Hephæstioni vxorem dedit; fecitque vt nobiliores puellæ Persicæ, insignioribus amicis suis Græcis nuberent. Persicum exercitum, quem ad animos Macedonicæ Phalangis reprimendos, ipse sibi comparauerat, magnis affecit muneribus, quod Macedonica armatura optime instructus, sese ei ostendisset. Omnibus exulantibus, præterquam sacrilegis, & homicidis, reditum in patriam edicto gratioso concessit: Decem millibus e suo exercitu senioribus, vacationem militiæ indulsit. & quod maius est, pro alieno ære obstrictis ip- *Quæ egit in Susa.*

ſe vna die, ferè decem millia talenta creditoribus exoluit. Ad compeſcendas verò Macedonum murmurationes ac ſeditiones; primo quidem concionãti ſibi obſtrepere auſos, acrius obiurgauit: deinde tumultus auctores, ſuis manibus comprehenſos, apparitoribus puniendos tradidit; poſtremo primos in exercitu honores Perſis conferens, vix adduci potuit, vt Macedonibus etiam præ humiliatione lacrimantibus, reconciliaretur. Et hæc ſunt quæ ab Alexandro intra hunc annum acta repeπriuntur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3727.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 281.

ANNO regni ſui decimo, Alexander iam non minus Perſis, quam Macedonibus in vniuerſum ſibi fidendum cenſens, ita exercitum ex vtriſque miſcuit, vt eundem, retuſa Macedonum audatia, ſibi in poſterum obſequentiorem reddiderit. Et nihilominus, Macedonum filios ex captiuis feminis ſuſceptos, numero ferme decem mille, conſtituta de ſuo eis certa pecuniæ ſumma, vt liberaliter educarentur, optimiſque diſciplinis imbuerentur, prouidit. Poſtea de Suſis cum exercitu in Mediam profectus, multiſque ibi peragratis regionibus, plura geſſit, non tamen tam multa, neque adeo memoratu digna, quemadmodum ſuperiori anno geſſerat. 1

Qua in Media.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3728.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 282.

Quid in Babylone.

ANNO vndecimo, de Media diſcedens Alexander Babylonem verſus caſtra mouit, paruis tamen itineribus, & interdum etiam quieſcens, ne non exercitus reficeretur. Vt autem Babylone appropinquare cœpit, audiens Chaldæos, ex quadam aſtrorum obſeruatione nouiſſe, ſibi mortis periculum imminere, ſi Babylonem intraſſet; primo quidem timore correptus, aliquandiu ſubſtitit, & caſtra metatus ſtadijs ducentis procul a Babylone, non ſine magna omnium admiratione, differebat ingreſſum; verumtamen, re cognita a quibuſdam Philoſophis, ac de vana Chaldæorum diuinandi ratione perſuaſus, Babylonem cum exercitu intrauit; vbi omnes a ciuibus humaniſſime excepti in ſumma rerum omnium abundantia, ſe ſe ad otiũ, & voluptates conuerterunt. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3729.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 283.

ANNO regni ſui duodecimo, Monarchiæ verò ſexto, Alexander ex omnibus ferè orbis terrarum partibus Legatos habuit; a quibus & coronas, & munera ampliſſima accepit: Ipſe verò omnes in vniuerſum, vt benigna ac liberali reſponſione quan- 1

quantum eorum negotia patiebantur, accepta, læti & erga se bene affecti dimitterentur summopere studuit. Deinde funus Hephæstionis, amici & cognati sui, qui in Mediam obierat, & in Babylonē delatus fuerat, ibidem sollemnissimo apparatu celebrari curauit; ita vt in eo, talenta plusquam duodecim milia fuerint impensa: Et eidem Hephæstioni (vt addit Q. Curtius lib. 10.) tanquam heroi, sacrificari iusserit. Post hæc Alexander quando videbatur potentiæ ac felicitatis humanæ summum attigisse fastigium, ac propterea ad remissionem animi vitamque lætiorem se se dederat: Ecce per aliquot signa mortem sibi imminere, non inaniter suspicari

De Alexandri obitu.

2 cœpit: atq; ita non multo post, siue vt quidam putarunt, ex nimia potatione, letali morbo repente oppressus siue, (vt communiter creditur, & indubitanter asserit Q. Curtius lib. 10.) veneno sublatus interijt. Ceterum, quæ nos hactenus de Alexandri rebus gestis breui compendio percurrimus; breuissimis scriptura sacra verbis perstrinxit initio lib. 1. Machab. vsque ad ver. 7. sic dicens: Et factum est, postquam percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium Regem Persarum, & Medorum: constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terræ, & pertransijt vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu eius. Et congregauit virtutem & exercitum fortem nimis: & exaltatum est, & eleuatum cor eius: & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos, & facti sunt illi in tributum. Et post hæc decidit in lectum, & cognouit quia moreretur. Sic Auctor primi Machabæorum.

Gestorum Alexandri ex sacra scriptura epilogus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3730.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 284.

1 ANNO itaque primo inchoāte Olympiadis decimæ quartæ supra centesimā, vt paulo post probabitur; decessit in Babylone Alexander Magnus, mensem vnum annos tres & triginta natus, quemadmodum tradit Iustinus historicus in calce libri 12. hoc est (vt scribit Eusebius in Chronicis) anno ætatis suæ trigesimo quarto: quamquam B. Hieronymus super cap. Danielis 8. & 11. dicat Alexandrum decessisse cum triginta duos annos haberet ætatis. Enimuerò, vtcumque res sit, Iosephus circa medium lib. 1. contra Apionem. Alexandrum, inquit, omnes confitentur obijsse Olympiade centesima decima quarta. Quod autem anno eiusdem Olympiadis primo defunctus sit, affirmant Diodorus sub finem lib. 17. Et Eusebius, tum in Chronicis, tum etiam lib. 8. De Demonstratione Euangelica Demonstratione 2. circa medium; & alij; inter quos Iosephus Scaliger lib. 5. De Emendatione temporum, in capite cui titulus est. De primo Thoth annorum Philippi, & mortis Alexandri. Vbi insuper addit: eundem Alexandrum decessisse in diebus æstiuis. Ex quo dubitari potest, num desinente, an inchoante dicto anno Olympico mortuus sit Alexander, quandoquidem sub anno mundi 3278. num. 8. probatum est, annos Olympicos, in æstiuo Solstitio terminare, pariterque incipere consueuisse. Sed hæc difficultas, ex Ptolemæo dirimenda est; qui libro sui Almagesti 3. cap. 8. numerat ab initio regni Nabonassaris, ad obitum Alexandri Magni, annos quadringentos viginti quattuor; Et ab obitu Alexandri ad initium Monarchiæ Augusti Cæsaris, annos ducentos nonaginta quattuor. Constat autem Augustum tunc, & non prius obtinuisse totius Imperij Romani Principatum, quàm cum vicit Antonium in Actiaca pugna: hanc verò nos sub anno mundi 4023. nume. 2. probabimus incidisse anno vrbis septingentesimo vigesimo tertio; & Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ, secundo; & æræ Nabonassaris, septingentesimo decimo octauo. Sanè annus primus Olympiadis centesimæ decimæ quartæ, de quo nunc agimus; coincidit (vt videre est in tabulis) cum anno æræ Nabonassaris non quadringentesimo vigesimo

Qua ætate & quando Alexander obierit.

quarto,

quarto, ſed quadringenteſimo vigeſimo quinto: Igitur oportet Alexandrum deceſſiſſe anno Olympico incipiente, non autem deſinente. Et confirmatur; quia anni ducenti nonaginta quattuor, quos diximus fluxiſſe ab obitu Alexandri, ad Imperium Auguſti; inueniuntur ab anno æræ Nabonaſſaris quadringenteſimo vigeſimo quinto; ad annum eiuſdem æræ ſeptingenteſimum decimum octauum; terminis non excluſiuè, ſed incluſiuè, putatis. Ex quibus omnibus manifeſtum fit obitum Alexandri incidiſſe, non deſinente, ſed inchoante anno primo olympiadis centeſimæ decimæ quartæ.

Quot annis Alexander regnauerit.

2 Ceterum quot annis regnauerit Alexander, varia eſt ſcriptorum ſententia. Iuſtinus initio libr. 11. dicens ipſum fuiſſe annos viginti natum, quando patre iam mortuo regnare cœpit, & ſub finem lib. 12. aſſerens: eundem Alexandrum deceſſiſſe, menſem vnum annos tres & triginta natum; perſpicuè videtur inferre, quod regnauerit annis tredecim, & menſe vno. Euſebius in Chronicis apertè dicit Alexandrū regnaſſe annis quattuordecim. Diodorus prope finem libri 17. Scribit eundem anno regni duodecimo, menſe verò eiuſdem anni ſeptimo, vita functum; ita vt vix annos vndecim cum dimidio in regno exceſſerit. Idem ferè videtur ſenſiſſe B. Hieronymus qui ſuper Daniel. c. 11. ait Alexandrum, cum annum Imperij duodecimū ageret, veneno perijſſe. Sed nos expreſſam ſacræ ſcripturæ ſententiam ſequimur, quæ 1. Machab. cap. 1. verſic. 8. ita ad verbum habet: Et regnauit Alexander annis duodecim, & mortuus eſt. Quod & Oroſius lib. 3. cap. 23. alijs verbis expreſſit dicens: Igitur Alexander per duodecim annos trementem ſub ſe orbem ferro preſſit. Quamquam non imus inficias allegatum ſcripturæ dictum, non neceſſario, præciſè ad litteram eſſe ſumendum; ſed rectè etiam poſſe accipi, ac ſi voluerit ſignificare: Alexandrum annos circiter duodecim plus minus, in regno exegiſſe.

De Iudæorum Pontificibus a Iaddo ad Machabæos.

3 Sed antequam de ſucceſſoribus Alexandri agamus, neceſſe eſt, aliquantulum ad Iudæorum Pontifices diuertere. Nam quia ſub anno mundi 3616. num. 23. Ex Ioſepho oſtendimus, Iaddum Alexandri Magni temporibus, Iudæorum Pontificem, eodem ferè quo ipſe Alexander tempore obijſſe; Videndum nunc eſt, eidem Iaddo quinam poſtea, & quo ordine ſucceſſerint, vſquequo ad Machabæos Pontificatus tranſitum fecit. Et ex Ioſepho potiſſimum, a quo, vt arbitror, Euſebius lib. 8. De Demonſtratione Euangelica, Demonſtratione 2. poſt medium; & B. Nicephorus Conſtantinopolitanus in ſua Chronologia; Et Auctor Gloſſæ Ordinariæ ſuper 2. Machab. cap. 3. & Sigonius de Repub. Hebræorum lib. 5. cap. 2. Et Genebrardus Chronologiæ lib. 2. & alij, quoſdam Iaddi ſucceſſores deſumpſerunt; Et poſt ipſum Iaddum, ſub quo, inquiunt, Alexander Ieroſolymam venit, ponunt primo Oniam huius nominis primum, & eiuſdem Iaddi filium. Secundo Simonem cognomento Iuſtum, cuius laudes celebrat ſcriptura Eccleſiaſtici cap. 50. vt nos ſub anno mundi 3744. num. 2. probabimus. Tertio Eleazarum dicti Simonis iuſti fratrem. Quarto Manaſſem Eleazaris patruum. Quinto Oniam Simonis iuſti filium. Sexto Simonem ſecundi Oniæ filium. Hunc Simonem B. Nicephorus, & Sigonius vbi ſupra, confundunt cum Simone iuſto; putantes eſſe illum cuius meminit Ieſus Sirach F. in ſapientia ſua. Quæ verba, de priori Simone dicenda erant. Septimo alium Oniam huius vocabuli iij. & proximè memorati Simonis filium. Quæ omnia ſparſim apud Ioſephum reperiri, certum eſt. Siquidem in calce lib. 11. Antiq. ait: Iaddum obijſſe, Onia filio ſucceſſore. Et 12. Antiq. cap. 2. non valde procul ab initio, hæc ad verbum habet: Onia pontifice defuncto, filius ei Simon ſucceſſit, iuſtus cognominatus, quod & Deum pie coleret, & eius ſumma potiretur beneuolentia. Quo mortuo, ſuperſtite vnico filio paruulo, frater eius Eleazarus pontificatum aſſumpſit. Sic Ioſephus. Eſt autem iſte Eleazarus, a quo, petente Ptolemæo Philadelpho, miſſi ſunt in Aegyptū lxxij. viri aprime docti, qui vetus teſtamentum, de Hebraico idiomate, in Græcum tranſtulerunt: quorum tranſlatio, vſque nunc lxx. Interpretum titulo prænotatur. Cuius rei hiſtoriam, ibidem proſequitur Ioſephus. Qui & ſub finem capitis 3. hæc ſubiungit: Poſt obitum Eleazari, Manaſſes eius patruus pontificatum aſſumpſit: Qui defuncto, Onias ſucceſſit in ſacerdotium, Simonis iuſti filius; quem Simonem, Eleazari fratrem fuiſſe diximus. hæc Ioſephus. Qui ibidē, & cap. ſequenti, de huius Oniæ auaritia, puſillanimitateq; nonnulla ſubtexuit; Et in

fine

fine capitis ait: quod idem Onias relicto successore honoris sui Simone filio, obijt. Deinde vita functo Simone, Onias filius successit; ad quem Lacedemoniorum rex Arius, legationem misit, cum litteris; quarum tenorem, subsequenti capite, quod est
2 eiusdem lib. 5. idem Iosephus commemorat. Quin et, in capitis 6. initio, vlterius addit: quod Antiochus rex, Onia pontifice defuncto, fratri eius Iesu, id sacerdotiū contulit; quòd filius superstes, tum esset paruulus. Et subiungit: Quod hic Iesus, priuatus est eo sacerdotio, per regis indignationem; moxque in Oniam fratrum minimum pontificatus translatus est. Simoni enim hi tres fuerunt filij, ad quos omnes, pontificatus peruenit. Ceterum Iesus Iasonem se vocari maluit; sicuti alter frater, pro Onia, Menelaus dictus est. hucusque Iosephus. Quem secuti sunt præfati Auctores. Et nihilominus constat Iosephum in his, quæ de Onia, Iasone, & Menelao fratribus scribit, dupliciter peccasse. Primo in eo quod asserit Menelaum, alio nomine dictum fuisse Oniam, & fuisse alterius Oniæ, Iasonisque fratrem, & prædicti Simonis filium. Siquidem scriptura sacra in libris Machabæorum, vbi de hoc Menelao agit, nullibi memorat, quod dictus vnquam fuerit Onias; neque quod fuerit frater alterius Oniæ, & Iasonis; sed 2. Machab. cap. 4. ver. 23. dicit Menelaum fuisse fratrem Simonis ibidem num. 1. memorati, qui capite 3. ver. 4. dicitur fuisse de tribu Beniamin; & cap. 4. ver. 29. dictum Menelai tertium fratrem nominat Lysimachum; Vnde patet, hos tres fratres non fuisse de semine Aaron, & consequenter longe diuersos esse a prædictis tribus filijs illius Simonis, qui fuerat Simonis iusti nepos; vt etiam sub anno mundi 3882. num. 3. ostendemus. Errat 2. Iosephus, quia dicit Sacerdotium transisse ad Iasonem, defuncto Onia; quod falsum est; vt apertè colligi potest ex eodem 2. Machab. cap. 4. vbi ver. 7. vsque ad 11. describitur, quomodo Iason Oniam fratrem adhuc viuentem sacerdotio spoliauerit; & ibidem manifestè apparet, dictum Oniam exinde aliquot annis superuixisse, donec tandem præfati Menelai opera, ab Andronico Antiochiæ præfecto, per fraudem interemptus est, vt ibidem ver. 34. traditur. Sed hæc aliàs.

3 Nunc quod ad rem, hoc est ad successionem Pontificum continuandam attinet, sat sit supponere, quòd (quemadmodum cap. Machab. proximè citato habemus.) adhuc viuente Onia pontifice iusto, impius eius frater Iason, malis artibus, ab Antiocho rege, pontificatum obtinuit. Et post triennium, Menelaus, quamuis de genere Sacerdotali non esset, pari impietate, & astutia, Iasonem de pontificatu deiecit, & sibi illum a rege deferri curauit. Qui cum promissas regi pecunias non persolueret; ipse item de illa dignitate depositus est; subrogato in eius locum Lysimacho eius fratre. Quo deinde, propter multa, quæ de Menelai fratris consilio, sacrilegia perpetrabat, furore populi, extincto; licet rursum Menelaus, post accusatores suos, Principum fauore apud regem, oppressos, videatur iterum in potestate pontificia aliquantulum perseuerasse, vt sub anno mundi 3892. num. 1. dicemus; attamen certum est, quod non multo post, transiuit pontificatus ad Alcimum: qui, quoniam tempore commistionis, vltro Gentilium ritibus (quemadmodum traditur 2. Machab. cap. 14. ver. 3.) se coinquinauerat, merito propterea pontificatum amisit. Et tunc, aut non multo post, Machabæorum pater Mathathias, sancto aduersus impios regis ministros zelo erectus, eam dignitatem sibi, & posteris suis, communi omnium bonorum consensu, demandari promeruit. Porrò ex hisce pontificibus, qui hactenus a nobis memorati sunt, Eusebius Manassem Iaddi filium, & Iasonem, & Menelaum, & Lysimachum; & Alcimum; Iosephus verò, & B. Nicephorus Lysimachum duntaxat; Glossa autem Ordinaria, omnes post Oniam iij. locis citatis prætererierunt. Et hæc sunt quæ de Pontificum successione, a Iaddo, ad Machabæos, hoc loco, in vniuersum, dici posse videntur. Quandoquidem, de vnoquoque seorsum proprijs locis differere non possumus: quia tametsi singulorum nomina, vt ostensum est, tum ex Iosepho, tum etiam ex sacris Machabæorum libris perspicuè colligantur; annos tamen quos vnusquisque in suo pontificatu exegerit (præterquam de Iasone, qui triennio tantū in tali honore permansisse indicatur 2. Macha. c. 4. ver. 23.) nullibi certo notatos inuenimus, nisi suppositítios ab Annianis excogitatos. Quo fit, vt eosdem ritè, vt queadmodū optabamus, distinguere, & suis locis ponere nullo modo permissum fuerit. De Machabæis autem, qui pontificatum pariter ac principatum tenuerunt,

runt,& de ipsorum successoribus, proprijs postea locis dicendum erit. Nam quemadmodum principatus, ita & pontificatus eorum anni, facile in tabulis digeri ac distinctè tradi poterunt. Redeamus nunc ad historiam.

De regni Alexandri diuisione.

Post Alexandrum Magnum, surrexerunt plurimi reges, prout ipse cum adhuc viueret (quemadmodum dicitur 1. Machab. cap. 1. ver. 7.) diuiserat Imperium suum pueris suis, hoc est seruis suis nobilioribus; siue (vt ibidem exponit Rabanus) diuidendum reliquerat. Est autem hæc Rabani expositio valde accommodata ad conciliandam, in hac parte, historiam sacram cum Ethnica, quæ hanc regni diuisionem, non ab ipso Alexandro, sed post eius mortem, factam tradit; nimirum a Perdicca primario inter Alexandri amicos ducesque. Nam cum vt scribit Iustinus in calce lib. 12. Alexander, sexto ægritudinis suæ die, præclusa voce, detractum digito anulum, tradiderit Perdiccæ, qui non multo post, vt idem Auctor non procul ab initio libri proximi refert, prouincias quæ sub Alexandro fuerant, Ducibus ac principibus eius diuisit: videtur quodammodo talis diuisio dici posse virtualiter, & vt ita dixerim, auctoritatiuè, facta ab eodem Alexandro, vtpote qui dum adhuc viueret, prædicto signo, aliqualiter per quem facienda esset, indicauerat: postea verò, a Perdicca, tanquam Alexandri ministro, efficienter impleta. Quamuis enim Perdiccæ intentio, forte non fuerit tunc regni diuisionem; sed Præfecturarum, pro recta regni administratione, distributionem facere; Verumtamen diuino consilio factum est, vt sic ipsa quoque regni diuisio subsecuta sit. Quandoquidem (vt ibidem subdit Iustinus) non magno post tempore, quasi regna, non præfecturas diuisissent; sic reges ex præfectis facti; magnas opes, non sibi tantum parauerunt; verum & posteris reliquerunt. 5

Daniel præuidit regni Alexandri diuisionem.

Porrò hæc tam festina diuisio regni, quod tanto, ac tam celeri studio Alexander congesserat, Danielem, qui ante ducentos & amplius annos prophetauerat, non latuit; Etenim ipse cum præuidisset, & in capite prophetiæ suæ 11. prænunciasset surrecturum regem fortem, videlicet Alexandrum, qui magnam terrarum partem in sui dominium potestatemque redigeret; protinus subiungitur: ipsius regnum cum steterit, diuisum iri, ac deinceps multa quoque summatim prædicit, quæ mox inter successores eius; Ægypti scilicet, & Asiæ reges, euentura erant, vsque ad octauũ Asiæ Regem Anthiocum Epiphanem; sextumque Ægypti Ptolemæum cognomine Philopatora; vt suis locis adnotabimus. Iam verò quod attinet ad memoratam regni Alexandrei diuisionem; hæc ad verbum Propheta cap. citato ver. 4. scripta reliquit. Et cum steterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quattuor ventos cæli; sed non in posteros eius; neque secundum potentiam illius, qua dominatus est; Lacerabitur enim regnum eius, etiam in externos, exceptis his.] Super quæ verba; B. Hieronymus ita disserit: Post Alexandrum in quattuor ventos cæli, orientem videlicet, & occidentem, meridiem, & septentrionem, regnum illius diuisum est. In Ægypto enim primus regnauit Ptolemæus Lagi filius; idest ad meridiem. In Macedonia Philippus, qui & Arideus frater Alexandri; idest ad occidentem. Syriæ, & Babylonis, & superiorum locorum; Seleucus Nicanor; idest ad orientem. Asiæ & Ponti, cæterarumque in ipsa plaga prouinciarum; Antigonus; idest ad septentrionem. Hæc secundum totius orbis plagas dicimus. Ceterum qui in Iudæa est; ad Aquilonem Syriam, & ad Meridiem Ægyptum habet. Quod autem ait: Et non in posteros eius. hoc significat, quod liberos non habuerit; sed regnum ipsius, in alienos laceratum sit: excepto fratre Philippo, qui Macedonas tenuit. Neque secundum potentiam illius qua dominatus est. Diuisum enim in quattuor partes regnum, imbecillius fuit, dum aduersum se dimicant, & intestino furore bacchantur. Lacerabitur enim eius regnum etiam in exteros, exceptis his. Præter regna quattuor, Macedoniæ, Asiæ, Syriæ, Ægypti; etiam in alios obscuriores, & minores reges, Macedonum regnum laceratum est. Significat autem Perdiccam, & Crateron, & Lysimacum; nam Cappadocia, & Armenia, Bithynia, & Heraclea, Bosphorusque, & aliæ prouinciæ, de potestate Macedonum recedentes, diuersos sibi reges constituerunt; hucusque S. Hieronymus. 6

Textus Danielis a B. Hieronymo exponitur.

Itaque Alexandri successores, tametsi multo plures fuerint, quemadmodum etiã colligi potest ex Iustino lib. 13. Q. Curtio in calce libri 10. Diodoro lib. 18. & Oro- 7

sio

sio lib. 3. cap. 23. & Iosepho lib. 12. Antiq. cap. 1. & Appiano Alexandrino aliquanto ante finem libri de Bellis Syriacis. Quattuor tamen præcipui, notantur in sacro eloquio, nimirum Danielis cap. 8. ver. 8. & cap. 11. ver. 4. nec non etiam, licet subobscurè, cap. 7. ver. 6. Qui sunt hi, quos ex B. Hieronymo paulo ante commemorauimus. nisi forte pro eo, qui dicitur regnasse ad Aquilonem, mallet quis accipere Lysimacum Thraciæ regem, quæ respectu quattuor totius orbis plagarum, vel etiam regni ab Alexandro relicti; vergit ad Aquilonem. Nam licet ab initio prædictæ diuisionis, alius Asiam, nempe Antigonus; alius Syriam; nimirum Seleucus, tenuerint: nihilominus non multo post, regnum Asiæ, & omnia quæ fuerant Antigoni, ad Seleucum, & eius posteros deuoluta sunt. Igitur hi quattuor inter alios præcipui, post Alexandri mortem, imposuerunt sibi diademata (licet non eodem tempore, vt ex sequentibus apparebit) & filij eorum post eos, quemadmodum aperte dicitur 1. Machab. cap. 1. ver. 10. Vbi etiam subiungitur: Et multiplicata sunt mala.] nimirum propter mutua eorum prælia. Nam post mortem Alexandri, vt scribit Orosius vbi supra non longe ab initio capitis, Principes eius, inquit, veluti opimam prædam a magno leone prostratam, auidi discerpsere catuli; seque ipsos inuicem, in rixam irritatos, prædæ æmulatione fregerunt. Et Iosephus vbi supra de eisdem ait: Qui dum seditionibus agitantur, & de Imperio contendunt, durante longo bello; & vrbes multæ afflictæ sunt, & habitatores earum plurimi, per diuersa præliorum certamina, desiderati sunt: Id quod tota Syria tum passa est, sub Ptolemæo Lagi, quem præter meritum, Soterem (idest seruatorem) appellabant. hæc Iosephus.

Alexandri successores plures sed præcipui quattuor.

7 Ceterum de prædictis Macedoniæ, & Thraciæ, ac Ponti, Asiæque regibus; sicuti etiam de alijs plurimis obscurioribus, puta Cappadociæ, Bithiniæ, Armeniæ, & aliarum prouinciarum; quæ, vt diximus, dilacerato Alexandri regno, singulæ proprios sibi reges constituerant; nihil agitur in sacris libris, quoniam illi nihil pertinebant ad populum Domini; cui quodammodo neque obesse, nec prodesse poterant; cum propter nimiam eorum a regno Iudaico distantiam; tum etiam quia citius inter se dimicantes, extincti sunt, vt tradit Orosius in calce libri 3. & successores eorum postea a Romanis subiugati, regnisque spoliati fuerunt. Sæpe autem in sacra scriptura fit mentio de duobus alijs regnis, Syriæ scilicet, & Ægypti, eorumque regibus, quoniam sæpissimè ab ipsis grauiter afflictus oppressusque est populus Iudaicus; vtpote qui inter ipsa erat medius. Quare nos quoque de his duobus duntaxat, subsequenter agemus, relictis alijs, tamquam ad institutum nostrum nihil pertinentibus. Et quoniam vt dictum est, Ægyptus, respectu Iudææ, posita est ad Meridiem; Syria verò & Babylonia magis respiciunt ad Aquilonem; Iccirco ordinariè in sacro eloquio, per regem Austri designatur Rex Ægypti; & per regem Aquilonis, rex Syriæ, & Babyloniæ; quod hic semel adnotasse sat sit: id enim plurimum facit ad intelligentiam capitis 11. Danielis, vbi breuiter prædicuntur prælia, & alia multa, quæ posterioribus temporibus acciderunt inter Reges Syriæ, & Ægypti, & populũ Iudaicum, quarum plurima fusius descripta habentur in libris Machabæorum. Igitur

Cur sacra scriptura de Aegypti Syriaque regibus tantum agat.

8 Eodem anno primo Olympiadis decimæ quartæ non multo ante inchoato, (vt ex mox dicendis comprobari potest) Ptolemæus Lagi, quemadmodum Pausanias in Atticis scriptum reliquit, cum post Alexandri obitum, ijs qui ad Aridæum Alexandri fratrem, regnum deferri debere contendebant, acriter restitisset; ac Imperij in plures partes diuidendi auctor cum alijs extitisset; Ægyptum profectus; Cleomenem, quem illi regno Alexander præfecerat, quod Perdiccæ studeret, occidit; & sibi regnum illud vsurpauit. Ac deinde etiam post cædem Perdiccæ, ad res gerendas excitatus, Syriam, & Phœnicem, imperio suo adiecit. Mox Seleucum Antiochi filium, ab Antigono Asiæ rege eiectum, & ad se confugientem, in fidem recepit. Hunc Ptolemæum, Ludouicus Viues apud S. Augustinum lib. 18. de Ciuit. cap. 42. dicit: humili loco natum, Lago scilicet patre Alexandri satelite, ad gratiam Regis, ob egregiam indolem fortitudinemque animi, & peritiam rei militaris, ex gregario milite, fuisse euectum. quod & tangit Iustinus non procul ab initio libr. 13. Sed melius Pausanias vbi supra Ptolemæum, inquit, Macedones re vera Philippi, qui pa-

Ptolemæus Lagi regnat in Aegypto.

Quis fuerit dictus Ptolemæus

ter fuit Alexandri; verbo autem Lagi filium fuisse existimant: eius enim matrem cũ gereret vterum, a Philippo vxorem Lago datam ferunt. De hoc primo post Alexandrum Ægypti reges (a quo postea eius posteri appellati sunt Ptolemæi; quemadmodum Romanorum Imperatores a Cæsare & Augusto cognomentum sumpserunt) meminit scriptura, Danielis ca. 11. versic. 5. illis verbis: Et confortabitur rex Austri.] Adeo enim magnificatus est, & effectus potens (vt teste B. Hieronymo ibidem) Pyrrhum regem Epirotarum expulsum, restituerit in regnum, Cyprumque obtinuerit, & Phænicem; & victo Demetrio filio Antigoni, Seleuco regni sui partem, quæ ab Antigono fuerat ablata, restituerit. Cariam quoque obtineret, & multas insulas vrbesque ac regiones. De eodem Ptolemæo scribit Iosephus 12. Antiq. c. 1. quod occupatis dolo Ierosolymis, & Iudæa, multos Iudæorum captiuos in Ægyptum trãstulit: Sed postmodum agnita ipsorum in obseruanda iusiurandi fide, constantia; multos ex ipsis Sacramento deuinctos, in præsidijs suis posuit; & iure ciuitatis apud Alexandriam, pari cum Macedonibus conditione donauit. Quamobrem plures postea alij Iudæorum, vltro in Ægyptum commigrarunt. Ceterum iste Ptolemæus, vt communiter tradunt Scriptores, regnauit annis quadraginta. Quod debet intelligi, numerando annos regni eius ab obitu Alexandri Magni, ad obitum ipsius Ptolemæi. Nam alioqui, si vt probabile est, ob bella quæ inter Alexandri successores intercesserunt, non tam cito regnare potuit; tanto minus prædicto annorum numero ipse regnasse dicendus erit, quanto tardius Ægypti regnum occupare valuit: dempto item postremo vitæ suæ anno, in quo regnauit filius eius Philadelphus, vt sub anno mundi 3768. num. 2. probabimus.

Prophetia Danielis de Ptolemæo Lagi, & eius gesta.

Hunc Ptolemæum Lagi, post Alexandri Magni obitum, eiusdem Alexandri gesta 9
scripsisse tradit initio Historiarum suarum de expeditione Alexandri Arrianus ille Scriptor Græcus, cuius nos sub anno mundi 3719. num. 1. meminimus; & ibi se historiam illam ex dicto Ptolemæo, & quodam Aristobulo, tamquam scriptoribus admodum veridicis ac fide dignis, se sumpsisse profitetur, quippe qui vnà cum eodẽ Alexandro militauerant, & socij expeditionum eius fuerant. Fuit ergo iste Ptolemæus, non solum rex valde potens, & bellica fortitudine insignis; sed etiam, non secus ac postea Cæsar, scriptor egregius.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3733.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 287.

Iubileus 23.

ANNO regni Ptolemæi Lagi quarto, oportet incidisse in Iudæa annum Iubi- 1
lei vigesimi tertij: Siquidem, vt videre est in tabulis præfatus regni annus concurrit cum anno ab ingressu Israelis in terram Chanaan millesimo centesimo quinquagesimo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3735.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 289.

Antigonus regnat in Asia.

ANNO memorati Ptolemæi siue ab obitu Alexandri Magni sexto, primus re- 1
gnauit in Asia Antigonus annis decem & octo; vt tradit Eusebius in Chronicis.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3742.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 296.

1 ANNO Olympiadis centesimæ decimæ septimæ primo (vt mox probabitur) circiter desinente; credimus Seleucum huius nominis primum, qui & Nicanor; profligato (Ptolemæi regis Ægypti auxilijs) Antigono, a quo prius fuerat expulsus, Syriæ regnum obtinuisse. Nam etsi Eusebius, tum in Chronicis, tum libr. 8. de Demonstratione Euangelica, Demonstratione secunda, non lõge post medium. Et Scaliger libro quinto. De emendatione temporum cap. De anno Seleucidarum Alexandreo; sentiant prædictum Seleucum, post annos duodecim, ab Alexandri Magni obitu exactos, regnare cœpisse: puto tamen horum sententiam, large esse accipiendam, seu interpretandam; ita vt ad ipsius veritatem sufficiat, quod non post annos tredecim, sed sub finem decimi tertij, regnare cœperit; & sic annus primus regni Seleuci fere totus concurrat, non cum decimo tertio; sed cum decimo quarto, ab obitu Alexandri, & consequenter non cum primo, sed cum secundo dictæ Olympiadis, vt positum est in tabulis. Moueor autem ad hoc ponendum duplici de causa. Nam cum certum sit (quemadmodum numero proximo demonstrabimus) annum primum regni Seleuci, fuisse etiam primum æræ regni Græcorum more Iudaico putatæ: Et constet ex Iosepho 12. Antiq. cap. 11. versus finem, & ex Eusebio in Chronicis, annum regni Græcorum centesimum quadragesimum octauũ in quo emundatum est templum incidisse Olympiade centesima quinquagesima quarta: & ex 1. Machab. cap. 6. ver. 20. 49. & 54. pateat, annum regni Græcorum centesimum quinquagesimum, fuisse sabbaticum: Certè, si annus primus regni Græcorum fuisset quoque primus Olympiadis centesimæ decimæ septimæ; nullo modo posset annus regni Græcorum centesimus quadragesimus octauus, incidere in Olympiadem centesimam quinquagesimam quartam: Et annus regni Græcorum centesimus quinquagesimus, non nihil discordaret ab æra annorum sabbaticorum, quæ habetur in tabulis; & ex consequenti deinceps tota illa æra perturbaretur. Posito autem quod annus primus regni Græcorum concurrat cum secundo Olympiadis centesimæ decimæ septimæ; Et loca Iosephi, & Eusebij citata vera esse inueniuntur; & memorata sabbaticorum æra, cum his quæ tum in sacro eloquio, tum apud Iosephũ, de annis sabbaticis scripta sunt; omnino consona redduntur, vt in eisdem tabulis experiri quisque poterit.

Seleucus primus qui & Nicanor regnat in Syria.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3743.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 297.

1 ANNO eiusdem Olympiadis secundo, qui concurrit ferè totus cum primo regni eiusdem Seleuci, cœpta est æra seu dinumeratio annorum regni Græcorũ, quam sequuntur libri Machabæorum, vt non semel testatur Iosephus, qui 12. Antiq. in principio capitis 7. ait quod Antiochus Epiphanes, relicta Ægypto, ingressus est Ierosolymã, anno centesimo quadragesimo tertio, ex quo primũ ad Seleuci familiã Syriæ regnum deuenerat. Et ibidem paulo post asserit, annũ regni dictæ familiæ cẽtesimum quadragesimũ quintũ, in quo idem Antiochus Ierosolymitanum templum prophanauit, incidisse Olympiade centesima quinquagesima tertia; quod dictum nullo modo veridicum esse posset; si anni regni Græcorum, non a Seleuco, vt dictum est; sed ab Alexandro numerãdi essent. Siquidem annus centesimus quadragesimus quintus Monarchiæ Alexandri, concurrit cum anno Olympiadis centesimæ quadra-

Incipit æra regni Græcorum seu Seleucidarum Iudaica.

gesimæ octauæ, quarto, vt videri potest in tabulis. In eiusdem quoque libri capite 14. Iosephus scribit: quod Iudas oppugnare cœpit arcem anno centesimo quinquagesimo, ex quo primum ad Seleucum, imperium illarum regionum peruenerat. Idem confirmari potest ex Eusebio in Chronicis; & loco de Demonstratione Euangelica numero præcedenti citato; & B. Hieronymo super Danielis cap. 8. & Rabano super 1. Machab. cap. 1. & Seuero Sulpitio lib. 2. Historiæ sacræ; & alijs. Quin etiam, quod magis vrget, ipsamet sacra scriptura, in suis annorum numeris, cum annis regum Syriæ collata, idipsum apertè manifestat. Etenim singuli anni regni Græcorum in libris Machabæorum commemorati, si ab initio regni Seleuci supputentur, vt fit in nostris tabulis, omnia consona inueniuntur: Sin autem illos ab initio regni Alexandri vel ab exordio Monarchiæ eius, numerare voluerimus; proculdubio nequaquam constabunt. Nam in singulis annorum summis ibidem expressis, error comperietur; in primo quidem casu, annorum circiter viginti quattuor; in secundo autem annorum saltē decem & octo; vt quiuis poterit experiri in eisdem tabulis, vbi binas regni Græcornm æras digessimus; eam scilicet quæ ab Alexandri Monarchia deducitur; & illam quæ ab exordio regni Seleuci deriuatur: Quæ etiam dupliciter deduci potest; vel more Iudaico; vel (vt Ptolemæus lib. Almagesti 11. cap. 7. vocat) secundum Chaldæos, quemadmodum nos infra num. 4. & sub anno mundi 3824. nu. 1. declarabimus. Ratio autem cur scriptura sacra, regni Græcorum annos, numerare maluerit, non ab Alexandro, quem primo regnasse in Græcia asserit initio 1. Machab.; Sed a Seleuco, qui primus post Alexandrum regnauit in Syria; esse potest; vel quia licet ambo essent natione Græci; tamen Alexandri regnum non ad posteros suos deuenit; nec in familia sua diu permansit, sicuti regnum Seleuci, quod ad plurimas suæ posteritatis generationes successiue transiuit; vel quia cum Iudæa esset pars Syriæ, conuenienter Iudæi scriptores, sequi debebant æram a Seleuco rege primo Syriæ, in illis regionibus introductam.

Cur scriptura sacra annos regni Græcorum a Seleuco non ab Alexandro dinumeret.

Refellitur dictum Francisci Suarez.

Ad hæc si aduertisset Franciscus Suarez Theologorū nostri temporis clarissimus; 2
non tam facile in suis commentarijs super 3. par. summæ S. Thomæ, disputatione 1. sectio. 2. pronuntiasset: errasse Scriptores, qui ex Olympiadum subductione colligunt, fluxisse centum nonaginta quattuor circiter annos ab exordio Monarchiæ Alexandri, ad initium pontificatus, & principatus Ioannis Hircani; cum ex 1. Machab. cap. vlt. ver. 14. constet, Simonem eius patrem, cui immediatè successit præfatus Ioannes, occisum fuisse anno regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, & huic scripturæ maior habenda sit fides, quam omnibus Olympiadum supputationibus. Non, inquam, culpasset prædictos Scriptores; neque argumentum a se adductum, insolutum reliquisset, si ad ea quæ nos præcedenti numero differuimus, aduertisset. Vtique enim dignoscere potuisset, annos, qui videntur deficere in summa, loco Machab. citato, adnotata; esse illos, qui fluxerunt ab anno primo Monarchiæ Alexandri ad primum regni Seleuci. Huius differentiæ, quæ reperitur inter æram Seleucidarum, & eam quæ deducitur ab Alexādri Monarchia, meminit etiā Appianus Alexandrinus in fine libri de bellis Syriacis; tametsi fallitur in eo, quod ponit quattuordecim duntaxat annos, a Monarchia Alexandri ad annum primum Seleucidarum; cum ponendi essent saltē decem & octo: nisi forte dictus Auctor, ibi intelligere voluerit, illos quattuordecim annos, fluxisse, non a primo, sed ab vltimo anno Monarchiæ Alexandri, ad primum regni Seleucidarum, vtrisque terminis computatis. id enim admitti posset. Igitur potius culpandi sunt Lyranus, Io. Lucidus, 1
Io. Driedo, & alij; qui perperam existimarunt, prædictos regni Græcorum annos, ab Alexandro esse supputandos. Maximè verò omnium cauendus est Io. Annius; qui in suis commentarijs super Breuiario temporum falso Philoni ascripto, non erubuit dicere: libros Machabæorum, olim sine vlla annorum notatione extitisse; sed eos postmodum, addita temporum distinctione, a Iosepho fuisse corruptos, & Apocriphos redditos. Quod quis non aduertit, quam temerarium sit? præsertim cum videamus, in omnibus probatis eorundam exemplaribus, illam annorum notationem reperiri; & ita eos in Sancta Ecclesia publicè legi; & pro Canonicis omnino haberi, vt etiam probat Cardinalis Bellarminus libro primo de Verbo Dei capit. 15.

Error Annij maxime cauendus.

No-

3 Notandum verò hic est,quod licet (vt scribit Scaliger lib.5.cap. De anno Seleucidarum Chaldaico) Seleucus Babylone recuperata,diadema sibi imposuerit anno primo Olympiadis centesimæ decimæ septimæ,subaudi desinente,vt n.1.dictū est: & annus regni Græcorum apud Iudæos primus, incidat in annum sequentem, qui fuit eiusdem Olympiadis secundus: tamen apud Chaldæos concurrit cum anno dictæ Olympiadis tertio, vt videre est in tabulis. Et hoc, siue quia (vt sentiunt Hebræi; & ex Latinis Scaliger loco citato; & alij recentiores) cum annus Iudaicus semper inciperet in vere a mense Nisan; è conuerso annus Chaldaicus,& Antiochenus incipiebat in autumno, a mense Hebræorum sexto vel septimo; nimirum ab Elul, vel Tisri. Siue quia non vbique a primo anno regni Seleuci, cœperit in illis regionibus numerari annus primus regni Græcorum;neque ab eodem tempore a singulis populis illi regno subiectis; sed hæc dinumeratio, prius in Syria, in qua erat regni metropolis, quæ postmodum Seleucia dicta est; & consequenter etiam in Iudæa, quæ erat Syriæ pars, cœpta sit,ab ipso primo regni Seleuci anno: In Chaldæa autē, & alijs regionibus remotioribus, alia aliqua de causa nobis incognita,non nisi ab anno secundo inchoata fuerit, qui concurrit cum tertio memoratæ Olympiadis. Cum igitur, vt cumque res tulerit,exordium æræ regni Græcorum Iudaicè putatæ, ferè semper anno vno præcedere soleret initiū eiusdem æræ ritu Chaldaico dimensæ; non mirum est,si quæ gesta fuerant v. g. anno regni Græcorum iuxta computum Iudaicum, tertio; in annum eiusdem regni secundum, more Chaldaico referebantur, & sic de alijs. *Duplex annorum regni Græcorum dinumerandi ratio.*

4 Hinc soluuntur difficultates, quæ in libris Machabæorum reperiuntur: quorum primus cap.6.ver.16. dicit: Antiochum Epiphanem decessisse anno regni Græcorū centesimo quadragesimo nono: Secundus verò liber cap.11. ponit litteras Eupatoris & Lysiæ,post obitum prędicti Antiochi,datas anno cētesimo quadragesimo octauo. Item primus liber, in eodem ca.6.ver.20. dicit: Iudam Machabæum obsedisse arcem alienigenarum in Iudæa anno cētesimo quinquagesimo; quæ fuit causa quod Eupator,& eius militiæ princeps Lysias, postea venerint cum exercitu magno contra Iudæos,vt ibidem subiungitur. At 2. Machab.cap.13. ver.1. legimus: Quod anno centesimo quadragesimo nono, cognouit Iudas Eupatorem venire cum multitudine aduersus Iudæam. Et præterea lib.1. cap.7. ver.1. habemus: Demetrium Seleuci filium, exisse ab vrbe Roma anno centesimo quinquagesimo primo; & ingressum esse in regnū patrum suorum; iussisseque ab exercitu occidi Eupatorem & Lysiam; & cum sederet Demetrius in sede regni patris sui; ad eum venisse Alcimum Iudæum, qui volebat fieri summus Sacerdos &c. In 2. autem libro cap. 14. ver. 4. expresè traditur: quod prædictus Alcimus venit ad Demetrium anno centesimo quinquagesimo. Ecce quam multa sunt, quæ inter hos libros,in annorum numeris discordare videntur. Huius tam apparentis dissensionis, nulla profectò alia assignari causa posse videtur; nisi quod Auctor lib. 2. qui forte, licet genere Iudæus,in Chaldæa fuerat educatus, vel etiam natus, eorundem Chaldæorum supputationem secutus est; secundum quam necesse habuit prædictas actiones vno regni Græcorū anno anteuertere: Auctor verò libri 1. qui in hisce annis supputandis ritum Hebraicum obseruauit; easdem actiones in sequentem annum referre compulsus est: Et sic vterque vera scripsit; neque vlla prorsus inter ipsos notari potest contradictio. Quod autem dictorum librorum Auctores secuti sint præfatos ritus inter se diuersos; inde etiam videtur indicari, quod Auctor lib.1. semper menses; vel proprijs Hebræorum nominibus;vel per numeros Hebraico more videlicet primum,secundum,tertium &c. notare solet, vt patet cap.9. ver.3. vbi meminit primi mensis; Et ver. 54. itemque cap.13.ver.51. secundi mensis. Et cap.10.ver. 21. mensis septimi, & cap.7. ver. 43. & 49. nominat mensem Adar. & cap. 1. ver. 57. pariterque cap.4.ver.52. & 59. mensem Casleu. & cap.vlt. ver.14. mensem Sabat: Auctor verò 2.Machab. interdum etiam vtitur nominibus mensium non Hebraicis,sed Syrogræcis quemadmodum eo tempore solebant etiam Chaldæi;cuiusmodi sunt Xanticus,Dioscorus,& alij similes, vt patet 2. Machab.c.11.ver.21.30.33.& 38. Igitur *Conciliantur loca lib.1. Machab.cum alijs 2.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3744.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 298.

Incipit æra regni Græcorum Chaldaica.

1 ANNO proximo, qui erat regni Seleuci secundus, cœpit æra regni Græcorum in Chaldæa, quemadmodum exdictis anno præcedenti probatum est.

Simon Iustus Pontifex.

2 Per hæc circiter tempora; nimirum Ptolemæo Lagi in Ægypto, & Seleuco in Syria regnantibus; summum Pontificatum tenuit in Iudæa Simon ille filius illius Oniæ primi, qui Iaddo (vt ait Iosephus in calce libri Antiq. 11.) immediatè successerat. Hunc Simonem, idem Iosephus lib. Antiq. 12. cap. 2. non valde procul ab initio capitis, testarur cognominatum fuisse Iustum, quod & Deum pie coleret, & eius summa potiretur beneuolentia. Et est ille Simon, cuius inclyta celebrantur præconia Ecclesiastici cap. 50. ferè per totum, vt optimè probat Iansenius ibidem, & sentit Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ. Idem Simon (quemadmodum loco Ecclesiastici allegato, in eius laudibus breuiter tangitur) templum Ierosolymitanum sub Zorobabele ædificatum, quod temporum iniuria iam collabi, seu periclitari cœperat, instaurauit; & quoad partes eius exteriores, auxit; ac duplici muro, vel vnico, duplo quam prius esset altiore, a fundamentis erecto, circummuniuit. Et præualuit amplificare ciuitatem, nimirum ipsam Ierusalem; & antiquatos ipsius aquæductus, olim ab Ezechia alijsque Regibus in vrbem extructos, restitui curauit; vt idem explicat Iansenius; exponens illa verba eiusdem capitis ver. 3. quæ sic habent: In diebus ipsius emanauerũt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt supra modum. Quamquam ex eisdem verbis videatur etiam posse colligi, eũdem Simonem primo omnium, deduxisse in templũ pro hostiarum sanguine ipsisq; hostijs abluendis, fontes illos, quorũ meminit Aristhææ de lxx. Interpretibus historia, Philadelphi Ægyptiorum Regis tempore conscripta. Enimuerò, in codice eius Coloniæ anno Salutis 1578. excuso, pag. 75. & 76. in altaris Ierosolymitani descriptione, hæc ad verbũ habentur; quæ ad prædicti scripturæ loci intelligentiam, hic ponere visum est: Templum autem, inquit, spectat ad ortum, posterioribus eius ad occasum tendentibus. Et pauimentum totum (subintellige atrij Sacerdotum, in quo erat altare holocautomatũ, vbi offerrebantur mactabanturq; victimæ) est lapide constratum; tractusq; habet aquæ immittendæ ad loca certa, quæ immittitur ad abluendum sanguinem hostiarum, quæ in sollemnibus festis multa millia iumentorum offerruntur. Aquæ verò confluxus, numquam deficit; Et quia fons intrinsecus magnus, naturalem, & eam perennem scaturiginem habet; & quia subtus terram sunt mira; & innenarabili arte aquarum receptacula confecta per quinque stadia, quemadmodum apparebat, vndequaque circa templum; quorum singula, habent fistulas infinitas, vtrinque in se inuicem emittentes fluxus: atque hæc omnia, in imo, & a lateribus, plumbo sunt obducta, & multa terra accuratè cooperta. Sunt præterea multa ostia in fundo, & basi, quæ nemo cernere potest, præter illos, quibus ministerium est commissum. Per hæc impetu, & effluxu supermissæ aquæ, sanguis quantumuis copiosus, a victimis collectus, abluitur, & expurgatur. Exponam etiam quomodo ipse istorum receptaculorum, molem, & structuram, ex singulari beneuolentia monstratam, cognoui. Nam abduxerunt me ex ciuitate vltra quattuor stadia; & iussit me vnus, capite ad locum quendam inclinato, auscultare sonum, quem aquarum concursus ederet. Hinc ego apertè cognoui magnitudinem vasorum illorum, de quibus dixi. hactenus Aristæas. cuius sententiam de hisce aquis, breuiter refert Eusebius libro nono, de Præparatione Euangelica capitulo quarto, versus finem; eandemque Philonis auctoritate corroborat. Ex quibus omnibus,

Gesta Simonis Iusti.

Templi aquæductus descriptio ex Aristæa.

fatis probabiliter conijci poteſt, has eſſe aquas, quarum meminit, licet ſubobſcurè, locus Eccleſiaſtici paulo ſupra citatus, tamquam a dicto Simone introductas. non .n. hoc ab vllo alio factum, in tota ſcriptura ſacra legimus. Et certum eſt, ex loco Ioſephi citato, quod iam mortuus erat Simon, quando eius frater Eleazarus, temporibus dictæ hiſtoriæ, pontificatum Ieroſolymis tenebat. Forte autem iſtæ ſunt aquæ olim in ſpiritu Ezechieli præmonſtratæ, quarum initio ca. 47. ipſe meminit dicens. Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur ſubter limen domus ad orientem, facies enim domus reſpiciebat ad orientem: aquæ autem deſcendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris.] Igitur ſi in templo, quod vidit Ezechiel, deſcendebant aquæ ad meridiem altaris, & egrediebantur ſubter limen portæ orientalis; vtique fit manifeſtum non fuiſſe illud templum prorſus idem cum eo quod fecerat Salomon, in quo ſi extitiſſent aquæ iugiter manantes, proculdubio fruſtra labrum æneũ, & luteres facti fuiſſent. Per hæc ergo confirmari poſſunt, quæ nos ſub anno mundi 3023. num. 8. diximus, nempe Ezechieli in ea viſione oſtenſa fuiſſe non ea ſolum quæ Salomon in templo fecerat; ſed etiam multa eorum quæ in templo mox reædificando facienda erant.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3752.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 306.

1 ANNO regni Seleuci decimo (vt patet in tabulis) circiter deſinente, deceſſit Antigonus, primus, poſt Alexandrum Magnum, Aſiæ Rex, cum regnaſſet annos decem & octo, vt teſtatur Euſebius in Chronicis. *Antigonus Aſia rex moritur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3753.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 307.

1 ANNO proximo regnauit in Aſia Antigoni filius, nomine Demetrius huius nominis primus, qui & Polyorcetes, annis decem & ſeptem, vt ait ibidem Euſebius. *Regnat in Aſia Demetrius primus qui & Polyorcetes.*

2 Eodem anno, qui erat regni Seleuci, vt videre eſt in tabulis, annus duodecimus; idem Seleucus Syriæ Rex Antiochiam extruxit, vt tradit Euſebius vbi ſupra. *Antiochia extruitur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3758.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 312.

1 ANNO regni eiuſdem Seleuci circiter decimo ſexto, oportet contigiſſe quod ſcribit S. Euangeliſta Matthæus cap. 1. ver. 14. illis verbis: Sadoc autem genuit Achim.] Hoc enim ex dictis ſub anno mundi 3461. num. 1. fit conſequens. Poterat verò tum Sadoc eſſe annorum circiter quinquaginta & vno, vt ibidem dictum eſt, & apparet in tabulis. *Sadoc genuit Achim.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3768.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 322.

Ptolemaus Philadelphus regnat in Aegypto.

ANNO æræ Nabonassari quadringentesimo sexagesimo tertio, (qui, vt patet in tabulis, concurrit cum trigesimo nono Ptolemæi Lagi, seu a morte Alexandri) regnare cœpisse Ptolemæum Philadelphum in Ægypto, testatur Scaliger lib. 4. De emendatione temporum, capite de anno cælesti Dionysiano Ptolemæi Philadelphi. Vbi etiam ait: eundem annum, incidisse anno tertio Olympiadis centesimæ vigesimæ tertiæ. Et lib. 5. cap. de initio Ptolemæi Philadelphi, idem repetit, idque constare ait, ex obseruationibus Dionysij Mathematici, de quibus nos sub anno mundi proximo num. 2. mentionem faciemus. Verum hic duo aduertere oportet; primo necessarium esse, quod primus regni Philadelphi annus, concurrat ferè totus cum anno æræ Nabonassari quadringentesimo sexagesimo quarto; vt digestũ est in tabulis; & nos infra sub anno mundi proximo num. 2. & anno 3781. num. 1. apertè ex Ptolemæo probabimus. Quare, quod ait Scaliger: initium regni Philadelphi incidisse in annum Nabonassari quadringentesimum sexagesimum tertium, debet intelligi, circiter desinente; ita, vt primus annus regni Philadelphi ferè totus concurrat cum anno Nabonassari quadringentesimo sexagesimo quarto; & consequenter cum quadragesimo regni Ptolemæi Lagi, seu a morte Alexandri Magni; quemadmodum digestum est in tabulis: Alioquin rueret tota Ptolemæi collatio æræ Nabonassari, cum æra Dionysiana; de qua sub anno mundi proximo nu. 2. agemus.

Alterum quod hic aduertere debemus est: non ideo nunc regnare cœpisse Philadelphum, quod hoc tempore obierit pater eius. Constat enim, vt paulo post probabimus, ipsum adhuc anno saltem vno integro superuixisse; sed quod Philadelphi pater se regno abdicans, vltrò illud nunc filio tradiderit. Etenim, vt scribit Ludouicus Viues super B. Augustini lib. 18. de Ciuit. cap. 42. Ptolemæus Lagi, cum in senectute tranquillius viuere statuisset, rerum curam filio mandauit, qui Philadelphus dicebatur. Quod videtur accepisse ex Iustino, qui lib. 16. de præfato Ptolemæo verba faciens, ait: Is contra ius gentium, minimo natu ex filijs, ante infirmitatem, regnum tradiderat; eiusque rei populo rationem reddiderat; cuius non minor fauor in accipiendo, quam patris in tradendo regnum fuerat. Inter cetera patris, & filij mutuæ pietatis exempla, etiam ea res amorem parem populi, iuueni conciliauerat: & pater, regno ei publicè tradito, priuatim officium regi inter satellites fecerat, omnique regno pulchrius, regis esse patrem dixerat. hæc Iustinus. Cui licet aduersari videatur Pausanias in Atticis scribens: Philadelphum declaratum fuisse regni successorem a patre iam prope moriente. Vtrumque tamen admitti, ac simul posse verum esse videtur; quod scilicet bis a patre declaratus fuerit rex; semel anno vno ante obitum patris; & iterum moriente patre; siue ad maiorem rei declarationem; siue ad omnino abolenda fratrum, ac præcipue primogeniti iura.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3769.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 323.

Ptolemæus Lagi moritur.

ANNO proximo, qui erat ab obitu Alexandri Magni quadragesimus, &, vt dictum est, concurrit ferè totus cum primo regni Philadelphi; Ptolemæus Lagi, primus post Alexandrum Ægypti rex, mortuus est, sub finem anni, vt tradit Eusebius in Chronicis. Quare, quod ait Polybius circa medium lib. 2. Ptolemæum La-

gi,& Seleucum obijsse circa Olympiadem centesimam vigesimam quartam; proculdubio ita accipiendum est; vt Ptolemæus circa initia,& Seleucus circa finem dictæ Olympiadis,diem functi sint; quemadmodum videre est in tabulis.

2 Ab hoc anno regni Philadelphi primo, Dionysius Mathematicus,suarum astronomicarum obseruationum annos dinumerat;illos nimirum,quos Ptolemæus in libris sui Almagesti; secundum Dionysium vocat; vt ex eodem colligi potest; qui lib. 10. cap. 4. annum regni Philadelphi decimum tertium, ponit in annũ Nabonassari quadringentesimum septuagesimum sextum. Et apertius lib. 9. cap. 10. dicit: annũ vigesimum primum, secundum Dionysium; fuisse Nabonassari quadringentesimũ octogesimum quartum. Et eodem lib. cap. 7. asserit: annum, qui secundum Dionysium erat vigesimus tertius; erat a Nabonassaro, quadringentesimus octogesimus sextus. Et vigesimus octauus Dionysij; quadringentesimus nonagesimus primus Nabonassari. Et lib. 10. cap. 9. ait: annum Philadelphi (quem appellat,secundum Dionysium) decimum tertium; esse quinquagesimum secundum, ab Alexandri interitu. ex quo obiter fit manifestum, quod sub anno præcedente num. 1. asseruimus, videlicet Philadelphum circa finem anni,a morte Alexandri, trigesimi noni,regnare cœpisse. Et lib. 11. cap. 3. tradit: annum,qui secundum Dionysium,erat quadragesimus quintus; fuisse ab obitu Alexandri octogesimum quartum. Hæc autem hic adnotare,operæ pretium duximus,vt cunctis pateat,hanc quoque antiquissimi Mathematici æram, optime cum nostris Annalibus conuenire; Quod vt facilius deprehendi valeat in nostris tabulis, præter Nabonassari æram, quam sequitur libris citatis Ptolemæus; & eam quæ a morte Alexandri Magni, ad Augusti Monarchiam ducitur; etiam Dionysianam,per aliquot saltem annos, in eisdem tabulis digerere non grauabimur. *Initium æra Dionysiana.*

3 Ceterum, vt ad Ptolemæum Philadelphum, qui fuit Ptolemæorum Ægypti regũ secundus, redeamus. Hunc Eusebius, Beda, Genebrardus, & alij, asserunt, regnasse annos triginta octo; quos tamen numerare incipiunt, ab exitu anni quadragesimi, ex quo decesserat Alexander Magnus. Iosephus autem 12. Antiq. cap. 2. in initio capitis ait: illum regnasse annis vnde quadraginta; quos si recensere voluerimus, non a fine, sed a principio prædicti anni quadragesimi (quemadmodum nos sub anno mundi 3768. num. 1. faciendum esse probauimus) vtique finis regni Philadelphi, tam secundum Iosephum,quam secundum alios, in idem tempus incidet,nimirum in exitu anni septuagesimi octaui, ab obitu Alexandri. Eiusdem regis, suppresso nomine, meminit Daniel cap. 11. ver. 5. illis verbis: Et de principibus eius præualebit super eum, & dominabitur ditione: multa enim dominatio eius.] Etenim quemadmodum præcedentia verba: Et confortabitur rex Austri.] ibidem a sacris Doctoribus, & præcipuè a B. Hieronymo exponuntur de Ptolemæo Lagi: ita hæc quæ sequuntur: Et de principibus eius &c. ab eisdem Expositoribus explicantur,de Philadelpho; quem ex supradictis, constat,fuisse vnum de principibus,ideſt de filijs Ptolemæi Lagi. Iste enim diuitijs ac potentia præualuit patri,vt ibidem asserit B. Hieronymus, & ex historijs probat dicens: Narrant enim historiæ habuisse eum, peditum ducenta millia; equitum viginti millia; Curruum duo millia; Elephantos,quos primus eduxit ex Æthiopia, quadringentos; Naues longas quas nunc liburnas vocant,mille quingentas; alias ad cibaria militum deportanda, mille; auri quoque,& argenti,grãde põdus; ita vt de Ægypto,per singulos annos,quattuordecim millia & octingenta talenta argenti acceperit; & frumenti artabas (quæ mensura tres modios,& tertiã modij partẽ habet) quinquies,& decies centena millia. hæc S. Hieron. *Philadelphus quot annis regnauerit.* *De Philadelpho, Danielis Prophetia.* *Philadelphi diuitia.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3770.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 324.

1 ANNO regni Philadelphi secundo circiter inchoante,qui erat Seleuci vigesimus nonus,vt patet in tabulis; Demetrius Asiæ rex, cum regnasset annis decẽ & *Demetrius se regnũq; Asia, Seleuco tradit.*

& septem; seipsum regnumque suum, eidem Seleuco regi Syriæ tradidit, vt notat Eusebius in Chronicis; & tangit etiam Iustinus non longe ab initio libri 16.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3774.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 328.

Seleucus Asiæ rex regni sui annos explet.

ANNO regni sui trigesimo secundo circiter expleto, oportet Seleucum Syriæ regem aut mortuum esse, aut tradidisse regnum filio. Tot namque annis ipsum regnasse, tradunt Eusebius in Chronicis, & Genebrardus suæ Chronologiæ lib. 2. & alij, præter Appianum Alexandrinum, qui sub finem libri de bellis Syriacis, posteaquam multa præclarè ab eo gesta recensuit; & quod maiorem regni partem filio tradidit, ac deinde bellum in Phrygia gessit, atque in prælio Lysimachum interfecit; Denique subiungit: quod exacto ætatis anno septuagesimo tertio, regni quadragesimo; cum traiecisset Hellespontum, Lysimachiam petens, occisus est. Hæc si vera sunt, oportet Appianum dinumerasse annos regni Seleuci, vsque ad eius mortem; alios autem Auctores, vsque ad prædictam regni resignationem filio factam. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3775.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 329.

Antiochus Soter regnat in Asia, et Syria.

De Beroso Chaldæo.

ANNO proximo, regnauit Asiæ simul ac Syriæ Antiochus, huius nominis primus, qui & Soter, idest seruator dictus est; annis decem & nouem, vt proximè allegati asserunt Auctores. Quare arbitror decipi Sulpitium, qui tribuit ei annum regni vnum supra vigesimum: nisi forte duobus annis regnasset cum patre, ante illã regni resignationem, de qua præcedenti anno actum est. Quod tamen probari non potest. Huic regi, Berosum Chaldæum, Historicum, & Sacerdotem; Chaldaicam suam historiam, tribus libris comprehensam, dicasse, tradit ex Tatiani, oratione contra Græcos, Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ. Vbi etiam addit: quod & seriem regum Assyriorum, & aliorum, a diluuio ferè vsque ad Iosue, item Gentium origines Græcis explicauit; & quod filia eius fuit Sibylla Babylonica, quemadmodum S. Iustinus Martyr in Parænetico scriptum reliquit. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3781.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 335.

Ratio temporũ obseruatione Astronomica comprobatur.

ANNO regni Philadelphi decimo tertio, accidit obseruatio quædam Astronomica, quam ex Timocharo antiquissimo Astronomo, refert Ptolemæus lib. 10. Almagesti cap. 4. Vbi subiungit: eundem Philadelphi annum, incidisse in annũ Nabonassari quadringentesimũ septuagesimũ sextum. Quod ideo hic adnotare voluimus; quia inde manifeste apparet, verum esse quod nos sub anno mundi 3768. num. 1. & 3769. num. 1. asseruimus; nimirum necesse esse, vt primus regni Philadelphi annus, concurrat penè totus cum anno dicti Nabonassari quadringentesimo sexagesimo quarto. Et confirmatur ex eodem Ptolemæo, qui in eiusdem lib. ca. 9. 1

ait:

ait: quod idem annus Philadelphi decimus tertius, fuit ab obitu Alexandri quinquagesimus secundus; Porrò hos annos simul coincidisse, patet in tabulis.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3783.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 337.

1 ANNO regni eiusdem Philadelphi decimo quinto, incidit annus Iubilei vigesimi quarti: concurrit enim dictus Philadelphi annus, cum anno æræ, quæ ducitur ab introitu Israelis in terram Chanaan, millesimo ducentesimo, vt videre est in tabulis. *Iubileus 24.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3790.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 344.

1 PER hæc tempora, nimirum Olympiade centesima vigesima nona (subaudi circiter inchoante) vt notat Polybius historiarum lib. 1. ferè in principio, facta est prima Romanorum transfretatio ex Italia; de qua primo in Siciliā profecti sunt. Et ab hac profectione, præfatus Auctor, historiæ suæ veluti præfationem, quā 1. & 2. libro complectitur, exordiri se velle profitetur: quod ea continua sit ijs, quæ Timæus vltimo loco scripta reliquerat. Ab hoc item eodem tempore cœpit primum bellū Punicum, quod per annos viginti duos (vt ait Eutropius initio lib. 3.) Romani gesserunt cum Cartaginensibus, qui tum iam Siciliam, & Sardiniam, aliasque maris oras acquisierant, vt tradit Appianus circa initia lib. De Bellis Punicis. Porrò de origine, & causis primi huius belli Punici, vide Polybium lib. 1. Quæ autem in eo acta sint, breuiter percurrit citatus Eutropius in posteriore medietate libri 2. *Romani nunc primum ex Italia exeunt.* *Initium 1. belli Punici.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3793.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 347.

1 ANNO regni sui decimo nono circiter exacto, (vt ex sub anno mundi 3774. num. 1. dictis consequitur) Antiochus Soter Syriæ Asiæque rex, mortuus est, quemadmodum etiam ex Eusebio patet in Chronicis. *Antiochus Soter moritur.*

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3794.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 348.

1 ANNO insequenti, regnauit in Syria Asiaque alter Antiochus huius nominis
2 ij. qui dictus est Theos, hoc est, Deus. Nec refert quod Eusebius in Chronico ponat primum dicti regis annum, in anno Olympiadis centesimæ vigesimæ nonæ quarto; in nostris verò tabulis concurrat cum primo Olympiadis centesimæ trigesimæ: *Antiochus 2. qui et Theos in Asia Syriaque regnat.*

fimæ: Quia vel potuit iste rex regnare cœpisse sub finem anni præcedentis, vt notatum est in tabulis; vel annus dictæ Olympiadis, pro parte, etiam cum hoc primo memorati regis anno concurrit. Diximus enim alias, annos regum, & Olympiadū, diuersa, vt plurimum, habuisse principia. Quoniam autem ob causas sub anno mundi 3742. num. 1. adductas, necessarium fuit ponere primum Seleuci annum, concurrere pro maiori parte cum anno Olympiadis centesimæ decimæ septimæ secundo, non autem primo, vt facit Eusebius in Chronicis: propterea nemini mirum videri debet, si ex necessaria consequentia, deinceps in ceteris etiam posteriorum Syriæ regum annis, eadem quoque modica, inter nostras, & Eusebij tabulas, differentia reperietur. Etenim satius duximus, annos Olympiadum cum æra regni Græcorum lib. 1. Machab. & apud Iosephum, digesta; & item cum annis sabbaticis ab eodem Iosepho, & in sacra scriptura commemoratis, accuratius componere, quàm omnino hic sequi dictum Eusebij Chronicon; iuxta quod, nequeunt prædicti anni, prorsus inter se conuenire, vt ex dictis anno mundi proximè citato, manifesto colligi potest. Ceterum iste Antiochus cognomento Theos regnauit annis quindecim, vt sentiunt idem Eusebius in Chronicis, & Genebrardus lib. 2. & alij.

Danielis de Philadelphi & Antiochi Theos vaticinia a B. Hieronymo explicata.

Sanè de his quæ inter hunc Antiochum Syriæ regem, & Philadelphum regem Aegypti euenerunt; nonnulla, licet subobscurè, spiritu prophetico prædixit Daniel cap. 11. ver. 6. vbi ait: Et post finem annorum fœderabuntur; filiaque regis Austri, veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam. Et non obtinebit fortitudinem brachij, nec stabit semen eius: & tradetur ipsa, & qui adduxerunt eam, adolescentes eius, & qui confortabant eam in temporibus. hucusque verba Danielis. Quæ exponens S. Hieronymus sic ait: Primum Syriæ regnauit, vt diximus, Seleucus cognomento Nicanor. Secundus Antiochus, qui appellatus est Soter. Tertius, & ipse Antiochus, qui vocabatur Theos, idest, Deus. Iste aduersus Ptolemæum Philadelphum, qui secundus imperabat Aegyptijs, gessit bella quamplurima, & totius Babylonis atque orientis viribus dimicauit. Volens itaque Ptolemæus Philadelphus, post multos annos, molestum finire certamen, filiam suam nomine Berenicem, Antiocho vxorem dedit; qui de priore vxore nomine Laodice, habebat duos filios, Seleucum, qui cognominatus est Gallinicus; & alterum Antiochum: Deduxitque eā vsque Pelusium; & infinita auri, & argenti millia, dotis nomine dedit. Vnde Phernopheros, idest dotalis appellatus est. Antiochus autem Berenicem consortem regni habere se dicens; & Laodicen in concubinæ locum; post multum temporis, amore superatus, Laodicen cum liberis suis reduxit in regiam. Quæ metuens ambigui viri animum, ne Berenicem reduceret, virum per ministros veneno interfecit. Berenicem autem cum filio qui ex Antiocho natus erat, Icadioni, & Gennæo Antiochiæ principibus occidendam tradidit: filiumque suum maiorem, Seleucum Gallinicum, in patris loco regem constituit. Et hoc est quod nunc dicitur: Post multos annos, Ptolemæus Philadelphus, & Antiochus Theos, facient amicitias; & filia Austri regis, hoc est Ptolemæi, veniet ad regem Aquilonis, idest, ad Antiochum, vt inter patrem ac virum iungat amicitias. Et non poterit, inquit, obtinere, nec semen illius stare in regno Syriæ. Sed & ipsa Berenice, & qui eam adduxerunt, interficiantur. Rex quoque Antiochus qui confortabat eam, hoc est, per quem poterat præualere, veneno vxoris occisus est. hucusque B. Hieronymus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3798.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 352.

Eleazarus de quo in lib. 2. Machab. nascitur.

1 ANNO regni Græcorum quinquagesimo sexto, natus est insignis ille vir inter Iudæos, nomine Eleazarus; qui postea, anno eiusdem regni Græcorum centesimo quadragesimo quinto, ætatis verò suæ nonagesimo, pro patrijs legibus, ab

An-

Antiocho Epiphane crudeliter occidi maluit, quàm simulare carnes se suillas, lege vetitas, manducasse; ne ceteris, maxime verò adolescentioribus, malum hoc præuaricationis præberet exemplum, vt infra sub anno mundi 3887. nume. 7. & 8. dicemus.

2 Post hæc circiter tempora, nimirum circa postremos regni sui annos, vt numero proximo probabiliter ostendemus, Philadelphus composita cum Antiocho, vt dictum est, pace; se se admodum bene affectum ostendebat erga Iudæos. Nam vt Sanctus scribit Augustinus lib.18. de Ciuit. cap. 42. omnes quos pater eius subiugatos abduxerat, liberos redire permisit. Insuper, & dona regia in templum Dei misit; petiuitque ab Eleazaro tunc Pontifice, dari sibi scripturas, quas profectò audierat, fama prædicante, diuinas; & ideo concupierat eas habere in Bibliotheca, quā nobilissimam fecerat. Has ei cum idem Pontifex misisset Hebræas; post etiam ille Interpretes postulauit. Et dati sunt ei septuaginta duo; de singulis duodecim tribubus, seni homines, linguæ vtriusque doctissimi, Hebrææ scilicet, & Græcæ. Quorum interpretatio, vt septuaginta vocetur, iam obtinuit consuetudo. hæc S. Augustinus. Quæ latius prosequitur Iosephus 12. Antiq. cap. 2. Egregij huius facti (cuius omnes penè boni Auctores, cum veteres, tum recentiores meminerunt) historiam primus omnium integro libello scripsit Aristæas, vnus ex legatis, quos ad negotia hæc pertractanda miserat Philadelphus ad Iudæos. Quare non ab alijs accepta; sed quæ idē gesserat, quibusque ipse interfuerat, ad Philocratum fratrem; litteris mandauit; quemadmodum ex eiusdem historiæ exordio manifestum est. Eundem Aristææ libellum. De lxx. Interpretibus, mendis expurgatum, & commentarijs atque adnotationibus illustratum, nouissimè restituit, ac in lucem edidit Iacobus Middendorpius Coloniæ, anno Salutis 1578. excusum: Ad quem huius rei studiosos libentissime remittimus.

De Philadelpho, & lxx. Interpretibus.

3 Sanè quonam regni sui anno, Philadelphus hæc egerit, incertum est: Satis tamen probabile videtur, quod Ludouicus Viues super citato B. Augustini loco ait; nempe Philadelphum, cum in maturiore ætate, morbis affligeretur; proculque a bellis, gerendisque rebus esse cogeretur; Auctore Demetrio Phalaræo, qui patria Athenis, vir nobilissimus, maximisque functus Magistratibus, ciuium inuidia pulsus, ad eum confugerat, studijs se tradidisse; accitisque vndique ingenijs; & constructa illa nobili Alexandrina Bibliotheca; in eam veteris testamenti libros, poni curasse. Hoc si verum est, quemadmodum certe videtur admodum verisimile: longe probabilius sentit Petrus Galatinus libr. 1. De Arcanis Catholicæ veritatis, dicens: lxx. Interpretes, anno ante Christi natiuitatem circiter ducentesimo quinquagesimo, rogatu Ptolemæi Philadelphi, Alexandriam ab Eleazaro Pontifice, tota Biblia in Græcum traducturi, fuisse missos; quam Sixtus Senensis lib.4. suæ Bibliothecæ sanctæ; & eius asseclæ, qui memoratam lxx. Interpretum historiam, Olympiade centesima vigesima quarta, contigisse crediderunt; & trecentis quinquaginta annis ante Christum natum. Qua in re dupliciter peccasse videntur. Nam si in dicta Olympiade, lxx. Interpretum versio facta est; vtique non potuit fieri trecentis quinquaginta annis ante ortum Christi: quandoquidem ab initio eiusdem Olympiadis ad Olympiadem centesimam nonagesimam quartam, in qua omnium consensu natus est Christus, circiter ducenti octoginta anni duntaxat inueniuntur. Si autem Philadelphus, circa postremos regni sui annos, Bibliothecam suam instruxit; cum ipse prope eiusdem Olympiadis 124. initia regnare cœperit; & triginta octo annos in regno exegerit; profectò nō eadem Olympiade, sed post Olympiadem centesimam trigesimam, quæ diximus, acta esse oportet; & consequenter non trecentis quinquaginta annis; sed paulo plus ducentis quinquaginta ante Christum natum, vt quiuis recta supputatione assequi poterit.

Versio lxx. Interpretum quā do facta.

4 Per eadem quoque tempora quibus florebant lxx. Interpretes (quemadmodum probat Iansenius sub finem procemij commentariorum suorum in Ecclesiasticum) Iesus filius Syrach Ierosolymita, qui (vt refert Genebrardus, fertur fuisse vnus e lxxij. Interpretibus, de stirpe illius Iesu cuius meminit Zacharias cap. 3.) Hebraicè conscripsit librum Ecclesiastici, quemadmodum apertè traditur in calce capitis penultimi eiusdem libri; qui propterea apud lxx. Interpretes inscribitur: Sapientia Sy-

Liber Ecclesiastici; quando, & a quo scriptus.

Syrach. siue: Sapientia Iesu filij Syrach. Quamquam autem librum hunc tribuant Salomoni, vt testatur Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei cap. 14. fieri tamen potuit (quemadmodum idem ibi subiungit) vt Iesus filius Syrach, ipsius Salomonis sententias a se diligenter collectas, in vnum volumen redegerit; & ita vterq; huius libri Auctor aliquomodo dici possit, quemadmodum de libro Sapientiæ traditur, quem aiunt esse Philonis, vt refert B. Hieronymus in Prologo: & nihilominus eiusdem libri sententias esse Salomonis euidentissime constat ex ipsiusmet libri ca. 9. ver. 7. & 8. Vbi de se ipso Auctor pronunciat dicens: Tu elegisti me regem populo tuo; & dixisti me ædificare templum in monte sancto tuo &c. Est ergo, sicuti liber Sapientiæ, ita liber Ecclesiastici, quod attinet ad eorum sententias, Salomonis: quantum verò spectat ad earũ collectionem, & dispositionem; iste Iesu filij Syrach; ille verò Philonis; non illius, qui post Christum floruit, sub Caio Caligula; vt colligitur ex Iosepho 18. Antiq. c. 10. Et in cuius laudẽ multa scribit Eusebius libro Historiæ Ecclesiasticæ 2. cap. 5. Sed alterius, illo longe antiquioris; vt tradit Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei cap. 13. Sed posteaquam in libri Sapientiæ mentionem incidimus; liceat hic obiter lectorem commonefacere; ne vllo modo (viri auctoritate allectus) auscultare velit Rupertum Abbatem; alioqui scriptorem egregium, ac valde pium; qui lib. 3. commentariorum suorum in Genes. cap. 31. nescio quo modo deceptus, affimare ausus est, librum Sapientiæ, non esse Canonicũ. quod constat esse falsissimum. Nam præterquam quod S. Augustinus in Epistola 99. quæ est ad Euodium, pro Canonico eum citat; etiam in Concilio Cartaginensi, & Laodicensi, inter Canonicas scripturas relatus reperitur; Et nouissimè in Concilio Tridentino sub anatematis pœna cautum est, ne quis oppositum tueri præsumat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3807.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 361.

Ptolemaus Philadelphus moritur.

1 ANNO post mortem Alexandri Magni septuagesimo octauo circiter exeunte incidit obitus Ptolemæi Philadelphi regis Aegypti; quemadmodum sub anno mundi 3769. num. 3. probatum est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3808.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 362.

Regnat in Aegypto Ptol. Euergetes j.

1 ANNO postero, regnauit in Ægypto Ptolemæus Euergetes, idest Benefactor, huius nominis primus: nam (vt infra sub anno mundi 3909. num. 1. dicemus) mox alter eiusdẽ nominis regnauit in Ægypto. Sanè is de quo nunc loquimur Euergetes, iuxta B. Hieronymum fuit frater Philadelphi; iuxta verò Iustinum lib. 27. dicitur frater Berenices, & cõsequẽter filius Philadelphi. Vt vt sit, constat ipsum fuisse de germine, hoc est, de prosapia ipsius Philadelphi, & illum cuius gesta præuiderat, prænuntiaueratque Daniel cap. 11. ver. 7. vsque ad 10. vbi ait: Et stabit de germine radicum eius plantatio: & veniet cum exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis: & abutetur eis, & obtinebit. Insuper & deos eorum, & sculptilia, vasa quoque pretiosa argenti, & auri captiua ducet in Aegyptum: Ipse præualebit aduersus regem Aquilonis. & intrabit in regnum rex Austri, & reuertetur ad terram suam.] Super quæ verba B. Hieronymus ita scribit: Occisa Berenice, & mortuo Pto-

Danielis de Euergete prophetia eiusque ex B. Hieron. explicatio.

le-

mæo Philadelpho patre eius in Ægypto; frater illius,& ipse Ptolemæus cognomento Euergetes,tertius successit in regnum,de plantatione,& de germine radicis eius; eo quod esset germanus ; & venit cum exercitu magno ; & ingressus est prouinciam regis Aquilonis, idest Seleuci cognomento Gallinici, qui cum matre Laodice regnabat in Syria; & abusus est eis; & obtinuit,in tantum,vt Syriam caperet, & Ciliciam, superioresque partes trans Euphraten, & propemodum vniuersam Asiam. Cumque audisset in Ægypto seditionem moueri; diripiens regnum Seleuci, quadraginta millia talentorum argenti tulit: & vasa pretiosa, simulacraque Deorum, duo millia quingenta; in quibus erant & illa,quæ Cambyses,capta Ægypto,in Persas asportauerat. Denique gens Ægyptiorum idololatriæ dedita; quia post multos annos, deos eorum retulerat, Euergetem eum appellauit; Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam autem amico suo Antiocho gubernandam tradidit; Et Xantippo alteri Duci,prouincias trans Euphraten. hucusque S. Hieronymus. Hæc autem non hoc anno;sed post sequentem,in quo dicemus regnasse Antiochum Gallinicum, acta esse necessario credenda sunt. Vt sub anno mundi 3828. numero primo tangemus.

2 Sub hoc Ptolemæo Euergete, versus fuit de Hebræo in Græcum liber Ecclesiastici, per Nepotem proprij Auctoris; vt numero proximo probabimus. Sed quonam dicti Euergetis anno id factum fuerit, adhuc inexploratum habemus. Nam licet in Prologo iam allegato, idem Interpres fateatur,se in octauo,& trigesimo anno,temporibus Ptolemæi Euergetis regis, peruenisse in Ægyptum, vbi memoratam libri translationem fecit: attamen certum est, illum annum trigesimum octauum ; non posse accipi ab exordio regni ipsius Euergetis;quem ex Eusebio,& alijs constat, regnasse tantummodo annis viginti sex. Iosephus Scaliger lib.5. de emendatione tēporum in capite. De initio regni Philadelphi. Et enucleatius lib. 4. Vbi agit de anno Dionysiano Ptolemæi Philadelphi; putat prædictos annos triginta octo, numerandos esse ab initio regni Philadelphi, iuxta Dionysianam æram,(de qua nos sub anno mundi 3769. num.2. meminimus) inde deductam;cuius Epochæ, inquit,mentio tantum extat apud Ptolemæum(subaudi in libris Almagesti) & apud Iesum filiū Syrach, sapientissimum apud Hebræos Chronographum, in Prologo, his verbis: Nam in octauo & trigesimo anno, temporibus Ptolemæi Euergetis regis, posteaquā perueni in Aegyptum &c. Quæ verba exponens Scaliger, subiungit: Is erat annus Euergetæ primus. Nam anno trigesimo octauo imperij sui, decessit philadelphus. Sic Scaliger. Sed eius opinioni obstant, quæ nos sub anno mundi proximè adducto,num.3. de annis Philadelphi, ex Iosepho diximus. Si enim ille saltem attigit annum regni sui trigesimum nonum; implicat dicere aliquid accidisse anno Philadelphi trigesimo octauo;& temporibus Euergetis regis. Quare melius alij existimarunt, annum illum non fuisse trigesimum octauum regni alicuius regis; sed vitæ ipsius Interpretis: nisi forte probabilius sit; prædictum Interpretem, vel numerasse prædictos annos, ex quo Auus eius librum illum Hebraicè conscripserat ; vel ibidem meminisse eius Epochæ, quæ tunc forte,apud Iudæos,ducebatur ab insigni illa penè innumerabilium Iudæorum captiuitate, a rege Philadelpho benignissimè relaxata. Solent enim interdum a memorabilibus eiusmodi euentibus, præsertim prosperis, æræ annorum deriuari. Sed vtcumque res fuerit. Quia nescimus quo tempore vel natus sit memorati libri Interpres, vel Auus eius dictum librum conscripserit; vel quo regni sui anno Philadelphus, Iudæorum captiuitatem a patre suo in Aegyptum abductam, dimiserit: Propterea etiam scire non possumus, quo regni Euergetis anno, prædicti octo & triginta anni terminauerint; & consequenter, quonam tempore facta sit ipsius Ecclesiastici de Hebræo in Græcum translatio. Sed hoc parum refert; cum satis esse possit, nosce eam temporibus regis Euergetis esse factam.

Versio libri Ecclesiastici de Hebræo in Græcum quando facta.

3 Ceterum,vt aliquid de dicto Ecclesiastici Interprete,hic subiungamus. Non desunt,qui ipsum eodem, quo Auus eius librique Auctor, nomine nuncupatum fuisse existiment ; Sed re vera, ex scripturis sacris, id conuinci posse non videtur; quem-

De dicto Ecclesiastici libri Interprete.

admodum rectè Ianſenius in Eccleſiaſtici Prooemium adnotauit. Illud verò ex iam dictis conſequitur, eiuſdem libri tranſlationem, non a lxx. Interpretibus, ſed, vt dictum eſt, ab Auctoris nepote, fuiſſe factam. Siquidem ipſi, ſuum interpretandi munus, Philadelpho regnante expleuerunt: prædictus verò Auctoris nepos, ſe eundem librum interpretatũ fuiſſe tẽporibus Euergetis regis apertè teſtatur. Nec obſtat q; in ipſis lxx. Interpretum codicibus, idem liber Eccleſiaſtici Græcè ſcriptus reperiatur: quia quemadmodum in eiſdem quoque, habentur libri Machabæorum, quorũ tamen hiſtoria, non modo ab ipſis non conſcripta, ſed neque, non niſi longè poſterioribus temporibus, geſta fuit: ita proculdubio potuit hæc ab Auctoris nepote Eccleſiaſtici de Hebræo in Græcum facta tranſlatio, poſtea in eorundam lxx. Interpretum codicibus fuiſſe addita. Et hoc magis placet, quàm quod tangit Ianſenius ſuper dicto Eccleſiaſtici Prologo; nimirum verſiones lxx. Interpretum prius factas, poſtea vſui & adiumento fuiſſe prædicto Auctoris nepoti, ad ſuam accuratius perficiendam. Id enim in lxx. Interpretum verſione, imperfectionem ponere videtur, & eorum auctoritati derogare.

Quoniam autem, & ſuperius, nempe ſub anno mundi 3794. num. 2. & 3. & hic 4
quoque duobus præcedentibus numeris actum eſt de tempore, quo Biblia ſacra de Hebraico in Græcum ſermonem translata ſunt, & de eiuſdem tranſlationis Auctoribus: Quæret fortaſſe hoc loco aliquis, quando & a quibus ijdem ſacri libri in idioma Chaldaicum verſi fuerint; non quidem ad verbum (nullus enim apud nos extat, quem ego viderim, textus ſacer Chaldaicus) ſed per Paraphraſes, hoc eſt per latiores quaſdam ſacrarum ſententiarum explicationes: eſt enim Paraphraſis veluti latior quædam ſententiæ explicatio, vt fit, cum quæ quis preſſius ſcripſit, alter quibuſdam mutatis additiſque, copioſius ac dilucidius explicare conatur. Vt igitur ad quæſitum reſpondeamus; dicimus, quod tametſi non poſſimus præciſè tempus, quo ſcriptæ editæque fuerint Chaldaicæ Bibliorum Paraphraſes indicare: illud tamen certum eſt; eas non vno eodemque tempore, neque ab vno eodemque Auctore omnes fuiſſe conſcriptas. Siquidem quæ in Prophetas habentur, cuiuſdam Ionathæ Vzielis filij eſſe perhibentur, quem Petrus Galatinus lib. 1. cap. 3. & alij, aſſerũt ante Chriſti natiuitatem, ſub veteri Synagoga floruiſſe. Quæ verò Chaldaica Paraphraſis in Pentateuchum extat, a quodam cui nomen fuit Onkeles edita creditur: Illa autem quæ Hagiographa, hoc eſt ſcripta Sanctorum, nempe libros Iob, Ruth, Paralipomenon, Canticorum, Eccleſiaſte, Threnorum, Eſther, Danielis, Eſdræ, & Neemiæ declarat; Ioſepho Cæco tribuitur. At verò quæ in libros Hiſtoricos habetur, ab Auctore quodam innominato edita traditur. Et omnes hos tres poſteriores, poſt Chriſtum paſſum vixiſſe atque ſcripſiſſe aſſerit Franciſcus Lucas Brugenſis in tractatu de vſu Chaldaicæ Paraphraſis, quem ſuis in Euangelia commentarijs adiecit. In quo etiam eandem Paraphraſim a cuiuſdam Auctoris innominati ſugillationibus, & calumnijs pro viribus acerrime defendit: & tanquam perutuſtam, plurimum ſacrorum librorum ſtudioſis conducere poſſe demonſtrat, ad oſtendendum, textus Hebraicos, & Latinos, vbi a Græcis diſſident, non eſſe mendoſos: & item ad rariores quaſdam Hebraici textus voces probè intelligendas, atque ad obſcuriores cum Latinæ editionis, tum Hebraici fontis ſententias rite explicandas; & præterea ad verſionem vulgatam pluribus in locis contra aliorum interpretationes ſtabiliendam, illoſque redarguendos, qui Hebraicum textum, & qui cum eo conſentit Latinum, mendoſum corruptumque eſſe, perperam oſtendere nituntur. Et multa alia de Chaldaicæ Paraphraſis vtilitatibus docte ac peritè differit, concluditque non minus eam in veteri teſtamento conferre, quam in nouo Interpretationem Syriacam; tametſi hæc a Chriſtianis Scriptoribus; illa verò a Iudaicis conſcripta fuerit. Denique prudenter aduertit, ne quis propterea memoratam Paraphraſim tanti faciendam putet, vt etiam pro textu ſacro haberi poſſit, aut debeat; Sed ideo conuenienter ſacro textui fuiſſe adiectam, vt quandocunque ſacri textus intelligentiam ſedulus indagator inquirit, ipſam quoque Paraphraſim inſpicere valeat: & ſi quidem illa aliquid afferat quo ipſe iuuari poſſit, ea vtatur:

Quando, & a quibus libri ſacri in ſermonẽ Chaldaicum verſi.

fin

ſin minus, nihil ea moueatur: immo etiam, ſi id locus exigat, libere reijciat. Sed ad hiſtoriæ ſeriem redeamus.

5 Sub eodem quoque Ptolemæo Euergete, acta ſunt ea quæ ſcribit Ioſephus 12. Antiq. ſub finem capitis tertij, & ferè toto cap. 4. de Onia illo puſilanime & auaro, qui cum eſſet Pontifex, & ſolitum regi tributum pendere nollet, commouit ad iram dictum Euergetem; quem poſtea placauit Ioſephus, ſororis dicti Oniæ filius, vt latè ibidem deſcribitur. *Onias Pötifex regem irritat quem placat Ioſephus.*

6 Eodem quoque anno circiter exeunte (qui fuit ab obitu Alexandri magni ſeptuageſimus nonus, vt patet in tabulis, deceſſit Antiochus Theos Syriæ Aſiæque rex, ab vxore Laodice veneno ſublatus, quemadmodum ſub anno mundi 3794. num. 2. dictum eſt. *Antiochi Theos obitus.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3809.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 363.

1 ANNO inſequente, regnauit in Syria, & Aſia Seleucus huius nominis ij. cognomento Gallinicus, viginti annis, vt aiunt Euſebius in Chronicis, & Genebrardus lib. 2. ſuæ Chronologiæ, & forte etiam aliquid ampliùs. Vnde quod ait Sulpitius hiſtoriæ ſacræ lib. 2. hunc regnaſſe annis viginti & vno; arbitror de annis fractis, ſeu de vigeſimo primo tantum inchoato, eſſe accipiendum. *Regnat Seleucus Gallinicus in Aſia.*

2 Eodem circiter anno, probabiliter creditur Achim genuiſſe Eliud, quemadmodum (ſuppreſſo, vt ſolet, tempore) ſcribit Sanctus Matthæus ca. 1. ver. 14. nimirum cum ageret ipſe Achim annum ætatis quinquageſimum primum, vt apparet in tabulis; & colligi poteſt ex his quæ ſub anno mundi 3461. numero 1. dicta ſunt. *Achim gennit Eliud.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3812.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 366.

1 ANNO memorati Seleuci quarto, Carthaginenſes a Romanis nauali prælio victi obtinuerunt ab eis pacem, ea inter alias conditione, vt Sicilia, & omnibus inſulis, quæ inter Italiam & Africam ſunt, ipſi Pœni excederent. Vnde hoc anno finis impoſitus eſt primo bello Punico, vt ex his quæ nos ſub anno mundi 3790. nu. 1. diximus inferre licet, & comprobari item poteſt ex his, quæ de hac pace tradit Sigonius in ſuo Faſtorum commentario ſub hoc eodem vrbis anno quingenteſimo duodecimo. Eutropius quoque lib. 2. in fine ait, dictam pacem fuiſſe factam anno belli Punici vigeſimo tertio, ſubaudi circiter inchoante. Et hinc detegitur error in ratione temporum Appiani; qui initio libri de bellis Punicis ait: Romanos abſtuliſſe Carthaginenſibus Siciliam anno a Carthagine cōdita ſeptingenteſimo: cum hinc ad ſeptingenteſimum Carthaginis conditæ annum, deficiant pluſquam quinquaginta anni, vt facile dignoſci poteſt ex tabulis. Siquidem ſuperius iam probatum eſt ipſam Carthaginem cœpiſſe fundari anno ab orbe condito 3166. *Finis primi belli Punici.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3825.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 379.

Ex cuiusdam astronomicæ obseruationis anno, ratio temporum comprobatur.

ANNO secundum Chaldæos, hoc est, iuxta æram Græcorum ritu Chaldaico 1
putatam, octogesimo secundo; accidit obseruatio quædam astronomica, quã ab innominato quodam Auctore antiquo Chaldæo desumptam, refert Ptolemæus libro 11. Almagesti capitulo 7. Vbi addit: eundem annum, fuisse quingentesimum decimum nonum a Nabonassaro. Ex quo loco licet colligere, prædictum Nabonassari annum; qui, vt videre est in tabulis, cum anno, memoratæ regni Græcorum æræ, præcedenti, pro maiori parte concurrit; pro aliqua etiam parte, cum isto concurrisse: Et consequenter, alios quoque dicti Nabonassari annos; non ad vnguem, cum præfatæ Græcorum æræ annis coincidere; sed partim cum antecedente, & partim cum subsequente.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3828.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 382.

Seleuci Gallinici mors.

ANNO regni sui vigesimo[1], vt notat Eusebius in Chronicis, Seleucus Gallini- 1
cus Asiæ rex, multas calamitates perpessus, & penè amisso regno; tandem equo præcipitatus, miserimè interijt; vt refert Iustinus lib. 27. relictis duobus filijs; quorum natu maior, vocabatur Seleucus Ceraunus; minor autem Antiochus; qui postea nuncupatus est Magnus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3829.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 383.

Seleucus Ceraunus regnat in Asia.

ANNO insequenti; regnauit in Asia Seleucus huius nominis iij. cognomento 1
Ceraunus, annis (iuxta Appianum sub finem libri de bellis Syriacis) duobus exactis; iuxta verò Eusebium in Chronicis, & Sulpitium Historiæ sacræ lib. 2. tribus; subaudi imperfectis. De hoc Seleuco, & fratre eius Antiocho, prædicti Gallinici filijs, prophetauit Daniel cap. 11. ver. 10. illis verbis: Filij autem eius, prouocabuntur, & congregabunt multitudinem exercituum plurimorum.] Quæ verba exponens B. Hieronymus ait: Post fugam, & mortem Seleuci Gallinici; duo filij eius, Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus, qui appellatus est Magnus; prouocati spe victoriæ, & vltione parentis; exercitu congregato aduersus Ptolemæum Philopatorem, arma corripiunt. Sic S. Hieronymus. Verumtamen hic aduertendum est; quod ait scriptura: Congregabunt multitudinem exercituum.] non esse intelligendum, de singulis hisce duobus fratribus simul: siquidem donec regnauit maior, frater eius minor, vtpote adhuc valde puer; in superiore regni parte, priuatam vitam egit, vt sub anno mundi 3830. numero primo ex Polybio dicemus; Sed dicti fratres, successiuè vnus post alterius obitum, congregauerunt exercitum, vt vrbes a patre suo amissas recuperarent; quemadmodum ex dicendis clarius apparebit. Neque potuerunt ambo simul, contra Philopatorem, bellum gerrere, vt ait Sanctus Hie-

Danielis de Seleuco, & Antiocho magno vaticinia a B. Hieronymo explicata.

Hieronymus, quia Ceraunus perijt aliquot annis antequam Philopater regnare cœperit: Sed Antiochus tantummodo fuit is, qui feliciter admodum bellauit aduersus Philopatorem; vt ex consequentibus palam fiet.

2 Porrò, quod attinet ad Ceraunum; ipse simul ac regnum ingressus fuit (vt scribit Polybius lib. 4.) cum audisset, Attalum omnia loca quæ sunt citra Taurum montem, occupasse; rebus suis consulendum ratus, maximis viribus Taurum transcendit; vbi paucis diebus interiectis; ab Apaturio Gallo, & Nicanore, dolo circunuentus, atq; extinctus est. Achæus, propinqui mortem vlciscendam ratus, extemplo Apaturium atque Nicanorem interfecit. Igitur. *Seleucus occiditur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3831.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 385.

1 ANNO regni sui tertio (vt testatur B. Hieronymus super Danielis cap. 11.) Seleucus Ceraunus, cum per dolum, vt diximus, in Phrigia occisus fuisset; exercitus qui erat in Syria, Antiochum fratrem cognomento Magnum, de Babylone vocauit ad regnum. Idem scriptum reliquit Polybius lib. 5. dicens: Antiochus itaque iunior filius erat Seleuci cui cognomentum Gallinicus fuit. Hic, mortuo patre, cũ regnum ad fratrem eius Seleucum, qui natu maior erat, peruenisset; principio quidem in superiori parte regni, priuatam vitam egit: mox fratre, qui Taurum montẽ cum copijs transcenderat, per dolum, vt supra memorauimus, interfecto; imperiũ ipse adeptus, regnauit. hæc Polybius. Appianus quoque sub finem libri de bellis Syriacis ait: quod Gallinico successerunt ex ætatis ordine duo eius filij, Seleucus, & Antiochus; quorum maior, nec valetudine firmus, nec opibus, exercitum in officio continere non potuit, veneno sublatus, purpuratorum perfidia, post exactum regni annum alterum. *Antiochus vocatur ad regnũ*

2 Eodẽ igitur anno currente, Antiochus huius nominis iij. Seleuci Gallinici filius, & Seleuci Ceauni frater iunior; qui vix dum decimũ quintum ætatis annũ, vt ait loco citato Polybius, excesserat, regnare cœpit; & annos triginta sex regnauit in Asia, teste Eusebio vbi supra, & alijs. Hic est qui postea Magni nomen adeptus est; & de quo loquitur Daniel c. 11. ver. 10. vbi ait: Et veniet properans & inundans; & reuertetur, & concitabitur, & congredietur cum robore eius.] Super quo loco B. Hieronymus ita scribit: Et propterea nunc infert, quod duo quidem filij prouocati sunt, & congregauerunt multitudinem exercituum plurimorum; Sed quod vnus Antiochus Magnus, venerit de Babylone in Syriam, quæ eo tempore tenebatur a Ptolemæo Philopatore filio Euergetis, qui quartus regnauit in Ægypto. Ex quibus B. Hieronymi verbis, patet hæc contigisse non statim ac regnare cœpit in Asia præfatus Antiochus (nec dum enim tunc regnare cœperat Philopater in Ægypto) sed aliquot annis post, quemadmodum sub anno mundi 3834. num. 1. dicemus. Bella quæ cum hoc rege Romani gesserunt scripta reliquit Appianus Alexandrinus in lib. cui titulus est de Bellis Syriacis. *Regnat Antiochus magnus in Asia.* *Danielis de Antiocho Magno vaticiniũ a S. Hieronymo explicatũ.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3833.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 387.

1 ANNO regni Ptol. Euergetis vigesimo sexto, incidisse annum Iubilei vigesimi quinti colligitur ex tabulis, vbi prædictus annus concurrit cum anno millesimo ducentesimo quinquagesimo, ab introitu Israelitarum in terram promissionis. *Iubileus 25.*

Ptolemæi Euergetis interitus.

Eodem anno, iuxta Eusebium in Chronicis, circiter desinente, Ptolemæus Euergetes Ægypti rex, a proprio filio interfectus, interijt, vt scribit Iustinus initio lib. 29. & repetit initio lib. 30. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3834.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 388.

Regnat Ptol. Philopater in Ægypto.

ANNO proximo, iuxta eundem Eusebium, regnauit in Ægypto Ptolemæus cui (vt ait Iustinus vbi supra) quod patrem ac matrem interfecisset, ex facinoris crimine, cognomentum Philopater, ex contrario, fuit. Hic regno parricidio obtento, & ad necem vtriusque parentis, cæde etiam fratris adiuncta, veluti rebus feliciter gestis, luxuriæ se se tradiderat; regisque mores, omnis secuta regio erat. Itaque non amici tantum, præfectique; Verum etiam omnis exercitus, depositis militiæ studijs, otio ac desidia corrupti, marcebant. Quibus rebus cognitis, Antiochus rex Syriæ, veteri inter se regnorum odio stimulante, repentino bello, multas vrbes eius oppressit; ipsamque Ægyptum aggreditur. hæc Iustinus. Prius ergo quam Ægyptum aggrederetur Antiochus (vt paulo post ex B. Hieronymo clarius apparebit) Syriam, quam patri suo Ptolemæus Euergetes abstulerat, recuperauit. Quomodo autem id actum sit, breuiter tangit Polybius lib. 5. ita scribens: Theodotus, qui inferioris Syriæ rebus præerat, natione Aetolus; partim regem (subaudi Philometorem) ob incuriam atque segnitiem vitæ contemnens, partim ijs qui regiam sequebatur, diffidens: quod non multo ante tempore, cum rem perquam vtilem regi proposuisset, cum ad alia, tum ad obsistendum Antigono, Syriæ regnum perturbare volentis non modo nihil gratiæ consecutus erat; sed contra, vocatus in Alexandriam, de vita fuerat periclitatus; conuenire Antiochum decreuit, eique inferioris Syriæ vrbes tradere. Hoc igitur, oblationem læto animo suscipiente; res quamprimum, finem sortita est. Sic Polybius. Itaque (quemadmodum tradit B. Hieronymus super Daniel. cap. 11. iam sæpius citato) cum Antiochus pugnasset aduersus Duces Philopatoris, immo, proditione Theodotij, obtinuisset Syriam, quæ per successionem iam a regibus Ægypti tenebatur; in tantam venit audaciam, contempta luxuria Philopatoris, & magicis artibus, quibus inseruire dicebatur; vt vltro Ægyptijs bellum conaretur inferre. hucusque B. Hieronymus.

Antiochus bello adoritur Philopatorem eique Syriam eripit.

Philopater prælio vicit Antiochum.

His prouocatus rex Ægypti Philopater (vt ibidem subiungit idem S. Doctor) amissa Syria proditione Theodotij, congregauit plurimam multitudinem; & ingressus est aduersus Antiochum Magnum. Et inito certamine iuxta oppidum Raphiæ, quod in foribus Ægypti est, omnem Antiochus amisit exercitum; & per deserta fugiens, penè captus est; cumque cessisset Syria; ad extremum fœdere, & quibusdam conditionibus, pugna finita est. Sic B. Hieronymus. Et hoc est, quod tanto ante tempore præuiderat, prænuntiaueratque Daniel cap. 11. ver. 11. & 12. illis verbis: Et prouocatus rex Austri, egredietur, & pugnabit aduersus regem Aquilonis; & præparabit multitudinem nimiam, & dabitur multitudo in manu eius, & capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deijciet multa millia; sed non præualebit. hactenus verba Danielis, qui de Philopatore recte dixit; & deijciet multa millia, sed non præualebit. Quia, vt ibidem exponit S. Hieronymus, aduersarium suum capere non potuit: Et item propter ea quæ consequenter subiungit Propheta dicens: Conuertetur enim rex Aquilonis &c, quemadmodum infra suo loco explicabimus. Porrò hæc quæ tam paucis verbis, & tam dilucidè, ac tanto priusquam fierent tempore, diuino plenus spiritu, Daniel futura prædixit: Alij deinde scriptores, postquã gesta sunt, enucleatius explicarunt; nempe B. Hieronymus supra relatus. Auctor libri 3. Machabæorum, qui licet Canonicus non sit, inter probatos tamen Scriptores computari potest. Item Iustinus lib. 30. Et Polybius lib. 5. Quorum dicta ad huius loci illustrationem ad verbum hic referre non grauabor. Et primo quidem citatus

tatus 3. libri Machab. Auctor in initio sic habet: Cum Philopater è reuersis intellexisset erepta sibi esse ab Antiocho loca quæ tenebat; excitis omnibus copijs, tam pedestribus suis, quam equestribus;assumptaque secum Arsinoe sorore,excurrit ad vicinas vsque Raphiæ regiones, vbi castra habebant copiæ Antiochi. Et paucis interiectis, subiungit: Porrò commisso acri prælio,cum fortius pugnaretur ab Antiocho; Arsinoe sedulo copias obambulans, capillis solutis,cum lacrymis orabat miserabiliter, ferrent opem audacter, sibi, liberis, & vxoribus;binas victoribus auri minas daturã singulis pollicens: Ita hostes pugna cõfici,multosq; capi cõtigit. Sic ille.

2 Similia paucis tradit Iustinus dicens: Trepidat igitur Ptolemæus; & per legationes quousque vires parat, rogat morari Antiochum. Magno deinde è Græcia exercitu conducto, secundum prælium facit, spoliassetque regno Antiochum,si fortunã virtute iuuisset. Contentus recuperatione vrbium quas amiserat, factaque pace, auidè materiã quietis arripuit. Hæc Iustinus. Sed & belli huius historiam omnium luculentissime tradit Polybius; qui cũ eius causas, præparationẽ, exitumque pluribus exposuisset; tandẽ de Victore Ptolemæo sic ait: Ptolemæus Raphia, & reliquis ciuitatibus repente potitus est, vniuersis populis inter se certantibus, vt in dedẽdo se regi, vicinum præuenirent. Et post pauca: Quapropter hic quoq; supra modum coronis, sacrificijs, aris, & alijs huiusmodi modis Ptolemæum honorabant. Antiochus verò, cum ad ciuitatem ipsi cognominem peruenisset; subito Antipatrum fratris filium,& Theodotum Hemiolium, legatos ad Ptolemæum misit,qui pacem a rege præcarentur: timebat enim incursionem hostium,& perexiguam spem,ob acceptam nuper cladem, in militibus habebat. Formidabat præterea Achæum, ne opportunitate temporis motus, bello ipsum infestaret. Ptolemæus autem nihil horũ cogitans:sed felici atque insperato successu rerum lætus,beneque secum actum existimans, quod iam omnem Syriam possideret; haud alienus a conditionibus pacis erat; sed plus etiam quam satis esset,pronum ad hoc animum habebat, allectus desidia vitæ, qua semper fuerat vsus. Cum igitur ante eius conspectum Legati venissent; paulum in Antiochum inuectus,pacem in annum concessit: ac Sosibium vnà cum legatis, sententiam suam vt enarraret, ad Antiochum misit. Ipse in Syria, & Phœnice,circiter tres menses commoratus; ordinatis mox ciuitatibus, & cura eorum omnium locorum Andromacho Aspendio tradita, Alexandriam cum sorore,& amicis reuersus est. hucusque Polybius.

Philopater in Syriam a se recuperatam venit.

3 Ceterum quo tempore moram Philopater,vt dictum est,trahebat in Syria; accidit historia quam describit allegatus Auctor libri 3. Machab. de Philopatore, qui cum vicinas,post victoriam, obiret Syrorum ciuitates,gratulatoria quoque Iudæorum legatione cum muneribus suscepta, non multo post Ierosolymam venit, ac in templo sacrificia cum obtulisset; volebat omnino,Iudæis licet obsistentibus, introire, contra omne fas, in Sancta Sanctorum; Sed post multa tandem, insigni miraculo castigatus atque perculsus,retrocedere coactus est. Quamobrem iratus valde aduersus Iudæos, eisque atrocia minitans, perexit in Aegyptum. Vbi publica primum ignominia notari Iudæos in Alexandria curauit. Deinde cunctos censeri & in seruitutem redigi. Mox diro contra eos promulgato edicto,diligenter in tota Aegypto conquiri; mirisque modis vexatos, in Alexandriam perduci,vna die ab Elephantis, ipsomet rege populoque inspectantibus,interficiendos: Verumtamen præsto eis affuit diuina protectio; & non solum ab atrocissimo illo interitu, mirabiliter a Deo erepta gens Iudæorum est; sed etiam verso regis furore, in beneuolentiam; ab eodem deinceps iucundata, & nouo decreto ad fauorem ipsorum edito, in statum pristinum restituta fuit; Vt latius in toto libro superius adducto describitur. Simile quid postea iterum contigisse sub Ptolemæo Phiscone,memorat Iosephus lib. 2. contra Apionem non procul ab initio.

Ab ingressu tẽpli mirabiliter arcetur.

Iratus Iudæis eos multimodis vexare conatur, ad tandem eisdem placatur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3836.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 390.

Initium secundi belli Punici.

POST duos annos nimirum anno vrbis (iuxta computum Varronianum) quingentesimo trigesimo sexto, P. Cornelio Scipione, & Ti. Sempronio longo Coss. excitatum cœptumq; fuisse secundum bellum Punicum multis probant Onuphrius in suis Fastorum commentarijs sub an. vrbis proxime notato, & Sigonius sub anno præcedenti. Et ab eodem tempore nimirum ab Olympiade centesima quadragesima (cuius annus tertius, cum hoc de quo nunc agimus concurrit, vt perspicuum est in tabulis) Polybius circa initia lib. 3. post longiores apparatus duobus prioribus libris præmissos, eandem de secundo bello Punico historiam auspicari velle asserit. De hoc bello vide, si placet, plura apud T. Liuium lib. 30. Eutropium lib. 3. Appianum lib. De Bellis Punicis, & alios. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3850.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 404.

Vaticinium Danielis ex B. Hieronymo, et Iustino declaratur.

ANNO regni Philopatoris regis Aegypti circiter postremo, credimus facta esse quæ Daniel longe ante vaticinatus fuerat cap. Prophetiæ suæ 11. ver. 13. illis verbis; Conuertetur enim rex Aquilonis, & præparabit multitudinem multo maiorem quam prius: Et in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimijs.] Quæ verba tum ex his quæ ibidem dicit S. Hieronymus, tum etiam ex Iustini loco paulo post adducendo, declaranda sunt. Et primo S. Doctor eadem verba exponens, sic ait: Antiochum magnum significat, qui contempta Ptolemæi Philopatoris ignauia (eo quod deperiret Agathocleam psaltriam, fratremque eius, & ipsum Agathoclen haberet concubinum: quem postea Aegypti ducem constituit) incredibilem de superioribus locis Babylonis exercitum congregauit. Sanè Philopatoris ignauiam, quæ, vt innuit B. Hieronymus, occasionem dedit Antiocho congregandi prædictum exercitum; eleganter describit Iustinus libr. 30. dicens: quod contentus recuperatione vrbium quas amiserat, factaque pace, auidè materiam quietis arripuit; reuolutusque in luxuriam, occisa Eurydice vxore, eademque sorore sua; Agathocleæ meretricis illecebris capitur: Atque ita omni magnitudine nominis ac maiestatis oblitus, noctes in stupris, dies in conuiuijs consumit. Adduntur instrumenta luxuriæ tympana, & tripudia: nec iam spectator rex, sed magister nequitiæ, neruorum oblectamenta modulatur. hæc primò labentis regiæ tacita pestis, & occulta mala fuere. Deinde crescente licentia, iam nec parietibus regiæ domus, contineri meretricis audaria potest; quam proteruiorem, sociata cum Agathocle fratre ambitiosæ pulchritudinis scorto, quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat, & mater Euanthæ, quæ geminæ sobolis illecebris, deuinctum regem tenebat. Itaque non contentæ rege, iam etiam regnum possidentiam in publico visuntur; iam salutantur, iā comitantur. Agathocles regis lateri iunctus, ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus, mulieres ordinabant: nec quisquam in regno suo minus quam ipse rex poterat. hæc Iustinus. 1

Philopatoris mors.

Eodem anno, regni sui decimo septimo, per aliquot menses iam inchoato, Philopater mortuus est, relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio. Sed, vt ibidem subiungit Iustinus, mors eius, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt; & imperium 2

inita cum perditissimis societate, occupare conantur, diu occultata fuit. sic Iustinus. Interea Philopatore mortuo, Antiochus (vt ait B. Hieronymus vbi supra) aduersus filium eius, qui tunc erat quattuor annorũ (hoc est quartũ ætatis annũ expleuerat, & quintum iam erat ingressus) & vocabatur Ptolemæus Epiphanes, rupto fœdere, mouit exercitum. Tantæ enim dissolutionis, & superbiæ Agathocles fuit, vt subditæ prius Ægypto prouinciæ rebellarent, ipsaque Ægyptus seditionibus vexaretur, Philippus quoque Rex Macedonum, & Magnus Antiochus, pace facta, aduersum Agathoclen, & Ptolemæum Epiphanem dimicarent, sub hac conditione, vt proximas ciuitates, regno suo singuli de regno Ptolemæi iungerent. Et hoc est quod nũc dicit (subaudi Daniel cap. citato ver. 14.) multos consurgere aduersus regem Austri; Ptolemæum scilicet Epiphanem, qui erat ætate puerili. hæc S. Hieronymus. Quibus subiungenda sunt quæ Iustinus loco citato prosequitur: Re cognita, (idest Philopatoris obitu tandem vulgato) concursu multitudinis Agathocles occiditur; & mulieres in vltionem Euridices, patibulis suffiguntur. Morte regis, supplicio meretricum veluti expiata regni infamia, legatos Alexandrini ad Romanos miserunt, orantes, vt tutelam pupilli susciperent, tuerenturque regnum Ægypti, quod iam Philipphum, & Antiochum, facta inter se pactione diuisisse dicebant. Grata legatio Romanis fuit &c. Sic Iustinus lib. 30. qui initio sequentis libri etiam hæc addit: Mortuo Ptolemæo Philopatore rege Ægypti, contemptaque paruuli filij eius ætate, qui in spem regni relictus, præda domesticis erat, Antiochus Rex Syriæ, occupare Aegyptum statuit. Itaque Phœnicem, ceterasque Syriæ quidem, sed iuris Aegypti ciuitates cum inuasisset, legatos ad eum Senatus mittit; qui denuntiarent ei, abstineret a regno pupilli, postremis patris precibus, fidei suæ traditi. Quibus spretis, interiecto tempore, alia legatio superuenit, quæ omissa pupilli persona, ciuitates iure belli factas populi Romani, in integrum restitui iubebat. Abnuenti, bellum denunciatur, quod ille facile susceptum, infeliciter gessit. hucusque Iustinus.

3 Verumtamen hic aduertere oportet, quod licet Eusebius, & alij videantur tribuere Philopatori annos regni decem & septem integros, & filio eius Epiphani, viginti quattuor, pariter completos, qui faciunt in summa annos quadraginta & vnum plenos; nihilominus, si verum est quod nos infra sub anno mundi 3873. num. 1. probabimus, videlicet primum regni Philometoris annum concurrisse, saltem pro maiori parte, cum quingentesimo sexagesimo octauo æræ Nabonassari: proculdubio oportet fateri, neque Philopatorem, neque filium eius Epiphanem postremos regni sui annos expleuisse. Nam si primus annus regni Philopatoris, fuit quingentesimus vigesimus nonus æræ Nabonassari, vt patet in tabulis: Vtique ab anno eiusdem æræ quingentesimo vigesimo octauo, ad quingentesimum sexagesimum octauum, exclusis terminis, inueniuntur non vnus & quadraginta anni, sed tantummodo quadraginta. Igitur.

De annis Ptol. Philopatoris, & Epiphanis.

4 Eodem anno Philopatoris postremo regnauit, vt dictum est, in Aegypto filius eius paruulus, qui nuncupatus est Ptolemæus Epiphanes: Cuius temporibus impleta sunt, quæ Danieli præmonstrata fuerant cap. eius 11. ver. 14. vsque ad 20. hisce verbis: Et in temporibus illis multi consurgent aduersus regem Austri: filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant visionem, & corruent. Et veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet vrbes munitissimas: & brachia Austri non sustinebunt, & consurgent electi eius ad resistendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens super eum iuxta placitum suum, & non erit qui stet contra faciem eius: Et stabit in terra inclyta, & consumetur in manu eius. Et ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiã feminarum dabit ei, vt euertat illud: & non stabit, nec illius erit. Et conuertet faciem suam ad insulas, & capiet multas: & cessare faciet principem opprobrij sui, & opprobrium eius conuertetur in eum. Et conuertet faciem suam, ad imperium terræ suæ, & impinget & corruet, & non inuenietur. hactenus verba prophetiæ Danielis, quorum declaratio ex B. Hieronymo petenda est: Qui cum (vt sub anno præcedenti, num. 2. retulimus) declarasset, quomodo multi aduersus regem Austri, idest Ptolemæum Epiphanem pupillum consurrexissent, subiungit: quod pugnantibus contra se Magno Antiocho, & Ducibus Ptolemæi, Iudæa inter ipsos posita, in contraria

Regnat in Aegypto Ptol. Epiphanes adhuc puer.

Danielis prophetia.

Declaratio ex B. Hieronymo.

traria

Onias cum Iudæis in Aegyptum fugit, & ibi templum ædificat.

traria studia scindebatur; alijs Antiocho, alijs Ptolemæo fauentibus. Deniq; Onias Sacerdos, assumptis Iudæorum plurimis, fugit in Ægyptum; & a Ptolemæo honorificè susceptus, accepit eam regionem, quæ Heliopoleos vocabatur, & concedente rege, templū extruxit in Aegypto, simile templo Ierosolymitano: quod permāsit vsq; ad imperium Vespasiani, annis ducentis quinquaginta. Ipsa autem vrbs, quæ ex nomine Pontificis, vocabatur Onie, siue Onion, dimicantibus postea aduersus Romanos Iudæis; ad solum vsque deleta est; & neque vrbis, neque templi, vllum restat vestigium. Sub occasione igitur Oniæ Pontificis, infinita examina Iudæorum, Aegyptum confugerunt. Eo tempore, & Cyrenæorum multitudine repleta est. Asserebat enim Onias se Isaiæ implere vaticinium scribentis: Erit altare Domini in Aegypto, & titulus Domini in terminis eius.] Et hoc est quod nunc dicit: filij præuaricatorum populi tui (qui dereliquerunt legem Domini, volentes in alio loco præterquam iussum erat, Deo victimas immolare) extolentur in superbiam; & visionem, hoc est Domini præceptum se implere iactabunt: Sed corruent, quia & templum, & vrbs postea destruentur. Cumque Antiochus teneret Iudæam; missus Scopas Aetholi filius, Dux Ptolemæi partium; aduersus Antiochum fortiter dimicauit; cepitque Iudæam: & optimates Ptolemæi partium, secum abducens, in Aegyptum reuersus est. hucusque S. Hieronymus. Et hoc est quod dicit etiam S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 45. nimirum Iudæos iterum a Ptolemæo Epiphane fuisse captos. Idem tradit Eusebius in Chronicis, sub anno regni dicti Ptolemæi Epiphanes secundo.

De tempore quo Onias extruxit templū in Aegypto.

Verum de tempore, quo S. Hieronymus templum ab Onia fabricatum dixit; merito dubitari potest; Quoniam Iosephus 13. Antiq. in principio, & in calce capitis 6. apertè asserit: id sub Ptolemæo Philometore contigisse. Et Eusebius quoque in Chronicis (quem postea recentiores secuti sunt) eiusdem templi ædificationem specialius ponit sub anno ipsius Philometoris vigesimo. Contra verò, ex præcitata Danielis prophetia, iuxta allatam B. Hieronymi expositionem; videtur hoc referri debere ad initia circiter regni Ptolemæi Epiphanes. Quod si verum esset, oporteret ipsum Oniæ templum, non ducentis quinquaginta duntaxat, sed supra ducentos septuaginta annos permansisse. Nam ab anno secundo Olympiadis centesimæ quadragesimæ quartæ (in quo, secundum Eusebium, regnare cœpit prædictus Epiphanes) ad secundum Imperij Vespasiani, qui fuit pariter secundus Olympiadis ducentesimæ duodecimæ, in quo facta est Ierosolymorum euersio; numerantur anni ducēti septuaginta duo. Vnde necessarium est fateri, allucinatum esse Iosephum lib. 7. de bello Iudaico cap. 30. in fine, vbi ait: dictum templum stetisse annis trecentis triginta tribus: nisi forte error sit in codice; & legendum sit ducentis triginta tribus. Cæterum fieri potest, vt huius templi ædificatio, sub Ptolemæo Epiphane cœpta sit, vt indicant verba prophetiæ Danielis, a B. Hieronymo exposita; & postea quibusdam de causis intermissa; ac denuo regni Philometoris anno circiter primo reassumpta; annis scilicet, vt ait S. Hieronymus ducentis quinquaginta, ante eius euersionem; & demum absoluta anno regni eiusdem Philometoris decimo octauo nimirum annis ducentis triginta tribus, priusquam postmodum destructa fuerit; & sic omnia consona reddi possunt. 5

Quis nam fuerit Onias, qui templum ædificauit in Aegypto.

Sed ad hanc rem magis dilucidandam, præter hactenus dicta, inquirendum quoque hic est: Quisnam fuerit iste Onias, qui præfatum templum in Aegypto extruxit. Plures namque extitisse huius nominis Pontifices, iam nos sub anno mundi 3730. num. 2. & 3. docuimus: Et de hoc Onia, neque ipse Iosephus sibi ipsi constare videtur, vt ex consequentibus apparebit. Nam si fuit ille, quem idem Auctor 12. Antiq. sexti capitis initio dicit, relictum fuisse paruulum, tempore mortis Oniæ patris, huius nominis iij. de quo in calce capitis 4. & initio 5. narrauerat, quod ad eum Arius Lacedemoniorum rex, legationem litterasque transmiserat; certe non videtur dicti Oniæ filius, potuisse in Aegyptum ad Ptolemæum Epiphanem confugere; tum quia credibile est, ipsum dicti regis temporibus, vix natum, nedum fugæ, aut templo extruendo idoneum fuisse; tum quia Iosephus lib. citato cap. 15. ait: Oniam tunc fugisse in Ægyptum, quando vidit quod Antiochus Eupator, interfecto Menelao, tradidit, Lysia suadente, pontificatum Alcimo ad cognationem Pontifi- 6

cum

cum nihil pertinenti, vt eum honorem ad aliam familiam transferret: Clarum autē ex tabulis esse potest, quod tunc in Aegypto, non Ptolemæus Epiphanes, sed Philometer dicti Epiphanis filius, iam ex multis annis regnabat. Quo factum est, vt Eusebius quoque Iosephum secutus, dicti templi structuram, non sub Epiphane; sed sub Philometore posuerit. Verum enimuerò, mihi multo probabilius, ac memoratæ Danielis prophetiæ magis consentaneum videtur, quod Onias templi Hieropolitani in Aegypto ædificator, fuerit non præfati Oniæ iij. filius sed frater natu minor, eiusdē nominis, filius nimirū Simonis, vt apertè tradit Iosephus lib. 7. de Bello c. 30. Fuit autem iste Simon, Simonis iusti nepos; de quo idem Iosephus 12. Antiq. cap. 6. ait: quod habuit tres filios, quorum primo, & tertio Oniæ nomen fuit, secundo autem Iesu, qui postea se Iasonem vocari maluit. Quamquam ibi Iosephus allucinatur in eo quod ibidem subiungit dicens: etiam Oniam fratrum minimum se Menelaum dici voluisse: Quia Menelaus non fuit frater prioris Oniæ, & Iasonis, qui erant Simonis Iusti pronepotes; sed frater erat Lysimachi, & alterius Simonis de tribu Beniamin, vt nos sub anno mundi proximè adducto num. 2. ostendimus. Igitur Onias de quo hic agimus non fuit filius Oniæ Pontificis, vt perperam tradit Iosephus 12. Antiq. sub finem capitis 15. Sed fuit filius Simonis, vt bene idem Iosephus expresse tradit 7. de Bello circa initia capitis 30. & consequenter, non fuit Simonis Iusti; abnepos; sed pronepos; & propterea bene potuit ad Ptolemæum Epiphanem, in Aegyptum aufugisse, quando Antiochus magnus, deuicto Scopa dicti Epiphanis Duce, Iudæam occupauit; vt numero insequenti dicemus; Et eodem Epiphane postmodum annuente, inchoasse ibi templum; vt Iudæos de Ierusalem tum Antiocho subiecta, religionis ergò, reduceret in Aegyptum. Intermissam verò mox fuisse illius structuram, quando Epiphanes duxit Antiochi magni filiam in vxorem, recepta dotis nomine Iudæa, vt sub anno mundi 3862. num. 1. dicemus. Tunc enim iā superflua videbatur illa templi constructio. Succedente autem Philometore; iterū Oniam a nouo rege puero, seu ab eius tutoribus, vt sub anno mundi 3873. num. 2.
1 dicemus, obtinuisse, vt sibi liceret cœptam prosequi ædificationem; eamque tandem, eodem Philometore regnante, absoluisse. Sed redeamus ad prophetiam Danielis num. 1. adductam.

7 Quod autem sequitur Daniel, dicens: Et veniet rex Aquilonis &c. Sic ab eodem S. Hieronymo exponitur: Antiochus enim volens Iudæam recuperare, & Syriæ vrbes plurimas; Scopam Ducem Ptolemæi, iuxta fontes Iordanis, vbi nunc Panæas condita est, inito certamine, fugauit; & cum decem millibus armatorum obsedit, clausum in Sidone: ob quem liberandum, misit Ptolemæus Duces inclytos, Eropū, & Menocleam, & Damoxenum; sed obsidionem soluere non potuit; donec fame superatus Scopas, manus dedit, & nudus cum socijs dimissus est. Quodque ait (subaudi Daniel:) Comportabit aggerem.] illud significat: quod præsidium Scopæ in arce Ierosolymorum, adnitentibus Iudæis, multo tempore oppugnarit; & ceperit alias vrbes, quæ prius a Ptolemæi partibus tenebantur, Syriæ, Ciliciæ, & Lyciæ: eo enim tempore, captæ sunt Aphrodisias, & Soloe, & Zephyrion, & Mallos, & Anemurum, & Selenus, & Coracesium, & Coricus, & Andriacæ, & Limyra, & Patra, & Xanthibus, & ad extremum Ephesus: de quibus vniuersis, & Græca, & Romana narrat historia. Quodque intulit: Et stabit in terra inclyta, & consumetur siue perficietur in manu eius. Terram inclytam; siue vt lxx. interpretati sunt; Voluntatis. hoc est, quæ complaceat Deo; Iudæam significat; & propriè Ierusalem: in qua honorificè susceptus,
1 eos qui partium Scopæ erant, persecutus est. Pro terra inclyta, quod interpretatus est Aquila, quem nos in hoc loco secuti sumus; Theodotio, ipsum hebraicum verbū posuit. Sabin. pro quo Symmachus vertit terram fortitudinis. Hæc S. Hieronymus. Verum quod iste S. Doctor breuiter tetigit, De præsidio Scopæ in Arce Ierosolymorum, ab Antiocho, adnitentibus Iudæis, oppugnato; fusius describit Iosephus 12. Antiq. cap. 3. in hunc modum: Antiocho magno in Asia regnante, in continua vexatione, tam Iudæa fuit, quam Cœlesyria; quod eo bellum gerente cum Philopatore Ptolemæo, huiusque filio, qui Epiphanes cognominatus est; siue vinceret; siue vinceretur; malè mulctarentur; non aliter quam nauis, fluctibus vtrinque oppugnata, inter prosperam, & aduersam Antiochi fortunam, iactatæ. Tandem Victor Antiochus,

Expositio vaticinij Danielis ex B. Hieronymo.

chus, Iudæam suæ ditioni adijecit. Defuncto verò Philopatore, filius eius magnum exercitum, Duce Scopa, misit in Cœlesyriam; qui & multas eius vrbes, & nostram gentem vi in potestatem eius retraxit. Aliquanto autem post Antiochus, ad fontes Iordanis, cum Scopa prælio congressus, fit superior: Cumque recepisset occupatas a Scopa vrbes Cœlesyriæ, simul & Samariæ: Iudæi quoque vltrò deditionem fecerunt; receptumque intra mœnia eius, exercitum, & Elephantes liberaliter aluerunt: & oppugnantibus præsidium in arce a Scopa relictum, impigrè auxilium tulerunt. Quamobrem Antiochus æquum ducens aliquam Iudæis, pro studio suarum partium referre gratiam, scripsit ad amicos suos, & Duces litteras, testes beneficiorum, quæ in ipsum contulerant: in quibus etiam significabat, quomodo remunerari eos decreuisset. Earum exemplar subijcit ibidem Iosephus, citato prius Polybij testimonio, ex historiarum eius lib. 15. in hæc verba: Scopas, inquit, copiarum Ptolemæi Dux, ad mediterranea verso impetu, per hiemem, Iudæorum gentem subegit. Ac paulo post in eodem libro narrat, quomodo victo Scopa, Antiochus Batanæam, Samariam, Gadara, & Abila receperit: moxque Iudæi, qui Ierosolyma, & celebre eius loci templum incolunt, ad eum defecerint: de quo cum multa essent dicenda, ait se id in aliud tempus differre. Et hæc quidem Polybius ab allegato Iosepho adductus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3853.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 407.

Finis secundi belli Punici, & initium Philippici seu Macedonici primi.

1 ANNO regni Ptolemæi Epiphanes quarto, vel desinente, vel proximo incipiente, oportet finem accepisse secundum bellum Punicum, si verum est quod asserit Eutropius in fine lib. 3. nempe ipsum annis septemdecim perdurasse (totidē enim hinc ab anno mundi 3836. sub quo illud incepisse diximus, inueniuntur) Quo transacto, secutum est Macedonicum, seu Philippicum, vt idem Eutropius tradit initio lib. 4. Quod & comprobari potest ex his quæ habentur apud Onuphrium in suis Fastorum commentarijs sub anno vrbis quingentesimo quinquagesimo tertio, qui concurrit cum hoc Ptolemæi Epiphanes anno, vt patet in tabulis; & apud Sigonium sub anno præcedente.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3856.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 410.

Antiochus dolosè spondet filiam suam Epiphani.

1 ANNO regni Ptolemæi Epiphanes septimo; ætatis verò eius vndecimo, volēs Antiochus (quemadmodum tradit B. Hieronymus vbi supra) non solum Syriam, & Ciliciam, & Lyciam, & alias prouincias, quæ Ptolemæi fuerant partium, possidere; sed in Aegyptum quoque regnum suum extendere: filiam suam Cleopatram, per Euclem Rodium septimo anno regni adolescentis despondit Ptolemæo. Et hoc est quod insinuatur illis Prophetæ verbis: Et ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius.] Putabat enim Antiochus, cum factus esset Ptolemæi adolescentis socer, facilius se posse sibi vsurpare vniuersum regnum eius.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 3859.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 413.

1 ANNO vrbis conditæ quingentesimo quinquagesimo nono, vt tradit Sigonius loco proxime citando, data est a Romanis pax Philippo Macedonum regi, his conditionibus, quæ descriptæ habentur apud Eutropium initio lib. 4. & apud Sigonium in suo Fastorum commentario sub anno vrbis quingentesimo quinquagesimo secundo. *Finis primi belli Macedonici, seu Philippici.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3860.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 414.

1 ANNO regni Ptolemæi Epiphanes circiter decimo, probabiliter credimus actum esse quod narrat S. Euangelista Matthæus cap. 1. ver. 15. dicens: Eliud autem genuit Eleazar.] nimirum anno vitæ ipsius Eliud circiter quinquagesimo primo, vt ex sub anno mundi 3461. num. 1. dictis consequitur, & notatum reperietur in tabulis. *Eliud genuit Eleazar.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3862.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 416.

1 ANNO vrbis conditæ quingentesimo sexagesimo secundo (vt ait Macrobius lib. 1. Saturnalium ab Onuphrio relatus) credimus a Romanis cœptum fuisse bellum Antiochinum, siue Asiaticum, aut Syriacum, sic appellatum quod contra Antiochum magnum, Asiæ Syriæque regem susceptum esset. Sequimur autem in hoc libentius Macrobij sententiam, quia media est inter eam quam sequitur Sigonius in commentario Fastorum, ponens hoc bellum sub anno vrbis quingentesimo sexagesimo primo, & illam quam secutus est Onuphrius, qui illud sub anno vrbis quingentesimo sexagesimo tertio collocauit. Huius belli causam breuiter tangit Sigonius vbi supra. Sed de hoc eodem bello fusius agunt T. Liuius li. 37. & Appianus in libro de bellis Syriacis, & Eutropius lib. 4. & Plutarchus in Scipione, & alij. *Initium belli Antiochini, seu Asiatici, aut Syriaci.*

2 Eodem anno, qui erat regni Ptolemæi Epiphanis decimus tertius, vt videre est in tabulis, Antiochus cum (vt sub anno mundi 3856. num. 1. dictum est) callidè filiam suam Cleopatram desponsasset Ptolemæo Epiphani, hoc anno eam illi tradidit, data dotis nomine omni Cœlesyria & Iudæa: tali affinitate affectans parare sibi viam ad totam Ægyptum sibi occupandam, & sic reddere se potentiorem aduersus Romanos. Sed fefellit Antiochum astutia sua. Nam vt ait S. Hieronymus exponẽs illa verba Danielis loco inferius citando: Et non stabit nec illius erit.] obtinere nõ potuit Ægyptum; quia Ptolemæus Epiphanes, & Duces eius sentientes dolum, cautius se egerunt. Et Cleopatra, magis viri partes, quam parentis fouit. Vnde vertit *Antiochus dat Cleopatram Epiphani vxorem.* *Frustratur spe obtinendi Aegyptum.*

Mediterranei insulas obtinet sed a Romanis superatur.

se Antiochus ad Asiam; & nauali certamine aduersus plurimas insulas dimicans, cepit Rhodum, & Samum, & Colophonam, & Phoceam, & alias multas insulas. Sed occurrit ei L. Scipio Nasica, cum fratre suo Publio Scipione Africano, qui Anibalē vicerat. Cum enim Consul Nasica frater Africani, hebetioris esset ingenij, & contra regem potentissimum Senatus ei bellum nollet credere; spontaneam legationē obtulit Africanus, pro fratris iniuria. Victus ergo Antiochus; intra Taurum regnare iussus est: Et inde fugit ad Apamiam & Susam, & vltimas regni sui penetrauit vrbes: Cumque aduersus Elimæos pugnaret, cum omni est deletus exercitu. Et hoc est quod nunc scriptura dicit: quod multas insulas ceperit, & vincente exercitu Romano, regnum Asiæ perdiderit; & opprobrium eius conuersum sit in caput eius: & ad extremum de Asia fugiens, reuersus sit ad imperium terræ suæ; & impegerit, atq; corruerit, & locus eius non sit inuentus. hæc S. Hieronymus. Quem tamen tamquā memoria lapsum, corrigit Pererius super Danielis cap. 11. in eo quod S. Doctor, Lucium Scipionem (eum scilicet qui vicit Antiochum magnum, & propterea dictus est Asiaticus) dixerit fuisse Nasicam, qui non frater germanus Africani; sed consobrinus fuit. Siquidem, vt tradit Plutarchus in vita Scipionis: Duo fuere fratres; Publius Scipio, & Gnæus Scipio; qui multis rebus præclarè gestis, in Hispania occubuerunt: huius Gnæi Scipionis, filius fuit P. Cornelius Nasica, vir consularis: Publij autem Scipionis, gemina fuit, & per quam eximia proles; Publius Scipio, qui ob deuictum Annibalem Africamque dictus est Africanus; & Lucius Scipio; qui superato Antiocho magno Asiaque, quæ cis Taurum montem est, ei adempta, Asiaticus est cognominatus. Verum ex his quæ superius dicta sunt de Antiochi machinatione in tradenda filia Epiphani, apparet, minus verum esse quod scribit Appianus non longe ab initio libri prænotati, videlicet: Antiochum misisse Ptolemæo Cleopatram Syram cognomine, in dotem addens Cœlesyriam, quam ei prius ademerat, demulcens adolescentem, vt bello Romano quiesceret. Dicere enim quod Antiochus in hunc tantum finem Ptolemæi affinitatem, sicut & aliorum regum quæsierit, videtur manifeste aduersari non solum his quæ ex S. Hieronymo retulimus; sed etiam sacræ scripturæ verbis, quæ Daniel. cap. 11. ver. 17. sic habent: Et ponet faciem suam, vt veniat ad tenendum vniuersum regnum eius, & recta faciet cum eo (subaudi secundum apparentiam) & filiam feminarum dabit ei, vt euertat illud; & non stabit, nec illius erit.] Ex quibus verbis (vt ibidem tradunt Expositores) satis aperte indicatur Prophetam præuidisse ac prænuntiasse, intentionem Antiochi fuisse, vt mediante dicto coniugio facilius posset decipere Epiphanem adolescentem, & occupare sibi vniuersum regnum eius; non autem, vt eum sibi deuinciret, & induceret, vt se potius quàm Romanos in bello adiuuaret.

De Antiocho a Romanis victo, testimonia.

Sanè de eodem Antiocho, Beatus Theodoretus in Danielem, oratione decima, exponens locum Prophetæ citatum, sic ait: Multis enim insulis in suam ditionem redactis, illarum Principes imperio abdicatos, eiusmodi reddidit, qui ludibrio haberentur. Verum ne ipse quidem huius expers opprobrij fuit. Romani enim illo ad Thermophilas debellato, compressa eius ingenti audacia, mille imposuere talentorum tributum; quod sibi singulis annis eum afferre coegerunt; filiumque eius Antiochum, cognomento Epiphanem, acceptum obsidem, Romæ custodiebant. quod nos docet primus liber Machabæorum (subaudi cap. 1. versic. 11.) sic Beatus Theodoretus. Idem, quod attinet ad memoratum tributum, tradit Eusebius in Chronicis. Atqui 2. Machab. c. 8. ver. 10. apertè dicitur, ꝙ tributum ab Antiocho Romanis dandum, erat duo millia talentorum. Oportet igitur vel illud postmodum aliqua de causa fuisse duplicatū; vel textū citatum, de vna pro duobus annis solutione, esse accipiendū vel prædictos Auctores esse deceptos. Ceterum de Antiocho a Romanis superato, & ducto sub tributū; præter ea quæ memorati Auctores, & item Iustinus libro 31. & 32. Et Appianus libro de bellis Syriacis, & T. Liuius lib. 38. & alij tradiderunt; Extat quoque præclarum scripturæ testimonium 1. Machab. cap. 8. ver. 6. & 7. Vbi de Romanis verba faciens, inter alia ab eis fortiter gesta subiungit: Et Antiochum magnum regem Asiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti Elephantos, & equitatum, & currus, & exercitum magnum valde; contri-

tum

tum ab eis: Et quia ceperunt eum viuum, & statuerunt ei, vt daret ipse, & qui regnarent post ipsum, tributum magnum; & daret obsides, & constitutum. hactenus verba libri Machabæorum; quæ nemo miretur, in eo quod habent Antiochum a Romanis viuum fuisse captum; alijs Auctoribus, præsertim T. Liuio Floro, & Appiano aduersari; qui ipsum de prælio aufugisse; ac postea per legatos de pace a Romanis obtinenda egisse asserunt. Quia cum ibi sacer textus profiteatur narrare quæ Iudas audiuerat (vt patet ex initio citati capitis) non est necesse, quod illa omnia adamussim, vt dicebantur, vera essent; sed sufficit, quod re vera ita, sicuti ibidem exprimitur, ipsi Iudæ nunciata fuerint. Ceterum, quod memorauimus bellum a quibusdam dicitur Syriacum; ab alijs Asiaticum; & a nonnullis Antiochinum appellatur. Et hoc circiter anno susceptum, & sequenti confectum creditur, data Antiocho pace illis conditionibus, quę descriptæ habentur apud Eutropium lib. 4. & Appianum, & alios qui de hoc bello scripserunt. Easdem breuiter tradit Sigonius in suo Fastorum cõmentario, sub anno vrbis quingentesimo sexagesimo quarto.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3867.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 421.

1 ANNO regni Ptolemęi Epiphanes regis Ægypti decimo septimo, vt patet in tabulis, Antiochus magnus, Rex Syriæ, cum regnum tenuisset annis triginta sex, vt tradunt Eusebius in Chronicis & alij; licet Appianus, & Sulpitius dicant triginta septem; subaudi, tantummodo inchoatis; decessit, relictis duobus filijs, Seleuco scilicet, & Antiocho Epiphane, quemadmodum scriptum reliquit idem Appianus sub finem libri de Bellis Syriacis. Sanè de obitu Antiochi magni, ita scribit Strabo lib. 16. Antiochum magnum, qui Beli templum spoliare conatus est, finitimi Barbari, ex se se adorti interemerunt. Et Iustinus lib. 32. Interea, inquit, in Syria Rex Antiochus, cum graui tributo pacis, a Romanis premeretur; & victus oneratusque esset; seu inopia pecuniæ compulsus, seu auaritia solicitatus, qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis, excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu, nocte templum Dindymæi, seu, vt alia lectio habet; Dodonæi Iouis aggreditur. Qua re prodita, concursu incolarum, cum omni militia interficitur. Itaque

De Antiochi magni interitu

AB ORBE CONDITO ANNVS 3868.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 422.

1 ANNO proximo successit in regno Syriæ Seleucus huius nominis iiij. Antiochi magni filius, natu maior; qui regnauit annis duodecim otiosus, nec admodum potens, propter cladem quam pater acceperat, vt loco citato scribit Appianus. Totidem regni annos eidem tribuunt Eusebius, & Sulpitius. Quare arbitror decipi, Iosephum, qui 12. Antiq. cap. 5. septennio duntaxat ipsum regnasse asserit. Huius Seleuci (qui nescio qua de causa a quibusdam Philopater, & Soter cognominatus fuerit) meminit scriptura Danielis cap. 11. ver. 20. iuxta B. Hieronymi expositionē, illis verbis: Et stabit in loco eius vilissimus, & indignus decore regio, & in paucis diebus conteretur; non in furore, nec in prælio.] Super quæ verba, B. Hieronymus Seleucum, inquit, dicit cognomento Philopatorem, magni Antiochi filium, qui nihil dignum Syriæ, & patris gessit imperio; & absque vllis prælijs inglorius perijt.

Regnat Seleucus iiij. in Asia.

2 Sub isto Seleuco, acta sunt ea, quæ in toto cap. 3. lib. 2. Machab. & cap. 4. vsque ad ver. 8. narrantur. De Oniæ Pontificis pietate, ob quam, & Ierusalem habitabatur in pace, & leges optimè custodiebantur, & templum in summo honore habebatur apud reges,

Acta Ierosolymis tēporibus dicti Seleuci.

reges,& principes,qui eum maximis muneribus decorabant ,& ipse Seleucus Asiæ rex, de proprijs reditibus , sumptus ad sacrificia pertinentes suppeditabat. De Simone quodam,qui in odium Oniæ,thesauros templi,per Apollonium regi prodidit. De Heliodoro a rege misso,& a Deo per Angelos mirabiliter flagellato,eo quod vellet thesauros templi auferre. De eodem,ad preces Oniæ Pontificis, diuinitus sanitati restituto. De profectione eiusdem Oniæ ad regem pro communi vtilitate: Ac demum de ipsius Seleuci regis morte: cui successit in regno frater eius Antiochus, qui Epiphanes,idest nobilis, seu illustris dictus est: de quo infra suo loco agemus.

Quæ in Machabæorum libris contineantur.

Igitur ab hoc circiter tempore, præfato scilicet regnante Seleuco,incipiunt contenta in duobus libris Machabæorum. Nam si ab vno eodemque Auctore, temporũ ordine continuato, digesta essent: Vtique ab ijs quæ in dicto 3. capite narrata esse diximus,hæc historia fuisset inchoanda: Sed hoc factum non est; quoniam seorsum a duobus Auctoribus conscripta fuit. Et primus quidem, licet videatur ab Alexandro magno exordiri; nihil tamen sub eo,neque sub alijs successoribus eius,in Iudæa actum, describit; sed tantummodo,ab his,quæ regnante Antiocho Epiphane ibidẽ gesta sunt,agere incipit: Et in nece Simonis Machabæi,quæ accidit anno regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, terminat. Auctor verò 2. libri, aliquanto altius,nimirum ab his,quæ sub prædicto Seleuco acciderunt,in 3. sui libri capite,vt dictum est, suam narationem exorsus est. (Quæ enim in 1. & 2. eiusdem libri capitibus habentur,per modum cuiusdam proœmij potius tradi videntur) & non nisi ad occisum a Iuda Nicanorem; idest, ad annum dicti regni Græcorum circiter centesimum quinquagesimum primum, peruenit. Porrò quæ in eisdem libris describuntur,præfigurabant prælia spiritualia, & seditiones, & schismata,& Sanctorum martiria, quæ dæmonum instinctu, in Sancta Ecclesia mox subsecutura erant, vt ait S. Antoninus Historiarum par.1.tit.4. §.13. Et præsertim acerrimas Antichristi (cuius insignis prototypus fuit Antiochus) persecutiones aduersus Sanctos, quas non sine magno timore expectamus. Et propterea,licet prædicti libri ab Hebræis (vt in Prologo B.Hieronymi galeato apparet) & item ab Hæreticis,de sacrorum librorum canone excipiantur; eos tamen Ecclesia Catholica, inter Canonicos recipit; & qui eos non receperint,anathemate damnat; vt patet in Concilio Tridentino sess.4. Et latè probat Cardinalis Bellarminus lib.1.de verbo Dei c. 10. & 15. 3

Spartiatæ mittunt legationẽ societatis ad Iudæos.

Per hæc quoq; tempora,nimirum prædicto Onia pontificatum in Iudæa tenente, 4
vt etiam testatur Iansenius super Eccles.c.50. Arius Spartiatarũ, vel Spartanorum, seu (vt ait Iosephus loco paulo post citando) Lacedæmoniorum rex,misit litteras,& legationem ad Iudæos,tamquam ad socios,& ex eodem quo ipsi stipite,propagatos: quemadmodum nos sub anno mundi 1931. num. 54. ex 1.Machab. & Iosepho probauimus. Et suscepit Onias virum cum honore:& accepit epistolas in quibus significabatur de societate & amicitia,vt legimus 2. Machab.cap.12.ver.7.& 8. Quarum exemplar registratum habetur ibidem ver.9.vsque ad 24.Eandem quoq; Epistolam alijs verbis refert Iosephus 12. Antiq.cap.5. Vbi insuper addit: Eiusdem Epistolæ latorem fuisse Demotelem; & ipsas litteras in pagina quadrangula scriptas fuisse & obsignatas sigillo aquilæ vnguibus Draconem tenentis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3873.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 427.

Epiphanes Aegypti rex moritur,& succedit ei Philometer filius.

ANNO regni sui vigesimoquarto (non quidem exacto, vt ponit Eusebius in Chronicis; sed per menses circiter septem inchoato, vt ex sub anno mundi 3850. num.3. dictis consequitur,& ex subsequenter dicendis comprobabitur) Ptolemæus Epiphanes rex Aegypti, mortuus est. Et eodem anno, qui erat æræ Nabonassari quingentesimus sexagesimus octauus, quemadmodum patet in tabulis, regnare cœpit in Aegypto Ptolemæus cognomento Philometer, vt probat ex 1

Alma-

Almagesto Ptolemæi Scaliger lib. 5. in cap. de initio Philometoris, vbi ait: Obseruari apud eundem Ptolemæum quandam lunæ defectionem septimo Philometoris anno, qui erat Nabonassari quingentesimus septuagesimus quartus; ergo, infert, primus regni Philometoris inciderat anno Nabonassari quingentesimo sexagesimo octauo, qui concurrit cum anno regni Græcorum Iudaico centesimo trigesimo primo, vt patet in tabulis. Quare annus dicti regis primus, magis concurrit cum anno subsequente, vt pariter in eisdem tabulis notatum inuenies. Fuit autem iste Philometer filius præfati Ptolemæi Epiphanes, & Cleopatræ, quæ fuerat Antiochi magni filia, & Antiochi Epiphanes soror. Oportet item eundem Philometorem fuisse puerum, puta decem circiter annorum, quando successit patri; & aliquandiu sub tutoribus mansisse. Siquidem, vt ex sequentibus patebit, Antiochus Epiphanes eius patruus maternus, specie eius tutelæ suscipiendæ, non semel tentauit surripere ei regnum. Habuit etiam idem Philometer sororem Cleopatram, ex matris nomine sic appellatam, quam postea anno, vt arbitror, regni sui circiter quarto sibi iam desponsauerat vxorem, quemadmodum ex sub anno mundi 3876. num. 1. proximè dicendis, planum fiet. Eiusdem Philometoris obiter meminit scriptura sacra 2. Machab. cap. 4. ver. 21. & cap. 9. in fine, & c. 10. ver. 13. Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ ait: dictum regem, per antiphrasim nūcupatum fuisse Philometorem, quod scilicet propriam matrem interfecerit. Id autem quando, & quamobrem acciderit, adhuc incompertum habeo.

2 Per hæc quoque tempora, nimirum circa regni Philometoris initia, Onias Simonis Pontificis filius, qui (iuxta ea quæ nos sub anno mundi 3850. num. 5. & 6. disseruimus) aliàs in Ægyptum transfugerat; & vt sibi nomen faceret; ac Iudæos in Ægyptum etiam religionis occasione attraheret; regibusque Ægypti potius quàm Syriæ, deditos redderet; concedente Ptolemæo Epiphane, templum ibidem inchoauerat; sed ob redditam postea Aegyptio regi ab Antiocho magno Iudæam, iam cœptā intermittere fabricam coactus fuerat: Vt primum aduertit, ac præsensit, quod Ptolemæo Epiphane mortuo, Antiochus Epiphanes, sub prætextu tutelæ Philometoris pueri ac nepotis sui suscipiendæ, Iudææ dominari inhiabat; facile, vt arbitror, ab eodem Philometore, seu ab eius tutoribus obtinuit facultatem, intermissum reasumendi ac prosequendi ædificium in regione quæ olim Helioopoleos dicebatur, & octoginta stadijs a Memphi distabat. Itaque confestim, totis viribus, opus vrgere cœpit. Atque vt consilium hoc suum, superbia atque auaritia plenum, melius confirmaret, piaque aliqua ratione quasi velis quibusdam obtenderet; illud pro se adducebat Isaiæ vaticinium, quod habetur cap. eius 19. ver. 19. Vbi legimus: In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti.] Qui quidem Prophetæ locus, S. Hieronymo alijsque Ecclesiasticis Doctoribus attestantibus, non de alio altari templove, contra Mosaicæ legis præcepta fabricando; sed de cultu diuino, ad legis Euangelicæ ritum, in Ægypto, post aduentum Christi propagando, accipiendus est. Perperam ergo prædicabat iste Onias, eandem Isaiæ prophetiam tunc temporis, quando scilicet illud templum quod extruebat, absolutum esset, fore implendam. Vnde licet colligere, quanta sit impiorum hominum audacia ac temeritas; qui ad proprias explendas cupiditates, & ad falsa ipsorum dogmata fulcienda, non sine pestifera multorum deceptione ac pernicie, etiam sacræ scripturæ testimonia malè, prauè, ac nequiter intellecta, adducere non erubescunt. Quam impietatem & arrogantiam, hæreticos quoque imitari, quotidie cernimus: nimirum perditi huius generis homines, tāquam a patre suo diabolo edocti, iisdem pene artibus incautos decipere, perdere, mactare, & a via veritatis abducere moliuntur; quibus ille frustra Dominum Iesum, qui falli non poterat, tentare ausus fuerat, Matthæi cap. 4. ver. 6. Vbi, vt præcipitium ei ementita securitate suaderet, subiunxit: Scriptum est enim, quia Angelis suis mandauit de te. & quæ sequuntur. Ceterum hanc prædicti Oniæ historiam narrat Iosephus lib. 13. Antiq. cap. 6. & lib. 7. De Bello cap. 30. Vbi aduertendum est, in eodem cap. de Bello, magnum reperiri Chronologiæ erratum, in eo quod ibi legimus, Isaiæ vaticinium de templo Oniæ in Ægypto mox extruendo, præcessisse eius structuram annis nongentis septuaginta. Nam ab initio regni Oziæ, sub quo Isaias (vt patet in exordio prophetiæ eius) prophetare cœperat, vsq;

De templo ab Onia in terra Aegypti fabricato.

Hæreticorum temeritas.

ad hæc tempora, inueniuntur in tabulis anni minus quàm sexcenti quinquaginta. Sed iste error est codicis, non Auctoris; Qui loco Antiq. proximè adducto ait: prædictum Isaiæ vaticinium, ante annos amplius sexcentos fuisse factum. Quamquam idem Auctor locis citatis, de manifesto errore excusari non possit; quod scilicet existimauerit prædictam Isaiæ prophetiam, verè ad tẽplum, quod postea dictus Onias in Ægypto construxit, pertinuisse; cum re vera, vt dictum est, illa respiceret, referrique debeat ad tempus legis Euangelicæ; quemadmodum etiam plurimis probat argumentis Pererius lib. 13. in Daniel. super illa verba: Filij quoque præuaricatorum populi tui extollentur &c.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3876.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 430.

Liber Esther quando, & a quibus in Ierusalem delatus.

ANNO quarto regni Philometoris, & Cleopatræ eius sororis pariter ac coniugis, vt expresse tradit Iosephus 13. Antiq. ca. 6. propè ante medium: Quorum etiam non semel meminit idem Iosephus lib. 2. contra Apionem non longe ab initio; Dositheus Sacerdos, & Ptolemæus eius filius, tulerunt in Ierusalem Epistolam Phurim, hoc est Sortium, nempe librum Esther; quemadmodum nos sub anno mundi 3650. num. 3. declarauimus. Quem librum, vel quam Epistolam dixerunt interpretatam esse, idest, de Hebræo in Græcum postea transtulisse Lysimachum, præfatorum, Ptolemæi quidem filium, Dosithæi verò nepotem. Esther cap. 11. ver. 1. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3879.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 433.

Seleucus iiij. Syriæ Asiæque rex moritur.

ANNO regni sui duodecimo Seleucus Philopater Syriæ rex moritur: nam (vt refert Appianus, lib. de Bellis Syriacis, post mediũ) cum fratrem Antiochum obsidem, a Romanis obtinuisset, dato in eius vicem suo filio Demetrio; iamq; Athenas Antiochus peruenisset; Seleucus insidijs Heliodori cuiusdam purpurati oppressus est. sic Appianus. An verò iste Heliodorus, ille sit, qui ab eodẽ Seleuco rege missus fuerat Ierosolymis ad thesauros templi auferendos, quique ibidẽ mirabiliter a Deo flagellatus, ac tandem, Onia Pontifice pro ipso orante, liberatus, re infecta ad regem redierat, quemadmodum describitur 2. Machab. c. 3. tametsi non vsquequaque exploratum habeamus; est tamen admodum probabile: quandoquidem, & tempus amborum congruit, & eundem Heliodorum fuisse valde acceptum regi constat ex loco Machab. citato. 1

Antiochus Epiphanes regnat in Asia Syriaque.

Eodem anno ad finem vergente, quemadmodum ex paulo post dicendis apparebit, ipsum Heliodorum regni affectatorem (vt supra prosequitur Appianus) Eumenes, & Attalus expulerunt, deducto in possessionem eius Antiocho, vt amicum sibi redderent hoc beneficio. Iam enim ob quasdam offensiunculas, etiam hi Romanos suspectos habebant. Atque ita Antiochus huius nominis iiij. Antiochi magni filius, Syria potitus est; quem Syri cognominarunt Illustrem, quod alienis regnum vsurpantibus, ipse auitæ ditionis assertor exortus, suis illuxerit. ita Appianus. Porrò Antiochum hoc eodem anno (qui concurrit cum anno regni Græcorum centesimo trigesimo septimo, vt patet in tabulis) regnare cœpisse, disertè traditur 1. Machab. cap. 1. ver. 11. Quot autem annis regnauerit, videtur dubium; quoniam Eusebius in Chronicis, & B. Hieronymus super Daniel c. 11. & Sulpitius libro sacræ Historiæ 2. 2

&c alij,

& alij, eidem tribuunt regni annos vndecim; sacra verò scriptura videtur eidem dare tredecim: etenim, vt dictum est, ponit initium regni eius anno regni Græcorum centesimo trigesimo septimo; & obitum eiusdem anno centesimo quadragesimo nono 1. Machab. cap. 6. ver. 16. Sed vtrumque verum est: vndecim enim annis regnauit integris, & aliquid amplius, ante & post eos: oportet igitur Antiochum sub finem huius anni regnare cœpisse; ac non multo post inchoatum annum regni Græcorum centesimum quadragesimum nonum obijsse. Quare necesse est allucinari Appianum, qui duobus tantum annis ipsum regnasse tradit; aut textum eius esse corruptum, & pro biennio, duodecim annis esse legendum.

3 De hoc rege multa prædixit Daniel in cap. prophetiæ eius 8. ver. 9. vsque ad 15. sub typo cuiusdam cornu modici, quod postea factum est grande, dicens: De vno autem ex eis, egressum est cornu vnum modicum: & factum est grande contra meridiem, & contra orientem, & contra fortitudinem. Et magnificatum est vsque ad fortitudinem cæli: & deiecit de fortitudine, & de stellis, & conculcauit eas. Et vsque ad principem fortitudinis magnificatum est: & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata: & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Et audiui vnum de sanctis loquentem: & dixit vnus sanctus, alteri nescio cui loquenti: Vsquequo visio, & iuge sacrificium, & peccatum desolationis, quæ facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabitur? & dixit ei: vsque ad vesperam & mane, dies duo millia trecenti: & mũdabitur sanctuariũ. sic Daniel. Quæ omnia, quomodo regi Antiocho competant; ex inferius dicendis manifestum fiet. Item in eodem Danielis capite, ver. 23. veluti ad aliqualem prædictorum declarationem, hæc subiungũtur: Et post regnum eorum, cum creuerint iniquitates, consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones. & roborabitur fortitudo eius; sed non in viribus suis: & supraquam credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & faciet. Et interficiet robustos, & populum Sanctorum secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia rerum omnium occidet plurimos: & contra principem principum consurget, & sine manu conteretur. Hactenus verba Danielis. super quæ B. Hieronymus ita scribit: Consurget Antiochus Epiphanes (filius, inquit, sed voluit dicere frater Seleuci) qui & Philopater appellatus est. Qui cum obses fuisset Romæ; & nesciente Senatu, per dolum cepisset imperium; contra Ptolemæum Philometorem dimicauit; hoc est contra Meridiem, & contra Aegyptum. Rursumque ad orientem, contra eos qui res nouas in Perside moliebantur. Ad extremum, contra Iudæos dimicans, capta Iudæa, ingressus est Ierosolymam, & in templo Dei simulacrum Iouis Olympij statuit: Et vsque ad fortitudinem cæli, idest filios Israel, qui Angelorum vallabantur auxilio, erexit magnificentiam suam; ita vt de Sanctis, plurimos idololatriæ subijceret; & velut stellas cæli conculcaret pedibus suis. Atque ita factum est, vt & Meridiem, & Orientem, idest, Aegyptum, & Persidem, suo teneret imperio. Quodque ait: Vsque ad principem fortitudinis magnificatus est. hoc significat: quod erectus sit contra Deum, & sanctos illius persecutus sit; & tulerit endelexismon, idest iuge sacrificium, quod mane offerrebatur, & vespere, & polluerit atque deiecerit locum sanctificationis eius: & hoc non sua virtute, sed propter peccata populi. Atque ita factum est, vt veritas prosterneretur in terram, & cultu idolorum florente, Dei religio conquiesceret. hucusque S. Hieronymus.

Vaticinia Danielis de Antiocho Epiphane.

Declarantur prædicta vaticinia ex B. Hieronymo.

4 Quoniam autem hic rex, nempe Antiochus Epiphanes, vt diximus, insignis futurus erat figura Antichristi; & quod in illo ex parte, præcedere debebat, in hoc ex toto erat implendum: propterea, iuxta morem sacræ scripturæ, quæ futurorum veritatem typis præmittere atque adumbrare solet; Daniel etiam cap. 11. ver. 21. vsque ad finem capitis 12. Vbi de Antichristo vaticinatur, non nulla quoque ibidem intermiscet, quæ ipsi Antiocho apposité competunt. Sic Dauid in Psalm. 71. cui titulus est. In Salomonem. De Christo prophetans, quamuis quædam dicat, quæ etiam Salomoni, qui Christum figurabat, ad litteram conuenire poterant; plura tamen addit quæ soli Christo conueniunt; quale est illud: Et permanebit cum sole & ante lunam in generatione, & generationem; & alia huiuscemodi multa, vt docent

Antiochus Epiphanes fuit Antichristi figura.

B. Augustinus lib. 17. de Ciuit. cap. 8. sub medium, & B. Hieronymus super loco Danielis citato. Rectè ergo idem S. Hieronymus ibidem reprehendit Porphyrium, qui totum illud Prophetæ vaticinium, de ipso Antiocho perperam interpretari conatus est: cum re vera, vt Catholici sentiunt Doctores, illud principaliter de Antichristo accipiendum sit; Cui omnia in illo contenta bellè quadrant: Antiocho autem multa, & præsertim quæ in citato cap. 12. habentur, nullatenus vere aptari queant; quemadmodum idem S. Doctor ibidem ostendit. Quænam verò sint, quæ etiam de ipso Antiocho rectè accipi valeant, infra suis locis explicabimus. Nunc illud tãtum hoc loco commemorandum est, quod illis Prophetæ verbis prænuntiatur: Et stabit in loco eius despectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.] Quæ vtique ex Porphyrio, quem ibidem refert B. Hieronymus, sic interpretari rectè possumus, videlicet: Et stabit in loco Seleuci, frater eius Antiochus Epiphanes, cui primũ ab his qui in Syria Ptolemæo fauebãt, nõ dabatur honor regius; sed postea simulatione clementiæ, obtinuit regnum Syriæ. 4

Quæ anno Antiochi primo acta fuerint.

Igitur intra primum circiter regni huius Antiochi annum, hæc contigisse oportet. Primo ipse Antiochus Syriæ regnum, quod non sibi, sed Demetrio filio Seleuci fratris sui iã defuncti, debebatur, simulata clementia, vt dictũ est, fraudulenter obtinuit. Deinde acta sunt, quæ breuiter tanguntur 1. Machab. cap. 1. ver. 12. vsque ad 17. & fusius explicantur 2. Machab. cap. 4. ver. 7. vsque ad 21. De quibusdam sceleratis Iudæis, qui regem impium adeuntes, obtinuerunt ab eo facultatem profanãdi Ierosolymam, & transferendi contribules suos ad ritus Gentium. Fuit autem perditorum horum hominum caput Iason Oniæ summi Sacerdotis frater; qui corrupto muneribus rege, summum sacerdotium fratri ablatum, in se transtulit; Et statim ciuium iura destituens, praua cœperat instituta sancire. Quin etiam Gymnasio sub ipsa arce constituto, optimos quosque Epheborum in lupanaribus ponere, & neglecto, vel potius contempto Dei cultu, multa alia Gentilium scelera, in populo suo nequiter introducere non est veritus; vt plenius videre est locis proximè citatis. 5

Ignis sacer in templo desijt.

Eodem tempore (quemadmodum ex B. Augustino refert S. Antoninus, Historiarum suarum par. 1. tit. 4. cap. 4. §. 13.) ignis ille sacer, qui olim ex aqua crassa sub Neemia (vt nos sub anno mundi 3610. num. 8. diximus) mirabiliter eductus fuerat, ac deinceps in altari holocautomatum, a Sacerdotibus, iugi lignorum appositione, vsque ad hæc tempora conseruatus; mirabiliter quoque, ad præfati Iasonis Simoniæ aliorumque scelerum detestationem, extinctus est. 6

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3880.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 434.

Antiochus Epiphanes pacificè tentat occupare Aegyptum.

ANNO proximo, qui pro maiori parte concurrit cum anno primo regni sui, Antiochus cum se in regno Syriæ satis iam confirmatum vidit; Ægypti quoq; regnum occupare ambiens, sub prætextu tutelæ suscipiendæ Regis Ptolemæi Philometoris nepotis sui, qui tum poterat decimum sextum aut decimum septimum ætatis annũ agere: Misit Apollonium Mnesthæi filiũ in Aegyptũ, vt induceret primates dicti Ptolemæi, ad resignandam sibi pacificè nepotis sui pupilli tutelam. Verumtamen, vt cognouit se ab illis, tamquam de regni vsurpatione suspectum, excludi, ac alienum reputari ab administratione, & negotijs regni Aegypti, cogitauit vi sese in dicti pueri tutelam introducere; atque hoc pacto sibi totam Aegyptum subiugare. Itaque non pupilli, sed proprijs vtilitatibus consulens, exercitum comparare cœpit. Ipse verò interim venit in Ioppem; & inde diuertit in Ierusalem; vbi ab Iasone, & ciuitate, cum facibus, & laudibus honorificentissimè susceptus est; vnde postea in Phœnicem redijt: vt instructa classe, cum exercitu pergeret in Ægyptum 2. Machab. c. 4. ver. 21. & 22. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3881.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 435.

1 ANNO, vt arbitror, regni sui secundo circiter ineunte, Antiochus aggressus est Aegyptum cum magno exercitu, & Elephantis, & copiosa nauium multitudine; & fugato Ptolemæo (hoc est Ptolemæi Ducibus) cepit ciuitates munitas, & accepit spolia terræ Aegypti, vt dicitur 1. Machab. cap. 1. ver. 17. vsque ad 21. Et hoc est quod subobscurè prædixerat Daniel cap. 11. ver. 22. dicens: Et brachia pugnantis expugnabuntur a facie eius, & conterentur, & quæ sequuntur. Hæc namq; verba sic videtur exponere B. Hieronymus, ac si diceretur: Et brachia Ptolemæi expugnata sunt atque contrita a facie Antiochi: brachia autem, inquit, fortitudinem vocat. Sed fortè hic magis propriè, brachia dici possunt duo Ptolemæi Duces, de quibus idem Sanctus ibidem post pauca, mentionem facit, exponens illa Prophetæ verba quæ sequuntur, videlicet: Insuper & Dux fœderis. Et post amicitias, cum eo faciet dolum: Et ascendet, & superabit in modico populo. Et abundantes, & vberes vrbes ingredietur: Et faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam, & diuitias eorum dissipabit, & contra firmissimas cogitationes inibit: & hoc vsque ad tempus.]Hæc, inquam, explanans S. Hieronymus. sic ait: Cum ipse (& loquitur de Antiocho) obtulisset pacem Ptolemæo, & fuisset Dux fœderis, postea est ei molitus insidias. Ptolemæum autem hic non Epiphanem significat, qui quintus regnauit in Aegypto; sed Ptolemæum Philometorem filium Cleopatræ sororis Antiochi, cuius hic auunculus fuit. Et cum post mortem Cleopatræ, Eulaius Eunuchus nutritius Philometoris, & Lenæus, Aegyptum regerent, & repeterent Syriam, quam Antiochus fraude occupauerat; ortum est inter auunculum, & puerum Ptolemæum prælium. Cumque inter Pelusium, & montem Cassium, commisissent, victi sunt Duces Ptolemæi. Porrò Antiochus, parcens puero, & amicitias simulans, ascendit Memphim; & ibi ex more Aegypti regnum accipiens; puerique rebus se prouidere dicens; cum modico populo, omnem Aegyptum subiugauit sibi; & abundantes, atq; vberrimas ingressus est ciuitates. Fecitque quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum illius: nullus enim Regũ Syriæ, ita vastauit Aegyptum, & omnes eorum diuitias dissipauit; & tam callidus fuit, vt prudentes cogitationes eorum, qui duces pueri erant, sua fraude subuerteret. Hæc ex Porphirio S. Doctor. *Antiochus occupat, & vastat Aegyptũ.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3882.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 436.

1 ANNO postero, vt arbitror, Antiochus cum Alexandriam expugnare non potuisset; redire in Syriam, nescio qua de causa, compulsus est; spoliata reliqua Aegypti terra, vt dicitur 1. Machab. cap. 1. ver. 20. & valido admodum relicto Pelusij præsidio, quo (vt notat T. Liuius lib. 45.) Ægypti claustra teneret, & cum vellet rursus ibi exercitum posset inducere; redijt in Syriam. *Antiochus redit in Syriam.*

2 Sub finem eiusdem anni; quando scilicet Antiochus iam cœperat ingredi quartum regni annum; nempe post triennij tempus ex quo Iason summum sacerdotium fratri Oniæ surripuerat, vt signanter notatur 2. Machab. cap. 4. ver. 23. Menelaus quidam illius Simonis frater, cuius sub anno mundi 3868. num. 2. mentionem fecimus; & de quo etiam numero proximo agemus; a Iasone missus, vt ferret pecunias Regi, eundem Iasonem pontificatu spoliauit, plura Regi talenta pollicitus: Itaque *Menelaus Iasonem pontificatu spoliat.*

impius

Menelao succedit Lysimachus frater.

impius Iason, qui Pontificatum proprio fratri malis artibus surripuerat; iusto Dei iudicio, non solum ipse quoque deceptus fuit; sed etiam profugus in Amanitidem regionem expulsus. Verumtamen, & ipse Menelaus Regi deinde promissa præstare cum neglexisset, vel forte non potuisset, amotus est a sacerdotio; & successit ei Lysimachus frater, vt dicitur loco Machab. citato, vsque ad ver. 30.

Simon, Menelaus, et Lysimachus fratres, de qua tribu fuerint.

3 Verum hic de prædicto Simone, & fratribus eius, Menelao, & Lysimacho dubitari merito potest; num re vera fuerint de tribu Beniamin, quemadmodum legimus 2. Machab. cap. 3. ver. 4. an verò, vt quidam putarunt, textus ille sacer numero præcedenti allegatus; qui ait Menelaum fuisse dicti Simonis fratrem; interpretandus sit, vt non natura, sed moribus frater illius fuerit. Et ratio dubitandi est; tum quia vbi dictus Simon dicitur fuisse de tribu Beniamin; dicitur etiam quod constitutus fuerat templi Præpositus; Quod munus non videtur, nisi hominibus de tribu Leui dari potuisse; tum quia Menelaus, & Lysimachus dicti Simonis fratres, vt dictum est, vnus post alterum facti sunt summi Sacerdotes. Ad hoc videtur posse responderi: prædictam interpretationem, videlicet quod non natura, sed moribus Simonis frater fuerit; nullatenus esse admittendã, tamquam contrariam regulæ B. Augustini communiter receptæ, quæ habet: In scripturis sacris, numquam a propria verborũ significatione esse discedendum, nisi grauis causa vrgeat; quod in casu nostro non militat. Etenim, vel dici potest verè eos fuisse de tribu Leui; sed tamen appellari de tribu Beniamin, quod in ea tribu aliquandiu habitassent. Nam cum tribus Leui propriam in tribubus Israel possessionem non haberet, nec inter duodecim tribus connumerari solita esset; poterat quilibet Leuita ei tribui adscribi, in cuius finibus habitare consueuerat. Illustre huius rei exemplũ habemus Iudic. c. 17. ver. 7. vbi dicitur: Fuit quoq; alter adolescens de Bethleẽ Iuda, ex cognatione eius: Siue, vt habet editio lxx. Interpretũ; de populo Iuda: vel (vt Chaldaica Paraphrasis) ex prosapia Iehuda: eratque ipse Leuites.] Ecce hic qui verè erat Leuites; dicitur Bethleemita, & de populo, seu cognatione, vel prosapia Iudæ; quoniam in Bethleem tribus Iudæ manere solebat. Vel alio modo, & multo melius dicere possumus; memoratum Simonem, & fratres eius, fuisse de tribu Beniamin, saltem ex parte patris; sed per potentiam, eo quod diuites valde essent; & item ob Antiochi regis impietatem, atque auaritiam, in sacerdotium fuisse intrusos, contra Mosaicam legem, quæ Numer. c. 3. ver. 10. apertè prohibebat quemquam fieri Sacerdotem, nisi esset de posteris Aaron. Vnde de Alcimo, qui postea pontificatum a Demetrio rege obtinuit, & prædictis fratribus succedebat, dicebant Iudæi 1. Machab. cap. 7. ver. 14. Homo Sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet nos.] Quibus verbis proculdubio videtur indicari, præcessisse aliquos, qui non essent de semine Aaron: prædictos scilicet fratres Lysimachum, & Menelaum; & hinc comprobari potest quod sub anno mundi 3721. num. 2. diximus; Videlicet, falsam esse assertionem Iosephi; qui 12. Antiq. cap. 6. Et lib. 15. cap. 3. & lib. 20. cap. 8. post medium ait: Quod Menelaus alio nomine appellabatur Onias, & quod fuit frater illius Oniæ, quem idem postea Menelaus, per Andronicum Antiochiæ Præfectum, curauit interfici. Nam si Menelaus (vt apertè testatur scriptura 2. Machab. cap. 4. ver. 23. & 29.) fuit frater Simonis, & Lysimachi; & iste Simon non erat de semine Aaron, vt ratio proximè adducta ostendit; Vtique necessario consequitur: eundem Menelaum, nullatenus potuisse fratrem esse dicti Oniæ.

Onias iij. Vbi, quando, & a quo occisus.

4 Per idem tempus, contigit Antiochum regem properare in Ciliciam, vt Tharsenses, & Mallotas, quod Antiochidi eiusdem regis concubinæ dono essent dati, seditione commotos, sedaret; relicto interim pro se in Antiochiã vno ex comitibus suis, nomine Andronico; cui cum Menelaus aurea quædam vasa, è templo furtim sublata, donasset; & alia item Tyri, ac per vicinas ciuitates impiè vendidisset; ac de eiusmodi sacrilegijs, ab Onia viro iusto redargutus fuisset: Ecce Andronicus, Menelao suadente, dictum Oniam Antiochiæ, secus Daphnem, tuto loco se continentem, de Asylo, data fide, euocatum, nequiter interemit. Quod cum Antiocho, posteaquam de Cilicia redijt, delatum fuisset; eundem Andronicum rex, in eodem met loco in quo Oniam necauerat, interfici voluit. 2. Machab. cap. 4. versic. 30. vsque ad 39.

Per

5 Per eadem quoque circiter tempora (vt colligi poteſt ex Onuphrio, & Sigonio in ſuis Faſtorum commentarijs) cœptum eſt bellum quod Romani geſſerunt aduerſus Perſeum Philippi Macedonum regis filium; ex cuius nomine, hoc etiam Perſicũ bellum dictum eſt, fuitque ſecundum Macedonicum, de quo plura Liuius, Plutarchus, Eutropius, & alij. *Initium belli 2. Macedonici.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3883.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 437.

1 ANNO inſequenti, neceſſe eſt incidiſſe annum Iubilei vigeſimi ſexti. Siquidem iſte annus, concurrit cum anno ab introitu Iſraelis in terrã Chanaan, milleſimo trecenteſimo, vt patet in tabulis. *Iubileus 26.*

2 Eodem anno, vt credimus, circiter deſinente (oportet enim interuallum plus vnius anni, inter ſpoliatum a Menelao Iaſonem, & Lyſimachi necem interceſſiſſe) cum idem ſummus Sacerdos Lyſimachus, ob multa ſacrilegia, de Menelai fratris conſilio, in templo commiſſa, Ieroſolymitani populi conſpiratione, ſecus ærariũ, fuiſſet interemptus; Et hac de cauſa, Menelaus quoque ſacrilegus, apud regem qui ad Tyrũ venerat, fuiſſet accuſatus: Videns Menelaus ſe in ſũmo diſcrimine; & non aliter poſſe iudicium regis euadere; corrupto larga pecuniarum ſponſione, quodam Ptolemæo, cui cognomen erat Macer; qui creditam ſibi a Philometore Aegypti rege, Cyprum, deſeruerat, atque ad Antiochum nobilem (vt dicitur 2. Machab. cap. 10. ver. 12. & 13.) tranſierat; per hunc Ptolemæum, quem rex Cœlleſyriæ ac Phœniciæ, vt colligitur 2. Machab. cap. 8. ver. 8. præfecerat; vafer Menelaus, non ſolum ſe præter omne ius faſque abſolui; ſed etiam (quod iniquius fuit) accuſatores, quantumuis innoxios, morte damnari facile impetrauit; ac deinceps, propter auaritiam eorum qui potentes erant apud regem, ipſe item in poteſtate permanẽs, creſcebat in malitia, ad ciuium ſuorum inſidias, vt dicitur 2. Machab. cap. 4. ver. 39. vſq; ad finem capitis. Vbi, ſi ad illud-permanens in poteſtate-ſubiungendum eſſet-pontificia-oporteret Menelaũ, poſt necem Lyſimachi fratris, iterum per vnum aut alterum duntaxat annum, tenuiſſe pontificatum: quia certum eſt, quod vt traditur *Lyſimachus à populo occiditur.*
3 2. Machab. cap. 14. ver. 3. Alcimus, qui poſtea a Demetrio rege pontificatum obtinuit, iam aliàs fuerat Pontifex tempore commiſtionis, nempe populi Iudaici cum Gentibus; quando ſcilicet rex Antiochus Epiphanes, polluto templo, compellebat Iudæos ſe ſe Gentilium ritibus, & ſacrificijs immiſcere; quod tertio poſt ab hinc anno accidiſſe, ex conſequentibus apparebit. Vnde etiam conſequeretur, Alcimum tunc immediatè Menelao adhuc viuenti ſucceſſiſſe. Sin autem illud-permanens in poteſtate, ſeu (vt eſt apud lxx. Interpretes) in principatu-habet hunc ſenſum; quod ſcilicet Menelaus, principum fauore fultus, poteſtate præualeret inimicis ſuis; vt quoquomodo innuere videntur, quæ ibidem ſubſequuntur-creſcebat in malitia ad ciuium ſuorum inſidias-Oportet, quod per hæc circiter tempora, hoc eſt, poſt Lyſimachi obitum, Alcimus ab Antiocho Epiphane, primo Pontifex creatus fuerit; Et quod in ea dignitate permanſerit vſque ad tempus dictæ commiſtionis; quando, ne regis gratiam perderet, vltro in eſcis ac ſacrificijs Gentilium coinquinari maluit. Quo facto, ſe ipſum pontificatu indignum atque incapacem reddidit. Vnde hæc poſtea dignitas, ad Machabæos tranſlata eſt; quemadmodum ſub anno mundi 3721. num. 2. iam dictum eſt; & denuo ſub annis mundi 3887. num. 5. & 3892. num. 1. dicendum erit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3884.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 438.

Antiochus parat secundam profectionem in Aegyptum, & interim Ierosolymis prodigia ostensa videntur.

ANNO regni Antiochi sexto, vt notatum est in tabulis, Antiochus parauit secundam expeditionem in Ægyptum: accidit autem eodem tempore, nimirũ sub finem, vt arbitror, eiusdem anni, videri Ierosolymis portenta quædam futurorum malorum præsagia; apparuerunt enim in aere, per quadraginta dies continuos, veluti exercitus quidam armatorum, equitum scilicet, & peditum, in cælo discurrentium, atque inuicem congredientium; quæ multis timorem incutiebant; alij autem precabãtur hæc eadem omina in bonum, hoc est ad præsidium ciuitatis, conuerti, 2. Machab. cap. 5. ver. 2. vsque ad 5. Similia arma cælestia inter se concurrentia, tertio Marij consulatu, ab Amerinis, & Tudertibus spectata fuisse, scribit Plinius lib. 2. cap. 57. & alia eiusmodi plura relata inuenies, in Theatri humanæ vite volumine 5. lib. 4. sub titulo: Prodigia Ostenta. Ceterum, quia hæc sunt Dei monita, quibus significare solet hominibus id, quod in Psal. 7. ver. 13. exclamabat Regius Propheta dicens: Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit &c. propterea saluberrimum consilium est, quod in eiusmodi quadam occasione, protulisse fertur Carolus magnus, idemque valde pius Imperator; nimirum: gratias agendas Deo, quod imminentes peccatorum nostrorum castigationes talibus indicijs præmonstrare dignetur; ac deinde totis viribus enitendum, vt pœnitentiæ remedijs, eius misericordiam, quæ cunctis operibus suis præualere solet, consequi mereamur. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3885.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 439.

Antiochus in Aegyptum redijt, sed inde reuerti, Romanis imperantibus, cogitur.

ANNO subsequente circiter ineunte, videlicet post exactum biennium ex quo de Ægypto in terram suam redierat Antiochus, vt notat B. Hieronymus, rursum contra Ptolemæum exercitum congregauit; & venit ad Austrum. Cumque duo fratres Ptolemæi, Cleopatræ filij, quorum ipse auunculus erat, obsiderentur Alexandriæ, Legati venere Romani. Inter quos Marcus Popilius Lænas, cum regem stantem inuenisset in littore, eique Senatus consultum dedisset; quo iubebatur ab amicis Populi Romani recedere, & suo imperio esse contentus; & ille ad amicorum responsionem, consilium distulisset: orbem dicitur fecisse in arenis, baculo quem tenebat in manu, & circumscripsisse regem, atque dixisse: Senatus & Populus Romanus præcipiunt, vt in isto loco respondeas quid consilij geras. Quibus dictis, ille, perterritus ait: si hoc placet Senatui, & populo Romano; recedendum est. atq; ita mouit exercitum. hucusque S. Doctor. Et eadem ferè ad verbum de prædicto Popilio leguntur apud T. Liuium lib. 45. Iustinum lib. 34. & Appianum sub finem lib. De bellis Syriacis. Et hoc est quod longe ante prædixerat de dicto Antiocho Daniel cap. 11. ver. 29. & 30. vbi ait: Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Austrum: & non erit priori simile nouissimum. Et venient super eum Trieres, & Romani: & percutietur, & reuertetur &c. Ecce quomodo apertè prædixit Propheta, hanc Antiochi secundam in Ægypto expeditionem, & fuisse nouissimam (nunquam enim postea redijt in Ægyptum,) & non fuisse similem primæ: Siquidem illa fuit satis felix, hæc verò nequaquam. Et causam insuper infelicitatis subiungit; subobscurè indicans, legatos Romanorum nauibus superuenturos, qui ipsum Antiochum 1

ab Ægypto, re infecta, redire compellerent. Nam quod postea subdit Propheta: Et percutietur.] non indicare voluit ipsum ibi periturum: protinus enim addit: Et reuertetur.] Sed, vt ait B. Hieronymus, quod aspera illa atque imperiosa Romanorum iussione percussus, omnem exinde in Ægyptios arrogantiæ magnitudinem deponere cogendus esset.

2 Eodem tempore, cum forte accidisset exire ac vulgari falsum quendam de obitu Antiochi rumorem: Iason ille, qui nefario astu pontificatum Oniæ fratri abstulerat, atque impijssimè gesserat; vt sub anno mundi 3878. num. 4. dictum est; ac postea pari calliditate, a Menelao deceptus, & extra patriam eiectus; in Ammaniten (quemadmodum sub anno mundi 3881. num. 2. retulimus) profugus secesserat: confestim assumpta militum manu; venit Ierosolymam; ac derepente eam aggressus; fugatoque in Arcem Menelao, cepit ciuitatem, multis ciuium suorum interfectis: Sed tamen principatum, cui perditus inhiabat, obtinere non valuit; Quin potius præter opinionem, spe frustratus, in Ammaniten vnde venerat, se recipere compulsus est: & inde etiam ab Areta Arabum Tyranno eiectus; ac de ciuitate in ciuitatem, omnibus odiosus, & execrabilis fugiens, in Ægyptum extrusus est; ac denique in Græciam ad Lacedæmonas profectus, ibidem insepultus, atque illamentatus, miserrimè interijt, dignum scelesti vita finem sortitus. *Iason occupat Ierosalymam sed inde statim fugatur.*

3 Audita ergo hac Ierosolymorum inuasione, a viro præsertim Iudæo perpetrata; Antiochus, qui tum forte ex Aegypto, quam metu Romanorum reliquerat, indignatus reuertebatur; gentis a se defectionem suspicatus; ascendit Ierosolymam efferatis animis, vt scriptura sacra testatur; & ciuitate capta, multisque Iudæorum millibus interfectis; atque alijs in vincula coniectis, alijs verò venundatis; introiuit, Menelao ductore, ac patriæ proditore, in sanctificationem cum superbia; ibiq; profanatis omnibus, accepit aurum, & argentum, & vasa concupiscibilia, & thesauros absconditos; & sublatis omnibus, factoque planctu magno in Ierusalem, abijt in terram suam, hoc est in Antiochiam; relictis in Iudæa Præpositis se ipso crudelioribus, qui gentem illam affligerent: nimirum Ierosolymis Philippum genere frigem, & in Garizim Andronicum, & & Menelaum. Hæc latius tradita habentur 1. Mach. cap. 1. ver. 22. vsque ad 30. Et 2. Machab. cap. 5. ver. 11. vsque ad 24. Vbi quod dicitur ver. 14. Erant autem toto triduo octoginta millia interfecti, quadraginta millia vincti, non minus autem venundati.] Videtur non de solis Ierosolymæ incolis; sed computatis etiam proximarum vrbium habitatoribus, esse accipiendum; alioqui, pauci admodum viderentur in Ierusalem remansisse; nisi forte, qui vincti fuisse dicuntur, ijdem postea soluti in vrbe remanserint. Verum hic duo restant adnotanda; alterum est, omnia hæc olim a Daniele prænunciata fuisse, quemadmodum infra num. 14. ostendemus. Alterum est dupliciter decipi Iosephum 12. Antiq. capit. 7. in eo quod primo asserit hanc Iudæorum cladem, accidisse anno, post vrbem captã, secundo, qui erat regni Græcorum centesimus quadragesimus quintus: Cum è conuerso constet, eo anno non hanc; sed aliam de qua sub anno mundi 3887. nu. 1. agemus accidisse; vt ibidem ex ipsomet sacro textu probabimus. Deinde etiam fallitur ibidem dicens: Antiochum in vrbem apertis portis vltro admissum, cum è contrario scriptura sacra 2. Machab. cap. 5. ver. 11. apertè dicat: ipsum armis, hoc est armorum vi cepisse ciuitatem. Vnde patet Iosephum ibidem confudisse has duas Ierosolymæ clades, quo ad tempus, & modum: Quin etiam quo ad numerum. agit enim de his ac si vna tantum fuisset: quemadmodum ex collatione vtriusque narrationis, nimirum ipsius Iosephi, & sacræ scripturæ, colligere licet. *Antiochus Ierosolymam capit, & vastat, ac templum impie spoliat.*

4 Ceterum, quia ex proximè relatis, certum est Antiochum introisse in sanctificationem, & (vt expressè dicitur 1. Machab. cap. 1. ver. 23.) accepisse altare aureum, & candelabrum, & mensam propositionis, quæ erant in sancta, & omnia alia ibidem existentia; & nihil meminit scriptura sacra arcæ fœderis, neque oraculi, quod Sancta Sanctorum dicebatur, in quo illa manere consueuerat: merito dubitari potest, num ingressus quoque fuerit in Sancta Sanctorum Antiochus; & inde etiam fœderis arcam abstulerit. Et ratio dubitandi est; Quoniam si vera esset illa Hebræorum opinio, cuius nos sub anno mundi 1540. num. 4. mentionem fecimus; nimirum quod in secundo templo, arca fœderis numquam extiterit: Et quod Iudæi loco arcæ po- *An ingressus sit oraculum templi, & inde arcam fœderis asportauerit.*

fuerint in Sancta Sanctorum lapidem tres digitos a terra eminentem, thuribulo eidem superposito, vt scribit Genebrardus libro Chronologiæ suæ 2. Vbi agit de his quæ sub Ioachimi sacerdotio gesta sunt; profecto Antiochus (quem dubitandum non est, præ superbia, & impietate sua, etiam templi oraculum ingredi voluisse) nõ potuisset inde arcam fœderis tollere: Verum quia sub anno mundi 3610. num. 10. & 11. iam satis probatum est, arcam fœderis, ab ea spelunca in qua olim a Ieremia, quando Chaldæi templum incenderunt, fuerat occultata, denuo, Duce Iudæorum Neemia, ad secundum templum fuisse reportatam: manifestum est, eandem inde ab Antiocho potuisse auferri. An verò eam abstulerit nec ne; hoc est quod nunc quærere intendimus.

5 Et quidem ex sacris libris id sciri non potest: sed neque omnino clarè ex Iosepho; quippe qui vtrique quodammodo parti visus sit patrocinari. Nam libr. 6. de Bello Iudaico cap. 6. non procul a fine capitis apertè asserit: quod in intima templi parte, quæ Sancta Sanctorum dicebatur; nihil prorsus erat positum. Ex quo Iosephi loco, tametsi exploditur proximè memoratum Genebrardi assertum, a Talmudidis mutuatum; de lapide, & thuribulo, loco arcæ repositis: Videtur tamen confirmari opinio dicentium: eandem arcam; vel numquam de prædicto specu eductam; vel si aliquando inde ad secundum templum translata fuerat, fuisse postmodum ab impio Antiocho sublatam. At idem Iosephus lib. 7. de Bello capit. 24. Vbi inter alia Ierosolymitani templi spolia, quæ a Tito Romam in triumpho delata fuisse scribit; post enumeratam mensam auream; & candelabrum pariter aureum; legem quoque commemorat hisce verbis: Post hæc autem portabatur lex Iudæorum nouissima spoliorum. Et quibusdam interpositis; Vbi ait Vespasianum Paci templum ædificasse, in eoque omnia, quorum visendi studio homines per totum orbem vagabantur, collecta, deposuisse; ad extremum in calce capitis subiungit: Eundem Imperatorem, in eo fano, etiam quæ Iudæorum fuerant instrumenta reposuisse; legem verò eorum, & penetralium vela purpurea, in palatio condita asseruari præcepisse.

Quid legis nomine Iosephus acceperit.

6 Sed hic quæri potest, quid legis nomine significare voluerit Iosephus. Nam si codicem Mosaicæ legis, idest illum met Deuteronomij librum, quem idem Moyses morti proximus descripserat, atque ad latus arcæ fœderis reponi mandauerat, vt sub anno mundi 2583. num. 30. dictum est: Videtur concedi posse; vel arcam fœderis numquam in secundo templo extitisse, vt supra tetigimus; vel ipsam ab Antiocho aut ab alio aliquo, inde fuisse ablatam: alioqui, si remansisset in templo, vsque ad postremam ipsius euersionem a Tito factam; credibile est, quod tunc ipsa quoq; cum ceteris rebus sacris, ab eodem, Romã translata fuisset. Si verò per legem, duas legis tabulas lapideas digito Dei scriptas; Et has non quidem nudas (nusquam enim legimus illas ex quo semel in arca per Moysen impositæ fuerant, inde vmquam amplius fuisse eductas) sed arca inclusas, intelligi voluit Iosephus; proculdubio necesse est fateri, aut Antiochum minime in Sancta Sanctorum intrasse, aut si introiuit, non abstulisse arcam; sed ab ea tantummodo aurum, & si quid aliud ibi pretiosum inuenerat, sublatum asportasse.

Non Deuteronomij volumẽ authenticũ seu exemplare.

7 Quid igitur dicendum? Certè, vt liberè proferam quod sentio; Non videtur Iosephus nomine legis signare voluisse Deuteronomij volumen Iudæis quondam a Moyse relictum; quoniam probari non potest, neque verisimile est, ipsum remansisse in templo vsque ad tempora Titi: siquidem illud, Iosia regnante, vt traditur 2. Paralip. cap. 34. in quodam templi Gazophilatio, vbi reponebantur pecuniæ, casu inuentum, deuenit primo in manus Helciæ Sacerdotis, deinde Saphan scribæ, postremo Regis; nec postea sciri potest, vtrum penes regem remanserit, an vbi deinceps repositum fuerit. Sed esto tunc iterum in templum, quod probabilius videtur, reportatum sit; certum est, quod quando Chaldæi templum incenderunt; omnia ibidem existentia, partim consumpta, partim dissipata fuere: Et licet, per idem tempus, Ieremias absconderit arcam, & candelabrum, & eiusmodi alia, in monte Nebo, vt sub anno mundi 3447. numero octauo dictum est: Attamen, quod cum his quoque prædictum librum occultauerit; nusquam reperimus scriptum. Quod si demus, ipsum vel tunc a Ieremia, vel aliàs ab ali-

quo

quo alio inde asportatum esse, ac postmodum, vel a Neemia, vel ab Esdra sacros libros conquirentibus, ac Bibliothecam instruentibus, inuentum, & in secundo templo fuisse repositum, ibidemque deinceps remansisse; oporteret eundem, Antiochi temporibus, denuo inde fuisse sublatum, & alicubi absconditum, quando scilicet, ipso iubente, profanatum est templum, & libri legis Dei, diligenter conquisiti scindebantur; & igni comburebantur; quemadmodum traditur 1. Machab. ca. 1. ver. 59. Quin etiam opus esset supponere; eundem librum iterum ab illo exterminio ereptum, postea in eodem templo restitutum, & mox in eo quem extruxit Herodes, fuisse repositum; de quibus tamen omnibus nihil certi adferre, aut asserere possumus: nec facile credi potest, volumen illud toties de loco ad locum repente translatum, ac sæpe etiam, vt probabile est, in locis subterraneis valdeque vliginosis, ne ab hostibus inueniri posset, diutius detentum; vsque ad tempora Titi, naturaliter perdurare potuisse; sed magis in tanta temporum diuturnitate (nimirum plus mille quingentorum quadraginta annorum interuallo, quod ab obitu Moysi, ad triumphum Titi fluxisse certum est) iam omnino fuisse consumptum.

8 Neque item videtur Iosephus loco allegato, intelligere voluisse aliquem alium Mosaicæ legis seu Deuteronomij codicem, a primo illo, priusquam nimia vetustate deficeret, transumptum: (solebant enim de antiquo illo volumine, alia exemplaria describi, quemadmodum in eiusdem Deuteron. cap. 17. ver. 8. præcipitur; nēpe, vt Rex postquam sederit in solio regni sui, describat Deuterouomium legis in volumine, accipiens exemplar a Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat &c.) Quandoquidem huiuscemodi exemplaria, postmodum valde multiplicata esse certum est: constat enim quod Antiochi Epiphanis temporibus, non modo apud Iudæos plurima iam habebantur, quæ in Maspha orantes, expandebant coram Domino, quemadmodum dicitur 1. Machab. cap. 3. versic. 48. Sed etiam non pauca ex tunc ad manus Gentilium iam deuenerant; ex quibus, vt ibidem obiter tangitur, scrutabantur Gentes similitudinem simulacrorum suorum: siue quia, vt ait Lyranus, ex ipsorum etiam lectione volebant conuincere Iudæos, licere sibi facere simulacra; quoniam in Sancta Sanctorū iusserat Mosaica lex fieri imagines Cherubim; Siue (quemadmodum exponit Rupertus commentariorum suorum in Genes. lib. 6. cap. 15. in fine capitis) vt ad normam diuinæ legis, exhiberent simulacris suis, ritum & ordinem sacrificiorum. Posterioribus quoque temporibus, nimirum Cæsare Augusto imperante, nouimus ad fauorem Iudæorum, ab eodem Imperatore, publico edicto, sub pœna sacrilegij, & confiscationis bonorum, cautum fuisse ne quis eorundem sacros libros furari auderet, vt videre est apud Iosephum 16. Antiq. cap. 10. Vnde patet tunc temporis, adeo frequenter dictos libros a Gentilibus expeti, & furto surripi, consueuisse; vt edicto imperatorio ad id compescendum opus fuerit: Cum igitur Augusti temporibus; tot Mosaicæ legis exemplaria per multas orbis plagas iam disseminata essent: quis dubitet plurima etiam Romæ Vespasiano imperante, extitisse? vt propterea credendum non sit, quod vnum ex his tanti fieret, qui in Titi triumpho sollemniter cum mensa, & candelabro, quæ erant admodum sacra postremo ac nobiliori loco, tamquam res sacratissima, deferri debere videretur; & qui postea non in fano cum ceteris rebus mirabilibus, sed in proprio Imperatoris palatio, quasi res omnium mirabilior ac pretiosior asseruari deberet.

Non Deuteronomij exemplar.

9 Igitur multo probabilius videtur, Iosephum loco sæpius allegato, per legem, nō librum legis; Sed fœderis arcam legis tabulas continentem, significare voluisse: sic enim videtur locum illum intellexisse Auctor Historiæ Scholasticæ Iudith cap. 3. vbi ait: quod inter manubias, quas tulerunt Romani de Iudæa, leguntur translata arca Domini, candelabrū, & mēsa. Et quidē si verū est (quēadmodū ex Ieremiæ prophetia sub anno mundi 3610. nu. 14. probauimus) quod locus ille, in quo olim se Ieremias arcam abdiderat; postmodum solutæ captiuitatis tempore, reuelandus erat; & quod ipsa arca Neemiæ temporibus inuenta, atque in secundo templo reducta est: Cum probari nullo modo possit, ipsam deinde ab vllo alio, de Iudæa alibi fuisse trāslatam, nisi a Tito Romā; vbi vsque nunc, apud S. Ioannem Lateranum eius reliquię ostenduntur: Certè videtur de ipsa fœderis arca conuenienter accipi debere locus

Sed arcam legis tabulas cōtinentem.

Iosephi adductus, cum in memorata ęde, vt palam fertur, constet eiusdem arcæ partem; prædicti verò codicis nihil prorsus, quod vnquam audiuerim reperiri. Illud quoque eandem sententiam videtur comprobare posse, quod, vt ex Iosepho ibidem colligitur, Vespasianus Imperator extructo pacis templo, dicitur posuisse quidem in eo mensam propositionis, & candelabrum aureum; At verò legem, hoc est, vt diximus, arcam fœderis, tamquam omnium sacratissimam, cum velis penetralium purpureis, in proprio palatio, subaudi in particulari quodam eius veluti oratorio, asseruari præcepit: non nudam, vt arbitror; sed prædictis inuolutam velis: Sic fortasse ab aliquo Iudæorum edoctus; quod extra proprium tabernaculum, eam ita haberi, mandatum fuerat Numer. cap. 4. ver. 5. Et quod eandem olim rex Dauid in propria domo, magna cum rerum suarum subsecuta prosperitate aliquandiu tenuerat: nulla enim alia probabilior causa, videtur posse adduci, cur Imperator magis eam cum prædictis velis, quam alia Iudæorum sacra, penes se retinere voluerit.

Diluuntur obiecta.

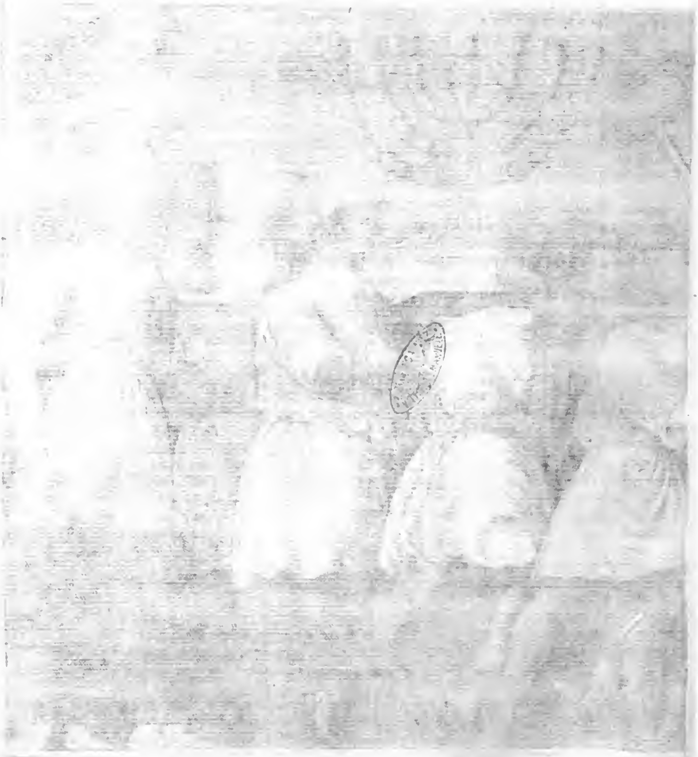
Neque prædictis obstat, quod in Arcu Vespasiani, & Titi, in quo ipsius Titi triūphus adhuc Romæ insculptus visitur; nullum arcæ fœderis vestigium apparere videatur. Nam quod ibi ante alia deferri conspicitur, non arca, sed mensa propositionis aurea est; vt sentit Ribera lib. 2. de templo cap. 2. Et Villalpandus ad calcem tomi 2. in Ezechielem; & alij; & ex ipso quoque Iosepho manifestè colligi potest, qui legem Iudæorum, non ante candelabrum; sed post omnia ipsorum sacra spolia, in eodem triumpho deportatam esse testatur. Non, inquam, hæc obstant; quia si quis diligenter consideret cælaturam in prædicto Arcu existentem, prout nunc cernitur, pluribus in locis temporum vetustate corrosam; proculdubio non obscurè conijciet, tria illa præcipua Iudæorum spolia, fuisse repræsentata, quæ commemorat Iosephus; nimirum mensam propositionis auream, & candelabrum item aureū; & legem; eo prorsus ordine quo idem Auctor, in eodem triumpho deportata describit. Nam licet primo mensa non adhuc penitus obliterata, cui binæ etiam tubæ, quarum vsus in Iubileo fuerat, inixæ adiectæque sunt; deinde candelabrum euidentius expressum cernantur; de lege autem nihil relictū appareat: nihilominus, tres illi laureatorū portantium ordines, qui sibi inuicem, vnus post alium, succedere conspiciuntur: & item illi tres tituli, tribus baculis affixi, quorum singuli immediatè ante singulos illos portitorum ordines deferri euidenter cernuntur; & singuli pariter, nomina rerum quibus præferebantur, olim insculpta, habuisse creduntur (quamuis postea litteræ temporum iniuria deciderint) satis perspicuè attestantur; non mensam, candelabrumque tantummodo, sed & postremò legem quoque, idest, vt sæpe exposuimus, fœderis arcam tabulas legis continentem in eo arcu, vel modica ex parte tantum propter illius tabulę breuitatem, vel tali prospectu fuisse effigiatam, qui parum eiusdem tabulæ occuparet, essetque (vt Italicè dicimus) facta in scurzo quamuis postea eadem cælatura, vel temporum diuturnitate, vt diximus, deciderit; vel vt quidam non immerito suspicantur, a Iudæis Romæ commorantibus, qui visibile illud perfidiæ suæ a Deo, castigatæ, monimentum ferre non possunt, posterioribus temporibus clam abolita fuerit; vel potius ab his præsertim Rabbinis, seu de ipsorum consilio, abrasa, qui fœderis arcam adhuc in antro montis Nebo abditā esse, & in fine mundi, ad eorundem Iudæorum consolationem, reuelandam fore, mordicus tenent, & credi ab alijs volunt. Ceterum, quia non omnes Romam proficisci, & in memorati Titi arcu insculpta proprijs oculis videre, contemplariue possunt; & vtrum quæ a nobis dicta sunt, ita se habeant, diudicare: operæ pretium duxi, eiusdem cælaturæ typum, anno Domini 1597. ex marmorea eiusdem arcus tabula fidelissimè exceptum, æreisque formis excusum, & ipsius quoque arcus imaginem hic apponere, vt & hi, qui remotissimas ab vrbe regiones incolunt, sine vllo peregrinationis labore, ex huius exemplaris aspectu, quæ diximus, vel probare, vel saltem de his iudicium ferre valeant.

Sed




SACRA IVDAORVM SPOLIA IN TRIVM


...HO TITI ROMAM DELATA



21 Sed dicet aliquis: si verè arca fœderis in triumphū Titi ducta fuit; Quomodo loca Iosephi superius num. 5. allegata inter se conciliari poterunt? respondeo dupliciter: Primo si dixerimus, maiorem fidem esse habendam his quæ Iosephus dicit, de lege Iudæorum in Titi triumphum delata, quàm eidem asserenti, nihil prorsus in templi oraculo extitisse: Quandoquidem hoc potuit, aut parum consideratè, vt quandoque accidit, obiter ve protulisse; aut vulgi opinionem, vel illorum potius Rabbinorum sententiam secutus, qui putabant arcam fœderis adhuc in memorata montis spelunca asseruatam manere. In eo autem quod de lege in triumphū Titi sollemniter deportata asseruit; non potuit ullus error interuenire: Siquidem paulo ante ipsemet Auctor, Populusque Romanus, rem prout gesta erat proprijs spectauerant oculis: Quare si in re adeo tum recens acta, cunctisque vulgata, tam apertum litteris mendacium commendasset; proculdubio tot habuisset contra se oculatos testes, quod fuerant triumphi illius spectatores. Neque item ausus fuisset Iosephus, eandem historiam protinus ipsis met Imperatoribus Vespasiano, & Tito legendam tradere; ac deinde alijs etiam Romanorum, qui in eodem bello contra Iudæos militauerant; nec non demum multis quoque Iudæorum nobilioribus viris; præcipuè verò Agrippæ regi, vt idem Auctor lib. 1. contra Apionem non longe a principio testatur: Vereri enim merito potuisset, ne ab illis manifestæ falsitatis redargutus fuisset. Vel aliter, & melius, dicere possumus: Vtraque Iosephi loca posse vera esse. Nam licet certum sit, arcam fœderis Domini, a diebus Salomonis, & deinceps, in ea templi parte, quæ Sancta Sanctorum dicebatur, ordinariè asseruari consueuisse: Verumtamen fieri potest, vt posterioribus temporibus, videntes Iudæi, non semel contigisse, templum ab impijs quibusdam regibus profanari; ac pertimescentes, ne aliquando ipsa etiam fœderis arca, quæ sacris rebus vniuersis in templo existentibus, sanctior habebatur; in manus impiorum deueniret; ipsam de sanctuario tulerint, & in aliquo tutiori loco clam occultauerint; & exinde in Sancta Sanctorum, re vera, vt scribit Iosephus, nihil prorsus extiterit. Si enim quemadmodum sub anno mundi 3412. num. 1. probauimus, eadem arca non semel de priori templo, a Sacerdotibus, & Leuitis extracta, & alibi occultè asseruata est, ne ab impijs quibusdam Iudæorum regibus, quales fuerunt Achaz, & Manasses in primis regni sui annis, & Amon templum polluentibus contaminaretur; non mirum est, tale quid etiam in posteriori tēplo contingere potuisse; præsertim post primam eiusdem templi direptionem ab Antiocho factam: Et item nihil prohibet, illud etiam posse verum esse, quod idem refert Iosephus, videlicet legem, hoc est, vt exposuimus, arcam legis tabulas continentem, Titi temporibus, licet tunc forte non esset in templo; nihilominus in excidio illo Ierosolymitano, casu, vel quorundam proditione, fuisse a Romanis inuentam; & Romam cum alijs rebus sacris in templo repertis, in eiusdem Titi triumpho, asportatam.

Obiectio. *Responsio.*

22 Itaque, vt tandem ad quæsitum a capite huius disputationis propositum, respondeamus; dicimus: nobis multo probabilius videri, Antiochum, quando, vt dictū est, hoc anno, qui erat regni eius septimus, Ierosolymitanum templum expoliauit; vel forte diuinitus aliquo timore perculsum, non intrasse in Sancta Sanctorum; vel si, quod probabilius est, intrauit; non abstulisse inde arcam fœderis; sed aurum duntaxat, quod circa ipsam erat. Etenim tunc, non videtur nisi auro, thesaurisque inhiasse, vt colligi potest 1. Machab. cap. 1. ver. 23. Vbi dicitur: quod accepit argentum, & aurum, & vasa concupiscibilia, & thesauros occultos, quos inuenit; & sublatis omnibus, abijt in terram suam.] Et confirmatur; quia ibidem, vbi summatim recensentur omnia ab eo inde sublata; nulla arcæ fœderis, quæ tunc in Sancta Sanctorum extitisse creditur, fit mentio; sed tantum mensæ, candelabri, & vasorum in Sancta existentium. Præterea si Antiochus tunc non solum intendisset thesauros auferre; sed simul quoque Iudæorum religionem funditus euertere; quod deinde non multo post conatus est facere; proculdubio, non modo etiam arcam fœderis tum abstulisset; sed magis ipsas quoque legis tabulas, quæ sacratius quam reliqua omnia colebantur, confregisset, disperdidissetque: quod cum factum non sit; datur intelligi, ipsum tunc, vel dictam arcam non attigisse, quod forte tum in aliquo alio loco abscondita fuisset; Vel forsitan laminas duntaxat aureas quibus illa tegebatur, auferri iussisse; de-

Ad quæsitum responsio.

ipſa verò arca lignea, neque de tabulis lapideis, quæ in ea erant, tunc temporis quicquã curaſſe. Quando autem poſtea in animum induxit Iudæos ad ritus Gentium transferre; ac proinde abominandum in templo idolum poſuit (vt paulo poſt ſuo loco dicemus) neceſſe eſt fateri, arcam fœderis, & legis tabulas in ea poſitas, Dei monitu aliquanto ante a Sacerdotibus, & Leuitis de templo (ſi tamen ibidem adhuc erant) fuiſſe ſublata, & alicubi abdita, ne in manus impiorum deuenirent, qui profectò illam tamquam veræ religionis exortes, omnino contriuiſſent, & penè ad nihilum redegiſſent: alioqui ſi non hoc, aut aliquo alio ſimili modo ab impijſſimis Antiochi miniſtris prærepta, ac præſeruata fuiſſet; nequaquam poſtea Titi temporibus, Romam in eius triumpho deferri potuiſſet.

Corrolaria. Hæc quæ hactenus diximus, ſi vt nobis videtur, vera ſunt; vtique declarant vera pariter eſſe, quæ ſub anno mundi 3610. num. 10. & 11. adnotauimus; videlicet. Primo non eſſe recipiendam illorum opinionem, qui aſſerunt fœderis arcam adhuc in ea montis Nebo ſpelunca manere occultatam, in qua Babylonicæ captiuitatis tempore abdita fuerat; nec inde educendam, aut manifeſtandam, niſi ſub finem mundi, quemadmodum ex Ieremiæ prophetia 2. Machab. cap. 2. ver. 7. & 8. relata, elicere moliuntur, putantes non niſi poſtremis mundi temporibus fore implendam. Etenim ſi dicta arca hucuſque ibidem manſiſſet abſcondita, quomodo potuiſſet Romã a Tito deferri? Deinde ẽt allucinari eos, qui eandem fœderis arcam, legis tabulas in ſe habentem, in primo duntaxat templo manſiſſe crediderunt, numquam aũt in ſecundo; cum probabile admodum ſit, ipſam non in ſecundo tantum, ſed & in tertio aliquandiu aſſeruatam fuiſſe; præſertim ſi eam Titus, non aliunde; ſed de ipſo templo ſuſtuliſſet. Oportet igitur eandem arcam, neque nunc ab Antiocho, vt num. præcedenti dictum eſt, fuiſſe ſublatam, neque poſtmodum à Pompeio magno; qui (vt teſtatur Ioſephus 14. Antiq. cap. 8.) captis Ieroſolymis, ſacros theſauros, præ pietate, non attigit; ergo tanto minus arcam fœderis, quæ erat ſacratiſſima; ſed tantummodo tẽplum non ſine magna Iudaicæ religionis læſione, ingredi voluit: in cuius ſacrilegij pœnam (vt hoc quoq; hic obiter cõmemorem, quod a multis poſtea obſeruatum fertur) cui prius omnia proſperè ceſſerant; exinde paulatim multa eueniſſe aduerſa, donec tandem doloſè necatus, vitam quoque infeliciter amiſit: Sed neque etiã a Craſſo arcam de loco ſuo motam putamus. Nam licet citatus Auctor, eodem libro cap. 12. narret, quod pecuniam ſacram, quam Pompeius non attigerat, poſtea Craſſus contra Parthos expeditionem parans, abſtulerit; nihil tamen aliud contra templi religionem molitum commemorat; Et certum ẽſt, quod Craſſus nihil alud intendebat, niſi pecunias, & aurum auferre pro expenſis in eo bello faciendis. Denique a nullo alio, probari poteſt eandem arcam de Iudæa fuiſſe ſublatam, niſi a Tito, qui eam, vt dictum eſt, tamquam ceteris templi Ieroſolymitani manubijs digniorem; nobiliori loco, hoc eſt poſt alia Iudæorum ſpolia, Romam in ſuo triumpho deferri voluit; & poſtea eandem Veſpaſianus Titi pater, in ſuo palatio honorificè aſſeruari mandauit. Ex quo primum loco, acceptæ creduntur illæ eius reliquiæ, quæ vſque nunc Romæ haberi ac deuotionis ergò peregrinis oſtendi perhibentur. Et hæc pro nunc ſatis de arca fœderis. noſtram modo iam cœptam narrationem proſequamur. Sed prius etiam illud hic notandum videtur, quod 13

Põpeius ſacrilegij pœnas luit.

14 Ab hoc eodem anno centeſimo quadrageſimo tertio regni Græcorum, in quo Antiochus Epiphanes ſpoliauit, vt dictum eſt, templum Ieroſolymitanum, cœpitque vexare Iudæos; ſupputari debere illos bis mille trecentos dies naturales, quorum meminit Daniel in cap. ſuæ prophetiæ 8. ver. 14. conſentiunt magis probati illius textus Expoſitores; aiuntque, Prophetam illo dierum numero, ſignare voluiſſe præciſum tempus, quo duratura erat ſæuiſſima hæc Iudæorum calamitas, quam contra patrias leges, ac præcipue ſanctum Dei cultum, ab eodẽ impijſſimo rege Antiocho paſſuri erant; & mox re ipſa perpeſſi ſunt. Nec obſtat, quod longe ante prædictum annum, nempe vſque ab initio regni eiuſdem Antiochi, ad ritus Gentium Iudæi paulatim induci cœperint, vt ſub anno mundi 3878. num. 5. tradidimus: Quia illa, non tam fuit vis ab Antiocho Iudæis illata, quàm fraus ab impietate, ambitione, & auaritia Iaſonis tunc ſummi Sacerdotis, profecta; vt locis ſcripturæ ibidem citatis apparet. Sed dubium eſt apud præfatos Expoſitores, de tempore quo prædicti bis mille

Prophetiæ Danielis declaratio.

tre-

trecenti dies, qui faciunt annos sex, menses tres, & dies viginti; debeant terminari. Nam, licet Propheta visus sit, illos ad templi seu sanctuarij emundationem, quæ postmodum a Iuda Machabæo facta est, voluisse deducere. inquit enim: Vsque ad Vesperam, & mane, dies duo mille trecenti: & mundabitur sanctuarium.] Nihilominus; quia a prædicto centesimo quadragesimo tertio regni Græcorum anno, ad dictam templi purificationẽ; certum est non plus sex annis intercurrere potuisse: contigit namque anno eiusdem regni centesimo quadragesimo octauo, vt infra suo loco probabitur: Propterea necessarium est, memoratos dies vltra prædictum terminum protrahere; & dicere: sensum Prophetæ, non fuisse ibi assignare sanctuarij emundationem, tamquam pro vltimo dictorum dierum termino; sed potius addere, quod in decursu illius temporis, hoc est, sub finem illorum dierum, ipsa quoque templi purificatio perficienda erat; quod etiam aduertit Pererius; Et bene insuper videtur ex ipsa vulgati textus punctuatione colligi posse. Nam illa verba-& mundabitur sanctuarium-à præcedentibus, perspicuè duobus punctis dirimuntur: per quod manifestè apparet, eadem rectè ad prædictum quoque sensum posse accommodari. Quem igitur conuenientem notatis diebus terminum assignabimus? Certè nil melius in re tam obscura coniectari possumus; nisi vel (quod citatus Auctor putat) prædictos bis mille trecentos dies, in obitu Antiochi Epiphanis, acerrimi Iudæorum hostis, fuisse expletos: Vel (quod magis ipse reor) post aliquot insuper a dicto obitu, menses diesque; quando scilicet Eupator eius filius ac regni successor, procurante exercitus sui duce Lysia, Iudæis legitima sua concessit, vt patet ex litteris tum Lysiæ, tũ ipsius Regis, tum etiam Legatorum Romanorum 2. Machab. capit. 11. registratis. Exinde enim, & deinceps, licuit Iudæis sacra maiorum suorum Instituta, sacrosque ritus ac ceremonias, ad Dei cultum, sine vllo prorsus timore, obseruare; neque postea amplius a Syriæ regibus hac de causa molestati sunt. Ceterum nemo quæ nos hic diximus in dubium vocet, quod prædictæ litteræ videãtur datæ anno regni Græcorum centesimo quadragesimo octauo: Quia Auctor lib. 2. Machab. computat annos more Chaldaico. Constat autem annum centesimum quadragesimum octauũ, Chaldaicè sumptũ, concurrere, saltẽ magna ex parte, cum centesimo quadragesimo nono, Iudaicè putato, vt patet in tabulis, & colligi potest, tum ex his, quæ sub anno mundi 3742. num. 4. & 5. disputauimus; tum etiam, quia ex dictis litteris apparet, quod tunc iam mortuus erat Antiochus Epiphanes; cuius mortem incidisse anno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, nos infra sub anno mundi 3890. num. 1. ostendemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3886.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 440.

1 ANNO vrbis circiter quingentesimo octogesimo sexto (vt ex Fastorum commentarijs colligi potest) bellum secundum Macedonicum a Romanis feliciter *Finis 2. belli Macedonici.*
confectum fuit, Perseo deuicto per L. Aimilium Paulum Consulem; qui in eiusdem Persei naue inusitatæ magnitudinis Romam reuersus, de eo triumphauit in curru aureo, vt narrat Eutropius lib. 4.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3887.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 441.

1 POST duos annos, vt dicitur 1. Machab. cap. 1. ver. 30. nimirum a captis ab Antiocho Ierosolymis, ac spoliato templo, idest inchoante circiter anno regni Græ

corum

corum centesimo quadragesimo quinto, qui teste Iosepho 12. Antiq. cap. 7. incidit Olympiade centesima quinquagesima tertia; hoc est, anno eiusdem Olympiadis secundo, vt patet in tabulis; Antiochus, cum esset admodum male affectus erga Iudæos, eorumque religionem funditus euertere dispofuisset; hæc quæ subsequenter referemus, per detestabiles ministros suos (Deo nimirum permittente, ac dæmone rem ad Iudæorum perniciem dirigente) præstari curauit. Ac primo quidem, vt eorundem Iudæorum vires ita frangeret, ne deinde iussis suis vllatenus resistere valerent; misit Principem tributorum, nomine Apollonium, eisdem Iudæis valde odiosum, in Iudæam cum valido exercitu, viginti duo millium virorum, præcipiẽs ei, vt ante omnia viros perfectæ ætatis interficeret; imbellem verò iuuentutem, ac mulieres diuenderet. Qui cum venisset Ierosolymam, & callidè pacem aliquantisper simulasset; derepente irruit super ciuitatem die sabbathi, feriantibus Iudæis; & percussit eam plaga magna, atque vastauit, cæsa grandi hominum multitudine, pluribusque incensis domibus, & muro etiam vrbis deiecto. Quibus crudeliter admodum perpetratis, ipse tandem in Sion ciuitate Dauid, tamquam in tutiori loco se se cum suis recepit; ibique spolia ciuitatis, ac mulieres captiuas, natosque ac pecora reduxit: Et extructo in circuitu eius muro, ac turribus valde firmis, facta est eis Sion in arcem; in qua congregatis escis & armis, posuerunt præsidium validum iniquorum hominum, qui insidiosè discurrentes per circuitum sanctificationis, seu tẽpli, varijs modis ipsum contaminabant; & quoscunque ad eum pie accedentes offendere contingeret, impiè mactabant. Quamobrem, qui reliqui erant Iudæi, paulatim de Ierusalem aufugientes, breui eadem vrbs facta est habitatio exterorũ, & sanctificatio eius deserta, & sublimitas eius in luctum, & sabbata in opprobrium, 2. Machab. cap. 5. ver. 24. vsque ad 27. & latius 1. Machab. ca. 1. ver. 30. vsque ad 43. Puto autem primam hanc templi contaminationem, & obsidionem cœpisse die vigesima quinta mensis tertij eiusdem anni, videlicet semianno ante perfectam ipsius templi pollutionem, quæ postea contigit quando sacrificia idolo ibidem erecto fieri cœpta sunt, vt ex sub anno mundi 3889. num. 8. dicendis apparebit. Verum hic antequam in historia progrediamur, adnotandum est, quod Villalpandus tomo 3. in Apparatu vrbis, & templi cap. 7. putat prædictam arcem ab Antiochi ducibus, nõ in Sion, sed in monte Acra fuisse munitam, & instructam. Quod & Iosephus asseruisse videtur 12. Antiq. cap. 7. illis verbis: Et demolitus mœnia, (loquitur autem de Antiocho) in inferiore vrbe arcem condidit: erat enim editiore loco sita, ipsi tẽplo imminens: Quapropter bene prius firmatæ mœnibus & turribus, Macedonicũ præsidium imposuit. Sic ille. Verum nobis opinio opposita magis placet; quod scilicet Macedones sibi pro arce munierint ciuitatem olim à Dauide ædificatam in mõte Sion, vt aperte tradit sacer textus 1. Machab. cap. 1. ver. 35. dicens: Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcem.] Nam dato quod forte potuerit sacra scriptura, pro ciuitate Dauid, indicare etiam aliam Ierosolymæ partem minus celsam; quod tota illa vrbs olim fuerit metropolis ipsius Dauid: nulla tamen hic videtur necessitas sic accipiendi nomen ciuitatis Dauid: Cum præsertim multo probabilius sit, Macedones facilius atque opportunius potuisse ac voluisse sibi reficere munitionem olim a Dauide in Sion constructam, & reliqua vrbis parte altiorem ac tutiorem, quàm de nouo in inferiore vrbe arcem a fundamentis erigere, quæ templo immineret. Non enim præadducto sacro textui obstant alij duo eiusdem lib. cap. 4. quos superius citato, Villalpandus opponit; nempe alterum ver. 37. vbi legimus: Et congregatus est omnis exercitus (subaudi Iudæorum,) & ascenderunt in montem Sion.] & alterum ver. 60. vbi dicitur: Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas &c. Ex quibus colligit citatus Auctor illam arcem Macedonum in qua certum est eos mansisse vsque ad tempora Simonis Machabæi, non fuisse in monte Sion. Non, inquam, hæc obstant; quia in hisce duobus locis clarum est scripturam sacram vsurpasse montem Sion pro monte Moria ei proximo, in quo erat templum. Id namque apertissime indicant verba quæ ibidem subsequuntur. Nam post illa verba: Et ascenderunt in montem Sion.] protinus subiungitur: Et viderunt sanctificationem desertam, & altare profanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta

Antiochus per Apollonium vastat Ierosolymam.

Sion munitur fitque Arx alienigenarum.

Quid hic per Sion sit accipiendum.

gulta nata ſicut in ſaltu, vel in montibus, & paſtophoria diruta &c. Clarum eſt autem hæc non extitiſſe, neque inueniri potuiſſe in monte Sion, ſed in monte Moria vbi erat templum, vt dictum eſt. Similiter vbi dicitur: Et ædificauerunt montẽ Sion &c. ſtatim ſubditur: Ne quando venirent Gentes, & conculcarent eum ſicut antea fecerunt.] Quibus verbis perſpicuè indicatur, ſcripturam ſacram ibidem loqui de monte in quo erat templum, quod paulo ante a Gentibus fuerat conculcatũ, & profanatum. Neque verò curandum eſt de Ioſepho, quotieſcunque videmus ipsũ a ſacra hiſtoria recedere. Niſi forte loco citato ipſe Ioſephus dicere voluerit, Antiochum diruiſſe mœnia in inferiore vrbe, arcem verò in ſuperiore condidiſſe: id enim (commate duntaxat mutato) videtur eo loci tradere potuiſſe: nam & hunc ſenſum videntur confirmare, vel ſaltem inſinuare verba illa, quæ ibidem ipſe ſubiunxit dicens: erat enim (nempe arx) editiore loco ſita, ipſi templo imminens. Hæc nãque monti Sion potiùs, quàm Acræ conuenire videntur. Sed nunc hiſtoriæ ſeriem proſequamur.

2 Porrò inter alios, qui de Ieruſalem aufugerunt, fuit etiam quidam, Mathathias nomine, Ieroſolymita genere, de Aſſamoneorum proſapia, & Sacerdos de vice Ioarib, vt traditur 1. Machab. cap. 2. ver. 1. & apud Ioſephum 12. Antiq. cap. 8. quæ inter alias vices Sacerdotales erat prima, quemadmodum patet ex 1. Paralip. cap. 24. ver. 7. Hic cum quinque filijs ſuis, (qui ab vno ipſorum, cui cognomentum erat Machabæus, quod ceteris fortior, &, vt ait Ioſephus 1. de bello cap. 1. natu maximus eſſet, & primus poſt patrem aliorum dux fuerit, poſtea Machabæi ſunt appellati) videns mala quæ fiebant in Ieruſalem, inde profectus, abijt in montẽ Modin; ibique ipſe & filij eius, ſciſcis præ nimio cordis dolore veſtibus, & operti cilicijs, plangebant inconſolabiliter, deplorabantque tam acerbas illorum temporum, Gentis ſuæ, ac tẽpli, vrbiſq; calamitates, vt videre eſt loco Mach. proxime citato vſq; ad ver. 15. *Mathathias cum filijs ſuis Machabæis fugit in Modin.*

3 Per idem tempus, nimirum dum prædicta in Ieruſalem agerentur, exijt edictum a Rege Antiocho ad vniuerſas vrbes regni eius, quo capitali pœna præcipiebatur, vt cuncti, relictis proprijs legibus, vnam eandemque communem Gentibus religionẽ, eiuſdemque iam receptos ritus, ac ceremonias, vniformiter amplecterentur. Speciatim verò eiuſmodi edictum, & regis litteræ in Ieruſalem & Iuda, quorum intuitu primario editæ fuerant, per celeres nuntios tranſmiſſæ ſunt: Quibus omnino prohibebantur fieri holocauſta, & ſacrificia, & placationes in templo Dei; & celebrari ſabbatha; & inſuper iubebantur coinquinari ſancta; & è conuerſo quantocius ædificari aræ, & templa; & idola; & immolari carnes ſuillæ, & pecora communia; hoc eſt immunda, iuxta illud Actorum cap. 10. ver. 14. Quia numquam manducaui omne commune & immundum.] & poſt pauca: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.] Et præterea, vt relinquerentur paruuli incircuncifi; & vt in omnibus idololatrarum Gentium immunditijs animæ coinquinarentur. Quicunque autem hæc facere renueret; moreretur. 1. Machab. cap. 1. ver. 43. vſque ad 53. *Antiochus publico edicto mãdat verò Dei cultu reiecto, idola eſſe colenda.*

4 Sed his non contentus, miſit inſuper paulo poſt Rex Antiochus ſenem quendam Antiochenum, qui omnimodis compelleret Iudæos relinquere patrias Dei leges, & tranſire ad ritus Gentium; Et qui propterea Ieroſolymitanum templum cõtaminaret, Iouique dedicatum, cognominaret Iouis Olympij: Et ſimiliter cum qui erat apud Samaritanos, in monte Garizim, de quo nos ſub anno mundi 3721. num. 2. egimus; nuncuparet Iouis hoſpitalis: Et præterea præponeret in ſingulis Iudæorum vrbibus principes, qui prædicta ad vnguem præſtari curarent. Igitur. *Et Iudæos tranſire ad ritus Gentium, & tẽplum contaminari.*

5 Eodem anno regni Græcorum centeſimo quadrageſimo quinto, die decimaquinta menſis Caſleu, (vt ſignanter notatur 1. Machab. cap. 1. ver. 57.) qui menſis erat anni Hebræorum ſacri, nonus; ædificauit impius rex Antiochus per deteſtabiles miniſtros ſuos, abominandum deſolationis idolum ſuper altare Dei; & die vigeſimaquinta eiuſdem menſis, vt colligitur ibidem ver. 62. cœperunt ſuper aram quam cõtra altare Dei fecerant, prædicto ſacrificare idolo; quod & deinceps ſingulis menſibus eadem die faciebant. Per vniuerſas etiam pariter ciuitates Iuda, ædificauerunt aras; & ante ianuas domorum, atque in plateis, incendebant thura, & ſacrificabant: Vbicunque autem inueniebant libros legis, ſcindentes comburebant eos, ac ſine vlla miseratione trucidabant omnes penes quos reperiebantur, & quos legẽ quo- *Ponitur idolũ ſuper altare Dei, & eidem idolo ſacrificatur.* *Libri legis ſcindebantur, & comburebãtur, & legis obſeruatores in eo ſi ciebantur.*

modolibet obseruantes comperissent; præcipue verò qui pueros circumcidisse deprehensi essent: Quin ipsos quoque infantes circuncisos, ad maiorem parentibus incutiendum timorem, ceruicibus suspensos, ac de domibus ipsorum pendentes relinquebant. Atque hæc, & his similia, in singulis Iudæorum ciuitatibus, quam diligentissime exercebantur, per ministros ad hoc specialiter deputatos: qui etiam potestatem habebant introeundi ex improuiso singulis mensibus, singulas Iudæorum domos, vt scrutarentur, num aliquod in eis vestigium obseruantiæ legis diuinæ deprehendere, ac punire possent. Vt mirari iam nemo debeat, si nostris temporibus, Elisabeta impijssima Anglorum regina, in Catholicos sæuiens, eodem quo olim Antiochus dæmoniaco acta spiritu, illumque imitata, iisdem penè modis, vt notissimum est, eosdem donec vixit, quam diligentissimè scrutari, ac studiosè persequi, crudeliterque necari curauit. Sed quod ad Iudæos attinet, de quibus hic agimus: pessimis hisce Antiochi inquisitionibus non obstantibus, multi de populo eligebant mori magis, quam derelinquere legem Dei sui. alij autem nimio hostium furori se se clam subtrahentes, in abditis fugitiuorum locis latitabant. Non sic impius Alcimus Pontifex, qui sui muneris oblitus, ac magis regem timens quam Deum, nec curans plurimos pessimo exemplo suo perituros: in gentilium escis, atque idololatrijs voluntariè coinquinatus est: vt apertè traditur 2. Machab. cap. 14. ver. 3. Ceteris verò atque vniuersis, admodum grauis erat pessima hæc malorum incursio. Nam templum luxuria, & comessationibus Gentium erat plenum, & scortantium cũ meretricibus, sacratis ædibus vltro se ingerentibus, & inferentibus ea quæ non licebat. Altare item plenum erat illicitis; neque sabbata, diesue alij sollemnes, custodiebantur: nec simpliciter Iudæum se esse, quisquam profitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate, in die natali regis, ad sacrificia: Et cum liberi sacra celebrarentur; cogebantur edera coronati, libero circuire. Quæ omnia latius descripta inuenies primo Machab. cap. 1. ver. 53. vsque ad finem capitis, & 2. Mach. cap. 6. ver. 1. vsque ad 8. Et his similia tradit Iosephus 12. Antiq. cap. 7. & lib. 1. de Bello cap. 1.

Prædicta mala a Daniele multo ante prænuntiata.

Sanè mala hæc hactenus relata, & pariter numeris proximis referenda, quæ Antiochus Epiphanes Iudæis, & terræ eorum ac templo sacrilegus intulit: longe antea per Danielem Prophetam cap. 8. ver. 11. 12. 23. 24. & 25. & quoquomodo etiam cap. 11. ver. 30. & sequentibus prædicta fuerant, vt ibidem asserunt B. Hieronymus, & alij prædictorum locorum Expositores. Quin etiam ante hos Iosephus quoque 12. Antiq. cap. 11. non procul à fine adnotauit: licet non nihil in numero annorum dictæ prædictionis assignando, decipiatur: ait enim, Prophetam hæc prænunciasse ante annos octo, & quadringentos; cum tamen ab anno regni Balthassar regis Babylonis tertio, in quo cœpit Daniel (vt idem in principio capitis suæ prophetiæ 8. testatur) prædicta vaticinari: vsque ad hæc tempora, inueniantur tantummodo anni trecenti octoginta octo: quemadmodum in tabulis facile supputari potest. 6

Iudæi in singulis Antiochi vrbibus compellebantur patrias deserere Dei leges.

Sed neque solum in Ierusalem, & in omni Iudæa: verum etiam in Gentilium quoque ciuitatibus, vbicunque impium Antiochi decretum peruenerat, hæc quæ num. 3. 4. & 5. retulimus, aduersus Iudæos exercebantur: suggerentibus præsertim Ptolemæis (vt dicitur 2. Machab. cap. 6. vers. 8.) idest, vt arbitror, sequacibus perfidi illius Ptolemæi, qui apud Antiochum plurimum poterat: & iam aliquot ante annos, corruptus muneribus, Menelaum malorum auctorem, absolui; insontes verò eius accusatores, condemnari curauerat: vt sub anno mundi 3882. num. 1. dictum est; & cuius etiam infra sub anno mundi 3888. num. 4. mentionem faciemus. Quare vno eodemque tempore, in toto Antiochi regno, Iudæi per illud dispersi, in singulis vrbibus, ad deserendas patrias Dei leges, & ad instituta gentium capescenda, idolisque immolandum, grauiter compellebantur: ac renuentes, miris torquebantur suppliciis, & crudeliter admodum necabantur. Huius rei pauca quedam de multis, sed, vt puto, insigniora, valdeque memorabilia referuntur exempla 2. Machab. cap. 6. vers. 8. vsque ad finem capitis, & in toto sequenti: nimirum de duabus illis mulieribus, quæ quod natos suos circumcidissent delatæ, cum suis infantibus ad vbera suspensis, per vrbem prius circumductæ, postea per muros præcipitatæ sunt: Quod vbi nam acciderit; in Ierusalem ne, an in aliqua alia vrbe, scriptura sacra non 7

expri-

exprimit. Et de ijs qui latenter, in proximis speluncis, diem sabbathi celebrantes, iubente Philippo frige vrbis gubernatore, flammis succensi sunt, non audentes sibi ipsis manu auxilium ferre, ne obseruantiam festi violasse viderentur: Quod in Ierusalem, quam (vt etiam colligi potest ex 2. Machab. cap. 5. ver. 22.) præfatus gubernabat Philippus, aut certè in eius ditione, accidisse oportet. Item de nobili illo ac venerando sene Eleazaro, qui cum iam nonaginta esset annorum; & suillas carnes, non modo manducare, sed nec manducasse, simulare voluisset, ne ceteris, maximèq; iunioribus, perniciosum præberet exemplum; ad supplicium ductus, plagisq; sæuissime tortus, in tormentis animam Deo reddidit. Ac denique de celeberrimo illo septem fratrum, inuictæque eius matris agone, qui comprehensi, & coram rege perducti; ob eandem causam, vnus post alterum, matre inspectante, eosque ad tolerantiam adhortante, crudelissime cruciati atque necati sunt; & post ipsos ipsa quoque similiter perempta est. Et hæc quidem, quæ de dictis Eleazaro, ac septem fratribus, eorumque matre, dicta sunt, non in Ierusalem aut in Iudæa; sed in Antiochia, ad quā corā rege, qui ibi residebat, de Iudæa adducti fuerant, acta esse creduntur; & colligi etiam potest ex his, quæ scribit Iosephus in libello quem de imperio rationis, seu de Machabæis inscripsit. Idem sentiunt B. Antoninus parte Historiarum suarum prima tit. 4. cap. 4. §. 13. & Lyranus super loco Machab. citato, & alij. Ratione etiam id comprobari potest; quandoquidem nusquam legimus, Antiochum, post Ierosolymitani templi expoliationem, redijsse in Ierusalem, aut in Iudæā, & tamen ex sacro textu, & dicto Iosephi libello, constat præfatos coram ipso rege fuisse cruciatos; vt patet accuratè legenti prædictum libellum, & totum cap. 8. lib. 2. Machab. Denique Martyrologium Romanum, quod publicè in Ecclesia legitur, apertè Kalendis Augusti tradit, Machabæos in Antiochia martirium sumpsisse. *Eleazari et 7. fratrū Martyria in Antiochia contigisse.*

8 Hic de prædicto Eleazaro, si quis quærat: Quis nam fuerit? dicimus fuisse Sacerdotem; multis Tyranni satellitibus ob ætatem valde prouectam, notum. Et scientia legis valde peritum, vt ait Iosephus in citati eius libelli cap. 5. Propterea 2. Machab. cap. 6. ver. 18. appellatur vnus de primoribus Scribarum. Iosephus non ille qui & Flauius; sed alter qui Gorionis filius nuncupatur, lib. 3. ca. 2. & 4. ait: Hunc Eleazarum, fuisse vnum de lxx. Interpretibus; & inter eos præcipuum: Sed hoc ex Chronologia conuincitur esse falsum: Siquidem constat lxx. Interpretes floruisse temporibus Philadelphi Regis Ægypti: At verò postremum huius regis annum, concurrere cum vndecimo vitæ dicti Eleazari, patet in tabulis. Quod autem apud Gregorium Nazianzenum oratione 22. videatur iste Eleazar dici pater memoratorum septem fratrum; non natura, sed magisterio, & eruditione, pater accipiendus est; quemadmodum idem Auctor ibidem se se declarat, vbi inducit illos dicentes: Eleazari discipuli sumus; pater prius decertauit, filij postea certabunt. *De Eleazaro quisnā fuerit.*

9 De memoratis autem septem fratribus, & eorum Matre, nihil aliud adferre possumus, quàm quod in præcitato Iosephi de Machabæis libello, legimus; non quidē in recentiori eius quæ nunc circumfertur translatione; sed in alia Basilææ anno Salutis 1540. excusa, atque (ex diuerso, vt apparet, Græco textu) recognita & edita; in qua perspicuè traditur: ipsos è Susandro Castello, quod ipsorum fuerat, in Antiochiam cum Matre, quæ Salomona vocabatur, fuisse abductos: Et quod hæc fuerunt ipsorum nomina. primus Machabæus. secundus Aber. tertius Machir. quartus Iudas. quintus Achas. sextus Areth. Et septimus dictus est Iacob: omnes autem genere illustres, & corpore admodum formosos extitisse. Quæ si vera sunt (nam vnde accepta fuerint ignoramus) credi etiam potest, ex primogeniti vocabulo, reliquos item nuncupatos esse Machabæos; neque id sanè sine causa; quandoquidem Machabæus pugnator interpretari dicitur: Atqui hos fortiter admodum pro patrijs legibus in stadio pugnasse, satis constat; & infra etiam num. 12. ex B. Ambrosio cōprobabitur. Ceterum ex omnibus veteris testamenti sanctis, qui ante Christi aduentum extiterunt, solos istos sancta Ecclesia Catholica tamquam Martyres sollemniter veneratur; non solum ob rationes quas adducit S. Gregorius Nazianzenus oratione 20. in Machabæos; verum etiam quia præclaras horum de Tyranno victorias, cuncti ferè S. Patres Latini, & Græci summis laudibus extulerunt; quorum indicem texuit, locaque singulorum citat, Cardinalis Baronius in suis notationibus ad Martyro- *De septem fratribus Machabæis, & ipsorū Matre.* *Cur tamquam Martyres habeantur ac celebrentur, & de sanctis corū reliquijs.*

tyrologium Romanum sub die Kalendis Augusti. Et certum est B. Augustinum pluribus in locis, præsertim verò in Sermone 109. De diuersis, cui, & sequenti titulus est. De Machabæis; asseueranter testari, Machabæos martyres Christi esse; quos, inquit, nondum mortuus, sed moriturus Christus, martyres fecit: Et ideo, non importunè, sed conuenientissime dies, & sollemnitatem eorum a Christianis celebrari: asseritque insuper eorundem Basilicam in Antiochia olim extitisse; & ibidem martyrij eorum memoriam celebrari; eandemque Basilicam a Christianis fuisse ædificatam, & ab eisdem teneri. Martyrologium quoque Romanum, vbi supra, tradit sacras eorundem Machabæorum reliquias Romæ allatas, in Ecclesia S. Petri ad Vincula esse conditas. Nec desunt qui scriptis prodiderint, ipsorum simul ac matris capita, primum ab Antiochia Constantinopolim; dein a S. Eustorgio Mediolanensi Episcopo, Mediolanum; Et demum Coloniam ab Reginoldo Coloniæ Agripinæ Archiepiscopo translata fuisse; ibique vsque hodie in Ecclesia eisdemmet S. Machabæis dedicata, super altare eius maiori, in capsa deaurata, honorifice asseruari. Quæ omnia diuino consilio, vt scilicet eorum sanctitas omnibus testata fieret, & ipsi a cunctis Christi fidelibus venerarentur; facta esse dubitare nemo debet.

Mathathias, & filij eius truncidatis idololatris, ad deserta confugiunt.

Interea, dum hæc quæ retulimus, & eiusmodi alia multa, aduersus Iudæos, in vrbibus Antiocho regi subiectis agerentur; venerunt etiam in ciuitatē Modin ministri regij, vt eius incolas, & quos illuc confugisse comperissent, cogerent immolare, & accendere thura idolis; & a lege Dei discedere. Igitur, cum multi de populo Israel, quidam vltro, quidam verò timore perculsi, illorum iussa fecerent; Mathathias tamen, & filij eius, tametsi verbis honorificis compellati, & pollicitationibus allecti, constantissime renuerunt: Quin potius ipsemet Mathathias, cum vidisset vnum de Iudæis, in omnium oculis sacrificantem idolis; sancto sicuti olim Phinees; accensus zelo, protinus insiliens, trucidauit eum super aram; & primarium regis ministrum, nomine Bacchidem vt ait Iosephus 1. De Bello cap. 1. siue Apellem, vt idem tradit 12. Antiq. cap. 8. (erat enim binominis,) qui cogebat immolare, eodem tempore pariter interfecit; statim exclamans: Quicunque zelum Dei habet, me sequatur. Et relictis omnibus, fugit cum filijs suis ad occultiora loca deserti; Vbi (quemadmodum dicitur 2. Machab. in calce capitis 5.) maluerunt fœni cibo vesci, & inter feras in rupibus vitam agere ac demorari, quam participes esse coinquinationis. Ad quos etiam nō multo post multi alij confluxerunt cum filijs & vxoribus ac pecoribus suis. Verumtamen, vt primum hæc nunciata sunt his qui pro rege Ierosolymis residebāt; confestim accitos instructosque milites aduersus illos miserunt; qui cum forte reperissent ad mille hominum animas in quodam loco absconditas, easdem in die sabbati aggredientes, sine vllo negotio tamquam oues minime reluctantes interemerunt: non enim repugnare ausi sunt propter sabbati religionem. Quæ res cum peruenisset ad aures Mathathiæ, & filiorum amicorumque eius, qui tum forte in alia deserti parte latitabant; expleto planctu super fratres suos; inter se quid agendum esset consultare cœperunt; ac Deo consultationes eorum dirigente, statuerunt: non esse consentaneum diuinæ voluntati, neque ipsorum saluti expedire, huic hostium calliditati non occurrere: alioqui proculdubio breui omnes pariter perituros: propterea si deinceps contingat eos in die sabbati ab hostibus lacessiri, omnimodis esse repugnandum. 10

De gestis eorū in deserto.

Itaque post hæc, congregata ad eos Synagoga Assidæorum, quæ viribus erat satis valida; & successiue accurrentibus alijs multis, partim voluntarie, partim quodammodo coacti, vt scilicet se de tantis malis eriperent: Mathathias qui eorum omniū Dux ac princeps; Et item, vt creditur, tunc loco impii Alcimi (qui quemadmodum supra num. 5. dictum est, ad colenda pariter cum Gentibus idola conuersus, ipso iure pontificatum amiserat) communi omnium bonorum consensu Pontifex delectus fuerat: Ipse & filii eius (vt S. Ioan. Chrysostomi super Psal. 43. verbis vtar) tanquā generosi quidam catuli ex antris exilientes, & è latebris emergentes, statuerunt non se solos seruare; sed etiam alios quoscunque possent. Itaque ciuitatem, & omnem regionem obeuntes, collegerunt quotquot inuenerunt adhuc sanos, & integros; & multos etiam qui laborabant, & corrupti erant, in statum pristinum redegerunt, eis persuadentes, redire ad legem patriam. Dein collecto instructoque exercitu, inopina- 11

pina-

pinatas per regionem agere cœperunt incursiones; ac Deo bene iuuante, impios, idololatrasque percutere, fugare, persequi, eorumque aras euertere; pueros autem quotquot in finibus Israel incircuncisos comperissent, circumcidere. Atque hoc pacto aduersus idololatras, tam indigenas, quàm externos, fortiter dimicando, patrias leges restituere, atque in vsum reuocare satagebant. Hæc latius traduntur 1. Machab. cap. 2. ver. 1. vsque ad 49. & apud Iosephum 12. Antiq. cap. 8. & lib. 1. De Bello cap. 1. Et hoc est, quod prædixerat Daniel cap. 11. ver. 34. illis verbis: Et cũ corruerint, subleuabuntur auxilio paruulo]. Paruulum siquidem fuit auxilium, quod Israeli iam adeo ab idololatris oppresso, ferre poterat Mathathias cum suis. Quantus enim erat ipse, nimirum vir priuatus, pauper, & in desertum fugatus, qui cum tam paruo comitatu, aduersus vires Antiochi Asiæ regis potentissimas, confligere auderet? Et nihilominus, Dei beneficio, factum est, vt Iudaicum populum tunc deiectum ac penè extinctum; ipse cum parua suorum manu, subleuauerit; ipse erexerit; & contra se impiè opprimentes, eduxerit; ac tandem superiorem aduersarijs reddiderit. Igitur auxilium Mathathiæ paruulum, diuina ope, postea mirum in modum excreuit in filios. Et subleuatio hæc quantulacunque a principio fuerit; certè paulatim adeo facta est magna, vt posteris aditum aperuerit, non modo res suas in statum pristinum restituendi; verum etiam excuciendi penitus a se iugum alienigenarum Gentium. Quod quando, & quomodo actum sit, infra suis locis dicemus. Oportet autem hæc quæ hic de Mathathia retulimus, fieri cœpisse sub finem prædicti anni regni Græcorum centesimi quadragesimi quinti: Quoniam, vt num. 5. dictum est, non nisi sub finem mensis noni eiusdem anni, erectum fuerat idolum super altare Dei in Ierusalem, eidemque ibi sacrificia offerri, ac deinceps in alijs quoque Iudæorum Vrbibus dijs immolari cœptum erat. Quare, ab hoc circiter tempore, initium sumpsit principatus Machabæorum; qui postea perdurauit vsque ad expugnatam ab Herode Ierosolymam nimirum per annos circiter centum & triginta, vt supputari potest in tabulis. Intra quod tempus, non principatus solum; sed sacerdotij pariter tempora omnium, & singulorum Ducum regumque, qui de Mathathiæ posteris prodierunt, distinctè ordinatèque, vt etiam sub anno mundi 3730. num. 3. adnotauimus, tradi poterunt. Fuerunt enim fermè omnes (quemadmodum de Heli dictum est) simul & Pontificis, & populi Duces, aut reges.

Danielis vaticinium explicatur.

Quando hæc agi cœperint, & de initio principatus Machabæorum, eiusdemque duratione.

12 Ex dictis apparet non rectè sensisse eos, qui putarunt Mathathiæ, & filiorum eius pugnas contra Antiochi Duces, & victorias de ipsis reportatas, de quibus nos deinceps proprijs locis agemus, præcessisse; martyria verò septem puerorum, & aliorum quæ paulo ante memorauimus, fuisse prædictis bellis posteriora. Nam (vt ex præmissis, & item specialiter ex 2. Machab. cap. 8. ver. 4. vbi tanquam bellorum causæ recoluntur iniquissimæ paruulorum mortes, apertè colligi potest) è contra accidit. Siquidem cum vidissent, Mathathias & filij eius, impietates illas intolerabiles, quæ per omnes ferè ciuitates, Antiochi iussu, aduersus Iudæos exercebantur; inde occasione accepta; cœperunt primo quidem in desertum aufugere; mox se se armis defendere; Dein, paulatim augescẽtibus viribus, acriter cõtra iniquos, & eiusdẽ Antiochi milites Ducesque pugnare; ac demum, Deo fauente, eosdem de Iudææ finibus propellere. Nec refert quod bella, lib. Machab. 1. martyria verò, secundo descripta inueniantur: Quandoquidem, vt in horum Annalium præfatione num. 11. diximus, & sub anno mundi 3867. num. 3. confirmauimus; hi duo libri, non ab vno eodemque Auctore; sed a duobus, diuerso ordine, conscripti sunt. Quod si quis nobis opponat B. Ambrosium lib. 1. Officiorum cap. 14. dicentem: Num maiorem de superbo rege Antiocho, Machabæi pueri reuexerunt triumphum, quam parentes proprij? Siquidem illi armati, isti sine armis vicerunt. Quibus sanè verbis insinuari videtur: quod quemadmodum parentes tempore naturaliter præcedunt filios; ita parentum prælia, fuerint priora filiorum martyrijs. Respondemus, id nequaquam necessario consequi; quandoquidem fieri potest, vt pro vlciscenda morte filiorum, postea patres pugnam susceperint. Quare ex citata Sancti Doctoris sententia, elici omnino non potest, quidnam præcesserit; agones ne puerorum, an parentum prælia: id namque sanctus vir indecisum ibi reliquit; & tanquam ad maiora intentus, exprimere non curauit. Verum cur eos qui armis vicerunt, vocat parentes eorum,

Quod Martyria præcesserint, mox bella Machabæorũ fint subsecuta.

qui martyrio coronati sunt. An quod omnes ex vna eademque cognatione fuisse crediderit? & propterea Mathathiam, & filios eius, qui iam viri erant, puerorum parentes appellarit, more Hebræorum, qui vt sæpius dictum est, solebant cognatos omnes, si natu maiores essent, parentes dicere, si minores, filios, si æquales, nuncupare fratres. An verò (si cui magis placet, quos B. Ambrosius, proprios puerorum parentes vocat; re vera fuisse veros eorundem patres, vt verba eius indicare videntur) fortasse alicubi Sanctus Doctor reperit proprios puerorum parentes, videlicet septem fratrum, & illorum infantulorum, quos vberibus matrum suspensos, per murum præcipitatos supra nu. 7. diximus, postea (quod non est improbabile) Machabæis iunctos, aduersus Antiochi Duces fortiter dimicasse, ac de illis victores, reuexisse triumphos? Hoc si verum est, possumus quod idem sanctus de prædictis pueris protulit; ad alios pariter vniuersos extendere, quos (præter in sacra scriptura memoratos) sanè plurimos extitisse dubium non est; qui eadem de causa ab Antiocho, & eius ministris variè torti atque necati sunt: Verisimile enim est, eorum parentes libenter postea Machabæis adhæsisse, & simul cum ipsis fortiter admodum contra Antiochi copias dimicasse, vt natorum, vxorumque innoxium sanguinem impiè fusum, vlciscerentur, ac se ipsos, patriamque ab idololatrarum impietate ac immanitate liberarent. Et hæc dicta sint, ne quis temere tantum virum in sacra historia lapsum audeat suspicari; aut quod peius esset, ne prænotatum forte errorem, eiusdem Sancti Doctoris auctoritate, perperam quis tueri se posse præsumat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3888.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 442.

Mathathias, post sanctissima monita filijs data, moritur.

ANNO regni Græcorum centesimo quadragesimo sexto ad finem declinare incipiente, vt paulo post probabitur; Mathathias, morti appropinquare se sentiens, enixe hortatur filios suos, vt memores egregiorum operum, quæ patres eorum (quorum plurimos nominatim per singulas prope generationes, & ipsorum gesta recensuit) pro lege & gloria Dei intrepidè gesserunt; & præmiorum grandium, quæ pro his ab eodem summo Deo consecuti sunt; ipsi quoque pariter, eorum exempla secuti, pro patrijs sanctissimisque Dei legibus, contra hostes diuini cultus, fidenter fortiterque pugnare ne vnquam omittant. Et vt Simonem, vtpote virum consilij, auscultare tamquam patrem; Iudam verò fortem viribus, tamquam militiæ principem sequi, eorumque placitis obtemperare ne recusent. Quibus dictis benedixit eis, & appositus est ad patres suos, sepultusque a filijs suis in ciuitate Modin; & planxerunt eum omnis Israel planctu magno, vt dicitur 1. Machab. cap. 2. versic. 49. vsque ad finem capitis, & apud Iosephum 12. Antiq. cap. 8. & 9. & libr. 1. de Bello cap. 1. Necesse verò est Mathathiam obijsse, vt diximus, sub finem huius anni; si (quemadmodum ait Iosephus 12. Antiq. cap. 8.) exacto sui principatus anno defunctus est. Quandoquidem sub finem anni præcedentis, vt nos ibidem num. 11. adnotauimus, ipse bonorum princeps effectus, cœperat præliari bella Domini. Igitur 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3889.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 443.

1 ANNO regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo circiter ineunte, pro Mathathia, surexit dux in Israel Iudas filius eius, cognomine Machabæus, qui 2. Machab. cap. 5. ver. 27. dicitur decimus; nimirum decimus Iudæorum Pontifex, ab initio regni Græcorum, vt ibidem exponunt Glossa Ordinaria ex Rabano, & Lyranus; quamquam non eodem modo ab ipsis idem numerus supputetur. Iste Iudas, adiutus a fratribus suis, & ab ijs qui se patri suo adiunxerant; multa fortiter gessit, quæ summatim tanguntur 1. Machab. cap. 3. ver. 1. vsque ad 10. & 2. Machab. ca. 8. ver. 1. vsque ad 8. vbi dicitur: quod primo quidem latenter cum suis introiens in castella, conuocabat cognatos, & amicos, & eos qui permanserant in Iudaismo, atq; hoc pacto reduxit ad se sex millia virorum: & inuocato Domino, vt vindictam sumeret de his qui exterminabant populum Domini; ipse sicut catulus leonis rugiens in venatione, & tanquam Gigas indutus arma bellica; persecutus est iniquos, & breui intolerabilis efficiebatur Gentibus: etenim ex improuiso, & præsertim noctu, superueniens castellis, & ciuitatibus, succendebat eas; & opportuna loca occupans, multas hostium strages faciebat; & perambulans ciuitates Iuda, perdebat impios ex eis; atque ita conturbati repulsique sunt inimici eius, & directa est salus in manu eius. Quæ res exacerbabat quidem reges multos, seu ministros regis valde: Verumtamen è conuerso, admodum lætificabat Israelitas, videntes tantam Ducis sui virtutem, ob quam, fama eius vbique diffundebatur, & iam nominatus erat vsque ad nouissimum terræ illius. Hæc in vniuersum, locis Machab. citatis, de Iuda inuenies; & item apud Iosephum 1. de Bello cap. 1.

Iudas Machabeus Dux Iudeorũ & Pontifex, & quædam eius gesta.

2 Vt autem ad magis specialia, ordine, descendamus. Videntes Regij Iudam indies proficere; cœperunt vnus post alterum ducere acies contra ipsum. Et primo Apollonius Samariæ præfectus, tanquam proximior, congregatis Gentibus, cum manu forti veniebat: Cui Iudas protinus obuiam profectus est; & commisso prælio, illum occidit, exercituq; eius partim interfecto partim fugato, accepit spolia eorũ, & gladiũ Apollonij, quo postea ad cõfusionem terroremq; inimicorum, in prælijs ipse vti voluit. Forte autem iste Apollonius ille est, qui (vt sub anno mundi 3886. num. 6 dictum est) simulata prius cum Iudæis pace, mox eosdem sabbatizantes, ac nihil mali suspicantes, ex improuiso aggressus, percussit ingenti plaga, Ierosolymamque vastauit; qui nunc demum debitas iniquitatis suæ pœnas dedit. Post hæc princeps exercitus Syriæ, nomine Seron; ratus gloriam consequi non modicam, si Iudam, & Iudæos, qui cum ipso impia regis edicta spernebant, debellasset; præparato exercitu, venit cum eo vsque Bethoron, vbi tum forte aderat Iudas cum paucis ieiunio fatigatis; qui propterea hæsitabant pugnare contra multitudinem hostium tam grandem, sed confirmati verbis Iudæ, & alacriter certamen aggressi, contriuerunt Serõ, & exercitum eius, occisis octingentis viris, reliquis verò vsque ad terram Philisthinorum in fugam actis. Exinde ergo etiam finitimæ gentes cœperunt pertimescere Iudam, & fratres eius. Et peruenit ad regem nomen eius; nam de prælijs Iudæ loquebantur omnes 1. Machab. capitulo 3. versiculo 10. vsque ad 27. & Iosephus 12. Antiq. cap. 10.

Apollonium & Seron regis Duces prælio vicit, & primum etiam interfecit.

3 Vt primum ergo audiuit Antiochus rex rumores istos, iratus congregauit exercitum grandem ab vniuerso regno suo, castra fortia valde; apertoque ærario suo, dedit stipendia singulis in annum, & mandauit vt essent parati ad omnia: veruntamen

Antiochus parat exercitum contra Iudæos.

Mandat Lysiæ, vt Iudæos exterminet, ipse verò in Persidem properat.

cum cognouisset defecisse in thesauris suis pecuniam; consternatus animo, cogitauit ire in Persidem ad exigenda illarum regionum tributa. Itaque relicto Lysia, qui negotijs regni a flumine Euphrate, vsque ad flumen Ægypti, præesset; & curam gereret Antiochi filij sui, donec ipse rediret: tradidit ei mediam partem exercitus, & elephantos, præcipiens vt mitteret ad extirpandos Israelitas de Iudæa, & sorte distribueret alienigenis terram eorum. Quibus mandatis, ipse Rex cum reliqua exercitus parte, eodem anno regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo profectus est in Persidem, primo Machab. capitulo tertio, versiculo 27. vsque ad 38.

Lysias eligit Duces contra Iudæos.

4 Lysias ergo, vt mandata regis, de Iudeis penitus a terra sua exterminandis impleret; elegit Ptolemæum Dorymini filium, Ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, cuius sub annis mundi 3882. nu. 1. & 3886. num. 7. meminimus, & Nicanorem, & Gorgiam: & misit cum eis quadraginta millia peditum, & septem millia equitum, vt irent in terram Iuda, & disperderent eam, 1. Machab. cap. 3. ver. 38. & 39. Verum illis, nescio quamobrem, expeditionem conctantibus; Philiphus quem Rex, vt dicitur 2. Machab. cap. 5. ver. 22. Ierosolymis præfecerat; videns quod Iudæ interim res prosperè cederent, & quotidie magis proficerent; scripsit ad prædictum Ptolemæum, vt rebus regis auxilium quantocius ferret: non enim expedire amplius illud differre. Is ergo, qui tum forte graui aliqua de causa detentus, cum toto exercitu, vt decreuerat, venire non potuit: statim misit Nicanorem, cum viginti millibus, vt vniuersum genus Iudæorum delere curaret: adiuncto eidem Gorgia, viro in re militari exercitatissimo. Assumpta ergo hac expeditione Nicanor, cogitare cœpit rem gratissimã se regi facturum, si tributum duo millia talentorum, quod Romanis dandum erat, ex Iudæorum captiuitate, quam certo se facturam supponebat, eidem regi suppeditaret: Propterea conuocatis mille maritimarum ciuitatum negotiatoribus, spopondit singulo talento se eis nonaginta Iudæorum mancipia distracturum: qui hac pollicitatione freti, cum magna vi auri & argenti, venerunt & ipsi in castra Nicanoris, vt captiuorum coemptioni præsto esse possent.

Iudas parat se ad dimicandũ contra Duces regios.

5 Interea Iudas, cum audisset exterminium, quod iubente rege, Iudæis parabatur; congregauit suos, vt essent parati ad prælium. Et quoniam maxima erat hostium vis; & bellum, omnium, quæ præcesserant periculosissimum; & multi de suis trepidabant; operæ pretium duxit, eos prius sollemni quadam ratione ac deuotione, ad illud præparare. Itaque, quia tunc Ierusalem occupata erat ab alienigenis, & templum prophanatum iam fuerat; conuentu facto in Masphа, vbi olim locus orationis erat in Israel; & cilicijs induti, conspersisq; cinere capitibus, ac scisis vestibus ieiunauerunt illa die, expandentes libros legis, vt sic paratos se pro illa mori profiterentur; attulerunt quoque ornamenta sacerdotalia, & primitias, & decimas, & suscitauerunt Nazaræos, qui impleuerant dies; Et simul omnes clamabant magnis vocibus ad Dominum, vt adiuuaret eos. Quibus expletis, confestim Iudas constituit fratres suos Duces populi, & sub eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decuriones, siue decanos, instruxitque exercitum septem millia virorum: & dimissis formidolosis, alijsque quos lex Deuteron. cap. 20. ver. 5. vsque ad 9. dimitti præcipit; mouit castra ad austrum Emmaum, non valde procul ab hostium exercitu, ibique suos ad fidenter fortiterque præliandum, propositis aliquot antiquorum exẽplis, animauit. Accidit autem, vt Gorgias, assumptis quinque millibus peditum, & mille equitum electorum, putaret se noctu, & ex improuiso, aggredi & diripere castra Iudæ: At ille præueniens discessit cum exercitu suo, vt inuaderet castra Gentium, hoc est Nicanoris. Gorgias ergo, cum neminem reperisset in castris Iudæ, ratus eos aufugisse, quærebat eos in montibus. Iudas verò diluculo, tametsi aduertisset de suis reperiri ad tres mille viros pene inermes; hostes verò validos, & armis bene instructos, equitatuque vallatos; nihilominus, diuino fretus auxilio, magna animi constantia, suis denuo ad pugnam excitatis, cum hoste conflixit; ac Deo bene iuuante, contriuit exercitum eius, occisis in vno quidem congressu, super nouem millia hominum, & reliquis, vulneribus debilitatis ac fugatis; quos propter diem sabbati superuenientem, longius persequi non potuit. In alio autem congressu,

Prælio vicit Nicanorem.

su, percussit Iudas de eodem Nicanoris exercitu vsque ad tria millia, persequẽs eos vsque ad Gezeron, & ad cãpos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ. Reuersus autẽ ad hostiũ castra, cõtinuit suos, ne ad spolia diripiẽda difluerent; sed magis parati starent ad dimicandũ cũ Gorgia, contra eos veniente. Et ecce; hæc adhuc loquente Iuda, viderunt partem exercitus Gorgiæ de monte prospicientem: Verumtamen, vt cognouit Gorgias contritum esse Nicanorem; & castra eius succensa; & Iudam cum exercitu suo paratum contra se quoque confligere; fugit & ipse cum suis. Iudas verò securus ad spolia Castrorum detrahenda redijt; inuenitque opes magnas, hyacinthũ, & purpuram marinam, & argentum, aurumque multum; & præsertim illum, vt arbitror, quod secum attulerant præfati negotiatores ad Iudæorum coemptionem. Et hymnos canentes, benedicebant Dominum. Collectis deinde hostium armis, & spolijs; debilibus quoque, & orphanis, ac viduis, diuiserunt prædam.

6 Nec inde multo post, dimicauit etiam Iudas cum duobus alijs Ducibus, Timotheo scilicet & Bacchide; qui vt arbitror missi a Ptolemæo, cum reliqua parte exercitus, superuenerant: & interfecit ex ijs Iudas super viginti millia; & cum eis Philarchen virum scelestum, qui in multis Iudæos afflixerat; pro quo quidam non ineptè intelligunt Philippum illum, quem rex Ierosolymis præfecerat: Philarchen enim non personæ, sed dignitatis nomen fuisse perhibent. De prædictis autem Timotheo, & Bacchide, vtrum ijdem sint, qui 1. Machab. cap. 5. & 7. memorantur, tametsi incertum sit; certum tamen est, hoc bellum diuersissimum esse ab ijs, qui locis citatis describuntur; siquidem constat quod Antiochus adhuc viuens in superioribus regni sui regionibus, non solum audiuit de Lysia a Iudæis fugato & de cultu Dei in Ierusalem restituto, vt legitur 1. Machab. cap. 6. ver. 6. & 7. Sed etiam quæ contra Nicanorem, & Timotheum gesta fuerant, quemadmodum refertur 2. Machab. cap. 9. ver. 3. Quare hoc bellum ante; illa vero post purificatum Templum accidisse, nemo negare potest. *Et Timotheũ, et Bacchidem.*

7 Ceterum Iudæi, parta etiam hac tertia tam grandi victoria; munitiones quoque excelsas facile obtinuerunt, & ingentes prædas; & arma quidem de hostibus collecta, locis opportunis distribuerunt; reliqua verò spolia Ierosolymam detulerunt (expulsis nimirum inde alienigenis, præterquam ab arce Sion, vt infra sub anno proximo num. 2. patebit) & æquam de præda portionem, debilibus, pupillis, viduis, & senioribus, dispertierunt. Cum autem læti Ierosolymis celebritatem agerent, pro victoria gratias Deo agentes; audissentque Casthenem quendam, qui sacras ianuas incenderat, præ Iudæorum timore, in quoddam domicilium confugisse; facto populi concursu, eundem in eodem domicilio flammis consumpserunt; digna ei mercede pro ipsius iniquitate reddita. Hæc Iudæi. Regij verò Duces, Timotheus, Bacchides, Gorgias, & qui ceteris eminebat Nicanor; turpi fuga, sibi ipsis consuluerãt. Et ipse Nicanor, præter spem humiliatus, & vltraquã dici potest confusus, Antiochiam reuersus, prædicabat protectorem Deum habere Iudæos, quod leges ab ipso institutas, sequerentur. Lysias autem, qui ibidem pro rege residebat; his auditis, consternatus animo deficiebat, quod non qualia sperabat, & rex mandauerat, contigissent in Israel. Quæ omnia 1. Machab. cap. 3. ver. 38. vsque ad 28. proximi capitis. Et 2. Machab. cap. 8. ver. 8. vsque ad finem sparsim, & promiscuè tradita, clarioris doctrinæ gratia, eo quo diximus ordine, hic referre curauimus. quorum aliqua item refert Iosephus 12. Antiq. cap. 11.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3890.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 444.

---

1 ANNO sequenti (vt signater notatur 1. Machab. cap. 4. ver. 28. & apud Iosephum cap. citato) qui erat annus regni Græcorum centesimus quadragesimus

Lyſias cũ exercitu venit in Iudæam.

octauus, vt capite Machab. adducto ver.52. patet; & erat primus Olympiadis centeſimæ quinquageſimæ quartæ, vt conſtat tum ex Ioſepho ibidem, tum ex tabulis; Congregauit Lyſias exercitum electorum ſexaginta millia peditum, & quinque millia equitum; vt omnino debellaret Iudæos, quemadmodum ei præceperat rex: Et veniens ipſemet cum vniuerſis copijs in Iudæam, caſtra poſuit in Bethoron; cui cõfeſtim occurrit Iudas cum decem millibus; & inuocato Domino alacer inijt cum eo pugnam; & ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinque millia virorum. Videns autem Lyſias fugam ſuorum, & Iudæorum audaciam, quippe qui parati eſſent aut vincere, aut fortiter mori: abijt in Antiochiam, vt aucto exercitu, rurſum veniret in Iudæã, quemadmodum traditur loco Machab. proxime citato vſque ad ver.36. & apud Ioſephum vbi ſupra.

A Iuda fugatus rediјt in Antiochiam.

Iudas templũ purificat.

Interea Iudas, & fratres eius, contritis hoſtibus, decreuerunt aſcendere Ieroſo- 2
lymam, & mundare templum. Itaque congregato omni exercitu, Domino ſe protegente, præter ciuitatem, quam (vt ſub anno præcedenti num.7. diximus) iam ceperant, etiam templum (quod adhuc ab hoſtium præſidio in arce manente obſidebatur) receperunt; & aras, quas alienigenæ per plateas extruxerant; itemque delubra demoliti ſunt. At vt viderunt ſanctificationem deſertam, & altare prophanatũ, & portas exuſtas, & paſtophoria diruta, & in atrijs vulgata nata velut in ſaltu; planxerunt planctu magno; quo expleto delegit Iudas viros, qui pugnarent aduerſus præſidium alienigenarum quod erat in arce, ne exeuntes, impedirent eos a purificatione templi; & elegerunt Sacerdotes, qui eãdem purificationem facerent; & purgato templo dirutoque altari, quod a Gentibus fuerat prophanatum; repoſitisque ſeorſum lapidibus, donec veniret Propheta, qui reſponderet de eis; ædificauerunt altare holocauſtorum nouum, ad præſcriptum legis; & refarcita anteriori domo, quæ ſancta dicebatur, fecerunt vaſa ſancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incenſi, & menſam propoſitionis in templum; & extenderunt vela; & omnia perfecerunt, quæ ad reſtituendum verum Dei cultum opus eſſe videbantur; & denique ipſam ædem, vt diximus, iam reparatam, & atria eius perpurgata, ſanctificauerũt, vt accurate deſcribitur 1. Machab.cap.4. ver.36. vſque ad 52. & 2. Machab.cap.10. ver.1. vſque ad 5. & apud Ioſephum 12. Antiq. cap.11. Quoniam autem loco Machab. hic prius allegato de vnico tantum candelabro, & vnicã menſa fit mentio; Et probabile eſt Machabæos inſtauraſſe omnia eo modo quo prius fuerant in templo; Videtur hinc deſumi poſſe, quod in templo poſt reditum de Babylonia ædificato, non decem candelabra, & decem menſæ extitiſſent, quæ antea fecerat Salomon; ſed vna duntaxat menſa, & vnum candelabrum, quemadmodum olim in tabernaculo fecerat Moyſes. Quod ſi verum eſt, oportet in hoc quoque diuerſum fuiſſe ſecundum templum a primo, vt ſub anno mundi 3540. num.3. dictum eſt.

Incipiunt fieri in templo purificato ſacrificia.

Igitur, die vigeſima quinta menſis noni, qui dicebatur Caſleu, eiuſdem anni cen- 3
teſimi quadrageſimi octaui, ante matutinum ſurgentes, & de ignitis ſiue igniferis lapidibus igne concepto, obtulerunt cum canticis, & citharis, & Cinyris, & cymbalis, & lætitia magna, ſuper altare holocautomatum nouo, ſacrificia; & poſuerunt incenſum ſuper altare thymiamatis, & lucernas accẽſas in candelabro, & panes propoſitionis ſuper menſã in templo, ſicut prius fieri conſueuerat; & proſtrati in terrã adorabant, & benedicebant Deum, qui proſperauerat eis, obſecrantes, ne deinceps vnquam amplius ſancta eius a gentibus pollui permitteret; ſed & ſi quando peccaſſent, mitius cum eis ageret, vt videre eſt locis proximè citatis.

Templi purificatio quando facta, & quam diu eius pollutio perdurauerit.

Sanè hæc templi purificatio contigit eodemmet die, quo ante aliquot annos a 4
gentibus pollutum fuerat, vt expreſsè traditur 1. Machab.ca.4.ver.54. & clarius 2. Machab.cap.10.ver.5. Et euidenter colligitur ex collatione duorum ſcripturæ textuum, nempe 1. Machab.ca.1. ver.57. & 62. Vbi dicitur: quod die vigeſima quinta menſis Caſleu anni centeſimi quadrageſimi quinti, cœperunt gentes ſacrificare idolo ſuper aram: Cum alijs duobus ſacris textibus, nimirum 1. Machab. capit.4. ver.52. & 2. Machab. cap.10. ver.5. vbi legimus: quod in eadem vigeſima quinta die menſis Caſleu, anni centeſimi quadrageſimi octaui, obtulernnt ſacrificia ſecundum legem. Ex quibus ſanè locis vtique conſequitur: & templum eodem die fuiſſe mundatum quo prius fuerat prophanatum; & hanc eius contaminationem tribus præcisè annis perduraſſe.

Sed

5 Sed dicet aliquis: Quomodo ergo verum est, quod loco Machab. proximè citato dici videtur: dictam templi purificationem factam esse post biennium? Et item quomodo veridicus inueniri poterit, Iosephus qui lib. 1. De Bello cap. 1. non procul ab initio, vbi de Antiocho Epiphane verba faciens, dicit: quod ipse templum spoliauit, & quotidianæ religionis assiduitatem, per annos tres, sexque menses, inhibuit? Cuius sententiam sequuntur Iansenius in suæ Concordiæ Euangelicæ cap. 122. & Pererius lib. 5. in Danielem super illa verba capitis 4. Septem quoque tempora mutabuntur &c. dicentes: Antiochi persecutionem aduersus Iudæos; vel potius Ierosolymitani templi prophanationem ab eo factam, durasse per tempus, & tempora, & dimidium temporis; hoc est tribus annis cum dimidio: & totidem annis duraturam Antichristi persecutionem in prædicto Antiocho præfiguratam: Constat enim memoratam phrasim, videlicet tempus, & tempora, & dimidium temporis qua Daniel cap. 7. ver. 25. & cap. 12. ver. 7. & eius exemplo Ioan. in Apocalypsis cap. 12. ver. 14. vsi sunt, exponi ab eodem Daniele cap. 12. ver. 11. per mille ducentos nonaginta dies. Et ab eodem Ioan. Apocalyp. cap. 13. ver. 5. & cap. 11. ver. 2. per menses quadraginta duos. Et ibidem ver. 3. & cap. 12. ver. 6. per dies mille ducentos sexaginta; quæ tres temporum summæ continent singulæ annos circiter tres cum dimidio. Nam licet non sine mysterio, in prima supersint dies duodecim; in tertia autem deficiant dies decem & octo; certum est secundam præcisè tres annos semis solares integros facere; computatis nimirum duodecim mensibus pro singulo anno. Igitur si tribus circiter annis cum dimidio durauit prædicta templi prophanatio; Quomodo dici potest, quod post biennium; aut quod statim in fine triennij ex quo pollutum fuerat, facta sit templi purificatio?

6 Respondemus, vtique tria hæc (si accuratius tempora distinxerimus) posse vera reperiri. Nam certum est, quod a tempore, quo primũ sacrificari cœptũ fuit idolo, super altari holocautomatum, iussu Antiochi, collocato; vsque ad tempus, quo super altari nouo ibidem, loco prioris prophanati, extructo, cœperunt offerre sacrificia Domino; fluxerunt præcisè anni duntaxat tres integri; vt ex scripturæ locis supra allegatis manifestum est; & disertis verbis testatur Iosephus 12. Antiq. cap. 11. dicens: Integro triennio desertum fuit templum, post factam ab Antiocho prophanationem. Ea enim incidit in annum centesimum quinquagesimum quintum, & diẽ Apellęi mensis vigesimum quintum, Olympiade centesima quinquagesima tertia: renouatum est autem eadem die, anno centesimo quadragesimo octauo, Olympiade centesima qainquagesima quarta. Et idem ferè tradit Eusebius in Chronicis.

7 Si autem attendamus tempora defluxa ex quo cœptum est prædicto sacrificari idolo, vsque ad determinationem factam mundandi sancta; quando scilicet Iudas contritis hostibus, & coacto Iudæorum conuentu, decreuit purificare templum; & ad hoc venit cum suis in Ierusalem, vt supra num. 2. dictum est: procuľdubio veraciter dicere possumus, ipsam templi purificationem, post biennium fieri cœpisse; idest posteaquam iam exacti erant duo priores anni ab eius prophanatione. Nam si in fine tertij anni, absoluta fuit ipsa templi purificatio; vtique oportet eandem per plures antea menses, puta sex aut septem, fuisse inchoatam: non enim minori tempore videntur fieri potuisse omnia, quæ num. citato retulimus; nimirum ascensus Iudæ cum exercitu in Ierusalem. magnus ille omniũ luctus, vt viderunt sanctificationem desertam, & contaminatam. pugna virorum Iuda cum alienigenis in arce existentibus. mundatio seu sanctificatio Sacerdotum. demolitio ararum ac delubrorum, atque altaris contaminati, idolique superleo positi. ædificatio noui altaris holocautomatum. & altaris incensi. & candelabri aurei, ac lucernarum eius. & mensæ propositionis. & vasorum ac velaminum. & reparatio ædis sanctæ, & portarum atque Exedrarum, & Atriorum. & eiusmodi alia, quæ necessario fienda erant antequam inciperent immolare in templo sacrificia Domino. Quare illa verba post biennium quæ habentur 2. Machab. cap. 10. ver. 3. licet videantur referri tantummodo ad primam illam hostiarum oblationem, idest ad terminum absolutæ iam purificationis; re vera tamen referenda sunt etiam ad initium eius, hoc esse ad Iudæ aduentum in Ierusalem pro ipsa templi purificatione peragenda, qui ibidem in ipso capitis initio prænarari cœptus fuerat.

De-

Denique si tempora hæc metiri voluerimus a primo illo valde memorabili contaminationis templi initio; quando sicilicet Apollonius ab Antiocho rege Ierosolymam missus, facta ingenti Iudæorum strage, se se cum suis recepit in Sion, olim ciuitatē Dauid, tanquam in arcē bene munitā, & inde iugiter discurrens in circuitu sanctificationis perimebat omnes ad templum deuotionis causa accedentes (ex tunc enim cœperunt Iudæi a sacrificijs in templo offerrendis præpediri, & ipsum templū tunc cœptum est multa innoxij sanguinis effusione, commaculari; Quod postea plenius præstitum est, quando, diuulgato regis edicto de Iudæis ad ritus Gentium transferrendis, missus etiam fuit Ierosolymam senex ille Antiochenus, qui abominandū Iudæis idolum in altari collocauit; & eidem sacrificia fieri mandauit, vt latius sub anno mundi 3887. num. 1. 3. & 4. dictum est) si, inquam, non ab absoluta, sed ab inchoata templi pollutione, vsque ad perfectam eius emundationem, temporis intercapedinem metiri voluerimus, certè inueniemus illam fuisse annorum circiter triū cum dimidio, vt ex dictis sub anno mundi citato num. 1. inferri potest. 8

De tēpli, et altaris dedicatione & festi Encaniorum institutione.

In hac quoque templi emundatione, celebrarunt altaris, & templi dedicationem diebus octo, ornantes faciem templi coronis aureis, & scutulis, & huiusmodi, offerentesque in eo holocausta ad præscriptum legis. Sed & octo istos dedicationis dies celebrarunt in modum seu similitudinem sollemnitatis tabernaculorum; quæ similitudo in eo sita erat, quod quemadmodum festiuitas Scenopegiæ, seu tabernaculorū, celebrabatur per octo dies continuos, & in memoriam tabernaculorum in quibus habitauerant patres eorum per desertum; ipsi quoque sub tentorijs noctu manentes, per diem procedebant gestantes in manibus ramos virides: Sic in hoc Encæniorum festo, quod pariter octo diebus perdurabat, tametsi non habitarent in tabernaculis; ferebant tamen surculos palmarum aliarumque arborum; recolentes exilij ipsorum tempus proximè præteritum, quando scilicet cogebantur festa sua, non in tēplo, quod profanatum erat, agere; sed in montibus & speluncis, more bestiarum, & nunc diuino beneficio de tantis erumnis eruti, in hunc præsertim modum, benedicebant Domino qui prosperauerat eis, & concesserat, vt templum denuo recuperare, mundare, atque in eo festa sua celebrare potuerint. Insuper communi omnium decreto statuerunt præcipientes vniuerso Israeli, vt deinceps quotannis, celebraret die vigesima quinta, mensis Casleu hanc eandem sollemnitatem, per octo dies continuos, quemadmodum diserte traditur 1. Machab. cap. 4. ver. 56. vsque ad 60. & breuiter repetitur 2. Machab. capitulo 10. versi. 6. vsque ad 9. Hæc eadem narrat Iosephus 12. Antiq. cap. 11. hisce verbis: Celebrauit autem Iudas recepti templi festiuitatem per dies octo sacrificans, in quibus nullum voluptatis genus omissum est; sed populo quidem sumptuosum ac splendidum epulum est exhibitum, In Dei verò laudem, hymnis, & canticis personabant omnia. tanta verò lætitia ob reductos ritus patrios, & priscam religionem, occupauit gentis eius animos; maxime quod ea felicitas ex insperato obtigerat; vt lex lata sit ad posteros, quæ iuberet quotannis hoc festum reparati cum ceremonijs templi, per octo dies celebrari: Et ex eo tempore mos hic apud nostros obtinuit; vocamusque hanc, festiuitatem luminum; opinor ideo, quod ex insperato nobis illuxerit tanta felicitas. Sic Iosephus. 9

Festi Encaniorum plura nomina.

Pluribus ergo nominibus hæc dedicationis templi celebritas postmodum nuncupata fuit: nimirum festiuitas luminūm, ob causam proxime allatam. Item Scenopegia mensis Casleu; vt videre est 2. Machab. cap. 1. ver. 9. vbi legimus: Et nunc frequētate dies Scenopegiæ mensis Casleu.] Vbi signanter additum est illud-mensis Casleu-ad differentiam vulgatæ apud Hebræos Scenopegiæ, quæ sine vlla additione absolute vocabatur Scenopegia, & non in die vigesimo quinto mensis Casleu, qui erat mensis anni sacri nonus; sed die decimo quinto mensis septimi agi solebat, vt præceprum fuerat Leuitici cap. 23. ver. 34. & sequentibus. Puto autem, ideo sic et fuisse appellatam, quod in memorato decreto non simpliciter præceptum fuisset, vt singulis annis hæc templi dedicatio celebraretur; sed etiam vt eo prorsus modo fieret, quo tunc primum, nimirum Iudæ temporibus facta fuerat, videlicet in modum festiuitatis Scenopegiæ, seu tabernaculorum, quemadmodū clare exprimitur 2. Machab. cap. 10. ver. 6. Denique hoc festum appellatum quoque fuit Encænia, a cænon Græcè, quod Latinè significat nouum: quandocunque enim nouum aliquid fuerit 10

dedi-

dedicatum, encænia vocantur, vt ait S. Augustinus tract. 48. in Ioan. circa initium. Et hæc est illa festiuitas, cuius meminit in Euangelio S. Ioannes c. 10. ver. 22. dicens: Facta sunt Encænia in Ierosolymis &c. vt planè indicant verba quæ ibidem subiunguntur. & hiems erat. etenim, quemadmodum (vt sub anno mundi 2544. num. 11. diximus) Nisan, anni Hebræorum sacri, mensis primus, sæpenumero partem habuit nostri Martij & Aprilis; ita nonus, vocabulo Casleu, concurrit ex parte cum nostro Nouembri, & Decembri. Huc accedit. quod quamuis in sacro volumine, duas quoque alias ante istam, legamus factas esse Ierosolymitani templi dedicationes; nulla tamen illarum, nisi hæc, in hieme contigit. Nam prima, vt ait S. Cyrillus in Ioan. lib. 7. cap. 9. a Salomone celebrata fuit cum magna gloria, & totius regni pace, autumnali tempore, videlicet mense septimo, vt apertè traditur 3. Reg. cap. 8. ver. 2. & 2. Paralip. cap. 7. ver. 10. Secunda verò, a Zorobabele, & Iesu Sacerdote magno, cum reliquis filijs Babbylonicæ transmigrationis, verno tempore facta est; videlicet in mense Adar, vt dicitur 1. Esdr. cap. 6. ver. 15. & 16. qui mensis partim Februario, & partim nostro respondet Martio. Tertia autem, vt diximus, a Iuda Machabæo, & fratribus eius, acta est die vigesima quinta mensis Casleu; quando etiam speciatim cõstitutum est, vt singulis annis, hæc eadem dedicatio, sollemnibus frequentaretur officijs. Quæ planè constitutio, vsque ad tempus Saluatoris seruata est, sicuti Euangelij lectio declarat: hæc ex S. Cyrillo. Cui si quis opponat: Videri aliam insuper tempore Herodis fuisse factam, vt ex Iosepho in calce libri 15. Antiq. colligi potest; dicimus: de hac nusquam haberi, neque quo anni tempore facta fuerit, neque quod quotannis postea celebrari iussa sit.

11 Eodem tempore, ædificauit Iudas, hoc est, ædificare cœpit montem Sion (nimirum illam montis partem in qua erat templũ, vt declaratur 1. Machab. c. 6. ver. 7.) instaurans in circuitu eius muros altos, & turres firmas, quas olim Artaxerxes Longimanus Rex Persarum (vt anno mundi 3610. num. 9. diximus) ædificauerat; & quas in eiusdem templi expugnatione, cuius supra num. 2. meminimus, demoliri contigerat; & custodias, ad hostem arcendum, imposuit. Et insuper muniuit Bethsuram, vt ea, tamquam propugnaculo, Iudæa protegi posset contra hostium conatus per viam Idumææ impendentium. 1. Machab. cap. 4. ver. 60. & 61. & Iosephus 12. Antiq. cap. 11. prope finem. Erat autem Bethsura, ciuitas siue Castrum in finibus Iudææ positum, vt dicitur 1. Machab. cap. 14. ver. 33. contra faciem Idumææ, 1. Machab. cap. 4. in fine, natura quoque satis firmum, vtpote in angusto quodam montium loco situm, rupibusque vallatum, & ab Ierusalem stadijs quinque distans, vt legimus 2. Machab. cap. 11. ver. 5. Ex quo licet colligere, quam arcti, & Ierosolymis proximi essent tunc temporis, saltem ab illo latere, Iudææ fines. Cuius rei causam esse arbitror, quod Idumæi, quando Iudæos Antiochus tantopere infestabat, dilatauerint fines suos, occupantes Iudææ regiones ipsis proximiores. Et iam (vt ex 1. Machab. cap. 5. ver. 65. nos numero proximo dicemus) cepissent Chebron, siue Hebron, quę distabat ab Ierusalem ad Austrum viginti duobus millibus passuũ, quemadmodum tradit libellus de locis Hebraicis. Et forte item tum tenebant Idumæi alia, si quæ erant loca inter Hebron, & Bethsuram; vt pariter ex numero proximo dicendis cõiectari poterit; & præterea ex his, quæ sub anno mundi proximo num. 4. dicemus, de Idumæorum munitionibus, ad quas, qui ab Ierosolymis fugabantur, confugere solebant.

Iudas templi munitionẽ instaurat, & Iudea fines contra Idumæam.

12 Per idem quoque tempus, vt arbitror, Iudas Machabæus, restituto Dei cultu, congregauit etiam in templũ, omni studio ac diligentia conquisitos, quotquot reperire potuit sacros libros, propter bella, & Antiochi persecutionem, deperditos: vt obiter dicitur 2. Machab. cap. 2. ver. 14. Vbi etiam illud additur: quod eo modo id præstitit, quo longe antea fecerat Neemias, quemadmodum nos sub anno mundi 3610. nũ. 15. explicauimus. Vnde inferri potest, quod Iudas, vel antiquam quoque a Neemia bibliothecam in templo extructam, denuo resarciuerit atque instaurauerit, vel aliam ei similem erexerit. Puto etiam in hac diligenti sacrorum librorum inquisitione, inuentas esse illas Ieremiæ descriptiones, quæ memorantur 2. Machab. cap. 2. Et quarum nos sub anno mundi 3447. num. 16. meminimus, in quibus sacri ignis ab eo absconditi historia eodem Machab. loco breuiter relata, latius texebatur: Vel saltem

Sacrã instruit Bibliothecam.

salt em inuenta tantum fuisse alia quædam Neemiæ commẽtaria, seu descriptiones, ab his quæ nunc habentur, diuersæ; Vbi contenta in prædictis Ieremiæ descriptionibus, inserta erant, vt apertè dicitur cap. Machab. citato ver. 13. & insuper subiungebatur narratio eorum, quæ ipsiusmet Neemiæ temporibus acciderant, & breuiter tanguntur 2. Machab. cap. 1. ver. 18. vsque ad 33. de dicto igne sub aquæ cuiusdam crassæ forma inuento; Et de eadem aqua sacrificijs aspersa, iterumque in ignem mirabiliter conuersa; quæ fuerat causa instituendi festum ignis: Atque ex horum librorum, seu huius libri inuentionis occasione, Iuda Machabæo procurante, in publico seniorum Concilio sancitum fuisse, de noua dictæ festiuitatis instauratione, quam temporum varietate, iam pridem antiquatam videbant. Puto autem ideo quoque tunc decretum fuisse, vt ea deinceps in mense nono, simul cum festo dedicationis templi celebraretur, quemadmodum in Hebræorum Kalendario notata reperitur; quia licet ignis ille mirabilis in mense septimo, (vt nos sub an. mundi 3610. num. 8. & 9. probauimus) apparuisset; nihilominus, prædictæ descriptiones Ieremiæ, quæ de dicta ignis apparitione testificabantur, in mense nono, vt dictum est, inuentæ fuerant.

Festum ignis cur in mense nono institutũ sit.

Eodem anno, cum audissent finitimæ Gentes, instaurata esse omnia in Ierusalem, 13
quæ ad Dei cultum pertinerent; diabolico quodam zelo accensæ, cœperunt singulæ, ex omni parte, acrius persequi, & vexare Iudæos. Quamobrem ipse quoque Iudas cum fratribus suis, denuo aduersus eas vehementius dimicare cœpit. Et primo aduersus Idumæos, qui erant in Acrabathane, quam puto esse eam Iudææ partem, tunc ab Idumæis occupatam, quæ apud Iosephum lib. 3. De Bello Iudai. sub finem cap. 2. dicitur Acrabata, & inter vndecim Iudææ Toparchias, tertia ponitur. Dein 11
recolens Iudas malitiam filiorum Bean, qui Israeliris iugiter moliri insidias non desistebant; applicuit ad eos; & in turribus conclusos igne succendit. Postea transiuit ad Ammonitas, & commisit cum eis, & cum Timotheo eorum Duce prælia multa; contriuitque eos; & capta Gazer ciuitate, reuersus est in Iudæam. Verumtamen, vt primum Gentes, quæ erant in terra Galaad, cognouerunt de Iudæ ab illis partibus discessione; confestim congregatæ, adoriuntur Iudæos in eorum finibus existentes; & plurimis ipsorum interfectis, reliquos in munitionem quandam, cui nomen erat Datheman, quantocius cõfugere cõpulerũt; qui in sũmo discrimine positi, velociter mittũt litteras ad Iudã, obnixe rogantes, vt si non ipsorũ salutẽ despiceret; illico eis in auxilium properaret. Sed & eidem Iudæ dum has legit litteras, superuenerunt de Galilæa alij Iudæorum nuncij, causantes se a Ptolemaide, Tyro, & Sidone, alijsq; finitimis vrbibus, & populis, valde infestari. Quibus auditis, & consultatione cum suis præhabita, Iudas, relicta sub Ducibus Iosepho, & Azaria parte exercitus, cum mandatis (vt colligitur 1. Machab. cap. 5. ver. 61.) ne contra hostes exirent; sed suos tantum tueri satagerent; misit Simonem fratrem suum cum manu forti, in Galilæã; qui fugatis feliciter, spoliatisque hostibus, & ad tria millia occisis; receptos Iudæorum captiuos, secum traduxit in Iudæam. Et similiter ipse Iudas, qui eodem tempore cum Ionatha fratre, ac residuis copijs profectus fuerat in Galaaditidem regionem; semel atque iterum contrito, ac profligato Timothæi exercitu; plures hostium cepit, subuertitque ciuitates; & facta ingenti præda, recuperatisque omnibus Iudæorum captiuis, reuersus est cum eis in Iudæam, cum lætitia magna, & populo multo, & spolijs plurimis; ac simul læti ascenderunt in montẽ Sion, hoc est in templum, ibique obtulerunt holocausta Domino. At verò prædicti Duces Iosephus, & Aza- 21
rias, antequam redirent Iudas & fratres eius, vt primum audierant eorum res bene gestas; æmulationis quodam zelo accensi, cupientes & ipsi interim sibi nomen facere; Iudæ præcepta paruifacientes, egressi sunt, vt pugnarent cum hostibus ad Iamiã; Vbi a Gorgia contriti, amissis ad duo millia militum, turpiter, & confusi redierunt, debitam suæ temeritatis, præsumptionis, & vanægloriæ, retributionem reportantes. Porrò huius cladis, duplicem assignat sacra scriptura rationem: nimirum quia non audierunt Iudam, & fratres eius; idest supremis ipsorum Ducibus parere neglexerant; merito namque inobedientia, inter vanægloriæ, filias computatur: altera, quia non erant de his, quos destinauerat Dominus ad liberandum Israelem de iugo Gentium, ex quo proditur quàm temeraria fuerit eorum præsumptio. Ceterum ea,

Iudas vastat Idumæos, & filios Bean, & Ammonitas.

Simon in Galilæa, & Iudas cum Ionatha in Galaad feliciter dimicãt.

Et Iosephus, et Azarias ad Iamiam infeliciter.

res,

res, maiorem Iudæ, & fratribus eius gloriam parauit. Quandoquidem hoc exemplo cognouit omnis Israel, ipsos & non alios verè a Deo esse electos populi Duces, qui ipsum de manibus hostium eriperent; & propterea exinde magis magnificabat eos populus, & conueniebant ad ipsos cuncti fausta acclamantes. His ergo excitati Iudas, & fratres eius, denuo exeuntes, pugnauerunt iterum cum Idumæis, & illis fusis, percusserunt, succenderuntque vrbem Chebron ab illis occupatam. Idumæis autẽ humiliatis, mouit Iudas inde castra, & excurrens, vastansque regiones Samariæ, declinauit in Azotum, qui tum cum finitimis ciuitatibus tenebatur ab alienigenis, fortasse Philisthæis, quorum olim regio illa fuerat; Vbi Iudas diruit aras eorum, & sculptilia succendit, & captis ciuitatum spolijs, redijt cum exercitu lætus in Iudæã; vt late describitur. 1. Machab. cap. 5. per totum, & apud Iosephum 12. Antiq. cap. 11. & 12. Quamquam autem non videatur verisimile Iudæos, trium ferè mensium interuallo, quod ab emundatione templi, ad huius anni finem residuum erat, tot tantaque bella gerere potuisse: longeque probabilius sit horum aliqua, videlicet posteriora ad proximum annum pertinere: nihilominus, quoniam successiuè, & sine vlla temporis distinctione, omnia hæc in sacro eloquio recensentur; maluimus & nos, eadem hic eodem modo ac ordine breuiter referre.

Iudas, & fratres eius prosperè rem gerunt in Idumæa, Samaria, & Azoto.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3891.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 445.

1 ANNO regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, vt num. 2. probabitur, Antiochus rex perambulans superiores regni sui prouincias; & in congregandis thesauris occupatus; audiuit esse ciuitatem in Perside opulentissimam, quæ antiquitus ab Elam primo eius conditore, Elymais; postea, quod Persidis regia facta fuisset, Persepolis per Antonomasiam dicta est; in eaque tẽplum, pretiosissimis multarum Gentium, præsertim verò Alexandri magni donarijs, locupletissimum; quod Auctor 1. Machab. cap. 1. ver. 13. vocat Naneæ. Iosephus autem 12. Antiq. capit. 13. & Polybius ab ipso ibidem adductus, Dianæ; Appianus verò sub finem libri De bellis Syriacis appellat Veneris (diuersimodè enim aliquando eundem locum a pluribus, pro idiomatum varietate, nuncupari contingit) Hoc templum cum rex spoliare tentasset, Sacerdotum dicti templi consilio, deceptus est. Siquidem ab ipsis callidè in Phanum cum paucis introductus, ibidemque conclusus, ac cæsis obtruncatisque, & membratim sectis qui cum eo intrauerant; ipse lapidibus turpiter impetitus, penè extinctus est. Simile quid iam patri suo Antiocho Magno acciderat, quem eiusmodi quodammodo sacrilega de causa interemptum fuisse, nos sub anno mundi 3867. num. 1. ex Strabone, & Iustino diximus: Et nihilominus exemplum tam domesticum tamque memorabile, filium, nihilo patre meliorem, prohibere nõ valuit, quo minus se quoque tali periculo committeret: tanta est auaritiæ vis, vt nõ immerito Poeta admiratione obstupefactus exclamauerit, dicens.

Antiochus templum quoddam spoliare tentãs, turpiter fugatur.

—— *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri sacra fames? ——

Verum iste, cum nescio quo modo ex illo periculo euasisset, non multo post in aliud penè incidit. Nam postea volens, vt reor, cum suis illud facinus vlcisci; multitudine ciuitatis vndique ad arma concurrente, non sine magno sui dedecore, & animi mærore, inde cum exercitu suo quantocius aufugere coactus est. Cum autem ex illa præcipiti fuga, qua in Babylonem venire disposuerat, nescio qua de causa, in Mediam diuertisset; contigit, vt nuncius, qui de Syria venerat nuntiare ei quæ in Iudæa acciderant; ipsum tandem reperiret circa Ecbatanam primariam Mediæ vrbem: a quo posteaquam recognouit, quæ Iudas contra Lysiam, & Nicanorem, & Timotheum, ceterosque eius Duces, fortiter gesserat; & quod destructis in Iudæa ido-

lorum

Auditis quæ Iudas fortiter gesserat, iratus aduersus Iudæos currum accelerari iubet.

lorum aris, ibidem, ac præsertim in templo Ierosolymitano, Dei cultum restitui curauerat; & sanctificationem muris, vt prius circundederat; Bethsuramque munierat: primo quidem rex in furorem versus, iussit accelerari currum, & sine intermissione iter facere Ierosolymam versus, volens omnimodis eam diruere, & sepulchri Iudæorum congeriem facere. Verum enimuero cum, ad tumorem malignitatemque eius frangendam, diuina prouidentia, de curru impetu nimis incitato properante, cecidisset; grauiterque colliso corpore, diro insuper viscerum dolore correptus esset, ita vt in sella gestatoria ipsum deinceps portari oporteret; renouata, admodumque aucta in eo est tristitia magna, tum ex morbi vi, tum etiam ob calamitates in Perside; atque in Iudæa acceptas. Ingrauescente autem vsque adeo deinde morbo, vt etiam cum fætore intolerabili vermes de eius corpore scaturirent; diuinam in se vltionē sentiens, cœpit recogitare mala quę fecerat in Ierusalem; & proponere, si sanitatem a Deo impetrasset, multa se mox bona Iudæis, & eorum templo præstiturum. Verum hanc scelesti huius pœnitentiam, oportet fictam simulatamque fuisse, neque vllatenus ipsum de offensa Dei, sed de corporali tantum eius miseria doluisse; alioqui scriptura sacra de ipso non dixisset 2. Machab. cap. 9. ver. 13. Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus.

De curru cadens grauiter infirmatur.

Non verè pœnitet.

Denique infelix, vt se sentit iam deficere, ac non posse suum se fætorem amplius ferre; de propria salute desperans, volensque rebus filij sui (quem puerulum appellat Iustinus lib. 34. & eundem tum nouennem extitisse asserit Appianus, sub finem lib. De bellis Syriacis) quantum posset prospicere; Philippum collactaneum suum regno suo præposuit, dans ei insignia regia, annulum scilicet, & stolam, & diadema, Antiocho filio perferrenda, eundem fidei suæ plurimum commendans: Deinde scripsit ad Iudæos Epistolam, quæ habetur 2. Machab. ca. 9. ver. 19. vsque ad 28. deprecans eos, vt Antiocho filio seruent fidem, subditique permaneant. Ac ita non multo pòst, obitu miserabili, peregrè in montibus, vita functus est, eodem met anno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, vt apertè testatur scriptura 1. Machab. cap. 6. ver. 16. & tradit Iosephus 12. Antiq. cap. 14. nimirum, vt reor, intra primos eiusdem anni menses: quādoquidem certum est Iudam, post Antiochi mortem, hoc eodem met anno, plura bella gessisse, quæ consequenter narrabimus, & paucis mensibus confici potuisse non videntur. Et tunc impleta est prophetia Danielis ca. 8. ver. 25. quæ ait: Et sine manu conteretur]. Quamuis ea non de Antiocho tantū; sed etiam de Antichristo, cuius ille typum gerebat, prolata credatur. Porrò Antiochi cadauer transferrebat Antiochiam præfatus Philippus collactaneus eius. Quæ omnia sparsim relata, nos hic in hunc ordinem redacta collegimus ex 1. Machab. c. 6. ver. 1. vsque ad 17. & 2. Machab. cap. 1. ver. 13. vsque ad 17. & cap. 9. per totum: & ex Iosepho 12. Antiq. cap. 13. Neque verò prædictis obstat, quod 2. Machab. ca. 1. ver. 13. & 16. Antiochus non dicatur ex morbo obijsse; sed a Sacerdotibus in tēplo Naneæ conclusus, lapidibusque percussus: cecidisse: Quandoquidem cecidisse dicitur, non quia mortuus sit; sed quoniam exercitus eius, cuius ille erat caput, percussus ceciderat, & ipse Rex turpi fuga vix euaserat: Nam & Genes. cap. 14. ver. 10. legimus regem Sodomorum in prælio cecidisse: qui tamen ibidem ver. 17. viuus Abrahæ postea occurrisse describitur: Et Daniel. cap. 11. ver. 30. De præfato Antiocho Epiphane dicitur: Et venient super eum trieres, & Romani, & percutietur.] Quem locum exponens B. Hieronymus ait: percussus dicitur a Romanis Antiochus; non quod tunc interierit; sed quod omnem arrogantiæ perdiderit magnitudinem. 2

Miserè admodum moritur.

Danielis prophetia impletur.

Obiectio diluitur.

Eodem anno Lysias, quem Antiochus Epiphanes, cum proficisci vellet in Persidē, omnibus regni sui negotijs, ab Euphrate ad Aegyptum præfecerat, quemadmodum sub anno mundi 3889. num. 3. diximus: statim vt audiuit regem obijsse; constituit pro eo regem Antiochum huius nominis V. & Epiphanis filium, licet adhuc, vt dictū est penè puerum; cognominauitque Eupatorem: qui suscepto regno, amouit Ptolemæum cognomento Macer a præfectura Syriæ, & Phœnicis, quod audisset ipsum erga Iudæos bene affectum, & pro eo suffecit Lysiam, quem non multo post, vt colligi potest 2. Machab. cap. 11. ver. 1. cunctis regni negotijs præposuit, regisque cognatione propinquum fecit. Præfatus autem Ptolemæus, inique ferens se suspectū 3

Regnat in Asia Antiochus Eupator.

esse

esse regi, & insuper, quod frequenter ab aulicis se proditorem appellari audiret, quoniam creditam sibi à Philometore Ægypti rege Cyprum deseruisset, & ad Antiochum Epiphanem facto transitu, etiam ab eo recessisset; veneno se ipsum interemit: 1. Machab. cap. 6. ver. 17. & 2. Machab. cap. 10. ver. 10. vsque ad 14.

4 Per idem quoq; tẽpus Gorgias, vnus de regijs Ducibus, assumptis secum aduenis, hoc est auxiliaribus seu conductitijs militibus; Et simul cum eo quidam Iudæorum impij, & Idumæi, qui opportunas proximasque tenebant munitiones, & eos qui ob improbitatem, ab Ierosolymis pellebantur, facile libenterque recipiebant: Frequẽter admodum Iudæos infestabant. Quamobrem Iudas, & qui cum eo erant, orationibus supplicationibusque, de more, ad Deum præmissis (quod vtinam Christiani Duces militesque facere assuescerent: Sic enim proculdubio illis res felicius cederent) & facto in hostes impetu plurima obtinuerunt Idumæorum munita loca, & non minus viginti millibus hostium trucidarunt. Et cum plures in duas turres valde munitis confugissent, ibique se valenter defenderent, Iudas relicto fratre suo Simone ad illarum expugnationem; ipse ad eas quæ magis per vrgebant pugnas cõuertebatur: Verum, vbi cognouit, quod quidam ex ijs qui cum Simone erant, pecunia corrupti, plures ex hostibus aufugere de turribus permiserant; confestim illos tanquam proditores interfici curauit: ac duabus illis turribus fortiter expugnatis, omnes in eis existentes pariter interemit. Ac subinde cum Timotheus, posteaquam a Iudæis (vt sub anno præcedenti num. 12. dictum est) fuerat superatus, exercitu peregrinæ multitudinis conuocato, iterum quasi Iudæam occupaturus aduenisset; Iudas post supplicationes Deo præstitas, prælio eum aggressus est, ac cælesti quadam quinque equitum apparitione, mirabiliter adiutus, eundem Timotheũ contriuit, cæsis de exercitu eius peditum viginti millibus, & quingentis: equitum verò sexcentis: Et tandem ipsum quoque Timotheum cum Cherea fratre, alijsque Ducibus, qui in Gazaram bene munitam confugerant, ac de loci firmitate confisi, aduersus Iudæos etiam iurgia proferre non dubitabant: præsidio expugnato atque incenso, peremit; maledicosque viuos flammis concremauit. Et his actis, Iudæi, in hymnis, & confessionibus pro tam grandi parta victoria, benedicebant Dominum, qui magna fecerat in Israel. 2. Machab. ca. 10. ver. 14. vsque ad finem capitis.

Iudas aliquot Idumæorum munita occupat.

Timotheum aliosque duces prælio victos interimit.

5 Non multo post Lysias propinquus &, vt diximus, primarius regis Minister, his auditis, & grauiter ferens tantas Iudæorum progressiones; cum octoginta millibus peditum, ac vniuerso equitatu, & octoginta Elephantis, veniens in terram Iuda, Bethsuram oppugnare cœpit, putabatque se posse etiam Ierosolymam capere, & templum prophanare, ac Iudæos omnino subigere; Sed contra accidit. Nam Machabæus, præmissis, vt semper solebat, Deo precibus, & suos ad viriliter repugnandum adhortatus; cum aduersus hostes ab Ierosolymis alacriter procederet; Ecce apparuit præcedens eum eques in veste candida aureis armis hastam vibrans: Quem videntes Iudæi, adhuc magis conualuerunt animis, & benedicebant Dominum parati, talibus auxilijs, etiam muros ferreos penetrare. Vt ergo hostibus appropinquare cœperunt, maximo quodam impetu in eos, more leonum, irruentes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille sexcentos; reliquos verò omnes, & plures vulneratos fugarunt. Quã clade accepta Lysias, qui & ipse turpiter fugiens euaserat, pro sua prudentia, intelligens rem a Deo profectam, & Iudæos non humanis viribus, sed diuino innixos auxilio, prorsus esse inuictos: postulat obtinetque a Machabæo, vt de pacis conditionibus inter ipsum, & regem agatur, pollicitus se consensurum omnibus quæ iusta essent, & inducturum regem amicum eius fieri. Itaque statim fide publica interposita, de fœderis pactionibus agi cœptum est per nuncios ac litteras vtrinque transmissas, vt colligi potest ex his paucis, quarum exẽplaria habentur 2. Machab. cap. 11. ver. 16. vsque ad finem capitis, nimirum quas Lysias ad Iudæos, & rex ad Lysiam, & item rex, nec non Romanorum legati ad eosdem Iudæos scripserunt. Et tandem cunctis consentientibus firmatum est fœdus, ea lege, vt deinceps Iudæi fideles essent regi: ipsis verò Iudæis liceret vbique legittima patrum suorum obseruare, tam in templo, quam in cibis, & alijs quibuscunque: Et præterea, qui Iudæam incolebant, liberè possent ad eorum bona in Antiochi regno extra Iudæam existentia, & ad Iudæos pariter ibidem commorantes, quandocunque pla-

Lysias a Iudæis victus ac territus de fœdere cum illis ineundo agit.

Pax inter Iudæos, & Eupatorem, Romanis approbantibus firmatur.

ceat, proficisci. secundo Machab. capiulo 11. per totum.

Ceterum legati Romanorum commemorati, creduntur fuisse illi, quos Appianus in postrema libri de Bellis Syriacis medietate, versus finem, ait missos, vt regis Elephantos interficerent, & naues quotquot supra definitum numerum reperirent, exurerent, iuxta prius conuenta in pace, quæ facta fuerat inter populum Romanum, & Antiochum magnum; paulo ante, ab eodem Auctore narrata. Quod & ratio temporis comprobare videtur. Siquidem dicti legati, apud Sigonium in fastis, dicuntur missi anno vrbis quingentesimo nonagesimo primo, qui optimè competit cum anno præsenti, vt patet in tabulis. Neque verò quisquam miretur, quod hæc dicantur acta paulo post mortem Antiochi Epiphanis, & consequenter anno centesimo quadragesimo nono: prædictæ autem litteræ, nimirum Lysiæ, & Eupatoris, & Romanorum, ad Iudæos datæ sint, anno centesimo quadragesimo octauo: Quia quemadmodum sub anno mundi 3742. num. 4. & 5. latius probatum est: Auctor prioris lib. Machabæorum in supputandis historiæ suæ annis, secutus est ritum Hebræorum, quorum anni exordium erat mensis Nisan, Auctor verò posterioris libri obseruauit morem Chaldæorum, seu Syrogræcorum, qui annum suum ab Elul seu Tysri inchoare consueuisse perhibentur. Clarum est autem in tabulis, quod annus centesimus quadragesimus nonus Hebraico more putatus, concurrit, saltem pro medietate, cum anno centesimo quadragesimo octauo Chaldaicè subducto. 6

Obiectio tollitur.

Pace inter Machabæum, & Lysiam composita, Lysias pergebat ad regem; Iudæi autem depositis armis, agriculturæ operam dabant: Verumtamen ceteri Duces regij, inter quos erant, vnus nomine Timotheus diuersus ab illo, quem supra num. 4. diximus a Iuda fuisse peremptum: & alter Apollonius pariter diuersus ab eo, quem Iudas (vt sub anno mundi 3889. num. 2. dictum est) occiderat: non sinebant eos pacificè vitam agere. Quamobrem coactus est Iudas denuo contra eos arma capere. Et primo quidem Ioppitarum facinus qui callidè Iudæos in nauibus susceptos, in mari demerserant, vindicauit: exustis eorum nauibus: & ijs qui de igne euaserãt, gladio interfectis. Iamnitis quoque tale flagitium in Iudæos perpetrare cogitantibus; nocte superueniens portum cum nauibus succendit. Inde abiens, prosperè cũ Arabibus confixit; & cum ijs qui post pugnam remanserant, inito fœdere, eosdem ad sua redire permisit. Mox Caspim vrbem valde firmam a Gentibus promiscuè habitatam aggressus, expugnauit, & in ea innumerabiles cædes fecit. Cum verò venisset ad vrbem nomine Characa, nec Timotheum, quem quærebat reperisset: Dositheus, & Sosipater Machabæi Duces, peremerunt a Timotheo relictos in præsidio decem millia viros. At Machabæus cum sex millibus procedens aduersus Timotheum, habentem centum viginti millia peditum, & equitum duo millia quingenta, Dei virtute hostibus timorem incutiente, prostrauit ex eis triginta millia: Et Timotheum quidem cœperunt prædicti Duces Machabæi viuum, sed pro redemptione Iudæorum, quos ipse tenebat, illæsum dimiserunt. Capto deinde præsidio, quod Carnion dicebatur, & videbatur inexpugnabile, Iudas interfecit ibi viginti quinque millia, & paulo post totidem in Ephron ciuitate munita. Inde verò ad Sythopolim sexcentis ab Ierusalem stadijs distantem, veniẽs; cum Sythopolitis, quod erga Iudæos benigne se gessissent, pepercisset: Ierosolymam redijt, ac celebrato ibidem festo Pentecostes; exiuit cum tribus peditum millibus, & equitibus quadringentis, contra Gorgiam Idumææ Præfectum; cum quo congressus, contigit nonnullos Iudæorum cadere, & inter eos equitem quendam, virum valde fortem, nomine Dosithæum, qui dum conatur Gorgiam viuum comprehendere, ab alio quodam equite percussus fuit; sicque Gorgias effugit in Maresa: suos verò (qui cum Esdrin vno ex dicti Gorgiæ Ducibus fortiter diutiusque repugnabant) Iudas, inuocato Domini auxilio, tandem in fugam conuertit: Et collecto exercitu, in ciuitatem Odollam sabbatum egit: Sequenti verò die exiens, vt suos qui in prælio ceciderant, parentum conderet sepulturis: reperit eos de idolorum donariis, contra legem Deuter. capitulo 7. versiculo 25. & 26. latam, sustulisse, & hanc esse causam, quod permiserit eos Dominus in prælio cadere. Itaque hac arrepta occasione, Iudas enixe hortari cœpit suos, vt tali exemplo commoniti, deinceps vnusquisque sibi a tali delicto caueret: Et quoniam sperabat illos non intentione colendi idola, vtpote qui contra 7

Iudas Ioppitarum, & Iamnitarum naues succendit.

Cum Arabibus prosperè confligit.

Caspim vrbẽ expugnat.

Feliciter cum Timotheo pugnat.

Carnion præsidium capit.

Ierosolymam redit.

Exit contra Gorgiam eumque fugat.

Pro Iudæis in bello occisis orationes, & sacrificia fieri curat.

ido-

idololatras præliabantur, & pro Dei lege ceciderant, sed magis cupiditate quadã, & auaritiæ vitio, venialiter deliquisse; aut si mortaliter, nõ sine pœnitẽtia decessisse; rogabat omnes, vt pro interfectis Dominum deprecari ne omitterent; neque precibus tantum, animabus eorum suffragari studerent; verum etiam alijs pietatis operibus, ac præcipuè sacrificiorum oblationibus. Propterea, collatione facta duodecim millia drachmas, argenti (quæ totidem circiter Iulios faciunt) misit Ierosolymam, vt ibidem pro mortuis offerrentur sacrificia. Vnde fit manifestum, quod hæc omnia, quæ latius traduntur 2. Machab. cap. 12. vtique post templi purificationem acciderunt. Porrò ex proxime memorato Iudæ facto, quod sancto huic Principi cœlitus inspiratum, meritoque in sacris libris postea ad communem omnium vtilitatem registratum fuisse, dubitare nemo debet; discere licet ad confusionem Hæreticorum, quàm antiquum piumque sit, ac non a Christianis solum, sed etiam a Iudæis olim, hodieque communiter in S. Ecclesia receptum; orare, ac sacrificia Deo offerre pro mortuis. Qua sanctissima functione, certum est, Christianos, quattuor eaque præcipua Catholicæ fidei dogmata, vno eodẽq; actu pariter cõfirmare, publicèq; profiteri: nimirum animorũ immortalitatẽ; & corporum humanorũ resurrectionẽ, quã ẽt ante legem scriptã, plena fide pij homines credebant, palãq; confitebãtur, vt patet Iob c. 19. ver. 25. & planè item indicat illa satis accurata priscorũ hominum sollicitudo, vt sua suorumq; corpora honeste sepelirentur, quemadmodum nos sub anno mundi 930. nu. 5. & 6. latius disseruimus: Tertium dogma est, positio Purgatorij, sic enim appellant locum a Deo constitutum, in quo animæ, quæ de hac vita, in Dei gratia, migrant; ad tẽpus expiantur, luentes peccatorum pœnas, quas hic debitis pœnitentiæ operibus diluere non valuerunt. Et denique remissio earundem purgatorij pœnarum, quam per fidelium adhuc viuentium orationes, sacrificia, eleemosynas, aliaque eiusmodi pietatis opera pro ipsis oblata, Dei miseratione fieri credimus; quemadmodum etiam ex Matth. cap. 12. ver. 32. Catholici Doctores colligere solent: Nam si omnia hæc verissima non essent; vtique superfluum videretur, & vanũ orare pro mortuis.

Quã antiquũ piumq; sit orare pro defunctis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3892.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 446.

1 ANNO regni Græcorum centesimo quinquagesimo (subaudi Iudaicè putato) quemadmodum traditur 1. Machab. cap. 6. ver. 20. & confirmat Iosephus 12. Antiq. cap. 14. qui erat annus centesimus quadragesimus nonus, Chaldaicè subductus, vt colligitur 2. Machab. cap. 13. ver. 1. & perspicuè apparet in tabulis; coactus est Iudas obsidere arcem templo imminentem; quoniam Gentes quæ in ea residebant, inde interdum excurrentes, contra pacis fœdera, interficiebant Iudæos eo ad sacrificia facienda accedentes. Vt primum autem à quibusdam perfidis Iudæis audiuit Antiochus Eupator rex de dictæ arcis obsidione, iratus est valde, & ingenti exercitu comparato, venit cum Lysia aduersus Iudæos. Cui se cum admiscuisset Menelaus ille sacrilegus, cuius sub annis mundi 3882. num. 2. 3. & 4. & 3883. nu. 2. mentionem fecimus; ac malitiosè deprecatus esset regem pro Iudæis, sperans rebus cum rege compositis, se ab eo constitui summum Sacerdotem; Diuino iudicio, a Lysia delatus, quod ipse fuisset auctor omnium malorum; confestim iubente rege, necatus est; & eius cadauer insepultum, de celsa turri præcipitatum in proximũ quendam locum cinere aggerata referto, miserè proiectum fuit. Et hoc Iosephus 12. Antiq. cap. 15. ait accidisse post exactum in pontificatu decennium. Et addit, quod

Iudas arcem obsidet.

Eupator, et Lysias veniunt contra Iudæos.

Impius Menelaus occiditur.

Refellitur Iosephus.

ei successit in eam dignitatẽ Alcimus. Sed in his Iosephum allucinari, ex aliquot sacræ scripturæ locis manifestè ostendi potest. Nam 2.Machab.cap.4.ver.29. constat, quod Menelaus, post adeptum pontificatum, cum pecunias regi pollicitas non solueret, amotus est a sacerdotio, suffecto in eius locum Lysimacho fratre. Et quãuis deinde, post interfectum a populo Lysimachum, Menelaus, oppressis principum fauore ac potentia accusatoribus suis, quemadmodum in calce citati capitis dicitur, permaneret in potestate; nihilominus (si tamen in potestate pontificia, quod affirmare non ausim, ipse permansit) oportet in ea ipsum pauco duntaxat tempore permansisse; ac non multo post eidem Menelao successisse Alcimum. Siquidem (vt legimus 2.Machab. cap.14. ver.3. & nos sub annis mundi 3730. num. 3. & 3883. num. 2. & 3887. num. 5. diximus) Alcimus fuerat summus pontifex tempore cõmistionis; nẽpe Iudæorum cum Gentibus; quando scilicet, iubente Antiocho Epiphane, cogebãtur Iudæi se se gentilium ritibus in cultu idolorum immiscere: ergo necesse est quod Alcimus, non post necem Menelai, sed longe prius, ab ipso Antiocho Epiphane põtificatum primo obtinuerit: Non diu igitur potuit pontificiam tenere potestatem Menelaus post Lysimachi interitum; neque perseuerare in ea vsque ad tempora Eupatoris, a quo postea interemptus est. Præterea Alcimus, anno regni Demetrij primo, accusauit Iudam, & sequaces eius regi, pro sacerdotio tamquam sibi, non autem ipsi Menelao, qui iam ab Eupatore necatus fuerat, sublato. Igitur quando Alcimus denuo pontificatum a Demetrio rege obtinuit, non successit Menelao, sed ipsi Iudæ, cui per regis potentiam datus fuit veluti antipontifex. Non ergo verè potuit Iosephus dicere: quod Menelaus, post exactum in pontificatu decennium, occisus fuerit; Sed potius dicere debuisset: ipsum necatum fuisse post decennium ex quo callidè Iasonem pontificatu spoliauerat. Neque item verè potuit Iosephus asserere, dicto Menelao successisse Alcimum; cum re vera Alcimus, non Menelao mortuo, sed Iudæ adhuc viuenti successerit, vt dictum est. Redeamus nunc ad historiam.

Iudas soluta arcis obsidione uenit contra Eupatorem.

Porrò Iudas, vt cognouit Eupatorem, cum ingenti bellico apparatu, per viam Idumææ aduersum se properare; præmissa cum vniuerso populo suo, iugi trium dierum deprecatione coram Domino, in qua cum ieiunijs, & fletibus enixè omnes rogabant eundem Dominum, ne sineret eos blasphemis rursum nationibus subdi; recedens ab arcis obsidione, exiuit cum exercitu obuiam regi, antequam ad Iudææ fines accideret; & nocte quadam ex improuiso aggressus castra eius, interfecit de copijs regijs quattuor millia hominum; & turbato hostium exercitu, retrocessit; posuitque castra in Bethzacaram contra castra regis. Rex autem delibata Iudæorum audacia, & arte locorum difficultate superata, applicuit ad Bethsuram, & oppugnabat eam diebus multis; ijs qui in præsidio erant fortiter reluctantibus, & Iuda eisdẽ qui intus erant clam necessaria subministrante. Videns autem rex quod exercitus suus sæpe fugabatur, impingebat, & minorabatur; ac præterea per proditorem quendam de Iudæorum exercitu admonitus, de subsidio quod clam mittebat Iudas obsessis; decreuit & ipse omni conatu hostium castra adoriri. Itaque ordinato exercitu, & ante lucem surgens cautè ordinatèque procedebat contra Bethzacaram; cui orto iam sole, occurrit Iudas cum suis in prælium; Et primo quidem impetu ceciderunt de exercitu regis sexcenti viri. accidit verò etiam in eodem conflictu, & hoc memorabile Eleazari Iudæi facinus. Is namque viso Elephante ceteris eminentiore, nec non loricis veluti regijs ornato; ratus super eo insidere Regem audacter irruens, hostium cuneos, qui circa illum erant, fortiter penetrauit; & subtus bestiæ ventrem ingressus, eam viriliter perfodiendo interemit; sed illa cadens, interfectorem pariter ad terram allidendo oppressit. 2

Memorabile Eleazari facinus.

Eupator capta Bethsura oppugnat udam in templo.

Iudæi ergo, cum viderent se longe impares esse, qui possent tam valido regis exercitui obsistere, retraxerunt se de pugna. Rex autem denuo redijt ad obsidendam Bethsuram; quam, deficientibus in ea escis, propter annum sabbaticum qui Iudæis superuenerat, breui per deditionem accepit; & relicto in Bethsura præsidio, venit protinus ipse cum toto exercitu suo in Ierusalem, nitebaturque totis viribus expugnare locum sanctificationis, iam ante a 3

Iuda bene munitum, in quem idem Iudas cum suis se se receperat. Sed cum diu acriter hinc inde pugnatum esset, iamque obsessi, fame deficerent, nec se amplius tueri possent; ecce diuinum auxilium in quo tantummodo spem reponebant suam, opportune illis adfuit: Siquidem de repente venit nuncius ad Lysiam, referens aduenisse Philippum de Perside, cum exercitu ac regijs insignibus ab Antiocho Epiphane acceptis, vt regni negotia administraret. Quibus cognitis, suasit Lysias regi, confestim inire fœdus cum Iudæis, & quantocius proficisci aduersus Philippum rebellem, priusquam regnum occuparet. Itaque pace breui composita, amplexatus est rex Iudam Machabæum, fecitque eum Ducem ac Principem a Ptolemaida vsque Gerrenos; & exeuntes de munitione Iudæi, introduxerunt honorificè regem in montem Sion, qui reconciliatus obtulit sacrificium, templumque muneribus honorauit. Verumtamen visa loci munitione, vt omnem Iudæis iterum a se deficiendi opportunitatem tolleret, violato quod paulo ante præstiterat iuramento, mandauit destrui murum in gyro; ac discessit festinanter. Sedauit verò in eodem reditu Lysias populum Ptolemensem, qui grauiter ferebat, quod rex cum Iudæis fœdus composuisset. Vt autem peruenit rex cum Lysia Antiochiam, inuenit Philippum ibi dominantem; & pugnauit cum eo, obtinuitque ciuitatem 1. Machab. cap. 6. ver. 18. vsque ad finem capitis, & 2. Machab. cap. 13. per totum, & Iosephus 12. Antiq. cap. 14. & 15. & lib. 1. De Bello cap. 1. Ipse verò Philippus, ne aliquando in potestatem Eupatoris regis deueniret, ad Ptolemæum Philometorem, qui tum in Ægypto regnabat, se contulit, quemadmodum traditur 2. Machab. in calce capitis 9.

Fit pax inter Iudaeos, & regem.

Rex destruit murum in circuitu templi.

4 Hoc igitur eodem anno, vt diximus, incidisse annum sabbaticum, manifestè tradit Iosephus 12. Antiq. cap. 14. prope finem; & scriptura sacra 1. Machab. ca. 6. ver. 49. vbi dicitur: quod qui erant in Bethsura conclusi, exierunt, deficientibus alimentis, quia sabbata erant terræ.] Et ibidem cap. 53. & 54. Vbi pariter legimus: quod escæ non erant in ciuitate (quando scilicet obsessa est Sion, & locus sanctificationis) eo quod septimus annus esset; & qui remanserant in Iudæa de Gentibus, consumpserant reliquias eorum quæ reposita fuerant: Et remanserant in sanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames.] Quæ loca valde notanda sunt; quoniam hic est primus annus sabbaticus, quem apertè sacra scriptura in vsum fuisse inductum memoret. Nam ille qui incidit anno regni Sedeciæ regis Iudæ nono, qui indicatur Ierem. cap. 34. ver. 9. & 14. non ita clare sicuti iste, exprimitur. Quamuis non minus iste quam ille belle quadrat cum nostra annorum distributione hic & in tabulis digesta: Quandoquidem, vt ibidem apparet, iste annus concurrit cum anno ab introitu Hebræorum in terrā Chanaan millesimo trecentesimo nono, qui numerus per septem diuisus, nihil relinquit; & in annum sabbaticum centesimum octogesimum septimum definit, vt in eisdem tabulis adnotatum inuenies. Ex quo, temporum ratio hactenus a nobis inita, valde admodum confirmatur.

Primus annus sabbaticus in sacris libris memoratus.

5 Eodem anno, credimus Iudam Machabæum cum populo, & senatu Ierosolymitano, ob causas numeris 10. & 11. adducendas, misisse de Ierusalem ad Iudæos in Ægypto commorantes, Epistolam illam, cuius initium ponitur 2. Machab. cap. 1. ver. 10. & quam Melchior Canus lib. 2. De locis Theologicis cap. 11. ad 4. principale argumentum; & post ipsum, Cardinalis Bellarminus lib. 1. De verbo Dei capit. 15. Obiectione 6. & alij, dicunt esse exordiendam ab illis verbis-Populus qui est in Ierusalem &c.-quæ enim immediatè præcedunt videlicet-anno cētesimo octogesimo octauo-non sunt, inquiunt, Epistolæ sequentis initium; sed extrema antecedentis clausula. Ad quod quidem asserendum, sanè non infirmis videntur adduci rationibus. Nam ordinariè, aiunt, in epistolis, datæ annus, in fine potius quam in principio apponi solet. Et ex eiusdem epistolæ exordio, constat eam ab ipso quoque Iuda, seu quod idem est, eius quoque nomine, fuisse conscriptam; Atqui certum est Iudam Machabæum mortuum esse anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo circiter inchoante, quemadmodum nos sub anno mundi proximo nume. 1. probabimus: non ergo potuit memoratam exarare epistolam anno centesimo octogesimo octauo; quo tempore, non ipse Iudas, sed Ioannes Hircanus, eius ex fratre nepos, principatum in Iudæa tenebat, vt patet in tabulis. Sed neque anno centesimo octauo, vt lxx. Interpretum habet editio; quia tum Iudas forte nec dum natus erat;

Iudas cū senatu, & populo scribit Iudæis in Aegypto cōmorantibus.

Locus 2. Machabaeorū exponitur.

& constat ipsum non nisi anno regni Græcorum centesimo quadragesimo septimo circiter ineunte, successisse patri in principatū, vt sub annis mundi 3888. & 3889. num. 1. dictum est. Non etiam videtur conuenienter dici posse, Iudam qui in titulo dictæ epistolæ nominatur, non fuisse Machabæum, sed alium ab eo diuersum, & illo longe posteriorem; Vt putarunt Rupertus lib. 10. De victoria verbi Dei cap. 15. & alijs aut cum alijs conari diuinare, quis nam ille fuerit: quoniam non est verisimile aut credibile, quemquam alium in titulo litterarum, communitatis nomine exaratarum, simul cum Senatu, & populo nominatum esse, nisi Principem: nullum autem (ante annum regni Græcorum centesimum octogesimum octauum) inter Iudæorum Duces Iudæ vocabulo communiter nuncupatum legimus, nisi Iudam Machabæum: nam filius Io. Hircani natu maior, licet & ipse Iudas dictus sit, vt testatur Iosephus 20. Antiq. cap. 8. communiter tamen dicebatur Aristobulus; & non nisi post annum, a proximè memorato, vigesimum, mortuo patre, principatum obtinuit, vt sub anno mundi 3950. num. 1. dicemus. Quare nullo modo potuit ipse anno regni Græcorum centesimo octogesimo octauo, litteras in Ægyptum mittere.

Huc accedit, quod sustineri nullo modo posse videtur opinio Lyrani, & Hugonis Cardinalis, & aliorum hos sequentium; qui putant præfatam quidem epistolam, a Iuda Machabæo fuisse transmissam; sed annos in exordio eius positos, nō esse more Græcorum, a Seleuco supputandos; sed (vt, inquiunt, consueuerant Hebræi) ab anno Assueri duodecimo, quando scilicet omnes, opera ac fauore Esther reginæ & Mardochæi, a nece quam eis impius Amā procurauerat, publico edicto liberati sunt. Non, inquam, hæc opinio stare potest; quoniam, vt omittam nullum alium huius æræ exēplum reperiri; & Lyrani supputationem, in multis euidenter peccare, quemadmodū loco citato bene probat Bellarminus: certè ab anno Assueri duodecimo, ad tempora principatus Iudæ Machabæi, non centum duntaxat octoginta octo, sed plus ducentis annus cōstat reperiri. Nā si Assuerus maritus Esther fuit, vt senserūt Iosephus & alij, Artaxerxes Longimanus; profecto ab anno eius duodecimo ad præfatū Iudā numerantur anni saltem ducenti nonaginta, vt ex tabulis dignosci potest: Si autem ponamus (vt multis placet, & nos sub anno mundi 3659. num. 1. comprobauimus) dictum Assuerum, eundem fuisse cum Artaxerxe Mnemone; etiam ab anno regni eius duodecimo ad Iudam, annos non minus ducentos triginta fluxisse comperiemus. Quod si quis malit arbitrari Assuerum fuisse eundem cum Artaxerxe Ocho; dicatque ab anno eius duodecimo, ad Iudæ tempora, reperiri posse prædictos centum octoginta octo annos; & (quod etiam tangit Canus vbi supra) fieri potuisse, vt qui litteras dederāt, easdem iuxta memoratā Assueri æram subnotauerint; qui verò librum secundum Machabæorum compilauit, numerum quidem annorum in epistolis repertum mutare noluerit; ipse tamen in reliquis Græcorum æram secutus sit: Dicimus quod si hoc verum esset, oporteret idem quoque opinari de anno cētesimo sexagesimo nono, alterius epistolæ, quæ ibidem dicitur data regnante Demetrio: Atqui annus centesimus sexagesimus nonus ab anno Artaxerxis Ochi duodecimo, subductus, in nullū regni Demetrij annū potest incidere, vt in tabulis experiri quiuis poterit; ergo signum est, quod etiam anni illarum litterarum, non ab anno Assueri duodecimo numerandi sunt, sed ab æra regni Græcorum, sicut & ceteri in eodem lib. 2. Machab. notati. Denique non etiam videtur posse probari alia quædam opinio, cuius meminit etiam loco citato, Canus; videlicet memoratum numerum centesimum octogesimum octauum, non esse numerandum a Seleuco, vt solent reliqui anni in Machabæorum libris notati; sed ab Alexandro Magno: Quia præterquam quod hoc singulare esset; si quis rectam tempora metiendi rationem inire voluerit; inueniet memoratum regni Græcorum annum nullo modo ad tempora ducatus Iudæ Machabæi pertinere posse: Nam si supputetur ab eo tempore, quo primum Alexander successit patri, in regnū Macedoniæ; inde ad obitum Iudæ, inueniuntur tantummodo anni centum septuaginta sex; a Monarchiæ verò eiusdem Alexandri initio; centum septuaginta: a Seleuco autem, centum quinquaginta duo vt in tabulis, pariter experiri quisque poterit. 6

Quare cum Cano, & Bellarmino locis citatis tenendum putamus, prædicta verba, anno centesimo octogesimo octauo, pertinere ad finem præcedentis epistolæ, non 7

autem

autem ad initium sequentis. Nam cum in præcedenti, fiat mentio alterius epistolæ datæ anno centesimo sexagesimo nono; vtique oportet ipsam esse illa posteriorem: Hanc verò quæ subsequitur, & incipit ab illis verbis Populus qui est Ierosolymis &c. credimus hoc anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo (vt infra nu. 9. comprobabitur) scriptam, transmissamque fuisse in Ægyptum: præsertim cum ille Aristobulus Ptolemæi regis Magister, cui eadem epistola principaliter directa fuit, temporibus Iudæ Machabæi extare potuerit, vt ex Eusebio in Chronicis facile colligi potest; Si enim quemadmodum ibidem traditur, iste Aristobulus, currente Olympiade centesima quinquagesima prima, scripsit ad Ptolemæum Philometorem, qui tum in Aegypto regnabat, commentarios in Moysen, vt propterea eiusdem Ptolemæi regis Rabbinus siue Magister, ab Auctore lib. 2. Machab. rectè appellari potuerit; quis dubitet, facile illum potuisse superstitem esse vsque ad Olympiadem centesimam quinquagesimam quartam, in qua Iudam obijsse patet ex tabulis?

8 Non me latet: Quin & non nihil me angit; quod aduersus prædicta facere videntur omnes ferè sacri codices, qui nunc habentur correctiores: nullum enim punctum ponunt inter illa verba anno centesimo octogesimo octauo, & illa quæ ibidem immediatè sequuntur populus qui est Ierosolymis &c. Ex quo videtur posse inferri, epistolam illam illomet anno esse datã; & consequenter longe post Iudæ Machabæi tempora: Verum quia hoc posito, sequeretur, vel Iudam Machabæum perperam, atque absurdè nimis, inter illius epistolæ Auctores esse positum, vel Iudam ibi nominatum, fuisse a Machabæo diuersum, cum tamen non satis probari possit, alium a Machabæo Iudam, in illis litteris, cum Senatu, & populo potuisse adscribi; Et dato quod alter eiusdem nominis ac præcipuæ inter Iudæos auctoritatis postea extiterit: certe cum illa epistola videatur quodammodo esse quædam denuntiatio Iudæis in Aegyptum commorantibus facta, vt & ipsi deinceps agerent festa purificationis tẽpli in modum Scenopegiæ, & diem ignis, iuxta sanctionem in Concilio Ierosolymitano paulo antea stabilitam; multo credibilius est, eiusmodi denuntiationem, factã fuisse a Iuda Machabæo tunc Iudæorum, non principe solum, sed etiam Pontifice; Et hoc potius anno, in quo bene firmata cum Syris pace, a bellicis occupationibus requiescere cœperunt, & adhuc recens erat dictarum festiuitatũ institutio; quàm post quadraginta fere annos, ab eadem festorum institutione exactos: Propterea longe maioris ponderis esse censuimus argumenta, quæ nos hactenus contra communem vulgatorum codicum loco citato punctuationem adduximus; præsertim cum, (Cardinali Bellarmino, vbi supra, attestante) in Græcis codicibus, distinctio posita inueniatur post illa verba anno centesimo octogesimo octauo. Quod si ita est, bene possunt eadem verba, ad finem prioris epistolæ, potius quàm ad exordium sequentis referri. Igitur epistola hæc, temporibus Iudæ Machabæi, vt diximus transmissa fuit, non autem anno regni Græcorum centesimo octogesimo octauo.

9 Credimus verò eandem epistolã, hoc magis anno ducatus Iudæ Machabæi penultimo fuisse exaratam, quam (vt loco adducto putat Canus) anno eiusdem Iudæ postremo: quia oportet ipsam fuisse scriptam circa initia mensis Casleu, vt non obscurè colligitur 2. Machab. cap. 1. ver. 18. vbi dicitur: quod facturi quinta, & vigesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duxerunt significare eis, vt idem quoque & ipsi agerent: erat autem Casleu mensis anni sacri nonus: Atqui in tali mense anni eius vltimi, vtique erat Iudas valde occupatus in bello, quod tum gerebat aduersus Nicanorem; siquidem (quemadmodum apertè traditur 1. Machab. cap. 7. ver. 43. & 2. Machab. cap. vlt. ver. 37. cum eo iterum conflixit die decima tertia mensis Adar, qui erat anni sacri duodecimus, quando eundem Nicanorem cum suo pariter exercitu interfecit.

10 Causa ergo transmissionis litterarum, totius populi Senatusque Ierosolymitani, ac Iudæ eorum principis pariter ac summi Sacerdotis nomine, ad præfatum Aristobulum, ceterosque Iudæos in Ægypto tum commorantes, fuit (quemadmodum nu. 8. ex ipsomet sacro textu probatum est) vt & ipsi agerent duas illas festiuitates, veteribus, in Concilio Ierosolymitano, recens additas; nimirum diem Scenopegiæ, & diem ignis; Scenopegiæ inquam, non illius quæ olim præcepta fuerat Leuitici cap. 23. ver. 34. & Numer. cap. 29. ver. 12. & Deuter. cap. 16. ver. 13. in memoriam

Cur litteræ a Iudæis in Ægyptum scriptæ.

man-

mansionum, quas olim patres eorum de Ægypto redeuntes, in tabernaculis fecerat; Illa enim in mense septimo, quem vocabant Tysri celebranda erat; vt locis citatis patet: Sed alium diem Scenopegiæ mensis Casleu; Illum scilicet cuius fit mentio 2. Machab. cap. 1. ver. 9. & 18. & cap. 10. ver. 6. De quo etiam nos sub anno mun. 3890. num. 9. & 10. egimus: Hanc etenim Scenopegiam non multo ante Ierosolymis in ipsa templi purificatione primo celebratam; à Iudæis quoque Ægyptum incolentibus in vsum induci, ac quotannis frequentari cupiebant: Et alterum item diem, nempe ignis dati Neemiæ temporibus, de quo nos sub anno mundi 3610. num. 8. & 9. & 3890. num. 12. egimus. vbi etiam causam institutionis, seu instaurationis dictæ festiuitatis aperuimus. Igitur, si quæ hactenus diximus, ita sunt; oportet tres esse Epistolas, quæ 2. Machab. cap. 1. & 2. ordine temporum minime seruato, in Aegyptum scriptæ memorantur. prima est, quæ a libri initio exorditur, & desinit ver. 10. diciturque data anno (subintellige regni Græcorum) centesimo octogesimo octauo. Altera est, cuius in prædicta fit mentio, nimirum ver. 7. vbi etiam notatur eius datæ annus centesimus sexagesimus nonus: de quibus duabus nos infra suis locis agemus. Tertia demum illa est, de qua hactenus disseruimus, diximusque scriptam fuisse hoc anno centesimo quinquagesimo, & incipere ab illis verbis populus qui est Ierosolymis &c. vsque ad 2. capitis ver. 20.

Tres litteræ a Iudæis in Aegyptum scriptæ memorantur.

11 Cur autem Auctor 2. Machab. in præfatione libri sui, prædictarum epistolarum meminerit, non vsquequaque exploratum habemus: Satis tamen probabile videtur, eam quæ ante alias, nimirum hoc anno scripta dicitur, ideo in dicto proœmio esse intextam, quod ipsa, a Iuda Machabeo exarata fuisset; videreturque admodum accommodata, ad sanctum diuini cultus zelum, illius Ducis, cuius ipse res gestas cōpilare intendebat, ostendendum: Inchoasse verò librum suum, siue libri sui proœmium, ab ea epistola, quæ postremo tempore scripta dicitur, quia forte cum illa, nomine totius populi, Iudæis in Ægyptum commorantibus, exarata, ipse Auctor, eisdem librum quoq; suum, ex libris Annalium Iasonis Cyrenæi abbreuiatum, transmiserit: & in ea item meminisse alterius epistolæ, antea nimirum anno centesimo sexagesimo nono datæ; quod forsitan cum illa, quinque libri Annalium dicti Iasonis in Ægyptum missi fuissent; scripserat enim Iason tamquā Iudæ Chronographus, singulis libris, singulorum quinque annorum principatus eius gesta, vsque ad deuictum interfectumque Nicanorem, quod accidit sub finem anni quinti, vt suo loco dicetur: Et hanc reor esse causam, cur Auctor lib. 2. Machab. qui cap. 2. ver. 24. prófitetur se esse dicti Iasonis Breuiatorem, nihil egit de obitu Iudæ; qui circa initia anni sexti contigit, vt sub anno mundi 3894. num. 1. videbimus.

Cur Auctor 2. lib. Machab. dictarum litterarum meminerit.

12 Eodem quoque circiter anno, vt ex dictis sub anno mundi proxime allegando, inferri potest, probabile est Oniam illum Simonis Iudæorum olim Pontificis filium, qui alias in Ægyptum transfugerat, & de quo nos sub anno mundi 3850. num. 5. & 6. latè disseruimus, absoluisse templi sui structuram, quam prius de Ptolemæi Epiphanis licentia in regione Heliopolitana inchoatam, mox ex causa a nobis sub prædicto mundi anno adducta, intermissam, postea sub Ptolemæo Philometore reasumpserat, & persequi denuo cœperat, quemadmodum sub anno mundi 3873. num. 2. dictum est.

Onias perficit in Aegypto templum suum.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3893.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 447.

1 ANNO regni Græcorū centesimo quinquagesimo primo, qui erat centesimus quinquagesimus Chaldaico more putatus, vt sæpe dictum est, & apparet in tabulis; nempe post triennij tempus, vt dicitur 2. Machab. in principio capitis 14. (quod vel a purgato templo accipi debet, vel si, vt alijs placet, ab obitu Antiochi Epi-

Demetrius occiso Eupatore regnum Asiæ occupat.

Epiphanis.) Certè per Synecdochen intelligendum est, ac si dictum esset, anno tertio) Demetrius huius nominis ij. qui & Soter, filius Seleuci, fratris præfati Antioch Epiphanis; cui adhuc puero, & patre orbato, idem Antiochus regnum surripuerat; cum esset Romæ obses, & cognita morte Antiochi, arderet desiderio recuperandi regnum patris sui; vt primum animaduertit se, tacito iudicio, non dimitti a Senatu quod tutius videretur Romanis, regnum Asiæ teneri ab Eupatore pupillo, quàm a Demetrio viro; specie venandi, ab vrbe profectus (quemadmodum describit Iustinus in calce lib. 34.) Ostiæ tacitus, nauem conscendens in Syriam delatus est. Ascendit igitur primo cum paucis viris, nimirum fugæ comitibus, in ciuitatem maritimam; vbi singulari omnium fauore exceptus, regnare cœpit, confluentibus vndique ad ipsum populis, ac pro legitimo eorum rege ipsum alacriter acceptantibus. Dein cum multitudine valida, & nauibus per portum Tripolis ingressus; occupauit loca ad regni acquisitionem magis opportuna. Cumque obtinuisset regiones illas aduersus Antiochum Eupatorem, & Ducem eius Lysiam; ingressusque esset regnum patrum suorum; Ecce Antiochus, & Lysias, a proprio exercitu comprehensi, ad regem Demetrium perducebantur; at ille, re cognita, indicauit nolle se illos superstites intueri: Quare illis occisis, vltro sese tradidit exercitus Demetrio, qui deinceps sine vlla suorum contradictione, sedere cœpit in solio regni sui. 1. Machab. cap. 7. versic. 1. vsque ad 5. & 2. Machab. cap. 14. ver. 1. & 2. Et Iosephus 12. Antiq. cap. 16.

2 His in Iudæa cognitis, continuo surrexerunt viri iniqui ex Israel, quorum Dux erat Alcimus, qui aliàs, nimirum regnante Antiocho Epiphane, Menelao vel Lysimacho (vt sub anno mundi 3883. nu. 2. declaratum est) in pontificatum successerat, & postea in idolorum cultu coinquinatus, merito a Machabæis de illa dignitate deiectus fuerat. Hic cupiens pontificatum denuo obtinere; nec aliter se voti compotem fieri posse aduertens, nisi nouo regi infensos faceret Machabæos; hoc eodem anno (qui iuxta sub anno mundi 3742. num. 4. & 5. tradita) si Iudaico more numeretur, erat centesimus quinquagesimus primus, Chaldaico autem, centesimus quinquagesimus, vt etiam apparet in tabulis: Venit ad Demetrium regem; obtulitque ei munera quædam aurea, quæ de templo sublata esse videbantur: mox opportunam nactus occasionem, Iudæos Machabæum sequentes, & illos inprimis qui dicebantur Assidæi, quorum caput erat Iudas, & quorum opera pontificatus ad Machabæos transierat; accusauit regi, tamquam regni perturbatores, ac bellorum seditionumq; auctores, pariterque amicorum regis exterminatores. Quibus commotus rex, Alcimo pontificatum detulit; & misit cum eo vnum de Ducibus suis nomine Bacchidem in Iudæam, qui pariter venientes cum exercitu magno, callidè miserunt nuncios pacis ad Iudam. Erat autem iste Alcimus non a genere Sacerdotali alienus (vt nescio quomodo deceptus putauit S. Augustinus libr. 18. de Ciuit. cap. 45.) sed de stirpe Aaron, vt manifestè traditur 1. Machab. cap. 7. ver. 14. Quamobrem multi ex Iudæis, & præsertim Scribæ, nec non ipsi quoque Assidæi, audientes venire Pontificem de stirpe Aaron, qui iureiurando affirmabat, se neque ipsis, neque ipsorum amicis, mali quicquam illaturum; nimis creduli, facile ei adhæserunt: sed non multo post, visa immani suorum occisione ab eodem impiè perpetrata; sero tandem resipuerunt. Non sic Iudas & fratres eius; qui videntes Bacchidem, & Alcimum cum valido exercitu appropinquare; non se crediderunt eis. Bacchides ergo cum Alcimum in possessionem pontificatus induxisset, & quosdam de populo mactasset, atque in puteum proiecisset, castra mouit ab Ierusalem in Bethzecha, & tradita parte exercitus Alcimo, commissaque ei Iudææ cura, ipse rediit ad regem, ratus Iudææ rebus iam satis esse prouisum. At verò Alcimus, ad quem omnes quoque populi perturbatores cõuenerant; multa per ipsos mala faciebat in Israel: Quamobrem exiens Iudas, vindictam sumebat de illis; & demum vsque adeo præualuit, vt coactus sit denuo Alcimus adire regem, eumque aduersus Iudam amplius inflammare: qui confestim nouum exercitum, & Nicanorem Ducem misit cum Alcimo in Iudæam, 1 Machab. ca. 7. ver. 5. vsque ad 27. Erat autem Nicanor amicorum regis carissimus, simulatque fidissimus: nam & Romæ fugienti comes fuerat, vt asserit Iosephus 12. Antiq. c. 17. Ex quo patet diuersum fuisse ab illo Nicanore, cuius sub anno mundi 3889. num. 4. & 5. meminimus.

Alcimus malis artibus a Demetrio rege obtinet Pontificatum.

De duplici Nicanoris in Iudaã aduentu.

Verum hic quod attinet ad memoratam Nicanoris missionem; videtur necessario 3
fateri oportere, ipsum Nicanorem bis in Iudæam venisse: nam quæ de eius aduentu referuntur 1. Machab. cap. 7. ver. 26. vsque ad 39. valde discrepant ab his, quæ de eadem re legimus 2. Machab. cap. 14. ver. 12. vsque ad 37. quemadmodum legenti, & vtraque loca simul accurate conferenti constare poterit: Nec videtur conuenienter supponi posse, vnum eundemque vtrobique describi eiusdem Nicanoris in Iudæam aduentum: quia si dixerimus ipsum primo quidem tentasse Iudam dolo intercipere; mox verò sincerè cum eo fœdus iniisse; obstat quod, vt dicitur 1. Machab. c. 7. ver. 30. Iudas, ex quo cognouit sibi parari insidias, noluit amplius videre faciem Nicanoris. Neque è conuerso dicere possumus, Nicanorem primo sine vlla fraude pacem composuisse cum Iuda; Deinde ad eundem, & ad fratres eius misisse cum dolo verbis pacificis dicens: non sit pugna inter me & vos; quemadmodum traditur 1. Machab. cap. 7. ver. 27. & 28. quia ex eodem loco patet, id contigisse, quando veniebat Nicanor cum exercitu magno in Iudæam; & scimus quod inita pace, aliquandiu se se inuicem dilexerunt Iudas, & Nicanor; vt paulo post dicemus; quare implicaret dicere, statim post fœdus, intercessisse fraudem. Huc accedit, quod necessarium videtur, Nicanorem bis iurasse templum se euersurum nisi tradidissent Iudã; primo quãdo se abscondit Iudas, & interrogati Sacerdotes protestabantur se nescire vbi esset; & nondum aperto bello decertare cœperant inter se Nicanor, & Iudas, 2. Machab. cap. 14. ver. 31. vsque ad 34. Deinde post primam Iudæ victoriam, quando Nicanor, non solum Iudam sed & exercitum eius, sibi tradi prætendebat, 1. Machab. capit. 7. ver. 32. vsque ad 36. Igitur, vt diximus, oportet duplicem Nicanoris profectionẽ cum exercitu in Iudæam ponere: Et primam quidem describi in 2. Machab. lib. Alteram verò in primo. Et inter vtramque non modicum temporis intercessisse; Siquidem interim Iudas hortatu Nicanoris duxit vxorem, & liberorum propagationi vacabat, & ex corde ab eodem Nicanore diligebatur, quemadmodum ex consequentibus apparebit.

Memorata Nicanoris historia ordinatè traditur.

Vt ergo totam hanc historiam, ex vtrisque citatis Machab. locis, ritè ordinemus; 4
dicendum est, quod missus prima vice Nicanor a rege in Iudæam; Iudæi audito eius aduentu, post preces coram Domino, de more, fusas; imperante Iuda conuenerunt ad quoddam castellum nomine Dessau; vnde Simon frater Iudæ cum militum manu generosè occurrens hostibus, contritus est repentino aduersariorum aduentu: verũtamen, id non obstante, Nicanor audiens virtutem Iudæ, & comitum eius; & veritus pugnare cum eis, tentauit per legatos pacificè res componere; & tandem icto fœdere, ac dimissis vtrinque exercitibus, morabatur Nicanor Ierosolymis, nihil inique agens; & Iudam ex animo diligens; quem etiam vxorem ducere & filios procreare suasit. Post plures autem, vt arbitror menses, Alcimus iniquè ferens eorum amicitias, tertio ad regem profectus; & falsis quibusdam criminationibus, illas regi suspectas reddidit; eundemque regem impulit, Nicanori per litteras mandare, vt Machabæum quantocyus vinctum ad se transmittendum curaret: quod grauiter tulit Nicanor; & ægrè admodum ad id præstandum adducebatur; ne videretur amicum fallere & insontem supplicio tradere: Verumtamen quoniam iussio regis vrgebat, cui resistere nullo modo poterat; quærebat opportunitatem, qua illum commode, & absque tumultu capere posset; nec interim, præ interna animi perturbatione, pristinam ei comitatem exhibere valuit. Itaque rem præsentiens Iudas, tempestiuè cum paucis se ab ipso occultat: Quare iratus Nicanor, coram Sacerdotibus extensa ad templum manu, iurat se illum, si non ei Iudam prodant, exterminaturum; Illi verò se se excusantes, quod nescirent vbi esset, manus protendebant in cælum, sedulo Dominum deprecantes, vt templum illud in æternum protegeret atque seruaret. Vt autem vidit Nicanor se fortiter a Iuda præuentum, ac spe sua frustratum, nec iam posse, nisi aperto marte, & validis admodum viribus voti compotem fieri; abijt, vt arbitror, ad regem; tũ vt se de criminibus sibi ab Alcimo obiectis, præsens purgaret; tum etiam, vt exercitum sibi denuo compararet, quo posset Iudæ viribus fractis, ipsum capere, & ad regem, vt ei imperatum fuerat, transmittere; nam copias quas primo in Iudæã duxerat, quemadmodum dictum est, iam dimiserat. Cum itaque venisset secundo Nicanor in Iudæam cum exercitu magno; misit ad Iudam, & ad fratres eius in dolo,

Nicanor iurat templum se exterminaturũ.

ver-

verbis pacificis dicens: non sit pugna inter me & vos, veniam cum viris paucis, vt videam facies vestras &c. verum vbi Iudas aduertit, in priuato illo conuentu, clam sibi paratas esse insidias, prouidè dilapsus a Nicanore; noluit amplius videre faciē eius, neque eum denuo auscultare. Quamobrem coactus est Nicanor, aperto dein ceps bello illum persequi. Et primo quidem commisit cum eo iuxta oppidum, quod olim Capharsalama, postmodum verò Antipatrida dictum est, inter Diospolim, quæ prius Lydda dicebatur, & Cæsaream situm, ab Ioppe distans stadijs centum quinquaginta, ad orientem: vbi de Nicanoris exercitu ceciderunt viri ferè quinque millia; & ipse Nicanor cum reliquis copijs Ierosolymam se recepit, veritus ne illa vrbs Iudææ caput, ad Iudæ partes deficeret; & vt ibidem quoque commodius exercitū reficere; ac denuo è Syria conuocatos, expectare valeret.

5 Interea Nicanor, vt odium quo Iudæos, communi præsertim boni zelatores, prosequebatur, ostenderet; delatum sibi vnum de senioribus magnæ in populo existimationis virum, quod quia Antiochenæ persecutionis tempore religionem ipse non solum fortiter conseruasset, verum etiam nutantes præclaro exemplo suo admodum confirmasset; communiter pater Iudæorum seu pater patriæ diceretur: hunc cōprehendere statuit; ratus illo sublato, seu mulctato, maximum ceteris timorem incussum iri. Itaque missis ad domum Raziæ, (hoc enim illi nomen erat) quingentis militibus; ille confestim, ianuis occlusis, fortiter se tuebatur. Verumtamen, vt iam se militum manus effugere non posse aduertit; animo inuictus, gladio se transuerberauit: Videns autem quod ex vulnere sibimet inflicto, non statim mortuus esset, de muro se præcipitem dedit; & cum adhuc spiraret, animo accensus, surrexit de terra, & vndique fluens sanguine, cursu concito, turbam pertransijt, atque quandam supra petram stans, intestina sibi de saucio ventre profluentia, incredibili cordis fortitudine, vtraque manu in turbas proijciens, inuocabat Deum, vt ea illi iterum redderet. 2. Machab. cap. 14. ver. 37. vsque ad finem capitis. *Mirandū Raziæ facinus.*

6 Sanè hoc factum Raziæ (secluso particulari aliquo Dei instinctu, eidem tunc forte ad hostium confusionem, quemadmodum olim Samsoni, & postea S. Apolloniæ, & alijs Sanctis singulariter inspirato, de quo tamē, quod attinet ad dictum Raziā nihil certi habemus) non est laudabile, neque imitandum. Nam homo non est Dominus suæ vitæ; & S. Thomas 2. 2. quæst. 64. art. 5. docet: non licere homini seipsum interimere; quia, inquit, est contra naturalem hominis inclinationem; & contra charitatem, qua quisque tenetur diligere se ipsum; & contra communitatem, cuius quilibet homo est pars; & denique contra ipsum Deum; qui nobis auctor est vitæ, & solus potest occidere & viuificare. Hanc eandem sententiam tradiderat, pluribusque confirmauerat S. Augustinus lib. 1. de Ciuit. cap. 17. vsque ad 28. Vbi specialiter in fine capitis 21. dat regulam communiter postea receptam, & in decreto cau. 23. qu. 5. can. si non licet registratam, in hæc verba: His igitur exceptis, quos, vel lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi iubet; quisquis hominem, vel se ipsum, vel quemlibet occiderit; homicidij crimine innectitur. Et cap. 26. post multa, rem hisce verbis concludit: Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus est, vt possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit. Et deniq; cap. 27. cum probasset etiam propter declinationem peccati, nefas esse se occidere; subiungit: Nam si hoc sponte faciendi vlla causa iusta esse posset; proculdubio, iustior quàm ista nō esset: quia verò nec ista est, ergo nulla est. Merito igitur idem S. Doctor lib. de Hæresibus, hæresi 69. inter alios Hæreticos connumerat etiam quosdam de secta Donatistarum, qui Circuncelliones dicebantur, ac se ipsos varijs modis interficiebant, aliosque ad idem faciendum sollicitabant: ad quos videtur ipse Sanctus allusisse tractat. 51. in Ioan. sub medium, vbi ait: quod quidam maligni atque peruersi homines, & in se ipsos crudeliores, & sceleratiores homicidæ, flammis se donant, aquis se præfocant, præcipitio se collidunt, & pereunt. Contra quorum

Quod nemini licet se ipsum interimere.

In Hæreticos se ipsos interimentes.

rum vesaniam, exicialemque, ac diabolicam doctrinam, late etiam disputat in epistola 61. quæ directa est Dulcitio Tribuno, & lib. 2. cap. 23. contra epistolam Gaudentij. Et hæc obiter hic sint dicta; ne forte quis Raziæ exemplum, in sacris libris positum putaret, ad confirmanda atque autenticanda quorundam gentilium fortia, quæ vocant, facta, &, quæ tamquam a sola animi magnitudine profecta, ab Ethnicis celebrari valde solent, nimirum Catonis, Lucretiæ, & aliorum, qui ne in manus persequentium deuenirent, aut ne quid humilius in hominum oculis pati viderentur; vltro se ipsos occidere maluerunt. Quæ res longe admodum abest a sacri textus intentione; cuius vox est Ecclesiastici cap. 2. ver. 4. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum; homines verò receptibiles in camino humiliationis.] Et quemadmodum certum est Samsonem, vt ait S. Augustinus lib. 1. de Ciuit. capit. 21. non aliter excusari, quod se ipsum cum alijs ruina domus oppresserit; nisi quia spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat: ita de alijs Sanctis dicendum videtur, & forte etiam de dicto Razia (si tamen ipse quoque laudabiliter se necauit, vt quidam recentiores existimant.) Vnde de Ethnicis, qui non Deo clam iubente, sed superbia palam suadente, se ipsos interemerunt; constat eos nequiter ac temerè sibi manus iniecisse; ac propterea non commendatione, aut imitatione dignos esse; sed potius qui ab omnibus reprobari, probro haberi, & studiosè caueri debeant. Sed iam ad institutum, nostra recurrat oratio.

Exempla Ethicorum qui se ipsos interemerunt, abominanda.

Post hæc ascendit Nicanor in eam partem montis Sion, in qua erat templum, & 7
occurrunt ei Sacerdotes salutantes eum, ostendentesque ei holocausta, quæ pro salute regis offerrebantur Domino: At ille irridens spreuit eos, & polluit; iterumque superbè admodum atque iram euomens iurauit, se in reditu de bello ad quod ire intendebat, templum illud euersurum, nisi traditus ei foret Iudas, & exercitus eius; & continuo inde exijt indignatione plenus. Sacerdotes autem reuersi ad faciem altaris, & templi, cœperunt cum fletu tum pro continua eiusdem templi protectione; tum etiam pro iusta blasphemiæ Nicanoris vltione, Dominum deprecari. Profectus deinde Nicanor cum exercitu suo ab Ierusalem, venit in Bethoron; Vbi nouas è Syria aduentantes sibi copias adiunxit. Vt autem comperit Iudam esse in ditione Samariæ, hoc est in Adarsa, cum tribus millibus dumtaxat viris; cogitauit aggredi eum die sabbati; neque ab impio eiusmodi consilio (quantumuis Iudæi qui ipsum sequebantur, maiori qua poterant instantia illum deducere conarentur) desistere volebat; tametsi tandem id perficere non potuerit. Iudas verò videns sibi aduersus grandem hostium multitudinem, cum paucis fore dimicandum; instructo exercitu, hortabatur suos ne hostes formidarent, vtpote qui propter eorum fallacias, periuria, & blasphemias Deo essent odibiles; sed magis mirabilium memores essent operũ, quæ alias Dominus pro populo suo fecerat, sperarentque ab Omnipotente victoriam: quam etiam admirabili quadam visione sibi per somnium mirabiliter ostensa, confirmauit, narrans: Apparuisse sibi sanctos viros, Oniam scilicet, qui ante Iasonem immediatè Pontifex fuerat, & Ieremiam Prophetam: quorum primus de altero dicebat: Hic est fratrum amator, & populi Israel. Hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate. Alter verò, nimirum Ieremias, extendens dexteram, dedit ipsi Iudæ gladium aureum dicens: Accipe sanctum gladium, munus a Deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel. Quibus sermonibus Iudas lætificauit valde erexitque suorum animos, atque ad pugnandum cum tanta hostium multitudine, tamquam de victoria securos, mirabiliter accendit. Appropinquantibus autem hostibus, vt vidit Machabæus ingentes ipsorum copias optimè ordinatas, equitesque, & Elephantos opportunis locis dispositos; & varium armorum apparatum, ac bestiarum ferocitatem; nihil territus, sed eleuatis in cælum manibus, precatus est Dominum; vt quemadmodum olim per sanctum Angelum suum blasphemi Senacheribi exercitum, tametsi numerosissimum, atque fortissimum, prostrauerat: ita nunc aduersus Nicanorem pariter blasphemum agere ne recusaret. Quibus dictis, alacriter cum hoste congressus; ac manu pugnans, mente que orans, Deo bene iuuante, præualuit, contritis non minus triginta quinque millibus virorum, & Duce eorum Nicanore: cuius caput, & dexteram, quam nefariè bis contra sanctam domũ extenderat,

Nicanor 2. minatur templũ se euersurum.

Proficiscitur cum exercitu contra Iudam.

Iudas suos excitat ad pugnã contra Nicanorem.

Pugnat feliciter, & caput, manumq; Nicanoris secum fert in Ierusalem.

cum

cum humero abscissam, post collecta hostium spolia, tulit Iudas in Ierusalem, ostenditque populo, & Sacerdotibus: mox blasphemi linguam iussit minutatim scissam dari auibus; manum verò contra templum, & caput in summa arce suspendi, in signũ omnibus conspicuum diuini erga Iudæos auxilij euidentissimum. Agentes autem diem illum in lætitia, & benedicentes Dominos communi omnium consilio, & consensu decretum est, felicissimum illum victoriæ diem, qui fuit decimus tertius mensis Adar, in memoriam tanti beneficij a Deo accepti, quotannis deinceps ritu sollẽni fore celebrandum. Et hoc festum voce quadam Syriaca significatur, quæ latinè sonat Pridie Mardochæi: quia immediatè ante festum olim a Mardochæo institutũ celebrabatur. Et hic explicit 2. lib. Machabæorum historia; in cuius postremo capite, & 1. Machab. cap. 7. & apud Iosephum 12. Antiq. cap. 17. hæc quæ hoc numero breuiter perstrinximus, latius tradita reperiuntur.

Institutio festi ob victum Nicanorem.

8 Non multo post hæc, oportet Iasonẽ illum qui 2. Mach. c. 1. ver. 7. memoratur, recessisse de terra sancta, & regno Iudææ; post cuius discessũ, vt ibidem dicitur; Iudæis per aliquot deinceps annos, nempe vsq; ad annum regni Græcorũ centesimũ sexagesimum nonum inclusiuè, multa mala superuenerunt, videlicet interitus Iudæ, & postea etiam Ionathæ fratris sui, & aliæ pariter calamitates, de quibus infra suis locis dicetur; sed postea succedente in principatũ Simone, res Iudæorum Deo adiuuante, rursum erigi ac bene prouehi cœperunt, vt breuiter tangitur cap. Machab. citato ver. 8. Puto autem memoratum Iasonem eundem esse cũ eo, cuius eiusdem libri Auctor meminit cap. 2. ver. 24. vbi dicit eum fuisse Cyrenæum, & acta Iudæ Machabæi, quinque libris a se conscripta edidisse; verum quia sub anno mundi 3296. numero 1. duplicem fuisse Cyrenem, diximus, alteram in Africa, & in Asia alteram; vtrum iste Iason, aut eius parentes, licet Iudæi genere, ex Cyrene Africana, an ex Asiatica essent, hactenus incompertum habemus. Hunc ergo Iasonem hoc circiter tempore, nescio quamobrem, credimus, relicta Iudęa, in qua prædictos Annales scripserat, rediisse ad vrbem Cyrenem in qua forte natus, vel etiam educatus, aut certe olim habitauerant parentes eius, vnde & ipse cognomen acceperat: Et hanc eius de Iudæa discessionem reor fuisse in causa, quod vt sub præcedenti anno mundi numero vndecimo diximus, ipse nihil scripserit de obitu Iudæ, qui in annum sequentem incidit.

Iason Iudæ Chronista a Iudæa discedit.

9 Post memoratam de Nicanore, Machabæi victoriam, quieuit aliquantisper Iudæa a prælijs, ipso Iuda interim dominante: Qui audiens Romanorum potentiam indies magis ac magis Deo fauente augescentem; & eorundem facilitatem in aquiescendo omnibus, quæ postulabantur ab eis; & in admittendo quoscunque volentes cum eis iungere amicitias; & intelligens sibi admodum conducere ad firmandum imperium suum, & vt auferre posset ab Israele iugum Græcorum, cum ipsis Romanis mutui auxilij, & societatis fœdus inire; statuit quantocyus id procurare. Quamobrem misit Eupolemum, & Iasonem legatos; qui cum venissent Romam facile a Senatu, populoque Romano societatis atque initi fœderis rescriptum in tabulis æreis obtinuerunt; & litteras insuper Demetrio Asiæ regi, ne deinceps vllatenus molestare auderet Iudæos; alioqui a Romanis bellum terra marique, sine mora expectaret, 1. Machab. capitulo octauo per totum; Vbi etiam memorati rescripti, litterarumque exemplaria registrata habentur. De hoc fœdere agit etiam Iosephus 12. Antiq. cap. 17. prope finem capitis.

Iudas mittit Romam legatos pro ineunda societate.

10 Non me latet hic, Rupertum lib. 10. De victoria verbi Dei cap. vlt. & alios ipsum secutos, existimasse Iudam, & fratres eius, Ionathan, & Simonem, iccirco postea morte violenta cadere diuinitus esse permissos; quod cum Romanis, qui erant idololatræ fœdera iungere non dubitassent; quamuis non ideo eos æterna felicitate priuatos crediderit; quia, inquit, si quid pulueris inde contraxerunt, cita ipsorum morte deletum est: Verumtamen, multa sunt, quæ ipsos in hac fœderis percussione nihil deliquisse, possunt ostendere. Nam certum est, quod idololatrarum auxilio, non contra aliquos veri Dei cultores; sed aduersus alios idololatras; & ad propriæ vitæ, natorum, vxorum, & quod omnium caput est, veræ religionis defensionem, vtebantur; & nihilominus spem suam, in ope diuina magis, quam in humana, repo-

Ruperti opinio de Machabæis refutatur.

sitam habebant: Sed nec scriptura sacra quicquam vel minimum innuit, quo eos dicta de causa perijsse suspicandum sit; nec eosdem, ea de re, vspiam reprehendit. Huc accedit rationi etiam esse consonum, & veluti ab ipsa natura, homini insitum; humana quoque præsidia ad sui, suorumque tutelam, diuinis adiungere; ne Dominum tentare velle videamur, & absque necessitate ab ipso temere miracula expectare. Et denique non desunt in sacris scripturis alia eiusmodi plurima Sanctorum exempla. Nam & Abraham credentium pater, vt legimus Genes. capitulo 14. ver. 13. & 24. fœdus pepigerat cum Aner, Eschol, & Mambre, Chananæis; & eorum auxilio vsus est, contra Chodorlahomor, & reges, qui cum eo abduxerant Lot; vt in calce dicti capitis exprimitur. Et cap. 21. ver. 22. vsque ad finem capitis percussit fœdus cum Abimelech rege Palæstinorum, & Phicol principe exercitus eius. Similiter Isaac, cum eisdem, vt traditur cap. 26. versic. 26. vsque ad 32. Et Iacob cum Laban cap. 31. versic. 44. vsque ad 55. Et alij item post multa tempora, nempe Dauid cum Naas rege Ammonitarum, vt colligitur 2. Reg. cap. 10. ver. 1. & nos sub anno mundi 2974. num. 5. explicauimus; & cum Achis rege Geth 1. Reg. cap. 27. Et rex Asa cum Benadab rege Damasci, 3. Reg. cap. 15. ver. 18. & 19. & alii item, quos pariter scriptura sacra non reprehendit; quia quodammodo coacti cum externis nationibus fœdus inierunt, non quatenus illæ erant idololatræ; sed quatenus, ad hostes a se propellendos illi eos iuuare poterant. Igitur si tot tantisque viris sine vlla Dei offensa id facere licuit; Cur non etiam Machabæis in simili necessitate positis? præsertim cum nulla lege, tale quid facere prohiberentur. Nam quod cauetur Deuter. cap. 7. ver. 2. illis verbis: Non inibis cum eis fœdus &c. non vtique de omnibus Gentibus accipiendum est; sed de his tantum septem, quæ præcedenti versiculo memoratæ fuerant. ad quod forte non aduerterunt contrariæ opinionis sectatores. Quare nullo modo dicendum videtur, Machabæos ob contractam cum Romanis societatem fuisse occisos: quia id potuit vel ob aliquam aliam eorundem culpam, vel etiam diuino aliquo consilio aut prouidentia, sine vlla ipsorum culpa accidisse: alioqui oporteret, etiam Io. Hircanum, morte violenta (quod tamen factum non est) fuisse punitum; quia & ipse cum Romanis fœdus, a patre, ac patruis suis ictum, confirmari curauit, vt nos sub anno mundi 3926. numero primo dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3894.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 448.

Duces regij in Iudæam cum valido exercitu redeunt.

1 ANNO regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo, mense primo (vt dicitur 1. Machab. cap. 9. ver. 3. cum audisset Demetrius rex, cecidisse Nicanorem; & Iudam victorem, dominari Iudææ; rursum misit alium de ducibus suis nomine Bacchidem, cum Alcimo, & cum exercitu valido in Iudæam; qui occupata Masaloth, quæ erat in Arbelis; factaque ibi cæde magna; in eodem mense primo applicuerunt exercitum ad Ierusalem; & cum cognouissent ibi non esse Iudã; Surgentes abierunt in Beream cum viginti millibus peditum, & duobus millibus equitum. Iudas autem posuerat Castra in Laisa, erantque tunc forte cum eo tria tantum millia virorum; quorum plurimi, tanta hostium multitudine perterriti, subtraxerunt se de castris; ita vt relicti sint octingenti duntaxat viri cum Iuda; qui tametsi propterea confractus valde animo esset; nullis tamen suorum precibus ad fugam tunc capiendam adduci potuit: Quinimo (vt Sancti Ambrosij Officiorum libro primo capitulo quadragesimo primo verbis vtar) securior aduersus viginti millia exercitus regis, cum octingentis viris bellum adortus, volentibus his cedere, ne multitu-

titudine opprimerentur; gloriosam magis mortem, quam turpem fugam suasit; ne crimen, inquit, nostræ relinquamus gloriæ. Itaque commisso prælio, cum a primo ortu diei, in vesperam dimicaretur; dextrum cornu, in quo validissimam manum ad uertit hostium, aggressus; facile auertit; sed dum fugientes sequitur; a tergo vulneri locum præbuit. Itaque gloriosiorem triumphis mortem inuenit. hucusque S. Ambrosius. Ceterum Ionathas, & Simon, tulerunt Iudam fratrem suum, & sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in Modin; luxitque eum omnis populus, diebus multis 1. Machab. cap. 9. ver. 1. vsque ad 23. Et apud Iosephum 12. Antiq. cap. 18. & 19. Ex quibus manifestum fit, Iudam Machabæum mortum esse non circa finem (vt sentit Melchior Canus lib. 2. De locis Theologicis cap. 11. ad 4. principale argumentum) sed circa initia huius anni; Qui ferè totus pertinet ad primum ducatus Ionathæ. *Iudas in bello fortiter moritur.*

2 Post Iudæ obitũ, præualuerũt valde viri iniqui in omni Israele; & simul exorta fame magna, compulsa est omnis regio, tradere se Bacchidi; ipse verò statim constituit viros impios regionis præfectos; qui diligenter perscrutabãtur amicos Iudę, quos illudebant, adducebantque ad Bacchidem; vt de illis vindictam sumeret. Et eisdem temporibus puto factam fuisse illam portæ seu portarum (subintellige templi) conflagrationem; & largam illam innoxij sanguinis effusionem, quæ breuiter tangitur 2. Machab. cap. 1. ver. 8. accidisseque Iudaico populo (vt sub præcedenti anno mundi num. 8. notauimus) alias calamitates, quas consequenter memorabimus; quamquam hæc quæ modo relata est (ipsomet sacro textu attestante) fuerit vna de maximis tribulationibus, quæ Iudæis vnquam acciderit, ex quo inter ipsos prophetia cessauerat siue (vt ait Iosephus) post captiuitatem Babylonicam. 1. Machab. cap. 9. ver. 23. vsque ad 28. & Iosephus 13. Antiq. cap. 1. *Viri iniqui in Iudæa præualent, & boni valde affliguntur.*

3 Per eadem tempora congregati omnes amici Iudæ, elegerunt pro eo Ionathan sibi in principem, ac belli Ducem. Vt autem cognouit Bacchides, quod Ionathas loco Iudæ fratris sui suscepisset principatum; quærebat occidere eum; At ille id præsentiens confestim aufugit cum suis in desertum Thecuæ, ad aquas lacus Asphar. Quod cum audisset Bacchides, venit ipse cum toto exercitu quærere eum die sabbati. Accidit autem interea, vt Ionathas, qui se præparare satagebat aduersus Bacchidem; miserit Ioannem fratrem suum rogare Nabuthæos, vt commodarent ei apparatum suum bellicum, nimirum equos, & arma, atque huiusmodi. Id dum Ioannes impigre exequitur; Ecce inopinato quodam euentu, a filijs Iambri subito inuasus, captus, & cum suis occisus est. Verum non multo post, ijdem filij Iambri debitas sceleris pœnas dederunt. Nam cum ducerent spõsam, magni cuiusdam principis filiam, cum commitatu, & ambitione magna; surgentes repente de insidijs, Ionathas, & Simon cum suis, occiderunt eos; & tulerunt spolia & arma eorum; quibus instructi & roborati, redierunt ad ripam Iordanis; quo cum peruenisset Bacchides cum exercitu suo, hortatus est Ionathas suos ad pugnam; & impetu facto percussit de exercitu Bacchidis mille viros; atque ita repulsis hostibus, ipse, & qui cum eo erant transnatato Iordane, ad tutiora loca se se receperunt. Veritus autem Ionathan Bacchides reuersus est in Ierusalem; & curauit munire arcem, & ciuitates Iudææ; & accipere a principibus regionis, ne ab ipso deficerent, filios obsides, eosdemque in arce Ierosolymitana inclusos custodire. 1. Machab. cap. 9. ver. 28. vsque ad 54. & apud Iosephum 13. Antiq. cap. 1. *Ionathas eligitur in Ducem, & fugit in desertum.* *Ioannes a filijs Iambri occiditur de quibus Ionathas vltionem capit.* *Ionathas percusso Bacchidis exercitu recipit se trans Iordanem.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3895.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 449.

1 ANNO centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo, cœpit Alcimus destruere muros domus Domini; sed miro Dei iudicio, dissolutus paralisi, & *Alcimus cũ cœpisset destrue*

ve muros domus Domini mortuus est.

amissa voce, mortuus est cum ingenti tormento; & sic impedita sunt pessima consilia & opera eius. Quo defuncto, reuersus est Bacchides ad regem; & siluit a bellis terra Iuda annis duobus. 1. Machab. ca.9. ver.54. vsque ad 58. Ex quibus patet hallucinari Iosephum, qui 12. Antiq. cap.17. scribit Alcimum obijsse ante Iudam; & ipsum Iudam eidem Alcimo, communibus populi suffragijs, in pontificatū successisse; cum è contrario ex allegatis sacræ scripturæ locis, a pertè constet: Alcimum ipsi Iudæ anno vno integro superuixisse.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3897.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 451.

Bacchides frustra tentat cōprehendere Ionathan.

ANNO regni Græcorum circiter quinquagesimo quinto concitauerunt denuo iniqui Bacchidem, vt veniret cum exercitu in Iudæam contra Ionathā, & suos habitantes confidenter, & sine vlla incursus hostium suspicione. Porrò Bacchides instructo in Syria exercitu, antequam in Iudæam veniret; ratus incautum facilius parua ac repentina manu posse deprehendi; scripsit ad suos in Iudæa existentes; vt improuidum celeri validaque, & clandestina incursione, comprehendere tentarent: Sed, Deo suos protegente, incassum illis eorum molimina cesserunt. Nam Ionathas, re cognita, fortiter præuenit eos, & comprehensis quinquaginta insidiarum Auctoribus, omnes interfecit; secessitque cum suis in desertum in Bethbessen; & extruxit ruinas eius; muniuitque se suosque ibi. Quamobrem iratus Bacchides, venit iterum cum exercitu in Iudæam; paratisque machinis, nitebatur expugnare Bethbessen: At verò Ionathas, relicto ibidem Simone fratre suo cum parte exercitus; Ipse clam cum reliqua egressus, cœpit subitas in hostem excursiones, cædesque facere, indiesque magis proficere, & exturbare Bacchidem ab expugnatione oppidi: Et similiter Simon frater eius, de munitione subito exiens, succendebat oppugnantium machinas, repellebatque fortiter hostes: Atque ita iste de intus egrediens; Ille verò de foris frequenter aduenien s, affligebant Bacchidem valde; & consilia, congressiones, molitionesque eius, reddebant innanes. Itaque cum diu multumque frustra laborasset Bacchides, de loci expugnatione desperans, conuersa indignatione contra eos, qui illum ad eam impulerant; occidit ex eis plurimos; & cogitabat quomodo posset, sine ignominia, obsidionem soluere, & redire in regionem suam. Quod vt aduertit Ionathas, missis ad eum legatis, pacem honestis conditionibus petebat; quas ille libenter accepit. Et redditis vtrinque captiuis, paceque composita, ac iuramento firmata, reuersus est Bacchides ad regem; nec vltra amplius in Iudæam redijt. Ionathas autem deinceps pacificè habitauit in Machmas; & ibi iudicabat Israelem; ac seuerè admodum in diuini cultus desertores animaduertens, exterminabat impios ex Israel. 1. Machab. cap.9. ver.58. vsque ad finem capitis, & apud Iosephum 13. Antiq. capitulo primo, & secundo. 1

Non valens praualere Ionatha cum eo pacem componit.

Ionathas iudicat populum in Machmas.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3902.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 456.

1 ANNO regni Græcorum sexagesimo supra centesimum, Alexander cognomine Veles, vt ait Iosephus 13. Antiq. c. 8. versus finem: Siue Balas, vt est apud Strabonem lib. 16. Antiochi filius qui cognominatus est Nobilis, occupata Ptolomaide, regnare cœpit ibi. Hunc Alexandrum Lyranus, & Carthusianus super 1. Machab. cap. 10. putant fuisse filium Eupatoris, & ipsum quoque (quemadmodum auus eius) appellatum fuisse Nobilem: At Iosephus 13. Antiq. cap. 3. aperte dicit eundem Alexandrum fuisse filium Antiochi Epiphanis; & consequenter non filium, sed fratrem Eupatoris natu minorem; Et ratio temporum id comprobare videtur. Nam si Eupator, anno regni Græcorum centesimo quadragesimo nono, erat nouennis quando successit patri in regnum, vt nos sub anno mundi 3891. nu. 2. & 3. probauimus; Quomodo potuit habere filium tantæ ætatis, qui anno eiusdem regni Græcorum centesimo sexagesimo, aptus esset inuadere, & vi obtinere regnum Syriæ iam a Demetrio occupatum? Multo igitur probabilius videtur, hunc Alexandrum fuisse fratrem, quam filium Eupatoris; Si tamen re vera fuit de familia Seleucidarum. Nam Appianus Alexandrinus, sub finem lib. De Bellis Syriacis, de hoc Alexandro ita scribit: Quidam Alexander falso in Seleucidarum gentem se ingerẽs; quem Ptolemæus Ægypti rex fouebat, odio Demetrij; connitentibus Ægyptijs, Demetrium regno expulit. Iustinus autem lib. 35. Clarius rem explicat dicens: quod Antiochenses, adiuuantibus & Ptolemæo rege Aegypti, & Attalo rege Asiæ, & Ariarathe rege Cappadociæ, bello a Demetrio lacessitis; subornarunt Prompalum quẽdam sortis extremæ iuuenem; qui Syriæ velut paternum regnum armis repeteret; & ne quid contumeliæ deesset, nomen ei Alexandri inditur; genitusque ab Antiocho rege dicitur. Tantum odium Demetrij apud omnes erat, vt æmulo eius, non vires regiæ tantum, verum etiam generis nobilitas, consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander admirabili varietate rerum, pristinarum sordium oblitus, totius ferme orientis viribus succinctus, bellum Demetrio infert. sic Iustinus. Eandem sententiam de isto Alexandro sequuntur Sabellicus æneade 5. lib. 8. & alij. Quæ si vera est; oportet scripturam sacram, quando ipsum appellat Antiochi filium, esse intelligendam, iuxta communem ferè omnium opinionem; nimirum prout communiter putabatur, & ipse putari volebat. Sed quicquid sit de huius Alexandri genere, illud certum est; quod vt audiuit Demetrius præfatum Alexandrum regnare in Ptolemaide, festinauit congregare exercitũ, vt obuiã iret ipsi Alexandro. Et, vt præoccuparet reddere Ionatham sibi amicum, & belli adiutorem; multa eidem vltro regia liberalitate concessit; nempe facultatem congregandi exercitum, & arma fabricandi; ipsumque regis socium declarauit; ac iussit eidem reddi obsides; nimirum Iudæorum principum filios, quos Bacchides in arce custodiendos tradiderat. Quibus acceptis, confestim Ionathas de Machmas, vbi iam quinquennio resederat, properauit Ierosolymam; legitque epistolas regis coram omni populo, & item ijs qui in arce erant Gentilibus; qui timentes, tradiderunt statim obsides Ionathæ; & ille eos reddidit parentibus suis; cœpitque continuo reficere atque innouare ciuitatem, ac munire montem Sion. Quæ audientes alienigenæ, quos Bacchides in Iudææ munitionibus a se ædificatis disposuerat; paulatim vnus post alterum, illis relictis, abierunt; ijs tantum exceptis, qui custodiebant Bethsuram 1. Machab. cap. 10. versic. 1. vsque ad 15. eadem ferè tradit Iosephus 13. Antiq. cap. 3. & 4.

Quis nam fuerit iste Alexander.

Demetrius festinat ire cõtra Alexandrum. Concedit Ionatha multa priuilegia vt partes suas sequatur.

2 Non multo post Alexander, vt cognouit quæ præstiterat spoponderatque Demetrius Ionathæ, & item agnita virtute bellica eiusdem Ionathæ, & fratrum eius; Scripsit ei & ipse epistolam valde fauorabilem, & missa eidem purpura, & corona aurea, constituit eum summum Sacerdotem, & inter amicos regis voluit recenseri; illud tan-

Alexander, & Demetrius certant pollicitationibus Ionatham in suas partes trahere, & praualet Alexander.

tantummodo postulans ab eo, vt scilicet suas, non Demetrij partes sequeretur. Itaque eodem anno, die decimaquinta mensis septimi, hoc est in die primo ac sollemni Scenopegiæ, induit se Ionathas stola pontificia, & in eo habitu tunc primum visus est ab vniuerso populo; tametsi in eã quoque dignitatẽ statim fratri suo Iudæ defuncto successisset: Congregabat item Ionathas exercitum, & arma omnis generis copiosa. Quæ cum audisset Demetrius rex, veritus ne ad Alexandrum Ionathas declinaret; iterum scripsit ei, & populo Iudæorum, vt ab eis gratiam iniret, litteras multis ac magnis pollicitationibus ac priuilegijs refertas, quemadmodum videre est 1. Machab. cap. 10. ver. 22. vsque ad 46. & apud Iosephum 13. Antiq. cap. 5. quibus enixe precabatur, vt in eius fide permanerent. Sed cum eæ coram Ionatha vniuersoque populo lectæ fuissent; Iudæi ingenium viri agnoscentes, ac memores malorum, quæ ab illo perpessi fuerant; quo maiora erant quæ pollicebantur, eo minorem ei fidem adhibentes; communi consilio decreuerunt, Alexandro potius, quã Demetrio adhærere: Quod & re ipsa deinceps præstiterunt, auxilium illi pro viribus ferentes omnibus diebus vitæ eius.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3903.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 457.

Alexander Demetrium vita ac regno spoliat.

ANNO, vt arbitror, proximo, congregatis hinc inde validis exercitibus, commissum est prælium inter prædictos reges, Alexandrum videlicet, & Demetrium; in quo Demetrius tandem percussus, vita, exercituque, ac regno pariter spoliatus est; cum regnasset annis prope vndecim, vt videre est in tabulis. Iosephus 13. Antiq. in fine capitis 5. vbi accuratius tradit, quomodo iste Demetrius occisus fuerit; ait ipsum obijsse post exactum regni annum vndecimum; sed si hoc anno, qui est regni Græcorum centesimus sexagesimus primus, ipse Demetrius, vt credimus, decessit; vtique oportet ipsum non expleuisse annum regni vndecimum. Nam anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo primo exijt ab vrbe Roma, & regnare cœpit, vt aperte dicitur 1. Machab. c. 8. ver. 1. Reliquit autem iste Demetrius duos filios; quorum natu maior, & ipse sicut, & eius pater, Demetrius nuncupabatur. Vtrosque (quemadmodum notat Iustinus lib. 35.) pater initio belli, prouidè apud hospitem suum Gnidium, cum magno auri pondere, demandauerat; vt & a belli periculis eximerentur, & si ita sors tulisset, vltioni paternæ seruarentur. At verò Alexander, vt ad ipsum redeamus, adepto regno, & tanta elatus prosperitate, non multo post scripsit ad Ptolemæum Philometorem Ægypti regem, nuntians ei, non modo victoriam, quam de Demetrio tulerat, & felicem regni, vt ipse aiebat, paterni, consecutionem: Verum etiam postulans ab eo, dari Cleopatram eius filiam, sibi in vxorem, Quod & facile impetrauit, vt latè traditur 1. Machab. cap. 10. ver. 48. vsque ad 57. & apud Iosephum 13. Antiq. cap. 7. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3904.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 458.

Philometer dat Cleopatrã filiam Alexandro vxorem.

ANNO insequenti qui erat regni Græcorũ cẽtesimus sexagesimus secũdus, vt signanter notatur capite Mach. cit. ver. 57. Ptolemæus Philometer Aegypti rex venit cum Cleopatra eius filia, Ptolemaidam; deditque eam in coniugem Alexandro 1

dro Syriæ regi, qui ibidem eis occurrerat, & ibi celebratæ sunt regales nuptiæ, splẽdore, vt par erat, regio: Ad quas Ionathas quoque ab Alexandro vocatus, & purpura indutus, atque inter primarios eius amicos descriptus, ab vtroque rege, præsertim verò ab Alexandro valde honoratus est; reiectis quibusdam iniquè aduersus eũ interpellantibus. 1. Machab. cap. 10. ver. 57. vsque ad 67. Et Iosephus ibidem.

2 Eodem anno tandem, post multa in senatu Romano præmissa consilia, decretũ est suscipiendum, ac re ipsa susceptum fuit tertium bellum Punicum contra Carthaginenses, vt refert Sigonius in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo quarto, qui concurrit cum eo de quo nunc agimus, quemadmodum videre est in tabulis; & intra quadriennium, ipsius Carthaginis excidio terminatum est, vt suo loco notabimus. *Initium tertij belli Punici.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3907.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 461.

1 ANNO regni Græcorum sexagesimo quinto supra centesimum, vt expressè traditur 1. Machab. cap. 10. ver. 67. Demetrius huius nominis iij. prioris Demetrij ab Alexandro occisi, filius natu maior, de quo sub anno mundi 3903. num. 1. mentionem fecimus; vt primum annos pubertatis egressus est; audita, vt scribit Iustinus lib. 35. Alexandri luxuria, quem insperatæ opes, & alienæ felicitatis ornamenta, velut captiuum inter scortorum greges, desidem in regia tenebant; auxiliantibus Cretensibus, securum ac nihil hostile metuentem, aggreditur. Et hoc est quod loco Machab. proximè adducto breuiter describitur hisce verbis: Venit Demetrius filius Demetrij a Creta in terram patrum suorum. Et audiuit Alexander rex, & cõtristatus est valde; & reuersus est Antiochiam. sic sacer textus: Cui addit Iosephus 13. Antiq. in principio capitis 8. causam profectionis Alexandri de Phœnicia Antiochiam; nimirum vt res suas ante Demetrij aduentum in tuto constitueret; præposito interim Cœlesyriæ Apollonio Dauo. Oportet autem, vt reor, hunc Apolloniũ, & diuersum esse a supra memoratis; & ab Alexandro ad Demetrium defecisse. Nam sacer textus vbi supra, subiungit: quod constituit Demetrius rex Apollonium Ducem, qui præerat Cœlesyriæ; idest qui prius ab Alexandro præpositus fuerat Cœlesyriæ. Porrò iste Apollonius, volens primo aduersus Iudæos Alexandri fautores dimicare; venit magno cum exercitu ad Iamniam; & per nuncios acriter admodum prouocare cœpit Ionathan; qui confestim delectis sibi decem millibus virorum, exijt de Ierusalem: Cui cum occurrisset etiam Simon frater eius in adiutorium, venerunt ad Ioppem vrbem maritimam; quam, cum iam Apollonij præsidio præuentam deprehendissent, cœperunt oppugnare; & coegerunt Ioppitas se eis in deditionem tradere. Vt autem accepit Apollonius, Ioppem occupatam esse a Ionatha; assumptis tribus equitum millibus, & magna peditum multitudine, Azotum se contulit; & inde profectus, lento gradu procedens Ioppem versus, vt primum occurrit ei Ionathas, Is callide relictis retro in insidijs mille equitibus, qui hostem à tergo adorirẽtur; retrocedens traxit Ionathan in planiciem, fretus equitatu suo, in quo spem victoriæ collocarat: Ionathas autem præcognita Apollonij astutia; & dispositis copijs, quæ possent a tergo, & a fronte hostem impetere; insequebatur eum; & tandem Ioppem inter & Azotum commisso prælio, contriuit pariter ac fugauit exercitum Apollonij; & insuper Azotum, ac ciuitates in circuitu eius existentes cepit; easque & tẽplum Dagon cum his qui in eo confugerant, omnes igne succendit, occisis in eo bello octo millibus virorum. Mox veniens Ascalonem, & ab Ascalonitis honorifice admodum exceptus; reuersus est in Ierusalem cum suis, ingenti præda quam de hostibus tulerant, valde ditatis. Quæ cum audisset Alexander rex, adiecit honoribus honestare Ionathan, missa ei fibula aurea, quæ tum consueuerat dari cognatis regũ; *Demetrius iij. tentat occupare regnum Alexandri.* *Apollonius bellat infeliciter contra Ionathan.*

Alexander Ionathan Accaronis Tetrarcham facit. *Carthaginis excidium.*

& insuper Accaronem, eiusque toparchiam, eidem possidendam tradidit 1. Macha. cap. 10. ver. 67. vsque ad finem capitis. Et apud Iosephum 13. Antiq. cap. 8.

Eodē anno, qui erat vrbis sexcētesimus septimus, & quartus ab initio tertij belli 2
Punici, (vt ex sub an. mun. 3904. n. 2. dictis liquido deduci pōt) Scipio Romanorū Consul Carthaginem, quæ aliquandiu fuerat Imperij Romani æmula, expugnatam diruit, funditusque euertit, ac de ipsa triumphauit, & propterea Africani cognomē obtinuit. Rem gestam a pluribus Historicis scriptam, paucis perstringit Sigonius in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis 607. & paucioribus Orosius lib. 4. capite 23. & Eutropius lib. 4. vbi etiam illud addit: quod Carthago septingentesimo anno quam condita erat, deleta est. Sed fallitur. Nam si Carthago annis centum triginta quattuor ante Romam condita est, quemadmodum nos sub anno mundi 3166. num. 1. satis efficaciter probauimus; huic anno vrbis 607. adde annos 134. & efficies summam annorum non septingentorum; sed septingentorum quadraginta, & vnius. Fuit autem hæc vrbs post annos viginti duos ab eius desolatione denuo à Romanis ædificata, vt nos sub anno mundi 3930. num. 4. dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3908.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 462.

ANNO, vt arbitror postero, Ptolemæus Philometer Ægypti rex callidè cogi- 1
tans Alexandri regnum occupare; copiosissimum coegit exercitum; & cum eo venit in Syriam, specie quidem vt Alexandrum Generum suum aduersus Demetriū adiuuaret; re vera autem, vt quod iniquè proposuerat, opere impleret. Itaque in singulis ciuitatibus Ptolemæus rex honorificentissime obuiabatur, excipiebatur, & iussis eius omnes obtemperabant, quemadmodum, de eius aduentu præmonitus, mandauerat Alexander rex; qui tum forte ad impediendas quasdam populorum defectiones, in Ciliciam properauerat, & nihil mali a socero suo suspicabatur. At ille vt quod in eius corde latebat, assequi posset; in vrbibus per quas pertransibat, militum suorum custodias relinquebat. Occurrit autem ei, & Ionathas honoris gratia in Ioppem, & comitatus est eum vsque ad fluuium Eleutherum. Et nihilominus rex, ne se Ionathas ab incœpto præpediret, nihil ausus est ei exprobrare eorum, quæ aduersus ipsum finitimæ gentes detulerant; nimirum de Azoto, & templo Dagon ab eo incensis, ac de cædibus ibidem in bello contra Apollonium factis. Vt verò rex Ptolemæus obtinuit omnes Alexandri ciuitates vsque ad Seleuciam maritimam, misit ad Demetrium legatos, qui agerent cum eo de fœdere inter eos ineundo, promittens tradere ei filiam suam Cleopatram in vxorem: pœnituisse enim se eam dedisse Alexandro; quoniam quæsiuerat ipsum occidere. Igitur firmato fœdere; confestim præfatam tulit ab Alexandro Cleopatram, deditque eam Demetrio coniugem; pariterque se Alexandri hostem declarauit; & ingressus Antiochiam, imposuit sibi duo diademata, Aegypti scilicet, & Asiæ. Quæ cum audisset Alexander; properauit de Cilicia aduersus Ptolemæum; qui occurrens Alexandro in manu valida, fugauit eum in Arabiam; vbi quidam Arabs amputatum Alexandri caput misit Ptolemæo tum forte grauiter ægrotanti; quo viso valde quidem lætatus est Ptolemæus, verumtamen triduo post & ipse iusto Dei iudicio mortuus est; 1. Machab. cap. 11. ver. 1. vsque ad 19. Aduertendum verò hic est, quod Iosephus 13. Antiq. cap. 8. nescio quamobrē, multo aliter historiam hanc narrat, excusatque a dolo Ptolemæum, & totam huius facti culpam in ipsum transfert Alexandrum, quasi verè Ptolemæum interfici curasset; sed profecto quicquid dicat Iosephus, qui non hic modo, sed aliàs sæpe; pro sua temeritate, a sacro textu perperam discedere solet; multo magis diuinæ scripturæ, quæ nec falli, nec fallere potest, credendum est, quam humanæ.

Philometer tētat occupare regnum Alexandri.

Tulit Cleopatram ab Alexandro, & dat eam Demetrio in coniugem. Imponit sibi duo diademata. Fugat Alexandrum cui Arabs amputatum caput mittit Philometori, qui triduo post moritur. Iosephus refellitur.

Eodem

2 Eodem anno Gn. Cornelio Lentulo, & L. Mummio Cos. deletam fuisse Corinthum ob iniuriam Romanorum legatis illatam tradunt ex Velleio Sigonius in suo Fastorum commentario, & ante ipsum Eutropius lib. 4. & alij. *Corinthi euersio.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3909.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 463.

1 ANNO regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo, vt Machab. loco inferius citando notatur, Alexandro Syriæ rege, & Philometore rege Ægypti defunctis, regnauit in Syria quidem Demetrius qui (vt sub anno mundi 3907. nu. 1. dictum est) fuit huius nominis iij. Hunc quia alienum a sua familia deuicit; Nicatorem Syri cognominarunt, vt scribit Appianus sub finem libri de Bellis Syriacis. In Ægypto autem regnauit Ptolemæus Euergetes huius nominis ij. qui & Phiscon dictus est, fuitque frater prædicti Philometoris, quemadmodum testatur Strabo lib. 17. & Iosephus circa initia libri secundi contra Apionem. *Regnant in Syria Demetrius iij. qui & Nicator. Et in Aegypto Pto. Euergetes ij.*

2 Circa initia regni huius Ptolemæi, acta sunt ea, quæ obiter scribit Iosephus loco proximè citato, videlicet, quod mortuo Philometore eius fratre, Physcon a Cyrene profectus est, regno expellere cupiens regis filios, vt ipse sibi regnum occuparet. Et quoniam Onias Iudæus bellum aduersus ipsum, pro Cleopatra Philometoris vxore, susceperat: Physcon regno potitus, omnes qui in Alexandria extabant Iudæos, cum liberis & vxoribus comprehensos, cum nudos, vinctosque elephantis cōculcandos, obiecisset; & ad id beluas etiam inebriasset; mira Dei prouidentia factum est, vt elephanti, omissis Iudæis sibi expositis, amicos regis aggressi, multos eorum interimerent. Quo tam inopinato horribilique spectaculo motus rex, & orante etiam dilectissima eius concubina (quam alij Ithacam, alij Irenem appellant) ne tantum scelus perpetraret, abstinuit; & eorum quæ fecerat ac facturus erat pœnituit. Propterea Iudæi Alexandrini, eum diem, in quo, tanto Dei beneficio, salutem mirabiliter consecuti fuerant, meritò postea celebrarunt. Simile quid aliàs Iudæis in Alexandria, sub Ptolemæo Philopatore euenisse, nos sub anno mundi 3834. num. 3. narrauimus. Et hæc quidem in Ægypto. *Iudæi in Aegypto ab elephantis mirabiliter præseruati.*

3 In Iudæa autem, per hæc tempora, contigit Ionathan obsidere cœpisse arcem, quam tenebant alienigenæ in Ierusalem; & ad quam, vt ait Iosephus, etiam confugere solebant Iudæi propriæ religionis desertores. Quo audito Demetrius rex, iratus venit confestim Ptolemaidem; ac per litteras imperauit Ionathæ, vt illico solueret arcis obsidionem, & quantocyus ad se properaret. At ille, non soluta obsidione, dedit se periculo, veniens ad regem, cum senioribus, & Sacerdotibus, ac muneribus, quibus placauit regem. Atque ita, Deo in primis bene fauente, causam suam egit; vt rex, reiectis calumniatoribus, illum non modo ab obiectis absoluerit; verū etiam eundem coram omnibus valde sublimauerit, confirmans eum in principatu, & sacerdotio, approbans quæcunque à præcedentibus regibus, eidem concessa fuerant, ponensque ipsum in capite omnium amicorum eius. Denique Ionathas, pollicitus dare regi trecenta talenta, obtinuit ab eo immunitatem toti Iudæorum regioni, & tribus Toparchijs ei adiectis, & Samariæ, ab omnibus decimis, & tributis, quæ regibus solui consueuerant; quemadmodum ex regio diplomate ibidem, nempe 1. Machab. cap. 11. ver. 19. vsque ad 38. registrato, apparet. Eadem tradit Iosephus 13. Antiq. cap. 8. prope finem. Porrò ampla hæc, quæ rex Ionathæ concessit priuilegia, tunc maximè, quando potius de eius salute timendum videbatur; necessario arguunt regem Ionathæ ingenuitatem agnouisse; ac probasse causas molitæ obsidionis, sincero mentis affectu, ab ipso allatas; inter quas, si diuinare licet, ea esse potuit, quod illam vel inuitus, aggredi coactus fuerat; non quidem animo talem regi *Ionathas obsidet arcem.*

au-

auferrendi munitionem, quam etiam si cepisset, paratus vtique esset ad omnem regis voluntatem restituere. Sed quia in ea commorantes alienigenæ, admodum infensi essent Israeli; Et item, vt pro meritis plectere, atque in officio continere posset peruersos quosdam Iudæos, qui tali perfugio freti, ad quælibet, contra diuinam ipsorum legem, mala, non sine aliorum pernicie & scandalo, impunè patranda, parati erant: Cuius rei, seniores ciuitatis, & Sacerdotes, qui secum venerant, oculati locupletissimique testes, atque omni exceptione maiores esse poterant. Credendum verò est, rem tandem ita fuisse compositam: Vt rex promitteret efficere, ne deinceps dicti alienigenæ nocerent Iudæis, ne ve quisquam Iudæus quauis de causa in arcem reciperetur; aut si hoc non præstaret; arcem se omnino Ionathæ traditurum: Ionathas autem pollicitus sit illico se obsidionem soluturum. Ceterum Ionathan postea stetisse promissis; regem verò nequaquam; vel ex eo conijci potest, quod mox necesse fuit Ionathan, iterum rogare regem; vt auferret de arce præsidium, quemadmodum infra num. 5. dicemus. Vnde factum est, vt ex quo primum dicta arx, ab Apollonio illo Antiochi Epiphanis ministro, sicuti sub anno mundi 3887. num. 1. dictum est, extructa, & munita fuerat (tametsi postmodum a Iuda Machabæo, deinde nunc à Ionatha fuerit obsessa, & mox idem Demetrius, denuo promiserit eam tradere ipsi Ionathæ, vt infra num. 5. videbimus) numquam tamen in potestatem Iudæorum deuenerit, nisi Simonis temporibus, vt ex sub anno mundi 3913. num. 1. dicendis apparebit.

Demetrius dimittit exercitum.

Compositis ergo rebus cum Ionatha, Demetrius rex redijt Antiochiam; vidensq; cessasse bella, & nihil sibi ab vlla regni sui parte esse timendum; dimisit totum exercitum retentis solum illis militibus, quos ipse secum de Creta, alijsque Arcipelagi insulis collectos, adduxerat. Quamobrem, qui soliti erant ab ipso, & a prædecessoribus suis stipendia accipere, offensi admodum atque indignati, cœperunt regem odio prosequi, ac de eo palam murmurare. Ad quod aduertens vnus ex Alexandri Ducibus, qui antea dicebatur Diodorus; sed posteaquam regnum Syriæ, vt postea dicemus, occupauit; nouum sibi Triphonis nomen asciuit, vt testatur Appianus sub finem libri de Bellis Syriacis. Hic, inquam Triphon, perexit ad Emalcuel Arabem, qui educabat Antiochum Alexandri filium, cognomine Deum, vt scribit Iosephus 13. Antiq. cap. 12. suadebatque ei, vt traderet sibi puerum, promittens eum se in paterno regno intrusurum; idque non magno negotio tunc fieri posse, attenta maxime tam grandi, quæ tunc palam vigebat in militibus, ac pene in vniuerso populo, a rege Demetrio, animorum alienatione. Quoniam autem se difficilem præbebat Emalcuel ad assentiendum Triphoni, res dilata est per aliquod tempus, morante nihilominus Triphone in Arabia, nec vllatenus cessante sollicitare dictum Emalcuele. 1. Machab. cap. 11. ver. 38. vsque ad 41. & Iosephus 13. Antiq. cap. 9.

4

Triphon procurat Demetrium è regno pellere.

Ionathas sollicitat regē pro alienigenarum eiectione.

5 Interea Ionathas, qui vt supra ostēsum est, arcis obsidionem soluerat, videns quod Demetrius rex nihil præstaret eorum quæ spoponderat; & quod alienigenæ qui erāt in ipsa arce, non cessabant molestare Iudæos, & esse eis admodum graues; coactus est mittere ad regem, rogans eum, vt eos qui in arce Ierosolymitana, & in alijs præsidijs erant, eijceret; alioqui pugnas, & congressiones inter eos, & Israelem tolli nō posse. Ad quod rex magna promptitudinis atque alacritatis ostensione respondit: se non id tantum; sed & alia longe maiora facere in gratiam Ionathæ, opportuno tempore, esse paratum: Verumtamen, quod nunc attinet, expectare sibi a Ionatha mitti auxiliarios milites, quibus se tutari posset a proprijs exercitibus, quos a se defecisse compererat. Confestim ergo misit Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam; qui pro rege aduersus centum viginti mille Antiochenses viriliter admodum pugnantes, occiderunt ex illis centum mille viros, & incensa ciuitate, coegerunt reliquos arma deponere, & regem pro animabus suis suppliciter deprecari; ac se se vltro eidem in omnibus subdere. Quibus fortiter gestis reuersi sunt opimis onusti spolijs in Ierusalem. At verò ingratus rex Iudæis, quorum ope vitam regiāq; potestatem penè iam in regno suo deperditas, recuperauerat, non modo promissa præstare neglexit; sed insuper ita se a Ionatha abalienauit, vt eum deinceps admodum vexare non sit veritus. 1. Machab. c. 11. ver. 41. vsque ad 54. Vexationem istam, paucis describit Iosephus 13. Antiq. cap. 9. aliquanto post initium dicens: quod mini-

Fert suppetias regi, qui ingratus eum vexare parat.

nita-

nitatus est ei bellum, nisi redderet tributa omnia, quæ Iudæorum Gens solita fuisset prioribus regibus pendere; fecissetque etiam, ni impeditus fuisset a Triphone; coactus apparatum contra Ionathan factum, in illum potius conuertere.

6 Eodem anno ad finem, vt arbitror, iam vergente, oportet (si verum est quod ex Iosepho nos sub anno mundi 3912. num. 3. dicemus) Triphonem tandem voti compotem factum, obtinuisse ab Emalcuel Arabe Antiochum Alexandri filium adhuc adolescentulum in sui tutelam; quem postea perduxit in Syriam, vt nos consequenter dicemus. Igitur

Triphon obtinet Antiochum vt regem Syria constituat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3910.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 464.

1 ANNO, vt credimus, proximo circiter ineunte, reuersus ex Arabia in Syriam Triphon cum Antiocho, statim concitauit exercitus veteranos, qui abalienati erant a Demetrio, & Triphonis industria pariter congregati, constituerunt Antiochum regem; Nec multo post inito Triphon certamine aduersus Demetrium; illoque in Ciliciam fugato, obtinuit Elephantos eius, & Antiochiam regni sedem. Itaque Antiochus huius nominis vj. posito sibi diademate; quantocyus Ionathan amicum sibi reddere curauit; missis ei vasis aureis, cum priuilegio satis amplo, quo confirmabat ei summum sacerdotium, dabatque eidem facultatem vtendi ad eius mensam vasis aureis, & induendi purpuram, ac ferendi fibulam auream, tamquam inter cognatos ac primarios regis amicos cooptatus; & præterea addidit ei præfecturas quattuor ciuitatum Iudææ proximarum; & Simonem fratrem eius regiæ militiæ Ducem, a Tyro, ad Ægyptum vsque constituit. Quibus acceptis à rege fauoribus, Ionathas, vt benefactori suo gratus, beneficia rependeret; Exijt cum suis ad finitimas Iudææ ciuitates, vt induceret, cogeretue eas à Demetrio discedere, & adhærere Antiocho; Et confestim confluentibus ad eum è Syria militibus, bellum gerebat aduersus Demetrij fautores; Et Ascalone, ciuibus eius eidem honorifice occurrentibus, pacificè recepta, obsedit Gazam sibi resistentem; quam tandem, vastata eius regione, ad deditionem compulit, acceptis ab ea obsidibus, quos Ierosolymam transmisit. Deinde lustrata reliqua regione vsque Damascum; & ad parendum Antiocho adducta; audiuit quod Demetrij Duces, in Cades vrbe Galilææ (ad differentiam alterius quæ erat in deserto Pharan) præuaricabantur obloquentes de se, & de Antiocho; & quærebāt remouere ipsum a principatu, quod ei concesserat Demetrius, & a tot tantisque progressibus, quos in Syria faciebat, reuocare. Quamobrem accensus zelo sumendi iustam de ipsis vindictam; relicto in Iudæa, cum parte exercitus, Simone fratre suo, qui tum forte munitissimum Bethsuræ præsidium oppugnabat, ac tandem per deditionem recepit: Ipse cum reliquis copijs in Galilæam properans; Vbi peruenit ad campum Asor; ecce hostes, relictis retro in quodam monte insidijs, occurrerunt ei: contra quos, vt primum bellare cœpit Ionathas; exurgentes a tergo insidiæ, fugauerunt omnes Ionathæ milites, præter duos primarios eius Duces; quibus cum Ionathas, præmissis ad Deum precibus, audacter hostes aggressus; eosdem fortiter repellere cœpit. Quod videntes qui primo aufugerant Iudæi; redeuntes ad pugnam; Demetrianos in fugam versos, persecuti sunt vsque ad Cades, vnde venerant; & peremptis illa die tribus alienigenarum millibus, reuersi sunt cum Duce suo Ionatha in Ierusalem. 1. Machab. cap. 11. ver. 54. vsque ad finem capitis, & apud Iosephum 13. Antiq. cap. 9.

Antiochus vj. regnat in Syria, & Ionathā sibi amicum reddere curat.

Ionathas bellat contra Demetrianos pro Antiocho.

2 Post hæc Ionathas videns res Iudæorum, Deo fauente, non mediocriter auctas; vt adhuc magis eas firmaret, secundarum rerum temporumque opportunitate capta, operæ pretium duxit, mittere legatos Romam, qui curarent renouare fœdus, quod cum Iuda fratre suo antea ictum fuerat: Atque hac occasione iussit eisdem legatis, vt

Mittit legatos Romam renouare fœdus, & ad Spartiatas.

vt in suo reditu, ad Spartiatas siue Spartanos, quos Iosephus lib. 12. Antiq. cap. 5. & lib. 13. cap. 9. vocat Lacedæmonios, qui ad australem Peloponesi partem habitabāt pergerent; eisque litteras innouandæ, seu confirmandæ societatis, præsentarent; quarum exemplum loco mox citando refertur: Et vt ad alia quoque loca, alias item Ionathæ epistolas eiusdem ferè tenoris deferrent: Quod & fecerunt reportantes a Romanis dicti fœderis cōfirmationem, & litteras commēdatitias, ad Europę, Asiæq; reges, vt late describitur 1. Machab. cap. 12. versic. 1. vsque ad 24. & Iosephus loco citato.

Iterum feliciter pugnat pro Antiocho.

Per idem quoque tempus, audiens Ionathas, quod Demetrij Duces, maioribus quàm antea copijs, contra se venire pararent; ipse ocyus occurrit eis cū exercitu, in regione Amathite, antequam ingrederentur Iudæam; & exploratis ipsorum castris; cognouit, quod decreuerant eum nocte illa derepente aggredi; verum vt audierūt innotuisse eorum consilia Ionathæ, & ipsum ad repugnandum expectare paratum, desperantes aperto marte se posse contra eum præualere; accensis in eadem nocte in castra focis, qui à Iudæis videri possent, ipsi clam traiecto flumine Eleuthero, fugerunt. Vt primum autem de eorum fuga Ionathas audiuit, insecutus est eos; sed non potuit assequi. Itaque illis omissis; diuertit ad Arabas Zabadæos, quibus percussis, acceptisque eorum spolijs, venit Damascum, obibatque totam regionem illam, vt retineret eam Antiocho adhærentem. Simon quoque eius frater; eodem tempore, & ipse exiens, venit ad Ascalonem, & ad proxima præsidia, vt eadem in officio contineret. Mox audiens quod Ioppitæ agerent de eorum præsidio partibus Demetrij tradendo, properauit occupare ciuitatem, & ponere custodes in ea. Denique reuersi Ionathas, & Simon in Ierusalem; conuocatisque senioribus populi; de ipsorum consilio decreuerunt munire Iudææ præsidia; atque in primis Ierosolymam, murumque excitare inter arcem & vrbem; vt hoc pacto, & vrbem ab alienigenarum incursionibus tutiorem redderent; & pariter arcis custodes ad commeatus penuriam adigerent. Itaque satagebant Ionathas erigere muros ciuitatis; Simon autem extruere munitiones in prouincia, præcipuè verò vnam vocabulo Adiada, in quodam loco qui dicebatur Sephela, perfecitque eam, 1. Machab. cap. 12. ver. 24. vsque ad 39. Et Iosephus vbi supra.

Statuit munire Iudææ præsidia & Ierusalem.

Et excitare murum inter Arcem & Vrbem.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3911.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 465.

Triphon cogitans interficere Antiochum & regnare pro eo.

1 ANNO, vt arbitror proximo, qui erat regni Græcorum centesimus sexagesimus nonus, cogitans Triphon occidere Antiochum, & regnum eius occupare; veritus ne a Ionatha Antiochi amico, consilium eius eluderetur; statuit prius ipsum Ionathan, si posset, de medio tollere. Itaque hoc animo venit cum exercitu in Bethsan, quæ postea Sythopolis dicta est; cui cum obuiam venisset Ionathas cum quadraginta millibus virorum, vt si quid mali ille in Iudæam moliri vellet, eidem obsistere valeret: Triphon, videns se Ionathan vi capere nullo modo posse; eundem insidijs ac simulationibus incautum intercipere aggreditur, excipiens illum cum honore, ac muneribus; & præcipiens exercitibus suis, vt ei tamquam sibi met in omnibus obtēperarent; ac demum blande suadens, vt dimisso exercitu secum cum paucis veniret Ptolemaidam: ad hoc enim ipsum venisse, vt eius quoque vrbis, & reliquorum præsidiorum, nec non exercituum regis, ac præfectorum regionis, vniuersalem ei curam committeret; tradereque. His atque eiusmodi nimium credulus Ionathas; dimisit exercitum, retentis dumtaxat tribus virorum millibus; quorum duo millia in Galilæam remisit. Vt primum autem ipse Ionathas nihil mali suspicans, cum Triphone ingressus est Ptolemaidam, confestim oppidani, quemadmodum præmoniti fuerant, clausis ianuis, Ionathan viuum comprehenderunt; & omnes

omnes qui cum eo intrauerant trucidarunt. Misit autem illico Triphon equitum manus in Galilæam, vt ibidem quoque Ionathæ millites interficerent: Verum cum apud eos iam rumor de capto Ionatha percrebuisset; hortati femetipsos, exierunt parati pro animabus suis fortiter dimicare: Quod videntes qui a Triphone missi fuerant, veriti aduersus desperatos pugnare; reuersi, dimiserunt illos pacifice ad suos redire. Ceterum, re cognita, planxit Israel Ionathan, quem iam occisum existimabat, luctu magno. contra verò Gentes quæ erant in circuitu eius, exultantes putabant modo se posse Iudæos tanto principe orbatos, omnino conterrere, ac penitus eorum memoriam de terra tollere. 1. Machab. cap. 12. ver. 39. vsque ad finem capitis. Et Iosephus 13. Antiq. cap. 10. & lib. 1. de Bello cap. 2.

2 Eodem anno centesimo sexagesimo nono, post captum Ionathan, adhuc regnante in Asia Demetrio huius nominis iij. Iudæi qui erant Ierosolymis in magna tribulatione positi, scripserunt fratribus in Aegypto cōmorantibus, flebilem illam epistolam, cuius obiter fit mentio 2. Machab. ca. 1. ver. 7. vsque ad 9. Et cum ea (quemadmodum sub anno mundi 3892. num. 11. diximus) probabile est, fuisse pariter missos quinque Annalium libros a Iasone Cyrenæo de Iudæ rebus gestis conscriptos: nam si memorata epistola, simul cum dictis Annalibus nō fuisset transmissa; ad quid eorundem Annalium Compilator, eam in procemio libri sui posuisset; & non magis in historia, proprio loco, videlicet vbi de templi purificatione facta agendum erat, inseruisset? Certe, vt dixi, probabile admodum est, quod Auctor secundi libri Machab. sicuti in procemio suo ante omnia operæ pretium duxit ponere epistolam, Ierosolymitani ac Iudaici populi nomine, anno centesimo octogesimo octauo datam; cum qua ipse pariter librum suum cōpendiariò ex prædictis Annalibus exceptum, in Aegyptum mittebat, vt nos sub anno mundi 3930. num. 2. dicemus: ita etiam in eadem epistola, meminerit alterius epistolæ, cum qua olim missi fuerant prædicti Annales; & propterea, ab hisce epistolis, loco præfationis, suam prædictorum Annalium compilationem inchoauerit. Ideo autem, & memoratos Annales cum prædicta epistola putamus fuisse in Aegyptum directos; vt Iudæis ibidem habitantibus, non solum in memoriam redigerent, quòd aliàs eisdem scripserant, suadentes celebrare quotannis Scenopegiam mensis Casleu Iuda inprimis procurante institutam; sed etiam, vt ex eorundem Annalium lectione, scirent, qua de causa fuisset instituta; & simul possent pro tam magnis beneficijs a Deo acceptis, nimirum quod per Iudam & fratres eius, templum ab Antiocho Epiphane prophanatum, restituisset; & tantas de hostibus victorias concessisset, gratias agere: Et item vt ex comparatione præclarissimarum rerum a Iuda gestarum; magis compati possent captiuitati Ionathæ eius fratris; & rogare Dominum, vt præsentem populi sui calamitatem, nouis miserationibus compensaret.

Iudæi de Ierusalem scribunt Iudæis in Aegypto degentibus.

3 Eodem anno, iuxta ea quæ nos sub anno mundi 3461. num. 1. diximus, oportet Eleazarum illum, qui in genealogia Saluatoris refertur Matthæi cap. 1. ver. 15. genuisse anno vitæ suæ quinquagesimo primo, Mathan; quemadmodum etiam notatum est in tabulis. Qui quidem Mathan, siue Mathat postea adoptatus fuit in filiū a quodam Leui, qui erat de stirpe Nathan, vt nos sub annis mundi 4037. num. 3. & 4051. numero 15. ostendemus. Et ideo dictus Mathan siue Mathat, secundum Matthæum fuit filius naturalis dicti Eleazari: secundum Lucam verò fuit filius Leui, nimirum adoptiuus. Genuit etiam naturaliter dictus Eleazar, siue ante, siue post natum Mathan, alium filium nomine Pantherem, qui postea fuit proauus Beatissimæ genitricis Dei Mariæ, quemadmodum sub annis mundi proxime allegatis apparebit. Quod si anno circiter vno ante, vel post præsentem mundi annum natus est Panther proauus dictæ Beatissimæ Virginis: Cum hinc ad ortum ipsius Beatissimæ in tabulis inueniantur anni circiter centum viginti sex: probabile est, ipsum Pantherem anno circiter ætatis suæ quadragesimo genuisse Barpantherem auum dictæ Virginis: Et similiter Barpantherem, anno vitæ suæ circiter quadragesimo genuisse Ioachimum patrē eiusdem Virginis: Et hunc cū annum ageret circiter vigesimum sextum duxisse vxorem Annam, quæ postea, post exactos in coniugio annos viginti sine prole, genuit ei eādem Beatissimam Virginem, vt infra suis locis dicemus.

Eleazar genuit Mathan.

cemus. Sic enim commodè exauriri posse videtur prædicta summa annorum centum viginti sex.

AB ORBE CONDITO

ANNVS 3912.

SEXTAE MVNDI AETATIS

ANNVS 466.

ANNO centesimo septuagesimo circiter inchoante, vt ex dicendis sub anno mundi 3914. num. 1. constabit, audiens Simon Triphonem comparare sibi validissimum exercitum, vt ad Iudæam conterrendam properaret; vidensq; populum in magno timore ac trepidatione positum; aduocata publicè Ierosolymis concione, allocutus est populum; ac primo quidem breuiter commemoratis, quæ & quanta ipse, & omnes fratres eius fecissent pro sanctis legibus ac veri Dei cultoribus; & angustias quas passi erant; & quod huius rei gratia perierant omnes fratres eius; & ipse relictus erat solus: mox mira animi generositate obtulit se paratum vindicare, hoc est defendere Israelem a Gentibus contra eum insurgentibus; & pro ipso etiam, si opus esset, fortiter in bello mori. Quibus auditis, commotus est spiritus vniuersi populi; & cunctis acclamantibus. Tu es Dux noster &c. illico eum in Ducem ac Principem loco Ionathæ fratris sui vnanimes elegerunt. Quo munere suscepto, Simon accellerauit cunctos congregare bellatores, & munire muris Ierusalem, & mittere nouum validumque præsidium in Ioppem, eiectis his qui erant in ea, veritus ne ciuitatem Triphoni traderent. Triphon autem grandi coacto exercitu, veniens in Iudæam, cum Ionatha vincto; vt audiuit Simonem successisse in principatu fratris; & occurrisse ei in Addus, cum exercitu bene instructo; non est ausus cum eo præliũ committere; sed callide misit qui dicerent ei: Si vellet dimitti fratrem suum, mitteret ei centum talenta argenti, quæ debebat regi, & duos filios eius obsides; hac enim de causa Ionathan detineri. Quibus auditis Simon, tametsi probe intellexit viri fictionem: nihilominus, ne videretur fratris redemptionem neglexisse, misit omnia. Ille verò his acceptis, fidem fefellit; & non modo Ionathan non dimisit; Sed Iudæam ingressus, circuibat cum exercitu per viam quæ ducit Ador, volens ex parte Idumææ ascendere Ierosolymam: At verò Simon cum suo pariter exercitu, illum perpetuo consectabatur, castra castris illius, vbique opponens. Verum Triphon, cum ab ijs qui erant in arce Ierosolymitana, requisitus; frustra tentasset mittere Ierosolymis equitatum; Videns se nihil proficere; mutato consilio, redijt in Syriam, animo perdendi Antiochum; & inuadendi regnum eius; interfectis prius in oppido Bascaman Ionatha, & filijs eius. Quorum cadauera mox inde sublata, Simon in Modin ciuitate patris sui honorificè sepelienda curauit: Vbi postea magnificentissimum patri, matri, ac fratribus sepulchrum, magnis columnis, excelsisq; pyramidibus, nec non varijs armorum, nauiumque cælaturis exornatum, extruxit ad æternam ipsorum memoriam. Et planxerunt Ionathan in omni Israele multis diebus. primo Machab. cap. 13, versic. 1. vsque ad 31. & Iosephus 13. Antiq. capitulo 11. 1

Simon eligitur Dux populi.

Ionathas, & filij eius a Triphone interficiuntur, quibus Simon extruit sepulchrum honorificentissimum.

Porrò Ionathan præfuisse populo ab obitu Iudæ fratris sui annis saltem octemdecim, apparet in tabulis, & ex annorum item serie hactenus recensita, satis liquet: nã Iudas obijt anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo secundo, Ionathas verò anno centesimo septuagesimo, vt dictũ est. Quare oportet vel Iosephũ sub finẽ capitis proximè adducti, esse hallucinatũ, vbi ait ipsum Ionathã obijsse exacto pótificatus simul, & imperij sui anno quarto: Vel eundẽ Ionathan (quemadmodũ aliqũ, & alij prin- 2

Ionathas quot annis populo præfuerit.

principes fecisse leguntur, & nos sub anno mundi 3452. num. 1. notauimus) ab aliqua insigni eius actione, annos principatus ac pótificatus sui deinceps recenseri voluisse, puta ab obtenta illa toti Iudæorum regioni immunitate, quam sub anno mundi 3909. num. 1. diximus contigisse anno regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo.

3 Non multo post, nimirum anno ad finem iam vergente, Triphon iter faciens cum Antiocho rege adolescentulo, callide occidit eum, anno quarto postquam eius tutelam susceperat, vt testatur Iosephus 13. Antiq. cap. 12. Ex quo patet, verum esse quod nos sub anno mundi 3909. num. 4. diximus: eundem Triphonem, anno regni Græcorum centesimo sexagesimo septimo, obtinuisse dictum Antiochum in sui tutelam. Sanè Triphon sparso rumore, quod Antiochus inter se exercendum esset extinctus, milites magnis pollicitationibus adduxit, vt se regem facerent; atque his artibus imposito sibi diademate, factaque, sibi aduersantium, cæde magna, Asiæ, seu Syriæ regnum vi occupauit. 1. Machab. cap. 13. ver. 31. & 32. Quare credimus primum Triphonis regni annum ferè a sequenti initium sumpsisse, vt etiam notatum est in tabulis. *Triphon occiso Antiocho occupat regnum Syriæ.*

4 Interea Simon Iudææ præsidia, muris, ac turribus, & omni commeatu, munire satagebat. Vt autem audiuit necatum esse Antiochum, & Triphonem se in regnũ intrusisse; misit legatos cum muneribus ad Demetrium regem, quem sciebat Triphonis hostem esse capitalissimum, & propterea contra illum libenter secum fœdus initurum. Facile ergo obtinuit Simon, nacta hac tam opportuna temporis occasione, a Demetrio quæcunque voluit; nimirum absolutam Iudæis pacem, atque immunitatem ab omnibus tributis, & liberum quarumcunque munitionum ab ipsis ædificatarum, dominium, & perpetuam, inter ipsum Demetrium, & Gentem Iudæorum, societatem; vt patet ex ipsiusmet Demetrij diplomate, quod loco Machab. mox citando refertur. Itaque hoc eodem anno regni Græcorum septuagesimo supra centesimum, ablatum est iugum Gentium ab Israele, cœpitque Populus scribere in tabulis & gestis publicis. Anno primo, sub Simone summo Sacerdote, magno Duce, & Principe Iudæorum. 1. Machab. cap. 13. ver. 33. vsque ad 43. Diximus hæc accidisse anno regni Græcorum centesimo septuagesimo; quia si (vt legimus 1. Machab. cap. 14. ver. 27. & nos sub anno mundi 3914. num. 1. dicemus) annus centesimus septuagesimus secundus, erat tertius sacerdotij Simonis, vtique oportet quod primus sacerdotij eius, esset regni Græcorum centesimus septuagesimus. Quomodo ergo Iosephus 13. Antiq. cap. 11. sub finem, ait: quod Simon primo sui principatus anno, suis immunitatem tributorum peperit, quæ hactenus Macedonibus erant soliti pendere: idque accidit post annum centesimum septuagesimum, ex quo Seleucus Nicanor Syriæ regno potitus fuerat? Respondemus necessario dicendum esse: vel Iosephum in hoc, sicuti & in alijs multis fuisse deceptum; vel, quod magis reor, prædictam immunitatem fuisse obtentam a Simone sub finem anni primi principatus sui, qui annus desinebat post iam inchoatum annum regni Græcorum centesimũ septuagesimum primum. Ceterum perfectam hanc Iudæorum libertatem accidisse post annos a soluta ipsorum Babylonica captiuitate 396. dignosci poterit ex æra, quam hac speciatim de causa, in tabulis, ab eadem solutione deduximus. Intra hos namque annos semper aliquomodo Iudæi, primo Persarum mox etiam Græcorum Regibus subditi fuerant. *Simon præsidia Iudææ munit.* *Inito fœdere cũ Demetrio rege aufert iugum Gentium ab Israele.*

5 Per eadem quoque tempora, Simon ducto exercitu, machinisque ad Gazam, obsedit, oppugnauitque eam; & oppidanis tandem ad deditionem compulsis, eosdẽ quidem occidere noluit; sed inde eiecit; & mundata a simulacris ciuitate, intrauit in eam cũ hymnis benedicens Domino; & eiectis idololatris, deduxit ibi colonias virorũ obseruantium legem Domini; ac demum munita vrbe, erexit quoque sibi in ea palatium, in quo ipse pro libito habitare posset, 1. Machab. cap. 43. vsque ad 49. Et Iosephus 13. Antiq. cap. 11. *Simon capit Gazam.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3913.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 467.

Simon exclusis alienigenis intrat sollemniter in arcē Siō.

ANNO regni Græcorum centesimo septuagesimo primo, die vigesimo tertio 1 mensis secundi, Simon, tum muro inter arcem, & vrbem (quem cœperat Ionathas, vt sub anno mundi 3910. num. 3. dictum est) iam erecto; tum alijs modis, cum omnes interclusisset aditus, penitusque prohibuisset, ne custodes arcis Sion, inde ad cōmeatus sibi comparādos vllatenus exire possent; ac eosdem fame pressos, ad deditionem compulisset; tandem, ipsis eiectis, & arce a contaminationibus mundata, introiuit in eam cum ramis palmarum, & canticis, ingentique omnium lætitia; Et statuit diem illum exinde quotannis, cum gaudio, esse celebrandum. 1. Machab. cap. 13. ver. 49. vsque ad 53. Vbi tametsi de eodem Simone Iosephus 13. Antiq. cap. 11. subiungat dicens: quod expugnata Ierosolymorum arce, solo eam æquauit, id tamen non intelligendum est tunc statim fuisse factum; sed primo quidem ipsum, loco alienigenarum, collocasse in ipsa arce Iudæos, ad tuitionem regionis, & ciuitatis; vt expresse dicitur 1. Machab. cap. 14. ver. 37. & colligitur etiam ex his quæ dicuntur cap. 15. ver. 28. Postea autem, nimirum triennio post; vt nos sub anno mundi 3916. num. 2. dicemus, mutato in melius consilio, illam, vt ex Iosepho dictum est, funditus diruisse. Muniuit etiam Simon montem templi, qui erat secus arcem; & habitauit ibi ipse, & qui cum eo erant præter Ioannem filium suum; qui postea Hircanus dictus est; hunc enim quia vir erat admodum bellicosus, constituerat post se primarium totius militiæ Ducem; & voluit, vt habitaret in Gazaris. 1. Machab. cap. 13. ver. 53. & 54. Erat autem Gazara in finibus Azoti, in qua hostes antea habitabant; & propterea collocauerat Simon illic Iudæos, & quæcunque apta erant ad eorundem hostium repressionem, vt traditur 1. Machab. cap. 14. ver. 34. Et ex cap. 15. ver. 28. 30. & 35. manifeste colligitur, quod Ioppe, & Gazara, tunc computabantur extra fines Iudææ; & quod super ipsas tamquam regni sui partes ius prætendebant Syriæ reges. Ideo opportunè ibi, tamquam in loco hostium incursibus valde exposito, manebat primarius belli Dux, vt præsto esse posset, quandocunque a Syris noui aliquid moliri contingeret: quod postea vsu venit; quemadmodum sub anno mundi 3916. num. 1. dicemus.

Ioannes Hyrcanus primus militiæ Dux.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3914.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 468.

Demetrius rex ab Arsace comprehenditur.

ANNO centesimo septuagesimo secundo (vt loco Machab. proximè citandò 1 exprimitur) Demetrius rex, post fœdus cum Simone ac Iudæis ictum, congregato exercitu, abijt in Mediam, ad contrahendos inde sibi auxiliarios milites, quibus expugnare posset Triphonem; & a regno suo in quod callide ac violenter se intruderat, expellere. Verum ab Arsace Persidis, ac Mediæ rege, Demetrius rex viuus comprehensus, atque in custodia positus est. Quamobrem, inquit scriptura, siluit omnis terra Iuda nimirum a bellis, omnibus diebus Simonis. 1. Machab. cap. 14. ver. 1. vsque ad 5. Sanè hanc Demetrij profectionem trans Euphraten, & causam ipsius, paulo aliter descriptam reliquit Iosephus 13. Antiq. in calce capitis noni, ita tamen, vt non omnino videri possit aduersari his, quæ ex 1. Machab. dicta sunt:

Iosephus refellitur.

nisi

nisi in hoc,quod ipse Iosephus putat Demetrij captiuitatem, accidisse antequam Triphon regnare cœpisset; quin potius ex hac Demetrij calamitate, occasionem arripuisse Triphonem occidendi Antiochum; & inuadendi regnum pro eo. At enimverò, ex loco Machab. citato, oppositum apertè colligitur. Qua in re, sicut & in reliquis eiusmodi, proculdubio magis standum est cum sacro, quam cum prophano Auctore. Ceterum Demetrius, licet primo in custodiam, vt dictum est, traditus fuerit; postea tamen liberè apud regem Persarum mansisse credendus est, donec inde dimissus, in regnum suum redijt; vt tradunt Iustinus, & Appianus; quorum primus lib. 36. scribit: quod Demetrius multis prælijs Parthos fudit: ad postremum tamen pacis simulatione deceptus, capitur; traductusque per ora ciuitatum; populis, qui desciuerant, in ludibrium fauoris ostenditur. Missus deinde in Hircaniam, benignè, & iuxta cultum pristinæ fortunæ habetur. Sic Iustinus. Appianus verò in calce libri de Bellis Syriacis, de eodem Demetrio sic ait: Hic primi Nicanoris exẽplo, suscepit expeditionem Parthicam; & captus vixit in Phraatæ regia, regis sorore Rodoguna ducta in matrimonium.

2 Interea Simon valde florebat in principatu suo; eratque inclytus, & magnæ existimationis, non solum apud suos, sed etiam apud exteras nationes; & præcipue apud Romanos; qui vt primum audierunt, quod defunctus esset Ionathas; & Simon frater eius factus esset summus Sacerdos; obtineretque omnem Iudæorum regionem; scripserunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent societatem, quam fecerant cum Iuda, & Ionatha fratribus eius; lectæque sunt litteræ coram vniuerso populo in Ierusalem. 1. Machab. cap. 14. ver. 16. vsque ad 20. Scripserunt quoque Spartani, quorum epistola ibidem ad verbum subiungitur vsque ad ver. 24. Cum autem Simon deinde, ad magis adhuc confirmandam cum Romanis initam societatem, misisset Romam legatos, inter quos princeps erat Numenius, qui aliàs a Ionatha eadem de causa missus fuerat, vt traditur 1. Machab. cap. 12. ver. 16. & per ipsos clypeum aureum magnum, pondo minarum mille; obtinuit insuper ab eis aliud amplissimum libertatis diploma, tabulis æreis exaratum; in quo Iudæi declarabantur liberi, & ab omni humana potestate independentes. 1. Machab. cap. 14. ver. 24. vsque ad 27. Et alias item litteras commendatitias ad Ptolemæum Aegypti regem; & ad Demetrium; aliosque reges, ac gentes; vt per recapitulationem traditur 1. Machab. cap. 15. ver. 15. vsque ad 25. Vbi ex tenore eius quæ directa erat Ptolemæo regi, & ibidem registrata habetur; conijcitur quales fuerint aliæ, quæ eadem ferè cõtinebant; vt ibidem versiculo 22. traditur. Porrò tabulas æreas libertatis ac societatis, quas Numenius a Romanis aliquanto antea reportauerat; Iudæi postea, hoc eodem anno, die decimo octauo mensis Elul, qui erat sextus, reposuerunt in monte Sion hoc est, in templo, aut prope ipsum templum, cum quibusdam alijs titulis honorificentissimis a Gente sua eidem Simoni ad æternam memoriam dicatis, atque erectis, nec non scriptura publica consignatis, ac in tabulis æreis, loco vrbis celeberrimo pariterque conspicuo expositis: Et alijs item tabulis, eiusdem tenoris, in ærario publico asseruatis: quorum exemplum, quod incipit: Octaua decima die mensis Elul anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio, sub Simone Sacerdote magno &c. habetur 1. Machab. cap. 14. ver. 27. vsque ad finem capitis. Ex quibus verbis manifeste colligitur, verum esse quod nos sub anno mundi 3912. nu. 1. diximus; nimirum Simonis principatum cœpisse anno regni Græcorum septuagesimo supra centesimum.

Simon valde honoratur ab exteris, & præcipuè a Romanis.

3 *Obtinet a Romanis amplissimum libertatis diploma.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3915.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 469.

---

1 ANNO centesimo septuagesimo tertio, vt arbitror, nõdum exacto, Antiochus huius nominis vij. cognomento Asidetes, siue Sedetes, qui & Soter, & a pieta-

Antiochus vij. multa Simoni priuilegia confert.

te mox erga templum Ierosolymitanum (vt sub anno mundi 3921. num. 1. dicemus) ostensa, Pius quoque à Iudæis est appellatus, vt tradit Iosephus 13. Antiq. capit. 16. Demetrij Soteris filius; & alterius Demetrij proxime ab Arsace captiuati, frater natu minore, qui ad Arcipelagi insulas, ab impetu Triphonis aufugerat; præparatis sibi ibidem exercitibus & nauibus bellicis, vt regnum suum a Triphone vsurpatum recuperaret: ante omnia expedire iudicauit, Simonem in auxilium asciscere, aut saltem ita sibi amicũ reddere, vt conatibus suis obsistere nullatenus attentaret: Propterea misit ad eum a prædictis insulis litteras societatis, & amicitiæ; confirmans ei immunitates, & priuilegia a prioribus regibus concessa; adijciens ad priorum regũ indulta etiam facultatem cudendi propria numismata, & declarans Ierusalem ab omni regia iurisdictione esse liberam, & pariter omnia arma, & præsidia quæ tum tenebant Iudæi, esse ac manere sub potestate Simonis. Et denique maiora quoque promittens ad Iudæorum templique Ierosolymitani gloriam magis augendam, se facturum, posteaquam regnum suum obtinuisset; vt videre est 1. Machab. cap. 15. ver. 1. vsque ad 10. Vbi etiam prædictæ litteræ ad verbum referuntur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3916.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 470.

Antiochus vij. venit in terrã patrum suorũ.

1 ANNO regni Græcorum centesimo saptuagesimo quarto, vt expresse traditur 1. Machab. cap. 15. ver. 10. Antiochus proxime memoratus, Demetrij captiui frater, venit de Arcipelagi insulis in terram patrum suorum: Et primo quidem, vt ait Iosephus 13. Antiq. cap. 12. cum oberraret, nec ab vlla vrbe reciperetur metu Triphonis; misit ad eum Cleopatra Demetrij fratris vxor offerens ei coniugium suum, & regnum: hoc autem fecit, vt refert Iosephus ibidem, partim amicorum suasu, partim quòd timeret ne quidam Seleucienses vrbem Triphoni traderent; & præterea, vt ait Appianus loco sæpius allegato, propter muliebrem æmulationem; nimirum quia intellexerat maritum suum Demetrium aliam duxisse, videlicet Rodogunam regis Parthorum sororem. Porrò Cleopatra iam duos habebat ex Demetrio filios, primum nomine Seleucum, alterum Antiochum cognomine Grypum: Ex Antiocho autem Sotere, Demetrij fratre, vnum postea habuit; qui quod apud vrbem Cyzicũ educatus fuerit; dictus est Antiochus Cyzicenus, de quibus infra suis locis dicendũ erit. Itaque Antiochus Soter, post acceptam Cleopatram, quæ fuerat Demetrij coniunx; confluentibus ad eum Triphonis exercitibus, qui eius mores pertæsi, iam ad Cleopatram deficere cœperant, quando in Seleuciam cum liberis, se incluserat metu Triphonis; bellum eidem Triphoni, cum quo pauci remanserant, fidenter intulit; & prælio victum fugauit in Phœnicem, ibique eum confestim insequutus, obsedit in Dora castro munitissimo, in quod fugiens Triphon se receperat. Oppugnante autem Antiocho castrum, terra marique cum centum viginti millibus peditum, & octo millibus equitum; misit ad eum Simon duo millia virorum electorum in auxilium, & argentum, & aurum, aliaque donaria; Quæ Antiochus, multitudine exercitus sui magnopere confidens, superbè omnia spreuit, ac remisit. Quin ẽt contra fœdus, quod iam cum Simone pepigerat, misit Athenobium Ierosolymis, expostulans sibi reddi Ioppẽm, & Gazeram, & arcem Ierosolymitanam (ex quo obiter patet, ipsam, quę anno centesimo septuagesimo primo capta fuerat; hactenus nec dũ fuisse destructam; vt sub anno mundi 3913. num. 1. dictum est) aut loco earum petebat sibi bis quingenta argenti talenta appẽdi. Quem cum Simon vacuum remisisset; iratus rex, misit Cendebæum Ducem cum parte exercitus, vt vastaret Iudæam: Ipse verò cum reliqua, persequebatur Triphonem, qui clam naui aufugerat in Orthosiadã, siue, vt Iosephus exponit, in Apamiã vrbem. Cum itaque venisset Cendebæus 2 Iamniam, & cœpisset vexare, & interficere, & captiuare Iudæos, & ædificare ac munire

Ducit Cleopatram fratris vxorem, & regnat pro eo in Syria.

Bellum infert Triphoni, & eum fugat in Phœnicia, & in Dora obsidet.

Respuit Simonis auxilia, & munera.

Misit Cendebæum cũ exercitu vt vastaret Iudæam.

aire Gedorem, siue Cedronem: statimque nuntiasset omnia hæc Ioannes Simoni patri suo. Ille confestim, electis de regione viginti millibus peditum, & validam equitum manum: tradidit eos duobus filijs suis natu maioribus, Iudæ scilicet, & Ioanni, hortatusque est eos, vt posteaquam ipse præ senectute, ad bella amplius procedere non valeret: ipsi memores eorum, quæ ipse, & fratres eius fecerant: a patre ac patruis eorum ne degeneres essent; sed fortiter, auxilium de cælo sperantes, pro Israele pugnarent: Qui festinanter, & intrepidi, aduersus hostem properantes, & cum eo congressi; tametsi Iudas vulneratus fuerit; nihilominus valide præualuerunt: & occisis de hostili exercitu duobus virorum millibus: ceterisque in fugam conuersis, reuersi sunt cum insigni victoria in Ierusalem. Atque hoc pacto fracta hostium audacia, atque Antiochi regis superbia: reliquum vitæ tempus Simon exegit in pace, 1. Machab. cap. 15. ver. 10. vsque ad 15. & ver. 25. vsque ad 11. capitis sequentis. Et Iosephus 13. Antiq. cap. 13. *Filij Simonis vincunt fugantq; Cendebaum.*

2 Eodem tempore, arbitror Simonem prouidè admodum prospicere voluisse periculo, quod rebus Iudæorum imminere videbat, si aliquando arx Ierosolymitana, vel suorum proditione, vel alio aliquo casu, in hostium potestatem deueniret; & tandē decreuisse eam omnino diruere: sed & montem quoque in quo posita erat humiliare. Quod quomodo factum sit, satis appositè describit Iosephus 13. Antiq. sub finē capitis 11. dicens: quod Simon expugnata Ierosolymorum arce, solo eam æquauit, ne posthac esse posset hostibus receptaculum, ne ve inde vrbi aliquod inferretur incommodum. Quo facto, visum est ei operæ prætium, si mons quoque in quo sita fuerat, complanaretur: vt solum templum emineret: effecitque id, commemoratis, pro concione malis, quæ a præsidiarijs in eam diem Iudæi passi fuerant; quæque & in posterum ferre cogerentur, si extraneus aliquis princeps, ei loco imponeret præsidium: adeoque permotus est, eius exhortatione, populus; vt non intermisso per triennium (hoc est ferè vsque ad obitum Simonis) neque die, neque noctu, opere: tandem adplaniciem eum locum, indefesso labore redegerint; atque ita nihil reliquerint, quod obstaret, quo minus templum omnibus in vrbe locis, esset celsius. hucusque Iosephus. *Simon arcem Ierosolymitanam diruit, & montem humiliat.*

3 Ceterum Antiochus, de quo supra num. 1. dicebamus, quod Triphonem insequebatur: Apamia tandem, in qua ille se receperat, vi capta, Triphonem interfecit, triēnio postquam regnum occupauerat, vt scriptum reliquit Iosephus 13. Antiq. ca. 12. hoc est, nondum expleto anno regni eius quarto. Etenim verisimile est, Triphonis necem contingere non potuisse, nisi saltem post huius anni centesimi septuagesimi quarti medietatem. Quare primus annus regni Antiochi a perempto Triphone putatus, licet ab hoc anno ad finem iam vergente, cœperit; attamen in sequentem, in quē pro maiori parte incidit, reijciendus est: Et sic in tabulis notatum inuenies. *Antiochus Triphonē interfecit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3919.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 473.

1 ANNO regni Græcorum centesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, vt expresse notatur 1. Machab. cap. vlt. ver. 14. Iudæus quidam nomine Ptolemæus, filius Abobi, cum esset diues valde, & gener Simonis: atque ab eo constitutus Dux in campo Iericho: in superbiam elatus, cogitabat tollere de medio Simonem, & filios eius; & occupare sibi Iudææ principatum. Itaque cum Simon perambulans regionis ciuitates, curam scilicet earum gerens; quadam die descendisset in Iericho; Ptolemæus, obseruata temporis opportunitate, eundem Simonem cum Iuda, & Mathathia filijs suis, sub honoris, amicitiæ, & affinitatis prætextu, ad conuiuium in proxima quadam munitiunculā vocabulo Doch, quam ædificauerat, amicè, vt videbatur, inuitatum, atque exceptum, & nihil mali a genero suo, quem iam magnopere exal- *Ptolemai malitia.*

Simon a generoso suo dolosè interficitur.

exaltauerat, suspicantem; callidè in medijs epulis interfecit; statimque misit qui hæc nuntiarent regi Antiocho eiusdem Simonis hosti, pollicitus tradere ei regionem, si quantocyus mitteret sibi exercitum: Et alios misit in Gazeram, qui alium Simonis filium nempe Ioannem pariter interimerent. Et Tribunos per epistolas, multis ac magnis pollicitationibus conuocabat. Et alios item misit occupare Ierusalem, & montem templi. Verum, cum tanti mali fama citius ad Ioannem aduolasset, ille primo quidem vehementer expauit, tam inopinati exterminij subito dolore permotus; sed quantocyus, vt erat animo forti, ex timore confirmatus, atque ad ea quæ in tali casu agenda essent conuersus; primum eos qui ad se perdēdum venerāt, comprehensos interfecit; mox alia multa fortiter gessit, de quibus paulo post dicendum erit. Et hæc 1. Machab. cap. vlt. ver. 11. vsque ad finem capitis librique, tradita inuenies, & apud Iosephum 13. Antiq. cap. 14. & lib. 1. de Bello cap. 2. Ceterum de Simonis laudibus ac rebus egregie gestis, extat breue compendium 1. Machab. cap. 14. ver. 4. vsque ad 16.

Finis historiæ veteris testamenti.

Et hic quidem definit historia sacra veteris testamenti; quam, vt cum his quæ in nouo traduntur, aliquo modo continuare valeamus; necessarium erit, ex Iosepho in primis, qui res Iudæorum accuratius scripsit, alijsque probatis Auctoribus, subiungere aliqua eorum, quæ ab hoc tempore, & deinceps acta sunt Ierosolymis, & in regione Iudæorum, donec principatus ac regia potestas, in Assamonæorum, seu Machabæorum posteritate permansit; hoc est, vsque ad regnum Herodis Ascalonitæ, sub quo natus est Dominus noster Iesus Christus, quemadmodum traditur Matthæi cap. 2. ver. 1. Atque ad hæc tempora magis comprobanda, quædam etiam potiora Romanorum gesta, vtpote ad quartam Mundi Monarchiam pertinentia, locis proprijs breuiter intexenda erunt. 2

Anni à nece Simonis ad initium regni Herodis.

Ceterum iste annus centesimus septuagesimus septimus regni Græcorum, sub cuius anni finem, perijt Simon, concurrit, vt patet in tabulis, saltem pro maiori parte, cum secundo Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ; a quo ad initium regni Herodis, quo postea regnante, natus est Christus, idest, ad prope finē anni primi Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ (quo tempore Herodem a Romanis Iudææ regem declaratum fuisse, nos sub anno mundi 4014. num. 5. & 6. ostendemus) fluxerunt anni nonaginta quinque. Quod etiam consonat cum supputatione annorum principatus, seu regni singulorum Simonis successorum, vsque ad dictam regni translationem, in Herodis personam; vt tum ex infra dicendis, tum etiam ex tabulis dignosci poterit. Itaque ad ea, quæ intra prædictum tempus nonaginta quinque annorum, a posteris præsertim dicti Simonis gesta fuerint, breuiter describenda accedamus. 3

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3920.

SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 474.

Numantiæ interitus.

ANNO insequenti, qui fuit tertius Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ; & vrbis sexcentesimus vigesimus, P. Scipio, qui (vt sub anno mundi 3907. nu. 2. diximus) quod Carthaginem euertisset, Africani nomen acceperat, secundo Consul factus, & ad Numantiam, celeberrimam olim Hispaniæ vrbem, missus, ipsam diù obsessam fame vicit, & captam deleuit. Eutropius lib. 4. Rem aliquanto fusius refert Sigonius in commentario Fastorum sub anno vrbis prænotato. 1

Ioannes Ptolemæum patris interfectorem fortiter oppugnant, matris commiseratione retrahitur.

Eodē anno in Iudæa Ioannes filius Simonis, audito patris interitu, cum celeriter Ierosolymam properasset; atque a populo, qui Ptolemæum per aliam portam ingredi volentem mox repulit, alacriter receptus; & paternum pontificatum pariter ac principatum adeptus esset: Confestim, exercitu comparato, Ptolemæum patris sui interfectorem persequi cœpit; & illo profligato; ac tandem in arce quadam Ierichūtinæ ditionis, nomine Dagon, concluso; munitionem expugnare nitebatur. At verò 2

impius

impius Ptolemæus quotiescumque hostem aduersum se præualere aduertebat; eundem astu mirabili compescebat: siquidem, Ioannis matrem, germanosque, quos necdum occiderat, in mœnia productos, flagris acerrime cædi iubebat; minitabaturque eosdem de muris in præceps deiecturos, nisi filius fraterque ab oppugnatione desisteret; qui carorum intima commiseratione commotus, illico in primis conatibus clanguescebat; & licet mater forti animo, mori potius eligens in tormẽtis, quam nefarium generum inultum relinqui, filio contrarium suadere quantum poterat non cessaret; nihilominus, quoties eam sui causa verberari, ac lacerari conspiciebat, toties vincebatur materno filius affectu, atque oppugnationis impetum remittere cogebatur. Sicque protracta aliquandiu obsidione, superuenit annus sabbaticus in ordine aliorum centesimus nonagesimus primus, vt patet in tabulis; qui annus a mense anni sacri septimo, vt sub anno mundi 3584. num. 4. probauimus, exordiri consueuerat, in quo anno, propter religionem, cessantibus vtrinque ab opere Iudæis, liber à bello Ptolemæus, Ioannis matre ac fratribus occisis, ad Zenonẽ cognomento Cotylam, qui tum apud Philadelphenses tyrannidem inuaserat, aufugit. Iosephus 13. Antiq. cap. 15. & lib. 1. de Bello cap. 2. Erat autem Phyladelphia (quæ olim dicebatur Rabba, siue Rabbath, & capta est a Dauide 2. Reg. cap. 12. ver.
2 29.) metropolis Ammonitarum, vt dicitur in lib. De locis Hebraicis. Ceterum memoratus Ioannes, ex causa inferius, sub anno mundi 3925. num. 2. dicenda, postmodum dictus est Hircanus, quo nomine illum ferè semper Iosephus appellat: nos verò cum Auctore lib. 1. Machab. Ioannem, vel Ioannem Hircanum, nuncupabimus, ad differentiam alterius Hircani de quo infra.

3 Sub finem eiusdem anni primi principatus, ac sacerdotij Ioan. Hircani, vt paulo post videbimus, Antiochus Soter, quem sub anno mundi 3915. nu. 1. descripsimus, memor incommodorum, quæ a Simone acceperat, exeunte circiter anno regni sui quarto, exercitu comparato Iudæam agressus est; & vastata regione, compulit Ioan. Hircanum Ierosolymis se recipere; ibidemque se suosque communire; nec his contentus, vrbem quoque cum toto exercitu inuadens, Septenis circumcinctam castris, oppugnare cœpit: Illis autem qui intus erant fortiter repugnantibus, dilata est obsidio per multos menses, vt ex consequentibus apparebit: Iosephus 13. Antiq. c. 16. Vbi oportet, vel ipsum esse hallucinatum, vel codices eius fuisse corruptos in eo quod ponunt: prædictum Antiochum inuasisse Iudæam Olympiade centesima sexagesima secunda; cum ex serie annorum hactenus deducta, & ex legitima ipsorum computatione in tabulis digesta, clarum sit, annum principatus Ioan. Hircani primum, & pariter regni huius Antiochi quartum, in quibus hæc gesta esse præfatus Auctor asserit, concurrere cum anno Olympiadis centesimæ sexagesimæ primæ, tertio. Prædicti belli meminit etiam idem Iosephus primo de Bello capitulo secundo.

Antiochus vij. Iudæam inuadit.

Iosephus in ratione temporũ lapsus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3921.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 475.

1 ANNO proximo, superueniente festo Scenopegiæ; Antiochus rex, a Iudæis rogatus, septem dierum inducias celebrandæ sollemnitatis gratia, concessit. quo quidem tempore, cum idem rex, religionis ergo, exercitui epulum præbuisset; & tauros, auratis cornibus, poculaque aurea, atque argentea, omni genere aromatum referta, in templum offerrenda misisset; Ioan. Hircanus eiusmodi pietate delectatus, & de tam pio rege optime sperans, missis ad eum legatis, pacem postulauit; ita tamen, vt Iudæis liceret patrijs viuere legibus: Quod æquus rex, reiectis prauorum quorundam dissuasionibus, concessit, hisce conditionibus; vt obsessi arma sibi traderent; & pro vrbibus quas extra Iudæam tenebant, regi vectigalia pen-

Fit pax inter Antiochum. et Ioan. Hircanum.

de-

derent; ac præsidium in vrbe reciperent. ad quæ omnia assenserunt Iudæi; excepto præsidio; pro quo maluerunt dare regi obsides: & argenti talenta quingenta. Atque ita soluta est obsidio; & rex cum suo exercitu, a Ioan. Hircano in vrbem honorificè receptus; ac liberalissime tractatus est. Per idem quoque tempus, idem Ioannes, aperto Dauidis monumento; tria millia talentorum inde protulit; primus omnium cœpit externum militem alere. Quæ latius tradit Iosephus locis supra citatis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3924.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 478.

Ioan. Hyrcanus sequitur Antiochum ad expeditionem Parthicam.

ANNO principatus Ioan. Hircani circiter quinto, Antiochi verò Soteris octauo, vt videre est in tabulis; Ioan. Hircanus, cum auxiliaribus copijs, secutus est memoratum Antiochum, ad expeditionē Parthicam proficiscentem; Vbi idē Antiochus, primo quidem Indatem Parthorum regem profligauit, vt scribit Iosephus loco inferius citando, & hæc eadem ibidem auctoritate Nicolai Damasceni confirmat. Verum postea, nimirum (vt arbitror) 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3925.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 479.

Antiochus ab Arsace victus moritur.

ANNO insequenti, qui fuit postremus regni ac vitæ eius, idem Antiochus, ab Arsace, Mediæ, Persidisque rege; qui Parthorum regnum inuaserat, victus, exercitum simul ac vitam amisit; vt scribit Iosephus 13. Antiq. capit. 16. cum regnasset annos nouem, vt Eusebius in Chronicis; & alij scriptum reliquerunt. Appianus sub finem libri de Bellis Syriacis, de hoc rege ita scribit: Antiochus capti Demetrij frater, postquam Rodi de captiuitate fratris, & quid secutum sit didicit, in patriam reuersus, Triphonem magno labore victum interfecit. Moxque contra Phraatem cum exercitu profectus, fratrem repetens. Ille suis rebus metuens, remisit Demetrium. Antiochus nihilominus cum Parthis congressus prælio, & victus sibi manus intulit. Sic Appianus. 1

Ioannes vnde Hircani nomē contraxerit.

Eodem anno principatus sui sexto, vt est apud Eusebium in Chronicis. Ioannes Dux Iudæorum & Pontifex, aduersus Hircanum, bellum gerens, Hircani nomen accepit. Quis autem fuerit iste Hircanus, & vbi hoc bellum gestum sit, neque citatus Auctor, neque alius quem viderim tradit. Quia tamen per hæc tempora præfatus Ioannes erat in Persidis Mediæque partibus Hircaniæ proximis; probabile est, ipsum cum aliquo Principe eiusdem regionis conflixisse, & ab eo deuicto, nomen accepisse; sicuti prius duo Scipiones, alter ab Africa superata, Africanus, alter ab Asia deuicta Asiaticus dictus est. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3926.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 480.

1 ANNO circiter proximo ineunte Demetrius Syriæ rex, huius nominis iij. quem Arsaces rex Medorum atque Persarum, aliquandiu captiuum tenuerat, & postea, quo tempore Parthorum regionem inuaserat Antiochus (vt scribit Iosephus 13. Antiq. in calce capitis 16.) dimiserat; ad regnum suum, in pristinam libertatem, ac dominium, restitutus, rediit. Interea Io. Hircanus, qui audita prædicti Antiochi morte, confestim in Syriam cum exercitu suo reuersus erat, à Macedonibus deficiens; quasdam vrbes Iudææ finitimas, propugnatoribus vacuas esse, cum cognouisset, illas cepit; & inter eas Garizim, ac templum Ierosolymitani instar, quod ibi olim Alexandri magni permissu, Sanabalat Dux regionis, in gratiam Manasses generi sui (vt sub anno mundi 3721. num. 4. dictum est) fabricauerat; post ducentos, & amplius annos desolauit. Deinde Idumæis quoque subiugatis, eosdem cunctos Iudaicæ legis ritus suscipere coegit, & deinceps inter Iudæos censeri. Quibus gestis, vt se magis aduersus Macedones communiret, misit legatos Romam pro renouanda societate aliàs non semel cum maioribus suis contracta: Et insuper obtinuit a Senatu Romano rescindi omnia tributa, & quæcunque onerum, quæ Iudæis imposuerat Antiochus cognomento Soter; tamquam sine permissu Romanorum, socijs suis imposita. Dum autem apud Iudæos hæc agerentur; cupiebat quidem Demetrius Syriæ rex, Ioan. Hircano bellum inferre, eumque à memoratis progressionibus disturbare: Verumtamen quia propter mores suos valde improbos, tam Syris quam alijs exercitus sui militibus, admodum erat inuisus; non valuit tale quicquam moliri. Quæ omnia latius prosequitur Iosephus 13. Antiq. cap. 17. & lib. 1. de Bello cap. 2.

Demetrius iij. redit in Syriam.

Ioan. Hircanus à Macedonibus deficit et vrbes Iudææ finitimas capit.

Templum Garizim demolitur.

Idumæos subiugatos, Iudæos fieri cogit.

Renouat cum Romanis fœdus.

Demetrius rex cur non potuerit Hircanum ab his progressionibus impedire.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3929.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 483.

1 ANNO a reditu Demetrij in regnum suum quarto (quattuor enim exinde duntaxat annos eum regnasse, scribit Eusebius in Chronicis) vsque adeo aduersus ipsum creuerunt odia Syrorum, vt coacti sint mittere legatos ad Ptolemæum Physconem (quē sub anno mundi 3909. nu. 1. ex Strabone, & Iosepho probauimus eundem esse cum Euergete huius nominis ij. qui hisce temporibus regnabat in Aegypto) rogantes, vt aliquem ex Seleuci genere daret eis, quem possent sibi regem constituere. Cumque is misisset Alexandrum cognomento Zebinam, is pro rege receptus est; & cōmisso prælio aduersus Demetrium a suis derelictum, facile eum vicit fugauitque. Qui cum è pugna fugiens, Ptolemaidam, ad Cleopatram quæ prius vxor eius fuerat; & ab ea quoque exclusus esset; inde in Tyrum delatus, ab inimicis captus, ac diu vexatus, tandem interfectus est, vt tradit Iosephus Antiq. capite supra citato. Quamquam Appianus sub finem libri de Bellis Syriacis scribat: eundem Demetrium, ab ipsa Cleopatra fuisse necatum, quæ insidias, inquit, ei molita est, propter æmulationem posterioris nuptæ Rodogunes; de qua nos sub anno mundi 3916. nu. 1. diximus; Sed totam hanc historiam Iustinus initio lib. 39. aliquanto aliter, fusiusque commemorat, vt ibidem quisque pro suo libito, videre poterit. Itaque, vt arbitror,

Demetrius iij. è regno pellitur, & tandem necatur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3930.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 484.

Alexander Zebina regnat in Syria, & cũ Hircano fœdus init.

ANNO circiter proximo ineunte, dictus Alexander Zebina Syriæ regnum adeptus, cum Ioan. Hircano fœdus inijt: vt scribit Iosephus cap. proximè allegato; quod fuit in causa, vt huius regis tempore, idem Ioan. Hircanus, sine vllo impedimento, res suas valde augere potuerit, quemadmodum idem Auctor tangit ibidem. 1

Alexander Ianeus nascitur.

Eodem tempore eidem Ioan. Hircano natus est filius nomine Alexander, & cognomine Ianeus, qui postea fuit rex Iudæorum, vt colligi potest ex Iosepho 13. Antiq. cap. 23. in fine capitis. 2

Seleucus v. regnat in Syria, & a matre occiditur.

Eodem anno Seleucus huius nominis v. & Demetrij ex Cleopatra filius, post patris obitum, diadema sumpsit; Sed hunc Cleopatra mater, sagitta, sua manu emissa, confixit: Siue metuens ne ille patris necem vlcisceretur, siue eodem furore gerens omnia, vt scribit Appianus vbi supra. Qui etiam subiungit: quod Seleuco postea successit eius frater Antiochus hui⁹ nominis viij. cognométo Gryphus siue Gryhus. Iustinus vbi supra addit causam cur a matre Seleucus occisus fuerit: quoniam (inquit) sine matris auctoritate diadema sumpsisset: & cur Antiochus tale cognomentum sortitus fuerit, & qua conditione successerit in regnum fratri dicens: Alter cui propter nasi magnitudinem cognomen Grypo fuit, rex a matre eatenus cõstituitur, vt nomen regis penes filium, iùs autem omnis imperij, penes matrem esset. Et deinde prosequitur Iustinus narrans: quod præfatus Alexander Zebina, occupato Syriæ regno, & successu rerũ elatus, cœpit spernere etiam ipsum Ptolemæũ, cuius fauore & auxilio ad regni apicem peruenerat: Et quod propterea Ptolemæus iunxit cum Grypho affinitatem, misitque ei filiam Gryphinam Grypo nupturam, & auxilia quibus idem Gryphus aduersus Alexandrum præualuit; eundemque tandem interfecit: ac postea insidijs a matre apetitus; illis detectis, coegit eam venenum quod filio parauerat, ebibere. Deinde octo annis quietem in regno suo habuit Grypus, vt latius videre est apud eundem Auctorem lib. 39. Et hæc quæ dicta sunt, intra vnum, aut alterum annum gesta esse credibile est. Vt etiam sentit Genebrardus lib. suæ Chronologiæ 2. Vbi de Antiocho Grypo agit. 3

Regnat in Syria Antiochus Grypus, qui

Et propriam matrem veneñcat.

Per hæc eadem tempora, nimirum Q. Cecilio Metello, & T. Quinctio Flaminio Cos. (vt tradunt Orosius lib. 5. cap. 12. & Eutropius lib. 4. & Chronicon Adonis sub annó mundi 4690.) Carthago post annos duos & viginti ex quo fuerat incensa, a Romanis, iubente Senatu, iterum ædificata fuit, & ciuium Romanorum familijs repleta, quo fit vt deinceps ipsi Carthaginenses inter Latinos computari cœperint. Eandem postea vrbem, nescio quo modo dirutam, instaurauit Augustus Cæsar, quemadmodum scribit Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ, vbi de ipsius Augusti gestis agit. Et exinde hæc ciuitas maxime floruit præsertim Christianorum temporibus. In ea enim septẽ Concilia celebrata fuisse certum est, & plurimos extitisse Sanctos, inter quos S. Cyprianus eiusdem vrbis Episcopus & martyr illustrissimus. Sed posterioribus deinde temporibus, nempe anno ex quo Romana esse coeperat quingentesimo octogesimo tertio, vel quinto, a Vandalis (vt notat Prosper Acquitanicus in Chronico) capta est. Quod & tradit etiam Sigibertus in suo Chronico, sub anno Domini 446. his verbis: Gesericus (subaudi Vandalorum rex) dolo Carthaginem cepit, & omnem Africam sibi subijciens, lacrymabili clade potentiam Romani regni deiecit. Hic nihil pensi neque sancti habens, & infestus cunctis, maxime nobilitati & religioni, omnia diuina, & humana exinaniuit. Episcopum, & omnem Clerum Ecclesiæ Carthaginensis expulit. Loca sancta, aut suorum habitacula fecit, aut Arrianis tradidit: & Catholicos vbique persequi iussit. sic ille. Denique ipsa Carthago (quemadmodum adnotauit Genebrardus lib. citato vbi refert, quæ regnante 4 1

Pro-

Ptolemæo Euergete ij. sunt gesta) a Saracenis, & Arabibus capta est anno Domini septingentesimo, & vt arbitror, tunc vel non multo post omnino extincta, ita vt nūc vix vlum loci vbi fuerat vestigium inueniri possit. Sed iam ad nostram temporum seriem reuertamur.

Carthago non semel a Romanis instaurata tandem ab Arabibus destructa est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3931.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 485.

1 ANNO regni Græcorum centesimo octogesimo octauo, more Chaldaico (vt solet Auctor lib. 2. Machab.) putato; qui erat principatus Ioan. Hircani duodecimus, & Olympiadis centesimæ sexagesimæ quartæ annus secundus, vt videre est in tabulis; Populus Iudaicus de Ierusalem scripsit Iudæis fratribus in Ægyptum tunc commorantibus epistolam illam breuem, quæ habetur 2. Machab. cap. 1. ver. 1. vsque ad 10. vt patet ex fine eiusdem epistolæ, quæ desinit post illa verba anno centesimo octogesimo octauo quemadmodum sentiunt Melchior Canus, & Cardinalis Bellarminus, & nos sub anno mundi 3892. num. 5. vsque ad 12. difuse admodum comprobauimus. Causa autem huius scriptionis fuit, quoniam cum ante aliquot annos, videlicet anno centesimo sexagesimo nono, regnante in Syria Demetrio, iidem Iudæi ab Ierosolymis scripsissent in Ægyptum de tribulationibus, & calamitatibus, quas tunc præcipue passi sunt, quando captus est Ionathas; visum est eis, nunc quoque

Iudæi cur de Ierusalem scribant Iudæis in Ægypto commorantibus.

2 eosdem certiores facere, de præsenti ipsorum prosperitate; & hortari, vt & ipsi agerent dies Scenopegiæ mensis Casleu, quæ Iudæ Machabæi temporibus instituta fuerat. Et eodem tempore probabile est, Auctorem 2. libri Machab. quinque Iasonis Cyrenæi libros de Iudæ Machabæi rebus gestis summatim a se compilatos, & in vnum volumen (vt ipsemet testatur ca. 2. ver. 24.) redactos, transmisisse in Ægyptum cum prædicta populi Ierosolymitani epistola, quæ propterea in capite eiusdem libri postea registrata fuisse creditur. Ceterum, quia hucusque duntaxat, æræ regni Græcorum, scriptura sacra meminisse deprehenditur: Iccirco eandem æram in no-

Secundus liber Machabæorū mittitur in Ægyptum.

3 stris tabulis hic terminari debuisse, videri posset: Verumtamen, quia hæc ab exordio regni Seleucidarum initium sumpsit, vt nos sub anno mundi 3743. nu. 1. ostendimus: propterea ratio dictat, eam vsque ad finem eiusdem regni esse deducendam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3932.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 486.

1 ANNO proximo circiter inchoante, credimus, quod Antiochus Gryphus (quē quia matrem interfeceeat, per antiphrasim Iosephus 13. Antiq. cap. 20. Philometorem nominat) occiderit etiam Alexandrum Zebinam regni sui vsurpatorem; & quod ab hoc tempore, numerandi sint illi octo anni, quos Iustinus lib. 39. (quemadmodum sub anno mundi 3930. num. 2. dictum est) ait dictum Gryphum, in pace regnasse. Cuius verba sic accipienda sunt, ac si dixisset: sine aperto bello. Nam

Antiochus Gryphus interfecto Alexandro Zebina regnat in Syria.

2 alioquin interim non defuerunt inter ipsum Gryphum, & æmulum regni Cyzicenū fratrem eius vterinum (erat enim ex eadem quidem matre genitus; sed ex Antiocho patruo, vt sub anno mundi 3916. num. 1. diximus) parricidales discordiæ: Quarum temporibus, etiam obiisse Ptolemæum (subaudi Euergetem ij. qui & Physcon) ipsemet ibidem tradit Iustinus. Et propterea inquit Iosephus 13. Antiq. cap. 17. non ausus est Gryphus per id temporis bellum gerere contra Iudæos: volens nimirum prius veneno aut insidijs tollere è medio fratrem, a quo bellum expectabat. Porrò præfatum Antiochum Cyzicenum, Iosephus vbi supra, sic appellatum asserit,

Cur nōn bellauerit contra Iudæos.

Antiochus Cyzicenus cur sic dictus.

quod in Cyzico Propontidis vrbe, vt etiam tradit Appianus in calce libri de Bellis Syriacis, educatus esset. Quem item Spondium fuisse cognominatum, idem Iosephus lib. 1. de bello sub finem capitis 2. scriptum reliquit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3933.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 487.

Annus Iubilei 27.

ANNO principatus, pariterque Pontificatus Ioan. Hircani decimo quarto, oportet incidisse annum Iubilei vigesimi septimi. Nam, vt videre licet in tabulis, iste annus, concurrit cum anno ab introitu Israelitarum in terram Chanaan, millesimo trecentesimo quinquagesimo. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3937.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 491.

Euergetes ij. moritur.

ANNO principatus Ioan. Hircani decimo octauo, Ptolemæus Euergetes, huius nominis ij. qui & Physcon, cum regnasset in Aegypto annis viginti nouem, vt Eusebius in Chronicis, & alij, scriptum reliquerunt, mortuus est, Ægypti regno, vxori Cleopatræ, & alteri ex filijs, quem illa legisset, relicto. Cum autem illa pronior in minorem filium esset; a populo compellitur maiorem eligere: Cui priusquã regnum daret, vxorem ademit; compulsumque repudiare carissimam sibi sororem Cleopatram, minorem sororem Seleucem ducere iubet, vt scribit Iustinus lib. 39. Igitur 1

Regnat in Aegypto cum matre Lathurus.

2 Eodem anno regnauit in Ægypto cum matre Cleopatra, alter Ptolemæus: Quem licet Eusebius in Chronicis, & alij, Physconem cognominatum putent; Iosephus tamen 13. Antiq. cap. 18. & 20. Sæpe Lathurum appellat. Et item Strabo lib. 17. Vbi Ptolemæorum seriem breuiter recensens, ait: Physconis cognomen, Ptolemæo Euergete ij. fuisse attributum; quem etiam Ptolemæi Philometoris fratrem extitisse affirmat. Cui adstipulatur Iosephus circa initia lib. 2. contra Apionem, vbi testatur, Physconem fuisse fratrem Philometoris.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3940.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 494.

Cyzicenus cũ Grypho infeliciter pugnat.

1 ANNO regni Antiochi cognomento Grypi, seu Gryphi vndecimo circiter inchoante, quemadmodum ex sub anno mundi 3932. num. 1. dictis inferri potest; Cum iam Cleopatra prius Lathuri vxor & soror, quæ vt sub anno mundi 3936. num. 1. dictum est, non tam a fratre suo repudiata, quam a matre sua eiusdem nominis, diuortio viri dimissa fuerat; Antiocho Cyziceno in Syria nubsisset; exercitũq; Cypri solicitatũ, veluti dotalẽ, ad maritũ deduxisset; par factus fratri Grypho Cyzicenus, cũ eo, quod se veneno tollere voluisset, prælium committit; Sed victus in fugã conuertitur. Cum autẽ victor Gryphus etiam Antiochiam cepisset, in qua erat Cyziceni vxor Cleopatra; Gryphina eius soror, & Gryphi vxor, admodum irata sorori, quod

quod regni æmulatione hosti suo nubens, hostem se suam ipsa effecisset, & peregrinos, hoc est Cyprios exercitus in certamina fratrum adduxisset; viro licet reluctante, vocatis illa militibus, eam in templo simulacrum deæ amplexantem, confodi curauit. vt latius tradit Iustinus lib. 39. Verumtamen non multo post *Cleopatra Cyziceni vxor a sorore Gryphina interficitur*

2 Per hæc circiter tempora, nimirum dum prædicti fratres inter se de Syriæ regno decertabant; Ioan. Hircanus, qui post Antiochi Soteris cædem, a Macedonibus defecerat; iamque nec vt subditus, nec vt amicus vllam illis amplius opem ferebat; sed maximis successibus res suas augere studebat; & secure fruens Iudææ prouentibus, iam ingentem pecuniarum vim inde congesserat: Videns Antiocho Grypho nihil esse ab Ægypto præsidij, & tam ipsum, quam fratrem eius Cyzicenum ex continuis inter se certaminibus, multas clades accipere; facile vtrumque despexit, vt testatur Iosephus 13. Antiq. cap. 17. Itaque Samariam vrbem munitissimam (quæ tunc, vt ait Eusebius in Chronicis, Ectenias dicebatur, postea verò ab Herode instaurata, Sebasten in honorem Augusti appellata est) valido exercitu circumdatam oppugnare cœpit, propter iniurias a Samaritis iussu regum Syriæ illatas Marissenis Idumæis, quos idem Ioan. Hircanus (vt tradit Iosephus 13. Antiq. cap. 17. non procul ab initio) sibi subiugauerat. Præfecit verò obsidioni duos filios suos Antigonum, & Aristobulum. Quibus oppugnationem vrgentibus, & fame intus premente, coacti sunt obsessi, primo quidem cibis homini insuetis vesci; & denique Antiochi Cyziceni opem, semel atque iterum implorare; quem Iudæi bis fortiter repulerunt; nec quicquam Samaritis obsessis prodesse permiserunt; vt latius tradit Iosephus Antiq. lib. citato cap. 18. & breuiter repetit 1. de Bello cap. 2. *Ioan. Hircanus Samariam obsidet.* *Cyzicenus Samaritanis suppetias ferens ab Hircani filijs fortiter repellitur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3941.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 495.

1 ANNO insequenti, repetita inter prædictos fratres congressione, victor Cyzicenus, Gryphinam Gryphi vxorem, quæ anno præcedenti sororem interfecerat, captã, eius supplicio, vxoris manibus parentauit. Sic Iustinus vbi supra; & hæc sub finem huius anni accidisse credimus. *Victo Grypho, Gryphinam in ultionē propriæ vxoris interficit.*

2 Eodem anno, nimirum exacto integro obsidionis anno, Iudæi Samariam vi captam, solo æquarunt: Et præterea Sythopolim olim Bethsan vocatam; nec non alia quædam oppida, eis a quodam Cyziceni Duce, cui nomen erat Epicrates prodita, possederunt. His ergo auctus victorijs Ioannes Hircanus; ac deinde etiam superata Phariseorum inuidia, ac dissensione aduersum se concitata; sedataque pariter seditione, quæ inter ipsos, ac Saducæos insurrexerat; reliquum vitæ feliciter in pontificatu, principatuque suo exegit. Iosephus vbi supra. Causa autem memoratæ dissensionis inter Pharisæos, & Ioan. Hircanum, vt arbitror, fuit, abrogatio illa ab eo facta quarundam constitutionum, quas Pharisæi ex maiorum traditionibus induxerant; cuius obiter meminit Iosephus 13. Antiq. cap. vlt. *Samaria a Iudeis solo æquatur.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3942.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 496.

1 ANNO postero circiter inchoante, qui erat, vt patet in tabulis, regni Antiochi Gryphi annus decimustertius; Antiochus Cyzicenus post præcedentis anni victoriam, adeo præualuit aduersus fratrem suum Gryphum, vt licet eum penitus a regno non expulerit; tamen ipse quoque in Syria regnare cœperit; & fratre *Cyzicenus regnat in Syria.*

multo esse potentior: Quare, cum Eusebio in Chronicis, illos decem & octo annos, quibus idem Cyzicenus regnasse dicitur, ab hoc tempore exordiendos esse putamus, quemadmodum, & in tabulis positum est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3947.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 501.

Belli Iugurtini finis.

ANNO vrbis sexcentesimo quadragesimo septimo, Iugurta per Metellum attrito, & per Marium capto, Numidiam in potestatem populi Romani deuenisse tradit ex Rufo Sigonius in suo Fastorum commentario sub anno vrbis prænotato. De hoc bello Iugurtino vide plura, si libet, apud Salustium. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3950.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 504.

Ioan. Hircanus moritur.

ANNO sui principatus trigesimo primo circiter desinente, vel exacto, vt paulo post ostendemus, Ioan. Hircanus decessit, relictis quinque filijs superstitibus, vt ait Iosephus 13. Antiq. cap. 19. Sanè de rebus ab hoc Ioanne gestis, extabat olim liber inscriptus Dierum sacerdotij Ioannis qui nunc, quod ego nouerim, minime reperitur. Huius meminit Auctor lib. 1. Machab. in fine: his verbis: Cetera sermonum Ioannis, & bellorum eius, & bonarum virtutum, quibus fortiter gessit, & ædificij murorum, quos extruxit, & rerum gestarum eius: ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est Princeps Sacerdotum, post patrem suum.] Vtrum verò iste liber, idem sit cum eo, qui apud Græcos dicitur, Machabæorum quartus, & (vt ait Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ, vbi de isto Ioan. Hircano agit) huius gesta, & vnius ac triginta annorum historiam continet; adhuc non satis exploratum habeo. Forte autem de dicto dierum libro, accepit Iosephus, quæ de ipso Ioanne, lib. 13. Antiq. scripta reliquit. Inter quæ, illud etiam extat, tũ cap. eiusdem lib. 18. tum lib. 1. de Bello cap. 3. relatum; quod idem Ioannes, diuino dignatus est colloquio; ac filiorum suorum de Antiocho Cyziceno victoriam prænunciauit; & non multo ante obitum suum, prædixit; è liberis suis, duos natu maiores, non diu principatus sui compotes fore. Quod quomodo euenerit; ex consequentibus dignosci poterit. 1

De libro sacerdotij Ioan. Hircani.

Ioan. Hircanum, spiritu prophetico prædictum.

De numero annorum sacerdotij eius.

Ceterum, quamuis de numero annorum sacerdotij, ac principatus Ioan. Hircani, varia fuerit Auctorum opinio. Siquidem Eusebius in Chronicis; & qui ipsum sequuntur; dicunt, ipsum præfuisse annis viginti sex. Breue autem Hebræorum Chronicon, quod Seder Olam Zuta inscribitur, Decuria 6. ait: ipsum regnasse annis triginta septem. Nihilominus nos mediam inter hos viam secuti, credimus cum Genebrardo vbi supra, Verum numerum annorum principatus dicti Ioan. Hircani, esse illum, quem tradit Iosephus 13. Antiq. in fine capitis 18. vbi ait: ipsum elapso primo, & trigesimo imperij anno, obijsse. Nec obstat, quod idem Auctor 1. de Bello ca. 3. incipiente, dixerit: Eundem Hircanum, optimè res administrasse, per annos triginta tres: Quia ille textus, vel potest intelligi; Computatis postremis duobus annis vitæ patris sui Simonis: Quandoquidem ex tunc videtur ipse, de mandato patris cœpisse res administrare in Gazara, vt sub an. mun. 3913. nu. 1. dictum est. Vel, quia re vera ipse Io. Hircanus, non nisi post mortem patris sui, potuit esse summus Sacerdos: propterea multo melius videtur dicendum: quod verus annorum numerus sacerdotij eius, ille est, quem Iosephus loco Antiq. proximè adducto expressit. Nam cũ ipse libros Antiq. post libros de Bello iã editos conscripserit, vt ex ipsomet 2

cui-

euidenter colligitur, qui 13. Antiq. cap. 6. ait: se nolle ibi repetere, quæ in libr. 7. de Bello iam commemorauerat: Vtrique censendus est; quæ aliàs perperam se tradidisse recoleret, in posteriori suo opere correxisse. Quo fit vt in eiusmodi dissentientijs, tutius videatur standum his quæ in libris Antiq. tradita inueniuntur.

Iosephū libros Antiq. post eos qui de Bello conscribuntur, conscripsisse.

3 Eodem circiter anno, probabile est, ex Panthere, natum esse Barpantherem, qui postea fuit auus Beatissimæ Genitricis Dei Mariæ, iuxta eā quæ sub an. mun. 3911. num. 3. de eiusdem Virginis maioribus dicta sunt.

Pāther genuit Barpantherē.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3951.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 505.

1 ANNO proximo, qui erat a postremo pontificatu impij Alcimi, ferme quinquagesimus, vt scribit S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. cap. 45. re vera autem quinquagesimus octauus, vt dinumerari potest in tabulis; Aristobulus filiorum Io. Hircani natu maximus, patri in principatū succedens, ex Machabæorum, siue Assamonæorum familia, sibi diadema primus imposuit; & principatum, ad regni formā conuertit, vt tradit Iosephus 13. Antiq. cap. 19. Accidit autem hoc, non post annos quadringentos octoginta vnum a Babylonicæ captiuitatis solutione, vt citatus Auctor ibidem, & primo de Bello capitulo tertio existimauit; sed post quadringentos triginta quattuor duntaxat annos, quemadmodum videri potest in tabulis vbi solutæ captiuitatis æram hucusque deduximus. Quamquam autem hæc annorum differentia inde aliqua ex parte oriri potuit, quod Iosephus credidit Cyrum triginta annis a soluta Iudæorum captiuitate regnasse: nos verò illum septennio post eandem captiuitatis solutionem interemptum esse, iam sub anno mun. 3494. numero secundo, vsque ad 6. pluribus argumentis probauimus; & sub anno mundi 3523. num. 1. tamquam verissimum, supposuimus: Non tamen id sufficit ad Iosephi summam adæquandam. Quare oportet ipsum etiam alibi plures ad huius tēporis Chronologiam annos adiecisse. Porrò Aristobulus rex, tametsi, vt paulò post dicemus, breui admodum tempore regnauerit: Nihilominus Iudæorum ditionem auxit, adiecta nimirum ei parte regionis Ithurææ, quam etiam circumcisionem, ceterosque Iudaicos ritus, suscipere coegit. Ceterum in suos nimium crudelis fuit. Nam & fratres suos, præter Antigonum, quem diligebat, in vinculis conijecit; & propriam quoque matrem, tamquam æmulam principatus, fame in carcere necauit; & postremo temerè, inuidorum detractionibus fide adhibita, Antigonum etiā insontem interfici curauit: Merito igitur, & ipse non multo post, tantorum scelerum debitam a Deo vltionem accepit: nimirum repentino sanguinis vomitu, animique desperatione correptus, miserrime interijt, vno duntaxat anno regni sui exacto: vt late prosequitur Iosephus capite citato. & lib. 1. de Bello cap. 3.

Aristobulus Machabæorū primus rex in Iudæa appellatus, & quando id acciderit.

Regnū auxit.

In suos crudelis.

Anno regni exacto obijt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3952.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 506.

1 ANNO postero recens inchoato, Salome Aristoboli vxor, solutis defuncti viri fratribus, Alexandrum cognomine Ianæum annos natum duos & viginti, vt videre est in tabulis, qui ceteros tum superstites ætate præcedebat, regem constituit: ipse verò, non multo post, alterum ex fratribus sibi insidiantem interfecit; alterum priuata contentum vita, in honore habuit. Iosephus 13. Antiq. cap. 20. & lib. 1. de Bello cap. 3.

Regnat Alexāder Ianæus in Iudæa.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3953.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 507.

Cleopatra filiũ Lathurum regni sociũ pellit.

ANNO regni Alexandri regis Iudæorum circiter secundo definente, Cleopatra Aegypti regina, cum (vt scribit Iustinus lib. 39.) grauaretur socio regni filio Ptolemæo (subintellige Lathuro) populum in eum incitat; abductaque ei Seleuce vxore, eo indignius quod ex Seleuce iam duos filios habebat, exulare coegit; nimirum in insula Cypri. sicque sola regnare cœpit in Aegypto. Quod autem id per hæc circiter tempora acciderit, colligi potest ex Iosepho, qui cap. Antiq. paulo ante citato, manifeste insinuat: præfatum Alexandrum, circa primos regni sui annos, Ptolemaidam, vt paulo post dicemus, obsedisse: Et paucis interpositis, subiungit: Quod obsessis supererat vna spes, ab Aegypti regibus, & Ptolemæo Lathuro, qui a matre Cleopatra è regno eiectus, Cyprum obtinebat. Igitur 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3954.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 508.

Eundem Lathurum mater persequitur posito in eius locũ fratre Alexandro qui matris crudelitatem metuens eam regnumque deserit.

ANNO proximo Cleopatra (quemadmodum præcitato loco prosequitur Iustinus) accersito minori filio Alexandro, regem fratris loco constituit: nec alterum filium expulisse contenta; bello Cypri exulantem persequitur. Quo inde tandem pulso; interfecit Ducem exercitus sui, quod viuum è manibus dimisisset. quamquam Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Ptolemæus Alexander hac matris crudelitate territus; & ipse eam reliquit; periculoso regno, securam ac tutam vitam anteponens. sic Iustinus. 1

Ptolemenses a Iudæis obsessi Ptolemaũ Lathurum in auxilium vocãt.

Dum hæc in Ægypto, & in Cypro agerentur, Alexander Iudæorum rex, cum aduertisset Syriæ reges inter se decertantes, satis esse occupatos: & dissidium item, quod inter Ptolemæum Lathurum, matremque intercesserat: arrepta hac temporis opportunitate, cum magno exercitu Ptolemenses aggreditur; & cum prælio victos intra mœnia cõpulisset, obsidione conclusos, oppugnare conabatur: Illi verò in tanto discrimine positi, considerantes sibi a Syriæ regibus nihil opis posse cõferri; missa legatione ad Ptolemũæ Lathurũ in Cypro a propria matre eiectũ; rogabant vt eis in auxilium venire non negligeret: Sic enim etiam rebus suis optime consultum iri: quandoquidem, si ipse veniret in Syriam, facile Gazæos, & Ptolemaidenses, & Zoilum qui tyranidem apud Stratonis turrim, & Dora occupauerat, & Sidonios, multosque alios partium suarum adiutores esset habiturus. Ptolemæus ergo, tum materno bello, vt cedere videretur, tum memoratis elatus promissis, in Syriam nauigare parauit. 2

Cleopatra mittit auxilia Grypho contra Cyzicenum.

Sub finem eiusdem, vt arbitror anni, Cleopatra timens ne filius eius maior Ptolemæus cognomento Lathurus, ab Antiocho Cyziceno ad recuperandam Aegyptũ auxilijs iuuaretur; ingentia Antiocho Grypo auxilia, & Seleucem vxorem nupturam hosti prioris mariti, mittit; Alexandrumque minorem filium, per legatos in regnum reuocat. Iustinus vbi supra. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 3955.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 509.

1 ANNO, vt arbitror, subsequente, Ptolemæo Lathuro in auxilium Ptolemaidensibus superueniente: Alexander Iudæorum rex; vt audiuit quod ad Lathuri exercitum, etiam Zoilus cum suis, & Gazenses contra Iudæos accessissent; obsidionem soluit; & reducto in Ierusalem exercitu; cœpit astu agere cum Lathuro; apertè quidem amicum, & socium eius se esse simulans, & quadringenta argenti talenta eidem offerens, si Zoilum eius hostem de medio tolleret, eiusque agros Iudæis attribueret: clam verò Cleopatram Lathuri matrem solicitabat, vt aduersus filium cum exercitu properaret. Verum enimverò, detecta fraude, Lathurus, rupto fœdere cū Iudæis; primo quidem ad oppugnandam Ptolemaidem, quæ eidem, mutato consilio, portas clauserat, vires suas contulit; mox relicta ibi, ad continuandam oppugnationem, parte exercitus; ipse cum reliquis copijs ad vastandam Iudæam se conuertit; & vi captis aliquot oppidis, magnam inde prædam asportauit, & multa captiuorum millia abduxit. Iosephus 13. Antiq. cap. 20.

Alexander Iudæorum rex soluit Ptolemaidis obsidionem. Simulat cū Lathuro amicitiam.

Clam vocat Cleopatram cōtra Lathurum, qui Iudæam vastat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3956.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 510.

1 ANNO, vt probabile est, postero, Alexander Iudæorum rex, vt hostem a suæ regionis vastatione compesceret, numeroso admodum exercitu comparato, obuiam venit Lathuro; qui hoc audiens, occurrit ei ad Iordanem fluuium; vbi instructis vtrinque agminibus, initoque certamine, Iudæi cæsi sunt, ad triginta millia; ceteri partim capti, partim fuga seruati. Ptolemæus verò tam grandi parta victoria, per Iudæam longè lateque excurrebat; & cum sero tandem in quosdam Iudæorum vicos se recepisset, eosque pueris ac mulieribus refertos vidisset, iussit eos promiscuè iugulari, & in frusta concidi, ac in ollis feruentibus coqui; vt milites sui, valde terribiles, atque humanis vesci carnibus crederentur; ac sic maiorem toti Iudææ timorem incuteret. Per idem quoque tempus, eiusdem Ptolemæi Duces ac milites, quos ad oppugnandam Ptolemaidam reliquerat; eandem expugnarunt. Iosephus 13. Antiq. cap. 21. & lib. 1. de Bello cap. 3.

Lathurus victos Iudæos admodum terret ac vexat.

Ptolemaidem capit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3957.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 511.

1 ANNO, vt credimus, succedente, Cleopatra verita tantos filij progressus, in Iudæa præsertim Ægypto adeo proxima; non permittendum duxit, vt ille magis cresceret. Quare naualibus, terrestribusque copijs vndique accitis, sub Ducibus Chelcia, & Anania Iudæis; & iusso Alexandro filio cum classe Phœnicem appellere; ipsa cum exercitu venit Ptolemaidem; & inde exclusa, oppugnationem vrbis instituit. At verò Lathurus, confestim relicta Syria, properauit cum suis in Ægyptum, sperans se eam præsidijs vacuam offendere, atque ex improuiso posse occupare; sed

Cleopatra Lathuri progressus in Syria disturbat, qui frustra Ægyptum aggreditur.

ſed ſpe ſua fruſtatus eſt; ſiquidem validos ibidem inuenit propugnatores, vt ait Ioſephus cap. Antiq. citato.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3958.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 512.

Cleopatra Lathurum 2. ab Aegypto in Cyprum pellit. Ptolemaidam expugnat, & cum Alexandro filio fœdus ferit.

ANNO, vt reor, ſubſequente, Cleopatra, vt audiuit filij conatus in Ægypto 1
irritos euaſiſſe; miſſa ibi parte exercitus ſui, eum inde tandem omnino expulit; & ad Gazenſes, ac dein tranſacta hieme, in Cyprum denuo redire coegit. Interim quoque Cleopatra Ptolemaidam expugnauit. Quibus auditis Alexander Iudæorum rex, venit ad Cleopatram victorijs exultantem, quæ ſuaſu Ananiæ Iudæi eius Ducis, non ſolum abſtinuit ab inferenda Alexandro iniuria, quemadmodum quidã ex ſuis reginæ ſuaſerant; ſed inſuper cum eo fœdus percuſſit apud Sythopolim, vt latius videre eſt apud Ioſephum vbi ſupra.

Gryphus moritur relictis quinque filijs.

Sub finem eiuſdem anni, Antiochus Gryphus Syriæ rex, Heracleonis cuiuſdam 2
inſidijs, occiſus eſt, anno ætatis ſuæ quinto & quadrageſimo; regni verò nono ſupra vigeſimum. Ioſephus 13. Antiq. cap. 21. & lib. 1. de Bello cap. 3. Reliquit verò Gryphus quinque filios, nempe Seleucum, Antiochum, Philippum, Demetrium cognomine Eucærum, & alterum Antiochum cognomento Dionyſium, de quibus infra ſuis locis dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3959.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 513.

Seleucus vj. Cyzicenum regno ſpoliat.

ANNO proximo circiter ineunte, Seleucus huius nominis vj. Antiochi Gry- 1
phi filius, patri in Syriæ regnũ ſuccedens, bellum gerit cum patruo ſuo Antiocho Cyziceno, eumque ſub finem anni prælio victum, armis regno eiecit, vt ſcribit Appianus. At verò Ioſephus locis citatis addit quod et eum captum neci tradidit.

Alexander Iudæorum rex Gadarã aliasque vrbes capit.

Eodem anno Alexander Iudæorum rex, Ptolemæi Lathuri metu liberatus; nimi- 2
rum virtute fœderis cum matre eius icti; refectis viribus; poſt diſceſſum, vt arbitror, Cleopatræ, Gadaram inuaſit; eamque poſt decem obſidionis menſes, cepit. Mox quaſdam quoque alias vrbes, armis, in poteſtatem ſuam redegit: nempe Amathuntem (vbi tamen a quodam Theodoro derepente inuaſus, amiſit decẽ millia Iudæos) & Raphiam, & Anthedonem, quem poſtea Herodes, mutato nomine, Agripiadem vocauit.

Et Gazæos oppugnat.

Et denique infenſus Gazæis, quod contra ſe Ptolemæum Lathurum euocaſſent: Viſa hac temporis opportunitate; nimirum quod idem Ptolemæus in Cyprum, & mater eius in Ægyptum receſſiſſent: primo eorundem Gazæorum agros depopulare cœpit; mox verò etiam vrbem oppugnare. Ioſephus 13. Antiq. cap. 21. & lib. 1. de Bello cap. 3.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3960.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 514.

Antiochus nonus Seleucũ vj. è Syria pellit.

ANNO poſtero circiter inchoante, Antiochus huius nominis viiij. Cyzice- 1
ni filius, cui cognomen fuit Pius, defuncti patris diademate ſibi impoſito, bellum

lum Seleuco Gryphi filio intulit, & vno prælio victum, e tota Syria expulit, atque in Ciliciam fugauit. ita Iosephus locis citatis. Appianus verò Alexandrinus in calce libri de Bellis Syriacis hunc Antiochum, inquit, Seleuci patruelis insidias euasisse putant Syri, pietatis merito, ideoque Pium cognominarunt: seruatus est autẽ a meretrice adamatus formæ gratia. Et subiungit: Mihi videtur per iocum a Syris ei nomen id additum: duxit enim hic Pius Selenem, quæ prius, & patri eius Cyziceno, & patruo Grypho nupserat. merito igitur, diuina vltione, a Tigrane pulsus est. hæc Appianus.

2 Eodem anno, in Iudæa, Alexander rex, post annum ex quo castra ad Gazam admouerat, eandem a Lysimacho sibi traditam cepit, & facta ibi cæde magna, tandem vrbe diruta reuersus est Ierosolymam. Iosephus c. Antiq. allegato, & 1. de Bello c. 3. *Alexander Iudaorum rex Gazam capit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3961.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 515.

1 ANNO insequenti Seleucus, qui a Mopseatis ex fuga receptus fuerat; cum cœpisset velle ab eis tributa exigere, exorto populi tumultu, eundem cum amicis suis Mopsuhestiæ, quod est oppidum Ciliciæ, in regia, siue in Gymnasio concremarunt. vt tradunt locis citatis Appianus, & Iosephus. *Seleucus vj in Cilicia concrematur.*

2 Eodem, vt arbitror anno, Antiochus huius nominis x. & memorati Seleuci vj. frater, bello aggreditur Antiochum Pium Cyziceni filium; sed ipse Antiochus x. victus, exercitum simul ac vitam amisit. Post quem Philippus prædictorum Seleuci, & Antiochi tertius frater, assumpto diademate regnauit in parte Syriæ. Iosephus vbi supra, & concordat cum Eusebio, qui in Chronicis ponit primum regni huius Philippi annum, anno Alexandri regis Iudæorum decimo. *Philippus regnat in parte Syria.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3962.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 516.

1 ANNO decimo circiter desinente, ex quo Cleopatra eiecerat de Aegypti regno Ptolemæum Lathurum filium eius natu maiorem; cum etiam Alexandro filio suo minori, occultis insidijs exitium machinaretur; ab eodem præoccupata interficitur: digna prorsus hac mortis infamia, quæ etiam matrem thoro expulit; & duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit; & filio altero in exilium acto, bellum intulit; alteri erepto regno, exitium per insidias machinata est. Sed nec Alexandro cædes tam nefanda, inulta fuit. Nam vbi primum compertum est, per scelus filij matrem interfectam; concursu populi, in exilium agitur. Sic Iustinus sub finem libri 39. *Cleopatra ab Alexandro filio interficitur.* *Alexander ob maternam necem in exiliũ agitur.*

2 Eodem circiter anno, oportet quod Mathan, qui & Mathat in Genealogia Saluatoris appellatur, cum annum ageret vitæ circiter quinquagesimum primum, genuerit Iacob, iuxta ea quæ nos sub anno mundi 3461. num. 1. de einsmodi generationibus disseruimus: Quamquam idem Mathan, qui secundum Matthæum cap. 1. ver. 15. genuit Iacob: secundum Lucam cap. 3. ver. 23. ante vel post natum Iacob, genuerit etiam Heli, vt nos sub anno mundi 4051. num. 19. ostendemus. *Mathan genuit Iacob.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3963.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 517.

Lathurus in regnum restituitur.

1 ANNO proximo circiter ineunte Ptolemæus Lathurus, qui iam pridẽ a Cleopatra matre pulsus fuerat; illa ab altero filio extincta, & eius interfectore a populis eiecto; communi omnium consensu ab exilio reuocatur, & in suũ Aegypti regnũ restituitur: quod neque cum matre bellum gerere voluisset, nec a fratre armis repetere, quod prior possedisset: vt ait Iustinus in calce lib. 39. Huius restitutionis Ptolemæi, sub nomine Physconis meminit etiam Eusebius in Chronicis. Porrò iste Ptolemæus Lathurus, eodem ferè tempore, vel non multo pòst ac in regnum restitutus fuerat; quartum Seleuci fratrem Gryphique filium, nomine Demetrium huius nominis iiij. & cognomento Eucærum, a Gnido accitum, regem constituit in parte Syriæ apud Damascum; nimirum, quemadmodum probabile est, vt vel sic Philippi alterius fratris vires frangeret. His duobus fratribus strenuè resistens Antiochus Pius Cyziceni filius, breui extinctus est: nam Laodiceæ, cum auxilio venisset Galadenorum reginæ cum Parthis bellum gerenti, fortiter in prælio dimicans occubuit: Quo facto Syriæ regnum, remansit penes duos fratres, Philippum scilicet atque Demetrium. Iosephus 13, Antiq. cap. 21.

Demetrius iiij. regnat in parte Syriæ.

Antiochus viij. moritur.

Ptolemaus Cyrenaorum rex moritur & Romanos regni heredes relinquit.

2 Per hæc eadem tempora, in Aegypto Ptolemæus rex Cyrenæorum moriens, Romanos testamento reliquit heredes, vt ait Eusebius in Chronicis. Hunc Genebrardus Chronologiæ lib. 2. vbi agit de Ptolemæo Alexandro, appellat Alexandrum Physconis fratrem. Iustinus autẽ lib. 39. tacito nomine, dicit fuisse fratrem Ptolemæi (subintellige vt supra dictum est Lathuri) ex pellice susceptum, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat. Forte autem Iustinus ibi pellicem vocat Cleopatram, cuius minor filius erat Alexander, de qua paulo ante dixerat quod propriã etiam matrem thoro expulerat.

Seditio Iudæorum contra Alexandrum regem ab eodem multorũ occisione plectitur.

Alexander rex vicit Arabas Moabitis & Galaaditis tributa imperat.

A rege Arabũ fugatur:

Per annos 6. a Iudæis bello vexatur.

3 In Iudæa autem grauis contra Alexandrum regem exorta seditio est: ita vt cum in festo Scenopegiæ rex pariter ac Sacerdos, de more, Ierosolymis sacrificia facere pararet; conuitijs etiam atque execrationibus, nec non citreorum explosione populariter per ludibrium impetitus fuerit: Quamobrem iratus valde, occidit ex ipsis ad sex millia. Deuictis deinde Arabibus, tributa Moabitis, & Galaaditis imperauit. Denique congressus cum Obeda rege Arabum, atque ab eo in insidias, & asperas in fauces, accessuque difficiles pertractus, ægre euasit, & fuga Ierosolymam delatus, super acceptam cladem, per sex deinceps annos a sua gente bello vexatus fuit. Iosephus 13. Antiq. cap. 21. & lib. 1. de Bello cap. 3. Puto autem memoratos sex vexationis bellique annos, inter proprium regem, populumque Iudaicum, ab hoc duodecimo, vsque ad decimum octauum regni ipsius Alexandri annum excurrisse, vt ex sequentibus apparebit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3966.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 520.

1 ANNO vrbes conditæ sexcentesimo sexagesimo sexto, Romanis exorta sunt duo bella grauissima, nempe Mitridaticum, & ciuile, inter Marium & Sullam, siue Sillam: & primum quidem dedit occasionem secundo; secundum autem fuit in causa, vt Mitridates Romanos Asia Græciaque expulerit. De his breuiter Eutropius lib. 5. qui tamen (vt ex fastis manifestè conuinci potest) fallitur in anno. ponit enim

hæc accidisse anno vrbis sexcentesimo sexagesimo secundo. nisi forte error iste, vt arbitror, codicis potius est, quam Auctoris. Siquidem in Consulibus conuenit cum Fastorum Auctoribus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3967.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 521.

1 ANNO regni Alexandri circiter decimo sexto inchoante, Iudæi aduersus proprium regem pertinaciter admodum bellantes, acciuerunt sibi in auxiliũ Demetrium cognomento Eucærum; qui vt sub anno mundi 3963. num. 1. dictum est, regnabat in Damasco: contra quem veniens Alexander Iudæorum rex, & commissa pugna, victus fugit ad montes; maléque de ipso actum esset; nisi ad ipsum, eius infortunium miserati, confluxissent circiter sex millia Iudæorum; quorum metu Demetrius retro abijt, Iudæa relicta. Post discessum verò Demetrij, proprijs Iudæi viribus aduersus Alexandrum bellum gerebant; sed semper victi, multos suorum amittebant; ita vt in toto illo bello, non minus quam quinquaginta millia ipsorum ceciderint. Fuit tamen bellũ hoc regi valde dispendiosum, quoniam præter tot subditorum amissionem, ab ipsis sæpe afflictus, & ad extremum vitæ, regnique periculũ adductus fuit; dum non contenti eum proprijs oppugnare viribus, externa etiam auxilia aduocabant; & ipsum tandem in eam compulerũt necessitatem, vt loca quæ in Moabitica, & Galaaditica regione subegerat, Arabibus restitueret; ne & ipsi arma, aduersus eum, cum Iudæis coniungerent. hæc ex Iosepho 13. Antiq. cap. 22. & lib. 1. de Bello cap. 3.

Alexander infeliciter dimicat cum Demetrio.

Iudæi ab Alexandro ipsorũ rege victi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3968.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 522.

1 ANNO prædicti Alexandri regis Iudæorum, vt reor, decimo septimo, Demetrius Eucærus, Philippum fratrem suum in Berea obsedit; sed dum illum expugnare contendit, ipse ab Arabum, Parthorumque Ducibus, contra ipsum a Philippo accitis, victus captusque est; & in Parthiam perductus, ibi apud Mitridatem Parthorum regem in honore habitus, mansit, donec morbo correptus decessit. Iosephus vbi supra.

Demetrius Philippum fratrem obsidet, et ipse in Parthiã captiuus ducitur.

2 Eodem anno nimirum post prædictam Demetrij captiuitatem, Philippus eius frater Antiochiam profectus, totius Syriæ regno potitus est, vt ait Iosephus in fine citati capitis. Vnde inferri debet, quod etiam Antiochus Pius Cyziceni filius iam decesserat; alioqui non potuisset Philippus totam Syriam possidere. Puto autem quod de Philippo dictum est, sub finem huius anni contigisse; & ab eo tempore numerandos esse duos annos, quibus eum regnasse tradunt Eusebius in Chronicis, & alij; totidem enim hinc numerantur vsque ad occupatam a Tigrane Syriam, vt videre licet in tabulis: nam alioqui fateri oporteret ipsum Philippum ad decem circiter annos, regnum Syriæ, siue eius partem tenuisse, vt ibidem apparet.

Philippus tota potitur Syria.

3 Eodem item anno, qui erat octogesimus quartus ante Christi natiuitatem (vt dinumerari potest in tabulis) nata est Anna filia Phanuel de qua dicitur, quod postea fuit Prophetissa; & nunquam discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die, quemadmodum testatur S. Lucas Euangelij cap. 2. ver. 36. vsque ad 39. Si tamen locus ille intelligatur, de annis totius vitæ ipsius Annæ, vt nonnulli arbitrantur. Si autem accipiendus est tantummodo de annis eius viduitatis, vt

Anna Prophetissa nascitur.

sentit

sentit B. Ambrosius in eiusdem loci expositione; dicendum erit, præfatam Annam, non hoc anno natam, sed viro fuisse orbatam.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3969.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 523.

Alexäder rex primarijs Iudæorū occisis, sedat tumultus contra se concitatos, & bellū intestinum terminat.

ANNO regni sui decimo octauo, qui erat sextus, ex quo Iudæi contra ipsum bellare cœperat, Alexander rex, Iudæorum sibi aduersantium potentissimos, in Bethoma compulsos, expugnauit, & capto oppido, in suam potestatem redactos, abduxit Ierosolymam; Vbi, ipsomet celsiore in loco epulante, atque deorsum inspectante, octingentos eorum crucibus affigi voluit; & coram ipsis adhuc viuentibus, vxores ac liberos eorum iugulari: Atque ita pœnas pro acceptis iniurijs ab eijsdem exegit; & finem bello imposuit: Siquidem hoc audito, ceteri Iudæorum, qui contra regem arma sumpserant, noctu fugientes, in exilium postea manserunt, donec idem Alexander rex superuixit. Itaque a tumultibus tandem rex liberatus, securè deinceps regnum administrauit; quemadmodum latius tradit Iosephus capitibus Antiq. & de Bello citatis. 1

Antiochus xj. regnat in Damasco.

Eodem anno Antiochus huius nominis xj, cognomento Dionysius, memorati Philippi (vt ait Iosephus 13. Antiq. in principio capitis 23. & lib. 1. de Bello in initio capitis 4.) frater, nempe postremus; & consequenter Antiochi Gryphi, quemadmodum sub anno mundi 3958. num. 2. dictum est, quintus filius, Damascum perueniens, ibidemque principatum ambiens; & rerum potitus, rex declaratur. Sed cum postea contra Arabas duxisset exercitum, Philippus eius frater, ei Damascum ademit, opera Milesij arcis præfecti; qui non multo post videns Philippi erga se ingratitudinem, eundem callidè ab eadem vrbe exclusit, eamque seruauit Antiocho Dionysio, qui confestim, his auditis, ex Arabia redijt in Syriam, vt rebus suis ibi consuleret. Iosephus cap. 6. proximè adductis. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3970.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 524.

Antiochus xj. in bello contra Arabas occiditur.

ANNO postero circiter ineunte Antiochus Dionysius rebus suis in Damasco firmatis; expeditionem suscepit aduersus Arabas, & cum octo millibus peditum, & octingentis equitibus per Iudæam transiens, ruptis, incensis, ac superatis omnibus impedimentis eidem ab Alexandro rege interpositis, peruenit in Arabiā: Vbi fortiter cum hoste dimicans, iamque vincens, occisus est: post cuius casum, exercitus eius in vicum Cana refugit; vbi maxima eius pars fame absumpta est. 1

Aretas Cœlesyria regnum adipiscitur.

Post præfatum Antiochum, Cœlesyriæ regnum Aretas adipiscitur, vocatus ad imperium a Damascenis, propter odium quo prosequebatur Ptolemæum Mennæum. Hæc Iosephus 13. Antiq. cap. 23. & lib. 1. de Bello cap. 4. 2

Eodem anno, in Syria mutuis fratrum odijs, & mox filiorum inimicitijs parentum succedentibus; cum inexpiabili bello & reges, & regnum consumptum esset; ad externa populus auxilia concurrit, peregrinosque sibi reges circumspicere cœpit. Itaque, cum pars Mithridatē Ponticum, pars Ptolemæum ab Aegypto accersendum censeret; denique considerantes, quod Mithridates implicitus bello Romano esset, Ptolemæus quoque hostis Syriæ semper fuisset; omnes in Tigranem Armeniæ regē consenserunt, instructum præter domesticas vires Parthica societate, & Mithridatis affinitate. Sic Iustinus li. 40. Et hic fuit finis regni Seleucidarum, cum mansisset annis ducentis viginti septem aut ad summam viginti octo, vt notabitur etiam in tabulis. 3

Regni Seleucidarum finis.

Igitur

Igitur Seleucidarum regum progenies hæc fuit.

1. Seleucus huius nominis ac regni primus.
2. Antiochus 1. q. & Soter dicti Seleuci F.
3. Antiochus ij. cognomine Theos prioris Antio. F.
4. Seleucus ij. qui dictus est Gallinicus, Theos F.
5. Seleucus iij. cognométo Ceraunus, Gallinici F. maior.
6. Antiochus iij. q. dict⁹ est Magn⁹, Gallinici F. minor.

Sane Antiocho mag. successit.

7. Seleucus iiij. F. eius maior.
8. Antiochus iiij. qui & Epiphanes, Mag. F. minor.
9. Antiochus v. cognomine Eupator, Epiphanis F.
10. Demetrius Soter Seleuci iiij. F. — 11. Alexãder, qui ab hac familia extraneus, & falso Eupatoris filius, vel frater fuisse, a multis creditur.
12. Demetrius Nicator, Demet. Soteris F. maior. — 13. Antiochus vi. Alexandri F.
14. Triphon, & ipse ab hac familia extrane⁹.
15. Antiochus vij. Demet. Soteris F. & Nicatoris frater minor.
16. Iterum Demetrius Nicator. — 17. Alexãder Zebina.
18. Seleucus v. Demetrij Nicatoris F. maior.
19. Antiochus viii. cognomento Grypus. Demet. Nicatoris F. & Seleu. v. frater minor.
20. Antio. ix. qui & Cyzicenus, prædictorũ frater vterinus; sed de Antio. vij. Demet. Nicatoris fratre natus.
21. Seleuc. vi. Grypi F. maior.
22. Antio. x. Cyziceni F. qui etiam Antiocum xi. Grypi F. occidit.

Hic Zebina tametsi ex Iosepho 13. Antiq. ca. 17. de familia Seleucidarum fuisse videatur: Quod tamen alicuius memoratorum Regũ; aut cuius ipsorũ agnati filius fuerit, adhuc reperire non potui.

Post hos regnarũt reliqui tres Grypi filij, vz Philippus, Demetrius Eucerus, ac demũ Antio. xii. cognomine Dionysi⁹; ob quorum, filiorumque discordias, postea Syri (vt dictum est) vltro se dediderunt Tigrani Armeniæ Regi.

Visum est autem hic superfluum notare singulos horũ regum annos; tũ quia licet eo, quo diximus ordine regnare cœperint: nõ tñ singuli post prioris obitum; sed aliqui ipsorum

ipſorum vno eodemq; tempore aliquandiu regnarunt; tum etiam quia tam ſingulorum anni ſeorſum, quàm omnium ſimul, in tabulis notati inueniuntur. Ceterum in hac horum regum deſcriptione intueri licet, quã cito impijſſimi Antiochi illuſtris progenies extincta ſit; iuxta ea quæ non ſemel in Pſal. 36. legimus. Semen impiorũ peribit. Et reliquiæ impiorum interibunt. & huiuſmodi alia.

Ptol. Lathurus moritur.

Sub finẽ eiuſdẽ anni, mortuus eſt Ptolemæus Lathurus rex Ægypti, cum regnaſſet octo annis poſtq̃ reſtitutus fuerat in regnum, vt ſcribit Euſebius in Chronicis. Igitur 4

AB ORBE CONDITO ANNVS 3971.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 525.

Regnat in Ægypto Ptol. Auletes.

Tigranes regnat in Syria.

ANNO proximo circiter inchoante, regnauit in Ægypto Ptolemæus, quem Euſebius in Chronicis vocat Dionyſium; Genebrardus verò melius, Auletem, qui fuit pater Dionyſij a Cæſare in flumẽ merſi, & Cleopatræ, quæ (vt ſcribit Eutropius ſub finem lib. 6.) quod cum Cæſare ſtupri conſuetudinem habuiſſet, ab eo regnum obtinuit; & poſtea nupſit Antonio. 1

Syria terræmotu vaſtata.

Aretas Cæleſyriæ rex, prælio vicit Alexandrum Iudæorũ regem.

Eodem tempore Philippo, & alijs qui de Seleucidarum familia remanſerant, vnanimo Syrorum conſenſu eiectis; Tigranes Armeniæ rex, vltrò a Syris accitus, per annos decem & octo, tranquiliſſimo Syriæ regno potitus eſt; neque bello alium laceſſere; neque laceſſitus, inferre alij bellum neceſſe habuit. Sed ſicut ab hoſtibus tuta Syria fuit, ita poſtmodum terræmotu vaſtata eſt; quo centum ſeptuaginta hominum millia; & multæ vrbes perierunt. Quod prodigium, mutationem rerum portendere, Aruſpices reſponderunt. Sic Iuſtinus in calce lib. 40. 2

Eodem anno Aretas Cœleſyriæ rex, cuius ſub præcedenti anno mundi nu. 1. meminimus, in Iudæam cum exercitu proficiſcitur; & deuicto apud Adida Alexandro, certis conditionibus, reduxit ſuos vnde venerat. Ioſephus vbi ſupra. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 3972.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 526.

Alexãder rex Iudæorum, quadam Syriæ oppida capit.

ANNO inſequenti, qui erat regni ſui vigeſimus primus, Alexander rex Iudæorum expeditionem ſuſcepit aduerſus quædam Syriæ oppida, & trium annorũ intercapedine, Dium, Eſſam, vbi erant res cuiuſdam Zenonis pretioſiſſimæ, & Gaulanam, & Seleuciam cepit: quibus ſubactis, ſuam quoque redegit in poteſtatem vallem quandam, quæ Antiochi dicebatur, & caſtellum nomine Gamala; ac Demetrium quendam illorum locorum Dominum, multis eidem obiectis criminibus, principatu exuit. Ioſephus locis Antiq. & de Bello proxime citatis. Vnde apparet hæc oppida non pertinuiſſe ad Tigranem. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3974.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 528.

Domũ rediens alacriter a Iudæis excipitur.

Vrbes Iudæis ſubiectæ.

ANNO regni eiuſdẽ Alexandri vigeſimo tertio, qui erat prædictæ eius expeditionis tertius, eadẽ feliciter confecta, exercitũ domũ reduxit, a Iudæis magna cum alacritate exceptus, ob res proſperè geſtas. Itaque hiſce circiter temporibus, iam Syrorum, & Idumæorum, & Phœnicum vrbes tenebant Iudæi. Ad mare, Stratonis turrim, Apolloniam, Ioppen, Iamniam, Azotum, Gazam, Anthedona, Raphiam, Rinocuram: In mediterraneis, per Idumæam regionem, Adoram, & Mariſſam; totamque Samariam, & montes Carmelũ, & Ithabyrium: Ad hæc Sythopolim, Gadara, Gau-

Gaulanitidem, Seleuciam, Cabalas & Moabiticas vrbes, Esebonem, Medabam, Lembam, Oronas, Telithonem, Zaram, Aulonem, Cilicium, Pellam. hanc vltimam diruerunt, quod incolæ recusarent Iudaicos ritus recipere: possidebant & alia Syriæ oppida non obscura, quæ erant euersa. Iosephus capitibus ante citatis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3976.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 530.

1 ANNO regni sui vigesimo quinto, non multo antea iam inchoato, nimirum triennio antequam moreretur, Alexander rex Iudæorum, morbo ex temulentia crapulaque contracto, febri laborare quartana cœpit: qua integro deinceps triennio afflictatus est valde, decrescentibus in dies paulatim viribus: tametsi a Castrensibus interim officijs non abstineret. Iosephus ibidem.

Alexãder rex quartana corripitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3978.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 532.

1 ANNO regni sui (quemadmodum paulo inferius constabit) vigesimo septimo, ad finem, vt arbitror, iam vergente; Alexander rex, cum obsideret Ragaba castellum in finibus Gerasenorum vltra Iordanem; & infirmitate eius admodum ingrauescente; iamque morti vicinus, vidisset Alexandram reginam valde desolatã, ac coram se flentem; consuluit ei, vt si velit securè cum filijs regnum obtinere, suis hisce postremis parcat monitis: nimirum primum celet militibus tantisper suam mortem, donec castellum illud ceperit: Deinde cum victrix Ierosolymam magnifice redierit; Pharisæis, qui plurimum apud Iudæos poterat, non nihil licentiæ permittat; & in cadauer suum, si velint, propter antiquas iniurias, sæuire sinat; atque, ex ipsorum sententia, regnum se administraturam promittat: Ita enim, inquit, fiet, vt & tu secure dominaberis; & mihi magnificentior quam a te, sepultura parabitur. Quibus dictis, decessit anno regni sui vigesimo septimo, vitæ verò vndequinquagesimo. hæc ex Iosepho vbi supra.

Monitis vxori datis, moritur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3979.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 533.

1 ANNO proximo circiter inchoante, Alexandra Alexandri regis vxor, defuncti viri monitis ad vnguem obseruatis, vt primum capto castello, Ierosolymã se contulit; ita cum Pharisæis se gessit, vt eos ex infensis, sibi protinus admodum beneuolos reddiderit: Etenim progressi, prædicabant plebi celebrantes Alexandri res gestas; Et regem iustum se amisisse conquerentes, populum ad eum luctum ac mæstitiam prouocauerunt, vt nullum, ante hac, regem sumptuosius funerauerint. His itaq; artibus ipsa, prout ei præcisè vir eius prædixerat, sine vlla contradictione, se in regno stabiliuit. Habebat autem duos de Alexandro filios, Hircanum, & Aristobulum. Hircanus natu maior, rebus administrandis minus idoneus videbatur. Ari-

Alexandra Alexandri vxor regnat in Iudæa.

ſtobolus autem, ætate quidem minor; ſed animi audax erat ac ſtrenuus. Mater verò, cui adminiſtrationem regni vir eius teſtamento reliquerat, gratioſa erat apud populum, eo quod viſa ſit ægre tuliſſe, quæ maritus præter officium fecerat. Hæc magnum, mercede, conductorum militum alebat numerum, vireſque ſuas ita augebat, vt terrori eſſet circumuicinis Tyrannis; & obſides ab eis acciperet. Quamquam autem illa quietam eius ditionem ſeruare ſatageret: nihilominus Phariſæi, de quorum ſententia, reginæ permiſſu, gerebantur omnia, ſoli turbas excitabant, incitantes reginam, vt necaret illos, qui Alexandro auctores fuerant appendendi patibulis illos octingentos viros, de quibus ſub anno mundi 3969. num. 1. dictum eſt: Atque ita vnum poſt alium iugulabant; donec Proceres id indignè ferentes; & cum Ariſtobulo in regiam conuenientes; de hac mente reginam deducere conati ſunt. Quæ vt has, & eiuſmodi diſſenſiones ſedaret; prædictis Proceribus, Caſtellorum cuſtodiam (quibuſdam potioribus duntaxat exceptis) credidit; Et Ariſtobulum cum exercitu aduerſum Ptolemæum Mennæum, prope Damaſcum miſit; Qui tamen, nulla re memorabili geſta, domum rediit Ioſephus 13. Antiq. ca. vlt. & lib. 1. de Bello cap. 4.

Hircanus post patrem fit summus Pontifex.

2 Eodem anno, credimus Hircanum Alexandri Ianæi filium, ipſo iure ſucceſſiſſe patri in pontificatū, vt Ioſephus haud obſcure inſinuat 13. Antiq. cap. vlt. non procul ab initio, & apertius tradit 15. Antiq. cap. 9. dicens; Hic finis fuit Hircani, poſt variam fortunam; qua tota vita circumactus eſt. Nam ſtatim principio regnante matre Alexandra, Pontifex Iudæorum creatus; per nouem annos eum honorem obtinuit, &c. Quare ne cogamur fateri Ioſephum ſibi ipſi eſſe contrarium; qui 14. Antiq. cap. 1. ait: prædictum Hircanum accepiſſe pontificatum anno tertio Olympiadis centeſimæ ſeptuageſimæ ſeptimæ Q. Hortenſio, & Q. Metello Cretico Coſſ. qui annus nullo modo competere poteſt, primo regni Alexandræ: Oportet dicere; vel quod dictus Hircanus, licet ab exordio regni materni, Pontifex fuerit; numquā tamen ante prædictum memoratæ Olympiadis annum, in ſtola pontificia publicè in templo viſus ſit; quemadmodum ſub anno mundi 3902. num. 2. De Ionatha quoque dictum eſt: vel (quod ferè in idem incidit) eundem Hircanum, ſtatim poſt obitum patris, electum, ac deſignatum fuiſſe ſummum Pontificem; ſed actualem dictæ dignitatis poſſeſſionem poſtea non niſi prænotato Olympiadis anno accepiſſe; vt nos etiam ſub anno mundi 3984. num. 2. dicemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3982.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 536.

Herodes Ascalonita nascitur.

1 ANNO Olympiadis centeſimæ ſeptuageſimæ ſeptimæ primo circiter inchoante, qui erat regni Alexandræ quartus, vt videre eſt in tabulis; natum eſſe Herodem Aſcalonitam, qui poſtea a Romanis rex Iudæorum factus eſt; ex Ioſepho apertiſſime ſic colligi poteſt. Siquidem ipſe primo de Bello cap. 21. in ipſo capitis exordio, ait: quod Herodes, quando grauiter ægrotabat, iam annos ſeptuaginta erat natus. Nec refert, quod 17. Antiq. cap. 8. non longe ab initio, vbi de eadem Herodis infirmitate loquitur, dicat: quod ad ſeptuageſimum vitæ annum accedebat: quia vtrumque verum eſſe poteſt, ſi tempus illius infirmitatis, quam aliquandiu perduraſſe certum eſt, diſtinguatur. Igitur, cum ex Ioſepho conſtet: Herodem iam ingreſſum eſſe annum vitæ ſeptuageſimum, antequam moreretur; & ex eodem Auctore 17. Antiq. capitulo decimo habeamus; quod idem Herodes regnauit triginta ſeptem annis, ex quo Romæ declaratus fuerat rex; & iiſdem penè verbis, idem repetitur libro primo de Bello, capitulo vltimo, non multo ante finem

finem capitis; proculdubio necesse est fateri, quod iam annum ætatis trigesimum tertium esset ingressus, quando regis titulum obtinuit. Porrò ipsum Romæ hanc dignitatem fuisse consecutum sub finem anni primi Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ, infra nos sub anno mundi 4014. num. 4. vsque ad 8. demonstrabimus: Ergo oportet, vt dixi, ponere natiuitatem Herodis sub finem Olympiadis centesimæ septuagesimæ sextæ; ab hoc enim tempore ad paulo ante memoratum, inueniuntur anni triginta duo integri, & aliquid amplius, vt etiam in tabulis nostris diligentius disquirenti constare poterit. Hæc volui hoc loco adnotasse; non quia ad sacros Annales, Herodis ortus necessario pertinuisse videatur; Sed quoniam ad ea quæ infra de eius obitu, & de anno ortus Christi dicenda sunt, non mediocriter deseruire poterunt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3983.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 537.

1 ANNO regni Alexandræ Iudæorum reginæ quinto, oportet incidisse annum Iubilei vigesimi octaui: concurrit enim iste annus cum anno ab introitu Israelitarum in terram Chanaan, millesimo quadringentesimo, vt patet in tabulis. *Annus Iubilei 28.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3984.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 538.

1 ANNO regni Alexandræ Iudæorum reginæ sexto, vt ex paulo post dicendis apparebit; Tigranes Armeniæ rex, qui a Syris vocatus, vt sub anno mundi 3971. num. 2. dictum est, Syriæ regnum obtinuerat, Ptolemaidam oppugnare aggressus est: Cum autem eum breui in Iudæam quoque venturum, vbique fama loqueretur; non immerito Alexandra totaque gens Iudæorum, tali rumore territi, miserunt ad eum legatos, cum magni pretij muneribus, quos Tigranes benignè exceptos, iussit de ipso bona sperare, & collaudatos remisit. Capta autem deinde sub finem, vt arbitror illius anni Ptolemaide, Tigranes, cum non multo post audisset Lucullum Armeniam ingressum vastare regionem suam; illico domum reuersus est atque ita Iudæi ab eius metu liberati sunt. Iosephus 13. Antiq. cap. vlt. & lib. 1. de Bello cap. 4. Ex hoc autem quod iste ingressus Luculli in Armeniam, & discessio Tigranis de Syria contingerint anno postero, quemadmodum consequenter ostendemus; plane infertur, prædictam Ptolemaidis oppugnationem, & Iudæorum legationem, hoc anno, vt dictum est, accidisse. *Tigranes Ptolemaidam oppugnat. Alexandra regina Tigranē muneribus sibi conciliat. Tigranes Ptolemaide capta redit in Armeniam contra Lucullum.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 3985.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 539.

1 ANNO insequenti, nimirum Q. Hortensio, & Q. Metello Cretico Coss. quorum consulatus secundum Iosephi supputationem (vt patet 14. Antiq. cap. 1. non procul ab initio) incidit anno Olympiadis centesimæ septuagesimæ septimæ tertio; iuxta Onuphrij verò computum, & nostrum (quemadmodum sub an. mundi *Lucullus bellat in Armenia.*

4014. num. 5. ostendemus) anno eiusdem Olympiadis quarto: hoc inquam anno bellasse Lucullum in Armenia cũ Mithridate & Tigrane, tradit ex Dione Sigonius, in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo octogesimo quarto.

Hircanus pontificatum exercere cœpit.

Eodem anno, Hircanum Alexandræ reginæ filium natu maiorem, summum apud Iudæos accepisse pontificatum, scribit Iosephus initio lib. 14. Antiq. cuius dictum non de Hircani electione ad hanc dignitatem; sed vel de sollemni eius in Pontificem vnctione; vel melius, de actuali eiusdem officij accepta possessione, intelligi debere, iam nos sub anno mundi 3979. nu. 2. probauimus: fieri enim potest, vt rationabili aliqua de causa, post obitum patris, sacerdotium ipse administrare hactenus distulerit; substituto interim aliquo alio, qui vice sua illud exerceret; nunc autem ad reddendas Deo debitas gratiarum actiones, quod Iudææ regnum de metu Tigranis liberasset, voluisse ipsemet publice pontificali stola indutus, in templo sacra facere. 2

Iosephus refellitur.

Credimus autem Iosephũ loco proxime citato hallucinari, in eo quod ibidem subiũgit: Aristobulum statim intulisse bellum ipsi Hircano. Etenim quod ex tunc Aristobulus, præsertim, vt vidit fratrem in publica illa actione ab omnibus glorificari, & commendari, æmulatione quadam iuuenili motus, deliberare cœperit de bello fratri inferendo, vt ipse, licet natu minor, sibi regnum occuparet; id non inficior: Sed quod re vera tunc bellum intulerit fratri; hoc non probo, præsertim cum ex ipsomet Iosepho capite præcedenti constet, Aristobulum non nisi post obitum matris, bellũ gessisse cum fratre: Nisi forte Iosephus, vt videtur, supponat hoc anno iam decessisse reginam; eius namque mortem describit in calce prioris libri: Sed si hoc est; vtique oportet, ipsum valde in Chronologia deliquisse: siquidem iste annus, nullo modo post dictæ reginæ obitum incidere potuit; concurrit enim cum anno regni eius septimo, vt patet in tabulis. Præterea, quid opus fuisset Hircano, iterum post defunctam matrem, suscipere pontificatum, quem ipsomet Iosepho teste (vt sub anno mundi proxime citato probatum est) ab initio regni materni iam susceperat; & numquam deposuerat? Igitur de bello inter dictos fratres suo loco, nimirum post Alexandræ obitum agendum erit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3987.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 541.

Castellum Antonia cognominatum prius Baris dicebatur.

Alexandra regina moritur.

ANNO regni eius nono ad finem appropinquante, cum Alexandra Iudæorum regina, in morbum difficilem incidisset, visum est Aristobulo iam opportunum aduenisse tempus, aggrediendi negotium, quod iam diu antea decreuerat, ac iugiter animo volutabat. Itaque egressus ab vrbe, cœpit occupare castella; quod audiens regina; vxorem ac filios ipsius Aristobuli, in castello, quod antea Baris, postea verò Antonia dictum est, & a septentrione templo adiacebat, custodiendos tradidit. Cum autem nunciatum esset Aristobulum, intra quindecim dies, viginti duo castella occupasse; & magno hominum ad se accedente confluxu, exercitum colligere, non ex Iudæis tantum, sed etiam ex finitimis populis: Et Hircanus simul cum Iudæorum senioribus, pro instanti periculo, reginam ægrotantem consuluissent; illa iussit eos facere quod Reipub. conducere iudicarent; & non multo post mortua est, exacto anno regni nono, vitæ autem septuagesimo tertio, & relicto herede omnium Hircano, cui etiam regnum viuens commiserat. Iosephus 13. Antiq. cap. vlt. & 1. de Bello cap. 4. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 3988.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 542.

1 ANNO proximo oportet Hircanum quoque consulentibus Iudæorum senioribus, tamquam legitimum regem, matrisque successorem, coacto exercitu, exiisse aduersus fratrem sibi regnum vindicare molientem, nam (vt ait Iosephus loco paulo post citando) commisso ad Ierichuntem prælio, pleriq; , Hircano relicto, transierunt ad Aristobulum. Hircanus autem cum reliquis fugatus, se se recepit Ierosolymis in prædictum Castellum, in quo tenebantur liberi, & vxor ipsius Aristobuli. Cœptum est deinde agi inter fratres, de pacis conditionibus; in quibus obtinuit Aristobulus, vt regnaret; Hircanus verò quasi frater regis, alijs honoribus contentus, quæ illi obuenerant, facultatibus frueretur. Hoc fœdus ictum est in ipso templo; & data acceptaque fide, iunctisque dextris, post mutuos complexus in conspectu populi factos, digressi sunt, alter in regiam, alter priuatus in ædes Aristobuli. Iosephus 14. Antiq. cap. 1. & lib. 1. de Bello cap. 4. Contigit autem hoc tribus elapsis mensibus, ex quo successerat Hircanus Alexandræ matri in regnum, vt tradit idē Iosephus 15. Antiq. cap. 9. Igitur hoc eodem anno, regnare cœpit Aristobulus Alexandri Ianæi filius, in Iudæa, fuitque pariter & rex & Pontifex Iudæorum, vt ex dicendis sub anno mundi 3998. num. 2. patebit; & expresse etiam tradit Iosephus 20. Antiq. cap. 8. non procul a fine.

Hircanus ab Aristobulo fratre victus, fugatur.

Aristobulus regnat in Iudæa.

2 Eodem anno Antipater, Herodis Ascalonitæ pater, vir valde diues, & natura factiosus ac strenuus, timens Aristobuli potentiam, clancularijs obtrectationibus, effecit, vt contra illum potentiores Iudæorum conspirarent; iniquum esse, dictitans, sinere Aristobulum incubare, vsurpato per iniuriam imperio, ex quo eiecisset fratrē natu maiorem, eumque ætatis prærogatiua spoliasset. Et eisdem penè verbis etiam Hircanum assidue obtundebat; Sed vt aduertit, quod ille tamquam natura bonus, eiusmodi sermonibus credere nollet, neque calumnias libenter admitteret, addebat ne vitam quidem illi esse in tuto, nisi matura fuga saluti suæ prospiceret: amicos .n. Aristobuli, numquam non consultare, quomodo, eo sublato, dominationem alteri constabiliant. Cum autem videret Antipater Hircanum nihil moueri suis monitis; non destitit tamen quotidie nouas de fratre criminationes fingere; quasi insidiaretur vitæ illius: atque ita tandem vrgendo, ægre obtinuit, vt secum ad Aretam regē Arabum confugeret; agerentque cum illo; vt eum in Iudææ regnum restitueret. Iosephus 14. Antiq. cap. 2. & breuiter lib. 1. de Bello cap. 5. Ex quibus apparet, hanc Hircani fugam non nisi prope finem huius anni contingere potuisse.

Antipater Hircanum solicitat, & tandem ad Aretam regem Arabum perducit.

3 Eodem circiter tempore, Tigrano Armeniorum rege, a Lucullo deuicto; Antiochus Cyziceni filius, ab eodem Lucullo, Syriæ rex appellatur: sed quod Lucullus dederat, postea Pompeius ademit; qui poscenti regnum, respondit; ne volenti quidem Syriæ, ne dum recusanti, daturum se regem, qui decem & octo annos quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit; victo autem eodem Tigrane a Romanis, alieni operis præmia postulet: igitur vt habenti regnum non ademerit, ita quo cesserit Tigrani, non daturum quod tueri nesciat, ne rursus Syriam, Iudæorum, & Arabum latrocinijs, infestam reddat. Atque ita Syriam in prouinciæ formam redegit. Sic Iustinus in calce libri 40. Sed hic aduertendum est, quod præfatus Antiochus, quem Lucullus declarauerat regem Syriæ, & Pompeius regno priuauit; nō fuit Cyziceni filius, vt scribit Iustinus; sed nepos, quemadmodum affirmat Appianus in calce libri de Bellis Syriacis, vbi etiam addit: eundem Antiochum, quod educatus esset in Asia, Asiatici cognomen fuisse sortitum: Et ad dictum Iustini refutandum, sententiamque Appiani confirmandam, facit quod Antiochus Pius, Cyziceni filius, iam ante annos viginti mortuus erat, vt nos sub anno mundi 3968. nu. 2. probauimus. Fuit ergo iste Antiochus huius nominis xij. & postremus.

Antiochus xij. a Lucullo Syriæ rex appellatur sed a successore Pompeio non admittitur.

Syria a Pompeio in prouinciæ formam redigitur.

Quis fuerit præfatus Antiochus.

Ceterum,

Lucullum adhuc in Armenia partibus extitisse probatur.

Ceterum, quod hoc anno, qui iuxta nostrum computum concurrit cum anno vrbis conditæ sexcentesimo octogesimo octauo, vt patet in tabulis; secundum verò Sigonij supputationem (quæ nostram ferè semper vno anno antecedit) cum anno vrbis sexcentesimo octogesimo septimo; quod inquam hoc anno, in quo constat bellū Mithridaticum Pompeio fuisse demandatum, Lucullus adhuc esset in Armeniæ partibus; iamque deuicisset Tigranem, patere potest accurate legēti, quæ ex Plutarcho, Dione, Cicerone, Pædiano, & Appiano, tradit in suo Fastorum commentario Sigonius, sub eodem vrbis anno: Siquidem ibi agens de Bello Mithridatico Gn. Pompeij, inter alia refert: Legem a C. Manilio Trib. Pleb. promulgatam, qua Gn. Pompeio copiæ, quæ sub Lucullo meruerant, & bellum contra Mithridatem, & Tigranē reges committebantur, ab Optimatibus, vel ea etiam de causa fuisse oppugnatam, quod Pompeius ad Luculli triumphum proficisci videretur: iam enim populus Romanus legatos ad prouinciam constituendam ex Luculli litteris, quasi debellatum esset, paulo ante miserat. Et ibidem paulo post narrat, quod Pompeio ad hoc bellū proficiscenti, Lucullus in Galatia occurrens, vt recederet, quod bellum confectum esse, atque legatos constituendæ prouinciæ causa, iam diu expectari diceret, non persuasit. 4

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3989.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 543.

Areta Arabū rex Aristobulū prælio victum obsidet in templo.

ANNO, vt credibile est, proximo Aretas Arabum rex, assidua Antipatri instantia, multisque muneribus, nec non magnis quoque Hircani promissis permotus, expeditionem denique suscepit contra Aristobulum; quem deinde prælio victum, & Ierosolymis fugatum, in templo obsidere cœpit; ac tandem cepisset; nisi Scaurus Romanorum Dux superueniens, vt paulo post dicemus, obsidionem soluisset. Is a Pompeio, qui in Armenia distentus erat bello, quod gerebat contra Tigranem, paulo ante in Syriam missus; vbi Damascum venit recens a Metello & Lolio captam; cognitoque in Iudæa quid ageretur, continuato itinere illuc veluti ad quæstum cucurrit; moxque vt fines ingressus est Iudæorum, eidem legati facti sunt obuiam, tam ab Hircano, quam ab Aristobulo missi, vtrique petentes societatem, & auxilium, & pollicentes trecenta, siue quadringenta argenti talenta: Sed Scaurus Aristobuli promissa prætulit, quod ea facilius consequi posse videret. Itaque accepta ab eo pecunia, legatos ad Hircanum Arabesque misit, Romanorum eis ac Pompeij nomen intentans, nisi ab obsidione desisterent: quamobrem Areta metu perculsus, de Iudæa in Philadelphiam recedit; Et Scaurus in Damascum redijt. Aristobulus verò quod captus non esset, satis sibi esse non existimans, collectis omnibus quas haberet copijs confestim hostes persequitur; & circa locum, quem Papyrona vocabant, commisso prælio, supra sex eorum millia cæditi in quibus erat, & Cephalon Antipatri frater. Iosephus 14. Antiq. cap. 3. & 4. & lib. 1. de Bello cap. 5. 1

Metu Romanorum obsidionem soluit.

Aristobulus hostes cædit.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 3990.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 544.

Disceptāt Hircanus, & Aristobulus, de regno coram Pompeio.

ANNO, vt arbitror, insequenti, cum venisset Pompeius Damascum, & obiret Cœlesyriam, præsto fuerunt ei ex vniuersa Syria, & Ægypto, atque Iudæa, legati cum amplissimis muneribus; ac deinde Antipater pro Hircano, & Nicodemus pro Aristobulo causam dicentes; quorum alter nempe Nicodemus, insuper etiam 1

accu-

accusabat eos ex Romanis, qui pecuniam a Iudæis acceperant, Gabinium videlicet, & Scaurum. Sed Pompeius dilata eiusmodi quærelarum decisione, donec ipsosmet disceptatores audire posset: Interim aliquot in agro Damasceno castella diruit; & alia quædam ibidem egit, ordinauitque ad regionem illam sub ditione Romanorum facilius retinendam opportuna. Mox Damascum reuersus, Hircanũ, & Aristobulum inter se disceptantes, & Iudæos ab vtroque dissidentes; ac sub regibus esse detractantes, audiuit; & improbata Aristobuli violentia, placidè dimisit eos, pollicitus quamprimum res Nabathæorum inspexisset, in eorum ditionem se venturum; interim, & eosdem quietos esse imperans, & Aristobulum comiter habens, ne alienatus, ei transitus intercluderet: sed is, non expectatis Pompei promissis, in Iudæam se contulit. Quamobrem offensus Pompeius, assumpto exercitu quem in Nabathæos parauerat; & excitis a Damasco, ceteraque Syria copijs auxiliarijs, alijsque Romanis legionibus, quæ ductum eius sequebantur; contra Aristobulum mouit; quem cum intellexisset in arcem, Alexandrium nũcupatam, refugisse, ad se per nuntios accersiuit; ille verò multis suadentibus, vt a Romanis bellum caueret, descendit; & cum de iure principatus cum fratre disceptasset; rursum, permissu Pompei, in arcem se recepit; quod cum iterum, & tertio fecisset; simul spe regni, Pompeio obsecundans, & omnia eius imperata se facturum simulabat; & nihilominus ad arcem rediens, se muniebat, ac bellicos apparatus facere non cessabat. Iubente autem Pompeio, vt sibi castella traderet, paruit quidem; sed id ægrè ferens, Ierosolymam se recipit, & se ad bellum parat; quo vbi Pompeius cum exercitu peruenit; Aristobulus ante actorum pœnitens, obuiã ei venit, oblatis pecunijs, rogansq; vt quicquid velit, pacate agat: At ille data petenti venia, mittit Gabinium cum militibus in vrbem, ad accipiendam pecuniam; qui ab Aristobuli militibus exclusus, re infecta redijt. Ea res Pompeio vehementer stomacum mouit; & additis Aristobulo custodibus, ipse ad vrbem vadit; in qua dissidium erat non leue, inter Aristobuli factionem, quæ excludendum Pompeium, & cum eo bellandum iubebat; eo quod Aristobulum haberet in vinculis; & reliquos, qui vrbem Pompeio dedendam censebant. Et primi quidem præuenientes, templum occupant, quod magis erat munitum; & præciso ponte, qui ad vrbem ducebat; se ad bellum expediunt: Alij autem introducto Pompeij exercitu; eidem vrbem, regiamque tradunt; Qui fautoribus Aristobuli, primum pacis conditiones obtulit; sed his non admissis, templi oppugnationem aggreditur, Hircano alacriter suppeditante quicquid vsus posceret. Iosephus 14. Antiq. cap. 5. 6. 7. & 8. & lib. 1. de Bello cap. 5.

Pompeius ducit copias contra Aristobulum.

Obsidet Aristobuli factionem in templo.

2 Per hæc circiter tempora secundum ea quæ sub anno mundi 3911. num. 3. dicta sunt, probabile est, Barpantherem anno circiter ætatis suæ quadragesimo genuisse Ioachimum, qui postea fuit pater Beatissimæ Virginis Mariæ.

Barpanther genuit Ioachimũ.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3991.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 545.

1 ANNO secundo Olympiadis centesimæ septuagesimæ nonæ, C. Antonio, M. Tulio Cicerone Coss. qui erat annus vrbis, iuxta Tabularum Capitolinarum, & Sigonij computum, sexcentesimus nonagesimus, iuxta verò Varronis, & Panuinij quam sequimur supputationem, sexcentesimus nonagesimus primus, vt patet in tabulis: oportet natum esse Octauianum, qui postea Romanorum Imperator factus, Cæsar Augustus dictus est; quemadmodum ex Pediano, & Tranquillo tradit Onuphrius in commentarijs Fastorum sub anno vrbis proxime notato: Et ex his, quæ nos sub anno mundi 4066. num. 1. dicemus, liquido inferri potest, & in tabulis supputari.

Octauiani Augusti ortus.

2 Eodem anno, currente nimirum tertio obsidionis mense, qui pariter erat anni sacri tertius, quemadmodum ex his quæ sub anno mundi 4018. num. 3. dicentur,

pa lam

Pompeius capto templo Ierosolymitano contra fas in eũ ingreditur. Sacram pecuniam non attigit. Pontificatum Hircano reddit. Iudæam Pop. Rom. stipendiariam facit. Scauro in Cœlesyria relicto, ipse Romam properat Aristobulũ eiusq; filios captiuos ducens. quorũ Alexander in itinere aufugit

palam fiet; Pompeius capto templo, cum suis in eum ingressus, inspexit quæ nefas erat videre, nisi solis pontificibus. Ceterum de his quæ intus erant, & de sacræ pecuniæ thesauris, præ pietate, nihil attigit, quod etiam refert Cicero in oratione pro Flacco circa medium. Sequenti verò die iussis purgare templum æditui, & instauratis legitimis sacrificijs, sollemnia sacra celebrare, ipse pontificatum Hircano reddidit. Belli concitatores securi percussit. Ijs qui primi murum cõscenderant, digna præmia retribuit, Ierosolymorum mœnia diruit, & Iudæam populo Romano stipendiariam fecit: Vrbes verò quas Iudæi in Cœlesyria sibi subiugauerant, illis ademptas, iussit proprio parere Præsidi. Demum Cœlesyria, ab Ægypti terminis, vsq; ad Euphraten amnem, donec Romæ aliud a Senatu statueretur, M. Aimilio Scauro, quem in bello pro quæstore habuerat, tradita, ipse cum duabus Romanis Legionibus in Ciliciam abijt, Romam properans, secumque abducens Aristobulum vinctũ, cum duabus filiabus, & totidem filijs; quorum Alexander in itinere aufugit: iunior verò Antigonus, cum suis Romam deportatus est. Iosephus 14. Antiq. cap. 8. & lib. 1. de Bello ca. 5. Oportet autem hæc acta fuisse post primam medietatem anni quarti, ex quo regnare cœperat Aristobulus, vt ex sub anno mundi 3998. num. 2. dicendis inferri potest. & consequenter prope finem anni quarti, ab obitu Alexandræ reginæ eiusdem Aristobuli matre.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3992.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 546.

Scaurus vastat Arabiam.

ANNO vt arbitror proximo, Scaurus in Arabiam ingressus, ad Petram quidẽ, regionum asperitate, prohibebatur accedere; quæ autem circum erant, omnia vastabat; Militibus verò suis fame laborantibus, Antipater, iussu Hircani, frumentum ex Iudæa, & alia eis necessaria suppeditabat. Missus deinde a Scauro Antipater ad Aretam Arabum regem legatus, eo quod hospes eius esset, & familiaris, persuasit illi trecenta argenti talenta dare Scauro, vt abscederet; atque his conditionibus hoc bellum finitum est, non minus è Scauri, quam ex Aretæ sententia. Iosephus 14. Antiq. cap. 9. & lib. 1. de Bello ca. 6. Puto autem hoc bellum contra hos Arabes, quos Iosephus 14. Antiq. cap. 4. vocat Nabathæos, a Scauro fuisse susceptũ de commissione Pompeij; qui vt idem Auctor eodem libro c. 6. tradit, contra eosdẽ Nabathæos iam parauerat exercitum, quando Aristobuli, & Hircani dissidio motus, eum duxit in Iudæam: Et quoniam ea subacta, voluit Romam proficisci; probabile est, eum reliquisse in mandatis Scauro, cui Syriam commiserat, vt opportuno tempore aduersus Arabas bellum gereret, quod ipse alijs rebus distentus suscipere non potuerat. 1

Per Antipatrum, cum Arabum rege pacẽ componit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3996.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 550.

Alexander Aristobuli filius Iudæam depopulat.

ANNO Olympiadis centesimæ octogesimæ, tertio, vt arbitror, Alexander Aristobuli regis filius, qui dum Romam captiuus a Pompeio duceretur aufugerat, collecta magna militum manu, Iudæam multis incursionibus depopulare cœpit, admodumque vastare, & in his perseuerans, tandem sub finem huius anni, vsque adeo res excreuit, vt Hircanus iam amplius ei resistere non valeret; ac propterea, vt se, vrbemque ab illo muniret, de reficiendis Ierosolymorũ muris quos Pompeius de- 1 2

disiecerat, cogitaret: nisi anno proximo, vt dicemus, superuenisset A. Gabinius. Iosephus 14. Antiq. cap. 10. & lib. 1. de Bello cap. 6.

Gesta Cæsaris in Gallia.

2 Eodem anno, qui erat vrbis sexcentesimus nonagesimus sextus, Caius Iulius Cæsar Consul factus, bellum suscepit in Galliam Transalpinam, & primo vicit Heluetios, qui nunc Sequani dicuntur. Deinde vincendo per bella grauissima, vsque ad Oceanum Britannicum accessit. Domuit autem annis ferè nouem omnem Galliam quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum, & Oceanum est, & circuitu patet ad bis tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit, quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat. Et eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipendiarios fecit. Galliæ autem tributi nomine annuum imperauit sestertium quadringenties. Germanosque trans Rhenum aggressus immanissimis prælijs vicit. Inter tot successus ter male pugnauit: apud Aruernos semel præsens, & absens in Germania bis. Nam legati eius duo, Titurius, & Aurunculeus per insidias cæsi sunt. Sic Eutropius lib. 6. Cuius codex corrigendus est, vt pro anno vrbis sexcentesimo nonagesimo octauo dicat anno vrbis sexcentesimo nonagesimo sexto; quemadmodum traditur in fastis apud Onuphrium. Porrò gesta Cæsaris in Gallia, ipsemet latius conscripsit, vt videre est in eius commentarijs.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3997.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 551.

A. Gabinius Alexandrum prælio superat, & in castello conclusum oppugnat.

1 ANNO insequenti circiter ineunte, vt num. 2. probabitur, A. Gabinius è Roma missus in Syriam, vt audiuit quæ moliebatur prædictus Alexander; confestim expeditionem contra ipsum suscepit. Quod vt audiuit Alexander, peruagando regionem, propere decem armatorum millia collegit, & mille quingentos equites; & quædam castella munitionibus firmauit; ac prope Ierosolymam cum suis se recepit: vbi veniens Gabinius, & conserto prælio, cæsa sunt a Romanis de Alexandri exercitu tria virorum millia, & totidem capta; ipse autem Alexander fugatus, & in Alexandrio Castello conclusus fuit: ad quod vbi venit Gabinius, hortabatur ibidem existentes ad deditionem, promissa eis delictorum venia; quibus recusantibus, multos extra castellum stationem habentes, interfecit: ac relicta parte exercitus ad prosequendam oppugnationem, ipse cum reliqua, Iudæam perlustrabat; & vrbes quotquot offendebat dirutas, ædificari atque instaurari iubebat: inter quas etiam fuit Samaria ab Alexandro Ianeo rege euersa. Mox Alexandrium reuersus, eius oppugnationem acrius perurgebat. Quamobrem Alexander, rebus desperatis territus, legatos ad Gabinium misit, veniam precatus, quam, matre eius, quæ Romanis fauebat, intercedente, obtinuit ea lege, vt Alexander Castella quæ obtinebat in Iudæa, Romanis traderet; Gabinius verò a Senatu Romano liberationem filiorum Aristobuli, quos Romam Pompeius abduxerat, impetraret. Quod & Gabinius postea præstitit, vt suo loco dicetur; & de eiusdem matris Alexandri consilio, castella, quæ filius reddidit, dirui curauit; ne rursus belli receptacula fierent. Demum Gabinius deducto Ierosolymam Hircano, vt ibidem sacerdotio fungeretur, Iudæam quinque in partes diuisit, voluitque, vt vna pars Ierosolymis iura peteret, altera in Dora seu Gadera, tertia in Amathuntem, quarta in Ierichò: & postrema in Sephoria Galilææ oppido. Iosephus 14. Antiq. cap. 10. & lib. 1. de Bello cap. 6.

Iudæam perlustrat, & vrbes dirutas instaurari curat.

Alexander obtinet a Gabinio veniam.

Iudæa in partes quinque diuiditur.

Quod Gabinij præfectura Iudææ in hunc annū inciderit.

2 Porrò, quod dictum est, A. Gabinium venisse in Syriam hoc anno, qui erat vrbis secundum Sigonij supputationē sexcentesimus nonagesimus sextus: secundum nostrā verò, vt patet in tabulis, sexcentesimus nonagesimus septimus: colligi potest ex eodem Sigonio, qui in suo Fastorum cōmentario, sub anno vrbis sexcentesimo nonagesimo quinto, sic ad verbum ait: Ceterum Syria recenti Gn. Pompeij victoria, Imperio Populi Romani accesserat; cui ipse decedens M. Aemilium Scaurum præfecerat, quem in bello pro quæstore habuerat. is Metello, & Afranio Coss. præfuit.

Cæsare autem, & Bibulo, L. Martius Philippus: Gabinio, & Pisone; Gn. Lentulus Marcellinus, ambo ex Prætura. Lentulo & Metello Coss. Gabinius, ex consulatu in eam profectus est. Appianus in Syriaco. Iosephus lib 14. Antiq. Hæc Sigonius. Quæ si vera sunt, duo hinc oportet inferre; nempe Scaurum, Syriæ primo præfectũ fuisse a Pompeio, anno vrbis circiter sexcentesimo nonagesimo primo desinente, & biennio post, iterum a Senatu Romano, in eadem præfectura confirmatum esse per annum alterum; videlicet, durante Metelli, & Afranij consulatu. Alterum quod ex Sigonij verbis inferri debet, est: dictum Iosephi 1. de Bello cap. 6. vbi ait: quod Gabinius Scauro successerat. Non esse accipiendum, immediatè, sed mediantibus duobus alijs prænominatis; de quibus Iosephus nihil meminit, quod forte sub ipsis in Iudæa nihil memorabile actum sit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 3998.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 552.

Aristobulus Roma profugus infeliciter cum Gabinio pugnat.

ANNO, vt arbitror, proximo, Iudæa gens, singulari vnius dominatione liberata; cum libenter ab Optimatibus regeretur: Ecce nouarum rerum occasio. Aristobulus Roma profugus, qui magna denuo Iudæorum manu conflata, primum occupat Alexandrium Castrum, idque recingere muro tentat: Deinde cognito, quod Gabinius Romanos Duces contra se mitteret; in Machærunta concedit; imbella multitudine eiecta; solos armatos, qui ad ipsum conuenerant prope ad octo millia militum, secum habens: Quem Romani insequentes, & conflictu habito; licet ipse Aristobulus cum suis aliquandiu fortiter dimicans, Romanorum impetum sustineret; nihilominus tandem vi subactus est; cæsis de exercitu suo quinque mille viris; & ad duo mille in quoddam tumulũ fugatis. Quamquam autem ipse Aristobulus cũ reliquis mille viris, perrupta Romanorum acie, in Macherunta peruenerit; ibi tamẽ biduo a Romanis oppugnatus, tandem captus est; & cum Antigono filio, qui ei Roma fugienti comes fuerat, vinctus, ad Gabinium, ac deinde Romam secundo perductus; vbi & carceri a Senatu mancipatus fuit; filijs eius in Iudæam transmissis: quoniam Gabinius scripserat id se, pro traditione Castellorum, coniugi ipsius Aristobuli prius spopondisse. Iosephus 14. Antiq. cap. 11. & lib. 1. de Bello cap. 6. 1

A Romanis captus iterum Romæ carceri mãcipatur.

Iosephi dictum refellitur.

Est autem hoc loco aduertendum, quod hanc secundam Aristobuli captiuitatem, Iosephus cap. Antiq. proxime citato, ait contigisse posteaquam ipse Aristobulus iã per tres annos cum dimidio (siue vt 20. Antiq. cap. 8. dicitur, post tres annos, & totidem menses) pontificatu, & regno potitus fuerat; quod stare non potest; quia ex quo Aristobulus Roma profugus redijt in Iudæam, vix vno integro anno, ne dum tanto tempore potuit ibidem permanere; sed neque tunc potuit regno potiri, quod a Romanis possidebatur; nec pontificatu, quem Hircanus ex quo illum a Pompeio acceperat, hucusque semper tenuit. Quid igitur? certè, vt reor, Iosephus, per errorem, tempus quod fluxerat ante primam Aristobuli captiuitatem; inter primam, & secundam fluxisse tradidit. Constat enim Aristobulum, ferè ab obitu matris suæ, regnum pariter ac sacerdotium sibi vsurpasse, ac deinceps per tres annos cum dimidio, donec scilicet a Pompeio captiuus Romam ductus est, tenuisse, vt etiam patet in tabulis: postea verò, licet in Iudæam profugus redierit; numquam tamen nec regno, nec sacerdotio potiri potuisse. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 3999.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 553.

1 ANNO insequenti, qui iuxta Sigonium erat annus vrbis sexcentesimus nonagesimus octauus; iuxta nostras verò tabulas, sexcentesimus nonagesimus nonus, vbi ex infirmitate conualuit Gabinius, parauit expeditionem in Parthos, vt Mithridatem Phraate patre mortuo, à fratre Orode pulsum, restitueret: & iam Euphrate transmisso, litteris a Pompeio acceptis; vel etiam accepto (vt scribit Appianus initio libri de Bellis Parthicis) a Ptolemæo Aulete auro, statuit non contra Parthos; sed aduersus Alexandrinos ducere exercitum, quo in regnum armis reduceret eundem Ptolemæum Auletem, qui vt scribit Strabo lib. 17. ob multa eius flagitia, a suis pulsus, & Romam ad Pompeium profectus, ab eoque, vt diximus Gabinio commendatus fuerat. Quo in bello, ipse Gabinius, ab Hircano, & Antipatro, admodũ adiutus fuit, frumento, armis, atque pecunijs. Cum autem victis pedestri, naualique prælio Aegyptijs, & Ptolemæo in regnum restituto, reuersus esset, deprehendit Syriam dissidijs, ac tumultibus valde laborantem. Siquidem Alexander Aristobuli filius, denuo principatum per vim inuaserat; & multos ad defectionem a Romanis inducebat; collectoque magno Iudæorum exercitu, regionem obeundo, interficiebat Romanos quotquot adipisci poterat; reliquos in montem Garizim compulsos, obsidebat. In hoc statu Syriam offendens Gabinius; præmisso Antipatro, cuius prudentiam, fidemque valde perspectam habebat; multos ex tumultuatoribus ad se reduxit: Alexandrum verò cohibere non potuit. Is enim habens secum triginta Iudæorum millia, ausus est occurrere Gabinio; & collatis signis decernere ad montem Itabyrium; quo prælio desiderata sunt ex acie Iudaica decem mille viri. Victor itaq; Gabinius, & constitutis de Antipatri sententia Ierosolymitanis rebus, profectus est contra Nabathæos; quos etiam vno prælio profligauit. ac tandem Romam rediens Crasso prouinciam tradidit. Iosephus 14. Antiq. cap. 11. & lib. 1. de Bello cap. 6.

Gabinius Ptolemæum Auletẽ in Aegypti regnũ restituit.

De Aegypto rediens, feliciter cum Alexandro pugnat, & Nabathæis profligatis Romã reuertitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4000.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 554.

1 ANNO postero (vt ait Sigonius in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo nonagesimo nono, qui iuxta nostrum computum est septingẽtesimus) A. Gabinius accessit ad vrbem, & noctu intrauit, vt scribit etiam Cicero ad Q. fratrem. Et a Senatu damnatus est exilio, quod inconsultis Patribus, Aegypto bellum intulisset, vetitum Oraculis. Nam Sibyllina carmina, id disertè cauerant, vt scribit Appianus initio lib. de Bellis Parthicis, & lib. 2. de Bellis ciuilibus.

Gabinius exilio damnatus.

2 Eodem anno, M. Crassus, cũ iam in Syriam peruenisset; atq; quieta ibi esse omnia offendisset; belli gerendi, & pecuniæ cumulandæ cupidus; in Parthos, quorum tum rex erat Orodes; tametsi paulo ante pacatos, nec quicquam mouentes; sine vlla, aut Senatus auctoritate, aut populi iussu, exercitum ducere parat; Et hac de causa, cum venisset in Iudæam; templi pecuniam, quam Pompeius non attigerat, impie sustulit, cum toto pariter reliquo auro, quod ibidem reperit; cuius summa, ad octo millia talentorum accedebat. Et præterea trabem ex auro solidam, trecentas minas, hoc est septingentas libras pendentem, eidem in redemptionem pro reliquo tẽpli auro traditam, fracto iureiurando, asportauit; & simul quantum intus erat egessit;

M. Crassus in Parthos expeditionem parans, Iudææ tẽplum spoliat.

sit; Et rebus in Syria pro arbitratu suo compositis, Parthorum ditionem inuadere aggreditur. Iosephus 14. Antiq. cap. 12. & lib. 1. de Bello cap. 6. Et quidem Euphrate traiecto, & Mesopotamia vastata; deuictoque eius regionis Satrapa; ac denique locis omnibus, quæ intra Tigrim sunt, in ditionem redactis; præsidijsque impositis, in Syriam in hyberna recessit; ac temerè tempus Parthis, se ad bellum comparandi, dedit. Sigonius vbi supra ex Dione Appiano, & Plutarcho.

Ptol. Auletes moritur.

Eodem anno, qui fuit regni sui trigesimus, Ptolemæus Auletes, non multo postquam, restitutus in regnũ, propriam filiam (subintellige Berenicem) cui Aegyptij, eiecto eius patre, regnum cum marito suo Archelao contulerant, interfecerat; morbo correptus, diem obijt; relictis duobus filijs, ac totidem filiabus, quarum grãdior erat Cleopatra. Strabo lib. 17. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 4001.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 555.

M. Crassus a Parthis victus & occisus.

ANNO insequenti M. Crassus in Parthos reuersus, contemptis prodigijs, Euphraten transiuit, ac relicto à tergo, qui solus & comeatus subuehere, & ipsum munire poterat, Euphrate; a simulato quodam, cui credidit, transfuga deceptus; in media camporum vastitate, exercitum ex omni parte petendum, hosti obijecit. Itaque, cum Carrhas (ad quam vrbem olim de Chaldæa venerat Thare pater Abraham, vt sub anno mundi 2113. num. 3. dictum est) Crassus peruenisset; a præfectis regis, Surena, & Syllace circumuentus, omnem penè cum filio P. Crasso, qui ad eum ex Gallia a Cæsare venerat, exercitum amisit. Cuius reliquijs in collem receptis, euocatus Crassus a Surena in colloquium, tamquam de pace acturo, captus, atque ne viuus in potestatem hostium perueniret, repugnans, occisus est. Exercitus in Armeniam, & Ciliciam, quo quemque fuga rapuit, distractus. Cassius Longinus quæstor, cum aliqua parte in Syriam incolumis redijt. Hæc fusius vide apud Plutarchũ in Crasso Appianum in lib. de Bellis Parthicis Eutropium lib. 6. Dionem, & alios. Quibus addit Iosephus locis supra citatis, quod Cassius occupata Syria, resistebat Parthis, propter recentem victoriam excursantibus. Et cum venisset Tyrum, inuisit etiam Iudæam, & captis primo impetu Tarichæis abduxit, inde multa captiuorum millia: Pitholaum quoque Ducem; qui Aristobuli partes fouebat, interfecit, hortante Antipatro Herodis patre, qui plurimum apud eum poterat. Denique Cassius reparatis copijs, ad Euphraten se contulit, ibique Parthis se opposuit, transitu eos prohibiturus. Denique vt Eutropij verbis (Historiæ Romanæ lib. 6.) vtar. Reliquiæ exercitus, inquit, per C. Cassium quæstorem seruatæ sunt; qui singulari animo, perditas res, tanta virtute restituit; vt Persas (siue Parthos) rediens trans Euphraten, crebris prælijs vinceret. 1

Cassius reliquijs exercitus seruatis è Syria Parthos repellit.

Cleopatra regnat in Aegypto cum Ptole. Dionysio fratre.

Eodem anno, in Aegyptum, Ptolemæo Aulete successit in regnũ Cleopatra filia eius natu maior, cum Ptolemæo Dionysio ex fratribus pueris grandiore, qui tum esse poterat annorum octo; eratque sub curatoribus. Et hæc tum ex Strabone lib. 17. tum ex Appiano lib. 2. de Bellis ciuilibus colligi possunt. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 4005.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 559.

Cæsar Romam occupat.

ANNO vrbis septingentesimo quinto, vt ex Onuphrio Panuinio in Fastis patet; qui erat annus Olympiadis cẽtesimæ octogesimæ 2. quartus (vt videre est in tabulis) & ex his quæ sub an. mun. 3996. nu. 2. diximus, inferri potest; Ortũ est Romæ bellum 1

bellum ciuile (vt ait Eutropius li. 6.) execrandum, & lacrymabile. Cæsar. n. rediēs è Gallia victor, cœpit poscere alterum consulatum; atque cum sine dubitatione deferretur; contradictum est a Marcello Cos. a Bibulo, a Pompeio, a Catone, iussusque, dimissis exercitibus, ad vrbem redire. Propter quam iniuriā, ab Arimino, vbi milites congregatos habebat, aduersus patriam cum exercitu venit. Consules cum Pompeio, Senatusque omnis, atque vniuersa nobilitas ex vrbe fugit, & in Græciam transiuit apud Epirum, Macedoniam, & Achaiam; vbi Pompeio Duce, contra Cæsarem bellum parauit. Interea Cæsar, Pompeio & Senatu fugato, vrbem ingressus, Dictatorem se fecit: sed post dies vndecim abdicauit. Harum rerum historiam citatus Eutropius, Appianus lib. 2. de Bellis ciuilibus, & alij disertè narrant. Porrò Cæsar (vt scribit Iosephus 14. Antiq. cap. 13. & 1. de Bello cap. 7.) solutum vinculis Aristobulum, decreuit, cum duabus legionibus, mittere in Syriam: hanc, & cuncta Iudææ proxima, per illum se consequi posse ratus: Verum, & spem Cæsaris, & hanc Aristobuli alacritatem sustulere Pompeiani, illum veneno perimentes: quem postea funerarunt Cæsariani; & cadauer eius melle conditum, aliquandiu asseruatum est, donec illud Antonius in Iudæam remisit; & in regum conditorijs reponi mandauit. Nec multo post Alexandrum eiusdem Aristobuli filium, Scipio, cui eodem anno Syria obuenerat, in Antiochia, mandante Pompeio, securi percuti iussit; eo quod aliquoties a Romanis rebellasset. Frater verò eius Antigonus, cum duabus sororibus, apud Ptolemæum Mennæum Calcidis Dinastam, se se recepit. Et Philipio dicti Ptolemæi filius, alteram illarum nomine Alexandram duxit vxorem: Sed mox Ptolemæus perempto filio, eam sibi matrimonio iunxit; huiusque affinitatis gratia, germanorum curam habebat. Iosephus vbi supra. At Cæsar Roma discedens Hispanias petijt, vbi Pompeii exercitus validissimos, & fortissimos cum tribus Ducibus L. Afranio, M. Petreio, & M. Varrone superauit. Eutrobius vbi supra.

Aristobulus veneno necatur.

Alexander eius filius, securi percutitur.

Eodem circiter anno Ptolemæus cognomine Dionysius, curatorum consilio, fugata in Syriam sorore Cleopatra, solus regnare cœpit in Ægypto. Quod hic necessario supponere oportet; tum ob ea, quæ sub anno proximo, de eodem rege dicemus; tum etiam ad comprobandam communiorem Auctorum opinionem, quæ eundem Dionysium, biennio tantum regnasse perhibet.

Ptol. Dionysius fugata sorore solus regnat in Aegypto.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4006.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 560.

ANNO proximo, qui fuit iuxta nostrū, & Panuinii cōputum, vrbis conditę septingentesimus sextus; & Olympiadis centesimæ octogesimæ tertiæ primus; Cæsar cū Seruilio consul secundo factus, & de Hispania in Macedoniam transgressus, aduersus Pompeiū dimicauit; ac primo quidē prælio (vt tradit Eutropius li. 6.) victus est, & fugatus: euasit tamen; quia nocte interueniente Pompeius sequi noluit; dixitque Cæsar: nec Pompeium scire vincere; & illo tantum die se potuisse superari. Deinde in Thesalia apud Pharsaliam productis vtrinque ingentibus copiis dimicauerunt; insignemque illam ibidem de Pompeio victoriam Cæsar reportauit, qua sibi viam ad Imperium aperuit, vt ex sequentibus apparebit. Victus verò Pompeius in Aegyptum fugiens, ad ipsam apellere eum contigit eo tempore quo Cleopatra, quæ cum fratre regnauerat, ab eoque pulsa, exul in Syria parabat exercitum: Et Ptolemæus Dionysius eius frater, qui tum agebat annum decimum tertium, cum exercitu, & suis curatoribus Achilla, & Photino stabat circa montem Cassium, ad littus maris positum. Cum autem ventus eo deferret Pompeium; vt vidit tam numerosum in littore exercitum, coniectans id quod erat, ibi adesse regem; misit qui eum de rebus suis certiorem redderet; & de amicitia, quæ ei cum patre suo intercesserat. rex autem puer, illico accitis curatoribus, adhibito etiam Theodoto, rethore,

Cæsar in campis Pharsalicis vicit Pompeiū.

Pompeius in Aegypto necatur.

ac præceptore suos consultare cœperunt, quid facto opus esset: præualuit autem nefarium Theodoti consilium, vt scilicet Pompeius, in gratiam Cæsaris, per insidias de medio tolleretur. quod & factum fuit, vt late scribunt Plutarchus in vita Pōpeii, & Appianus lib. 2. de bellis ciuilibus. Cæsar verò Pharsali ad celebrandam sacrificijs victoriam; fessumque prælio militem reficiendum, biduo moratus; post concessam Thessalis, quorum auxilio vsus fuerat, libertatem; Atheniensibus verò supplicibus veniam datam; orientem versus, quo Pompeium abijsse didicerat, profectus est. audiens autem, quod ille in Ægyptum pergeret; eo ipse quoque celeriter peruenire satagens, Alexandriam deuectus, a tutoribus regis, adhuc circa montem Cassium herentis, receptus est; quos comiter obuios excepit: Sed vbi exercitus eius apulit; de Photino Achillaque supplicium sumpsit, ob patratum scelus in Pompeium, cuius caput oblatum, auersatus, sepeliri iussit in suburbio, sacellumque ibidem dedicari. Theodotum verò tunc elapsum, Cassius postea egit in crucem, inuentum in Asia. Alexandrinis autem ob hanc rem tumultuantibus; & exercitu regio Cæsarem inuadente, vario euentu per nouem menses certatum est. postrema pugna aduersus ipsum regem, in Nilo naualis fuit; in qua victus rex, & scapha exceptus, vt fugeret, multis insilientibus, mersus necatusque est. Corpus eius postea inuentum, indicio loricæ aureæ cognitum fuit. Cæsar verò grandi parta victoria, & Alexandrinis ad deditionem desperatione compulsis, Cleopatram loco fratris, reginam fecit Ægypti, cum qua postea quadringentis nauibus per Nilum subuectus, stupri consuetudinem habuisse fertur. Quæ omnia ex Appiano lib. 2. de Bellis ciuilibus, Eutropio lib. 6. Romanæ Historiæ. Orosio lib. 6. cap. 15. & 16. & alijs colligi possunt. Porrò Antipater Herodis pater, qui mortuo Pompeio in clientelam Cæsaris se contulerat, eidem Cæsari in hoc bello Alexandrino, multis in rebus vsui fuit, de Hircani mandato, quemadmodum latè tradit Iosephus primo de Bello capitulo 7. & libro 14. Antiq. capitulo 14. & 15. Vbi Strabonis etiam auctoritate comprobat, Hircanum quoque Iudæorum pontificem, cum alijs Syriæ Dinastis, dicto bello interfuisse, ac socia arma pro Cæsare contulisse. Interea populus Romanus (inquit Dio) audita Gn. Pompeij cæde, enixe operam dedit, vt Cæsari victori honorificentissima decreta fierent. Ergo consulatum in quinque deinceps annos: tribuniciam potestatem, in perpetuum ei mandauit; & Dictaturam, non in sex menses, vt ante, sed in annum; quam postero anno cum M. Antonio Magistro equitum gessit.

Cæsar in Aegypto de Pompeij interfectoribus pœnam sumit. Cum Alexandrinis vario euentu pugnat. In nauali pugna victo necatoq; rege, Cleopatram reginam facit.

Eodem anno, Cæsar confecto bello Alexandrino, contra Pharnacem Ponti regem raptim per Syriam duxit exercitum, vt scribit Appianus vbi supra. transiens autem per Iudæam, Antipatrum ciuitate Romana, simul & immunitate donauit, ob auxilia ei paulo ante in Ægypto præstita, aliisque rebus honorando, amicissimeque tractando, dignum æmulatione reddidit. Insuper reiectis Antigoni criminationibus aduersus Antipatrum Hircanumque adductis, eidem Hircano pontificatum confirmauit; & Antipatro Dinastiam quamcumque ipse optaret obtulit; & Procuratorē Iudææ declarauit; & præterea concessit, vt subuersa per Pompeium Ierosolymæ mœnia, reficeret. Iosephus 14. Antiq. capitulo 15. & 16. & lib. 1. de Bello capitulo septimo, & octauo. Vt autem Cæsar peruenit in Pontum, cum Pharnace ad Zeliam congressus, ipsum vnico prælio fugauit in Bosporum; vbi ab Asandro Bosporani tumultus auctore, necatus est. Vt propterea merito Cæsar gloriatus sit se ita cum Pharnace pugnasse, vt eadem hora venerit, viderit, vicerit; vt ex ipso Cæsare, Hirtio, Dione, Appiano, & Plutarcho refert Sigonius in Fastis. 2

Cæsar contra Pharnacē pergens, Hircanū in pontificatu confirmat, & Antipatrū Iudææ procuratorem declarat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4007.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 561.

1 ANNO postero circiter incipiente Antipater, deducto per Syriã Cæsare, & in Iudæam reuersus, ante omnia Ierosolymis disiecta per Pompeium mœnia restituit: Et prouinciam obeundo, nouarum rerũ cupidos, sanioribus consilijs, minisq; compescuit. Deinde aduertens Hircanum esse segniorem, quam regni sollicitudo poposceret; Volens ipse Antipater prouinciæ statum componere, Phaseolum filium natu maximum Ierosolymis, & circumuicinæ regionis Ducem constituit. Herodi autem secundo eius filio Galilæam curandam commisit: quia licet tunc adhuc esset adolescens; generoso tamen erat ingenio præditus. Hæc tradit Iosephus 14. Antiq. cap. 16. & 17. & lib. 1. de Bello cap. 8. Aduertendum verò hic est, necessarium esse, vel Iosephum hallucinari; vel textum eius 14. Antiq. cap. 17. in initio, vbi ait: Herodem, quando Galilææ præfectus est, non excessisse annum vitæ decimumquintum; librariorum incuria esse corruptum; & pro decimum quintum legi debere vigesimum quintum. Quemadmodum ex his quæ sub anno mundi 3981. num. 1. de ortu Herodis dicta sunt, deduci potest; & apertius sub anno mundi 4051. num. 26. vsque ad 29. plurimis validissimisque probabimus argumentis. Ita tamen credimus Herodem tunc non excessisse vigesimum quintum ætatis suæ annum, vt proxime ingrederetur vigesimum sextum, qui pro maiori parte concurrit cum hoc anno consulatus Q. Fusij Caleni, & P. Vatinij, qui fuit annus vrbis septingentesimus septimus, vt patet in tabulis. alioqui, cùm ipse Herodes mortuus sit anno vrbis septingentesimo quinquagesimo primo, vt sub anno mundi 4051. num. 27. probabitur; non potuisset attingere annum ætatis suæ septuagesimum; quem tamen iam ingressus, obijt, quemadmodum sub anno mundi proxime citato palam fiet.

Antipater Iudeam gubernat.

Herodem filiũ Galilææ præficit.

Iosephus refellitur vel corrigitur.

2 Per hæc circiter tempora, nimirum quando Cæsar, Pharnace superato, & Romam reuersus, expeditionem parabat in Africam, de qua nos infra num. 4. agemus, Hircanus Iudæorum Pontifex per legatos obtinuit ab eodem Cæsare confirmationem societatis, & amicitiæ, quæ olim inter Romanos, & ipsius Hircani prædecessores nõ semel inita fuerat, vt tradit Iosephus 14. Antiq. cap. 17. vbi multa alia quoque indulta, & priuilegia in fauorem Iudæorum facta refert.

Hircanus obtinet a Cæsare confirmari fœdera olim icta inter Iudæos, et Romanos.

3 Ceterum Herodes cum natura strenuus esset valde, confestim occasionem inuenit, quomodo posset virtutem suam ostendere: etenim Ezechiam quendam primarium latronem, & ceterorum Ducem, Syriæ fines incursare solitum ac deprædari, comprehensum, cum multis latrocinij socijs supplicio affecit. quæ res adeo grata fuit Syris, nihil antiquius quam repurgari tandem a prædonibus regionem cupientibus; vt per vicos, & oppida, vel hoc nomine, Herodem tamquam auctorem pacis, & fruendi securè possessionibus, decantarent. Quin, & propterea Sex. quoque Cæsari propinquo magni Cæsaris, Syriam tunc administranti, cognitus est. Phaseolus item hac de causa, ad æmulationem fraternæ gloriæ excitatus, nihil magis studebat, quam gratiosus esse apud populum Ierosolymitanum, omnia negotia publica per se obeundo, & in eis magna cum gratia versando, nec abutendo potestate ad cuiusquã iniuriam. Quo factum est, vt Antipater, haud secus ac si rex esset, a tota gente coleretur; & nihilominus rebus tam secundis, more ceterorum, non est deprauatus, quo minus Hircano fidem seruaret, atque amicitiam. Contra verò Optimates Iudæorum, ægre ferentes Antipatrum cum filijs suis crescere, atque Herodis violentum audaxque ingenium pertimescentes; erga illos maligne affecti, induxerunt Hircanũ, vt Herodem ad dicendam causam euocaret, quod latrones extremo tradere supplicio ausus esset, antequam Iudicum sententia damnati fuissent. Et ille quidem præsto fuit; sed cum valida militum custodia (nimirum a patre sic præmonitus) & cum litteris Sex. Cæsaris Syriæ Præsidis ad Hircanum, vt Herodem omnino absolueret.

Herodes Syriã a prædonibus liberat.

Phaseolus res bene administrat.

Antipater populo gratus optimatibus non item.

Herodes in iudiciũ uocatus illud eludit.

Cum igitur stetisset coram Iudicibus sine vllo timore, stipatus militibus, & hac de re accusatus, nihil decisum fuisset: re in sequentem diem dilata, ipse interim Hircano conniuente, secessit cum suis in Damascum ad Sex. Cæsarem, quo cum, vbi res suas in tuto collocauit, cœpit audacter, & palam proferre, si denuo ad iudicium foret accitus, se nequaquam compariturum. Quæ res adhuc magis irritauit impulitque Iudices ad prouocandum Hircanum, vt ille iterum ad iudicium vocaretur. Sed cum interea Sex. Cæsar, accepta pecunia, Herodem Cœlesyriæ præfecisset; ac Ducem militum per Syriam & Samariam declarasset; Hircanus vehementer expauit, ne ille contra se copias duceret: neque eum sua fefellit opinio. Nam Herodes iratus, quod ad causam dicendam vocatus esset, veniebat cum exercitu, vt Hircanum de sede deponeret; idque omnino fecisset: ni pariter egressi pater ac frater, eius impetum, multis rationibus ac depræcationibus, fregissent: quorum monitis paruit Herodes, ratus sufficere sibi ad futuras spes, quod potentiam suam aduersarijs declarasset. Quæ omnia fusius narrat Iosephus 14. Antiq. c. 17. & lib. 1. de Bello cap. 8.

Herodes Cœlesyriæ præfectus potentiam suã aduersarijs ostendit.

Sanè C. Iulius Cæsar Dictaturã, quæ ei anno præterito in annum decreta fuerat, 4
hoc anno gessit cum M. Antonio Magistro equitum, & eodem anno media hieme in Africam duxit exercitum contra Scipionem & Catonem, qui post pugnam Pharsalicam, ad Iubam Mauritaniæ regem confugerant, & ibidem cum ipso partes Pompeianas confirmarant. His itaque deuictis, & ad se ipsos neci dandos compulsis, Cæsar ex Africa Romam reuersus est, vbi magnis honoribus affectus fuit, vt sub anno proximo dicemus.

Cæsar Scipionem, & Catonem vicit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4008.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 562.

ANNO vrbis septingentesimo octauo, iuxta Onuphrij supputationem ac nostram, qui erat Olympiadis centesimæ octogesimæ tertiæ annus tertius, vt videre est in tabulis: Cæsar qui eo anno Cos. III. Cum M. Lepido fuit. reuersus ex Africa, valde honestatus fuit a Senatu, qui singulares ei honores decreuit, nimirum quadraginta dierum supplicationem, triumphos quattuor, dictaturam in decenniũ, atque vt moribus præfectus esset in triennium. Itaque post supplicationem, quattuor nobilissimos in vrbem inuexit triumphos, nempe Gallicum, Alexandrinum, Ponticum, & Africanum: quibus actis, magnis populum congiarijs affecit: ludos fecit; epulum dedit; gladiatores & naumachiam ludis funebribus Iuliæ filiæ edidit: ædem Veneri, Pharsalico prælio votam, dicauit: forum Iulium extruxit; iudicia equitibus, & Senatoribus communicauit; Prætorijs prouincijs annum, Consularibus bienniũ statuit: annum ordinauit; Senatum suppleuit; patricios, adlegit, censum egit. Quæ omnia ex Dione, Appiano, Plutarcho, & Suetonio refert Sigonius in fastis. 1

Honores Cæsari a Senatu decreti.

Porrò quod attinet ad memoratam anni ordinationem a Cæsare factam: sciendũ 2
est, quod iste annus vrbis septingentesimus octauus (in quo, vt probat Panuinius in suo commentario lib. 2. Fastorum sub prædicto, & sequenti anno vrbis, Cæsar III. Cos. Cum M. Lepido fuit) dicitur annus confusionis, sic a Mathematicis appellatus, quod pro corrigendo Romæ Kalendario, intercalatis sexaginta septem, vel vt alij dicunt sexaginta octo diebus, vsque ad menses quindecim, hoc est ad dies quadringentos quattuor, fuerit productus: sub cuius anni finem ipse Cæsar, post Scipionem Iubãq; Numidiæ, siue, vt alij volunt, Mauritaniæ regẽ, vt dictũ est, superatos, & post III. Dictaturã eidem in decenniũ decretam: Cum esset quoque Pontifex maximus, ad quem ea res pertinebat: præcedentem anni dimetiendi rationẽ, vagam admodũ atque inconstantem, emendauit, stabiliuitque, adhibito inprimis Sosigene Ægyptio, Mathematicorum illius temporis præstantissimo, nec non Marco Flauio Scriba: quorum consilio, & opera, annum dierum trecentorum quinquaginta quinque olim a Numa Pompilio ordinatum, & postea diuersis Pontificum intercalationibus varia-

Annus confusionis.

Cæsar Põtifex maximus annũ corrigit, & ad solis cursum redigit.

riatum; ad solis cursum, qui trecentis sexaginta quinque diebus, & ferè vnius quadrante conficitur, redegit; atque hanc anni emendationem, in toto Romano Imperio statim promulgandam, ac deinceps omnimodis obseruandam sanciuit. Huius reductionis siue correctionis anni, mentionem faciunt ex veteribus, Plinius lib. 18. ca. 25. Suetonius in Cæsarem cap. 40. Solinus cap. 2. Appianus in fine lib. 2. de Bellis ciuilibus. Dio, lib. 43. Plutarchus in Cæsarem, & Macrobius lib. 1. Saturnalium c. 14. Ex recentioribus verò. Io. Lucidus in libello de verò die Passionis Christi ca. 2. Onuphrius Panuinius in commentario lib. 1. Fastorum cap. de anno, & partibus eius. Sigonius in Fastis sub anno vrbis sexcentesimo septimo. Genebrardus Chronologiæ lib. 2. vbi agit de Ptolemæo Dionysio: asseritque hoc factum esse anno vrbis septingentesimo octauo, & alij.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4009.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 563.

1 ANNO proximo, Cæsar, cum audisset quod Q. Pedius, & Q. Fabius max. quos exercitui suo in Hispania præfecerat, iam non possent amplius filiorum Pompeij magni impetum sustinere; ipsemet in Hispaniam cum exercitu magnis itineribus, viginti septem dierum spatio properauit; & post plures conflictus (vt tradit Eutropius in calce lib. 6.) in vltimo prælio apud Mundam ciuitatem penè victus, vt vidit suos fugientes; de nece sibi inferenda cogitasse dicitur, ne post tantam rei militaris gloriam, annos sex, & quinquaginta natus, in potestatem adolescentium veniret. Denique reparatis suis, vicit, & maior Pompeii filius occisus est, minor fugit. Ipse verò tandem Pompeianis superatis, Hispaniaque recepta, & omnibus bellis ciuilibus confectis, Romam rediit; vbi ob hanc victoriam ei Senatus quinquaginta dierum supplicationes decreuit, & quintum triumphum, quo nihil populo Romano grauius esse potuit; quod non de Hispanis, sed de ciuibus actus sit. Insuper idem Cæsar nouos quosdam ac singulares sibi honores, a Senatu decerni passus est; videlicet, vt Pater patriæ diceretur; Consul in decennium (quem tamen honorem postea aspernatus est) Dictator in perpetuum esset; Sacrosanctus haberetur; Quinctilis mensis a suo nomine Iulius appellaretur; Comitia & tributa in potestate haberet; in acta sua magistratus ineuntes iurarent: Postremo etiam, vt Imperator appellaretur; Imperator, inquam, absolutè, tamquam qui potentiam, & auctoritatem in Republica summam adeptus esset. Quo nomine ipse primus, ac deinceps eius successores appellati sunt, prisca illa eiusdem nominis appellatione, quæ supremam in exercitu tantum dignitatem significabat, antiquata. atque ita Cæsar odioso regis nomine post habito, sub honestis hisce Imperatoris, & Dictatoris perpetui titulis, supremum ius, summamque potestatem obtinuit. atque hoc pacto Republica Romana ad Monarchiæ formam redigi cœpta est.

Cæsar Pompeianis in Hispania superatis Imperium Romanum obtinet.

2 Eodem anno, cum Cecilius Bassus, vnus è Pompeianis, per insidias interfecisset Sex. Cæsarem Syriæ præfectum, occupassetque prouinciam; Antipater, cum filijs suis, Phaseolo & Herode, memor beneficiorum, quæ acceperat a Cæsare, misit auxilia Cæsarianis Ducibus, qui contra Bassum circa Apamiam bellum gerebant: Verumtamen bellum hoc aliquandiu postea protractum est, non solum donec Sextius Murcus (quem Iosephus Marcum appellat) cum tribus legionibus a Cæsare contra eum missus, magna vi repulsus est; sed etiam vsquequo deinde post necem Cæsaris, Cassius venit in Syriam, quemadmodum ex sub anno mundi 4011. num. 3. dicendis apparebit. Iosephus 14. Antiq. cap. 17. & lib. 1. de Bello cap. 8. in fine capitum. Et Appianus lib. 3. de Bellis ciuilibus.

Antipater mittit auxilia Cæsarianis.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4010.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 564.

Cæsar a coniuratis in senatu occiditur.

ANNO vrbis septingentesimo decimo, iuxta Onuphrij nostramque supputationem, qui erat Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, annus primus, vt patet in tabulis; die decima quinta Martij, Iulius Cæsar in Senatu, a Cassio, & Bruto alijsque coniuratis, viginti tribus confossus vulneribus perijt, vt late describunt Appianus lib. 2. de Bellis ciuilibus, & Plutarchus in vita Cæsaris, & alij. Eutropius in calce lib. 6. ait: Cæsarem fuisse occisum quod agere insolentius cœperit, & contra Romanæ Reip. libertatem honores ex sua voluntate præstaret, qui populo antea deferebantur; nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia ac pene tyranica faceret. Sic ille. Verumtamen potissima necati Cæsaris causa fuisse creditur, quod Senatores apertè intelligerent, ipsum non ea, quam hactenus obtinuerat potestate, penè regia contentum; sed titulo quoque regio ac diademate insigniri ambientem, modisque omnibus affectantem, ac varijs artibus procurantem viderent. Nam & hoc plane Cæsar ipse declarauerat, quando a M. Antonio Consule collega suo pro rostris diadema capiti suo impositum non omnino respuerat; sed illo in sella reposito, obseruaret inspectantis populi propensionem. Item quando Tribunis Pleb. sibi hac in re aduersantibus, potestatem abrogauerat. Et denique multo euidentius, quando iam fama percrebuerat, quod proximo Senatu L. Cotta Quindecem vir sententiam dicturus erat, vt quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos nisi a Rege non posse vinci; ipse Cæsar, qui tum expeditionem parabat in Parthos, Rex appellaretur. Has & eiusmodi causas ex pluribus Auctoribus petitas, refert Sigonius in Fastorum commentario, sub anno vrbis septingentesimo nono. De annis autem Imperij Iulij Cæsaris, Iosephus 14. Antiq. cap. 17. in fine, & lib. 1. de Bello cap. 9. in principio ait: Cæsarem occubuisse posteaquam principatum tribus annis, & septem mensibus tenuerat. At Onuphrius initio lib. 2. Fastorum ait: Iulium Cæsarem præfuisse Reipub. annos iiij. men. ij. dies xv. Forte hic Auctor numerat Imperij Cæsaris annos ab occupata Roma: ille verò ab occiso Pompeio. Certum est enim quod ex quo a Senatu declaratus fuerat Imperator, & Dictator perpetuus, paulo amplius vno anno superuixit, vt ex supra dictis deduci potest. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 4011.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 565.

Octauianus Cæsar consulatum per vim extorquet. Consul electus adoptionem suam confirmari curat, & patris interfectores condemnari.

ANNO proximo, Octauianus Cæsar C. Cæsaris filius adoptiuus, & heres relictus, post bellum Mutinense aduersus Antonium feliciter gestum, sibi vigesimo ætatis anno nec dum expleto, consulatum demandari a Senatu per vim extorsit. Electus deinde consul cum quo volebat collega Q. Pedio, qui portionem suam ex Cæsaris hereditate illi donauerat, in vrbem consulari pompa, ad sacrificandum ingressus est; & post sacra peracta, priore non contentus adoptione per testamentum facta, rursus se ipsum in patris familiam ac nomen inseruit curiatis comitijs, hoc est, per Plebiscitum; vt etiam sic, lege patria adoptatus, maximè legitima eius esset adoptio; & idem ius haberet, quod natiui filij habent erga suorum patrum cognatos ac clientes. Mox alia lege lata absoluit Dolabellam, qui hostis iudicatus fuerat; & lata per collegam lege, de Cæsaris nece iudicia constituit. Itaque Cæsarianis accu- 1

cu-

cusantibus, alii vocati sunt in ius, vt facinoris socij; alij vt tantummodo conscij. Postquam autem vniuersis vna (præconis denunciatione) dies dicta est; omnes absentes damnati sunt, inspectante Cæsare, & nemine, ex toto Iudicum consistorio, album ferente calculum, vno duntaxat excepto, qui postea proscriptus est. Contigit autem eodem anno duos de Cæsaris interfectoribus in suis prouincijs bello victos, pœnas dedisse, nempe Trebonium in Asia, & Decimum Brutum in Gallia, vt tradit Appianus sub finem lib. 3. & initio 4. de Bellis ciuilibus.

2 Eodem anno, videlicet V. Kal. Decembris Octauianus Cæsar, icto fœdere cum Antonio, & Lepido, Mutinam inter & Bononiam, nimirum in parua quadam, & plana Labinij Fluuij insula, triumuiratum cum ipsis inijt; in quo prædicti tres, (eorum exercitibus cuncta approbantibus, & mox Romæ per P. Titium trib. pleb. sine solitis ritibus, & sine mora lege perlata) se tres viros reipub. constituendæ (tyrãnidem suam tali titulo honestare curantes) cum summo imperio, in quinquennium, renunciarunt. Atque ita deinceps prouincias inter se diuiserunt, Magistratus in aliquot annos, nec Senatu nec populo consulto, quibus ipsi voluerunt, mandarunt. Lepidũ loco D. Bruti Cos. designati, ac postea lege Pedia damnati, Cos. in sequentem annum crearunt, & quod horribilius est, proscriptionem cædemque ciuium eis aduersantium proposuerunt, eamque pluribus vicibus auctam, protinus executioni, sine vlla miseratione, mandari curarunt. Quæ omnia late prosequitur Appianus libro 4. de Bellis ciuilibus non longe ab initio.

Triumviratũ cum Antonio, & Lepido init.

Proscriptionẽ cædemque sibi aduersantium cum collegis proposuit.

3 Per eadem tempora, Cassius cum venisset in Syriam, & tam Murcum, quam Bassum, qui ibi, sine Senatus aut populi iussu, bellum inter se gerebant, in suas partes, eorumque exercitus pertraxisset; Iudæam vehementer, afflixit; septingentis argenti talentis eidem imperatis. Tum Antipater Iudææ procurator, res vbique turbatas videns, partem eius pecuniæ filijs suis; partem cuidam Malicho, viro satis potenti; & quibusdam alijs exigendam commisit. Et primus quidem Herodes ex Galilæa quantum imperatum erat, nimirum talenta centum afferens, Cassij fauorem promeruit; vt propterea inter eximios eius amicos numerari cœperit: contra verò ceteros tarditatis arguens Cassius, ipsis & aliquot item ciuitatibus irascebatur, quas cũ depopulari cœpisset; parum etiam abfuit, quin & Malichum, quod remissior in exigendo fuisset, interficeret; quod proculdubio præstitisset, nisi iratum Cassium, Hircanus per Antipatrum repressisset; centum illico talentis de suo eidem missis. Et nihilominus Antipatri opera seruatus Malichus, eidem postea tamquam Hircani potestatem vsurpanti, insidiari non destitit. At ille cognitis viri de se optimè meriti, insidijs; & vires calliditatemque eius metuens; traiecto Iordane, copias ad vlciscendam viri ingratitudnem colligebat; videns verò Malichus sibi non succedere quod proposuerat; inficiabatur insidias; & deierans apud Antipatrum, & filios, quod ne in mentem quidem sibi vnquam tale aliquid venerit, reconciliari curauit Antipatro: qui eundem Malichum denuo a morte ei per Murcum Syriæ Præsidem parata, eo quod res nouas in Iudæa molitum intellexerat, liberauit. Iosephus 14. Antiq. ca. 18. & lib. 1. de Bello cap. 9.

Cassius Iudæã affligit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4012.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 566.

ANNO insequente, cum audissent Cassius, & Murcus in Syria existẽtes, quod Octauianus Cæsar, & Antonius, bellum pararent contra M. Brutum in Macedonia morantẽ; vellentque se, ac copias suas in Syria conflatas, cum exercitu Bruti coniungere; Herodem, quem ad hoc idoneum nouerant, totius Syriæ procuratorẽ, & totius Cœlesyriæ Ducem constituunt, attributis ei naualibus, equestribusque, ac pedestribus copijs; & insuper eidem Iudææ regnum polliciti post finitum bellum, quod cũ Cæsare, & Antonio gerebant. Contigit aũt, vt hæc, & spes, & exaltatio Herodis,

Herodes totius Syriæ procurator, & Cœlesyriæ Dux constituitur.

Antipater veneno per Malichum tollitur.

dis, patri eius causa mortis fieret: nã horum metu, ingratus Malichus, pincerna Hircani apud quem ambo epulabantur, pecunia corrupto, mixtum veneno poculum Antipatro dare persuadet; quo hausto ille post conuiuium mortuus est. quod iniquius ferens Herodes, confestim patris mortem vlcisci volebat; sed Phaseoli fratris consilio acquiescens, ne ciuile bellum excitare velle videretur, dissimulauit tunc, & Malicho se se purganti, credere finxit: Verum non multo post, nacta occasione, illum apud Tyrios, per Cassij milites, interfici curauit. Ac deinde, contra Felicem, Malichi fratris necem vindicare volentem, quem prius, Herode ægrotante, Phaseolus eius frater fugauerat, vt primum ipse conualuit, profectus; omnium Castellorũ, quæ occupauerat, spoliauit. Post hæc Marionem Tyriorum Tyrannum, è Galilæa pepulit. Mox commisso in aditu Iudææ prælio, Antigonum Aristobuli filium, a quibusdam Dinastis adiutum, profligauit. Quamobrem, Ierosolymam postea rediens, omnibus charus esse cœpit; & cum Hircano cognationem contraxit, desposata sibi eius nepte, vocabulo Mariamne, quamuis propter nescio quæ impedimenta, cum ea nuptias, non nisi post aliquot annos celebrauit, vt infra sub anno mundi 4017. num. 1. dicemus. Et hæc latius tradita habentur apud Iosephum 14. Antiq. cap. 18. vsq; ad 22. & lib. 1. de Bello cap. 9. & 10.

Herodes Malichum patris interfectorem necari curat, & Felicem Malichi fratrem castellis spoliat. Marionẽ e Galilæa pellit. Antigonum profligat. Cum Hircano cognationem contrahit.

Iacob genuit Ioseph.

Eodem anno (vt ex dictis sub anno mundi 3460. num. 2. inferri potest) Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua postea natus est Iesus, quemadmodum legimus Matthæi cap. 1. ver. 16. 2

Bellum Philippense in quo Brutus & Cassius interierũt.

Eodem itẽ anno, qui erat vrbis septingentesimus duodecimus, commissum est memorabile illud bellum Philippense, in quo ab Octauiano Cæsare, & M. Antonio, duplici prælio victi Cassius & Brutus, vltro se a fugæ socijs interfici voluerunt, vt scribunt Appianus lib. 4. de Bellis ciuilibus, & Dio, & Plutarchus, & alij. 3

AB ORBE CONDITO ANNVS 4013.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 567.

ANNO proximo, nimirum post Cassium Brutumque, apud Philippos, superatos, Octauianus Cæsar in Italiam, agros ciuitatesque militibus pollicitas, diuisurus: Antonius autem in Asiam profectus est, ad colligendas pecunias, militibus pariter distribuendas. Qui vbi in Bithyniam peruenit, omnium gentium legationes habuit obuias: In his Iudæorum optimates, vt Phaseolum, Herodemque accusarent, quod illis summam rerum vi possidentibus, nomen tantum honorabile superesset Hircano. Verum enimuerò Herodem, qui ad obiecta diluenda venerat, vsque adeo Antonius in honore habuit, vt ne ad colloquium quidem aduersarios eius admiserit, quemadmodum Herodes, etiam data pecunia, impetrauerat. Cum autem Antonius venisset Ephesum; præsto ei fuit Hircani Gentisque Iudaicæ legatio, nomine publico transmissa, afferens coronam auream, & rogans, vt quos Iudæos Cassius, præter ius belli captiuos abduxerat, scriptis per prouincias litteris, in libertatem vindicaret; & agros ab eodem Cassio ademptos, Genti restitueret: Quæ postulata Antonius æqua existimans, publico concessit edicto: Et litteras item Hircano gentiq; Iudæorum rescripsit; quorum exemplaria habentur apud Iosephum 14. Antiq. cap. 22. Aduentante autem in Syriam Antonio, obuiam illi in Cilicia veniens Cleopatra, amoribus suis eum implicuit. Quo tempore rursus centum Iudæorum potentissimi venerunt ad Antonium accusantes Herodem, cuius causam defendendam suscepit Messala, assistente sibi Hircano, qui iam socer erat Herodis. Itaque auditis partibus, Antonius percunctatur Hircanum, quinam essent rebus administrandis aptiores: quo respondente, Herodem in hoc præstantiorem esse; Antonius libenter hoc audiens, quippe qui filios Antipatris, a quo humanissime hospitio exceptus fuerat, quando cum Gabinio in Iudæam venerat, diligebat; ipsum Herodem fratremq; eius Phaseolum Tetrarchas constituit, eisque Iudæorum gubernacula commisit; & 1

Herodes accusatus coram Antonio honoratur.

Antonius Iudæis petita cõcedit.

Cleopatra amoribus implicatur.

ex eorum aduersarijs, quindecim in vincula coniecit etiam occidendos, nisi Herodis deprecatio intercessisset. Sed nec sic quidem quieuerunt Iudæi: nam rursus ad Antonium postea in Tyro commorantem, mille legatos miserunt; quos cum Herodes & Hircanus, multis rationibus, ab incœpto reuocare non potuissent; Antonius ab Herode, & fratre eius, multa pecunia, corruptus; iussit illos a militibus sauciari ac trucidari; & denique etiam quos prius vinxerat, interfici; quorum, & saucios cura, Hircanus, & mortuos sepultura dignatus est: Insuper Magistratui Tyrio imperauit Antonius, vt Herodem fratremque a se Tetrarchas constitutos, adiuuaret; & in Iudæos illis aduersantes animaduerteret. Iosephus 14. Antiq. cap. 22. & 23. & libr. 1. de Bello cap. 10. Multa item alia hoc tempore facta ab Antonio in Asia narrat Appianus lib. 5. de Bellis ciuilibus; Vbi etiam consequenter prosequitur, quæ ab Octauiano Cæsare hoc eodem anno in Italia gesta sunt; & præcipue bellum Perusinum, quod aduersus L. Antonium gessit. Huius belli causam exitumque, ex Dione, Appiano, & Suetonio, paucis refert Sigonius in suo Fastorum commentario his verbis: Inter Imper. Cæsarem, & L. Antoniũ Cos. Fuluiãq; socrũ discordia exarsit. Antonius se agrorũ parte quæ ad M. fratrẽ (is tum in Asia vel potius in Aegypto erat) pertinebat, Cæsar exercituum, qui sibi non traderẽtur subsidio spoliatũ querebatur. Itaque Clodia ab eo adhuc virgine repudiata, res in apertum bellum euasit. Nam cum Cæsar agros promissos in castris Philippicis, veteranis diuisisset, ac seditiones exercitus sui, quas corrupti a Fuluia milites contra se concitauerant, cum periculo inhibuisset; L. Antonius Consul Fuluiæ consilio vsus, populis ijs, quorum agros veteranis ille dederat ad arma concitatis, bellum mouit. Fuluia Preneste oppido occupato, omni militari munere atque imperatorio functa est. Cum legatis vltro citroque missis res conueniri non potuisset, Cæsar in Nursinos, & Sentinates exercitum induxit. L. Antonius in vrbem, M. Lepido qui custodiæ vrbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter irrupit. Cæsar Sentinatibus obsidendis Q. Saluidieno traditis, Romam reuersus, Antonium quasi ad bellum aliquod ex S. C. vrbe proficiscentem, atque in Galliam contendentem in itinere intercepit, atque Perusiæ in Hetruria conclusum diu obsedit. postremoque conatum aliquoties erumpere, & repulsum coegit in deditionem venire. Ei venia data est, plerisque equitum ac Senatorum ad aram Cæsaris (vt fama est) immolatis. Perusia diruta, redactisque in potestatem omnibus diuersæ partis exercitibus, bellum sine sanguine, Caluino, & Pollione Cos. confectum. Hucusque Sigonius. Porrò hæc inter Cæsarem, & L. Antonium exorta dissidia, in causa fuere M. Antonio redeundi de Asia in Italiam, vt consequenter videbimus. Nam cum Imper. Cæsar victoria ad Perusiam parta, Italiam totam partim voluntate, partim vi in potestatem redegisset; Fuluia ad M. Antonium virum cum liberis, & Iulia eius matre profugit. Is cum in Asiam ex Aegypto recessisset, verbis vxoris incitatus, Cæsari amicitiam renunciauit. Itaque haud multo post, nimirum.

Herodem, & Phaseolum Tetrarchas constituit eisque Iudæa gubernacula cõmittit.

Iudæorum legatos contra Herodem missos male tractat.

Huius anni gesta tum ab Antonio in Asia tum ab Octauiano in Italia vnde petenda.

De bello Perusino.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4014.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 568.

1 ANNO postero, ineunte vere, Antonius, cum in Italiam traiecisset, Sipuntẽ occupauit, & Brundusium obsessum, P. Seruilio Rullo Cæsaris duce pulso, cepit. Interim verò dum inter ipsum, & Cæsarem per ipsorum duces aperto bello decertatur; Fuluia tanti rerum, & Italiæ motus causa, Sicyone moritur. Quo nuncio accepto; Cæsar Antoniusque tandem Coccei opera, & exercitibus vtrinque per legatos instantibus, pariter reconciliati, denuo fœdus inter se inierunt; noua insuper cognatione contracta: siquidem Octauiam Cæsaris sororem, defuncto priori marito, duxit Antonius; cui pariter vxor (vt dictum est) paulo ante decesserat. Et tum rursus Cæsar & Antonius totum inter se Romanum Imperium partiti sunt; ita vt terminus vtriusque ditionis esset Codropolis oppidum Illyricum, quod videbatur situ in

Octauianus, et Antonius bellũ inter se gerũt.

Denuo affinitate contracta recõciliantur.

Imperium Romanum inter se partiuntur.

in intimo sinu Adriatico. ab hoc versus orientem, vt omnes Antonius huberet, tam insulas, quam prouincias vsque ad flumen Euphraten: versus occidentem verò Cæsar vsque oceanum; Africa, hoc est Mauritania Lepido relicta, prout a Cæsare acceperat. Bellum contra Pompeium magni filium, qui Siciliam, Sardiniam, ac Corsicam occupauerat, Cæsari obuenit: Parthicum verò Antonio, ad vlciscendam illatam Crasso iniuriam. Appianus lib. 5. de Bellis ciuilibus circa medium. Et eodem tempore singuli ouantes ingressi sunt vrbem; Cæsar quod cum Antonio; & Antonius quod cum Cæsare pacem fecissent.

Era Hispanicæ initium.

Eodem anno, circiter inchoante, ex occasione cuiusdam tributi ab Octauiano Cæsare Hispanis impositi, cœpta est æra quam vocant Hispanicam, triginta octo nimirum annis ante Epochen, quæ ducitur a Natiuitate Christi, vt aiunt. Genebrardus sub finem lib. 2. suæ Chronologiæ, vbi agit de quarta Romanorum Monarchia; & Iosephus Scaliger lib. 5. De emendatione temporum cap. de æra Hispanica, vbi fusius de ea differit. 2

Antiganus Parthorum auxilio in regnũ restituitur Herode in Idumæam fugato.

Eodem anno, qui fuit alter ab eo in quo venerat Antonius in Syriam, vt notat Iosephus 14. Antiq. cap. 23. in fine; & incidit biennio postquam discesserat Cassius de Syria, vt idem Auctor refert lib. 1. de Bello cap. 11. in principio nimirum eo tempore, quo in Italia bellabant inter se Cæsar, & Antonius; In Iudæa Antigonus Aristobuli filius Parthorũ auxilio restitutus est in regnũ Iudæorum, Hircano & Phaseolo captis; & altero quidem, nempe Hircano, auriculis truncato, ne deinceps amplius ad pontificatum, ob eiusmodi corporale vitium aptus esse assumi ue vnquam posset: altero autem ad se occidendum compulso; Herode verò in Idumæa, cum mulieribus totaque familia sua, fugato. Et hæc quæ nos hic breuiter tangimus, fusius a Iosepho relata 14. Antiq. cap. 25. & lib. 1. de Bello cap. 11. pro libito videre quisque poterit. 3

Herodes familia sua in munitione contutata, post multa in Italiam nauigat, & a Romanis Iudææ rex declaratur.

Ceterum Herodes, post multa (dum se paulatim a vi ac multitudine hostium retrahit) prælia feliciter commissa; ita vt eum in fuga Parthi grauiorem experti essent; vbi tandem ad Massada castellum satis firmum peruenit; in eo mulieres, & caros cum sufficienti cõmeatu; & militum manu, pro eorundem defensione, sub fratris Iosephi cura reliquit: Ipse verò ad Arabum regem Malcum, se contulit; a quo parum officiosè dimissus, moleste id admodum ferens, discessit; & Ægyptum petens, Rhinocoluram venit; vbi de Phaseoli fratris obitu, nuncium habuit; Et progrediens ad Pelusium; a legatis Arabum regis, quem facti pœnituerat, reuocari non potuit. Mox a nautis Alexandriam nauigaturis, minime receptus, Pelusij Magistratus adit, qui famam viri dignitatemque reueriti, Alexandriam ipsum prosequuntur: Vbi a Cleopatra regina honorificè susceptus, retineri se non est passus, quo minus Romam, hiberno licet tempore, & perturbatissimis, vt ferebatur, Italiæ rebus, properaret: nec dum enim Cæsaris, & Antonij reconciliatio facta, vel nunciata fuerat. Igitur inde soluens versus Pamphyliam, & graui cum tempestate conflictatus, Herodes ægrè in Rhodum euasit; iactura etiam sarcinarum facta. Ab amicis autem quos forte ibidẽ offendit, hospitio receptus; ac maxima deinde ædificata instructaque triremi, & cum amicis conscensa, in Italiam Brundusium appulit: atque inde Romam profectus, ante omnia conuenit Antonium; eique clades suas exposuit; nimirum quod Antigonũ Parthi regem in Ierusalem constituissent, pollicitum eis mille talenta, & quingẽtas mulieres; quas ex ipsius Herodis familia deligere destinauerat. quod Phaseolus frater occisus, & Hircanus captus esset. quod ipse manus hostium ægrè euasisset. quod familiam noctu non sine magno labore asportasset; atque eandem in extremo periculo oppugnandam reliquisset; vt per medias tempestates, omnibus contemptis difficultatibus, ad vnicum subsidium, quod in ipso haberet repositum, properaret. His auditis Antonius; & amici commiseratione commotus; & pecunia, quam Herodes pollicebatur; maximè verò Antigoni odio impulsus; quem turbulentum, ac Romanis valde infensum nouerat; ad ipsum Herodem iuuandum, propensior est redditus. Cæsar quoque, tum ob Antipatri operam in bello Ægyptiaco Cæsari patri suo nauatam; & hospitij ius; & reliquam beneuolentiam; & ipsius Herodis strenuitatem; tum etiam, vt Antonio gratum faceret, quem Herodis valde studiosum esse videbat; ad dignitatem eius tuendam, & conatus promouendos, se paratissimum ostendebat. Itaque conuocato Senatu, commendatus est Herodes; & tam patris, quam ipsius benefi-

neficia, studiumque Romani nominis, commemorata sunt: Simulque accusatus, & hostis declaratus fuit Antigonus; non solum ob vetera crimina; sed etiam quod cōtemptis Romanis, regnum a Parthis accepisset: Accedente autem Antonij sententia exponentis; ad bellum Parthicum, quod ipse breui erat suscepturus, plurimum conducere, si in Iudæa regnaret Herodes; id mox omnium suffragijs approbatum est. Atque ita nouus Rex, primo regni sui die, ab Imperatoribus, vniuersoque Senatu honoratus, ab Antonio ad conuiuium exceptus est; & intra septem dies, insperata felicitate ornatus, ex Italia dimissus. Iose. 14. Antiq. capit. 26. & libr. 1. de Bello cap. 11.

4 Hanc regiam dignitatem, a Senatu Romano, Herodi fuisse collatam Olympiade centesima octogesima quarta, Gn. Domitio Caluino, & C. Asinio Pollione Coss. scribit Iosephus 14. Antiq. cap. 26. Quod Iosephi dictum, non recte calculantes Ecclesiastici Scriptores, in annis regni Herodis subducendis allucinati sunt; putantes inde apertissimè consequi; Herodem obijsse ante natum Christum; quod proculdubio aduersaretur Euangelio Matthæi cap. 2. ver. 1. affirmanti: Christum natum esse in diebus Herodis regis; & ne quis hæsitaret, de quo nam Herode rege, loqueretur; paucis interpositis, videlicet in eiusdem capitis ver. 19. & 20. subdit; quod defuncto Herode, regnauit pro eo Archelaus filius eius. Ex quo liquet, S. Euangelistam, ibidem loqui de eodem Herode Ascalonita, de quo agit Iosephus loco citato. Quare ijdem Ecclesiastici Auctores, eiusmodi absurditatem auersantes; in putādis annis regni Herodis, apertè discesserunt a Iosepho; sed non eodem modo omnes. Nā alij ꝙ attinet ad numerū annorum regni Herodis, Iosepho consentientes, posuerunt principium regni eius longe posterius, quam fecerit Iosephus; nimirum anno tertio, vel quarto Olympiadis cētesimæ octogesimæ sextæ; hoc est anno decimo, vel vndecimo principatus Augusti. Huiusmodi sunt Eusebius in Chronicis. Et S. Cyrillus Ierosolymitanus Cathechesi 12. Quibus videntur assentiri S. Epiphanius Hæres. 51. & 78. & Sulpitius sacræ Historiæ lib. 2. dicentes: Christum natum esse anno regni Herodis trigesimo tertio. Onuphrius verò, signat initium regni Herodis anno tertio imperij Augusti. Alij de principio regni Herodis cum Iosepho consentiūt; sed non de annorum numero; vt Scaliger, qui li. 5. de emendatione temporum cap. De excessu Herodis, asserit Herodem regnasse triginta octo annos solidos. Alij, nec de principio, nec de numero annorum regni Herodis cum Iosepho conueniunt; vt Beda, qui in lib. de sex ætatibus mundi putat Herodem regnasse annos tantum triginta sex, eosque ab vndecimo principatus Augusti anno exorditur. Sed vnde hęc isti desumpserint, aut quo nitantur fundamento incōpertū est. Tametsi Pererius li. 11. commentariorum suorum in Danie. in fine quæstionis quintæ, quæ est. De tempore ortus D. N. Iesu Christi, cōcludit necessarium esse, aut aliquot annis posterius, quam designauit Iosephus, Herodem constitutum fuisse regem, aut plus triginta septem annis regnasse. At verò Cardinalis Baronius in Apparatu suo ad Annales, subtiliorem quandam viam excogitauit dimetiendi annos regni Herodis, & producendi eos vsque ad octauum Christi annum, dicens: triginta septem annos, quibus Herodes regnasse dicitur, non esse supputandos ab obtento a Romanis regis titulo, vt putat Iosephus; sed ab Actiaca pugna; quando Iudææ regnum ab Augusto iterum impetrauit. Verum enimuerò, quod ista quoque opinio admittenda non sit, nos infra sub anno mundi 4051. num. 13. vsque ad 30. demonstrabimus.

Quando rex fuerit declaratus.

Iosephi dictum defenditur.

5 Nunc sat erit ostendere quomodo dictum Iosephi sit intelligendum; & quomodo nullatenus ab Euangelica veritate discordet. Pro qua re sciendum est, quemadmodū in huius operis præfatione num. 11. monstratum est, non omnes in annis ab vrbe condita dimetiendis, inter se conuenire; sed varias admodum apud Auctores reperiri supputationes: ex quibus duas esse ceteris præferendas, grauissimorum scriptorum auctoritate confirmat Onuphrius lib. 1. commentariorum suorum in Fastis cap. de anno, & die vrbis conditæ: nimirum Varronis; & tabularum capitolinarum; quarum altera ponit prædictum Caluini, & Pollionis consulatum anno vrbis septingentesimo decimo tertio, vt est etiam in Fastis apud Sigonium; qui annus ferè totus concurrit cum anno quarto Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ: Altera in annum vrbis septingētesimum decimum quartum, vt est apud Onuphrium in Fastis;

Quod Iosephi dictum de initio regni Herodis ab Euangelio non discordet.

& hunc annum Pererius vbi supra, ait competere cum anno secundo Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ; sed re vera concurrit cum primo eiusdem Olympiadis, vt videre est apud eundem Onuphrium, & patet in nostris tabulis. Verumtamē aduertendum est; quod ex hisce duabus supputationibus, prior ponit etiam Cōsulatum L. Cornelij Lentuli, & M. Valerij Messalini (sub quo natum esse Christum etiā Baronius ipse confirmat) in annum vrbis septingentesimum quinquagesimum; & in annū primū Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ: Posterior verò supputatio, ponit eundem consulatum Lentuli, & Messalini anno vrbis septingentesimo quinquagesimo primo; & anno secundo Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ, vt videre est apud citatum Onuphrium lib. 2. Fastorum, & in nostris tabulis; adeo quod, semper in vtraque subductione, a Consulatu Caluini, & Pollionis, sub quo regiam dignitatem consecutus est Herodes, ad consulatum Lentuli, & Messalini, sub quo supponimus natum esse Christum, numerantur præcisè anni dumtaxat triginta septem: totidem autem, & non amplius, regnasse Herodem, tradunt Iosephus, & post ipsum, omnes ferè alij Scriptores, præter vnum Baronium. Porrò, ex duabus proximè memoratis calculationibus, Iosephus primam secutus est, & propterea quemadmodum 14. Antiq. in principio libri posuit consulatum Q. Hortensij, & Q. Metelli Cretici, in annū tertiū Olympiadis centesimæ septuagesimæ septimæ; cum tamen constet prædictum consulatum, iuxta alteram supputationem competere in annum quartum eiusdem Olympiadis. Ita idem Iosephus præcitati libr. cap. 26. posuit Consulatum Caluini, & Pollionis anno quarto Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ; qui proculdubio secundum alteram calculationem incidit in annū primū Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ. Itaque, quia secundum Iosephum; oporteret ponere natiuitatem Christi anno primo Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ, & vrbis septingentesimo quinquagesimo: nos autem, cum ipso Cardinali Baronio, credimus Redemptorem nostrum natum esse anno secundo dictæ Olympiadis, & Vrbis septingentesimo quinquagesimo primo: Ideo cogimur quoq; ponere consulatū Caluini, & Pollionis in annū primū Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ; nec propterea, quod ad numerum annorum regni Herodis attinet, ab ipso Iosepho discedimus; quia, vt dictum est, idem annus, qui iuxta metiendi rationem a Iosepho initam, fuit quartus Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ; secundum alterum calculandi modum fuit primus Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ.

Herodes sub fine anni Olympici declaratus est rex.

Quod autem sub anni huius (anni inquam Olympici) finem, Herodes declaratus sit rex Iudæorum, inde fit clarum, quod annus Olympicus, etiam ex Baronij sententia, terminari solebat in media æstate, hoc est circa Solstitium æstiuum: Herodem verò tempore veris regiam obtinuisse dignitatem; satis euidenter colligi potest ex Iosepho, qui decimo quarto Antiq. capitulo 25. describens ea quæ Herodi Romam proficiscenti acciderunt, narrat, ipsum hiberno tempore, ab Alexandria soluisse; & graui iactatum tempestate, amissis sarcinis, ægrè Rodum peruenire potuisse: indeque postmodum, fabricata instructaque magna triremi, Italiam versus nauigans applicuisse Brundusium, ac tandem venisse Romam. Vnde manifestum fit, eundem Herodem, non potuisse tam longam adeoque difficilem nauigationem vnius aut duorum mensium interuallo conficere; præsertim, cum postremam hiemis partem, in Insula Rhodo, tum ad vitandas tempestates, tum ad triremem extruēdam, atque instruendam, transegisse dubium non sit, nec inde, nisi appropinquante vere, aut circa ipsius veris initia, soluere valuisse; ac demum, non nisi inchoante circiter mense Aprilis, vel non multo post, Romam peruenisse; & consequenter, vt diximus, prope finem anni vrbis septingentesimi decimi quarti, qui terminari solebat die vigesima quinta Aprilis, quemadmodum a nobis sub anno mundi 3300. nu. 1. dictum est, & pariter non longe admodum ab exitu anni Olympici, regiam dignitatem fuisse consecutum; eodemque item mense, Roma discedens, ad suos properare cœpisse: quandoquidem, vt supra numero tertio, ex Iosepho retulimus, intra septem dies ipsum Herodem insperata ornatum dignitate, Antonius dimiserat. Igitur si verno tempore, anni primi Olympiadis centesimæ 6

octoge-

octogesimæ quintæ, Herodes factus est rex; proculdubio non potuit id accidisse nisi sub finem dicti anni Olympici; Et consequenter necessario infertur, primum annum regni Herodis, fere totum concurrisse cum anno secundo dictæ Olympiadis; & pariter annum vitæ, regnique eius postremum peruenisse vsque ad initia verni temporis, idest prope finem anni vrbis septingentesimi quinquagesimi primi; & non admodum procul ab exitu anni secundi Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ: siquidem Herodes mortuus est prope tempus paschatis, vt planè colligitur ex Iosepho 17. Antiq. cap. 11. & 2. de Bello cap. 1. non longe ab initijs cap. Christus autem, eodem anno, tribus nimirum ferè mensibus ante obitum Herodis, hoc est, die vigesima quinta Decembris proxime præteriti, iam natus erat. Quare manifestum est, dictum Iosephi de initio regni Herodis, nequaquam sacro Euangelio aduersari.

6 Sed neque prædictis officit, quod ait Cardinalis Baronius in Apparatu ad suos Annales, nimirum Caluini, & Pollionis consulatum, referri debere pro medietate, in annum quartum Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ; & pro alia medietate, in annũ primũ Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ: ex qua positione sequeretur, nullatenus Herodem potuisse consequi regis titulum, in fine anni primi eiusdem Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ: Non, inquam, hoc obstat, quia Baronius supponit, consulatum semper iniri consueuisse Kal. Ianuarij; & anno integro perdurasse, quod tamen neque ipse probat, neque probare potest; cum potius constare videatur de opposito. Etenim certum est, sæpe varijs anni temporibus, consules esse suffectos, siue ob priorum mortem, abdicationemue, siue alijs de causis. Et præterea, quia tametsi ordinarium tempus gerendi consulatus, esset annus integer; & ab anno vrbis sexcentesimo, firmatum fuisset, vt dies sollemnes ineundi consulatus, essent Kalendæ Ianuarij, quemadmodum scribit Panuinius lib. 1. Commentariorum suorum in Fastis, in fine capitis. De anno, & die regisfugij; Et idem confirmat Sigonius in suo pariter Fastorum commentario cap. de Consulibus primũ creatis; Attamen constat, id non semper postea fuisse obseruatum; præsertim verò triumuiratus, tempore, in quod incidit ipsius Caluini, & Pollionis consulatus. Nam, vt libro citato Panuinius cap. de Consulatu testatur, Octauianus Cæsar durante triumuiratu, consulatum pro suæ, & collegarum voluntatis arbitrio, profusissimè, & nulla temporum, vel hominum discriminis ratione habita, in plures paucioresue, vt illi libuisset, anni menses dedit. Quare, neque supponi, neque affirmari vllo modo potest: Caluini & Pollionis consulatum, partem anni quarti Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ, & partem anni sequentis obtinuisse; sed tantummodo quod ipsi tunc consules erant, quando Herodes declaratus est rex, videlicet sub finem anni primi Olympiadis centesimæ octogesimæ quintæ; qui annus penè totus concurrebat cum anno vrbis septingentesimo decimo quarto, vt sæpe iam dictum est. *Obiectio Baronij tollitur.*

7 Eodem anno, antequam de Italia in Iudæam redijsset Herodes, eius familia in Masada castello satis munito, ab eodem relicta, acriter valde oppugnabatur ab Antigono; resque eo periculi deuenit, vt deficiente obsessis aqua, Iosephus Herodis frater, iam de fuga ad Arabes capienda cogitaret. Verum imbre de cælo noctu, diuina prouidentia, demisso, repletisque cisternis; cœpit rursus magno animo, aduersus Antigonianos repugnare; ac multos ex eis occidere; donec tandem reuersus ex Italia Herodes, ad liberandos obsidione domesticos properauit; quemadmodum sub anno insequenti dicemus. Iosephus 14. Antiq. capitulo 26. & libro primo de Bello cap. 12. *Herodis familia ab Antigono oppugnatur.*

8 Eodem anno, videlicet antequam Herodes ad regnum euectus esset, vel saltem priusquam id in Iudæa innotuisset; oportet Annam (quæ postea mater fuit genitricis Dei Mariæ) nuptui traditam fuisse Ioachimo, vt colligi potest ex Hippolito Martyre, apud Nicephorum Ecclesiasticæ historiæ lib. 2, cap. 3. relato, vbi ait: id accidisse sub Cleopatræ & Casoparis Persæ regno, ante Herodis Antipatris filij regnũ, hoc est, regnantibus in Ægypto Cleopatra, & in Perside, Casopare. Erat autem, vt arbitror, Casopares, idem qui & Pacorus, ille Orodis Parthorum regis filius, quẽ subsequenti anno dicemus, a Vintidio Antonij, & Romanorum Duce fuisse interfe- *Anna mater Mariæ Virginis, Ioachimo nubit.*

ctum. Horum enim Hippolitus mentionem fecit, quod eo tempore idem Casopares cum Parthis (quos & Persas vocat Eutropius Romanæ Historiæ lib. 7.) venerat in Iudæã, & pulsis Romanis, Antigonum in Iudææ regnũ restituerat, ea conditione, vt penderet ei tributa: Et quia Cleopatra, ex quo nubserat Antonio, qui Asiam Syriamque tenebat; ipsa quoque ius prætendebat in Iudæos. Antonij verò non meminit citatus Auctor, quod ille tum in Italiam se contulisset, bellareque crederetur cũ Octauiano Cæsare. Hisce ergo temporibus, nupsit Anna Ioachimo. Nec refert, quidam asserunt: Ioachimum, & Annam, mansisse in coniugio per annos viginti, sine vlla prole: Hinc autem, ad annum ortus Beatissimæ Virginis, inueniantur in tabulis, anni saltem viginti duo: quia eosdem communiter dixere viginti; vsurpantes, vt moris est, numerum perfectum pro imperfecto; quemadmodum communiter dicimus lxx. Interpretes, licet re vera fuerint septuaginta duo; Et quadraginta mansiones, quæ tamen fuerunt quadraginta duæ, Et septuaginta discipulos Domini, cũ certum sit, fuisse septuaginta duos. Verum quinam fuerint prædicti Ioachim & Anna, nos sub anno mundi 4037. num. 4. ostendemus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4015.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 569.

Vintidius Parthis fugatis in Iudæam venit.

1 ANNO proximo, nimirum, vt tradit Eutropius Historiæ Romanæ lib. 7. & ex Dione refert Sigonius, Censorino, & Sabino Cos. P. Vintidius, a M. Antonio contra Parthos missus; illis è Syria fugatis, in Iudæam venit, verbo quidem, vt Iosepho, & ijs qui cum eo in Masada obsidebantur, ferret auxilium; re vera autem, vt ab Antigono pecuniam extorqueret: Quod & fecit. Nam cum prope Ierosolymam castra posuisset; quæstu ab Antigono expletus; ipse quidem cum maxima exercitus parte discessit: Silonem verò cum quadam militum manu, ne fraus deprehenderetur, ibi reliquit: Quem etiam Antigonus pecunijs placabat, ne sibi interim molestus esset, donec Parthi, vt sperabat, iterum ei suppetias ferrent. Interea Herodes ex Italia Ptolemaidam deuectus; Et collectis tum ex suæ gentis milite, tum ex conductitio, copijs non mediocribus; ac Vintidij Silonisque auxilio fretus; quibus Gellius ab Antonio missus, vt Herodem in regnum deducerent, imperauerat; per Galilæam aduersus Antigonum properabat. Verum, vt aduertit Vintidium quidem tunc in componendis Syriæ ciuitatum tumultibus, quos Parthorum irruptio excitauerat, distentum; Silonem verò in Iudæa, ab Antigono mercede corruptum; occupata cum suo exercitu, qui in dies magis ac magis augebatur, Galilæa; & Silone, quem aduersus Antigonianos ægrè repugnantem forte offenderat, seruato; ac deinde capta Ioppe, suos liberaturus, ad Masadam festinauit: Quibus facile è Masada receptis; & capto etiam Ressa castello; cum exercitu suo admodum aucto; cui etiam multi ex Ierosolymitanis, eius potentia perterriti; & insuper Romani, Silonis milites, se adiunxerant, oppugnaturus Ierosolymam venit; posuitque castra ad occidentalẽ vrbis tractum; & prosecutus esset oppugnationem, nisi detegisset Silonem ab Antigono largitione fuisse corruptum; & propterea per suos familiares concitasse suos milites ad flagitandum, magnis clamoribus, largiores cõmeatus; & vt in hiberna ad commodiora loca abducerentur. Quamobrem coactus est, cum decem cohortibus, ad commeatus conuehendos exire; quod dum exequitur, Ierichuntem ab incolis desertam offendit, & occupat; relictoque ibi præsidio, mox ad castra reuersus, Romanum exercitum, in recens sibi deditas regiones, nempe Idumæam, Galilæam, & Samariam hibernatum dimisit: Ipse verò, misso fratre Iosepho cũ parte sui exercitus in Idumæam, depositaque matre, ac familia sua quam de Masada eduxerat, in Sa-

Herodes aduersus Antigonum properat.

Herodis gesta.

Samariam, ibique tutissime collocatai cum reliquo exercitu, in Galilæam profectus est media hieme, vt quædam Antigoni præsidia inde expelleret; & vt contra latrones expeditionem susciperet: Quibus demum percussis atque profligatis, vniuersos illius regionis, ad suas partes traduxit; præter eos, qui in abditis quibusdam speluncarum receptaculis se receperant; quos non multo post, (dimisso prius Silone cum exercitu Romano ad Vintidium contra Parthos tum bellum gerentem) ipse miro quodam artificio inuadens, expugnauit. Deinde præfecto Galilææ Ptolemæo, Herodes cum exercitu in Samariam venit, vt armis cum Antigono rem decerneret; verum audita Ptolemæi nece; & recenti plurimorum a se defectione; compulsus est redire in Galilæam; vbi multos prouinciæ turbatores defectoresque interfecit; & eorum arces diruit; & ciuitates centum talentis mulctauit. Quæ omnia latius referũtur apud Iosephum 14. Antiq. cap. 27. & lib. 1. de Bello cap. 12.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4016.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 570.

1 ANNO insequenti, Claudio & Norbano Coss. Vintidius Romanorum Dux cõtra Parthos; Pacoro eorum rege in pugna interfecto, ipsisque profligatis, & clade aliâs Crasso illata, egregiè vlta, maximè quod eodem die, & Crassi clades, & Vintidij victoria contigerat; per litteras ab Antonio monitus, misit in auxilium Herodi in Iudæa bellãti Machærã Ducẽ cũ duabus legionibus, & mille equitibus; qui vocatus ab Antigono, & pecunijs corruptus, inuito Herode ad eum se contulit, tamquam eius negotia inspecturus; quod præsentiens Antigonus, non modo eum non admisit, sed etiam per funditores glandibus impetitum repulit: quamobrem confusus Machæra, in Emauntem rediens, præ nimia iracundia, in Iudæos sine delectu, ꝙ Antigoniani, vel Herodiani essent, passim sæuiebat. Quod non ferens Herodes; ad Antonium, qui tunc Antiochum Comagenum in Samosata, ad Euphraten sita, inclusum oppugnabat, ire parat, Machæram accusaturus, quod se magis quam hostem læderet: Sed ab eo rogatus, & eidem reconciliatus; non iam amplius animo ipsum incusandi; sed vt opportunè Antonio supetias ferrendo, eius gratiam magis consequeretur, omnino ire deliberat. Itaque relicto in Iudæa cum exercitu Iosepho fratre; monitoque, ne rem in discrimen adduceret; neue cum Machæra contenderet; aut ei omninò fideret; ipse assumptis auxiliaribus copijs pedestribus atq; equestribus, ad Antonium properat; atque in itinere cum Barbaris iter ei intercludentibus feliciter pugnat. Demum ab Antonio honorificè exceptus, & collaudatus, cum eo vsq; ad illius belli finem permansit. Antiocho autem postea Samosatam dedente; Antonius finito bello, & tradita Sosio Syria, iussoque, vt Herodem iuuaret aduersus Antigonum, perexit in Ægyptum: Sosius verò duabus cohortibus in Iudæam præmissis, ipse cum reliquis sequebatur. Interim autem in Iudæa Herodis res admodum fractæ sunt: nam Iosephus immemor mandatorum fratris; acceptis a Machæra quinq; Romanorum cohortibus, quæ erant e tyronibus conflatæ; Ierichũtem, ad demetendas fruges profectus, atque ab hoste inter locorum difficultates circumuentus, amisso exercitu, fortiter pugnans occubuit: Cui, iubente Antigono, abscissũ caput, quinquaginta talentis a fratre Pherora redimitur. Post quam Antigoni victoriam, Galilæa iterum ab Herode defecit, eius factione in lacum demersa ac necata; & apud Iudæam multa nouata sunt; ita vt Machæra in castello nomine Gittha se se munire coactus sit. Iosephus 14. Antiq. cap. 27. & lib. 1. de Bello cap. 12. in fine, & 13. in principio.

Vintidius Parthorum regem interficit.

Herodes cum Machæra reconciliatus ad Antonium properat.

Herodis res in Iudæa fracta.

Iosephus Herodis frater occiditur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4017.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 571.

Triumuiratus prorogatio in alterum quinquennium.

ANNO proximo, qui erat vrbis ſeptingenteſimus decimus ſeptimus, Agrippa, & Gallo Coſ. trium viri R. P. C. Cæſar, Antonius, & Lepidus, cum quinque anni triumuiratus in quos ſe ipſi crearant; abijſſent; in alterum quinquennium ſemet renunciarunt, vt ſcriptum reliquit. Dio lib. 49. 1

Herodis geſta poſt reditum ſuum ab Antonio in Iudæa.

Eodem anno, qui erat tertius ex quo Herodes Romæ rex declaratus fuerat; hæc quæ proximè retulimus, eidem iam ad propria redeũti, prope Daphnem Antiochiæ ſuburbium, cum nunciata fuiſſent; iter vltra vires accelerare cœpit; & cum ad montem Libanum perueniſſet; aſſumptis in auxilium octingentis eius loci viris; cum ijs, & Romanorum cohorte quam ducebat, ante lucem, Galilæam ingreſſus; hoſtes ſibi occurrentes, prælio victos, in caſtellum vnde exierant, compulit; quod & primo mane oppugnare adortus eſt; & licet hiemis aſperitate exercitum in vicos proximos recipere coactus ſit; non multo poſt tñ, ſuperueniente ab Antonio legione altera, qui caſtellum tenebant, territi; illud deſeruerunt. Inde Ierichuntem Herodes properauit, vt fratris necem vlciſceretur: Vbi de repentina cuiuſdam cænaculi in quo cænauerat, ruina mirabiliter liberatus, mox cum Antigonianis pugnans, vulneratur: Sed non multo poſt, quinque oppidis hoſtium captis atque incenſis, & bis mille incolarũ interfectis; contra Papum ab Antigono in Samariam miſſum, profectus eſt; confluentibus ad ſe multis ex Iudææ regionibus; Et collatis cum Papo ſignis, eum egregiè vicit; ac nimia fratris vlciſcendi cupidine accenſus, plurimos quoque in vicum fugientes, atque in domibus tectiſque latitantes, acriter inſecutus, interfecit. Quo tempore, vſque adeo hoſtium fregit audaciam; vt niſi eum hiemis aſperitas prohibuiſſet, confeſtim Ieroſolymam petere, & finem bello imponere potuiſſet: iam enim Antigonus de fuga deliberans, vrbem deſerere cogitabat. Eodem die Herodes dũ ſe in quodam cubiculo lauare parat, aliud maximum, Dei prouidentia, vitæ diſcrimen euaſit. Poſtridie verò caput Papi in vltionem Ioſephi fratris ab illo necati, altero fratri ſuo Pheroræ tranſmiſit. Vbi autem hiemis rigor ceſſit, Ieroſolymam cũ exercitu obſidere cœpit: Et dum aggeres eleuarentur, turreſque ædificarentur, relictis qui inſtarent operibus, ipſe in Samariam, ad nuptias cum Mariamne Alexandri regis filia, quam ei Hircanus (vt ſub anno mundi 4015. num. 1. diximus) deſponſauerat, celebrandas profectus eſt. 2

Herodes Ieroſolymam obſidere cœpit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4018.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 572.

Cæſar Sex. Pompeium fugat.

ANNO proximo L. Gellio, & M. Cocceio Coſ. Cæſar duo bella ſuſcepit ac feliciter confecit. Nam cum aduerſus Sex. Pompeium (qui denuo latrocinijs mare infeſtabat, vrbemque fame opprimebat, nec pacem quam ab eodem Cæſare, & Antonio acceperat præſtabat) naualibus certaminibus vario euentu pugnaſſet; ita vt duarum eiuſdem Cæſaris claſſium, altera cui Agrippa præerat, vinceret; altera quam Cæſar duxerat, penè deleta, & expoſiti in terram milites ferè a Pompeio oppreſſi eſſent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. Cæſar autem fugato Pompeio, collegarum triumuiratus alterum, M. Lepidum quem ex Africa in auxilium contra Pompeium euocauerat, ſuperbientem viginti legionum fiducia, ſummaſque ſibi 1

M. Lepidum, exercitu ac triumuiratu ſpoliat.

ſibi partes terrore ac minis vindicantem,ſpoliauit exercitu,ſupplicemque,conceſſa vita, Circeijs in perpetuum relegauit. Et victo Lepido, cuius prouincia erat Africa, miſſo illuc T. Statilio Tauro, eius virtute, vtranque Africam ſine prælio obtinuit. Cæſari autem poſt bellum Siculum, Romæ magno omnium conſenſu, ſtatuæ, currus triumphalis, & vt ouans vrbem iniret, & laurea corona perpetuo vteretur, conceſſum eſt. Quæ omnia latius ex Dione,Appiano, Velleio,Suetonio,atque Oroſio peti poſſunt.

Eidem Cæſari honores decreti

2 Eodem anno, circiter ineunte; nimirum triginta tribus annis ante ortum Chriſti, oportet natum eſſe S. Iacobum,Alphæi (vt ſub anno mundi 4037. num.5. dicemus,& ſub anno 4082. num.7. probabitur) filium, qui poſtea communiter,Domini frater dictus eſt; & ab eodem Chriſto Domino inter duodecim Apoſtolos meruit connumerari. Nam ſi verum eſt, quod in Breuiario Romano, ſub die primo Maij, de eodem Sancto legimus: videlicet: Quod nonaginta ſex annos natus,cum triginta annos ſanctiſſimè Ieroſolymitanæ Eccleſiæ præfuiſſet; tandem grauiter, in capite, Fullonis fuſte,percuſſus,animam Deo reddidit,ſeptimo Neronis anno: Vtique conſequitur,ipſum per hæc circiter tempora natum eſſe: Ab hoc namque,ad ſeptimum Neronis annum (incluſiuè, vt aiunt) nonaginta ſex anni inueniuntur. Vnde inferri poteſt; quod tempore aſcenſionis Chriſti,ipſe iam ſexaginta ſex erat annorum; Vt propterea mirum non ſit, ſi tamquam ceteris Apoſtolis ſenior; & conſequenter ad peragrandum orbem minus aptus; accedente præſertim eximia eius, qua in Iudaiſmo fulgebat ſanctitatis opinione, Ieroſolymorum Epiſcopus, ab Apoſtolis electus, ordinatus, conſecratusque fuit. Ex his (ſi vera ſunt, vt credimus) conſequitur decipi S. Epiphanium Hæres. 78. in eo quod putauit; hunc Iacobum, fuiſſe illum adoleſcentem,qui quando Ieſus a Iudæis captus fuit, relicta ſindone, nudus aufugit,vt dicitur Marc.cap.14. ver.51.

S. Iacobus Alphæi naſcitur.

3 Eodem anno,non multo antea iam inchoato, Herodes, collectis alijs item militũ copijs,cum Soſio,qui magnam equitum,peditumque manum ducens aduenerat, Ieroſolymam redijt; & ambo pariter vrbis oppugnationi acriter inſtantes,ipſam tandem, ſeptem poſt menſes (quorum quattuor iam præceſſerant Soſij aduentum; alij verò ferè tres ſubſecuti ſunt, vt ex numero proximo dicendis conſtabit) vrbem tẽplumque expugnarunt; ingenti facta hominum cæde; & Antigono Machabææ ſtirpis poſtremo rege capto; moxque ad Antonium perducto. Herodes autem, deuictis hoſtibus,non minus negotij habuit,in compeſcendis alienigenarum auxilijs: ruebat enim multitudo ipſorum ad viſendum,non exteriora templi tantum; ſed & intima. Ipſe verò excurrens,& accurrens; hos precibus, illos minis,& nonnullos quoque armis reprimebat.Alios item in cædes ac rapinas plus iuſto bacchantes, prohibere conabatur: grauiter queſtus cum Soſio, quod ſic ſe Romani ſolitudinis regem facere velle viderentur. Cui dicenti: Militibus pro expugnationis labore, deprædationẽ merito debere permitti. Reſpondit: Se illis de ſuo cumulatè ſatisfacturum. Quod & poſtea omnino præſtitit, quemadmodum nos infra num.15. dicemus. Quæ omnia fuſius tradit Ioſephus 14. Antiq. cap. penultimo, & lib.1. de Bello cap.13.

Herodes, & Soſius Ieroſolymam expugnant.

4 Itaque ſub finem anni quarti, Olympiadis centeſimæ octogeſimæ quintæ, M. Agrippa, & Canidio Gallo Coſ. cuius anni poſtrema pars, aliquantiſper concurrere cœperat, cum prima, anni regni Herodis quarti, ex quo à Romanis Iudææ rex fuerat declaratus; Herodes auxilio Soſij, Ieroſolymam cepit; eodemmet menſis die,quo ante annos viginti ſeptem, expugnata fuerat a Pompeio; nimirum menſe anni Hebræorum ſacri tertio, qui ex parte noſtro interdum reſpondet Maio, ferijs quibus ſollemne fieri ſolebat Ieiunium; & currente anno Iudæorum ſabbatico, qui fuit in ordine aliorum ducenteſimus quintus, vt etiam in tabulis notatum inuenies. Et hæc omnia hic breuiter tacta, latius proſequitur Ioſephus, 14.Antiq.cap.vltimo, & lib. 1. de Bello cap.13. Ex quibus conſequitur,annum primum regni Herodis, a Ieroſolyma capta, ferè totum concurriſſe,cum anno primo Olympiadis centeſimæ octogeſimæ ſextæ; & cum anno vrbis ſeptingenteſimo decimo octauo; vt etiam videre eſt in tabulis. Verum quia ex Ioſepho diximus: ab Herode captam fuiſſe Ieroſolymam in menſe tertio, currentibus ferijs Ieiunij ſollemnis; ſi quis de dictarum feriarum tempore percunctetur, dicimus. Ex veteri Hebræorum Kalendario, id ſciri nullo modo

modo posse; quandoquidem, tam in eo quod habetur apud Sigonium lib. 3. de Repub. Hebræorum cap. 18. quàm in illo, quod nos emendatum sub anno mun. 2545. num. 27. posuimus, nullus in toto mense tertio, ieiunij dies notatus reperitur. At verò in recentiori, quod edidit Genebrardus cum suis Psalmorum cōmentarijs, tres in dicto mense ieiunij dies notati inueniuntur, vnus die vigesimo tertio, alter die vigesimo quinto, ac tertius, die vigesimo septimo. Vnde si hæ sunt Ieiuniorum feriæ, a Iosepho commemoratæ, oportet præfatam Ierosolymæ expugnationem ac deprædationem, sub dicti mensis finem incidisse.

Ceterum, hoc tempore, in quo sceptrum Iudææ, de Machabæorum familia (in qua, non annos dumtaxat centum viginti sex, vt putat Iosephus in calce lib. 14. Antiq. sed centum triginta tres, vt nostris patet in tabulis, permanserat) omnino sublatum fuit; & ad Herodem translatum; putant fere omnes impletam esse famosam illam Patriarchæ Iacobi Prophetiam, quæ habetur Genes. cap. 49. versic. 10. in hæc verba: Non auferretur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.] Siquidem, inquiunt, constat sub isto Herode rege alienigena natum esse Christum, qui fuit verus ille Messias olim semini Abrahæ a Deo promissus, in quo benedicendæ erant omnes gentes. Verumtamen, si hæc prophetia ad litteram editionis vulgatæ, quæ proculdubio ceteris præferri debet, accipienda est; magis oporteret prius natum esse Messiam; deinde subsecutā esse Iudaici sceptri translationem de tribu Iuda: id namque videntur ipsa prophetiæ verba futurum prænunciasse. Sed præter hoc argumentum; non etiam videtur prædicta opinio admittenda; quoniam duo supponit, nempe Machabæos fuisse de tribu Iuda; & Herodem nō fuisse Iudæum, sed alienigenam; quorum neutrum concedi debere putamus. Nam de Machabæis, certum est, eos fuisse de tribu Leui; quemadmodum patet 1. Machab. cap. 2. ver. 1. vbi disertè traditur: quod Mathathias ipsorum pater, fuit Sacerdos ex familia, & vice Ioarib: fuisse autem ipsum Ioarib de filijs Aaron; apertè colligitur 1. Paralip. cap. 24. vbi describitur illa Sacerdotum distributio, quæ sorte per ipsorum familias, Dauide iubente, facta fuit; quo singulæ possent, per ordinem, iuxta vices suas, in templo ministrare; & dicitur: quod prima sors exiuit in familiā ipsius Ioarib. Et infra cap. Machab. proxime citato versic. 54. idem Mathathias morti proximus, enumerans coram filijs suis aliquot exempla iustorum, qui præcesserant in Israel; nullum eorum appellat patrem, nisi Phinees. Ait enim: Et Phinees pater noster zelando zelum Dei &c. Quibus verbis, clare insinuat progeniem suam ab ipso Phinees filio Eleazari filij Aaronis prodijsse. Præterea de Ionatha, & Simone filijs dicti Mathathiæ, quod fuerint vnus post alterum summi Sacerdotes, manifestum est, de Ionatha 1. Machab. cap. 10. ver. 20. & cap. 12. ver. 6. & cap. 14. ver. 30. De Simone autem 1. Machab. cap. 13. ver. 36. & 42. & ca. 14. ver. 17. 20. 23. 27. 41. & 47. Item de Ioanne filio præfati Simonis legimus 1. Machab. cap. vlt. ver. 24. quod & ipse factus est princeps Sacerdotum, post patrem suum; Et ibidem fit mentio libri actorum sacerdotij eius. De Alexandro quoque filio dicti Ioannis, quod tamquam summus Sacerdos sacra faceret in die Scenopegiæ, colligitur ex Iosepho 13. Antiq. cap. 21. Et similiter de Hircano, & Aristobulo filijs eiusdem Alexandri, quod & ipsi pontificatum tenuerint; Idem Auctor aperte tradit; de priori quidem lib. 14. Antiq. cap. 1. & lib. 15. cap. 9. & lib. 1. de Bello cap. 4. De altero autem 14. Antiq. cap. 11. Et in fine eiusdem lib. de omnibus simul Machabæis (quos ipse Assamonæos vocat) verba faciens, ait: quod ipsorum domus illustris fuit, & celebrata, propter continuatum in ea gente honorem sacerdotij. Quare nullus relinquitur dubitandi locus, quin Machabæi omnes fuerint de posteritate Aaronis, & consequenter de tribu Leui, non autem Iudæ: Implicat enim aliquem de tribu Iuda, fuisse veteris legis sacerdotem; dicente Apstolo ad Hebr. cap. 7. ver. 13. quod de tribu Iuda nullus altari præsto fuit. Ex quibus patet decipi Genebrardum, qui lib. 2. suæ Chronologiæ, vbi incipit agere de Machabæis; putat Machabæos de tribu Iuda paternam traxisse originem, maternam verò de tribu Leui. Nec obstat præmissis locus 1. Machab. cap. 5. ver. 63. ex quo Cardinalis Baronius in Apparatu ad suos Annales, colligit Machabæos fuisse de tribu Iuda; quia, inquit, de ipsis ibidem dicitur: Et viri Iuda magnificati sunt valde, in conspectu omnis Israel &c. Quandoquidem,

De Iacobi Prophetia.

Quod Machabæi fuerint de tribu Leui.

quidem, verus ac legitimus verborum illorum sensus est; ac si diceretur: Et viri, qui sequebantur Iudam Machabæum, seu qui erant cum eo, nimirum ipse, & fratres eius, & milites eius, magnificati sunt. quem sensum clarius indicauit editio lxx. Interpretum, quæ sic habet: Et vir Iudas, & fratres eius magnificati sunt &c.

6 Non item obstat quod dicunt Lyranus, Abulensis, & Carthusianus, super capit. Genes. 49. & alij alibi, ponentes eosdem Machabæos fuisse quidem de tribu Leui ex stirpe paterna, ex materna verò de tribu Iuda, quia neque ipsi id satis plenè probãt; neque ex sacris libris conuinci vllo modo potest. Nam licet tribus Leuitica, quod possessiones non haberet in Israel, quæ per matrimonia, cum alijs tribubus confundi possent, liberè cum eisdem contrahere connubia valeret; & licet aliquot possint exempla proferri Pontificum, seu Leuitarum, vt patet Exod. cap. 6. ver 23. de Aaron qui duxit vxorem Elisabeth filiam Aminadab sororem Nahason, quos fuisse de tribu Iuda, liquido constat Matthæi c. 1. ver. 4. ibi enim recensentur in genealogia Saluatoris. Et de Iosabeth filia Ioram regis Iuda, quæ fuit vxor Ioiada Pontificis, vt dicitur 2. Paralip. cap. 22. ver. 11. Et Iudicum cap. 19. ver. 1. vbi legimus: quod vir Leuites habitans in latere montis Ephraim, accepit vxorem de Bethleem Iuda: Non tamen ex his fit consequens, quod omnes Leuitæ, vel Sacerdotes, seu Pontifices, ducerent vxores de tribu Iuda. Siquidem certum est, Zachariam patrem Io. Baptistæ, qui erat Sacerdos, habuisse vxorem de filiabus Aaron, vt patet Luc. cap. 1. ver. 5. & probabilius videtur eos, vt plurimum propriæ tribus vxores ducere consueuisse. Quare nullatenus constare potest, Machabæos ex matre tribus Iudæ fuisse genitos. Sed esto, quod ita fuerit; non tamen sequeretur eos verè fuisse de tribu Iuda; quia in distinguendis tribubus, semper attendebatur genus paternum, non autem maternum; vt propterea etiam S. Euangelistæ, genealogiam Christi, per Ioseph potius quam per Mariam, deducere voluerint, licet ipsa vera mater, ille verò putatiuus Christi pater fuerit; & vterque ex vna eademque tribu essent. Huc accedit, quod in præcitata prophetia, ad illud-Non auferretur sceptrum de Iuda-non ociose additũ est: Et Dux de femore eius.] Nimirum ad insinuandum, quod ibi non erat sermo de regibus aliquo modo pertinentibus ad tribum Iuda; sed de ijs, qui verè, ac re ipsa de femore, hoc est de semine essent Iudæ, seu de lumbis eius prodierint: Istæ enim, & eiusmodi Hebraicè phrases, in sacro eloquio, paternas, nõ autem maternas generationes significare solent. Per hoc item eluditur alia quorundam opinio, quam ex duobus præsertim scripturæ locis deducunt, videlicet, Numer. cap. 1. ver. 49. vbi præcipit Dominus Moysi, ne numeret tribum Leui, neque ponat summam eorum cum filijs Israel, eo quod essent separati in sortem, & ministerium Domini. Et Iudic. cap. 17. ver. 7. vbi sic legimus: Fuit quoque alter adolescens de Bethleem Iuda, ex cognatione eius, eratque ipse Leuites, & habitabat ibi.] Ex quibus, inquiunt, patet, quod singuli Leuitæ ascribebantur illi tribui, in qua habitabant: Vnde quemadmodum dictus Leuites dicitur de cognatione Iudæ; quia habitabat in Bethleem Iudæ; ita Mathathias pater Machabæorum, & posteri eius, dici possunt de cognatione Iudæ; quia habitabant primo in monte & ciuitate Modin, quæ & Meddin, posita in tribu Iuda, vt patet Iosu. cap. 15. ver. 62. deinde in Ierusalem, quæ a temporibus Dauidis, pertinere cœperat ad tribum Iuda. Sed hoc, vt diximus non est propriè dici de femore, seu semine Iudæ. *Obiecta quædã tolluntur.*

7 Quod verò attinet ad Herodem. Equidem non ignoro S. Epiphanium lib. 1. sui Panarij cap. 20. Cui titulus est. Contra Herodianos. tradere Herodis maiores fuisse Ascalonitas; ipsum verò de Antipatro patre in Idumæa captiuo natum esse; ac propterea ab aliquibus appellari Ascalonitam; ab alijs autem Idumæum. Quin etiam asserit dictum Antipatrum Herodis patrem non solum fuisse Ascalonitam; sed etiam ab altero Herode cuiusdam Antipæ filio genitum, & simulacri Apollinis æditnum ac ministrum extitisse. Qui cum quadam die ab Idumæis captus fuisset, in Idumæa manens genuit Herodem, & ibidem aliquandiu ob patris paupertatem, cum Herode filio in eadem captiuitate permansit, donec tandem ex ciuium collatione vterq; de illa seruitute liberatus, ad propria remeauit. Hæc autem, quæ nescio vnde desumpta fuerint, non parum sanè differunt ab his quæ Iosephus Iudæus & ipso S. Epiphanio longe antiquior, 14. Antiq. cap. 2. de eiusdem Herodis maioribus scripta reliquit. *Quod Herodes non fuerit alienigena.*

quit. Vbi Antipatrum Herodis patrem, neque Ascalonitam, neque templi Apollinis ministrum, neque Idumæorum captiuum vmquam fuisse tradit; sed genere Idumæũ; & non de alio Herode paupere, sed de Antipa admodum diuite, quippe qui (vt paulo post dicemus) totam Idumæam gubernauerat, natum. Et addit eundem Antipatrum, qui & eodem quoque quo pater nomine vocabatur Antipa, fuisse virum pecuniosum, & natura factiosum ac strenuum. Scio item ipsum Herodem, siue Ascalonita fuerit, siue Idumæus, communiter ab omnibus fere scriptoribus tamquam alienigenã censeri. Verumtamen (saluo semper saniori iudicio) potius dicendum puto ipsum re vera fuisse Iudæum. Nam licet facile crediderim Herodis patrem, & aliquot ex maioribus suis aliquandiu habitasse in Idumæa, quemadmodum ex Iosepho, cui magis in hac parte credendum esse videtur, colligi potest, qui loco proxime adducto ait, Antipam Herodis auum olim ab Alexandro Iudæorum rege, & postea etiam ab eius vxore Alexandra regina, quæ ei in regnũ successit, constitutum fuisse totius Idumææ ducem: non tamen inde sequitur ipsos genere Idumæos extitisse. Nec quòd ipsi, aut aliqui ipsorum communiter fortassis Idumæi denominarentur, conuincit eos verè fuisse Idumæos. Nam multos legimus Actorum cap. 2. ver. 9. appellatos fuisse Parthos, Medos, & Aelamitas, & Cretes, & Arabes &c. quos tamen fuisse Iudæos, iam ibidem ver. 5. indicatum fuerat illis verbis: Erant autem in Ierusalem Iudæi viri religiosi ex omni natione quæ sub cælo est &c. Sic olim Obededõ, dictus est Gethæus 2. Reg. cap. 6. ver. 10. Et Vrias, Hethæus cap. 11. ver. 4. & Areuna, Iebusæus cap. 24. ver. 18. Sic deinde Simon ille qui portauit crucem post Iesum, a SS. Euangelistis Matthæo, Marco, & Luca appellatur Cyrenensis; & similiter Lucius ille vnus ex Antiochenæ Ecclesiæ Doctoribus, Actorum cap. 13. ver. 1. & (quod magis mirandum videri potest) Apostolus Paulus, qui ad Rom. cap. 11. versic. 1. & ad Philippen. cap. 3. ver. 5. Israelitam se, & de tribu Beniamin esse profitetur; nihilominus Actorum cap. 9. ver. 11. nuncupatur Tarsensis, quia ipse, & aliqui ex maioribus suis nati educatique fuerant in Tarsis Ciliciæ oppido admodum insigni, quod olim fuerat illius prouinciæ caput. Quin etiam Actorum cap. 22. ver. 27. & 28. ipsemet se Romanum esse affirmat; quòd, vel (vt multis placet) patre ciuitate donato natus esset, vel (vt alij putant) tota Tarsus a Romanis tali iure nobilitata fuisset. Similiter & S. Barnabas Actorũ c. 4. ver. 26. & Leuites dicitur, & genere Cyprius. Vnde fit manifestũ, genus nõ semper pro ipsa generationis origine; sed interdũ quoq; pro natiuitatis, vel educationis, vel diuturnæ habitationis loco, siue pro patria naturali, seu ex priuilegio acquisita, vsurpari. Quare, nihil vetat, quin Antipater Herodis pater, dici potuerit Idumæus, quòd in Idumæa aliquãdiu habitauerit: Et Herodes dici Ascalonita, quòd vel in Ascalone educatus, vel forte etiam natus fuerit. Nam de Antipa Herodis auo scribit Iosephus 14. Antiq. cap. 2. quod & Arabum, & Gazæorum, & Ascalonitarum amicitias coluerat, multisque eos sibi conciliauerat muneribus. Quamobrem facile fieri potuit, vt Herodis parentes occasione aliqua vrgente, in Ascalone moram trahentes, ibi Herodem genuerint, vel illuc ipsum educandum transmiserint; atque hanc forsitan esse causam, cur magis ipse, quàm eius pater, aut fratres, Ascalonitæ cognomentum contraxerit.

Porrò Herodem duxisse genus suum siue originem, non ab Idumæis, sed a primatibus Iudæorum qui de captiuitate Babylonica redierant, testatur (eodem referente Iosepho vbi supra) Nicolaus Damascenus auctor grauissimus ac fide dignus; quippe qui fuit Iosepho antiquior, & ipsiusmet Herodis cõtemporaneus, & Philosophus Platonicus, atque Historicus magni nominis, præsertim apud Augustum Cæsarem, cuius vitam scripsit, & insuper historiam edidit vniuersalem septuaginta libris (qui tamen non extant) comprehensam, vt videre est in catalogo Historiographorum Officinæ Textoris, & latius apud Volateranum lib. 17. ex Suida. Neque verò minus credendum est Damasceno, quod Iosephus ibidem dicat, illum id scripsisse in gratiam Herodis, quem fortuna ad regnum Iudæorum euexit. Cum potius existimandum sit, a Iosepho Iudæo, ac etiam (vt ipsemet testatur lib. 1. contra Apionem aliquanto procul ab initio) Sacerdote, oppositum litteris fuisse consignatum in gratiam Iudæorum, ac maxime Sacerdotum, quod cunctis Iudæis ipse Herodes, ob innatam eius crudelitatem inuisus, atque infensus admodum fuerit, præcipue verò Sa- 8

cer-

cerdotibus; quia non modo regnum ab eorum genere vi oblatum, ad se suosque trãsferri curauerat; verũ ẽt omnem sacerdotalis generis stirpem regiã quæ remanserat, varijs modis ac prætextibus extinxerat. Nam si Herodes verè fuisset natione Idumæus, proculdubio attenta eius audacia, & effrenata animi ferocitate, & quòd a Romanis regnum obtinuisset, & vi cepisset Ierosolymam, credendum est, quod nihil intentatum reliquisset, vt Iudæos ad ritum Gentis suæ traheret, sicuti fecerat Io. Hircanus Iudæorum Dux, quando subegit Idumæos. Eosdem enim, qui tum legi tantummodo circumcisionis Abrahamo olim datæ obligati erant, eo quod ipsi essent filij Esau nepotis Abrahæ; non autem legi Mosaicæ, quæ solis posteris Iacob data fuerat: nihilominus omnino in posterum iudaizare coegit, vt tradit Iosephus 13. Antiq. cap. 17. & nos sub anno mundi 3926. num. 1. retulimus. Vnde quis dubitat Herodem ad vlciscendum natura incitatissimum; quippe qui tot Iudæos in vltionẽ necati fratris, vt supra num. 1. dictum est, interfecerat; si verè Idumæus fuisset, Iudæis subiugatis, voluisse etiam Gentem suam vlcisci trahendo Iudæos ad cultum ritumque ipsius; vel saltem eosdem Idumæos in pristinæ religionis libertatem vindicare? Si enim (vt scribit Iosephus 15. Antiq. cap. 11.) Costobarus, vnus de primatibus Idumæorum, Herodis gener factus, indignum existimabat Idumæos seruire Iudæis, quorum religionem iam pridem Ioan. Hircano cogente acceperant, & propterea, per Cleopatram clam procurabat Idumæam in pristinam religionem restituere; quid non egisset Herodes rex adeo potens, si genere fuisset Idumæus? præsertim cũ sibi persuadere potuisset id Romanis, a quibus regnum acceperat, tãquam a Iudaico ritu alienis, haud ingratum futurum, & ideo ab ipsis ad id præstandum licentiam facile impetraturum. Et tamen ipsum tale quid moliri, vel saltem attentare vnquã voluisse, probari nullo modo potest. Quin potius constat eundem non modo se Iudæum esse multis documentis ostendisse; verum etiam quandoque acerrimum Iudaicæ legis zelatorem. Nam quod postea more Iudaico semper vixerit, probat in primis illud Augusti Cæsaris dictum, quod refert Macrobius lib. 2. Saturnalium ca. 4. Cum enim audisset de filio Herodis, iussu patris occiso: melius est, inquit, porcum Herodis esse, quàm filium. Clare insinuans, Herodem Mosaicæ legis obseruatorem extitisse; quippe qui porcos, & eiusmodi animalia lege prohibita occidi non iuberet, aut permitteret. Quod verò etiam eiusdem legis zelum idem Herodes nõ mediocrem aliquando ostenderit; duo vel maxime præclara eius facta attestari possunt. Alterum est, quod quando Romanorum auxilio Ierosolymam cepit, totis viribus conabatur arcere Gentiles, hoc est Romanorum milites ab ingressu templi interioris, acerbiorem (vt scribit Iosephus 14. Antiq. cap. vlt. & lib. 1. de Bello ca. 13.) quàm si victus fuisset, existimans sibi fore victoriam, si quid eorum quæ videri fas nõ esset, culpa sua, veniret in conspectum profanæ multitudinis. Alterum est quod ipse nullo suadente aut rogante, sed proprio animi motu actus, templum Ierosolymitanum multo quàm antea augustius extruere voluerit, quemadmodum narrat idem Iosephus 15. Antiq. cap. 14. & lib. 1. de Bello cap. 9. His adde, si placet, quod & Iudæis Ioniæ vrbes incolentibus, quibus indigenæ admodum molesti erant; vt deinceps eosdem proprijs viuere legibus ac ritibus, patriamque pietatem ac instituta colere sinerent, ab Agrippa Romanorum duce impetrauit. Vide Iosephum 16. Antiq. cap. 4. Sed neque probabile esset credere, quod Antipater Herodis pater, si non fuisset Iudæus, tantum posset apud Iudæos, vt ipse eorum potentiores inducere quiuerit ad conspirandum contra Aristobulum regem, & tandem obtinere, vt eo pulso, reciperent pro rege Hircanum, quemadmodum refert Iosephus 14. Antiq. cap. 2. Neque item credibile videretur, reges Iudæorum induci potuisse, vt vniuersam crederent Idumæam viro tam potenti qualis erat Antipa Herodis auus, si ipse fuisset genere Idumæus. Potuissent enim merito vereri, ne regionem illam, quæ alias se a Iudæorum subiectione subtraxerat, sibi facile vsurparet. Non etiam probabile est, Hircanum summum Pontificem dare ausum esse nepotem suam nomine Mariamnem vxorem Herodi nondum regi, si ipse fuisset stirpis alienigenæ. Iure enim ac merito vereri potuisset debuissetque, ne hac de causa, Iudæorum optimates, alioquin etiam Herodi admodum infensi, & violentum nimis audaxque eius ingenium valde suspectum habentes, reclamarent, grauiterque ipsum Hircanum arguerent:

sicut

ficut aliàs eos feciffe tradit Iofephus 14. Antiq. cap.17. & lib.1. de Bello cap.8. Aut ne pariter Pharifæi, vtpote feueriffimi, regum præfertim ac Pontificum cenfores, populum concitarent aduerfus ipfum Hircanum, quod præter ius fasque, facerdotale regiumque femen cum viro alienigena copulare vellet: & tamen ob hanc rem, nihil ab vllo obiectum reclamatumue fuiffe legimus. Signum ergo eft, Herodem fuiffe Iudæum. Huc accedit, quod fi Herodes, qui poftea per tot annos vniuerfo imperauit Ifraeli, fuiffet de pofteris Efau, fequeretur tandem eueniffe oppofitum eius quod prædixerat Dominus Rebeccæ geminos, nempe Iacob, & Efau in vtero habenti, Genef.cap.25.ver.23. vbi dicitur: Duæ gentes funt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidētur, populufque populum fuperabit, & maior feruiet minori.] Ad quē locum videtur allufiffe Ifaac, quando benedicens filijs fuis, abfolute dixit ipfi Iacob: Efto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ.] Genef. c.27. ver.29. Et ver.37. idem Ifaac refpondit filio fuo Efau: Dominum tuum illum (videlicet Iacob) conftitui, & omnes fratres eius feruituti illius fubiugaui.] Et verfic. 40. eidem filio fuo prænunciauit dicens: Fratri tuo feruies.] Quæ quidem omnia, non ad illos duos fratres dicta funt, tamquam in eorum perfonis, fed in ipforum pofteris adimplenda; quemadmodum nos fub annis mundi 1666. num. 5. & 2319. num. 2. declarauimus. Vnde locis proxime citatis, per filios matris Iacob, & pariter per fratres ipfius Iacob, proculdubio fignantur pofteri Efau, qui inter filios Rebeccæ computandi erant, & quoquomodo dici poterant fratres Iacob, quemadmodum Abraham Genef.capit.13. verfic. 8. Loth filium fratris fui, & reliquos de eius familia nomine fratrum appellauit dicens: Fratres enim fumus. & cap.31. Iacob, & focer eius Laban, & eorum cognati, non femel appellantur fratres. Nec refert quod cap. 27. Genef. citato, vbi dicitur: Et fratri tuo feruies.] protinus fubiungatur: Tempusque veniet cum excucias, & foluas iugum eius de ceruicibus tuis.] Quia aliud eft excutere a fe iugum: quod fecerunt Idumæi temporibus Ioram regis Iuda, quando ab eodem deficientes, conftituerunt fibi proprium regem, vt legimus 4. Reg. c.8. ver.20. & 2.Paralip.cap.21. ver.8. Aliud eft, quod ipfi Idumæi, aut eorum aliquis vmquam dominati fint Ifraelitis. Id namque memoratis prænunciationibus omnino aduerfari videretur; & nufquam legimus tale quid accidiffe, nifi fuppofita opinione quam modo improbamus; quod fcilicet Herodes fuerit Idumæus. His adde neceffarium videri, quod Herodis temporibus, plures Iudæorum palam faterentur ipfum effe Iudæum: illi faltem qui, quod eundem Herodem effe Chriftum in lege ac Prophetis promiffum publice profiterentur, communiter Herodiani (S.Epiphanio Hæref.20. & Tertuliano in lib.de præfcriptionibus num.299. teftibus) dicebantur: quorum etiam in Euangelio SS.Matthæus cap.22.ver.16. & Marc. cap.3. ver. 6. & cap.12.ver.13. meminere. Nam fi ijdem Herodiani non admififfent Herodem effe Iudæum, facile confutari, & conuinci potuiffent a Scribis & Pharifæis, qui pro axiomate irrefragabili, tamquam ex facris teftimonijs deprompto habebant, quod Chriftus effet filius Dauid; hoc eft, proditurus effet de ftirpe & progenie Dauidis, & confequenter de tribu Iuda: quemadmodum apertè colligi poteft ex eorum refponfione facta Chrifto, Matth.cap.22. ver.42. & Marc.cap. 12. ver.35. Denique ipfemet Iofephus, parum fibi conftans, 20. Antiq. cap. 6. referens contentionem, & rixam quandam inter Iudæos, & Syros apud Cæfaræam, de iure ciuitatis exortam, dicit: quod Iudæi potiore conditione volebant effe, quod vrbis eius cōditor Herodes rex, fuiffet Iudæus genere: & id Syri non inficiebantur quidem: fed alias pro fe rationes, vt ibidem videre eft, adducebant. Porrò fi Iudæi tunc non veritate ducti, fe ad fauorem propriæ caufæ affirmaffent Herodem genere Iudæum extitiffe: certe Syri illis aduerfantes, qui ob locorum vicinitatem, de rei veritate fatis edocti effe poterant; non tam facile illud admififfent; fed negaffent dicentes: Herodem Cæfareæ conditorem, non fuiffe Iudæum genere; & effe quidem Iudæorum, fed pariter ipforum qui Cæfaræam incolebant, regem. Si ergo, tefte Iofepho, illud inter Iudæos, & Syros acriter inter fe difceptantes, cōuenerat, quod Herodes effet genere Iudæus; quis audeat hac de re amplius dubitare? Sed neq; etiam prætereundum eft, ad nouę huius noftræ opinionis confirmationem, quod prophetia illa Iacob, quę habetur Genef, cap.49. ver.9. de Iuda illis verbis: Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi afcendifti:

Loca Genef. exponuntur.

disti: requiescens accubuisti vt Leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum?] tametsi spiritualiter de Christo accipienda est, qui humani generis regnum a diabolo per fraudem occupatum, illo per crucem deuicto atque eiecto, recuperauit, ac in eo, hoc est in Sancta Ecclesia veluti accubando residens, ipsum propria virtute protegit ac defendit; factus dæmonibus cunctisque eius hostibus formidabilis: Si tamen (vt credibile est) hæc eadem prophetia, etiam temporaliter de aliquo puro homine Christi typum gerente, ad litterã accipi potest: proculdubio Herodi longe conuenientius, quam Dauidi videtur posse adaptari. Nam licet vterque propter insignem fortitudinem bellicam, conuenienter catulo leonis, & leoni potuerit comparari: Scimus tamen Dauidem non vi occupasse regnum Hebræorum, sed ab ipsis vltro delatum suscepisse. At contra Herodes, subactis in bello Iudæis, regnum ipsorum tamquam victoriæ prædam surripuit. Vnde multo magis eidem quadrare videntur verba illa: Ad prædam fili mi ascendisti.] Ipse enim verè ad regnum loco prædæ occupatum ascendit. Et item illud quod sequitur: Requiescens accubuisti vt Leo, & quasi leæna.] Quia maiori tenacitate ac custodia quàm quiuis alius, ipse regnum retinuit; veluti leo, aut leæna formidabilis accumbens super partam prædam: Quin potius alijs, vel sola dũtaxat eius ferocia timorem incutiens; Vt de ipso ẽt illud rite accipi possit: Quis suscitabit eum?] idest, Quis eum surgere faciet, aut audebit prouocare ad prælium? Nemo autem auersetur perhorrescatque audiens, virum impium qualis Herodes fuisse perhibetur, potuisse aliquo modo Christi typum gerere: aut quod cum Iacob vir sanctissimus, filij vocabulo signare voluerit illis verbis: Ad prædam fili mi ascendisti &c. Quia constat apud Hebræos (vt aliàs sæpe diximus) minores a maioribus filios; maiores verò a minoribus, patres consueuisse appellari. Nam si hac eadem de causa Luc. cap. 16. ver. 24. & 25. Abraham ab Epulone in inferno iacente vocatur pater; & ipse pariter Epulonem vocat filium. quid miraris quod etiã, Iacob tali vocabulo Herodem significare non indignum duxerit? Et si Saul, licet iniquus rex; tamen quatenus vnctus & mortuus, mortem nostri mediatoris expressit, vt disertè tradit S. Gregorius lib. 4. Moralium cap. 4. Quis non mirari desinat, ipsum quoque Herodem, quantumuis impium; in eo tamen quod fuit rex admodũ fortis, potuisse Christi fortitudinem aliquatenus adumbrare? Non enim in omnibus figura respondere debet figurato; alioquin non figura esset, sed identitas. Et quis nesciat quod neque Cyrus Persarum rex, sanctus fuit; & nihilominus, ab ipso solutum iri Babylonicam Iudæorum captiuitatem, multis antea sæculis præuidit prænunciauitque Isaias cap. 45. Vbi etiam, vt haud obscurè insinuaret tali actione adũbrandam fore generis humani liberationem a diabolica seruitute per Christum faciendam, de eadem ibidem protinus vaticinans ait: Rorate cæli desuper, & nubes pluant Iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem &c. Denique illud item a proposita nostra sententia non dissidet, quod memoratæ Iacobi Prophetiæ, loco Genes. adducto statim subiungatur altera, quam supra num. 4. memorauimus, videlicet: Non auferetur sceptrum de Iuda &c. fortassis ad insinuandum, quod sceptrum de Iuda non esset auferendum; neque dux ille siue rex genere Iudæus, de quo paulo ante prophetauerat, nimirum Herodes esset regno vitaque priuandus, nisi post natum Messiam. Etenim ea quoque de causa magis amplectenda videtur nostra hæc de Herode sententia, quod scilicet non Idumæus aut Ascalonita fuerit, sed Iudæus; quia hoc posito, longe commodior, facilior, ac planior erit litteralis expositio eiusdem Prophetiæ: Non auferetur sceptrum de Iuda &c. Quæ alioqui multis implexa difficultatibus adhuc reperitur apud Ecclesiasticos Auctores, quemadmodum nos sub anno mundi 4051. num. 34. & sequentibus, fusius ostendemus.

9 Sed quid obsecro dicemus ad communem, quæ oppositum tenet, omnium penè Scriptorum opinionem? Aut quomodo poterimus rapidissimum SS. Patrum, aliorũque Ecclesiasticorum veterum recentiorumque Doctorum torrentem sustinere atq; reprimere, qui sua copia atque impetu hactenus omnes in contrariam traxisse videtur sententiam? Duplex nobis occurrit responsio. Altera est, nihil prohibere quo minus dicere possimus: Auctores qui Herodem vel simpliciter Idumæum aut Ascalonitam, vel genere Idumæum, seu Ascalonitam appellant, esse intelligendos eo mo- *Respondetur opposita Scriptorum opinioni.*

Aaa do

do quo S. Lucas Actorum cap.4.ver.26. vocat S. Barnabam genere Cyprium, idest, non quia ipse haud esset verè Iudæus: sed quia maiores eius, vel etiam ipsemet aliquandiu habitasset in Cypro. De his verò Auctoribus qui Herodem re vera non fuisse Iudæum, sed alienigenam quouis modo indicant, aut aperte tradunt; dicere possumus, neminem SS. Patrum, quod ipse sciam, eiusmodi difficultatē ex proposito discutiendam suscepisse, vtpote qui grauioribus studijs essent intenti; sed vnum post alterum simpliciter pronunciasse, Herodem fuisse alienigenam, hoc est Idumæū; sine vlla veritatis discussione, fidem adhibentes Iosepho, hoc idem asserenti. Altera est; verissimam esse illam Vincentij Lyrinensis Auctoris grauissimi sententiam, quā in libro, antē annos circiter mille, ab eodem contra Hæreses conscripto, nobis reliquit fere initio capitis 39. Vbi de Patrum consensione sequenda agens, ait: Quæ tamen antiqua Sanctorum Patrum consensio, non in omnibus diuinæ legis quæstiūculis, sed solum certè præcipuè in fidei regula, magno nobis studio, & inuestiganda est, & sequenda. Sic ille. Et hanc eandem sententiam, tamquam communiter receptam, pro se, in casu simili, adducit quoque Pererius lib. 3. commentariorum suorū in Genes. quæst. 4. de Paradiso. Quis autem non videt, hanc de Herodis genere quæstionem, ad fidei regulam non pertinere? Nam si (vt probat Melchior Canus locorum Theologicorum lib.11. ad argumentum 12.) non fidei aut religionis quæstio est; num quadringentesimus octogesimus ille annorum numerus, qui in vulgatis codicibus 3.Reg.cap.6.ver.1. reperitur, sit recipiendus, tamquam ab Auctore libri verè ita traditus; an verò potius sit reijciendus, tamquam librariorum vitio corruptè adiectus. Neque item quæstio fidei est, vtrum Enoch, & Elias, verè in Paradiso terrestri sint, an alibi; sed salua fide potest in contrarias partes disputari, quemadmodum asserit S. Augustinus lib.2. de gratia Christi contra Pelagium, & Celestinū cap.23. quamuis communiter credantur esse in dicto Paradiso. Et præterea quæstio illa famosa de aquis quæ Genes.cap.1. ver.6. & 7. super firmamentum, & in Psalm. 148. ver.4. super cælos esse dicuntur; quantumuis plurimi Doctores teneant, quod re vera sint super orbes cælorum: nihilominus, sine fidei Catholicæ præiudicio, possunt etiam ritè accipi de his, quæ in media regione aeris gignuntur, & in pluuiam coactæ cadunt, & inebriant terram, & germinare eam faciunt, sicuti tradunt S. Augustinus lib.2. in Genes. ad litteram cap.4. & B. Thom. 1.par. sum. quæst.68.ar.2. Si, inquam, memoratæ quæstiones, quæ ex ipsismet sacræ scripturæ verbis trahi videntur, ad fidem non pertinent; quanto minus hæc de Herodis origine, cuius nulla prorsus in sacris libris fit mentio? Quamobrem, si in his quæ ad fidem non spectant, non est nouum aut inusitatum, neque vlla lege prohibitum, a veteri, & communi Doctorum sententia recedere, vbi contraria opinio probabilior videtur, & rationi ac sacræ scripturæ magis consentanea; neminem mihi iure indignari posse puto, quod posthabita communi Patrum sententia, probauerim Herodem fuisse Iudæum.

Non hoc tempore translatū fuisse sceptrum Iudaicum ad alienigenam.

Igitur, vt ad caput redeat aliquanto longior hæc digressio nostra, si quemadmodū iam ostensum est, Machabæi fuerunt de tribu Leui, non autem Iudæ; & Herodes, nō Idumæus fuit nec alienigena, sed Iudæus; proculdubio consequitur non hoc tempore translatum fuisse sceptrum Iudaicum a semine seu posteris Iudæ, ad virum alienigenam; & propterea vulgatam illam Iacobi prophetiam: Non auferretur sceptrum de Iuda, & Dux de femore eius donec veniat qui mittendus est.] non potuisse hoc anno impleri; præsertim cum euidens sit, quod tunc nondum Messias aduenerat, quando regnum Iudæorum a Machabæis, ad Herodem transiuit. Quando autem hæc prophetia impleri cœperit, ac demum omnino impleta fuerit, nos sub anno mundi 4051.num.39. vsque ad 42. continenter dicemus. 10

Herodes dimissis Romanis, ad regni regimen conuertitur.

Eodem anno, qui pro maiori parte concurrit cum primo Olympiadis centesimæ octogesimæ sextæ, & erat annus regni Herodis a Ierosolyma capta, seu ab adepta regni possessione, primus; ipse Herodes, post Romanos milites liberaliter, & pro merito, Ducesque eorum, atque ipsum inprimis Sosium, regia largitate donatos, ac dimissos; ita vt omnes bene numati discedere nt; ad regimen; ciuitatis regnique conuersus, suarum partium studiosos honorificè tractabat promouebatque; Antigonianos 11

nos

nos verò, paulatim quotidianis absumebat supplitijs; ita vt eiusdē factionis primates quinque & quadraginta fuerint interfecti; & eorundem cadauera, ad aliorum terrorem, in ipsa ciuitate aliquandiu insepulta relinquerentur. Cum autem audisset, quod Antonius volebat Antigonum, a Sosio ad se perductum, seruare ad triũphum; veritus ne si Romam ille duceretur, secum de iure regni, saltem pro filijs suis insontibus, apud Senatum contenderet; magnam vim auri atque argenti, partim ex regia supellectili inuenta congestam, partim a diuitibus ablatam, & collectam, partim etiam ex occisorum facultatibus coactam, Antonio ac familiaribus eius distribuendam misit; obtinuitque ab eo, vt Antigonum de medio tolleret; & ad fautores eius in Iudæa magis terrendos, atque in officio continendos, eundem securi percuteret. Quo facto, tum demum Herodes metu liberatus, atque ad stabiliendum principatum suum omni ex parte intentus, Hircanum, qui fuerat Rex & Pontifex, quique adhuc captiuus apud Parthos tenebatur, missis ad eos legatis ac muneribus, in patriam reduci curauit; simulans iure affinitatis atque amicitiæ id fecisse; re vera autem, vt eum in potestatem suam redigeret; vel etiam, vt aliquando posset illum quoque, si opus esset, de medio tollere; quemadmodum postea fecit. Iosephus 15. Antiq. cap. 1. & 2. & lib. 1. de Bello cap. 13.

Antigonum ab Antonio securi percuti curat.

Hircanum in patriam reducit.

12 Eadem de causa summum Sacerdotium (quod hactenus ex quo Machabæi Iudęis præesse cœperant, apud ipsos manserat, ita vt quot annis singuli successiuè præfuerunt Israeli, totidem summum quoque Sacerdotium tenuerint; & toto tempore quo regnauit Alexandra, præfatus Hircanus eius filius natu maior, Pontifex fuerit.) nũc Herodes, a Machabæis ablatum, cuidam Ananelo Sacerdoti è Babylonia accito; & de Iudæis olim vltra Euphraten traductis nato, dedit; ne tanta dignitas in quemquã illustrium virorum perueniret, qui sibi posset aliquo modo obsistere. Quæ res, domesticæ seditionis occasionem præbuit. Nam Alexandra Hircani filia, & Mariãnæ coniugis Herodis mater, iniquissimè ferens illum honorem non fuisse traditum Aristobulo filio suo, decimum sextum annum tunc agenti; scripsit Cleopatræ, ac per ipsam, alijsque modis, clam procurabat obtinere filio suo Pontificatum ab Antonio: quibus omnibus cum Herodes prudenter admodum occurrisset, decreuit tandem promisitque, vxore præsertim Mariamne assiduis precibus instante, Alexandram socrum voti compotem facere; & Aristobulo adolescenti pontificatum dare; atque ita tum visus est domesticæ discordiæ attulisse remedium. Iosephus 15. Antiq. cap. 2.

Summum Sacerdotium dat Ananelo.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4019.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 573.

1 ANNO postero, nimirum L. Cornificio L. F. & Sex. Pompeio Sex. F. Cos. Sex. Pompeius magni filius, a Cæsare in bello ciuili Siculo victus ac fugatus in Siciliam; cum è Messana Corcyram, atque inde Cephalleniam nullo persequente venisset; & mox in Asiam ad Antonium se contulisset, audissetque eum in Lesbo male aduersus Medos rem gessisse; ratus se illius imperium facile ad se translaturum, dum bellum parat, per M. Titium Antonij legatum captus, iussu eiusdem hoc anno interfectus fuit, vt videre est apud Dionem, Velleium, & Appianum.

Sex. Pompeius Magni F. in Asia occiditur.

2 Eodem anno, vt infra ostendemus, Herodes, quemadmodum promiserat, pontificatum abrogauit Ananelo adhuc viuenti, deditque illum Aristobulo adolescenti, decimum septimum ætatis annum agenti, vt exprimit Iosephus 1. de Bello non procul ab initio capitis 17. Verum non multo post, suspicatus Alexandram socrum suam, ne in posterum quidem, si daretur occasio nouandarum rerum, quieturam; iussit eam se intra regiam continere, & nihil pro potestate agere, constitutis qui eam obseruarent assiduè. Quod illa indignissimè ferens, clam misit ad Cleopatram litteras, quibus præsentem rerum suarum statum deplorabat, ac precabatur, vt aliquã

Herodes dat Pontificatum Aristobulo.

Alexandram socrum in regia detinet.

ei opem afferret. Illa iussit eam, vnà cum filio, clam ad se in Aegyptum confugere: quod dum illa implere parat, delata regi, & in ipsamet fuga deprehensa, ad Herodē retrahitur; qui ne maioris odij ansam præberet Cleopatræ, simulata magnaminitate, volebat per clementiam videri indulgentior; statuit tamen modis omnibus adolescentem tollere; sed interposita mora, quo magis laterent insidiæ. Iosephus vbi supra. Diximus hoc anno regni Herodis secundo, datum fuisse pontificatum Aristobulo, agenti annum ætatis decimum septimum; quia si idem Aristobulus, anno regni Herodis primo, agebat annum vitæ decimum sextum, vt sub præcedenti anno mundi num. 2. ex Iosepho dictum est; proculdubio oportet quod anno secundo regni Herodis ageret annum decimum septimum, & anno tertio, ageret annum decimum octauum.

Statuit Aristobulum callide de medio tollere.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4020.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 574.

1 ANNO insequenti, qui erat regni Herodis tertius, pontificatus verò Aristobuli primus, ætatis autem decimus octauus, Herodes audiens populum in festo Scenopegiæ faustis quibusdam acclamationibus ostendisse vniuersalem eius affectum, & beneuolentiam erga Aristobulum Pontificē sacra facientem; insano quodam liuore permotus, festinauit, quod de adolescente decreuerat, perficere. Itaq; post festum, quadam die conuiuio ab Alexandra exceptus, post epulas, & quosdam ludos, rex adolescente ad piscinas magnas, quæ ibi circa aulam erant, frigoris meridiano tempore captandi gratia, comiter perducto; spectabant simul quosdam è socijs, & famulis natantes: mox, rege prouocante, cum se quoque adolescens cum illis immiscuisset; ab amicis, quibus rex hoc negotium crediderat, quasi per lusum & petulantiam, inter natandum depressus est, donec aqua præfocatus interijt. Qui casus vbi vulgatus est, totam mœrore affecit ciuitatem, & luctu inconsolabili mulieres eidem coniunctas; maximè verò omnium Alexandram eius matrem; quam etsi dolus non fefellit; perpeti tamen, metu maioris mali, tunc necesse habuit. dissimulanter ergo rem tulit, nullam suspicionem præseferens. Herodes autem, vt alienus videretur ab hoc crimine, luctum fingebat, & lacrymas, & mœstitiam veræ simillimam; & vt mulieribus aliquod afferret solatium, nihil reliquit, quod ad magnificētissimum funeris apparatum desiderari posset. Iosephus 15. Antiq. capitulo 3. Qui ibidem addit: quod Pontificatus ad Ananelum redijt. Sed quanto tempore eum postea Ananelus tenuerit, incompertum habemus: nam etsi ex eodem Iosepho 15. Antiq. cap. 12. colligitur, pontificatum deinde transisse ad Iesum Phabetis filium: quando tamen id acciderit; & an per obitum Ananeli; vel per abrogationem a Rege factam; & num inter Ananelum, & prædictum Iesum, alius intercesserit, ignoramus. Ceterum Aristobuli interitum, paulo aliter narrat idem Iosephus 1. de Bello cap. 17. non longe ab initio.

Aristobulum Pontificem callidè in aquis præfocari curat.

2 Quæ verò ab hoc tempore, vsque ad Actiacam pugnam, nempe trium circiter aut quattuor annorum interuallo, in Iudæa acciderint, hic accuratius tradere, non videtur necessarium: Quandoquidem pauca dumtaxat, eaque non magni momenti scripta reliquit Iosephus 15. Antiq. cap. 4. 5. & 6. quæ quamuis instituto nostro non multum deseruire videntur; nihilominus ad aliqualem historiæ continuationem, eadem hic breuiter tetigisse contenti erimus: licet autem ea Iosephus per tempora explicitè non digesserit: videntur tamen sic posse distingui, vt

De ijs quæ hinc ad Actiacam pugnam acta fuerint.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4021.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 575.

1 ANNO regni sui quarto, Herodes ab Alexandra socru sua per litteras ad Cleopatram delatus, & per ipsam Antonio de nece Aristobuli accusatus, & ab eodẽ Antonio ad dicendam coram se causam euocatus, præsto fuit; ipsumque Antonium muneribus, & colloquijs admodum prudentibus, placauit: ac deinde domum reuersus, turbatam familiam inuenit; & Iosephum Salomæ sororis suæ maritum, a propria vxore falso consuetudinis cum Mariamne accusatum, interemit; & Alexandram, vt malorum causam, in vincula coniecit, & ipsam Mariamnem vxorem zelotipiæ stimulis agitatus, penè occidit.

Herodes ad causam de Aristobuli nece coram Antonio dicendam vocatur. Iosephum cognatum interficit, & Alexandram socrum in vinculis conijcit.

2 Eodem anno Cleopatra, alieni apetens, cum amoribus suis Antonium propè dementasset, vniuersam turbabat Syriam: incitando Antonium aduersus omnes ferè illius regionis Dinastas: & contra ipsum quoque Herodem, vt Dinastias, ac regna, ab ijs accepta, ei daret: & tandem multas Syriæ vrbes, & Iudææ partem ab eo obtinuit. Et mox Antonium, ad bellum contra Armenos proficiscentem, vsque ad Euphraten prosecuta; in reditu, Iudæam inuisens, ab Herode excepta est: concessamq; sibi Arabiæ partem, & reditus agri Ierichuntini, qui balsamum, omnium vnguentorum pretiosissimum, solus fert, eidem Herodi locauit, cuius negotij occasione, contracta maiore cum rege familiaritate, concubitum quoque eius appetere non erubuit: siue id libidinis æstu concita: siue etiam, vt per hoc struendis ei insidijs occasionem quæreret: At verò ille non solum tale quid renuit: verum etiam de ea occidenda, clam amicos consuluit: a quibus disuasus: eandem mox Aegyptum versus deduxit.

Cleopatra turbat Syria Dinastas. Ab Herode excipitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4022.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 576.

1 ANNO regni Herodis, vt arbitror quarto, Antonius, deuicto Arthabaze Tygranis Armeniæ regis filio; ipsum cum alijs vinctum; & quicquid pretiosum de illo regno ceperat, in Ægyptum Cleopatræ munus misit. Cui Herodes, cum redderet Cleopatræ annua tributa regionum, quas dono ab Antonio acceptas, ei locauerat: nec ipse posset a rege Arabum ea exigere, bellum Arabibus inferre decreuit. Hæc omnia latius descripta videri poterunt apud Iosephum locis citatis: quorum aliqua etiam breuiter repetit lib. 1. de Bello, sub finem capitis 13.

Antonius Armenia regem victum Cleopatræ munus mittit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4023.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 577.

1 ANNO vrbis septingentesimo vigesimo tertio, qui erat Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ annus secundus, & regni Herodis non septimus, vt

Bellū paratur inter Octauianum Cæsarem, & Antonium.

putat Iosephus; sed sextus cum quo saltem pro maiori parte concurrit iste annus, vt patet in tabulis; cum inimicitiæ graues, biennio ante inter Cæsarem, & Antonium exortæ essent, ob causas, quas ex Dione refert Sigonius in suo Fastorum commentario, sub anno vrbis sexcentesimo vigesimo secundo; & anno proximo eædē inimicitiæ, eo vsque tandem exarsissent, vt ipsi Antonio Populus Romanus, Cæsare procurante, bellum non verbo (ne qui cum eo erant ciues alienarentur) sed verbo quidem Cleopatræ, quod mulier Ægyptia Romanum Imperium affectaret, re vera autem ipsi Antonio indictum esset: Cumque ingentes copiæ vtrinque terra marique compararentur; Herodes quoque magno apparatu expediuit Antonio auxilia, paratus etiā ipse cum illo exire. Sed Antonius, qui alijs abundabat copijs, cum audisset de Arabis erga Herodem perfidia, maluit vt Herodes cum exercitu, quem iam parauerat, bellum inferret regi Arabum: id enim magis placebat Cleopatræ, quæ in rem suam fore existimabat, si finitimi reges, mutuis inter se attererentur cladibus. Igitur Antonij iussu, reuersus Herodes, domi continuit exercitum, cum quo mox inuasit Arabiā: Et primo quidem, ad Diospolim, post acerrimum cum hoste conflictum, tulit victoriam. Deinde ad Cana, in Cœlesyria, iterum cum Arabibus congrediens, eosdem fugauit. Sed dum se tunc quoque victorem putat, ecce ex improuiso inuasus ab Athenio (qui in ea regione Dux erat Cleopatræ, & ipsius Herodis inimicus) & hinc ab ipso, illinc ab Arabibus, qui visa Athenij inuasione, reassumptis animis, ad pugnā reuersi sunt, oppugnatus, tandem amisso exercitu, victus fugatusque fuit; atq; adeo fractus, vt deinceps, nō nisi repentinis quibusdam excursionibus ac latrocinijs, infestare posset Arabiam. Qua tam grandi clade accepta; & insuper non multo post valido admodum superueniente terræmotu, qui per vniuersam Iudææ regionem, magnam iacturam fecit pecudum hominumque; valde deiecti erant animo Iudæi; nec amplius pugnare cum Arabibus audebant sed graui tandem Herodis cohortatione excitati, & denuo contra Arabas a rege ducti, eosdem aliquot prælijs victos, ad se se demum in Herodis clientelam dedendos compulerunt. Iosephus vbi supra.

Herodes bellū gerit cum Arabibus.

Eodem anno, vt paulo post probabitur, videlicet iiij. nonas Septembris, ad Actiū Epiri promontorium, commissa est famosa illa naualis pugna; in qua Cæsar, victo fugatoque in Alexandriam Antonio, totius Romani Imperij dominium solus obtinuit. Et ab hoc tempore numerandi sunt illi quadraginta quattuor imperij eius anni, quos memorant Eutropius Historiæ Romanæ lib. 7. Tacitus lib. 1. Suetonius in vita Octauiani cap. 8. & alij. Nam antea, nimirum a primo consulatu vsque nunc, imperauerat annis fere duodecim, prius cum Antonio, & Lepido, postea verò cum Antonio tantum. Quod autem hoc anno pugna hæc facta fuerit, nempe Augusto iij: & Messala Coruino Cos. probat ex Dione Onuphrius lib. 2. commentariorum in Fastis, sub hoc eodem vrbis anno; & confirmari potest ex Iosepho, qui 15. Antiqu. ca. 6. dicit: eandem pugnam incidisse Olympiade centesima octogesima septima; constat autem annum secundum huius Olympiadis concurrere cum prædicto vrbis anno, vt patet in tabulis. Concordat etiam cum his quæ tradit Ptolemæus lib. 3. Almagesti cap. 8. Videlicet; quod a morte Alexandri magni ad Imperium Augusti, numerantur anni ducenti nonaginta quattuor, quod pariter apparet in tabulis. Igitur Cæsar Octauianus, qui postea & Augustus, tam grandi parta victoria, tunc propriè dedit initium Monarchiæ Romanorum, quæ in ordine principalium mundi regnorum, quarta fuit; & omnino extinxit regnum Græcorum, quemadmodum nos etiam sub anno mundi 3723. num. 4. probauimus. Nam licet non nisi anno insequenti, mortui sint Antonius, & Cleopatra Ægypti regina, ipsaque Ægyptus in prouinciā redacta fuerit: Attamen victis ad Actium Antonio, & Cleopatra, vsque adeo creuit Cæsaris potentia, continuo ad eum concurrentibus, & procumbentibus populis ac regibus, vt omnes facile intelligerent, neminem ei amplius posse resistere; quippe qui iam ex tunc esset orbis Dominus. Stetit ergo regnū Græcorum ab initio Monarchiæ Alexandri magni seu, quod idem est, a cessatione regni Persarum (vt sub anno mundi 3724. num. 2. diximus) annis fere trecentis: nam regnum illud Græcorum hoc est Seleucidarum, cuius Epochen sequuntur libri Machabæorum, cœpit duodecim annis post obitum Alexandri magni, & multo ante Actiacam pugnam desijt, vt sub anno mundi 3970. num. 1. ostendimus, & videre est in tabulis.

Cæsar, victo ad Actium Antonio Romanum Imperium solus obtinet.

Monarchia Romanorum initia.

Quot annis steterit regnum Græcorum.

Ceterum

3 Ceterum parta victoria Cæsar, cum Antonium, & Cleopatram in Aegyptum profugientes, alijs prosequendos mandasset, & ipse ab Actio Samum insulam in hiberna se recepisset, turbatus nũtijs de seditione militum, præmia, & missionem poscẽtium, quos ex omni numero confecta victoria, Brundusium præmiserat, repetijt Italiam; tempestate in traiectu bis conflictatus; primo inter promuntoria Peloponæsi, atque Aetoliæ, rursus circa montes Ceraunios; vtrobique parte liburnicarum demersa, simulque eius in qua vehebatur, fusis armamentis, & gubernaculo defracto. nec amplius quam septem & viginti dies, donec desideria milium ordinarentur, Brundusij commoratus, Asiæ Syriæque circuitu, Aegyptum petit. Suetonius in Octauio Augusto cap. 17.

Cæsar Italiam mox Aegyptũ petit.

4 Interea Herodes, de bello Arabico Ierosolymam rediens, victorijs elatus, dum se res suas bene stabilisse putat, de repente easdem, hoc est regnum suum, seque met in summo discrimine positum videt; audita nimirum tam grandi apud Actium Antonij clade, Cæsarisque victoria. Tuuc enim non ipse Rex solus; sed nec vllus alius credebat impunè ei cessuram tantam, quam cum Antonio habuerat, amicitiam. Nihilominus, vt erat animo admodum generoso, primum quidem noluit amicum in tanto infortunio deserere; sed si non auxilio tunc, saltem consilio, eoque optimo, de se optime meritum iuuare conatus est; nimirum commostrando quonam vnico modo posset rebus suis bene consulere; videlicet si Cleopatram, illius belli causam, e medio tolleret: hoc enim pacto posse illum vel a Cæsare facilius pacem impetrare; vel a ciuibus Romanis adiuuari; id si egisset, se ipsum quoque, pecuniasque suas, & exercitum, & omnia quæ haberet, eidem ad bellum contra Cæsarem gerendum fore parata. Verumtamen, vt vidit Antonium consilia sua aspernari, conuertit se ad prospiciendum sibi, rebusque suis; & relicto Antonio, cœpit contra eius gladiatores, apud Monarchas, auxilia Vintidio, siue Capidio mittere in fauorem Cæsaris, vt vel sic eius gratiam captare inciperet. Mox ad ipsum Cæsarem properare decreuit. Sed prius Hircanum, qui solis de Assamonæorum genere superstes erat, arreptis quibusdam occasionibus, quas refert Iosephus locis infra citandis, interfecit; veritus ne forte ad ipsum, ob generis nobilitatem, Iudææ regnum denuo deueniret. Deinde fratri suo Phærore, regni cura demandata, ac matre simul cum sorore in Masada, Mariamne verò vxore cum Alexandra eius matre, in Alexandrio Castello collocatis; reque familiari composita; Ipse Rhodum transmisit, vt illic Cæsari occurreret. Ad quem vbi peruenit, posito diademate, liberè fassus est, ac generosè exposuit, quanta pro Antonio de se optime merito, fecisset: promisitque tantumdem, & amplius pro ipso Cæsare se facturum, si eum recipere, & inter suos cooptare, ac de eius fidelitate, & gratitudine, periculũ facere non recusaret. Cui Cæsar, restituto diademate, humanissimè respondit; hortatusque est eum, vt non minus deinceps suam, quã hactenus Antonij, amicitiam coleret. Qua responsione accepta Herodes, præter suam omniumque expectationem in regno confirmatus, per Syriam ad Aegyptum euntem Cæsarem cum exercitu, & redeuntem, omnibus regiæ liberalitatis, ac magnificentiæ officijs, est prosecutus. Nam non solum ipsi Cæsari, & amicis, omnique exercitui eius, in ditione sua, omnibus regni sui diuitijs, hospitalitatem luculentissimè exibuit; sed etiam per squalida, & inaquosa loca, ad Pelusium proficiscentibus, ac inde redeuntibus, diligentissimè prospiciens, nihil deesse passus est; non vinum, non aquam, nec quicquam aliud quod ibi desiderari posset: Et præterea Cæsarem octingentis talentis donauit. Quibus omnibus non modo egregiam munificentiæ opinionem; verum etiam sinceræ arctæque admodum fidelitatis atque amicitiæ erga ipsum Cæsarem, cunctosque Cæsarianos, sibi comparauit. Iosephus 15. Antiq. cap. 9. & 10. & lib. 1. de Bello cap. 15.

Herodes audita Antonij clade ad Cæsarem se confert & in eius gratiam recipitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4024.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 578.

ANNO postero (vt colligi potest ex Panuinio, & Sigonio in suis Fastorum cõmentarijs) qui erat annus vrbis septingentesimus vigesimus quartus; credimus gesta esse, quæ scribunt Strabo lib. 17. & Suetonius Tranquillus in Octauiano Augusto. ponam hic propria vtriusque verba. Strabo vbi supra de Nicopoli agens, quã ab Alexandria distare ait stadijs triginta, ita scribit. Hunc locum Cæsar Augustus ornauit, quod hic; prælio eos superauit, qui cum Antonio contra ipsum exierant; & primo aditu vrbem cepit; Antonium verò coegit, vt ipse sibi manum inferret. Cleopatram viuam in potestatem suam redegit: Quæ paulo post, & ipsa, in custodia clã admotæ aspidis morsu; aut, vt alij tradunt, illito veneno, se interfecit. Ad hunc modum Lagidarum Imperium euersum est, quod per multos annos durauerat. hactenus Strabo. Suetonius verò, de Cæsare verba faciens, sic ait: Obsessa Alexandria, quò Antonius cum Cleopatra confugerat, breui potitus est: Et Antonium quidem seras pacis conditiones tentantem, ad mortem adegit; viditque mortuum. Cleopatræ, quam seruatam triumpho magnopere cupiebat, etiam psyllos admouit, qui venenum ac virus exugerent, quod perijsse morsu aspidis putabatur. Ambobus cõmunem sepulturæ honorem tribuit; ac tumulum ab ipsis inchoatum, perfici iussit. Antonium iuuenem, de duobus Fuluia genitis, maiorem, simulacro D. Iulij, ad quod post multas, & irritas preces confugerat, abreptum, interemit. Item Cæsarionem, quem ex Iulio Cæsare patre, Cleopatra concepisse prædicabat, retractum e fuga, supplicio affecit. Reliquos Antonij Reginæque communes liberos, non secus ac necessitudine iunctos sibi, & conseruauit, & mox, pro conditione vtriusque, sustinuit, ac fouit. hæc Suetonius. Erant autem Psylli, quorum citatus Auctor meminit, quoddam genus hominum, quod serpentium morsibus mederi profitebatur, non secus, immò, vt arbitror, multo felicius, quàm nostri temporis circulatores; qui se de S. Pauli stirpe, falso credi volunt: & vim terræ illius, quam è Melita insula deferunt, plus iusto, quæstus gratia, extollunt; quemadmodum latè ostendit Andreas Matthiolus super Dioscoridis lib. 6. cap. 40. Sanè præfati Psylli (vt ait Plutarchus in Catone Vticensi, non valde procul a fine) ore trahentes venenum, & ipsos serpentes cantibus mitigantes, ab ijsdem ictos curabant. Sed & illud, quod de dictis Psyllis tradit Plinius lib. 7. cap. 2. nempe, eorundem corporibus, ingenitum fuisse virus quoddam exiciale serpentibus, quo vel ipso odore, sopiuntur; mirabile profectò est; non tamen incredibile; præsertim si verum est, quod Matthiolus vbi supra ait: reperiri quosdam, quibus quædam è cælo facultas tributa est, vt a serpentibus non mordeantur: & testatur se nouisse plures, qui simpliciter, nulloque artificio, aut verbis, aspides, & viperas quotidie capiebant; nec vmquam ab ijs icti fuere; quamuis illæ ab ipsis modo pedibus calcatæ, modo manibus compressæ fuerint, ac diutius in nudo eorum sinu gestatæ; & hos putant verè ex illorum familia esse, qui eiusmodi gratiam, S. Pauli meritis, olim sibi, & posteris suis consecutos ferunt. Ecce quanta, & quàm varia sunt summi Dei dona, gratuito hominibus collata. Sed redeamus ad institutum. 1

Cæsar Antonium, & Cleopatram adegit ad mortem.

De Psyllis.

Interea Herodes, cum primum a Cæsare dimissus in regnum reuersus est, perturbatam familiam inuenit; infensasque sibi Mariamnem vxorem, & Alexandram socrum, ratas se in illo castello non securitatis causa; sed quasi in carcere fuisse inclusas; Quin & insuper Mariamne nihil molestius ferebat, quam quod ne, si maritum etiam mori contingeret, spes relinqueretur ipsam fore superstitem; nec vmquam excidebant animo mandata aliàs data Iosepho; ac proinde, quemadmodum ante reditum viri, vota faciebat, ne vmquam ille saluus reuerteretur; ita vbi præter spem magna ornatus fortuna redijt; illa iniquissimo animo tulit; cogitans vitam sibi cum 2

Herodes de Aegypto rediens turbatam familiam inuenit.

co

eo fore intolerabilem; & vt erat ingenuis minimeque fucatis moribus, ad blandas illius appellationes ingemiſcebat; & narrante illo proſperos eius ſucceſſus; contriſtari magis quam gaudere videbatur. Quamobrem in magnam rex animi perturbationem incidit, nimirum inter amorem, & odium ambigens. Quod vt obſeruarunt ſoror eius, & mater; opportuniſſimum tempus nactæ, aſſiduis in eam calumnijs, concitare regem non ceſſabant, accendentes eius odium, & zelotypiam; quas ille nec reijciebat, nec libebat credere, & ſæuire in dilectam coniugem: peius tamen in dies erga eam afficiebatur; ac fortaſſe iam ſæuius aliquid in ipſam ſtatuiſſet, ni commodum nuntiatum eſſet, extinctis Antonio, & Cleopatra, Cæſarem Aegypto potiri: tunc enim ſtatim, familia ſic vt erat relicta, ad eum gratulabundus properauit; & cum eo congreſſus, ac iam liberius agens, amicitia fretus, magnis ab eo beneficijs ornatus eſt: Quandoquidem non ſolum ceteros Herodis honores Cæſar auxit; Verum etiam regno eius, partem finium addidit, quam Cleopatra dempſerat; & plures inſuper alias ciuitates Iudææ finitimas. Ad hæc quadringentos Gallos, quos Cleopatra ſtipatores habuerat, eidem donauit. ac deinde etiam poſt multa tempora, alias Iudææ proximas regiones eidem attribuit. Quando autem Cæſar, Aegypto in prouinciæ formam redacta, atque Cornelio Gallo eidem præfecto, in Aſiā per Syriam venit; Herodes eum vſque ad Antiochiam deduxit: Et inde domum reuerſus, inuenit Mariamnem vxorem non minus quam antea, ſibi ſuiſque valde moroſam, & auerſantem; ita vt improbius etiam illudere obnoxij mariti patientiæ interdum non vereretur; & poſthabita regiæ potentiæ ratione, non raro contumelioſius eum tractaret, atque apertè tam ſorori eius, quam matri exprobraret generis humilitatem. Quæ cauſa fuit implacabilis, inter eaſdem mulieres, odij, nec non calumniarum, quoties illis daretur occaſio; eæque diſcenſiones ac ſuſpiciones, paulatim creſcentes perdurarunt per annum integrum, poſt Herodis a Cæſare reditum. Hæc omnia multo latius tradita inuenies apud Ioſephum 15. Antiq. cap. 11. & lib. 1. de Bello cap. 15.

Gratulabūdus redit ad Cæſarem a quo bene ficijs ornatur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4025.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 579.

1 ANNO poſtero, qui erat vrbis ſeptingenteſimus vigeſimus quintus, Cæſar de Bello Alexandrino rediens, curules triumphos tres egit; Dalmaticum, Actiacum, & Alexandrinum; continuo triduo omnes, vt ait Suetonius in Auguſto, cap. 22. videlicet, primo die de Dalmatis, Pannonijs, Iapigibus, & alijs populis, quos partim ipſemet, partim per ſuos Duces (quorum victoriæ ad Imperatorem, cuius auſpitijs partæ erant, referri ſolebant) ſubegerat. Altera die, non de Antonio, ciuibusque Romanis, qui eius partes ſequebantur; ſed de Cleopatra ad Actium ſuperata. Tertio demum die, de Aegypto capta atq; in prouinciam redacta. Plura de hiſce triumphis, ex Suetonio, Macrobio, Dione, & alijs, refert Sigonius in Faſtis, ſub anno vrbis ſeptingenteſimo vigeſimo quarto.

Cæſar curules triumphos tres egit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4026.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 580.

1 ANNO regni Herodis, à Ieroſolyma capta nono circiter inchoante, quemadmodum ex his quæ ſub anno mundi 4024. num. 2. ex Ioſepho diximus, conſequi

Herodes Mariamnem vxorem interimit.

qui videtur; nimirum anno integro iam elapso post eius a Cæsare reditum de Antiochia in Iudæam, Herodes Mariamnem vxorem suam, cuius nimiam morositatem, & a se alienationem, hactenus dissimulanter, patienterque pertulerat; tandem ab ipsius Herodis sorore, falsò accusatam, repentino incitatus furore, simulque aduocato statim amicorum consilio, damnari, ac demum interfici curaui. Susceperat autem ex ea rex (vt scribit Iosephus 1. de Bello cap. 17. circa capitis initia) quinque liberos; duas feminas, & tres mares, quorum minimus Romæ studijs incumbens postea mortuus est; duo autem maiores a patre necati sunt, vt infra suo loco dicemus. Verum vxore perempta, illico regem necis illius tantopere pœnituit, vt penè ad insaniã perduci videretur; & nullis ab eo excogitatis oblectamentis, alisue distractionibus, posset ab animo mœrorem, & coniugis ardenter admodum dilectæ recordationem, amouere. Superueniente autem pestilentia, quæ & eius amicorum, & plebis magnam partem absumpsit; Ipse prætextu venationis, in solitudinem se recepit; Vbi pariter ob vxoris peremptæ recordationem, iugiter se se excrucians, intra paucos dies, morbum vsque adeo grauem contraxit; vt vel minimum, a vitæ desperatione absuerit. Et nihilominus dum sic apud Samariam, quæ postea (vt sub anno mundi 4033. num. 3. dicemus.) Sebasten dicta est, decumberet; Alexandram vxoris necatæ matrem, quod Ierosolymitanas arces in suam potestatem redigere tentasset, delatam; sine mora iussit interfici.

Alexandram socrum necat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4027.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 581.

Pantheon in vrbe extruitur.

1 ANNO vrbis septingentesimo vigesimo septimo, Cæsare VII. & M. Vipsano Agrippa III. Cos. Idem Agrippa ædificauit Romæ templum omnibus dijs augustissimum, quod ipse Pantheon nominauit, & adhuc extat; atque inter antiquas eiusdem vrbis fabricas admodum celebratur. Eiusdem structuræ tempus, & Auctorem, planè indicat inscriptio ibidem in templi porticu apposita; quæ sic habet. M. AGRIPPA L. F. TERT. COS. FECIT. Posterioribus verò temporibus, Bonifacius Papa huius nominis iiij. eodem templo in honorem Beatissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum Martyrum dedicato, instituit in eo agi Romæ quotannis ipsorum festiuitatem. Sed postea Gregorius iiij. decreuit, eandem festiuitatem, quæ varijs modis iam in aliis Ecclesiis celebrabatur, deinceps in honorem omnium Sanctorum sollemniter ab vniuersa Ecclesia perpetuo obseruari; vt in Martyrologio Romano legimus Kal. Nouembris.

Iani templum Romæ iij. clauditur.

2 Eodem vrbis anno, Cæsar, cum iam per biennium, ex quo tres illos nobilissimos triumphos, quos sub anno mundi 4025. num. 1. memorauimus, egerat; totum ferè terrarum orbem pacasse videretur; templum Iani, tertio post vrbem conditam, clausit. Et consilium de Imperio deponendo, ac Repub. restituenda, habuit; Suadente præsertim Agrippa; Sed Mecenate dissuadente, eius sententiam, tãquam sibi, suisq; tutiorem, ac Reipub. etiam magis conducibilem, secutus; animum exinde ad Imperium, quod minus legitimum videbatur, lege firmandum, conuertit. Itaque

Cæsar Romæ censum egit.

3 Eodem anno, nimirum a primo eius consulatu decimo sexto, vt ait Eusebius in Chronicis, Cæsar censum egit, ratus eum ad Rempub. ordinandã fore aptissimum: in quo, vt idem Eusebius tradit, inuenta sunt ciuium Romanorum quadraginta duo centena, & sexaginta quattuor millia. Erat autem censum agere, non solum singulos ciues, & singulorum vxores, liberos, libertos, seruosque nominatim, eorundemque ætates per oẽs vrbis regiones, recensere; verum etiam singulorum facultates æstimare; vt quisque secundum rerum suarum æstimationem tributa penderet; Et propterea tunc censeri dicebãtur; quando bonorum suorum censum, hoc est valorẽ, seu reditus, apud censores, prædicta de causa, profitebantur. Sed & mores quoque

cen-

censeri solebant, hoc est reformari; vnde Plutar. in Æmil. Censura, inquit, Senatores è Senatu remouere potest, equitibus equos adimere, ex plebeijs ærarios facere, notare infamia, censum agere, lustrum condere.

4 Itaque Cæsar hunc agens censum, se principem Senatus legit; & more maiorum, lustrum quoque condidit, quod fuit in ordine aliorum qui præcesserant, septuagesimum secundum; & alia insuper egit, quæ paulo post dicemus. Erat verò Lustrum condere, nihil aliud, quam finito censu, populum in campo Martio congregatum, post quoddam sacrificij genus ex sue, oue, tauroque circumductis, ac postea immolatis, lustrare. Quod cum olim a Seruio Tullio rege Romanorum penultimo, & dicti census, Lustrique primo institutore, ordinatum esset, vt quinto quoque anno incipiente postea fieret; propterea Lustrum deinceps pro quinquennali interuallo sumi cœpit. Et quoniam ex fastis constat, Lustrum, vel ob bella, ciuiles ve discordias, aut alia impedimenta sæpius ad septem, aut decem, pluresve annos fuisse protractum; iccirco non mirum est, si hoc primum Lustrum a Cæsare conditum, dicitur fuisse septuagesimum secundum, habita scilicet præcedentium ratione; cum alioqui debuisset excedere centesimum vigesimum; si antea semper statutis temporibus cōditus fuisset.

Lustrum condidit.

5 Præterea Cæsar, ne quis Senator, se insciente, extra Italiam esset, edixit; atque omnes se ciuium litteras ad Antonium scriptas, cremasse palam professus est; ne quis Senator, ex ijs qui Antonij partes secuti fuerant, quasi sibi propterea suspectus, noui aliquid in Repub. moliretur. In hoc quoque suo consulatu, Agrippæ Collegæ, ex antiquo more, prout sors cecidit, fasces dedit; Militem donis, Populum muneribus, & Ludis, atque annona delinitum; Senatores pecunia; cunctos otij dulcedine (vt ait Cornelius Tacitus initio suorum Annalium) pellexit; ærarium publicum priuata pecunia sustentauit; nomina eorum qui ærario debebant, publicis incensis tabulis, deleuit. Cumque multa bellis, & seditionibus ciuilibus, & maximè Lepido atque Antonio dominantibus, contra ius, & leges constituta essent; ea omnia vno edicto sustulit; terminumque illarum legum, consulatum suum sextum statuit.

Alia Cæsaris acta, quibus cunctorum animos pellexit.

6 His atque eiusmodi actis, cum maximam sibi apud omnes ciues gratiam comparasset; aliam quoque animi sui magnitudinem voluit ostendere; vt ea re coleretur magis; & volentibus ciuibus, Imperium stabiliret. Paratis igitur ex Senatoribus ijs, quorum sibi maximè spectata, & nota fides erat, in pleno Senatu oratione ad tempus accommodata, se Imperio abdicare; idque Senatui, & populo tradere pronunciauit. Quibus auditis Senatores; alij, quod fidem eius verbis non adhiberent; alij quod grauiora damna ex statu populari extimescerent, alij quod eius animi offensionem; si aliter facerent, vererentur; precibus petentes, coegerunt, vt Imperium ipse vnus retineret; ac S. C. satellitibus, & custodibus suis stipendium duplicarunt, vt diligentius vita eius custodiretur. Cum autem hoc modo de Senatus populique voluntate, opes Imperij stabilisset, vt ipsæ popularis videretur, totius Imperij curã sibi depoposcit. prouinciarum administrationem, cum Senatu & populo communicauit; non omnium, sed earum tantum quæ pacatiores erant, aut imbelles, & militum præsidijs non indigebant; reliquas verò sibi retinuit, quæ militaribus copijs instructæ erant, & validissimis legionibus munitæ; tamquam eas quoque pacaturus; & pacatas Senatui populoque redditurus: re vera autem, vt omne exercitum robur in potestate sua haberet. Et nihilominus, vt de se omnem Monarchiæ suspicionem arceret, potestatem Reipub. constituendæ, & aliarum rerum quæ sibi concessæ fuerant, in decennium tantummodo sumpsit: hoc enim temporis spatio, se Rempub. constituturum affirmauit; addens, se, si citius res composuisset, citius etiam Imperium redditurum. Verumtamen decennio transacto, tum in quinquennium, ac deinde in alterum quinquennium, post in decennium, postremo in tertium etiam decennium, & petijt, & impetrauit: ita vt successione decenniorum, perpetuo deinceps per annos quadraginta, non amplius per vim, sed legitime, Senatu scilicet populoque annuente, Imperium administrauerit. Quo factum est, vt reliqui Imperatores, quamquam non in certum tempus; sed in omnem vitam designarentur; tamen decimo quoque anno, festos agerent dies, quasi tum Imperium renouarent.

Cæsar imperio se abdicare simulat.

7 Ceterum Cæsari, tum alij honores multi habiti sunt; tum maxime quando Imperio

Honores Cæsari habiti.

rio abdicauit: nimirum vt laurus ante regiam eius; & super eam corona quercea statueretur, tamquam ei, qui & hostes vicisset, & ciues conseruasset. Vt regia eius, palatium vocaretur, quod in palatio habitaret, & prætorium haberet. Vt Augustus nominaretur. Nam cum eum vellent singulari aliquo nomine ornare; atque alij alia afferrent; Cæsar inprimis se Romulum dici cupiebat; ne verò eo forte nomine, in regni suspicionem incideret, Augustum se dici passus est. quasi qui maior esset homine: omnia enim quæ maximo honore digna, & sacra sunt, Augusta dicuntur. Itaque (vt ait Censorinus a Sigonio in fastis relatus) ante diem xvj. Kal. Febr. Iulius Cæsar D. F. Imperator Augustus, sententia Munatij Planci, a Senatu, ceterisque ciuibus dictus est; se septimum, & M. Vipsanio Agrippa Cos.

Cæsar non nomine, sed re Monarcha.

Hunc igitur in modum cum & Senatus, & populi potestas ad Augustum recidisset; & cuncta ad eius arbitrium ac præscriptum fierent; vt non ex Imperio, sed ex legibus hæc facere videretur: abstinuit quidem a titulis, quos graues populo Romano esse intelligebat; nec voluit vocari Rex nec Dictator; quod horum alterum primi Bruti, alterum Antonij consulum lege iam sublata fuissent: De cetero omnia alia nomina, quæ in libera ciuitate florebant; puta Consulis, proconsulis, Censoris, Tribuni Pontificis, & si quæ erant eiusmodi alia; vel sibi asciuit; vel eorum auctoritatem Imperatoris nomine expleuit. Atque ita Augusto regiam potestatem, regij nominis odio exempto, sibi retinente, certissimæ Monarchiæ initia ducta sunt; & Romanorum Respub. a populo ad vnum translata est. Hæc & eiusmodi alia ex Dione, alijsque probatis Auctoribus collecta inuenies apud Panuinium, & Sigonium in Fastis. 8

AB ORBE CONDITO ANNVS 4028.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 582.

Herodes intimos quoque amicos necat.

ANNO, vt arbitror, insequente, Herodes morbi vi tandem vix superata, ita efferatus animo factus est, vt quauis ex causa fieret ad sæuiendum promptissimus. Quamobrem, ne ab intimis quidem amicis sanguinarias manus abstinuit, vt late tradit Iosephus 15. Antiq. cap. 11. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 4029.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 583.

Babæ filios interficit.

ANNO regni sui duodecimo ferè expleto, vt ex paulo post dicendis fiet clarũ, Herodes, missis ad loca latebrarum militibus, interfecit filios Babæ, & eos qui cum illis latitabant, Salomæ sororis regis indicio compertos. Erant autem isti, antequam capta esset ab Herode Ierusalem, viri pollentes opibus, & auctoritate in populo, & fidi Antigono, quos Costobarus maritus dictæ Salomæ, & ab Herode destinatus ad custodiendos captæ vrbis exitus, ne quis aduersæ factionis elaberetur, subtractos, clam in suis agris habuerat; & per duodecim annos, incolumes ab Herode seruauerat: sciens magnam esse ipsorum apud vulgus auctoritatem; & cogitans illos, quandocunque aliqua contingeret mutatio status rerum, magnum momentum suis conatibus afferre posse: inhiabat enim Costobarus Idumæorum dominationi. Verumtamen orto deinde inter coniuges dissidio, Salome libellum repudij marito misit; & ad Herodem fratrem se conferens, eidem viri consilia patefecit; qui confestim ipsum Costobarum, & omnes eius complices interficiendos curauit. Itaque sublatis om- 1

omnibus qui erant de cognatione Hircani,& alijs item quorum in populo dignitas excellebat; Herodes, cum iam pro arbitratu suo posset quicquid vellet agere,nemine sibi amplius resistente; cœpit a patrijs institutis discedere; & ad peregrina studia se conuertere; Et primo quidem

AB ORBE CONDITO ANNVS 4030.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 584.

1 ANNO regni sui decimo tertio (vt num. 2. infra ex Iosepho patebit) Herodes extruere cœpit sumptuoso opere,Ierosolymis theatrum,& deinde in campo amphitheatrum,vt in eis athletica certamina in honorē Cæsaris quinto quoque anno inchoato,ad similitudinem Olympiadum olim in Græcia institutarum, populis exhiberet; Quæ postmodū statutis temporibus, magnis propositis præmijs exerceri voluit. Puto autem ipsum,hoc anno circiter inchoante, dictas fabricas extruere cœpisse, ac deinde non nisi anno regni sui decimo sexto, expletis fabricis, dicta certamina esse inchoata,quemadmodum ex dicendis sub anno mundi 4033.num.1. colligi poterit. Quæ autem hic compendiose retulimus, latius habentur apud Iosephum 15. Antiq.cap.11.

Ad peregrina studia conuertitur.

2 Eodem regni Herodis anno (vt notat Iosephus in principio capitis proximè citandi) decimo tertio, subintellige a Ierosolyma capta, maximæ calamitates in Iudæa ingruerunt: nimirum diuturna siccitas; quam insecuta est grandis sterilitas; ac deinde morbi graues; & denique etiam non leuis pestilentia: Quæ quia ex alimentorum defectu potissimum exacerbari videbatur; strenuè huic occurrit Herodes; conflatis vasis aureis atque argenteis, & quicquid aliud supellectilis aureæ atque argenteæ in regia inuentum est, distracto; pecuniam ex his confectam in Ægyptum misit,vnde aduectum frumentum,ægentibus ad victum,& item ad sementem distribuit. Adueniente verò hieme, pauperibus indumenta quoque prouidit, quibus se a frigoris asperitate tutari possent. Neque solum suos, sed finitimos etiam Syrorum populos, eadem inopia laborantes,quantum potuit,adiuuit. Quibus rebus,& infensos sibi hominum animos, beneuolos reddidit, & a cunctis eximiam prouidentiæ beneficentiæque laudem retulit. Eodem etiam tempore auxilia misit Cæsari quingentos sculectos è suo Satellitio, quos Aelius Gallus dixit in expeditionem Arabicam, eorumque sæpe forti opera vsus est. Iosephus 15. Antiq. cap. 12.

Calamitatibus in Iudaa aduenientibus occurrit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4031.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 585.

1 ANNO, vt arbitror, proximo, rebus in pristinam felicitatem restitutis, Herodes regiam in superiore vrbis parte ædificauit, extructis in ea ædibus amplissimis, auro marmoribusque luculenter exornatis; quibus pro dignitate,nomina indidit, vt vna diceretur Cæsaris, altera Agrippæ: fortassis quod iam ex tunc audisset eundem Agrippam a Cæsare hoc anno,qui erat vrbis septingentesimus trigesimus primus, vt patet in tabulis, tam Syriæ quam toti orienti fuisse præfectum, quemadmodum scribit Dio lib. 53.

Regiam ædificat in superiore vrbis parte.

2 Per idem quoque tempus Herodes permotus fama cuiusdam puellæ,cuius forma Ierosolymis admodum celebrabatur tamquam omnium eius ætatis pulcherrimæ; vt primum eam vidit, statim eius amore captus est. Erat autem filia cuiusdam Sacerdotis nomine Simonis filij Boethi Alexandrini. Itaque noluit rex vti potentia,ne

Mariamnem filiam Simonis pulcherrimam ducit vxorem.

tyrannicè agere videretur; sed maluit eam ducere vxorem: Verumtamen, vt honestius cum dicto Simone affinitatem contraheret; prius Iesu filio Phabetis Pontificatum abrogat; & successorem ei dat Simonem; mox nuptias cum eius filia contrahit; cui nomen erat Mariamme, vt colligitur ex Iosepho 1. de Bello cap. 19. in fine. Quibus peractis, sexaginta circiter stadijs ab Ierusalē, quo loco Antigonianos olim vicerat dum pelleretur ab ipsis, castellū condidit, quod pluribus describit Iosephus post prædicta, capitulo proximè citando. Vbi etiam subiungit, quod Herodes duobus potissimum modis subditos in officio continebat, timore suppliciorum, quæ nemini remittebat; & liberalitate, qua publicis prouidebat necessitatibus. finitimos verò Dinastas per occasionem colebat, ad conciliandam sibi eorum gratiam munificentissimus, quippè qui innatam haberet magnanimitatem regiam; atque ita factū est, vt cum apud omnes esset gratiosus, magnis etiam rerum suarum incrementis augeretur. Verumtamen ambitio, studiumq; demerendi Cæsarem, & Romanos apud eundem potentiores, causa fuit, vt postea multum a patrijs institutis decedere non sit veritus; dum in honorem eorum, vrbes condere, & templa extruere, vt suis locis dicetur, aggreditur; licet non in solo Iudaico, quod id Iudæos, religionis ergò, nequaquam laturos crederet: quamquam etiam in illis condendis atque exornandis, nullis sumptibus parceret, vt sui memoriam ad posteros propagaret. Iosephus 15. Antiq. cap. 12.

Supplicijs, & liberalitate subditos in officio continebat.

A patrijs institutis cur discesserit.

De ipsius liberis.

3 Per hæc circiter tempora, aut non multo post, oportet Herodem alias duxisse vxores; ita vt præter Mariamnem iam ex multo tempore necatam, postea, vno eodēque tempore, nouem haberet coniuges, vt habemus ex Iosepho 17. Antiq. cap. 1. in fine, & clarius 1. de Bello cap. 18. antè medium; ex quarum septem, genuit tres feminas, & septem mares, qui ibidem nominatim recensentur. Quoniam autem tēpore mortis suæ, tres tantum mares, videlicet Archelaus, & Antipas (qui etiam alio nomine dicebatur Herodes, vt pressius declarat Iosephus 2. de Bello cap. 8. in eius principio) & Philippus, in testamento nominati inueniuntur 17. Antiq. cap. 8. & 10. in principio capitum; & lib. 1. de Bello in fine capitis 20. & sub finem eiusdem libri; vtique inferri potest, tunc alios regis filios, vel ante patrem obijsse, vel ob graue aliquod ipsorum crimen, ab eo necatos, aut saltem è testamento fuisse deletos; sicuti de filio filiæ Simonis Pontificis, speciatim legimus 17. Antiq. sub finem capitis 6. Et de Antipatro, lib. 1. de Bello cap. 20. in fine.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 4032.
SEXTAE MVNDI AETATIS
ANNVS 586.

1 ANNO regni sui decimo quinto, nimirum a captis Ierosolymis, qui erat decimus octauus ex quo Romæ declaratus fuerat rex. Herodes templum Ierosolymitanum, vetere a fundamentis sublato, nouum, ampliore ambitu, ac maiori altitudine, augustius ædificare cœpit. Cuius ædificij magnitudinem, latè describit Iosephus 15. Antiq. c. 14. & lib. 6. de Bello cap. 6. breuiter autem tangit lib. 1. c. 16. Ex quorum collatione locorum, etiam satis apertè deduci potest, eandem templi fabricam, hoc anno fuisse inchoatam; alioqui (quemadmodum notat etiam Iosephus Scaliger lib. 5. de emendatione temporum cap. de initio Herodis Magni) non possent inter se cōciliari duo loca Iosephi, 1. de Bello c. 16. vbi in ipso capitis initio ait: templum cœpisse ædificari anno quinto decimo regni Herodis; & 15. Antiq. in principio capitis 14. vbi dicit: id factum esse anno eiusdem regni decimo octauo. Quare fateri oportet, eundem Auctorem hactenus quidem in citato Antiq. libro putasse annos regni Herodis a capta Ierosolyma, vt ex supradictis fit manifestum; in principio autem proxime citati capitis eosdem singulariter metiri voluisse a declaratione Herodis in regem. Quod mirandum non est. qñquidē et apud sacræ scripturæ Auctores, interdū simile quid inueniri certū est, queādmodū sub an. mun. 3095. n. 3. plu-

Vetere sublato, nouum templū augustius in Ierusalem ædificat.

pluribus exemplis ostendimus. Quamquam difficile videtur Iosephum ab aliqua temporum confusione, in gestis præsertim Herodis percensendis excusari posse: Siquidem tam in libris Antiq. quam de Bello, ante hanc templi renouationem, narrat secundum Cæsaris aduentum in Syriam; quem tamen post inchoatam eiusdem templi fabricam venisse nos sub anno mundi 4034. num. 1. demonstrabimus: In lib. etiã 1. de Bello cap. 16. multa post cœptam templi structuram narrat, de aliquot vrbium fabricis, puta Sebaste, & Cæsareæ, ac portus eius, alijsque ædificijs ab Herode extructis; nec non cap. 17. de Mariamne vxore eius interfecta: quæ tamen omnia, & his similia in lib. 15. Antiq. ante initium structuræ templi, referuntur. Hæc autem nos deinceps accuratius, quantum fieri poterit, ordinare conabimur.

2 Ceterum hæc fuit postrema templi Ierosolymitani ædificatio. Nam primus omnium Salomon rex, illud a fundamentis erexerat, ac magnificentissime exornauerat; quemadmodum nos sub anno mundi 3023. vsque ad finem anni 3030. fusissimè declarauimus. Deinde regnante Ioas in Iuda, cum idem templum iam esset partim vetustate; partim Athaliæ reginæ, ac viri, filijque eius impietate, labefactatum; iubente rege, reconcinatum, atque instauratum est, vt a nobis sub anno mundi 3172. num. 2. dictum est. Quod iterum temporibus Iosiæ regis Iudæ, ipso præcipiente factum fuisse nos sub anno mundi 3412. retulimus. Postea, cum a Nabuchodonosor rege Babylonis fuisset incensum penitusque demolitum; post septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos, sub Zorobabele Iudæorum Duce, denuo reædificatum fuit, & absolutum anno regni Darij Histaspis nono, vt sub anno mundi 3540. num. 1. explicauimus. Et illud idem templum mox, Duce Neemia, Artaxerxes Longimânus Persarum rex muniuit, exornauit, ac ditauit, vt sub anno mundi 3610. num. 9. adnotauimus. Et rursus sub Simone iusto Sacerdote magno, ne temporum iniuria collaberetur, ab eodem Pontifice suffultum, ac reparatum fuit, quemadmodum sub anno mundi 3744. num. 2. dictum est. Denique Herodes, tempore prænotato, priori funditus euerso, aliud ampliori mole, eodem in loco reædificare agressus, illud tandem, modo inferius explicando, absoluit. Quare constat, quater hoc templum notabiliter fuisse reparatum, vel auctum; nempe, vt diximus, a Ioa, Iosia, Longimano, & Simone. Nam alioqui alijs êt temporibus locus templi in colle positi, semper aliquid aggeris accumulante populo, latior effectus est, vt tradit Iosephus 6. de Bello cap. 6. circa medium. Ter verò tantum, a fundamentis erectum est; Primo nimirũ a Salomone, Secundo a Zorobabele, Tertio ab Herode. Et de hac postrema eius ædificatione, accipiendum esse illud Euangelistæ Ioannis cap. 2. ver. 20. quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc &c. iam ex Cardinali Baronio in suis Annalibus sub anno Christi 31. nos sub anno mundi 3540. numero 2. comprobauimus.

Templum Ierosolymitanũ quoties reparatum & quoties a fundamentis erectum.

3 Sed hic, dicet aliquis: Quomodo verè dicere possumus: Herodẽ quadraginta, & sex annis ædificasse hoc templum; si ab inchoato hoc ædificio, vix tres, & viginti annos ipsum superuixisse, tum ex sub annis mundi 3981. num. 1. & 4015. num. 5. & 6. iam dictis; tum ex sub anno mundi 4051. num. 24. vsque ad 30. dicendis, apertè cõstabit? Et præterea Iosephus 15. Antiq. cap. 14. expresse testatur: Herodem, exteriora quidem templi omnibus patentia, octo annis; interiora verò solis Sacerdotibus peruia, sesquianno insuper absoluisse? Ad hæc, ita respondet loco citato Cardinalis Baronius: Rem in arcto esse positam; & alterum de duobus, necessario dici debere; vel Iosephum esse mentitum; vel Iudæos esse hallucinatos. Et hos quidem, cum de rebus palam notis agerent; & eo argumento Christi assertionem refellere vellent; nulla potest esse suspicio, tam nota atque patentia locutos esse mendacia; etenim non solum a Christo, & a Discipulis eius; sed etiam a quouis è vulgo homine redargui erroris potuissent. In Ioseph ergo, infert Baronius, vacillat fides historica. quod & ibidem duobus comprobare nititur argumentis. Primo, quia idem Iosephus loco allegato dicit; ab Herode vetus templum a fundamentis fuisse demolitum. At 20. Antiq. cap. 8. Vbi agit de rebus sub Nerone gestis, testatur porticũ orientalem, Salomonis maximum opus, adhuc permansisse; & verum dicit: habetur enim eiusdem porticus mentio etiam in Euangelio Ioannis capit. 10. versic. 23.

Quomodo Herodes templũ 46. annis ædificauerit.

& Actorum cap.3. ver.11. & cap.5. versic. 12. non igitur sibi concors est Iosephus. Deinde quia quantumlibet idem Auctor 15. Antiquit. cap. 14. affirmet, templum Herodianum circa medietatem decimi anni ab eius fundatione fuisse absolutum: eiusdem tamen assertione, 20. Antiq. cap. 8. certissimum est; ipsam templi structurã vsque ad Neronis tempora perseuerasse, operantibus in ea octodecim millibus opificum. Quare discedens Baronius a Iosepho, tamquam, vt ipse arbitratur, in fide historica sæpius vacillante, tandem concludit: Iudæos, quando dixerunt quadraginta, & sex annis ædificatum est templum hoc: respexisse ad tempus inchoati huius ab Herode ædificij; atque inde vsque ad annum Christi trigesimum primum, in quo hæc habita fuit disputatio, numerasse prædictos quadraginta & sex annos.

Defenditur a Baronio Iosephus.

Sed hæc Baronij responsio, supponit multa, quæ meo iudicio, sustineri nullo modo possunt: nimirum primo annos regni Herodis, a pugna Actiaca esse dinumerandos, vt ipsemet ibidem asserit, & in Apparatu suo fusius persuadere conatur. Secũdo Iosephũ errasse 15. Antiq. c.14. vbi ait: Herodem anno regni sui decimo octauo cœpisse templum extruere; & pro-decimo octauo-corrigendum esse, legendumque-decimo quinto-Tertio Herodem anno a pugna ad Actium secuta, quinto decimo, inchoasse templi fabricam. Quarto eundem Iosephum perperam scripsisse; quod tẽplum ab Herode annis octo, & sesquianno fuerit expletus, & hac in re contrariari sibi met, in eodem cap. & clarius 20. Antiq. cap.8. insinuanti, eandem fabricam protractam fuisse vsque ad tempora Neronis: Et item sibi ipsi contradicere 15. Antiq. cap. 14. vbi ait: Herodem diruisse vetus templum a fundamentis; cum 20. Antiq. cap.8. oppositum scripserit, de porticu Salomonis, quæ vtique erat pars non infima templi; & quam certum est, etiam temporibus Christi, & Apostolorum extitisse. Quæ omnia nequaquam admitti debere censemus. Nam, quod anni regni Herodis non sint ab Actiaca pugna numerandi; nos sub anno mundi 4051. num. 24. & 25. plurimis euidentissimisque argumentis demonstrabimus. Credimus item Iosephi textum 15. Antiq. cap. 14. vbi affirmat: Herodem inchoasse templi fabricam anno regni sui decimo octauo, nullo modo esse alterandum, præsertim cum Baronius nullam afferat antiquorum codicũ lectionem, quæ ibidẽ pro-decimo octauo-habeat-decimo quinto-neque dictum suum vlla alia rationabili probatione confirmet. Nam, licet Iosephus 1. de Bello cap.16. eandem historiam repetens, dixerit Herodem anno regni sui decimo quinto templum instaurare cœpisse: nihilominus vtrobique benè dicit, nec sibi contrarius est: quandoquidem constat ipsum annos Herodis aliquando putare solitum esse a consulatu Caluini, & Pollionis, aliquando a consulatu Agrippæ & Galli, & certum est, annum decimum quintum a consulatu Agrippæ, esse decimum octauum a consulatu Caluini, vt etiam patet in tabulis. Sed neque etiam supposita Baronij opinione, quod scilicet Herodes cœperit ædificare templum anno decimo quinto post Actiacam pugnam; propterea omnino consequitur, ab hoc anno ad trigesimum primum Christi, fluxisse quadraginta, & sex annos: Siquidem (vt ipsemet Baronius in Apparatu suo refert) pugna ad Actium incidit in annum vrbis septingentesimum vigesimum tertium; cui si addantur quindecim anni, cadet initium fabricæ templi in annũ vrbis septingentesimũ trigesimũ octauũ, a quo ad annum vrbis septingentesimum octogesimum primum, qui (vt patet in tabulis) cõcurrit cum trigesimo primo Christi, inueniuntur tantummodo anni quadraginta tres, vel ad summum computatione nimirum vtrinque inclusiua, quadraginta quattuor; non autem quadraginta sex. Sanè Baronium fefellit alia quoque ipsius opinio, Iosepho pariter ac veritati, vt arbitror, contraria, videlicet, quod Herodes a pugna Actiaca superuixerit annos triginta septem, atque ita peruenerit vsque ad annum Christi octauum; vnde sequeretur ipsum longe plus quadraginta annis regnasse. Contra quæ, & eiusmodi alia, nos sub anno mundi 4051. num.24. vsque ad 30. disputabimus. 4

Non etiam, meo iudicio, tam facile argui debuit a Baronio Iosephus, tamquam pugnantia protulerit, vno in loco dicens: templum externum annis octo, internum verò sesquianno fuisse expletum; In alio autem, insinuans eiusdem templi structuram, vsque ad Neronis tempora perdurasse: Etenim dupliciter dici solet tem- 5

templum aliquod esse perfectum; vno modo quo ad eius partes essentiales, quando scilicet ad id iã ventum est, vt possint in eo Clerici, & Sacerdotes sacra peragere, tametsi multa adhuc remaneant absoluenda, quæ vix post plures annorum decades omnino perfici valeant: Alio modo, & magis propriè, quando tota omnimodis perfecta, & absoluta est fabrica; ita vt ei nihil amplius desit. Quæ distinctio adeo vera est, vt eam vsu venire quotidie videamus, præsertim vbi de magnis quibusdam templorum fabricis agitur; veluti est illa B. Petri Romæ; & Metropolitana Mediolani; & alibi eiusmodi aliæ, quæ completæ & incompletæ, modo supra exposito, rectè dici possunt, & communiter solent; vt iam nemini mirum videri debeat, quod Iosephus interdum tradiderit, Herodiani templi fabricam Neronis tempore fuisse vsquequaque absolutam; interdum verò eandem, nouem annis cum dimidio fuisse expletam; quia licet tunc multa, cum ad ornatum pertinentia, tum ad iustam totius ædificij magnitudinem, adhuc ædificanda ac perficienda restarent; opus tamen iam ad eam formam redactum erat; vt commodè in eo possent sacrificia offerri, & cetera legalia præstari, quæ prius in templo fieri consueuerant. Quod autem iste sit germanus Iosephi sensus; inde fit clarum; quod in eodem capite, vbi ait templum memorato annorum spatio ab Herode fuisse absolutum, etiam dicit: quod Herodes extruebat templum longitudine centum cubitorum; altitudine totidem, & viginti amplius; qui viginti cubiti, aliquanto post, sidentibus fundamentis, decesserunt, eosque denuo addere decreuerunt nostri, Neronis temporibus. ita Iosephus. qui mox etiam de hac additione, meminisse videtur 20. Antiq. cap. 8. vbi ait: quod octodecim millia Opificum in templo, ex operarum mercedibus, victum quærere consueuerant: & quod absoluto templi ædificio, ne sacra pecunia reposita, Romanis aliquando præda fieret; & ne tot millia opificum, in otio essent, volebat populus instaurare orientalem porticum; sed id vetuit Agrippa rex, cuius curæ Claudius Cæsar templi fabricam commiserat; maluitque vt vrbem candido saxo consternerent. Ex quibus Iosephi verbis patet, iustam Herodiani templi altitudinem, non nisi Herodis Agrippæ iunioris temporibus (quo in Chalcide regnante, Ierosolymis occisus fuit S. Iacobus frater Domini ab Anano Pontifice, vt tradit Iosephus cap. Antiq. citato) fuisse absolutam; & consequenter neque etiam anno Christi trigesimo primo, illam tẽpli fabricam fuisse omnino perfectam. Vnde necessario consequitur, Iosephum 15. Antiq. cap. 14. non de omnimoda templi perfectione esse locutum: sed neque Iudæos quando dixerunt: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc &c. Quin potius, ex collatione eorum quæ de huius templi structura locis citatis scripta reliquit Iosephus, cum sæpius allegato Euangelij loco; videtur posse colligi; eandẽ fabricam, post prædictos nouem, & semis annos, ex quo ab Herode fuerat inchoata, non semper deinceps eadem celeritate, tantaque operariorum multitudine, fuisse continuatam; sed quandoque etiam aliqua de causa, vt fit, interruptam, siue aliquandiu intermissam, ac postea reassumptam, nec semper eodem operarum numero; sed nunc maiori, nunc minori, prout ferebant tempora. Adhuc autem minor erat ratio redarguendi Iosephum, quod dixerit: Herodem vetus templum a fundamentis eradicasse; postea verò de porticu Salomonis, quæ vtique pars erat templi, tamquam adhuc Neronis temporibus existente, meminerit: quia iuxta communem loquendi modũ, vbi maior pars fundamentorũ eruta est; rectè dici potest, ædificiũ illud esse eradicatum; porticus aũt illa, licet in se res esset magni admodũ momenti; respectu tamen molis totius templi, tamquam parua eius pars censeri poterat; & cũ esset, vt ibidem dicitur, subnixa muro quadringentis cubitis ex valle profundissima exurgente, atque è saxis valde magnis, nimirum longitudine viginti cubitorum, altitudine verò sex, ædificata; non videbatur a fundamentis eruenda, sed potius desuper instauranda. Et hæc hactenus pro Iosepho.

6 Verum, vt nostram tandem ad quæsitum responsionem proferamus; breuiter dicimus: Herodem, nouem annis cum dimidio omnes templi partes essentiales, magna celeritate extruxisse, ita vt iã in ipso cõmode possent sacrificia offerri, & solita sacra ad Dei cultum præstari: exinde verò multo segnius in his quæ restabant perficiendis progressum fuisse, vsque ad annum Christi vigesimum septimum circiter expletum, hoc est vsque ad complementum quadraginta sex annorum, ex quo fabri- *Auctoris sententia de 46. annis ædificationis templi.*

ca hæc fuerat ab Herode inchoata: quibus elapsis, credimus eam aliqua de causa per aliquot annos omnino fuisse intermissam. Cuius intermissionis, licet Iosephus nihil expresserit; nihil tamen in oppositum protulit; & nobis sufficere potest ac debet auctoritas Euangelij asserentis: quadraginta & sex annis ædificatum esse templum illud; ex quo loquendi modo, colligi posse videtur memorata intermissio. Non enim dicit-ædificari templum hoc-ac si vsque tunc perseuerasset ædificatio: nec-absolutũ esse templum hoc-quia adhuc deerant illi altitudinis viginti cubiti, qui postea sub Nerone additi sunt; Sed indeterminatè dicit-ædificatum est-apertè indicans, quod quæ tunc videbatur fabrica, quadraginta sex annorum interuallo facta fuerat. ex quibus, vt dixi, rectè potest inferri, quod tunc iam per aliquod tempus cessatũ esset ab opere. Hæc si placet responsio, certè nullatenus Euangelistæ dictis aduersatur; sed nec ipsius Iosephi, cuius historiam, hac in parte, nequaquam vacillare iam ostensum est; nihilque habere iusta reprehensione dignum.

In quibus templum Herodianum cum prioribus conueniret.

Ceterum de hoc templo Herodiano, si quis quærat, in quibus nam cum prioribus templis conueniret, discreparetve; dicimus primo, quod attinet ad nobiliorem ipsius partem, quæ (seclusis atrijs ac vestibulo de quo infra numero sequenti) magis propriè templum dicebatur; ipsum quoque, non secus ac secundum, ad prioris formam fuisse constructum; & in interiori eius amplitudine seu capacitate, partiumq; distinctione ac dispositione, fuisse prioribus templis simile; atque in eo contenta, nempe altare thimiamatis, arca, mensæ, candelabrũ, (de quibus satis superque sub annis mundi 2544. num. 65. vsque ad 73. & 3030. num. 14. vsque ad 20. dictum est) eisdem locis singula sicut in prioribus templis fuisse collocata. Etenim (quemadmodum videre est apud Iosephum 15. Antiq. cap. 14. & præcipue lib. 6. de Bello cap. 6. vbi accuratius tota hæc fabrica describitur, prout temporibus suis extabat; cui Auctori tamquam testi oculato, (quippe qui non solum templum illud sæpe contemplatus fuerat; sed etiam cum esset Sacerdos, non semel in eo sacra fecisse creditur maxima fides habenda est) proculdubio templum hoc, sicuti & duo priora, distinctũ erat in duas partes valde principales; quarum anterior, quæ magis ad orientem spectabat, Sanctaque dicebatur, longa erat quadraginta cubitis, & lata viginti: posterior verò quæ ad occasum vergebat; & Sancta Sanctorum nuncupabatur, viginti cubitos habebat longitudinis, & totidem latitudinis, nimirum in quadro posita; & ab anteriori parte velo quodam magno ac pretioso distincta. Itaque vniuersa huius templi latitudo erat viginti cubitorum, & longitudo sexaginta, proportione triplicata, quemadmodum cetera templa, Salomonis scilicet, & Zorobobelis fuisse dicuntur. Quare quod Iosephus 15. Antiq. cap. 14. ait: Herodem ædificasse templum longitudine centum cubitorum; profectò accipiendum est, computato vestibulo, quod idem Auctor 6. de Bello cap. 6. primæ ædis nomine significat; dicitque fuisse longã quadraginta cubitis: sic quippe colligitur tota huius fabricæ interna longitudo cubitorum centum, seclusa scilicet muri occidentalis crassitudine. Quod autem aiunt idem Iosephus loco proxime citato, & alter item Iosephus Gorionis filius lib. 5. Historiarum Iudaicarum cap. 24. a Ribera in lib. 1. de templo cap. 28. & alias sæpe citatus; videlicet: Herodianum hoc templum habuisse etiam in latitudine cubitos centum: debet intelligi, non de corpore ipsius templi; sed de exteriori eius facie orientali, quæ (computata murorum lateralium crassitudine, & insuper duobus veluti humeris, qui vt ait Iosephus lib. 6. de Bello cap. 6. vtrinque vicenum cubitorũ spatio producebantur) habebat centum cubitos latitudinis. Facies autem eiusdẽ templi occidentalis, vbi non erant prædicti humeri, vt ibidem dicitur, quadraginta cubitis angustior erat. Quare hinc necessario infertur, murorum huius templi crassitudinem, fuisse viginti cubitorum; alioquin, non posset colligi latitudo faciei ipsius templi centum cubitorum; neque tergi eius cubitorum sexaginta, computata, vt dixi, murorum crassitudine, quæ profectò non videtur minor esse debuisse, pro sustinenda altitudine centum viginti cubitorum. Vnde colligitur hallucinari Iosephũ Gorionis filium, vbi ait: quod fundamenta, desuper, decem tenebant cubitos; quod de templo quidem Zorobabelis verè dici potuisset; de isto autem Herodiano nequaquam. Extrinsecus etiam, templum hoc, fuit alijs simile. Nam eius quoque parietes, valde admodum excedebant culmina domorum, seu cellarum ipsis vtrinque adhæ-

adhærentium; ita vt externa templi forma, referre quodammodo videretur similitudinem vnius ex hisce nostris tẽplis, cuius partes laterales, angustiores sunt atque humiliores; media verò pars latior ac excelsior, illis admodum eminere conspicitur. Et hoc est, quod breuiter tangit Iosephus 15. Antiq. cap. 14. his verbis: Eratq; (sicut & regia porticus) hinc & hinc humilius; media sui parte excelsius. Et lib. 6. de Bello cap. 6. versus finem: Circa latera verò, inquit, inferioris templi (quod prioribus quoque templis commune fuisse videtur) multa erant membra peruia, triplici tecto suspensa, & ad vtrunque latus, ad ea introitus a porta patebat. Superior autem pars, eadem membra non habebat; quo minus erat angustior, celsior autem quadraginta cubitis; nec, vt inferior, ambitiosa. sic Iosephus. Verumtamen, an dicta membra, essent veluti cellæ, tribus ordinibus distinctæ; & an lapideæ, vel ligneæ, similes illis quæ erant circa templum Salomonis; an verò essent tria veluti magna quædam podia aperta multumque prominentia, & ductu quodam continuato circa templum excurrentia; non satis est clarum. Illud tamen certissimum est; quod, si erant cellæ foris clausæ; oportet eas fuisse interruptas, vbicunque erant templi fenestræ; alioquin eas occlusissent: quandoquidem tegebant templi parietes a solo ad altitudinem sexaginta cubitorum, idest, vsque ad primam ipsius templi contignationem; nudamque relinquebant tantummodo partem eius superiorem.

8 Dissidebat autem hoc, de quo loquimur templum a prioribus, non solum in latitudine faciei anterioris, vt dictum est; verum etiam in longitudine interiori ipsius tẽpli; nimirum ratione magni illius vestibuli, cuius, vt diximus, sub nominæ primæ ædis meminit Iosephus lib. 6. de Bello cap. 6. dicitque habuisse altitudinis nonaginta cubitos, latitudinis viginti, & longitudinis quadraginta: eiusmodi namque vestibulum, in prioribus templis, nullum extitisse legimus, sed eius loco, in facie templi Salomonis, erat porticus, lata cubitis decem, & longa viginti, ad mensuram latitudinis templi. In Zorobabelis autem templo, nihil tale in facie templi extitisse reperimus scriptum; tametsi probabile sit, eandem quoque ibidem porticum fuisse extructam. Dissidebat item Herodianum hoc templum a prioribus; quia tota templi Salomonis interior altitudo, triplici contignatione distincta fuisse perhibetur, quemadmodum sub anno mundi 3023. num. 4. probatum est, quarum prima, a pauimento triginta cubitis; secunda, a prima, totidem; tertia verò a secunda, cubitis sexaginta attollebatur. Zorobabelis autem templum, non nisi vnam in sumitate contignationem habuisse creditur. At Herodianum duas tantum habuit, vt ex Græco Iosephi textu lib. 6. de Bello colligit Ribera; & prima quidem a solo sexaginta cubitis attollebatur: altera verò ab hac totidem. tota enim templi altitudo centum viginti cubitorum erat. Quamobrem a vestibulo, quod intus habebat altitudinis nonaginta cubitos; introeuntibus in templum; ipsum templum vestibulo longe humilius videbatur, prima nimirum contignatione intersceptum. Præterea tertium hoc templum, sicuti & primum, fundamenta parietesque inde exurgentes habebat multo crassiores ac firmiores, vt tuto ferre possent altitudinem centum viginti cubitorũ: quamuis, vt ait Iosephus 15. Antiq. cap. 14. aliquanto post sidentibus fundamentis, viginti cubiti decesserint, eosque denuo addere decreuerint Iudæi Neronis temporibus: Crassitudo autem parietum secundi templi, iussa præscriptaque fuerat a Rege Persarum ea dumtaxat mẽsura fieri, quæ posset supportare altitudinem sexaginta cubitorum, vt patet 1. Esdræ cap. 6. ver. 3. Vnde ad proportionem altitudinis aliorum templorum oportet crassitiem parietum secundi templi decem tantummodo fuisse cubitorum. Item hoc templum (quod de alijs, præsertim verò de secundo, non legimus) totum constabat (quemadmodum tradit Iosephus cap. Antiq. citato, & cap. de Bello proxime citando) ex candidis firmissimisque lapidibus, magnitudine vicenum quinum cubitorum in longum, octo in altum, latitudine verò cubitorum duodecim; ita vt procul aspicientibus, mõti niueo similis videretur: nam vbicũque tẽplũ, non fuerat deauratum, candidissimũ erat, & a multis stadijs conspicuũ: nonnullorum autem saxorum eius longitudo, quadraginta quinque cubitorum erat, altitudo quinque, & latitudo sex. Quare non est recipiendus Iosephus Gorionis, in eo quod ait: vnam, & eandem mensuram habebant omnes lapides a fundamento ædificij, ad sumitatem eius. Sed magis recolendum est, quam merito tempore Saluato-

Herodianum templum in quibus discreparet a prioribus.

uatoris, vnus, ex discipulis eius dixerit: Magister aspice quales lapides, & quales structuræ. cui Dominus: Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Marc. cap. 13. ver. 1. & 2. Porrò exterior huius templi facies (quod etiam de alijs non legimus) nihil quod animus aut oculi mirarentur, non habebat; crustis enim aureis grauissimis vndique tecta, vltra primos ortus, igneo splendore lucebat, vt cum intuerentur contendentium oculi, quasi solis radijs auerterentur. In summo autem aureis verubus horrebat acutissimis, ne ab insidentibus auibus pollueretur. Iosephus 6. de Bello cap. 6.

De Herodiani templi portis.

Restat nunc dicendum aliquid de huius templi portis. primam per quam patebat ingressus in vestibulum, describit Iosephus cap. proximè allegato hisce verbis: 9
Prima verò eius porta, septuaginta cubitis alta erat, & viginti quinque lata, neque fores habebat: Cælum enim vndiq; conspicuum, latèque patens significabat: erātq; totæ frontes inauratæ; ac prima ædes (quam vestibulum appellauimus) omnis perlucebat extrinsecus: auroque circa interiorem fani partem splendida cuncta cernentibus occurrebant. hæc Iosephus. Vbi necessario sub intelligendum est, hanc portam saltem in lateribus, forma aliqualiter obliqua fuisse fabrefactam, ita vt foris aliquanto latior esset quam intus. Nam certissimum est interiorem eius partem nō potuisse latiorem esse viginti cubitis: tanta enim, & non amplior erat tota templi ac ipsius vestibuli latitudo: extrinsecus autem vel ratione prædictæ obliquitatis in parietum apertione; vel ratione exterioris ornatus, qui reddebat ingressum aliquanto ampliorem, porta ipsa viginti quinque cubitis lata erat. Secunda porta quæ a vestibulo ducebat in Sancta, sic ibidem a Iosepho describitur. Interior verò porta, tota inaurata erat vt dixi, & circum eam auratus paries; desuper autem habebat aureos pampinos, vnde racemi statura hominis pendebant, & fores habebat aureas quinquaginta, & quinque cubitis altas, sexdecim verò latas. Ad hæc aulæum longitudine pari, hoc est velum Babylonium, hyacintho, & bysso, & cocco, & purpura variatum, mirabili opere factum &c. De porta autem intimæ domus, quæ Sancta Sanctorum dicebatur: nihil particulare habemus, nisi quod eam priori similem extitisse, colligi potest ex Iosepho 15. Antiq. cap. 14. vbi ait: Portæ verò ipsi templo pares, & superliminaria aulæis variegatis ornabantur, floribus purpureis distinctis, & habentibus columnas intextas, sub quorum capitibus vitis expandebatur aurea, dependentibus vuis: mirandum sanè opus, tam manus, quam materiæ pretio. sic Iosephus. Propter dictas autem vites, vuasque in templo repertas, hoc est de templi portis, vt dictum fuit, pendentes, putauerunt quidam, Iudæos coluisse Bacchum, vt scribit Cornelius Tacitus non valde procul ab initio lib. 21. vbi, Ethnicorum more, Bacchum appellat, liberum patrem dominatorem orientis.

De atrijs templi, & loco ipsorum ampliato.

Dicamus nunc aliquid de atrijs ac reliquis templi partibus. Sed hic ante omnia 10
præmittere oportet, quod (vt ait Iosephus 1. de Bello cap. 16.) circa intimum illud templum, de quo hactenus egimus, Herodes duplum terræ spatium, quam prius fuerat, muro amplexus est, ingenti sumptu, & magnificentia singulari; ita vt (quemadmodum idemmet Auctor 15. Antiq. cap. 14. testatur) totus muri ambitus in quadro positus, quattuor stadia circuiret, singulis lateribus inter duos angulos, per singula stadia patentibus. ex quo obiter fit manifestum, quod antea templum Ierosolymitanum, non amplius quam duo terræ stadia circuirent. Addita verò arce, quæ in angulo quo septentrionalis templi latus cum occidentali iungebatur posita erat, olim a Machabæis ad munitionem templi constructa, ac demum ab Herode instaurata, magnificentiusque ædificata, & in Antonij memoriam, Antonia vocata fuerat: Vniuersus prædicti muri ambitus sex stadia complectebatur, vt tradit Iosephus 6. de Bello cap. 6. Est autem stadium octaua milliarij pars, continet enim centum viginti quinque passus, vt ait Plinius lib. 2. cap. 23. hoc est pedes sexcentos viginti quinque, qui faciunt cubitos quadringentos sexdecim, addito pede vno; nam pes constat palmis quattuor, hoc est digitis sexdecim, cubitus autem palmis sex nimirum digitis viginti quattuor: tota verò prædicta mensura octies sumpta, efficit mille passus. Porrò prædictam templi dilatationem, a septentrionali potissimum, pariter atque australi parte, ab Herode factam credimus; vt indicat Iosephus, qui lib. 6. de Bello cap. 6. ait: quod perrupto septentrionali quoque muro; tantum assumpsere spatium,

q uan-

quantum postea totius fani ambitus incluserat. Et 15. Antiq. cap. 14. dicit: quod Herodes, radices quoque montis alio muro cinxit; cui, inquit, versus Austrum, subiecta erat vallis profunda. Et ibi (quemadmodum olim fecerat Salomon in parte orientali) excitauit murum illum firmissimum, qui ibidem describitur hisce verbis: Hic murus constat saxis grandibus, plumbo inter se vinctis, complectens interius spatium, & in profundum descendens, vt miranda sit magnitudo, & altitudo structuræ, forma quadrangulari: saxorum enim magnitudo a fronte est conspicua, interiora ferro vincta, iuncturas continent contra omnium temporum iniurias, firmissimas. & sequitur: Hoc opus postquam æquatum est vertici, cauitas quæ intererat, murum inter & tumulum, expleta est, vt complanatis omnibus, fieret area; & circum quadriporticus quattuor stadiorum circuitu. sic Iosephus. Sanè intra hunc ambitum Herodes, præter memoratam superioribus numeris, templi fabricam; tria quoque atria templi, duplo maiora quam antea essent effecit, singulis proprio muro septis. Vt proprerea collem triplici muro circundatum fuisse tradiderint non solum Iosephus 6. de Bello cap. 6. Verum etiam ante ipsum Aristæas in historia de lxx. Interpretibus. Vnde etiam planè deducitur, non modo tertium hoc templum; sed & secundum quoque triplici muro fuisse cinctum; & consequenter tria similiter atria habuisse, licet multo minora. Itaque Herodes non solum dicta atria ampliauit, verum etiam in ipsis porticus magnificentiores extruxit, vt suis locis dicetur. Totũ autem sub dio spacium, omnium generum lapidibus eleganter stratum variatumque decorauit. Iosephus loco proxime citato.

11 Vt igitur de singulis atrijs aliquid dicamus, & tamquam è templo superius descripto exeuntes, paulatim ad exteriora procedamus, dicimus: quod ante templi, seu vestibuli eius faciem, primo occurrebat atrium Sanctum, quod solis sacerdotibus peruium erat, habebatque latitudinis cubitos centum, iuxta latitudinem faciei ipsius templi, & totidem, vt arbitror, longitudinis: in cuius medio erat altare holocautomatum magnum valde; nimirum, vt ait Iosephus 6. de Bello cap. 6. quindecim cubitis altum, latum verò, & longum cubitis quadragenis; quadratumque stans, veluti cornutis angulis eminebat; ex lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigerat, ad legis normam constructum; & a meridie ascensus in eum clementer arduus resupinabatur. Hæc ille. Vbi aduertendum est, quod Villalpandus in cap. Ezechielis 43. putat Iosephi textum esse depravatum, in eo quod addit altitudini altaris olim a Salomone constructi, cubitos quinque: quos, inquit, minime fit verisimile, a sanctissimis viris, Iesu, Zorobabele, Aggeo, & Zacharia fuisse permissos. Sic citatus Auctor; qui ex eius verbis, planè videtur confundere altare quod fuit in templo Salomonis, cum eo quod postea fuit sub prædictis sanctis viris erectum. Et præterea non aduertit, Iosephum ibidem non de templo Salomonis, aut Zorobabelis verba facere, sed de illo quod postremo ab Herode fabricatum fuit: Quod nimirum a duobus prioribus, in multis fuisse diuersum, iam nos supra num. 8. demonstrauimus. Sed si Herodiani templi ara, duplo longior, latiorque fuit ea quam fecerat Salomon, quid mirum est, quod etiam aliquanto altior sit facta? Sanè in hoc atrio Sacerdotum, porticus quoque aliquas extitisse, liquido colligitur ex Iosepho; qui sub finem lib. 15. Antiq. ait: quod Herodes interiora, a quibus profani lege arcebantur, non ausus ingredi, per Sacerdotes curabat fabricam intimarum porticuum. sic Iosephus. Oportet ergo has porticus, & domos ipsis adiunctas, ad vsum Sacerdotum iuxta vices suas templo deseruientium, in duobus lateribus dicti Atrij dumtaxat, aquilonari scilicet, & meridionali fuisse ædificatas: nam ab occasu aderat ipsum templi vestibulũ; ab ortu verò idem atrium, solo septo lapideo altitudinis cubiti vnius eleganter fabricato, ab altero admodum ampliore atrio, quod laicorum dicebatur, & de quo numero sequenti agemus, distinctum erat. Ceterum Herodes in hoc atrio Sacerdotũ, neque columnas æreas; neque mare æneum, luteresque, sicuti olim Salomon, fecisse perhibetur; forsitan quod columnas illas tamquam nullius vsus in templo minime necessarias iudicauerit; pro mari verò ac luteris æneis, ad abluendum victimarum sanguinem maluerit, vt Sacerdotes multo commodius vterentur aquis ex illo perenni fonte manantibus, quem in secundo templo a Simone iusto deductum fuisse diximus sub anno mundi 3744. num. 2.

De Atrio Sancto.

Se-

De atrio laicorum.

Sequitur dicendum de altero atrio pro laicis constructo; quod & ipsum totum in quadro positum erat; & valde amplum. Nam etsi quanta fuerit eius amplitudo, scire non possumus, quod neque Iosephus, neque alius Auctor, quem viderim, longitudinis eius pariter ac latitudinis mensuras expresserit: nihilominus certum est, ipsum tantæ capacitatis extitisse, vt non solum omnes alias templi partes hactenus a nobis descriptas, in se contineret; sed & insuper commodè posset excipere omnem Iudæorum vtriusque sexus multitudinem, quæ secundum legem, statis temporibus, ad ipsum confluere solebat. Erat autem à tribus partibus proprio muro circundatum, cuius exterior celsitudo, quamuis quadraginta cubitis surgeret, tamen gradibus tegebatur; interior verò viginti quinque cubitorum erat, quoniam in altiori loco per gradus ædificata, non tota pars interior cernebatur, colle obtecta. Sic Iosephus 6. de Bello cap. 6. In parte autem orientali, seiungebatur ab atrio tertio, quod Gentibus, immundisque Iudæis pariter commune erat, non muro, sed cancellis saxeis ad tres cubitos altis, nimiumque grato opere factis; vbi æquis dispositæ interuallis, columnæ stabant, Græcis, Latinisque inscriptionibus, sub interminatione pœnæ capitis præmonentes, ne alienigenæ immundive, ad locum sanctum transire aut ascendere auderent. Ex Iosepho ibidem. Sanè totum hoc atrium, in parte anteriori; transuerso muro a septentrione ad Austrum excurrente, distinctum erat, quo mulieres a viris segregabantur: priorque pars mulieribus; interior autem, & atrio Sacerdotum proximior, destinata erat viris. Sed a parte mulierum, ad locum virorum, quindecim gradibus scandebatur; quos aiunt Beatissimam Virginem Mariam tres dumtaxat annos natam, sine alicuius ope mirabiliter ascendisse, quando, vt moris erat, in templo præsentata Deo fuit: Etenim vlterius ingredi mulieribus vetitum erat. Quare vsque ad illam portam, quam Iosephus 6. de Bello cap. 6. maiorem appellat, prodibant sacerdotes, quotiescunque opus esset, siue vt eiusmodi oblationes a mulieribus acciperent, aut aliquid tale agerent: nam ad expiationes faciendas, vt arbitror, egrediebantur sacerdotes vsque ad primam exterioris templi portam: vt laici ibidem expiati, introire possent in templum. Ab his quoque quindecim gradibus, ferunt denominatos esse Psalmos graduales, quod singuli in ascensu singulorum horum graduum a Pontifice recitari solerent. At verò ab huius atrij parte viris assignata, ad atrium Sacerdotum, (quod quia in eo sacra fiebant, fanum sacrosanctum vocat Iosephus) duodecim gradibus ascendebatur, vt ipsemet tradit vbi supra. 12

De numero portarũ Atrij laicorum.

De portis huius atrij laicorum, diuersimodè loqui videtur Iosephus. Nam sub finem libri 15. Antiq. septem dumtaxat portas in ipso ponit; nimirum tres in latere aquilonari, & tres in meridionali, æquidistantes; & vnam in orientali magnam, per quam casti cum vxoribus suis introibant: At lib. 6. de Bello cap. 6. ait: in eodē atrio, decem portas extitisse; videlicet quattuor a meridie; & totidem a septentrione; & ab oriente duas: nam occidua pars nulllam, inquit, portam habebat, sed perpetuus ibi murus erat extructus. Verumtamen facile est eius dicta conciliare, si dixerimus: primam huius atrij partem mulieribus destinatam, tres habuisse portas, vt loco proxime citato tradit Iosephus; duas laterales, videlicet alteram a meridie, & a septentrione alteram, tertiam verò ab oriente magnam (subintellige respectu aliarum duarum.) Secundam autem eiusdem atrij partem viris assignatā, portas habuisse septem; tres a septentrione, & tres a meridie, & vnam ab oriente intimam; quæ recta linea respiciebat contra exteriorem illam magnem, quæ & speciosa dicebatur, per quam casti cum vxoribus ingredientes, illas in prima atrij parte relinquebant; ipsi verò, recto itinere, ad secundam pergebant. Atque hoc pacto, fiunt in summa decem totius atrij huius portæ; nimirum quattuor a meridie; totidem a septentrione; & duæ ab ortu recta linea se se inuicem respicientes. Qua etiam in re valde erat differens hoc atrium, ab eo quod fecerat Salomon in primo templo: Siquidem illud atrium quattuor tantum portas habuisse legitur, quarum singulæ, singulos ventos spectabant, vt scribit Iosephus 8. Antiq. cap. 2. De magnificentia autem, & ornatu huius Herodiani templi portarum; præsertim verò illius quæ speciosa dicebatur, cuius etiam meminit S. Lucas Actorum cap. 3. ver. 2. (hanc Iosephus, loco proxime citando, vocat Corinthiam, quod ære Corinthio constaret) ita enim idem Auctor scribit 6. de Bello cap. 6. Portarum autem, aliæ quidem auro, & argento vndique tectæ 13

De magnificentia dictarum portarum.

tectæ erant; itemque postes ac frontes; vna verò extra templum (idest per quam ingrediebantur laici vtriusque sexus in atrium hoc templi, ipsis deputatum) ære Corinthio, quæ multum argento inclusas, & inauratas, honore superabat. Et binæ fores quidem in singulis ianuis erant, tricenis cubitis altæ, quinis denis etiam latæ. Et post pauca, subiungit: Et aliarum quidem portarum magnitudo par fuit; quæ verò supra Corinthiam posita, quo mulieres conueniebant (vt scilicet ipsæ etiam aspectu intimi templi, sacrificiorum, & aliarum sacerdotalium functionum frui possent) ab oriente aperiebatur, porta templi sine dubio maior: quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiorem: quoniam crassiori argento, atque auro vestiebatur; quod quidem nouem portis infuderat Tiberij pater Alexander. hæc Iosephus. qui nouem tantum portis infusum aurum argentumque asserit, quod decima porta, vt diximus, tota ex ære Corinthio fabricata esset; cuius etiam idem Auctor 7. de Bello capitulo 12. occasione cuiusdam prodigij, meminit in hæc verba: Orientalis autem porta interioris templi, cum esset ænea atque grauissima, & sub vesperam vix a viginti viris clauderetur, ferisque ferro vinctis obseraretur, pessulosque altos haberet in saxeum limẽ demissos, vno perpetuo lapide fabricatum, visa est noctis hora sexta, sponte patescere. Sic ibi Iosephus, qui 6. de Bello cap. 6. de ijsdem portis verba faciens, addit: quod post introitum ipsarum, vbi latiores fiebant, tricenis vtrinque cubitis Exedras habebant: exemplo quidem turrium longas, & latas; supra verò quam viginti cubitis celsas; singulas autem binæ columnæ duodenum cubitorum crassitudine (vel vt alij codices habent altitudine) sustinebant. Et paulo superius, idem Auctor de porticibus quoque huius atrij breuiter meminit dicens: Inter portas autem porticus, a muro intrò prope a thesauro (hoc est à Gazophilatijs) aduersæ, magnis, & pulcherrimis columnis sustentabantur; erantque simplices, ac præter magnitudinem, nulla re ab inferioribus (idest ab ijs quæ erant in atrio gentium in inferiori situ posito) aberant.

De Exedris.

De porticibus.

14 Ceterum, quia oportet in templo extitisse locum, seu loca quædam ad perpetuã, vel temporalem quarundam virginum, mulierumque religiosarum habitationem; earum scilicet, quæ vel antequam nascerentur, a parentibus Deo deuotæ fuerant; & postea, ablactatæ, ad templum adducebantur, vt ibidem educarentur; quemadmodum legimus 1. Reg. cap. 1. ver. 24. factum fuisse de Samuele; & apud Nicephorum Ecclesiasticæ Historiæ lib. 2. cap. 3. de Beatissima Virgine: vel se ipsas, adulta iam ætate, deuouerant; vt Anna Prophetissa, ab obitu viri sui, Luc. cap. 2. versic. 36. & 37. & aliæ adhuc virgines, quæ conclusæ appellantur 2. Machab. cap. 3. ver. 19. de quibus omnibus vide Petrum Canisium lib. 1. De Maria Deipara ca. 12. & Cardinalem Baronium in Apparatu ad suos Annales. Si quis quærat vbi nam esset iste locus, idest, in quanam templi parte habitarent dictæ mulieres. dicimus id non adhuc apud Auctores satis exploratum haberi. Nam etsi Iosephus 6. de Bello cap. 6. videatur eiusdem loci meminisse, vbi de secundo templi atrio agens, ait: Necessario namque proprius locus, religionis causa, mulieribus destinatus, muro secernebatur. Tamen non se explicat, vtrum de orationis loco, an de habitationis mulierum loquatur. Et videtur ibi potius agere de loco qui communiter mulieribus in illo atrio, ad templum orandi gratia venientibus fuerat assignatus. Quare probare non possumus in hac parte Baronij opinionem, qui vbi supra, putat feminas Deo dicatas, habitasse in illis domunculis seu cellis, quæ extrinsecus hærebant parietibus intimi templi, de quibus nos supra num. 7. fecimus mentionem. Etenim, hac opinione posita, oportuisset eas; quotiescunque ad locum orationis mulieribus destinatum ire voluissent, necessario transire per atrium virorum, vt in subiecta vestigij templi delineatione intueri licet; Quod tamen nullatenus admittendum videtur; Iosepho præsertim 6. de Bello cap. 6. de ipsis mulieribus attestante. quod nec suam portam interiecto muro transgredi licebat. Considerandum igitur est num forte probabilius sit dicere, prædictas eiusmodi virginum, mulierumque domunculas, secus locũ orationis ipsarum, tum in septentrionali, tum etiam in meridiano latere, fuisse fabricatas, ita vt dictæ virgines, mulieresue ad locum orationis, per portas laterales ingredi commode ac secreto possent, quemadmodum in citata templi delineatione

De mulierum Deo dicatarũ domibus.

expressum est. Et item num hoc, aut tale quid (licet admodum obscurè) indicare voluerit Iosephus loco citato, vbi hæc subiungit: Contra primam verò, secreta erat, ex alijs regionibus, vna porta meridiana, & vna septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim transire ad mulieres non licebat; sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat. sic Iosepus. Et hæc de atrio secundo dicta sufficiant; si illud addiderimus: De hac potissimum templi parte, accipienda esse, quæcunque in Euangelio traduntur a Christo acta fuisse in templo; puta, quod in eo fuerit præsentatus, quod in eo docuerit, quod inde vendentes, & ementes eiecerit, & si quæ sunt eiusmodi alia. Quandoquidem cum ipse esset de tribu Iuda, & consequenter non posset esse Mosaicæ legis Sacerdos, non videbatur ei licere, ab hoc atrio ad interiora vlterius progredi.

De tertio atrio quod erat immundorum, & Gentium.

Ad secundum hunc atrium, de quo proxime actum est, circum extendebatur tertium, Iudæis legali aliqua immunditia laborantibus, & cunctis item Gentibus commune; muris vndique septum firmissimis; intra quos, a tribus lateribus erant porticus duplices; a quarto autem, nempe australi latere, triplices; quas paulo post, ipsius met Iosephi verbis describemus: Eratque memorata quadriporticus tota in circuitu, stadiorum quattuor; singulis lateribus inter duos angulos, per stadia singula patentibus, vt ait Iosephus 15. Antiq. cap. 14. Qui etiam lib. 6. de Bello cap. 6. dicit: quod omnes prædictas porticus, duplices columnæ sustinebant, quinis & vicenis cubitis altæ, de singulis saxis marmore candido; & laquearia cedrina protegebant; quorum naturalis magnificentia, quodque ligno rasili erant, aptèque cohærebant, operæ pretium spectantibus exhibebant; nulloque aut pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabatur. Latæ autem per triginta cubitos erant. Hactenus de porticibus duplicibus in communi. Nam de ijs sigillatim, agit idem Auctor 15. Antiq. cap. 14. Et de orientali quidem ait: quod eam priores Reges adornauerant, & circa ipsam apposuerant spolia Barbarica, ab eisdem Deo dicata; quæ Herodes quoque ibidem iussit affigi, additis ijs, quæ ipse tulerat de Arabibus, & quod in illius tractus meditulio, sita erat templi porta. De septentrionali verò porticu nihil aliud dicit; nisi quod in eius angulo, erat Arx Antonia; cuius nos supra num. 10. mentionem fecimus; & in qua postmodum reponi asseruarique consueuit stola pontificia, quæ non promebatur, nisi Pontifice sacris operaturo. Hanc arcem accuratè describit ipse Iosephus 6. de Bello c. 6. Vbi etiam addit: quod qua porticibus (subintellige templi) iungebatur, vtrinque descensus habebat, vnde custodes commeabant. Ex quo licet intelligere, quod ibi erat porta, per quam de templo ad arcem transibant, descẽdentes, & ascendentes per vallem intermediam, tum Sacerdotes, quando statis temporibus ferebant, ac reportabant dictam stolam; tum etiam Romanorum postea temporibus milites, quando festis diebus ibant ad templum, vt obseruarent, ne quid tũc populus noui committeret, vt tradit Iosephus loco proxime adducto. Vtrum autem in hac parte septentrionali, atrium hoc templi, alias portas haberet, adhuc apud neminem reperire potui.

De quattuor tẽpli lateribus, et porticibus sigillatim.

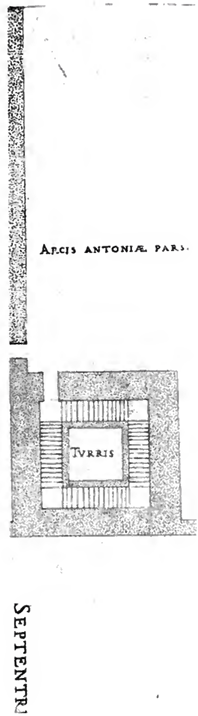
Arx Antonia.

De occidentali verò huius atrij latere; & item de meridiano, in quo erat triplicata porticus, paulo ante memorata; sic ad verbum scribit Iosephus cap. Antiq. citato: Occidentalis autem porticus, quattuor portas habebat: harum ab vna, transitus erat in regiam, per vallem in medio interiectam: duæ ferebant in suburbia: postrema in vrbem, gradibus multis, vsque ad imam vallem dispositis; & inde alijs sursumper accliue tendentibus. vrbs enim sita erat è regione templi, theatrali specie, toto australi tractu in profundam vallem desinens. Quartum autem latus meridianum, etiam ipsum habebat portam ab vtroque angulo æquè distantem; & triplicem porticum, basilicam longitudine ab orientali valle, ad occidentalem, pertinentem: nec enim vlterius poterat. Ibi spectaculum erat, si vllum aliud sub sole, memorabile. Nam cum vallis in immensum dehisceret; ita vt caligarent despicientium oculi; desuper extructa erat præalta porticus; cuius tecto conscenso; si quis vtranque altitudinem coniunctam contemplaretur, absque vertigine id non poterat; visu deficiente, ob nimiam profunditatem, priusquam ad imum pertingeret. In eius porticibus stabant, paribus interuallis, quattuor columnarum ordines; quorum quartus, intertextum habebat lapideum parietem. crassitudo autem cuiusque columnæ, quan-

quantam possent tres homines consertis inter se complecti brachijs: longitudo viginti septem pedum, subiecta spira duplici. Numerus vniuersarum fuit, centum sexaginta duo, capitellis sculptis opere Corinthio, pulchris vsque ad miraculum. His quaternis ordinibus, fiunt per interualla ternæ porticus, ita vt in vnoquoque latere, duæ pariles, triginta pedum latitudinis, plusquinquaginta altitudinis; stadij longitudine; claudant inter se mediam; cuius latitudo sesquialtera, altitudo verò duplicata; tanto superabat vtranque. Earum lacunaria lignea, sculpturata figuris varijs. Mediæ verò conuexitas, altius surgebat; excitato super epistilia pariete lapideo politissimo, columnis insertis distincto, mirabili artificio commissuris oculos fallentibus. hucusque Iosephus. Quanta autem esset distantia, ab hisce porticibus, ad atrium secundum, quod pro solis Iudæis laicis vtriusque sexus destinatum erat, non plenè definiri potest: quandoquidē de hoc Iosephus vbi supra, nihil aliud dicit, nisi quod interius nō longo interstitio, secundus ambitus, paucis gradibus erat scansilis: nimirum in latere orientali; vbi septo tantum lapideo distinguebatur primum atrium a secundo, vt ibidem declaratur. Nam alioqui, licet totum atrium primum esset secundo humilius; non tamen eodem modo vbique: quia secundi atrij solum multo altius erat vbi manebant viri, quam vbi mulieres. Quare si (vt tradit Iosephus 6. de Bello cap. 6.) ad secundum atrium quattuordecim gradibus ascendebatur; post quos, spacium erat vsque ad murum, non trecentum vt latina habent exemplaria; sed decem cubitis planum (vt ex textu Iosephi Græco bene colligit probatq; Ribera lib. 1. de templo c. 22.) & hinc rursum alij quinque gradus, qui faciunt decem, & nouem, ducebant ad portas, (subaudi laterales loci viris assignati) profectò oportet, quod a primo atrio ad secundum, vbi manere solebant feminæ, per quattor tantum gradus scanderetur: inde enim ad loca virorum, quindecim gradibus, vt supra num. 12. probatum est ascendere opportebat.

17 Fuerunt igitur in templo Herodiano, vt diximus, tria atria, Primum ab extra introeuntibus, omnibus commune. Secundum pro solis Iudæis laicis. Tertium pro Sacerdotibus. Quamuis secundum subdiuideretur in duo, nempe alterum pro feminis, & pro maribus alterum: Et propterea Iosephus lib. 2. contra Apionem prope libri medietatem, ponit quattuor atria sub nomine quattuor porticuum; quia singula atria, suas habebant porticus. Ponam hic verba Iosephi, quæ facilius quod dictū est indicabunt. Quattuor porticus (ait de templi fabrica verba faciens) circum se habuit: & earum suam quæque secundum legem custodiam. In extimam porticum, ingredi licuit omnibus etiam extraneis; tantum mestruatæ feminæ intrare vetabantur. In secundam porticum, intrabant Iudæi omnes, eorumque coniuges, si erant ab omni pollutione mundæ. In tertiam mares Iudæi mundi atque puri. In quartam Sacerdotes vestitu sacerdotali induti. In penetrale verò soli Pontifices sua veste amicti. sic Iosephus. Cui, ex supra dictis, addere possumus, quod ad primam porticum, ascendebatur quidem (quia vt ait Iosephus 15. Antiq. ca. 14. posita erat ad radicem collis, & idem colligitur ex pluribus Euangelij locis vbi de adeuntibus templum, dicitur, quod ascendebant in templum) sed, vt arbitror, sensim, & non per gradus: nusquam enim legimus ante extimam templi portam gradus extitisse. A primo autem atrio ad secundum vbi manebant mulieres, per quattuor tantum gradus scandebatur: hinc verò ad locum virorum quindecim gradibus: & inde ad atrium Sacerdotum, duodecim. Quæ omnia ex Iosepho, locis allegatis desumpta, clarius in nostra templi Herodiani delineatione hic ponenda, omnes intueri poterunt.

De quattuor atrijs seu porticibus templi.


ARCIS ANTONIÆ PARS.
TVRRIS
SEPTENTR

Ceterum Herodes, inter alia templi opera, etiam Cryptam fecit subterraneam, ab Antonia ferentem ad orientalem portam templi; cui turrim etiam imposuit, in eum vsum, vt occultè illuc posset ascendere, si quid per tumultum, contra regem vellet nouare populus. sic Iosephus 15. Antiq. in fine libri.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4033.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 587.

1 ANNO regni sui decimo sexto, incidit annus Iubilei vigesimi noni: coincidit enim iste annus cum anno ab introitu Israelis in terrã Chanaan millesimo quadringentesimo quinquagesimo, vt patet in tabulis.

2 Eodem anno, vt paulo post probabitur, credimus Herodem, expletis theatri, & amphitheatri fabricis, de quibus sub anno mundi 4030. n. 1. dictum est, celebrare cœpisse athletica certamina, quæ (vt tradit Iosephus 15. Antiq. cap. 11. vltra medium) in honorem Cæsaris, quinto quoque anno inchoato ad similitudinem Græcarum Olympiadum, celebranda instituerat. Etenim, non est probabile, quod prædicta ædificia in hunc vsum inchoata, citius absoluere potuerit; præsertim ob calamitates a nobis sub anno mundi proxime allegato num. 2. relatas, quæ interim in Iudæã superuenerant: Et præterea si eadem certamina quinto quoque anno inchoato celebranda erant; cum ex sub anno mundi 4045. num. 1. dicendis constet, illa semel celebrata fuisse anno regni Herodis vigesimo octauo (translatis scilicet eiusmodi certaminibus de Ierusalem in Cæsaream; tum occasione eius dedicationis; tum etiã quia Ierosolymis graues in populo, prætextu violatæ religionis, causabant seditiones, vt ex his quæ narrat Iosephus 15. Antiq. cap. 11. colligi potest) vtique consequitur, ipsa etiam prius celebrata fuisse, tum anno eiusdem regni vigesimo quarto; tum vigesimo; tum etiam decimo sexto; ante autem hunc annum non potuerunt celebrari; quoniam Herodes, nec dum ad hos Gentilium ritus animum penitus deflexerat; nec adhuc prædictæ theatri atque amphitheatri fabricæ erant absolutæ. Itaque si hoc primum anno, Herodes hæc populo exibuit certamina, quæ loco citato Iosephus accuratè describit: proculdubio credimus, eodem item met anno accidisse, quæ idem met Auctor ibidem narrat, de trophæis ad honorem Cæsaris, in eodẽ theatro erectis; quæ cum Iudæi valde abominarentur, putantes esse contectas armis imagines, lege ipsorum vetitas, Herodes, vt eos omnino falli demonstraret, apposititium a trophæis ornatum, ipsis inspectantibus, detrahi iussit; & ostendens nudos stipites, eorum indignationem, ex imaginum suspicione conceptam, in risum conuertit. *Herodes athletica celebrat in honorem Cæsaris certamina.*

3 Eodem item anno, non multo post prænarrata, arbitror factam detectamq; fuisse illam decem ciuium coniurationem, qui regem in theatro interficere decreuerant. Quamobrem, & ipsi iubente rege, per omnes cruciatus necati sunt; & cũ postea eorum delator a quibusdam occisus, canibusque obiectus fuisset; ipsi quoque tandem post longas sæuasque inquisitiones, deprehensi, cum totis familiis plexi fuerunt; plebe interim permanente interrita, ac parata leges patrias defendere; ni maiore cohiberetur potentia. Quod animaduertens rex; vt se muniret aduersus eiusmodi seditiones, ædificare cœpit alias arces, & castella, ad tutelam regni, per totam regionem, opportunè disposita. Inprimis autem Samariam ab Ierosolymis itinere vnius diei distantem; & propterea eam, tum ad vrbanos tumultus compescendos, tum etiam ad totam foris gentem in officio continendam valde opportunam, reædificare aggressus est, ampliatamq; firmissimis postea mœnibus circumdedit; atque in eius medio fanum templumque pulcherrimum extruxit, Cæsarique dedicauit. *Coniuratio cõtra Herodem detecta acriter plectitur.* *Herodes castella arcesque ædificat.* *Samariam instaurat, & munit, ac Sebastẽ appellari mandat.*

Vrbem verò, veteri abrogato nomine, deinceps Sebasten appellari mandauit, plurimisque tum militum, tum Gentium finitimarum in eã congregatis, & securitatem ex loci firmitate captans, mox illa pro arce vti voluit. Quæ omnia late prosequitur Iosephus 15. Antiq. cap. 11. prope finem, & item (quæ de Sebaste diximus) lib. 1. de Bello cap. 16. circa capitis initia.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4034.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 538.

Cæsar venit in Syriam.

1 ANNO regni Herodis decimo septimo (vt expressè tradit Iosephus 15. Antiq. cap. 13. circa medium) Cæsar venit in Syriam. Oportet autem hunc regni Herodis annum, non ab adepto regis titulo, sed a consecuta regni possessione, Iosephum putasse: quoniam idem met Auctor lib. 1. de Bello cap. 15. in fine, de hoc eodem aduentu Cæsaris in Syriam verba faciẽs, ait: ipsum Cæsarem anno decimo, iterum redijsse in Syriam, apertè alludens ad proximè prius ibidem ab ipso narrata, de priori Cæsaris profectione in Syriam, quæ proculdubio fuit paulo post Actiacam eius victoriam; quando scilicet ad bellum Alexandrinum pergens, ab Herode, qui ei Rhodum obuiam venerat, per Syriam ac Iudæam omnibus regiæ liberalitatis ac magnificentiæ officijs perductus est; & insuper octingentis etiam talentis donatus; vt nos quoque sub anno mundi 4024. num. 4. retulimus. Igitur si Cæsar decennio post Actiacam victoriam, iterum venit in Syriam; oportet secundum hunc eius aduentum, hoc vtique anno contigisse. Nam, vt videre est in tabulis, iste annus, post Actiacam pugnam, decimus, incidit in annũ regni Herodis decimũ septimũ, non a declaratione eius in regem; sed a captis Ierosolymis putatũ. Et confirmatur, quia constat eundem Augustum Cæsarem, anno vrbis septingentesimo trigesimo tertio, qui concurrit cum prædicto anno a capta ab Herode Ierosolyma decimo septimo, reuocasse Agrippam è Syria, vt scribit Dio Historiarum Rom. lib. 53. & 54. nimirũ, quia ipsemet illuc proficisci disposuerat; vbi etiam mansit saltem integro triennio, quemadmodum ex Velleio Paterculo colligit Cardinalis Baronius in Apparatu ad suos Annales.

Cæsar Herodẽ ditione auget.

2 Igitur hoc anno Cæsar cum venisset in Syriam, Herodem a Gadarensium accusationibus absoluit. Et insuper eidem attribuit quandam regionem, inter Galilæam, & Trachonem positam; quæ propterea Trachonitis regio dicta est; fueratque cuiusdam Zenodori eiusdem Herodis inimici, per idem tempus defuncti. Ac præterea Romanis Syriæ rectoribus mandauit, ne quid inconsulto Herode facerent. Qui etiam a Cæsare, fratri suo Pheroræ Tetrarchiam impetrauit. Denique eo tum felicitatis prouectus est Herodes, vt duobus Romanorum potentissimis, Cæsari scilicet, & Agrippæ, vsque adeo acceptus esset, vt Cæsar post Agrippam, nemini maiorem quam Herodi honorem haberet; & Agrippa post Cæsarem nemini. Deducto deinde Cæsare ad mare, & in regnum reuersus, Herodes elegantissimum templum in honorem ipsius Cæsaris extruxit è marmore candido, in terra quæ fuerat præfati Zenodori prope Panium, vbi scatent fontes Iordanis fluuij. Tunc etiam remisit tertiam partem tributorum subditis regni sui, prætextu quidem, vt post sterilitatem se reficerent; re autem vera, vt placaret eorum animos talibus regis operibus offensos; quæ videbantur planè ad religionis, & bonorum morum perniciem tendere; vt omnium iactabatur sermonibus. Et nihilominus, vt eiusmodi quoque seditionibus occurreret; & turbarum occasiones remoueret, grauissimis pœnis prohibuit per vrbem conuenticula, & frequentiora conuiuia; dispositis etiam speculatoribus, qui tã in vrbe, quam in itineribus, quauis de causa inter se conuenientes obseruarent.

Herodes Cæsari templum extruit.

Quibus artibus populos a murmure compesceret.

Quin

Quin & ipsemet fertur, plebeio amictu, interdũ noctu se vulgo immiscuisse; vt quid de se populus sentiret experiretur. Ceterum in omnes quotquot studia eius pertinaciter improbasse deprehendisset, inclementer animaduertere non negligebat. a reliqua verò multitudine etiam fidelitatis, & officij iusiurandum exegit. atque ita maior pars metu cedebat, & obsecundabat. Qui verò liberius stomachabantur, & se cogi indignabantur, eos quomodocunque poterat è medio tolli curabat. Hæc latius prosequitur 15. Antiq. cap. 13. Iosephus, & horum aliqua etiam breuiter tangit sub finem capitis 15. lib. 1. de Bello.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4035.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 589.

1 ANNO regni sui decimo octauo (nimirum a captis Ierosolymis putando, quẽadmodum ex his quæ sub anno mundi 4045. num. 2. in fine dicemus, constare poterit) Herodes in loco condendæ vrbi opportunissimo, cui olim Stratonis turris nomen fuerat, in ora Phœnicij maris, inter Ioppen, & Doram sito; vrbem magnifice designauit, eamque muris cingere atque ædificijs sumptuosissimis; præsertim verò templo admodum insigni, & Portu structura mirando, & Palatijs regijs, nec non foro, theatro, & amphitheatro, & statuis, & turribus, alijsque fabricis marmoreis exornare cœpit, imposuitque vrbi nomen Cæsarea, quod extructa esset in honorem Cæsaris; cui etiam templum in ea erectum, & colossum dedicauit non minorem, quam Iouis apud Olympiam, cuius ad exemplar factum est. Et vrbs quidem postea decimo anno postquam ædificari cœpta erat (vt tradit Iosephus 16. Antiq. cap. 9. in principio) reliqua verò eiusdem vrbis ædificia, duodecim annorum spatio sunt absoluta; vt videre est apud Iosephum 15. Antiq. cap. 13. & lib. 1. de Bello cap. 16. quibus in locis prædicta omnia traduntur, Portus verò structura, tamquam mirabilior, multo accuratius describitur. *Cæsaream cōdere cœpit, & insignibus ornare ædificijs.*

2 Interea dum Cæsarea ædificaretur, nempe decem annorum subsequentium interuallo, Herodes ea egit, quæ narrat Iosephus in prioribus octo capitibus lib. 16. Antiq. Quæ quidem tametsi per sua queque tempora minime digesta, immo & confuse tradita reperiantur (vt ex consequentibus, & præcipue ex sub anno mundi 4038. num. 2. dicendis patebit) nos tamen ea satis probabiliter infra suis locis ac temporibus adnotabimus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4036.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 590.

ANNO postero, credimus ipsum Herodem aliquas extruxisse arces, atque ex cognatorum suorum nominibus nuncupasse, illas nimirum in quibus postea excepit Agrippam, vt nos sub anno mundi 4038. num. 1. ex Iosepho dicemus. *Quasdam extruit arces.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 4037.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 591.

Ortus Deipara Virginis.

ANNO quarto Olympiadis centesimæ nonagesimæ, vrbis verò conditæ anno septingentesimo trigesimo septimo, qui erat regni Herodis a capta Ierosolyma vigesimus, C. Furnio, & C. Iunio Silano Coss. natam esse Beatissimam Dei Genitricem Mariam, tradit Cardinalis Baronius in Apparatu ad suos Annales, ex cuiusdam epistolæ Euodij Antiochensis Episcopi, & Apostolorum successoris fragmẽto; quod refert Nicephorus Callistus Historiarum lib.2.cap.3. in hæc verba: Trimula cum esset (& loquitur ibi de Deipara Virgine) in templũ est præsentata, & ibi in Sãctis Sanctorum traduxit annos vndecim; deinde verò Sacerdotũ manibus, Iosepho ad custodiã est tradita, apud quẽ cũ menses peregisset quattuor, ab Angelo Gabriele lætum illum accepit nunciũ. Peperit autem mundi ipsius lucem, annum agens quindecimum, vigesima quinta die mensis Decembris. Sic Euodius. ex cuius postremis verbis, infert Baronius, natalem ipsius Beatissimæ Virginis in hunc annum incidisse; eandemque sententiam pluribus ibidem tum rationibus, tum SS. Patrum auctoritatibus confirmat, vt penes ipsum videre quisque poterit. 1

Quod fuerit de tribu Iuda & de familia Dauid.

Sanè Beatissimam Virginem Mariam, fuisse de tribu Iuda, ac de stirpe Dauid, sic ostendi potest. Nam si certissimum est, filium eius Iesum Christum, fuisse de Dauidis progenie, vt nos pluribus, apertissimisque sacræ scripturæ testimonijs, infra sub anno mundi 4051. num. 16. euidentissime ostendemus: Vtique (quemadmodum etiam ex illis Apostoli ad Rom. cap. 1. ver. 3. verbis: Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem] infert S. Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum ca. 1.) necesse est ipsam quoque eius genitricem, de stirpe Dauidis genus consanguinitatemque duxisse. Et ratio euidens est. Etenim si Christus (vt S. Leo Papa dicit in Epistola 13. quæ est ad Pulcheriam Augustam, ante medium) consubstantialis patri, consubstantialis esse dignatus est & matri; & vt clarius in Symbolo S. Athanasij Sãcta canit Ecclesia: Idem Christus, Deus est ex substantia patris, ante sæcula genitus; & homo est ex substantia matris, in sæculo natus: Certè oportet, quod nascẽdo, carnem suam, non de nihilo, non aliunde, sed de carne virginis matris, naturaliter traxerit, alioquin nec verè filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Sic enim argumentatur Ven. Beda lib. 4. cap. 49. super Lucæ cap. 11. Vnde necessario consequitur, quod re vera, non aliter quàm per maternam generationẽ, dicatur factus, & natus ex semine Dauid secundum carnem. Igitur manifestè patet, etiam ipsam Beatissimam Virginem eius matrem, de progenie Dauidis ex naturali propagatione prodijsse; & consequenter verè ac naturaliter fuisse de tribu Iuda, sicuti & qui postea fuit vir eius, S. Iosephi quemadmodum probat S. Hieronymus lib. 1. in Matthæum; quia, inquit, ex lege eam cogebatur accipere, vt propinquam; & quia simul censentur in Bethleem tamquam de vna eademque stirpe generati. Vt aperte colligitur ex illis Euangelij Luc. cap. 2. ver. 5. verbis: Vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore.] Eadem enim causa cogebat Iosephum, & Mariam ascendere in Bethleem; & ibi profiteri, & censeri: quia nimirum vterque erat non solum de tribu Iuda, sed etiam de stirpe Dauid; quemadmodum de Ioseph testatur S. Matthæus cap. 1. in Genealogia Christi; & Angelus ibidem ver. 20. dicẽs: Ioseph fili Dauid noli timere &c. & de ipsa Maria non semel canit Sancta Mater Ecclesia in officio eius Natiuitatis dicens: Natiuitas gloriosæ Virginis Mariæ ex semine Abrahæ, ortæ de tribu Iuda, clara ex stirpe Dauid.] Et hoc idem, olim prophetauerat Isaias, in capitis 11. initio illis verbis: Egredietur virga de radice Iesse &c. illum enim locum B. Hieronymus ibidem exponit de Beatissima Virgine Maria. 2

Quomodo de Dauide prodierit.

Quomodo autem de Dauide prodierit Deipara, docet S. Io. Damascenus lib. 4. fidei orthodoxæ cap. 15. dicens: quod Leui, qui in Genealogia Saluatoris Luc. c. 3. ver. 24. ponitur, genuit Melchi, & Pantherem; Panther autem Melchi frater, genuit 3

Barpantherem (quod interpretatur filius Pantheris) Barpanther autem, Ioachim, Ioachim denique genuit Sanctam Dei Genitricem. Sed hic notandum valde est, quod non solum apud Sanctum Damascenum loco citato; sed etiam apud alios quoque Auctores, nempe Eusebium lib. 1. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 6. vbi refert Africanū de Genealogia Domini fusius differentem; & item apud S. Ambrosium super Luc. c. 3. & S. Augustinum lib. 2. Retractationum cap. 7. ex eodem Africano ibi etiam allegato; errorem nescio quo modo irrepsisse, vbi pro Mathat, legunt Melchi; quemad modum bene aduertit etiam Cardinalis Toletus super Luc. cap. 3. annotatione 56. & ex ipsomet Euangelij textu colligitur: nō .n. ibi S. Lucas ait: quod Melchi fuerit filius Leui; sed contra; quod Leui fuit filius Melchi; & quod Mathat fuit filius Leui. Fuit ergo Panther frater Mathat, non autem Melchi; vt per errorem supponunt citati Auctores vnus post alterum, re minus accuratè discussa. Præterea fallitur etiā Damascenus ibidem, vbi post pauca, subindicat: Pantherem (Melchi, vt falso ipse credit fratrem) fuisse de stirpe Nathan, non autem Salomonis: nam si hoc esset, vtique sequeretur, Mariam Iesu matrem, non verè ac naturaliter prodijsse de Dauid; sed legaliter tantum; contra loca scripturæ sacræ paulo ante adducta: quandoquidem iam sub anno mundi 3987. num. 5. probauimus, ipsum Nathan naturaliter fuisse filium Vriæ; legaliter verò, seu per adoptionem, Dauidis: quod etiam sub anno mundi 4051. num. 13. in Genealogia Saluatoris dicendum erit. Sed hic, dicet aliquis: Cur non etiam SS. Euangelistæ aliquid de ipsius Deiparæ progenitoribus, protulerunt? non enim nouum videri poterat, feminæ genealogiam texere: nam, & Auctor libri Iudith cap. 8. ver. 1. genus dictæ Iudith a Ruben filio Iacob deductum recensuit. Respondemus Sanctos Euangelistas, Iesu Christi gesta, non etiam eius Matris, narranda suscepisse; & ideo pauca admodum de ipsa attigisse: Genealogiā autem Christi, de more, per maiores illius, qui eiusdem pater putabatur, deduxisse: superfluum verò existimasse, seorsum quoque paternam Matris eius prosapiam tradere; quod apud tunc viuentes Iudæos, notum esset, proauum Mariæ fuisse fratrem naturalem Mathan aui Ioseph viri eius: vnde ex notata viri genealogia; simul quoque apud Iudæos (vt dixi) manifestabatur vxoris prosapia, quæ de eodem stipite prodierat: Apud posteros autem, & Christianos, sufficere poterant loca scripturæ sacræ paulo superius allegata, ad probandum vtrunque coniugem, eiusdem fuisse cognationis, & familiæ. De materna autem ipsius Deiparæ genealogia, Sancti Euāgelistæ pauca admodum, & subobscurè attigerunt, tamquam tunc temporis valde nota; & quia posteris eadem enucleatius tradere, necessarium non videbatur. Nos verò de hac, ex alijs probatis Auctoribus, ad elucidationem eorum quæ breuiter in Euangelio tanguntur, aliquid hic afferre conabimur.

Cur eius progenies à Sanctis Euangelistis non fuerit tradita.

De materna Deiparæ genealogia.

4 Quoniam ergo S. Damascenus loco eius supra citato, non solum testatur Deiparæ patrem, fuisse Ioachim, de quo, numero proximo dictum est; verum etiam asserit matrem illius fuisse Annam; Quod & affirmant S. Epiphanius Hæres. 79. contra Colyridianos; & quotquot Catholici de eiusdem Deiparæ parentibus scripserunt; & palam recipit, protestaturque Santa Mater Ecclesia, in officio eiusdem Sanctæ Annæ, quod die vigesima sexta Iulij ex Breuiario Romano recitari solet. Si quis quærat de eadem Anna, quænam ipsa fuerit, & de qua tribu: Dicimus, id potissimum haberi ex S. Hippolito Martyre, relato apud Nicephorum Ecclesiasticæ Historiæ li. 2. c. 3. in hæc verba: Tres fuere sorores Bethleemiticæ, filiæ Mathā Sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatræ, & Casoparis Persæ regno, ante Herodis Antipatris filij regnum; primæ, Mariæ; secundæ, Sobæ; tertiæ, Annæ nomen erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomen obstetricem. Nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elisabeth. Nupsit postremo, & tertia, Anna in terra Galilæa, & protulit Mariam Dei Genitricem, ex qua nobis natus est Christus. Sic Hippolitus. Ex quo patet prædictum Mathan, diuersum omnino esse ab eo, cuius meminit S. Matthæus in genealogia Saluatoris: Siquidem ille dicitur fuisse Sacerdos: hic autem de tribu Iuda. Cur verò memoratus Hippolitus, hoc loco, Cleopatræ, & Casoparis meminerit; cum neuter ad Iudæos pertinuisse videatur; iam sub anno mundi 4015. num. 9. explicatum est. Sanè Hippolito consentit Germanus Episcopus Constantinopolitanus, à Cardinali Baronio in Apparatu

De Sancta Anna.

Mathan duo; alter paternus; alter maternus Christi proauus.

ratu ad suos Annales, relatus, dicens: eam, hoc est, Annã ex genere sacerdotali natã, de tribu Aaronitica, radice prophetica, & regia. Ex quibus (si vera sunt, vt credimus) inferre oportet, Annæ patrem, fuisse quidem de tribu Leui; matrem verò, de tribu Iuda, & stirpe regia. Quare ad id q S. Io. Damascenus, in oratione 2. De Natiuitate B. tę Mariæ ꝓpe finẽ, ad ipsam S. Annã dicebat; Quam beata domus Dauid, de qua prodijsti. Vtique debemus subintelligere: Ex linea materna. Quamquam item credimus, verè & dici posse, eandem Annã quodãmodo ex linea paterna de domo Dauidis prodijsse; quia pater eius Mathan ducebat originẽ ab ipso Nathan, quem & fuisse Sacerdotem, & filium Dauidis alias ostendimus; filium, inquam, non naturalem, sed adoptiuum. Scitè igitur B. Damascenus S. Annam non de tribu Iuda, sed de domo Dauid prodijsse ait; nimirum quia Nathan caput familiæ Mathã patris S. Annæ, licet non esset de tribu Iuda, adoptatus tamen fuerat in domo, & familia Dauidis. Ex his ergo manifestè consequitur: illam huius Annæ historiam in qua dicebatur: quod Anna Virginis Dei Genitricis mater, erat filia Gaziri, ex tribu Iuda, in Bethleem oppido Iudææ nata; esse apochripham; & pro maiori parte erroneam; meritoque de Breuiario Romano in postrema eius recognitione expunctam. Fuit ergo Anna, vt diximus, ex patre de tribu Leui; matre verò de tribu Iuda; & pariter vir eius Ioachim, de tribu Iuda. Quo fit, vt Beatissima Virgo, quæ vera Christi mater fuit, etiã ipsa ex vtraque tribu, & familia, nimirum sacerdotali, & regia, seu Leuitica, & Iudaica propagata fuerit, sicuti & filius eius Iesus. De quo tamen, quomodo etiam ex Leuitica tribu originem ducere potuerit, cum tam eius Beatissima Mater, quam Pater putatiuus, fuerint de tribu Iuda; nos infra sub anno mundi 4051. num. 13. & 14. explicabimus.

Mathani posteritas.

Quoniam autem hic obiter incidimus in mentionem dicti Mathan Sacerdotis, 5
qui fuit proauus maternus Iesu Christi secundum carnem; & certum est in sacro Euãgelio quosdam memorari, qui eiusdem Christi fratres, & nonnullas, quæ ipsius sorores nuncupantur; & item ex eodem Euangelio constat S. Ioannem Baptistam, ex parte matris consanguineum fuisse Christi: operæ pretium duximus hic subnectere arborem posteritatis dicti Mathan, quatenus deseruire potest ad rite intelligenda prædicta, & his similia, quæ infra suis locis, ex Euangelico textu referenda erunt, ad eandem Christi cognationem pertinentia.

Mathan Sacerdos, & Maria de tribu Iuda vxor eius, genuerunt tres filias, videlicet

Mariam, quæ nupsit Cleophæ, ex quo genuit,	Sobe, quæ ex alio Sacerdote genuit,	Et Annam, quæ de Ioachim viro Tribus Iudæ genuit
alterã Mariã, quæ Ioan. cap. 19. ver. 25. dicitur, Maria Cleophę, & soror (subaudi consobrina) Beatissimæ Virginis. Et hæc, ex Alphęo viro eius (vt sub an. mun. 4082. n. 7. probabitur) genuit	Elisabeth, quæ propterea Lu. c. 1. ver. 5. dicitur, de filiabus Aaron; & ex Zacharia pariter Sacerdote, genuit,	Beatissimam Virginem Mariam, quæ de spiritu sancto genuit
Iacobum minorem, & Ioseph, & Simonem, & Iudam; qui dicuntur fratres, hoc est consobrini, ipsius Domini; & sorores eius, Mariam, & Salome.	Sanctum Ioannem Baptistam.	Iesum Christum filium Dei, & Saluatorem Mundi.

Herodes celebrat athletica certamina in

Eodem anno circiter inchoante, (quemadmodum ex his, quæ sub anno mundi 4033. num. 1. dicta sunt, deduci potest) oportet Herodem secundo celebrasse Iero- 6

solymis

solymis quinquennalia certamina, ab ipso in honorem Cæsaris instituta: iste enim est annus quintus a prima eorundem celebratione anno mundi proxime citato peracta. *honorem Cæsaris.*

7 Eodem item circiter tempore, vt credimus, Herodes, extructa iam magna ex parte Cæsarea vrbe, vt primum cognouit Cæsarem de Syria Asiaque Romam rediisse incolumem (quod non nisi per hæc circiter tempora contigisse, inferri potest ex his quæ nos sub anno mundi 4034. num. 1. in fine diximus) misit Romam filios suos ex Mariamme genitos, Alexandrum, & Aristobulum; vt ibidem liberalibus disciplinis (quemadmodum ex Iosepho 16. Antiq. cap. 1. & lib. 1. de Bello cap. 17. colligitur) imbuerentur. Inprimis verò, vt salutarent Cæsarem, qui excepit adolescentes summa humanitate, facta eis potestate, si vellent, hospitandi in propria eius regia; sed illi iuxta instructionem, vt creditur, a patre habitam, gratijs Cæsari actis, maluerũt Pollionis hospitio vti, qui erat summus Herodis amicus. Vide Iosephum 15. Antiq. cap. 13. *Mittit Romã filios.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 4038.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 592.

1 ANNO regni sui vigesimo primo, cum audisset Herodes M. Agrippam sui amicissimum, eodemmet anno vrbis septingentesimo trigesimo octauo, vt scribit Dio cap. 54. ex Italia in Asiam denuo a Cæsare missum; protinus ad eum inuisendum, atque inuitandum, vt ad se in Iudæam diuertere dignaretur, properauit: quo impetrato, nihil prætermisit, quod illi voluptatem adferre posse crederet; excipiens eum in recens conditis vrbibus; & ostendens ædificia; ad hæc omne genus deliciarum, & magnificentiæ, tam ipsi quam amicis eius exhibens apud Sebasten, & Cæsariensem portum, a se iam magna ex parte erectum; & in extructis a se arcibus, Alexandrio, Herodio, Hircania: In vrbem quoque Ierosolymitanam eum perduxit, occurrentibus populariter omnibus, amictu, & cultu festiuo, cum faustis acclamationibus. Agrippa autem, Deo hecatombe immolata, populo epulum præbuit; & quamuis libenter ibi diutius fuisset commoratus, appetente tamen hieme, tempestatum metu, maturius abnauigauit in Ioniam, vna cum amicis, maximis honoratus muneribus. Ex Iosepho 16. Antiq. cap. 2. *Agrippam inuitat & honorificentissime excipit.*

2 Sciendum verò est, quod prędicta, ipse Iosephus post reditum Herodis è Roma cũ filijs Alexandro, & Aristobulo, & post vxores eisdem iam traditas, narrat; cum tamen id videatur non posse admitti. Nam si post non solum cœptam, sed iam satis prouectam Cæsareæ vrbis ædificationem, rex decreuit prædictos filios suos Romã mittere ad salutandum Cæsarem; & vt postea ibidem liberalibus studijs operam darent, quemadmodum idem tradit Iosephus 15. Antiq. cap. 13. non procul ab initio: vtique non prius eos mittere debuit, quam sciret aut verisimiliter crederet Cæsarẽ de Asia Romam rediisse, vt sub anno mundi 4037. num. 6. dictum est; & ratio dictat, quod eosdem Romæ triennio saltem in eisdem studijs (vt olim Daniel, & socij in Babylone Danie. cap. 1. ver. 5.) erudiendos reliquerit, antequam ad eos domum reducendos ipse proficisceretur, ac eis vxores tradere curaret: Atqui vt sub anno mundi proximè allegato probatum est, eodem anno quo Cæsar Romam redijt, M. Agrippa iterum venit in Asiam, ad quem salutandum atque inuitandum protinus cucurrisse Herodem, dubitare nemo debet: ergo necesse est, quod Herodes lõge prius reduxerit Agrippam de Asia in Iudæam, quam filios suos è Roma. Nemo igitur miretur, si nos in hisce Herodis rebus recensendis, non sequimur ordinem, quo hæc eadem ab ipso Iosepho sunt tradita.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 4039.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 593.

Ad Agrippam cum exercitu properat in Pōto.

ANNO proximo, nimirum exacta domi hieme, vt notat Iosephus loco proximè citando, Herodes ineunte vere, ad eundem Agrippam Bosphorum cum exercitu perrexit, eumque ad Synopem vrbem ponticam offendit; atque opportunissimo tempore eidem præsto fuit, laborum socius, & consiliorum particeps. Confectis deinde Ponticis negotijs, per Paphlagoniam, Cappadociam, ac maiorem Phrygiam, terrestri itinere, simul Ephesum peruenerunt; & inde rursus Samum traiecerunt nauibus. Quo toto in itinere, per singulas vrbes, in multos multa Herodes beneficia contulit; alios pecunia; alios fauore apud Agrippam adiuuans: nam & iratū Illiensibus reconciliauit; & pro Chijs tum ad reparandam ipsorum porticum, tum debitam Cæsaris procuratoribus pecuniam liberaliter persoluit, immunitate impetrata; & alijs item, quacunque in re singulis opus esset, affuit. Iudæis quoque per Asiā degentibus, ne amplius ab indigenis prohiberentur secundum propria ipsorum instituta ac patrias leges viuere, ab Agrippa obtinuit. Denique ab eodem Agrippa digressus, redijt in patriam; vbi quartam tributorum superioris anni partem, subditis suis benignè relaxauit; qua regis munificentia deliniti, eidem læti fausta comprecari cœperunt. Quæ omnia latius videre est apud Iosephum 16. Antiq. cap. 3. 4. & 5. per totum. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 4040.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 594.

Deipara trimula præsentatur in templo ibique educatur.

ANNO regni Herodis a Ierosolyma capta vigesimo tertio, oportet Beatam Virginem Mariam, expleto vitæ suæ triennio, ductam fuisse ad templum; vbi deinceps mansit vndecim annis continuis, vt probant Euodij verba a nobis sub anno mundi 4037. num. 1. adducta: ex quibus fit manifestum, ipsam non secus ac olim Samuel, a parentibus antequam nasceretur, fuisse Deo deuotam; & propterea, non octogesimo ab ortu eius die, in templo præsentatam, sed post eius ablactationem, coram Deo Sacerdotibus in templo traditam, nimirum opera, vt creditur, Zachariæ Sacerdotis, & cognati eius; ibidemque relictam, vt in Dei seruitio, cum alijs eiusmodi puellis educaretur, donec adueniret tempus, quo nuptui, vt de alijs fieri consueuerat, tradenda foret. 1

Herodes nauigat in Italiam & reducit domum filios.

Eodem, vt arbitror, anno, qui erat quartus ex quo miserat Romā filios, Herodes nauigauit in Italiā, salutatum Cæsarem; a quo humanissimè tractatus, filios domum reducendos recepit, satis iam liberalibus disciplinis instructos. Qui postcaquam reducti sunt in patriam, statim magnis ab vniuersa multitudine studijs excepti sunt; quod esseat tum statura, tum multis animi ornamentis conspicui, & regium quid vel ipsa specie præseferrent. Quæ res mouerunt ad inuidiam Salomem sororem regis, ceterosque, quorum calumnijs Mariamme oppressa fuerat, metuentes ne materni interitus ipsi vltores fierent. Quamobrem exinde illos quoque calumnijs appetere cœperunt; & artificiosè paternum erga ipsos odium concitare. Quibus tamen non obstantibus rex, qui eos diligebat, in eo etiam quo par erat honore, eosdem habuit; & quod iam essent adulti, vxores eis coniunxit; Aristobulo Salomes filiam Bernicē; Alexandro Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram. Iosephus 16. Antiq. c. 1. & 2. & lib. 1. de Bello cap. 17. 2

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 4041.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 595.

1 ANNO regni sui a Ierosolyma capta vigesimo quarto Herodes post annos nouem cum dimidio, ex quo cœperat Ierosolymitani templi fabricam, illa (eo modo quo sub anno mundi 4032. num. 5. declaratum est) expleta; sollemnem eius instaurationis, seu renouationis dedicationem celebrauit, trecentis bobus Deo mactatis, præter innumeras alias victimas, quas ciues, pro suis vnusquisque facultatibus immolari curarunt. Et quoniam eodem pariter tempore, incidit anniuersaria natalis regni sui dies, quam rex magna hilaritate colere solitus erat; conduplicata populi lætitia, simul vtraque sollemnitas celebrata est. Iosephus in fine libri Antiq. 15.

Celebrat tēpli Ierosolymitani dedicationē & natalis regni sui diem.

2 Interea domesticum dissidium, inter regis sororem, & Mariammæ filios, in dies magis magisque augebatur; ac tandem hoc eodem anno (vt ex proximè dicendis apparebit) vsque adeo exercuit, vt cum iam rex multa de nimia Aristobuli Alexandrique animositate atque arrogantia audisset, decreuerit omnimodis eorum ferociam comprimere; ac propterea alium ex Doride, antequam rex esset, susceptū filium nomine Antipatrum, qui etiam num priuatam vitam agebat, ad se accersitū, alijs præponere modis omnibus cœperit; & honoribus in dies maioribus euehere; Atque ad magis deprimendos Mariammæ filios, etiam Antipatri matrem, iam pridem repudiatam, ad filij preces, in regiam reduxerit: Et cum iterum nauigare vellet rex ad salutandum Agrippam, post decennalem administrationem, anno vrbis septingentesimo quadragesimo primo, vt ex Dione lib. 54. colligi potest, ex Asia decedentem (qui annus cum præsenti concurrit, vt patet in tabulis) solum ex filijs Antipatrum, secum duxerit; eumque cum multis muneribus illi tradiderit Romam perducendum; atque in Cæsaris amicitiam introducendum. Iosephus 16. Antiq. cap. 6. & lib. 1. de Bello cap. 17. Puto autem hanc Herodis profectionem sub finem huius anni accidisse.

Ad deprimendos Mariammæ filio exaltat Antipatrū.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4042.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 596.

1 ANNO itaq; proximo, Antipater, prędictæ peregrinationis occasione, Illustris Romæ factus est, paternis litteris cōmendatus amicis omnibus: Et cum eo honoris prouectus esset, vt iam primatum inter regios liberos consecutus videretur:
2 vnum molestè ferebat, quod non aderat fratribus, neque poterat eos continuis vexare calumnijs, & verebatur ne patris animus mutatus, æquiorem se præberet erga Mariammæ filios. Hæc assiduè cogitans, non desistebat a propositos & absens quoque per litteras, exacerbabat patrem in eos, quasi de incolumitate eius solicitus: sed re vera, ad speratam regni successionem, malis artibus, viam sibi præmuniens; donec ad tantam iram Herodem perduxit, vt inimicus esset adolescentibus. Iosephus 16. Antiq. cap. 7.

Antipater exaltatus vexat fratres calumnijs apud patrem.

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 4043.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 597.

Herodes ducit accusatque filios apud Cæsarem, & eius opera reconciliati redeunt in Iudæam.

ANNO postero, vt reor, Herodes filijs Alexandro atque Aristobulo valde infensus; ac crebris Antipatri filij litteris fautorumque eius impulsibus, contra illos incitatus; cogitabat in eos acriter animaduertere; sed veritus, ne quid per irã ageret temerè; decreuit denuo Romam nauigare, illosque accusare coram Cæsare; ne propter indignationem videretur parum pius erga filios. Itaque vbi Romam cum Alexandro, & Aristobulo peruenit, non inuentum ibi Cæsarem, Aquileiam vsque persecutus est; & cum venisset in colloquium; rogassetque, vt de infortunio suo vellet cognoscere; adductos coram filios; insolentiæ, tentatique veneficij magna vehementia accusauit; quibus auditis toti in fletus effusi sunt filij, & tamquã nullius tantæ impietatis conscij, hærebant ancipites; quod neque decorum esset contra patrem liberè dicere; neque tutum causam suam deserere; verumtamen ne viderẽtur, perturbante conscientia, defensionem sui expedire non posse; alter illorum longa oratione aggressus est obiecta diluere; atque adeo cordatè patris accusationi respõdit; vt iam videretur rex ipse excusationis egere; qui sine vllis certis argumentis, criminationem tam grandem aggressus fuisset. Denique Cæsar aliquantisper deliberabundus, pronunciauit, vel hoc ipso iuuenes peccasse; quod non tales se parenti præstitissent, vt nulla posset in eo hærere suspicio: Herodem autem hortatus est, vt suspicari desineret; & reconciliaretur filijs; posse illos in posterum mederi offensis prioribus; & reintegrare mutuum amorem pristinum; si ad abolendas suspiciones veteres, vtrinque diligentius coleretur pietas. Quibus dictis, Cæsar iuuenibus innuit; & ijs iam ad preces patri accidere parantibus, prior flentes pater vnum post alium complexus est; & post actas Cæsari gratias, vnà discesserunt; & cum eis Antipater, simulans se gratulari reuersis in gratiam. Deinde magnis Cæsari datis, ab eoque acceptis muneribus, rex cum filijs Iudæam repetit; nauigantes autem cum appulissent Eleusam Ciliciæ oppidum, offendunt ibi Archelaum Cappadocum regem, qui excepto perhumaniter Herode, multum gauisus est, ob reconciliatos filios; & quod Alexander eius gener refellisset obiecta crimina; datisque vicissim regijs muneribus, digressi sunt, sub finem, vt arbitror, huius anni. Quæ omnia multo latius tradita inuenies apud Iosephum 16. Antiq. cap. 7. & 8. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 4044.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 598.

Herodis ad populum oratio.

ANNO insequenti, vt credimus, Herodes posteaquam in Iudæam cum filijs reuersus est; quadam die aduocata in templum concione; quid in ea peregrinatione egisset, exposuit: denarrataque Cæsaris humanitate, & alijs rebus, quas illos quoque scire referre iudicabat; extremam orationem vertit ad filios; aulicosq;, & ceteram multitudinem, ad concordiamque adhortatus est omnes; pronuncians filios post se regnaturos, primùm Antipatrum, deinde ex Mariamme natos Alexandrum, & Aristobulum. Interim debere omnes se vnum respicere; & pro rege habere, atque Domino, non obstante senectute, quæ ad regendum, propter longam experientiam, magis esset idonea; præsertim non deficientibus alijs facultatibus, quibus, & subditi in officio continerentur, & liberi: milites quoque cum suis ducibus, si se vnum respiciant, felicem vitam acturos, absque vllis perturbationibus. His 1

Declarat regni successores.

pero-

peroratis, dimisit concionem: & quibusdam quidem rectè visus est dixisse; quibusdam verò secius: iniecta enim æmulatione inter filios, res omnino ad aliquam spectare mutationem videbantur. Iosephus 16. Antiq. cap. 8. in fine, & fusius 1. de Bello cap. 17.

2 In reliquo verò huius anni tempore, credimus Herodem in hæc tria potissimum incubuisse; nimirum in procuranda totis viribus Cæsareæ vrbis absolutione; & vt vbique promulgaretur eiusdem vrbis dedicatio, sequenti anno inchoato sollemnissimè celebranda; & denique in apparatu eius vndique conuehendo, ac congregando: quandoquidem, vt narrat Iosephus 16. Antiq. cap. 9. exciti sunt artifices, musici, athletæ gymnicorum certaminum, & magnus gladiatorum, ac ferarum comparatus est numerus; & quicquid huius generis in pretio est, tam Romæ, quam apud gentes ceteras; præter multa alia pretiosa, quæ in hoc contulit etiam ipsa vxor Cæsaris Iulia.

Cæsareæ absolutionem vrget, & eius dedicationem parat.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4045.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 599.

1 ANNO regni Herodis a capta Ierosolyma, vt num. 2. probabitur, vigesimo octauo, Olympiade centesima nonagesima secunda, quemadmodum notat Iosephus 16. Antiq. cap. 9. in principio, & 1. de Bello cap. 16. circa medium: idest anno eiusdem Olympiadis quarto, vt videre est in tabulis: Idem Herodes, vrbis Cæsareæ, decem annorum interuallo a se ædificatæ, dedicationem splendidissimè, varijs nimirum certaminibus, ludisque, ac spectaculis, & conuiuijs, regio sumptu, ac magnificentissimo apparatu, in honorem Cæsaris celebrauit; vt accuratè tradit Iosephus cap. Antiq. citato, vbi etiam addit, quod idem certamen Cæsari consecratum, rex denuo sanciuit, per singula deinceps quinquennia fore instaurandum.

Eiusdem dedicationem splēdidissime celebrat.

2 Diximus hunc vigesimum octauum regni Herodis annum, non a consulatu Caluini & Pollionis, in quo ipse Herodes Romæ declaratus fuerat rex; sed a consulatu Agrippæ & Galli, sub quo captis Ierosolymis, regni possessionem adeptus fuerat, esse numerandum: quia tametsi re vera vterque consulatus, in vnam eandemque inciderit Olympiadem, nimirum centesimam octogesimam quintam, vt nos sub anno mundi 4015. num. 5. probauimus; & consequenter annus prædictæ dedicationis, ab vtrouis prædictorum consulatuum supputatus, semper incidat in Olympiadem nonagesimam secundam, vt videre est in tabulis; Verumtamen, quia Iosephus 14. Antiq. cap. 26. apertè secutus est supputationem ponentium Caluini, & Pollionis consulatum Olympiade centesima octogesima quarta: proculdubio, iuxta ipsius computum, prædictus annus regni Herodis vigesimus octauus, a prædicto Pollionis consulatu putatus, nullo modo competere potest in Olympiadem centesimam nonagesimam secundam: Oportet ergo quod Iosephus necessario eundem annum regni Herodis vigesimum octauum, non a Caluini, & Pollionis; sed ab Agrippæ, & Galli consulatu putauerit; hunc enim consulatum idem Iosephus sub finem eiusdem libri 14. Antiq. ponit in Olympiadē centesimā octogesimā quintam; cui si addantur septem Olympiades, quæ continent prædictos viginti octo regni Herodis annos, fiunt centum nonaginta duæ Olympiades. Igitur dictus regni Herodis annus, sine dubio, secundum Iosephum, putandus est a captis Ierosolymis, vt supra num. 1. dictum est. Vnde patet immerito redargui ipsum Iosephum a Pererio libr. 11. in Danielem in fine quæstionis quintæ, quæ est de tempore ortus D. N. Iesu Christi, vbi ait: non satis sibi constare Iosephum, dum lib. 16. Antiq. cap. 9. dicit, regni Herodis annum vigesimum octauum incidisse in Olympiadem centesimam nonagesimam secundā: nam (subdit Pererius) si primus regni eius annus (subintellige in quo declaratus fuerat rex) fuit quartus Olympiadis centesimæ octogesimæ quartæ; non vigesimus

Defenditur a Pererio Iosephus

octauus; sed vigesimus nonus regni eius annus, concurrit cum initio Olympiadis centesimæ nonagesimæ secundæ. Sed non aduertit ibi Pererius, Iosephum loco Antiq. proximè allegato, putasse annos regni Herodis, non ex quo creatus fuerat rex, sed a capta Ierosolyma, vt iam ostensum est. Et hinc etiam perspicuè infertur, annum quoque regni Herodis decimum octauum, in quo Iosephus 15. Antiq. c. 13. dicit, eandem Cæsaream cœptam fuisse ædificari, pariter esse numerandum a consulatu Agrippæ & Galli, idest a captis ab Herode Ierosolymis: Quod nos sub anno mundi 4035. num. 1. hic probandum supposueramus.

Languidi Euãgelici natiuitas.

Eodem anno, qui fuit septimus ante Christi natiuitatem, vt videre est in tabulis, oportet cœptam esse infirmitatem Languidi illius, qui postea anno vitæ Christi trigesimo secundo, ab eodem Christo mirabiliter curatus fuit ad probaticam Piscinam, cum iam triginta & octo annos haberet in infirmitate sua, vt narrat S. Ioannes in Euangelij sui cap. 5. ver. 5. 8

AB ORBE CONDITO ANNVS 4046.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 600.

Augustus annum corrigit.

ANNO proximo, qui erat annus vrbis septingentesimus quadragesimus sextus, vt patet in tabulis, C. Martio Censorino, & C. Asinio Gallo Coss. Augustus Cæsar Romæ anni emendationem (cuius nos sub anno mundi 4008. num. 2. mentionem fecimus) a Iulio Cæsare factam, denuoque Sacerdotum negligentia conturbatam atque confusam, restitui curauit. Nam vt ait Macrobius 1. Saturnal. cap. 14. Cum oporteret diem qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto, antequam quintus inciperet, intercalare; Illi quarto non peracto, sed incipiente, intercalabant. Hic error, sex & triginta annis pertransijt; quibus annis intercalati sunt dies duodecim, cum debuissent intercalari solummodo nouem: Sed hunc quoque errorem correxit Augustus, qui annos duodecim sine intercalari die transigi iussit, vt illi tres dies, qui per annos triginta sex, vitio sacerdotalis festinationis excreuerant, sequentibus annis duodecim, nullo die intercalato, deuorarentur. Post hæc, vnum diem, secundum ordinationem Iulij Cæsaris, quinto quoque incipiente anno, intercalare iussit. Et omnem hunc ordinem, æreæ tabulæ ad æternam custodiam incisione mandauit. hæc Macrobius. Cuius dictum de sex, & triginta annis perdurantis errati, debet accipi, non ab anno Iulianæ correctionis, qui fuit, vt supra dictum est, vrbis septingentesimus octauus, sed ab anno promulgatæ correctionis, nimirum septingentesimo nono; ab hoc enim ad septingentesimum quadragesimum sextum, medij sunt anni triginta sex. 1

Mensis sextilis, et, cur, quãdo dictus fuerit Augustus.

Eodem tempore, videlicet ijsdem Coss. vt ait Censorinus, mensis qui sextilis antea appellabatur, quod esset sextus a Martio, vnde annum exordiri voluerat Romulus, deinceps in honorẽ Augusti, Augustus dictus est, ex Senatus cõsulto; quod refert Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 12. in hæc verba: Cum Imperator Cæsar Augustus mense sextili, & primum consulatum inierit, & triumphos tres in vrbem intulerit; & ex Ianiculo legiones deductæ, secutæque sint eius auspitia ac fidem; & Aegyptus hoc mense in potestatem Populi Romani redacta sit; finisque hoc mense bellis ciuilibus impositus sit; atque ob has causas, hic mensis huic Imperio felicissimus sit, ac fuerit: placere Senatui, vt mensis Augustus appelletur. Idem Plebiscitum factum ob eandem rem, Sex. Pacubio tribuno plebem regente. hæc ex Macrobio. 2

Herodes grandia extruit ædificia, & ex cognatorum nominibus nuncupat.

Per hæc eadem tempora Herodes, post ædificatam Cæsaream, festosque dies in eius dedicatione celebratos; vrbes, oppida, castellaque, & alia ædificia pulcherrima in suo regno extruxit; atque ex cognatorũ nominibus appellauit. huiusmodi sunt 3

Anti-

Antipatra vrbs, quam sic ab Antipatro patre suo denominauit; & Cypron castellum, ex propriæ matris nomine; & turris quædam, propugnaculum Ierosolymæ munitissimum, ex primogeniti fratris nomine Phasælum dicta; & vrbs pariter in eiusdem defuncti fratris monumentum Phasælides nuncupata. Iosephus 16. Antiq. cap. 9. & lib. 1. de Bello cap. 16. Quibus in locis multa item differit de Herodis beneficentia ac liberalitate in extraneos, & crudelitate in suos, & de huius rei causa.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4047.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 601.

1 ANNO regni sui trigesimo, vt iam sæpe dictum est a captis Ierosolymis putato, qui erat a cœpta Cæsareæ ædificatione duodecimus, Herodes nec labori, nec sumptibus parcens, absoluit mirabiles quasdam fabricas, quas in eadem vrbe extruere cœperat. Sic enim tradit Iosephus 15. Antiq. cap. 13. non valde procul ab initio capitis. Quænam verò fuerint hæ fabricæ, vide ibidem, & 1. de Bello capit. 16. Quamquam easdem nos quoque breuiter sub anno mundi 4035. numero primo recensuimus.

Absoluit alias in Cæsarea fabricas.

2 Per hæc eadem tempora, Herodes multum pecuniarum domi forisque profundens, audito quod olim Hircanus (nimirum Simonis Machabæi filius) recluso Dauidis sepulchro, tria millia talentorum argenti (vt nos sub anno mundi 3921. num. 1. retulimus) extulisset, superesseque multo plura; assumptis secum amicorum fidissimis; clam noctu apertum sepulchrum ingreditur; depositas tamen pecunias non inuenit; sed mundi pretiosi, & aureorum ornamentorum vim magnam inde sustulit. Iosephus 16. Antiq. cap. 11. Vbi putat hanc fuisse causam, quod exinde domus

Dauidis sepulchrum spoliat.

3 Herodis in deterius labi cœperit; ita vt ipse totos ferè reliquos regni, vitæque suæ annos, in sedandis perpetuis familiæ suæ dissidiis, non sine magno animi sui mærore, ac propriæ vitæ periculo, occupatus fuerit; & hac de causa Romam denuo nauigare, ingrauescente licet iam ætate, coactus sit; & multa insuper in suos crudeliter patrare. Quæ omnia, sine vlla temporum notatione, scribit Iosephus 16. Antiq. a cap. 11. vsque ad cap. 10. sequentis libri. Et 1. de Bello cap. 17. vsque ad finem eiusdem lib. Sed vtrum horum Herodis infortuniorum causa fuerit prædicta Dauidis sepulchri violatio, affirmare non ausim. Nam quicquid sit; certè maiora Herodem peccata commisisse, dubium non est; & si ob idem facinus Io. Hircanum castigatum, nusquam legimus; non est quod tantopere vltum Herodem tam facile pronunciare debeamus; præsertim cum, ipsomet Iosepho teste, certum sit, memorata familiæ Herodis dissidia, multo ante cœpta esse, non sine maximis eiusdem Herodis perturbationibus; tametsi verum quoque sit, ea deinceps semper in peius processisse; vt videre est apud Iosephum locis citatis.

Iosephi dictum refellitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4048.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 602.

1 ANNO vrbis conditæ septingentesimo quadragesimo octauo C. Cæsar Augusti filius adoptiuus, Syriæ totique orienti præficitur; cui ad bellum Armenicū proficiscenti, cum adhuc esset adolescentulus, quippe qui nec dum vigesimum annū ageret, pro rectore datus fuit P. Sulpitius Quirinus, qui iam aliquot annis antea fuerat Syriæ Præses, & propterea tamquam de rebus illarum prouinciarum satis instru-

C. Cæsar Augusti F. adoptiuus toti orienti præficitur.

ctus, bene poterat præfatum adolescentulum in eiusmodi negotijs dirigere, ipso autem in prouincia defuncto, præfatus Quirinus, per aliquot postea annos remansit Syriæ Præses; vt probat Cardinalis Baronius in Apparatu ad suos Annales, ex Cornelio Tacito, & alijs. Sanè hunc Quirinum Græci Cyrinum appellabant; propterea S. Lucas, qui in Græcia suum scripsit Euangelium c. 2. ver. 2. vocat eum Cyrinū.

Quirinus qui, & Cyrinus Syria Præses.

Ob dissidia domestica valde aucta, Herodes Romam proficiscitur ad Cæsarem.

Eodem anno in Iudæa nihil aliud actum inuenimus: nisi quæ narrat Iosephus 16. Antiq. cap. 11. 12. & 13. & lib. 1. de Bello cap. 17. de varijs inter regiæ Herodis Aulicos, ac præcipuè eiusdem regis filios, Antipatrum, & ex Mariamme natos, Alexandrum, & Aristobulum, dissensionibus valde auctis; Itemque de calumnijs, & insidijs inter ipsos, & aduersus ipsum regem structis; pro quibus sedandis necesse habuit Archelaus Cappadocum rex, vtpote qui erat dicti Alexandri socer, venire in Iudæā ad Herodem, & ipse Herodes Romam non multo post ad Cæsarem proficisci, Alexādrum accusaturus; & eidem Antipatrum commendaturus. Quæ omnia hic accuratius intexere superfluum visum est. Quemadmodum & illud ibidem relatum; quod intra tempus absentiæ ipsius Herodis, incolæ Trachonitidis regionis, quam Zenodoro ademptam Cæsar (vt sub anno mundi 4034. nu. 2. dictum est) Herodi attribuerat: sparso rumore de eiusdem Herodis interitu, ab ipso defecerant; sed ab eius Ducibus perdomiti, quadraginta ex eis latronum Principes in Arabiam transfugerint, vbi recepti a quodam Syllæo, qui ibidem principatum affectabat, de quodam loco satis munito excurrentes, latrocinijs infestabāt Iudæam totamque Cœlesyriā. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 4049.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 603.

Herodis gesta post eius reditum de Italia.

ANNO proximo, in Iudæa credimus accidisse ea, quæ scribit Iosephus 16. Antiq. cap. 13. vsque ad finem libri, & lib. 1. de bello a medio capit. 17. vsque ad eius finem, de reditu Herodis ab Italia; De expeditione eius in Arabiam aduersus præfatos Latrones; de memorato Syllæo apud Cæsarem accusante Herodem, quod extra regni sui fines exercitum ducere ausus esset; de Cæsare ob hoc Herodi valdè irato, litterisque minaciter eidem scriptis; & eiusdem legatis primo non admissis, mox infecto negotio remissis; & quomodo tandem per Nicolaum Damascenum placatus Herodi Cæsar fuit; & Syllæus postea tandem ab eodem Cæsare capitis damnatus. Item de Alexandro & fratre Aristobulo regi delatis, quod clam ei necem struerent; & quod propterea in carcerem coniecti; & mox etiam in vinculis; dein Cæsare permittente, eiusque Præsidibus ad Berytum conuocatis, damnati; ac demum iussu patris in Sebasten ducti, ibidem strangulati fuerint; & eorum corpora in Alexandrium Castellum recondita. 1

Mariamme filij a patre necati.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4050.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 604.

Antipatri technæ aduersus fratrum filios, & patrem.

ANNO regni Herodis penultimo, oportet acta esse fere omnia, quæ scribit Iosephus in septem prioribus libri 17. Antiq. capitibus, & parte octaui: Item libro primo de Bello capitulo 18. 19. & 20. nimirum de Antipatro regis filio; qui sublatis fratribus, & metu æmulorum liberatus, cum iam sine controuersia successionem regni speraret; duplici cœpit timore sollicitari; nempe quod populariter inuisus esset omnibus, ac præsertim militibus, a quibus pendebat 1

regum

regum securitas: cui quidem malo, maximis occurrere studebat largitionibus, tametsi frustra: nam quo plura donabat, eo magis inuisus erat cunctis; quod opes non tam munificentia largiri, quam metu consumere videretur. Sed illud magis ipsum angebat; quod videret crescentem sobolem peremptorum; ac præter spem, orbos pueros a rege curari. Vt autem vidit, regias eisdem ab Herode vxores desponsari, diriguit; nec postea vmquam cessauit solicitare regem; donec eum induxit; vt interrupta pupillorum spe, aliter, & potius ad sui commodum tales affinitates iungeret. Nec contentus regijs pueris aduersaris clandestinas quoque quasdam conspirationes cum regijs mulieribus, nempe cum propria matre, & cum sorore, ac vxore Pherore, excitare cœpit ad perniciem regis: verum postea veritus, ne detectæ, paternū contra se odium concitarent; procurauit a patre Romam mitti. Quod vt factum est; ecce moritur Pherora regis frater; veneno, vt Herodi delatum est, sublatus. Qua de re, dum rex diligenter inquirit; deprehendit venenum illud ab Antipatro Pheroræ traditum; quo se absente, ac per hoc minime suspecto, patrem tolleret. His atque alijs de Antipatro auditis; & bene cognita eius malitia; primo quidem Doridem eius matrem in tam malitiosis conatibus deprehensam, spoliatam multorum talentorum ornamentis, eijcit è regia. Insuper propriam vxorem Pontificis filiam, quod secretorum Antipatris particeps, cuncta dissimulasset, accusatam, a se reijcit; filium eius è testamento delet; & Simonem regis socerum pontificatu priuat; suffecto in eius locum Matthia Theophili F. Ierosolymita: mox ipsum quoque Antipatrum, domum quantocyus vt redire curet, litteris humaniter ad eum scriptis, prudenter hortatur. Quæ omnia locis allegatis latius tradita reperiuntur.

Eiusdem fraudes a patre detectæ.

2 Eodem anno, circa initia, vt arbitror, Octobris, nimirum currente sexto ante Dominicam incarnationem mense (quemadmodum apertè ex Euangelio Luc. capit. 1. ver. 26. & 36. colligitur) prænunciata fuit ab Angelo Gabriele natiuitas S. Ioannis Baptistæ patri suo Zachariæ in templo ministranti, & offerenti incensum Domino, prout accuratè describit idem Euangelista capit. citato versic. 5. vsque ad 26. Sanè prædictum Zachariam non fuisse summum Sacerdotem; sed vnum de secundi ordinis Sacerdotibus, iam sub anno mundi 2544. num. 67. probatum est. Et hic alia itē ratione, ex ipsa pontificum successione deducenda, confirmari potest. Nam si ipsam diligentius attendere voluerimus; vtique inueniemus, hoc tempore, non Zachariam, sed Matthiam Theophili filium fuisse pontificem, vt ex collatione eorum quæ supra num. 1. diximus, cum his quæ sub anno mundi 4051. num. 8. dicemus, colligi poterit. Et certum est in toto pontificum, qui Herode regnante extiterunt, catalogo, qui ibidem num. 9. ponendus erit, nullum reperiri Zachariam. Vtrum autem iste Zacharias fuerit saltem princeps Sacerdotum vicis suæ, nimirum Abiæ; nec probari omnino; nec reprobari potest.

S. Ioannis Baptistæ natiuitas prænunciatur.

Zachariam non fuisse pontificem.

3 Circa initia, vt arbitror, mensis Decembris eiusdem anni; nimirum quarto ante Dominicam Annunciationem mense; Beatissima Virgo Maria, cum iam triennio post eius ortum ducta in templum, ibidem mansisset annis vndecim integris cum alijs virginibus educata; diuina dispensatione, desponsata ac tradita fuit S. Iosepho; vt testatur Euodius Antiochensis Episcopus, a nobis sub anno mundi 4037. num. 1. relatus. Agebat igitur annum vitæ decimum quintum Beatissima Virgo, quando desponsata fuit, vt etiam patet in tabulis.

Deipara Virgo desponsatur Iosepho.

4 Sed quid dicemus de ætate Iosephi eius sponsi? Equidem non ignoramus S. Epiphanium Hæres. 78. existimasse, ipsum Ioseph prouectæ tunc admodum fuisse ætatis; & octogesimum forte annum excessisse. Cui adstipulari videtur vetus, & communis pictorum consuetudo pingendi ipsum valde senem. Et Cardinalis Baronius in Annalibus sub anno Christi 12. quamquam non audeat Epiphanij dictum astruere, tāquam quodammodo dubitatiuè prolatum; in ea tamen inhæret sententia, quod tunc temporis Ioseph iam esset valde grandæuus: tametsi putet eūdem etiam valde fuisse robustum; ita vt de ipso pariter dici potuisset, quod de Aser legimus Deuter. ca. 33. ver. 25. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua. De qua tamen re, nihil certi videtur posse adferri. Contra verò Cardinalis Toletus super Luc. cap. 1. annotatione 59. oppositum probabilius putat. Et firmis sanè mouetur rationibus: præsertim verò, quod prima positio, causis desponsationis Beatissimæ Virginis, quæ a San-

De Iosephi ætate quando duxit Beatissimā Virginem.

ctis Patribus adduci solent; & ipsemet ibidem annotatione 55. retulerat atque explicauerat; admodum repugnare videantur. Nam posito, Iosephum fuisse valde senem: Quia, quòd simul etiam valde robustus; & ad labores ac domestica ministeria, gignendosque liberos, aptus fuerit; res est de raro contingentibus, nec gratis ac sine probato testimonio proferenda; proculdubio sequerentur inconuenientia, quæ recenset loco citato Toletus dicens: quod nec bonæ Virginis apud homines opinioni consultum fuisset: quippe quæ ex tam prouecto sene concepisse, haud facile ab omnibus credi posset. Vnde & ab incredulis Iudæis calumniari Christus potuisset, quod non esset de semine Dauid; & consequenter nec verus Messias in lege promissus. Nec etiam sic partus eius celabatur diabolo. Præterea ministerijs, ad quæ electus fuerat S. Ioseph; nimirum vt Beatæ Virgini, & ipsi pariter Christo, in his quæ ad corporalem vitam spectant deseruiret prouideretque, tam prouecta ætas, inepta videbatur; cum ipse alieno potius obsequio indigeret, quam alijs posset exhibere. Denique hoc non parum excellentiæ virtutis, & castitatis dicti Ioseph detraheret: Quandoquidem (vt ait S. Basilius oratione 8. de Temperantia, & incontinentia) Temperantia quæ est in senectute, non tam temperantia, quàm libidinis & incontinentiæ quædam est imbecillitas. Non igitur Iosephum ita grandæuum credimus; sed eius fuisse ætatis, quæ omnem falsam vitiosæ copulæ suspicionem impediret; & in qua facultas suppeditandi ministeria, & obsequia filio matrique necessaria, plurimum vigeret. Nec est quod quisquam suspicari, aut obijcere audeat: propter periculum incontinentiæ, senem fuisse electum. Id enim affirmare, esset diuinæ gratiæ iniuriam inferre: nam qui eum ad tantam elegit dignitatem; eam potuit illi gratiā impartiri, & verè impartitus est; vt puritatem omnimodam consequeretur. Plus namque potest gratia, quàm ætas; castiorque euadet, quem gratia adiuuat, etiam in viridi ætate; quàm quem ætas longa, sine gratia, corporis viribus extenuat. Vt enim S. Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 16. rectè dicit: aliquando deficiente corpore, animi libido non deest. Contra verò dicere possumus: gratia Dei iuuante, ēt corpore vigente, & animi & corporis puritatem adesse. Quod autem a pictoribus Ioseph in ætate senili, depingi consueuerit: Ad repræsentandam nobis eius castitatem factum est. hactenus ex Toleto. Cuius sententiæ nos multo libentius subscribentes, satis probabiliter coniectare possumus; ipsum Ioseph fuisse annorum circiter triginta & octo, quando sibi Sanctissimam Virginem desponsauit; quemadmodum iam sub anno mundi 3461. num. 1. dictum est.

Num sponsus Beatissimæ Virginis semper fuerit Virgo.

5 Sequitur videndum, num idem Ioseph, quemadmodum, & sponsa eius, virgo fuerit. Et quidem S. Epiphanius loco præcedenti numero citato, non dubitauit asserere; ipsum tunc fuisse viduum, & iam ex defuncta priori vxore filios suscepisse, qui fratres Domini in Euangelio nuncupantur. Sed quia hæc opinio, neque vlla efficaci ratione, neque firmo comprobari testimonio potest; & qui fratres Domini dicuntur, cuiusnam filij fuerint, nos sub anno mundi 4082. num. 7. dicemus: Propterea credimus sentiendum potius esse cum SS. Hieronymo, & Augustino; quorum alter aduersus Heluidium; alter sermone 18. De tempore, tenent: Iosephum fuisse Virginem, ac deinceps quoque perpetuam, pari cum sponsa consensu, virginitatem seruasse. Id enim non istorum tantum; sed & ipsiusmet S. Epiphanij doctrina suadere potest; qui ibidem tradit: Dominum passionis suæ tempore, ideo Ioanni Euangelistæ, Beatam virginem commendasse; quia ille virgo erat; & decebat virginem virgini commendare. Ex qua ratione (quæ adfertur etiam a B. Hieronimo lib. 1. contra Iouinianum; & à S. Ambrosio li. 1. De Institutione Virginum cap. 7.) Cardinalis Toletus vbi supra, sic arguit: Si ergo, inquit, Virgo commendata est Ioanni, propter eius virginitatem, profecto, non minus decebat, virgini virginem tradi in matrimonium: immo magis congruum id videbatur. Nam Ioanni data est in matrem, qui titulus aufert omnem inhonestatis suspicionem; at Iosepho data est in sponsam, qui titulus, copulæ coniecturam admittit: maximè cum matrimonij tempore, Beata Virgo fuerit adolescens; non autem tempore passionis: Vt igitur castitas omnino comprobaretur, virgini virgo tradenda erat. Et ita tenendum est. sic Toletus. Qui etiam super Ioan. cap. 2. annotatione 18. eandem sententiam; quod scilicet Ioseph semper Virgo fuerit, confirmat, etiam auctoritate S. Bernardi homil. 2. super

Missus

Missus est, & Bedæ in Ioan. cap. 2. & asserit hanc esse communem nunc inter Catholicos opinionem, eamque veram ac legitimam.

6 Ceterum, quia ad Incarnationem Natiuitatemque Redemptoris, ipso donante pariter ac fauente, iam proximè accessimus; poterat forte satis videri hactenus nos de sacris Annalibus egisse; & hic merito terminus nostris hisce laboribus debuisse constitui. Nam quæ reliqua sunt ad sextæ mundi ætatis finem, ab omnibus ferè sacri Euangelij expositoribus, præsertim verò ab ijs, qui eandem Euangelij historiam, ad ordinem quoq; temporũ reducere conati sunt, magnis voluminibus eruditissimè tractata fuerunt: inter quos præcipui habentur Cornelius Iansenius, in suis Concordiæ Euangelicæ commentarijs, & Cardinalis Baronius in primo suorum Annalium Ecclesiasticorum tomo. Et nouissime Franciscus Lucas Burgensis in quattuor Euangelia. Verum enimuerò, tum ne nostrum hunc de sexta mundi ætate tractatum imperfectum, mancumve relinqueremus; tum quia in eo pauca quædam occurrent, in quibus non nihil ab alijs dissentire cogimur; operæ pretium duximus, ea quæ deinceps remanent, vsque ad obitum Christi, hebdomadarumque Danielis expletionem, non modo summatim, more nostro; sed etiam multo breuius compendiosiusque percurrere; eos verò qui plura, eademque latius explicata videre desiderant, ad memoratos Auctores libenter remittere. *Cur vltra Dominicam Incarnationem Auctor progredi voluerit.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 4051.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 605.

1 ANNO Sacro Hebræorum proximo, circiter inchoante, mense a S. Io. Baptistæ cõceptione sexto, vt S. Lucas Euang. c. 1. ver. 26. attestatur; nimirum die vigesima quinta Martij, quemadmodum Sancta obseruat Ecclesia, Beatissima Dei Genitrix Virgo iam desponsata Iosepho, lætissimum de sua Saluatoris inefabili conceptione, eiusque pariter admirabili natiuitate, nuncium cælitus accepit; vt idem Sanctus ibidem narrat Euangelista. Cum enim tunc illa temporis plenitudo aduenisset, in qua diuini consilij inscrutabilis altitudo, ab æterno disposuerat, vnigenitum sempiternumque Dei filium, pro salute hominum, hominem fieri, vt sacratissima sua passione ac morte, pro cunctis reatibus humanis, diuinæ iustitiæ grauiter offensæ plene satisfacere posset: diuinamque pariter imaginem ac similitudinem in homine, inuidia Diaboli deturpatam ac penè deperditam, suomet tam mirabili humilitatis exemplo, ac cælesti prædicatione, reparare; delegissetque propterea Virginem, omnium quæ tum essent, aut vmquam fuerant, eruntue, sanctissimam, quæ vera mater Dei diceretur foretque: misit ad eam Arcangelum Gabrielem, vnum de primatibus aulæ cælestis spiritibus, qui ei diuina hæc aperiret consilia, nuntiaretq; mysteria. Cui cum virgo consensum humillima sui in Deum resignatione præbuisset, illis verbis: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.] protinus in castissimo semperq; intacto eiusdem Virginis vtero, ex purissimis eius sanguinibus, cooperante mirabiliter inefabili spiritus sancti virtute, formauit Deus humanũ fœtum, virileque corpusculum per omnia elegantissimum, ac perfectissimum; atq; eodem pariter tempore, summus ille omnium opifex, qui quotidie tot animarum humanarum millia creare corporibusque infundere non desinit; tunc vnam omnium præstantissimam, omniumque donorum, & gratiarum naturalium, ac supernaturaliũ plenitudine, cumulatissimè refertam, ac superefluentem, produxit, dictoque corpusculo indidit; nec non in eodem humano animatoque conceptu, simul & semel, diuinam humanamque naturam hypostaticè (vt Theologorum more loquar) siue personaliter, vinculo prorsus indissolubili, vsque adeo copulauit, vt (quod omnem humanum Angelicumq; superat captum) vna eademque vnigeniti coæternique filij Dei persona, simul Deus, & homo verè diceretur, & esset. *De Dominica annũtiatione.*

Neque

De mansione Domini in vtero Virginis.

Neque verò idem Saluator noster, vt ceteri homines, veluti animal quoddam rationis expers, densissimis ignorantię tenebris mersus, manebat in vtero virginis; sed omnem habens cognitionem, non secus ac quando postea vir factus est; quemadmodum colligitur ex B. Augustino lib. 2. de Pecatorum meritis, & remissione cap. 29. & fusius præclarèque admodum tradit S. Bernardus homil. 2. super Missus est; exponens propheticum illud Ieremiæ dictum cap. 31. ver. 22. Nouum creauit Dominus super terram, femina circundabit virum.] Quare quod totos illos nouem menses, quatenus homo, in continuis apud Deum orationibus transegerit, dubitare non debemus; tum gratias Deo immensas agens, quod se secumque humanum genus ad tantam altitudinem euehisset; tum ipsi Deo commendans opus nostræ redemptionis, quod perficere intendebat. Nam cum idem verus Deus, verusque homo, secundum hominem, agnouisset maximum hoc Dei beneficium, in primo suæ productionis instanti; non vt olim infelix Lucifer, in superbiam elatus, rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed probe intelligens Deum se solũ ex vniuersis creaturis sibimet æqualem fecisse, vt genus humanum passione morteque sua, ab interitu vindicaret; illico, vt ait Psalmista; exultauit, vt Gigas ad currendam hanc viam; & quemadmodum docet Apostolus ad Philip. cap. 2. ver. 7. semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens:] Atque ita post tam longas ergastuli illius angustias libentissimè toleratas; deinceps obedientiam vsque ad mortem, mortem autem crucis, itemque humilitatem obedientiæ matrem, nec non etiam paupertatem, præcipuum humilitatis incentiuum, in ortu, obituque, ac in omni vita sua, miro quodam modo tenuit; ac si non naturalis Dei filius; sed homo obscurus; vel etiam, vt ipsemet per Prophetam prædixerat, vilissimus vermis, & non homo extitisset. Sic originem illam omniũ malorum superbiam destruens, eius quoque illecebram rerum omnium abundantiam, simulque huius sæculi voluptates, aspernandas esse, suo nos prius exemplo, mox etiam prædicatione docuit. Igitur in venerabili Saluatoris conceptione, quædam omnino supra naturam; quædam verò naturaliter, & iuxta humanam consuetudinem acta sunt. Nam quod Christus in vtero Virginis, non vt ceteri fœtus, ex cõmixtione seminis viri ac mulieris, ab hoc (vt aiunt Physici) corpus, ab illo autem figuram accipientes, factus sit; sed ex virgineo semine corpus, & ab eo qui dat virili semini vim figurandi fœtum, hoc est immediatè a Deo, figuram acceperit; siue, quod idem est, de spiritu sancto (quemadmodum in Symbolo docet palamque sancta Catholica profitetur Ecclesia) fuerit conceptus: Et item quod non quadraginta circiter diebus, vt communiter ceteri, sed statim ac Beatissima Virgo verba illa pronunciauit: Ecce ancilla Domini &c. formatus ac perfectè organizatus in eius vtero sit sacratissimus ille fœtus, eique pariter anima humana, diuinitasque indissolubiliter vnita fuerint: Et denique quod quantumuis in dies fœtus naturaliter augeretur, venterque Virginis intumesceret: nullatenus tamen eam grauaret. Hæc certè & si quæ sunt eiusmodi alia, omnem superant naturæ facultatem, & a sola Dei omnipotentia proficisci, fierique potuisse, certissimum est. Quod autem idem fœtus ex ipso matris semine, & ex purissimis eius sanguinibus in vtero materno, ad modum ceterorum fœtuum, coaluerit: & quod duabus membranis eidem vtero ex parte annexis, tamquam pullus in ouo, contectus manserit: & quod vt solent plantæ a terra per radices, sic ipse nouem mensium spatio, a matre vitales spiritus nutrimentumque attraxerit per duas venas totidemque arterias inuicem copulatas, quæ ab vno quidem ipsorum capite in plurima ac tenuia vasa distinguebantur, atque dictis membranis ac secundinis vteroque materno iungebantur; ab altero autem capite per dicti fœtus vmbilicum ingredientes partim ad iecur, partim ad cor ipsius distendebantur: Hæc proculdubio, & his similia, naturaliter facta esse, nemo est qui neget. Congruum ergo fuit, vt ad fœtum Christi, qui Deus pariter, & homo erat, formandum, diuina pariter & humana, vt dictum est, operatio concurreret.

De visitatione Beatissimæ Virginis facta ad Elisabeth.

Eodem tempore, nimirum Saluatore concepto; Beatissima Virgo, abijt in montana, videlicet in Hebron ciuitate tribus Iuda sacerdotali, vt patet Iosu. cap. 21. ver. 11. ad visendam cognatam suam prægnantem Elisabeth; Zachariæ Sacerdotis ibidem morantis, vxorem; Quæ vt primum audiuit salutationem Virginis, exultantẽ in vtero suo fætum sentiens, & prophetico acta spiritu, ipsa quoque eidem virgini præ-

prædixit, proculdubio implenda fore quæ dicta ei fuerant a Domino: Quod audiens virgo Deo plena, confestim cecinit præclarum illud Canticum, cuius initium est: Magnificat anima mea Dominum, & quæ sequuntur: ibique postea mansit tribus ferè mensibus, nimirum in oratione ac humilibus cognatæ suæ obsequijs, iugiter occupata: Et mox reuersa est in domum suam, vt narrat Sanctus Lucas cap. 1. ver. 39. vsque ad 57.

4 Sunt qui putant Beatissimam Virginem permansisse in domo Elisabeth etiam quando natus est S. Io. Baptista: & quia textus Euangelicus apertè prius ponit reditum Mariæ, quam natiuitatem dicti Ioannis; respondent: Scripturam sacram in rebus describendis non semper seruasse ordinem temporum. Quod tametsi verũ sit (interdum enim præpostere aliquid narrat per figuram quam vocant recapitulationis) attamen non videtur hic dicendum: ipsam anticipasse narrationem reuersionis Mariæ; tum quia id ex nullo alio scripturæ loco probari potest; & quando nihil aliud obstat, semper debemus supponere scripturam seruasse ordinem temporis; alioqui omnia confundi possent; tum quia si mense sexto à Sancto Ioanne concepto, vt ait S. Lucas, Maria perrexit in domum Zachariæ, & ibi mansit quasi tribus mensibus, idest aliquid minus; vtique consequitur, eam ibidem non mansisse vsque ad natiuitatem S. Ioannis; quam proculdubio credendum est non fuisse immaturam, sed debito tempore contigisse; nimirum nouem a conceptione exactis mensibus. *Quanto tempore ibi mansit.*

5 Quomodo autem Elisabeth Luc. cap. 1. ver. 5. dicatur fuisse de filiabus Aaron; & ver. 36. vocetur cognata Mariæ, (quam fuisse de tribu Iuda, nos sub anno mundi 4037. num. 2. satis superque probauimus) colligere possumus ex Hippolito Martyre; cuius verba apud Nicephorum registrata, nos sub anno mundi proximè adducto num. 4. retulimus. Ex quibus fit manifestum, Annam Beatæ Virginis matrem; & Sote, quæ fuit mater ipsius Elisabeth, fuisse sorores; & Mathan Sacerdotis filias. Erant ergo Beata Virgo, & Elisabeth, consobrinæ, nempe ex duabus sororibus natæ; quarum altera viro de tribu Leuitica, altera verò Ioachimo, qui erat de tribu Iuda, nuptui tradita fuerat; Quo fit, vt Iesus & Ioannes, secundi essent consobrini, de duabus primis consobrinis geniti; & nihilominus Iesus & Maria, essent de tribu Iuda; Ioannes verò & Elisabeth, de tribu sacerdotali, & Leuitica. *Quomodo Beatissima Virgo et S. Elisabeth essent cognatæ.*

6 Non multo postquam rediit B. Virgo Maria de domo Zachariæ ad domum sponsi sui Ioseph, intumescente nimirum iam ipsius Virginis vtero; Contigit molesta illa eiusdem Iosephi dubitatio, & hæsitatio de sponsa a se clam dimittenda: Sed eam animi perturbationem, ab eo penitus Angelica apparitio propulsauit; per quam certior factus est, Mariam de sancto spiritu concepisse; & parituram mundi Saluatorẽ; ac propterea ei nomen Iesus esse imponendum: Sic enim narrat S. Matthæus cap. 1. ver. 18. vsque ad finem. *Ioseph quando voluit occultè dimittere sponsam, ab Angelo prohibitus.*

7 Eodem circiter tempore, nimirum die vigesima quarta Iunij, credimus natũ esse Sanctum Domini præcursorem Ioannem Baptistam, cuius sanctam natiuitatem accuratè describit S. Lucas cap. 1. ver. 56. vsque ad finem capitis. Per idem tempus oportet è Roma rediisse Ierosolymam Antipatrum Herodis filium, de quo sub anno præcedenti num. 1. agere cœperamus. Sanè hunc Rex, protinus ac ad se salutandũ ingressus est, acriter obiurgatum, a se repulit; & sequenti die, coram Varo Syriæ Præside, ibidem opportunè ad hoc aduocato, accusauit; ac paricidij, per veneficia, clam intentati conuictum, in vinculis tradidit; ac de his omnibus Cæsarem per legatos ac litteras certiorem fecit. Cuius responsum dum expectat; nimirum, vt arbitror, mense huius anni sexto, idem Rex graui diuturnoque morbo corripitur, quo post aliquot menses admodum ingrauescente; tandem sub finem huius anni mortuus est; vt infra num. 28. dicemus: interim testamento quod prius condiderat, bis correcto; nempe semel initio morbi, quando Antipatri nomine ab eo penitus expuncto regem post se scripsit Antipam; & iterum morti appropinquans, quando pro Antipa heredem regni reliquit Archelaum Iosephus 17. Antiq. cap. 7. & 8. & lib. 1. de Bello cap. 20. *Sancti Præcursoris ortus.* *Herodes Antipatrum filium in vinculis conijcit.*

8 Eodem anno circa initia mensis septimi, vt ex paulo post dicendis patebit, oportet accidisse quæ scribit Iosephus 17. Antiq. c. 8. & 1. de Bello ca. 21. De aquila aurea (quod erat præcipuum militare Romanorum insigne) ab Herode aliàs super maximam *Flammis comburit Sophistas ob aquilam auream de tẽplo detractam.*

ximam templi portam collocata; quam hisce temporibus, duo Sophistæ cum discipulis suis, quadam die cum rumor exisset regem obijsse, meridiano tempore, cunctis qui tum in templo aderant inspectantibus, funibus detrahere, ac securibus confringere aggressi sunt. Quamobrem à Duce militum comprehensi, & ad regem perducti, protinus ipso iubente in vinculis coniecti, & in Ierichûtem Castellum missi, ibidem post plures dies, extremo tandem damnati supplicio, viui flammis exusti fuerunt; vt latius locis citatis descriptum inuenitur. Sed prius, eadem de causa, Mat- 7

Matthiam de pontificatu deponit, & subrogat Ioazarum.

thias, qui tum erat summus Sacerdos, tamquam facinoris particeps, vel saltem consilij conscius, de pontificatu statim ab ipso rege depositus fuit, subrogato in eius locum regiæ vxoris fratre Ioazaro Simonis Boethi filio. Tametsi inter hos duos, Matthiam videlicet, & Ioazarum, forte accidit, alium Pontificem, ad vnam diem substitui. Nam sequenti die in quâ sollemne incidebat ieiunium, quod solum in die expiationis a Deo mandatum fuerat, & propterea per antonomasiam, illa ieiunij dies nuncupabatur; cum præfatus Matthias, tamquam Pontifex, teneretur ingredi in Sancta Sanctorum, vt mandauerat Dominus Leuitici cap. 16. & præcedenti nocte, per somnium sibi visus esset cum propria vxore congredi; quod hac de causa ad rem diuinam faciendam non esset idoneus; pro eo Iosephus Ellemi filius cognatus eius pontificali munere functus est; quemadmodum tradit Iosephus cap. Antiq. proximè adducto: Ex quibus perspicuè infertur prædicta accidisse intra decem primos septimi mensis dies, vt dictum est: nam festum expiationis die decima eiusdem 8
mensis celebrari debebat, vt ex capite Leuitici citato ver. 29. manifestum est.

Qui Herode regnante fuerint Pontifices.

Cum igitur ex eodem Iosepho 17. Antiq. cap. 15. habeamus, prædictum Ioazarū, 9
ab Archelao Herodis successore, de pontificatu fuisse depositum, consequitur ipsum esse postremum ex ijs qui ab Herode constituti sunt. Quo regnante, certum est, octo successiue Pontifices extitisse, singulos ab ipso rege datos, & pro libito mutatos, atque quandoque mortuis, vt plurimum verò adhuc superuiuentibus subrogatos. Hi sunt primo Ananelus, de quo sub anno mundi 4019. num. 2. diximus. Deinde Aristobulus, 4020. num. 1. Mox iterum Ananelus, 4021. num. 1. Postea Iesus Fabeti filius, de quo ibi & an. 4031. num. 2. Subinde verò Simon Boethi filius, vt videre est ibidem. Et post ipsum Matthias Theophili F. cuius an. 4050. num. 1. meminimus. Denique, vt dictum est, prædicti Iosephus, & Ioazarus.

Herodis morbus fit grauior.

Aliquanto post memoratos Sophistas, eorumque discipulos interremptos, deci- 10
mo nimirum, vt arbitror, huius anni mense circiter ineunte, cœpit regi morbus fieri grauior, pœnam impietatis exigente numine, vt ait Iosephus 17. Antiq. cap. 8. & lib. 1. de Bello cap. vlt. Quibus in locis, varios, assiduosque eiusdem regis languores accuratè describit; Et addit: quod nihilominus ipse rex se ab his incolumem euasurum sperabat; Medicis accersendis, ac medicamentis vndique conquirendis, semper intentus.

Eodem anno, qui erat Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ secundus; Ab 11
vrbe verò condita septingentesimus quinquagesimus primus, L. Cornelio Lentulo, & M. Valerio Messalino Coss. vt latè probat Cardinalis Baronius, in Apparatu ad suos Annales; currente anno Imperij Cæsaris Augusti, a nece Iulij Cæsaris quadragesimo secundo, ab extorto autem primo eius consulatu, & inito cum Antonio, & Lepido triumuiratu, anno quadragesimo primo; A pugna verò Actiaca, hoc est ab ipsa eiusdem Augusti Monarchia, quam Antonio, & Cleopatra ad Actium deuictis inuasit, anno vigesimo nono; & ex quo eandem Monarchiam seu Imperium Romanum de Senatus Populique Romani voluntate siue consensu retinere cœperat, anno vigesimo quinto; In Bethleem Iudæ natus est D. N. Iesus Christus circiter exacta media nocte diei vigesimæ quintæ Decembris, quæ in primâ Sabbati, quam nos diem Dominicam appellamus, eo anno creditur incidisse, vt sentit Cardinalis Baronius in calce Apparatus ad suos Annales, & multis quoque tum Sanctorum Patrum auctoritatibus, tum rationibus confirmat Hieronymus Guadalupensis super Lucæ cap. 2. Natus inquam est in diebus Herodis Regis, vt testatur S. Euangelista Matthæus cap. 2. ver. 1. (Herodis nimirum Ascalonitæ) tribus ferè mensibus ante exitum anni eius regni vitæque postremi, qui erat trigesimus septimus, ex quo Romæ creatus fuerat Iudæorum rex, & trigesimus quartus posteaquam Ierosolyma capta in sui regni pos-

Natiuitas D. N. Iesu Christi.

sessio-

fessionem deuenerat, quemadmodum colligi potest ex his, quæ sub annis mundi 3981. num. 1. & 4015, num. 4. vsque ad 8. latè disseruimus; & item ex his, quæ infra nu. 29. dicemus, manifestum fiet, & videri quoque poterit in tabulis. Contigit etiam hæc Saluatoris natiuitas eo met tempore, quo post exitum edicti Cæsaris Augusti, vt describeretur vniuersus orbis, hæc descriptio prima facta est a Præside Syriæ Quirino, siue Cyrino, vt scribit S. Lucas cap. 2. ver. 1. & 2. Quæ descriptio longe diuersa est ab ea, cuius meminit Iosephus 18. Antiq. cap. 3. Siquidem illa non fuit prima facta a Quirino, sed secunda, vel tertia; nec facta fuit in diebus Herodis Ascalonitæ, sed anno, ab eius obitu, decimo, aut vndecimo, nimirum post Archelaum eius filium a Cesare relegatum, vt ibidem dicitur.

11 Sanè hæc Christi natiuitas, fuit valde mirabilis: quoniam, vt omnes Catholici sentiunt, ipse Christus, sine vllo prorsus matris dolore, aut incommodo, de clauso Virginis vtero mirabiliter exiuit; quin potius cum ingenti eius gaudio spirituali, vt etiam probant Ecclesiastici Doctores ex propheticis illis Isaiæ cap. 35. ver. 2. verbis: Germinans germinabit sicut lilium, & exultabit lætabunda, & laudans.] Ratio autem tantæ huius lætitiæ fuit, quia ex ipsa Deus homo natus erat in mundo. Vtrū autem iste partus, more ceterorum, fuerit cruentus, & cum tunicis ac secundinis; an vero sine vllis puerperij sordibus, controuersum est; & de hoc disputant Scholastici super par. 3. B. Thom. quæst. 35. art. 6. & item nonnulli Expositores Euangelij super Lucæ cap. 2. Ex quibus aliqui sentiunt Christum de Virgine quidem integra natum; cetera verò in eius natiuitate, similia fuisse his quæ in alijs naturaliter fieri ac videri solent. Neque verò quemquam de hoc debere scandalizari; sed magis omnes cum S. Hieronymo loco proxime citando, dicere: Quanto sunt humiliora quæ pro nobis pati Christus voluit, tanto plus illi debere nos fateri par est. Adducuntur autem isti ad sic sentiendum, propter auctoritatem S. Hieronymi, qui in lib. contra Eluidium, de Beatissima Virgine verba faciens, ait: Iunge, si libet, & alias naturæ contumelias, nouem mensibus vterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos, ipse sibi describatur infans tegmine membrorum solito conuolutus &c. Quæ verba exponit Cardinalis Toletus super Lucæ cap. 2. annotatione 35. Item propter illa eiusdem S. Doctoris in Epistola 22. ad Eustochium de custodia virginitatis prope finem, vbi de Iesu loquens hæc subdit: Nouem mensibus in vtero, vt nascatur expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur, &c.] Alij verò sine vllis partus inquinamentis nasci filium Dei decuisse arbitrantur; ac propterea in ipso Virginis partu, nulla obstetricis aut alterius mulieris obsequia, nullum balneum siue lauacrum interuenisse, aut his & eiusmodi opus fuisse asserunt. Pro hac sententia Hieronymus Guadalupensis super Luc. cap. 2. adducit Patres in Trullo congregatos, can. 29. quorum, inquit, canones a ducentis viginti Patribus editi perhibentur, & in septima Synodo, actione 7. can. 11. videntur fuisse probati; &, vt Surius aduertit, aliquot etiam summi Pontifices videntur eorundem canonum auctoritate vsi. Et præterea in eandem secundam sententiam citat S. Epiphanium lib. 3. contra Hæres. in fine; S. Gregorium Nazianzenum in Tragedia: Christus patiens, columna 10. & 11. S. Cyprianum in serm. de Natiuitate Christi; S. Augustinum lib. 29. contra Faustum cap. 3. & 4. & lib. de quinque Hæresibus, cap. 5. & B. Thomam parte 3. quæst. 35. ar. 6. ad tertium, & alios. Tertiæ cuiusdam opinionis, & quodammodo inter has mediæ, videtur fuisse Caietanus, qui super loco S. Thomæ proxime citato, putat, in Christi natiuitate interuenisse omnia quæ non ex peccato, sed ex natura sunt; quæque in statu innocentiæ extitissent: Verumtamen Angelorum ministerio prouisum fuisse, vt nulla fuerit ablutio necessaria, quò manus virgineæ ab eiusmodi sordibus mundæ seruarentur, & mens ipsius ad tāti gaudij fructus magis esset vnita. Quicquid sit de hisce opinionibus; mihi magis placet secunda tot Sanctorum Patrū auctoritate roborata. Quoniam, tametsi certum sit, Christum multa pro nobis indigna pertulisse: ex quo tamen ipsum non naturaliter, sed mirandum in modum de virginis vtero prodijsse, omnes fatentur; videtur quoque multo conuenientius ac decentius esse, arbitrari, quod vnico miraculo, eoque perfectissimo, ipse de integra Virgine, sine membranis ac secundinis, & sine vllo sanguine ac sordibus exierit; ita vt non opus fuerit matri vmbilicum filio alligare, & a tunicis ac secundinis abscindere;

Sine matris dolore.

An fuerit cruenta.

dere, neque infantem lauare; neque quicquam aliud facere, quàm quod in Euangelio traditur; nempe illum pannis inuoluere, & in præsepio reclinare. Credimus enim totum illum sanguinem, qui ad vterum pro alendo fœtu prius defluere solitus erat, statim fœtu egresso, naturaliter ad vbera recurrisse, ibique in lac pro eiusdem infantis nutritione, fuisse conuersum: ipsas verò secundinas, tunicasque, ac naturales puerperij sordes, mirabiliter esse consumptas, vel paulatim attenuatas ac resolutas, insensibiliter euanuisse; vt non opus sit suspicari, illas, quæ ex diuino contactu sanctificationem contraxerant, postea minus honesto loco, vt fit, fuisse proiectas: aut quærere quidnam de illis actum fuerit. Et sic sine noui miraculi introductione, aut miraculorum multiplicatione, quæsito responderi posse putamus.

Diuinæ promissiones, & Prophetiæ de Christo impletæ.

Ceterum quando conceptus, natusque nobis est Saluator mundi de Virgine Maria, tunc impletæ sunt diuinæ promissiones olim factæ, iuramentoque firmatæ Abrahamo, & semini eius; quarum expressa fit mentio in Canticis eiusdem Beatissimæ Virginis, & Zachariæ Sacerdotis, Luc. cap. 1. ver. 55. & 73. & item omnes prophetiæ, quæ de aduentu Domini in sacro eloquio habentur: qualis est illa Isai. cap. 7. versic. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium &c. Et illa eiusdem, cap. 9. ver. 6. Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius; & vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, princeps pacis.]& quæ ibidem sequuntur vsque ad ver. 9. Et illa item Baruch cap. 3. in fine: Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Et illa Aggæi cap. 2. ver. 8. Et veniet desideratus cunctis Gentibus. Et quæ sunt eiusmodi aliæ. Quomodo autem ipse Christus, vt mira simul humana eius vltro pro nobis assumpta humilitas, & diuina qua naturaliter pollebat celsitudo, & sublimitas ostenderetur; licet in stabulo natus, & præ parentum paupertate, reclinatus sit in præsepio; eius tamen natiuitas mirabiliter ab Angelo nunciata pastoribus; & a cælestis quoque militiæ spiritibus, summis laudibus, fuerit celebrata; ipseque infantulus primo a vicinis pastoribus deuotè admodum requisitus, ac visitatus; mox etiam a Magis de longe, ductu nouæ stellæ, venientibus, humiliter adoratus, ac mysticis muneribus honoratus, accuratè describunt SS. Euangelistæ Luc. cap. 2. ver. 6. vsque ad 17. & Matth. cap. 2. ver. 1. vsque ad 12. 13

In Christi natiuitate diuinitas eius, & humanitas quomodo declarantur.

De diuina, & humana Christi origine.

De humana Christi genealogia.

Sanè diuinam Iesu Christi originem S. Ioannes, cælesti afflatus spiritu, in sui Euangelij initio breuiter exposuit dicens: In principio erat verbum, & quæ sequuntur vsque ad ver. 14. vbi humanæ item assumptæ naturæ protinus meminit illis verbis: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis &c. Humanam verò eius genealogiam, duo tantum ex alijs Euangelistis fusius descripserunt, SS. scilicet Mathæus cap. 1. ver. 1. vsque ad 18. & Luc. cap. 3. ver. 23. vsque ad finem capitis. Qui in hoc vtique conueniunt, quod vterque eam deriuat, non ad Mariam matrem Iesu; sed ad Ioseph virum illius, qui putabatur pater eiusdem Iesu; seruata nimirum (vt ait S. Hieronymus circa initia commentariorum suorum in Matthæum) consuetudine scripturarum, quæ natorum genealogias per paternam, non autem maternam ipsorum lineam deducere solent. Cur verò seorsum etiam ipsius Mariæ, quæ non putatiua tantum; sed vera quoque mater Iesu fuit, progeniem nullus ipsorum recensuerit; iam nos sub anno mundi 4037. num. 3. diximus. Differunt autem memorati Euangelistæ, non sine mysterio, in nonnullis. Nam S. Matthæus incipit ab Abrahā, & Dauid; quia, vt idem S. Doctor ibidem docet, ad hos tantum de Christo, repromissio facta est. Ad Abraham: In semine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes; quod est Christus. Ad Dauid: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Descendit verò dictus Euangelista, vsque ad Ioseph virum Mariæ, de qua, inquit, natus est Iesus, qui vocatur Christus. Sanctus autem Lucas è conuerso, ab eodem Ioseph, gradatim ascendit vsque ad Adamum, & Deum a quo factus est Adam: Fortasse, vt per hoc quoque nobis insinuarent, quod qui ex diuina promissione, Abrahamo primum, deinde etiam Dauidi facta, descendit primum in inferiores partes terræ; ipse est & qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia, quemadmodum dicitur ad Ephes. cap. 4. ver. 9. & 10. Et hoc idem est, quod ipsemet Iesus dicebat Ioan. ca. 16. ver. 28. Exiui a patre, & veni in mundum; & iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Vel melius & clarius (vt ait S. Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 61.) 14

Mat-

Matthæus Euangelista, significans generationem eius, nempe Christi, quæ est secundum carnem, ab Abraham suscipiens, qui pater est populi fidelis, & successionem prolis deorsum versus enumerans, peruenit ad Dauid, in quo regni stabilimentũ manifestissimum apparet: atque inde per Salomonem natum de illa in qua pater eius peccauerat, stirpem regiam prosecutus, vsque ad generationem Domini perduxit. Lucas verò alius Euangelista; quoniam & ipse generationem Domini quæ secundum carnem est, sed in Sacerdotali persona explicandam suscepit, ad quam personam pertinet mundatio, & abolitio peccatorum, non a principio libri, sicut Matthæus; sed ab illo loco vbi baptizatus est Iesus, vbi peccatorum nostrorum mũdationem præfigurauit, incipit parentum eius originem gradatim prosequi; neque deorsum versus, sicuti ille qui eum ad susceptionem peccatorum, tamquam descendentem ostendebat; sed sursum versus, tamquam is qui eum post abolitionem peccatorum, tamquam ascendentem insinuabat.

15 Item S. Lucas, nullas creditur præterijsse generationes: Sanctus verò Matthæus dicens: Ioram genuisse Oziam. tres reges medios prætermisit; videlicet Ochoziam, Ioam, & Amasiam; nimirum (vt ait S. Hieronymus lib. 3. in Matthæum) quia Euangelistæ propositum erat tres tesseradecades, in diuerso temporum statu ponere; & Ioram generi se miscuerat impijssimæ Iezabelis; iccirco vsque ad tertiam generationem, eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur. Præterea S. Matthæus, a Dauide ad prædictum Ioseph virum Mariæ, deducit progenies per lineam Salomonis, & regum tribus Iudæ: Sanctus verò Lucas per lineam Nathan, qui fuit frater vterinus Salomonis ex Bethsabee eorum matre; vt nos sub anno mundi 2987. num. 5. probauimus: & propterea S. Matthæus naturales dumtaxat enumerat generationes; vt planè indicat verbum illud per singulas repetitum -N. genuit N.- Sanctus verò Lucas, coactus est aliquoties diuertere ad legales; & iccirco vtitur verbo illo communiori -N. qui fuit N.- Alioqui non potuisset a Ioseph viro Mariæ, ascendens peruenire ad Nathan; vt nos sub anno mundi, & numero proxime notatis, ostendimus: Vbi etiam demonstrauimus, eundem Nathan fuisse filium Dauidis, nõ naturalem, sed adoptiuum. Sed & (si verum est, quod nos sub anno mundi proximè allegato num. 6. & pariter sub anno 2993. num. 2. etiam ex sacro textu colligi posse ostendimus, videlicet, Vriam patrem naturalem dicti Nathan, fuisse de genere Sacerdotali) profecto inferri potest; diuino factum esse consilio, vt genealogiam Christi, S. Matthæus per lineam Salomonis, & regiam descripserit: S. verò Lucas per lineã Nathan, & Sacerdotalem; nempe vt etiam per hoc indicarẽt, Christum pariter fuisse regem & Sacerdotem: illud ad regendum nos; istud ad expiandos; quemadmodũ dicit S. Augustinus lib. 1. de consensu Euangelistarum cap. 3. Tametsi constet, quod regnum eius nõ erat de hoc mundo, idest simile regnis huius mundi; vt ipsemet Dominus testatur Ioan. cap. 18. ver. 36. & quod erat quidem Sacerdos, non temporalis, neque secundum ordinem Leuiticum ex semine Aaron; sed æternus, & secundũ ordinem Melchisedech, quemadmodum olim prophetauerat Dauid in Psal. 109. ver. 4. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.] & postea latius explicauit Apostolus ad Hebr. cap. 7. per totum. Porrò Christum fuisse simul regem & Sacerdotem, vt ait S. Gregorius homil. 20. in Euangelia, etiam S. Lucas c. 3. indicauit; vbi prædicationis eius tempora designans, memorat sub quibus regibus ac Sacerdotibus ea cœpta fuerit.

16 Quod autem Christus ex regia pariter, ac Sacerdotali, nimirum Aaronica stirpe prodierit, confirmant S. Ambrosius super cap. Luc. citato; & S. Hilarius, Matthæi can. 1. & alij, sed egregiè omnium S. Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 61. cuius sententiam hic ad verbum referendam duximus: A Dauid, inquit, in duas familias, regiam & Sacerdotalem, origo illa distributa est: quarum duarum familiarum, sicut dictum est, regiam descendens Matthæus, Sacerdotalem ascendens Lucas secutus est: vt Dominus noster Iesus Christus, rex & Sacerdos noster, & cognationem duceret de stirpe sacerdotali, & non esset tamen de tribu sacerdotali, hoc est tribu Leui; sed esset de tribu Iuda, hoc est de tribu Dauid, ex qua tribu, nemo intendit altari: Ideo & filius Dauid maximè dicitur secundum carnem: quia & Lucas ascendens, & Matthæus descendens in Dauid sibi obuiam facti sunt. Oportebat enim, *Quod Christus de regia, & de Sacerdotali stirpe prodierit.*

vt euacuaturus sacrificia, quæ secundum ordinem Aaron in Leuitico sacerdotio fiebant, non esset de tribu Leui; ne ad ipsam tribum, & ad ipsum sacerdotium, quod tẽporaliter vmbra erat futuri, pertinere videretur mundatio peccatorum; quam Dominus, oblatione holocausti sui, quod in veteri sacerdotio figurabatur, impleuit; & holocausti eius imaginem, ad memoriam passionis suæ in Ecclesia celebrandam dedit; vt esset Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. hæc S. Augustinus loco citato. Qui etiam lib. 2. De consensu Euangelistarum cap. 2. Firmissimè, inquit, tenendum est, carnem Christi, ex vtroque genere propagatam, & regum scilicet, & Sacerdotum, in quibus personis, apud illum populum Hebræorum etiam mystica vnctio figurabatur: idest Chrisma, vnde Christi nomen elucet, tanto ante etiam ista euidentissima significatione prænunciatum.] Ex quibus duobus S. Augustini locis manifeste apparet; & cur Christus de regia pariter ac Sacerdotali stirpe prodire voluerit; & quod de stirpe quidem regia verè ac naturaliter prodijt; de Sacerdotali autem non nisi legaliter; & cur non e conuerso factum fuerit.

Quomodo de stirpe Sacerdotali.

Quomodo autem prodierit Dominus de stirpe Sacerdotali legaliter, B. Augustinus quæst. 61. paulo ante citata, declarat dicens: quod origo Sacerdotalis, per vnum ex filijs Dauid, sicuti assolet, de tribu Sacerdotali matrimonium sortientem, effecerat, vt Maria de vtraque tribu; idest de regia, & Sacerdotali cognationem duceret. Quod autem hic S. Augustinus indeterminatè pronunciat de vno ex filijs Dauid: Cardinalis Toletus super Luc. cap. 3. in fine annotationis 58. signanter de Nathan asserit; quod scilicet ipse duxerit vxorem de tribu Sacerdotali; & sic, inquit, ex regia & Sacerdotali tribu, Dominus originem habuit. At S. Hilarius initio commentariorum suorum in Matthæum societatem tribus regiæ, & Sacerdotalis non ex coniugio alicuius filiorum Dauidis, sed ipsius Dauid, initam fuisse tradit. Sed quia nusquam legimus Dauidem duxisse coniugem de stirpe Aaronis; & constat Sanctum Lucam, non ad vllum alium Dauidis filium quàm ad Nathan, Christi genealogiam ducere: Propterea, dictum S. Hilarij non aliter videtur posse intelligi, nisi dixerimus, societatem dictarum duarum tribuum tunc fuisse initam, quando Dauid duxit Bethsabee vxorem, & matrem dicti Nathan; non quia ipsa esset de tribu Sacerdotali (id enim, probari non potest) neque quia Dauid de ipsa genuerit ipsum Nathan; quoniam certum est Nathan de Vria, non de Dauide naturaliter fuisse generatum; sed quia per dictum coniugium & adoptionem filiorum Bethsabee iam de Vria, hoc est de stirpe Sacerdotali genitorum, ipse Dauid sociauit in domo sua vtramque tribum, Sacerdotalem scilicet & regiam. Nam ratione dicti coniugij, & adoptionis, Nathan qui verè erat de tribu Sacerdotali, nimirum filius naturalis Vriæ Sacerdotis, vt supra num. 15. dictum est, & paulo post dicetur; verè item dici poterat esse de tribu regia, quia erat filius adoptiuus regis Dauid, & frater vterinus regis Salomonis filij naturalis eiusdem Dauid. Quod verò adoptatus, de adoptãtis tribu dici ac reputari soleret, apparet ex his quæ nos sub anno mundi 2827. num. 1. diximus. Et hæc S. Hilarij sententia, modo superius exposito accepta, nobis magis placet, quàm aliorum; tum quia, sic vtique verum esse ostenditur, quomodo (vt aiunt Doctores) genus Christi legaliter a S. Luca ductum per Nathan ad Dauid, fuerit Sacerdotale: naturaliter autem a S. Matthæo ductum per Salomonem, ad eũdem Dauidem, sit regium: tum etiam quia gratis dici videtur, quod Nathan duxerit vxorem de familia Sacerdotali: & scimus quod genus filiorum, non ex maternis progenitoribus; sed ex paternis deduci denominarique consueuerat. Cum itaque nusquam scriptura sacra, vel minimum quid innuat de Nathan filio Dauid, quod vxorem duxerit de filiabus Aaron; & ex 2. Reg. in fine capitis 8. non obscurè elici possit, eundem Nathã verè fuisse Sacerdotem, quemadmodum nos sub annis mundi 2987. num. 6. & 2993. nu. 2. declarauimus; quis dubitet, multo probabilius hoc poni posse, quam illud? præsertim cum nemo sit, qui non videat, nimis latam, impropriam, atque inusitatam videri eiusmodi denominationem, si solum ratione vxoris Nathan filij legalis Dauid, Iesus etiam de tribu Leui prodijsse diceretur. 17

Ioseph ex vtroque parente naturali, & legali, a Dauide originem duxit.

Conuenienter quoque, sicuti supra num. 11. dictum est, alter Euangelista naturales dumtaxat Christi generationes est prosecutus; alter verò etiam legales, vt nimirum (quemadmodum putat Titus Bosterus a Cardinali Toleto super Luc. cap. 3. annotatione 56. relatus) hac ratione planum fieret, Iosephum ex vtroque parente, 18

natu-

naturali scilicet, & legali, ad Dauidem, & ad Iudam, genus suum referre; & quia Iudæi tamquam lege obstricti, legales parentes agnoscebant; contra verò Græci & Pagani, quibus nihil cum lege Mosaica commune erat, naturales tantum progenitores spectabant: propterea SS. Euangelistæ, diuino afflati spiritu, Iosephum ex vtroque parente, ad Dauidem reduxerunt; vt sic tam Iudæis, quam Gentilibus omnem prorsus offensionis, aut hæsitationis ansam adimerent.

19 Cum igitur dictum sit genealogiam Christi a S. Matthæo per lineam regiam; a S. autem Luca per Sacerdotalem esse deductam: si quis percunteretur, an quemadmodũ constat S. Matthæum a Dauid vsque ad Ioseph descendendo, numquã a linea regia discessisse: ita certum sit S. quoque Lucam, ab eodem Ioseph siue Heli vsque ad Nathan ascendendo, a linea Sacerdotali numquam declinasse; dicimus id non omnino exploratum haberi; alijs affirmantibus; alijs verò negantibus. Et quidem si vera est opinio recentiorum; quod scilicet Salathiel, & Zorobabel recensiti a S. Luca, diuersi sint ab illis eiusdem nominis, quos refert S. Matthæus; vtique nihil prohibet etiam credere, quod qui a S. Matthæo vocatur Mathan; fuerit diuersus ab eo, quem S. Lucas appellat Mathat; & quod idem S. Lucas, ab Heli vsque ad Nathan, per generationes Sacerdotales semper ascenderit: Sin autem magis placet sententia Euthimij, & aliorum; quod videlicet fuerint ijdem: profectò oportet cum eodem Auctore, & alijs affirmare Salathielem fuisse filium legalem, hoc est adoptiuum Neri, qui erat de tribu Sacerdotali; & naturalem Iechoniæ, qui erat de tribu regia; & ita S. Lucam interdum ad regalem quoque stirpem, per legales nimirum suas generationes accessisse; & supponere, quod quemadmodum olim Dauid post mortẽ Vriæ, ducta Bethsabee in vxorẽ, adoptauerat sibi Nathan, aliosque ab eadem Bethsabee, Vriæ primo eius viro iam genitos: ita mortuo Iechonia patre Salathielis naturali, quod Neri, qui erat de stirpe Nathan, duxerit matrem Salathielis ab Iechonia relictam; adoptaueritque Salathielem sibi in filium; & sic Salatihel, secundum Matthæũ fuerit verus ac naturalis filius Iechoniæ; secundum verò Lucam, filius adoptiuus dicti Neri. De Zorobabel autem, qui vtroque Euangelista attestante, fuit filius Salathielis; & secundum Matthæum dicitur genuisse Abiud; secundum verò Lucam, Resa: dici posset, ambos naturaliter quidem ab ipso Zorobabele fuisse genitos, sed Abiud, ante Salathielis adoptionem factam a Neri; Resam autem post; & propterea, Abiud, & posteros eius, positos esse a S. Mathæo, in linea regali a Salomone deducta: Resam verò, & eius descendentes, recenseri a S. Luca, in linea Sacerdotali, quæ ducitur a Nathan; & hoc saltem vsque ad Matthat. Qui, si fuit idem cum eo, quem S. Matthæus vocat Mathan; oportet ipsum fuisse filium naturalem Eleazaris, qui erat de prosapia Salomonis; Et idem sentiendum est de Panthere eius fratre, qui fuit proauus Beatissimæ Virginis Mariæ, vt sub anno mundi 4037. num. 3. probatum est. Vtrunque autem, Mathan scilicet, & Pantherem fuisse filios adoptiuos Leui (hunc enim S. Lucas facit patrem subintellige adoptiuum seu legalem, ipsius Mathat, & consequenter dicti Pantheris.) Item si Mathat idem fuit, qui & Mathan; oportet quod iste genuerit duos filios, nempe Iacob, secundum Matthæum, & Heli, secundum Lucam; & quod mortuo Heli sine liberis, Iacob obediens legi latæ Deuter. cap. 25. ver. 5. 6. & 7. duxerit vxorem Heli fratris defuncti, genueritque ex ea filium nomine Ioseph: & sic Ioseph, qui postea fuit vir Genitricis Dei Mariæ, fuerit filius naturalis dicti Iacob; legalis verò Heli, vt sentiunt SS. Hieronymus, & Hilarius; & item S. Augustinus Retractationum lib. 2. cap. 7. & 12. licet prius aliter tenuisset. Idem quoque senserunt alij multi, quos refert Melchior Canus locorum Theologicorum lib. 11. cap. 3. & eorundem opinionem cap. 5. tuetur contra Osiandrum Hæreticum. Ex dictis ergo infertur memoratam Doctorum sententiam; quod scilicet S. Lucas recensuerit Christi generationes per lineam sacerdotalem, omnimodis esse veram; si omnes quos dictus Euangelista, a Ioseph, vsque ad Nathan enumerat, fuerunt diuersi ab ijs, etiam eiusdem nominis, qui a S. Matthæo, inter eundem Ioseph, & Salomonem memorantur; Si verò ipsorum aliqui, nimirũ Salathiel, Zorobabel, & Mathan, siue Mathat, pro eisdem reputantur; vtique oportet dictam sententiam, non absolutè de omnibus esse accipiendam; sed tantum, vt in pluribus; siue ferè in omnibus esse veram. Et hoc videtur credibilius. Nam si certum est,

An S. Lucas legales dumtaxat Christi generationes recensuerit.

eundem Euangelistam in principio dictæ genealogiæ, a Ioseph qui erat de tribu Iuda ac regia, per generationes legales transisse ad eos qui erant de tribu Leui ac familia Sacerdotali: & in fine è conuerso; de Nathan, qui erat de familia Sacerdotali, transitum fecisse ad Dauid de tribu Iuda regiaque existentem: cur non probabile item sit, ab eodem Euangelista, etiam in generationibus intermedijs, quandoq; prout res expostulare videbatur, alios eiusmodi transitus fuisse factos? Et hæc de Christi genealogia sint dicta.

Iesum fuisse de tribu Iuda, & stirpe Dauid.

Ex qua licet perspicuè admodum appareat Iesum Christum, secundum hominē, fuisse de tribu Iuda, & stirpe Dauidis; Id tamen etiam apertissime comprobant plura alia sacræ scripturæ testimonia. Atque illud in primis eiusdem Dauidis in Psal. 131. ver. 11. Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.] Quod & confirmauit Angelus Domini, Luc. cap. 1. ver. 32. Mariæ dicens: Et dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius.] Et hoc idem postea fuisse impletum, non obscurè indicauit Sanctus Zacharias in suo Cantico, quod habetur in eodem Luc. cap. ver. 60. vbi ait: Erexit nobis cornu salutis in domo Dauid pueri sui.] Huc spectat etiam vaticinium illud Ierem. cap. 33. ver. 15. in hæc verba: In diebus illis, & in tempore illo germinare faciam Dauid germen iustitiæ: & faciet iudicium, & iustitiam in terra.] Quod enim pro germine Dauidis ibi Messias sit intelligendus, perspicue docent quæ ibidem subsequuntur: In diebus illis saluabitur Iuda, & Ierusalem habitabit confidenter: & hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.] Verum id de quo nunc agimus, multo clarius deinde tradidit S. Paulus Apostolus Actorum cap. 13. ver. 23. vbi de Dauide verba faciens, hæc subintulit: Huius Deus ex semine, secundum promissionem (subaudi factam ipsi Dauidi in Psal. proximè citato) eduxit Israeli Saluatorem Iesum.] Et 2. ad Timoth. cap. 2. ver. 8. dicebat: Memor esto Dominum Iesum Christum resurrexisse a mortuis, ex semine Dauid secundum Euangelium meum.] Et ad Rom. cap. 1. ver. 3. Qui factus est, inquit, ex semine Dauid secundum carnem.] Et deniq; ipsemet Christus Apocalyp. cap. vlt. ver. 16. de se ipso per Ioannem ait: Ego radix, & genus Dauid.] idest, ego quatenus homo, de radice ac genere Dauidis prodiui. Quin & Iudæi quoque ipsi inter se disceptantes (Ioannis cap. 7. ver. 41. & 42.) dicebant: Numquid a Galilæa venit Christus? Nonne scriptura dicit: Quia ex semine Dauid, & de Bethleem castello vbi erat Dauid venit Christus?] & Pharisæi ab eodem Iesu interrogati de Christo, cuius filius esset; protinus, & sine vlla hæsitatione responderunt: Dauid.] vt patet Matthæi capitulo 22. versiculo 42. Marc. capitulo 12. ver. 35. & Luc. capitulo 20. versiculo 41. ità vt de hac re nulla prorsus extet dubitatio.

Dominus circumciditur.

Die octauo ab eius natiuitate, Dominus noster Iesus Christus, in ea met spelunca, in qua natus erat (quemadmodum asserit Sanctus Epiphanius Hæres. 20. contra Herodianos cap. de præsentia Christi) circumcisus fuit; primamque pretiosissimi sanguinis sui, quo redimendi eramus, arrham vltro nobis exhibuit; & vt parentes eius ab Angelo præmoniti fuerant, IESVS est appellatus, Luc. capit. secundo versic. 21. Quod autem olim, non in Synagogis (vt nunc fit apud Iudæos) sed proprijs in domibus circumcisio fieret; multis ac validis probat argumentis Cardinalis Toletus super Luc. cap. 1. annotatione 137.

Adoratur a Magis.

Die decimo tertio ab eiusdem Christi ortu, vt est communior Doctorum sententia, Iesus a Magis ab oriente aduenientibus, ductumque nouæ illius stellæ secutis (cuius ortum ante annos mille quadringentos sexaginta octo, vt colligitur ex tabulis, prænunciauerat Balaam Ariolus Numer. capitulo 24. versiculo 17.) humiliter adoratus fuit; & mysticis muneribus largè donatus. Huius rei historiam accuratè describit Sanctus Matthæus capitulo secundo versiculo primo, vsque ad 13. Eandemque latè admodum explicant omnes eiusdem loci Expositores. Quin etiam ad hanc Magorum adorationem, tamquam ad initium quoddam conuersionis Gentium ad fidem cultumque ipsius Christi; disertè olim alluserat Isaias Propheta capitulo 60. præsertim verò versiculo tertio illis verbis: Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Et versiculo sexto. Innundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian & Epha: omnes de Saba venient aurum, & thus de-

deferentes,& laudem Domino annunciantes.] & ante Isaiam regius Psaltes in Psal. 71. Reges, inquit, Tharsis, & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba, dona adducent.] Ex quibus locis alijsque coniecturis, multi tum Sanctorum veterumque Patrum; tum etiam recentiorum Doctorum, non sanè improbabiliter, tenuerunt, eosdem Magos, ne dum Sapientes (id enim Magorum nomen apertè indicat) sed etiam fuisse reges; vel saltem regulos,& propterea ab Herode magno rege, non honorificentius fuisse exceptos. Porrò huius opinionis Auctores, plurimos recenset Melchior Canus, locorum Theologicorum lib. 11. cap. 3. argumento 4. *Magos fuisse Regulos.*

23 Diximus Magos venisse die decimo tertio, ab ortu Saluatoris, ad veneranda eius incunabula; quod probat antiqua traditio, de qua attestatur Melchior Canus libro proximè adducto cap. 5. ad 5. & S. Ecclesiæ ritus; qui Epiphaniæ festum, die decimo tertio a Christi natiuitate celebrare solet. Cui etiam adstipulatur communior Doctorum veterum ac recentiorum opinio; quæ habet: Magos adorasse puerum Iesum, priusquam in templo a parentibus, de more, præsentatus fuisset. Et hoc idem alijs quoque rationibus, ex ipso sacri Euangelij textu petitis, confirmari potest. Nam quod legimus Matthæi cap. 2. Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, ecce Magi ab oriente venerunt.] Proculdubio illud-ecce-ibi insinuat, quod iam tunc recens natus esset Iesus, non autem biennio ante, vt putarunt S. Epiphanius, & nonnulli alij. Deinde, ex eodem quoque S. Matthæi capite certum est, quod Magi inuenerunt puerum cum Maria matre eius in Bethleem; ergo ante diem purificationis Mariæ: nam post ipsam, ex Luc. cap. 2. ver. 39. constat, quod vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.] Et deinde, nusquam legimus eos redijsse in Bethleem; neque verisimile est credere, quod illuc redierint: ad quid enim ibidem eos reuerti, vbi primum coacti venerāt, non vt morarentur, sed dumtaxat, vt profiterentur in ciuitatem Dauid: quamuis postea occasione partus Mariæ, oportuerit eos ibi moram trahere donec, iuxta legem Leuit. cap. 12. ver, 3. puerperæ dies purificationis implerentur; intra quos certum est venisse Magos cum muneribus, adorasseque puerum Iesum. Neque verò quod in die purificationis, parentes ipsius Iesu, non agnum, sed par turturum, aut columbarum obtulerint, indicat eos nondum accepisse a Magis thesauros, quia non propterea, in tali oblatione debuerunt humilem proprij status conditionem excedere: & forte, sic a sancto spiritu edocti, munera a Magis accepta, pro peregrinatione Aegyptiaca reseruare maluerunt. Non item obstat quod Herodes occiderit infantes a bimatu, & infra secundum tempus quod exquisierat a Magis. Nam illud-secundum tempus quod exquisierat a Magis-referri debet, non ad illud-a bimatu-sed ad illud-infra-ita vt sit sensus; Herodem occidisse omnes, qui intra postremum, quod crudele illud facinus præcesserat, biennium nati erant; præter illos, quos post primū apparitionis stellæ tempus a Magis exquisitum, & militibus ab Herode enunciatū, ortos comperissent. De his enim nulla erat occasio metuendi; quia prima stellæ apparitio indicabat iam natum esse Messiam, quem Magi appellabant regem Iudæorū: De ijs verò qui biennio ante nati erant, poterat aliquo modo dubitari; quoniam interdum contigit infantulos paucorum dierum corpore adeo esse magno, vt a bimulis vix discerni valeant. Itaque quemadmodum Herodis malitia, quo cautius sibi suisque consuleret, non contenta fuit, occidere pueros in Bethleem, vbi Christum nasciturum Prophetæ vaticinio didicerat; sed etiam in omnibus finibus eius: ita non solum recens ante apparitionem stellæ natos, verum etiam bimos dicta de causa necare voluit. Sed neque tempus tredecim dierum potuit non sufficere Magis, vt de oriente venirent, quemadmodum quidam suspicati sunt; quia oriens in sacris scripturis interdum accipitur pro regionibus etiam non valde remotis, modo orientales sint illis, vbi sunt qui loquuntur, vt patet Genes. cap. 13. ver. 11. vbi de Loth dicitur: quod elegit sibi regionem circa Iordanem, & recessit ab oriente.] Et Num. c. 23. ver. 7. Balaam dicebat: De Aram adduxit me Balach rex Moabitarum, de montibus orientis.] Vnde si de eisdem montibus (vt sentiunt SS. Io. Chrysostomus, Hieronymus, Ambrosius, & alij) venerunt Magi; vtique etiam multo minori tempore potuerunt peruenire in Ierusalem: si autem de aliquanto remotioribus terris; inde item satis commode dromedariorum vsu, quorum illæ regiones refertæ perhi- *Magorum aduentus quādo.*

bentur, intra memoratos dies venire potuerunt: siquidem dromedarij teste Aristotele lib. 9. de Historia animalium cap. vlt. velocius currere solent, quàm equi Nisæi. Denique ad S. Epiphanij auctoritatem, respondere possumus: non tanti esse, quæ tot alijs SS. Patribus, ac rationibus, ac memoratæ traditioni præponderare debeat, præsertim cum nulla ratione, aut sacræ scripturæ, aliorumue Doctorum auctoritate, opinionem suam muniat: non enim quæcunque Sanctus aliquis protulerit, illico recipienda sunt; sed cum alijs Sanctorum dictis conferri, & expendi debent: quandoquidem certum est, Deum non omnia singulis sanctis aperuisse.

De purificatione Beatissimæ Virginis.

Die post Christum natum quadragesimo, nimirum legitimo puerperarum tempore expleto, Deipara Virgo ad templum cum sanctissima eius prole venit; ibique aliarum enixarum more purificari voluit, vt narrat S. Luc. cap. 2. versic. 22. vsque ad 25. tametsi ea lege, ipsa non teneretur; quod haud suscepto semine; sed de spiritu sancto concepisset; & quod non de aperto; sed de clauso eius vtero, Iesus, quemadmodum quando postea de clauso exiuit sepulchro, mirabiliter prodijsset. Quo fit vt nulla prorsus egeret purificatione. Verumtamen tamquam legis obseruantissima; & quia sciebat filium suum venisse, non vt legem solueret; sed (quemadmodum ipsemet postea Matthæi cap. 5. ver. 17. testatus est) vt eam adimpleret; subaudi quoad vsque eam vigere conueniens esset. ac propterea, licet ipse omnino sine peccato esset; nihilominus peccator videri, & circumcisionem, quæ tunc peccati originalis remedium erat, non recusauerat: sic ipsa quoque ad exemplum filij sui, non legis necessitate; sed voluntariè, legem purificationis, ad vnguem obseruare curauit. Idq; admodum rationabiliter: ne scilicet scandalum paterentur, qui eam non aliter quàm aliæ mulieres peperisse putabant. Et insuper ijs qui deinde scirent ipsam tali remedio non eguisse, imitandum relinqueret sanctæ humilitatis exemplum; doceretque quo quis sanctior est, eo implendæ omnis iustitiæ studiosiorem esse debere. 24

Iesus in templo præsentatur.

Eodem pariter tempore, vt diximus, ab ipsa Beatissima virgine, & à viro suo sancto Ioseph, delatus fuit puer Iesus in Ierusalem; & præsentatus in Templo; ac more aliorum primogenitorum, pro vt præceperat Dominus Exod. cap. 13. ver. 13. pretio siclorum quinque, Numer. cap. 18. ver. 16. lege taxato, redemptus est, qui pretio proprij sanguinis redempturus venerat humanum genus. Cum autem Simeon venerabilis senex, & (quemadmodum rationibus, aliquotque grauissimorum Patrum auctoritatibus, probat Cardinalis Toletus super Luc. cap. 2. annotatione 40.) Sacerdos, tum venisset in templum; ac sanctissimum illum infantulum, quem esse Christũ Domini bene nouerat, in vlnas suas reuerenter accepisset; & spiritu sancto plenus, canticum suum quod incipit: Nunc dimittis seruum tuum Domine &c. deuotissime cecinisset; cœpit de ipso ac de matre eius grandia quædam vaticinari. Sed & Anna Prophetissa, octoginta iam quattuor annos nata, eadem hora superueniens, confitebatur Domino, ac magnifice admodum de hoc infantulo loquebatur omnibus qui expectabant redemptionem Israel; quemadmodum videre est apud S. Luc. capit. 2. ver. 25. vsque ad 40. vbi ẽt subiungitur: Et vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.] Quæ verba licet S. Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum cap. 5. satis probabiliter putet impleta fuisse post fugam reditumque de Ægypto; & hæc a S. Luca fuisse præterita. Et sic quod consequẽter post prædicta in templo peracta, primo Ioseph ab Angelo in somnis admonitus, clam de Ierusalem, cum puero & matre eius in Aegyptum aufugerit; & inde mox, monitu pariter Angelico, cum eisdem rediens secesserit in partes Galilææ, & veniẽs habitauerit in ciuitate, quæ vocatur, Nazareth, vt tradit S. Matthæus cap. 2. ver. 13. vsque ad finem: Attamen, ne sine necessitate, a sacro Lucæ textu paulo ante citato, recedere videamur; Euthimij potius sententiam hoc loco sequendam putamus; qui putat Iesum immediatè post expleta legalia, a parentibus suis, de Ierusalem, primo in Nazareth fuisse deportatum; & ibi Iosephum ab Angelo admonitũ, tulisse eos inde in Agyptum: id enim aperte indicat adductus Sancti Lucæ textus dicens: quod vt perfecerunt omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam. Itaque 25

Quando Iesus in Galilæam, & in Aegyptũ fuerit deportatus.

Non multo postquam de Ierusalem venerunt in Nazareth, Ioseph diuinitus per Angelum in somnis edoctus fore, vt Herodes quæreret puerum ad perdendum eum, 26

con-

confestim nocte consurgens, cum ipso puero, eiusque matre secessit in Aegyptum. Matthæi cap.2.ver.13. & 14. Quo cum peruenisset, illico concidisse omnia idola & simulacra Aegypti, iuxta vetus illud Ieremiæ vaticinium, cuius nos sub anno mundi 3447. num.14. mentionem fecimus, scribit S.Epiphanius in vita ipsius Ieremiæ. Et hoc idem videtur ante ipsum Ieremiam prophetasse etiam Isaias cap. 19. versic. 1. dicens: Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & commouebuntur simulacra Aegypti a facie eius &c. hanc enim prophetiam referri debere ad tempora Saluatoris, quando scilicet Herodem fugiens, delatus est in Aegyptum, tradunt B. Chrysostomus in Matthæi cap.2. & Rabanus in Ecclesiastici cap.24. & per nubem leuem intelligunt, vel Virginem matrem, vel ipsum corpus humanum, quod ex Virgine assumpserat, nulla virilis commistionis corruptione prægrauatum.

Simulacra Aegypti, aduenie̅te Domino cecidisse.

27 Interea Herodes, qui iam antea statim ac de Rege nato a Magis, & de loco natiuitatis Christi a Scribis audierat; ab eisdem Magis accuratè didicerat tempus apparitionis stellæ; idque clam, ne Iudæi, quibus se infensum esse non ignorabat, tali signo intelligerent quando natus esset quem ipsi expectabant Messias, resque prius diuulgaretur quàm ipse eum posset, vt decreuerat, de medio tollere: Quique propterea fretus Magorum sinceritate ac simplicitate, quam inter loquendum iam satis aperte perspexerat; ratusque se per illos, & maiori fidelitate, quam per quemquam suorum, & sine vlla insidiarum suspicione, de rei veritate posse cumulate edoceri, callidè Magos tantummodo in Bethleem direxerat mandans, vt interrogarent diligenter de puero, nempe quando, in qua domo, de quibus parentibus esset natus, an eũ verè, quibusue signis atque argumentis crederent esse Messiam, & hæc omnia atque his similia, eidem fideliter renunciarent: Et denique qui post discessum Magorum, varijs acerbissimisque doloribus ac langoribus plus solito vexatus ac distractus, de ipsorum iuxta condictum reditu cogitare nequiuerat: mox vt audiuit per vrbem denuo circumferri sermones de nato Messia, propter recens palam in templo audita Simeonis, & Annæ prophetis vaticinia; statim se rex illusum a Magis recolens, & magnis suspicionibus vehementer agitatus ac tortus, vt erat regni in familia sua retinendi zelantissimus; ne forte ab ipso iam proxime nato Messia, quem omnes communiter in Iudæa regnaturum expectabant, illud postea aliquando vsurpari contingeret; omnimodis prospicere ac prouidere deliberat; & (proh dolor) grauissimum atque inauditum facinus non solum excogitare, sed & perpetrare non dubitat. tanta est, tamque arctè insita in animis mundanorum hominum dira regnandi libido, vt eius rei gratia, nihil non audendum; nullum ius diuinum, humanumve non violandum putent. Itaque mittens impius Rex milites sibi fidentiores in Bethleem Iudæ, vbi natum esse Messiam a Scribis intellexerat, iubet in ea vrbe, & in omnibus finibus eius, confestim & sine vlla miseratione interfici cunctos infantes a bimatu & infra secundum tempus, quod exquisierat a Magis, vt scribit S.Matthæus cap.2. versic.16. idest omnes natos biẽnio ante diem vigesimum quintum Decembris tunc proximè præteriti: cum enim eadem die, nouam stellam, in signum iam nati Messiæ, conspici cœpisse, a Magis didicisset, certè nihil sibi suisque, ab ijs qui postea nati essent timẽdum putabat. Voluit autem a bimatu paruulos occidi, vt securius periculo prospiceret, veritus ne fortè (quod non videbatur improbabile) Messias ille, corpore adeo formoso ac magno natus esset, vt bimulus facile credi posset. Impijssimæ huius infantulorum intra bimatum interfectionis, quæ a S. Matthæo cap. citato ver.16. vsq; ad 19. patenter describitur, Macrobius quoque obiter meminit lib. 2. Saturnalium cap. 4. vbi addit: inter alios proprium item ipsius Herodis filium fuisse occisum. Scire autem quo anno reportatus fuerit Iesus de Aegypto in terram Israel (de qua re magna dissensio est inter Auctores, alijs plures, alijs pauciores annos Iesum in Aegypto mansisse affirmantibus) pendet ex resolutione alterius difficultatis, quam nos fusius infra num. 28. vsque ad 36. tractabimus; videlicet, quonam Christi anno Herodes obierit: constat enim ex Matth. cap. 2. ver. 19. non nisi defuncto Herode Angelum monuisse Iosephum, vt cum Iesu, & matre sua rediret in terram Israel.

Herodis calliditas quomodo per Magorum simplicitatem delusa.

Occidi mandat infantulos in Bethleem.

28 Hoc eodem tempore quo infantes occisi sunt; & Herodes animo erat suspicione nati regis admodum exagitatus, credibile est, ipsum audisse etiam quæ non mul-

to

Etiam Ioannē in montanis Iudææ, quem tamen inuenire non valuit.

to antea, occasione conceptionis ac natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, acciderant; ac iā vbique euulgata fuerant; nimirum de patre eius Zacharia; qui in templo ministrās, visione Angelica dignatus, præ timore eius atque hæsitatione in credendo his quæ ab Angelo didicerat, loquela cælitus illico priuatus fuerat; eamque non nisi decimo post mense, in ipsa nati filij circumcisione, mirabiliter recuperauerat: Et item quæ de ipso Ioanne infantulo palam dicebantur, videlicet: Quis putas puer iste erit? etenim manus Domini erat cum illo, & his similia, Luc. cap. 1. ver. 66. Et propterea veritus (inquiunt) Herodes, ne is forsitan esset Christus, mandauit etiam ipsum occidi; tametsi non ignoraret, eūdem neque in Bethleem, neque in finibus eius, sed in montanis Iudææ a Bethleem longe dissitis, esse natum. Verumtamen diuina prouidentia factum est, vt prius res ad aures parentum infantuli perueniret; qui protinus ipsum ad deserta inuiaque loca deportari, ibidemque clam ali, ac educari, curarunt. Vbi postea mansit vsque ad annum ætatis suæ trigesimum primum, qui fuit Imperij Tiberij Cæsaris annus decimus quintus; in quo ipse Ioannes suo Præcursoris officio fungi cœpit, vt nos sub anno mundi 4081. num. 1. dicemus.

Aquis calidis curari tentat.

Per hæc eadem circiter tempora, Herodes de Medicorum consilio, vltra Iordanem profectus est, vt ibidem calidis aquis, quæ in Aspaltitem lacum influunt, vteretur; vbi cum quadam die Medicorum consilio fouendus, in refertum oleo calidiori solium immissus esset, ita corpus eius dissolutum est; vt penè tunc animam agere visus sit: Verumtamen familiarium comploratione paulo post excitatus, & nullam amplius sibi spem salutis superesse intelligens; ducibus, & amicis, ac militibus dona distribui iussit; mox Ierichuntem reuersus; & atra bile correptus, immane quoddā facinus excogitauit: collectos namque minaci edicto ad se ex omni Iudæa nobiles; & in Circo, qui dicebatur Hippodromus conclusos, mandat Salomæ sorori suæ, & Alexæ viro eius, vt statim ac ipse spiritum efflasset, illos a militibus omnes necari curarent, quo omnis Iudæa de morte sua, non (quemadmodum verebatur) festos dies, sed luctum per cunctas domos, vel inuita, ageret. Accidit autem dum hæc mandata rex cognatis daret, superuenisse è Roma litteras a legatis quos ad Cæsarē miserat; quibus aliquantisper recreatus est, audiens quod Cæsar Acmen Iuliæ vxoris suæ ancillam, propter locatam Antipatro operam, occidisset; & quod sibi de Antipatro filio liberè statuendi potestatem fecisset. Sed non multo post, doloribus rursum acriter tortus ac victus; etiam in se ipso crudelior factus, mortem præuenire statuit. Itaque cum malum, cultellumque postulasset (solebat enim, & antea per se decorticatum, paulatim incidendo comedere) circumspiciens, ne quis prope esset, qui cum posset impedire; tamquam se percussurus dexteram sustulit; sed eam Achiabus nepos protinus accurrens, ictumque præueniens, sublato clamore, continuit; Quo audito, statim luctus vlulatusque maximus cum trepidatione ac tumultu occupauit palatium, quasi iam rex expirasset; Hunc strepitum de carcere sentiens Antipater, custodes largis promissionibus solicitat, vt se soluant ac dimittant: at eorum princeps, non modo ne fieret obstitit, sed etiam regi cuncta velociter nunciauit; qui continuo excandescens; missisque satellitibus illum interfecit; & corpus obscurè in Hircanio sepeliri mandauit. Mox denuo corrigit testamentum, & Archelaum natu maximum regni successorem, Antipam verò Tetrarcam instituit.

Crudele facinus excogitat & impleri mādat.

Seipsum interficere tentat.

Antipatrum interficit.

Testamentū corrigit.

De tempore obitus eius.

29

Quoniam autem hoc eodē anno Herodem obijsse, quinque nimirum diebus post Antipatri interitum exactis, tradit Iosephus locis proximè citatis, idque alijs Auctoribus aduersari videtur; necessarium est hic de anno obitus eiusdem Herodis aliquanto fusius disserere: sunt enim de hoc variæ opiniones. Siquidem Nicephorus Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. cap. 14. videtur ponere obitum Herodis anno Christi tertio accidisse. S. Epiphanius Panarij lib. 1. cap. 21. anno quarto. Sulpitius sacræ Historiæ lib. 2. ponens Christi ortum in anno regni Herodis trigesimo tertio, videtur innuere, ipsum Herodem obijsse anno eiusdem Christi quinto. Eusebius in Chronicis, & Beda in libello de sex ætatibus mundi, ponunt Herodis interitum in anno Christi sexto. Cardinalis Baronius in octauo. Sed quoniam alij, sine vlla probatione, sententias suas proferunt inter se diuersas; ideoque eadem facilitate, qua prolatæ sunt, reici quoque possunt; videamus, obsecro, quænam impulerint Baronium ad sic sentiendum. Sunt autem hæc; vt videre est in Apparatu ad suos Annales;

30

Baronij opinio, & rationes.

nales; Ibi namque perpendens duo loca Iosephi; nimirum 14. Antiq. cap. 17. vbi dicitur: quod Herodes non excedebat annum vitæ decimum quintum, quando commendata ei est Galilæa a patre suo Antipatro; quem Iulius Cæsar, confecto bello Alexandrino, totius Iudææ procuratorem fecerat. Item 17. Antiq. cap. 8. vbi legimus: Herodem propè septuaginta annis vixisse; quod etiam idem Auctor repetit 1. de Bello cap. vlt. Ex his colligit Cardinalis Baronius: Herodem anno, post Christum natum, octauo è vita migrasse: Cui si quis opponat eundem Iosephum 17. Antiq. cap. 10. non longè ab initio capitis, & 1. de Bello cap. vlt. dicentem: quod Herodes triginta septem annis regnauit, ex quo Romæ Iudææ rex fuerat declaratus, Caluino, & Pollione Coss. annis verò triginta quattuor, a captis Ierosolymis, Agrippa, & Gallo Coss. Ad hæc dupliciter respondet Baronius. primo quod si hoc verum esset; sequeretur Herodem vita functum esse, ante Christi natiuitatem, contra Euangelicam veritatem apertè attestantem Matthæi cap. 2. ver. 1. Christum natum esse in diebus Herodis regis. Deinde addit: Iosephum in his quæ sunt temporis, sæpe hallucinari; & præsertim in annis regni Herodis dimetiendis. Et præterea subiungit: occasionem Iosepho errandi, hanc extitisse; quod cum ipsius temporibus, in confesso esset apud omnes, Herodem regnasse annis tantum septem, & triginta: rursumque certum esset; eundem sub consulatu Caluini & Pollionis primum regis titulum obtinuisse; existimauit inde eos fore dinumerandos: non aduertens, eosdem putari debere ab Actiaca pugna; quando scilicet idem Herodes regnum rursus ab Augusto impetrauit, eodem Augusto tertium, & Messala Coss. anno vrbis septingentesimo vigesimo tertio, qui fuit Olympiadis centesimæ octogesimæ septimæ annus secundus. Et hoc nouum eius assertum, ipse talibus nititur comprobare rationibus. Nam Herodes, inquit Baronius, regnum quod ab Antonio acceperat, eiusdem Antonij partes contra Augustum fouendo, iam demeruerat: Et quia Augustus ex S.C. acta Antonij, tamquam perduellis, irrita esse censuerat; non licuit amplius Herodi annos regni sui, ab eo tempore putare, quo illud ab Antonio habuerat; sed ab illo, quo illud ei ab Augusto restitutum, seu denuo collatum fuerat. Et subdit: credibile admodum esse, quod Herodes libentissimè id fecerit. Quid enim, ait, non in Augusti gratiam Herodes egisset; qui quicquid haberet, eidem acceptum ferens, templa, ciuitates, theatra, vt idem testatur Iosephus, suo nomini dicare non desinebat? Hæc sunt argumenta Cardinalis Baronij, ex quibus deducit, vt sibi videtur, negare non posse, quin Herodes ad octauum Christi annum peruenerit.

31 Verùtamen his non obstantibus, si mihi licet dicere quod sentio, puto multo tutius esse, sequi in hac parte Iosephum Auctorē valde grauē, non semel asserentem, regni Herodis annos, a consulatu Caluini & Pollionis deductos, non plures quā septē & triginta extitisse; & consequenter ipsum, non octauo, sed primo Christi anno de hac vita migrasse: id namque ipse Iosephus multo melius scire potuit, quam quiuis alius: fuit enim natione Iudæus, & Historiarum Iudaicarum peritissimus; & ipsius Herodis tempori valde proximus; atque in gestis eius studiosius perquirendis, ac describendis, omnium diligentissimus: habuit item ad manus libros Nicolai Damasceni scriptoris egregij sæpius ab ipso citati, qui fuit Herodis contemporaneus, & familiarissimus, eidemque superstes; ac multa de eo scripsit; a quo probabile est, Iosephum; tum ea quæ tradit de annis regni Herodis; tum alia ferè omnia, quæ de eodem litteris mandauit, desumpsisse. Quare rationi valde consonum videtur, maiorē ei hac in re quam alijs fidem esse adhibendam. Et quidem si ab Actiaca pugna primus annus regni Herodis, & reliqui deinceps sigillatim in publicis monumentis, vt affirmat Baronius, annotari cœpissent; mirum valde esset, quod rem tam nouam, & tunc temporis adeo peruulgatam, ignorare potuissent, tres rerum Iudaicarum peritissimi; nimirum Iosephus; & ante ipsum Phylo, qui fuit Herodis temporibus proximior; & ante Phylonem prædictus Nicolaus, qui eodem met tempore quo regnabat Herodes, suos scribebat historiarum libros; & non minus Iudæorum, quam Romanorum res callebat: Vel si eos id non latuit; qui fieri potest, vt rem adeo notabilem omnino præterierint? nec vspiam quis eorum Herodis regni annos ab Actiaca pugna putauerit? aut quod nullus alius ex antiquis Scriptoribus; immo neque ex recentioribus, præter vnum Baronium, de hac re quicquam meminerit? Sed esto, occulta *Iosephi opinio cur potior.*

qua-

quadam de causa id euenerit. Saltem non omnino oppositum scripsisset replicassetque Iosephus locis præcedenti numero citatis; vbi duo tantum initia regni Herodis memorat; alterum ab adepto regni titulo; alterum a consecuta regni possessione; singulaque proprijs consulum, Olympiadumque notis, signat; atque a primo ad obitum regis, numerat annos triginta septem; ab altero autem triginta quattuor.

Neque verò prædictis locis tantum, Iosephus aperte indicat, triginta septem regni Herodis annos non esse ab Actiaca pugna dinumerandos: Verum etiam id apertius tradit 18. Antiq. cap. 3. in eius principio, vbi ait: Censum a Quirino, post confiscatas Archelai facultates, peractum; incidisse in annum, ab Actiaca pugna, trigesimum septimum: Cui subscribit Dio lib. 5. & 6. Historiarum Romanarum dicens: Archelaum (quem ipse vocat Herodem Palæstinum) anno vrbis septingentesimo quinquagesimo nono fuisse trans Alpes relegatum. Quod si, vt credimus, verũ est: Vtique nullatenus fieri potest, quod Herodis anni vmquam sic, vt dictũ est, ab Actiaca pugna putati fuerint: Alioqui sequeretur contra non Iosephi solum; sed communiorem quoque aliorum Auctorum sententiam, dictum Herodem non triginta septem, sed viginti septem, aut ad summum viginti octo dumtaxat annos regnasse. Nam quando memorata bonorum Archelai confiscatio facta est; iam Herodes eius pater, decennio ferè prius obierat. Huc accedit, quod Herodes sub consulatu Caluini & Pollionis: non ab Antonio; sed ab ipso Senatu Romano rex creatus fuerat; neque Antonij dumtaxat ope; sed ipsius quoque Augusti fauore, vt scriptum reliquit Iosephus 14. Antiq. cap. 26. Quare nihil obstare posse videbatur, rescissio actorum Antonij, quo minus posset Herodes regni sui annos, a prædicto consulatu dinumerare, etiam post deuictum ab Augusto Antonium. Et licet probabile sit: Herodem, si aduertisset gratum fore Augusto, facile ac libenter hoc quoque in eius gratiam facere paratum fuisse; nimirum vt deinceps regni sui annos ab Actiaca pugna dinumerandos sanciret: attamen quod re ipsa id fecerit; aut quod tale quid Augusto, vel etiam Herodi, ne in mentem quidem venerit, nullatenus constat; sed nec probari potest: Vnde non debet pro certo affirmari; in re præsertim adeo antiqua & obscura, quod a nemine prius proditum inuenitur; immo quod omnibus penè scriptoribus aduersatur. 32

Iosephus defenditur.

Neque verò etiam illud omnino admittendum putamus, quod addit Baronius, videlicet: Iosephum in his quæ sunt temporis, sæpius hallucinari; esseque valde leuem atque inconstantem; & Asseclas suos in inextricabiles inducere Labyrinthos. Nam, tametsi vtique non inficior, in eius scriptis aliquot eiusmodi lapsus posse deprehendi (non enim is sum, qui in verba Iosephi iurasse profitear) Quis tamen in hoc Auctore miretur, quod multis quoque alijs grauissimis Scriptoribus accidere interdum solet? Enimuerò temporum ratio, res adeo lubrica est; vt ferè nemo sit, cui non aliquando, vel obliuione, vel inaduertentia aliqua, labi contingat, vt propterea, in hoc potissimum genere, verissimum illud sit, quod vulgo dicitur: Quandoq; bonus dormitat Homerus. Quid igitur? ergo ne adeo frequenter, ac passim in ratione temporum labitur Iosephus; vt facile, tutoque quis ab ipso in huiusmodi discedere possit debeatve? minime gentium. Quin potius crediderim; ipsum multoties ab erroribus illi impositis posse defendi; & plura eius loca, quæ inter se pugnare videntur, conciliari. Credimus item verum esse, quod nos aliàs, & alij quoque obseruarunt; nimirum potuisse siue librariorum errore, vt fit, siue Typographorum incuria, aliquod vitium in Iosephi codicibus alicubi; præsertim verò in annorum numeris interdum irrepere: Quin potius verum esse, quod de hoc Auctore scribit Melchior Canus libro locorum Theologicorum 11. cap. 5. ad 9. prope finem dictæ responsionis: sed in numeris, inquit, Iosephi libri, menda habent innumera; quæ ego menda viro diligentissimo atque grauissimo, assignare nec volo nec debeo. Sic ille. Quod si quis eiusmodi errata Auctori, non Antiquario adscribat, proculdubio necesse erit, alia eius loca dissonantia reperiri: Si autem (quod maxime decet) vitium illud codicis esse, non Auctoris, ex collatione aliorum eius locorum, aut aliàs, deprehendere, atque emendare studuerit; reliqua forsitan plana, & consona inueniet. Hoc vt exemplo fiat clarum; & ne longius a proposito vagemur: afferramus, obsecro, in 33

medium

medium vnum Iosephi locum; illum, inquam, qui vt arbitror dedit ansam Baronio asperius inuehendi contra hunc Auctorem: est autem qui habetur 14. Antiq. ca. 17. vbi dicit: quod Herodes non excesserat decimum quintum ætatis annum, quando ei admodum adolescenti, a patre credita fuit præfectura Galilææ. Siue (vt alia versio habet) omnino iuuenis quindecim annorum tunc erat &c. Qui quidem locus, vt verum fatear, mihi profecto semper, non improbabiliter, suspectus fuit, ne iam pridem in textu Græco corruptus fuerit; & pro vigesimo quinto, scriptorum vitio factum sit, vt dicat, decimum quintum. Et ratio est, quia satis videbatur, ad ostendendam Herodis virtutem, dicere: eidem nondum excedenti vigesimum quintum vitæ annum, Galilææ prouinciam fuisse commendatam: contra verò, vix credibile est, quod annum decimum quintum agens, iam idoneus esset ad tale tantumque munus obeundum. Et adhuc minus credibile videtur, quod in tam immatura ætate, tot deinceps bella feliciter gesserit, quæ ab eodem Iosepho successiue describuntur, donec tandem Iudææ regnum, nihil ad se, suosue pertinens, a Romanis obtinuit. Et præterea, quia sequeretur Herodem, anno ætatis suæ circiter vigesimo secundo, (vt numero proximo probabitur) declaratum fuisse regem: Et, si re vera, priuatæ conditionis adolescens, annum agens vigesimũ secundum, bellicis artibus, & industria, regiam dignitatem consecutus esset; id profecto tamquam ipsius Herodis præcipuum quoddam, & valde mirandum virtutis specimen, inter reliquas eius laudes, nequaquam recensere prætermisisset Iosephus. *Iosephi locus corrigendus.*

34 Denique, quod magis vrget, nisi præcitatus Iosephi locus, vt dictum est, corrigatur; plura alia eiusdem loca, nullo pacto vera esse poterunt. Etenim clarum est, commendatam Herodi fuisse Galilæam Q. Fusio Caleno, & P. Vatinio Coss. vt ipsemet Baronius admittit; quorum consulatus incidit in annum vrbis septingentesimum septimum, vt sub anno mundi 4007. num. 2. diximus: Et item certum est, Herodem vixisse vsque ad septuagesimum ætatis suæ annum, vt testatur Iosephus 17. Antiq. c. 8. & clarius quoq; explicat 1. de Bello in capitis vltimi initio, ita de Herode scribens: Morbus autem ingrauescebat, quod eum senectus pariter ac mœror vrgeret, & annos iã septuaginta natus esset. Igitur si anno vrbis septingentesimo septimo, Herodes agebat annum vitæ decimum quintum; & peruenit vsque ad septuagesimum: hæc necessario consequuntur inconuenientia: primo quod idem Herodes, a prædicto vrbis anno, superuixerit quinquaginta quinque annis, & consequenter peruenerit vsque ad septingentesimum sexagesimũ secundum vrbis annum, hoc est vsque ad annum vitæ Christi duodecimum; quod nemo vmquam, quod sciam, asserere ausus est. Item oporteret, quod quando postea anno vrbis septingentesimo decimo quarto, Caluino & Pollione Coss. Herodes creatus est rex, ipse tunc esset annorum dumtaxat viginti duorum; quod non esse verisimile, iam numero præcedenti ostensum est. Ad hæc inferre necessarium esset; eundem Herodem regnasse annos saltem quadraginta septem ab obtenta regia dignitate, & quadraginta quattuor a pulso Antigono (quod nemo pariter vmquam posuit) & proinde falsa omnino esse, quæ non semel asseruit Iosephus locis supra num. 28. citatis, videlicet: Herodem triginta septem dumtaxat annos in regno exegisse a regis titulo consecuto, & triginta quattuor a regni possessione adepta. Huc accedit, quod omnino abroganda esset fides, his quæ tradit Iosephus 17. Antiq. c. vlt. de Archelao Herodis filio, & successore; quod scilicet decennio post obitum patris, relegatus ab Augusto fuerit in Galliam: id enim ex supradictis oporteret contigisse anno vrbis circiter septingentesimo septuagesimo secundo: Verum, si Augustus obijt anno vrbis septingentesimo sexagesimo sexto (vt nos sub anno mundi 4066. num. 1. ostendemus) qui fieri potest, vt Augustus, qui sexennio, vel saltem quinquennio ante, mortem oppetierat, relegauerit Archelaum? Neque enim arguendus est Iosephus, quod aliquando dixerit Archelaũ fuisse accusatum, & in exiliũ actum, anno sui principatus nono; aliquando autem, decimo: quia vtrumque stare potest; si nono expleto, decimo autem iam inchoato accipiamus. Neque item refert, quod Eusebius in Chronicis, posuerit Archelai relegationem in anno Augusti postremo: ex quo namque posuerat obitum Herodis sub anno sexto Christi, necessario ponere debuit Archelai depositionem, sub anno decimo quinto eiusdem Christi; qui annus, ex parte concurrit cum postremo Augusti,

eratque

eratque a morte Herodis decimus iam inchoatus. At Cardinalis Baronius, qui ponit Herodis obitum in anno Christi octauo; non debuit, potuitue ponere relegationem Archelai in anno Augusti vltimo; nisi supponendo, vt certè supponit, Iosephum etiam errasse 17. Antiq. capit. vltimo & 2. de Bello ca. 6, vbi ait: Archelaum regnasse nouem seu decem annis in Iudæa; cum iuxta ipsius Baronij computum, septem circiter dumtaxat annis Archelaum præfuisse Iudæis oporteat. Denique necessarium quoque erit asserere: eundem Iosephum, & cum eo Dionem locis supra nu. 30. citatis, errasse, vbi aiunt: Archelaum Herodis Ascalonitæ filium, anno ab Actiaca pugna trigesimo septimo in Galliam, confiscata eius hæreditate, fuisse relegatum. Nam sequeretur, Herodem iuxta Iosephi computum, non peruenisse ad sexagesimum vitæ annum; vt supputari potest in tabulis. Ecce quot inconuenientia ex vnius textus corruptione consequuntur.

Itaque nisi prædictus Iosephi locus, eo modo quo supra nu. 31. dictum est, corrigatur; multa proculdubio in eodem Auctore, cordatus lector inueniet, quæ nullatenus inter se cohærere poterunt: illo antem emendato; omnia hucusque à nobis recensita, protinus consona fiunt; quemadmodum in nostris tabulis experiri quisque poterit. Et quidem, si vno Iosephi textu correcto, possumus tot alia eius loca, alioqui inter se pugnantia, conciliare; mihi profecto longe consultius videtur, id esse agendum, quàm ita facile suspicari, vetustissimum grauissimumque Auctorem, omnia penè tempora confudisse: Præsertim cum ipse, vnico tantum loco; & ibi quodammodo obiter, dixerit: Herodem non excessisse decimumquintum vitæ annum, quando Galileæ præfectus est: qui etiam locus facillime vnius rantum numeri mutatione, librariorum, vt sæpe accidit, incuria, potuit deprauari: contra verò, quòd Herodes ad septuagesimum ætatis annum peruenerit; & quòd a consulatu Caluini, & Pollionis, per annos tantum triginta septem regnauerit; idem Auctor non semel scripsisse contentus fuerit; sed de industria, vel etiam Dei prouidentia, bis singula hæc expresserit; vt vel sic omnem de hac re dubitationem tolleret. 35

Responsio ad aliud Baronij argumentum.

Sequitur alterum Cardinalis Baronij argumentum, quo suam validius putat confirmasse sententiam. Nam si, inquit, sequamur Iosephum dicentem: quòd Herodes creatus fuit rex Olympiade cẽtesima octogesima quarta, Caluino & Pollione Coss. & quòd inde regnauit annis dumtaxat septem & triginta: sequeretur ipsum vita functum esse ante ortum Christi, contra veritatem euangelicam. Enimuerò hoc est, quod omnium huius generis Scriptorum hactenus admodum torsit ingenia; & cunctos, vt arbitror, tandem impulit, vt vim huius argumentationis possent eludere, a Iosepho, in annis regni Herodis supputandis, omnino recedere. Sed nos ad hoc argumentum iam satis superque sub anno mundi 4015. nu. 5. 6. & 7. respondimus; vbi difusè admodum de hac re, contra eundem Baronium disputauimus; ac, vt arbitror, euidenter ostendimus; quomodo dictum Iosephi, cum Euangelio probè consentiat; & tandem demonstrauimus; quod regni Herodis anni, siue reuocentur ad calculum Fastorum in tabulis capitolinis contentum, quem secutus videtur Iosephus, siue ad Varronianum, quem nos, & ipse item sequitur Baronius; semper inueniemus: Herodem obijsse aliquot post menses, à Christi Natiuitate. Siquidem anno regni Herodis trigesimo septimo desinente, ætatis autem septuagesimo prope iam inchoato, Christus natus est, die vigesima quinta Decembris; Ipse autem Herodes defunctus est circa initia Martij proximè tum insequentis: prope enim erat Pascha Iudæorum, quando mortuus est, vt manifestè colligitur ex his, quæ Iosephus 17. Antiq. cap. 11. describit accidisse post obitum Herodis. Igitur supponamus tamquam verissimum quod 36

Herodes moritur.

Eodem anno Christi primo, iam per duos saltem menses inchoato, appropinquãte, vt dictum est, festo Paschatis; Herodes morbo extinctus est, sub finem anni, ab adepto regis titulo, trigesimi septimi; ab accepta verò plena regni possessione trigesimi quarti; vt iam sæpius repetitũ fuit: & tunc iam ingressus erat annum ætatis septuagesimum; quòd adeo manifestè habemus ex Iosepho, vt nullus remaneat ambigendi locus. Nam 17. Antiqui. cap. 8. ait, quòd cum ægrotaret Herodes, iam ad septuagesimum vitæ annum accedebat; libro autem 1. de Bello cap. vlt. dicit: quod iã septuaginta annos natus erat; Ex quibus Iosephi locis, non obscurè datur intelligi: 37

Hero-

Herodem intra postremos sexagesimi noni anni menses grauius ægrotare cœpisse; & post ingressum annum septuagesimum, è vita excessisse. Vnde luce meridiana clarius apparet, decipi Baronium; qui in suis Annalibus, sub anno Christi octauo, asserit: Herodem obijsse anno ætatis suæ sexagesimo septimo. Et subdit: ita exponendum esse Iosephum 17. Antiq. cap. 8. vbi indefinitè ait: quod quando ægrotare cœperat Herodes; iam ad septuagesimum ætatis annum accedebat. ne (inquit Baronius) sibi ipsi Auctor contrarius videatur, qui aliàs dixit: eundem Herodem, annum vitæ decimum quintum egisse, quando a patre suo Galilææ præfecturam accepit. Sed profectò prædictus Iosephi locus, non ita exponendus videtur, quasi dicere voluerit, quod Herodes morti proximus sexagesimum septimum ætatis annum ageret; sed quod ipse septuagesimo vitæ anno ita appropinquabat; vt paulo post cœperit annum ingredi septuagesimum: Sic enim se ipsum idem met Auctor videtur exponere; si duo eius loca proximè adducta inter se conferantur. Causa autem cur Baronius expositionem illam a mente Iosephi, ni fallor, prorsus alienam, excogitare coactus sit, non tam videtur fuisse, vt Iosephum Iosepho conciliaret; quem inconstantem non semel appellat; quam vt propriam de numerandis triginta septē Herodis regni annis ab Actiaca pugna, opinionem tueretur: quæ nihilominus opinio, præter alia multa inconuenientia superius recensita, etiam hoc supponat necesse est; nempe, quod Herodes non ad septuagesimum vitæ annum peruenerit; contra expressum Iosephi testimonium; sed tantummodo sexaginta septem vixerit annis; quod Baronius non aliunde quam ex prædicta sua positione a nobis hactenus multis rationibus refutata, deducere potuisse videtur. Sed iam tempus est, vt redeamus ad illud vnde diuertimus.

38 Post obitum Herodis, vsque ad Archelaum Ethnarcham a Cæsare constitutum, quænam tum Romæ, tum in Iudæa, Ierosolymisque facta fuerint, ad institutum nostrum pertinentia, narrat satis difusè Iosephus 17. Antiq. cap. 10. vsque ad 14. & sub finem libri 1. de Bello vsque ad libri secundi caput quintum. Nos verò eadem hic breuiter perstringemus: Sunt autem hæc. Diuulgata regis morte, & lectis eiusdem litteris ad milites in Amphitheatro Ierichuntino congregatos, confestim omnes cateruatim cum suis Ducibus ad Archelaum lætis acclamationibus atque ominationibus accurrere, eidemque quam patri præstiterant, fidem atque operam polliceri cœperunt. Mox regis funere splendidissime celebrato; & Herodium vsque, per octo stadia, sollemni admodum pompa perducto; ibidemque vt mandauerat sepulto; Archelaus, post septem dies paterni luctus, funebri epulo multitudini præbito, ascendit in templum; & de solio aureo excepit faustas populi gratulationes, multa singulis pollicitus, vbi a Cæsare stabilitus foret in Imperio. Verumtamen, cum non multo post, exorta esset ingens quædam seditio populi exposcentis festinam de ijs qui Sophistas, eorumque discipulos, ob direptam aquilam auream, necari curauerant, vltionem: nec aliter tumultum sedare potuisset Archelaus, de summa rerum se periclitari veritus, ni plebis impetum retunderet, priusquam cetera turba, quæ ad festum Paschatis confluebat, eiusdem furoris contagio inficeretur; immisso in eos exercitu, ad tria millia interfecit; reliquos verò fugauit. Deinde ad Cæsarem proficisci voluit cum magna cognatorum suorum caterua, qui se illi adiunxerant, specie quidem quasi pro impetranda ei regia dignitate collaboraturi; re vera autem potius vt obsisterent, eumque de cæde in templo proximè perpetrata, accusarent. Vbi verò Cæsaream ventum est; Sabinum Cæsaris in Syria procuratorem offenderunt in Iudæam properantem, ad Herodis pecuniam asseruandam: Qui tamen, licet in gratiam Vari Præsidis ibidem tum forte existentis, desistere pollicitus esset, donec aliud Cæsar statueret: nihilominus, post discessum Archelai, & Vari, Ierosolymam profectus, regiam occupauit; & arces quoque, licet frustra, obtinere tentauit.

Gesta post Herodis obitum in Iudæa.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4052.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 606.

In vrbe Roma.

Contigit etiam circa initia, vt arbitror, anni insequentis, Antipam Archelai fratrem spe affectandi sibi regnum, Romam petere: quo vbi peruenit; omnes cognati regij, ad ipsum ab Archelao defecerunt, mallentes sub Antipa esse, si tamen eis quodammodo in libertatem sub Romano tantum Præside (quod maximè cupiebant) degere posse non succederet. Itaque vbi res coram Cæsare agitari cœpta est; Antipater Salomæ filius longa oratione accusauit Archelaum: quem tametsi continuo Nicolaus Damascenus acerrimè defendit; Cæsar nihilominus sententiã distulit. Interea Ierosolymis, Sabino populum vexante, facta est inter Iudæos, & Sabinianos ingens pugna; & hinc inde strages magna; incensa etiam templi parte. Sed, & in alijs Iudææ vrbibus, & oppidis, plures ac magni tumultus excitati sunt. Nam & quidam ab Herodianis pariter ac Romanis deficientes, Iudææ regnum sibi vsurpare tentarunt. Quibus auditis Varus Syriæ Præses, cum vniuerso exercitu, & auxiliarijs Ethnarcharum copijs venire coactus est in Iudæam; tum vt Sabino Ierosolymis obsesso suppetias ferret; tũ etiam, vt alios quoque in tota penè Iudæa exortos, tumultus compesceret. Quod vt factum est; ipse tandem captis seditionum auctoribus, eisdemque ad ceterorum terrorem in cruces actis; rebusque compositis; reuersus est Antiochiam. Quo circiter tempore, eiusdem Vari permissu, quinquaginta Iudæorum legati Romam profecti sunt, postulantes a Cæsare, vt Iudæis liceret proprijs legibus viuere, & non amplius esse sub Regibus; sed Romanis tantum parere potestatibus: Quod vt facilius impetrarent coram Cæsare perorantes, acriter admodum inuehere cœperunt in Herodis iam defuncti gesta, tamquam omnino tyranica, vel etiam quodammodo ferina potius, quam humana; addentes: non immerito vereri se successorum eius mores, vtpote a patre minime degenerantes: ac propterea summopere exoptare, immediate sub Romano degere imperio. Quibus cum a Nicolao, regibus patrocinanti, graui oratione responsum fuisset; Cæsar, dimisso consilio; & intra se deliberans quid facto opus esset; tandem paucos post dies, Archelaum non regem; sed dimidiæ tantum paterni regni partis Ethnarcham declarauit; regnum quoque pollicitus, si se tali honore dignum redderet. Non igitur quemquam fallat modus loquendi, quo vtitur Sanctus Matthæus cap. 2. versic. 12. vbi refert: Iosephum audisse, quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre eius: quia ibi regnandi vocabulum, non strictè; sed latè admodum sumitur: sicuti etiam apud Marcum capitulo 6. a versiculo 14. vsque ad 27. regis vocabulum sæpius pro Tetrarcha vsurpatur: nam ille idem, quem ibi Marcus vocat regem; apud Matthæum capitulo 14, versiculo 1. & Luc. capitulo tertio, versiculo primo dicitur, vt re vera erat, Tetrarcha Galilææ. quod hic obiter adnotatum volumus. De cetero Cæsar Herodis testamentum confirmauit; & omnia in eo contenta executioni demandari decreuit. Et cuncta hæc, quæ Iosephus locis præcedenti numero citatis fusius prosequitur; intra vnum aut alterum ab Herodis obitu annum, acta esse, satis probabiliter credi potest. 39

Ierosolymis, et in alijs Iudææ vrbibus.

Archelaus non rex, sed Ethnarcha a Cæsare declaratur.

Ex hisce turbulentissimis seditionibus, publicisque calamitatibus, quæ statim, defuncto Herode, in Iudæa exortæ sunt; adiectis pariter intestinis inter filios, cognatosque regis dissensionibus, quæ proculdubio in causa fuerunt, vt Cæsar Archelaum Herodis filium ac successorem, declarare regem recusauerit; colligere possumus; non sine diuino hæc euenisse consilio; sed vt, in signum iam nati Messiæ, tunc primum inciperet adimpleri famosa illa Iacobi quondam 40

dam Patriarchæ prophetia, quæ Genes. capitulo 49. versiculo decimo refertur in hæc verba: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium.] Nam si veræ sunt duæ illæ propositiones, quas sub anno mundi 4018. numero quarto, vsque ad 14. pluribus ac validis probauimus argumentis; nimirum Machabæos non fuisse de tribu Iuda, sed Leui; & Herodem non fuisse Idumæum genere, sed Iudæum; hoc est de tribu Iuda: vtique videtur prædicta prophetia ad hæc præcipue tempora pertinere: possumusque eam simpliciter, & ad litteram, sine vlla verborum, sensuumue extorsione, ita exponere, ac si Sanctus ille Senex morti proximus, filijs suis dicere voluisset: Tametsi futuris temporibus, in populo ex vobis ipsis propagando, qui ex meo nomine Israeliticus nuncupabitur, suprema regiaque potestas temporalis, ad alias quoque tribus, pro temporum varietate peruentura sit: quia tamen illustrius, ac diutius in tribu Iuda, quam in quauis alia permanebit: Scitote, quod ab ea penitus auferri non poterit regnum, rexque de eius genere; quin semper remaneat certa spes iterum aliquando ipsum recuperandi; donec prius veniat qui mittendus est; videlicet verus, qui promissus est Messias; ille inquam, qui non temporaliter, vt huius mundi reges, sed spiritualiter, & non super Israelem tantum; sed & super vniuersas Gentes, in æternum regnabit, & quodammodo continuabit regnum eiusdem Iudaici populi angustum, & temporale, cum spirituali, & vniuersali, & æterno. Huic expositioni adstipulatur diuina promissio, quam postea Dauidi factam legimus 2. Reg. cap. 7. versic. 12. Vbi eidem a Domino dicitur: Cumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius.] Et post pauca: Et stabiliam thronum regni eius vsque in sempiternum.] Et item paucis interpositis: Et regnum tuum vsque in æternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus iugiter.] Quæ verba, ad litteram non nisi de Messia dici potuisse videntur. Ceterum nos interpretati sumus illa memoratæ prophetiæ verba-Non auferetur sceptrum de Iuda-ac si dictum esset: non omnino poterit deficere regia potestas de tribu Iuda, ita vt numquam amplius recuperetur: quia alioqui constaret de opposito. Nam certum est, quod ex quo semel principatus, ad virum de tribu Iuda, idest ad Othonielem deuenit; non perpetuo, & continuata successione in viros eiusdem tribus remansit; sed ad alios quoque aliarum tribuum pertransijt; & tamen vsque ad Messiæ tempora, semper aliquoties, ad ipsos Iudæ posteros redijt; puta quando Abesan constitutus est totius populi supremus Iudex; & iterum quando super Iudam primo, deinde super alias quoque tribus Israel, regnare cœperunt Dauid, & Salomõ, & posteri eius super duas tribus, vsque ad transmigrationem Babylonis; & post reditum de captiuitate Babylonica, licet per plures annorum centurias, principatus penes summos Sacerdotes, & Machabæos fuerit; attamen ab ipsis denuo redijt principatus sceptrumque totius regni Israel, ad virum tribus Iudæ, videlicet ad Herodem, vt dictum est; sub cuius regni finem, natus est Christus, verus qui tunc expectabatur Messias.

Prophetia Iacob incipit impleri.

41 Nato autem Christo, cœpit sensim auferri penitus sceptrum illud a viris Iuda; & impleri memorata Iacobi prophetia: Etenim paulo post Herodis mortem, quamuis pro eius patre, regnasse dicatur Archelaus, ab Augusto Iudææ Ethnarcha constitutus; numquam tamen valuit ab eo regiam dignitatem obtinere; vt videre est apud Iosephum 17. Antiq. cap. 13. & lib. 2. de Bello cap. 4. & nos supra num. 32. retulimus; Quin potius tandem idem Archelaus, vt infra suo loco dicemus, ab eodem Augusto in Galliam relegatus fuit; Et Iudea sub Romanorum imperio ac regimine plenius redacta est; toto reliquo vitæ Christi tempore; & deinceps vsque ad Claudiũ Cæsarem, ita permansit, non habens regem nisi Cæsarem; quo tempore Iacobi vaticinium omnino iam videbatur impletum. Nam etsi postea idem Claudius, teste Iosepho 19. Antiq. cap. 4. etiam Iudææ regnum dederit Herodi Agrippæ, qui (vt idẽ 18. Antiq. cap. 7. vbi de Herodis progenie agit, & clarius cap. 9. & lib. 19. capit. 4. tradit) fuit Herodis Ascalonitæ, ex Aristobulo filio nepos; quique deinde in Iudæa occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio, & Petrum misit in carcerem, volens post Pascha producere eum populo, quemadmodum legimus Actorum cap. 12. versic. 1.

Quando penitus videbatur impleta.

vſque ad 24. Attamen per breue admodum tempus, diuina diſpenſatione, interruptum fuit memoratæ prophetiæ implementum: Siquidem idem Agrippa, qui quadriēnio ante ſuper Tetrarchia Philippi eius patrui iam defuncti, & item in parte Galilææ regnauerat; poſt triennium ex quo demum Iudææ regnum obtinuerat, interijt, vt ſcriptum reliquit Ioſephus non valde procul a fine lib. 19. Antiq. & 2. de Bello cap. 10. nimirum percuſſus ab Angelo, eo quod diuinos honores ſibi a populo exhibitos, in ipſum Deum non retuliſſet; quemadmodū loco Actorum adducto traditur. Exinde autem denuo Iudæa Romanos Præſides habere cœpit; & tunc ita ab ea ablatus eſt rex, duxue de ſemine Iudæ; vt numquam poſtea fuerit reſtitutus. Nam neque filius prædicti Agrippæ, qui ad differentiam patris, Agrippa iunior dictus eſt, & cuius ſæpe Actorū c. 25. & 26. fit mētio; neque quiſquam alius deinceps Iudæus, in Iudæa abſolute regnauit: Tametſi idem Claudius Cæſar, (Deo cuncta ſuauiter diſponente) poſt Agrippæ ſenioris mortē, Herodi eius fratri ac Dinaſtæ, ſeu regi Chalcidis, quandam conceſſerit in templum & ſacrum ærarium, poteſtatem; & ius eligendi Pōtifices, quod ius etiam poſteris, vſque ad Belli Iudaici exitum, manſit, vt ſcribit Ioſephus 20. Antiq. in fine capitis 1. Vt propterea mirum non ſit, ſi Agrippa iunior (cui Claudius octauo imperij ſui anno, vt ait Ioſephus citati libri cap. 3. audita prædicti Herodis morte, Chalcidis principatum donauit) poſtea ab eodem Auctore eiuſdem libri cap. 6. 7. & 8. dicitur aliquoties elegiſſe, ac pro ſuo arbitrio mutaſſe ſummos pontifices, licet numquam rex fuerit Iudæorum. Certiſſimum verò eſt, quod poſteaquam rebellarunt a Romanorum ſubiectione Iudæi; & Ieroſolyma, (quæ a tempore Dauidis ad tribum Iuda pertinere cœperat, ac regni Iudaici caput ſedesque fuerat) a Tito demum capta atque euerſa eſt; ipſum pariter regnum a regione Iudæorum; & regia poteſtas ac principatus, a ſemine ſeu poſteris Iudæ, omnino excidit: ipſis Iudæis partim variè interfectis; partim per diuerſas orbis regiones miſerrimè diſperſis, atque in perpetuam ſeruitutem redactis; quemadmodum olim prophetauerat Daniel ca. 9. ver. 26. hiſce verbis: Et poſt hebdomades ſexaginta duas, occidetur Chriſtus, & non erit eius populus, qui eum negaturus eſt: & ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum Duce venturo; & finis eius vaſtitas; & poſt finē belli ſtatuta deſolatio.] Et quibuſdam interpoſitis ſubdit. Et vſque ad conſumationem, & finem perſeuerabit deſolatio. Hactenus Daniel. cuius verba latius ſub anno mundi 3516. num. 6. vſque ad 13. expoſuimus. Quod ſi quis hanc Danielis prophetiam bene perpenderit; & cum memorato Iacobi vaticinio accuratè contulerit; & inſuper rei exitum, ex his quæ poſt prædicta, ad hæc vſque tempora, per mille ſexcentos, & amplius annos, iuſto Dei iudicio, iugiter paſſi ſunt, ac patiuntur Iudæi, cōprobauerit: proculdubio apertiſſimè intelliget, tunc demum prorſus atque irreuocabiliter Iudæos ſceptrum perdidiſſe, quando mortuus eſt Agrippa ſenior: nec eis vllam amplius ſpem eſſe relictam, denuo vmquam illud recuperandi; confuſis nimirum nunc inter ſe ipſorum tribubus: ac proinde fruſtra eos etiam nunc ſuum expectare Meſſiam.

Quando penitus fuerit impleta.

Neque verò quis miretur, quod adducta Iacobi prophetia, non ſtatim ac venit qui mittendus erat; ſed longo poſt tempore, & quodāmodo per partes, prorſus impleta fuerit: Idem namque non nullis quoque alijs prophetijs, vt ſcilicet ſenſim & pluribus vicibus implerentur, interdum eueniſſe certum eſt. In promptu ſunt exempla duo ſatis clara, quæ hic adferre contentus ero. Prædixerat anno quarto regni Ioakim regis Iuda, Ieremias, vt ipſemet teſtatur prophetiæ ſuæ cap. 25. & nos ſub anno mundi 3429. num. 7. retulimus, Dominum tranſlaturum Iudæos in Babylonē; & relicturum terram eorum deſertam atque inhabitatam per annos ſeptuaginta: Et tamen hæc tranſlatio, non vno eodemque tempore ſimul tota facta eſt; ſed per partes, vt ipſe met Ieremias tradit capitulo vltimo verſiculo 28. vſque ad 31. & nos ſub annis mundi 3435. numero ſeptimo, & 3447. numero primo, & 3451. numero quarto oſtendimus. Item anno regni Sedeciæ quarto, quemadmodum ſub anno mundi 3439. numero ſeptimo dictum eſt, idem Ieremias capitulo vigeſimo nono, prædixerat reductionem dicti populi de Babylone in Ieruſalem, & in terram Iuda tunc eſſe faciendam cum impleri cœpiſſent ſeptuaginta capt-

Cur nō ſtatim nato Domino impleta eſt Iacobi prophetia. 42

tiui-

tiuitatis anni ibidem memoratis illi nimirum, quos idem propheta cap. 25. superius notato, a Ierosolymorum desolatione putandos, non obscurè indicauerat: Et nihilominus constat, eandem reductionem, non vnico postea contextu; sed pluribus, interpolatisque vicibus, fuisse præstitam; nimirum partim sub Cyro, qui primus dictam captiuitatem soluere cœpit; partim sub Artaxerxe Longimano, qui anno regni sui septimo, Esdram Scribam, cum maxima exulum multitudine remisit in Ierusalem; & mox iterum anno regni sui vigesimo, alios quoque cum Neemia redire permisit.

43 Hæc de prædictæ Iacobi prophetiæ intelligentia hic quodammodo obiter attexere libuit; quoniam ceteræ illius expositiones, quas a varijs Auctoribus collectas Pererius in libro de benedictionibus duodecim Patriarcharum, Prophetia 3. refert; singulæ ab ipso ibidem optimè, vt arbitror, confutatæ sunt; & postrema, quam idem Auctor ex propria sententia profert, nimirum quod illud Iacobi vaticinium, intelligi debeat, in vniuersum, de ipsa Gente Iudaica, quæ duodecim in tribus erat diuisa: non videtur, ni fallor, verum ac legitimum Prophetæ sensum posse assequi; quemadmodum ex paulo post dicendis fiet planum. Sed prius, obsecro, videat prudēs Lector, quæ apud citatum Auctorem traduntur, tum pro singulis septem prioribus expositionibus refellendis; tum pro octaua, quæ ipsius est, comprobanda ac stabiliēda; & sic, vt opinor, multo melius, de his quæ nos hic diximus, dicturique sumus, diudicare poterit. Et quidem si eiusdem prophetiæ verba accuratius expendantur; non videtur per-Iuda-posse intelligi vniuersum populum Israeliticum duodecim tribubus distinctum: Quandoquidem, etiam si demus (quod tamen necessario dandum non videtur) Patriarcham Iacob præuidisse, vt Pererius putat, posteritatem suam aliquando Iudaici populi nomine nuncupandam: non tamen ibi intendebat prædicere, quæ vniuersæ posteritati suæ communiter essent euentura; sed quæ speciatim tribui Iudæ, de qua tunc signanter loquebatur; quemadmodum sigillatim de alijs fecerat, facturusque erat; vt patet expendenti singulas eius prædictiones, in citato Genes. cap. recensitas. Deinde, si verba quæ memoratam prophetiā immediatè præcedunt, & quæ pariter subsequuntur, ad particularem illam Iudæ tribum pertinent; vtique inter media quoque (vt ipsemet Pererius fateri cogitur) ad eandem pertinere debent; ergo verbum illud-Iuda-non de toto populo Israelitico; sed speciatim de Iudaico tantum, accipiendum est.

Confirmantur superius dicta de Iacobi prophetia impleta.

44 Credimus item, quod idem Sanctus Patriarcha, illis verbis: Non auferetur sceptrum de Iuda; & quæ sequuntur. Non voluerit significare, futuram in tribu Iuda perpetuam, aut quasi perpetuam regni continuationem, vsque ad Messiæ aduentum: Siquidem hanc, non modo in tribu Iuda; sed nec in tota gente Israelitica extitisse, probare possumus; Quin potius manifestè constat de opposito, propter varias eiusdē populi captiuitates, temporibus Iudicum, & præsertim post regum tempora, Babylonicam; qua durante, nullus Hebræus liberum super reliquos dominium habuit. Sed & post ipsam multo tempore, scimus Iudæos ita deinceps regibus Persarum fuisse subiectos; vt ne templum quidem, sine illorum licentia extruere possent, aut ciuitatē instaurare. Postea verò quis nesciat quoties; tum ab Aegyptijs tum a Syriæ regibus fuerint subiugati; & grauissima seruitute præssi? Nullo igitur modo dici pōt Israeliticum populum semper, aut fere sēper, vsq; ad Messiā, habuisse Gentis suæ reges, aut principes supremam in populo auctoritatem tenentes (id namque est, quod sceptri, Ducisque vocabulis prænunciatum fuerat.) Huc accedit, quod neque eiusdem Patriarchæ intentio fuit, ibidem prædicere vniuersam continuatamque totius futuri temporis successionem sceptri, seu principatus in populo Israelitico aut Iudaico; sed tantummodo commemorare, quæ in nouissimis diebus, posteritati suæ ventura erant, vt ipsemet se explicat in ipsius Genes. capitis 49. initio; vbi de eiusmodi prædictionibus agere incipit. Et vbi deuenit ad Iudam, inter alia, quæ eius tribui, postremis circiter temporibus, euentura præuidebat; memoratum protulit vaticinium dicens: Non auferetur sceptrum de Iuda &c. vnde etiam videtur posse colligi, illud in sensu proximè explicando esse accipiendum. Quid igitur hæc huius vaticinij indicant verba? Certe nil aliud, vt arbitror, quam ac si dictum esset:

Exponitur dicta Iacobi prophetia.

Nunquam penitus ac omnimodè definet esse regia, temporalisque potestas in tribu Iuda, subaudi, sine certa spe illam denuo recuperandi; nisi post aduentum Messiæ: tunc enim & non prius, omnino atque irreuocabiliter deficiet. hoc autem quomodo re ipsa euenerit, iam supra num. 38. vsque ad 40. expositum fuit: Vt propterea nulla adsit necessitas comminiscendi causas, quantumuis probabiles, cur Iacob maluerit dicere: Non auferetur sceptrum de Iuda. quàm de Israel. præsertim cum ad maiorem suæ mentis declarationem, idem Patriarcha ibidem subiunxerit-& Dux de femore eius-per quod vtique demonstrat, se non loqui de sceptro seu corona regni, aut regno, in terra tantum tribus Iudæ, vt putat Pererius; sed etiam in persona eiusdem tribus mansuro; neque hoc disiunctiuè sumpto; ita vt sufficeret regnum aliquando quidem in persona Iudaicæ tribus permansisse, aliquando autem in ipsa dumtaxat tribu, hoc est in terra aut vrbe tribus Iudæ, licet rex aut Dux de tribu illa non esset, sed copulatiuè, vt dixi; ita vt sensus sit: quod auferendum non esset sceptrum a persona pariter ac terra tribus Iudæ; quemadmodũ planè indicat dictio illa copulatiua-&-Quare non consonat prædictæ Prophetiæ verbis, dicere: quod licet regia potestas aliquandiu manserit penes summos Pontifices, qui erant de tribu Leuitica; ipsum tamen sceptrum, & imperium, seu, vt dicitur, corona regni, fuit in tribu Iuda, hoc est in Ierusalem; sed oportet supponere dictum sceptrum, saltem interpolatis vicibus, mansisse non solum in terra Iuda; sed etiam in personis eiusdẽ tribus, vsque ad Messiæ aduentum; & consequenter post Christum natum, cœpisse impleri hoc vaticinium; & omnino auferri sceptrum de Iuda, quando mortuus est Herodes Ascalonita, & postea id omnimodis esse impletum, in obitu Herodis Agrippæ senioris, Ascalonitæ nepotis, quemadmodum iam satis superque declaratũ est.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4053.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 607.

1 ANNO principatus sui, siue, quod idem est, ab obitu patris tertio circiter incipiente, credibile est Archelaum è Roma cũ Ethnarchæ titulo in Iudæam rediisse, quemadmodum ex his quæ supra num. 31. & 32. dicta sunt, satis probabiliter inferri potest: non enim videntur tam longæ nauigationes, de Iudæa in Italiam, & iterum de Italia in Iudæam, & item tam difficilia negotia, locis citatis recensita, citius integro saltem biennio, in Romana præsertim atque Imperiali curia, expediri potuisse. Quæ autem postea idem Archelaus in Iudæa egerit, quousque demum Cæsari accusatus, & ab eodem perpetuo exilio Viennæ in Galliã relegatus est, breuiter tangit Iosephus 17. Antiq. cap. 15. Et inter alia memorat, quod Ioazaro Boethi F. pontificatum abrogauit, insimulato, quod sediciosis consensisset; eamque dignitatem in Eleazarum prædicti Boethi fratrem collocauit. Et paulo post addit: quod nec Eleazarus diu sacerdotio potitus est; subrogato in viuentis locum Iesu filio Siæ. Quin etiam oportet eundem Archelaum denuo postea dedisse pontificatum prædicto Ioazaro: Siquidem ipse, post Archelai relegationem, de pontificatu a Quirino Syriæ Præside depositus legitur apud ipsum met Iosephum 18. Antiq. cap. 3. vt infra suo loco dicetur.

Quæ Archelaus in Iudæã reuersus egerit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4054.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 608.

1 ANNO proximo, die septima Ianuarij, vt infra probabitur, idest anno vitæ Christi quarto, per dies tredecim iam inchoato, & principatus Archelai anno tertio

Christus quando ab Aegypto reportatus.

tertio ad finem appropinquante, vt ex ſub anno mundi 4051. num. 28. dictis liquido inferri poteſt, credimus cum Nicephoro Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ capit. 14. ipſum Chriſtum ab Aegypto fuiſſe in Iudæam primum, mox in Galilæam reportatum, quemadmodum narrat S. Euangeliſta Matthæus cap. 2. ver. 19. vſque ad finem capitis. Et tunc impletum eſſe vaticinium illud, quod olim ab Oſee propheta fuerat pronunciatum, & cap. prophetiæ eius 11. ver. 1. traditum, his verbis: Ex Aegypto vocaui filium meum. Diximus hoc factum fuiſſe anno Chriſti quarto proximè ante inchoato; quia tametſi ſub anno mundi proximè adducto num. 30. dixerimus: Herodem obijſſe anno Chriſti primo; & ex textu Euangelico, Herodis obitus videatur eodem anno quo contigit, Ioſepho denunciatus: Attamen, quia idem ſacer textus vbi ait: quod defuncto Herode, Angelus admonuit Ioſephum vt rediret, protinus adiecit: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri- ex quo inferri poteſt, quod quando hæc denunciatio facta eſt, non Herodes ſolum, ſed & multi alij ex Iudæis, qui vt primum cum Herode audierant natum eſſe Meſſiam, cum eodem pariter turbati, pueum ad necem quæſierant: Et item quia in eodem ſacro textu dicitur: Ioſephum in ſuo reditu audiuiſſe, quod in Iudæa regnaret Archelaus pro Herode patre ſuo; vnde apparet iam tunc ipſum Archelaum è Roma in Iudæam eſſe reuerſum: Et denique, quia probabile eſt, ipſum Ioſephum non redijſſe cum Ieſu, & Maria matre eius in Iudæã eo tempore quo ipſa cædibus ac ſedicionibus plena erat; ſed poſt eaſdem, opera Vari, vt ſub anno mundi 4051. num. 32. dictum eſt, iam ſedatas: Propterea cogimur dicere, hoc potius anno, Dominum de Aegypto fuiſſe reductum.

2 Credimus autem id accidiſſe, vt diximus, die ſeptimo menſis Ianuarij; quoniam, vt notat etiam Cardinalis Baronius, non modo Martyrologium Romanum, ſed & Beda, & Vſuardus, & Adon, & alij, ponunt prædictum reditum, in eodem die; qui iccirco olim in Sancta Eccleſia valde memorabilis fuiſſe perhibetur. Quare oportet Angelum Domini conſultò diſtuliſſe multo tempore, denunciare Ioſepho obitum Herodis; tum vt expectaret interitum quoque aliorum Chriſti perſecutorum, quos præuidebat interim morituros; ac ſic poſtea poſſet vniuerſaliter dicere Ioſepho: Mortui ſunt enim qui quærebant animarum pueri; tum vt redeuntes cum ſacro pignore Ioſephus & Maria, inuenirent iam omnino pacatas Iudææ regiones; Et forte etiam, diuina prouidentia, non præcedenti æſtate, ſed hieme ſubſequenti monitum fuiſſe Ioſephum, vt rediret; ne ob maximos illarum regionum calores, aridiſſimaſque ſolitudines, per quas de Aegypto in Iudæam tranſire neceſſarium erat, ipſius infantuli adhuc tenelli, nec non & matris eius ſanitas, in diſcrimen poneretur. Cum igitur Ieſus, poſt eius in templo præſentationem, quadrageſimo die ab eiuſdem ortu peractam, delatus fuerit, primo in Galilæam, poſtea verò inde in Aegyptum, ſicuti ſub anno mundi proximè allegato num. 19. & 20. dictum eſt; vtique ex iam dictis conſequitur, eundem Ieſum, annis dumtaxat tribus incompletis, ideſt vno dũtaxat circiter menſe deficiente, in Aegypto permanſiſſe. Et conſequenter decipi eos, qui plures huic manſioni annos attribuunt; quod forte ob non rectam ſupputandi annos regni Herodis rationem ab illis initam, prouenire potuit.

Ieſus quotannis in Aegypto permanſerit.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4060.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 614.

1 ANNO a pugna Actiaca trigeſimo ſeptimo, vt ſcribit Ioſephus 18. Antiq. ca. 3. in ipſo capitis initio, & poſt ipſum Dio Hiſtoriarum Romanarum lib. 5. & 6. qui erat annus principatus Archelai nonus, vt idem Ioſephus tradit 2. de Bello cap. 6. (ſubintellige deſinens) vel decimus, vt ait 17. Antiq. cap. vlt. (nimirum incipiens) Cæſar Archelaum a primatibus Iudæorum pariter ac Samaritanorũ grauiter accuſatum, ad ſe accerſiuit; & Viennam in Galliam, perpetuo damnatum exilio, rele-

Archelaus exul in Galliam perpetuo relegatur.

relegauit; misitque Quirinum virum consularem in Syriam, vt iura populis redderet; & censum ageret; ac Ierosolymis Archelai domum diuenderet, facultatesque eius Imperiali fisco adiudicaret. Venit etiam cum eodem Quirino Coponius eques Romanus, & turmæ equitum præfectus, penes quem postea esset totius Iudææ rerũ administratio: hanc enim ei Cæsar potestatem demandauerat; vt testatur Iosephus 2. de Bello cap. 7. in ipso capitis initio; qui de prædictis Quirino, & Coponio etiã meminit 18. Antiq. cap. 1. & 3. vbi addit; quod idem Quirinus Ioazarum pontificẽ ea dignitate priuauit, & Annanum Sethi F. ei substituit. & hic est qui Lucæ ca. 3. ver. 2. & Ioan. cap. 18. ver. 13. & Actorum cap. 4. ver. 6. dicitur Annas. Quare oportet (sicuti etiam notauit Cardinalis Baronius in Apparatu) vel Iosephum vbi supra esse hallucinatum; & pro aliquo alio posuisse Quirinum; vel, quod magis reor, dictũ Quirinum iam secundo, aut tertio, in Syriam Præsidem fuisse missum; aliumque ibidem tunc censum egisse: nam primam census descriptionem in Syria ab eodem Quirino factam, nos sub anno mundi 4051. num. 8. diximus esse illam, quæ contigit in ortu Saluatoris, & describitur Luc. cap. 2. ver. 2.

Coponius Iudææ Præses.

Quæ autem Coponio Iudæam gubernante acta sint, vide Iosephum loco de Bello proxime citato, & 18. Antiq. cap. 1. vbi meminit de quodam Simone Galilæo propriæ sectæ ab alijs diuersæ Sophista; & de Iuda Gaulanita, qui adiuncto sibi Pharisæo Saduco, sollicitabat populum ad defectionem, ne Romanis tributa penderet. Quæ seditio non tunc solum turbauit rempub. sed futurarum quoque cladium seminarium fuit. 2

AB ORBE CONDITO ANNVS 4061.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 615.

ANNO postero circiter inchoante, sub eodem etiam Coponio, in festo Azymorũ, sparsa fuisse a Samaritanis ossa humana per totũ templũ, tradit idem Iosephus 18. Antiq. cap. 3. Vbi quoniam aliorum item duorum Iudææ Præsidum meminit, nempe M. Ambiuij, & Annij Ruffi, qui post Coponium, sibi inuicem in Iudæorũ regimine, vsque ad initia Imperij Tiberij Cæsaris, successerunt, spatio scilicet annorum circiter sex; Neque notat quoto quisque tempore res administrauerit; satis probabiliter inferre possumus, hosce tres præsides, integro saltem biennio singulos in prouincia permansisse. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 4062.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 616.

ANNO ætatis suæ duodecimo, puer Iesus cum parentibus suis ascendit Ierosolymam, ad diem sollemnem Paschæ de more illius populi celebrandum; & illis, peracto festo, redeuntibus, ac non aduertentibus, ipse remansit in Ierusalem; & post triduum ab eis inuentus est in templo sedens in medio Doctorum, audiens illos de lege, & Prophetis differentes, & interrogans eos, cunctis stupentibus super prudentia, & responsis eius. Vt autem vidit eum mater, & dixit: fili quid fecisti nobis sic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te.] Confestim relictis Doctoribus, respondit: Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse?] & his dictis descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis; quemadmodum bene narrat S. Lucas cap. sui Euangelij 2. ver. 42. vsque ad finem 1

Puer Iesus in templo inuentus.

nem capitis. Ex qua narratione apertè conuincitur, verum esse quod sacri docent Theologi, nimirum Christi operationes, alias fuisse ceteris hominibus communes; alias ipsius, vt mundi Redemptor erat, proprias; quarum priores, ad humanam potius eius naturam, posteriores verò ad diuinam magis spectare videbantur; & hæc sunt quæ ad æternam hominum salutem procurandam, specialius ordinata erant. Et quidem quod ad has attinet, Christus nemini subditus fuit, vnde merito humanis parentibus causantibus, cur ab eis se subtraxisset, vt ipsis inscijs ad audiendos interrogandosque Doctores se conferret; respondit: Nesciebatis quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse?] verum vtique patrem suum ostendens esse solum Deum. Quo verò ad alias ceteris hominibus communes eius operationes, voluit subditus esse non solum veræ matri suæ; sed etiam putatiuo patri Iosepho; & hoc non necessitate, sed voluntate; nobis relinquens exemplum, vt non solum parentibus corporalibus, quemadmodum lex præcipit, cui tamen ipse subiectus non erat; sed etiam spiritualibus, & in summa cunctis maioribus subditi esse satageremus, iuxta illud quod vniuersaliter postea explicauit Apostolus ad Rom. cap. 13. ver. 1. dicens: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.] & post pauca: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit &c.

2 Itaque si quis quærat quænam egerit Christus ab hoc, vsque ad annum vitæ suæ trigesimum, in quo se ipsum manifestare cœpit tamquam verum humani generis redemptorem; dicimus, ex hoc quod cum parentibus descendisse traditur, & subditus fuisse illis, colligi posse; ipsum nihil deinceps, tamquam hominum Redemptor, agere voluisse; sed in communibus hominum sui status actionibus tantummodo se exercuisse, donec præstitutum tempus adueniret palam manifestandi hominibus ad quid ipse in hunc mundum venisset: Et propterea S. Euangelista, loco citato, breuibus perstringens, quid interim egerit Christus, nihil aliud memorandū duxit, nisi quod descendit cum eis (nimirum parentibus) & venit Nazareth; & erat subditus illis. & post pauca: Et Iesus, inquit, proficiebat sapientia, & ætate, & gratia, apud Deum, & homines.] quia nimirum licet æquè semper fuerit plenus sapientia & gratia, successiuè tamen, crescente ætate, maiorem quoque exterius in humanis actibus, hoc est in verbis, & operationibus suis, sapientiam & gratiam ostendebat; & ad proportionem augescentis ætatis, maioribus indies sapientiæ, & gratiæ operibus incumbebat, quæ re vera tum coram hominibus, tum etiam coram Deo erant perfectiora; vt rectè exponit Cardinalis Toletus super loco Lucæ citato. Igitur, si verum est quod diximus, Iesum intra prædictum tempus nullum opus ad redemptionem nostram specialiter pertinens agere voluisse, cuiusmodi sunt, miracula facere, Discipulos cōuocare, & quæ ad æternam salutem consequendam pertinēt, publicè docere, & his similia; proculdubio inferri potest, falsa omnino esse, & conficta, quæ de Infantia Saluatoris, ac de miraculis in ætate puerili ab eo factis; in apocryphis quibusdam libris tradita inueniuntur; quos sanè libros merito sancta reprobat reijcitque Ecclesia, & contra ea quæ de miraculis Christi in ipsis asseruntur, latè disputat S. Io. Chrysostomus homil. 20. in Ioannem.

Quid Iesus à 12. ad 30. vitæ annum egerit.

Liber de Infantia Saluatoris reijciendus.

3 Quoniam autem de Iosepho nulla amplius, in Euangelico textu, deinceps mentio reperitur; longè minus probabilis fit opinio illorum qui putant eum etiam tempore passionis Christi fuisse superstitem; quàm eorum qui tenent ipsum intra hunc, de quo hic agemus annum, & eum in quo Iesus cœpit opera humanæ redemptionis palam exercere, mortuum esse. Nam alioquin mirum valde videri posset, solam ad nuptias cum Iesu matrem, non etiam patrem putatiuum fuisse inuitatum, Ioan. cap. 2. ver. 1. Et quod quando Christus prædicabat Matthæi cap. 12. ver. 46. non etiam Ioseph; sed tantum Maria mater Iesu, & eiusdem fratres dicantur stetisse foris quærētes loqui ei. Quis verò dubitet ad Crucem Iesu, Ioan. c. 19. ver. 25. non matrem eius dumtaxat; sed & ipsum Ioseph; si tunc superstes fuisset, omnimodis stare voluisse? Denique cur non potius ipsi Iosepho, quàm Ioanni Christus moriens matrem commendasset, cum vterque virgo esset? Videtur igitur Iosephum, non solum ante passionem, sed & ante prædicationem Christi, de hac vita migrasse: quamuis quonam vitæ Christi anno obierit; & num valde tunc senex esset, quando ipse decessit, incertum sit. Nam quod Hæres. 78. suspicatur S. Epiphanius: eundem Iosephum forsitan

De tempore mortis Ioseph.

fuisse octogenarium, vel etiam aliquanto seniorem, quando ei desponsata fuit Beatissima Virgo; non videtur probandum, propter ea quæ tradit Cardinalis Toletus super Luc. c. 1. annotatione 59. & nos sub anno mundi 4050. nu. 4. diximus.

M. Ambiuius Iudææ Præses.

Eodem anno, Coponium Iudææ Præsidem, Romam rediisse, accepto successore M. Ambiuio; ex his quæ sub anno mundi 4060. num. 2. dicta sunt, satis probabiliter inferre possumus. Huius Ambiuij tempore, Salome Herodis Ascalonitæ regis soror, è vita decedens, Iuliæ Augusti Cæsaris coniugi, Iamniam cum sua Toparchia reliquit, & sitam in campo Phasælidem, Archelaidemque plurimis consitam palmetis; vt tradit Iosephus 18. Antiq. cap. 3. & lib. 2. de Bello cap. 8. 4

AB ORBE CONDITO ANNVS 4064.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 618.

Annius Rufus Iudææ Præses.

ANNO Imperij Cæsaris Augusti, nimirum a deuicto Antonio, circiter quadragesimo secundo, vt ex sub anno mundi 4060. num. 2. dictis, colligi potest, credimus, eundem Augustum, reuocato M. Ambiuio, misisse Annium Rufum in Iudæam Præsidem; Quo postea præside, idem Cæsar Augustus vita functus est; vt tradit Iosephus 18. Antiq. cap. 3. 1

AB ORBE CONDITO ANNVS 4066.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 620.

Augusti Cæsaris obitus.

Vita, principatusque eius anni.

Quo anno vitæ Christi obierit.

ANNO vrbis conditæ septingentesimo sexagesimo sexto, Sex. Pompeio, & Sex. Appuleio Coss. (quemadmodum ex Dione, Tacito, & Suetonio, tradunt Onuphrius, & Sigonius in Fastis) die decimo nono mensis Augusti, nimirum eodémet die mensis, quo olim primum inuaserat consulatum, Octauianus Cæsar Augustus Nolæ mortuus est, annos natus septuaginta quinque, menses decem, & dies viginti sex; hoc est annos ferè septuaginta sex; cum imperasset, a primo eius consulatu, annos quinquaginta sex; ex quibus, primos circiter duodecim, partim cum Antonio & Lepido, durante scilicet eorum triumuiratu, partim cum Antonio tantum: Deinde verò eodem Antonio ad Actiũ deuicto, solus annos quadraginta quattuor, demptis diebus tredecim. Vnde patet in multis decipi Iosephum, qui 18. Antiq. ca. 3. ait: eundem Augustum vixisse annos septuaginta septem; imperasse autem annos quinquaginta septem, & amplius menses sex, dies duos, connumeratis, inquit, quattuordecim annis quibus Antonius fuit ei Imperij socius. Incidit ergo Augusti obitus in annũ vitæ Christi decimũ sextũ, vt patet in tabulis, nimirũ in mensem dicti anni octauũ propè explendum. Siquidem a die vigesimo quinto Decembris, in quo natus est Christus, ad decimum nonum mensis Augusti, in quo Cæsarem obijsse diximus, intersunt menses septem, & dies ferè viginti quinque. Quare Tertulianus in libro aduersus Iudæos cap. 8. vbi ait: Augustum superuixisse, ex quo natus est Christus, annos quindecim; & post annos quadraginta tres, ex quo Antonium, & Cleopatram ad Actium superauerat, obijsse; de annis integris loqui accipiendus est. Nam alioqui propius verò dixisset: eundem Augustum a Christo nato annis fere sexdecim fuisse superstitem; & anno ab Actiaca victoria quadragesimo quarto penè expleto, è vita migrasse. Huius Imperatoris qui fuit omnium maximus, & præsertim in re bellica felicissimus, res gestas scripserunt Plutarchus, & Suetonius in Augusto, & ferè omnes alij rerum Romanarum Scriptores. Earundem verò præclariores distin- 1

stinctè quidem, sed breui compendio perstrinxerunt Genebrardus lib. 2. suæ Chronologiæ vbi agere incipit de quarta Monarchia Romanorum; & Eutropius libr. 7. non procul ab initio.

2 Eodem tempore quo obijt Augustus, Tiberius Nero Augusti priuignus, & Iuliæ Augusti vxoris filius, qui post obitum Caij, & Lucij, quos Iulia iunior, quæ fuit ipsius Augusti filia, Agrippæ genuerat, ab eodem Augusto in filium adoptatus fuerat Romanum Imperium regendum suscepit, vt tradunt Iosephus loco citato; & item Cornelius Tacitus, Suetonius Tranquillus, Dio, & alij. Libet hic Taciti verba adferre, qui lib. 1. ita scribit: Vix dum ingressus Illyricum Tiberius, proprijs Liuiæ matris litteris accitur; neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud vrbem Nolam, an exanimem repererit: acribus namque custodijs domum, & vias sepserat Liuia: lætique interdum nuncij vulgabantur, donec prouisis quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem, fama eadem tulit. Sic Tacitus. Igitur oportet primum Imperij Tiberij Cæsaris annum, pro maiori parte cum Christi anno insequenti, hoc est decimo septimo, concurrisse, quod & in tabulis adnotabimus. *Tiberius Nero imperat.*

3 Eodē anno, vt patet in eisdem tabulis, oportet cœpisse infirmari mulierem illam curuā, quam postea mirabiliter sanauit Christus anno vitę suæ trigesimo tertio, quemadmodum nos infra suo loco dicemus, cum illa haberet spiritum infirmitatis iam annis decem & octo, vt dicitur Luc. c. 13. ver. 11. *Mulieris curuæ infirmitas.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 4067.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 621.

1 ANNO proximo, qui vt dictum est, erat Imperij Tiberij Cæsaris tertij Romanorum Imperatoris, annus primus; venit in Iudæam quintus Iudæorum Præses Valerius Gratus a prædicto Tiberio missus, in Anci seu Annij Rufi locum. Iosephus 18. Antiq. cap. 3. qui ibidem supponere videtur, Quirinum fuisse primum Iudææ Præsidem, post expulsum Archelaum; alioqui prædictus Gratus, non quintus; sed quartus fuisset Iudæorum Præses: Atqui re vera Quirinus non propriè Iudæorum; sed totius Syriæ Præses fuit, quemadmodum idem Iosephus testatur libri citati cap. 1. Quia tamen ab Augusto missus in Syriam, prius, vt arbitror, venit in Iudæam, vt (quemadmodum ei præceperat Imperator) Archelai facultates Fisco Imperiali applicaret; & Iudæam in prouinciam redigeret; eamque Coponio regendam assignaret: quia inquam ad hæc præstanda oportuit eundem Quirinum ibidem aliquantisper commorari; propterea, vt arbitror, Iosephus, computato etiam inter Iudææ Præsides ipso Quirino, ponit inter eos quinto loco Valerium Gratum, de quo ibidem prosequitur dicens: Hic adempto Annæ siue Anano sacerdotio, Ismaelem Fabi F. iussit esse Pontificem. quo paulo post deiecto, in Eleazarum Anani Pontificis filium, eum honorem transtulit. *Valerius Gratus Iudææ Præses.* *Quirinus an fuerit Iudææ Præses.*

AB ORBE CONDITO ANNVS 4068.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 622.

1 ANNO proximo, Valerius Gratus Iudææ Præses, summum Pontificatum ab Eleazaro sublatum, Simoni Camithi F. detulit, quemadmodum tradit Iosephus 18. Antiq. cap. 3. *Simon Camithi F. fit Pontifex.*

AB

AB ORBE CONDITO ANNVS 4069.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 623.

Iosephus qui et Caiphas Pontifex.

ANNO insequenti, idem qui supra Iudææ Præses, præfato Simoni imperauit, vt pontificatum cederet Iosepho, cui cognomen erat Caiphas; & hic erat sub quo postea passus est Christus; & cuius socer erat Ananus aliàs Põtifex, qui & Annas, queadmodũ aperte ait Ioan. c. 18. ver. 13. Fuerunt igitur ab obitu Herodis, ad Christum passum, iuxtà Iosephi historiam, nouem Pontifices; quorum series ista est. Primo Ioazarus Simonis Boethi F. ab Herode in Pontificatu relictus. Deinde Eleazarus, prædicti Ioazari frater. Mox Iesus Siæ F. & post ipsũ denuo Ioazarus ab Archelao substituti sunt; quorum nos sub anno mundi 4053. num. 1. mentionem fecimus. Postea Ananus, qui & Annas; de quo sub anno mundi 4060. num. 1. dictum est. Post hunc Ismael, Fabi F. Et subinde Eleazar prædicti Annæ siue Anani F. de quibus sub anno mundi 4067. num. 1. meminimus. Dein Simon Camithi F. de quo sub anno præcedenti. Denique præfatus Caiphas. Dixi nouem tantum Ierosolymis extitisse Pontifices, iuxta Iosephi historiam, ab obitu Herodis ad Christi Passionem: Quia ipse Iosephus, inter prædictum Caipham, a Grato Præside, Pontificem constitutum, & Ionathan Annæ F. cui post Pilati discessum, Vitelius Syriæ Præses, pontificatum detulit, nullum alium intermedium ponit; vnde videtur indicare, ipsum Caipham, etiam toto Pilati tempore, pontificatum tenuisse. At verò Eusebius, Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. cap. 12. dicit: Quod anno quinto decimo imperij Tiberij Cæsaris, quando S. Ioan. Baptista prædicare cœpit, Summus Pontifex erat Annas; sub finem autem dictæ prædicationis, Caiphas; & propterea ait, ambos a S. Luca c. 3. ver. 2. fuisse commemoratos. Siquidem tunc pontificatus, ad nutum Præsidum Romanorum erat amouibilis, atque ipsorum arbitrio conferri consueuerat. Et hoc magis consonat cum textu Euangelico asserente, prædictum S. Ioannem prædicasse sub principibus Sacerdotum Anna, & Caipha. Quemadmodum enim olim Prophetæ, in suarum prophetiarum initijs, plures quandoque ponebant Iudæ reges, sub quibus successiue ipsi prophetauerant: ita & S. Euangelista intendens loqui de prædicatione S. Præcursoris, præmittere voluit, sub quibus pontificibus successiuè prædicauerit. Hoc si verum est, vt credimus, oportet Pilatum transtulisse sacerdotium a Caipha, Ad Annam; & mox iterum ab Anna ad Caipham: quod Iosephus silentio inuoluit: & consequenter a defuncto Herode, ad Christi passionẽ, & aliquanto etiam post ipsam, non nouem tantum, sed decem extitisse Pontifices. Nam qui malueris in hoc sequi Iosephum, cogetur sentire; vel cum Sigonio de Repub. Hebræorum lib. 5. sub finem capitis 2, asserente S. Lucam loco citato, nomine Principum Sacerdotum, complecti voluisse tum Pontifices, tum etiam pontificios; illos scilicet, qui prius fuerant Pontifices, qualis tunc erat Annas; vel cum Cardinali Baronio, qui sub anno Christi 31. ait: Annam ibi appellari Principem Sacerdotum; non quia tunc esset Pontifex, sed quod esset Collegij Synedrim nuncupati, princeps, siue præfectus: Et tamen neutra istorum expositio videtur satis consona sacro textui; cuius verba apertè indicant, vtrunque nempe Annam, & Caipham, fuisse principes Sacerdotum eiusdem generis, & officio ac dignitate pares; non quidem ambo eodem met tempore; sed vnus post alterum; durante nimirum eiusdem S. Ioannis prædicatione. Nam si Annas non verè Pontifex, sed pontificius; aut prædicti dumtaxat Collegij princeps fuisset; & per consequens ipsi Caiphæ Pontifici subditus ac subordinatus; certè non priori loco a S. Euangelista, sine vlla principatus distinctione fuisset recensitus. Vt ne illud quoque omittam, quod non videtur certo probari posse, Annam fuisse prædicti Collegij principem. Quandoquidem, quod præcitatus Auctor etiam sub anno Christi 34. ait: ad prædictum Collegium pertinuisse de propheta, & de doctrina cognoscere ac iudicare; ideoq; Christum, quando captus

Pontifices ab obitu Herodis ad Christum passum.

S. Lucæ textus exponitur.

tus fuit, ad Annam primum fuisse perductum; atque ab eo prius, pro officij sui munere, de doctrina sua interrogatum; non satis firmo niti videtur fundamento; quoniam illam met interrogationem, non ab Anna, sed a Caipha Pontifice factam, ex ipsomet sacro textu colligunt, pluribusque demonstrant, tum Iansenius in sua concordia Euangelica cap. 138. tum etiam Cardinalis Toletus super Ioan. cap. 18.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4071.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 625.

1 ANNO vitæ Christi vigesimo primo, circiter inchoante, contigit natiuitas illius filiæ Iairis Archisynagogi, quæ postea cum esset ferè annorum duodecim, vt exprimit S. Lucas ca. 8. ver 42. mortua est, & a Christo circa initia anni vitæ suæ trigesimi secundi, suscitata; quemadmodum infra sub anno mundi 4982. num. 2. dicemus. Et eodem circiter anno oportet ægrotare cœpisse hæmorrhoissam illam, quæ anno infirmitatis suæ pariter duodecimo, sanata fuit a fluxu sanguinis ab eodē Domino nostro Iesu Christo, dum iret ad suscitandum dicti Archisynagogi filiam.

Ortus filiæ Archisynagogi.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4077.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 631.

1 ANNO vitæ Christi vigesimo septimo circiter desinente, necessarium videtur, aliqua de causa nobis hactenus incognita, intermissam fuisse Ierosolymitani templi fabricam; quemadmodum ex his quæ nos sub anno mundi 4032. num. 6. differuimus, colligi potest.

Fabrica tēpli Ierosolymitani intermittitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4078.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 632.

1 ANNO Imperij sui duodecimo, Tiberius Cæsar, reuocato Valerio Grato, misit Pontium Pilatum in Iudæam Præsidem. Hoc ex Iosepho colligi potest, qui 18. Antiq. cap. 3. ait: dictum Gratum (quem constat anno Tiberij primo venisse in Iudæam) exactis in prouincia annis vndecim, accepto successore Pilato, Romam rediisse. & cap. eiusdem libri 5. in fine tradit: eundem Pilatum, exactis in Iudæa annis decem, coactum fuisse Romam proficisci, vt ad crimina sibi per Iudæos obiecta, coram Cæsare responderet; quo priusquam perueniret, vita excessisse Tiberiū; quem idem Auctor eiusdem libri cap. 8. circa medium dicit, duobus supra viginti annis Imperium tenuisse; & duos in vniuersum misisse Iudæis gubernatores; Gratū scilicet, & successorem eius Pilatum: Ex quibus omnibus colligitur, eundem Pilatum, anno vt diximus Tiberij duodecimo, ad regendam Iudæam fuisse transmissum. Porrò Pilatū intra tres primos præfecturæ annos, tulisse pontificatū a Caipha, & dedisse illum Annæ; & postea rursus non multo ante Sancti Ioannis Baptistæ necem,

Pilatus Præses in Iudæā mittitur.

Annas Iudæorum fit Pontifex.

eandem dignitatem, ab Anna ad Caipham transtulisse, colligi potest ex Eusebio Historiæ Ecclesiasticæ lib.1.cap.12. & ex his, quæ nos sub anno mundi 4069. num. 2. diximus.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4081.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 635.

S. Præcursoris prædicatio.

ANNO quinto decimo Imperij Tiberij Cæsaris, vt S. Lucas cap. 3. versic. 1. peculiariter adnotauit, S.Io.Baptista, qui iam ab incunte ætate, diuino instinctu, in desertum secesserat; ibique hactenus ab omni humana conuersatione segregatus, se se in cælestis beatitudinis contemplatione, & assidua pariter corporis afflictatione, admodumq; exemplari pœnitentia exercuerat; veste nimirum valde aspera, hoc est de pilis camelorum contexta, indutus, & Zona pellicea cinctus, & locustis dumtaxat ac melle Syluestri alitus; a Deo (vt dicitur Ioan. cap.1. ver. 6.) missus est baptizare, & prædicare, & testificari de Christo, quod iam aduenisset, quin & ipsum met digito præsentem demostrare: & denique vt viam Domino prępararet, quemadmodum olim Isaias cap.40.ver.3. & deinde Malac.cap.3. ver. 1. ac demum Zacharias pater eius, Luc.cap.1.ver.76. prophetauerant; & ipse item Dominus postea Matthæi cap.11.ver.10.ac Luc.cap.7.ver.27. attestatus est: Atque hæc omnia quæ sui muneris erant, vt S.Præcursor, opportunius præstare inciperet, venit in omnem regionem Iordanis prædicans, non verbis solum, sed vel ipso pariter aspectu, baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Cuius prædicationem gestaq; prosequuntur SS.Matthæus c.3.ver.1. vsque ad 13. Marc.cap.1. ver.1. vsque ad 9. Lucas cap.7.ver.18. vsque ad 30. & Ioan.cap.1. ver.6. vsque ad 9. & ver. 19. vsque ad 38. Porrò hanc Præcursoris Domini prædicationem, intra quattuor circiter priores dicti anni menses cœpisse; ex his quæ infra num. 5. dicentur facile inferri poterit. 1

De Christi baptismo.

Eodem quoque anno, vt ex Euangelistarum locis numero præcedenti notatis liquido colligitur, D. N. Iesus Christus, cum tunc annum ætatis suæ trigesimum primum, per tredecim dies (quemadmodum paulo post probabitur) iam inchoasset; venit & ipse de Galilæa in Iudæam, ad Ioannem; & ab eo, licet prius renuente, voluit baptizari; Quo baptizato, & orante, ecce apertum est cælum; descenditque spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; & audita est vox de cælo dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui.] De hoc Christi baptismo, & cælesti testimonio, quod ipse esset filius Dei electus, omnes quattuor Euangelistæ attestari voluerunt, Matth.c.3.ver.13.vsque ad finem capitis, Marc.c.1.ver.9.vsque ad 12.Luc.cap.3. ver.21. & 22.& Ioan. cap.1.ver.32. vsque ad 35. 2

Diximus hæc acta esse anno Christi trigesimo primo iam per dies tredecim inchoato, propter rationem quam numero sequenti adducemus. Nam alioqui non ignoramus, ex verbis Lucæ non facile conuinci posse, num incipiente, an desinente, vel potius iam tunc expleto anno vitæ suæ trigesimo, Christus baptizatus fuerit; ait enim S. Lucas cap.citato ver.23. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta.] Quæ verba triplicem possunt habere sensum, videlicet; vel quod tunc quasi inciperet ingredi annum vitæ trigesimum; vel quod propè inciperet eum explere; vel quod tunc inciperet esse annorum triginta completorum; quia paucis ante diebus trigesimum ætatis annum iam impleuisset. Nemini igitur mirum videatur, si de tempore quo baptizatus est Christus, variæ extiterunt Doctorum ĕt antiquorũ opiniones: nonnullis opinantibus, id cõtigisse circa initia anni trigesimi ipsius Christi. Sic Origenes hom.2.in Ezech.& S.Hieronymus c.1.in Ezech.& alij. Quibusdã verò sub finẽ dicti anni trigesimi, idest circa mensem ipsius decimum, vt S. Epiphanius in Panario Hæres. 51. & idem videtur sensisse S. Irenæus libr. 2. cap. 39. Alijs autem existimantibus, Christum ad baptisma venisse non multo post iam expletum 3

S.Lucæ textus explicatur.

tri-

trigesimum vitæ annum; ita tenet S. Ignatius in Epistola ad Tralianos, iuxta recentiorem eius translationem, quæ habetur in tom. 2. Bibliothecæ sanctæ Sixti Senensis, & S. Chrysostomus homil. 10. in Matthæum, & Euthimius cap. 3. in Matthæum, & ferè omnes alij Patres. De hisce opinionibus nouissimè multa disputant Pererius, lib. 11. in Danielem quæst. 6. & Cardinalis Baronius in Annalibus, sub anno Tiberij Cæsaris 15. & in Apparatu, vbi agit de anno quo natus est Christus. Qui duo tamen inter se, de opinione deligenda, non conueniunt. Ceterum primam opinionem apertè refellit ipsa ratio temporum. Nam si Tiberius imperare cœpit anno Christi decimo sexto, nimirum octauo dicti anni mense tunc propè explendo, vt sub anno mundi 4066. num. 1. diximus; profectò necesse est, quattuor postremos menses, anni trigesimi vitæ Christi, concurrisse cum quattuor primis mensibus anni decimi quinti ipsius Tiberij: non ergo potuit Christus circa initia anni ætatis suæ trigesimi, baptisma suscipere currente anno Tiberij decimo quinto. Sed & alia item ratione hanc, & secundam quoque opinionem, nos numero sequenti confutabimus.

4 De die autem & mense, quo baptizatus est Iesus, videtur conuenire inter omnes ferè Patres, vno excepto S. Epiphanio, quod scilicet fuerit dies sexta Ianuarij, in qua, dies Epiphaniæ celebrari solet, vt probat Cardinalis Baronius vbi supra, ex Eusebio, & B. Hieronymo attestantibus de antiqua huius rei Patrum traditione: & hoc idem profiteri S. R. Ecclesiam, idem Auctor confirmat ex Rituali antiquo, qui ordo Romanus inscribitur. Hoc si verum est, vt credimus; proculdubio ex memoratis tribus opinionibus, duas priores omnino ruere necesse est: etenim mensis Ianuarius anni Tiberij Cæsaris decimiquinti, nullatenus potuit incidisse in annum trigesimum vitæ Iesu Christi. quod sic probatur. nam negari non potest, quod quemadmodum annus vltimus Augusti Cæsaris (vt ex sub anno mundi proximè adducto num. 1. dictis consequitur) concurrit partim quidem cum anno decimo quinto vitæ Christi; sed pro maiori parte cum decimo sexto: ita annus Tiberij decimus quintus, concurrit ex parte quidem cum trigesimo; sed pro maiori parte cum trigesimo primo vitæ Christi (constat enim annum Tiberij primum auspicandum esse a die decima nona mensis Augusti; nempe ab eo die, quo mortuus est Augustus Cæsar, vt sub anno mundi 4066. num. 2. ex Tacito, Suetonio, & Dione ostensum est; & ex eisdem probant Onuphrius, & Sigonius in suis Fastorum commentarijs. Igitur oportet decimum quintum Tiberij annum, tantummodo a die decimo nono mensis Augusti, ad vigesimum quintum mensis Decembris, in quo natus est Christus, concurrisse cum anno trigesimo eiusdem Christi; & consequenter mensem Ianuarium anni decimi quinti ipsius Tiberij, necessario incidisse in annum trigesimum primũ Christi proximè iam inchoatum. Quare manifestum fit, quod si Christus baptisma suscepit in mense Ianuario anni decimi quinti ipsius Tiberij, non potuit id incidisse incipiente anno trigesimo vitæ Christi, vt prima habet opinio; neque desinente, vt secunda; sed trigesimo anno iam expleto, nimirum, trigesimo primo iam per tredecim dies inchoato, quemadmodum nos a principio, idest supra num. 2. diximus; & tenent etiam tertiæ opinionis sectatores, quamuis non hac ducti ratione, quam nos valde efficacem putamus.

Quo die ac mẽse Christus fuerit baptizatus.

5 Ex hac huius difficultatis resolutione, tria inferri possunt. Primo prædicationẽ, ac baptisma Io. Baptistæ, quæ dicuntur cœpisse anno Tiberij Cæsaris decimo quinto, intra primos quattuor eiusdem anni menses, necessario fuisse inchoata, vt supra num. 1. dictum est: quinto enim dicti anni circiter mense, post multos alios, baptizatus est Christus. Deinde reijciendam esse illorum sententiam; qui probare nituntur Christum passum occisumque fuisse anno ætatis suæ trigesimo tertio; quia sequeretur a primo eius miraculo facto ad nuptias, ad ipsius obitum, intercessisse tria tantum paschata; cum tamen, ex ipsa Ioannis Euangelij serie constet intercurrisse quattuor, vt nos suis locis adnotabimus. Denique non posse admitti opinionem eorum, qui putant a Christo baptizato, ad aquæ in vinum conuersæ miraculum, interfluxisse annum vnum integrum, de qua nos infra num. 9. mentionem faciemus; quoniam oporteret ponere, obitum Christi contigisse anno vitæ suæ trigesimo quinto, quod longe abest a communiori, & saniori Doctorum sententia.

Tria Corollaria.

Iesus ieiunat in deserto.

Eodem die sexto Ianuarij anni ætatis suæ trigesimi primi, Christus post susceptũ baptisma, auditamque de cælo vocem de diuina eius filiatione testificantem; statim (vt notat S. Marcus Euangelista loco proximè citando) diuino actus spiritu, secessit in desertum, vbi habitans cum bestijs, eas multo erga se mansuetiores, quam postea homines inuenit; vt non immerito potuisset illud Poetæ homini exprobrare. Mitius inueni quam te genus omne ferarum; Ibi ergo cum ieiunasset ab omni prorsus cibo ac potu abstinens, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, cœpissetque die decimo sexto Februarij eiusdem anni valde admodum exurire; hac arrepta occasione Diabolus, cupiens experiri num ipse esset Christus in lege promissus, ter ipsum acribus tentationibus aggressus est. Fuit autem prima tentatio ibidem in deserto, qua prætendebat explorare num is verè esset filius Dei, & si non esset, inducere illum ad aliquod gulæ peccatum. Altera tentatio fuit supra pinnaculum templi; vt quod in prima non potuerat, eliceret in secunda; nimirum vtrum verus ipse Dei filius esset nec ne. Tertia, in excelsi cuiusdã montis cacumine, qua in tẽtatione Diabolus putans Iesum esse purum hominẽ, ꝙ iam bis prouocatus, nihil ad testificãdam diuinam eius filiationem, mirabili facere voluisset, aut valuisset; propterea eidem vniuersi dominationem, si tamen se, cadens adoraret, promittit, ratus posse eum per superbiæ tẽtationem, in profundum malorum, quemadmodum olim Adamum, detrahere: Verumtamen longe diuersum res finem sortita est. Nam post singulas tentationes, singulis sacræ scripturæ testimonijs, hoc est gladio spiritus quod est verbum Dei, prudenter admodum redargutas; tentatore profligato, accesserunt ad Iesum Angeli, & ministrabant ei, vtique victui necessaria. Quæ omnia tradunt S. Euangelistæ Matthæus cap. 4. ver. 1. vsque ad 12. Marc. c. 1. versic. 12. & 13. & Lucas cap. 4. versic. 1. vsque ad 14. 6

Tentatur à Diabolo.

S. Ioannes negat se esse Christum, & testimonium profert de Christo.

Die eiusdem anni decimo sexto Februarij (vt ex num. 8. & 9. dicendis deduci potest) Ioanne circa Iordanem perseuerante in sua prædicatione, & sui baptismatis administratione; venerunt ad eum missi a Iudæis, Sacerdotes & Leuitæ, de secta Pharisæorum; vt sciscitarentur ab eo, num ipse esset Christus; qui apertè, ac disertis verbis, & negauit se esse Christum; & insuper, nacta hac tam opportuna occasione, luculentissimum de Christo iam in terris viso, ac inter homines conuersante, testimonium perhibuit dicens: Medius autem vestrum stetit (nimirum quando inuentus est in medio Doctorum in templo, & alias sæpe) quem vos nescitis. ipse est qui post me venturus est (subintellige, vt manifestetur in Israel) qui ante me factus est; cuius non sum dignus corigiam calciamenti soluere. & cetera quæ latius prosequitur S. Euangelista Ioan. cap. 1. ver. 19. vsque ad 29. 7

S. Ionanes Iesum indice prodit.

Altera die (vt notat S. Euangelista mox citandus) hoc est, postridie eius diei, in quo præcedens de Christo testimonium Ioannes perhibuerat; vidit idem Ioannes Iesum ad se (vtique de deserto) venientem; & indice ipsum prodens: Ecce, inquit, agnus Dei; qui tollit peccata mundi.] perspicue huiuscemodi figurata locutione, insinuans ipsum esse qui venerat, vt tamquam agnus innocentissimus in ara crucis pro redemptione mundi Deo in holocaustum oblatus, peccata mundi passione ac morte sua expiaret; & exinde cœpit manifestius testificari de Christo, quod ipse verus esset filius Dei. Et sequenti die, etiam proprios sensim inducere discipulos, vt se relicto, ei potius adhærere studerent. Itaque Andreas Ioannis discipulus, primus cum socio secutus Dominum; & cum eo aliquantulum commoratus; vsque adeo cælesti eius doctrina est delectatus, vt statim ac fratrem suum Simonem inuenit, ei denunciauerit se inuenisse Messiam; & eundem ad ipsum adduxerit; quem Iesus intuẽs voluit deinceps vocari Petrum; cuius rei causam idem postea Iesus exposuit Matthæi cap. 16. ver. 18. dicens: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meam.] Idem quod de Andræa diximus, contigit Philippo; qui in crastinum vocatus à Domino in Galilæam redeunte, ad eundem quoque Iesum, quantocyus Nathanielem amicum suũ perducere curauit; vt videre est apud Ioan. c. 1. ver. 29. vsq; ad finẽ capitis, vbi hæc latius traduntur. Sanè prædictos, & forte ẽt alios, Christo successiuè pariter adhærentes, (tãetsi non firmiter in eũ crediderint, donec postea viderunt primum eius miraculum factum ad nuptias, de quo num. proximo agemus) aliquoties tamen ipsum audire; & sequi; atque ab eodem erudiri 8

solitos

ſolitos fuiſſe, colligitur; tum quia appellabant eum Rabbi, quod interpretatur Magiſter, vt legimus Ioan. cap. 1. ver. 38. tum quia idem Ioannes cap. 2. ver. 2. apertè teſtatur, inuitatum fuiſſe ad nuptias Ieſum cum diſcipulis ſuis; & ver. 11. ait: Et crediderunt in eum diſcipuli eius. Inter quos credibile eſt extitiſſe etiam prænominatos; licet certum ſit, Petrum & Andream interdum ad piſcationem redire conſueuiſſe; & non omnino ſequi Chriſtum ac iugiter ei adhærere cœpiſſe, niſi quando poſtea ad mare Tiberiadis vocati, ſtatim relictis retibus ſecuti ſunt eum; vt infra ſuo loco dicetur.

9 Die tertia (vt notat S. Ioan. loco proximè allegando) nimirum, ſiue poſteaquam venerat Ieſus in Galilæam; ſiue a vocatione Philippi, præcedenti numero memorata; inuitatus fuit ad nuptias Ieſus cum matre ac diſcipulis ſuis; vbi deficiente vino, conuertit, ad preces matris, aquam in vinum, inopiæ ſponſi pariter conſulens, & ſaluti diſcipulorum ſuorum; qui viſo hoc tam grandi miraculo, quod fuit primum coram eis factum, crediderunt in eum, hoc eſt magis confirmati ſunt in fide, quod ipſe verus eſſet Meſſias olim a Deo promiſſus. Huius facti hiſtoriam accuratè recitat Ioan. cap. 2. ver. 1. vſque ad 12. Verum quod ad tempus attinet rei geſtæ, non omnium eadem fuit ſententia. multi enim crediderunt hæc acta fuiſſe poſt annum integrum a Chriſti baptiſmate; nimirum die Ianuarij ſexto, non eiuſdem ſed ſequentis anni, de quorum opinione, quæ iam ſatis vulgata, & a pluribus recepta eſt, plura Pererius lib. 11. in Daniel. quæſt. 7. & Cardinalis Toletus in Ioan. cap. 2. annotatione 15. pauciora, diſſeruerunt; quorum primus, licet tandem proteſtari videatur, ſe facile in eam conſenſurum; ac docere quomodo argumenta in contrarium ab ipſo adducta ſolui poſſint; alter verò non eſſe improbabilem fateatur: non tamen eam, præſertim Toletus, omnino probaſſe videntur. Nos autem, tum propter rationes ab ipſis, & item a Cardinali Baronio ſub anno Chriſti 31. adductas; tum verò maximè ob illas, quas nos ſupra num. 3. & 4. attulimus, prædictam opinionem nullatenus recipiendam putamus; ſed primum miraculum ad nuptias, eodemmet anno, quo Chriſtus baptizatus fuerat, factum credimus; non quidem die ſexto Ianuarij; quia in eo, vt dictum eſt Chriſtus in Iudæa baptizari voluit; ſed, vt arbitror, ſub finem Februarij, non longe ante feſtum Paſchatis, quod tũ appropinquare incipiebat: Etenim (quemadmodum ibidem citatus ſubiungit Euangeliſta) poſt patratum hoc miraculum, deſcendit Ieſus Capharnaum ipſe & mater eius, & fratres eius, & diſcipuli eius; & ibi manſerunt non multis diebus; quia nimirum propè erat Paſcha Iudæorum, in quo oportebat eos aſcendere Ieroſolymam, vt conſequenter dicemus.

Aquam in vinum cõuertit.

10 Igitur paulo ante diem feſtum Paſchæ, qui celebrari conſueuerat, a veſpera diei decimæ quartæ menſis Niſan, per octo dies continuos; qui menſis ferè ſemper, ſaltem ex parte, noſtro reſpondet Martio; aſcendit Ieſus Ieroſolymam (vt accuratè deſcribit Ioan. cap. 2. ver. 13. vſque ad finem capitis) & ingreſſus in templum, eiecit inde prima vice vendentes & ementes. Quærentibus autem ab eo Iudæis, aliquod huiuſce poteſtatis, ſiue auctoritatis ſignum; reſpondit: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud.] quo reſponſo, licet ſubobſcurè, prædixit fore, vt templum ſui corporis, quod ab ipſis aliquando erat diſſoluendum, tertia die reſurgeret; in ſignum ipſis, & cunctis gentibus, quod ipſe eſſet is qui habebat poteſtatem purgãdi ac mundandi Eccleſiam ſuam; vt quemadmodum dicitur ad Epheſ. capit. 5. verſic. 27. exhiberet ipſe ſibi eam glorioſam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi; ſed vt ſit ſancta, & immaculata. Fecit deinde Ieſus in eadem ſollemnitate multa ſigna, propter quæ multi crediderunt in nomine eius, ideſt ipſum eſſe verum Meſſiam & Chriſtum a Deo promiſſum: Sed ipſe, qui omnium corda nouerat, & ipſorum inconſtantiam; non credebat ſemetipſum eis. Creditur ergo Ieſus cito ſe ſubduxiſſe ab eis; ſiue quia ſciret multos iam contra ſe odia immortalia concepiſſe, propter menſas ipſorum ſubuerſas, & æs effuſum; ſiue quia diuina ſua virtute dignoſceret, non eſſe tunc, opportunum tempus ibidem amplius commorandi, aut euangelizandi, aut miracula faciendi. Porrò ex his qui crediderant in Ieſum, viſis nimirũ ſignis ab eo factis, fuit vir Nicodemus nomine, & ſecta Phariſæus, & vnus de principibus ſeu primatibus Iudæorum; qui venit ad Ieſum nocte, & ab eo de fidei myſterijs eruditus eſt; vt fuſius narrat Ioan. cap. 3. verſic. 1. vſque ad 22.

Eijcit de tẽplo prima vice vendentes & ementes.

Nicodemus venit ad Ieſum nocte.

Primũ Pascha post Christi baptisma. Ceterum istud Pascha cuius hic mẽtionem fecimus, & de quo meminit idem Ioan. cap.2.ver.13. fuisse primum, quod incidit post susceptum a Christo baptisma; & pariter post miraculũ ab eo factum ad nuptias, pro indubitato supponendum est; iuxta communiorem sanioremque Doctorum sententiam; tum quia de nullo alio priori mentio vlla reperitur, neque apud eundem Ioannem, neque apud alios Euangelistas; tum etiam quia alioqui, inextricabilia dubia, difficultatesque admodum molestæ, in horum temporum ratione dimetienda, orirentur.

Post hæc, quæ Ierosolymis acta fuisse creduntur, venit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram, hoc est in aliam Iudææ partem; seu de metropoli, in ipsum Iudææ territorium; solet enim quandoque Ierusalem distingui a Iudæa, vt patet Matthæi cap.4.ver.25. & Marc.cap.1.ver.5. & Luc.cap.5.ver.17. & ca.6.ver.17. & cum cœpisset (non per se ipsum, sed per discipulos suos, vt dicitur Ioan.cap.4. ver.2.) baptizare; ortaque esset inter Christi, & Ioannis discipulos, de purificatione disceptatio, singulis Magistri sui baptisma alteri præferre contendentibus; ac tandem res ad Ioannem a suis, zelo quodam actis, perlata esset: hac nacta occasione, cœpit Ioannes egregia denuo testimonia palam perhibere de Iesu; quæ latius explicat Euangelista Ioannes cap.3.ver.22. vsque ad finem capitis. Oportet autem Christum mansisse in Iudæa vsque ad exactum circiter mensẽ Nouembris, vt num. sequenti probabitur, idest prope vsque ad finem anni vitæ suæ trigesimi primi; & vsque ad annum Imperij Tiberij Cæsaris decimum sextum iam per quattuor ferè menses inchoatũ: constat enim annos Tiberij a die decima nona Augusti; annos verò Christi a vigesima quinta Decembris esse auspicandos. Sanè intra prædictum tempus, Herodes Galilææ rex, qui & Antipas, Herodis Ascalonitæ filius, cui Galilæam pater testamento reliquerat, vt tradit Iosephus 17.Antiq.cap.10. & Cæsar illud confirmauerat, vt in eodem lib. cap.13. idem Iosephus testatur. Hic, inquam, Herodes, qui latiori quodam modo dicitur Rex, quemadmodum, & de Archelao eius fratre nos sub anno mundi 4051.num.38. ostendimus, ad instantiam adulteræ Herodiadis eius concubinæ, S. Ioannem Baptistam, cuius salutiferas illa correptiones ferre non poterat, coniecit in carcerem; vt colligitur Matthæi cap.4.ver.12. & Marc.cap.1. versic.14. De causa autem huius facinoris, etiam dicemus infra sub anno mundi 4083.num.1. vbi de morte eiusdem Ioannis agendum erit: eadem enim de causa vir sanctus, & in carcerem missus, & postea occisus fuit. 11

S. Ioannes iterũ testimonia perhibet de Iesu.

In carcerem conijcitur.

Iesus de Iudæa migrat in Galilæam. 12 Circa initia Decembris (vt colligitur Ioan.cap.4. ver.35. vbi dicitur, quod adhuc quattuor menses restabant vsque ad messem, quæ in Iudæa communiter fieri solebat in mense secundo, qui nostro saltem ex parte respondebat Aprili, vt nos sub anno mundi 2584. num.1. ostendimus, & aliàs supposuimus) cum audisset Iesus, quod traditus esset Ioannes in carcerem, & cognouisset quod Ierosolymis Pharisæi, statim ac audierunt quod ipse Iesus baptizaret, & iam plures haberet discipulos, quàm antea Ioannes habuisset; perturbari cœperant: vt eis odij, & inuidiæ fomitem amputaret; & passionem suam in statutum tempus reseruaret; reliquit tũc Iudæam, & abijt iterum in Galilæam, Ioan.cap.4. ver.1. vsque ad 4. & hic reditus Christi in Galilæã idem est cum eo, cuius meminerunt ceteri Euangelistæ Matthæus cap.4. versic.12. Marc.cap.1.ver.14. & Luc.cap.4.ver.14. Vnde quæ deinceps ab ipso Christo in Galilæa gesta dicentur, præsertim ex quo domicilium de ciuitate Nazareth in Capharnaum transtulit, ad trigesimum secundum ætatis suæ annum pertinere videntur.

Samaritanam conuertit. 13 Porrò in dicta Christi profectione de Iudæa in Galilæam, cum oporteret eum trãsire per Samariam, inter memoratas prouincias positam, venissetque in ciuitatem nomine Sichar, quæ olim Sichem, postea verò Neapolis dicta est, de qua nos plura sub anno mundi 2114. num.3. diximus; & faticatus ab itinere, sedisset ad fontem, siue ad putei parietem; ibi mulierem Samaritanam, quæ venerat ad hauriendam aquam, paulatim in fide erudiens, eo tandem cognitionis ac feruoris perduxit, vt relicta hydria, statim ad prædicandam Samaritanis Christi fidem illa properauerit, eosdemque ad Christum perduxerit. quemadmodum latè describit Ioan. capit. 4. versic.4. vsque ad 43. Itaque Iesus biduo in Samaria moratus, cum ibi multos conuertisset, perexit in Galilæam; & diuertere noluit in ciuitatem suam Nazareth; pro-

bè

bè sciens, ciuium suorum incredulitatem; & propterea, communi vsus prouerbio, quod scilicet nemo propheta acceptus sit in patria sua, eam reliquit; & ad alia Galilææ loca pergens honorificè ab incolis excipiebatur; præsertim verò ab ijs, qui in præcedenti festo Paschæ Ierosolymam venerant, viderantque signa ab eo ibidem facta. Cum autem venisset in Cana, vbi prius de aqua vinum fecerat, a quodam Regulo requisitus enixèque rogatus, sanauit absentem filium eius, qui infirmabatur Capharnaum. & hoc fuit secundum Christi signum in Cana Galilææ patratum, vt notat S. Ioan. cap. 4. vbi rem gestam a ver. 43. ad finem capitis accuratè describit. Translato deinde domicilio de Nazareth, habitare cœpit cum suis in Capharnaum, positam in finibus Zabulon & Nephthalim, secus stagnum Genezareth, quod paulo ante mare Tiberiadis in honorem Tiberij Cæsaris ab Herode Galilææ rege appellatum fuerat; de quo mari, siue lacu vide plura apud Iosephum lib. 3. de Bello cap. 18. Sanè Iesus in Capharnaum prædicabat Euangelium dicens, quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum Dei; pœnitentiam agite, & credite Euangelio; vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam cap. 9. ver. 2. Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilææ gentium; populus, qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam, & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.] Matthæi ca. 4. ver. 12. vsque ad 17. & Marc. ca. 1. ver. 14. & 15. & tunc, iuxta ea quæ præcedenti numero diximus, creditur Christus expleuisse annum vitæ trigesimum primum.

Absentem reguli filium sanat

Transfert domicilium de Nazareth in Capharnaum.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4082.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 636.

1 ANNO ætatis suæ trigesimo secundo circiter incipiente, ambulans quadam die Iesus iuxta mare Galilææ, vocauit de naui Petrum & Andream; & item duos filios Zebedæi Iacobum & Ioannem; vt breuiter narrant Matthæus cap. 4. ver. 18. vsque ad 23. & Marc. cap. 1. ver. 16. vsque ad 21. Sed rem latius explicat Luc. cap. 5. ver. 1. vsque ad 12. narrans quæ eandem vocationem præcesserant; nimirum, quod irruentibus turbis vt audirent verbum Dei, Iesus vidit duas naues, alteram Zebedæi, & Petri alteram, quam ingressus docebat de nauicula, paululum a terra reducta, turbas; quibus postea relictis, iussit Petrũ ducere in altum, & laxare retia; & statim facta ingenti piscium captura; stupentibus cunctis, præ miraculi magnitudine, præsertim quod tota præcedenti nocte laborantes nihil cœperant; ijdem Petrus & Andreas, & duo filij Zebedæi vocati, vt dictum est, a Domino, relictis omnibus, secuti sunt Iesum; qui cum his ingressus Capharnaum, sabbatis docebat in Synagoga populum; vbi & Dæmoniacum curauit, cunctis stupentibus, super doctrina, & potestate eius. Mox veniens in domum Simonis Petri, sanauit socrum eius magnis laborantem febribus: Cum verò sol occidisset, super infirmos varijs languoribus oppressos qui ad se afferebantur, manus imponens, curabat eos, & a dæmonibus obsessos liberabat. Diluculo autem surgens, ibat in desertum locum, ibique orabat; sed inuentus primum a Petro, suisque, deinde etiam a turbis eum requirentibus, & volentibus secum retinere; ipse respondit debere se, & alijs ciuitatibus euangelizare regnum Dei, ideo enim, inquit, missus sum. Marc. cap. 1. ver. 21. vsque ad 39. Luc. cap. 4. ver. 32. vsque ad finem capitis, & Matthæi cap. 8. versic. 14. vsque ad 18. Itaque iussit discipulos præire, ac parare nauiculas, vt transfretarent; ipse verò interim cum turbis eum ad mare comitantibus, ambulans, vni ex scribis offerenti se ad sui sequelam, proposuit incommoda euangelicæ paupertatis, dicens: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum.] Cum autem alium ad se sequendum vocasset, illeque inducias pro patre prius sepeliendo humiliter petijsset; non permisit ipsum ob id, ab ea tam nobili voca-

Vocat de naui Petrum & Andream, Iacobũ, & Ioannem.

Dæmoniacum curat, & socrũ Petri sanat, & alios plures.

Se sequi volentibus quæ responsa dederit.

catione retardari: sed nec alteri quoque volenti eum sequi, concessit, vt prius domum rediret, ac bonis suis renunciaret. Matth. cap. 8. ver. 18. vsque ad 23. & Luc. cap. 9. ver. 57. vsque ad finem capitis.

Tempestatem sedat.

Cōscensa deinde naui Iesus cum discipulis suis, vt iret transfretum, cum iam sero factum esset, ipse somno se dedit; quo dormiente, ecce grauis admodum exoritur tempestas; discipuli verò eius, cum essent in summo periculo, excitauerunt eum rogantes, vt eis subueniret; qui increpata ipsorum diffidentia, protinus solo iussu tempestatem ita sedauit, vt illico facta sit in mari tranquilitas magna. Pertransito autem mari, appulerunt ad regionem Gerasęnorum, vbi legiones dæmonum, de duobus Dæmoniacis valde sæuis, eiectas, in bis mille porcos ingredi permisit; qui confestim se se in mare præcipites dederunt; quamobrem ab incolis rogatus, rursum vnde venerat in Galilæam transfretauit. Matth. cap. 8. ver. 23. vsque ad finem capitis, & Marc. cap. 4. ver. 37. vsque ad capitis sequentis ver. 21. & Luc. cap. 8. ver. 22. vsque ad 40. Vt verò rediit Iesus in ciuitatem suam nempe Capharnaum, ad quā domicilium transtulerat; ibi quadam die in domo prædicans, sanauit paralyticum per tegulas, præ turba, coram se demissum, concessa ei primum remissione peccatorum, & confutata postmodum Pharisaica murmuratione. Mox rursum ad mare rediens, in transitu Matthæū de thelonio vocauit, qui statim secutus est eum, & fecit ei conuiuium magnum in domo sua; vbi Iesus Pharisæis se calumniantibus, quod cum publicanis, & peccatoribus manducaret, sapienter admodum respondit; ac deinde eisdem, nec non & Ioannis Baptistæ discipulis pariter sciscitantibus, rationem reddidit, cur discipuli eius non ieiunarent. Post hæc autem curata, solo tactu fimbriæ vestimenti sui, hæmorrhoissa; etiam Archisynagogi filiam iam mortuam suscitauit. Denique duobus cæcis post se clamantibus lucem restituit; & dæmoniacum mutum sibi oblatum a dæmonio liberauit. Quæ singula latius extensa videri poterunt apud sacros Euangelistas, nimirum Matthæi cap. 9. ver. 1. vsque ad 35. Marc. cap. 2. ver. 1. vsque ad 23. & cap. 5. ver. 22. vsque ad finem capitis, & Luc. cap. 5. ver. 17. vsque ad finem, & cap. 8. ver. 41. vsque ad finem capitis. Et hæc omnia acta esse oportet intra tres primos menses huius anni vitæ Christi trigesimi secundi, nempe a die vigesima quinta Decembris, a qua initium sumunt anni vitæ Christi, vsque ad Pascha eiusdem anni, quod est secundum in Euangelio notatum, Ioan. cap. 5. ver. 1. vt ex proximè dicendis fiet planum.

Dæmones mittit in porcos.

Paralyticum per tegulas ante se demissum sanat.

Matthæum è thelonio uocat.

Curat hæmorrhoissam, & Archisynagogi filiam suscitat.

Duos cæcos illuminat, & Dæmoniacum mutum sanat.

Igitur post hæc, inquit Ioannes, erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam &c. Verum hic neminem moueat, quod Euangelista loco citato, non expressè dicat fuisse Pascha; sed diem festum Iudæorum; quia proculdubio nomine diei festi, hic nullum aliud intelligere potuit, nisi festum Paschæ; non solum quod hoc per antonomasiam proprie dicatur festum Iudæorum; sed etiam propter rationem horum temporum a nobis hactenus ex Euangelio deductam; & quia nomen festi simpliciter pro festo Paschatis solet ab Euangelistis vsurpari, vt Matthæi capit. 26. ver. 5. Non in die festo ne forte tumultus fieret in populo.] Et loquitur ibi de Paschate, quod biduo post futurum, paulo ante dixerat. Item Luc. cap. 2. versic. 42. Secundum consuetudinem diei festi.] & Ioan. cap. 13. 29. Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum.] Et denique quia hoc idem quoque aliis rationibus probant, & pro certo supponunt, Iansenius in sua Concordia Euangelica cap. 36. & Pererius in Danielem lib. 11. quæst. 7. & Cardinalis Toletus in Ioan. cap. 5. & Cardinalis Baronius sub anno Christi 32. & Scaliger lib. 6. de emendatione temporum in capite. De vero anno, & die passionis Dominicæ; & alii; ita vt non sit opus hic ad huius rei cōprobationem aliud addere. In hoc ergo Paschate, quod fuit a baptismo Domini secundum, Dominus (vt etiam affirmat S. Irenæus lib. 2. cap 10.) Ierosolymis ad probaticam piscinam sanauit Languidum, triginta & octo annos habentem in infirmitate sua; & quia iusserat eum tollere grabatum suum, tametsi is esset dies sabbati; propterea indignati Iudæi eum calumniari non cessabant. Quamobrem multa coram eis disseruit de sua cum patre operatione, & potestate, cuncta cōfirmans testimonio eiusdem patris, & Ioannis Baptistæ ad quem ipsi miserant, & operum mirabilium quæ faciebat, & denique ipsius Moysi quem sequi profitebantur, & sacrarum scripturarum, vt latius videre est in toto Ioan. cap. citato.

Secundum Pascha post Christi baptismum.

Iesus sanat Lāguidum ad probaticam piscinam iacētem.

Per

4 Per idem tẽpus, aut nõ multo post, rediens Iesus, vt sequentia indicant, de Iudæa in Galilæã, transibat per sata; contigit aũt in itinere discipulos exurientes vellere in sabbato spicas, & inter manus confricare atque comedere; q̃ vel viderunt, vel postea audierunt Pharisæi, qui iniquo zelo, vel per se, vel per alios, non cessabant obseruare cuncta opera Christi, & discipulorum eius. hac ergo de causa valde offensi, cum interrogassent Iesum, cur discipuli eius id fecissent; & consequenter cur eos ipse illicita facere permisisset; facile huiuscemodi calumniam redarguit, tum Dauidis exemplo, tum alijs rationibus, vt videre est Matthæi cap. 12. ver. 1. vsque ad 9. & Marc. cap. 2. ver. 23. vsque ad finem capitis, & Luc. cap. 6. ver. 1. vsque ad 6. Qui insuper addit prædictam spicarum vellicationem contigisse non simpliciter in sabbato; sed in sabbato secundo primo: quod fortassis sic dicebatur; siue quia, vt placuit Theophilacto, immediatè sequeretur post aliquod aliud festum celeberrimum, puta post octauum diem azymorum, aut post primum Pentecostes; siue potius, vt sentit B. Chrysostomus, quod cum aliquo eiusmodi festo simul concurreret; ideoque inter alios septimos dies communes, magnus esset dies ille sabbati, quemadmodum Ioan. cap. 19. ver. 31. dicitur de illo sabbato, qui concurrebat cum secundo azymorum die: nam quicquid sit, illud-secundo primo-videtur additum ad ostendendam maiorem diei illius festiuitatem, & consequenter ad aggrauandã Pharisæorum accusationem; quam nihilominus Christi responsio penitus euacuauit, vt ibidem legenti patere potest. Sunt non solum ex antiquis, sed etiam ex modernis scriptoribus, inter quos est Scaliger vbi supra, qui ex hac spicarum a Christi discipulis vellicatarum historia, quam tempore messis, vel circiter cõtigisse, nemo dubitare potest, colligunt nouum Pascha, quod ipsi tertium faciunt; & proinde hinc elicere nituntur; non quattuor tantum, sed quinque paschata a Christi baptismate, ad eius obitũ intercessisse: Sed hos meritò redarguunt præcitati Auctores sanè graues, Iansenius, Pererius, Toletus, & Baronius, ponentes quattuor dumtaxat paschata, & supponentes, memoratam historiam, non ad tertium, sed ad secundum Pascha pertinuisse. Post hæc ingressus alia die sabbati Iesus in Synagogam, vt comprobaret licitum esse in sabbato curare, ipsismet scribis ac Pharisæis inspectantibus, dexteram hominis aridam sanitati restituit, videns autem eorum incapacitatem, & quod magis ad iram prouocari viderentur, & sciens quod iam cũ Herodianis consulerent, quomodo eum perderent, declinauit ab eis veniens ad mare; ex quo patet quod, vt supra dictum est, in Galilæam redierat; & ne comprimeretur a turbis, quæ non ex Galilæa tantum, sed etiam ab omnibus circumuicinis regionibus ad se confluebant, & irruebant, vt illum tangerent, & sanarentur ab infirmitatibus suis, intrauit in nauiculam, & omnes male habentes curauit, & ab arreptitijs dæmonia eijciens, eadem acriter compescebat, ne eum manifestarent. Matthæi c. 12. ver. 9. vsque ad 22. Marc. cap. 3. ver. 1. vsq; ad 13. & Luc. cap. 6. ver. 6. vsque ad 12.

Discipuli spicas carpunt.

A Pharisæis arguuntur.

A Christo defenduntur.

Sabbatum secundo primũ.

Dexteram hominis aridam Iesus sanat.

5 Exijt deinde Dominus quadam die, ac relictis turbis ascendit in montem, vt oraret; & cum pernoctasset in oratione Dei, in crastinum vocatis ad se discipulis qui sequebantur eũ, elegit ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominauit, vt postea mitteret eos prædicare, quemadmodum sub anno mundi proximo num. 1. dicetur. Quibus electis descendit de summitate montis, & stetit in loco campestri, & ad concionandum apto; vbi coram discipulis suis, & turba copiosa hominum, qui conuenerãt de omni Iudæa & Ierusalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis, vt audirent eum, & sanarẽtur a languoribus suis, & a spiritibus immundis liberarentur; post impartitas solo tactu cunctis sanitates, longiorem habuit sermonem; ac primo quidem agere cœpit de vera hominis beatitudine; & quibus in rebus illa sit posita, aut quibus modis eandem homines consequi valeant; & è conuerso, quænam sint quæ ad perpetuam ducunt infelicitatem. Deinde conuersus ad discipulos suos dixit: Vos estis lux mũdi, vos estis sal terræ.] in ipsis qui tum aderant, omnes qui alijs scientia, & auctoritate præeminẽt, figurata hac elocutione erudiens, vt quales se esse oporteat, intelligant. Mox in vniuersum de iustitia ac perfectione Christiana disserens, docuit quomodo hęc superare debeat Pharisaicã. Item de eleemosyna, oratione, & ieiunio, qualiter hæc præstanda sint, vt ad salutem consequendã prosint. De auaritia fugienda; De thesauris in cælo procurandis; De intentionis rectitudine habenda; De nimia rerum

Pernoctat in oratione, et eligit duodecim Apostolos.

De sermone Domini in mõte.

rerum temporalium solicitudine proijcienda; De proximo temerè non iudicando; De docendi munere, sine solida doctrina ac virtute, non suscipiendo; De diuinis mysterijs, & sacramentis temerè aut imprudenter non communicandis. Hortatus est insuper omnes, vt in orationibus, petitiones suas Deo instanter admodum porrigere satagant; vt proximis ex charitate, non autem sola spe retributionis, benefacere studeant; vt per angustam mandatorum Dei portam, intrare contendant; vt Pseudoprophetas, & omnes qui se in errorem inducere possint, præcognoscere, pariter ac deuitare curent; & denique vt verbum Dei non solum audire, sed etiam, quod longe præstat, solicite custodire non negligant. Hæc & eiusmodi alia fusius tradita habentur apud Matthæum cap. 5. 6. & 7. per totum; Quædam verò etiam apud Luc. cap. 6. ver. 12. vsque ad finem capitis. Nam Marc. cap. 3. ver. 13. vsque ad 20. solum meminit de duodecim Apostolorum electione.

Leprosum Iesus curat.

Expleto sermone, cum descendisset Iesus de mõte, leprosum suppliciter mundari 6
deprecantem curauit, præcipiens, vt Sacerdoti se præsentaret, & munus ex lege debitum offerret. Matthæi cap. 8. ver. 1. vsque ad 5. Marc. cap. 1. ver. 40. vsque ad finẽ capitis, & Luc. cap. 5. ver. 12. vsque ad 17. Deinde cum venisset Capharnaum, commendata fide Centurionis pro seruo paralytico rogantis, voti compotem dimisit, Matthæi cap. 8. ver. 5. vsque ad 14. Luc. cap. 7. ver. 1. vsque ad 11. Postea ad ciuitatẽ Naim profectus, ibi viduæ filium suscitauit. Luc. ibidem ver. 11. vsque ad 18. Audiens autem Ioannes in vinculis opera Christi tam præclara atque mirabilia; opportuna hac nacta occasione, misit duos de discipulis suis ad sciscitandum ab eo; num ipse esset qui expectabatur Messias; Ipse verò sanctus vir Iesu non vt de hac re certior fieret, qui aliàs toties de ipso testimonium perhibuerat; sed vt saluti discipulorum suorum consuleret, eos ad Christum legauit; in quorum conspectu cum multa fecisset Iesus signa, nihil aliud respondit; nisi vt renunciarent Ioanni quæ ipsi audierant & viderant, miracula ab eo fieri; ac si tacitus innueret, vt ea conferrent cum ijs, quæ de futuro Messia olim prædixerat Isaias c. 35. ver. 5. & c. 61. ver. 1. si vellẽt de proposita interrogatione plenius edoceri. Quibus dimissis cœpit Iesus coram turbis mirum in modum commendare Ioannem; mox acrius inuehi in Pharisæos; exprobrareque incredulitatem ciuitatibus illis, in quibus tot tantaque miracula ediderat: dein Deo patri laudem dare, quod alta humilibus mysteria reuelare voluerit; & denique hortari omnes ad suam ipsius humilitatem propensius imitandam. Matthæi cap. 11. per totum, Luc. cap. 7. ver. 17. vsque ad 35. Vbi continuò subiungit de Iesu, qui post prædicta, a Simone Pharisæo exceptus conuiuio, Mariæ Magdalenæ sollemniter admodum pœnitenti, peccata dimisit, eandemque ob singulares doloris pariter ac amoris significationes erga se ostensas, eidem Pharisæo tamquam minus humili, ac frigidè Deum amanti prætulit. Reuersus deinde aliquando Iesus cum discipulis suis post varias locorum circuitiones ad domicilium, quod sibi in Capharnaum elegerat; statim a turbis ad ipsum vndique concurrentibus vsque adeo detineri importunè cœpit, vt ne cibum quidem sumere posset: Cognati verò sui audientes quanto cum spiritus feruore loqueretur ad turbas, volebant tenere eum, putantes quod in furorem versus esset: At verò turbæ, vt viderunt quod oblatum sibi dæmoniacum cæcum & mutum illico curasset, admiratæ dicebant: nũquid iste filius Dauid? Pharisæi autem, & Scribæ, qui ab Ierosolymis descenderant, calumniantes Iesum, detrahebant ei dicentes: quod in Belzabub principe dæmoniorum eijceret dæmonia; quos cum ipse pluribus confutasset, acrius inuehi cœpit cõtra alios quærentes fieri ab eo signum de cælo. Audiens verò quædam Mulier disserentem Dominum, exclamauit beatum esse ventrem qui genuisset, & vbera quæ lactassent tantum virum. cui Dominus: Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.] Denique cuidam nũcianti, quod mater eius ac fratres foris starent cupientes loqui ei, respondit Iesus eos esse fratres suos ac matrem, qui faciunt voluntatem æterni patris sui, Matthæi cap. 12. ver. 22. vsque ad finem capitis, Marc. cap. 3. ver. 20. vsque in finem, Luc. cap. 8. ver. 19. vsque ad 22. & latius cap. 11. ver. 14. vsque ad 37.

Et seruum Cẽturionis.

Viduæ filium suscitat.

S. Ioannes de carcere mittit discipulos suos ad Iesum.

Iesus corã turbis Ioannem commendat.

Magdalenam a peccatis absoluit.

Cognati eius, putant Iesum in furorem versum.

De fratribus, & sororibus Domini.

Sanè si quis quærat quinam, & quot essent fratres Domini, facile erit responde- 7
re ex Matthæi cap. 13. ver. 55. & Marc. cap. 6. ver. 3. quibus in locis apertè, ac nominatim recensentur quattuor eius fratres, Iacobus, Ioseph, Iudas, & Simon; & ibidẽ

etiam

etiam memorantur sorores eorum, quarum tamen numerus, nominaque reticentur: Sed Nicephorus Ecclesiasticæ Historiæ lib. 2. cap. 3. & S. Epiphanius in Ancorato, duas fuisse aiunt, licet de earum nominibus non conueniant: nam primus eas Esther & Thamar; Alter verò Mariam, & Salomem vocat: Verumtamen cuiusnam isti fuerint filij, & cur fratres Domini dicantur; nō omnium eadem fuit sententia: Nam vt omittamus Hæreticos putantes Dei Genitricem Mariam tantummodo vsque ad Christi partum fuisse virginem, deinceps autem de Iosepho alios concepisse ac peperisse filios; eos nimirum qui fratres Domini in Euangelio sunt appellati; contra quos scripserunt Illephonsus Episcopus Toletanus, & B. Hieronymus aduersus Heluidium; Et quorum argumenta, eorundemque solutiones, breuiter commemorat Cardinalis Toletus in Ioan. cap. 2. annotatione 18. Certè Hippolitus Portuensis Episcopus, apud Nicephorum loco proxime adducto relatus, & Origenes super Matthæi cap. 13. Eusebius lib. 2. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 2. S. Hilarius can. 1. in Matthæum, S. Ambrosius lib. de Institutione Virginum cap. 6. & super Epistola ad Galat. cap. 1. S. Epiphanius Hæres. 28. 78. & in Ancorato, & alij, tenent fratres Domini fuisse filios Iosephi, non tamen de Genetrice Dei Maria (cuius perpetuam virginitatem, olim ab Ecclesia declaratam, Catholici omnes vno ore confitentur) sed ex priori ipsius Iosephi vxore susceptos, post cuius obitum, putant Iosephum viduum, desponsasse sibi Beatissimam Virginem: Verum hanc opinionem prorsus euertunt, quæ nos sub anno mundi 4050. num. 5. diximus, probantes ipsum quoque Ioseph perpetuam, & ante, & post Mariæ desponsationem, coluisse virginitatem. Idem quoque probat apertè locus Matthæi cap. 27. ver. 56. & clarius Marc. cap. 15. versic. 40. Vbi legimus: ad Crucem Christi extitisse mulieres de longe aspicientes; inter quas commemoratur Maria Iacobi minoris, & Ioseph mater. Igitur mater horum, qui ab eodem Euangelista cap. 6. ver. 3. appellantur fratres Domini, tempore passionis Dominicæ, adhuc erat superstes: non ergo fratres Domini potuerunt esse filij Ioseph, ex alia eius vxore prius defuncta, vt præfati putant Auctores. Itaque, si qui dicuntur fratres Domini, neque Iosephi, neque sponsæ eius Mariæ, filij naturales esse potuerunt; vtique oportet eosdem fuisse fratres Domini, non natura, sed cognatione; nimirum quia erant consobrini ipsius Domini; siue ex Cleophe Iosephi fratre, geniti, vt quidam existimant; siue, quod magis reor, ex illa sorore consobrina Beatiss. Virginis, quæ Ioan. c. 19. ver. 25. appellatur Maria Cleophæ, ex Alphæo eius viro procreati; quemadmodū ex sub anno mundi 4037. nu. 5. declaratis, constare potest: Certissimum namque est, vt aliàs demonstrauimus, huiusmodi consanguineos, ritu hebraico, fratres communiter nuncupari consueuisse. Quod verò prædictus Iacobus minor, cognomento iustus; qui & ad Galat. c. 1. ver. 19. more Hebraico, dicitur frater, hoc est consobrinus Domini, & Apostolus; tum ipse; tū ēt alij naturales eius fratres, essent filij Alphæi, patet ex Matthæi c. 10. ver. 3. Marc. c. 3. ver. 18. Luc. cap. 6. ver. 15. & Actorum cap. 1. ver. 13. Quibus in locis, semper dictus Iacobus vocatur Alphæi, subaudi filius; sicuti alter Iacobus, qui pariter in scripturis sacris dicitur Zebedæi, quia erat filius eius. Videtur autem dictum Alphæum fuisse de genere Sacerdotali; alioqui non constaret quomodo Iacobo eius filio postea licitum fuerit (vt in Breuiario Romano legitur) intrare in Sancta Sanctorum: non enim satisfacit dicere: propter eximiam eius sanctitatem id ei fuisse concessum; quia quod solius summi Sacerdotis propriū erat, etiam alio sacerdoti non summo, propter viri sanctitatem, concedi tolerabilius forte videri potuisset; laico verò non item; quandoquidem laicis non modo in Sancta Sanctorum, sed nec in sancta, Immo neque in atriū Sacerdotum patebat ingressus. Hoc si verum est, aduersatur ijs, qui sine vllo solido fundamento putant fratres Domini, fuisse filios cuiusdam Cleophæ, quem dicunt extitisse fratrem S. Ioseph sponsi Beatissimæ Virginis; & consequenter ipsos faciunt de tribu Iuda. Sed ad historiam Euangelicam redeamus.

Iacobus frater Domini videtur fuisse Sacerdos Aaronicus.

8 Eodem die egressus domo Iesus sedebat secus mare Tiberiadis, & congregata ad eū turba, docebat; crescente verò turbarū cōcursu, coactus est ascendere in nauiculā, & vt alias fecerat, docere de nauicula turbas in littore stantes: id aūt faciebat in parabolis; quarum prima fuit Parabola seminantis, qua volebat indicare, quod sicut semen pro varia terræ in quam cadit conditione; ita prædicatio euangelica, pro di-

Iesus docet de nauicula turbas, et loquitur in parabolis.

uersa

uersa audientium dispositione, varios sortitur effectus. Altera fuit zizaniæ, bono grano superseminatæ; quam pater familias vsque ad messem crescere finit; significans malos bonis permixtos in Sancta Ecclesia, vsq; ad consumationem seculi permansuros. His subiunxit, & tres alias parabolas, quibus intendebat præmonstrare qua ratione prædicatio, & doctrina euangelica incrementum susceptura erat; nimirum eo modo quo semen, quod in terram iactum, oritur, & mittit radices, ac sensim crescit, die ac nocte; & sicuti granũ Sinapis, quod minutissimum est; & nihilominus producit plantam maiorem omnibus oleribus, ac instar arboris: Et denique sicut modicum fermenti, quod magnam farinæ massam fermentat, & auget. Cum autem dimissis turbis, domum redijsset, discipulis ipsum interrogantibus declarabat omnia. Quin etiam coram ipsis seorsum adiecit alias parabolas, nempe duas quanti facienda esset doctrina euangelica indicantes, videlicet illam, quæ est de thesauro abscondito in agro; & alteram de inuenta pretiosa margarita, pro quibus comparãdis vltro vẽdit homo omnia quæ habet: & tertiam de sagena, bonos pariter ac malos de mari pisces educente; ne putarent omnes Deo lucri faciendos, qui ad ipsorũ prædicationem essent conuertendi: Et denique quartam, de Scriba qui similis esse debet patri familias proferenti de thesauro suo noua & vetera; per hoc erudiens discipulos suos, vt postea facti prædicatores euangelici, non semper eadem, & eodem modo omnibus; sed varia ac diuersimodè, pro audientium conditione, & captu, de spiritualis doctrinæ thesauro proferre studerent. Matthæi cap. 13. versic. 1. vsque ad 53. Marc. cap. 4. ver. 1. vsque ad 35. Luc. cap. 8. ver. 4. vsque ad 16. & cap. 13. ver. 18. vsque ad 22. His expletis abijt cum discipulis suis in patriam suam Nazareth, vbi fuerat educatus; & ingressus secundum consuetudinem suam die sabbati in Synagogam, traditum sibi librum Isaiæ Prophetæ cum aperuisset, legissetque illa verba, quæ habentur in principio capitis 61. Spiritus Domini super me &c. cœpit ostẽdere tunc temporis prophetiam illam esse adimpletam; idque tanta euidentia; vt omnes mirarentur super doctrina eius, & dicerent: Vnde huic sapientia hæc? nonne hic est faber, & fabri filius, cuius mater, & fratre, & sorores apud nos sunt? & similia. Videns autem Iesus, quod multi Nazarænorum scandalizarentur; tum ob cognatorũ eius humilitatem; tum quia ipse tot signis alibi ostensis nulla faceret in patria sua; occurrens huic tacitæ obiectioni, cœpit prius quidem quodammodo eos excusare, si non apud eos esset in honore; quandoquidem, inquit, hoc videtur omnibus esse cõmune, vt nemo propheta acceptus sit in patria sua: deinde simul & incusare ipsorum incredulitatẽ, & se purgare, exemplo Eliæ & Elisæi, qui & ob causas iam tactas, & Deo speciatim inspirante, non suis, licet in eadẽ necessitate existentibus, sed alienis mirabiliter succurrere maluerunt. Quæ audientes impij ciues, sæua indignatione succensi, conciuem suum de ciuitate eijciunt; qui tamen a volentibus eum de mõtis supercilio præcipitem dare inter ipsos liberè transiens, illæsus exiuit. Matthæi c. 13. ver. 53. vsque ad finem capitis. Marc. cap. 6. ver. 1. vsque ad 7. & Luc. ca. 4. ver. 16. vsque ad 31. Inde progrediens Iesus, cum Apostolis, & aliquot mulieribus, quæ ministrabant ei, circuibat omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum, & curans omnem languorem. Matthæi cap. 9. ver. 35. Marc. cap. 6. ver. 6. & Luc. cap. 8. ver. 1. vsque ad 4. Et hæc de his quæ Christus anno vitæ suæ trigesimo secundo egisse traditur, dicta sufficiant. Nam quæ hinc restant, vsque ad tertium, ab eius suscepto baptismate, Pascha; tam pauca sunt, vt probabile admodum sit, eadem intra tres ferè priores anni eius trigesimi tertij menses gesta esse; nimirum a vigesimo quinto Decembris die, vnde anni ipsius Christi auspicabantur, vsque ad proxime memoratum Pascha, de quo sub anno mundi proximo, numero secundo agemus.

Prædicat in Nazareth.

A ciuibus suis eijcitur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4083.

SEXTAE MVNDI AETATI ANNVS 637.

1 ANNO igitur ætatis suæ trigesimo tertio circiter ineunte, credimus quod Iesus, cum mentis oculo vidisset turbas esse veluti oues sine pastore, non habentes qui eas in viam salutis dirigeret, quin potius non deesse plures, qui ab ea illas auerterent; & ipse omnes, vt homo, præsentia corporali erudire atque instituere non posset; misertus illarum, conuocauerit duodecim, quos vt anno præcedenti nu. 5. diximus; elegerat Apostolos, & impartita eis facultate miracula faciendi, præscriptisque quibusdam legibus ab ipsis in hac legatione obseruandis, miserit eos bi nos prædicare populis, vt omnes pœnitentiam agerent, quia appropinquauit regnum cælorum; Et vt infirmos oleo inungentes curarent, mortuos suscitarent, leprosos mundarent, dæmonesque eijcerent. Qui egressi circuibant per castella, euangelizantes, & curantes vbique. Matthæi c.9.ver.36. vsque ad finem capitis sequentis, Marc.cap.6.ver.7. vsque ad 14. & Luc.cap.9. ver. 1. vsque ad 7. Interea, hoc est (vt ex Beda in Marc. capitulo 6. colligi potest) non multo ante tertium Pascha in Ioannis Euangelio notatum, Sanctus Ioan. Baptista, ab Herode Antipa Galilææ Tetrarcha, qui (vt sub anno mundi 4081. num.11. dictum est) instante Herodiade eius adultera, ipsum miserat in carcerem; eadem procurante, capite truncari iussus est; & corpus eius a discipulis suis, in Sebaste, quæ prius Samaria dicebatur, sepultum fuit; & vsque hodie cineres corporis eius Ianuæ, in capella cathedralis Ecclesiæ magnificentissimè exornata; caput verò Romæ in Ecclesia S. Syluestri ad campum martium, deuotissime asseruari perhibentur. Cur autem carceri mancipatus, & quomodo tandem capite cæsus fuerit sanctus vir, narrant SS. Euangelistæ Matthæus ca. 14.ver.1. vsque ad 13. & Marc.cap.6. ver.14. vsque ad 30.

Mittit Apostolos prædicare, & curare infirmos.

S. Io. Baptista ab Herode necatur.

Cur & quomodo S. Ioannes occisus.

2 Ex quibus libet hic clarioris doctrinæ gratia, rē pro vt se habuit referre. Dux erat Herodes palam, & magno cū bonorum omnium scandalo, tenebat apud se Herodiadem Philippi fratris tum adhuc viuentis vxorem. Arguebat Herodem S. Ioannes illis verbis: Non licet tibi habere vxorem fratris tui.] Ille verò, tametsi non ignoraret Herodiadem hac de causa valde admodum commoueri & indignari; nihilominus libenter quandoque eum audiebat, quandoque autem eundem è medio tollere cogitabat; prout solent qui peccati occasionibus impliciti manent: interdum enim rationis ductum sequentes, quæ recta sunt cogitant cupiuntque; interdum verò inordinata cupiditate ac passione dominante, ad quælibet mala perpetranda procliues inueniuntur; semperque instabiles atque inconstantes sunt in omnibus vijs suis. Sic Herodes, aliquando, nempe cum sedato erat animo, libenter audiebat Ioannē vitia sua corripientem, & timore quodā quē reuerentialem appellant, erga illum afficiebatur; & custodiebat eum, ne scilicet ab Herodiade insidijs peti posset, sciens, vt ait S.Marc.ca.6. ver.20. ipsum esse virum probum, & sanctum, ac iusta, salutique consentanea loqui, atque ad id non nisi sancto diuini honoris, salutisque animarum zelo, impelli. Vnde in gratiam eius multa quidem alia faciebat, sed tamen numquam valuit a se scortum abdicare. Quin potius eius querimonijs blanditijsque delinitus, voluit aliquando Ioannem occidere; sed timuit populum, quia sicut Prophetam eum habebant, vt testatur S.Matthæus c.14.ver.5. Denique morositati insanæ illius mulieris cedens amasius rex, sanctum virum iussit vinctum detrudi in carcerem. Atque cum aduenisset lætus natalis sui dies; in conuiuio quod Proceribus regni sui splendissimè exhibuerat, idem rex (casu ne id acciderit, an re inter adulteros clam composita, incertum est) ecce eleganti filiæ Herodiadis saltatione mirum in modum delectatus, iurat se quicquid illa petierit largiturum. Quæ consulta prius impia matre; volo, inquit, vt protinus des mihi in disco caput Io.Baptistæ.] Quibus auditis rex, quod temerè iurauerat, impiè statim impleri curauit. Hoc tam crudele facinus, egregiè si quis alius, & eleganter admodum execratur S.Ambro

S. Ambrosij in Herodis facinus execratio. sius non procul ab initio lib. 3. De virginibus, ita scribens: Quoniam Beati Ioannis Baptistæ non strictim prætereunda est recordatio, interest, vt quis, & a quibus, & quam ob causam, quomodo, & quo tempore sit occisus, aduertere debeamus. Ab adulteris iustus occiditur, & a reis in iudicem capitalis sceleris pœna conuertitur. Deinde præmium saltatricis, mors est Prophetæ. Postremo (quod etiam omnes barbari horrere consueuerunt) inter epulas atque conuiuia consumandæ crudelitatis profertur edictum: & a conuiuio ad carcerem, de carcere ad conuiuium feralis flagitij circumfertur obsequium. Quanta in vno facinore sunt crimina. Quis non, cum è conuiuio ad carcerem cursari videret, putaret Prophetam iussum esse dimitti? Quis, inquam, cum audisset natalem esse Herodis, sollemne conuiuium, puellæ optionem eligendi quod vellet datam, missum ad Ioannem ob solutionem non arbitraretur? Quid crudelitati cum delicijs? quid cum funeribus voluptati? Rapitur ad pœnam Propheta conuiuiali tempore, conuiuiali præcepto, quo non cuperet vel absolui: perimitur gladio, caput eius affertur in disco. Hoc crudelitati ferculum debebatur, quo insaciata epulis feritas vesceretur. Intuere rex acerbissime, tuo spectacula digna conuiuio. Porrige dexteram, ne quid sæuitiæ tuæ desit, vt inter digitos tuos riui defluant sacri cruoris. Et quoniam non exaturari epulis fames, non extingui poculis potuit inauditæ sæuitiæ sitis; bibe sanguinem scaturientibus adhuc venis exsecti capitis profluentem. Cerne oculos in ipsa morte sceleris tui testes, auersantes conspectum deliciarum. Clauduntur lumina non tam mortis necessitate quàm horrore luxuriæ. Os aureum illud exangue cuius sententiam ferre non poteras, conticescit, & adhuc timetur. hucusque S. Doctor.

Iosephus de causa necis S. Ioannis quid senserit. De nece S. Ioan. Baptistæ meminit etiam Iosephus 18. Antiq. c. 7. Vbi causam carceris necisque tanti viri adducit, ab ea quam tradunt SS. Euangelistæ longè diuersam: nimirum quia, inquit, verebatur Herodes ne tanta Prophetæ auctoritas, de sectionem aliquam pararet in populo. Sed proculdubio veriorem SS. Euangelistæ causam prodiderunt: Iosephus verò non veram, sed malitiosè tunc ab ipso Herode prætextam; atque a curialibus suis vulgatam, ne iustè se corripientem, iniustè prophetam rex occidisse putaretur. Nihil enim non faciunt mali Principes, vt praua ipsorum opera, communibus huiuscemodi rationibus ad sui status conseruationem spectantibus, cohonestari curent. Sed numquid Deum iudicem fallere poterunt? Videant obsecro apud Iosephum 18. Antiq. cap. 7. & 9. infortunia, quæ præfatis Herodi, ac Herodiadi; & apud Nicephorum Ecclesiasticæ Historiæ lib. 1. ca. 20. quæ eidem Herodiadi, & eius filiæ saltatrici, postea iusto Dei iudicio euenerunt; & intelligent, quam vanum sit & futile, malè acta, talibus consilijs ac prætextibus, paliare. Post necatum Io. Baptistam, audiens Herodes mirabilia opera Christi; quæ prius vel quod esset in bello contra Aretam Arabiæ regem occupatus, vel alijs districtus negotijs, non audierat, aut tamquam incredulus his quæ de Christo dicebantur, audire neglexerat, vel etiam contempserat; tandem crescente quotidie fama Christi; & alijs de ipso opinantibus, quod ipse esset Elias; alijs quod esset Propheta, aut vnus ex antiquis Prophetis; alijs quod esset Ioannes a mortuis reuocatus; Ipse Herodes istis adhærens, dicebat: Quem ego decollaui Ioannem, hic surrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo, Matthæi cap. 14. ver. 1. & 2. Marc. cap. 6. ver. 14. vsque ad 17. Luc. cap. 9. ver. 7. vsque ad 10. Ex quibus videntur duo posse colligi; alterum quod tanta esset apud multos, & etiam apud ipsum Herodem, de Ioanne existimatio; vt eum a mortuis rediuiuum surrexisse putarent; & multa mirabilia operari; alterum quod Christus post obitum Ioannis multa miracula perpetrauerit a SS. Euangelistis præterita. Constat enim eos non omnia quæ fecit Iesus recensuisse; vt etiam colligitur Ioan. cap. vlt. in fine. Non multo post, cum redijssent ad Iesum Apostoli, quos ad prædicandum miserat, narrassentque ei, quæ fecerant ac docuerant; venissentque itē ad Iesum discipuli Ioannis nunciantes ei de nece ac sepultura Magistri sui; secessit ipse Iesus cum Apostolis suis trans mare Galilææ in desertum locū, subijtque in montem, & sedebat ibi cum discipulis suis; quod cum cognouissent turbæ, confestim de cunctis ciuitatibus conuenientes, cucurrerunt illuc. Videns ergo Iesus turbam magnam, de more cœpit docere, & loqui eis de regno Dei, & curare infirmos. Vespere autem facto, suadentibus Apostolis, vt dimitteret turbas; maluit prius eas ēt corporaliter reficere. Itaq; multiplicatis mirabiliter quinque panibus, & duobus

Herodis de Christo opinio.

Iesus in monte reficit turbas quinque panibus, & duobus piscibus.

duobus piscibus, qui ibidem forte inuenti sunt; saturauit ex ipsis quinque millia hominum, præter paruulos & mulieres, sublatis insuper duodecim cophinis fragmentorum, quæ superfuerant; cunctis inter se dicentibus: quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundū.] ille nimirum insignis Propheta, & Messias, de quo Moyses Exod. cap. 4. ver. 13. dicebat: Obsecro Domine mitte quem missurus es.] Et qui in sacris scripturis, & præsertim Deuter. cap. 18. ver. 15. & 18. promissus fuerat illis verbis: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.] Contigit autem hoc appropinquante iam festo Paschatis, vt expræsè tradit Ioan. cap. 6. ver. 4. Et hoc fuit Pascha tertium a Christi baptismate, de quo sub præcedenti anno mundi dicebamus. Cum itaque cognouisset Iesus, quod turbæ propter tam grande miraculum in omnium oculis perpetratum, venturæ erant, vt ipsum vel inuitum, regem constituerent; iussit discipulos eum præcedere, & transfretare; ipse aūt paulo post dimissis turbis, fugit in montē solus orare. Interim verò discipuli tota ferè nocte, in mari valida admodum tempestate iactati, laborabant; quibus sub finem noctis, cum essent in summo discrimine, præsto fuit Iesus, ambulans supra mare, quo viso; primo quidem valde perterriti sunt, quod ipsum phantasma esse putarent, mox ab eo confirmati sunt illis verbis: Confidite, ego sum, nolite timere.] Denique postulanti Petro concessit, vt & ipse super vndas maris ambularet; sed præ timore iam mergi incipientem apprehendit, & vt primum cum eo ascendit in nauim, illico ventus cessauit. Cum autem applicuissent in terrā Genezareth, confestimq, exisset fama de aduentu eius; confluebant ad eum vndique circumferentes ægros, ac deprecantes vt sineret illos vel fimbriam vestimenti eius tangere, & quotquot tangebant, salui fiebant. Altera verò die quæsitus, & in capharnaum inuentus ab ijs, quos de quinque panibus in deserto mirabiliter saturauerat; cœpit hac occasione Iesus coram eis de pane cælesti fusius differere. Vt autem audierunt dicentem quod ipse esset panis verus de cælo datus, & quod nisi manducassent carnem suam, & bibissent sanguinem, non essent habituri vitam æternam; multi etiam ex discipulis suis dixerunt: durus est hic sermo, & quis potest eum capere? illis itaque retro abeuntibus; interrogati Apostoli: numquid & ipsi vellent abire. respondit Petrus: Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes &c. Hæc latius traduntur apud Ioan. ca. 6. per totum, & ex his plura quoque habentur Matthæi cap. 14. ver. 13. vsque ad finem capitis, & Marc. cap. 6. ver. 32. vsque ad finem. Et hæc quæ hactenus ab initio anni Christi trigesimi tertij recensuimus, ante festum Paschæ eiusdem anni acta esse dubium non est.

Tertium Pascha à Christi baptismate.

Iesus fugit à volentibus eū regem constituere.

Ambulans supra mare discipulis periclitātibus subuenit.

Petrū ne mergeretur erexit.

Fimbriā eius tangētes salui fiebant.

Differēs de pane cælesti, a multis deseritur.

5 An verò Iesus ad hanc Paschæ festiuitatem venerit incertum est; quoniam id Sancti Euangelistæ prætererierunt: Quamquam non desunt, qui probabiliter putant, ipsum, vt legis mandata ad vnguem impleret, venire non omisisse, saltem occultè; & parum ibi esse moratum; quod aliquatenus videtur insinuasse Ioan. cap. 7. versic. 1. dicens: Posthæc ambulabat Iesus in Galilæam; non enim volebat in Iudæam ambulare (hoc est palam conuersari) quia quærebant eum Iudæi interficere.] Igitur post hæc, morante Iesu in Galilæa; cum venissent ad eum ab Ierosolymis Pharisæi, & quidam de Scribis, interrogabant eum: cur discipuli eius non lotis manibus manducarent. Qua occasione accepta, cœpit Iesus eos arguere, quod in exterioribus, ac leuioribus quibusdam ceremonijs ab hominibus institutis, essent supra modum diligentiores; de mandatis verò diuinis accuratè obseruandis, & de corde ab immundis cogitationibus mundando, nihil penitus curarent. Postea secessit Iesus in partes Tyri & Sidonis, vbi filiam Chananææ a dæmonio vexatam liberauit. Inde rediens ad mare Galilææ, curauit surdum & mutum. Et post hæc, mutos, cæcos, & claudos, ac debiles, aliosque multos, ad pedes eius a turbis proiectos. Et septem panibus saturauit quattuor millia hominum. Pharisæos deinde signum quærentes reiecit; eorumque & Saducæorum, quin etiam & Herodis, siue Herodianorum, aut aliarum eiusmodi sectarum fermentum, hoc est doctrinam, siue hypocrisim cauendā docuit. Mox veniens in Bethsaidā, lucem reddidit cæco, bis ei manum imponens, ita vt primo aliquantulum videre inciperet, secundo autem perfectè visum receperit. Egressus postea Iesus ditionem Herodis Galilææ Tetrarchæ, venit in Tetrarchiam Philippi eius fratris, prope Cæsaream eiusdem Tetrarchiæ metropolim, ad

Arguuntur discipuli, quod nō lotis manibus manducarent.

Filiam Chananææ a dæmonio vexatam Iesus curat, & alios infirmos.

Septem panibus 4000. hominum pauit.

Signum quærētes reijcit.

Lucem reddit cæco non statim sed per partes.

Cæsarea Philippi.

Iordanis fontes sitam, quæ olim Panneada, mox ab eodem Philippo ædificijs aucta, Cæsarea Philippi dicta est; ad differentiam alterius Cæsareæ, quam pater eius, vt tradit Iosephus 18. Antiq. cap. 3. in ora Mediterranei maris extruxerat, de qua plura nos sub anno mundi 2594. num. 15. diximus. At verò Cæsarea Philippi rursus postea a iuniore Agrippa in honorem Neronis dicta est Neronida; quemadmodum idem Auctor scribit 20. Antiq. cap. 8. Itaque cum venisset Iesus in partes Cæsareæ Philippi, interrogassetque discipulos suos, quem ipsum homines esse existimarent, & illi dixissent, quod quidam eum putabant esse Ioannem, alij Eliam, alij Ieremiam, aut vnum ex Prophetis. Rursum ad eos ait Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Cui Petrus: Tu es Christus filius Dei viui. Et ego, inquit Iesus, dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.] promisitque dare illi claues regni cælorum. Nec multo post Iesus palam prædicens, quæ Ierosolymis ipse passurus erat; eundem Petrum, quod illum a prænunciata passione auocare nisus esset, acerbius increpauit; quod quæ Dei sunt, nō saperet. Ac subinde se sequi volētes, ad ferendam crucem, & ad sui ipsius abnegationem iugiter amplexandam adhortabatur. Quæ ferè omnia successiuè tradunt Matthæus c. 15. & 16. per totum, & Marc. cap. 7. & 8. & quædam Luc. cap. 9. ver. 18. vsque ad 28.

Petri confessio & retributio.

Iesus primo passionem suā prænunciat, & Petrum increpat.

6 Post dies sex, vt aiunt Matthæus, & Marc. locis infra citandis (subaudi intermedios) idest post dies ferè octo, vt ait Lucas (nimirum terminis computatis) quod idem est ac si dictum esset, octauo die, ex quo passionem suam prædixerat, transfigurauit se Iesus coram Petro, Iacobo, & Ioanne, in monte Tabor, de quo plura Beatus Hieronymus in libro de locis Hebraicis, & Iosephus lib. 4. de Bello sub nomine montis Itaburij, & Brocardus part. 1. cap. 6. §. 9. Vt autem descenderunt de monte, interrogantibus discipulis, quomodo intelligendum esset quod dicebant Pharisæi, & Scribæ: oportere primum venire Eliam, quam Messiam; respondit Iesus Eliam iam venisse, insinuans illum esse Ioannem Baptistam, de quo per Angelum Zachariæ patri suo dictum fuerat Luc. 1. ver. 17. Ipse præibit ante ipsum in spiritu & virtute Eliæ.] Sequenti vero die ad preces cuiusdā patris, eiecit a filio eius dæmoniū, quod non potuerant eijcere discipuli eius; quos incredulitatis redarguens, certiores reddit, si tantillum veræ fidei habuerint, posse eos illico montes de loco ad locum transferre. Prætergrediens deinde Galilæam, iterum Iesus prædicit discipulis suis passionem suam pariter ac mortem, & resurrectionem. Vt autem venit Capharnaum, mandauit Petro, vt ad euitandum scandalum, pergeret ad mare, & statere in ore piscis inueniendo, exactoribus tributum pro se, & pro ipso persolueret. Sciens verò discipulos suos de primatu inter se contentionem habuisse; eosdem leniter reprehendit, ac Christianam docet humilitatem; & præterea non esse prohibendos malos in nomine Christi boni aliquid facere, puta dæmonia eijcere, aut quid simile. Deinde de scandalo studiose cauendo longius disseruit. Et item de fraterna correctione facienda; & de condonanda proximo offensa nobis illata. Vide de his Matthæum cap. 17. & 18. per totum, & Marc. cap. 9. per totum, & Luc. capitulo 9. versiculo 28. vsque ad 51. Appropinquante autem festo Scenopegiæ seu tabernaculorum, inuitatus a fratribus, hoc est cognatis suis Iesus, vt ad sollemnitatem pergeret, ac se miris operibus suis manifestaret mundo, modeste recusauit, probe intelligens non expedire, vt palam iret, ne exacerbare velle videretur Iudæos alioqui male erga se affectos, & tunc præcipue mali aliquid aduersum se moliri paratos. Propterea hortatus est fratres suos, vt ipsi potius irent in Ierusalem, quibus nihil periculi imminebat. Postquam autem ascenderunt fratres eius, & ipse ascendit veluti occultè. Ioan. capitulo 7. versiculo 2. vsque ad 11. Porrò in hoc itinere duo notata inuenimus; alterum est, Iesum a Samaritanis non fuisse receptum in ciuitate eorū, quod ad sollemnitatem in templo Ierosolymitano celebrandam ipsum pergere suspicati essent (putabant enim Deū non in Ierosolymitano, sed in Samaritano tēplo esse adorandum, vt colligitur Ioan. cap. 4. ver. 20.) & hoc est quod narrat Luc. ca. 9. ver. 51. vsque ad 57. Alterum est, quod in eodem itinere, curauit decem leprosos, quorum vnus tantum redijt ad debitas ei gratias rependendas, Luc. cap. 17. ver. 11. vsque ad 20.

Transfigurat se Iesus. De monte Tabor.

Ioannem venisse in spiritu & virtute Eliæ.

Iesus secundo passionem suā prædicit, & multa discipulos docet.

Ad Scenopegiam Ierosolymis celebrandam clam ire deliberat.

A Samaritanis cur non receptus.

Decem leprosos curat.

Eodem

7 Eodem anno, in festo Scenopegiæ, seu Tabernaculorum, quod per octo dies continuos, videlicet a die decimo quinto mensis septimi, vsque ad vigesimum secundum; celebrari consueuerat; vt præceptum fuerat Leuitici cap. 23. ver. 34. vsque ad finem capitis, & Numer. cap. 29. ver. 12. & deinceps, & Deuter. cap. 16. ver. 13. Iesus, cum venisset quasi in occulto, vt præcedēti numero dictum est, ad sollemnitatē; non nisi circa eius medietatem, hoc est quarto die, vt colligitur Ioan. cap. 7. ver. 14. manifestare se voluit, palam docens in templo, cunctis admirantibus, & multis in eum credentibus. Quod vt cognouerunt Principes & Pharisæi, miserunt ministros, vt illum comprehenderent; qui capti verbis Christi, non ausi sunt in illum manus mittere; vt latè describit Ioan. in toto cap. proximè citato. Ceterum ab hoc tempore, vsque ad diem vigesimum quintum mensis noni, hæc quæ subiungemus, a Iesu acta leguntur. Et primo quidem Mulierem in adulterio inuentam absoluit. Mox rursus docens in templo, lapidare eum volentes declinat. postea cæco nato mirabiliter lucem impertit. Denique de vero Pastore ouibusque accuratè differit. quæ omnia latius prosequitur Ioan. cap. 8. 9. & 10. vsque ad ver. 22. Et ex dictis colligitur, Iesum aliquandiu post memoratum festum, mansisse in Ierusalem; ibi enim hactenus narrata contigisse creduntur. Post hæc, volens Iesus ad alia quoque loca, lucem suæ prædicationis extendere, designauit, & alios septuaginta duos, quos misit binos ante se, in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse venturus; deditque illis potestatem super omnem virtutem inimici. qui cum post aliquod tempus, læti rediissent ad Iesum, dicentes: quod etiam dæmonia subijciebantur eis. Ille hortatus est eos, vt magis gauderent, quod nomina eorum scripta essent in cælis. Respondit postea Iesus legisperito se tentanti, & interroganti, quid ei faciendum esset, vt vitam æternam consequi posset. Eidemque de proximo sciscitanti, quis nam esset, quem deberet diligere; proposuit parabolam de Samaritano, qui a latronibus sauciatum pie mederi curauerat. Dum autem iret Iesus per Iudæam, hospitio receptus in quoddam castellum a duabus sororibus, Mariam a querimonia Marthæ defendit. Requisitus post hæc in alio quodam loco ab vno ex discipulis suis, docuit eos orandi formam, quam propterea dicimus orationē Dominicam; & insuper aliquot exemplis ac rationibus hortatus est eos, ad preces postulationesque Deo assiduè instanterque porrigendas. Cum autem quadam die a quodam Pharisæo ad prandiū inuitatus, aduertisset Pharisæum offensum, quod ipse Pharisaico more manus studiosè non abluisset; superstitiosam ac præposteram Pharisæorum religionem arguere cœpit, quod in quibusdam externis rebus sanctitatem collocantes, interiora negligerent, in quibus ea potissimum consistit. Ac subinde conuersus ad legisperitū, occasione cuiusdam eius querimoniæ, vitia quoque illius ordinis hominum, reprehendere non omisit. Item alia die vndique turbis circumseptus, docuit cauendam esse Pharisæorum hypocrisim, & non esse timendum ab his, qui corpus tantum, non etiam animam occidere possunt; sed ab eo vel maxime, qui habet potestatem mittere in Geennam. Occasione verò accepta a quodam de turba, qui pro diuidenda cum fratre suo hereditate, ipsum tamquam arbitrum requisierat; eiusmodi petitione prudenter reiecta, differere cœpit de vitanda auaritia, & abijcienda superflua diuitiarum solicitudine; docens, primo & ante omnia quærendum esse regnum Dei.

Ministri non audēt comprehēdere Iesum.

lxx. discipulos præmittit ante se Iesus, qui prædicationis officio fungerentur.

Parabola de Samaritano.

De oratione Dominica.

Multa docet Iesus.

8 Hortatus quoque est omnes ad indefessam vigilantiam, exemplo serui fidelis, qui expectat noctu, Dominum suum, quamdiu domum redeat: Et quædam subiunxit, quæ maximè possent ad eandem vigilantiam excitare Prælatos, & verbi Dei Prædicatores, quorum opera ignis sancti spiritus per vniuersum orbem in animis hominū accendendus erat: quamquā id plene non præstandum forè; immo nec præstari posse significauit, nisi post passionem ac mortem suā, quā baptismi nomine insinuauit. Interea quibusdam similitudinibus, prouocare cœpit turbas ad cognoscendum tēpus aduentus Redemptoris, & cum eo agendum de aliqua debitorum compositione; ne in extremo iudicij die, ad redditionem vniuersi debiti compellantur. Proinde audiens Dominus quosdam opportunè nunciantes, de quibusdam Galilæis nuper a Pilato occisis; prosequitur apertius hortari omnes ad pœnitentiam, ne & ipsi a Deo grauius puniri permittantur. Sanauit post hæc, docens in Synagoga, mulierem curuam;

Sanat mulierē curuam.

uam; redarguitque Archisynagogum obmurmurantem, quod in sabbato sanasset. Cum autem per ciuitates & castella docens iret in Ierusalem; a quodam interrogatus, si pauci sint qui saluantur? cœpit instare, vt contendamus intrare per angustam portam. Et a Pharisæis admonitus, quod Herodes quæreret eum ad necem; respondit: se etiam adhuc modicum debere operari, subindicauitque se non in Herodis ditione, sed in Ierusalē moriturum, ac propterea eiusdem vrbis interitum prædixit; ex quibus videtur posse inferri, hæc acta esse in Galilæa. Postea cum intrasset in domū

Et hydropicū. cuiusdam principis Pharisæorum sabbato manducare; sanauit ibi hydropicum, idq; nullatenus esse contra sabbati religionem, pluribus argumentis ostendit. Mox tū inuitantem, tum etiam inuitatos erudiens; hos ad humilitatem sectandam, debere nouissimum sibi locum deligere; illum verò quos potius inuitare debeat, edocuit. Facta autem obiter a quodam de manducando pane in regno Dei, mentione; subintu-

Parabola de inuitatis ad cœnam. lit parabolam de homine, qui parata grandi cæna, vt vidit quod inuitati se se excusarent; ad eam pauperes, ipsorum loco, vndequaque collectos, introduxit; tacite insinuans, ad cæleste conuiuium Iudæis, qui primo inuitati fuerant, ob ipsorum superbiam relictis, Gentiles vndique conquirendos, & ad spirituales epulas congregandos. Aliàs verò cum eum turbæ multæ sequerentur, hortabatur volentes se non gressibus tantum corporis sequi, sed etiam mentis affectibus, ad ferendam post se crucem, & ad perfectam omnium rerum abrenunciationem. Quæ omnia continuato ordine fusius prosequitur Luc. cap. 10. ver. 25. vsque ad finem capitis 14.

Non multo ante exitum huius anni vitæ Christi trigesimi tertij; nimirum die vigesima quinta mensis noni (qui hebraicè dicebatur Casleu, & iuxta ea quæ nos sub 9

In festo Encæniorum volebant Iudæi lapidare Iesum. anno mundi 2544. num. 11. diximus, partim nostro respondebat Nouembri, partim verò Decembri) quando scilicet Iudæi celebrabant festum Encæniorum seu purificationis aut dedicationis templi & altaris: non illius primæ dedicationis, quæ olim a Salomone facta fuerat; neque secundæ, quæ temporibus Zorobabelis: neque postremæ, quam ante duos & quadraginta circiter annos, vt dinumerari potest in tabulis, Herodes fieri curauerat: Sed tertiæ illius quam Iudas Machabæus, post purgatum ab Antiochi contaminatione templum, cum magna populi lætitia celebrauerat, & quotannis deinceps celebrari instituerat; quemadmodum sub anno mundi 3890. num. 10. probatum est. In vna ergo huius festi Encæniorum die, cum esset Iesus in templo in porticu Salomonis, instanter admodum a Iudæis interrogatus, vt palam diceret eis, si ipse erat Christus; cum inter respondendum dixisset: Ego & pater vnum sumus.] sustulerunt lapides, vt eum lapidarent; & volentes eum comprehendere, ipse exiuit de manibus eorum, & mansit aliquandiu in fines Iudææ trans Iordanem; vbi aliàs manserat Ioannes baptizans; & ibi de more docebat, curabatque turbas ad ipsum conuenientes. Ioan. cap. 10. ver. 22. vsque ad finem capitis, & hæc sunt, quæ Christus anno vitæ suæ trigesimo tertio egisse creditur.

AB ORBE CONDITO ANNVS 4084.

SEXTAE MVNDI AETATIS ANNVS 638.

De tribus parabolis. ANNO vitæ eius trigesimo quarto, cum conuenissent ad Iesum publicani, & peccatores; offensique ob hoc Pharisæi & Scribæ murmurarent, quod Iesus 1
peccatores reciperet, & manducaret cum eis; vt murmur eorum obtunderet; tres proposuit parabolas, nimirum primam de oue; alteram de dragma; ac tertiam de filio prodigo, prius perditis, ac postea inuentis; quibus quam Deo Angelisque grata sit peccatorum conuersio, demonstrauit. Luc. cap. 15. per totum, & cap. 16. ver. 1. vsque ad 18. Deinde quartam adiecit de iniquo dispensatore parabolam; qui cū præuideret se dispensatione priuandum; prudenter sibi in ratiocinijs reddendis,

4. Parabola de villico iniquo. consuluit; insinuans optimè animabus suis prospicere, qui de creditis sibi temporalibus bonis, largas pauperibus eleemosynas tribuunt. Occasione postea quorundā

Pha-

Pharisæorum de diuortio sciscitantium, num esset licitũ; ita de matrimonij indissolubilitate, disseruit, vt etiam quosdam ad cupiditatem seruandæ virginitatis, aut castitatis, impellere studuerit. Videns autem Iesus Pharisæos audita parabola de villico seu dispensatore paulo ante commemorata, (quod essent auari) ne à manifesta quidem Domini irrisione se continere valuisse; vt eisdem terrorem incuteret, aliam eis parabolam, vel potius historiam proposuit, de Epulone diuitijs affluente; & erga Lazarum pauperem, admodum inclemente, & auaro; quem postea in inferni tormentis positus, pro vnica aquæ gutta incassum implorauit. Loquens deinde cũ discipulis suis, docebat eos vitare scandala, fidem seruare, & de benefactis non se extollere, sed cum omnia fecerint, seruos se inutiles reputare. Ad retundendam etiam quorundam arrogantiam, qui nimium in se & in operibus suis confidentes, aspernabantur ceteros; proposuit parabolam de superbo Pharisæo, & humili publicano ad orationem se conferentibus; quorum hic descendit iustificatus in domum suam ab illo. Contigit autem adferri ad Iesum quosdam infantes, vt illis manus imponeret, qui increpatis discipulis, id prohibentibus, dixit: sinite paruulos venire ad me; talium est enim regnum Dei. Mox Adolescenti vitæ perfectioris auido, cum dixisset: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni & sequere me; illeque contristatus abijsset, differere cœpit de maxima diuitum difficultate introeundi in regnum Dei. Et Petro interroganti de mercede eorum, qui relictis omnibus sequebantur eum, respondens, promisit non Apostolis tantum, sed & alijs omnibus, qui omnia relinquerent, & ipsum sequerentur, centuplum in hac vita; & vitam æternam in altera. Et quoniam inter loquendum Dominus dixerat: quod primi erunt nouissimi, & nouissimi primi; ad huius sententiæ explicationem, subiunxit parabolam, de patre familias conducente operarios in vineam suam, primo mane, hora tertia, sexta, nona, & vndecima. Vide de his omnibus Matthæum cap. 19. & 20. vsque ad ver. 17. Marc. cap. 10. ver. 1. vsque ad 31. & Luc. cap. 15. per totum, & cap. 16. versic. 1. vsque ad capitis sequentis ver. 11. & cap. 18. ver. 9. vsque ad 31.

De matrimonij indissolubilitate.

De Epulone.

De superbo Pharisæo, et humili publicano.

De paruulis admittendis.

De difficultate ac mercede sequentiũ Iesũ.

Quod primi erunt nouissimi & e conuerso.

2 Appropinquante autem tempore paschatis, quemadmodũ colligi potest ex Ioan. cap. 11. ver. 55. Cum esset Iesus, non in Galilæa, vt quidam putant, sed adhuc moram traheret in finibus Iudææ trans Iordanem, vbi manserat Ioannes baptizans, quemadmodum exponit B. Augustinus tract. 49. in Ioan. & nos sub anno præcedenti num. 7. diximus. miserunt sorores Lazari, Martha & Maria, qui nuntiaret ei, de graui fratris infirmitate: ille verò quemadmodum idem S. Doctor subiungit, distulit sanare, vt posset resuscitare. Itaque mortuo Lazaro, veniens Iesus in Castellum eius, quod duobus ferè passuum millibus ab Ierosolymis distabat; se verum esse vnicumque vitæ auctorem, stupendissimo illo suscitationis eiusdem Lazari quatriduani miraculo, demonstrauit. Quamobrem Iudæi, odio, inuidiaque æstuantes, coacto concilio, statuerunt illum interficere. Hac ergo de causa secessit Iesus cum discipulis suis, iuxta desertum, in ciuitatem nomine Ephrem, Ioan. cap. 11. per totum. Post aliquot verò dies, iterum ascendens Iesus Ierosolymam, prædicit iam tertio passionem ac mortem suam duodecim Apostolis. Et filios Zebedei primatum poscentes, sapienter redarguit. Cum autem appropinquaret Iericho, lumen cæco post se clamanti restituit. Et ingressus Iericho, a Zachæo publicanorum principe admodum diuite, alacriter excipitur; cui Iesus salutem promittit. Sciens verò Iesus quod discipuli sui, quia non multum tunc aberant a Ierusalem, existimabant confestim manifestatum iri regnum Dei: subiecit parabolam de viro nobili, qui proficisci volẽs in regionem longinquam, ad accipiendum sibi regnum, dedit pecuniam suam seruis suis, vt interim negotiationi eam exponerent; & post reditum, singulos pro apportato lucro remunerauit; seruum verò ab opere torpentẽ damnauit. Egrediẽs autem Iesus cum turba multa de Iericho, lucem restituit duobus cæcis. Hæc latius vide apud Matthæum cap. 20. ver. 17. vsque ad finem capitis, & Marc. cap. 10. ver. 32. vsque ad finem. & Luc. cap. 18. ver. 31. vsque ad 29. capitis sequentis.

De mira Lazari suscitatione.

Prædicit Iesus tertio passionẽ suam.

3 Ante sex dies Paschæ, nimirum die sabbati, appropinquans Iesus Ierosolymis, venit Bethaniam, vbi ad cænam exceptus, Martha ministrante, & Lazaro, quem suscitauerat, discumbente; Maria Magdalena, ipsum valdè precioso vnxit vnguento, eodem met Iesu murmurationem Discipulorum compescente. Porrò statim vt auditũ

Magdalena effudit vas vnguenti in caput Iesu.

est Ierosolymis quod Iesus esset in Bethania, multi ex Iudæis, ob loci vicinitatem, concurrerunt illuc non solum vt viderent Iesum; sed etiam vt Lazarum intuerentur, quem a mortuis suscitauerat. Quod iniquè admodum ferentes Sacerdotum Principes, cogitauerunt ipsum quoque Lazarum interficere, cuius causa multi credebāt in Iesum, Matth. cap. 26. ver. 6. vsque ad 14. Marc. cap. 14. ver. 3. vsque ad 10. Ioan. cap. 12. ver. 1. vsque ad 9.

Iesus gloriosè ingredi parat in Ierusalem.

In crastinum, videlicet feria prima, cum venisset Bethphage, quæ erat Ierosolymis proximior, misit Iesus duos de discipulis suis, qui adduxerunt ei Asinam & pullum eius, super quam, vt adimpleretur prophetia Zachariæ ca. 9. ver. 9. sedens, profectus est in Ierusalem; turbis viam sternentibus, & ipsum cum ramis palmarum partim præcedentibus, partim subsequentibus, faustaque illi acclamantibus, illis ferè vsi verbis, quæ habentur in Psal. 117. ver. 26. Benedictus qui venit in nomine Domini hosanna in excelsis. Vt autem vidit ciuitatem Iesus, flere cœpit super eam, prædicens eius exterminium, quod postea eidem Romani intulerunt. Ingresso deinde cum tali pompa, Ierosolymam Iesu, commota est vniuersa ciuitas, cunctis ad spectaculum illud accurrentibus; Pharisæis verò interim, præ inuidia & mœrore tabescentibus, ac inter se dicentibus. Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.] Ingrediens autem templum Dominus non inde expulit, vt olim Dauid expugnata arce Sion, sed sanauit cæcos, & claudos ad se venientes: Et Pharisæis ac Scribis sibi indignantibus, quod pueros ei fausta acclamantes non increparet, respondit: eosdem id agere, quod olim prædixerat Dauid in Psalm. 8. ver. 3. Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem.] Gentilibus verò ipsum videre cupientibus ipse prædixit mortem ac passionem suam; & voce de cælo mirabiliter delapsa coram ipsis clarificatus, non multo post abscondit se ab eis. Et cum tanta signa fecisset, non credebant in eum, vt sermo Isai. cap. 53. ver. 1. impleretur: Quis credidit auditui nostro &c. Quamquam multi de principibus crediderint quidem in eum, sed non auderent eum confiteri, ne a Synagoga eijcerentur. Vespere autem exiens a ciuitate Iesus, venit in Bethaniam, ibique mansit. Matthæi capit. 21. ver. 1. vsque ad 18. Marc. cap. 11. ver. 1. vsque ad 13. Luc. cap. 19. ver. 29. vsque ad 45. & Ioan. cap. 12. ver. 12. vsque ad finem capitis.

Deplorat prænunciatque ruinam ciuitatis.

Sanat cæcos, et claudos in templo.

4

Maledicit ficulneæ.

Alia die quæ, vt arbitror, erat quarta, ante festum Paschæ, & feria secunda, Iesus iterum rediens in Ierusalem; in exitu de Bethania, maledixit ficulneæ non habenti fructum, quæ statim arefacta est. quo facto, præfigurare voluit Dominus fore, vt Synagoga quæ sine fructu bonorum operum, folijs dumtaxat ceremoniarum abundabat; ipso deferente, etiam viforem illum externum breui amitteret. Veniens deinde Iesus in templum, eiecit inde secundo ementes ac vendentes. Quod ægrè ferentes Pharisæi, quærebant eum perdere; sed timebant turbam, quæ admirabatur super doctrina eius. Sero autem redibat cum discipulis suis, subaudi in Bethaniā. Matthæi cap. 21. ver. 18. & 19. Marc. cap. 11. ver. 12. vsque ad 20. Luc. cap. 19. ver. 45. vsque ad finem capitis. 5

Eijcit 2. vendētes, & ementes in templo.

Rursus mane feria tertia, nimirum triduo ante Pascha, redeuntes cum Iesu discipuli eius Ierosolymam, cum memoratam vidissent ficulneam omnino arefactā; eius occasione interpellatus a Petro Dominus, hortatus est eos, ne hæsitarent in fide; sic enim poterunt quæcunque mirabilia facere, & omnia quæ in oratione a Deo petierint, obtinere; si tamen ante orationem dimittant quicquid aduersus proximum habuerint. Et cum venisset in templum, vbi iam per aliquot dies quotidie docere solebat, accesserunt ad eum Principes Sacerdotum, & Scribæ, ac seniores, interrogātes in qua potestate seu auctoritate faceret, quæ videbant ab eo fieri, præsertim in templo; puta publicè docere populum, inde vendentes & ementes eijcere; & nec sinere quemquam, vel vas per ipsum deferre; & huiusmodi, quæ magis ad sacerdotes pertinere videbantur. Huic quæsito se responsurum Iesus promisit, si tamen ipsi prius altero eius quæsito respondissent; quod fuit: nū baptisma Ioannis esset è cœlo an ab hominibus, id est an Ioannes baptizaret auctoritate sibi Diuinitus tradita, an ab hominibus accepta? Quibus respondentibus se nescire: sed neque ego (inquit Iesus) dico vobis in qua potestate hæc facio.] tacite innuens, quod ea qua Ioannes auctoritate, nimirum diuina baptizauerat; eadem & ipse prædicta opera faciebat. 6

Cœpit

Cœpit deinde loqui eis per parabolas, proposuitque primo illam de duobus filijs, quorum alter obedire patri prius recusans, mox pœnitentia ductus, mandata eius exequitur: Alter verò contra pollicitus se mandatum implere, postea non implet. per hæc inferens, ipsis præferendam esse publicanorum obedientiam, quippe qui prius renuentes obedire Deo, postea ad prædicationem Ioannis conuersi fuerint; ipsi verò nequaquam. Aliam quoque parabolam exposuit eis, de vinea locata agricolis, qui seruos Domini, ad colligendos fructus venientes, repulerunt, ac nouissimè etiam filium ipsius Domini occiderunt; significans quid erga ipsum Iesum illi cito facturi essent. Item aliam de Rege qui fecit nuptias filio suo, & misit semel atque iterum seruos suos vocare inuitatos, quorum aliqui venire neglexerunt, alij insuper prædictos seruos contumelijs affectos peremerunt. Rex autem iratus, perdidit homicidas illos, & ciuitatem ipsorum succendit, & alios loco eorum ad nuptias vocauit: præmonstrans hisce similitudinibus Synagogæ interitum, & vocationem Gentium ad Christi fidem. Post hæc soluit quæstionem de tributo Cæsari soluendo, callidè sibi a Pharisæis pariterque Herodianis propositam. & item difficultatē de resurrectione mortuorum, a Saducæis eidem obiectam. Respondit præterea sapienter legis doctori eum interroganti, quodnam esset maximum in lege mandatū. Mox ipse interrogans Pharisæos de Christo, cuius filius esset. illisque respondentibus: Dauid. obiecit: quomodo ergo Dauid vocat eum Dominum dicens: Dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis?] Volens per hoc docere eos, quod etsi Christus secundum carnem erat filius, hoc est de semine seu stirpe Dauid, erat tamē etiam verè filius Dei, & consequenter Dominus Dauidis: Sed illi siue ex malitia, siue potius ex ignorantia, non poterant ei respondere verbum; neque ausus quisque fuit ex illa die eum amplius interrogare. Post hæc conuersus ad turbas, & ad discipulos suos, monebat eos, vt Scribas quidem & Pharisæos doctrinam Moysi explicātes, audirent; sed non opera ipsorum imitarentur: quia, inquit, dicunt & non faciunt. Et multa alia eorum vitia percensens, docebat eadem esse vitanda. Cum verò non multo post sedens obseruaret eos, qui iactabant nummos in Gazophilatiū; prætulit exiguam viduæ pauperis oblationem, magnis diuitum muneribus. Egrediens postea de templo, quibusdam eiusdem templi structuras magnificantibus respondens; prædixit illarum ac totius Ierosolymæ euersionem. In reditu autem Domini de Ierusalem In Bethaniam; siue post cænam, de Bethania, in montem oliuarū, vbi (quemadmodum testatur S. Lucas cap. 21. ver. 37. & cap. 22. versic. 39.) noctu morari consueuerat, cum sederet in dicto monte Iesus contra templum, interrogatus seorsum à Petro, Iacobo, Ioanne, & Andrea, de tempore, euersionis Ierusalem, & aduentus sui ad iudicandum (putabant enim vtrunque simul fore implendum) & de signis quæ hæc præcedere debebant; Dominus, qui sciebat, hæc non pariter, sed longè diuersis temporibus euentura; separatim multa disseruit de his quæ Ierosolymorum desolationem præcessura erant; mox de signis postremi aduentus sui, & cōsumationis sæculi. Deinde multa item subintulit, docens, quomodo ad tremendū extremi iudicij diem nos præparari conueniat: Idque tum exemplis aptè propositis, tum etiam duabus parabolis appositè ad persuadendum recitatis; altera de decē virginibus, quæ acceptis lampadibus, exierunt obuiam sponso & sponsæ, quarum quinque fatuæ oleo deficiente remanserunt exclusæ. Altera de homine, qui peregre proficiscens, vocatis seruis, vni dedit quinque talenta, alij duo, alij vnum. Post multum verò temporis, venit; ac rationem ab eis reposcens, vnicuique pro merito retribuit. Denique etiam modum postremi iudicij faciendi aperuit. Quæ omnia distinctè tradunt, licet non singuli singula, SS. Matthæus cap. 21. ver. 23. vsque ad finē capitis 25. Marc. cap. 11. ver. 27. vsque ad finem capitis 13. & Luc. cap. 20. & 21. per totum; quamuis aliqua item ex his, sparsim apud eundem habeantur capit. 17. 18. & 19.

Loquitur in parabolis.

Respondet ad proposita sibi quæsita.

Prædicit tēpli atque vrbis interitum.

De signis Ierosolymæ interitus, & extremi iudicij.

De præparatione ad idem iudicium.

7 Biduo ante festum Paschæ, nimirum feria quarta, prædixit Iesus Discipulis suis, instare iam tempus, aliàs non semel ipsis prænunciatæ passionis suæ. Et tunc, inquit Euangelista Matthæus, hoc est, eodem die, Principes Sacerdotum, & seniores in atrio Caiphæ Pontificis congregati, consultare cœperunt, non de occidendo Iesu, (id enim aliàs decreuerant, vt supra num. 2. dictum est) sed quomodo eum dolo com-

Iudæi consultant de perdendo Christo.

comprehendere possent & occidere. Quæ res dum in deliberatione versatur: quia passionis Christi præstitutum a Deo tempus aduenerat, vt facilius res impleretur: Ecce Iudas, quem forte diu antea diabolus tentauerat, nunc pessimæ suggestioni consentiens, adit Magistratus; offertque se illum ipsis, pacta pecunia, traditurum sine turbis: Quod & postea præstitit, vt suo loco dicemus. Matthæi cap. 26. ver. 1. vsque ad 17. Marc. cap. 14. ver. 1. vsque ad 12. Et Luc. cap. 22. ver. 1. vsque ad 7. Et hinc emanauit vetus illa fidelium consuetudo, quæ etiam nunc apud multos religiosos, aliosque deuotos vtriusque sexus homines studiosè obseruatur, ieiunandi, vel saltem ab esu carnis abstinendi singula quaque feria quarta, ob venditionem Christi eo die factam: siue (vt magis placet B. Augustino in Epistola 86. quæ est ad Casulanum) ob initum eodem die a Iudæis concilium de perdendo Iesu. Sanè preciū quo Iudas Dominum vendidit, triginta fuit argenteorum; qui (si vera sunt quæ ex quibusdam Rabbinis tradit Cardinalis Baronius in Apendice ad suos Annales, in calce primi tomi adiecta,) nempe quod singuli singulam argenti libram penderent: vtique redacti ad communem nostri temporis extimationem, conficere poterant valorem trecentorum sexaginta circiter aureorum. Siquidem singula argenti vncia hodie Mediolani, vno circiter aureo nummo diuendi solet. Et quidem fit admodum credibile, agrum illum, ex dicta mox pecunia coemptum, non minoris fuisse distractum: præsertim si singulæ eius circunstantiæ attendantur; nimirum quod esset vrbi proximum; & satis amplum: tale enim esse debuit, vt sufficere posset sepulturæ peregrinorum, qui (quemadmodum colligi potest Actorum cap. 2.) plurimi valde ad celeberrimam illam Ierosolymorum ciuitatem, in qua sola erat templum, deuotionis ergò confluere solebant; & item, quod fortè eius terra esset argilosa, & ad fictilia vasa conficienda conquireretur, ideoque ager figuli fuerit nuncupatus. Denique quoniam Zacharias ca. 11. ver. 12. & 13. de dicto venditionis Christi pretio vaticinans, non otiose videtur illud appellasse decorum, sed fortè, vt indicaret, neque exiguum, neque contemnendum; quin potius, tum Iudæ, tum ipsis Iudæis visum fuisse satis magnum, & appetendum. Quamquam, si dicti argentei, vt credimus, erant nummi ex argento, tunc communiter vsitati; non videtur etiam inconueniens existimare, eos non tanti ponderis extitisse; sed tantummodo valorem vnius aurei nummi circiter æquasse: Et pro sepultura peregrinorum, sufficere potuisse vnius circiter perticæ agellum; & hunc triginta hisce argenteis, vel paucis alijs ex sacro thesauro adiectis, fuisse coemptum, quod licet ab vrbe non procul abesset, forte admodū esset arenosus ac minus frugifer, atque ad cadauera tumulanda aptior, dictusque sit ager figuli; non quia terram fictilem in se contineret; sed quoniam a figulo possidebatur. Sanè locus Zachariæ adductus, vbi pretium hoc appellat decorum; tamquā ironicè dictum, communiter a sacris expositoribus accipitur.

Iudas Iesum vendit.

Ieiunium quarta feria vnde emanauerit.

De triginta argenteorum valore.

Mittit Iesus qui parent Pascha.

Ante diem festum Paschæ, Ioan. cap. 13. ver. 1. nempe feria quinta, quæ tunc fuit
dies decima quarta mensis primi, qui dicebatur Nisan, (in cuius diei vespera im- 8
molandus erat agnus paschalis, iuxta præceptum Domini datum Exod. cap. 12. ver. 6.) misit Iesus duos de discipulis suis Petrum & Ioannem in Ierusalem, vt præpararent Pascha. Solebat autem idem dies, nonnumquam etiam appellari primus azymorum; quia ad vesperam illius diei incipiebant vesci azymis, vt cap. Exod. citato ver. 18. mandatum fuerat: propterea reliqui Euangelistæ, videlicet SS. Matthæus cap. 26. ver. 17. Marc. cap. 14. ver. 12. & Luc. cap. 22. ver. 7. secuti vulgarem loquendi consuetudinem, dixerunt, id factum esse prima die azymorum. Et ne putaremus eos significare voluisse diē decimam quintam, quæ tum inciderat in feriam sextam: & quæ ipsa quoque dicebatur prima azymorum: apertè declararunt se, Marcus subiungens: quando Pascha immolabant. Et Lucas pariter addens: in qua necesse erat occidi Pascha. hoc est agnum paschalem; quod debuisse fieri ad vesperam diei decimæ quartæ, iam probatum est.

Manducat Pascha cum discipulis suis.

Alia eius cenaculogista.

Itaque dicta die decima quarta mensis primi, cum Petrus & Ioannes, paratis omnibus quæ pro Phase celebrando opus erant, reuersi essent; venit Iesus ad vesperā, hoc est inclinante iam die, cum duodecim: & immolauerunt agnum paschalem, occidente iam sole, manducaueruntque illum, ritu consueto, nocte illa, idest post solis occasum. Deinde surgens a cæna Iesus, discipulorum pedes lauit: neque hoc

tantum

tantum exemplo, sed breui quoque eos hortatione ad humilitatem mutuamque inter se charitatem sectandam inflammauit. Ad hæc tamquam verus ac summus legislator, & pius Pater, morti proximus, veteri antiquato, nouum æternumque suum condidit testamentum; in quo per institutionem Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, se ipsum sub specicbus panis & vini, & ex consequenti sua omnia fidelibus dereliquit; nec non eodemmet tempore, discipulos suos illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem.] Sacerdotes, & eiusdem Sacramenti conficiendi ac distribuendi, idoneos ministros instituit; eisque Episcopalem in Ecclesia sua potestatem auctoritatemque impertiuit. Prædixit insuper se a Iuda tradendum. Et contentionem, de primatu, inter discipulos suos, denuo exortam, benigna ad humilitatem hortatione compescuit. Denique habito ad eos longiori sermone, plurima ipsis tunc præcipuè necessaria salutis monita, dedit; enixèque pro eisdem æterno Patre exorato; & hymno dicto, exijt inde cum eis. Matthæi cap. 26. ver. 17. vsque ad 36. Marc. ca. 14. ver. 12. vsque ad 32. Luc. cap. 22. ver. 7. vsque ad 39. Ioan. cap. 13. vsque ad 18. Possumus autem satis probabiliter conijcere prædicta omnia, quæ in sacro illo cænaculo gesta sunt, vsque ad secundam circiter horam noctis perdurasse. nam si iam nox erat quando agnum typicum comederunt, vt præceptum fuerat Exod. cap. 12. ver. 8. Et item quando Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum institutum fuit, quemadmodum expresſè testatur Apostolus 1. ad Cor. cap. 11. ver. 23. dicens: Quoniam Dominus in qua nocte tradebatur, accipiens panem &c. proculdubio tam multa quæ ibidem acta sunt, puta esus agni paschalis, ablutio pedum, institutio Sanctissimi Sacramenti, cæna ordinaria, & longior ille sermo a S. Ioanne descriptus, & eiusmodi alia non ante duas noctis horas perfici potuisse videntur.

10 Exacta igitur, vt credimus, secunda noctis hora, exiuit de cænaculo Iesus cum discipulis suis, ac de more pergens, trans torrentem Cedron, in montem Oliueti, vbi iam per aliquot dies, noctu manere consueuerat, vt supra num. 6. probatum est; in via prædixit eis scandalum, quod in eius passione ac morte passuri erant; & trinam Petri, qui præ ceteris confidentior videbatur, negationem; atque inter hæc simul quoque eos præmonuit de sua die tertio resurrectione; & quod præcessurus eosdẽ erat in Galilæam. Cum autem peruenisset ad prædium nomine Gethsemani; relictis ibi discipulis, vt orarent; ipse, assumptis secum Petro, Iacobo, & Ioanne, cœpit pauere, & tedere, & mœstus esse; & auulsus ab eis quantum iactus est lapidis, positis genibus cecidit in faciem suam, quod olim prædixerat Ieremias Threnorum ca. 3. ver. 29. dicens: Ponet in puluere os suum si forte sit spes.] Atque ita semel, iterũq; & tertio, orauit; Dumque prolixius oraret, in maximam incidit agoniam. Nam cũ horrenda, quæ ei instabant tormenta, ipsomet permittente, arctius imaginationi eius infixa, vehementissimum ei terrorem incuterent; illico sanguis eius naturaliter ad cor penè totus rapiebatur, ipsumque premebat, admodumq; coarctabat, simulq; reliqua membra veluti exanguia relinquebat: cum autem ipse Iesus se colligeret; & præ animi magnitudine, ac patiendi ardore, spiritum erigeret; confestim sanguis eius ad circumferentiam impulsus, prorumpebat; rursumque timore correptus, ad interna ferebatur; sicque eiusmodi fluxu, & refluxu, sæpius repetito, cum diu multumque pius Dominus, magnis hisce conflictationibus agitaretur; tandem in eo conflictu, salutis nostræ desiderio præualente, tanto impetu sanguis eius, ad exteriora delatus ac difusus, confluxit; vt vndique per cutis poros ad instar sudoris erumperet, atque in terram guttatim deflueret. Denique ab Angelo quoque confortatus, ad discipulos suos tertio redijt; quibus a somno excitatis, obuiam Iudæ processit; a quo fraudulento traditus osculo Iudæis, illi primo quidem, diuino metu perculsi, retrorsum in terram ceciderunt; mox ipsomet Iesu vltro permittente, eum tenuerunt. Quod non ferens Petrus, confestim euaginato gladio, ac percutiens; vni eorum auriculam dexteram amputauit: Sed eam Iesus illico sanam restituit; & graui oratione compresso Petri conatu, ac de Iudæis pariter conquestus, quod tamquam ad latronem, cum fustibus & armis, comprehendendum, noctu ad se accurrissent, qui quotidie palam versari soleret in templo: tandem a proprijs discipulis derelictus, præterquam a Petro, & Ioanne, qui eum de longe sequebantur, ductus est primo (nimirum vt creditur in transitu) ad Annam Cayphæ socerum; deinde ad ipsum

De cænaculo exiens quæ in via egerit.

Quæ in prædio Gethsemani.

ipſum Caipham Pontificem, vbi Scribæ ac ſeniores conuenerant. Matthæi cap. 26. ver.30.vſque ad 59. Marc.cap.14. ver.27. vſque ad 55. Luc.cap. 22. ver.31. vſque ad 55. Ioan.ca.18.ver.1.vſque ad 16. Credi autem ſatis rationabiliter poteſt,tunc iam prope expletam fuiſſe ſextam noctis horam, quando Ieſus Caiphæ eſt præſentatus. nam in itinere de cænaculo ad hortum,quod erat in monte Oliueti,ad quem lento gradu, docensque proceſſerat; & ab horto ad Caipham, computata aliquantula mora in domo Annæ, vnius penè horæ ſpatium tranſiſſe credibile eſt; & alias item horas circiter tres in horto, vt colligi poteſt,ex illis verbis Matthæi cap.citato ver.40. Vbi poſt primam orationem dixit Petro: Sic non potuiſtis vna hora vigilare mecum?] & ex eo quod Lucas cap.adducto ver.43. Ieſum ibi prolixius oraſſe commemorat. Vnde ad duas alias horas videtur protraxiſſe orationem.

Ducitur ad Annam, & Caipham Pontificem.

11 Itaque a media nocte vſque mane,hoc eſt ſex circiter horarum ſpatio (erat enim tunc tempus æquinoctij vernalis) multa paſſus eſt Ieſus in domo Caiphæ. Primo namque coram Pontifice ab impio eius miniſtro, grauiter in maxilla percuſſus fuit. Deinde ibidem in concilio a multis falſis teſtibus perperam accuſatus. Mox ab ipſomet Pontifice Caipha adiuratus, cum ſe Chriſtum eſſe confeſſus eſſet, tamquam blaſphemus,& reus mortis,communi omnium conſenſu, iudicatus eſt. Ac ſubinde, tum ab in concilio exiſtentibus, tum ab eorum miniſtris, plurimis affectus iniurijs, ſputis fœdatus,ac velata facie, variè illuſus, & multimodis cæſus fuit. Denique in cuſtodiam traditus, ab ipſis quoque cuſtodibus toto illo noctis reſiduo multipliciter vexatus,atque afflictus fuiſſe creditur: præter id quod a Petro pertulit,qui interim ter, ante ſecundum galli cantum, ipſum negauit. Matthæi cap. 26. ver. 59. vſque ad finem capitis, Marc.cap.14.ver.55.vſque ad finem. Luc.cap.22. ver.55.vſq; ad 66. & Ioan.cap.18. ver.16.vſque ad 28.

Quę paſſus ſit in domo Caipha tota nocte.

12 Poſtera die, quæ fuit feria ſexta; & dies decima quinta eiuſdem primi menſis, & primus dies azymorum, mane facto, confeſtim Caiphas congregato iterum concilio, ruſſus interrogauit adiurauitque Ieſum, vt diceret ſi ipſe erat Chriſtus filius Dei: quo ratificante quod præcedenti nocte pronunciauerat; omnes denuo ipſum, vt blaſphemum ac mortis reum condemnarunt. Verumtamen anxij erant de modo. Nam ex vna parte videbant ſe tunc ab executione ſententiæ impediri propter feſta paſchalia, intra quæ etiam de Præſidis licentia non videbatur eis licitum eſſe occidere quemquam (hac namque de cauſa,vt legimus Actorum ca.12.ver.4. etiam Herodes Agrippa rex, cum eſſet Iudæus,& in diebus azymorum apprehendiſſet Petrum, iuſſit eum ſeruari in carcere, volens poſt Paſcha producere eum populo) ex alia verò parte metuebant, ne ſi necem Chriſti poſt Paſcha differrent; interim a populis ad ſollemnitatem confluentibus,qui vt Prophetam eum habebant,aut vi raperetur,aut relaxari ac liberari omnino poſceretur, eflagitaretur, poſtularetur. Dum ergò hæc inter ſe agitarent; probabile eſt,non defuiſſe etiam, qui tunc maligna (vt olim prædixerat Ieremias cap. 11. ver. 9.) cogitantes conſilia, Ieſum veneno clam interficiendum proponerent, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.] Sed quia timebant ſibi à populis, & a Præſide ſi facinus vulgaretur; & propter odium inteſtinũ, quo Ieſum proſequebantur,non illum tantummodò occidere, verum etiam turpiſſima morte condemnare, eiuſque famam in populis omnino obſcurare ac maculare cupiebant; callidè ſtatuerunt, non quidem petere a Pilato facultatem ipſum interficiendi, ne ipſi contaminarentur, & ſcandalum populis inijcerent; ſed tradere Ieſum Præſidi,inſtantes, vt ipſe eum per miniſtros ſuos gentiles, cruci quantocyus affigi curaret. Horum malitiam bene detegit S. Auguſtinus ſuper Pſalm. 63. his verbis: Non dicant Iudæi; Non occidimus Chriſtum. Etenim propterea eum dederunt Iudici Pilato, vt quaſi ipſi à morte eius viderentur immunes. Nam cum diceret eis Pilatus: Vos eum occidite; reſponderunt: Nobis non licet occidere quemquam. Iniquitatem facinoris ſui in iudicem hominem refundere volebant: Sed numquid Deum iudicem fallebant? ſic ille. Huc quoque ſpectant quæ ſcribit S. Leo Papa in ſermone ſuo de Paſſione Domini 6. vbi poſt illa verba: Vinctum Ieſum Pilato Præſidi tradiderunt. protinus ſubdit: Principes enim Sacerdotum & ſeniores populi hoc conſilio rem gerebant, vt ab actione ſceleris ſui viderẽtur immunes;

Quæ ſummo mane.

ſub-

ſubtrahentes opera manuum, & exercentes tela linguarum; nolentes interficere; & clamantes: crucifige. Quid hac ſpecie religionis iniuſtius? quid hac clementiæ ſimulatione crudelius? Qua lege Iudæi, quod vobis non liceat facere: licet velle? Qua ratione, quod corpora polluit: corda non lædit? contaminari occiſione eius metuitis; cuius ſuper vos, & ſuper filios veſtros fundi ſanguinem poſtulaſtis? Si non totũ facinus veſtra impietas peragit; permittite Præſidem iudicare quod ſentit. Sed vos etiam in ipſum graues atque violenti, in idem declinare non ſinitis, a quo ipſi mendaciter abſtinetis. Peccauerit Pilatus faciendo quod noluit: In veſtram tamẽ conſcientiam confluit quicquid furor veſter extorſit. Hæc & huiuſmodi alia ibidẽ proſequitur S. Pontifex. Verum illud quoque hoc diabolico ipſorum conſilio aſſequebantur Iudæi, ſeu eorum Pontifices; quod hac ratione Ieſum ipſis valde infenſũ, atrociori ac probroſiori mortis genere mulctabant, quàm ſi ipſi eum occidiſſent; qui blaſphemos, non patibulis affigere, ſed lapidibus obruere ſolebant. Et hoc (inquit S. Ioannes Euangeliſta cap. 18. ver. 32.) factum eſt vt adimpleretur quod prædixerat Dominus ſignificans qua morte eſſet moriturus; nimirum ſe gentibus tradendum ad illudendum, flagellandum, & crucifigendum.] Itaque iuſſu Caiphæ Pontificis, vinctus Ieſus, ducitur ad Pilatum; ad quem etiam non multo poſt venit idem Pontifex, & qui cum eo fuerant in concilio, vt accuſarent eum. Qui tamen non introierunt in Prætorium, ne contaminarentur, ac tamquam immundi, prohiberentur manducare Paſcha. Et hic, Paſchæ vocabulo, non agnum paſchalem debemus accipere. Siquidem illum externo iam veſpere, iuxta legis ritum, manducauerant; ſed alias quaſdam victimas, quæ hiſce diebus paſchalibus erant immolandæ; & non niſi a mundis veſci poterant. Nam & has quoque victimas, paſchæ nomine in ſcripturis ſacris interdum ſignificari conſueuiſſe, multis eiuſdem ſcripturæ locis, demonſtrat Cardinalis Toletus in Ioan. cap. 13. annottatione 3. & 4. Contigit autem eo tempore quo ducebatur Ieſus ad Pilatum, Iudam proditorem iniqua pœnitentia ductum, proieciſſe triginta argenteos, pretium ſcilicet proditionis, in templum; è quibus poſtea Iudæi emerunt agrum figuli in ſepulturam peregrinorum; ipſe autem Iudas de miſeratione Domini deſperans, vltro collum laqueo inſeruit, & ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius, vt expreſsè traditur. Actorum ca. 1. ver. 18. Quod verò ibidem præmittitur: Et poſſedit agrum de mercede iniquitatis.] vel tamquam ironicè dictum accipi debet; quemadmodum illud Geneſ. cap. 3. ver. 22. Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt ſciens bonum & malum. Vel poſſedit voluntate non effectu: qui enim pœnitentia ductus retulit, proiecitq; argenteos in templum; vtique non valuit ex illis agrum coemere quem volebat.

Ducitur Ieſus ad Pilatum.

13 Cum igitur ad Pontifices, hoc eſt ad Pontificem pontificioſque viros, & principes claſſium ſacerdotalium olim à Dauide diſtinctarum, & reliquos, qui Caipham Pontificem comitabantur (quod ipſi religione prohiberentur in Prætorium introire (exiſſet Pilatus; accuſationeſque ipſorum audiſſet; & ipſum poſtea Ieſum interrogans, nullam in eo cauſam mortis comperiſſet: vt ſe Præſes a Iudæorum importunitate eximeret; audiens quod Galilæus eſſet, miſit eum ad Herodem Antippam, qui tum forte Ieroſolymis erat; a quo de multis interrogatus, cum nullum prorſus ab eo reſponſum elicere potuiſſet; Herodes ſpreuit eum ipſe & qui cum eo erant; ac tamquam fatuum, veſte candida, ludibrij cauſa indutum remiſit ad Pilatum. Qui probe intelligens, quod ſummi Sacerdotes per inuidiam tradidiſſent eum, modis omnibus nitebatur eum abſoluere. Ac primo quidem dicebat: neque a ſe, neque ab Herode, quicquam morte dignum in eo eſſe inuentum. Deinde, vt vidit principes Sacerdotum valde reluctantes; cogitauit proponere populo (in cuius gratiam tenebatur in paſchali ſollemnitate de duobus alterum, quem mallent ex vinctis dimittere) ſi placeret eis potius donari Ieſum, an Barrabam, qui communi omnium opinione, erat vir peſſimus, ſedicioſus, & homicida; ratus Ieſum magis liberari poſtulaturos. Sed vt audiuit turbas a Sacerdotibus ſubornatas, & concitatas, petijſſe Barrabam; vt Pontificibus pariter, ac populo aliqua ſaltem ex parte ſatisfaceret, decreuit Ieſum flagellis prius cæſum, & ſpinis coronatũ, ac per omnia male mulctatũ, dimittere: Verum enimuerò, illum ſua feſellit opinio. Nam vbi Ieſum vſque adeo

Mittitur ad Herodem.

Remittitur ad Pilatum.

Flagellis cæſus, & ſpinis coronatus oſtenditur.

crudeliter percussum,ac laniatum palam illis ostendit dicens: Ecce homo.] ipsi tamquam canes gustato iam feræ sanguine,audaciores facti; inualuerunt,turbis pertinaciter nimis exclamantibus:crucifige, crucifige eũ.] & Principibus Præsidi protestãtibus; non esse è re Cæsaris,dimittere eum, qui se regem faceret. Quare his & eiusmodi commotus,ac sibi metuens Pilatus,adduxit Iesum foras,in locũ qui Græcè dicebatur Lithostratos, hebraicè autem Gabbata, vt eum morti adiudicaret; & licet eius innocentiam iam sæpius declarasset, illis verbis toties ab eo repetitis: quia in eo nullam inuenio causam.nihilominus,vt adhuc manifestius cunctis innotesceret, quod ipse vel inuitus, & quodammodo ipsorum importunitate coactus, ad Christi condennationem deueniret; antequam sententiam mortis in eum ferret, lauit cunctis inspectantibus, manus suas dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius; vos videritis. Matthæi cap.27.ver.1. vsque ad 31. Marc.cap.15.ver.1. vsque ad 20. Luc. cap.22. ver.66. vsque ad 26. capitis sequentis, & Ioan.cap.18. ver. 28. vsque ad 17. capitis 19.

Cruci adiudicatur.

Qua hora sederit Pilatus pro tribunali.

14 Notandum verò hic est, quod Ioan. cap.19.ver. 14. dicit: fuisse horam quasi sextam, quando Pilatus sedit pro tribunali, vt condemnaret Iesum; quod non de hora diei sexta in horologijs notari solita, videtur debere accipi; sed de hora Ecclesiastica, quam vocabant orationis, quemadmodum paulo post declarabimus; alioqui cum Lucar cap.23. ver. 44. dicat: fuisse horam ferè sextam, quando tenebræ factæ sunt super vniuersam terram; oporteret nimis magnam fuisse latitudinem illius-quasi-quod in textu Ioan. habetur. Nam & ipsa sentētiæ prolatio,& crucis præparatio, & iter a tribunali ad Caluariæ montem, qui tum erat extra ciuitatem, & ipsa crucifixio,& mora illa, quæ a Iesu crucifixo,ad miraculosam illam solis eclipsim intercessit, intra quam moram derisus fuit Iesus a populo,& a principibus Sacerdotum, & a militibus, & ab vno ex Latronibus blasphematus, ab altero autem humiliter exoratus: certè non minus vnius horæ interuallo omnia hæc exegisse videntur. Cum igitur S. Ioannes dicat: fuisse horam quasi sextam quando Pilatus sedit pro tribunali S. verò Lucas; Iesum hora ferè sexta latroni Paradisum promisisse. S. autem Marcus cap.15.ver.25. afferat: eundem Iesum hora tertia fuisse crucifixum: Quomodo hæc Euangelistarum dicta, inter se cohærere possent, si de horis diei communiter vsitatis loquerentur? Dicendum ergo est; præfatos Euangelistas, in re tam sacra, nempe Dominica passione describenda,non vulgaribus diei horis,sed Ecclesiasticis vti maluisse. Constat enim quod quando prædicti Euangelistæ post S. Matthæum historiam Euangelicam conscripserunt, iam tunc aliqualiter cœperant introduci in primitiua Ecclesia,quattuor saltem horæ quas nunc Canonicas appellamus; videlicet, Tertia, Sexta, Nona,& vesperarum; quibus temporibus fideles orationi vacare assuescerent; & iccirco hæ tunc communiter,orationis horæ dicebantur: Et probabile item est SS.Apostolos, retinuisse quidem laudabilem illum orationis matutinæ ac vespertinæ vsum,qui etiam in veteri lege vigebat;ad quas conuenire, & orare solebat populus in templo,vt colligi potest, Luc.cap.1.ver. 10. & retento vespertinæ horæ vocabulo, matutinam,appellasse tertiam, quod tres priores diei vulgares horas complecteretur, quemadmodum vespertina tres postremas; & ijs insuper adiecisse duas alias medias,nempe Sextam & Nonam, vt non obscurè videtur posse colligi ex lib. Actorum vbi cap.3.ver.1. legimus: quod Petrus & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Et cap.10. ver.9. quod idem Petrus ascendit in superiora, vt oraret circa horam sextam. Videtur ergo quod quemadmodũ olim, ad vsus militares, nox in quattuor partes,quas vigilias nuncupabant,distincta fuerat: ita & in primitiua Ecclesia, ante memoratas Euangelij descriptiones, ad vsum orationis, dies quem vocant artificialem,in quattuor tempora distributus fuerit, quorum singula ternas vulgares diei horas includerent; vt saltem quater in die Christi fideles,congruis temporibus, orationi vacare possent. Vsus verò obtinuit vt quattuor hæc tempora denominarentur, non ab ea diei hora, a qua singula incipiebant; sed in qua terminabant, vt ex Actorum capitulo secundo versiculo 15. optimè conuincit Cardinalis Baronius sub anno Christi 34. Et hæc est causa, cur; prima diei pars, diceretur Tertia; altera, Sexta; & quæ sequebatur, Nona

postrema

postrema autem vespere. Postea verò, Dei cultu magis augescente, eædem horæ orationis, tum diurnæ, tū etiam nocturnæ, in sancta Ecclesia auctæ, paulatimque ad eum numerum, formam, distributionemque redactæ fuerunt, quam modo videmus. Propterea, sicuti diximus, credendum est, quod præfati tres Euangelistæ (quorum Marcus non nisi anno circiter vndecimo; Lucas vigesimo quarto; & Ioannes sexagesimo quinto, post Christi resurrectionem, suas Euangelij historias conscripsisse creduntur) acta passionis Christi, per eiusmodi horas iam tum satis in Ecclesia receptas, diuino consilio, distinguere voluerint, vt vel sic etiam orantes instruerent: debere eos hisce potissimum temporibus, piè recolere, & accuratius meditari, quæ in eisdem, Christus pro nobis pati dignatus est. Hæc si vera sunt, vt credimus; proculdubio nulla remanet, inter sacros Euangelistas, de prædictis horis dissensio. Nam satis congruè potuit dicere Sanctus Ioannes: quod erat hora (subaudi orationis) quasi sexta, quando lata est contra Dominum Iesum dura mortis sententia; quia tunc longe propinquius erat initiū sextæ, quàm tertiæ, de qua ex tribus, vna circiter tantum horologij hora, explenda remanebat. Et pariter benè scripsit S. Marcus: quod Iesus cruci affixus fuit hora tertia; nimirum prope iam desinente. Et item S. Lucas verè dixit: quod erat ferè hora sexta, quando promisit Iesus latroni paradisū, cœperuntque extendi tenebræ super omnem terram; sexta inquam, incipiens; quia paulò ante erat inchoata. Appositè autem hic nemo Euangelistarum, mentionem facit de hora diei; sed omnes simpliciter & absolutè, de hora tertia, vel sexta; vt per hoc aliquatenus insinuarent, se de horis loqui, in sensu iam exposito.

15 Ex his itaque colligi potest (si acta passionis Christi ad horas diei vsitatas, & vulgares redigere libet) Iesum hora diei tertia iam tunc inchoata, a Pilato fuisse condemnatum; & subinde a militibus illusum; mox clamide coccinea exutum, & proprijs vestimentis indutum, graui cruce in humeros eius imposita, ad Caluariæ montem, cum latronibus, perduci cœpisse: Verumtamen videntes eum, præ oneris magnitudine, ac virium debilitate, aut vlterius non posse procedere, aut non tam cito vt optabant, iter illud posse conficere; obuium quendam Simonem Cyrenæum de villa venientem, coegerunt, vt crucem ipse portaret post Iesum; qui conuersus ad mulieres, quæ lamentabantur eum, dixit: filiæ Ierusalem nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros &c. Vbi verò ad supplicij locum peruenit Iesus; vinum non simpliciter myrrhatum, damnatis tum dari solitum, sed felle mixtum sibi propinatum, cum gustasset noluit bibere, fortassis ne citius vi pessimæ illius admixtionis interiret. Exutus deinde ac nudatus rex æternæ maiestatis, ac præ innata eius verecundia, nimium confusus; dum cruci affigeretur, inter acerrimos illos artuum dolores, dicebat: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.] Hæc autem non minus dimidiæ horæ, vel etiam longiori interuallo, facta esse videntur. Quare satis probabiliter conijcere possumus, Dominum Iesum.

Quæ passus sit Iesus post Pilati sententiam vsque ad exaltationem eius in cruce.

16 Eadem hora diei tertia iam disinente, crucis patibulo fuisse affixum, & erectum; titulo quem Pilatus scripserat, litteris Hebraicis, Græcis, ac Latinis, eidem cruci imposito, vt ab omnibus penè nationibus, quæ tum venerant ad sollemnitatem, legi posset. Exinde verò vestimenta eius inter milites diuisa sunt; & super tunica eius inconsutili sors missa est; ipso interim Iesu, inter duos latrones, in cruce pendente, atque intus dolores acerbissimos, foris aūt irrisiones, improperiaque omnia, a populo, a principibus Sacerdotum, & Scribis, ac militibus, & denique ab ipsismet, qui cum eo crucifixi erant latronibus, mirabili patientia, ac taciturnitate sustinente; propria quoque Matre, & discipulo, quem diligebat cuncta inspectantibus; quorum miseratus angustias, alterum alteri inuicem commendauit; & latroni pœnitenti, ipsumque deprecanti paradisum repromisit, inchoante nimirum meridie; hoc est hora diei septima, cum qua pariter incipiebat hora orationis nona. hæc latius vide apud Matthæum cap. 27. ver. 31. vsque ad 45. Marc. capitulo 15. versiculo 20. vsque ad 33. Luc. capitulo 23. versiculo 26. vsque ad 44. Ioan. capitulo 19. versiculo 16. vsque ad 28. Puto autem Domini tunicam dici inconsutilem, hoc est inconsutam; quod non ex partibus inter se consutis, vt fit, compacta esset; sed desuper contexta per totum; idest tali opere fabricata, vt singulæ eius partes vnico contextu simul intextæ copulatæque viderentur; eo modo, vt arbitror, quo inte-

Post dictam exaltationem.

rulæ quædam, & caligæ, ex filo gossipino, laneoue, aut lineo, vel etiam serico, duobus quibusdam veluti stylis ferreis, continuato quodam inter digitos artificio, passim a mulieribus confici videmus: etenim eiusmodi vestes nullam patiuntur diuisionem; quia scissæ, ex se ipsis paulatim dissoluuntur: propterea de Domini tunica dixerunt milites ad inuicem: non scindamus eam; sed sortiamur de illa cuius sit.

Durantibus tenebris.

Ab hora diei quarta circiter incipiente, a qua, vt diximus, exordium sumebat 17
hora orationis sexta, tenebræ factæ sunt in vniuersa terra, vsque ad horam diei septimam incipientem, quæ dabat initium horæ orationis nonæ; trium scilicet horarũ horologij interuallo: quod totum temporis spatium, in acerrimis tolerandis doloribus Iesum transegisse; nec non in continuis ad Patrem pro salute mundi orationibus, modo mentalibus, modo etiam vocalibus, nemini dubium est. Creditur item (vt ait Hugo Cardinalis super loco ad Hebr. proximè adducendo) submissa, vt arbitror, voce paulatim, & per vices recitasse versus, saltem plures, Psalmi vigesimi primi, cuius initium est. Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti &c. Et certum est (vt ait Apostolus ad Hebr. capitulo 5. versiculo septimo) ipsum preces supplicationesque ad eum qui possit illum saluum facere a morte, cum clamore valido, & lacrymis, obtulisse, exauditumque esse pro sua reuerentia; nimirum quam semper erga Deum habuit. quod Apostoli dictum etiam de hoc tempore quo Christus in cruce pendebat, accipi posse, idem Hugo ibidem asserit.

Post discussas tenebras.

Hora diei septima iam tunc incœpta, videlicet circa initia horæ orationis nonæ, 18
discussæ sunt de vniuerso nostro hemispherio tenebræ; & non multo post Iesus, in maxima spiritus derelictione positus, exclamauit dicens: Eloi Eloi &c. hoc est Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me?] Postea, cum ex continua diuturnaque dolorum acerbitate, siti maxima laboraret; simul & vt desiderium salutis animarũ, quo intus ardebat intensissimo, omnibus pariter indicaret, dixit: Sitio.] Et cum spongiam aceto imbutam, eiusque ori a quodam admotam, suxisset, subiunxit: Consumatum est.] Postremo exclamans voce magna: In manus tuas Domine commendo spiritum meum. expirauit.] Ex quibus colligi potest Iesum, post inchoatam horam diei septimam, orationis verò nonam; tenebrasque dissipatas; adhuc per quartam circiter horæ naturalis partem superuixisse.

De tempore obitus Christi.

Hoc igitur die, qui vt supra num. 12. dictum est, fuit decimus quintus primi men- 19
sis huius anni, qui erat vitæ Christi trigesimus quartus, iam per tres ferè menses inchoatus: Et item erat Olympiadis ducentesimæ secundæ annus tertius (vt ex Eusebio optimè probat Cardinalis Baronius sub hoc eodem Christi anno) Et vrbis conditæ septingentesimus octogesimus quartus, Gn. Domitio Ahenobarbo, & Vitellio Nepote, vel vt alij putant, Camillo Scriboniano Coss. currente anno Imperij Tiberij Cæsaris decimo octauo, vt etiã videre est in tabulis: IESVS Christus Dominus noster, cum in publica Euangelij prædicatione tres postremos eius annos, & totidẽ ferè menses insumpsisset; doctrinamque suam mira vitæ sanctitate, & innumeris atque inauditis confirmasset miraculis; in ipso paschate, seu prima die azymorum; in conspectu infinitæ propemodum multitudinis hominum ex omnibus pene mundi nationibus, qui partim Ierosolymis habitabant, vt colligitur Actorum c. 2. ver. 6. partim illuc ad Pascha celebrandum conuenerant; pro totius humani generis salute, passus & mortuus est; desinente annorum hebdomada septuagesima, iuxta Danielis prophetiam a nobis sub anno mundi 3516. num. 6. vsque ad 13. expositam.

Nec refert, quod ab anno regni Artaxerxis Longimani vigesimo (a quo sub an- 20
no mundi 3609. numero quarto probauimus numerandas esse prædictas Danieli reuelatas hebdomades) vsque ad hunc annum, non fluxerint quadringenti nonaginta anni, qui in hisce septuaginta hebdomadis continentur; quoniam ipsa Danielis prophetia, vt in dicta eius expositione tetigimus, rectè potest ac debet accipi, de annis lunaribus, vt sentiunt Eusebius libro octauo de Demonstratione Euangelica Demonstratione 2. circa medium, & plures alij Auctores probatissimi, quos sub proximè allegato mundi anno numeroque recensuimus; Et item ex modo loquendi, in eadem prophetia, non obscurè insinuatur: inquit enim Angelus

(Da-

(Danielis cap.9. ver. 24.) Septuaginta hebdomades abreuiatæ sunt super populum tuum &c. quod verbum-abreuiatæ-licet idem possit significare, ac si dictum esset: Septuaginta hebdomades decisæ ac determinatæ sunt super populum tuum &c. Verumtamen multo conuenientius, ac magis propriè, debemus intelligere illas re vera a Domino, pro sua diuina miseratione, fuisse abbreuiatas, hoc est, ex annis lunaribus, quemadmodum dictum est, constitutas. Constat autem, quadringentos nonaginta annos lunares, æquipollere quadringentis septuaginta quinque annis solaribus; quos certum est hoc tempore esse impletos, vt etiam videri potest in tabulis. Sed neque alicui mirum videri debet, quod tempora primi aduentus Domini nostri Iesu Christi, in gratiam præsertim Sanctorum Prophetarum, qui tanto desiderio illum præstolabantur, atque adeo ardenter ac solicitè, vt quantocyus descenderet, flagitabant, abbreuiata fuerint: Quandoquidem scimus, dies quoque persecutionis Antichristi, & consequenter secundum eiusdem Christi aduentum propter electos fore breuiandos, quemadmodum pollicitus est Dominus Matthæi capit. 24. versic. 22.

21 Verum vt ad Dominicæ passionis historiam redeamus. A tempore obitus Domini, ad solis occasum, sex ferè horarum interuallo, hæc acta sunt. Primo in ipsomet Dominico transitu & deinceps, multa mirabilia acciderunt, non in rebus tantum sensu carentibus, sed etiam in hominibus, tam defunctis, quàm viuentibus, ex vtroque populo, Gentili scilicet, & Iudaico, vt ex dicendis patebit. Nam, quod attinet ad innanimata, (quemadmodum scribit S. Matthæus cap. 27. ver. 51. vsque ad 55.) velum templi scissum est in duas partes a summo vsque deorsum; & terra mota est, & petræ scissæ sunt; & monumenta aperta sunt; & multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt, & exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. sic Matthæus. Qui proculdubio (vt communior saniorque videtur esse Doctorum opinio) his verbis simul congessit, tum quæ tempore mortis Christi mirabilia facta sunt; tum quæ post eius resurrectionem proximè subsecuta. Nam terræmotum, & veli templi, petrarumque scissionem, ac fortè item monumentorum apertionem, in transitu Domini facta fuisse certum est. Verum quæ S. Euangelista ibidem subiungit, videlicet: quod multorum corpora mortuorum resurrexerint, & exierint de monumentis, & venerint in sanctam ciuitatem, & apparuerint multis; pertinere magis videntur ad tempus Dominicæ resurrectionis. Quandoquidem, non est verisimile, quod eo tempore, quo Dominicum corpus exanime, clausum manebat in sepulchro, aliqua Sanctorum corpora iam rediuiua, ac de monumentis egressa, hoc morarentur in Mundo. Et insuper sequeretur, animas ipsorum exisse de limbo, priusquam anima Christi ad ipsum descendisset, ac ipsius claustra reserasset; quod sanè videtur inconueniens. Et denique ex ipsomet sacro textu deduci potest, ipsos & post resurrectionem Christi resurrexisse, & exisse de monumentis, & venisse in Ierusalem, & apparuisse multis. Nam certum est, illa verba-post resurrectionem eius-sine vlla ipsorum extorsione, referri posse, non ad subsequentia tantum, sed etiam ad præcedentia; vt sit sensus; quod multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt post resurrectionem Christi, & exeuntes de monumentis, (quæ tum communiter fieri solebant extra vrbem vt patet Luc. cap. 7. ver. 12. de filio viduæ, qui ad sepulchrum efferebatur extra portam ciuitatis Naim) venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Alioquin, si ponamus eos resurrexisse quando mortuus est Christus, & non nisi post Christi resurrectionem eos venisse in sanctam ciuitatem, & apparuisse multis: Quæri vtique meritò posset, vbi nam interim, donec scilicet Christus postea resurrexit, ipsi manserint: an proprijs viui in sepulchris, an alibi, & vbi, & cur hoc. De quibus certe videretur S. Euangelista aliquid tangere vel saltem insinuare debuisse. Multo igitur conuenientius, ista mortuorum resurrectio, post Christi resurrectionem facta esse, debet intelligi. Præsertim propter illud quod Apostolus 1. ad Cor. capit. 15. ver. 20. ait: Christus surrexit a mortuis primitiæ dormientium. Non enim dici potest primitiæ eorum qui denuo erant morituri. Siquidem constat Lazarum, aliosq; eiusmodi multos, ante Christi mortem ac resurrectionem, & ab ipso Christo, & olim a sanctis Prophetis Elia & Eliseo, ad vitam fuisse reuocatos. Sed fuit Christus pri-

Portenta quæ in obitu Christi sunt facta.

mitiæ illorum dumtaxat, qui ad vitam immortalem surrexerunt. Nam licet verum sit, quod ait S. Thomas par. 3. quæst. 53. art. 3. Christi resurrectionem fuisse causam resurrectionis omnium qui quomodocunque ad vitam reuocati fuerunt: tamen hæc doctrina non videtur expositioni prædictorum Apostoli verborum rite satis posse adaptari: quia clarum est, primitias non esse causas ceterorum fructuum, sed tantũmodo illis tempore priores; & propterea, tali modo loquendi videtur Apostolus voluisse significare, non quod Christus fuerit causa resurrectionis omnium mortuorum; sed quod verè fuerit primogenitus mortuorum, hoc est primus tempore, qui ad vitam resurrexerit immortalem. Etenim dicere, eos qui tempore obitus Christi resurrexisse dicuntur, iterum postea fuisse mortuos, vt supponit S. Thomas, propter ea, quæ ex B. Augustino ibidem ad 2. refert; non videtur omnino tutum; quoniam hisce obiectionibus optimè respondet Caietanus in citati ar. commentario; ad quem nos libenter, breuitatis studio, prudentem lectorem remittimus.

Hominum compunctio post Christi transitum.

Quod verò attinet ad mirabilia, quæ moriente Domino in hominibus visa sunt; 22
illud celeberrimum est, quod qui Iesum crucis tormenta patientissime tolerantem, impiè blasphemauerant; eodem spirante, compuncti & conuersi, suum facinus deplorantes, glorificabant Iesum. Nam (vt aiunt SS. Matthæus ca. 27. ver. 54. & Marc. cap. 15. ver. 39. & Luc. cap. 23. ver. 47. & 48.) & Centurio qui ex aduerso stabat cum ceteris militibus Iesum custodientibus, qui erant Gentiles, obstupefactus, quod tam grandi voce emissa Iesus expirasset; & adhuc magis ob prodigia continuo secuta, glorificauit Deum, dicens: Verè iustus. Verè filius Dei erat iste. Et omnis turba, subaudi Iudæorum, quæ simul aderat ad spectaculum istud, viso terræmotu, & his quæ fiebant, timuerunt valde, & reuertebantur percutientes pectora sua.] tamquam tacitè protestantes, iam ex tunc cœptũ esse impleri quod prædixerat Dominus. Ioan. cap. 12. ver. 32. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.

De Mulieribus ad crucem Christi commorantibus.

Stabant autem (inquiunt Euangelistæ) noti eius a longe, & mulieres quæ secutæ 23
eum erant a Galilæa hæc videntes. Inter quas, ferè septem nominatim in sacro Euãgelio recensitæ videntur; nempe Beatissima Virgo Maria mater Iesu; & soror (subaudi consobrina) eius, Maria Cleophæ, quæ erat vxor Alphæi, & Iacobi minoris ac Ioseph mater; & horum soror naturalis Salome; & mater Iacobi maioris ac Ioannis filiorum Zebedæi; & Maria Magdalenæ. Matthæi cap. 27. ver. 55. & 56. Marc. ca. 15. ver. 40. & 41. Luc. cap. 23. ver. 49. & Ioan. cap. 19. ver. 25. Puto autem & cum istis fuisse Ioannam vxorem Chusæ procuratoris Herodis; & Susannam a S. Luca ca. 8. ver. 3. commemoratas. Nam idem Euangelista cap. 24. ver. 10. speciatim ponit dictam Ioannam inter eas mulieres, quæ de monumento Domini ad Apostolos redierunt. Hæ sanctæ Mulieres, præfigurabant deuotas quasdam animas, Domino bene notas, quæ præ cordis humilitate, a longe stantes, hoc est a curis secularibus semotæ, iugiter contemplantur, non solum quæ pro nostra omniumque salute passus est Dominus; verum etiam mirabilia quæ sacratissima eius passio operata est in nobis, & in vniuerso mundo. Hæc est enim quæ spirituali quodam terræmotu, vniuersum mundum concutiens, commouit; quæ ignorantiæ rerum æternæ salutis tenebras, ab hominum mentibus disiecit; quæ dæmonum simulacra, arasque subuertit, & principem mundi huius diabolum, de vsurpato fraudulenter sibi regno eiecit foras; quæ infernum spoliauit, vacuas cæli sedes impleuit, Synagogam strauit, Ecclesiam erexit, eique regna & imperia subegit. Et denique quæ peccatorum corda saxis duriora confregit, ac pœnitentiæ malleis contriuit, & quotidie de lupis agnos, hoc est de iniustis iustos facit, Quod est opus ferè omnium diuinæ virtutis maximum.

De latronum crurifragio.

Post mirabilia quæ in transitu Domini facta memorauimus; vt non remanerent 24
in cruce corpora sabbato; quoniam magnus & extraordinaria sollemnitate celebrãdus erat ille sabbati dies, qui in proxima vespere incipiebat; Propterea venerunt Iudæi ad Pilatum, & ab eo obtinuerunt, vt frangerentur crucifixorum crura quò citius expirarent, & de patibulis antequã aduesperasceret, deponi possent, & sepulturæ mandari. Miserunt ergo milites ad Caluariæ locum, qui latrones quidem adhuc

De aperto Christi latere.

viuentes crurifragio quantocyus spiritum exalare compulerunt: Ad Iesum autem cum venissent, & vidissent eum iam mortuum, non fregerunt illi crura; sed vnus militum

litum lancea latus eius aperuit; & continuo exiuit sanguis & aqua, Ioan. cap. 19. ver. 31. vsque ad 38. Quæ res, si naturaliter accipiatur, planè indicat, lanceam illam, non solum quam vocant cordis capsulam penetrasse, in qua (vt testantur Anotomistæ) aqua, seu humor quidam aqueus, in cadaueribus præsertim recentioribus reperiri solet; sed etiam ipsum cor transuerberasse. Etenim constat dictam cordis capsulam, dum viuit homo, spiritibus vitalibus iugiter ex corde prodeuntibus, esse repletam; qui extincto cordis calore, in aquam protinus condensantur. Ex latere ergo Domini cum dicta aqua, etiam ea pars sanguinis efluxit quæ in eius corde remanserat; vt de vera ac reali eiusdem Domini morte, nullus omnino relinqueretur ambigendi locus. Quamquam, quia non humorem aqueum, sed aquam de Dominico latere exisse, S. Euangelista testatur. Et Innocentius III. cap. In quadam. De celebratione missarum, multis quoque alijs probat argumentis, errasse quosdam existimantes, non veram aquam, sed humorem flegmaticum cum sanguine de puncto Domini latere manasse: Propterea dicta aquæ manatio ad miraculum potius referri debet. Siquidem (vt sacri docent Doctores) dicta aqua regenerationis sacramentum significabat, quod sine aqua vera ac naturali, conferri non posse; & eam de latere Domini in cruce pendentis deriuasse, atque illud, sicut & cetera nouæ legis sacramenta, ab ejus sacratissima passione virtutem sumpsisse, certissimum est. Nisi forte præstet dicere: memoratum humorem aqueum, tunc in veram naturalemque aquam, virtute diuina, fuisse resolutum. Quod certè eiusdem Innocentij doctrinæ ibidem traditæ nullatenus aduersatur: Quin etiam bellè potest deseruire, tum ad demonstrandum, Christi corpus non phantasticum, vt quidam Hæretici perperam existimarunt, sed verum ac, vt ita dixerim, reale extitisse; tum etiam ad dictum Baptismi Sacramentum ostendendum: Quæ duo ibidem præfatus Pontifex probare intendebat; & præterea item ad comprobandum id quod nos superius dicebamus; videlicet: Verè Christum in cruce animam exalasse.

De Christi sepultura.

25 Cum autem iam sero esset factum, vt aiunt SS. Euangelistæ Matthæus & Marcus, locis proximè citandis; nimirum inclinata iam die quemadmodum ex infra dicendis apparebit; Ioseph nobilis Decurio ac diues, ab Arimathia ciuitate (quæ olim dicebatur Ramatha, eratque patria Samuelis, vt colligitur 1. Reg. cap. 7. in fine capitis, & ibidem tradit Abulensis quæst. 33.) venit introiuitque ad Pilatum, & petijt corpus Iesu; Pilatus autem accersito Centurione, vt cognouit ipsum iam esse mortuum, concessit illud Iosepho; qui tali obtenta facultate, deposuit de cruce corpus Iesu, ac Sindone munda, quam tunc emerat, inuoluit, vt in suo monumento nouo sepeliret. Cui superueniens Nicodemus cum centum ferè libris misturæ aloes, & myrrhæ; ambo pariter condientes corpus Iesu cum aromatibus, sicut mos erat Iudæis sepelire, lineis apte colligatum, posuerunt in proximo dicti Iosephi monumento nouo, in quo nondum quisquam positus fuerat; & idem Ioseph aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum Iesu venerãt de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius; & reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta, vt transacto sabbato, in quo secundũ legem cessare ab omni opere oportebat, venientes vngerent Iesum, Matthæi ca. 27. ver. 57. vsque ad 62. Marc. cap. 15. ver. 42. vsque ad finem capitis, Luc. cap. 23. versic. 50. vsque ad finem, Et Ioan. cap. 19. ver. 38. pariter vsque ad finem. Oportet autẽ omnia hæc acta esse ante solis occasum; quia post ipsum, statim incipiebat sabbati sollemnitas, in qua nihil horum facere licuisset.

Iudæi signant Christi sepulchrum, & custodiri curant.

26 Altera die quæ est post parasceuem, idest in ipsomet die sabbati, quod post diem Dominicæ passionis immediatè sequebatur; Principes Sacerdotum & Pharisæi, recolentes se audiuisse, quod Iesus cum adhuc viueret, dixerat se triduo post, resurrecturum; & veriti ne eius discipuli, sublato furtim corpore, dicerent plebi illum a mortuis resurrexisse: impetrata a Pilato licentia, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus. Matthæi cap. 27. ver. 62. vsque ad finem capitis.

Mulieres parant vnguenta, vt vngant Iesum.

27 Cum autem transisset sabbatum, vt ait Marc. cap. 16. ver. 1. hoc est in secunda vespere eiusdem sabbati, quæ postea lucescit in prima sabbati, vt scribit Matthæus initio capitis 28. quod est ac si ambo dixissent: eadem die sabbati, post solis occasum, (tunc enim propriè dicebatur transisse sabbatum, quia tunc non tenebantur vlterius

sab-

ſabbatizare,iuxta illud Leuitici cap.23. ver.32. A veſpere ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra) Maria Magdalene,& Maria Iacobi,& Salome, emerunt aromata, vt (ſubaudi in craſtinum) venientes vngerent Ieſum. Quare neceſſarium videtur dicere mulieres illas, quæ (vt ſupra num. 23. ex Lucæ cap. 23. ver.55. dictum eſt) ſubſecutæ fuerant Ieſum de Galilæa;& in die paraſceues de ſepulchro redeuntes parauerant aromata, & vnguenta; vel fuiſſe ab iſtis diuerſas (fieri enim poteſt vt aliquæ ex eiuſmodi mulieribus, eodem met quo mortuus eſt Ieſus die,vnguenta comparauerint; aliæ verò poſt tranſactum ſabbatum) vel ſi fuerunt eædem, ipſas poſtea aduertiſſe, non ſatis eſſe quæ parauerant ante ſabbatum; & propterea,eo tranſacto, confeſtim alia emere, & parare feſtinaſſe, vt mane diluculo ire poſſent ad ſepulchrum,& corpus Ieſu, pro ipſarum deuotione, inungere.

Quando Chriſtus reſurrexerit.

Poſtera ergo die, quæ ab Hebræis dicebatur vna, hoc eſt prima ſabbati,vel prima 28
ſabbatorum; deinceps verò a Chriſtianis, in honorem Dominicæ reſurrectionis, dies Dominica dici cœpit: ſummo mane, ſeu valde diluculo, vel etiam paulo ante, cum adhuc tenebræ eſſent, credimus Chriſtum propria virtute a mortuis reſurrexiſſe, exiſſeque mirabiliter, clauſo remanente ſepulchro, quemadmodum poſtea ad Apoſtolos,clauſis introiſſe ianuis, &, quod mirabilius eſt,naſcens, & corpore nondũ glorificatus, inuiolato Virginis vtero diuinitus prodijſſe certum eſt. Vnde B. Gregorius homil.26. in Euang. Quid ergo mirum eſt, inquit, ſi clauſis ianuis, poſt reſurrectionem ſuam, in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens, non aperto Virginis vtero exijt? Porrò Ieſum die Dominico reſurrexiſſe nemo in dubium vocat. Quod autem primo eius diei diluculo, vel etiam paulo ante, vt dixi, reſurrexerit, videtur poſſe colligi; tum ex illis verbis regij Prophetæ in Pſalm. 56. ver.9. Exurge gloria mea,exurge pſalterium & cithara,exurgam diliculo.] tum etiam ex Marc.cap.16.ver.9. vbi ait: Surgens autem mane,prima ſabbati,apparuit primo Mariæ Magdalenæ.] Nam licet non deſint, qui putent illa verba-mane prima ſabbati-non ad præcedentia; ſed ad ea quæ ſequuntur eſſe referenda; vt ſit ſenſus,Ieſum non ſurrexiſſe mane prima ſabbati; ſed cum iam prius ſurrexiſſet; poſtea mane prima ſabbati apparuiſſe Mariæ Magdalenæ: nihilominus magis videtur veriſimile, S. Euangeliſtam,hiſce verbis, voluiſſe ſignare tempus Dominicæ reſurrectionis,quam apparitionis factæ Mariæ Magdalenæ; tum quia in ſacro textu Romæ anno ſalutis 1593. quam emendatiſſime impreſſo, coma ponitur poſt ipſum mane-non autem ante; tum quia admodum expediebat aliquid de ipſo tempore Dominicæ reſurrectionis tangere, atque indicare, ijs quibus ipſa Domini Saluatoris reſurrectio credenda proponebatur. Nam alioqui cogeremur fateri, neminem Sacrorum Euangeliſtarum, de re tanti momenti, vllam prorſus feciſſe mentionem: quod mirum valde videri poſſet. Et præterea, quia quonam tempore apparuerit Ieſus Mariæ Magdalenæ, aliquo modo ex illa circunſtantia-primo-ibidem poſita, colligi poteſt; & multo apertius ex Ioan.cap.20. Vbi expreſsè traditur: quod illa vidit Dominum, non quando venit prima vice diluculo cum alijs mulieribus ad ſepulchrum;ſed quãdo iterum ibi redijt, poſt Petrum & Ioannem currentes ad ſepulchrum; & mox ijſdẽ de ſepulchro recedentibus, illa ibidem remanſit plorans; quod circa ſecundam diei horam accidiſſe probabile eſt. Sed forte dicet aliquis. Si mane Dominus reſurrexit; cur Sancta Eccleſia in ſabbati ſancti ſollemnitate,non ſolum in benedictione cerei; verum etiam in Miſſæ collecta, præfatione, & Canone, ſemper memorat noctem reſurrectionis: Dicimus, quod nihilominus eadem Sancta Eccleſia in die Dominica reſurrectionis, tum in Miſſa, tum etiam in officio ſæpius canit: Hæc dies quam fecit Dominus &c. & in Miſſa Dominicæ in Albis ait: In die reſurrectionis meæ præcedam vos in Galilæam.] Et vtrumque dici recte poteſt. Nam ſi paulo ante auroram Dominus reſurrexit; vtique oportet in nocte ipſum reſurrexiſſe. Et idẽ dici poteſt, ſi in aurora: quandoquidem totum auroræ tempus,ad præcedentem noctem referri ſolet ab ijs, qui diem, quem vocant artificialem,non ante ſolis apparitionem, ſed in ipſo eius ortu initium ſumere aiunt. Quo ſuppoſito, dies reſurrectionis,pro die naturali,qui diem noctemque complectitur,accipi debet. Quoniam verò auroræ tempus, iuxta communiorem hominum vſum, in conſequenti includitur die; vt primum enim albeſcere incipit polus, communiter dicitur: Ecce iam

dies

dies est. Propterea neminem mouere debet, si tempus Dominicæ resurrectionis, quandoque diem, quandoque verò noctem, sancta nuncupat Ecclesia, fortassis ad insinuandum, quod in quodam veluti noctis dieique meditullio, Dominus resurrexerit. Quod quidem meditullium, Psalmista vocat diluculo. & Lucas valde diluculo. Marcus verò mane, & valde mane. Ioannes autem mane cum adhuc tenebræ essent. Notare autem præcisè punctum & horam, hoc est ipsum met temporis momentum, in quo Christus resurrexit, non erat necessarium; nec in scripturis sacris vsitatumve nos aliàs non semel monuimus. Quamobrem illud quod in benedictione Ceræi paschalis sancta canit Ecclesia. O nox, quæ sola meruit scire tempus & horam, in qua Christus ab inferis resurrexit:] proculdubio de huiusmodi horis, hoc est temporum punctis, ac momentis accipiendum videtur.

De terræmotu et custodibus a sepulchro aufugientibus.

29 Post resurrectionem exitumque Domini de sepulchro, statim, vel paulo post, terræmotus factus est magnus; descendens enim de cælo Angelus Domini reuoluit lapidem, nimirum ab ostio monumenti, & sedebat super eum: erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius sicut nix; & exterriti custodes, facti sunt velut mortui; mox resumpto spiritu, fugerunt inde omnes (neminem enim ipsorum ibi inuenerunt Mulieres, quæ non multo post ad monumentum peruenerunt) Porrò quidam de custodibus currentes ad Principes Sacerdotum, nunciauerunt eis omnia quæ facta fuerant. At illi erogata dictis custodibus pecunia multa, obtinuerunt, vt dicerent corpus Iesu, ipsis dormientibus, furtim noctu a discipulis suis fuisse sublatum. Matthæi cap. 28. ver. 2. vsque ad 5. & ver. 11. vsque ad 16. Oportet ergo prædictum terræmotum, & Angeli descensum de cælo, factum esse inter tempus quo surrexit Dominus, & quo Mulieres, de quibus infra num. 31. agemus, peruenerunt ad sepulchrum; nimirum quando adhuc erant in via, & dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumẽti?] hoc namque indicant verba citati Euãgelistæ, ver. 1. & 2. & certum est, eas inuenisse iam reuolutum lapidem.

De prima Christi apparitione facta Beatissimæ matri suæ.

30 Est autem communis opinio, ex veteri traditione deducta, & ab omnibus recepta, quam puto esse verissimam, nempe Dominum eadem hora qua resurrexit, apparuisse primo dilectissimæ Matri suæ. Quod certè videtur rationi valde consentaneũ. Nam qui præcepit honorem habendum esse parentibus; id ipsum ante omnia exequi voluisse credendum est. Et illa quæ præ incomparabili amore, plus ceteris omnibus de filij sui passione doluerat: & quæ sola de fide, & spe salutiferæ resurrectionis eius, ne vel minimum quidem vnquam hæsitauerat; merito ac iure prima omnium debuit consolari. Nec mirum videri debet, quod nihil prorsus de hac apparitione in sacro Euangelio scriptum reperiatur: quoniam solas illas, sacri Euangelistæ, apparitiones scriptis mandare, operæ pretium duxerunt, quæ vel incredulis factæ sunt; vel ijs, qui de ipsis testificari conuenienter possent: Clarum est autem propriæ Matris testimonium, in re præsertim tanti ponderis, non fuisse opportunũ. Neque verò ei Iesum apparuisse credendum est, vt eam ab aliqua mentis perplexitate liberam faceret; sed vt ipsam desiderabili præsentia sua lætificaret. Notum quoque est Iesum multa alia fecisse, præter ea quæ scripta sunt, quemadmodum S. Ioan. in calce sui Euangelij testatum reliquit.

De Christi apparitionibus in Euangelio registratis.

31 Ceterum inter Christi apparitiones, a sacris Euangelistis descriptas, prima fuit ea, quæ facta est Mariæ Magdalenæ, vt asserit S. Marc. cap. 16. ver. 9. Hanc fusius describit S. Ioan. cap. 20. ver. 1. vsque ad 19. Verumtamen, vt apparitionum Domini, historiæ series suo ordine dirigatur; Sciendum est, quod (vt cognosci potest ex collectione eorum quæ tradunt S. Euangelistæ, Matthæus, Marc. & Lucas singuli capitulo vltimo, & Ioan. cap. penultimo; non enim singuli omnia, sed aliqua dumtaxat tetigerunt) eodem die & eadem circiter hora, qua Dominus resurrexit, Maria Magdalenæ, & aliquot aliæ mulieres, valde mane, seu valde diluculo, cum adhuc tenebræ essent, & vix polus albescere inciperet, iuxta condictum, simul conuenire cœperunt (neque enim omnes in vna eademque domo habitasse creduntur) & pariter pergere ad sepulchrum, portantes quæ parauerant aromata, & vnguenta, vt vngerẽt Iesum. Et vt fit in multitudine mulierum, dum aliæ alias adiuuant atque expectãt, non peruenerunt ad monumentum, nisi orto iam sole, idest nisi quando iam sol supra horizõtem erigi incipiebat, & radijs suis altiora terræ collustrare; quo tempore pro-

culdubio iam Dominus resurrexerat. Dicebant autem ad inuicem in via: quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? erat quippe magnus valde.] At verò ad ipsum appropinquantes, & prospicientes, viderunt reuolutum lapidem; & specum ingressæ, non inuenerunt corpus Iesu. Quod statim vt aduertit Maria Magdalene, relictis ibi ceteris cum vna, vt arbitror, aut altera tantum ex illis properauit nunciare Petro & Ioanni dicens: Tulerunt Domiuum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.] Interim verò reliquæ mulieres, quæ in monumento remanserant, viderunt Iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida, & obstupuerunt. qui dixit eis: nolite expauescere; Iesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit; non est hic; Ecce locus vbi posuerunt eum: Sed ite, dicite discipulis eius & Petro; quia præcedet vos in Galilæam; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.] At illæ tali visione perterritæ, exeuntes fugerunt de monumento; inuaserat enim eas timor & pauor. Puto autem eas non procul inde recessisse; sed in alia eiusdem montis parte sic vt erant obstupefactæ, & veluti semimortuæ aliquandiu permansisse, nihil interim de his quæ ab Angelo audierant loqui audentes.

Magdalena properat nunciare Apostolis sublatũ esse corpus Iesu de sepulchro.

Vt primum autem Maria Magdalene peruenit ad Petrum & Ioannem, nunciauitque sublatum esse Dominum; illi protinus festino admodum gradu, simul ad sepulchrum pergentes; Ioannes quidem ad ipsum peruenit primus; At verò Petrus postea primus in ipsum introiuit; & ambo viderunt vno in loco linteamina posita; in alio autem Sudarium quod fuerat super caput eius, separatim inuolutum. Quibus visis abierunt ad semetipsos, & cũ nunciassent alijs quæ viderant; duo ex discipulis statim abierunt, vt irent in Emaus, quemadmodum numero proximo dicemus. At Maria Magdalene, quæ post Petrum & Ioannem iterum venerat, stabat ad monumentum foris plorans; & dum fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum; & vidit duos Angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu; qui dicunt ei: Mulier quid ploras? Dicit eis: quia tulerunt Dominũ meũ, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cum dixisset, retrorsum conuersa, vidit Iesum stantem, qui post pauca, manifestauit se, proprio eam nomine compellans, ac dicẽs: Maria.] at illa protinus, vt consueuerat, accurrit ad amplexandos pedes eius. Verum Iesus, sciens eam illico credidisse, nec opus esse tactu, ad fidei eius comprobationẽ: Vel potius, probe intelligens, quod ipsa diutius tunc voluisset immorari ad pedes eius; dixit ei: noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum.] ac si dixisset: noli modo moram trahere in eiusmodi amplexibus; commodiori namque tempore, & pleniori spiritu, talia mihi obsequia, spiritualiter præstare poteris cum ascendero ad Patrem meum. Sed, quod nunc attinet, vade cito ad fratres meos, hoc est ad Apostolos; & dic eis: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum &c. Venit illa annuncians discipulis: quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi. Ioan. cap. 20. ver. 2. vsque ad 19. Hæc igitur, vt diximus, fuit prima Christi apparitio, ex his quæ in Euangelio registratæ habentur; quam circa horam diei secundam accidisse arbitramur. 32

Petrus & Ioannes currunt ad sepulchrum.

Magdalena redit ad sepulchrum.

Prima Domini apparitio facta Mariæ Magdalenæ.

Dum hæc agerentur; reliquæ mulieres, seorsum a monumento, vt dictum est, non admodum distantes, mente adhuc consternatæ, ac plenæ timoris morabantur. Et ecce duo viri (fortassis illimet qui paulo ante Mariæ Magdalenæ locuti fuerant) steterunt secus illas in veste fulgenti, dicentes: Quid quæritis viuentem cum mortuis? non est hic; sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens: quia oportet filium hominis tradi in manus peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum eius. Lucæ cap. 24. ver. 4. vsque ad 9. Et regressæ a monumento, hoc est a monte vbi erat monumentum, cũ timore & gaudio magno, cucurrerunt, & ipsæ nuntiare discipulis quæ viderant, & audierant. Et ecce properantibus, occurrit illis Iesus dicens: Auete. illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: nolite timere. ite, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, ibi me videbunt.] Matthæi cap. 28. ver. 8. vsque ad 11. Et hæc fuit secunda Domini apparitio, eodem die non multo post primam facta. Oportet autem has mulieres peruenisse ad Apostolos, quãdo Maria Magdalene, quæ paulo ante ad eosdem venerat, narrare iam cœperat se vidisse Dominum. Et propterea S. Luc. cap. citato ver. 9. veluti breuiter repetens 33

Secunda Domini apparitio facta mulieribus in via.

simul

simul omnes eiusmodi mulierum relationes, vbi ait, ꝙ ipsæ a monumēto regressæ nūciauerunt hæc omnia illis vndecim, & ceteris omnibus, protinus subiungit: Erant autē Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & ceteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc. & visa sunt ante illos, sicut deliramentum verba ista. & non crediderunt illis.] Oportet item post reditum Petri, & Ioannis de monumento, & antequam Maria Magdalene secundo venisset ad Apostolos (vt numero præcedēti dictum est) cum ipsis Apostolis illos quoque duos extitisse discipulos, qui postea eodem die profecti sunt in Emaus. Nam in itinere dicebant Christo, quem peregrinum putabant: Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucē fuerunt ad monumentum; & non inuento corpore eius, venerunt (nempe Maria Magdalene, & quædam ex eius sociabus) dicentes se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum (nimirum Petrus & Ioannes) & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, hoc est, non esse amplius in monumento corpus eius: ipsum verò non inuenerunt.

34 Eodem die, necesse est Iesum apparuisse Petro, vt colligitur Luc. cap. vlt. ver. 34. vbi narrat: duos discipulos de Emaus reuersos in Ierusalem, audisse ab vndecim Apostolis, quod surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni.] Huius quoque meminit Apostolus 1. ad Cor. cap. 15. ver. 5. Et credibile est, hanc fuisse tertiam illius diei apparitionem. Quamuis enim id ex scriptura sacra conuinci non possit; probabilius tamen videtur, Dominum prius Petro, cui specialiter resurrectionem suam per mulieres nunciari curauerat, apparuisse, quam duobus discipulis.

3. Domini apparitio, facta Petro.

35 Quarta ergo eiusdem diei apparitio credi potest fuisse, quæ contigit memoratis duobus discipulis euntibus in Castellū nomine Emaus, sub figura cuiusdam peregrini, qui eos primum comiter interpellauit; tum de sermonibus quos inuicem habebant in via; tum de tristitia, quam in aspectu, non obscurè præseferebant; mox eorum in credendo tarditatem leniter increpauit; & incipiens a Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis, in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Et denique ab ipsis ad cænam inuitatus, agnitus fuit in fractione panis, vt breuiter tangit Marcus, & fusius describit Lucas locis citatis.

4. Domini apparitio, facta duobus discipulis euntibus in Emaus.

36 Quinta Domini apparitio est illa, quam narrant Lucas & Ioannes vbi supra, factā coram decem Apostolis, cum iam sero esset di illa vna sabbatorum, idest ad vesperam prædictæ primæ diei post sabbatum; quando venit Iesus ianuis clausis, vbi erāt discipuli congregati, & stetit in medio eorum, & dixit: Pax vobis, ostenditque eis manus, & latus, & pedes pariter perforatos. Et quoniam conterriti existimabant se spiritum videre; præbuit se palpandum, & manducauit coram eis, vt ab eorum animis, omnem de vera ac reali ipsius resurrectione, propelleret dubitationem. Deinde aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas; & alia egit, quæ apud præfatos habentur Euangelistas. Et quia ex S. Luca certum est, istam apparitionem, factā esse eo tempore, quo illi duo discipuli celeri admodū passu redierant de Emaus, & inuenerant vndecim Apostolos congregatos, & alios cum eis, & loquebantur ad eos de his, quæ acciderant eis in via, & item certum est, vt scribit S. Ioannes, quod Thomas non erat cum eis quando, hac vice, venit Iesus: Vtique necessarium fit credere, Thomam quidem fuisse ibi, quando reuersi sunt hi duo de Emaus (alioqui nō fuissent vndecim Apostoli ab eis inuenti) & audisse quæ ab eisdem duobus discipulis dicebantur; sed non multo post exisse: vtpote qui, præ incredulitate sua, iam amplius sustinere non posset, ibidem diutius immorari, & quas ipse putabat nugas, eorum audire: ac post eius discessum, ceteris inchoatos sermones prosequentibus; & quibusdam ex ipsis (vt paulo post probabitur) adhuc non plenè credentibus, Dominum apparuisse decem, vt dictum est, Apostolis, & alijs discipulis ibidem congregatis. Qui postea nunciauerunt ipsi Thomæ dicentes: Vidimus Dominum. At ille respondit inquiens: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam.] Dixi extitisse quosdam non plenè credentes his quæ a duobus discipulis ab Emaus reuersis, dicebantur; Dixi extitisse quosdam non plenè credentes his, quæ a duobus discipulis ab Emaus reuersis, dicebantur; quia id apertè asserit S. Marcus capit. vlt. ver. 13. Vbi de eisdem duobus discipulis verba faciens ait: Et illi euntes nunciauerunt

5. Domini apparitio, decem Apostolis facta.

uerunt ceteris: nec illis crediderunt. ideſt nec omnes, vel, nec plenè illis crediderunt. Nam de aliquibus neceſſe eſt fateri, quod crediderint; puta de Petro, cui iã apparuerat Dominus; & item de ijs qui dicebant: Quod ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Luc. ca. vlt. ver. 34. Igitur quinque, quas hactenus ex ſacro Euangelio memorauimus Domini apparitiones, in ipſomet Dominicæ reſurrectionis die factas eſſe, certiſſimum eſt. De reliquis verò alijs quinque, quas ſubſequenter recenſebimus; tametſi dubium non ſit, eas quoque intra quadraginta dies a reſurrectione Domini ad eius aſcenſionem decurſos, contigiſſe: Nihilominus, quibus nam diebus, aut temporibus ſingulæ factæ fuerint, certo definiri non poteſt: præterquam de duabus; nempe ea, quam hic proximè ſubiungemus; de qua conſtat, quod octauo dictæ reſurrectionis die facta eſt; & de alia, quam in ipſo Dominicæ aſcenſionis die accidiſſe, nos infra num. 39. dicemus.

6. Domini manifeſtatio facta vndecim Apoſtolis.

Poſt dies octo, iterum de repente apparuit Ieſus vbi ianuis clauſis erant Apoſtoli 37
congregati, & Thomas cum eis (quæ fuit ſexta eius apparitio, in ordine ad hactenus ex Euangelio memoratas; & creditur eſſe illa, quam Apoſtolus 1. ad Cor. capit. 15. ver. 1. dicit factam fuiſſe vndecim, ſubaudi Apoſtolis.) Porrò Ieſus cum ſalutaſſet omnes illis verbis ab ipſo vſitatis: Pax vobis. Conuerſus ad Thomam, mira eum dignatione & charitate hortatus eſt, vt mitteret digitos ſuos in loca clauorum, & manum ſuam in latus eius; & deſineret tandem eſſe incredulus; ſed deinceps eſſet fidelis. Qui ſtatim procidens coram eo, humiliter adorauit illum dicens: Dominus meus, & Deus meus. Cui Ieſus: Quia vidiſti me, inquit, Thoma credidiſti, beati qui non viderunt, & crediderunt.] Quamquam autem de ipſo Thoma, in hac apparitione, & de alijs Apoſtolis in præcedenti, nuſquam in Euangelico textu expreſſum eſt, num cicatrices Domini actualiter tetigerint, & corpus eius palpauerint, necne; ac proinde, non improbabile videri poteſt, ipſos præ reuerentia, non auſos eſſe id facere, quantumuis a Domino inuitati eſſent; vtpote quibus ſufficere potuerit, admodum eis familiarem ac notam Magiſtri ſui vocem audire, vultumque præſentem intueri: Nihilominus, communior ſaniorque Doctorum Sanctorumque Patrum ſententia eſt; Apoſtolos, & oblatas ſibi a Domino manus latusque tetigiſſe; & carnem eius ipſo quoque tactu exploraſſe ac probaſſe: Alioquin, illa vehemens de phãtaſmate dubitatio, non videretur ab eorum cordibus omnino potuiſſe diuelli. Et hoc idem videtur etiam aliquatenus comprobari poſſe ex 1. Ioan. cap. 1. ver. 1. Vbi, non ex propria tantum, ſed aliorum quoque Apoſtolorum perſona atteſtatur, Dominum ab ipſis & viſum, & manibus attrectatum (ſubaudi præſertim poſt eius reſurrectionem) id enim aptius videbatur ad oſtendendum, quod ibidem ille Sanctus Apoſtolus probare intendebat; nempe, Ieſum Chriſtum eſſe veram ac ſempiternã vitam; quippe qui & ſe ipſum a mortuis potuit excitare, & nos pariter ad vitam perducere poteſt æternam. Denique mirum non eſt Sacros Euangeliſtas haud expreſſiſſe quod Apoſtoli Dominicas tetigerint cicatrices: Quandoquidem conſtat, eos non omnia Chriſti Apoſtolorumque geſta ſcripſiſſe, ſed de multis pauca; eaque ad ſalutem noſtram cumulatè ſufficere poſſe.

An Apoſtoli vulnera Domini tetigerint.

Vbi prædictæ apparitiones factæ fuerint.

Et hæc quæ hactenus de apparitionibus Domini, (quarta dumtaxat excepta) & 38
ſpeciatim de ea quæ Thomæ facta fuit, narrauimus, Ieroſolymis contigiſſe aſſerit Cardinalis Baronius. Quod ego pariter veriſſimum puto: Ac propterea ingenuè fateor me non percipere quid ſignificare velit S. Hieronymus in calce commentariorum ſuorum in Matthæum. Vbi cum hæc dixiſſet: Poſt reſurrectionem Ieſus in monte Galilææ conſpicitur, ibique adoratur: licet quidam dubitent, & dubitatio eorum noſtram augeat fidem. protinus ſubiungit: Tunc manifeſtius oſtendit Thomæ, & latus lancea vulneratum, & manus fixas demonſtrat clauis. ſic ille. Nam ſi putat, tunc primum Ieſum oſtendiſſe manifeſtius vulnera Thomæ, quàm antea feciſſet alijs Apoſtolis; obſtat locus S. Ioannis cap. 20. ver. 26. Vbi ait: quod quando hoc accidit, erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis, & venit Ieſus ianuis clauſis &c. Quibus circumſtantijs manifeſtè indicatur, id factum fuiſſe in Ieruſalem, non autem in monte Galilææ, vbi non videntur Apoſtoli ianuis clauſis manere conſueuiſſe propter metum Iudæorum; cum ibi nihil eſſe videretur quod a Iudæis timere deberent. Præterquam quod, in eo monte, non eos in aliqua domo clauſos vidiſſe

Do-

Dominum, sed sub dio, & in lato quodam ac spatioso loco præsentibus plusquam quingentis fratribus, vt dicitur 1. ad Cor. cap. 15. ver. 6. communis ferè omnium opinio est. Si autem putat S. Doctor bis Dominum ostendisse vulnera Thomæ, nimirum primo Ierosolymis octauo suæ resurrectionis die, quando scilicet (vt dicitur Ioan. cap. citato) ad discipulos in vnum congregatos, ac præ timore Iudæorum clausas tenentes ianuas, mirabiliter intrauit: Et postea iterum in monte Galilææ: Certum est, de hac secunda cicatricum ostensione, eidem Thomæ facta, nihil penitus in Euangelio tactum fuisse. Quin potius ex eo oppositum videtur posse colligi. Nam cum certissimum sit, ipsum Thomam prima vice credidisse (dixit enim tunc ei Dominus: Quia vidisti me Thoma credidisti) superflua quodammodo videretur altera ipsi deinde specialis eorundem vulnerum demonstratio. Et hæc dicta sint non animo contradicendi præsertim tanto Doctori, sed magis excitandi aliquem qui verum eius sensum aperire studeat.

38 Post hæc vndecim Apostoli abierunt in Galilæam, quemadmodum per mulieres mandauerat eis Dominus; forsitan ne interim Ierosolymis mali aliquid paterentur a Iudæis. Cum autem quadam die, Petrus, & Thomas, & filij Zebedæi, Iacobus, & Ioannes, & Nathanael, cum alijs duobus discipulis, iuissent piscari ad mare Tiberiadis; & tota nocte nihil prendidissent; apparuit eis mane Iesus stans in littore, ac dicens; vt mitterent in dexteram nauigij rete. Quo facto; iam non valebant illud trahere, præ multitudine piscium, quos ceperant. Et tunc agnitus est Iesus a Ioanne primum, deinde a ceteris. Qui cum descendissent in terram, inuenerunt prunas, & piscem superpositum, & panem; inuitatique a Domino manducauerunt cum eo. Post prandium autem interrogauit Iesus Petrum ter, si eum diligeret: quo semper respondente: Etiam Domine. Commendauit eidem Iesus agnos ouesque suas; idest vniuersam Ecclesiam. mox prædixit ei martyrium. postremo, sciscitante Petro de Ioanne, num & ipse martyr esset ex hac vita migraturus; respondit Iesus negatiue, & simul ipsum Petrum tanquàm de curiosa interrogatione reprehendit. Quæ omnia accuratius narrat S. Ioan. cap. vlt. vbi ait: hanc fuisse tertiam apparitionem; tertiam, inquam, factam discipulis suis, vt ibidem ver. 14. dicitur; idest non coram vno aut altero, sed pluribus ex discipulis suis simul existentibus; nam in ordine ceterarum, septima fuit, non tertia, vt ex supra dictis manifestum est.

7. Christi apparitio ad mare Galilææ.

39 Octaua Domini apparitio facta fuit in monte quodam Galilææ, vbi constituerat illis Iesus; hoc est, vt creditur, in monte Thabor; quo cum peruenissent vndecim Apostoli, cum alijs multis, quos ad hoc specialiter inuitauerant, videntes eum (vt ait S. Matthæus in calce sui Euangelij) adorauerunt. Et hæc communiter creditur fuisse illa Domini manifestatio, de qua loquitur Apostolus 1. ad Cor. cap. 15. ver. 6. dicens: Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent vsque adhuc; quidam autem dormierunt.] Fuit ergo ista Domini manifestatio ceteris illustrior; tum propter multitudinem eorum quibus facta est; tum etiam quia non quodammodo inopinata, vt aliæ, sed prius non semel prænunciata ab ipso Domino fuerat, & ante eius passionem Matthæi cap. 27. versic. 32. & Marc. cap. 14. ver. 28. Et item post eius resurrectionem, per semetipsum, & per Angelos mulieribus, & per mulieres Apostolis, Matthæi cap. 28. ver. 7. & 10. Et Marc. cap. 16. ver. 7. Vnde putant, ab Apostolis certum diem fuisse condictum, vt tum ipsi, tum alij ab ipsis inuitati, ad locum eisdem significatum conuenirent, ibiq; Dominum expectarent ac viderent. Porrò in hac sua manifestatione Dominus coram tam grandi hominum multitudine, accedens ad discipulos suos dixit eis: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis; Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Sic S. Matthæus vbi supra.

8. Domini apparitio in monte Galilææ.

40 Nona Christi manifestatio, videtur ea esse, cuius meminit Apostolus loco proximè adducto; vbi post præcedentem, immediatè subiungit: Deinde visus est Iacobo.] Quare de hac apparitione, quamuis sacri Euangelistæ nihil prorsus meminerint, dubitare non licet; sacro id Apostoli textu attestante. Verumtamen, vbi, & quando

9. Christi manifestatio, facta Iacobo.

ea contigerit, incõpertum habemus: nisi quod ex citato Apostoli loco, plane constat eam post proximè memoratam plusquam quingentis viris simul factam, contigisse: & consequenter non posse esse illam, quam refert B. Hieronymus in lib. De scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo, ca. 2. ex Euangelio Nazaræorum a se in Græcum, & Latinum sermonem translato. Et ratio est, quia de illa ibidem dicitur, quod iurauerat Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem a mortuis. Atqui non est verisimile, ꝙ per tot dies atq; hebdomades, aut ipse sine cibo naturaliter viuere potuerit, aut quod Dominus ei apparere tanto tempore distulerit, ac ipsum fame tam diu affligere voluerit. Neque item (quod aliqui suspicantur) Dominum solo Iacobo bis apparuisse. Quare quicquid de hac re senserit Beatus Hieronymus, quem certum est, quædam interdum referre solitum esse, quæ tamen ipse non approbat, licet non reprobet: Videtur prædicta de Iacobo historia, non satis firmo niti fundamento; non solum quia ex libro apochrypho, & ab Ecclesia minime recepto, desumpta sit; sed etiam, quia si verum est, quod communiter creditur, Apostolos tempore passionis Christi, omnes aut a fide defecisse, aut saltem in ea admodum titubasse; iuxta id quod eis paulo ante prædixerat Dominus: omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte &c. & post eius mortem non modo de eius resurrectione hæsitasse; verum etiam mulieribus attestantibus se illum viuentem vidisse, credere renuisse: visa (enim sunt ante illos sicut deliramentum verba illarum:) si, inquam, sola Christi Mater tunc à fidei firmitate dimoueri non potuit; non videtur verisimile, vel ipsum quoque Iacobum in fide resurrectionis Dominicæ vsque adeo firmiter perstitisse, vt se ad non prius comedendum, tali Sacramento adigere non dubitauerit; vel si non permansit, quod temere se ipsum tali obligatione interimere attentasset.

Decima pariterque postrema Domini, ante eius ascensionem, apparitio; fuit illa 41
quam Apostolus loco ad Cor. iam sæpius adducto, sequitur dicens: Deinde Apostolis omnibus. Et hanc credimus eãdem esse cum ea, quæ describitur a S. Marco, hisce verbis: Nouissimè recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis: quia ijs qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt &c. ac deinde præcepit eis, vt irent in vniuersum mundum ac prædicarent Euangelium, promittens salutem credentibus, incredulis autem condemnationem: docuitque eos signa, quibus credentes ab incredulis discerni possent. Et post hæc protinus subiungit: Et Dominus quidem Iesus, postquàm locutus est eis assumptus est in cælum, & sedet a dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis.] Ex quibus Marci verbis, ita vsque ad Domini ascensionem continuatis, manifestè apparet, hanc fuisse postremam Domini manifestationem, nimirum factam discipulis suis, quando ipse ascendit in cælum. Quamuis autem Iansenius cum Euthymio putauerit hanc Domini ostensionem a S. Marco descriptam, non esse postremam, sed primam corã discipulis suis factam: Nos tamen libentius hic sequimur B. Augustinum, & alios cũ ipso sentientes, & priorem opinionem profitentes. Nec me mouent; quæ pro solutione argumentorum B. Augustini adducit idem Iansenius in cap. suæ concordiæ 147. Quia ad id quod ait: Verisimile esse Dominum tunc exprobrasse incredulitatem discipulis, quando ipsi paulo ante non crediderant Mariæ Magdalene, & alijs asserentibus se vidisse Dominum; non autem in die ascensionis, quando iam omnes ipsum resurrexisse credebant: dicimus Dominum, in die suæ ascensionis, non exprobrasse discipulis absolutè incredulitatem, quasi nec tunc etiam crederent; sed quod ab initio non credidissent ijs, qui viderant eum resurrexisse; vt ibidem facer textus se explicat. Et id factum puto, vt per hoc inexcusabiles redderentur, qui postea credere nollent ipsis Apostolis, & aliis, qui ipsum a mortuis excitatum videre meruerant. Quod verò citatus Auctor addit: pro-nouissime-in Marci textu Græco, haberi verbum, quod idem sonat ac si diceremus-Deinde-& quodammodo notat Interpretem, quod non bene transtulerit: respondemus, vtique magis fidendum editioni vulgatæ Latinæ, quæ maioris est in Sancta Ecclesia auctoritatis, quam sit Græca; & hoc præsertim in Marci Euangelico textu, qui originaliter Latinè scrip-

tus

tus fuit, quemadmodum multis sanè probat Cardinalis Baronius, sub anno post Christum natum 45. Sed nec probamus hoc loco illam Iansenij expositionem, quod scilicet Sanctus Marcus, pro decem, vndecim vsurpauerit; nec admittimus etiam Sanctum Lucam idem fecisse, vbi ait duos discipulos in suo reditu de Emaus, inuenisse vndecim congregatos: Siquidem re vera, non decem tantum, sed vndecim Apostolos inuenerunt, licet paulo post inde Thomas discesserit, vt nos supra num. 34. declarauimus. Et denique illa verba: Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis &c. nemini dubium est, quin ad proximè præcedentia referri debeāt; ad significandum, quod post prædicta Dominus ascendit in cælum: non enim obstat quod non dixerit: Et postquam hæc locutus est eis: sed absolutè; postquam locutus est eis: quia per id Sanctus Euangelista indicare voluit, Dominum non hæc tantum, sed alia quoque dixisse Apostolis suis, antequam ascenderet in cælum. Nihil igitur prohibet, quin hæc Domini apparitio a Sancto Marco descripta, fuerit, vt diximus, non prima, sed postrema facta coram discipulis suis. quod etiam ex consequentibus fiet clarius: nam de hac eadem, videtur meminisse Sanctus Lucas cap. vlt. vbi, post aliquanto longiorem narrationem eorum quæ fecit, & locutus est Dominus in prima eius apparitione, coram Apostolis suis; tandem ver. 49. videtur transire ad postremam; vbi Dominus ait: se missurum eis, promissum patris spiritū; ac iubet eos morari in Ierusalem donec induantur virtute ex alto; & consequenter prosequitur Sanctus Euangelista narrans, qualiter Iesus eduxit eos foras in Bethamiam, & benedicens eis ferebatur in cælum; & ipsi adorantes, regressi sunt in Ierusalem cum gaudio &c. Ex quibus verbis apertissimè constat, hanc postremam Domini apparitionem, factam fuisse non in Galilæa, sed in Ierusalem, nimirum in cænaculo, vbi Apostoli simul manere consueuerant; Et Dominum inde Apostolos duxisse in Bethaniam in monte olіueti existentem, vbi ipsis videntibus, ascendit in cælum. Quibus optime consonant, quæ idē Sanctus Lucas scribit Actorum c. 1. ver. 4. dicens: Et conuescens, præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris quam audistis, inquit, per os meum.] & post pauca: Et cum hæc dixisset videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.] Et paucis interpositis, nimirum ver. 12. De Apostolis ait: tunc reuersi sunt Ierosolymā a monte, qui vocatur Olіueti, qui est iuxta Ierusalem, sabbati habens iter, idest vnius tantum circiter milliarij. Non enim longius iter die sabbati conficere licitum erat. Vnde illud Matthæi cap. 24. ver. 20. Orate vt non fiat fuga vestra hieme vel sabbato.] Sanè Iosephus 6. de Bello cap. 3. inter montem Olіueti & Ierusalem, vallem cedron, & sex tantum itineris stadia ponit.

42 Hic si omnes Christi apparitiones, in sacris libris memoratas, persequi esset animus; proculdubio prædictis attexere oporteret illam, quæ facta est Apostolo Paulo tamquam abortiuo, vt ipsemet ad sui humiliationem, ait 1. ad Cor. cap. 15. ver. 8. Vbi post alias Domini apparitiones, postremo loco memorat eam, quæ sibi quoque facta fuerat, quamque latè describit Sanctus Lucas Actorum cap. 9. & repetit capit. 22. & 26. verum hanc libenter missam faci mus, quoniam secundo post Domini resurrectionem anno contigisse creditur, & instituti nostri ratio non patitur, vt hosce Annales vlterius protrahamus.

Cur apparitio facta S. Paulo prætermittatur.

43 Igitur die post resurrectionem suam quadragesimo, Dominus Apostolis suis iam satis bene instructis; & de his quæ deinceps eos facere oportebat, edoctis; coram eis ascendit in cælum; & die decima ab eius ascensione, quinquagesima verò a resurrectione, misit eis, vt pollicitus fuerat, Spiritum sanctum; quo repleti cœperunt omni studio, ac totis viribus prædicare ac disseminare doctrinam Euangelicam, quam a Domino acceperant, in Ierusalem primo, & in omni Iudæa, & finitimis regionibus; mox verò etiam in vniuerso mundo, vt patet, tum ex libro Actorum; tum etiam ex his quæ postea grauissimi Ecclesiasticæ historiæ Auctores prodiderūt, ac præcipuè nostro hoc sæculo Illustrissimus Cardinalis Baronius, cuius est laus per omnes Dei Ecclesias. Ipse enim historiam Ecclesiasticam maximè omnium illustrauit, & res gestas ab Apostolis, & eorum successoribus, diligentissime conquisitas, non solum mira eruditione, congessit; sed etiam ad ordinem temporum accommodauit; & vltra primum, annorum a Christo nato, millenarium felicissime perdu-

De Dominica Ascensione.

xit. Vtinam ad nostra hæc vsque tempora peruenisset; & omnia penè ad septimam mundi ætatem hactenus pertinentia, ab ipso luculentissimè tradita habere potuissemus. Quamobrem nos qui a tanto viro longe absumus, ac eidem comparati veluti locusta videri possumus, libenter hic nostris hisce lucubrationibus, qualescunque sint, finem imponimus. illud solum tamquam pro coronide addentes; quod ex dictis consequitur, nempe hanc sextam, quam hic terminamus, mundi ætatem, annis circiter sexcentis triginta octo perdurasse, vt etiam apparet in tabulis.

Causa dissensionis de numero annorum huius mundi ætatis.

Porrò causas dissensionis inter Auctores, de huius mundi ætatis duratione; & cur non omnes in eadem annorum summa conueniant; has assignari posse credimus. 44
Et prima sit, quia valde inter se discrepant, in ratione supputandi septuaginta Babylonicæ captiuitatis annos, a Ieremia prænunciatos; alijs eos auspicantibus ab anno decimo tertio regni Iosiæ; alijs a quarto regni Ioakim; alijs a primo Iechoniæ; alijs ab vndecimo Sedeciæ: Et itē alijs eosdē terminātibus in anno primo regni, alijs in primo Monarchiæ Cyri; & alijs in secundo regni Darij Hystaspis. Nos a capto Sedecia, vsq; ad initiū regni Cyri in Babylone, qui fuit annus primus Monarchiæ eius, illos dinumerandos deducendosque censuimus; vt suis locis, satis superque probatum est, & videtur expresse tradi 2. Paralip. cap. vlt. ver. 21. vsque ad finem, & 1. Esdr. cap. 1. ver. 1. vsque ad 4. Altera causa esse potest, quoniam Scriptores, non omnes ab vno eodemque tempore, numerari debere existimant septuaginta hebdomades annorum, olim Danieli cælitus reuelatas: Quidam enim eas supputare incipiunt ab anno regni Sedeciæ quarto. Alij a Babylonicæ captiuitatis vigesimo, inter quos fuit Hippolitus Martyr, vt refert B. Hieronymus super Danielis capite 9. Alij a primo anno Darij Medi, quando scilicet mysterium ipsarum, Danieli reuelatum fuit. Alij a primo anno Cyri. Alij ab ædificatione secundi templi, anno sexto, vel nono, Darij Hystaspis absoluta. Alij ab anno regni Artaxerxis cognomento Longimani secundo. Alij a septimo. Et quemadmodum eas diuersimode incipiūt; ita etiam non eodem modo terminant. Nos verò eas ab anno prædicti Longimani vigesimo inchoandas, & ad Christi passionem obitumque terminandas esse, pluribus rationibus sub anno mundi 3609. nu. 4. docuimus. Possent hic aliæ addi huius diuersitatis modicam sanè causæ, quas vltro libenterque prætermittimus, quod in annorum summa differentiam parere posse videantur.

De numero annorum ab orbe condito ad Christum passum.
De vanis mendacibusque Indorum, Aegyptiorum, & Chaldæorum antiquitatibus

Itaque si prædictos sexcentos triginta octo huius sextæ mundi ætatis annos, cum aliarum præcedentium mundi ætatum annis subduxeris, resultabit ab ipso mundi exordio ad Christum passum, summa annorum quattuor millium octoginta quattuor, vt facilius videre est in tabulis. Valeant ergo, & dispereant aniles fabulæ, vel potius expressa, quæ a quibusdam feruntur, mendacia; de miranda Zoroastri antiquitate, quem Astronomiæ inuentorem Ethnici faciunt; & sex annorum millibus ante obitum Platonis vixisse dictitant. Item de Indorum regibus, quos a libero patre, ad Alexandrum Magnum, per annos amplius quam sex mille quadringentos, regnasse falso produnt. Et (quod minus ferendum est) de Aegyptijs, qui, vt antiquitatem gentis regnique sui, ceteris anteponerent, innumera propemodum mundi sæcula fingentes, iactabant quater iam astra proprios absoluisse cursus, ex quo Aegyptiorum gens esse cœpisset; quod est dicere Aegyptios per centum quadraginta quattuor mille annos floruisse: quandoquidem constat cælum sidereum, seu octauam spheram (vt aiunt Astrologi) non nisi triginta sex annorum millibus, motum suum proprium conficere. Insuper reges ipsorum ex Dijs originem duxisse, & annis plusquam septuaginta millibus, ante postremum Ptolemæum, successiuè in Aegypto regnasse. A tempore verò quo Aegyptij Astronomiam didicerunt, supra centum annorum millia fluxisse. Quamquam autem ex Plutarcho, in vita Numæ Pompilij, & Solino cap. 2. & Censorino, alijsque antiquissimis scriptoribus, certum sit, Aegyptios aliquando annis quadrimestruis, & quādoq; etiam trimestruis, interdum verò bimestruis, & nonnumquam mestruis vti consueuisse: Verumtamen nec sic quidem fieri potest, vt eorum successio, ad centum mille annos peruenire potuerit. Vnde multo minus attendenda sunt, quæ de Chaldæis perhibentur; nimirum, quòd gloriabantur se Astronomicam habere scientiam, obseruationibus,

atque

atque experimentis, iam quadringentorum septuaginta millia annorum spatio comprobatam. Quæ omnia, & si quæ sunt eiusmodi alia, omnem omnino excedunt eruditorum hominum credulitatem, facileque falsissima esse depræhenduntur, non solũ ex his, quæ ex sacris libris omnes S. Patres, Ecclesiasticique Doctores apertissime colligunt: sed etiam ex his, quæ omnes probati Chronographiæ professores, & qui de epochis ærisve temporum scripsere, prodiderunt; inter quos, qui mundum faciunt antiquiorem, ab eius exordio, ad ipsius reparationem in Christi passione præstitam, quinque, aut sex, vel ad summum septem mille annos, paucis quibusdam adiectis, enumerant, vt videre est in catalogo eorum, qui summas annorum ab orbe condito, ad Christum natum, supputarunt, apud Sixtum Senensem lib. 5. Bibliothecæ suæ sanctæ, annotatione 68. registrato.

TABVLAE

Computationis, & concurſus annorum Aerarũ, Regum, & Procerum 6. Mundi ætatis.

	ANNI									
	Ab orbe condito.	*A Diluuio.*	*Monarchiæ Aſſyriorum, & Chaldeorum.*	*Ab introitu Iſrael in terram Chanaan.*	*Ab initio Olympiadũ*	*Vrbis conditæ.*	*Aeræ à Nabonaſſaro.*	*Prophetiæ Ieremiæ.*	*Vitæ Ezechielis.*	*Vitæ Iechoniæ.*
Facta eſt deſolatio Ieroſolymæ. & templi an.	3447	1791	1432	864	170	147	142	41	37	30
Ieremias propheta creditur obijſſe in Aegypto. Poſt annos 2.	3448 2	1792 2	1433 2	865 2	171 2	148 2	143 2	42	38 2	31 2
Baruch Propheta proficiſcitur in Babylonem.	3450	1794	1435	867	173	150	145		40	33
Nabuzardan transfert reliquias Iudæorum in Babylonẽ.	3451	1795	1436	868	174	151	146		41	34
Nabuchodonoſor Monarchæ nomen aſſequitur an.	3451	1796	1437	869	175	152	147		42	35
Vidit in ſomnis ſtatuam grandem futura prænunciantẽ.	3453	1797	1438	870	176	153	148		43	36
Darius Medus naſcitur ante medietatem an. Poſt annos 2.	3454 2	1798 2	1439 2	871 2	177 2	154 2	149 2		44 2	37 2
Aſtyages in Media regnat an. Poſt annos 4.	3456 4	1800 4	1441 4	873 4	179 4	156 4	151 4		46 4	39 4
Ezechiel vidit in ſpiritu vrbis, & tẽpli inſtaurationẽ an.	3460	1804	1445	877	183	160	155		50	43
Iechonias creditur genuiſſe Salathielem an.	3461	1805	1446	878	184	161	156		51	44
Ezechiel prophetat contra Aegyptum incho. an. ſub cuius finem ducitur vlt. Iudæorũ captiuitas in Babylonẽ.	3462	1806	1447	879	185	162	157		52	45
Primus dictæ captiuitatis an. in quo Nabuchodonoſor vidit ſomnium arboris magnæ ſuccisæ.	3463	1807	1448	880	186	163	158		Quot verò	46
Nabuchodonoſor in furorẽ actus habitat cum beſtijs a. Poſt annos 6.	3464 6	1808 6	1449 6	881 6	187 6	164 6	159 6		annis ſuper	47 6
Recuperat ſenſum, & regnum an.	3470	1814	1455	887	193	170	165		uixe-	53
Moritur in fine anni.	3471	1815	1456	888	194	171	166		rit in-	54
Euilmerodac regnat in Baby. & ſubleuat Iechoniam. Poſt annos 4.	3472 4	1816 4	1457 4	889 4	195 4	172 4	167 4		certũ eſt.	55 Quã-
Eſdras conturbatur ob proſperitates malorum, & afflictiones bonorum. Poſt annos 7.	3476 7	1860 7	1461 7	893 7	199 7	176 7	171 7			diu autẽ ampli
Annus Iubilei decimi octaui. Poſt annos 10.	3483 10	1827 10	1468 10	900 10	206 10	183 10	178 10			us vi-xerit
Aſtyages regno ſpoliatur ſub fin. an.	3493	1837	1478	910	216	193	188			incer
Regnant Cyrus in Perſide. Darius in Media. Et Nigliſar in Babylone, Euilmerodaco interempto. Poſt annos 4.	3494 4	1838 4	1479 4	911 4	217 4	194 4	189 4			tum eſt.
Mortuo Nigliſaro regnat Laboſardac in Babylone, & in fine eiuſdem anni moritur.	3498	1842	1483	915	221	198	193			
Baltaſſar regnat in Babylone incho. an. Poſt annos 2.	3499 2	1843 2	1484 2	916 2	222 2	199 2	194 2			
Daniel vidit viſionem Hyrci, & Arietis an. Poſt annos 2.	3501 2	1845 2	1486 2	918 2	224 2	201 2	196 2			
Salathiel creditur genuiſſe Zorobabelem an. Poſt annos 13.	3503 13	1847 13	1488 13	920 13	226 13	203 13	198 13			
Moritur Baltaſſar incho. an. & regnat Darius, quo ſub finem an. mortuo, regnat Cyrus.	3516	1860	1501	933	239	216	211			

Vita

Vita Danielis.	Regni Nabuchodonosor in Babylone.	A captiuitate Iechoniæ.	Prophetiæ Ezechielis.	A templi desolatione.	Monarchia Nabuchodonosor.	Vita Darij Medi.	Regni Astyagis in Media.	Vita Salathielis.	Postremæ Iudæorum captiuitatis.	Regni Euilmerodac in Babylone.	Regni Cyri in Perside.	Regni Darij in Media.	Regni Niglisar in Babylone.	Regni Labosardac in Babylone.	Regni Baltassar in Babylone.	Vita Zorobabelis.	Regni Darij Medi in Babylone.	Sabbatici.	Iubileorum.	Olympiadis	Annus.
22	19	12	8	1																43	2
23 2	20 2	13 2	9 2	2 2																43	3
25	22	15	11	4																44	1
26	23	16	12	5														124		44	2
27	24	17	13	6	1															44	3
28	25	18	14	7	2															44	4
29 2	26 2	19 2	15 2	8 2	3 2	1 2														45	1
31 4	28 4	21 4	17 4	10 4	5 4	3 4	1 4													45	3
35	32	25	21	14	9	7	5													46	3
36	33	26	22	15	10	8	6	1												46	4
37	34	27	23	16	11	9	7	2												47	1
38	35	28		17	12	10	8	3	1											47	2
39 6	36 6	29 6		18 6	13 6	11 6	9 6	4 6	2 6											47	3
45	42	35		24	19	17	15	10	8											49	1
46	43	36		25	20	18	16	11	9											49	2
47 4		37 4		26 4		19 4	17 4	12 4	10 4	1 4								127		49	3
51 7		41 7		30 7		23 7	21 7	16 7	14 7	5 7										50	3
58 10		48 10		37 10		30 10	28 10	23 10	21 10	12 10									18	52	2
68		58		47		40	38	33	31	22								130		54	4
69 4		59 4		48 4		41 4		34 4	32 4	23	1 4	1 4	1 4							55	1
73		63		52		45		38	36		5	5	5	1						56	1
74 2		64 2		53 2		46 2		39 2	37 2		6 2	6 2			1 2					56	2
76 2		66 2		55 2		48 2		41 2	39 2		8 2	8 2			3 2					56	4
78 13		68 13		57 13		50 13		43 si vero amplius	41 13		10 13	10 13			5 13	1 13				57	2
91		81		70		63		superuixit ignoramus.	54		23	23			18	14	1			60	3

Ab

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A Diluuio.*	*Ab introitu Israel in terram Chanaan*	*Ab initio Olympiadum*	*Vrbis conditæ.*	*Aeræ a Nabonassaro.*	*Vitæ Danielis.*	*A Templi desolatione.*
Concurrit penè totus cum 1. Monarchiæ Cyri.	3517	1861	934	240	217	212	92	71
Iudæi in Ierusalem iaciunt fundamenta templi.	3518	1862	935	241	218	213	93	72
Daniel didicit futuras regnorum mutationes. Post annos 4.	3519 4	1863 4	936 4	242 4	219 4	214 4	94 Quã-	73 4
Cyrus Persarum 1. Monarcha moritur an.	3523	1867	940	246	223	218	diu	77
Cambyses regnat in Perside an. Post annos 7.	3524 7	1868 7	941 7	247 7	224 7	219 7	verò super	78 7
Moritur men. 5. & Smerden magus in fin. an.	3531	1875	948	254	231	226	uixer	85
Darius Hystaspis regnat in Perside an.	3532	1876	949	255	232	227	it Da	86
Annus Iubilei 19. Aggæus & Zacharias prophetant. Post annos 2.	3533 2	1877 2	950 2	256 2	233 2	228 2	niel, incer	87 2
Zacharias prophetat contenta in cap. eius 7. Post annos 2.	3535 2	1879 2	952 2	258 2	235 2	230 2	tum est.	89 2
Templum quoad partes eius interiores perficitur an.	3537	1881	954	260	237	232		91
Iudæi faciunt Pascha, & sollemnitatem Azymorum an. Post annos 2.	3538 2	1882 2	955 2	261 2	238 2	233 2		92 2
Templum cum atrijs suis absoluitur an.	3540	1884	957	263	240	235		94
Fiunt sacrificia pro restitutione templi an. Post annos 4.	3541 4	1885 4	958 4	264 4	241 4	236 4		95 4
Incipiunt anni consulares apud Romanos. Post annos 6.	3545 6	1889 6	962 6	268 6	245 6	240 6		99 6
Contigit quædam Ecclipsis a Ptolemæo obseruata. Post annos 3.	3551 3	1895 3	968 3	274 3	251 3	246 3		105 3
Zorobabel creditur genuisse Abiud. Post annos 2.	3554 2	1898 2	971 2	277 2	254 2	249 2		108 2
Probabile est natum esse Esdram Sacerdotem an. Post annos 6.	3556 6	1900 6	973 6	279 c	256 6	251 6		110 6
Clades Persarum Marathonia contigit an. Post annos 5.	3562 5	1900 5	979 5	285 5	262 5	257 5		116 5
Darius Hystaspis rex Persarum moritut an.	3567	1911	984	290	267	262		121
Xerses huius nominis 1. regnat in Perside an. Post annos 4.	3568 4	1912 4	985 4	291 4	208 4	263 4		122 4
Cum ingenti exercitu transit in Græciam an. Post annos 11.	3572 11	1916 11	989 11	295 11	272 11	267 11		126 11
Incidit annus Iubilei vigesimi. Post annos 6.	3583 6	1927 6	1000 6	306 6	283 6	278 6		137 6
Xerse occiso regnat Artabanus vsque ad fi. an.	3589	1933	1006	312	289	284		143
Artaxerxes Longimanus regnat in Perside an. Post annos 5.	3590 5	1934 5	1007 5	313 5	290 5	285 5		144 5
Decreuit mittere Esdram in Iudæam.	3595	1939	1012	318	295	290		149
Esdras cum Iudæorum multitudine venit in Iudæam an. Post annos 9.	3596 9	1940 9	1013 9	319 9	296 9	291 9		150 9
Abiud creditur genuisse Eliacim an. Post annos 4.	3605 4	1949 4	1022 4	328 4	305 4	300 4		159 4
Neemias obtinet licentiã reædificãdi Ierusalẽ sub fi. an.	3609	1953	1026	332	309	304		163

Pe-

Postremæ Iudæorũ captiuitatis.	Vita Zorobabelis.	Monarchia Cyri.	Monarchia Persarum et Medorũ.	A soluta Iudæorum captiuitate	Regni Cambysis in Perside.	Regni Darij Hystaspis in Perside.	Vita Abiud.	Vita Esdræ Sacerdotis, & Scribæ.	Regni Xerxis I. in Perside.	Regni Artaxerxis Longimani in Perside.	Vita Eliacim.	Sabbatici.	Iubileorum.	Olympiadis.	Annus.
55	15	1	1	1											
56	16	2	2	2										60	4
57	17	3	3	3										61	1
4	4	4	4	4										61	2
61	21	7	7	7											
62	22	8	8	8	1									62	2
7	7		7	7	7									62	3
69	29		15	15	8										
70	30		16	16		1								64	2
	31 2		17 2	17 2		2 2							19	64 64	3 4
	33 2		19 2	19 2		4 2						136		65	2
	35		21	21		6								65	4
	36 2		22 2	22 2		7 2								66	1
	38		24	24		9								66	3
	39 4		25 4	25 4		10 4								66	4
	43 6		29 6	29 6		14 6								67	4
	49 3		35 3	35 3		20 3								69	2
	52		38 2	38 2		23 2	1 2							70	1
			40 6	40 6		25 6	3 6	1 6				139		70	3
			46 5	46 5		31 5	9 5	7 5						72	1
			51	51		36	14	12						73	2
			52 4	52 4			15 4	13 4	1 4					73	3
			56 11	56 11			19 11	17 11	5 11					74	3
			67 6	67 6			30 6	28 6	16 6				20	77	2
			73	73			36	34	22					78	4
			74 5	74 5			37 5	35 5		1 5				79	1
			79	79			42	40		6				80	2
			80 9	80 9			43 9	41 9		7 9				80	3
			89 4	89 4			52	50 4		16 4	1 4	146		82	4
			93	93				54		20	5			83	4

	ANNI							
	Ab orbe condito.	*A Diluuio.*	*Ab introitu Israel in terram Chanaan*	*Ab initio Olympiadum*	*Vrbis condita.*	*Aera a Nabonassaro.*	*A Templi desolatione.*	*Monarchiæ Persarum ac Medorū.*
Concurrit ferè totus cum 1. aduentus sui in Ierusalem; & pariter cum 1. Hebdomadarum Danielis.	3610	1954	1027	333	310	305	164	94
Post annos *6*.	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*
Credi poteſt librum 1. Eſdræ fuiſſe compoſitum an.	3616	1960	1033	339	316	311	170	100
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Neemias reuertitur in Perſidem an.	3621	1965	1038	344	321	316	175	105
Post annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Redit in Ieruſalem; Et Artaxerxes rex moritur an.	3629	1973	1046	352	329	324	183	113
Regnant in Perſide 1. Xerſes ij. mox Sogdianus an.	3630	1974	1047	353	330	325	184	114
Darius Nothus regnat in Perſide an.	3631	1975	1048	354	331	326	185	115
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Incidit annus Iubilei vigeſimi primi.	3633	1977	1050	356	333	328	187	117
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Eſdras Sacerdos & Scriba creditur obijſſe an.	3640	1984	1057	363	340	335	194	124
Post annos *9*.	*9*	*9*	*9*	*9*	*9*	*9*	*9*	*9*
Darius Nothus rex Perſarum moritur ſub fin. an.	3649	1993	1066	372	349	344	203	133
Regnat in Perſide Artaxerxes Mnemon an.	3650	1994	1067	373	350	345	204	134
Mardocheus in Perſide vidit ſomnium propheticum an.	3651	1995	1068	374	351	346	205	135
Aſſuerus rex fecit grande conuiuium an.	3652	1996	1069	375	352	347	206	136
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Eliacim genuit Azor. Et Eſther ducit ad cubiculū Aſſue.	3656	2000	1073	379	356	351	210	140
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Aman ſortitur tempus pro interficiendis Iudæis.	3601	2005	1078	384	361	356	215	145
Post annos 22.	22	22	22	22	22	22	22	22
Annus Iubilei vigeſimi ſecundi.	3683	2027	1100	406	383	378	237	167
Post annos *6*.	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*	*6*
Artaxerxes Mnemon moritur ſub fin. an.	3689	2033	1106	412	389	384	243	173
Regnat Artaxerxes Ochus in Perſide an.	3690	2044	1107	413	390	385	244	174
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Philippus Alexandri Magni pater regnat in Græcia an.	3694	2038	1111	417	394	38[illegible]	248	178
Post annos 13.	13	13	13	13	13	13	13	13
Azor creditur genuiſſe Sadocum an.	3707	2051	1124	430	407	402	261	191
Post annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Artaxerxes Ochus Perſarum rex moritur an.	3715	2059	1132	438	415	410	269	199
Arſas regnat in Perſide an.	3716	2060	1133	439	416	411	270	200
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnāt Darius vl. in Perſide; Et Alex. Magnus in Græcia.	3718	2062	1135	441	418	413	272	202
Idem Alexander duces Darij ad Granicum ſuperat an.	3719	2063	1136	442	419	414	273	203
Dario ad Iſſum victo, familiam eius ducit captiuam.	3720	2064	1137	443	420	415	274	204
Damaſcum, & Palæſtinam ſubiugat an.	3721	2065	1138	444	421	416	275	205
Aegyptum ſine vi obtinet an.	3722	2066	1339	445	422	417	276	206
Imperio Perſarum, Dario mortuo, potitur.	3723	2067	1140	446	423	418	277	207
Extincta Perſarum, inſtituit Græcorum Monarchiam an.	3724	2068	1141	447	424	419	278	
Septentrionales regiones ſubigit an.	3725	2069	1142	448	425	420	279	
Contra Indos feliciter pugnat an.	3726	2070	1143	446	426	421	280	

A soluta Iudæorum captiuitate Babylonica	Vita Esdræ Sacerdotis, & Scribæ.	Regni Artaxerxis Longimani.	Vita Eliacim.	Hebdomadarũ Danielis.	Regni Xerxis ij, & Sogdiani in Perside.	Regni Darij Nothi in Perside.	Regni Artaxerxis Mnemonis in Perside.	Vita Azor	Regni Artaxerxis Ochi in Perside.	Regni Philippi patris Alex. Mag. in Macedon.	Vita Sadoc	Regn Arsæ in Perside.	Regn Darij vltimi in Perside.	Regn Alexandri Mag. in Græcia.	Monarchia Alexandri Mag.	Sabbatici	Iubileorum.	Olympiadis.	Annus.
94 6	55 6	21 6	6 6	1 6														84	1
100 5	61 5	27 5	12 5	7 5														85	3
105 8	66 8	32 8	17 8	12 8														86	4
113	74	40	25	20														88	4
114	75		26	21	1													89	1
115 2	76 2		27 2	22 2		1 2												89	2
117 7	78 7		29 7	24 7		3 7										150	21	89	4
124 9	85		36 9	31 9		10 9										151		91	3
133			45	40		19												93	4
134			46	41			1											94	1
135			47	42			2											94	2
136 4			48 4	43 4			3 4											94	3
140 5			52	47 5			7 5	1 5										95	3
145 22				52 22			12 22	6 22								154		96	4
167 6				74 6			34 6	28 6									22	102	2
173				80			40	34								158		103	4
174 4				81 4				35 4	1 4									104	1
178 13				85 13				39 13	5 13	1 13								105	1
191 8				98 8				52	18 8	14 8	1 8							108	2
199				106					26	22	9							110	2
200 2				107 2						23 2	10 2	1 2						110	3
202				109						25	12	3	1	1				111	1
203				110							13		2	2				111	2
204				111							14		3	3				111	3
205				112							15		4	4				111	4
206				113							16		5	5				112	1
207				114							17		6	6				112	2
208				115							18				1	163		112	3
209				116							19				2			112	4
210				117							20				3			113	1

Ab

	ANNI							
	Ab orbe condito.	A Diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan	Ab initio Olympiadum	Vrbis condita.	Aera a Nabonassaro.	A Tēpli desolatione.	A fine Babylonica Iudæorū captiuitate
Ducit exercitū in Mediam, vbi multa gerit an.	3727	2071	1144	450	427	422	281	211
Redit in Babylonem, vbi ad otia luxusq; conuertitur an.	3728	2072	1145	451	428	423	282	212
A cunctis fere populis Legatos ac munera suscipit an.	3729	2073	1146	452	429	424	283	213
Moritur. & Ptolemæus Lagi regnat in Aegypto an.	3730	2074	1147	453	430	3	284	214
Post annos 3.	3	3	3	3	3	425	3	3
Incidit Iubileus vigesimus tertius an.	3733	2077	1150	456	433	428	287	217
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Regnat primo in Asia Antigonus an.	3735	2079	1152	458	435	430	289	219
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Regnat Seleucus 1. in Syria sub fin. an.	3742	2086	1159	465	442	437	296	226
Cōcurrit cū an. 1. Seleuci, & æræ regni Græcorū iudaicę.	3743	2087	1160	466	443	438	297	227
Incipit eadem æra more Chaldaico an.	3744	2088	1161	467	444	439	298	228
Post annos 8.	8	8	8	8	8	8	8	8
Antigonus rex Asiæ moritur in fin. an.	3752	2096	1169	475	452	447	306	236
Regnat in Asia Demetrius huius nominis 1. an.	3753	2097	1170	476	453	448	307	237
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5
Sadoc creditur genuisse Achim an.	3758	2102	1175	481	458	453	312	242
Post annos 10.	10	10	10	10	10	10	10	10
Ptolem. Lagi dat regnum Philadelpho F. sub fin. an.	3768	2112	1185	491	468	463	322	252
Cōcurrit cū 1. Philadelphi Ptolem. Lagi moritur infi. an.	3769	2113	1186	492	469	464	323	253
Demetrius cedit regnum Asiæ Seleuco Syriæ regi an.	3770	2114	1187	493	470	465	324	254
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Seleucus Syriæ Asiæq; rex moritur an.	3774	2118	1191	497	474	469	328	258
Regnat in Asia Syriaq; Antiochus 1. qui & Soter. an.	3775	2119	1192	498	475	470	329	259
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6
Incidit obseruatio quædā astronomica a Ptolem. relata.	3781	2125	1198	504	481	476	335	265
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2
Annus Iubilei vigesimi quarti.	3783	2127	1200	506	483	478	337	267
Post annos 7.	7	7	7	7	7	7	7	7
Initium belli Punici 1. & exitus Romanorum de Italia.	3790	2134	1207	513	490	485	344	274
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Antioch. Soter morit̄ in fi. an. cui succedit Antioch. The.	3793	2137	1210	516	493	488	347	277
Concurrit fere totus cum an. 1. Antiochi Theos.	3794	2138	1211	517	494	489	348	278
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4
Natus est Eleazarus inter SS. Machabæos recensitus.	3798	2142	1215	521	498	493	352	282
Post annos 9.	9	9	9	9	9	9	9	9
Philadelphus moritur in fi. an. cui succedit Euergetes.	3807	2151	1224	530	507	502	361	291
Concurrit cum 1. Euergetes, & vlt. Theos, cui succedit Gallinicus.	3808	2152	1225	531	508	503	362	292
Concurrit cum an. 1. Gallinici. Achim genuit Eliud.	3809	2153	1226	532	509	504	363	293
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Finis primi belli Punici contigit an.	3812	2156	1229	535	512	507	366	296
Post annos 13.	13	13	13	13	13	13	13	13
Alia obseruatio Astronomica apud Ptolemæum	3825	2169	1242	548	525	520	379	309
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3
Moritur Gallinicus, cui succedit Ceraunus in fin. an.	3828	2172	1245	551	528	523	382	312

Heb-

Hebdomadarũ Danielis.	Vitæ Sadoc	Monarchiæ Alexãdri Magni.	Regni Ptole. Lagi in Aegypto.	Ab obitu Alex. Magni.	Regni Antigoni ĩ Asia.	Regni Seleuci I. ĩ Syria	Regni Græcorum, more Iudaico	Chaldaico.	Regni Demetrij I. in Asia.	Vitæ Achĩ.	Regni Ptole. Philadelphi in Aegypto.	Secundum Dionysiũ.	Regni Antiochi I. in Asia.	Regni Antiochi Theos ĩ Asia	Vitæ Eleazari.	Regni Ptole. Euergetis ĩ Aegypto.	Regni Seleuci Gallinici in Syria.	Vitæ Eliud	Sabbatici	Iubileorũ.	Olympiadis	Annus.
118	21	4																			113	2
119	22	5																			113	3
120	23	6																			113	4
121 3	24 3	7 3	1 3	1 3																	114	1
124 2	27 2	10 2	4 2	4 2																23	114	4
126 7	29 7	12 7	6 7	6 7	1 7																115	2
133	36	19	13	13	8																117	1
134	37	20	14	14	9	1	1														117	2
135 8	38 8	21 8	15 8	15 8	10 8	2 8	2 8	1 8													117	3
143	46	29	23	23	18	10	10	9													119	3
144 5	47 5	30 5	24 5	24 5		11 5	11 5	10 5	1 5												119	4
149 10	52	35 10	29 10	29 10		16 10	16 10	15 10	6 10	1 10											121	1
159		45	39	39		26	26	25	16	11											123	3
160		46	40	40		27	27	26	17	12	1	1									123	4
161 4		47 4		41 4		28 4	28 4	27 4		13 4	2 4	2 4									124	1
165		51		45		32	32	31		17	6	6									125	1
166 6		52 6		46 6			33 6	32 6		18 6	7 6	7 6	1 6								125	2
172 2		58 2		52 2			39 2	38 2		24 2	13 2	13 2	7 2								126	4
174 7		60 7		54 7			41 7	40 7		26 7	15 7	15 7	9 7							24	127	2
181 3		67 3		61 3			48 3	47 3		33 3	22 3	22 3	16 3								129	1
184		70		64			51	50		36	25	25	19								129	4
185 4		71 4		65 4			52 4	51 4		37 4	26 4	26 4		1 4					173		130	1
189 9		75 9		69 9			56 9	55 9		41 9	30 9	30 9		5 9	1 9						131	1
198		84		78			65	64		50	39	39		14	10						133	2
199		85		79			66	65		51		40		15	11	1			175		133	3
200 3		86 3		80 3			67 3	66 3		52		41 3			12 3	2 3	1 3	1 3			133	4
203 13		89 13		83 13			70 13	69 13				44 13			15 13	5 13	4 13	4 13			134	3
216 3		102 3		96 3			83 3	82 3				57 3			28 3	18 3	17 3	17 3			137	4
219		105		99			86	85				60			31	21	20	20			138	3

	ANNI									
	Ab orbe condito.	A Diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aeræ a Nabonassaro.	A Templi desolatione.	A soluta Babilonica captiuitate.	Hebdomadarũ Danielis.	Monarchia Alexãdri Magni.
Concurrit pene totus cum an. 1. dicti Cerauni.	3829	2173	1246	552	529	524	383	313	220	106
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Morit Ceraunus sub fi. an. cui succedit Antiochus Mag.	3831	2175	1248	554	531	526	385	315	222	108
Concurrit fere totus cum an. 1. Antiochi Magni.	3832	2176	1249	555	532	527	386	316	223	109
An. Iubilei 25. Morit Euergetes, & reg. Philopater ĩ Aeg.	3833	2177	1250	556	533	528	387	317	224	110
Concurrit fere totus cum an. 1. Ptole. Philopatoris.	3834	2178	1251	557	534	529	388	318	225	111
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Initium secundi belli Punici an.	3836	2180	1253	559	536	531	390	320	227	113
Post annos 14.	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
Morit Philopater, cui succedit Ptole. Epiphanes ĩ Aegy.	3850	2194	1267	573	550	545	404	334	241	127
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Finis ij. belli Punici. & initiũ Philippici, seu Macedonici.	3853	2197	1270	576	553	548	407	337	244	130
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Antiochus Mag. callide despondet filiam Epiphani.	3856	2200	1273	579	556	551	410	340	247	133
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Finis belli Macedonici, seu Philippici an.	3859	2203	1276	582	559	554	413	343	250	136
Eliud creditur genuisse Eleazarum an.	3860	2204	1277	583	560	555	414	344	251	137
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Antiochus tradit filiã Epiphani; & bellat cũ Romanis.	3862	2206	1279	585	562	557	416	346	253	139
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	2
Morit Antiochus sub fi. An. cui succedit Seleuc' Philop.	3867	2211	1284	590	567	562	421	351	258	144
Concurrit fere totus cum an. 1. Seleuci Philopatoris.	3868	2212	1285	591	568	563	422	352	259	145
Post annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Morit Ptol. Epiphanes; cui succedit Philometer sub fi. an.	3873	2217	1290	596	573	568	427	357	264	150
Concurrit pro maiori parte cum an. 1. Philometoris.	3874	2218	1291	597	574	569	428	358	265	151
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Dosithæus tulit Epistolam phurim in Ierusalem an.	3876	2220	1293	599	576	571	430	360	267	153
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Morit Seleucus sub fi. an. & succedit Antio. Epiphanes.	3879	2223	1296	602	579	574	433	363	270	156
Concurrit pro maiori parte cum 1. dicti Antiochi.	3880	2224	1297	603	580	575	434	364	271	157
Antiochus Epiph. aggreditur Aegyptum an,	3881	3225	1298	604	581	576	435	365	272	158
Menela' Iasonẽ põtif. spoliat. Initiũ belli Macedonici ij.	3882	2226	1299	605	582	577	436	366	273	159
Annus Iubilei vigesimi sexti.	3883	2227	1300	606	583	578	437	367	274	160
Portenta Ierosolymis visa an.	3884	2228	1301	607	584	579	438	368	275	161
Antioch' 2. inuadit Aegyptũ; & Ierosolymis tẽplũ spoliat.	3885	2229	1302	608	585	580	439	369	276	162
Bellum Macedonicum ij. a Romanis conficitur an.	3886	2230	1303	609	586	581	440	370	277	163
Antiochus Iudæos ad Idola cõpellit, & Eleazarũ necat.	3887	2231	1304	610	587	582	441	371	278	164
Mathathias Machabæorum pater moritur an.	3888	2232	1305	611	588	583	442	372	279	165
Iudas Machabæus Dux Iudæorũ pugnat ꝓ eis feliciter.	3889	2233	1306	612	589	584	443	373	280	166
Deuicto Lysia, purgat templum an.	3890	2234	1307	613	590	585	444	374	281	167
Moritur Antiochus, & regnat Eupator in Asia an.	3891	2235	1308	614	591	586	445	375	282	168
Iudas obsidet Arcẽ; & incidit annus Sabbaticus.	3892	2236	1309	615	592	587	446	376	283	169
Demetrius Soter occiso Eupatore, regnat in Asia an.	3893	2237	1310	616	593	588	447	377	284	170
Iudas in bello cadit, & succedit ei Ionathas frater an.	3894	2238	1311	617	594	589	448	378	285	171
Alcimus incipit destruere murum templi an.	3895	2239	1312	618	525	590	449	379	286	172
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Ab

Ab obitu Alex. Magni.	Regni Græcorum, more Iudaico	Regni Græcorum, more Chaldaico.	Vita Eleazari.	Regni Ptole. Euergetis in Aegypto.	Vita Eliud	Regni Seleuci Cerauni in Syria.	Regni Antiochi Mag. in Asia.	Regni Ptole. Philopatoris in Aegypto.	Regni Ptole. Epiphães in Aegypto.	Vita Eleazar filij Eliud.	Regni Seleuci Philopatoris in Asia.	Regni Ptole. Philometoris in Aegypto.	Regni Antiochi Epiphanes in Asia.	Ducatus Iudæ Machabæi.	Regni Antiochi Eupatoris in Asia.	Regni Demetrij Soteris in Asia.	Ducatus Ionathæ in Iuda.	Sabbatici	Iubilæorũ.	Olympiadum	Annus.
100	87	86	32	22	21	1												178		138	4
2	2	2	2	2	2	2															
102	89	88	34	24	23	3														139	2
103	90	89	35	25	24		1													139	3
104	91	90	36	26	25		2												25	139	4
105	92	91	37		26		3	1												140	1
2	2	2	2		2		2	2													
107	94	93	39		28		5	3												140	3
14	14	14	14		14		14	14													
121	108	107	53		42		19	17	1									181		144	1
3	3	3	3		3		3		3												
124	111	110	56		45		22		4											144	4
3	3	3	3		3		3		3												
127	114	113	59		48		25		7											145	3
3	3	3	3		3		3		3												
130	117	116	62		51		28		10											146	2
131	118	117	63		52		29		11	1										146	3
2	2	2	2				2		2	2											
133	120	119	65				31		13	3										147	1
5	5	5	5				5		5	5											
138	125	124	70				36		18	8										148	2
139	126	125	71						19	9	1									148	3
5	5	5	5						5	5	5										
144	131	130	76						24	14	6									149	4
145	132	131	77							15	7	1								150	1
2	2	2	2							2	2	2									
147	134	133	79							17	9	3								150	3
3	3	3	3							3	3	3									
150	137	136	82							20	12	6								151	2
151	138	137	83							21		7	1							151	3
152	139	138	84							22		8	2							151	4
153	140	139	85							23		9	3							152	1
154	141	140	86							24		10	4						26	152	2
155	142	141	87							25		11	5							152	3
156	143	142	88							26		12	6					186		152	4
157	144	143	89							27		13	7							153	1
158	145	144	90							28		14	8							153	2
159	146	145								29		15	9							153	3
160	147	146								30		16	10	1						153	4
161	148	147								31		17	11	2						154	1
162	149	148								32		18	12	3	1					154	2
163	150	149								33		19		4	2			187		154	3
164	151	150								34		20		5		1				154	4
165	152	151								35		21				2	1			155	1
166	153	152								36		22				3	2			155	2
2	2	2								2		2				2	2				

	ANNI													
	Ab orbe condito.	A Diluuio.	Ab introitu Iſrael in terram Chanaan	Ab initio Olympiadum.	Vrbis condita.	Aera a Nabonaſſaro.	A Tēpli deſolatione.	A ſoluta Iudaorū Babylonica captiuitate	Hebdomadarū Danielis.	Monarchiæ Alex. Magni.	Ab obitu Alex. Magni.	Regni Græcorum, more Iudaico	Chaldaico.	Vita Eleazar filij Eliud.
Bacchides denuo exercitum ducit contra Ionathan an.	3897	2241	1314	620	597	592	451	381	288	174	168	155	154	38
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Alexander Antiochi F. occupat Ptolemaidem an.	3902	2246	1319	625	602	597	456	386	293	179	173	160	159	43
Occiſo Demetrio regnat in Aſia an.	3903	2247	1320	626	603	598	457	387	294	180	174	161	160	44
Ducit Philometoris filiā vxorē. Initiū iij. belli Punici an.	3904	2248	1321	627	604	599	458	388	295	181	175	162	161	45
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Demetr. iij. tētat occupare regnū pſis. Carthago euerſa.	3907	2251	1324	630	607	602	461	391	298	184	178	165	164	48
Moritur Philometer occiſo Alex. Corinthus deſtruitur a.	3908	2252	1325	631	608	603	462	392	299	185	179	166	165	49
Regnant in Aegyp. Euergetes ij. & in Aſia Demetr. iij.	3909	2253	1326	632	609	604	463	393	300	186	180	167	166	50
Regnat quoque in Aſia Antiochus Alexandri F. an.	3910	2254	1327	633	610	605	464	394	301	187	181	168	167	51
Triphon cepit Ionathan. Eleazar genuit Mathan an.	3911	2255	1328	634	611	606	465	395	302	188	182	169	168	52
Simon Machabæus fit Dux Iudæorum an.	3912	2256	1329	635	612	607	466	396	303	189	183	170	169	
Capit Arcē. Et Triphō, occiſo Antio. regnat ī Aſia ſub fi.	3913	2257	1330	636	613	608	467	397	304	190	184	171	170	
Concurrit pro maiori parte cum an. 1. Triphonis.	3914	2258	1331	637	614	609	468	398	305	191	185	172	171	
Antiochus Demetrij frater fit Simonis amicus an.	3915	2259	1332	638	615	610	469	399	306	192	186	173	172	
Regnat, pulſo Triphone, & ipſe in Aſia ſub fi. an.	3916	2260	1333	639	616	611	470	400	307	193	187	174	173	
Concurrit fere totus cum an. 1. Antiochi Pij.	3917	2261	1334	640	617	612	471	401	308	194	188	175	174	
Poſt annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Simon doloſe a Ptolemæo genero occiditur ſub fin. an.	3919	2263	1336	642	619	614	473	403	310	196	190	177	176	
Io. Hircanus fit Princeps in Iudæa. Numantia euertitur.	3920	2264	1337	643	620	615	474	404	311	197	191	178	177	
Ab Antiocho Pio obſeſſus, cum eo pacem componit an.	3921	2265	1338	644	621	616	475	405	312	198	192	179	178	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Cum eodem Antiocho proficiſcitur in Parthiam an.	3924	2268	1341	647	624	619	478	408	315	201	195	182	181	
Moritur in Parthia Antiochus Pius an.	3925	2269	1342	648	625	620	479	409	316	202	196	183	182	
Demetrius iij. ab Arſace in ſuum regnum dimittitur.	3926	2270	1343	649	626	621	480	410	317	203	197	184	183	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Regnat in Syria Alex. Zebina, & Demetrius occidit an.	3929	2273	1346	652	629	624	483	413	320	206	200	187	186	
Huic ſuccedunt 1. Seleucus, mox Grypus filij.	3930	2274	1347	653	630	625	484	414	321	207	201	188	187	
Iudæi ſcribunt fratribus in Aegypto degentibus an.	3931	2275	1348	654	631	626	485	415	322	208	202	189	188	
Antiochus Grypus, Zabina occiſo regnat in Syria an.	3932	2276	1349	655	632	627	486	416	323	209	203	190	189	
Annus Iubilei vigeſimi ſeptimi.	3933	2277	1350	656	633	628	487	417	324	210	204	191	190	
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
Moritur Euergetes ij. & regnat Lathurus cum Matre an.	3937	2281	1354	660	637	632	491	421	328	214	208	195	194	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Grypus cum Cyziceno feliciter pugnat an.	3940	2284	1357	663	640	635	494	424	331	217	211	198	197	
Iterum pugnant, & Grypo præualet Cyzicenus an.	3941	2285	1358	664	641	636	495	425	332	218	212	199	198	
Regnat quoque in Aſia Cyzicenus an.	3942	2286	1359	665	642	637	496	426	333	219	213	200	199	
Poſt annos 5.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
Numidia à Romanis capta an.	3947	2291	1364	670	647	642	501	431	338	224	218	205	204	
Poſt annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Io. Hircanus Dux Iudæorum moritur an.	3950	2294	1367	673	650	645	504	434	341	227	221	208	207	
Ariſtobulus in Iudæa regnat, & moritur in fi. an.	3951	2295	1368	674	651	646	505		342	228	222	209	208	
Regnat in Iudæa Alexander Ianæus an.	3952	2296	1369	675	652	647	506		343	229	223	210	209	
Cleopatra, pulſo Lathuro F. regnat in Aegypto an.	3953	2297	1370	676	653	648	507		344	230	224	211	210	
Facit ſecum regnare Alexandrum F. an.	3954	2298	1371	677	654	649	508		345	231	225	212	211	

Regni Ptol. Philometoris in Aegypto.	Regni Demetrij Soteris in Asia.	Principatus Ionathæ in Iudæa.	Regni Alexandri F. Antiochi in Asia.	Regni Ptol. Euergetis ij in Aegypto.	Regni Demetrij ij. in Asia.	Regni Antiochi Alex. F. in Asia.	Vitæ Mathā	Ducatus Simonis in Iudæa.	Regni Triphonis in Asia.	Regni Antiochi Pij in Asia.	Principatus Io. Hyrcani in Iudæa.	Regni Demetrij ij. iterum in Asia.	Regni Alexandri Zabinæ in Syria	Regni Antiochi Grypi in Syria	Regni Ptol. Lathuri cū Matre in Aegypto.	Regni Antiochi Cyziceni in Syria.	Regni Aristobuli in Iudæa.	Regni Alexan. in Iudæa	Regni Cleopatræ in Aegypto cum Alex. F.	Sabbatici	Iubileorū.	Olympiadis	Anni.
24	5	4																				155	4
5	5	5																					
29	10	9																				157	1
30	11	10	1																			157	2
31		11	2																			157	3
3		3	3																				
34		14	5																			158	2
35		15	6																			158	3
		16		1	1																	158	4
		17		2	2	1																159	1
		18		3	3	2	1															159	2
				4	4	3	2															159	3
				5	5	4	3	1												190		159	4
				6	6		4	2	1													160	1
				7			5	3	2													160	2
				8			6	4	3													160	3
				9			7	5		1												160	4
				2			2	2		2													
				11			9	7		3												161	2
				12			10			4	1									191		161	3
				13			11			5	2											161	4
				3			3			3	3												
				16			14			8	5											162	3
				17			15			9	6											162	4
				18			16				7	1										163	1
				3			3				3	3											
				21			19				10	4	1									163	4
				22			20				11		2	1								164	1
				23			21				12		3	2								164	2
				24			22				13		4	3								164	3
				25			23				14			4							27	164	4
				4			4				4			4									
				29			27				18			8	1							165	4
							3				3			3	3								
							30				21			11	4							166	3
							31				22			12	5					194		166	4
							32				23			13	6	1						167	1
							5				5			5	5	5							
							37				28			18	11	6						168	2
							3				3			3	3	3							
							40				31			21	14	9						169	1
							41							22	15	10	1					169	2
							42							23	16	11		1				169	3
							43							24	17	12		2	1			169	4
							44							25		13		3	2			170	1

	ANNI												
	Ab orbe condito.	A Diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan	Ab initio Olympiadum	Vrbis condita.	Aera a Nabonassaro.	A Tépli desolatione.	Hebdomadarũ Danielis.	Monarchiæ Alex. Magni.	Ab obitu Alex. Magni.	Regni Græcorum, more Iudaico	Regni Græcorum, more Chaldaico.	Vita Mathã.
Iannæus metu Lathuri, Ptolemaidis obsidionem soluit.	3955	2299	1372	678	655	650	509	346	232	226	213	212	45
Ptolem. Lathurus, victo Iannæo, Ptolemaidẽ expugnat.	3956	2300	1373	679	656	651	510	347	233	227	214	213	46
Cleopatra venit in Iudæam contra Lathurum F. an.	3957	2301	1374	680	657	652	511	348	234	228	215	214	47
Eũdẽ redire cogit in Cyprũ. Et Grypus Asiæ rex occidit.	3958	2302	1375	681	658	653	512	349	235	229	216	215	48
Huic succedit Seleucus F. qui Cyzicenum patruũ necat.	3959	2303	1376	682	659	654	513	350	236	230	217	216	49
Cuius F. Antiochus Seleucum è tota Syria pellit.	3960	2304	1377	683	660	655	514	351	237	231	218	217	50
Seleuco, & Antiocho mortuis, regnat Philippus 3. frater	3961	2305	1378	684	661	656	515	352	238	232	219	218	51
Cleopatra interficitur. Et Mathan gignit Iacob.	3962	2306	1379	685	662	657	516	353	239	233	220	219	52
Regnat iterum in Aegypto Ptol. Lathurus, qui Demetrium Eucærum regnare facit in parte Syriæ an.	3963	2307	1380	686	663	658	517	354	240	234	221	220	
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Initium belli Mitridatici; & ciuilis inter Marium, & Sillã.	3966	2310	1383	689	666	661	520	357	243	237	224	223	
Iannæus contra suos dimicans, ab Eucæro superatur.	3967	2311	138	690	667	602	521	358	244	238	225	224	
Philippus toti Syriæ potitur. Et Anna prophetissa nascit-	3968	2312	1385	691	608	663	522	359	245	239	226	225	
Antiochus Dionysius regnat in Damasco.	3969	2313	1386	692	609	664	523	360	246	240	227	226	
Occidit, & cessat regnũ Seleucidarũ. Et Lathurus morit.	3970	2314	1387	693	670	665	524	361	247	241	228	227	
Ptole. Auletes regnat in Aegypto. Et Tygranes in Syria.	3971	2315	1388	694	671	666	525	362	248	242			
Iannæus expeditionem suscipit in Syriam an.	3972	2316	1389	695	672	607	525	363	249	243			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Domum redit tertio expeditionis an.	3974	2318	1391	697	674	669	528	365	251	245			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Ob temulentiam, febri quartana corripitur.	3970	2320	1393	699	676	671	530	367	253	247			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Moritur sub finem an.	3978	2322	1395	701	678	673	532	369	255	249			
Regnat Alexandra vxor eius in Iudæa an.	3979	2323	1396	702	679	674	533	370	256	250			
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Credimus natum esse Herodem Ascalonitam an.	3982	2326	1399	705	682	677	536	373	259	253			
Annus Iubilei vigesimi octaui.	3983	2327	1400	706	683	678	537	374	260	254			
Tigranes expugnata Ptolemaide, in Armeniã properat.	3984	2328	1401	707	684	679	538	375	261	255			
Lucullus cum Mitridate, & Tigrane bellum gerit.	3985	2329	1402	708	685	680	539	376	262	256			
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Moritur Alexandra Iudæorum regina an.	3987	2331	1404	710	687	682	541	378	264	258			
Aristobulus victo Hircano fratre regnat in Iudæa,	3988	2332	1405	711	688	683	542	379	265	259			
Aretas Arabũ rex pro Hircano venit contra Aristobulũ.	3989	2333	1406	712	689	684	543	380	266	260			
Iidẽ frẽs corã Pompeio disceptant. Et Ioachimus nascit	3990	2334	1407	713	690	685	544	381	267	261			
Octauianus Cæs. nascitur. Et Põpeius occupat Ierosoly.	3991	2335	1408	714	691	686	545	382	268	262			
Scaurus inuadit Arabiam an. 1. a Ierosolyma capta.	3992	2336	1409	715	692	687	546	383	269	263			
Post annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			
Alexander Aristobuli F. Iudæam. Cæsar Galliã inuadũt.	3996	2340	1413	719	696	691	550	387	273	267			
A Gabinio superatus veniam obtinet an.	3997	2341	1414	720	697	692	551	388	274	268			
Aristobulus Iudæam inuadens, a Gabinio capitur.	3998	2342	1415	721	698	693	552	389	275	269			
Gabinius Ptole. Auletẽ in regnum armis reducit.	3999	2343	1416	722	699	694	553	390	276	270			
M. Crassus Mesopotamiã occupat. Et Pto. Auletes morit	4000	2344	1417	723	700	695	554	391	277	271			

Regni

Regni Antiochi Grypi in Syria.	Regni Antiochi Cyzicent in Syria.	Regni Alex. Iannai in Iudaea	Regni Cleopatrae in Aegypto cum Alex F.	Regni Seleuci F. Grypi in Syria.	Regni Philippi in parte Syriae	Vitae Iacob	Regni Ptole. Lathuri 2. in Aegypto.	Regni Demetrij Eucaeri in Syria	Vitae Annae Prophetissae	Regni Antiochi Dionysij in parte Syria.	Regni Ptole. Auletes in Aegypto.	Regni Tygranes in Syria.	Regni Alexandrae in Iudaea.	Vitae Herodis Ascalonitae.	Regni Aristobuli in Iudaea.	Vitae Ioachin.	Vitae Octauiani Caesaris.	A Hierosolyma per Pompeium capta.	Sabbatici	Iubileorũ.	Olympiadis	Annus.
26	14	4	3																196		170	2
27	15	5	4																		170	3
28	16	6	5																		170	4
29	17	7	6																		171	1
	18	8	7	1																	171	2
		9	8	2																	171	3
		10	9		1																171	4
		11	10		2	1													197		172	1
		12			3	2	1	1													172	2
		3			3	3	3	3														
		15			6	5	4	4													173	1
		16			7	6	5	5													173	2
		17			8	7	6	6	1												173	3
		18			9	8	7		2	1									198		173	4
		19			10	9	8		3	2											174	1
		20				10			4		1	1									174	2
		21				11			5		2	2									174	3
		2				2			2		2	2										
		23				13			7		4	4									175	1
		2				2			2		2	2										
		25				15			9		6	6							199		175	3
		2				2			2		2	2										
		27				17			11		8	8									176	1
						18			12		9	9	1								176	2
						3			3		3	3	3									
						21			15		12	12	4	1							177	1
						22			16		13	13	5	2					200	28	177	2
						23			17		14	14	6	3							177	3
						24			18		15	15	7	4							177	4
						2			2		2	2	2	2								
						26			20		17	17	9	6							178	2
						27			21		18	18		7	1						178	3
						28			22		19			8	2						178	4
						29			23		20			9	3	1			201		179	1
						30			24		21			10	4	2	1				179	2
						31			25		22			11		3	2	1			179	3
						4			4		4			4		4	4	4				
						35			29		26			15		7	6	5			180	3
						36			30		27			16		8	7	6	202		180	4
						37			31		28			17		9	8	7			181	1
						38			32		29			18		10	9	8			181	2
						39			33		30			19		11	10	9			181	3

	ANNI									
	Ab orbe condito.	A Diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan	Ab initio Olympiadum	Vrbis condita.	Aera a Nabonassaro.	A Templi desolatione.	Hebdomadarũ Danielis.	Monarchia Alex. Magni.	Ab obitu Alex. Magni.
Craſſus in bello Parthico cadit. Et Cleop. regnat in Aeg.	4001	2345	1418	724	701	696	555	392	278	272
Poſt annos 4.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Cæſar Romam occupat. Et Ptol. Diony. regnat in Aegy.	4005	2349	1422	728	705	700	559	396	282	276
Pompeium vincit, qui in Aegypto occiditur.	4006	2350	1423	729	706	701	560	397	283	277
Herodes Galilææ præficitur an.	4007	2351	1424	730	707	702	561	398	284	278
Cæſar anni dies ad ſolis curſum redigit.	4008	2352	1425	731	708	703	562	399	285	279
Antipater mittit auxilia Cæſarianis contra Baſſum.	4009	2353	1426	732	709	704	563	400	286	280
Cæſar a Caſſio, & Bruto interficitur an.	4010	2354	1427	733	710	705	564	401	287	281
Octauianus Cæſ. primum conſulatum inuadit; & cum Antonio ac Lepido triumuiratum init an.	4011	3355	1428	734	711	706	565	402	288	282
Caſſius & Brutus Philippis intereunt. Et S. Ioſeph naſcit	4012	2356	2429	735	712	707	566	403	289	283
Cleopatra Antonium amoribus ſuis implicat an.	4013	2357	1430	736	713	708	567	404	290	284
Antigonus Iudææ regnum occupat. Et Herodes Romæ Iudæorum rex declaratur ſub fin. an. Olympici.	4014	2358	1431	737	714	709	368	405	291	285
Concurrit fere totus cum 1. Herodis; In quo Vintidius, Parthis fugatis venit in Iudæam.	4015	2359	1432	738	715	710	569	406	292	286
Vintidius Parthos vicit, eorumque regem interfecit, an.	4016	2360	1433	739	716	711	570	407	293	287
Herodes recuperata Galilæa, obſidet Ieroſolymam an.	4017	2361	1434	740	717	712	571	408	294	288
Eandem cum Soſio expugnat. Et S. Iacobus minor naſcit	4018	2362	1435	741	718	713	572	409	295	289
Ariſtobulo adoleſcenti pontificatum tradit.	4019	2363	1436	742	719	714	573	410	296	290
Eundem callide interfici curat.	4020	2364	1437	743	720	715	574	411	297	291
Ad cauſam dicendã vocatus, Antoniũ muneribus placat	4021	2365	1438	744	721	716	575	412	298	292
Antonius Armeniam Romano Imperio ſubiugat.	4022	2366	1439	745	722	717	576	413	299	293
Octauianus Cæ, victo Antonio Romanũ obtinet Imper.	4033	2367	1440	746	723	718	577	414	300	294
Antonio & Cleopatra extinctis, ſubigit Aegypum, deleto Græcorum Imperio.	4024	2368	1441	747	724	719	578	415		
Romæ tres triumphos egit.	4025	2369	1442	748	725	720	579	416		
Herodes Mariammen coniugem interficit.	4026	2370	1443	749	726	721	580	417		
Cæſari Senatus confirmat Imperium.	4027	2371	1444	750	727	722	581	418		
Herodes, etiam amicos necari imperat.	4028	2372	1445	751	728	723	582	419		
Babæ filios annis iam 12. latitantes interficit.	4029	2373	1446	752	729	724	583	420		
Theatrum & Amphitheatrum extruere incipit.	4030	2374	1447	753	730	725	584	421		
Regiam ædificat, & vxorem ducit an.	4031	2375	1448	754	731	726	585	422		
Templum Ieroſolymitanũ auguſtius erigere aggreditur.	4032	2376	1449	755	732	727	586	423		
Annus Iubilei vigeſimi noni.	4033	2377	1450	756	733	728	587	424		
Octauianus Auguſtus venit in Syriam.	4034	2378	1451	757	734	729	588	425		
Herodes Cæſaream deſignat, & ædificare incipit	4035	2379	1452	758	735	730	589	426		
Quaſdã extruit arces, quas ex cognatorũ nõibus appellat	4036	2380	1453	759	736	731	590	427		
Naſcitur Beatiſs. Dei genetrix Maria an.	4037	2381	1454	760	737	732	591	428		
Herodes ad inuiſendum Agrippam proficiſcitur.	4038	2382	1455	761	738	733	592	429		
Cum eodem multas Aſiæ vrbes peragrat.	4039	2383	1456	762	739	734	593	430		
Beatiſs. Virgo ducitur in templum, ibique manet.	4040	2384	1457	763	740	735	594	431		
Herodes expleta tẽpli fabrica, eius dedicationẽ celebrat	4041	2385	1458	764	741	736	595	432		

Vite

Vita Iacob.	Vita Annæ Prophetissæ.	Vita Herodis Ascalonitæ.	Vita Ioachimi.	Vita Octauiani Cæsaris.	A Ierosolyma per Pompeium capta.	Regni postremæ Cleopatræ in Aegypto.	Regni Ptolemæi Dionysij in Aegypto.	Imperij Octauiani Cæsaris à 1. consulatu.	Vita S. Ioseph.	Regni Antigoni in Iudæa.	Regni Herodis ab adepto: titulo regni	Regni Herodis ab adepto: possessione regni.	Vita S. Iacobi Minoris	Imperij Octauiani Cæsaris: a pugna Actiaca	Imperij Octauiani Cæsaris: a iuridica Imperij cõfirm.	A cœpta Herodiani templi fabrica	Vita Beatissimæ Virginis Mariæ.	Sabbatici	Iubilæorũ.	Olympiadis	Anni.
40	34	20	12	11	10	1														181	4
4	4	4	4	4	4	4															
44	38	24	16	15	14	5	1													182	4
45	39	25	17	16	15	6	2													183	1
46	40	26	18	17	16	7														183	2
47	41	27	19	18	17	8														183	3
48	42	28	20	19	18	9														183	4
49	43	29	21	20	19	10														184	1
50	44	30	22	21	20	11		1										204		184	2
51	45	31	23	22	21	12		2	1											184	3
	46	32	24	23	22	13		3	2											184	4
	47	33	25	24	23	14		4	3	1										185	1
	48	34	26	25	24	15		5	4	2	1									185	2
	49	35	27	26	25	16		6	5	3	2									185	3
	50	36	28	27	26	17		7	6	4	3									185	4
	51	37	29	28	27	18		8	7	5	4	1	1					205		186	1
	52	38	30	29		19		9	8		5	2	2							186	2
	53	39	31	30		20		10	9		6	3	3							186	3
	54	40	32	31		21		11	10		7	4	4							186	4
	55	41	33	32		22		12	11		8	5	5							187	1
	56	42	34	33		23		13	12		9	6	6	1						187	2
	57	43	35	34		24		14	13		10	7	7	2						187	3
	58	44	36	35				15	14		11	8	8	3				206		187	4
	59	45	37	36				16	15		12	9	9	4						188	1
	60	46	38	37				17	16		13	10	10	5	1					188	2
	61	47	39	38				18	17		14	11	11	6	2					188	3
	62	48	40	39				19	18		15	12	12	7	3					188	4
	63	49	41	40				20	19		16	13	13	8	4					189	1
	64	50	42	41				21	20		17	14	14	9	5					189	2
	65	51	43	42				22	21		18	15	15	10	6	1		207		189	3
	66	52	44	43				23	22		19	16	16	11	7	2			29	189	4
	67	53	45	44				24	23		20	17	17	12	8	3				190	1
	68	54	46	45				25	24		21	18	18	13	9	4				190	2
	69	55	47	46				26	25		22	19	19	14	10	5				190	3
	70	56	48	47				27	26		23	20	20	15	11	6	1			190	4
	71	57		48				28	27		24	21	21	16	12	7	2			191	1
	72	58		49				29	28		25	22	22	17	13	8	3	208		191	2
	73	59		50				30	29		26	23	23	18	14	9	4			191	3
	74	60		51				31	30		27	24	24	19	15	10	5			191	4

	ANNI									
	Ab orbe condito.	A. Diluuio.	Ab introitu Israel in terram Chanaan	Ab initio Olympiadum	Vrbis conditæ.	Aeræ a Nabonassaro.	A Tẽpli desolatione.	Hebdomadarũ Danielis.	Vitæ Annæ Prophetissæ.	Vitæ Herodis Ascalonitæ.
Antipater Herodis F. Romæ admodum honoratur.	4042	2386	1459	765	742	737	596	433	75	61
Herodes ad Cæsarem filios adducit & accusat an.	4043	2387	1460	706	743	738	597	434	76	62
Domum reuersus, concionem habet ad Populum. an.	4044	2388	1461	767	744	739	598	435	77	63
Cæsaraæ a se ædificatæ dedicationem celebrat an.	4045	2389	1462	768	745	740	599	436	78	64
Augustus Cæ. anni emendationem restitui curat an.	4046	2390	1463	769	746	741	600	437	79	65
Herodes in Cæsarea grandes absoluit fabricas.	4047	2391	1464	770	747	742	601	438	80	66
C. Cæsar Augusti F. toti orienti præficitur an.	4048	2392	1465	771	748	743	602	439	81	67
Herodes de Italia reuersus, pugnat contra latrones.	4049	2393	1466	772	749	744	603	440	82	68
Prænunciatur ortus S.Io.Bapt. & Beatiss. Virgo despõsat	4050	2394	1467	773	750	745	604	441	83	69
Nascitur S.Io.Baptista. & post 3.men. D.N.I.Christus. & Post 3.men. morit Herodes, cui succedit Archelaus.	4051	2395	1468	774	751	746	605	442	84	70
Antipas Archelai frater Romam perit.	4052	2396	1469	775	752	747	606	443		
Archelaus redit in Iudæam cum titulo Etnarchæ.	4053	2397	1470	776	753	748	607	444		
Puer Iesus de Aegypto reportatur an.	4054	2398	1471	777	754	749	608	445		
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6		
Archelaus in Galliam relegatur an.	4060	2404	1477	783	760	755	614	451		
Templum Ierosolymitanum a Samaritanis polluitur.	4061	2405	1478	784	761	756	615	452		
Puer Iesus inuenitur in Templo.	4062	2406	1479	785	762	757	616	453		
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2		
Annius Rufus in Iudæam Præses mittitur.	4064	2408	1481	787	764	759	618	455		
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2		
Augustus Cæ. moritur, cui succedit Tiberius sub fi. an.	4066	2410	1483	789	766	761	620	457		
Hic annus concurrit magis cum 1. Tiberij.	4067	2411	1484	790	767	762	621	458		
Valerius Gratus pontificatum Simoni defert.	4068	2412	1485	791	768	763	622	459		
Iubet Simonem cedere pontificatum Iosepho.	4069	2413	1486	792	769	764	623	460		
Post annos 2.	2	2	2	2	2	2	2	2		
Nascitur filia Archisynagogi, & infirmat Hemorrhoissa.	4071	2415	1488	794	771	766	625	462		
Post annos 6.	6	6	6	6	6	6	6	6		
Intermittitur templi fabrica an.	4077	2421	1494	800	777	772	631	468		
Tiberius Cæ. mittit Pontiũ Pilatũ in Iudæã Præsidẽ an.	4078	2422	1495	801	778	773	632	469		
Post annos 3.	3	3	3	3	3	3	3	3		
Iesus baptizatur & suam exorditur prædicationem.	4081	2425	1498	804	781	776	635	472		
Suscitat filiã Archisynagogi, & lãguidũ curat ad piscinã.	4082	2426	1499	805	782	777	636	473		
S.Io.Baptista necatur. Annus Iubilei 30.	4083	2427	1500	806	783	778	637	474		
Christus pro salute mundi patitur, & moritur an.	4084	2428	1501	807	784	779	638	475		

Vita

Vitæ Octauiani Cæsaris.	Imperij Octauiani Cæ. a primo Cõsulatu	Vitæ S. Ioseph.	Regni Herodis ab adepto. regni titulo	regni possessione.	Vitæ S. Iacobi minoris.	Imperij Octauiani Cæsaris a pugna Actiaca	a iuridica eiuscõ firmatione	A cœpta Herodiani Tẽpli fabrica.	Vitæ Beatissimæ Virginis Mariæ.	Infirmitatis Lãguidi Euangelici.	Vitæ S. Io. Baptistæ.	Vitæ D. N. Iesu Christi.	Ethnarchiæ Archelai.	Mulieris curuæ a Christo sanatæ.	Imperij Tiberij Cæsaris.	Vitæ F. Archisynagogi et infirmitatis Hem.	Sabbatici	Iubilæorũ.	Olympiadis	Annus.
52	32	31	28	25	25	20	16	11	6										192	1
53	33	32	29	26	26	21	17	12	7										192	2
54	34	33	30	27	27	22	18	13	8										192	3
55	35	34	31	28	28	23	19	14	9	1									192	4
56	36	35	32	29	29	24	20	15	10	2							209		193	1
57	37	36	33	30	30	25	21	16	11	3									193	2
58	38	37	34	31	31	26	22	17	12	4									293	3
59	39	38	35	32	32	27	23	18	13	5									193	4
60	40	39	36	33	33	28	24	19	14	6									194	1
61	41	40	37	34	34	29	25	20	15	7	1	1	1						194	2
62	42	41			35	30	26	21	16	8	2	2	2						194	3
63	43	42			36	31	27	22	17	9	3	3	3				210		194	4
64 6	44 6	43 6			37 6	32 6	28 6	23 6	18 6	10 6	4 6	4 6	4 6						195	1
70	50	49			43	38	34	29	24	16	10	10	10				211		196	3
71	51	50			44	39	35	30	25	17	11	11							196	4
72 2	52 2	51 2			45 2	40 2	36 2	31 2	26 2	18 2	12 2	12 2							197	1
74 2	54 2	53			47 2	42 2	38 2	33 2	28 2	20 2	14 2	14 2							197	3
76	56				49	44	40	35	30	22	16	16		1					198	1
					50			36	31	23	17	17		2	1		212		198	2
					51			37	32	24	18	18		3	2				198	3
					52 2			38 2	33 2	25 2	19 2	19 2		4 2	3 2				198	4
					54 6			40 6	35 6	27 6	21 6	21 6		6 6	5 6	1 6			199	2
					60			46	41	33	27	27		12	11	7			200	4
					61 3				42 3	34 3	28 3	28 3		13 3	12 3	8 3			201	1
					64				45	37	31	31		16	15	11	214		201	4
					65				46	38	32	32		17	16	12			202	1
					66				47		33	33		18	17			30	202	2
					67				48			34			18				202	3

Ceterum

Ceterum quoniam veluti spatioso, vastoque nimis mari tandem emenso, magnisq; difficultatibus, tamquam fluctuum voluminibus, Deo bene iuuante, superatis; nauicula hæc nostra, iam quo tendebat, appulit; restat, vt summo bonorum omnium Auctori, ac munificentissimo largitori, si non quas debemus, saltem quas possumus, gratiarum actiones exoluamus; Et coram omnibus viuentibus, benedicamus ei, qui fecit nobiscũ misericordiam suam. Etenim sacramentum regis abscondere, bonum est; opera autem Dei reuelare, & confiteri honorificum est, Tob. cap. 12. ver. 6. Verum, quis tibi digne valeat, pro tanto beneficio, iura gratiarum ac laudum præconia rependere? quas tibi laudes fragilitas mea persoluet? Accipe saltem, obsecro Domine, has quascunque viles, quascunque exiles, quascunque meritis tuis impares; & cum susceperis vota, imperfectum meum parcendo excusa. Itaque summo regi sæculorum immortali, & inuisibili, Patri, filio, ac Spiritui sancto, soli Deo, a quo bona cuncta procedunt, & sine quo nihil boni, non modo agere, sed nec cogitare quidem possumus; omnis honor & gloria. Et tibi pariter, mediator Dei, & hominum Iesu Christe, Deus & homo; verus (inquam) Deus de Deo, naturalis scilicet æterni Dei filius; Et verus itidem homo factus, pro nostra omniumque salute; qui hos qualescunque labores, ad optatum finem perducere dignatus es; Et vt opus longe viribus meis impar, absoluerem, copiosum munus gratiæ, indignissimo huic seruulo tuo contulisti. Verè tu Domine (vt S. Augustini, ex serm. 5. Dedicationis Ecclesiæ verbis vtar) verè inquam Domine Deus, tu visitasti animum meum, mentem erexisti, excitasti affectum, subrogasti auxilium, inspirasti nec dum volenti vt vellem, adiuuisti bonæ voluntatis conatus vt facerem; Sed quid aio, vt facerem? ipse, qui operaris in tuis, & velle, & perficere pro bona voluntate; quicquid in toto hoc opere boni est, ipse cæpisti, ipse direxisti, ipse perfecisti. tibi laus, tibi gloria, nunc & semper amen. Gratias tibi quoque Deipara, semperque Beatissima Virgo Maria, diuinarum gratiarum primaria dispensatrix; cuius benignitate, meritis, & intercessione, tantam me gratiam obtinuisse profiteor & gaudeo. Nec non vobis etiam omnibus sanctis; præsertim verò specialibus patronis meis, apud Deum, pro me, vt confido, sanctissimamque eius Matrem assiduè deprecantibus; S. Michaeli Arcangelo, Sancto ad mei custodiam Angelo diuinitus destinato, S. Io. Baptistæ, SS. Apostolis Petro & Paulo, B. Augustino Sanctæ Ecclesiæ Doctori, & S. Luciæ Virgini ac Martyri; quorum fauore ac precibus, quod præ ingenij mei tenuitate, & ob alias necessarias diuturnasq; muneris mei occupationes, cum perpetua visus imbecilitate coniunctas, sperare non audebam; singulari Dei dono, absoluisse me fateor. Sed hic non valeo me cohibere, quin speciatim sanè plurimum debere me tibi, palam profitear, ò B. Lucia Virgo Deo deuota, quæ quondam a me in sæculo, pro oculorum valetudine exorata, duplicem mihi a diuina miseratione lucem impetrasti; ac primo quidem, quam tunc minus expetebam internam, cuius ope intellexi, quam bonum, & quam iucundum esset, depositis curis sæcularibus, me totum Dei seruitio mancipare: Deinde etiam externam, quam adeo debilitatam, vt de ea penitus aliquando deperdenda periclitarer; ita singulari apud Deũ supplicatione tua, hactenus conseruandam curasti; vt ad has quoque lucubrationes tandem absoluendas, quodammodo præter spem, deseruire potuerit. Precor cælestem Regem, iisdemmet sanctis implorantibus, vt quas duobus tomis comprehensas, in simplicitate mea ad commune commodum emitto, non secus ac olim duo illa pauperculæ minuta, inter pretiosa diuitum munera in Gazophylacium sacrum collata, acceptas habere velit; Et qui solus tam verbis, quàm rebus vim virtutemque conferre potest, pro sua miseratione efficiat, ne prorsus futiles atque inanes euadant, sed tales quales optamus, quò scilicet ex his, scripturæ sacræ studiosi vberiores fructus capere queant. Amen. 46

ANNALIVM TOMI SECVNDI POSTREMIQVE FINIS.

Si quis autem forte aliquando animum induceret alteram editionem moliri, monet Auctor Typographos, rogatque, ne id præstent sine exemplari à se recognito, quod ipsis libenter exhibebit, & cum eo pariter formas imaginum areas, quas penes se habet; sine quibus editio ipsa manca admodum, imperfectaque euaderet. Non enim ad ornatum operis tantum imagines additæ sunt; sed magis quia sine his multa plenè describi, percipique posse non videbantur.

ADDI-

ADDITAMENTA
EIVSDEM AVCTORIS

Tomo primo Annalium locis in margine notandis inserenda.

Pag. 10. lin. 34. VEniam dabunt] etenim tametsi non me lateat, plurimos simplici potius, & fluenti historia delectari; quippè quibus iniucundum, vel etiam aliquando molestum videatur, cœptam semel rerũ subsequentiũ narrationem interrumpere, & in eiusmodi quæstionibus, & digressionibus immorari. Verumtamen ne, dum istis morem gerere studerem, alios veritatis accuratius inuestigandæ, firmiterque stabiliendæ magis sollicitos, spe sua frustrari, & multa in dubium vocari contingeret: Satius esse putaui (Cardinalis Baronij exempla secutus) nostræ huic narrationi, vbicunque id opus esse visum fuerit, etiam illa intexere, quæ ad historiæ veritatem demonstrandam comprobandamque pertinerent. Nam quæ nos memoratis de causis præterire non debuimus: facile poterit, qui volet, legendo dedita opera pertransire, & sine vlla mora, solam rerum gestarum seriem persequi, vel potius ad libitum percurrere. *Cur Auctor'ma lueri in dubijs inodandis memorari.*

13. 122. Cognosci potest] *dele quæ sequuntur vsque* tametsi res ei adeo clara videatur *exclusiue. & adde* sic pater eloquentiæ, meritoque inter doctissimos quoque Philosophos computandus Cicero in calce lib. 2. de diuinatione ait: Esse præstantem aliquam, æternamque naturam, & eam suspiciendam admirandamque hominum generi, pulchritudo mundi, ordoque rerum cælestiũ cogit confiteri. Et lib. 1. de legibus. ante medium ait: Ex tot generibus, nullum esse animal præter hominem, quod habeat notitiam aliquam Dei. Quo sanè huius sapientis dicto, quid aliud lepidè insinuatur, nisi eos nõ inter homines, sed inter bruta animalia esse censendos, qui neq; ꝙ Deus sit scire, aut nosce volunt? Sequitur idem Auctor ibidem: De ipsisque hominibus nulla gens est neque tam immansueta, neque tam fera, quæ non etiam si ignoret, qualem habere Deum deceat tamen habendum sciat. Sed & in toto penè de Natura Deorum libro 2. multa de hoc doctè ac præclarè disserit, tametsi res ei adeò clara videatur. *Cicero probat Deum esse.*

14. 111. Apertissime produnt] *dele quæ sequuntur vsque* nemo vnquam. *exclusiuè. & adde* vt propterea mirum non sit, si Plutarchus sub finem libri aduersus Colotem dicebat: Si terras obeas, inuenire possis vrbes muris, litteris, regibus, domibus, opibus, numismate carentes, gymnasiorum, & theatrorum nescias: Vrbem templis dijsque carentem, quæ precibus, iureiurando, oraculo non vtatur, non bonorum causa sacrificet, non mala sacris auertere nitatur, nemo vnquam vidit. Sed facilius vrbem condi sine solo posse puto, quã opinione de dijs penitus sublata, ciuitatem coire, aut constare. Sic Plutarchus. qui proculdubio, quod non Deum sed deos nominat, communem illorum temporum erroneamque de multitudine deorum opinionem simpliciter prodit. Denique certissimum est, quod eandem veritatem luce meridiana clariorem, videlicet, quod Deus sit, nemo vnquam. *Plutarchi de cultu diuino sententia.*

20. 136. Factum est nihil.] & denique illud Iustini martyris in Dialogo cum Triphone de veritate Christianæ religionis, non procul ab initio: Quæcunque secundum Deum sunt, aut erunt vnquam, ea naturam corruptibilitati obnoxiam obtinent, abolerique & vlterius non extare possunt, solus autem ingenitus, (hoc est sine principio) & incorruptibilis est Deus. Et propterea Deus est: omnia verò genita, sunt & corruptibilia. Sic ille. (subaudi) quia et illa, quæ incorruptibilia dicimus, & à parte post, æterna, per supremã tamẽ diuinã potẽtiã ad nihilũ redigi possent, si Deus vellet, vt nos sub die mun. 1. n. 2. probabimus. *Iustini Martyris de solius Dei æternitate sententia.*

21. 139. Eosdem Angelos] admirabili gratiæ suæ, & scientiæ, & potestatis munere exornauit, simul eis (vt ait S. Augustinus li. 12. de Ciu. cap. 9.) condens naturam, & largiens gratiam. Nam si Ioan. cap. 8. versic. 44. de diabolo dicitur, quod in veritate non stetit, vtique; (quemadmodum infert Ca- *Quod Angeli in gratia sint creati.*

techiſmus Romanus ſuper 1. Symboli articulo) perſpicuum eſt, eum, reliquoſq; deſertores Angelos ab ortus ſui initio gratia præditos fuiſſe,& conſequenter etiã Angelos bonos, & vniuerſaliter omnes. Quos tamen Deus ita.

Angelos eſſe ſapientiſſimos.

Sufficeret] quò vel in gratia perpetuò confirmari, vel ab ea perpetuò excludi poſſent. Quod autem Angeli etiam excellenti admodum ſciẽtia, ac ſapientia ſint præditi, certiſſimum eſt; dicente Domino Matthæi cap. 18. ver. 10. quod ipſi in cælis ſemper vident faciem patris mei, qui in cælis eſt,] in eo enim ſunt omnes theſauri ſapientiæ,& ſcientiæ Dei: Et præterea 2.Reg. cap.14. ver.20. legimus: Tu Domine mi Rex ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia ſuper terram] Denique Angelorum poteſtatem demonſtrauit regius Propheta in Pſal. 102. illis verbis: Potentes virtute facientes verbum illius.] Vnde non mirum eſt, ſi propterea ſæpè in ſacris litteris, virtutes, & exercitus Domini appellantur. Pag. 21. lin. 42.

Angelorum potentia.

Cælorum ornatus.

Conditor orbis Deus] ſolis ſplendorem (quemadmodum tradit Catechiſmus Romanus ſuper 1. Symboli articulo) lunæque & ceterorum ſiderum ornatum addidit, atque vt eſſent in ſigna,& tempora,& dies, & annos ita cælorum orbes certo, & conſtanti curſu temperauit, vt nihil perpetua eorum conuerſione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri poſſit. Sic ille. Igitur hoc die Deus lucem. 50. 144.

Sic exigente] vel forte etiam in pœnam peccati primæ mulieris, quæ prius exemplo, mox item ſuaſu induxit primum hominem ad diuini præcepti tranſgreſſionem. 67. 133.

Rerum omniũ exemplar diuina intelligẽtia continetur.

Quo factus eſt mundus] *dele illa verba.* nimirum per ſimplicem Dei viſionem. Sic, *& adde* quemadmodum enim Deus (vt ſuper 1. Symboli articulo in Catechiſmo Romano legimus) ſua bonitate adductus quæcunque voluit, fecit; ità non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra ſe poſita eſſet, cum vniuerſa conderet, ſecutus eſt: Verum quia rerum omnium exemplar diuina intelligentia continetur, id ſummus artifex in ſe ipſo intuens, ac veluti imitatus, ſumma ſapientia,& infinita virtute quæ ipſius propria eſt, rerum vniuerſitatem initio procreauit (ſic ibi) procreauit (inquam) per ſimplicẽ ipſius Dei iuſſionem. Ita enim. 80. 150.

Eccleſia in die Dominico non redemptionis tãtum ſed creationis quoq; donum recolit.

Redimi profuiſſet] quamquam in eodem quoque Dominico die, quòd primus fuerit creationis pariter, ac redemptionis mũdi, eadẽ S. Mater Eccleſia (quæ omnia,& ſingula Dei beneficia libenter recognoſcere, ac ſtatis præcipuè tẽporibus deuotè concelebrare ſolet) non prætermittit laudare Dñum, et pro ipſius mundi creatione, vt colligi poteſt ex Dominicalis officij inuitatorio: Adoremus Dominum qui fecit nos: Et ex Pſalmi qui ſubſequitur ver.3. Qm̃ ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud,& aridam fundauerunt manus eius. Item ex hymno: Primo dierum omnium, quo mundus extat conditus. potiſſimum verò ex Cantico trium puerorum. Benedicite omnia opera Domini Domino &c. & Pſalmo: Laudate Dominum de cælis &c. qui in laudibus recitari ſolent. In his enim videtur per modum laudis rerum ſeu creaturarum omnium creationem recolere; & ab Angelis tamquam dignioribus ad ceteras progrediens, hortari ſingulas ad benedicendum,& laudandum Dominum Creatorem: Quia, inquit, ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt. 87. 152.

Paulatim tendere] vt propterea ſcitè Eccleſiaſticus c.vlt.ver.13. mortẽ obiter memorans, eã appellauerit defluẽtẽ, ꝙ ſenſim, ac veluti guttatim in corpora noſtra defluere videatur. Et Sap.c.5. ver. 13. dictũ ſit, quod & nos nati continuo eſſe deſinimus. ac ſi dixiſſet: cõtinuo quodã fluxu interimus. 99. 118.

S.Cyrilli locus exponitur.

Satis poſſe conſtare] Quod ergo S. Cyrillus lib.1. contra Iulianum dixit: Nullum ex his hominibus qui ante Diluuium vixerũt, taxari, quod Dijs alienis fuerit deditus vel immũdis dæmonibus obtulerit. & ſi quid ſimile ab alijs doctoribus traditum inuenitur; rectè, vt arbitror, ità accipi debere videtur; vt dicamus: neminem quidem explicitè, & ſignanter reperiri qui tunc de hoc vitio fuerit obiurgatus. verumtamen ipſum idololatriæ peccatũ vniuerſaliter,& implicite, etiam tunc temporis, vt dictum eſt, cum grauiſſimis alijs iniquitatibus fuiſſe inſinuatum & deteſtatum. 120. 38.

Lib.7.

Pag. 122. lin. vlt. Lib. 7. in Genes.] Ceterum quod iste Henoch,& Elias adhuc viuant ab omni humana consuetudine segregati, supponunt tamquam certissimum Sanctus Augustinus lib.9. in Genes. cap.6. & Sanctus Gregorius lib. 14. Moralium cap. 11. & alij plures. Quod verò etiam ambo venturi sint ante finem mundi, vt prædicent fidem Christi contra Antichristum, & quod ab ipso sint occidendi apertè asserunt S. Gregorius homil.12. in Ezechielem, & S. Ambrosius, cũ ceteris ferè omnibus, qui exponunt ea quæ habentur Apocalypsis c.11. & sequentibus, de duobus illis testibus innominatis, qui ibidem memorantur. *Henoch, & Elias adhuc viuunt.*

175.14. Tabulam amouere] Quoniam autem de diluuio, quod hoc tempore expletum est, hactenus plura ex sacris scripturis retulimus: Illud quoque hic ex Iosepho 1. Antiq. cap. 4. adnectendum videtur, quod huius diluuij, & arcæ meminerunt etiam omnes barbaricæ historiæ Scriptores, & præsertim Berosus Chaldæus, Hieronymus Aegyptius, qui Phœnicum scripsit antiquitates, Mnaseas, & Nicolaus Damascenus ab eodem Iosepho ibidem adducti: quos etiam citat Eusebius lib. 9. de Præparatione Euangelica initio cap. 4. vbi item Abydeni testimonium adfert: cui alterum Alexandri Polystoris addit S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum non procul à principio; veruntamen (quemadmodum supra num. 23. tetigimus) hanc de diluuio historiam, aliasq; huiusmodi puta de turre Babel; de diuisione linguarum; de Abrahamo; de Moyse, & similibus, quæ syncere, veraciterque in sacris libris traduntur; Ethnici scriptores longè aliter referre solent, & quibusdam fabulis, ac mendacijs adulterare; vt perspicuè in ipsorum fragmentis, quæ ab eisdem Auctoribus Iosepho, Eusebio, & Cyrillo locis citatis referuntur intueri licet, & nos sub anno mundi 3650. num.4. ostendemus. Non ergo ipsi prorsus irreprensibilem scripsere veritatem, vtpotè alieni, & dogmatum fidei nostræ non participes, vt bene notat S. Cyrillus vbi supra. Quare licet ipsorum scripta non nihil faciant ad rei gestæ veritatem aliquo modo comprobandam; non tamen ipsis vlla habenda est fides in his, quæ a contentis in sacra scriptura diuersimodè tradiderunt. *De diluuio, Ethnicorum testimonia.*

222.124. Ad Hispanias peruenire potuisse] peragrata propemodum totius Europæ latitudine, cuius termini (vt refert Io. Boterus suarum relationum vniuersalium initio) a Tanai fluuio ad Lusitaniæ promontorium poni solent, & inter se ad ter millia octingenta passuum milliaria distare feruntur.

256.123. Nam si stadium] *dele illa verba.* vt perhibẽt. *& adde* octaua milliarij pars est, vt apertè colligitur ex Plinio, qui lib.2. cap. 23. ait: Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus. Constat autem, quod centum viginti quinque passus octies ducti, faciunt mille passus) vtique. *De stadio.*

321.146. Post carnem alteram] *dele illa verba.* audiat Ezechielem. *& adde* & (quod impudentius est) peccata sua, vt colligitur Isai. cap. 3. ver.9. nec saltem celare curabant; sed magis prædicare non erubescebant; iuxta illud, quod dicitur Prou. cap.2. ver.14. lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis; vt meritò eis illud Psal.51. ver.3. exprobrari posset: Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate. Denique audiat prudens lector, quid de Sodomitis dixerit Ezechiel cap.16. ver.49.

323.134. De Bello cap. 5.] *dele illa verba.* De eodem quoque. *& adde* vbi post descriptam naturam lacus Aspaltitis, in quem magna ex parte redacta est terra illa quondam cælitus combusta, subiungit: Huic Sodomitica terra vicina est; olim quidem tam fructibus, quam diuitijs ciuitatum fortunata; nunc autem omnis exusta; vt quæ habitatorum impietate fulminibus conflagrasse memoratur. Denique adhuc in ea diuini reliquias ignis, & oppidorũ quinque videre licet imagines, & renascentes in fructibus cineres, qui colore quidem sunt edulibus similes; carpentium verò manibus in fumum dissoluuntur & cinerem. Sic Iosephus. De eodem quoque mari Brocardus. *De terra Sodomitica ex Iosepho.*

324.14. Pœnam sustinentes] Puto autem memoratam dictæ regionis infelicitatem sic vsque ad mundi finem permansuram, vt in

cunctis futuris generationibus innotescat fœda illarũ ciuitatum iniquitas, & horrenda eius punitio ad æternam ipsarum confusionem & ignominiam, atque ad aliorum correptionem. Vnde est illud Sap. c. 10. ver. 7. Quibus, (& loquitur ibi de Pentapolitanis) in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores. hoc est (vt ibidem exponit Iansenius) imperfecta, vel inconsũmata pulchritudine, & maturitate fructificantes arbores, quemadmodum ex Iosepho paulo superius declaratum est. Sed iam tempus est.

Rem habere] Denique certum est, quod his non obstantibus, scriptura sacra Sap. c. 10. ver. 6. vocat Lot iustum illis verbis: Hæc (nimirum sapientia de qua ibidem loquitur) iustum a pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim. *Pag. 325. lin. 21.*

Fuisse perhibetur] fortasse autem merces, siue pretium dictæ conductionis inter ipsos conuentum, fuerunt boues illæ & oues, quas Abraham Gen. c. cit. ver. 27. dedisse dicitur ipsi Abimelech, qñ percusserunt ambo fœdus. nõ enim alia huius traditionis causa ibidem excogitari posse videtur. *329. 24.*

Vsque ad 15.] Creditur autẽ Abraham in hoc sacrificio (vt paulo post probabitur) cum magna sui cordis exultatione vidisse diem illum de quo postea dicebat Dominus Iudæis Ioan. c. 8. ver. 56. Abrahã pater vester exultauit, vt videret diem meum: Vidit, & gauisus est.] tunc enim diuina reuelatione didicit, ea actione proculdubio significari, quod Deus pater omnipotens omnino decreuerat pro redemptione mundi, proprio filio suo consubstantiali, & vnigenito non parcere, sed pro nobis omnibus tradere illum: illum (inquam) cuius alibi meminit citatus Euangelista dicens: In principio erat verbum &c. & post pauca: Et verbum caro factum est &c. Et eius humanitatẽ in ariete præfiguratam, in ara crucis immolare, atq; in holocaustum suauissimum Domino offerre; diuinitate nil læsa, quam significabat Isaac. Siquidem hoc nomen, quod interpretatur risus, æternam illam quoquomodo adumbrabat exultationem, iugemque lætitiã, quæ à diuinitate inseparabilis omnino est. Huius quoq; mysterij typum præbuit lex Mosaica in binis illis passeribus, & item in duobus illis hircis, quorum singulorũ alter iubebatur immolari, alter verò viuus dimitti, vt legimus Leu. cap. 14. & 16. Quod autem in memorato Abrahami sacrificio signata fuerit Christi passio, tradunt omnes ferè Doctores. proferam hic aliquot ipsorum sententias, vt ex his reliquas discere liceat. Glossa interlinearis ità habet: Hucusq; vmbra, postea rerũ veritas magna excellentia monstratur. Prophetia siquidem hic ponitur pronuncians cuncta quæ de Christo ventura erant. Nam quod dicit Angelus: Non extendas manum tuam super puerum, neq; facias illi quicquam.] ideò dixit, quia caro Christi potuit crucifigi, diuinitas non potuit tangi. Et Origenes: Aries, inquit, cornibus hærens virgulto Sabech, formam nihilominus Christi gerere videtur. Sed quõ Christo vterq; conueniat, & Isaac qui nõ est iugulatus, & aries qui iugulatus est, operæ pretium est noscere. Christus verbum Dei est: Sed verbũ caro factum est. Vnum igitur in Christo de superioribus est; alterũ ex humana natura, & virginali vtero susceptũ. Patitur ergo Christus, sed in carne, & pertulit mortem caro, cuius hic aries forma est, sicut & Ioan. dicebat: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Verbum verò in incorruptione permansit. quod est secundum spiritum Christus, cuius imago est Isaac. Ideò ipse & hostia est, & pontifex secundum spiritum. Nam qui offert hostiam patri, secundum carnem ipse in altari crucis offertur. Quia sicut dictũ est de eo: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi: ità de eo dictum est: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hæc Origenes. Similia ferè scripta reliquit Sanctus Augustinus, qui libro 12. contra Faustum ait: Quis igitur aliud in Isaac signum sibi portabat ad victimam, nisi qui crucem sibi ad passionem ipse portabat? Quis alius aries immolãdus in vepre cornibus adhærebat, nisi qui crucis patibulo pro nobis offerendus affigebatur? Et idem in ser. 71. de tempore: Quid igitur aries occisus est, & Isaac non est occisus, ideò factum est, quia Isaac figura, & veritas non erat, in ipso designatum est, quod posteà in Christo completum est. Videte Deum cum

Abraham quãdo viderit diẽ Domini. *333. 15.*

cum hominibus magna pietate certantem: Abraham mortalem filium non moriturum obtulit Deo, & Deus immortalem filium pro hominibus tradidit morti. Poteſt tamen, & de Beato Iſaac, & de illo ariete etiam ſic intelligi; vt in Beato Iſaac ſignificata ſit diuinitas, in ariete humanitas Chriſti, & quia in paſſione nõ diuinitas crucifixa creditur, ideò non Iſaac, ſed aries immolatur. Dei enim filius vnigenitus offertur, & Virginis vnigenitus immolatur. Et libro 16. de Ciuit. cap. 32. Illo etiam ariete, ait, qui cornibus in frutice tenebatur, quo immolato impletum eſt ſignificatiuo ſanguine ſacrificium, Ieſus Chriſtus ſignificabatur antequam immolaretur ſpinis Iudaicis coronatus. Sanctus quoque Gregorius homil. 6. in Ezechielem dicit: Quid igitur eſt quod Iſaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ ſuperimponitur, & viuit; niſi quod redemptor noſter ad paſſionem ductus lignum ſibi crucis ipſe portauit, & ſic in ſacrificio pro nobis ex humanitate eſt mortuus, vt tamen immortalis maneret ex diuinitate. Eadem nõ ſemel tradit Rupertus lib. 6. in Geneſ. Nam in fine capitis 33. exponens illa verba: Sed arietem videns inter vepres hærentem cornibus aſſumpſit, & obtulit holocauſtum pro filio.] ait: Sic Deus pater proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, qui tamen ſecundum naturam qua Deus eſt, mori non potuit, ſed ea immortaliter, atque impaſſibiliter permanente, ſecundum naturam hominis quam aſſumpſit, inter vepres, ideſt inter ſcelera Iudæorum, clauis hærens ad cornua crucis, verè paſſus, verè mortuus, verè ſepultus eſt. Et in calce capitis 31. dicit: Hæc omnia ſuſtinens Iſaac, ſoli tandem ictui gladij ſubducitur, & aries vt dictum eſt, pro illo immolatur; quia videlicet riſus cælorum ille, in quem deſiderant Angeli proſpicere ſecundum naturam qua patris riſus, & Angelorum Sanctorum gaudium eſt mortem nullatenus admiſit, licet ſecundũ naturam qua noſtri eſt ſimilis, verè mortuus fuerit Hæc. Rupertus. Denique quòd hæc omnia, quæ in dicto monte facta ſunt, fuerint ſigna Dominicæ paſſionis pluribus explicat, & declarat Eucherius lib. 2. in Geneſ. cap. 36. & propterea nos lectorem ad illum libenter remittimus. Quod autem hæc quoque omnia tunc Dominus reuelauerit Abrahamo, & quod propterea tunc ipſe Abraham dicatur vidiſſe diem Domini, apertè tradit Sanctus Ambroſius libro primo de Abraham capitulo octauo his verbis: Non ſolum autem hoc prophetauit, quod ſtatim accidit, quia Deus prouidit ſibi pro Iſaac hoſtiam, & reddidit patri filium: verum illud magis, quod non hæc hoſtia diuinæ eſſet diſpoſitionis; ſed alia eſſet hoſtia, quam Deus ſibi pararet, vt mundaret orbem terrarum, illa eſſet omnibus acceptior, per quam multi patres offerrent filios ſuos, & ſeparari ab hoc ſæculo à filijs non timerent &c. & quibuſdam interpoſitis exponens illa verba: Et reſpiciens Abraham vidit, & ecce aries vnus hærens in virgulto] ſubdit: Qua ratione arietem? quaſi præſtantem vtique cetero gregi. Qua ratione ſuſpenſum? Vt aduerteres hoſtiam illam non eſſe terrenam. Qua cauſa cornibus ſuſpenſum? niſi quod carnem ſuam virtute ſuperiore à terris leuaret, iuxta quod ſcriptum eſt; Cuius principatus ſuper humeros eius. Quis vtique ſignificatur, niſi ille de quo ſcriptum eſt: Exaltauit cornu populi ſui? Cornu noſtrum Chriſtus eſt, qui præſtitit omnibus, ſicut legimus: Specioſus forma præ filijs hominum.] Solus eleuatus, & exaltatus a terris, quemadmodum ipſe nos docet cum loquitur: Ego non ſum de hoc mundo; ego de ſupernis ſum.] Hunc vidit Abraham in iſto ſacrificio. huius paſſionem aſpexit. Et ideò ipſe Dominus ait de eo: Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Vnde ait ſcriptura: vocauit Abraham nomen loci illius: Dominus videt: Vt dicant hodie: Dominus in monte apparuit, hoc eſt, quod apparuerit Abrahæ reuelans futuram ſui paſſionem corporis, qua mundum redemit: demonſtrans etiam genus paſſionis, cum ſuſpenſum oſtendit arietem. virgultum illud patibulum crucis. Et in hoc ligno præſtantiſſimus ductor gregis exaltatus, omnia traxit ad ſe, vt ab omnibus cognoſceretur. Vnde, & ipſe ait: Cum exaltaueritis filium hominis tunc cognoſcetis, quia ego ſum. hucuſque Sanctus Ambroſius. nos verò ad cœptam redeamus hiſtoriam.

Pag. | lin.

Accomodatam] Quamquam postea Iacob aui exemplum secutus, etiam in casu dissimili, nimirum morti appropinquans præcepit Iosepho filio suo, vt posita manu sub femore patris, iuraret se tumulaturum cadauer eius non in Aegypto, sed in terra Chanaan, Genes. capitulo 47. versiculo vigesimo nono. 337. | 36.

Appellari videntur] Sed hic silentio prætereundum non est, quod quidam putant, ab hisce posteris Abrahami (quos posterioribus deinde temporibus de Arabia in Asiam transisse, Indiæque regiones penetrasse, atque in vastissimis illis regionibus disseminatos esse, facilè credi potest) prodijsse Brachmanos; rati eos sic, non nihil corrupto vocabulo, tamquam Abrahamos nuncupari. Ad cuius rei confirmationem facere videtur, quod isti reliquis Indis videantur esse religiosiores, vt colligi potest ex his, quæ de hac gente tradit Io. Petrus Maffeius libro primo Historiarum Indicarum longè post medium: Tametsi re vera ipsorum vana, atque omnino falsa sit religio, quemadmodum ex ibidem relatis manifestum est. Et quoniam, vt ibidem quoque dicitur, ipsi Perabrammam nescio quem deorum antiquissimum colunt; profectò si per hunc, vt ipsa nominis similitudo indicat; primum ipsorum vetustissimumq; parentem Abrahamum intelligerent, res planè clara esset. Verumtamen quia de hoc nihil constat, res incerta manet, & nos nihil certi habemus, quod pro hac opinione (quæ tamen probabilis, & quodammodo plausibilis esse videtur) in medium adferre possimus &c. 339. | 33.

De Bragmanorum origine.

Non cessent] Ecce tres naturales Abrahami propagines, quę de tribus mulieribus inter se cōditione temporeque diuersis prodierūt, quàm bellè præfigurabant tria præcipua hominum genera, quæ dispari admodum studio diuinum cultum sub vtroque testamento amplecti, ac profiteri debebant, nempè Iudæos, Catholicos, & Hæreticos. 341. | 11.

Videbo Deum meum] *dele illa verba* &c. Verum. *& adde* quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius: reposita est hæc spes mea in sinu meo. sic ille. Libet hic ad maiorem sempiternæ huius testificationis intelligentiam, singula eius verba aliquanto accuratius ponderare. Quis mihi tribuat; & quis mihi det, inquit, ac si dicere voluisset: Vtinam qui solus potest omnia Deus eam mihi facultatem daret, vt ad æternam huius veritatis memoriam, vbique perpetuò conseruandam, & in cordibus omnium hominum arctius imprimendam, possem eam scribere, & transmittere ad omnes gentes: scribere, inquam, non calamo, & atramento in carta, quæ breui facileque consumi solet: sed stylo ferreo in tabulis plumbeis æreis vè, aut etiam non vtcunque lapideis, sed ex durissima silice, qualis celtica est, confectis, vt vel sic nulla vnquam temporum iniuria eas labefactare posset. Hæc est autem veritas, quam omnibus notissimam facere exopto: Scio quod Redemptor meus viuit. Scio, ait, hoc est, non humana tantum credulitate, sed plena omnino fide, Deo reuelante, teneo palam fidenterque confiteor, quod Redemptor meus viuit, & viuet in æternum: Et quod sicuti ipse, qui est caput nostrum semel resurrexit à mortuis numquam denuò moriturus; ità & ego tanquam membrum eius, licet indignum, in nouissimo die de terra, hoc est de terrena ac corruptibili substantia ad vitam immortalem surrecturus sum, & rursum hac qua nūc sum pelle contectus, & in carne mea videbo Deum meum, nempè Christum verum Deum, & hominem; quem ego ipse, & non pro me alius cui videnti, & narranti me oporteat credere; sed ego ipse apertè, & clare proprijs oculis, nimirum corporeis eius humanitatem, & mentalibus ipsius diuinitatem me visurum firmiter confido. Et ne putetis quod vnquam a tali spe sim casurus, scitote quia reposita est hæc spes mea in sinu meo. idest, hæc mea certa, atque indubitata spes, iam in intimis penetralibus cordis mei tam altè, arctèque defixa est, vt neque vlla impiorum potentia, neque hæreticorum fallacia, neque dæmonum fraudulenta suggestio, aut tentatio eam a me separare valeat. Quid, quæso, de resurrectione mortuorum vel certiùs asserere, vel efficacius proferre potuisset ipse 344. 18.

Exponitur locus Iob.

met

met Paulus, qui vſque ad tertium cælum mirabiliter euectus vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui, aut alius noui teſtamenti, ac primitiuæ Eccleſiæ ſanctus plenè de tali myſterio, & veritate ab ipſomet Redemptore noſtro edoctus? Verum

403.13. Ver. 25.] & clarius 1. Reg. cap. 20. ver. 25. quemadmodum nos ſub anno mundi 2974. num. 3. explicabimus.

Pag. | lin.

407.| 51. Sepulta eſt mater eius] vel quia textus emendatiores capitulo Geneſ. 46. ſuperius citato non habent: Hi ſunt filij Liæ.] ſed: Hi sūt filij Lia, quos genuit in Meſopotamia.] dicere poſſumus, ibi figuratè de omnibus dici, fuiſſe genitos in Meſopotamia; quia primarij ipſorum, & qui immediatè de ipſa Lia prodierant, nati erant in Meſopotamia: ſolet namque.

423.143. Eſſe terram] *dele quæ ſequuntur vſque ad.* & conſequenter *excluſiuè, & adde* in littore maris, ſubaudi Galileæ, & pertingentem (quemadmodum infra ſub anno mundi 2591. num. 5. declarabitur) ferè vſque ad Sidonē vbi negotiatores mediterranei maris naues appellere ſolent, & conſequenter &c.

426.125. Cum lacrymis] *dele quæ ſequuntur vſque ad* aſportauit. *& adde* (poſt planctum ſuper eo factum) deoſculato patre, iuſſit corpus eius aromatibus condiri, & ipſe cum fratribus, & filijs ſuis, atque item magno cum Aegyptiorum comitatu, de licentia Pharaonis aſportauit.

426.l vl.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2368.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 256.

ANNO à deſcenſu Iacob in Aegyptum circiter quadrageſimo, natum eſſe Caleb, filium Heſron, ità colligit Abulenſis ſuper primo Paralipom. cap. ſecundo quæſtione nona. Nam cum in eodem capitulo à verſiculo 18. ad 22. habeamus, quod Caleb filius Heſron, de Azuba prima eius coniuge, præter Ierioth primogenitum tres alios habuit liberos; & quod ea mortua duxit aliam nomine Ephratham, & quod poſt hæc Heſron pater eius accepit filiam Machir cum ipſe iam ſexaginta eſſet annorum: Certè ſi de prædictis ſexaginta annis, primum ſubtraxeris quindecim ſaltem annos, quos habuiſſe cenſendus eſt Caleb quando primam duxit vxorem; deinde alios quinque intrà quos genuit de Azuba prædictos quattuor filios, & de Ephratha vnum; vtique reſtabunt de memorata ſexaginta annorum ſumma anni dumtaxat quadraginta, qui fluxerant ab introitu Heſron in Aegyptum vſque ad ortum ipſius Caleb; erat enim vnius anni infantulus Heſron, quando cum vniuerſa Iacobi domo deportatus fuit in Aegyptum, vt colligi poteſt ex his, quæ nos ſub annis mundi 2328. numero primo, & 2329. numero nono diximus. Quoniam verò quamdiu vixerit iſte Caleb, neſcimus; ideò eius annos in tabulis digerere non potuimus. *Ortus Caleb, F. Heſron.*

Pag. lin. 426. vlt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2384.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 272.

Hesron genuit Aram.

ANNO vitæ ſuæ circiter quinquageſimo ſeptimo, probabiliter credimus, quod Heſron filius Phares genuerit Aram, cuius meminit S. Matthæus cap. 1. ver. 3. in genealogia Saluatoris. Hunc Aram, Auctor libri primi Paralipom. cap. 2. verſic. 9. & 10. vocat Ram. Quantum verò temporis poſt genitum Aram ſiuè Ram, ipſe ſuperuixerit Heſron, ſcire non poſſumus.

Proximè adducto] Idem Mamithus ſiue Mamucus, Syris, & Aegyptijs cœpit eſſe formidini, vt tradit Genebrardus libro primo ſuæ Chronologiæ. 427. 14.

Septuageſimo ſeptimo] *dele totum caput inſequens, & pro eo pone quæ hic ſequuntur.* 428. 17.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2387.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 275.

Hesron genuit Segub.

ANNO vitæ ſuæ ſexageſimo, Heſron Iudæ nepos duxit filiam Machir patris Galaad, & genuit ex ea filium nomine Segub, quemadmodum traditur primo Paralip. cap. 2. ver. 21. Erat autem Machir filius Manaſſe filij Ioſeph, vt patet Geneſ. cap. vltimo verſic. 22. Neque inconuenit, quod qui erat de tribu Iuda, duxerit vxorem de tribu Manaſſe; quia tunc temporis nulla adhuc facta fuerat talium coniugiorum prohibitio. Illa namque lex, quæ cauet ne quiſquam nubat extra propriam tribum, non niſi multo poſt, nimirum Moyſi temporibus lata fuit, vt videre eſt Numer. cap. vltimo verſic. 7. & 8. Porrò iſte Segub, & poſteri eius, licet naturaliter de Heſron Iudæ nepote prodierint, nihilominus computati poſteà ſunt in tribu Manaſſe, vt euidenter colligitur ex cap. Paralipom. citato, vbi cum ſcriptura dixiſſet, quod Heſron genuit Segub, & Segub genuit Iair, qui poſſedit viginti tres ciuitates in terra Galaad, & viculos ſexaginta ciuitatum, protinus ſubiungit: Omnes iſti filij Machir patris Galaad.] ideſt prædicti, Segub, & Iair, & ſi qui alij ex ipſis prodierant, dicebantur filij Machir. Quod & adhuc magis confirmari poteſt ex Deuter. capit. 3. ver. 13. & ſequentibus, vbi dicitur quod Moyſes reliquam partem montis Galaad, & omnem regionem Baſan, aliàs regni Og tradidit mediæ tribui Manaſſe, nempè omnem regionem Argob: Et quod Iair filius (hoc eſt pronepos ex parte matris) dicti Manaſſe, poſſedit omnẽ regionem Argob, vſque ad terminos Geſſuri, & Machati; & regionem illam, quæ prius vocabatur Baſan, voluit deinceps ex nomine ſuo nuncupari Hauoth Iair, ideſt villas Iair: ex quibus omnibus liquido apparet, poſteros dicti Heſron nepotis Iudæ ex filia Machir procreatos, deinceps fuiſſe recenſitos in tribu Manaſſe, quod non alia de cauſa fieri potuiſſe videtur, niſi quia a dicto Machir filio Manaſſe, & dicti Segub auo Materno adoptati fuerant in filios, vt nos etiam ſub anno mundi 2827. num. 1. dicemus.

Cur Segub, & posteri eius dicantur de tribu Manaſſe.

Reli-

Pag. | *lin.* 434. l. 36. Reliquit Eusebius] Hunc Iphereum S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. capi. 8. vocat Saphrum; cur autem eum faciat non decimum tertium Assyriorum regem, vt Eusebius, sed decimum quartum, nos sub anno mundi 2464. num. 1. indicabimus.

435. l. 44. Vsque ad 22.] ex his patet reijciẽdam esse illam Hebræorum positionem, seu (vt arbitror) Rabbinorum adinuentionem, quam refert reijcitque Abulensis super 1. Paralip. cap. 2. quæst. 8. de duabus illis Hebræorum obstetricibus, quæ memorantur Exod. cap. 1. ver. 15. nempè quod altera earum esset Maria soror Moysi, altera verò mater eius Iocabed; & quod, quia ipsæ timentes Dominum non paruerant impio Pharaonis mandato de paruulis Hebræorum masculis interficiendis, ædificauerit eis Dominus duas domos, nempe regiam, & sacerdotalem; ac propterea de Iocabed prodierit domus sacerdotalis, quia nati sunt ei Moyses, & Aaron; & de Maria domus regia, quia eam duxit Caleb princeps tribus Iudæ; in qua postmodum diu mansit regia potestas. Huius namque positionis, falsitas, vel inde apparet, quod illas obstetrices non Hebræas, sed Aegyptias fuisse probauimus, & constat, quod altera ipsarũ in sacro eloquio nuncupatur Sephora, altera verò Phua, & nusquam legimus, nec probari potest, quod Iocabed, & Maria vnquam talibus quoque nominibus fuerint appellatæ, & nos infra sub anno mundi 2544. num. 35. ex ipsa temporum ratione liquido ostendemus, prædictam Mariam, neque Calebo filio Hesron, neque Calebo filio Iephone nubere potuisse.

Hebræorum sententia de duabus obstetricibus refutatur.

442. l. 30. Tradit Eusebius] Hunc Genebrardus libro 1. suæ Chronologiæ, Spharetum appellat, eumque Syros, & Phœnices subegisse affirmat.

447. l. 35. In Chron.] Idem refert ex Thucid. Genebrardus lib. 1. suæ Chronologiæ, ubi addit: Id fabulosè dici; quoniam illud nomen Græci olim ab Elisa filio Iauan, vt ipse putat, acceperunt.

456. l. 30. Ad finem capitis] Quoniam autem superius diximus Moysen ascendisse in collem cum Aaron, & Hur: Si quis quærat de isto Hur, cuius nunc primum fecimus mentionem, quisnam fuerit: dicimus; ipsum fuisse filiũ Caleb filij Hesron, filij Phares, filij Iuda, vt apertè colligi potest 1. Paralip. ca. 2. vbi ver. 4. traditur, quod Thamar nurus Iudæ genuit eidem Iudæ Phares, & Zarã; & versic. 5. quod Phares genuit Hesron; & versic. 9. quod inter filios Hesron, connumeratur quoque Caleb; & ver. 18. & 19. quod Caleb filius Hesron, de altera sua vxore Ephratha genuit Hur; & ver. 20. quod Hur genuit Vri, & Vri genuit Bezeleel. Quæ posteriora verba etiam omnino consonant cum his quæ legimus Exod. cap. 31. versic. 2. videlicet. Ecce vocaui ex nomine Beseleel filium Vri filij Hur. Non bene ergo videtur procedere Abulensis super Exod. cap. 17. quæst. 5. vbi in refellenda quorundam opinione existimantium, quod iste Hur fuerit filius Caleb, & Mariæ sororis Moysi, pluribus nititur ostendere, ipsum Caleb tũc triginta nouem ad summum fuisse annorum, & Mariam circiter nonaginta, & propterea non esse verisimile, quod vir adeò iuuenis ducere voluerit vetulam adeò grandæuam. Hæc enim, & huiusmodi argumenta non militant in Caleb filio Hesron, quem constat fuisse Caleb filio Iephone valde seniorem, quemadmodum etiam dignosci poterit ex his, quæ nos sub anno mundi 2545. num. 65. dicemus. Fallitur ergo loco citato Abulensis accipiens pro Caleb filio Hesron, Caleb filiũ Iephone. potius autem debuisset Abulensis è conuerso arguere dicens: Caleb filium Hesron, non potuisse ducere dictam Mariam, quia ipse erat nimis senex respectu Mariæ. Nam (vt idem Auctor bene probat super 1. Paralipom. capit. 2. quæstione nona) oportet Caleb filium Hesron fuisse octoginta nouem annorum, quando nata est Maria; Vnde vix credibile est, quod ipse adhuc superstes esset, quando ipsa Maria ad ætatem nubilem peruenit. Et præterea probari non potest, quod eadem Maria Ephratæ etiam nomine vnquam fuerit appellata. Itaque necesse est, quod prædictus Hur, vt diximus, fuerit filius Caleb filij Hesron, & quod mater eius Ephrata, quam dictus Caleb post obitum Azubæ prioris suæ vxoris, loco Paralipom. citato, duxisse, & ex ea Hur genuisse dicitur, fuerit longè diuersa à

De Hur, quisnam fuerit.

Maria

Maria sorore Moysi. Suspicari verò forsitan quis probabilius posset, eundem Hur, non filium fuisse, sed maritum ipsius Mariæ: poterat enim esse eiusdem pene ætatis, vel etiam aliquanto quàm ipsa senior. Nam ab anno quadragesimo introitus Israelis in Aegyptum, quo circiter anno, ex loco Abulensis proximè adducto, pater eius Caleb natus creditur, vsque ad annum de quo nunc agimus, intersunt anni ferè centum septuaginta sex, vt dinumerari potest in tabulis. Quare potuit Caleb fuisse annorum octoginta, vel octoginta sex, quādo genuit Hur, & ipse Hur hoc tempore, vel nonaginta, vel sex & nonaginta ætatis annos habuisse. Cui positioni suffragari quoque potest, quod per hæc tempora Hur habebat ex filio nepotem iam virum, nempè Beseleel, qui fuit vnus ex duobus Architectis à Deo electis ad tabernaculum fœderis, & omnia ad ipsum pertinentia aptè ornatèq; conficienda, vt infra sub hoc eodem mundi anno num. 56. dicemus. Sed de isto Hur, neque quod fuerit dictæ Mariæ vir, neque quicquam aliud certo affirmare possumus, nisi quod erat vir valde honorabilis, & sapiens. Quandoquidem videbatur quodammodo Moyses ipsum æquiparare Aaroni. Nam ambos solosque secum duxerat in memoratum collem, & ipsi pariter sustentabant manus Moysi in oratione positi, vt dictum est; & posteà etiam Moyses montem Sinai ascensurus, eosdem reliquit, qui sui vicem supplerent in dijudicandis populi quæstionibus, ut patet Exod. cap. 24. versic. 13. vbi sic legimus: Ascendensque Moyses in Montem Dei, senioribus ait: Expectate hic donec reuertamur ad vos. Habetis Aarō, & Hur vobiscum; si quid natum fuerit quæstionis referetis ad eos.] Ceterum quæ superius dicta sunt de isto Hur; quod scilicet fuerit filius Caleb filij Hesron, inde etiam comprobari possunt; quia si poneremus ipsum fuisse filium Caleb filij Iephone, vt perperam putarunt Hebræi; cogeremur plura cum ipsis admittere inconuenientia, videlicet, quod ipse Caleb, qui currente hoc mundi anno, erat annorum ferè nouem & triginta; iam multo prius, nimirum anno vitæ suæ octauo acceperit vxorem primam nomine Azubam, quæ cum anno viri sui nono peperisset, mortua sit. anno autem decimo idem Caleb duxerit Ephratam, quæ eodem anno desinente genuerit ei Hur; & quod Hur cum nouem esset annorum, genuerit Vri, & Vri pariter anno ætatis suæ nono genuerit Beseleel, qui annum agens decimum confecerit tabernaculum. Hæc enim non aliter antè trigesimum dicti Caleb vitæ annum agi potuisse videntur. Quæ tamen omnia patet non modo esse, vt dixi, inconuenientia; verum etiam penè incredibilia videri.

Pag.	lin.

Efficit quinquaginta] *dele* At *& adde* videtur ergo iste sāctus supponere, vel menses Hebræorum non fuisse Lunares, vel ipsos Hebræos exisse de Aegypto die decima quarta mensis primi; quorum neutrum est verum. Vnde non potuit. 488.1 49.

Meditationum cap.] *dele* 29. *& adde* 28. à nemine conspici posse in hac vita; & capitulo 29. ait: eandem diuinam essentiam a nullo. 497.1 40.

S.Thom. 1.2. quæst. 113. ar. 9.] Denique non minus verum est quàm admirabile, quod in quadam collecta, diuino edocta spiritu canit Sancta mater Ecclesia: Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miserando manifestas &c. Quibus sanè verbis apertè declarat, iustificationem peccatoris non solum esse solius diuinæ omnipotentiæ, sed etiam inter alia eiusdem operā præcipuum, & maximum. Etenim longè maiorem in quouis intellectu creato parit admirationem, quod Deus pro impijs iustificandis, homo fieri, & tot tantaque ac tam indigna pati voluerit, quam quod solo iussu cuncta creare potuerit. Ad eandem quoque 498.1 12.

Vt ex Iosepho adnotauimus] oportet autem hic supponere (quod fortè facer textus tamquam ex rei euidentia necessario subintelligendum, exprimere non curauit) Prædictos vectes in ipsorum capitibus, alios quidem habuisse foramina quædam, alios verò quosdam veluti vncinos eo artificio fabricatos, & annexos, vt cum opus esset commodè in dictis foraminibus induci, & educi possent, vt sic tabulata lateralia cum tabulato poste- 503.1 45.

posteriori, in posterioribus tabernaculi angulis (quando erigebatur) arctius cõnecterentur: alioquin ipsum tabernaculum non satis firmiter stare potuisset. In anteriori autem tabernaculi parte, quæ nullum habebat tabulatum, oportet ipsa tabulata lateralia mediante illo vecte super columnas ibidem existentes transuersaliter extenso, de quo pendebat velum claudens ipsum tabernaculum, eodẽ, vel alio simili modo inuicem fuisse copulata, & firmata, ne vlla in parte flecti, ac labare possent. Sanè totam.

Pag. 517. | lin. 8. Secunda sententia] *dele quæ sequuntur vsque ad* apertè *exclusiuè*. *Et lin. 11. post illa verba* consueuisse putat *adde* tertia autem nullam arulæ mentionem facit, sed tantum cratem pro foculo, altari superpositam dicit. Præterea.

534. l. 29. Deo sacrificia obtulerant] Porrò, si quis quærat de matre memoratorum quattuor filiorum Aaronis; meminerit quæ Exod. cap. 6. ver. 23. habentur in hæc verba: Accepit autem Aaron vxorem Elisabeth filiam Aminadab sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. *Elisabeth vxor Aaronis.*

577. l. 41. 1. Paralip. cap. 2.] *dele illa verba* versic. 9. 18. & 24. *& adde* vbi versic. nono vocatur Calubi; versic. autem 18. 24. & 42. appellatur Caleb. Iste enim.

580. l. 9. Maximè exornauit] Quamquam de Areopago, tutius dici possit, quod etiã Apostoli tempore fuerit iudicij locus, & ibidem Apostolus non tanquam ad concionandum, seu veluti in Schola, de noua eius doctrina disserendum; sed potius ad causam pro se dicendam rationemque prædicationis suæ reddendam.

581. l. 18. Sunt nuncupati] Aduertendum verò est, quod S. Cyrillus Alexandrinus circa initia libri primi cõtra Iulianum, ponit Dardanum ædificasse Dardaniam, non anno vitæ Moysi 113. vt facit Eusebius; sed anno eiusdẽ Moysi 120. & tamen concordat cũ Eusebio dicens; id accidisse regnantibus apud Assyrios Amynta, apud Aegyptios Ramesse, qui etiam vocabatur Aegyptius, & apud Argiuos Sthenelo, siue Steleno. Quamobrem puto Cyrilli codicem fuisse corruptũ, & pro anno Moysi 120. debere corrigi, vt dicat 113. Nã anno Moysi 120. nõ Stelonum sed Danaum Argis regnasse habemus in eodem Eusebij Chronico.

598. l. 18. Fuisse diuersum] Meritò igitur Origenes tomo 7. in Ioannem, vbi & ipse obiter huius meminit opinionis, quod scilicet Phinees idẽ fuerit cum Elia, quæ etiam fuerat veterum quorundam Hebræorum; nescio (inquit) vnde veluti in apocryphis moti Hebræi tradant Phinees illum, qui etiam Eleazari filius, ipsum esse Eliam. Quamquam ibidem ipse Origenes fallatur subiungens; ipsum Phinees proculdubio produxisse vitam vsque ad multos Iudices: quemadmodum nos sub anno mundi 2594. numero tertio manifestè ostendimus. Neque verò.

607. l. 45. Quasi Deus coleretur] & S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum attestatur Moysen Græcorum historicis fuisse notissimum, aliaque ipsorum de ipso Moyse illustria profert testimonia, nempè Polemonis, & Ptolemæi Mendesij, & Hellanici, & Philocori, Castorisque, ac præsertim Diodori asserentis eundem Moysen virum magnæ mentis, & vitæ celeberrimum etiam Deum fuisse nuncupatum. Demetrius quoque.

648. l. 47. Potest in tabulis] ex his quoque elicitur, decipi Origenem tomo 7. in Ioannem, vbi de isto Phinees verba faciens ait: Qui absque dubio produxit vitam vsque ad multos Iudices sicuti legimus in libro Iudicum. Sic ille. Vides quam facile decipiuntur, qui minus accuratam operam in ratione temporum probe callenda nauant. Quod verò.

656. l. 37. Sigillatim ostendemus] Porrò hanc Hebræorum Deique mutuam, sepiusq; repetitam vicissitudinem præuaricandi, puniendi, resipiscendi, ac miserendi, paucis quidem sed enucleatius expressit in Psa. 105. Regius Propheta dicens: Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & factum est ipsis in scandalum. & immo-

laue-

lauerunt filios suos & filias suas dæmonijs, & effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. Et infecta est terra in sanguinibus, & contaminata est in operibus eorum, & fornicati sunt in adinuentionibus suis. Et iratus est furore Dominus in populum suum, & abominatus est hereditatem suam. Et tradidit eos in manus gentium, & dominati sunt eorum, qui oderunt eos, & tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum, sæpè liberauit eos. Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo, & humiliati sunt in iniquitatibus suis. Et vidit cum tribularentur, & audiuit orationes eorum. Et memor fuit testamenti sui, & pœnituit eum secundum multitudinem misericordiæ suæ. Et dedit eos in misericordias in conspectu omnium, qui ceperant eos. hactenus verba Prophetæ. Prima ergo.

Vigesimus quartus] & ab ortu Moysi quadringentesimus octauus, vt dinumerari potest in tabulis, oportet. 682.l.26.

Inuenies tabulis] Ab hac opinione parum abest Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum non longè à principio, vbi ait; quod à natiuitate Mose vsque ad destructam Troiam, colliguntur quadringenti decem anni. Et sub anno. 682.l.31.

Accidisse] quod etiam confirmat B. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum ferè in principio. Quoniam autem. 682.l.33.

Non autem] anno quinto, vt scribit B. Cyrillus lib. 1. contra Iulianum non procul ab initio: neque vt alij. 683.l.19.

David quando libauerit aquã Domino.

Libare maluit eam Domino] Dixi hanc aquæ Dauidis historiam accidisse anno regni eius octauo, qui fuit primus regni super vniuersum Israeli tum quia id colligi potest ex loco Paralip. proximè citato, vbi ipsa describitur paulo post dictam eius electionem in regem, & certũ est quod cap. Reg. adducto, vbi idem repetitur, non proprio loco, sed veluti obiter, & vt dixi, per recapitulationem narratur in catalogo virorum fortium ipsius Dauidis, qui ibidem post omnia eius gesta describitur; tum etiam quia ratio dictat eam non nisi anno prænotato potuisse contingere, quando scilicet Philistæi, qui tum erant admodum potentes, & quodammodo dominabantur Hebræis prementes eos tributis, statim vt audierunt, quod Dauid electus esset Rex super Israel, vnanimes venerunt vniuersi contra eum in vallem Raphidim Ierosolymis proximam, ipse verò, vt dictum est, se se recepit in præsidium. Nam alioqui posteaquam eos Dauid aliquot prælijs victos valde humiliauit, & tulit frenum tributi de manu eorum (vt traditur 2. Reg. c. 8. ver. 1.) non est credendum, neque vspiam legitur quod deinceps vnquam ausi sint venire prope Ierusalem, & occupare Bethleem eidem proximam. Itaque si hoc verum est, vt putamus, vtiq; oportet hæc accidisse multo antequam Dauid committeret adulterium cũ Bethsabee, & consequenter ad hæc non aduertisse S. Gregorium homil. 34. in Euangelia propè finem vbi ait: Dauidem ideò noluisse bibere dictam aquam, quam sine peccato concupierat, quia meminerat se illicitè concupiuisse, abstulisseque vxorem Vriæ. Sed redeamus ad historiam. Post hæc. 743.l.55.

Explicauimus] Ceterum oportet prędictos Sacerdotes hic per figuram quã vocant recapitulationis, seu anticipationis fuisse memoratos. Nam alioqui certum est, quod hoc tempore Dauid neque Bethsabee duxerat vxorem, neque eius ex priori viro liberos adhuc sibi in filios adoptauerat. 752.l.49

Ver. 24.] Præter memorata duo Salomonis nomina, ipse postea tertium sibimet imposuit, vt apertè constat ex initio libri, quem sub titulo Ecclesiastes, edidit: ibi enim se ipsum Coheleth, hoc est Ecclesiasten, seu concionatorem vocat, illis verbis: Verba Ecclesiastæ filij Dauid regis Ierusalem. Sed hoc, muneris potius quàm personæ nomen fuit: muneris, inquam, quod tunc agere volebat quando librum illum composuit, in quo tanquam ad cætum populumque coram se congregatum loqui profitetur, dirigens sermonem suum (vt ait S. Hieronymus in Prologo, in libros Salomonis) non ad vnum aut alterum, sed generaliter ad vniuersos, in his quæ ad ipsorũ salutẽ pertinẽt erudiẽdos. Cur autẽ. 759.l.24.

ADDI-

ADDITAMENTA
EIVSDEM AVCTORIS

Tomo secundo locis subinde notandis inserenda.

Pag. | lin.
18. 143. FAbricatum] nisi quod non intus cauum, vt illud, sed plenum, atque ex lapidibus impolitis ad normam in lege præscriptam Deuter. c.27. ver.5. & 6. ædificatum fuisse creditur.

Iussit coæquari voraginem] *dele illa verba quæ sequuntur videlicet* Mello nuncupatam, *& lin. 29. post illa verba* ædificijs exornari *adde* puto autem dictam voraginem (quam postea Iosephus libro sexto de Bello capitulo sexto, vocat tyropœon) ex quo immensis pene aggeribus repleta fuit, deinceps Mello (quæ vox hebraicè idem sonat ac latinè repletio) fuisse nuncupatam; vnde Chaldaica Paraphrasis pro eo quod editio vulgata habet-& ædificauit Mello-ipsa legit-& ędificauit aggerē.

44. 12. Visa testatur] fortè autem dictas columnas posuerat Sesac propè illam Ierosolymæ portam, cuius postea turres, muliebres dictæ sunt: non enim alia suppetit ratio, cur sic fuerint nuncupatæ. Harum meminit Iosephus lib. 6. de Bello cap. 2. & 5.

82. 1 vlt. In torrente Cison] Et hoc est quod insinuat S. Ambrosius lib. 2. in capit. 2. Lucæ, vbi ait: Numquid S. Achab? numquid S. Pseudo prophetæ, quos ad Eliæ preces vltor cælestis iniuriæ ignis absumpsit?] non quod ignis è cælo delapsus verè pseudoprophetas absumpserit; sed quod fuerit in causa, vt ipsi pseudoprophetæ postmodum Elia procurante, & populo consentiente, necati fuerint. *S. Ambrosij locus exponitur*

97. 143. Vsque ad 24.] Ceterum in his, quæ de Eliseo regis Syriæ insidias præuidente, easdemq; regi Israel præindicante dicta sunt; intueri licet sensibile quoddam exemplum spiritualis muneris Angelorum, præsertim illorũ, qui singulis nobis diuinitus ad tutelam sunt destinati. Ipsi namq; non cessant per internas inspirationes detegere vel nobis ipsis, vel his qui nostri curã gerunt multiplices dęmonũ insidias, versutias, technas, fallacias, laqueos, aliasq; nocendi artes, ac præmonere, qua ratione obsistere, illasq; deuitare possimus, vt vel ex hoc perspicuum sit, quã malè nobiscũ ageretur, si talibus auxilijs destitui contingeret. *De Angeli custodis muneribus.*

100. 149. Temporum faceret] Prętereà si, vt aiunt, Ioram post annos octo prius innocenter in regno exactos, posteà per alios viginti male regnauit: profectò, qui voluerit ponere posteriores viginti annos cum patre fuisse traductos, cogetur idem sentire de octo prioribus, & consequenter dicere, Ioram totos viginti octo annos cum patre regnasse, quod fieri nullo modo potuit, quia constat, ipsum Iosaphat non excessisse annum regni vigesimum quintum, & absurdum esset opinari, Ioram tribus annis antè patrem regnare cœpisse. Vt omittam etiam nõ esse credibile, quod aut filius viuente patre suo rege admodum religioso, & pio, ausus esset tanta mala perpetrare, aut quod talis pater, talia permittere, ac tolerare vnquam potuisset. Patet igitur.

107. 114. Septuaginta duobus] *dele quæ sequuntur videlicet* cum ex his constare possit, *& adde*, inter quos est Trogus Pompeius, & ex ipso Iustinus lib. 18. quos sequuntur alij, præsertim Orosius li. 4. c. 6. & Genebrardus li. 1. suæ Chronologiæ, vbi agit de Profanis sub rege Ioas actis, & ibidē addit, ipsam Carthaginem conditam fuisse anno regni eiusdem Ioas trigesimo. Appianus verò, qui initio lib. de Bellis punicis ait, anno a Carthagine condita septingētesimo Romanos abstulisse Carthaginensibus Siciliam, videtur sensisse, ipsam Carthaginem non septuaginta duobus, sed centum octoginta octo annis ante Romã fuisse conditam. Siquidem (vt nos sub anno mun. 3812. n. 1. diximus) Sicilia Carthaginensibus adēpta fuit anno vrbis quingentesimo duodecimo, quibus si addantur cētũ octoginta octo fiēt anni septingēti a fundata Carthagine. Eusebius aũt in

Chronicis nihil certi adfert, sed tantummodo varias aliorum refert opiniones, nimirum quosdam ponere fundamenta Carthaginis circa annum regni Mitrei regis Assyriorum decimum quintum: alios anno Laostenis circiter decimo tertio: alios autem anno Ocrazapes circiter trigesimo. Et alias dicit ipsam fuisse conditam antequam à Scipione capta esset, & incensa annis, secundum aliquos sexcentis sexaginta octo, secundum alios verò septingentis quadraginta octo. Vnde ex his (quemadmodum computari potest in tabulis) deduci posset quosdam ponere conditionem Carthaginis ante vrbem conditam annis quadringentis sexaginta quattuor, aliquos ducentis quinquaginta nouem, nonnullos centū quadraginta vnum, quosdam nonaginta septem, & demum alios sexaginta vnum. Quo quid incertius dici potest? Nos verò reiectis alijs opinionibus sine vlla probatione adductis, secuti sumus Phœnicum historias superius relatas, tanquam in hac re magis fide dignas, & continua Regum Tyri successione comprobantes Carthaginem.

Nuptijs polluere.] Didonis, siue Elissæ, & Carthaginis conditæ historiam tradunt Iustinus vbi supra, & alij. *Pag.* 107. | *lin.* 57.

Nullo modo queant] Eadem ferè de hoc Rege, & eodem penè modo percurrit Iosephus 9. Antiq. capit. 11. Quæ quia ad prædictorum declarationem facere videntur, hoc loco referre non grauabor: 131. l 22.
Hic, inquit, natura bonus, ac iustus, & magnanimus, prouidendisque rebus solers, & industrius. Is suscepta expeditione in Palæstinos, prælio victor vrbes eorum vi cepit. Gittam, & Iamniam, & earum mœnia diruit. Alia deinde expeditione duxit in Arabas Aegypto vicinos, & condita vrbe ad mare rubrum præsidium in ea posuit. Post hæc Ammanitis subactis, tributoque genti præfinito, & omnibus locis vsque ad Aegypti terminos in potestatem suam redactis, in posterum ad curam vrbis se contulit. Quicquid enim mœnium vel vetustate labefactum erat, vel superiorum regum incuria totum instaurauit, atque eam etiam partem, quam Israelitarum Rex Amasia patre huius capto diruerat, quando victor vrbem ingressus est. His addidit non paucas turres centenum quinquagenum cubitorum altitudinis, & arces aliquot in locis minus frequentatis ad tutelam disposuit. Aquæductus quoque non paucos extruxit. Habuit etiam iumentorum, aliarumque pecudum infinitā penè multitudinem, quod regio esset apta pascuis. Cumque esset admodum agriculturę studiosus, terram varijs arborum, ceterarūq; plantarum generibus excoluit. Habuit præterea selectorum militum trecenta septuaginta millia, quibus præerant centuriones; ac tribuni viri generosi, & inuicto robore præditi ad duo millia numero, edocuitque exercitum phalangis ordinem struere in aciem, & arma singulis distribuit, gladios, Clypeos, & thoraces æreos: arcus etiam, & fundas. Prætereà machinas fecit multas ad expugnanda oppida, quibus vel saxa, vel tela emitteret, harpagones quoque, & alia instrumenta his similia. Sic Iosephus.

Scripturarum dissonantia] *dele* itaque, *& adde* sanè in hoc terræmotu magnum accidisse prodigium tradit Iosephus 9. antiq. capit. 11. Vbi quodnam illud fuerit breuiter refert his verbis: Eodem terræmotu in loco qui dicitur Eroge, dimidium montis ad occidentem vergentis reuulsum per quattuor stadia volutum, obiectu demum Orientalis montis, cōstitit, obstructa via publica, & oppressis ruina hortis regijs. hæc ille. 142. l 28.

Consueuisse dicuntur [Ab hisce circiter temporibus suas exordiri solent historias, qui vniuersaliter de Romanorum gestis scribere professi sunt: tametsi aliqui ipsorum veluti præludia quædā præmittere consueuerint, in quibus summatim de his agunt nationibus, quibus in vnum conuenientibus Romanum genus concreuit ante vrbem conditam, vt sunt Vmbri, Aborigines, qui posteà (vt ait Dionysius Halicarnasseus lib. 1.) appellatione desumpta ab ipsorum rege Latino, latini vocati sunt, & Euandri Comites ex vrbe Palantio ad Italiam delati, & Aeneæ socij Troiani, & si qui sunt eiusmodi alij. Sic Dionysius proximè allegatus in suis antiquitatum Romanorum libris. Sic T. Liuius in libris de Historia ab vrbe condita. Et eodem modo alij. 155. l 6.

Post-

Pag. 187. lin. 28. Postmodum præstitit,] *deleque sequuntur, videlicet,* vt consequenter subiũgemus, *& adde* vt sub anno mundi 3324. num. 1. & 2. dicemus. Porrò quæ nos contra proxime adductam Iosephi positionem diximus, militant pariter contra aliorum quoque Hebræorum sententiam, quam refert S. Hieronymus super Isai. cap. 39. vbi: Tradunt, inquit, Hebræi, ideo ægrotasse Ezechiam, quoniam post inauditam victoriam Iudæorum, & Assyrij regis interitum, non cecinerit laudes Domino, quas cecinit Moyses Pharaone submerso, & Debbora interfecto Sisara, & Anna genito Samuele; vnde commonitum esse fragilitatis suæ: rursumque post corporis sanitatem, & signi magnitudinem, offerri aliam occasionem superbiæ, quam, vt prudens & Dei cultor, vitare debuerat, nec monstrare alienigenis diuitias suas, quas Deo tribuente possederat. Hactenus ille de Hebræorum traditione; quam tamquam S. Doctoris auctoritate firmatam (tametsi eam ipse nec probasse, nec refutasse, sed simpliciter retulisse videatur) secuti sunt nonnulli ex modernis scriptoribus, alioquin valde probati, nempe Didacus Stella in opere, quod Hispano sermone edidit, de contemptu vanitatum mundi par. 3. cap. 53. Et Gaspar Sanchez concione 3. feriæ 6. post Dominicam 1. Quadragesimæ, non procul a fine. Qui si sacram lectionem accuratius ponderassent, proculdubio intellexissent dici nullo modo posse, quod Ezechias ideo grauissima illa infirmitate punitus fuerit, quia Canticum Deo non cecinerat pro mirabili illa Assyriorum percussione; quoniam iste Assyriorum interitus, vt probatum est, biennio circiter post dictum Ezechiæ languorem accidit. *Quædam Hebræorum traditio refutatur.*

194. 144. Libri eius] Sanè ex his quæ Raphael Angelus Tobiæ patri, & filio corporalia beneficia præstitit, intelligere licet spiritualia, quæ nos iugiter Angelorum ministerio accipimus: nimirum quod ipsi opera nostra bona precesque, & vota Deo offerunt, & ab eo quæ nobis profutura sunt, impetrata reportant. Ipsi ignaros docent, cæcos illuminant, actus dirigunt, corda & corpora regunt, & gubernant; denique mala arcent, ac nos bonis spiritualibus, atque interdum etiam temporalibus ditant, vt propterea cunctis innotescere facile possit, quantũ ipsis debeamus, eosdemque venerari teneamur.

261. 134. Computatum est] Igitur hactenus apud Hebræos regnarunt super toto Israele. *Hebræorum reges.*

1. Saul	annis	20.
2. Dauid		40.
3. Salomon.		40.

Post diuisionem regni regnauerunt.

In Iuda.		In Israel.	
1. Roboam	an. 17.	1. Ieroboam	an. 22.
2. Abias	3.	2. Nadab	
3. Asa	41.	3. Basa	
4. Iosaphat	25.	4. Ela	an. 35.
5. 6. Ioram, & Ochozias	5.	5. Ambri	
7. Athalia	6.	6. 7. Achab, & Ochozias	22.
8. Ioas	40.	8. Ioram	12.
9. Amasias	29.	9. Iehu	28.
10. Ozias	52.	10. Ioachaz	
11. Ionathan		11. Ioas	an. 32.
12. Achaz	31.	12. Ieroboam ij.	an. 41.
13. Ezechias	29.	Interregnum	an. 12.
14. Manasses	55.	13. 14. Zacharias, & Sellum	1.
15. Amon	2.	15. Manahem	10.
16. Iosias	31.	16. Phaceia F. Manahem	2.
17. Ioachaz		17. Phacee F. Romeliæ.	20.
18. Ioachin		18. Osee	18.
19. Iechonias.	21.	In summa an. 255.	
20. Sedecias.		Desijt hoc regnum sub finem anni regni Ezechiæ sexti.	
In summa an. 387.			

In tabulis] Porrò primæ huius Monarchiæ reges fuerunt quadraginta nouem quos hic nominatim, ordinatèque, ac singulorum regni annos recensere non grauabor, ratus id non ingratum fore lectori. Prætermittendum autem duximus Belum, quòd licet ipse primus in Babylone regnauerit; tamen eo viuente, immo etiam vltra vsque ad initia circiter anni regni filij eius Nini vigesimi, nulla adhuc in mundo erecta fuisse Monarchia credatur. Fuerunt ergo. *Pag. 318.*] 11

Assyriorū seu prima Monarchia reges.

qui regnauit annos		qui regnauit annos	
1. Ninus	33.	20. Lamprides	32.
2. Semiramis	42.	21. Sosares	20.
3. Ninias	38.	22. Lampares	30.
4. Arius	30.	23. Pannias	45.
5. Analius	40.	24. Sosarmus	19.
6. Baleus 1.	30.	25. Mitreus	27.
7. Armamertes	38.	26. Tautanes	32.
8. Belochus 1.	35.	27. Tanteus.	40.
9. Baleus ij.	52.	28. Thineus	30.
10. Altadas	32.	29. Dercillus	40.
11. Mamitus	30.	30. Eupales	38.
12. Mancaleus	30.	31. Laosthenes	45.
13. Iphereus	20.	32. Piriciades	30.
14. Mamilas	30.	33. Ophrateus	20.
15. Sparetus	40.	34. Ophratanes	50.
16. Ascadas	40.	35. Ocrazapes	41.
17. Amintas	45.	36. Sardanapalus	20.
18. Belotus ij.	25.	Interregnum	3.
19. Bellepares	30.	37. Phul	40.
		38. Teglathphalasar	23.
		39. Salmanasar	10.
		40. Senacherib	7.
		41. Asarhaddon.	10.

Et hi quidem ferè omnes in Niniue regni sedem habuisse creduntur: Qui verò sequuntur in Babylone.

qui regnauit annos		qui regnauit annos	
42. Merodac post victū Asarhaddō	49.	46. Euilmerodach	22.
43. Ben Merodac	4.	47. Niglisar	4.
44. Nabolassar	21.	48. Labosardach.	1.
45. Nabuchodonosor	43.	49. Balthassar.	17.

Subduc omnes hos annos, & inuenies memoratam durationis primæ huius Monarchiæ summam annorum mille quingentorum, & vnius.

Ad finem capitis] Quomodo autem, & cui Cyrus mandauerit, vt hæc præstanda curaret, breuiter refertur 1. Esdr. cap. 5. ver. 13. vsque ad 17, his verbis: Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex propo suit edictum, vt domus Dei hæc ædificaretur. Nam & vasa templi Dei aurea, & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt (subaudi per manū Mitridatis filij Gazabar, vt dicitur 1. Esd. c. 1. ver. 8.) Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit, dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo. tunc itaque Sassabasar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem &c. Hæc ibi. Porrò dictus Sassabasar erat Princeps Iudæ, vt apertè traditur loco Esdr. proximè citato, crediturque (vt aiunt Lyranus, & Carthusianus) fuisse Zorobabel, qui à Persis, vel Babylonijs vocabulo Sassabasar appellabatur. *324.l 12.*

Pro absoluto] Ceterum nemo existimet prędictis obstare, quod (vt diximus) Zachariæ Prophetia, nō sicut Aggęi, incipiat a mēse huius anni *333.l 24.*

sexto,

sexto, sed ab octau o, quando scilicet Iudæi intermissam templi fabricam prosequi iam cœperant quia nihil prohibet credere, quod idem vates quædam etiam alia antè dictum tempus prophetasset. Constat enim Prophetas non omnia vaticinia sua scripsisse. Vnde quemadmodum ex his quæ traduntur 4. Reg. cap. 14. ver. 25. scimus, Ionam plurimas prænunciasse victorias Ieroboam filio Ioas regi Israel, licet de hac re nulla prorsus in tota ipsius Ionæ prophetia mentio habeatur: ità certissimũ est, quod (vt apertè legimus primo Esdr. cap. 5. versi. 1. & 20.) ipse Zacharias, & Aggæus pariter prophetauerunt paulò ante quam surrexerint cœperintq; Zorobabel & Iosue denuò ædificare templum Dei, nimirum mense dicti anni sexto, tametsi posteà placuerit ipsi Zachariæ, prioribus prætermissis, exordiri prophetiam suam ab his, quæ ipse vidit mense eiusdem anni octauo.

5 In mense eiusdem anni octauo, Zacharias exorditur prophetiam suam ex ore

Pag. 334. lin. 22. Domini ab illa salutari commonitione, qua significat Iudęis, Dominum valdè iratum fuisse patribus eorum, vt planè indicabant captiuitates, aliæq; calamitates eisdem superioribus annis immissæ: ac propterea hortatur eos, vt toto corde cõuertantur ad Dominum, audiantq; Prophetas eius, ne (si aliter fecerint) ipsi quoque, quemadmodum illi acriter admodum puniantur.

7 In mense autem vndecimo eiusdem anni, Zacharias Propheta vidit duas illas

334. l. 31. visiones, quæ cap. eius 1. ver. 7. vsque ad finem describuntur; nempè alteram de equite illo inter mirteta stante; alteram de quattuor cornibus, quæ ventilauerãt Iudam, & quattuor fabris, qui venerãt, vt illa deterrerent, ac deijcerent. Et ab hoc tempore vsque ad quartum Regni Darij annum, idem propheta vidit, prophetauitq; reliqua, quæ ab eodem ibidem subiunguntur, vsque ad cap. 7.

399. l. 9. Stetisse putarunt] etenim constat ex his, quæ nos sub an. mundi 3494. nu. 5. disseruimus, Cyrum ab initio Monarchiæ eius regnasse annos saltem septem, & sub an. mun. 3524. num. 3. ostendimus, ab initio regni Cambysis ad initium regni Darij Hystaspis fluxisse annos octo. Porrò ipse Darius regnauit annos triginta sex. & Xerxes cum aliquot Artabani mensibus annis viginti duobus. & Artaxerxes longimanus an. quadraginta. & Xerses ij. & Sogdianus anno ferè vno. & Artaxerses Nothus annis decem & nouem. & Artaxerxes Mnemon quadraginta. & Artaxerxes Ochus viginti sex. & Arsas ferè tres, & Dareus ferè sex, ita vt octo circiter annis ambo regnauerint, vt suis locis probatum est. Qui omnes computati faciunt prædictam summam annorum ducentorum septem. *Secunda Monarchia, seu Persarũ reges.*

7.
8.
36.
22.
40.
1.
19.
40.
26.
8.
207.

451. l. 35. Ostendemus] Hactenus exposuimus dictam Danielis prophetiam supponẽtes (vt ferè omnes supponunt) eam esse accipiendam loqui de diebus naturalibus: At verò siquis contendat illam debere accipi de diebus artificialibus, propter illa verba ibidem posita, videlicet: Vsque ad vesperam & mane.] quæ videntur tam posse accipi in sensu disiuncto; quã coniuncto: certe quia hoc supposito, illa dierum summa efficiet tantummodo dies naturales mille centum & quinquaginta; nihil prohiberet arbitrari, Prophetam ibi voluisse notare tempus non duraturæ impeditionis diuini cultus, quam Iudæi ab Antiocho Epiphane passuri erant, sed potius tempus quo perseueratura erat pollutio templi, ex quo incipienda erat, vsque ad eius emundationem. Hoc namq; tempus mille centum & quinquaginta dierum, ferè coincidit cum eo, quod notatur Apocalyp. cap. 12. ver. 6. de quo alijsque eiusmodi, nos distinctius sub anno mũdi 3890. num. 5. agemus.

538. l. 18. Cap. 9. & 10.] Fuit autem Mariammes filia Alexandri filij Aristobuli fratris Hircani, quam idem Alexander ex ipsius Hircani filia genuerat; & consequenter ipsa erat, tum ipsius Aristobuli, ex filio, tum ipsius Hircani, ex filia neptis, vt tradit Iosephus 14. Antiqui. partim cap. 21. partim cap. 27. in fine.

560. l. 45. Ad institutum] fuit ergo Cleopatra proximè memorata, vltima de genere Lagidarum; quæ in Aegypto regnauerit. Nam *Ptolemæorum seu Lagidarũ reges.*

1. Huius familiæ dictus est Ptolemeus Lagi.
2. Ptole. Philadelphus, quorum anni simul iuncti fuerunt. } 78.

cunctis futuris generationibus innotescat fœda illarũ ciuitatum iniquitas, & horrenda eius punitio ad æternam ipsarum confusionem & ignominiam, atque ad aliorum correptionem. Vnde est illud Sap.c.10.ver.7. Quibus, (& loquitur ibi de Pentapolitanis) in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores. hoc est (vt ibidem exponit Iansenius) imperfecta, vel inconsũmata pulchritudine, & maturitate fructificantes arbores, quemadmodum ex Iosepho paulo superius declaratum est. Sed iam tempus est.

Rem habere] Denique certum est, quod his non obstantibus, scriptura sacra Sap. c.10. ver.6. vocat Lot iustum illis verbis: Hæc (nimirum sapientia de qua ibidem loquitur) iustum a pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim. *Pag.* 325. | *lin.* 21.

Fuisse perhibetur] fortasse autem merces, siue pretium dictæ conductionis inter ipsos conuentum, fuerunt boues illæ & oues, quas Abraham Gen. c. cit. ver. 27. dedisse dicitur ipsi Abimelech, qñ percusserunt ambo fœdus. nõ enim alia huius traditionis causa ibidem excogitari posse videtur. 329. | 24.

Vsque ad 15.] Creditur autẽ Abraham in hoc sacrificio (vt paulo post probabitur) cum magna sui cordis exultatione vidisse diem illum de quo postea dicebat Dominus Iudæis Ioan.c.8. ver.56. Abrahã pater vester exultauit, vt videret diem meum: Vidit, & gauisus est.] tunc enim diuina reuelatione didicit, ea actione proculdubio significari, quod Deus pater omnipotens omnino decreuerat pro redemptione mundi, proprio filio suo consubstantiali, & vnigenito non parcere, sed pro nobis omnibus tradere illum: illum (inquam) cuius alibi meminit citatus Euangelista dicens: In principio erat verbum &c. & post pauca: Et verbum caro factum est &c. Et eius humanitatẽ in ariete præfiguratam, in ara crucis immolare, atq; in holocaustum suauissimum Domino offerre; diuinitate nil læsa, quam significabat Isaac. Siquidem hoc nomen, quod interpretatur risus, æternam illam quoquomodo adumbrabat exultationem, iugemque lætitiã, quæ à diuinitate inseparabilis omnino est. Huiusquoq; mysterij typum præbuit lex Mosaica in binis illis passeribus, & item in duobus illis hircis, quorum singulorũ alter iubebatur immolari, alter verò viuus dimitti, vt legimus Leu.cap.14. & 16. Quod autem in memorato Abrahami sacrificio signata fuerit Christi passio, tradunt omnes ferè Doctores. proferam hic aliquot ipsorum sententias, vt ex his reliquas discere liceat. Glossa interlinearis ità habet: Hucusq; vmbra, postea rerũ veritas magna excellentia monstratur. Prophetia siquidem hic ponitur pronuncians cuncta quæ de Christo ventura erant. Nam quod dicit Angelus: Non extendas manum tuam super puerum, neq; facias illi quicquam.] Ideò dixit, quia caro Christi potuit crucifigi, diuinitas non potuit tangi. Et Origenes: Aries, inquit, cornibus hærens virgulto Sabech, formam nihilominus Christi gerere videtur. Sed quõ Christo vterq; conueniat, & Isaac qui nõ est iugulatus, & aries qui iugulatus est, operæ pretium est noscere. Christus verbum Dei est: Sed verbũ caro factum est. Vnum igitur in Christo de superioribus est; alterũ ex humana natura, & virginali vtero susceptũ. Patitur ergo Christus, sed in carne, & pertulit mortem caro, cuius hic aries forma est, sicut & Ioan. dicebat: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Verbum verò in incorruptione permansit. quod est secundum spiritum Christus, cuius imago est Isaac. Ideò ipse & hostia est, & pontifex secundum spiritum. Nam qui offert hostiam patri, secundum carnem ipse in altari crucis offertur. Quia sicut dictũ est de eo: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi: ità de eo dictum est: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hæc Origenes. Similia ferè scripta reliquit Sanctus Augustinus, qui libro 12. contra Faustum ait: Quis igitur aliud in Isaac signum sibi portabat ad victimam, nisi qui crucem sibi ad passionem ipse portabat? Quis alius aries immolãdus in vepre cornibus adhęrebat, nisi qui crucis patibulo pro nobis offerendus affigebatur? Et idem in ser.71. de tempore: Quid igitur aries occisus est, & Isaac non est occisus, ideò factum est, quia Isaac figura, & veritas non erat, in ipso designatum est, quod posteà in Christo completum est. Videte Deum cum

333. | 15.

Abraham quãdo viderit diẽ Domini.

cum hominibus magna pietate certantem: Abraham mortalem filium non moriturum obtulit Deo, & Deus immortalem filium pro hominibus tradidit morti. Poteſt tamen, & de Beato Iſaac, & de illo ariete etiam ſic intelligi; vt in Beato Iſaac ſignificata ſit diuinitas, in ariete humanitas Chriſti, & quia in paſſione nõ diuinitas crucifixa creditur, ideò non Iſaac, ſed aries immolatur. Dei enim filius vnigenitus offertur, & Virginis vnigenitus immolatur. Et libro 16. de Ciuit. cap. 32. Illo etiam ariete, ait, qui cornibus in frutice tenebatur, quo immolato impletum eſt ſignificatiuo ſanguine ſacrificium, Ieſus Chriſtus ſignificabatur antequam immolaretur ſpinis Iudaicis coronatus. Sanctus quoque Gregorius homil. 6. in Ezechielem dicit: Quid igitur eſt quod Iſaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ ſuperimponitur, & viuit, niſi quod redemptor noſter ad paſſionem ductus lignum ſibi crucis ipſe portauit, & ſic in ſacrificio pro nobis ex humanitate eſt mortuus, vt tamen immortalis maneret ex diuinitate. Eadem nõ ſemel tradit Rupertus lib. 6. in Geneſ. Nam in fine capitis 33. exponens illa verba: Sed arietem videns inter vepres hærentem cornibus aſſumpſit, & obtulit holocauſtum pro filio.] ait: Sic Deus pater proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, qui tamen ſecundum naturam qua Deus eſt, mori non potuit, ſed ea immortaliter, atque impaſſibiliter permanente, ſecundum naturam hominis quam aſſumpſit, inter vepres, ideſt inter ſcelera Iudæorum, clauis hærens ad cornua crucis, verè paſſus, verè mortuus, verè ſepultus eſt. Et in calce capitis 31. dicit: Hæc omnia ſuſtinens Iſaac, ſoli tandem ictui gladij ſubducitur, & aries vt dictum eſt, pro illo immolatur; quia videlicet riſus cælorum ille, in quem deſiderant Angeli proſpicere ſecundum naturam qua patris riſus, & Angelorum Sanctorum gaudium eſt mortem nullatenus admiſit, licet ſecundũ naturam qua noſtri eſt ſimilis, verè mortuus fuerit Hæc. Rupertus. Denique quòd hæc omnia, quæ in dicto monte facta ſunt, fuerint ſigna Dominicæ paſſionis pluribus explicat, & declarat Eucherius lib. 2. in Geneſ. cap. 36. & propterea nos lectorem ad illum libenter remittimus. Quod autem hæc quoque omnia tunc Dominus reuelauerit Abrahamo, & quod propterea tunc ipſe Abraham dicatur vidiſſe diem Domini, apertè tradit Sanctus Ambroſius libro primo de Abraham capitulo octauo his verbis: Non ſolum autem hoc prophetauit, quod ſtatim accidit, quia Deus prouidit ſibi pro Iſaac hoſtiam, & reddidit patri filium: verum illud magis, quod non hæc hoſtia diuinæ eſſet diſpoſitionis; ſed alia eſſet hoſtia, quam Deus ſibi pararet, vt mundaret orbem terrarum, illa eſſet omnibus acceptior, per quam multi patres offerrent filios ſuos, & ſeparari ab hoc ſæculo à filijs non timerent &c. & quibuſdam interpoſitis exponens illa verba: Et reſpiciens Abraham vidit, & ecce aries vnus hærens in virgulto] ſubdit: Qua ratione arietem? quaſi præſtantem vtique cetero gregi. Qua ratione ſuſpenſum? Vt aduerteres hoſtiam illam non eſſe terrenam. Qua cauſa cornibus ſuſpenſum? niſi quod carnem ſuam virtute ſuperiore à terris leuaret, iuxta quod ſcriptum eſt: Cuius principatus ſuper humeros eius. Quis vtique ſignificatur, niſi ille de quo ſcriptum eſt: Exaltauit cornu populi ſui? Cornu noſtrum Chriſtus eſt, qui præſtitit omnibus, ſicut legimus: Specioſus forma præ filijs hominum.] Solus eleuatus, & exaltatus a terris, quemadmodum ipſe nos docet cum loquitur: Ego non ſum de hoc mundo; ego de ſupernis ſum.] Hunc vidit Abraham in iſto ſacrificio. huius paſſionem aſpexit. Et ideò ipſe Dominus ait de eo: Abraham diem meum vidit, & gauiſus eſt. Vnde ait ſcriptura: vocauit Abraham nomen loci illius: Dominus videt: Vt dicant hodie: Dominus in monte apparuit, hoc eſt, quod apparuerit Abrahæ reuelans futuram ſui paſſionem corporis, qua mundum redemit: demonſtrans etiam genus paſſionis, cum ſuſpenſum oſtendit arietem. virgultum illud patibulum crucis. Et in hoc ligno præſtantiſſimus ductor gregis exaltatus, omnia traxit ad ſe, vt ab omnibus cognoſceretur. Vnde, & ipſe ait: Cum exaltaueritis filium hominis tunc cognoſcetis, quia ego ſum. hucuſque Sanctus Ambroſius. nos verò ad cœptam redeamus hiſtoriam.

met Paulus, qui vsque ad tertium cælum mirabiliter euectus vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui, aut alius noui testamenti, ac primitiuæ Ecclesiæ sanctus plenè de tali mysterio, & veritate ab ipsomet Redemptore nostro edoctus? Verum

403.13. Ver. 25.] & clarius 1. Reg. cap. 20. ver. 25. quemadmodum nos sub anno mundi 2974. num. 3. explicabimus.

Pag. | lin.

407.51. Sepulta est mater eius] vel quia textus emendatiores capitulo Genes. 46. superius citato non habent: Hi sunt filij Liæ.] sed: Hi sūt filij Lia, quos genuit in Mesopotamia.] dicere possumus, ibi figuratè de omnibus dici, fuisse genitos in Mesopotamia; quia primarij ipsorum, & qui immediatè de ipsa Lia prodierant, nati erant in Mesopotamia: solet namque.

423.143. Esse terram] *dele quæ sequuntur vsque ad.* & consequenter *exclusiuè, & adde* in littore maris, subaudi Galileæ, & pertingentem (quemadmodum infra sub anno mundi 2591. num. 5. declarabitur) ferè vsque ad Sidonē vbi negotiatores mediterranei maris naues appellere solent, & consequenter &c.

426.125. Cum lacrymis] *dele quæ sequuntur vsque ad* asportauit. *& adde* (post planctum super eo factum) deosculato patre, iussit corpus eius aromatibus condiri, & ipse cum fratribus, & filijs suis, atque item magno cum Aegyptiorum comitatu, de licentia Pharaonis asportauit.

426.1 vl.

AB ORBE CONDITO
ANNVS 2368.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 256.

ANNO à descensu Iacob in Aegyptum circiter quadragesimo, natum esse Caleb, filium Hesron, ità colligit Abulensis super primo Paralipom. cap. secundo quæstione nona. Nam cum in eodem capitulo à versiculo 18. ad 22. habeamus, quod Caleb filius Hesron, de Azuba prima eius coniuge, præter Ierioth primogenitum tres alios habuit liberos; & quod ea mortua duxit aliam nomine Ephratham, & quod post hæc Hesron pater eius accepit filiam Machir cum ipse iam sexaginta esset annorum: Certè si de prædictis sexaginta annis, primum subtraxeris quindecim saltem annos, quos habuisse censendus est Caleb quando primam duxit vxorem; deinde alios quinque intrà quos genuit de Azuba prædictos quattuor filios, & de Ephratha vnum; vtique restabunt de memorata sexaginta annorum summa anni dumtaxat quadraginta, qui fluxerant ab introitu Hesron in Aegyptum vsque ad ortum ipsius Caleb; erat enim vnius anni infantulus Hesron, quando cum vniuersa Iacobi domo deportatus fuit in Aegyptum, vt colligi potest ex his, quæ nos sub annis mundi 2328. numero primo, & 2329. numero nono diximus. Quoniam verò quamdiu vixerit iste Caleb, nescimus, ideò eius annos in tabulis digerere non potuimus. *Ortus Caleb, F. Hesron.*

Pag. | lin. 426. | vlt.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2384.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 272.

Hesron genuit Aram.

ANNO vitæ ſuæ circiter quinquageſimo ſeptimo, probabiliter credimus, quod Heſron filius Phares genuerit Aram, cuius meminit S. Matthæus cap. 1. ver. 3. in genealogia Saluatoris. Hunc Aram, Auctor libri primi Paralipom. cap. 2. verſic. 9. & 10. vocat Ram. Quantum verò temporis poſt genitum Aram ſiuè Ram, ipſe ſuperuixerit Heſron, ſcire non poſſumus.

Proximè adducto] Idem Mamithus ſiue Mamucus, Syris, & Aegyptijs cœpit eſſe formidini, vt tradit Genebrardus libro primo ſuæ Chronologiæ. 427. l. 14.

Septuageſimo ſeptimo] *dele totum caput inſequens, & pro eo pone quæ hic ſequuntur.* 428. l. 27.

AB ORBE CONDITO ANNVS 2387.

TERTIAE MVNDI AETATIS ANNVS 275.

Heſron genuit Segub.

ANNO vitæ ſuæ ſexageſimo, Heſron Iudæ nepos duxit filiam Machir patris Galaad, & genuit ex ea filium nomine Segub, quemadmodum traditur primo Paralip. cap. 2. ver. 21. Erat autem Machir filius Manaſſe filij Ioſeph, vt patet Geneſ. cap. vltimo verſic. 22. Neque inconuenit, quod qui erat de tribu Iuda, duxerit vxorem de tribu Manaſſe; quia tunc temporis nulla adhuc facta fuerat talium coniugiorum prohibitio. Illa namque lex, quæ cauet nè quiſquam nubat extra propriam tribum, non niſi multo poſt, nimirum Moyſi temporibus lata fuit, vt videre eſt Numer. cap. vltimo verſic. 7. & 8. Porrò iſte Segub, & poſteri eius, licet naturaliter de Heſron Iudæ nepote prodierint; nihilominus computati poſteà ſunt in tribu Manaſſe, vt euidenter colligitur ex cap. Paralipom. citato, vbi cum ſcriptura dixiſſet, quod Heſron genuit Segub, & Segub genuit Iair, qui poſſedit viginti tres ciuitates in terra Galaad, & viculos ſexaginta ciuitatum; protinus ſubiungit: Omnes iſti filij Machir patris Galaad.] ideſt prædicti, Segub, & Iair, & ſi qui alij ex ipſis prodierant; dicebantur filij Machir. Quod & adhuc magis confirmari poteſt ex Deuter. capit. 3. ver. 13. & ſequentibus, vbi dicitur: quod Moyſes reliquam partem montis Galaad, & omnem regionem Baſan, aliàs regni Og tradidit mediæ tribui Manaſſe, nempè omnem regionem Argob: Et quod Iair filius (hoc eſt pronepos ex parte matris) dicti Manaſſe, poſſedit omnē regionem Argob, vſque ad terminos Geſſuri, & Machati; & regionem illam, quæ prius vocabatur Baſan, voluit deinceps ex nomine ſuo nuncupari Hauoth Iair, ideſt villas Iair: ex quibus omnibus liquido apparet, poſteros dicti Heſron nepotis Iudæ ex filia Machir procreatos, deinceps fuiſſe recenſitos in tribu Manaſſe, quod non alia de cauſa fieri potuiſſe videtur, niſi quia a dicto Machir filio Manaſſe, & dicti Segub auo Materno adoptati fuerant in filios, vt nos etiam ſub anno mundi 2827. num. 1. dicemus.

Cur Segub, & poſteri eius dicantur de tribu Manaſſe.

Reli-

Pag. 434. lin. 36. Reliquit Eusebius] Hunc Iphereum S. Augustinus lib. 18. de Ciuit. capi. 8. vocat Saphrum; cur autem eum faciat non decimum tertium Assyriorum regem, vt Eusebius, sed decimum quartum, nos sub anno mundi 2464. num. 1. indicabimus.

435. l. 44. Vsque ad 22.] ex his patet reijciẽdam esse illam Hebræorum positionem, seu (vt arbitror) Rabbinorum adinuentionem, quam refert reijcitque Abulensis super 1. Paralip. cap. 2. quæst. 8. de duabus illis Hebræorum obstetricibus, quæ memorantur Exod. cap. 1. ver. 15. nempè quod altera earum esset Maria soror Moysi, altera verò mater eius Iocabed; & quod, quia ipsæ timentes Dominum non paruerant impio Pharaonis mandato de paruulis Hebræorum masculis interficiendis, ædificauerit eis Dominus duas domos, nempe regiam, & sacerdotalem; ac propterea de Iocabed prodierit domus sacerdotalis, quia nati sunt ei Moyses, & Aaron; & de Maria domus regia, quia eam duxit Caleb princeps tribus Iudæ; in qua postmodum diu mansit regia potestas. Huius namque positionis, falsitas, vel inde apparet, quod illas obstetrices non Hebræas, sed Aegyptias fuisse probauimus, & constat, quod altera ipsarũ in sacro eloquio nuncupatur Sephora, altera verò Phua, & nusquam legimus, nec probari potest, quod Iocabed, & Maria vnquam talibus quoque nominibus fuerint appellatæ, & nos infra sub anno mundi 2544. num. 35. ex ipsa temporum ratione liquido ostendemus, prædictam Mariam, neque Calebo filio Hesron, neque Calebo filio Iephone nubere potuisse.

Hebræorum sententia de duabus obstetricibus refutatur.

442. l. 30. Tradit Eusebius] Hunc Genebrardus libro 1. suæ Chronologiæ, Spharetum appellat, eumque Syros, & Phœnices subegisse affirmat.

447. l. 35. In Chron.] Idem refert ex Thucid. Genebrardus lib. 1. suæ Chronologiæ, vbi addit: Id fabulosè dici; quoniam illud nomen Græci olim ab Elisa filio Iauan, vt ipse putat, acceperunt.

486. l. 30. Ad finem capitis] Quoniam autem superius diximus Moysen ascendisse in collem cum Aaron, & Hur: Si quis quærat de isto Hur, cuius nunc primum fecimus mentionem, quisnam fuerit: dicimus; ipsum fuisse filiũ Caleb filij Hesron, filij Phares, filij Iuda, vt apertè colligi potest 1. Paralip. ca. 2. vbi ver. 4. traditur, quod Thamar nurus Iudæ genuit eidem Iudæ Phares, & Zarã; & versic. 5. quod Phares genuit Hesron, & versic. 9. quod inter filios Hesron, connumeratur quoque Caleb; & ver. 18. & 19. quod Caleb filius Hesron, de altera sua vxore Ephratha genuit Hur; & ver. 20. quod Hur genuit Vri, & Vri genuit Bezeleel. Quæ posteriora verba etiam omnino consonant cum his quæ legimus Exod. cap. 31. versic. 2. videlicet. Ecce vocaui ex nomine Beseleel filium Vri filij Hur. Non bene ergo videtur procedere Abulensis super Exod. cap. 17. quæst. 5. vbi in refellenda quorundam opinione existimantium, quod iste Hur fuerit filius Caleb, & Mariæ sororis Moysi, pluribus nititur ostendere, ipsum Caleb tũc triginta nouem ad summum fuisse annorum, & Mariam circiter nonaginta, & propterea non esse verisimile, quod vir adeò iuuenis ducere voluerit vetulam adeò grandæuam. Hæc enim, & huiusmodi argumenta non militant in Caleb filio Hesron, quem constat fuisse Caleb filio Iephone valde seniorem, quemadmodum etiam dignosci poterit ex his, quæ nos sub anno mundi 2545. num. 65. dicemus. Fallitur ergo loco citato Abulensis accipiens pro Caleb filio Hesron, Caleb filiũ Iephone. potius autem debuisset Abulensis è conuerso arguere dicens: Caleb filium Hesron, non potuisse ducere dictam Mariam, quia ipse erat nimis senex respectu Mariæ. Nam (vt idem Auctor bene probat super 1. Paralipom. capit. 2. quæstione nona) oportet Caleb filium Hesron fuisse octoginta nouem annorum, quando nata est Maria; Vnde vix credibile est, quod ipse adhuc superstes esset, quando ipsa Maria ad ætatem nubilem peruenit. Et præterea probari non potest, quod eadem Maria Ephratæ etiam nomine vnquam fuerit appellata. Itaque necesse est, quod prædictus Hur, vt diximus, fuerit filius Caleb filij Hesron, & quod mater eius Ephrata, quam dictus Caleb post obitum Azubæ prioris suæ vxoris, loco Paralipom. citato, duxisse, & ex ea Hur genuisse dicitur, fuerit longè diuersa à

De Hur, quisnam fuerit.

posteriori, in posterioribus tabernaculi angulis (quando erigebatur) arctius cõnecterentur: alioquin ipsum tabernaculum non satis firmiter stare potuisset. In anteriori autem tabernaculi parte, quæ nullum habebat tabulatum, oportet ipsa tabulata lateralia mediante illo vecte super columnas ibidem existentes transuersaliter extenso, de quo pendebat velum claudens ipsum tabernaculum, eodẽ, vel alio simili modo inuicem fuisse copulata, & firmata, ne vlla in parte flecti, ac labare possent. Sanè totam.

Pag. 517. *lin.* 8. Secunda sententia] *dele quæ sequuntur vsque ad* apertè *exclusiuè. Et lin. 11. post illa verba* consueuisse putat *adde* tertia autem nullam arulæ mentionem facit, sed tantum cratem pro foculo, altari superpositam dicit. Præterea.

534.129. Deo sacrificia obtulerant] Porrò, si quis quærat de matre memoratorum quattuor filiorum Aaronis; meminerit quæ Exod. cap. 6. ver. 23. habentur in hæc verba: Accepit autem Aaron vxorem Elisabeth filiam Aminadab sororem Nahason, quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar. *Elisabeth vxor Aaronis.*

577.141. 1. Paralip. cap. 2.] *dele illa verba* versic. 9. 18. & 24. *& adde* vbi versic. nono vocatur Calubi; versic. autem 18. 24. & 42. appellatur Caleb. Iste enim.

580.19. Maximè exornauit] Quamquam de Areopago, tutius dici possit, quod etiã Apostoli tempore fuerit iudicij locus, & ibidem Apostolus non tanquam ad concionandum, seu veluti in Schola, de noua eius doctrina differendum; sed potius ad causam pro se dicendam rationemque prædicationis suæ reddendam.

581.118. Sunt nuncupati] Aduertendum verò est, quod S. Cyrillus Alexandrinus circa initia libri primi cõtra Iulianum, ponit Dardanum ædificasse Dardaniam, non anno vitæ Moysi 113. vt facit Eusebius; sed anno eiusdẽ Moysi 120. & tamen concordat cũ Eusebio dicens; id accidisse regnantibus apud Assyrios Amynta, apud Aegyptios Ramesse, qui etiam vocabatur Aegyptius, & apud Argiuos Sthenelo, siue Steleno. Quamobrem puto Cyrilli codicem fuisse corruptũ, & pro anno Moysi 120. debere corrigi, vt dicat 113. Nã anno Moysi 120. nõ Stelonum sed Danaum Argis regnasse habemus in eodem Eusebij Chronico.

596.18. Fuisse diuersum] Meritò igitur Origenes tomo 7. in Ioannem, vbi & ipse obiter huius meminit opinionis, quod scilicet Phinees idẽ fuerit cum Elia, quæ etiam fuerat veterum quorundam Hebræorum; nescio (inquit) vnde veluti in apocryphis moti Hebræi tradant Phinees illum, qui etiam Eleazari filius, ipsum esse Eliam. Quamquam ibidem ipse Origenes fallatur subiungens; ipsum Phinees proculdubio produxisse vitam vsque ad multos Iudices: quemadmodum nos sub anno mundi 2594. numero tertio manifestè ostendimus. Neque verò.

607.145. Quasi Deus coleretur] & S. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Iulianum attestatur Moysen Græcorum historicis fuisse notissimum, aliaque ipsorum de ipso Moyse illustria profert testimonia, nempè Polemonis, & Ptolemæi Mendesij, & Hellanici, & Philocori, Castorisque, ac præsertim Diodori asserentis eundem Moysen virum magnæ mentis, & vitæ celeberrimum etiam Deum fuisse nuncupatum. Demetrius quoque.

648.147. Potest in tabulis] ex his quoque elicitur, decipi Origenem tomo 7. in Ioannem, vbi de isto Phinees verba faciens ait: Qui absque dubio produxit vitam vsque ad multos Iudices sicuti legimus in libro Iudicum. Sic ille. Vides quam facile decipiuntur, qui minus accuratam operam in ratione temporum probe callenda nauant. Quod verò.

656.137. Sigillatim ostendemus] Porrò hanc Hebræorum Deique mutuam, sepiusq; repetitam vicissitudinem præuaricandi, puniendi, resipiscendi, ac miserendi, paucis quidem sed enucleatius expressit in Psa. 105. Regius Propheta dicens: Et commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruierunt sculptilibus eorum, & factum est ipsis in scandalum. & immo

ADDITAMENTA
EIVSDEM AVCTORIS

Tomo secundo locis subinde notandis inserenda.

Pag. | *lin.*
38. 143. FAbricatum] nisi quod non intus cauum, vt illud, sed plenum, atque ex lapidibus impolitis ad normam in lege præscriptam Deuter. c.27. ver.5. & 6. ædificatum fuisse creditur.

Iussit coæquari voraginem] *dele illa verba quæ sequuntur videlicet* Mello nuncupatam, *& lin. 39. post illa verba* ædificijs exornari *adde* puto autem dictam voraginem (quam postea Iosephus libro sexto de Bello capitulo sexto, vocat tyropœon) ex quo immensis pene aggeribus repleta fuit, deinceps Mello (quæ vox hebraicè idem sonat ac latinè repletio) fuisse nuncupatam; vnde Chaldaica Paraphrasis pro eo quod editio vulgata habet-& ædificauit Mello-ipsa legit-& ędificauit aggerē.

44. 12. Visa testatur] fortè autem dictas columnas posuerat Sesac propè illam Ierosolymæ portam, cuius postea turres, muliebres dictæ sunt: non enim alia suppetit ratio, cur sic fuerint nuncupatæ. Harum meminit Iosephus lib. 6. de Bello cap. 2. & 5.

82. *vlt.* In torrente Cison] Et hoc est quod insinuat S. Ambrosius lib. 2. in capit. 2. Lucæ, vbi ait: Numquid S. Achab? numquid S. Pseudo prophetæ, quos ad Eliæ preces vltor cælestis iniuriæ ignis absumpsit?] non quod ignis è cælo delapsus verè pseudoprophetas absumpserit; sed quod fuerit in causa, vt ipsi pseudoprophetæ postmodum Elia procurante, & populo consentiente, necati fuerint. *S. Ambrosij locus exponitur*

97. 143. Vsque ad 24.] Ceterum in his, quæ de Eliseo regis Syriæ insidias præuidente, easdemq; regi Israel præindicante dicta sunt; intueri licet sensibile quoddam exemplum spiritualis muneris Angelorum, præsertim illorū, qui singulis nobis diuinitus ad tutelam sunt destinati. Ipsi namq; non cessant per internas inspirationes detegere vel nobis ipsis, vel his qui nostri curā gerunt multiplices dęmonū insidias, versutias, technas, fallacias, laqueos, aliasq; nocendi artes, ac præmonere, qua ratione obsistere, illæsq; deuitare possimus, vt vel ex hoc perspicuum sit, quā malè nobiscū ageretur, si talibus auxilijs destitui contingeret. *De Angeli custodis muneribus.*

100. *149.* Temporum faceret] Prętereà si, vt aiunt, Ioram post annos octo prius innocenter in regno exactos, posteà per alios viginti malè regnauit: profectò, qui voluerit ponere posteriores viginti annos cum patre fuisse traductos, cogetur idem sentire de octo prioribus, & consequenter dicere, Ioram totos viginti octo annos cum patre regnasse, quod fieri nullo modo potuit, quia constat, ipsum Iosaphat non excessisse annum regni vigesimum quintum, & absurdum esset opinari, Ioram tribus annis antè patrem regnare cœpisse. Vt omittam etiam nō esse credibile, quod aut filius viuente patre suo rege admodum religioso, & pio, ausus esset tanta mala perpetrare, aut quod talis pater, talia permittere, ac tolerare vnquam potuisset. Patet igitur.

107. *114.* Septuaginta duobus] *dele quæ sequuntur videlicet* cum ex his constare possit, *& adde*, inter quos est Trogus Pompeius, & ex ipso Iustinus lib. 18. quos sequuntur alij, præsertim Orosius li. 4. c. 6. & Genebrardus li. 1. suæ Chronologiæ, vbi agit de Profanis sub rege Ioas actis, & ibidē addit, ipsam Carthaginem conditam fuisse anno regni eiusdem Ioas trigesimo. Appianus verò, qui initio lib. de Bellis punicis ait, anno a Carthagine condita septingētesimo Romanos abstulisse Carthaginensibus Siciliam, videtur sensisse, ipsam Carthaginem non septuaginta duobus, sed centum octoginta octo annis ante Romā fuisse conditam. Siquidem (vt nos sub anno mun. 3812. n. 1. diximus) Sicilia Carthaginensibus adępta fuit anno vrbis quingentesimo duodecimo, quibus si addantur cētū octoginta octo fiēt anni septingēti a fundata Carthagine. Eusebius aūt in

Chronicis nihil certi adfert, sed tantummodo varias aliorum refert opiniones, nimirum quosdam ponere fundamenta Carthaginis circa annum regni Mitrei regis Assyriorum decimum quintum: alios anno Laostenis circiter decimo tertio: alios autem anno Ocrazapes circiter trigesimo. Et alias dicit ipsam fuisse conditam antequam à Scipione capta esset, & incensa annis, secundum aliquos sexcentis sexaginta octo, secundum alios verò septingentis quadraginta octo. Vnde ex his (quemadmodum computari potest in tabulis) deduci posset quosdam ponere conditionem Carthaginis ante vrbem conditam annis quadringentis sexaginta quattuor, aliquos ducentis quinquaginta nouem, nonnullos centū quadraginta vnum, quosdam nonaginta septem, & demum alios sexaginta vnum. Quo quid incertius dici potest? Nos verò reiectis alijs opinionibus sine vlla probatione adductis, secuti sumus Phœnicum historias superius relatas, tanquam in hac re magis fide dignas, & continua Regum Tyri successione comprobantes Carthaginem.

Pag. | lin.

Nuptijs polluere.] Didonis, siue Elissæ, & Carthaginis conditæ historiam tradunt Iustinus vbi supra, & alij. 107. | 57.

Nullo modo queant] Eadem ferè de hoc Rege, & eodem penè modo percurrit Iosephus 9. Antiq. capit. 11. Quæ quia ad prædictorum declarationem facere videntur, hoc loco referre non grauabor: 131. | 22. Hic, inquit, natura bonus, ac iustus, & magnanimus, prouidendisque rebus solers, & industrius. Is suscepta expeditione in Palæstinos, prælio victor vrbes eorum vi cepit. Gittam, & Iamniam, & earum mœnia diruit. Alia deinde expeditione duxit in Arabas Aegypto vicinos, & condita vrbe ad mare rubrum præsidium in ea posuit. Post hæc Ammanitis subactis, tributoque genti præfinito, & omnibus locis vsque ad Aegypti terminos in potestatem suam redactis, in posterum ad curam vrbis se contulit. Quicquid enim mœnium vel vetustate labefactum erat, vel superiorum regum incuria totum instaurauit, atque eam etiam partem, quam Israelitarum Rex Amasia patre huius capto diruerat, quando victor vrbem ingressus est. His addidit non paucas turres centenum quinquagenum cubitorum altitudinis, & arces aliquot in locis minus frequentatis ad tutelam disposuit. Aquæductus quoque non paucos extruxit. Habuit etiam iumentorum, aliarumque pecudum infinitā penè multitudinem, quod regio esset apta pascuis. Cumque esset admodum agriculturę studiosus, terram varijs arborum, ceterarūq; plantarum generibus excoluit. Habuit prætereà selectorum militum trecenta septuaginta millia, quibus præerant centuriones; ac tribuni viri generosi, & inuicto robore præditi ad duo millia numero, edocuitque exercitum phalangis ordinem struere in aciem, & arma singulis distribuit, gladios, Clypeos, & thoraces æreos: arcus etiam, & fundas. Prætereà machinas fecit multas ad expugnanda oppida, quibus vel saxa, vel tela emitteret, harpagones quoque, & alia instrumenta his similia. Sic Iosephus.

Scripturarum dissonantia] *dele* itaque, *& adde* sanè in hoc terræmotu magnum accidisse prodigium tradit Iosephus 9. 142. l. 28. antiq. capit. 11. Vbi quodnam illud fuerit breuiter refert his verbis: Eodem terræmotu in loco qui dicitur Eroge, dimidium montis ad occidentem vergentis reuulsum per quattuor stadia volutum, obiectu demum Orientalis montis, cōstitit, obstructa via publica, & oppressis ruina hortis regijs. hæc ille.

Consueuisse dicuntur [Ab hisce circiter temporibus suas exordiri solent 155. 16. historias, qui vniuersaliter de Romanorum gestis scribere professi sunt: tametsi aliqui ipsorum veluti præludia quædā præmittere consueuerint, in quibus summatim de his agunt nationibus, quibus in vnum conuenientibus Romanum genus concreuit ante vrbem conditam, vt sunt Vmbri, Aborigines, qui posteà (vt ait Dionysius Halicarnasseus lib. 1.) appellatione desumpta ab ipsorum rege Latino, latini vocati sunt, & Euandri Comites ex vrbe Palantio ad Italiam delati, & Aeneæ socij Troiani, & si qui sunt eiusmodi alij. Sic Dionysius proximè allegatus in suis antiquitatum Romanorum libris. Sic T. Liuius in libris de Historia ab vrbe condita. Et eodem modo alij.

Post-

Pag. 187. lin. 28. Postmodum præstitit,] *dele quæ sequuntur, videlicet*, vt consequenter subiũgemus, *& adde* vt sub anno mundi 3324. num. 1. & 2. dicemus. Porrò quæ nos contra proxime adductam Iosephi positionem diximus, militant pariter contra aliorum quoque Hebræorum sententiam, quam refert S. Hieronymus super Isai. cap. 39. vbi: Tradunt, inquit, Hebræi, ideo ægrotasse Ezechiam, quoniam post inauditam victoriam Iudæorum, & Assyrij regis interitum, non cecinerit laudes Domino, quas cecinit Moyses Pharaone submerso, & Debbora interfecto Sisara, & Anna genito Samuele; vnde commonitum esse fragilitatis suæ: rursumque post corporis sanitatem, & signi magnitudinem, offerri aliam occasionem superbiæ, quam, vt prudens & Dei cultor, vitare debuerat, nec monstrare alienigenis diuitias suas, quas Deo tribuente possederat. Hactenus ille de Hebræorum traditione; quam tamquam S. Doctoris auctoritate firmatam (tametsi eam ipse nec probasse, nec refutasse, sed simpliciter retulisse videatur) secuti sunt nonnulli ex modernis scriptoribus, alioquin valde probati, nempe Didacus Stella in opere, quod Hispano sermone edidit, de contemptu vanitatum mundi par. 3. cap. 53. Et Gaspar Sanchez concione 3. feriæ 6. post Dominicam 1. Quadragesimæ, non procul a fine. Qui si sacram lectionem accuratius ponderassent, proculdubio intellexissent dici nullo modo posse, quod Ezechias ideo grauissima illa infirmitate punitus fuerit, quia Canticum Deo non cecinerat pro mirabili illa Assyriorum percussione; quoniam iste Assyriorum interitus, vt probatum est, biennio circiter post dictum Ezechiæ languorem accidit. *Quædam Hebræorum traditio refutatur.*

194. 144. Libri eius] Sanè ex his quæ Raphael Angelus Tobiæ patri, & filio corporalia beneficia præstitit, intelligere licet spiritualia, quæ nos iugiter Angelorum ministerio accipimus: nimirum quod ipsi opera nostra bona precesque, & vota Deo offerunt, & ab eo quæ nobis profutura sunt, impetrata reportant. Ipsi ignaros docent, cæcos illuminant, actus dirigunt, corda & corpora regunt, & gubernant; denique mala arcent, ac nos bonis spiritualibus, atque interdum etiam temporalibus ditant, vt propterea cunctis innotescere facile possit, quantũ ipsis debeamus, eosdemque venerari teneamur.

261. 134. Computatum est] Igitur hactenus apud Hebræos regnarunt super toto Israele. *Hebræorum reges.*

1. Saul	annis	20.
2. Dauid		40.
3. Salomon.		40.

Post diuisionem regni regnauerunt.

In Iuda.		In Israel.	
1. Roboam	an. 17.	1. Ieroboam	an. 22.
2. Abias	3.	2. Nadab	an. 35.
3. Asa	41.	3. Basa	
4. Iosaphat	25.	4. Ela	
5. 6. Ioram, & Ochozias	5.	5. Ambri	
7. Athalia	6.	6. 7. Achab, & Ochozias	22.
8. Ioas	40.	8. Ioram	12.
9. Amasias	29.	9. Iehu	28.
10. Ozias	52.	10. Ioachaz	an. 32.
11. Ionathan	31.	11. Ioas	
12. Achaz		12. Ieroboam ij.	an. 41.
13. Ezechias	29.	Interregnum	an. 12.
14. Manasses	55.	13. 14. Zacharias, & Sellum	1.
15. Amon	2.	15. Manahem	10.
16. Iosias	31.	16. Phaceia F. Manahem	2.
17. Ioachaz		17. Phacee F. Romeliæ.	20.
18. Ioachin	21.	18. Osee	18.
19. Iechonias.		In summa an. 255.	
20. Sedecias.		Desijt hoc regnum sub finem anni regni Ezechiæ sexti.	
In summa an. 387.			

In tabulis] Porrò primæ huius Monarchiæ reges fuerunt quadraginta nouem quos hic nominatim, ordinatèque, ac singulorum regni annos recensere non grauabor, ratus id non ingratum fore lectori. Prætermittendum autem duximus Belum, quòd licet ipse primus in Babylone regnauerit, tamen eo viuente, immo etiam vltra vsque ad initia circiter anni regni filij eius Nini vigesimi, nulla adhuc in mundo erecta fuisse Monarchia credatur. Fuerunt ergo. *Pag. 318. l. 11*

Assyriorũ seu primæ Monarchiæ reges.

	qui regnauit annos		qui regnauit annos
1. Ninus	33.	20. Lamprides	32.
2. Semiramis	42.	21. Sosares	20.
3. Ninias	38.	22. Lampares	30.
4. Arius	30.	23. Pannias	45.
5. Analius	40.	24. Sosarmus	19.
6. Baleus I.	30.	25. Mitreus	27.
7. Armamertes	38.	26. Tautanes	32.
8. Belochus I.	35.	27. Tanteus.	40.
9. Baleus ij.	52.	28. Thineus	30.
10. Altadas	32.	29. Dercillus	40.
11. Mamitus	30.	30. Eupales	38.
12. Mancaleus	30.	31. Laosthenes	45.
13. Iphereus	20.	32. Piriciades	30.
14. Mamilas	30.	33. Ophrateus	20.
15. Sparetus	40.	34. Ophratanes	50.
16. Ascadas	40.	35. Ocrazapes	41.
17. Amintas	45.	36. Sardanapalus	20.
18. Belotus ij.	25.	Interregnum	3.
19. Bellepares	30.	37. Phul	40.
		38. Teglathphalasar	23.
		39. Salmanasar	10.
		40. Senacherib	7.
		41. Asarhaddon.	10.

Et hi quidem ferè omnes in Niniue regni sedem habuisse creduntur: Qui verò sequuntur in Babylone.

	qui regnauit annos		qui regnauit annos
42. Merodac post victũ Asarhaddõ	49.	46. Euilmerodach	22.
43. Ben Merodac	4.	47. Niglisar	4.
44. Nabolassar	21.	48. Labosardach.	1.
45. Nabuchodonosor	43.	49. Balthassar.	17.

Subduc omnes hos annos, & inuenies memoratam durationis primæ huius Monarchiæ summam annorum mille quingentorum, & vnius.

Ad finem capitis] Quomodo autem, & cui Cyrus mandauerit, vt hæc præstanda curaret, breuiter refertur 1. Esdr. cap. 5. ver. 13. vsque ad 17, his verbis: Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex propo suit edictum, vt domus Deĩ hæc ædificaretur. Nam & vasa templi Dei aurea, & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo, quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt (subaudi per manũ Mitridatis filij Gazabar, vt dicitur 1. Esd. c. 1. ver. 8.) Sassabasar vocabulo, quem & principem constituit, dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade, & pone ea in templo, quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur in loco suo. tunc itaque Sassabasar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem &c. Hæc ibi. Porrò dictus Sassabasar erat Princeps Iudę, vt apertè traditur loco Esdr. proximè citato, crediturque (vt aiunt Lyranus, & Carthusianus) fuisse Zorobabel, qui à Persis, vel Babylonijs vocabulo Sassabasar appellabatur. *324. l. 12.*

Pro absoluto] Ceterum nemo existimet prędictis obstare, quod (vt diximus) Zachariæ Prophetia, nõ sicut Aggęi, incipiat a mẽse huius anni *333. l. 24.*

sexto,

sexto, sed ab octau o, quando scilicet Iudæi intermissam templi fabricam prosequi iam cœperant quia nihil prohibet credere, quod idem vates quædam etiam alia antè dictum tempus prophetasset. Constat enim Prophetas non omnia vaticinia sua scripsisse. Vnde quemadmodum ex his quæ traduntur 4. Reg. cap. 14. ver. 25. scimus, Ionam plurimas prænunciasse victorias Ieroboam filio Ioas regi Israel, licet de hac re nulla prorsus in tota ipsius Ionæ prophetia mentio habeatur: ità certissimū est, quod (vt apertè legimus primo Esdr. cap. 5. versi. 1. & 20.) ipse Zacharias, & Aggæus pariter prophetauerunt paulò ante quam surrexerint cœperintq; Zorobabel & Iosue denuò ædificare templum Dei, nimirum mense dicti anni sexto, tametsi posteà placuerit ipsi Zachariæ, prioribus prætermissis, exordiri prophetiam suam ab his, quæ ipse vidit mense eiusdem anni octauo.

5 In mense eiusdem anni octauo, Zacharias exorditur prophetiam suam ex ore
Pag. lin. Domini ab illa salutari commonitione, qua significat Iudęis, Dominum valdè ira-
334. 22. tum fuisse patribus eorum, vt planè indicabant captiuitates, aliæq; calamitates eisdem superioribus annis immissæ: ac propterea hortatur eos, vt toto corde cōuertantur ad Dominum, audiantq; Prophetas eius, ne (si aliter fecerint) ipsi quoque, quemadmodum illi acriter admodum puniantur.

7 In mense autem vndecimo eiusdem anni, Zacharias Propheta vidit duas illas
334. 31. visiones, quæ cap. eius 1. ver. 7. vsque ad finem describuntur; nempè alteram de equite illo inter mirteta stante; alteram de quattuor cornibus, quæ ventilauerāt Iudam, & quattuor fabris, qui venerāt, vt illa deterrerent, ac deijcerent. Et ab hoc tempore vsque ad quartum Regni Darij annum, idem propheta vidit, prophetauitq; reliqua, quæ ab eodem ibidem subiunguntur, vsque ad cap. 7.

399. 9. Stetisse putarunt] etenim constat ex his, quæ nos sub an. mundi 3494. nu. 5. disseruimus, Cyrum ab initio Monarchiæ eius regnasse annos saltem septem, & sub an. mun. 3524. num. 3. ostendimus, ab initio regni Cambysis ad initium regni Darij Hystaspis fluxisse annos octo. Porrò ipse Darius regnauit annos triginta sex. & Xerxes cum aliquot Artabani mensibus annis viginti duobus. & Artaxerxes longimanus an. quadraginta. & Xerses ij. & Sogdianus anno ferè vno. & Artaxerses Nothus annis decem & nouem. & Artaxerxes Mnemon quadraginta. & Artaxerxes Ochus viginti sex. & Arsas ferè tres, & Dareus ferè sex, ita vt octo circiter annis ambo regnauerint, vt suis locis probatum est. Qui omnes computati faciunt prædictam summam annornm ducentorum septem.

Secundæ Monarchiæ, seu Persarū reges.

7.
8.
36.
22.
40.
1.
19.
40.
26.
8.
207.

451. 35. Ostendemus] Hactenus exposuimus dictam Danielis prophetiam supponētes (vt ferè omnes supponunt) eam esse accipiendam loqui de diebus naturalibus: At verò si quis contendat illam debere accipi de diebus artificialibus, propter illa verba ibidem posita, videlicet: Vsque ad vesperam & mane.] quæ videntur tam posse accipi in sensu disiuncto; quā coniuncto: certe quia hoc supposito, illa dierum summa efficiet tantummodo dies naturales mille centum & quinquaginta; nihil prohiberet arbitrari, Prophetam ibi voluisse notare tempus non duraturæ impeditionis diuini cultus, quam Iudæi ab Antiocho Epiphane passuri erant, sed potius tempus quo perseueratura erat pollutio templi, ex quo incipienda erat, vsque ad eius emundationem. Hoc namq; tempus mille centum & quinquaginta dierum, ferè coincidit cum eo, quod notatur Apocalyp. cap. 12. ver. 6. de quo alijsque eiusmodi, nos distinctius sub anno mūdi 3890. num. 5. agemus.

538. 18. Cap. 9. & 10.] Fuit autem Mariammes filia Alexandri filij Aristobuli fratris Hircani, quam idem Alexander ex ipsius Hircani filia genuerat; & consequenter ipsa erat, tum ipsius Aristobuli, ex filio, tum ipsius Hircani, ex filia neptis, vt tradit Iosephus 14. Antiqui. partim cap. 21. partim cap. 27. in fine.

560. 45. Ad institutum] fuit ergo Cleopatra proximè memorata, vltima de genere Lagidarum; quæ in Aegypto regnauerit. Nam

Ptolemæorum seu Lagidarū reges.

1. Huius familiæ dictus est Ptolemeus Lagi.
2. Ptol. Philadelphus, quorum anni simul iuncti fuerunt. } 78.

3. Ptolem. Euergetes huius nominis 1. qui regnauit an.	29.
4. Ptolem. Philopater.	16.
5. Ptolem. Epiphanes.	24.
6. Ptolem. Philometer.	35.
7. Ptolem. Euergetes ij.	28.
8. Ptolem. Lathurus cum matre Cleopatra.	16.
9. Eadem Cleopatra cum alio filio Alexandro.	10.
10. Iterum Ptole. Lathurus sine matre.	8.
11. Ptole. Auletes.	30.
12. Cleopatra huius nominis, regumque postrema.	24.
Computatis duobus annis Ptole. Dionysij eius fratris.	
Mansit ergo regnum Lagidarum in Aegypto an.	295.

Diceretur, & esset] ita vt (quemadmodum optimè tradit S. Leo Papa in sermone 7. de natiuitate Domini) in vtraque natura, diuina scilicet, & humana, idem sit Dei filius nostra suscipiens, & propria non amittens: in homine hominem renouans, in se incommutabilis perseuerans. Deitas enim, quæ illi cum Patre communis est, nullum detrimentum omnipotentiæ subijt, nec Dei formam serui forma violauit: quia summa, & sempiterna essentia, quæ se ad humani generis inclinauit salutẽ, nos quidem in suam gloriam trãstulit; sed quod erat, esse non destitit. Vnde cum vnigenitus Dei minorem se patre confitetur, cui se dicit æqualem; veritatem in se formæ vtriusque demonstrat; vt & humanã probet imparilitas, & diuinam declaret æqualitas. Hæc ille. *Pag. 595. lin. vlt.*

Educari curarunt] *dele* vbi posteà mansit, *& adde* vtrum autem tunc illic iugiter permanserit vsque ad tempora prædicationis suæ, an verò defuncto Herode ad paternam domum denuò fuerit reportatus; & postea cum esset ferè septennis, ipse vltrò desertum petierit, non omnino exploratum habemus: tametsi hoc quod posterius dictum est probabilius videatur. id enim indicare videtur Hymnus quem Sancta Mater Ecclesia quot annis publicè in festo Natiuitatis eiusdem Sancti canit dicens: *601. l. 14.*

Antra deserti teneris sub annis,
Ciuium turmas fugiens petisti,
Ne leui saltem maculare vitam
Famine posses.

Quicquid sit, constat S. Ioannem totam ferè suam vitam in deserto ab omni hominum consortio separatam traduxisse, vsque ad annum.

ARGV-

ARGVMENTA

RERVM PRAECIPVARVM

Quæ in primo Tomo pertractantur.

De

De

ARGVMENTA
RERVM PRAECIPVARVM
Quæ in ſecundo Tomo pertractantur.

De

Sequun-

Sequuntur duo alij Indices; alter locorum Sacræ Scripturæ; alter vniuersalis omnium, quæ in hoc opere continentur. Ad quorum intelligentiam sciendum est, quod dictio Præ. signat ea quæ in Præfatione citata sunt. M. Pri. quæ in Mundi Primordijs. M. D. 1. vel 2. &c. indicat ea, quæ sub Mundi die 1. vel. 2. &c. primæ eiusdem Mundi hebdomadæ habentur. Et Similiter M. A. 1. vel 2. &c. Mundi annos denotat. Et denique num. 1. vel 2. &c. numeros in interioribus libri marginibus notatos.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE quæ in hoc opere aliquo modo explicantur.

GENESIS.

Ver

Ver.

EXODI.

Ver.

LEVITICI.

Ver.

IOSVE.

Ver.

II. REGVM.

III. REGVM.

Cap.

Cap.

I. ESDRAE.

II. ESDRAE.

TOBIAE.

IVDITH.

ESTHER.

IOB.

Cap.

ISAIAE.

IEREMIAE.

Ver.

THRENORVM.

BARVCH.

EZECHIELIS.

DANIELIS.

OSEE.

AMOS.

IONAE.

MICHAEAE.

HABACVCH.

AGGAEI.

ZACHARIAE.

MALACHIAE.

I. MACHABAEORVM.

II. MACHABAEORVM.

MATTHAEI.

MARCI.

Ver.

Ver. 19. Et Dominus quidem Iesus, postquam locutus est eis assumptus est in cælum. M. A. 4084. num. 41.

LVCAE.

Cap. 1. ver. 5. Et vxor illius de filiabus Aaron. M. A. 2464. num. 3. Et 4051 num. 5.
Ver. 34. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? M. A. 2118. num. 12.
Ver. 73. Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. M. A. 2163. num.. 3.
Ver. 74. In sanctitate, & iustitia &c. M. A. 1557. n. 14.
Cap. 2. ver. 2. Hæc descriptio prima, facta est a Præside Syriæ Cyrino. M. A. 4051. n. 11.
Ver. 25. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. M. A. 2316. n. 3.
Ver. 49. Nesciebatis, quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse? M. A. 4062 n. 1.
Ver. 51. Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. M. A. 4062. n. 1.
Ver. 52. Et Iesus proficiebat. *vsque* apud Deum, & homines. M. A. 4062. n. 2.
Cap. 3. ver. 3. Qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad. M. A. 1694. n. 2.
Ver. 23. Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta. M. A. 4081. n. 3.
Ca. 6. ver. 1. In sabbato secundo primo. M. A. 4082. n. 4.
Cap. 8. ver. 31. Et rogabant illum ne imperaret illis, vt in abyssum irent. M. Pri. n. 17.
Cap. 9. ver. 28. Factum est autem post hæc verba fere dies octo. M. A. 4083. n. 6.
Ver. 62. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. M. A. 2138. n. 15.
Cap. 10. ver. 18. Videbam Sathanam sicut fulgur de cælo cadentem. M. Pri. n. 17.
Ver. 21. Et reuelasti ea paruulis. M. A. 2138. n. 9.
Cap. 11. ver. 17. Omne regnum in se diuisum desolabitur. M. A. 987. n. 5.
Cap. 13. ver. 6. Domine dimitte illam, & hoc anno. M. A. 1537. n. 3.
Cap. 16. ver. 8. Quia filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. M. A. 133. n. 1.
Cap. 17. ver. 31. In illa hora. *vsque* memores estote vxoris Lot. M. A. 3138. n. 15.
Cap. 22. ver. 1. Dies festus azymorum, qui dicitur Pascha. M. A. 2545. n. 41.
Ver. 7. Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. M. A. 2545. n. 41.
Ver. 14. Et cum facta esset hora discubuit. M. A. 2544. n. 14.
Ver. 49. Si percutimus in gladio? M. A. 1557. n. 14.
Cap. 24. ver. 31. Et cognouerunt eum. M. A. 2138. num. 9.
Ver. 39. Palpate, & videte &c. M. A. 987. n. 9.

IOANNIS.

Cap. 1. ver. 1. In principio erat verbum. M. Pri. n. 6.
Ver. 3. Omnia per ipsum facta sunt &c. M. Pri. nu. 10. Et M. D. 6. n. 33.
Ver. 12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. M. A. 987. n. 13.
Ver. 18. Deum nemo vidit vnquã. M. A. 2544. n. 51.
Ver. 19. Miserunt Iudæi ab Ierosolymis Sacerdotes, & Leuitas &c. Et ver. 24. Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis. M. A. 2545. n. 13.
Ver. 26. & 27. Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis; ipse est qui post me venturus est. M. A. 4081. n. 7.
Ver. 29. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. M. A. 4081. n. 8.
Cap. 2. ver. 19. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. M. A. 4081. n. 10.
Ver. 20. Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc. M. A. 4032. n. 2. vsque ad 7.
Cap. 3. ver. 5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. M. A. 4. n. 2.
Cap. 4. ver. 5. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar. M. A. 2114. n. 3.
Ver. 9. Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis. M. A. 3315. n. 2.
Ver. 12. Numquid tu maior es patre nostro Iacob? M. A. 3315. n. 2.
Ver. 20. Patres nostri in monte hoc adorauerunt. M. A. 2114. n. 4. Et ver. 21. Quando neque in monte hoc &c. M. A. 3721. n. 2.
Cap. 5. ver. 17. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. M. D. 7. n. 1.
Ver. 29. Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. M. A. 930. n. 5.
Cap. 6. ver. 46. Non quia patrem vidit quisquam. *vsque* hic vidit patrem. M. A. 2544. n. 51.
Cap. 8. ver. 41. Nos ex fornicatione non sumus nati. M. A. 2052. n. 1. & 2.
Ver. 44. Vos ex patre diabolo estis. *vsque* ex proprijs loquitur. M. Pri. n. 14. & 18. Et M. A. 1. n. 1. 4. & 11.
Ver. 56. Quinquaginta annos non dum habes, & Abraham vidisti? M. A. 2591. n. 18.
Cap. 10. ver. 23. Ambulabat Iesus in porticu Salomonis. M. A. 3023. n. 11.
Cap. 14. ver. 26. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quẽ mittet pater in nomine meo, ille suggeret vobis omnia. M. A. 2138. n. 3.
Cap. 15. ver. 14. Iam non dicam vos seruos. *vsque* nota feci vobis. M. A. 2138. n. 9.
Cap. 16. ver. 2. Absque Synagogis facient vos. M. A. 3594. n. 14.
Ver. 12. Multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modo. M. A. 2138. n. 3.
Ver. 21. Mulier cum parit, tristitiam habet. M. A. 1. n. 14.
Cap. 20. ver. 17. Noli me tangere; nondum enim ascẽdi ad patrem meum. M. A. 4084. n. 32.
Cap. 21. ver. 14. Hoc iam tertio manifestatus est Iesus discipulis suis. M. A. 4084. n. 38.
Ver. 21. Quid ad te? M. A. 2296. n. 10.

ACTORVM.

Cap. 1. ver. 7. Non est vestrum nosce tempora vel momenta &c. Præ. n. 6.
Ver. 12. Sabbati habens iter. M. A. 4084. n. 41.
Cap. 2. ver. 4. Et cœperunt loqui varijs linguis. M. A. 1931. n. 10.
Ver. 5. *vsque* 12. Erãt autem in Ierusalem habitantes Iudæi. *vsque* magnalia Dei. M. A. 1931. n. 10. Et 4018. n. 7.

AD ROMANOS.

I. AD CORINTHIOS.

II. AD CORINTHIOS.

AD GALATAS.

AD EPHESIOS.

APOCALYPSIS.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM
VNIVERSALIS

Per annos, & numeros, ad normam præcedentis digeſtus.

Christum

Occiso

Sa-

Quo-

Sci-

Cra-

Alter-

I

Vltio-

De

Eo-

Quo-

P

SS. Pa-

Pro-

Q

R

Ra-

S

Huius

Tem-

Plures

Spiritus

Obtinet

FINIS.

IN PRIMO TOMO

præter in calce ipsius notata.

Pag.	lin. Errata	corrige
46	42. tcci mihi *dele* mihi.	
52	14. cæte	cete
70	1. num. 31.	num. 32.
81	*antepenult.* intelligenddin	intelligendum,
82	38. tine 1aiio	fine ratione,
209	45. maledictis	maledictus.
218	7. delcinentes	deficifcentes.
219	23. hominimus	hominibus.
221	11. Enos	Enos).
	ibidem Domini *tolle parentesim.*	
248	Lumecb	Lamech.
255	51. fact.	facto
266	31. demandare	mandare
270	48. versic. 6.	vetsic. 9.
297, 298	*vbicunque legis* Chanaam	Chanaan.
299	33. Ierosolymas	Ierosolymam.
289	8. mundi 1850 *quæ sequuntur claude parentesi.*	
	vsque ad contingentes *inclusiue.*	
	antepenult. Sed prius (*dele parentesim.*	
220	14. Genealogia *adde* vel potius Progenies.	
221	*in 3. marg.* Galotæ	Gal. 1æ.
223	15. Cham *dele* cuius genealogia *& adde* quæ.	
224	2. Genealogia	Progenies.
225	*in 1. marg.* Aeshiopum	Aethiopum.
236	41. genealogia	progenies.
237	2. Genealogia	Progenies.
240	54. fratum	fretum.
242	18. Hester	Esther.
249	11. Tharere	Thare.
267	34. Abrahamum	quod Abraham.
	35. possedisse	possedit.
268	9. in aono *dele* in	
269	25. *dele omnia ibidem sub n. 13. contenta.*	
	34. primum	primum
272	21. sequente shuiusmodi	sequentes huiusmodi.
297	45. Sichen	sichem.
	46. cap. 24.	cap. 14.
298	vbicunque legis Sichen	Sichem.
309	14. patebit *claude parenthesi.*	
	18. reasumptis	resumptis.
	27. excussit, *adde* dicens: Noli timere.	
310	vlt. ecstasim	extasim.
325	21. Ethan	Etham.
333	*vlt.* Canuntur. *adde.* Quare non recte quidam hos connumerare videntur inter illos mo- dicæ ætatis pueros, qui pro Christi nomine, martyrium non recusarunt.	
338	31. octogesimo *adde* sexto.	
344	35. Euphratem	Euphrateo
348	22. à Palestinis perpessa	quæ à Palestinis perpessus fuerat.
357	18. à quibusdam pastoribos sciscitatus	vt primum ex pastoribus sciscitatus est.
361	36. hæra	hera.
361	18. & 19. Isachar	Issachar.
364	28 septennio	sex annorum interuallo.
	30. sexennotum	sex annorum tempus.
375	50. in de	inde
376	32. excussa	excusa.
377	48. protendebatur	portendebatur.
384	29. tam et si	tametsi.
386	25. cencepisse	concepisse.
391	3. disce ssisse	discessisse.
395	44. versic. 35.	versic. 33.
397	9. Anna lium	Annalium.
404	6. Explorato res	Exploratores.
415	2. Moysem	Moysen.
	5. Moysis	Moysi.
	40. sciscitatus	interrogatus.
	45. verab	verba.
480	36. tribuno *adde.* sic ille.	
423	13. Sichen	Sichem.
433	11. Phiton	Phithom.
440	35. Moysis	Moysi.
443	27. aelacum	ad lacum.
444	3. in sabulo *dele* in.	
459	46. c. 7.	capitis 7.
463, 464	12., 21. iu	in.
475, 476, 478, 479	*vbicunque legis* Ethan	Etham.
480	2. Moysis	Moysi.
499	31. Exod.	Deuter.
510, 515, 519	*vbicunq; legis* holocaustomatum	holocautomatum.
526	35. sciscitatus	interrogatur.
533	52. sciscitari	interrogari.
537	11. ceteris *adde* esse.	
	12. *dele* plene edoctam esse *et adde* bene peritam.	
539	16. cap. 15. & 16. & clarius 20.	cap. 15. ver. 22. & 27. & clarius cap. 25. ver. 1. 2. & 3.
568	10. decimono	decimonono.
578	16. ex Deuter. *dele* ex	
580	16. Thares	Thare
581, 582	1., 1. Ao. 2584.	An. 2548.
595	49. de Babylone *adde* vel saltẽ vsq; ad raptũ Eliæ	
	50. reditum *adde* vel raptum.	
	53. Babylone *adde* immo ad Eliæ raptum.	
597	23. omuibus	omnibus.
601, 602	*vbicunque legis* Euphratem	Euphraten.
607	*antepenult.* tribuerunt	tribuerent.
618	51. cæperunt	ceperunt.
619	12. fort enon	forte non.
622	17. Gozen	Gosen.
	40. omnea	ad omnes.
641, 642	*vbicunque legis* Sampson	Samson.
644	43. post ea	postea.
645	4. comm inatam	minitatam.
	36. comminatis vltionibus	memoratis comminationibus.
648	*vbicunque legis* Sampsonis	Samsonis.
655	2. An. 2601.	2594.
668	13. incidisse in *dele* in.	
689	25. comminatus diluuium	quando comminatus est diluuium.
691	16 ex tali *dele* ex	
	34. *in marg. interiori* 3.	2.
699	39. Physonissam	Pythonissam.
707	12. Raabi	Rabbi.
717	4. sibi	ibi.
	27. citato cap.	citato 1. Reg. cap. 20.
722	16. Abimelechum	Achimelechum.
730	15. comminantur	comminatur.
	38. monte	montem 1 posito positum.
742	49. decimo vsque ad 16.	decimo quinto vsq; (ad 20.
746	39. Saceadotes	Sacerdotes.
748	8. impnimis	in primis.
751	10. incolumen	incolumem.
763	8. deligerit	delegerit.
	27. Vt cum	vt belli ducem eum.
775	10. protestatur	protestatusque est.
777	*vlt.* in regno	in regnum.
783	21. super *adde* cap.	

IN SECVNDO TOMO.

Pa.	lin. Errata	Corrige
2	20. proportione	proportionem
3	2. altari	dari
4	10. ostendimos. Et primum *dele* Et primum. *& adde* de quibus aperte dicitur cap. Reg proxime citato, ver. 8. Et per cochleam ascendebant in medium cænaculum, & à medio intertium. Et medium quidem.	
7	16. possumus *adde* nisi quod Iosephus 8. Antiq. cap. 2. facit eas triginta in vnaquaque ipsarum sere. Et quidem.	
22		
20	1. An 3203.	3023.
	in 3. marg. Et quomodo	& quaodo
	49. dum	cum
28	43. fabricatum *adde* Nisi quod non intus esuet (vt illud) sed plenum atque de lapidibus impolitis ad normam in lege præscriptam Deuter. cap. 27. ver. 5. & 6. ædificatum fuisse creditur. Rationabile.	
29	1. An. 3023.	An. 3030.
20	12. consentiat	consentiant
	13. trabeatione *adde* omnes	
27	44. quod a nemine *dele* à	
	53. inmediatæ	immediatè
30	21. virgula	commate
32	24 crassitudine seu latitudine	crassitudine & altitudine
35	vlt. etiam fit *dele quæ sequuntur vsque ad* 1. Reg. *exclusiue.*	
36	13. in singulo candelabro	in vnoquoque candelabro
	35. credatur	credantur
39	32 extimatione	æstimationem
	18. illam	illam
	47. latiorem ac longiorem	latius ac longius
41	33. primo dierum septennio	prima dierum hebdomada
	36. secundo septennio	secunda hebdomada
	38 secundi septennij	secundæ hebdomadæ
42	15 in quam	in qua
43	36. Octoginta	octoginta
48	1. An. 3030.	An. 3043.
	24. in Cilicia	in Ciliciam
	49 in Africa	in Africam
51	7. habere	haberet.
53	18. tenebant	tenebat
63	23. 3. Reg.	2. Paralip.
66	29. Sciscitari prædictum *dele* prædictum.	
67	*in postrema marg.* Ieroboam Nadab	Ieroboã F. Nabat
73	16. coeptum fuisse *dele* fuisse	
78	56. anni triginta sex vel ad summum triginta septem	anni triginta quinque vel ad summum triginta sex
	40. Nabat	Nadab
82	39. In monte Carmelo	in monte Carmelũ
84	4. egisse egerit.	
87	21. sciscitatus	interrogatus
89	*in 3. marg.* in	ioir
	24. vestitu	vestitus
	51. cum a	cum eius
97	2. ragione	regione
99	*in marg.* cœpit	cœperit
105	49. Ioras	Ioram.
109	33. forata esset	foramen haberet.
111	28. vt sub anoo	vt ex sub anno
114	47. idololatram	idololatra
115	50. propemodum	ferè
116	1. An. 3195.	3196.
117	27. reasumere	resumere.
120	18. Aniguli	Aoguli
122	26. patiebantur	patiebatur
123	20. reasumptis	resumptis
124	2. contra esse	contra se esse
	10. contra vero	Itaque
	52. internictionem	internectionem
125	24. quarti	quinti
129	31. metiri	numerari
	32. dinumerari	metiri
130	4. cum regnare	regnare cum
134	37. Addo ergo	Addo ego
137	32. nacifcerentur	oacifcerentur
138	34. temporibo	temporibus
	46. Sanctus	Sancti
139	26. appositam	oppositam
141	9. expremitur	exprimitur
151	30. ANNVS 261.	ANNVS 263.
155	*in 2. marg.* Achaz obsessis *dele* obsessus	
158	33. Olympiadis *adde* & cũ octauo regni Achaz	
163	6. Belolo illo	Beloio illi
165	*antepenultima* quodanimodo	quodam modo
167	10. erant iuxta *dele* iuxta.	
169	24. siue ante post *dele* ante	
174	4. Amaticam	Americam
	5. Amaticæ	Americæ
	ibidem Athlandidem	Athlantidem.
177	53. quod olim	quam olim
179	19. cap. 29.	cap. 20.
181	40. Manasses	Manasse
186	*in postrema marg.* dici	diei
	5. successor Senacherib	successore Senacheribi
187	15. Assyriorum *adde* vt apertè traditur 4. Reg. cap. 20. ver. 6.	
189	16. intentam	intentatam
192	*in 2. marg.* inoltos	ioelytus
	in postrema marg explicatur	explicantur
195	42. in regno suo	in regnum suum
196	*in 2. marg.* monitur	moritur
197	21. vindicasset *adde* sic quoque Cyrus rex Persarum, post subactos Babylonios, appellatur rex Babylonis 1. Esdr. cap. 5. ver. 13.	
198	*in vlt. marg.* Manasses	Manasse
199	23. Hieronymus super	Hieronymus li. 5. sup
202	48. in suo regno *dele* in	
206	9. contingeret *adde* 2. Paralip. cap 33. ver. 14. vsque ad 20.	
	11. Iosepho *adde* vbi supra	
	22. beatissimor *dele quæ sequuntur* vsque A B	
210	35. excusi	excusis
215	36. regni Israelis	regni sui
224	2. reasumerent	resumerent
	in 1. marg. prophetat Pharaonem	prophetat contra Pharaonem
	in 2. marg Pharao Nabuchodonosor	Pharao à Nabuchodonosor
225	12 num. 3.	num. 5.
231	8. destructam	destructum
	ibidem Apochen	Epochen
	10. Apochen	Epochen
	51. fiti	fieri
234	*in 1. marg* prophetat Pharaonem	prophetát contra Pharaonem
	in 2 marg Pharao Nabuchodonosor	Pharao à Nabuchodonosor
240	40. regis Ioakim *dele* mox *& adde* vnde obiter inferri potest, quod idem Sellum siue Ioachaz, adhuc in Aegypto erat superstes: quando autem postea obierit, incertum est. Prophetauit item Ieremias,	

Pa.lin. Errata corrige

241 21. Caietanus, ex qua — Caietanus; ex hac
247 48. cum tamen — cum tamen
248 11. apud quos — apud quæ
251 4. eiidem — eidem
54. qui ablata — quæ ablata
252 48. *dele omnia quæ sub num.* 7. *continentur, quia adnotfantur his quæ sub anno mundi* 3437. *num.* 8. *& 9. recte sunt dicta.*
253 7. Iochin — Ioachin
47. vndecim — sex
50. adde vndecim — adde sex
52. duntaxat 185 — duntaxat 180.
53. quàm vndecim — quàm sex
in 4. *marg.* 11. 6. 1 185. 180.
257 35. deberet occidi — deberet occidi
261 34. octoginta sex — octoginta septem
264 43. occisio — occiso
265 *in fine* V — Z
267 5. Eliseo — Eliseo
in fine V — Z
268 17. Amasiæ — Amasiæ
269 3. prophetia — prophetia
4. Amo — Amos
8. Israel — Israel
270 *penult. dele* 856.
vlt. dele 3.
271 4. & 5. Ioham — Ioatham
272 5. Assyria — in Assyria
281 39. reliquis — reliquijs
284 3. reliqui populum — reliquum populum;
287 45. templet — templo,
290 31. melus — melius
44. alijs paucis — illis paucis
298 16. Et — , &
35. sequenti — sequenti
301 21. Iudæis exaltare — Iudæis amplius exaltare
301 *penultima* veracissimè — verissimè
303 3. muscis — muscas
4. papilionibus — papiliones
307 32. recentioribus — recentioribus
309 *in* 1. *marg.* transleuot — transeunt
46. in capite Danielis — in capite 6. Danielis
312 1. An. 1464. — An. 3494.
10. Apochen — Epochen
10. Apochen — Epochen
45. ostendimus. *adde* Sed & quod Cyrus, quando soluit Iudæorum captiuitatem, iam cepisset Babylonem, adhuc clarius exprimit scriptura sacra 1. Esdr. cap. 5. ver. 13. vbi, eum appellat regem Babylonis, dicens: Anno autem Cyri regis Babylonis, Cyrus rex proposuit edictum, vt domus Dei hæc ædificaretur, &c.
314 12. commensalis — conuiua
315 18. Scaligeris — Scaligeri
316 10. Chaldæorum, quod *adde* non modo iam diu antea fuerat, sed
318 10. Eandem profecto attigisse — eadem profecto attigit
48. cap. 6. — cap. 9.
324 15. Nam & qui — Nam & ouqui
44. Eleazaris — Eleazari
326 3. aduersati — aduersari
328 11. Cambysis in anno *dele* in
330 22. reasumpserint — resumpserint
vlt. lib. 3. *adde* aliquanto vltra medium
333 21. Apochen — Epochen
334 6. anno mundi 3023. *adde* diximus.
41. hoc — huic
in 1. *marg. interiori* 5. 6. *in* 2. 6. 8.
335 51. vniuersam eius — vniuersamque eius
336 21. reasumpta — resumpta
46. vt ex — vt etiam ex
340 *in postremo marg.* molestati — molestia
34. qui — quod
342 8. Apochen — Epochen
344 33. Nabonassaris — Nabonassari
44. Olympiade septuagesima quarta — Olympiadem septuagesimam quartam
46. incidit in *dele* in
345 2. Olympiade septuagesima quarta — Olympiadem septuagesimam quartam
346 28. in Græciam — in Græcia
penultima Nabonassaris — Nabonassari
354 45. placari — placare
358 39. dictis — dicendis
360 14. B. Theodoretus *dele* B.
364 50. Haceldema — Haceldama
366 44. duas partes — duas portas
369 2. *in principio adde* 7.
370 16. Haceldema — Haceldama
371 4. nume. 3. & 4. — nume. 7. & 8.
27. Moysis — Moysi
11. locus Machab. — textus 2. Machab.
18. præallegatus *dele* præallegatos & *adde* cap. 2.
375 10. obtigit — obtegit
376 16. anno mundi 613. — anno mundi 987.
377 19. *dele* 16. & imple vacuum

Pa.lin. Errata corrige

379 48. litteram fuisse — litteram antiquitus fuisse
380 42. pro nepote — pronepote
381 24. reasumpta — resumpta
388 28. accersita in *dele* in
390 19. consolata — confirmata
in marg. a rege — à rege
392 39. reges vel — reges ve
393 *in* 2. *marg.* Sadoc genuit Azor — Azor genuit Sadoc
395 10. & alij *adde* & ante hos omnes Ptolemæus Lagi, & Aristobulus, quemadmodum nos sub an. mun. 3730. n. 2. probabimus.
397 *in* 1. *marg.* potius — potitus
43. cœpit — cepit
399 45. *dele* subiugatum fuit & *pone* Seleuci successores subiugati fuerunt
400 16. iacta — iactata
403 47. 53. & 56. Nabonassaris — Nabonassari
404 5. Nabonassaris — Nabonassari
40. Eleazaris — Eleazari
antepenultima Qui defuncto — Quo defuncto
405 *penultima* tire vt *dele* vt. *ibidem* obtabamus — optabamus
19. *in margine interiori* 3. — 4.
406 19. subiungitur — subiungit
413 11. in vrbem — in vrbe
414 35. & pater — quòd pater
415 8. ponit — confert
18. asserit annum — asserit quod annus
419 38. traducturi — traducturos
422 38. Onkeles — Onkelos
429 54. *dele* quorum declaratio ex B. Hieronymo. & *adde.* Quæ breuiter Antiochi Magni gesta pertinuisse videntur, quemadmodum ex subsequenter vsq; ad an. mun. 3867. dicendis innotescere poterit. Sanè prædictorum Danielis verborum declaratio, ex B. Hieronymo in primis
430 40. reasumpta — resumpta
431 43. xantbibus — xanthus
431 10. quinquagesimo secundo — quinquagesimo nono
435 10. bellum *dele quæ sequuntur vsque ad* hoc circiter *exclusiue*
437 31. reasumendi — resumendi
446 43. sub istum — sublatum
447 58. olim se — olim ipse
54. in secundo templo. — ad secundum templū
448 18. scotit — sentiunt
449 14. quod — quos
453 *in* 2 *marg.* verò — vero
456 30. Et — Et
457 29. Mathatiæ — Mathathiæ
458 2. coronati sunt. — coronati sunt?
459 13. mundi 3886. — 3887.
47. fatigatis — fatigatis
460 *penultima* millia — millibus
463 1. An. 3863. — An. 1890.
antepenultima hoc esse — hoc est
465 41. psichuum — psalmum
467 9. qui tum — quæ tum
469 15. munitis — munitas
36. per vrgebant — perurgebant
10. Timotheus *claude parentesi quæ sequuntur inclusiue vsque* superatus & *tolle alteram parentesim intermediam*
470 *in* 5 *marg* pugnati — pugnat
471 *penultima* retento — refectum
473 14. quadrat — quadret
479 11 probabile videtur *adde* ipsam inchoasse & *dele quæ sequuntur exclusiue vsque ad* librū suū
16. postremo tempore *adde* ottauum anno centesimo octogesimo octauo
36. videbimus *adde* credimus autem epistolam illam quæ ante alias duas, nempe hoc anno regni Græcorum centesimo quinquagesimo scripta dicitur, ideo in dicto proœmio esse intextam, quòd à Iuda Machabæo exarata fuisset, videretur que admodum accommodata, ad ostendendum sanctum diuini cultus zelum illius Ducis, cuius res gestas Auctor compilare intendebat.
48. reasumpserat — resumpserat
481 58. educatus *adde* fuerat
485 14. tuam communem fere omnium opinionem in xta communem quæ tum vigebat opinionem
489 12. nominis iij. Hunc quia — nominis iij. & hunc, quia
490 28 Diodorus — Diodotus
38 Emalcuele — Emalcoel
491 *vltima* iussit — mandauit
492 8. & Iosephus — & tradit Iosephus
48. tradereq; — traderetq;
494 21. in principatu fratris — in principatū fratri
24. occurrisse ei — occurrisse sibi
33. octodecim — duodeviginti
498 4. captiuati — capti
5. natu maiore — natu maior

Pa.lin. Errata corrige

vltima captiuare — captiuos facere
499 *penultima* in proxima quadam — in proximam quandam
502 7. primus omnium — primusq; omnium
503 21. onerum — onera
41. & ab ea *dele* &
504 19. Gryhus — Grypus
510 13. Ptolemæum — Ptolemæum
511 *in* 2. *marg* Alexandro filio *dele* filio
35 quem postea — quam postea
penult. huius nominis ix. — huius nominis x.
in vlt. marg. Antiochus nonus — Antiochus decimus
513 4 Syriacis hunc Antiochum — Syriacis Hunc Antiochum
18. tumultu *dele quæ sequuntur videlicet* eundem cum amicis suis
19. Gymnasio *adde* cum amicis suis
20. concientatum — concientatus fuit
21. & 22 Antiochus x. Antiochus xj.
514 45. ANNO vrbes — ANNO vrbis
516 15. in exilium — exules
19 nominis xj. — nominis xij.
in 2 *marg.* Antiochus xj. — Antiochus xij.
519 16. poterat — poterant
520 4. tulisse — tulisse
18. in stola pontificia — stola pontificia indutus
523 *in* 4 *marg* Antiochus xij. — Antiochus xiij.
525 8. detrectatores — detrectantes
526 21. Aimilio — Aemilio
32. de commissione — iussu
529 10. desiderata — desiderati
530 36. Deniq; — Itaq; & *claude parentesi quæ sequuntur vsque ad* vrat *inclusiue sublata altera parentesi intermedia*
37. exercitus, inquit, *dele* inquit
vltima parentesim quæ clauditur in tabulis transpone vt claudat interit potest
531 26. Eutropius — Eutropius
535 39. Republica — Respublica
536 10. obseruaret — obseruarat
538 45. in Cilicia — in Ciliciam
541 11 *in marg. interiori* 4. — 5.
42 *in marg. interiori* 5. — 6.
542 35. *in marg. interiori* 6. — 7.
543 14. *in marg. interiori* 7. — 8.
41 *in marg. interiori* 8. — 9.
50. *in marg. interiori* 9. — 10.
546 21. qui proxime — quæ anno præcedente
14 *dele* regis ibidem A 4013. — 4015.
549 31 prodierunt — prodijssent
32. Hebraice — Hebraicæ
551 2. oblatum — ablatum
14. vt supra num. 1. — vt sub anno mundi 4017 num. 2.
54. Mariamnem — Mariammen
555 30 omnibus etiam — omnibus, cum
556 *vltima adde* vt infra videlicet
557 13. Cui Herodes — Herodes autem
558 10. reasumptis — resumptis
559 28. qui solis — qui solus
561 6. curant — curauit
565 33. sculectos — selectos *ibidem* Callus dixit — Gallus duxit
569 40. reasumptam — resumptam
570 21. mensæ — mensa
571 37. cubitorum erat *adde* quando scilicet eius altitudo Neronis temporibus absoluta fuit
574 10. gradibus *adde* (subaudi in parte eius inferiori)
575 43. orationis loco *dele* loco. *ibidem* mulierum loquatur — mulierum loco intelligat.
576 23. exhibebant — exhibebat
577 24. quattor — quattuor
582 4. in elementes — inclementes
589 41. in Olympiadem centesimam octogesimā quintam — in Olympiade centesima octogesima quinta
590 41. lib. 8. Saturnalium — lib 2. Saturnalium
47. Sex. Pacubio — Sex. Pacuuio
ibidem plebem regente — plebem rogante
601 14. insinuabat *adde* Hucusq; S. Augustinus.
604 37. dubitatio. *adde* Præsertim cum S. Matthæus initio sui Euangelij non solum asserat Iesum esse filium Dauidis; sed etiam, vt dictum est, tum ipse ibidem vsque ad ver. 18. tum S. Lucas cap. 3 ver. 23. & sequentibus, quomodo idem Iesus de Dauidis stirpe prodierit, accurate admodum ostendant.
606 28. Ierusalelem — Ierusalem
609 33. negare — negari
614 *in* 1. *marg interiori* 19. — 1.
35. ver. 18. — ver. 22.
in 2 *marg. interiori* 40. — 2.
615 *in marg. interiori* 41. — 3.
616 *in marg. interiori* 42. — 4.

Pa.	lin. Errata	corrige
617	*in 1. marg. interiori* 43.	5.
	in 2. marg. interiori 44.	6.
628	34. eieius	eitius
621	46. agemus	agimus
628	17. mirabili	mirabile
	40. agnus Dei: qui tollit	agnus Dei, ecce qui tollit.
	53. Nathanielem	Nathanaelem
630	51. faticatus	fatigatus
634	23. Sanctus vir Iesu *dele* Iesu	
	24. de ipso *adde* Iesu	
635	*antepenult.* docere	docere
636	29. & fratre	& fratres
637	28. Dux erat	Duxerat
640	37. docet	docebat
	52. Ierosolymitano *adde* templo	
	ibidem Samaritano *dele* templo *& adde* monte, vbi olim fuerat templum a Sanaballat extructũ, ac postea à Io: Hircano, quemadmodum sub an. mun. 3926.n.1. diximus, subuersum	
641	51. forè	fore
643	18. Vaden, ende	Vade, vende
	41. prædicit	prædixit
644	53. baptizaret	baptizasset
649	40. introire	introire)
650	7. Litostratos	Litostrotos
	20. Lucar	Lucat
652	24. tertia iam tunc inchoata	tertia circiter inchoante
	33. myrrhatum *adde* ad corda tantisper exhilaranda, mœstitiamque subleuandam	
	40. tertia iam desinente	tertia, prima eius medietate circiter exacta
	50. nimirum meridie *dele* meridie	
	51. *dele* hoc est. *ibidem* diei septima	diei quarta. *ibidem* orationis nona — orationis sexta
654	52. incipiebat, *adde* propter duplicatam festiuitatem, sabbati scilicet, & Paschæ concurrentem.	
658	5. corpus Iesu *dele quæ sequuntur vsque* remanserant *inclusiue & adde* Sed	
	13. & pauor *dele* puto autem eas non procul inde. *& adde* Et tunc Maria Magdalene cum vna, vt arbitror, aut altera tantum, relictis ibi ceteris, statim rediit ad ciuitatem, & properauit nunciare Petro, & Ioanni dicens: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.] Oportet etiam ipsam & sociam, seu socias eius tunc pariter retulisse ibidem existentibus, de visione Angelorum, seu Angeli, qui dixerat Iesum viuere; vt ex Luc. cap. 24.ver. 22. vsque 25. necessario inferri posse videtur. Puto autem interim reliquas mulieres, quæ in monte remanserant, non procul à sepulcro	
659	*antepenult. dele* Dixi extitisse *vsque* dicebantur *inclusiue*	
662	20.: Visa (enim	:(vita enim
	26. *pone in marg.* 10. Christi apparitio	
664	31. diuersitatis modicam sane *dele* modicam sanè	
	ibidem Quod in annorum	quod modicam sane in annorum
670	30. ducit	ducitur
675	6. 7. & 8. Eupa Asia toris in	Eupatoris in Asia
685	*in 1. marg.* memorati	immorati.
686	*in 5. marg.* domum	donum
691	*in 1. marg. interiori* 03.	403.
	16. negotiatores	negotiatorum
695	25. reddendam *adde* fuerit adductus.	
696	*in vltima marg. interiori* 759.	756.
697	8. *in marg. interiori adde* 56 | 24.	
	19. numquid S.	Sanctus.
	ibidem numquid S.	Sancti.
	23. necati fuerint *addo* Potro Elias	
700	35. Ben Merodac regnauit annos 4.	24.
702	29. quot annis	quotannis
734	6. *columna 2.* cap.16.	cap. 6.
	11 *columna 2.* ver. 79.	ver. 29.
	48 *columna 2.* n. 21.	n. 27
739	*penult. columna 1.* Abimelech *adde* alter	
740	13, *columna 2.* Acharanitæ	Accaronitæ
741	61. *columna 2.* veijt	vicit
743	21. *columna 1.* An allus	Analius
	47. *columna 1.* Iacobum	Iacobo

Qui hos libros compaginandos suscipient, tria hæc præcipue curabunt.

Primo tabulas in vtroque tomo ita componere studeant, vt lineæ transuersariæ alterius paginæ, cum alterius lineis sibi inuicem directè, quantum fieri posit, respondeant.

Deinde paginas hic continenter recensendas, quas Auctor a se recognitas, denuo imprimi curauit, locis suis ritè accommodent, siue detractis, siue contectis prioribus, prout res ipsa postulabit. Sunt autem hæ; in secundo quidem hoc tomo, pag. 517. & 518. in primo autem tomo, pagina 287. 288. & 289. quæ omnes, veteribus sublatis, substituendæ sunt. Pag vero 452. & 453. eiusdem primi tomi, quæ auferri non possunt, nouis tegendæ erunt eo modo, quo in calce ipsius indicatum est.

Postremo imagines a regesto separatas, suis locis collocabunt pro ut infra, videlicet.

post paginam		ponatur
9		Templi Salomonis aspectus exterior, & interior.
		Vestigium Templi Salomonis.
23		Exempla maris æneci, Luteris & basis, fistularum & sciphonum.
28		Columnarum, & retiaculorum typi.
368		Ierosolymæ, cura Neemiæ Ducis instauratæ, orthographia.
448		Titi arcus triumphalis orthographia.
		Sacra Iudæorum spolia, in Triumpho Titi Romam delata.
577		Templi Herodiani vestigium.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu.

Omnes sunt Terniones, præter Z qui est Quaternio, Vuu Duernio, & † vnico folio.